FLAVII IOSEPHI ANTIQUITATUM IUDAICARUM LIBRI 20, AD VETERA...

Flavius Iosephus, Erasmus : Roterodamus

Inghirami

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM Iudaicarum libri XX, ad vetera exemplaria diligenter recogniti.

DE BELLO IVDAICO libri VII, ex collatione Græcorum codicum castigatiores quàm unquam ante redditi.

CONTRA APPIONEM libri II, pro corruptiss. antea, iam ex Græco itidem non solum emendati, sed etiam suppleti.

DE IMPERIO RATIONIS siue DE MACHABAEIS liber vnus [redacted] recognitus.

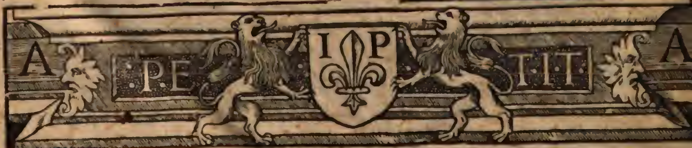
Cum indice Copiosissimo.

PETIT

Væneunt Luteciæ in AEdibus Iacôbi Izeruer sub signo geminorum Pullorũ in via diui Iacobi.

M. D. XXXV.

REVERENDO PATRI AC DOMINO D. AEGIDIO REMO, EPISCOPO CHIEMENSI, SIGISmundus Gelenius S. P. D.

Iamdudum anxius fui ornatissime pater, ne forte diuturnum hoc meum silétium suspectum esset, tuáque per benigna erga me beneficentia ob ingratitudinis opinionem indignus fuisse iudicarer. Sed vt hic scrupulus eximeretur, quærenti nulla ad hoc temporis sese obtulit occasio: partim quòd nudis tantummodo literis ac vulgari salutatione optime meritum patronum compellare, leuius quàm pro mea erga te deuotione officium ducerem: partim etiam, quòd ex quo primum te hanc dignitatem, cuius ipse mutuum es ornamentum, rècens adeptum intellexi, adeo nihil per locorum distantiā mihi de rebus tuis cognoscere contigit, vt iam de incolumitate quoque tua solicitus esse inciperem. At postquam nunc tandē summa cum animi voluptate fausta tibi ac secunda, ita vt optabam, accepi omnia: quum cō modum literarii laboris nonnihil exantlassem, visum est oportunum tempus vt grati animi significationem saltem aliquam darem: quandoquidem ne in [redacted] par sim, meritorum tuorum magnitudo effecit. Nam cum pręsens FLAVII IOSEPHI instrueretur editio, [redacted] rè cognoscendi onus impositum eo facilius passus sum, quòd semper cum autoris fidem eximiam atque eruditionem, tum operis ipsius vtilitatem, plurimi fecerim. Homo enim, si quis alter, in aliena lingua disertus priscas quidem illas gentis suæ res, quæ tum sola in terris vnius veri dei cultum retinebat, ex diuinis Hebræorum prophetarū literis Græce transcripsit, quæ vero deinceps vsque ad suā ætatem nō ita vetusta memoria celebrata sunt: accurate conquisita prodidit, ac postrèmum bello Iudaico gesta, quum illis non interfuisset solum, sed bona quoq; ex parte pręfuisset, hac parte vel ipsi Thucydidi præferendus. Vicerit ille sane nostrum hunc eloquèntia, nimirum in patria lingua, certe non pari felicitate res gessit ac gèstas scripsit. At IOSEPHVS vt Atticissimo scriptori concedat, nemini tamen Asiaticorum styli elegantia secūdus est: quod vero ad belli decora attinet, nullius eius tēporis Iudæorum tot exstant stratagemata, tam fortia facinora, tam multa denique præclara consilia: quibus Romanos victores primo quidem pro sua in patriam pietate diu remoratus est, mox ineluctabilem fatorum ordinem præsagiens, eosdem iam captus adiuuit etiā, ne parum gratus erga spectatissimę virtutis suæ, diuiniq; cuiusdā animi, admiratores haberetur & quod inter præcipua ducendum est, quàm præclare de IESV domino ac seruatore nostro eiusque discipulis senserit, monumentis suis satis testatum reliquit: vnde in Christianorum scriptôrum catalogum à D. Hieronymo cooptari meruit. Aliud agentem me admiratio viri incōparabilis in laudes eius transuersum abripuit, alioqui notiores quàm vt præconis opus habeant, maiores quàm vt hic pro dignitate referri queant. Igitur Antiquitatum interpretationem ad vetera exemplaria Latina duntaxat, ob Græcorum inopiam con-

tulimus:comperimúſque vt minus mendâtum(fortaſſis ob argumentũ vulgatius)q̃ in belli Iudaici hiſtoria: ita ſtylum interpretis tanto inelegantiorẽ vt haudquaq̃ credam ab eodem vtrunque opus latinitate donatum: vel hac coniectura,quod in concionibus, quum Ioſephus vbique ſui ſimilis ſit,quoties in opere Antiquitatum incidunt,miram balbutiem videbis, contra in ſequẽtis operis orationibus interpres, Rufinus opinor, propius Ioſephum adſequitur,eiuſque declamatoriam quandam facultatem longe magis quam ille alter,quiſquis eſt,exprimit: id quod euidentius apparet in duabus:altera libro tertio,vbi diſſuadet mortẽ ſibi conſciſcendam: altera ſeptimo, vbi eandem rem verſo ſtylo ſuadet:hoc ex Eleazari cuiuſdam perſona,illud vero ex ſua. Hos autem.vii. libros ad duos Græcos codices, vnum ab Ornatiſs. præſule Georgio Arminiaco,Rutenorum epiſcopo,alterũ ab eximie docto viro Ioanne Croto,exhibitos,contulimus: hiſque adiuti tot mẽdas ſuſtulimus vt facilius ſit lectori ex vnius cuiuſuis paginę collatiône de ea re exiſtimationem facere, q̃ mihi omnia loca reſtituta annumerare: quorum plurima â librariis corrupta,quędam etiâm interprętis hallucinatione non ſatis feliciter reddita,eſt vbi exemplar quoque deprauatius eum ſequutum, deprehẽdimus. Tantundem aut aliquanto plus pręſtitum eſt in deprauatiſs.antea cõtra Appionem libris: atque hi nunc primum,ni fallor,inoffenſe percurri potcrunt. Sermonis vero de Machabæis caſtigationem, vnico illi non ſolum Germaniæ totius ſed etiam ſui temporis ornamento [redacted] debemus. Cęterum hoc quicquid eſt operę tibi potiſsimum pręſul ampliſs.dedico,vel quod ipſe plurimis(vt dixi)ac maximis tuæ benignitati beneficiis deuinctus ſim: vel quod te hiſtoriarum cognitione in primis delectari,atq; hanc nec fide narrationis,nec rerum cognitu dignarũ copia vlli cędere,certo ſciam:denique multum operi commẽdationis acceſſurum videbam,ſi doctiſs.præſulis calculo approbatum fuerit,cuius & autoritas magna,& nomen apud omnes Muſarum ac bonarum literarũ myſtas merito ſit perquam gratioſum.Quis (enim de quo tu modo aliquam eruditionis opinionem concepiſſes)in te amici officium deſiderauit; quam tu nunquã hoc genus homines demerendi occaſionem pretermiſiſti? Et eius ſane peculiaris tuæ laudis,ſicut aliarum quoque multarum exempla proferrem nonnulla,ni vererer ne in faciem hæc commemorans,adulationis ſpecie pudorem tuum offenderem.Nec mirum ſi doctis & ſtudioſis apud te premiũ eſt,quum tãtopere inter vtroſque præemineas ου γαρ τον ομοιον vt eſt in veteri prouerbio.Itaque eccleſiæ quidem tuæ, quod talis epiſcopus contigit, gratulor hanc felicitatem:tibi vero Antiſtes Optime dignam tuis virtutibus opto precorque:quando quidem preſens inferior tuis meritis meo erga te affectui videtur. Vale patrone vnice,& noſtros conatus æqui bonique cõſule:meque inter cliẽtulos locũ aliquem,ita vt cœpi,obtinere patere. Baſiliæ Calendis Ianuariis, Anno domini M-D. XXXIIII.

INDEX ABSOLVTISSIMUS

tissimus omnium quæ in vniuerso hoc ópere continéntur secúndum órdinem Alphabéti, certúmq; númerum paginârum, nunc demum Per Hierónymum Rúpeum Metinénsem conscriptus. Cui additæ sunt (quamuis præter illôrum consuetúdinem qui huiuscémodi indices conscripsêre) nonnúllæ dictiônum aut hebræârũ, aut græcârum, & nonnúnquam latinârum Annotatiónes: sicut in rei progréssu (dei beneficio) patêbit.

A.

D.

E

P

Q

R

S

TOTIVS INDICIS FINIS.

AD NOBILISSIMVM ET VTRIVSQVE
linguæ erudiτiſsimum principem dominum
RODERICVM MANRIQVEZ
Hieronymi Rupei Metinenſis carmen

Ingenuo cuperet cum ſe nimiúmque probato
Hiſtoria hæc noſtro terſa labôre dari,
Præſentemque ſibi cuperet dominúmq; patréq;,
Ad tuà feſtinum limina vertit iter
Nobilium ſoboles caſtæ fœtûra Mineruæ
Heſperiique(ferens) ſplendor honósq; ſoli
Excipe me:& longæ dábitur ſpes maxima vitæ
Auxilio potero quolibet inde frui
Seu mea Fabricii relegant, ſeu ſcripta Catones
Hoc idem quod tu dixeris eſſe, ferent.
Hanc igitur Pinceps(tibi quæ ſe tradit habendã)
Hiſtoriam: facili fronte manûque cape.

Eiuſdem Hiſtoriencomion ad lectorem

En prodit ſóphiæ vetus camœna
Cunctôrum reuocans virûm ſeueras
Heróum Hiſtorias, deúmque geſta
A primo reuocat Parente primos,
Conſcribit medios, citat recentes,
Vero geſta patrum ſtylo reponens.
Hinc Hinc ſi Latios petas lepores
Si doctas cupias videre Athenas,
Hebræósque viros, virúmque mores,
Vitam, dogmata, res, modósque cunctos,
Hinc gentes varias, locos vetuſtos,
Hinc ſaltus, nemorum lacus amœnos,
Fontes mellifluos, aquas beatas,
Et quod Chriſticolæ probatiores
Debent poſcere BIBLION ſacrorum
Perfectam Hiſtoriam, ſacrique cultus
Ritus percelebres, deos σωτῆρας.
Non hæc ficta dat, aut proterua facta,
Vexatós ue deos manu Gigantum,
Aut cœlum inſolita via Prometei
Arſiſſe, aut Cereris graues querelas,
Nullam Paſiphaen, poli ue Atlanta.
Nullæ hic Eumenides, Camilla nulla eſt,
Nulli ſunt Satyri feri & bicornes,
Vertas huc igitur tuos labores
Conatus, ſtudia, & cadûca facta
Quisquis perpetuam petis quietem.

Libri castigator Lectori.

Animaduertes Lector studiôse sequentem errôrum Catalogum, ne fallâris: Quemadmodũ & illi falsi sunt, qui, aut sua ipsorum imprudentia, aut incuriâ (quo morbo omnes hi quos compositores vocant solent laborare) cum aut primo componunt, aut composita, ex castigatorisque recognitione accepta, segniter curant emendanda. Scias quoque lector me in hoc negotio insignes tantum & eos quos facile incautum lectorem remoraturos arbitrabar, annotasse: quos autem quiuis facile secum posset coniectare, præterisse.

Indicis errores.

Secunda pagi. D. literæ, linea à principio sexta illi lege, non, illic. & ibidem, linea à fine quinta lege sæpenumero.

3. pag. D. literæ, in voce Diaphantes, linea. 2. lege effingendam.

penultima pag. C. literæ, linea. 9. lege militum ductores, non auctores.

3. pag. siue penultima literæ. D. linea. 44. τῶν τοπικῶν potius leges, nisi mauis Ιστρῶν Αναλυτικῶν nomine Topica quoque comprehendi, quod sane non fiet præter omnium opinionem.

2. pag. E. literæ linea à fine. 4 Menophilo lege.

Totius Historię errores.

Primus numerus indicat tibi lib. secundus fol. tertius lineam.

1. 495. 53. lege principes non princeps, aut si hoc mauis lege erant non autem erat.

1. 513 .23. illi lege potius quàm ille

1. 3. 19. lege natalilia non autem natalia, & ibidem aere non ære, & linea immediate præcedenti horarum lege.

1. 15. 6. misereretur lege. &. 3. 62. 40. herba lege non verba.

20. 774. 28. nasceretur lege. &. 20. 474. 50. diripi lege.

20. 472. 47. ipse lege. &. 20. 470. 16. Helena lege.

3. 586. 35. suggerere lege. &. 7. 149. 44. vsque lege non absque.

20. 480. 11. IESV lege, non IESVM.

17. 410. 49. lege etiam

1. 711. 26. contra App. obitum lege non abitum, &. 6. 124. 20. sensum lege

Totius operis vltima pag. linea. 13. lege Eleazarus, & paulo ante fol. 734. linea. 23.

Marginalium Annotationum errores.

1. lib. fol. 4. Ann. 5. multati lege, &. 17. lib. Ann. 3. lege reliquias.

1. 7. 6. lege frumenta. & 19. 456. 1. sic lege impetus Germanorum euntium in theatrum. & 11. 269. 3. occurrunt lege.

7. 662. 2. sic lege Romani fluminis exuisti. & 4. 90. 3. pro mortuis lege. & 14. 327. 1. lege vinctus, nõ victus. & 16. 376. 2. redit lege à redeo non aut à reddo. & 742 Ann. 1. lege matris

Osephus Mathathię filius, ex Hierosolymis sacerdos, à Vespasiano captus, cum Tito filio eius relictus est. Hic Romam veniens, septem libros Iudaicę captiuitatis imperatoribus patri filióque obtulit, qui & bibliothecæ publicæ traditi sunt. Et ob ingenii gloriam statuam quoque meruit Romę. Scripsit autem alios viginti Antiquitâtum libros, ab exordio mundi, vsque ad decimūquartum annum Domitiani Cęsaris, & duos ἀρχαιότητος aduersum Appionem grammaticum Alexandrinum: qui sub Caligula legatus missus ex parte gentilium, contra Philonem etiam librum vituperationem gentis Iudaicæ continentem scripserat. Alius quoque liber eius, qui inscribitur De imperio rationis, valde elegans habetur, in quo & Machabęorum sunt digesta martyria. Hic in decimoouctauo Antiquitatum libro manifestissime cōfitetur, propter magnitudinem signorum, Christum à Pharisæis interfectū & Ioannem Baptistam vere prophetam fuisse, & propter interfectionem Iacôbi Apostoli dirutam Hierosolymam. Scripsit autem de domino in hunc modum. Eodem tempore fuit Iesus vir sapiens, si tamen virum eum oportet dicere. Erat enim mirabilium patrator operum, & doctor eorum qui libenter vera suscipiunt, plurimos quoq; tam de Iudæis quám de gentibus sui habuit sectatores, & credabatur esse Christus. Cúmq; inuidia nostrorū principum cruci eum Pilatus addixisset, nihilominus qui eum dilexerát, perseuerauerunt. Apparuit enim eis tertia die viuens, multa & hæc & alia mirabilia, carminibus prophetarum de eo vaticinantibus: & vsq; hodie Christianorum gens, ab hoc sortita vocabulum, non defecit.

FLAVII IOSEPHI

RELIGIONE IVDAEI, HISTORIOGRAPHI GRAECI Viri clariss. in XX. libros antiquitatum iudaicarum, è Græco in Latinum traductos Ruffino Aquileieñ. interprete, præfatio.

ISTORIAM conscribere disponentibus, non vnam nec eandem video eiusdem studii causam, sed multas existere, & ab alterutro plurimum differentes. Nam quidam eorum sui sermonis pandere volentes ornatum, & ex hoc gloriam aucupantes, ad partem huius disciplinæ accedunt: Alij vero illis gratiã referentes, de quibus ipsam descriptionem esse contigerit, in eodem opere vltra virtutem coacti sunt laborare. Quidam autem ipsa rerũ necessitate vim passi sunt, vt ea, quibus interfuerunt cum agerentur, scripture declaratione colligerent. Multos autem magnitudo rerum vtilium, inoc culto iacentium, inuitauit, vt historiam ex his advtilitatem deberent proferre cõmunem. Harum itaq;, quas prædixi, causarum duæ nouissimæ mihi etiam prouenerunt. Bellum nanq; quod inter Romanos & nos Iudæos fuit, & qui actus ei, quiq; finis accesserit, experimẽto ipse cognoscens, narrare coactus sum, propter eos qui veritatem in ipsa conscriptione corrumpunt. Præsens autem opus assumpsi, credens dignum studium etiam Græcis omnibus apparere. Cõtinebit itaque omnem antiquitatem nostram, & conuersationis ordinem, ex Hebraicis libris interpretatum. Dudum siquidem, cum bella conscriberem, proposueram declarare, qui fuerint in initio Iudæi, & quibus sint vsi fortunis, & per quem legis latorem sint eruditi, hoc quod ad pietatem aliámque virtutis continentiã noscitur attinere: & quàm longis pugnantes temporibus, inuiti nouissime venerint ad certamina Romanorum. Sed quoniam ingens erat operis eius ordo, & valde perplexus, in ipso libro diuidens disponensque principia atque finem, conscriptionem ipsam abbreuiare tentaui. Tempore nanque procedente, secundum illud, quod solet accidere grandia cogitãtibus, mihi quoque segnities tarditasque successit tantam arripiendi materiam, in vsu extraneæ linguæ, & à nostra consuetudine peregrinæ. Erant autem qui me historiæ desiderio pro rebus talibus inuitarent: & præcipue horum omnium Epaphroditus, vir qui vniuersas quidem diligeret disciplinas, maxime autem rerum gestarum cognitione gauderet, vtique cum & ipse magnis rebus & multimodis causis interfuisset: & in omnibus mirabilem naturæ fortitudinem, & immutabilem suæ virtutis voluntatem ostenderet. Huic enim viro semper fui obediens, qui vtiliter & bene agentium cooperator existeret: & ne viderer desidia potius quàm optimo labore gaudere, ad hoc me protinus armaui: illud quoque super ea quæ iam dicta sunt, non transitorie cogitás: quia per hæc, & de nostra prosapia aliquid tradere nostris volui, & Græcis, si qui eorum scire quæ sunt nostra voluerint. Comperi siquidem, quomodo Ptolomæorum secundus rex, maxime circa disciplinam & librorum collectionẽ studium habens, in nostra præcipue lege opus suæ largitatis ostendit, & cõstituta eius festinauit Græca voce transferri. Pontifex vero noster Eleazarus, nulli virtute secundus, non inuidit vt prædictum regem hac vtilitate priuaret: cui omnino forsitan restitisset, nisi patriæ nostræ congrueret, vt nihil bonorum eius remaneret occultum, Ideóque mihi scilicet ipsi couenire putaui, vt magnanimitatem pontificis imitarer, & vt regiæ largitati similiter responderetur ab eis, qui doctrinæ amatores esse noscuntur. Neque enim ille omnẽ descriptionem à trãslatoribus accepit: quando ea tantummodo quæ legis sunt, hi qui ad explanationem missi

Ratio conscriptæ nostræ.

Epaphroditus.

Eleazarus.

Quot annorũ historiam Iosephus conscripserit.

nem missi fuerant. Alexandriam,tradiderunt:cum sint alia innumera,quæ per sacras literas indicantur,vtpote quinque milium annorum historia in istis exposita:& diuersæ quidem in his continentiæ sunt,multę vero ciuitatum fortunę, & fortia facta dudum,& mutabilitates conuersationum.Quod totum ex ipsa præcipue historia poterit quilibet agnoscere,si eam voluerit lectitare,In qua etiam reperitur,quomodo eis qui propriam voluntatem non sequuntur,& ea quę bene sancita sunt,transcendere non præsumunt,omnia ad terminum fidei tendentia prospere peraguntur: & honoris felicitas præbetur à deo. Quando vero recesserunt aliqui ab huius diligentię veritate,,fiunt eis omnia sub inopia,quæ videbātur in abundantia constituta,& in calamitatē importabilem eis vertitur, quicquid quasi bonum agere festinabant. Iam itaque eos qui lecturi sunt hos libros, exoro,vt voluntatem suam deo submittant,& legislatorem nostrum probent, si naturam eius digne considerauit,& semper decētes actus virtutis eius exposuit: puram rationem de illo custodiens ab omni,quæ refertur ab alijs,turpitudine fabularum:licet ex longitudine temporum , & ętate vetustiore potuisset multam figmentorum fallacium habere licentiam. Fuit enim ante annos duo milia : in qua longitudine seculi,neque ipsorum deorum generationes poetæ,nisi forte hominum actus aut leges dicere presumpserunt. Integritatem videlicet eorum quę à me conscripta sunt,procedens sermo ordine proprio declarabit. Hoc enim me facturum in isto negotio proposui,vt nihil adijciam,nec iterum prætermittam. Quia vero penè omnia ex Moseos legislatoris sapiētia apud nos pendere noscūtur,necesse mihi est pauca de illo prædicere,ne qui legentium quærant, cur noster sermo,studium descriptionis habens de dictis & factis,in tantam naturę rationem processerit. Sciendum itaq; quomodo legislator ille omnium rerum,necessarium iudicauit,vt quisquis suam vitam bene gubernaturus, & legem esset alijs positurus,dei primitus deberet considerare naturā,operaq; eius mente contemplaretur,& eius exemplum imitaretur,& quātum virtus esset,hunc sequi tētaret. Neq; enim vel ipsi legis latori fuit sufficiens mens,dum in ipsius contemplatione deficeret:nec eis qui conscripturi sunt,pro causa virtutis aliquis prosper euentus,erit nisi præ omnibus doceantur, quia pater omnium & dominus deus existens,& vniuersa respiciens,sequentibus se,vitam felicissimam præbet: à virtute vero digredientes,maximis calamitatibus subdit. Hoc ergo docere desiderans Moses suos ciues ac populos,legis constitutionem non à iure communi,nec à proprijs placitis inchoauit:sed ad deum & mundi fabricam eorum erigens mentes,& persuadens,quoniam creaturarum terrenarum opus dei præcipuum homines sumus:dum habuisset eos iam ad pietatem obedientes,de rebus reliquis eis facillime persuasit. Alij namq; legislatores,fabulas sequentes , humanorum delictorum confusionem potius in deos suos sacrilego sermone verterunt,& multam malignis peccandi licentiam præbuerunt:noster vero legislator summam virtutem deum habere pronuncians,infudit hominibus eam participari,& eos qui taliter non saperent neq; crederent, iussit ineuitabiliter castigari. Secundum hoc ergo argumentum facere examinationem lecturos exoro. Sic enim considerantibus, nihil irrationabile dictum,nihil ad maiestatem dei atq; clementiam videtur incongruum. Cuncta nanq; circa naturam rerum affectionem consonam habere noscuntur,alia quidem aperto vel simplici modo legislatore tangente,alia vero cum sua honestate allegorice proferēte. Quæcūq; autem clare dici proderat,hæc manifeste declarauit. Volentibus autem etiam causas rerum singulas considerare,cōtemplatio multa nimis, & valde philosopha reperitur. Quod ego nunc quidem dicere superpono : sed deo nobis tempus præbente,post hoc opus tentabo conscribere. Conuertar autem ad rerum narrationem,reminiscens primitus eorum , quæ de mundi fabrica Moses dixit. Hæc autem in sacris libris comperi ita scripta.

FLAVII IOSEPHI

IVDAEI, HISTORIOGRAPHI VIRI CLARIS. Antiquitatum Iudaicarum liber Primus.

De creatione cœli & terræ, & operibus sex dierum, & requie diei septimæ. Cap. I.

IN PRINCIPIO creauit deus cœlum & terram. Sed dum terra ad aspectum non veniret, & profunditate ac tenebris celaretur, & spiritus dei desuper portaretur, deus lumen fieri iussit: quo facto, considerás omnem materiam, separauit lumen & tenebras. Et alij quidem rei nomen imposuit noctem: aliud vero vocauit diem: vespere & mane appellans initium lucis & requiem. Et is quidem est primus dies: Moses autem eum vnum dixit. Et licet sufficiam causam huius rei etiam nunc dicere, tamen quia pollicitus sum rationem causarum singularũ seorsum tradere, ad illud tempus & huius rei interpretationem me necessarium est differre. Post hæc secunda die cœlum super omnia collocauit, illudq; ab alijs distinguens, in semetipso constitutũ esse pręcepit: & ei crystallum circunfigens, humidum eum & pluuialem, ad vtilitatem quę fit ex imbribus terrę, congrue fabricatus est. Tertia vero die statuit terram, circa eã mare diffundens. Ipsa vero die repẽte virens herba, & semina de terra sunt orta. Quarta autem die ornauit cœlũ sole & luna, alijsq; sideribus motus eis tribuẽs & cursus, quibus horarum distinctiões aperte designarẽtur, Quinta vero die animalia natalia & volatilia, alia quidẽ in profundo, alia vero in ære esse cõstituit: copulans ea ad cõmunionem atq; permixtionẽ causa sobolis pro futuræ, & vt eorum natura multiplicari posset & crescere. Sexta vero die creauit quadrupedum genus, masculum faciens atque fœminam: in qua etiam hominem finxit. Ita ergo mundum cunctum sex diebus, & omnia quæ in eo sunt, facta Moses ait: septima die deum ab operibus manuum suarum requieuisse dicens. Vnde etiam nos ea die laboribus proprijs vacare dignoscimur, eum sabbatum appellantes: quod nomen requiem Hebraica lingua significat.

Gene.1. Dies primus. Dies.2. Dies.3. Dies.4. Dies.5. Dies.6. Dies.7.

De plasmatione protoplastorum: & plantatione paradisi: deq; introductiõe Adam & Euę in ipsum. Caput. II.

POst septimam vero diem cœpit de hominis natura Moses reddere rationẽ, ita dicens: Finxit deus hominem, puluerem de terra sumens, & in eum spiritum inspirauit & animam. Hic autem homo Adam vocatus est: quod nomen Hebraica lingua significat rubeus: quoniam conspersa ruben terra factus est. Talis est enim virgo tellus & vera. Præsentauit autem deus animalia Adæ secũdum genus, fœminam masculumque demonstrans: & his nomina imposuit: quibus etiam nunc vocantur. Videns autem deus Adam non habentem societatem ad fœminam, neq; cohabitationem, eum vtique non esset delectatus vt in alijs animalibus quæ copulata videbantur: vna die eo dormiente auferens costã eius, finxit ei mulierem, & Adam sibi coniunctam cognouit de se fuisse plasmatam. Ischa vero Hebraica lingua mulier appellatur. Nomẽ vero mulieris illius erat Eua: quod significat omnium viuentium matrem. Dicit autem etiam deum plantasse ad orientem paradisum omni germinatione florentem. In hoc enim esse & vitæ plantationem, aliamque prudentiæ, qua cognosceretur quid esset bonum, quidue malum: & in hunc hortum introduxisse Adam & eius vxorem, præcipientem plantationum eos habere solicitudinem. Rigatur autem hic hortus ab vno flumine, circa omnem terram vndique profluente. Hic in quatuor diuiditur

Gene.2. Adam rubeus interpretatur. Eua mater omnium dicitur.

ditur partes: & vni quidem nomen est Phison, quod inundationē significat: eductus in Indiā, pelago late diffunditur: qui Getha nuncupatur à Græcis. Euphrates autem & Tigris in mare rubrum feruntur. Vocatur aūt Euphrates quidē Foras, quod significat dispersionem seu flos. Tigris aūt Diglath, quod indicat acutum aliquid & angustum. Gyon autem per Ægyptum fluens ostendit eum qui nobis ab oriente redditur, quem Græci appellant. Nilum

De quatuor fluminibus paradisi

De transgressione protoplastorū: & eiectione eorum è paradiso. Cap. III.

Deus igitur Adam & mulierem ex aliis quidē plantationibus gustare præcepit, de prudentiæ vero plantatione voluit abstinere: prædicens, contingentibus ex ea perditionem esse venturam. Et dum illo tempore cuncta animalia concordiarent, serpens cohabitans cum Adam atque muliere, inuidiā habuit, in quibus eos arbitrabatur esse felices, obediētes vtiq; præceptis dei: quos putans per inobedientiam calamitati succumbere, persuasit mala voluntate mulieri, vt de prudentiæ plantatione gustaret, dicens in ea boni maliq; esse cognitionem. Quo facto, beatam eis vitam, & cui nihil diuinæ cognitionis deesset, dicebat accedere. Et seduxit quidem mulierem, vt dei mandata cōtemneret. Quæ cum ex illa plantatione gustasset, & tali epulatione gauderet, etiam Adæ vt vesceretur exinde persuasit. Quo facto, cognouerunt semetipsos esse nudos: confusionemque manifestam habentes, tegumentum sibimet requirebant. Illa nanq; plantatio, causa acuminis erat & intellectus. Folijs ergo fici semetipsos operuerunt: & hæc genitalibus opponentes, videbantur sibi magis esse felices in his, quæ prius putabant se difficilius inuenire. Deo autem in hortum veniēte, Adam quidem prius, ne ad eius veniret alloquium, conscius iniquitatis suæ, discessit. Deus itaque intendens quod egerat, causam inquirebat, propter quam prius eius delectaretur alloquio, postea vero refugeret & confunderetur. Illo vero nihil loquēte, eo quod se cognouerat dei transgressum fuisse mandatum, deus ait: Mihi quidem de vobis notum est, quemadmodum felicem vitam, & extra malorum omnium passionem habueritis, nulla solicitudine vestrum animum conturbante: cum vobis sponte ad fruendum, & ad voluptatis abundantiam orirentur vniuersa, me prouidente, virentia sine vestro labore atq; miseria: sed nunc malis præsentibus senectus velox vobis adueniet, & non longa vita succedet: quoniam mihi contumeliam tali voluntate fecistis, mea mandata præuaricando. Neq; enim virtutis causa taciturnitate constringeris, sed mala conscientia retineris. Adam vero peccati veniam postulabat: rogabatq; deum ne eum nimis affligeret: & de facto coniugem accusabat, dicens se ab ea seductum deliquisse: quæ rursum de serpēte, qui eam seduxerat, querebatur. Deus autem Adam victum consilio mulieris, pœnæ subiecit: præcipiens terræ, ne quicquam eis sponte proferret, sed laborantibus & operatione contritis, alia quidem fructum redderet, alia negaret. Euam vero partu & conceptionum doloribus castigauit: quoniam Adam, in quibus ipsa fuerat à serpente decepta, seducens, calamitatibus implicauit. Abstulit autem serpenti vocem, iratus eius malignitati, quam gesserat in Adam: & venenum ei sub lingua ponens, quod esset hominibus inimicum, præcepit vt mulier eius capiti plagas inferret: ille vero iacens, hominibus esset aduersus, & interitū facilem eis pro vindicta portaret. Quem etiam pedibus priuauit, vt volutatus in puluere traheretur. Et, deus quidem hæc eos pati præcipiens transmigrauit. Adam & Euam ex horto in aliam regionem.

Genesis. 2. & 3.

Seductio mulieris.

Diuina super hominem sententia.

Adam & Eua mulctari.

Serpentis poena.

De interfectione Abel per Cain: & pena qua mulctatus est Cain: deq; duabus columnis lateritia, & lapidea, in quibus conscripserunt filij Adam omnem disciplinam rerum cœlestium, quam per se adinuenerunt. Caput. IIII.

Gene. 4. Cain. Abel.

Nati sunt autem eis filij duo masculi, quorum vnus quidem prior, appellabatur Cain: quod nomen interpretatū significat possessionem. Abel vero secundus, quod significat nihil hoc. Quibus natæ sunt etiā filiæ. Germani siquidem

siquidē diuersis studijs lætabātur: Abel quidē iunior iustitiā colebat: & in omnibus quæcunq; gerebat, deum putabat esse præsentem, virtutemq; prospiciebat, cuius conuersatio erat pastoralis. Cain autē erat circa alia malignissimus, & ad lucra tantūmodo semper intentus. Terram vero primus arare competit, & fratrē huiusmodi causa peremit. Nam cum eis placuisset sacrificare deo. Cain quidem de culturæ generationibus obtulerat fructum: Abel aūt lac, & primogenita gregum. Deus enim hoc potius sacrificio delectatus est, quod spontaneis & naturaliter ortis fructibus fuerat honoratus: & nō in illis, quæ ex inuentione hominis auari nata videbātur. Quapropter Cain indignatus, eo quod Abel fuisset à deo prępositus, fratrē interemit. Quem cum necasset, & mortuū occultasset, credidit latere cōmissum. Deus aūt sciens quod erat factum, venit ad Cain, de fratre requirēs vbi esset, quod eum diebus plurimis non videret, cum cętero tempore illū cum eo conuersari respiceret. Cain aūt hæsitans, nec habens quod deo posset dicere, ipse quoq; se prius quod fratrem nō videret, cogitare dicebat. Et cum deus vehementer instaret atq; perseueraret, indignatus ille, non se esse pædagogū atque custodem eius, nec actorē fratris sui effectum effatus est. Deus vero repente Cain increpauit, interemptorē fratris effectum, & ait: Admiror si de fratre nescis dicere quid factum sit, quem ipse peremisti. Cui tamen sacrificium celebranti, atq; poscenti, ne ob hoc iram susciperet, sæuiorem pœnam homicidij relaxauit, maledictumq; esse constituit, & eius sobolem vsq; ad generationem septimā interminatus est esse puniendā: & ex illa terra eum cum vxore proiecit. Quo formidante, ne bestijs capiēdus incideret, & eo modo periret, iussit vt nihil triste de tali cogitatione metueret, neque ei propterea mali quicquam per bestias eueniret: ac per omnē terram eum sine formidine, signo ei imposito quo notus fieret, abire pręcepit. Multam vero peragrans terram cum sua vxore Cain, collocatus in loco qui Naida nuncupatur, ibi que moratus est, quo ei etiam filij nati sunt. At vero pœnam illam non habuit pro emendatione, sed crementū ad libidinē suo potius nutriuit in corpore: licet cum iniuria secum cōmorantiū hanc haberet, augēs domum multitudine pecuniarum, ex rapinis & violentia congestarū: ad luxuriā quoque & latrociniū suos familiares inuitans, quorū doctor in scelestis studijs erat. Et simplicitatē quidē, cum qua prius viuebāt homines, adinuētione mensurarū & ponderū permutauit: integramq; eorū vitam ex earū rerum ignorātia magnanimē ad calliditatē corruptionēq; perduxit. Terminos terrę primus posuit, murisq; muniuit, illicq; coegit suos conuenire domesticos. Hanc vero ciuitatē, ab Henoch seniore filio suo, Henochiā appellauit. Henoch vero Iared filius fuit, ex quo Mahuiael: cuius fuit filius Nathusael, qui habuit filiū Lamech: cui fuerunt filij septē & septuaginta, qui ex duabus vxoribus ei sunt nati, Sella & Ada. Horum quidē Iabel, qui fuit de Ada tabernacula fixit, & greges amauit: Iubal cōsanguineus eius existēs, musicā coluit, & psalteriū citharamq; laudauit. Tubalcain qui ex altera natus est, fortitudine cūctos excellēs, res bellicas decēter exercuit: ex his etiā quę ad libidinē pertinēt corporis enutriuit: ferrariam artē primus inuenit, habuitq; filiā nomine. Naema. Et quoniam res diuinas sapiēter sciēs, videbat se subiacere pœnę Cain ob necē fratris, hoc suis vxoribus indicauit. Adhuc autē viuēte Adam, cōtigit Cain sobolē per successionē esse nequissimā, & aliū alio peiorē existere, qui vtiq; ad bella incontinētes erāt, & ad latrocinia properabāt. Siquis autē eorū segnis esset ad fundēdū sanguinē, alijs rebus pessimis imminebat, cōtumeliā faciēs, & auarus existēs. Adam vero (qui primus de terra factus est, & de quo nos exigit narratio adhuc habere sermone) Abel quidē extincto, Cain aūt propter necē illius effugato, de filiorū procreatione cogitabat: & vehemēter eum generationis amor habebat agentem annos ducentos & triginta: super quos alteros viuens septingentos, defunctus est. Fuerūt ergo ei & alij filij plurimi, inter quos etiā Seth. Sed de alijs quidē lōgū est dicere, conabor aūt de Seth narrare tantūmodo. Is nanq; nutritus, & perueniens ad

Abel a fratre occisus

Mensurarum & ponderum inuētor

Prima ciuitas

Iubal primus musicam coluit

Artis ferrariæ inuentor.

Seth

ad ætatem,quę iam posset ea quæ sunt bona discernere,virtuti studuit. Et cum fuisset vir egregius,imitatores sui filios dereliquit:illi aũt omnes cum boni fuissent orti,in eadem terra sine vexatione viuẽtes, felicissime commorati sunt:nihilq; eis vsq; ad vitæ terminum crudele prouenit. Disciplinam vero rerum cœlestium & ornatum earum primitus inuenerunt. Et ne dilaberentur ab hominibus quę ab eis inuenta videbantur,aut antequam ad notitiam venirent,deperirent, cum prædixisset Adam exterminationem rerum omnium,vnam ignis virtute, alteram vero aquarum vi ac multitudine fore venturam,duas facientes columnas,aliam quidem ex lateribus, aliam vero ex lapidibus,in ambabus quę inuenerant conscripserunt:vt & si constructa lateribus exterminaretur ab imbribus lapidea permanens præberet hominibus scripta cognoscere:simul & quia lateralem aliam posuissent:quæ tamen lapidea permanet hactenus in terra Syria. Et isti quidem septem generationibus permanserunt,deum iudicantes esse dominũ omnium,& ad virtutem semper inspicientes.

Inuẽtores rerum celestium

De inundatione diluuij super terram:& vbi Noe saluatus cum generatione sua per arcam. Caput V

Gene.6

DEinde tẽpore procedẽte de paternis solẽnitatibus ad mala progressi sunt neq; legitimos honores vlterius præbentes deo,neq; circa homines iustitiæ verba faciẽtes:sed zelum quem prius habuerant pro virtute,in duplã malitiã,per ea quæ gerebant,postea demonstrabant. Ob hoc itaq; deum contra se iritauerunt. Nam multi angeli dei mulieribus coeuntes,vitiosos filios genuerunt:qui omne bonum despicientes propter confidẽtiam fortitudinis,similia his qui dicti sunt à Gręcis gigantes,perpetrasse traduntur. Noe vero grauiter ferẽs eorum actus,& habens eorum consilia nimis ingrata,agebat vt ad meliora mẽtẽ eorum actusq; transferret. Cum autẽ videret nõ acquiescentes ad talia,sed vehementer eos malorum libidine detineri:metuens ne ipsum quoq; cum vxore & filijs & suis omnibus interficerẽt,discessit ab ea terra. Deus itaq; Noe quidẽ iustitiã dilexit:condẽnauit autem nõ solum illorum malitiam,sed & omne genus humanũ. Quod dum ei disperdere placuisset,& aliud constituere genus malignitate priuatum,& minuere hominum vitam,annisq; non quantis prius vixerant, sed vsq; ad centum viginti esse mensuram,tunc aridam conuertit in maria,& sic vniuersi inundatione perierunt. Noe vero liberatus est solus,dicẽte ei domino, vt sibi fabricam ad salutẽ huiusmodi faceret,id est,arcam:quatuor cameras habentem:& longitudinem cubitorum trecẽtorum,quinquaginta vero latitudinẽ, & triginta altitudinẽ:in qua cum matre filiorum, & eorum vxoribus introiuit. Et alia quidem quæ sibi pro solatio vitæ forent necessaria posuit,cunctorumq; animalium ad seruandum genus eorum,masculos simul & fœminas pariter introduxit,aliorum vero animalium numerum septuplum. Erat autem arca parietibus atque cameris fortis,vt ex nulla parte fluctuaret,nec aquę violentia vinceretur. Et Noe quidem cum suis ita saluatus est. Erat aũt & ipse quidem ab Adã decimus,Lamech vero filius,cuius pater fuit Matusalael. Hic autem fuit Henoch,qui fuit Iared:Iared autem Mahelaleel,qui de Cainan natus est,qui fuit Enos cum sororibus plurimis. Enos vero Seth filius fuit,qui natus est ex Adam.

Noe

Contigit autem hæc passio sexcentesimo anno natiuitas Noe, mense secundo, qui à Macedonibus Dios nuncupatur , ab Hebræis autem Marachat . Sic enim in Ægypto annum constituerunt . Moses autem Nisan mensem , qui est Xanticus,primum in festiuitatibus definiuit,in quo ex Ægypto Hebræos eduxit . Hic autem apud eum in cunctis muneribus diuinis valde pollebat, in venditionibus autem & emptionibus , & alia gubernatione , prioris seculi decreta seruauit. Pluuiam vero inchoasse dicit,septima & vicesima die præsentis mensis. Et vsque ad hoc tempus ab Adam,qui primus creatus est , anni fuerunt duo milia , sexcenti quinquagintasex . Quod tempus in sacris libris conscriptum : multa integritate signatum est , vnà cum natiuitatibus

Diluuii tempus

Non ignoret lector,hanc supputationem

insignium

insignium virorum, qui tunc fuerunt, simul & terminis. Addæ si quidem, cũ esset triginta & ducentorum annorum, Seth filius natus est, qui nongentos & triginta vixit annos. Seth autem centesimo & quinto anno genuit Enos. Qui dũ quinq; & nongentis vixisset annis, Cainæ filio suo rerum diligentiam tradidit, quem genuerat anno nonagesimo. Hic vixit annis decẽ & nongentis. Caina cũ vixisset decem & nongentis annis, Mahelaleel filium dereliquit, quem genuit cum esset annorum septuaginta. Iste Mahelaleel cum vixisset quinq; ac nonaginta & octingẽtis annis, defunctus est. Iared filium derelinquẽs, quem genuit cum sexagintaduorum & centum esset annorum. Cui nouem & sexaginta super hæc & nongentis annis viuenti, Henoch filius successit, natus cum sexaginta super hæc & nõgentis annis viuẽti, Henoch filius successit, natus cũ sexaginta quinq; annis, discessit ad deum. Vnde finis eius non inuenitur esse conscriptus. Matusalael autem Henoch filius, quinto ei & cẽtesimo natus anno, Lamech filium habuit, cum esset annorũ octoginta septem & centum: cui tradidit principatum, quem ipse tenuerat annis nongentis sexaginta & nouem. Lamech autem cum habuisset principatum annis septingentis & septem, Noe filium suum rerum præceptorem ostendit: qui de Lamech natus est agente annum ætatis secundum & octogesimum & centesimum, quiq; quinquaginta & nongentis annis rerum extitit presul. Isti vero anni qui collecti sunt, tempus quod cõscriptũ est prius, compleuerunt. Nullus itaque perscrutetur priscorum fines, quando cũ suis filijs, eorumq; auis aut atauis suam quis extendebat ætatem: sed tantum ortum eorum generationis intendat. Igitur decernente deo, & incipiente pluere, aqua cũctis diebus quadraginta ferebatur, ita vt vsque ad quindecim cubitos transcenderet terram: quod propterea factum est, ne plurimos fugæ occasio liberaret. Quiescente autem pluuia, atquæ vix diebus centum & quinquaginta defecere, quasi mense septimo: quo instante paulatim inchoauit latens herba parere. Deinceps dum arca circa summitatem cuiusdam montis in Armenia constituti sedisset, intelligens Noe aperuit eam: & respiciens modicum circa eam, in spe meliori constitutus, tunc quidem siluit. Post paucos vero dies aqua amplius recedentẽ misit coruum, volens agnoscere, siquid etiam terræ fuisset ab aqua derelictum, & ad egrediendum iam tutum esse videretur. Qui cuncta reperiens inundantia, non regressus est ad Noe. Post septem vero dies columba, quam miserat vt aliquid de terra cognosceret, lutulenta remeante, simul & ramum oliuæ portante, cognoscens terram diluuio liberatam: manensque adhuc alijs septem diebus, & animalia ex arca dimisit, & ipse cum generatione sua simul egressus, sacrificansque deo cum suis epulabatur. Hunc autem locum Armenij egressorium vocant: Illic enim arcæ solutæ reliquias nunc vsque prouinciales ostendunt. Huius vero diluuij & arcæ memoriam faciunt omnes, qui historias barbaricas conscripserunt: quorum est vnus Berosus Chaldæus: narrans enim de diluuio, taliter est effatus: Dicitur autem & nauis eius quæ in Armeniã venit, circa montem Chordieum adhuc aliqua pars esse, & quosdam bitumen exinde tollere, quo maxime homines ad expiationes vtuntur. Meminit autem horum & Hieronymus Aegyptius, qui antiquitatem Phœniciæ noscitur conscripsisse. Sed & Manasseas Damascenus in nonagesimosexto historiarum libro ita de eis dicit, Est & super Miniadam excelsus mons in Armenia, qui Baris appellatur: in quo multos confugientes, sermo est, diluuij tempore liberatos: & quendam simul in arca deuectum, in montis venisse summitatem, lignorumque reliquias multo tempore conseruatas. Fuit autem iste quem etiam Moses legislator Iudeorum scripsit.

diuersam esse non solum a ueritate Hebraica sed etiam ab editiõe .lxx. uerum consentientibus uetustis exemplaribus nos quicquam immutare minime esse ausos

Gene. 7 & 8
Diluuiũ fit super terram. xl diebus

In Armenia arcæ solutæ reliquias ostendi

Manasseas Damascenus

Noe post diluuium oblatis domino hostijs, orat nullam aquarum inundationem vlterius induci super terram. Caput VI

Gene.8 NOe vero metuēs, ne per annos singulos diluuium deus terræ induceret: humanum genus decernens omnino deleri, sana incendens omnia, supplicabat de cætero deo pro statu priori: vt nullam vlterius huiusmodi vastationem superinduceret, quo periret omne animalium genus: sed punitis malis parceret eis, qui propter bonitatem fuerant derelicti, & decreuerunt mala vitare: nam infeliciores scilicet essent illis. & peiori afflictione damnati, si non saluarentur ad integrum, sed magis alteri diluuio seruarentur: cum prioris quidē terrorem experimentumq; vidissent, posteri vero perditionem nouissimam sustinerent: rogabatq; vt eius hostias suscipere propitius dignaretur, & nullam iracūdiā similem vlterius terra susciperet: vt eius operibus impinguati, & ciuitates constituentes, de cætero vitā possent habere felicem, & nullo bonorum quibus ante imbrem adaucti fuerant fraudarentur, ad longam vtiq; senectutem, & vitæ longitudinem peruenturi.

Deus annuit precibus Noe, arcum pluuialem designans ei in testimonium fœderis. Caput VII

Gene.8.& 9

NOe vero has effundente preces, Deus pro iustitia virum diligens, annuit, vt eius vota ad finem vsque perduceret: neq; defunctos dicēs ipse perdidisse, sed pœnā pro malitia propria pertulisse: neq; tales homines, qui ita per *pactum dei cum Noe* deretur fuisse factos, cum vtique castum nosset eis esse principium: neque donasse vitam, quę corruptione delectaretur: sed per quæ contumeliam, inquit, pietati virtutiq; fecerunt, per ea quoq; compulerunt me vt pœnam eis hanc inferrem. Cessabo nanq; de cætero post hanc iram ab eis pro suis iniquitatibus pœnas exigere, & multo potius te rogante: & si in aliquo amplius aliquando peccauerint, iam non opus erit imbrium magnitudine, neque enim vlterius ita terras aqua rigabit. Moneo tamē vt ab humana nece omnes abstineant, & sint ab homicidio puri: facientes quippe tale aliquid, puniturus sum, Vtimini vero cunctis animalibus vt vultis, & desiderium quisquis habuerit, dominos enim feci vos esse omnium terrenorum, & natatilium, & quæcunque volatilem habent motum, & in aere vegetantur, abstinentes à sanguine, in quo est omnium anima. Designo autem vobis futuram requiem arcu meo. Arcus autem dei apud illos iris esse putatur. Et deus quidem hæc dicens atque promittens, siluit. *Arcus dei, Iris dicitur*

De morte Noe, & de filijs eius. Caput VIII

Gene.9 NOe vero cum vixisset post diluuium trecentis & quinquaginta annis: omne tempus feliciter agens, mortuus est anno vitæ suæ nongentesimo quinquagesimo. Nullus autem ad vitam modernam, & annorū breuitate, quibus nunc viuimus, vitam comparans antiquorum, putet falsa quę de illis sūt dicta: & eo quod nunc vita tanto non ducatur tempore, credat nequaquam illos ad vitæ illius longitudinem peruenisse. Illi namq; cum essent religiosi, & ab ipso deo facti, cumq; eis pabula opportuniora ad maius tempus existerent præparata, tantorum annorum circulis rite viuebant. Deinde propter virtutes, & gloriosas vtilitates, quas iugiter perscrutabātur, id est, astrologiam, & geometriam deus eis ampliora viuendi spatia condonauit: quæ non ediscere potuissent, nisi sexcentis viuerent annis. Per tot enim annorum curricula magnus annus impletur. Testes autem mei dicti sunt omnes, qui antiquitatem apud Græcos & barbaros conscribere maluerunt. Nam & Manethon, qui descriptionem fecit Ægyptiorum: & Berosus, qui Chaldaica desflorauit: & Mochus & Estius ad hæc & Hieronymus Aegyptius, qui Phœniciam disposuerūt. concordant cum meis dictis. Isiodorus quoq; & Hecatæus, & Hellanicus, & Acusilaus, & inter hos Ephorus, & Nicolaus, in historijs suis memoriam faciunt antiquorum, annis mille viuentium. De his itaq; sicut singulis gratum est, ita considerent. Filij autem Noe tres erant. Sem, Cham, & Iaphet: qui ante centum diluuij annos fuerant generati. Hi primum de montibus ad campestria descenderunt: vt illic haberent habitaculum: & alios, valde metuentes propter diluuium ad campos descendere,

Astrologiam & geometriā nullus primum ediscere potuit, nisi qui sexcentis uixisset annis

Gen.10 *Noe filii tres*

descendere,& segniter habentes,ab excelsis locis ad inferiora venire coegerũt: quippe vt eorum fiduciç imitatores existerent. Et campus quidem in quo prius habitauerunt, Sĕnaar appellatur. Deo autem iubente eos ad crementum hominum peruenire,dispersi sunt,ne inter se dissensiones efficerent: sed vt multa colentes spatia terrarum,abundantia fructuum potirentur. Qui cum essent inerudití,& deo inobedientes existerent,in calamitatibus incidẽtes,sua grauiter peccata senserunt. Et quia iuuentutis multitudine feruebát,rursus eos deus à semet ipsis migrare fecit:quoniam non in illius propitiatione putabant se habere bona,sed propriam fortitudinem sibi credebant causam esse diuitiarum. Vnde apposuerũt,vt voluntati dei inobedientes existerent:putantes quod per inuidiam eius ab alterutris migraretur,vt diuisi possent deo facilius subiugari. Sennaar campus

De Nemrod filio Cham: & de ædificatione turris,deq; diuisione linguarum. Caput IX.

FEcit autem eos esse elatos ad iniuriam dei atque contemptum Nemrod filius Cham,filij Noe. Qui cum esset audacior & manu fortissimus, suadebat eis vt non deo ascriberent,quia hominibus per illum felicitas eueniret, sed quia hæc eis propria virtute præberetur:& cognatos sui generis ad causam tyrannidis adduxit:solus ipse præsumens homines à dei timore reuocare, & spẽ suam in propria virtute reponere:vlcisciq; sese timentes deum putabant, interminantem inferre diluuium terræ. Ob quam rem turrim ædificandam altiorem suadebat,vbi aqua non posset ascendere. Multitudo autem prona erat,vt Nemrod prçceptionibus obedirent:graue putantes seruitium, obsequi deo:& turrim ædificabant:in nullo sua studia deferentes. Sumebat ergo altitudo facilitatem, & plus quàm sperare quis posset,multis manibus vtiq; fabricata crescebat. Latitudo tamen ita erat fortissima,vt prope eam respicientibus longitudo videretur imminui. Ædificabatur autem ex latere cocto colligato bitumine, ne forte penetraretur,ac dissolueretur aquis. Sic illos insanientes deus intendens,exterminare omnes pariter non decreuit,quoniam nec alijs dudum perditis formidabant:sed discordiam immisit illis diuersarũ linguarum,vt per multas absonasq; voces intellectu carere possent. Locus autem in quo turrim ædificabant, nunc Babylon vocatur:dicta propter confusionem, quam circa elocutionem suam tunc habuerunt. Hebræi namque confusionem Babel appellant. De hac vero turri,diuersisq; vocibus hominum hoc meminit Sibylla,dicens: Cum omnes homines vnius vocis existerent,quidam turrim ædificauerunt excelsam,tanquam ascensuri per eam in cœlum. Dij vero immitentes ventos,euerterunt turrim,& vocem propriam vnicuiq; partiti sunt:& propterea Babyloniam vocari contigit ciuitatem. De campo vero qui vocatur Senaar in regione Babylonis:meminit Estius,ita dicens: Qui vero de sacerdotibus sunt erepti,Iouis sacra sumentes,in Sĕnaar Babylonis venerunt. Gene.11 Descriptio turris Babylonica Testimonium Sibyllæ

De dispersione gentium in vniuersas terras post ædificationem turris. Caput X

DIuisi sunt itaq; post hæc diuersitate linguarum,migrationes agentes vbique,& terram apprehendentes vnusquisq; felicem, & ad quam eos deus adduceret:ita vt omnis terra per eos compleretur,mediterranea simul atque maritima. Quidam autem etiam nauibus transeuntes,insulas habitauerũt: vnde aliquæ gẽtes ab institutoribus positas appellationes hactenus seruát. Quidam vero placita sibi nomina mutauerunt:alij autem, vt in habitatoribus clarius esse visum est,conuersionẽ nominum fecerunt Græci tamen sunt huius rei autores,qui posteris temporibus confortati, etiam antiquorum gloriá propriam effecerunt,& gentes nominibus exornarunt, vt eis sapiens esse videbatur:ornatum vtiq; ponentes eorum reipub. velut à se constitutæ. Gene.11

De filijs

De filijs Iaphet filij Noe, & de gentibus quę per eos institutæ sunt. Cap. XI

Gene.10 FVerunt autem filijs Noe filij, quorum nomina propter honorem gentibus, quas condiderunt, imposuerunt homines, & terris quas apprehendere potuerunt. Iaphet autem filius Noe habuit filios septem, & habitauerunt isti regionem à Tauro & Amano montibus incipientem, & pertingentem in Asiam vsq; ad flumen Tanaim. In Europa vero vsq; terram Gazirorum, cum nullus eorum qui supradicti sunt, ibidem habitator existeret, gentes eius diuersis se nominibus appellabant. Qui enim nunc à Græcis Galatæ nuncupantur, olim dicti sunt Gomeritæ, quos Gomer instituit. Magog vero Magogas à se nominatos instituit: isti à Græcis Scythę sunt appellati. Item filiorum Iaphet Madeus & Ianus fuerunt: & ex Madeo quidem sunt gentes, quæ à Græcis Medi vocantur: de Iano vero omnes Ionij & Helladici descēdunt, qui & Græci, vnde & mare Ionicum appellatur. Condidit autem Iobel Iobelos, qui nostris temporibus Iberes appellantur, qui & Hispani, à quibus postea Celtiberi nūcupati sunt. Moga vero primum dicebatur, quę postea Cappadocia, nunc autem Cæsarea, à Romanis hoc sortito vocabulo, id est, à Cæsare. Mosochini vero à Mosochim plātati sunt, qui nunc Cappadoces nuncupantur, quorum antiquę appellationis signum ostenditur. Nam ciuitas est apud eos, quæ adhuc Moha dicitur, ostendēs intelligere volēti, quòd aliquādo omnes gentes regionis ipsius ita vocatæ sunt. Tiras autem Tireses appellauit suos, quorū princeps fuit: à quibus Græci Thracum nomen cōmutauerunt. Tantæ siquidem gentes per Iaphet filios institutæ sunt Gomer aūt habente tres filios, Aschenaz quidem Aschenezæos instituit: qui nunc Rhegini vocantur à Græcis. Riphat autem Riphęos, qui ducuntur Paphlagones. Tygran vero Tygraneos, qui Phryges à Græcis sunt nuncupati. Iano autem Iaphet filio, & ipso tres habēte filios, Elisas quidem Eliseos vocauit eos, quorū princeps fuit, qui nunc sunt Aeolij. Tharsis vero Tharsos, sic enim antiquitus Cilicia vocabatur. Tarsos enim apud eos maxima ciuitatū metropolis appellatur, T litera pro O mutata. Cethim autem Cethimam insulā habuit, quæ nunc dicitur Cyprus: & ab ea omnes insulę, & maritima loca Cethim Hebraice nominantur. Testis enim sermonis mei est vna in Cypro ciuitatum, quę antiquam appellationē valuit retinere. Cythis enim ab his, qui ei Græcum nomen imposuerunt, vocatur: neq; sic fugiēs Cethi nomen. Iaphet itaq; filij seu nepotes habuere has gentes, quæ forsan nunc ignorantur à Græcis. Hoc ergo prædicens, ad narrationem reuertar eorum, vnde digressus sum. Nomina siquidem propter scripturæ decorē, Græci ad delectationem legētium mutauerunt. Neq; enim prouinciæ nostræ est huiusmodi formis vti: sed licet vnū quidem schema, & finis nominum sit vnus, vltimas tamē nominum syllabas aliter illi declināt. Noe namq; apud eos Nochus appellatur: & Abram Abramus: & sic hæc forma in omni schemate custoditur.

Filii Iaphet gentesq; ex illis ortæ

Nochus Abramus

De filijs Cham filij Noe, & de gentibus per eos institutis. Cap. XII

Gene.10 FIlij vero Cham à prouincia Syria, & Amano & Libano mōtibus cūctas terras obtinuerunt, quæcunque ad mare sunt positæ: apprehendentes etiam eas quæ vsque ad oceanum sunt, & proprias facientes appellationes: tamen aliarum quidem omnino perierunt, aliarū vero in alias transmutatæ & trans formatæ, nimis ignotæ sunt. Quatuor enim filijs existentibus Cham, Chuso quidem nihil nocuit tempus. Nam Aethiopes quorum princeps fuit, hactenus & à semetipsis, & ab omnibus Asianis Chusæi vocitantur. Seruata vero est etiam Mesreis secundum appellationem prisca memoria. Ægyptum nanque Mesrim, & Mesræos omnes vocamus Ægyptios. Instituit autem & Phut Libyam. Phutos à se vocans prouinciales. Est autem & fluuius in Mauritania prouincia, qui isto nomine nuncupatur. Vnde & plurimos Græcorum historiographorum inuenimus huius fluminis memoriam facientes. & ex adiacenti prouincia, quæ Phuti vocatur, ei nomen impositum Mutatum est autem nomen quod ei nunc est, ab vno filiorum Mesraim, qui Lahabim dictus

Chusæi

bim dictus est. Post paululũ vero dicemus & causam, pro qua contigit eam Africam nominari. Chananæus vero, quartus existens filius Cham, quæ nunc Iudęa vocatur inhabitans regionem, à se Chananæam appellauit. Fuerunt autem & istis filij: Chuso quidem Saba, ex quo Sabæi: Euila, à quo Euilæi, qui nunc Getuli vocantur: Sabatha vero ex quo Sabatheni, qui nominantur à Græcis Astabari. Condidit autem etiam Sabatacha Sabathachenos. Rama vero Ramæos instituit: & duos filios habuit: quorum Iudas quidem Aegyptiacam gentem Hesperiorum inhabitans, Iudæis cognomen suum reliquit: Saba autem Sabathęos. Nemrod autem filius Chusi permanẽs apud Babylonios, tyrannidem exercuit: sicut à me etiam primitus declaratum est. Porrò Nemrod cum essent octo filij, omnem terram à Chaza Ægyptum usq; tenuerunt. Solius autem Philistijm cognomen prouincia custodit, cuius partem Græci Palestinam appellant. Ex alijs autem, id est, Ludim, & Anamim, & Lahabim, solus Lahabim à se prouinciam Libyam nominauit. Néphtuhim, autẽ & Phetrusim, Chaslohim, Caphthorim, vltra nomina nihil scimus. Bello enim Æthiopico, de quo postea declarabimus eorum ciuitates euersæ sunt. Fuerunt autem & Chanaã filij: Sidon, qui & ciuitatem sui nominis ædificauit in Phœnice. Sidon autem à Græcis appellata est. Amath autem Amatheos instituit, quę etiam nunc est, & à prouincialibus Amathi vocatur: Macedones vero eam Epiphaniam ab vno priscorum vocauerunt. Aradius autem Aradiam insulam habuit: Aracæus autem Arcen, quæ in Libano posita est. De alijs vero septem, id est, Ethæo, Cethæo, Iebusæo, Amorræo, Gergesæo, Euæo, Cinęo, præter nomina in sacris literis nihil habuimus. Hebręi namq; eorum destruxere ciuitates.

Chananæi Sabæi Euilæi, Getuli

Noe inebriatus nudatus, irrisus, irrisorem filium maledictioni subdidit: fratribus eius maledictum patris effugientibus. Caput. XIII.

NOe itaq;, post inundationem terra ad propriam reuertente naturam, venit ad operam: & dum vineam in ea plantasset, videns fructum in ea perfectum, vindemiauit: & deducto ad vsum vino sacrificans erat in epulis. Inebriatus autem in sopore resolutus, nudatusq; inhoneste iacebat. Quem cum vidisset iunior filiorum, fratribus irridendum ostendit. Illi vero operuerunt patrẽ. Quod dum Noe sensisset, alijs quidem filijs felicitatem optauit. Cham vero propter cognationem sui non quidem maledixit, sed eius proli: & alijs effugientibus maledictionem, deus Chananæi filios emigrauit: & de his quidem dicemus in reliquis.

Gene. 9. Noe Plantator uineæ

De filijs Sem filij Noe, seu de gentibus per ipsos institutis: & de ortu Abrahæ. Caput. XIIII.

SEm vero tertio Noe filio quinq; fuerunt nati, qui vsq; ad oceanum seorsum habitant Asiam, ab Euphrate facientes initium. Elam siquidem Elamitas, qui Persarum sunt principes dereliquit. Assur autem Ninum instituit ciuitatem, & subiectos sibi Assyrios nominauit, qui fuerunt valde felices. Arphaxad autem, Arphaxadæos nominauit, qui nunc Chaldæi vocantur, cum princeps eorum esset. Aram vero Aramenos instituit, quos Græci Syros appellant. Quos autem nũc Lydos vocant, Lud tunc Ludas nominauit. Aram vero quatuor existentibus filijs, Huz quidem instituit Traconitidem, & Damascum, quæ est media Palestinæ Syrięq; coniuncta: Armeniam vero Vl, Gether Bactrianos, Mes autem Mesanæos, quæ nunc Arax vocatur ab omnibus. Arphaxad autem filius fuit Sala, de quo natus est Heber, à quo Iudæos Hebræos initio vocauerunt. Heber autem Iectan genuit & Phaleg, Dictus autem Phaleg, quoniam secundum diuisionem habitationum natus est. Phaleg autem diuisionem Hebræi vocant. Iectan vero qui filius fuit Heber, habuit filios, Helmodad. Saleph, Asarmoth, Iarach, Adurã, Vzal, Decla, Obal, Abimahel, Saba, Ophir, Euila, Iobab, Isti à flumine cophino Indię, & positæ circa eã Syriæ loca quædã inhabitãt: Hæc ita quę de filijs. Sem dicta sufficiant. Faciam quoque de Hebræis sermonem. Phaleg enim

Gene. 11. Ab Heber Hebræi dicuntur.

leg enim filio Heber, fuit filius Reu: huius autẽ Sarug, de quo Nachor filius generatus est: cuius filius fuit Thare, qui fuit pater Abraham. Hic autem decimus quidem est à Noe. Secundo vero & nonagesimo anno super ducentos post diluuium natus est. Thare enim septuagesimo anno genuit Abraham. Nachor cum esset viginti & octo annorum genuit Thare, De Sarug autem Nachor nascitur circa annum trigesimum secundum, Reu autem Sarug habuit cũ esset annorum trigintaduorum. Iisdem vero annis habuit Phaleg Reu. Heber autem quarto & tricesimo anno genuit Phaleg: natus ipse de Sala annum habente tricesimum: quem Arphaxad genuit quinto & tricesimo anno natus. Sem filius Arphaxad natus est post annos duos facti diluuij. Abraham autem habuit fratres Nachor & Aram. Quorum Aram quidẽ filio derelicto Lot, & Sara & Melcha filiabus inter Chaldæos, mortuus est in ciuitate chaldæorum, quæ dicitur Hur: & hactenus sepultura eius ostenditur. Duxerunt autem vxores filias fratris sui: Melchã quidem Nachor, Saram vero Abraham. Porro Thare dum odio habuisset terram Chaldeorum propter luctum Aram, migrauerunt omnes in Charran Mesopotamę ciuitatem: vbi etiam Thare morientem sepelierunt, cum vixisset annis ducentis quinq;. Recidebatur enim iam vita hominum, fiebatq; paulatim breuior, vsq; ad generationem Mosi, postquam terminus vitę centum & viginti annorum positus est: hos annos statuente deo, quantos & Mosen quoq; vixisse prouenit. Nachor autẽ de Melcha octo fuerunt filij, Huz, Buz, Camuel, Cated, Azo, Pheldas, Iedlaph, Bathuel. Isti ergo Nachor filij fuerunt legitimi. Thabach enim & Gaham, & Thabas & Maacha de concubina eius nati sunt. Bathuel autem filio Nachor, nata est Rebecca filia, & filius Laban.

Genealogia Abrahæ

Genealogia Nachor fratris abrahæ Genesis. 22.

Abraham secundum præceptum domini, de Chaldęa migrat in Chananæum. Cap. XV.

Abraham vero Loth filium fratris sui Aram, vxoris vero suæ Saræ germanum adoptauit, filium legitimum non habens: dimisitque chaldæam cum septuaginta & quinque annorũ esset, deo iubente vt migraret in chanaan, in qua etiam habitauit, prolisque suæ eam reliquit: prudens existens, & nimis intelligens in omnibus rebus, & sapiens in his quæ audierat, & de quibuslibet aliquid cogitaret. Propterea & virtute prudentiæ maior alijs fuit: & opinionẽ, quã de deo tũc cuncti habebãt, innouare & immutare præualuit. Primus itaq; pręsumpsit pronunciare, deum creatorẽ vnũ esse cunctorũ. Reliqua vero ad felicitatem tendentia, per præceptum præbentis singula quęq; dari, & non propria virtute subsistere confessus est. Hęc vero conijciebat per terræ passionem & maris, & ea quę contingunt circa solem & lunam, & ex omnibus quæ circa cœlum semper eueniunt. Virtute enim eius præsente, & prouidentia ordinationis, corũ cuncta disponi docebat: quibus quicunq; priuarentur, manifesti fierent, quia neque ea quę ad vtilitatem nobis necessaria sunt, sua potestate potuerunt possidere, quæ scilicet secũdum iuuentutis fortitudinem ministrantur, cui bonum est solummodo, honorem & gratiarum tribuere actionem propter quæ chaldæis & alijs Mesopotamitis in eum consurgentibus, migrationem eligens sequi, per voluntatem & adiutorium dei, terram chananæam late possedit: vbi collocatus, altare deo ædificauit, & hostias ei immolauit. Meminit autẽ patris nostri Abraham Berosus, non quidem nominans eum, sed ita dicens: Post diluuium decima generatione apud chaldæos fuit quidam vir iustus & magnus, in cœlestibus rebus expertus. Hecatæus autem etiam memoriam eius plus aliquid fecit. Librũ enim de illo conficiens dereliquit. Nicolaus vero Damascenus in quarto historiarum libro sic ait: Abrahamus regnauit in Damasco, veniens aduena cũ exercitu de terra chaldęorum, quę super Babylonem dicitur. Igitur post non multũ tempus exurgens etiam de hac regione cum populo suo, terram, quæ tunc chananæa, nunc vero Iudæa dicitur, habitauit, & hi qui de illo multipliciter sunt progeniti: de quibus in alio libro quæ dicenda sunt explanabo. Abraham vero

Genesis 12

Abraham adoptauit Lot filium fratris sui in filium.

De sapientia Abrahæ.

Hecatæus Nicola. Damascenus,

vsq;

vsq; nunc in Damascena ciuitate nomē habetur in gloria: & vicus ostenditur, qui ab eo dicitur habitatio Abraham.

Abraham fame opprimente Chananęam, Aegyptum ingreditur, vbi dignus & clarus habetur disciplinam arithmeticæ, & astrologiæ, contradens Aegyptijs: à quibus iterum regressus in Chananæam, partitur terram cum Loth cognato suo. Cap. XVI

FAme vero posteris temporibus apprehendente Chananęam, Abraham Aegyptios viuere feliciter audiens, ad eos proficisci tendebat: vt eorũ abundantia participaretur, & sacerdotum simul auditor esset, & agnosceret quę de dijs exponerent: vt aut meliores inueniens sequeretur, aut eos sua prudentia in ornatum meliorem transponeret: deducens pariter Saram. Metuens autem vesaniam Aegyptiorum circa mulieres, ne rex eum propter vxoris speciem trucidaret, hanc exquisiuit artem, vt se fratrem eius assimularet: sed & illam hoc respondere docens, eo quod sibi prodesse consideret. Qui cum venisset in Aegyptum, pertulit quod ipse pręuiderat. Tũc enim pulchritudo vxoris eius innotuit. Vnde & Pharao rex Aegyptiorum non contentus his quę de ipsa dicebantur, etiam ipsam inspicere festinauit, arbitratus sibi Saram posse contingere. Sed deus impediuit desiderium eius iniustum, ægritudine scilicet, & tumultu causarum. Cumq; pro liberatione sacrificarent, per iram dei pestem sacerdotes aduenisse significabant, eo quod vxori peregrini iniuriam voluisset inferre. Ille vero pertimescens, interrogauit Saram, vt diceret quę esset, & ille qui eam adduxerat. Qui cum veritatem audisset, excusabat se apud Abraham, dicens: putasse sororem, & non vxorem eius: & festinasse circa eam cognationem sibi facere, & non iniuriæ causa suum desiderium perpetrare. Cui multa quoq; munera condonauit, & vt esset inter sapientissimos Aegyptiorum instituit: virtutemq;) eius & gloriam ex hoc esse contigit clariorem. Nam cum essent Aegyptij diuersis moribus complacẽtes, & adinuicẽ leges proprias reprobãtes, & à se etiam propter ea diffidentes: sibimet eos comparans, & vnumquenq; despiciens, verba eorum inania nihilq; verum habentia demonstrabat. Erat igitur in admiratione cunctorum, tanquam vir sapiens: atq; paratus non solum ad intelligendum, sed ad satis faciendum & ad loquendũ quodcũq; docere niteretur. Arithmeticã quoq; eis contulit: & quæ de astrologia sunt, ipse contradidit. Nam ante aduentum Abraham in Ægyptum, hæc Aegyptij penitus ignorabant. A Chaldæis enim hæc plantata noscuntur in Ægypto, vnde etiam peruenisse noscuntur ad Græcos. Et cum venisset in Chananæam, partitus est terram cum Lot, dum pastores eorum inter se iurgia facerent propter loca pasturæ: electionem tamen atq; conditionem cõcessit Lot. Sumẽs itaq; ipse partem ab eo relictam, habitauit in ciuitate Ebron: quę est antiquior annis septem, ciuitate Ægyptia Prothanide. Lot igitur terram, quę posita est in campo circa Iordanem fluuiũ, habitauit non longe à ciuitate Sodomorum: quæ tunc etiam erat bona, nunc autem probatur exterminata voluntate dei. Quam causam loco proprio designabo.

Genesis 12 & 13

Aegyptiorum incontinentia

Abraham Arithmeticam & astrologiã contulit ægyptiis

Separatio abraham a Lot

Sodomitę congressi cum Assyrijs prelio vincuntur: victi captiui abducũtur, cum quibus Lot captiuus abducitur. Cap. XVII

ILlo nanq; tempore Assyrijs Asiam obtinentibus, reges Sodomitarum valde florebant in diuitijs, & multa virtute: quibus erant reges quinq;, eorum prouinciam gubernantes. Ballas, Balleas, Sinnabaris, Simoborus, & Baliorum rex. Singuli nanque eorum habebant] proprium principatum. Aduersum quos congressi Assyrij, & quatuor partes sui exercitus facientes, obsidebant eos. Dux autem erat vnusquisq; suis ordinatus. Commisso autem prælio vincentes Assyrij, tributum imposuerunt regibus Sodomorum. Duodecim siquidem annis isti seruientes, tributum sibimet impositum soluere passi sunt, tertiodecimo autẽ abstinuerunt. Quapropter exercitus Assyriorum super eos aduenit: ducentibus simul exercitum, Amraphelo, Ariocho, Chodolochomorro, Thadallo, Isti nanq;

Genesis 14

De quinq; regibus Sodomitarum

& vniuersam diripuerunt Asiam, & Gigantum sobolem subuerterunt. Qui cum venissent Sodomis, castra posuerunt in valle quæ dicitur putei bituminis. Illo nanq; tempore putei erant in eo loco: nunc autem exterminata ciuitate Sodomorum, vallis illa palus effecta est, quæ dicitur Asphaltitis, id est, bituminalis. De hac itaq; palude rursus non post multa dicemus. Sodomitis autem cum Assyrijs congressis, & forti prælio commisso, multi quidem eorum mortui, reliqui vero captiui sunt ducti: cum quibus & Lot ducebatur, qui venerat ad auxilium Sodomorum.

Palus Asphaltitis

Abraham irruēs in Assyrios, Lot & captiuos Sodomitarū eripuit: cui regresso occurrit rex Sodomitarum, & Melchizedech rex Solymorum: deinde accepto promisso diuino de posteritate, genuit Ismael: ipseq; circuncisus est pręcipiente domino, & Ismael, totaq; domus eius. Cap. XVIII

Genesis 14 & 15

Abraham autem cum audisset calamitatem eius, timor simul de Lot cognato eius, & misericordia in eum ingressa est, propter Sodomitas, amicos atq; vicinos. Et cum festinaret eis ferre suppetias, non tardauit sed accessit: & quinta nocte irruens super Assyrios circa Dan (sic enim alter Iordanis fons appellatur) & inueniens eos antequam armarentur, alios quidem in lectulis cōstitutos occidit, qui neque suspectionem cladis haberent: alij vero nondum in soporem conuersi, tamen præ ebrietate pugnare non valentes, effugerunt. Abraham autem persequens eos expulit eos vsq; ad terram Damascenorum: ostendens victoriam non in multitudine, nec in plurimis manibus esse: sed confidentiam pugnatorum, & fortitudinem præualere, contra totius numeri quantitatē. cum trecentis nanq; decem & octo & tribus amicis, tantum exercitum superauit: quicunq; autem hostium effugerunt, inglorij sunt reuersi. Abraham autē captiuos eripiens Sodomitarum, qui capti fuerant ab Assyrijs, cum pace reuersus est. Occurrit autem ei rex Sodomorum ad colloquendum, in loco qui vocatur vallis regia, in via Solymæ ciuitatis. Suscepitq; eum rex Melchizedec, quod significat rex iustus, & erat vtiq;, & sine dubio talis: ita vt propter hanc causam etiam dei sacerdos esset Solymorum, quam ciuitatem postea Hierosolymam vocauerunt. Ministrauit autē iste Melchizedec Abraham exercitui xenia, & multam abūdantiam rerum opportunarum simul exhibuit, & super epulas eum collaudare cœpit, & benedicere deum, qui ei subdiderat inimicos. Abraham vero dante ei etiam decimas spoliorū, munus accepit. Rex autem Sodomorum prædam quidem de Abraham non poscebat: homines vero qui eius essent, recipere precabatur, quos ab Assyrijs eripuerat. Abraham vero ait, non hoc solum facere: sed nec aliam vtilitatem ex illa se habiturum præda, nisi quæcunq; pro cibo seruorum eius videbantur impensa: partem vero quandam amicis suis fore prębendam, qui cum eo pugnassent: quorum primus Eschol vocabatur & Aner & Mambre. Laudans autem deus virtutem eius, ait: Non perdes mercedes tuas, dignū est pro talibus actibus te habere gratiam. Et quæ putas fuit retributio mercedis, cum nondum esset qui ei succederet? erat enim adhuc sine filio. Deus & filium ei generandum esse promisit, & multam ex illo sobolem proximamq; stellarum numero profuturam. Et ille quidem hæc audiens, deo sacrificium obtulit, ab eo iussus hoc facere. Erat autem huiusmodi sacrificium: vitula triennis, & capra triennis, & aries similiter triennis, & turtur & columba, quæ diuidi iusserat: auium vero nihil diuisum est. Et antequam cōstitueretur ara alitibus super uolantibus, pro concupiscentia sanguinis, vox affuit diuina, significans malignos proli eius vicinos fore annis quadringentis in Aegypto, in quibus afflicti superessent inimicis: & vincentes bello Chananæos, habituri essent eorum terras & ciuitates. Abrahā autem habitauit circa Luzam, quæ vocatur Ogys. Est autem regio Chananæorum, non longe ab ciuitate Hebron. Et cum grauiter haberet super nō pariente muliere, deprecatus est dominum, vt ei sobolem masculi filij condonaret. Domino autē iubente, vti confideret & pro alijs omnibus bonis,

Melchizedec rex iustus

Hierony. ad Euagrium, in hac parte Iosephū refellit

Verba dei ad Abraham

Genesis 16

nibus bonis,in quibus à Mesopotamia eductus fuerat,etiã filios ei promisit futuros. Tunc Sara præcipiente deo,vnam ancillarum cui nomen erat Agar, Ægyptiam genere,collocauit ei,tanquam ex ea filios habitura. Et dum concepisset ancilla,iniuriam facere Saræ præsumpsit,quasi rex foret filius,qui ex ea fuerat procreatus. Hanc dum Saræ Abraham pro vindicta tradidisset,fugam meditata est: & afflictiones non sustinẽs,deprecata est deum,vt eius misereretur, occurritq; per desertum eunti diuinus angelus, iubens eam ad dominos remeare, & vitam habituram potiorem caste viuentem. Tunc namq; eo quod in dominã superba ingrataq; fuerat,mala talia pertulisse:quæ si inobediens esset deo,& lõgius abscederet eam perire dicebat:si vero reuerteretur,fieret mater pueri in illa terra postea regnaturi. His obediens illa,veniam reuersa à dominis suis impetrauit: & post non multum peperit Ismael:ac si quis dicat, deo nobilitatam: eo quod exaudierat dominus preces eius. Abraham itaq; cum sex esset annorũ & octoginta,natus est ei quem prędiximus. In nonagesimonono autẽ anno eodem constituto apparuit deus,promittens quod filius ei de Sara nasceretur,iussitq; vocari Isaac:significans gentes magnas ex eo futuras,& reges,& qui oppugnantes omnem Chananęam à Sidone vsque ad Aegypti terminos obtineret. Præcepit autem,vt genus quod nasceretur ei,aliis non misceretur,& sua genitalia circunciderat,& hoc faciendum octaua die post partum. Causam vero circũcisionis nostræ in aliis indicabo. Consulenti autem Abraham de Ismaele vtrũ multo tempore viueret,lõgæuum significauit deus,& patrem gentium fore magnarum. Et Abraham quidem in his gratias agens deo,repente circuncisus est, & omnes qui apud eũ erant,& puer Ismael pariter,qui die illa tredecim erat annorum,ipse vero nouem & nonaginta annos agebat.

Contemptus Agar ancillæ Aegyptiæ in Saran

Etymologia nominis Ismael

Repromissio Isaac

Genesis 17

De Abraham quomodo tres angelos suscepit: & de Lot, qui & ipse suscepit angelos hospitio: & de euersione Sodomorum: & quomõ vxor Lot cõuersa est in statuam salis: & de commixtione filiarum cum patre. Cap. XIX

EOdem scilicet tempore,Sodomitę diuitijs,& abũdantia pecuniarum elati, hominibus cõtumelias faciebant: & erant impij circa deum, vt nequaquã recordarentur beneficiorum eius: auersiq; sunt à susceptione peregrinorũ, & circa eos affectum habere destiterunt. Exasperatus igitur in his deus, disposuit eorum punire superbiam,& ciuitatem eorum subuertere, cunctamq; regionem simul exterminare: ita vt neque plantatio,neque fructus ex ea vltra consurgeret. Cumq; hæc Deus de Sodomitis decreuisset explere, Abraham respiciẽs tres angelos,dum sederet ad ilicem Mambre circa ianuam domus suæ,putaretq; esse peregrinos,consurgẽs amplexatus est: & ibidem eos retinens, rogabat quatenus xenia eis impartiretur. Quibus annuentibus,panes repente de simila præcepit fieri: & occidens vitulum & assans,obtulit eis sub quercu iacentibus. At illi ei gratias retulerunt. Et cum adhuc comederent,de muliere querebant vbi esset Sara. Quo dicente eam intus esse,venturos se in futurum esse dixerunt,& inuenturos eam iam matrem existere. In hoc ergo subridente muliere, & impossibile sibi esse filium habere dicente,cum ipsa quidem nonaginta esset annorum, vir autem eius centum: tunc illi iam non se celare continuerunt,sed pronunciauerunt semetipsos angelos dei esse: & quia missi sunt, vt vnus significaret de filio,duo vero Sodomitas euerterent. Hæc audiens Abraham doluit super Sodomitis,exurgensq; deũ deprecatus est,rogans ne iustos & bonos perderet cum malignis. Deo vero dicente, nullum Sodomitarum esse bonum,nam si inter eos essent decem iusti,omnibus remitteret peccati supplicium: Abraham quidem cessauit,angeli vero in ciuitatem Sodomam peruenerunt, quos Lot pro susceptione rogabat(cum esset valde circa peregrinos humanus, & Abraham benignitate discipulus)vt cum illo manerent. Sodomitæ vero respicientes iuuenculos, nimio vultus decore præcipuos, & apud Lot eos successisse cognoscentes, ad vim & iniuriam eorum pulchritudinis sunt conuersi. Lot vero monente vt casti essent,&

Genesis 18 & 19

De susceptione angelorũ in domo Lot

lius vtroq; sene, quem repente post octo dies circunciderunt. Et ex illo post totidē dies mos est Iudęorum, circuncisiones efficere: Abraham autem post annos tredecim, eo quod Ismael, qui gentem eorū instituit, filius Abrahæ de concubina, hoc fuerit tempore circuncisus: De quo certissime omne tempus exponam. *fit circuncisio iudeorū, Arabum post tredecim annos*

Quomodo Abraham monente Sara: & præcipiente domino amisit à se Agar cum filio Ismaele. Cap. XXI

SAra natum Ismaelem de Agar ancilla primitus diligebat, nihil fauoris in eo imminuēs: quem vtiq; quasi proprium filium, & principatus nutriebat hæredem Isaac autem filio procreato, non dignabatur eum nutrire cum Ismaele, cum senior esset ·eumq; posset opprimere patre moriente. Suadebat ergo Abrahæ, vt eum in aliam regionem cum matre transmitteret. Ille vero initio quidem non apposuit voluntatem ad ea quę Sara fieri festinabat: crudele nimis arbitratus, paruulū filium & mulierem necessarijs egentem abijcere. Postea vero cū deo placuisset, ad ea quę pręcipiebat Sara consentiens, matri tradidit Ismaelem, qui nondum à se poterat gubernari: & aquam in vtre & panem ferentem, iussit abite quo itineris necessitas imperaret. Dum ergo abeunti necessaria defecissent, erat in malis, cum esset aquatio difficilis: & exponens puerum sub quadam arbore animam protrahentem, ne ea præsente deficeret, procul abscessit. Ad quam veniens diuinus engelus, dixit ei ad esse fontem: & monuit, vt prouideret ac infantulum recrearet, dicens grandia ei esse conferenda de pueri sospitate. Illa confidens de promissionibus, & studens alere puerum adhibendo curam, declinauit ęrumnas, Cum vero ad virilē puer peruenisset ætatem, vxor ei coniuncta est Aegyptia genere, vnde etiam ipsa antiquitus fuerat oriunda, de qua filij Ismaeli nati sunt duodecim, Nabaioth, Cedarus. Abdielus, Mabsamꝰ, Masmaus, Dumaus, Masaus, Adadus, Themaus, Ieturus, Naphisus, Cedmas. Isti nanq; omnem terram ab Euphrate vsq; ad mare rubrum positam tenuerūt, Nabathæam prouinciam nominantes. Sunt autem isti, qui gentem Arabicā secundum tribus ab eis vocant, & propter virtutem eorum, & propter Abrahæ dignitatem. Isaac autem filium suum pater Abraham nimium diligebat, cū esset vnigenitus, eiq; à deo pro munere & in senectute cōcessus. Prouocabat enim ad fauorem amoremq; suum potius parentes & ipse puer, eo quòd omni virtuti studeret, & parentum haberet solicitudinem & affectum circa dei religionem. *Gene. 21* *Genesis 25*

Abraham accepit à domino de immolatione Isaac. Caput XXII *Genesis 22*

ABraham autem cum felicitatem suam filio legitimo relicturus esset, morti vicinus hoc voluntate dei promeruit. Qui tentare volens religionē eius apparuit ei: & cuncta quæ præstitisset ei dinumerans, & quomodo hostibus superior fuisset effectus, & præsentem felicitatem eius studio percepisset, & Isaac filium habuisset, eundem filium eius sibi sacra immolatione præcepit offerri, in monte nomine Moraim eleuatum, ara ibidem collocata: sic enim apparituram eius religionem, si etiam saluti filij præponeret quod deo placeret. Abraham autem in nullo iustum esse decernēs non obediri deo, sed cunctos ei ministrare debere, tanquam eius prouidentia omnes viuant quibus ipse est propitius, celans coniugem dei præceptum, & quam ipse habuisset de cæde voluntatem: sed neq; seruorum cuiquam hoc palam faciens, ne forte deo parere prohiberetur: sumēs Isaac cum duobus seruis, & quæ erant ad sacrificium necessaria imponens asino, iuit ad montem. & duobus quidem diebus iter cum eo serui fecerunt. tertia vero, cum iam circa locum montis essent, reliquens in campo reliquos qui cum eo erant, cum solo filio venit ad montem: in quo templum postea rex Dauid collocauit. Portabant autem secum cætera, quæ erant sacrificio necessaria præter victimam. Isaac vero cum esset quinque & viginti annorum, altari constructo interrogabat quid esset sacrificaturus pater cum victima non adesset. Ille autem dicebat, deum ad prębendum hoc idoneum: qui etiam ea quæ non sunt, abundanter hominibus condonaret: & ea quæ sunt, ab his qui in semetipsis cō- *Obedientia Abrahe*

Allocutio Abrahæ ad filium Isaac

fideret, posset auferre: daturum ergo & illi victimam, si propitius ad sacrificium suum dignaretur accedere: Dum ergo altare fuisset constructum, & ligna super posita, & omnia parata, dicit ad filium: O puer, quem innumeris votis optaui à deo mihi cōferri: & dum peruenisses ad vitam, nihil est quod pro alimento tuo non feci: neq; me feliciorem magis arbitrabar, nisi cum te viderem ad virilem ætatem peruenisse, & moriens successorem mei principatus relinquere cōgaudebam: quia dei volūtate tuus pater sum factus, denuo secundum eius placitum te repono: hanc fortiter porta dicationem. Deo nanq; te cædo, qui hunc honorem à nobis dignatur accipere, eo quod placidus mihi fuit, & per omnia suffragator. Natus ergo feliciter morere, non communi modo hanc vitam egrediens: sed à patre proprio oblatus deo patri cunctorū, ob legitimum sacrificium. Reor enim quia te iudicauerit dignum nec ægritudine, nec bello, nec alia qualibet passione, quæ solent hominibus accidere, ex hac vita liberare: sed cum oblationibus & sacrificijs animam tuam suscipere, & apud se nihilominus obtinere. eritq; mei de cætero curam habens, senectutemque regens, qua gratia te maxime nutriebam: hæc mihi deo scilicet pro te præbituro. Isaac autem habens patrem valde fortissimum, sapientiaque delectatus, & libentissime sermones eius accipiens, ait: Quia neque iustum esset, vt initio nasceretur, si & dei & patris iudicium esset refutaturus, aut non se monstraret amborum voluntatibus præparatum, quando licet solo patri hæc volenti facere, si non obediret esset iniustum. Hoc dicens accessit ad altare, pariter & ad cædem. Sed opus infirmatum est, deo offerente impedimentum. Inclamauit enim Abraham nominatim deus, suspendens eum à filij nece: Non enim quasi sanguinem desideraret humanum, cędem filij se ei imperasse dicebat, neq; cuius patrem eū fecerat, hunc ei auferre cum tāta impietate poscebat: sed eius mentem se probare velle, si etiam talia iussus facere obaudiret. Cognoscens vero eius obedientiam, & excellentiá religionis intendēs, delectari quidē se in his quę prębuerat ei, nec vnquā fraudandū eū omni cura dicebat: & genus eius honorandū, futurumq; filiū eius longæuum, feliciterq; victurum in omnibus bonis, prębiturumque se eius soboli magnum principatum: prædicebatque genus eorum & multis gentibus & diuitijs esse constituendum, & memoriam sempiternam generis eius principibus affuturam: Chananeáq; terram armis esse possessuros, & exemplum boni futuros cunctis hominibus. Hęc cum dixisset deus, arietem ex improuiso produxit eis ad sacrificium, Illi vero præter spem semetipsos amplexantes, quippe qui bonorum talium promissiones audirēt, osculabantur alterutrum: & sacrificio celebrato, reuersi sunt ad Saram: feliciterq; degebant, cuncta quæ vellent eis præbente deo.

Constantia Isaac

De morte Saræ, & sepultura ipsius, post cuius mortem Abrahá accepit Ceturam vxorem. Caput XXXIII

Gene. 23

Sara moritur

Gene. 25

ET Sara quidem non multo post tempore defuncta est, cum vixisset annis centum viginti & septem: sepultaq; est in Hebron permittentibus Chananæis, sepulchrumque eius duplex factum est: Abraham emente agrum siclis quadringentis à quodam Ephron de Hebron: & sepulchra sibi Abraham & eius soboles constituerunt. Post hæc autē Abraham duxit vxorem nomine Ceturam, ex qua ei sex filij nati sūt, & ad labores validi, & ad sapiētiá cauti: Zamran, Iexan, Madam, Madian, Iesboc, & Sue. nati sunt autem etiam his filij: & Iexan quidem Saba fuit & Dadan. Huic vero fuerunt Assurim & Lasurim, & Laumim. Madian autem habuit Epha, & Apher, Henoch, & Abida, & Eldaa. His omnibus filijs filiorumque natis Abraham ex proprijs dona præbuit: qui & Troglodyticam apprehenderunt, & Felicem Arabiam, in quantum ad mare rubrum pertingit. Dicitur autem quod dum Apher castra fixisset in Libya, & filiorum eius filij habitassent in ea, terram illam ex illius nomine Aphricam vocauerunt. Testatur autem meo sermoni Alexander, qui dicitur Polyhistor, sic dicens: Cleodemus autem propheta, qui & Malchus, scribens

Alexander dictus polyhistor

historiam

historiam Iudæorum, sicut etiam Moses legislator eorum retulit, ait, quia de Çetura Abrahę multi filij fuerunt. Dicit autem eorum etiam nomina tria, Apheran Surim & Iaphran. & de Surim quidem Assyriam nuncupatā: ex duobus autem reliquis Iaphran & Apheran, ciuitatē Abran & prouinciam Aphricam nominatam, his etiam auxiliū præbuisse Herculem in Libya, & duxisse vxorem filiam Iaphran nomine Hecæam, & genuisse ex ea Dodorim filiū, cuius fuit filius Sophon: ex quo barbari Sophaci nominantur.

Quomodo Isaac quadragenarius duxit vxorem Rebeccam. Cap. XXIIII

ISaac autem circa quadraginta annos iam cōstituto, pater Abraham vt vxor duceretur ei Rebecca, quæ fuit fratris eius Nachor neptis, filia Bathuelis, seniorem seruorum suorum misit ad desponsandam eam, magnis fidei sacramētis obstrictum, quæ hoc modo faciebant: Sub femore manum mittentes: deinde inuocantes deum testem omnium futurorum. Misit autem & munera ibidem commanentibus, quæ apud illos essent rariora, aut nec omnino in illa regione reperirentur. Qui multo tempore vadens, eo quod sit iter agentibus dira Mesopotamia, hyeme quidem propter luti profunditatē, æstate autem propter aquæ defectionem, insuper etiam latronibus ibidem commorantibus, quos defugere non esset facile, nisi prouidentia viatoribus inhæreret: venit in ciuitatem Carrenorum. Cum ergo esset in suburbanis, virgines vidit plures euntes ad aquam: orauitq; deum vt Rebecca, ob quam despōsandam filio eum miserat Abraham, si secundum voluntatem eius essent nuptiæ celebrandę, inter illas inueniretur: & ita cognosceretur, vt alijs aquam poscenti negantibus, illa præberet. Et ille quidem hanc habens voluntatem, venit ad puteum: rogauitq; virgines vt potum ei præberent. Illis autem auertentibus se, dicentibusq; aquam domum portare, & non præbere illi, quæ vtiq; difficile posset hauriri, vna ex illis omnibus increpans eas pro peregrino, quasi non esset hominibus ad illas aliquando cōmunio, quæ neq; aquam participarent egeno, sola ei prębuit abundanter. Ille autem in spem rerum omnium veniens, insuper volens cognoscere veritatem, laudabat eius benignitatem atque nobilitatem, quia etiam cum suo labore egentibus sufficientiam præbere minime declinasset: Interrogabat autem de quibus parentibus esset, optauitq; quod illi foret gratissimum, vt in domum viri boni veniret, filios ei paritura germanos. Illa vero neque hæc inuidit volenti cognoscere, sed & genus indicauit: & Rebecca, inquit, ego dicor: pater autem Bathuel fuit, sed ille quidem iam defunctus est: Laban vero frater noster est, qui & domui prospicit simul & matri, & illæ meę virginitatis solicitudinem gerit. Ille igitur gaudebat in his quæ facta fuerant atque dicta, Deum ita videns suo itineri clare prospicere: & proferens redimiculum, & alia pariter ornamenta, quibus virginis decet vti, dedit puellæ, vt ei causa poculi hæc retributio foret & honor: iustum esse dicens, vt talia mereretur, quę fuerit bona pręter virgines vniuersas. Poscebat autem apud eos succedere, quando ad eam integrius aliter peruenire nequiret, cum iam nox vtique superesset. Portabatq; ornamenta muliebria valde preciosa: æstimans nihil esse cautius, quàm quibus iam videbatur expertus. & conijcere ex ea & matris & fratris eius clementiā: & quia nihil in eorum esset virtute difficile, neque se eos grauaturum: sed mercedem peregrinationis præbiturum, & proprijs impensis vsurum esse dicebat. Illa vero de parentum quidem suorum clementia recte eum asseruit arbitratum: culpauit autem pro mercedis verbo, cum esset vtique omnia sine mercedibus habiturus. Sed vt nunciaret prius Laban fratri, quo permittente accersendū esse dicebat. Cum ergo factum hoc fuisset, peregrinus adductus est: & camelos quidem sumentes Laban famuli eis diligentiam adhibebant: ipse vero cœnaturus ingrediebatur cum eo, & post cœnam ad eum matremq; puellæ locutus est, dicens: Abraham Thare quidem est filius, vester autem cognatus. Nachor enim horum ô mulier puerorum auus, frater Abrahę fuit ex eodem patre vel matre: is ergo misit ad

Genesis. 24

Oratio serui

sit ad vos, petens hanc puellam vxorem filio suo esse iungendam, qui legitimus est ei solus in omnibus bonis enutritus: cui possibile quidem fuit, felicissimam ex inde mulierem ei copulare, sed noluit. Honorans autē genus, nuptias postulat, cuius studium ac voluntatem nolite contēnere. Dei enim voluntate & alia quidem pariter mihi prospera contigerunt, & puellam citius & vestram inueni domum. Dum enim essem proximus ciuitati, virgines videns plurimas venientes ad puteum, oraui, vt in istam inciderem, quod scilicet factum est. Nuptias ergo diuina prouidentia dispositas vos quoq; firmate. Illi vero per ea quæ eis fuerant secunde collata, dispositionem diuinevolūtatis intellexerunt, miseruntq;, sicut petebat, virginem, quam duxit Isaac potitus omnium rerum Abrahę. Nā qui nati fuerant de Cetura, exinde migrauerunt.

Abrahæ pro Rebecca

Abraham moritur, & sepelitur in Hebron cum Sara vxore sua. Cap. XXV.

Gene. 25.

POst paululum vero temporis mortuus est etiam Abrahā, vir quidem omni virtute summus, & digne à deo pro studio, quod circa eū habuerat, honoratus. Vixit autē omne tempus suū annis centumseptuagintaquinq;, & in Hebron cum Sara coniuge à filijs suis Isaac & Ismaele sepultus est.

De partu Rebeccę: & quomodo Isaac peregrinatus est in Gęraris tempore famis: & quia cum senuisset, & caligarent oculi eius, benedixit Iacob cum putaret se benedicere Esau. Caput. XXVI.

Genesis. 25.

POrrò post mortem Abrahā concepit vxor Isaac: cuius vētre nimis intumescente, hęsitans consuluit dominum, respōditq; geminos parituram fore Rebeccam, & in omnibus eos gentibus esse nominandos: maioris autem primatum esse minuendū. Peperit ergo paulatim secundū diuinum eloquium geminos filios: quorū senior quidem (vt credimus) à capite vsq; ad pedes erat hirsutus vehementer, quem iunior præcedentem tenebat à planta. Diligebat autem pater quidem seniorem qui vocabatur Esau, secūdum etymologiam pilorum. Hebręi nanq; capillaturam Seiron dicūt. Iacob autem iunior charus erat genitrici. Fame vero superueniente, dū Isaac placuisset vt iret in Ægyptū, vbertuosam valde prouinciā, pergebat in Geraris deo præcipiente. Hūc suscepit rex Abimelech pro muneribus & amicitijs Abraham. Et cū multo circa eum fauore fuisset vsus initio, in hoc permanere semper inuidia faciente prohibitus est. Videns nanque deum Isaac esse præsentem, & tanto eum studio fouentem, expulit eum. Ille vero huiusmodi inuidia tentatus per Abimelech, tunc quidem discessit in agrum qui dicitur Pharan, id est, conuallis, nō longe à Geraris vbi cum foderet puteū, irruentes pastores in lite congressi sunt, prohibentes illud opus impleri: quo nolente contendere, præualuisse videbantur. Discedens autem alium fodiebat. Et vim facientibus alijs quibusdam Abimelech pastoribus, etiam hunc relinquens abscessit, expectans bonæ voluntatis gratiorem licentiam. Quod dum sponte ei fuisset concessum, vt puteum sine prohibitione foderet. Roboth puteum appellauit, quod nomē significat spatiosum. Priorumvero alium quidem Eschon appellauit, quod potest dici litigium: alium vero Sitennam, quod nomē significat inimicitias. Isaac itaq; rerū magnitudine fortitudineq; pullulabat. Abimelech autem contra se crescere putans Isaac, propter hoc quod cum eo degens ex incertis inimicitijs egerat: metuens ne prior amicitia nihil ei prodesset, cōuerso Isaac ad vltionem eorum quæ videbatur esse perpessus, amicitias rursus cum eo firmauit: & vnum ducum suorum nomine Phicholum ob hoc destinauit. Et cū omnia quæ poposcerat Abimelech meruisset propter Isaac bonitatem, qui recenti iracundiæ priscam gratiam in se inq; patrem suum habitam præposuerat, tulit eum in propria. Isaac vero filius Esau, circa quem maximū pater habebat affectum. cū esset annorū quadraginta, duxit vxores, Ada Elomis filiam, & Olibema Segonis, virorum inter chananęos valde potentium, semetipsum faciens dominum in potestate nuptiarum, neq; patris consilium sumens, quia nec permisisset Isaac, si in eius voluntate iaceret. Non enim libenter habebat, ad prouinciales

Genesis. 26 Abimelech rex, Isaac per inuidiam expulit

Rhoboth Eschon Sitenna

De uxoribus Esau

suam

ſuam copulare cognationem. Nolens autem moleſtus eſſe filio, vt iuberet eum abſtinere à mulieribus, tacere decreuit. Cum ſenex autem eſſet, & aſpectum penitus non haberet, euocans Eſau, & ſenectutem indicans, quia & propter cæcitatem & paſſionem viſus, impedimētum ei iam eſſet deo ſeruire, iuſſit eum egredi ad venandum: vt dum caperet quodcunque potuiſſet, præpararet ei ad cœnam, poſtq; domino ſupplicaret, vt auxiliator ei in omni vita & cooperator exiſteret: incertum eſſe dicens, quando etiam moreretur: & ante hoc ſe ei præbiturum, vt deum propitium eius orationibus habere mereretur. Et Eſau quidem ad venationem egreſſus eſt. Rebecca vero deum pro fauore Iacob rogabat, & præter Iſaac voluntatem, iuſſit eum hœdos occidere, cœnamq; præparare. Iacob autē miniſtrabat matri, ei ſemper obediens. Cum vero fuiſſet cœna parata, hœdi pelle brachia conuoluit Iacob, vt pater propter pilos eſſe credere Eſau, Nam cum in omnibus alijs aſſimilarentur, eo quod eſſent gemini, in hoc tantummodo differebant: trepidusq; Iacob, ne antequam fierent orationes, repertus in hac calliditate, patrem vt contraria faceret iritaret, proferebat patri cœnem. Iſaac vero ſentiens vocem Iacob, proprio eum nomine vocitabat. Illo autem brachiū porrigente, cui pellem circundederat hœdi, cōtingens eum Iſaac ait: Voce quidem Iacob proximus, ſecundum pilorum vero profunditatem Eſau mihi eſſe videris. Nihilq; ſuſpicans mali, cum cœnaſſet, conuerſus eſt ad orationem & dei preces Domine, inquit, omnium ſeculorū, & creator vniuerſæ ſubſtantiæ, tu patri meo magnificam fortitudinem conceſſiſti bonorum, & me dignū preſentibus effeciſti rebus, & ex me procedentibus promiſiſti adiutorem, & propitium, & datorē ſemper eſſe meliorum. Hec ergo confirma, & me noli deſpicere propter præſentē neceſſitatē, propter quā & præcipue te depoſco: & hunc filium propitius ſerua mihi & ab omni malo ſemper ſine paſſione cuſtodi: dans ei felicem vitam. poſſeſſionemque bonorum, quorumcunque tibi præbere poteſtas eſt. Fac autem eum me tuendum inimicis, amicis honorabilem atque gratiſſimum. Et ille quidem arbitratus pro Eſau ſe orationes facere, rogabat deum. Mox enim vt ceſſauit, à venatione affuit Eſau. Iſaac autem ſentiens quod egerat, quieſcebat. Eſau vero petebat ſimilia, quæ fratri fuerant iam collata. Patre vero negante, eo quod omnes in Iacob fuiſſent orationes expenſæ, luctum agebat, quod eſſet oratione fruſtratus eiusque lachrymis afflictus pater, eo quod circa venationē & fortitudinem corporis eſſet aptus, in armis & omnibus operibus Eſau probabilē fore dicebat: cumq; fructum earum rerum, & gloriam ſempiternam, etiam genus quod ab eo deſcenderet, habiturum: fratri vero eſſe ſeruiturum.

De uenatione Eſau

Iacob & Eſau.

Oratio Iſaac ſuper Iacob

Iacob timens fratrem fugit ad Laban, vbi filias eius duxit vxores, cum ancillis earum: ex quibus filios .12. genuit, & vnam filiam: qua violata à Sichem filio Emmor regis Sicimorum, indignati fratres eius, vniuerſos oppidanos contrucidarunt. Caput. XXVII. *Geneſis. 28*

IAcob autem metuentem fratrem, vlciſci ſe in eo volentem, pro eo quod in illo deliquerat, mater eripuit. Marito autem hæc perſuaſit, vt Iacob de Meſopotamia cognatam ſuam daret vxorem: cum iam Iſmaelis patrui filiam Baſemath Eſau coniugem accepiſſet. Non enim erant deuoti Chananæi circa Iſaac, in prioribus eius bellis valde grauati, cum Baremathim cepiſſet, circa quam præcipue laborauerat. Iacob autem in Meſopotamiam miſſus à matre propter nuptias filiæ Laban eius germani, permittēte Iſaac nuptias celebrari, eo quod ei fuiſſet vxoris conſilio perſuaſum, per Chananæam properabat: & propter odium prouincialium, apud nullum ſuccedere voluit: ſed ſub diuo iacebat, caput ſuum lapidibus ſubditis ſuperponens: ibique per ſomnium vidit huiuſcemodi viſionem. Aſtitiſſe ſcilicet ſibi ſcalam, à terra pertingentem ad cœlum, & per eam deſcendentes figuras, honeſtiorem naturam habentes quàm homines, & ad vltimum ſuper eam deum manifeſte ſibimet apparentem, nominatimque vocantem, & huiuſmodi verba facientem: Iacob cum patris boni

Iacob ſub dio quieſcit

Scala Iacob

Verba dei ad Iacob

tris boni sis filius, & aui qui gloriā magnę virtutis inuenit, fatigari te in pręsentibus non oportet, sed sperare meliora: etenim opulentissima tibi maximorū bonorum meo solatio erit vbiq; pręsentia. Abraham itaque ex Mesopotamia huc ego deduxi à cognatis expulsum. & patrem tuum cunctis felicem ostendi, quorum nō minorem partem in te quoq; reponam. Cōfidens ergo & hoc itinere tuo proficiscere, me dirigente securus. Impetrabis enim nuptias, ad quas valde festinas: eruntq; tibi filij boni, quorum multitudo numero maior erit, & potiores filio: derelinquent, quibus ego huius terræ potentiam condonabo, eorumq; filijs, qui replebunt omnem quam sol respicit terram, simul & maria. Sed neque vllū periculum timeas, nec laborum multitudinem metuas, me prouidente omnia, quę tibi conferenda sunt & in præsentibus, & multo magis in posteris. Hæc itaque deus Iacob prędixit: ille vero lętus effectus in his quę viderat, fuerantq; promissa, clarificauit illos lapides: quippe cum tantorum bonorū factum ei fuisset illic alloquium votumq; fecit, immolaturum se super eos, si acquirens vitam impassibilem remearet: ideoq; promissum exoluit denuo remeās. Nā & ipsum agrū honorandum esse decreuit: eiq; Bethel nomen imposuit, quod diuinas diuitias latina lingua significat. Procedens autem ad Mesopotamiā, longo tempore peruenit in Carran: pastoresq; in suburbanis inueniens, & pueros adulescentulos & virgines, ad quēdam puteum aquam haurituros. morabatur cum eis potum quærens, & verba cum eis habens, percontabaturq; ab eis, si nossent quendam Laban adhuc superesse apud se. Illi vero omnes se nosse dixerunt, talémque esse virum qui ignorari non possit: eiúsque filiam vnam cum eis pascere gregem, quā mirabantur non esse præsentem, dicentes ei: Ab ipsa integrius poteris agnoscere, quæcunque de illo audire desideras. Hæc itaque illis dicentibus, astitit puella cum pastoribus qui vnà descenderant: eísque Iacob ostenderunt, dicentes: Peregrinus iste venit de patre tuo consulens. Illa vero per infantiam læta facta propter Iacob pręsentiam, requirebat eum, & quis esset, & ad eos vnde venisset, & qua causa fuisset adductus: orabátque simul, vt esset possibile præstādi ei, quibus venisset egens. Iacob autem non propter cognationis causam, neq; propter fauorem pręsentem, sed amore puellæ victus obstupescebat, pulchritudinē eius talem esse conspiciens, vt paucæ mulierū ita florerent: & ait. Ad te mihi patremque tuum (si tamen filia ęs Laban) familiaritas est, ex antiqua mea tuaq; generatione consistens. de Thare enim Abraham & Aram & Nachor filij sunt progressi Bathuel autem tuus auus, filius est Nachor. De Abraham autem & Sara, quæ nata est de Aram, Isaac est, meus pater. Vicinum autem & nouum cognationis pignus inuicem possidemus. Rebecca enim mater mea, Laban patris tui soror est, ex eodem simul patre & matre progenita. Consobrini siquidem sumus ego & tu. Nunc autem salutaturus vos, & antiquam cognationem renouaturus veni. Illa vero recordata (sicut iuuenibus solet accidere) quę audisset à patre de Rebecca, & parentes sciens eius nomen desideranter audire, propter paternum fauorem ad lachrymas deducta est, & amplexa est Iacob. Quem cum osculata fuisset, perducere maxima delectatione optabat ad patrem: omnibúsque domesticis memoriam matris eius esse dicebat: impendítque ei totius boni retributionem, eumque ad patrem iam venire iubebat, & sequi se præcedentem: nec eius delectatione fraudari amplius illo tardante poterat. Hæc dicens, ducebat eum ad Laban. Cognitusque ab auunculo, & ipse sine formidine inter amicos erat: & illis maximam delectationem cōferebat, inopinabiliter eis ostensus. Post nō multos itaque dies, Laban se gaudere quidem in eius maxime pręsentia, & vltra quam posset indicari sermone, dicebat: causam vero pro qua venisset, patrē matremque senes derelinqueas, & eius præsentiæ solatijs indigentes, ab eo quærebat, præbiturumq; se ei omnia quibus opus haberet. Iacob autem omnem ei causam narrabat, dicens, Isaac fuisse geminos filios se & Esau: quem dum pro paternis orationibus matris sapientia fefellisset, illum se interficere voluisse dicebat,

Genesis. 29. *Bethel diuinas hostias significat.* *Pulchritudo Rachelis* *Oratio Iacob ad Rachel.*

cebat, tanquam ablato sibi à deo regno, & bonis quę pater optasset: & hanc fuisse causam suæ præsentiæ, mãdato materno factæ. Omnibus enim nobis, inquit, sunt fratres: sed mater amplius illius cognationem metuens, ita mihi prospexit, quod vtiq; solum munimen meæ pueritiæ indicauit. Vnde deum respiciẽs, in pręsentibus sum secutus. Laban aute & propter parentes promisit omnem se ei participare demẽtiam: & propter matrem, cuius fauore licet absentis, studium suum circa eum se dicebat ostendere: gregis scilicet curam cum habiturũ constituere se dicebat, & præponendum his exoptabat: volentemq; ad proprios remeare parentes, cum talibus donis & honoribus dimittendum, qualibus talis cognatus iuste promeriturus esset. Iacob autem libenter hęc audiens. donec esset quidẽ apud eos, hunc laborem ferre se gratissime respondit: mercedem vero pro tali labore, Rachel nuptias postulauit: cum etiam propter alia honore digna apud eum haberetur, tum maxime quod ministra eius fuisset aduentus. Amor nanque puellæ eum huiusmodi verba facere compellebat. Laban autem gauisus in his, annuit ei puellæ nuptias, nec alium generum meliorem sibi optasse venturum, si tamen aliquantum tempus apud eum maneret: ad Chananæos enim se non missurum filiam: qua de sororis cura etiam pœnitentiã agere se dicebat, quod eam ibidem direxisset. Cum vero Iacob hoc fieri consentiret, septem prõmisit annos: tantum enim iudicauit socero ministrandum, virtutis suæ præbens experimentũ, vt quis esset, magis cognosceretur. Laban vero suscipiens sermonem, transacto tempore proposuit epulas nuptiarum. Nocte vero superueniente, ignorante Iacob, collocauit ei alteram filiarũ Liam, seniorem & non decorã aspectu. Ille vero per ebrietatẽ & noctem ei permixtus, die facto apud Laban de iniustitia querebatur. Qui dandam veniã necessitati poscebat, ob quam talia gesserat. non enim per malignitatẽ ei Liam dedisse, sed alia maiori causa victum se hoc fecisse dicebat, quæ tamen impedire non posset: sed amãti daturũ se eam post septẽ alios annos promittebat. Cõsensit ergo Iacob, nihil scilicet aliud ei amor puellæ facere permittebat. Et præteritis alijs septem annis. Rachel accepit vxorem. Erant autẽ ambabus ministrę, quas dederat pater. Zelpha quidem Liæ, Rachel vero Bala: non quidem ancillæ, sed subditæ. Et Lię magna erat solicitudo de amore viri, quem habebat circa sororem sperabatq; se existentibus filijs honorandam, & exorabat cõtinue deũ. Natoq; filio masculo, & propter hoc conuerso ad eam marito, Ruben filium nominauit, eo quod dei misericordia ei fuisset concessus: hoc enim significat istud nomen. Habuit autem post tempora etiam alios tres filios: Symeon, quod nomẽ significat, exaudibilem ei fuisse deum: deinde Leui, quasi firmator societatis: post hunc Iudam, quod significat gratiarũ actionẽ. Rachel autẽ metuens ne propter copiã partus sororis, minorem apud virũ partem haberet, collocauit cum Iacob suã famulam Balam ex qua nascitur Dan, quod à deo iudicatũ lingua Latina significat: & post hunc Neptalim, tãquam ex machinationibus: eo quod cõtra partus sororis copiam, arte fuerit vsã. Hoc aũt & Lia fecit contra sororis opus denuo machinata: collocauit ei & ipsa suam famulam: & natus est de Zelpha filius Gad, quod quis poterit appellare fortuitũ: & post hũc Aser, quod beatificum potest dici, qui Liæ gloriam cumulauit. Cum autẽ Ruben senior filiorum Liæ matri mandragoræ mala portaret, Rachel aspiciẽs dari sibi poscebat, quem cupiuerat cibum. illa vero non consentiente, sed sufficere ei dicente, quia eam viri honore priuasset: Rachel mitigans sororis iram, cõcessurã se ei dicebat, vt cum ea vir illa nocte dormiret. Quã hoc percipiẽte munus, Iacob cum Lia dormiuit. Rursus ergo nati sunt ei filij: Isachar quidem, quod significat ex mercede factum: Zabulon, quod significat fauoris pignus ad eam. Nata est aũt & filia Dina. Post hæc vero tempora natus est & Rachel filius Ioseph, quod indicat augmentum alicuius faciendum. Hoc ergo omne tempus, quod sunt anni viginti, pascebat soceri greges. Post quod rogabat, vt sumptis vxoribus ab eo discederet. Socero autem non permittente, latenter hoc facere cogitabat:

Iacob nuptias Rachelis pro mercede laboris postulat.

Iacob per ebrietatem & noctem nesciens Liæ miscetur.

Nomina filiorum Iacob, & nominum etymologia.

Fuga Iacob cum uxoribus & filiis

cogitabat: vxorésque requirebat quid de profectione tractarent. Illis autē discedere libēter habentibus, Rachel & simulacra deorum quos colere patria lex erat, pariter furata, cum Lia sorore fugiebat: & vtriusque pueri, & puellę cum filijs, & quęcunque possessio eis erat. Ducebat autem Iacob etiam gregum medietatem, non respiciente Laban, Rachel ergo deorum simulacra portabat, licet docuisset eam Iacob huiusmodi honorem spernēdum, vt si comprehenderetur patre sequente, veniam illa ad hęc confugiens impetraret. Laban autem post primum diem cognoscens Iacob discessum simul & filiarum, multa animo perpessus mala, persequebatur maxima virtute & circundatus: & septima die in quodā col le procul eos collocatos inuenit. & tunc quidem quia erat vespera requieuit. visio autem ei apparuit, monens, quatenus sumens generum atq; filias conquiesceret: & nihil in eos per furorem præsumeret, sed vt pactum faceret cum Iacob. Quod si eius paucitatem contemnens, aggrederetur cum eo pugnare, ei se auxilium dicebat illa visio præbituram. Laban autem dum huiuscemodi ei factum à deo fuisset alloquium, orto die Iacob euocans, & manifestans ei visionem, cui credens ad talia declinasset, cœpit eum culpare, dicens: quoniam eum & pauperem venientem ad se, & omnium indigentem susceperit, eique cunctam suę possessionis tribuerit vbertatem. Nam & filias meas, inquit, coniunxi tibi, fauorem tuum circa nos per hæc augendum esse confidens: tu vero neq; matris tuæ, aut cōmunionis, quam circa me per cognationem habes, neq; vxorū quas duxisti pudorem gerens, neq; filiorum quorum sum auus, lege belli apud me vsus es: possessionem quidem meam auferens, filiabus autem genitorem suum fugere persuadens, & sacra quoq; paterna diripiens, domū vtiq; portaturus, quæ & à meis parentibus honorata sunt, & à me religione ipsa coluntur. & hæc quidem quæ nec expugnantes inimicos suos faciunt, tu perpetrasti cognatus, & sororis quidem meę filius, filiarū vero maritus, peregrinusque & coepulator meus, domui meæ nequaquam talia ingerere dubitasti. Cum hæc dixisset Laban, Iacob ita satisfaciebat, dicens: Ego non solum deum patriæ desideraui, sed etiam omnes vnà cognatos: & post tantum tempus, dignum est me ad propria remeare. Pro præda vero quod dicis, alio iudicante, tu potius inuenieris iniustus: cum te deceret gratias nobis soluere pro his, quę à me custodita & facta maiora sunt: quomodo in hoc iustitia non priuatis, cum mihi ingratus existis? cur partem eius paruam sumentes abscessimus? Filię vero tuę non mea malignitate secutæ sunt, sed iusta deuotione, quam scimus vxoribus legitimis circa viros posse competere. Sequuntur itaque non tantum me, quantum filios. Et hæc quidem ipse dicebat, ne aliquid gereretur incongruum. Querebatur autem, accusationémque faciebat: quia cum matris eius videretur esse germanus, & filias ei iunxisset, imperijs eū vulnerasset asperrimis, viginti annis eum detinens: & alia quidem nuptiarum occasione fecisset, quę licet fuissent crudelia, leuiter sustinuisset: peiora tamen facta post nuptias, quæ quilibet etiam inimicus effugeret. Reuera enim valde crudeliter Laban vsus est Iacob. Vidēs enim deum ei ad quodcunque voluisset præstabilem, promittebat vt quicquid natum fuisset ei præberet, interdum quicquid procederet album, aliquando vero quæq; nigra nascerentur. Crescente autē sub nomine Iacob gregum partu, aliquando quidem fidem de presenti non custodiebat, aliquando autem in altero anno præbiturum se esse dicebat: eo quod multitudinem gregum videret abundare, cum in futuro tātam fore potius desperaret: fallebatq; rursus in his quæ nata conspiceret. De sacris autem furatis inquisitionem fieri iussit. Cum autem accepisset Laban perscrutandi potestatem, Rachel hoc audiēs, posuit idola in stratorio cameli qui portabat eam. & sedens dicebat naturalem purgationem sibimet imminere. Et Laban quidem cessauit amplius perscrutari, non credens filiam cum tali passione posse ad idola accedere: fecitque cum Iacob fœdus, in nullo eorum se memoriam quæ gesta fuerant habiturum: sed & ille se dilecturum filias eius. Et has pollicitationes fecerunt super

Gene. 13. Insecutio Laban

Excusatio Iacob

Defraudatio Laban in Iacob

Inquisitio idolorum.

montes

montes quosdam, in quibus columnam statuerunt sub schemate aræ: vnde mõs ipse dicitur Galaad, ex quo hactenus Galaaditin terram appellant. Et cum factis pactionib. immolassent. Laban quidem reuersus est: Iacob autem in Chananæam procedenti, subinde visiones apparebant: de futuro ei spem optimam pollicentes. Et locum quidem illum appellauit dei castrum. Volens autem nosse quid eius cogitaret frater, singula cogniturus cum integritate præmisit: metuẽsq; propter priscam suspicionẽ, præcepit his quos mittebat, vt dicerent Esau: quia Iacob putans iniustum esse vt hic te irascente cõuiueret, de prouincia sponte discessit: & nunc sufficiens tempus esse putans reconciliationis, reuersus est, vxores & filios ducens cum diuitijs acquisitis, & cum preciosis rebus semetipsum tibi traditurus: quia maximũ bonũ fore iudicat, vt cũ fratre fruatur his, quæ ei sunt à diuinitate collata. Et illi quidem hæc ei indicauerunt. Esau vero lætus effectus, fratri cum quadringentis occurrit armatis. Iacob autẽ audiens venire sibi in occursum cum tantis armatis, expauit. Deo tamen spem salutis suæ cõmisit, & prouidentiam rerum præsentium fecit, quatenus & ipse suos sine passione seruaret, inimicisq; præualeret, si aliquid iniustum facere voluissent. Distribuẽs ergo eos qui cum ipso erant, alios quidem præmittebat, alios autem post tergũ proxime sequi iubebat: vt si vim paterentur qui præmissi fuerant insistente fratre, refugium sequentes haberẽt, & omnes qui cum eo erant hoc modo disponens, misit quosdam, fratri munera deportantes. Erant enim iumenta quæ mittebantur & multitudo quadrupedũ variorũ: quæ grata suscipientibus forent, eo quod illi rarius hæc haberent. Mittebantur autem diuersis vicibus, vt frequenter aduenientes multi esse putarentur. Placabat aũt per dona iram eius, vel si adhuc aliqua indignatio remãsisset: sed etiam sermonibus blandis iubebat vti, quos mittebat ad eum. Hæc disponens per totum diem, nocte veniente mouebat suos. Cumq; torrentem quendam nomine Iaboch transirent, Iacob ibi remanenti visio quædam apparuit, cum qua luctabatur, illa vtiq; visione certaminis faciente initium: quæ etiam voce vsa est, simul & verbis: lætariq; monens eum in his quæ facta videbantur: nec modico se præualuisse crederet, sed grandẽ angelũ dei vicisse, & hoc signũ arbitrari magnorũ sibi fore bonorũ, & quia nunquam eius deficeret genus, nec fortiorẽ hominũ quenquam illius esse virtutis: præcepitq; eũ vocari Israel, quod Hebraica lingua significat reluctantẽ angelo sacro. Hæc igitur Iacob poscenti illa visio prædicebat. Qui sentiẽs angelum dei esse, rogabat, vt quam partem habiturus esset, ei significaret. Et visio quidem cũ dixisset ista, disparuit. Lætatus autem in his Iacob, Phanuel locum denominauit. Cumq; ei propter certamen dolor fuisset exortus circa neruum latum, & ipse abstinuit eo cibo, & propter illum neq; nobis est comestibilis. Proximum vero iam audiens fratrem esse, iussit præcedere vtranq; coniugem seorsum cum ancillis, vt de longe conspicerent opera virorum pugnantiũ, si hoc voluisset Esau. Fratem autem sibi proximum venientem ipse salutauit, nihil dolose de eo cogitantem. Et Esau amplexus eum, requirebat de multitudine filiorum & mulierum. Et cum cognouisset, ipse quidem venire eos rogabat ad patrem. Iacob autem excusante de iumentorum labore, Esau discessit in Seiran: illic enim cõmorabatur, appellauitq; vllam de sua scilicet hirsuta capillatura. Iacob autem venit ad Scenas, id est, ad tabernacula, quæ hactenus sic vocãtur. Vnde in Sichimam quoq; profectus est, quæ ciuitas est Chananæorum. Sichimitis autem festiuitatem habentibus Dina quæ fuit filia Iacob, sola transiuit ad ciuitatem, emptura ornamentum prouincialium mulierum. Videns autem eam Sichem regis Hemor filius, eam corrupit abreptam: & amore confectus deprecabatur patrem, vt ei puellam acciperet in vxorem. Ille vero consentiens venit ad Iacob, supplicans vt filio suo Sichem. Dinam lege coniungeret. Iacob autem neq; cõtradicere valens propter dignitatem supplicantis, neq; legitimum iudicans alienigenæ filiam copulare, petit cõcedendum sibi spatium, vt deliberaret de quibus ille poscebat. Abscessit

Gene. 23
Iacob reuertẽti in Chananæam uisiones apparent.
Iacob cum uisione luctabatur
Israel
Gene. 33
De Dina filia Iacob
Gene. 34

ergo rex, sperans Iacob nuptias filio suo concessurum. Iacob autem indicans filijs & corruptionem sororis & supplicationem Hemor, petebat cogitãdum esse quid fieret, & plurimi quidem tacebant, consilium non inuenientes. Simeon autem & Leui puellæ fratres, ex eadem matre nati, huiusmodi sibi cõstituerunt ad inuicem actionem, vt cum esset festiuitas, & Sichimitæ epulis & requie vterentur, incunctanter primis custodijs assistentes, dormientes occiderent: & venientes in ciuitatem, interficerent omnem masculum, & regem cũ eis, & filium eius, solisq; parcerent mulieribus. Hæc autem efficientes præter conscientiam patris reuocauerũt Dinam. Iacob autem factorum magnitudinem admirãti, & filijs irascenti, deus assistens iussit eum confidere: & purificantem tabernacula, sacrificia celebrare: quę prius cum iret in Mesopotamiam, pro somnij apparitiõe deo vouerat. Cum igitur purgaret suos, Laban deos inuenit: neq; enim sciebat à Rachel furatos, & quod eos celasset in terra sub arbore quadam. Hos igitur exinde tollẽs, sacrificabat in Bethel: vbi somnium viderat, cũ in Mesopotamiam prius iret: hinc enim proficiscens venit in Ephrata, vbi Rachel ex partu mortuã sepeliuit, quę sola inter cognatos in Hebron honorem sepulture habere nõ meruit. Et cum valde fleuisset, filium ex ea natum Beniamin appellauit, propter dolorem qui ob eũ matri prouenerat. Isti sunt ergo omnes filij Iacob, masculi quidẽ duodecim, fœmina vero vna. Horum octo legitimi, de Lia quidem sex, duo vero de Rachel, quatuor de famulabus, bini ex vtraq;, quorũ nomina dixi superius.

Pro Dina vltio facta · *Gene. 35* · *Rachel ex partu perit*

Moritur Isaac in Hebron & sepelitur, Rebecca prius defuncta. Caput XXVIII

Genesis. 35.

VEnit ergo hinc in Hebron ciuitatem positam inter Chananæos. Illic autẽ Isaac cõmorabatur. & paululum quidem pariter vixerunt, Rebeccã autẽ Iacob viuam non reperit. Moritur autẽ & Isaac, non post multum quàm filius eius aduenerat: & sepultus est à filijs cum vxore in Hebron: vbi erat eius sepultura parentum. Fuit autem Isaac deo vir charus, & multa eius prouidentia dignus post patrem suum Abraham, & valde longæuus. Cumq; vixisset centum & octogintaquinque annis cum virtute, defunctus est.

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATIS IVDAICE LIBER SECVNLVS.

Quomodo Esau & Iacob, Isaac filij, habitacula diuiserunt. Cap. I

Genesis. 35

POST mortem vero Isaac, filij eius inuicẽ diuiserunt tabernacula: non ea quæ acceperant & tenuerãt, sed Esau quidem Hebron ciuitatem fratri cedens habitauit in Seir, & in idumæa regnabat, quam regionẽ ita à semetipso vocauit. Edom enim nominatus est, quam nuncupationẽ huiusmodi venatiõis causa sortitus est. Aliquãdo labore venationis esuriens redibat, dum adhuc puer esset ætate, inuenitq; fratrem lẽtem ubi præparantem ad prandium, rubeum colorẽ nimis habentem: & propterea potius incitatus rogabat vt ei præberet ad cibũ. Qui vendere sibi primatũ propter cibum per eius esuriem compulit fratrem. Ille vero fame cõpulsus, cessit cum sacramẽto primatũ. Quamobrẽ propter ruborẽ cibi, à coetaneis infantię tempore Edom vocatus est. Hebręi namq; Edom rubeum dicunt. Et ideo regionẽ sic appellauit, quam Græci honestius Idumæã denominauerunt. Fuit autem pater filiorum numero quinq; quorum Iehus, quidem, & Iaelom, & Core, ex vna muliere sunt geniti, Oholibema nomine: reliquorum vero Eliphas quidem ex Ada, Rahuel autem de Basemathæa sunt nati, Iehus quidem filij non fuerunt: Eliphas vero fuerunt legitimi quinq;,

Esau cur uocatus Edom · *Gene. 36* · *Hebræi Edom rubeum dicunt*

mi quinq;,Theman,Omar,Sophar,Gatham,Cenez. Amalech enim naturalis
erat,de cõcubina Thamna nomine procreatus. Isti siquidẽ habitauerũt in Idu-
mæa. quæ Gobolitis est dicta,& ab Amalech Amalechitis est appellata. Cum
enim aliquando magna fuisset Idumæa,& in tota regione nomen integrum reti
nebat,& in partibus appellationes ab habitatoribus cõseruabat. Contigit autẽ
Iacob,vt ad tantam felicitatis magnitudinem perueniret,quæ facile ab alijs cõ
prehendi non posset. Diuitijs enim cunctis prouincialibus eminebat,& filiorum *Quanta fuerit*
virtutibus inimitabilis & conspicuus erat,nec vllius rei penitus indigebat, quan *felicitas Iacob*
do illi ad opus manuum & laborum tolerantiã erant prompti,& ad intelligen-
tiam præparati. In tantum vero habuit eius prouidentiam diuinitas & felicita-
tis curam,vt etiam ex his quę videbantur esse tristia,bonorũ ei præberetur subli
mitas: faceretq; eum,& qui ex eo procreati sunt,autores reuersionis ex Ægypto,
quo patres nostri huiusmodi causa morati sunt.

Quomodo Ioseph iunior filiorũ Iacob,somnijs ei demonstrãtibus felicitatẽ
futuram,inuidiam sustinuerit fratrum. Caput II

IOseph ex Rachel filium suscipiens Iacob,& propter corporis honestatem &
animi virtutem,cum vtiq; alios sapientia præcelleret,eum amplius alijs filijs
diligebat. Huic siuẽ paterna dilectio odium fratrum concitauit,siue somnia: *Somnia*
quę cũ vidisset,patri & eis protinus indicauit,eo quod profectum eius annuncia *Ioseph*
rent: cũ sępius zelentur homines etiã suorum felicitates. Visiones autem quę ap
paruerũt Ioseph erant huiusmodi: Missus à patre cũ fratribus vt colligerẽt mes-
sem,cum maturę fruges essent,vidit nimis pręcipuam visionem,& vltra ea quæ
solent per somnia prouenire. Quam visionem dum surrexisset,fratribus suis tan
quã somnium sibi discernentibus enarrauit: dicens vidisse se trãsacta nocte ma
nipulum suum de tritico stantem in quo eum posuerat loco: illorum vero concur
rentes,adorare eum,sicut dominum serui. Illi vero intelligentes,ei virtutem &
rerum magnitudinem prædicere visionem,& cõtra se eius potestatem futuram,
Ioseph quidẽ tanquã ignorãtes somnium nihil explanauerunt: consilium vero
fecerunt,ne ad effectum ei quæ arbitrabatur accederent,& circa eũ graues am-
plius existebant. Impugnans autem diuinitas eorum inuidiam,secũdam Ioseph
pręstitit visionẽ multo mirabiliorem quàm primam. Vidit enim solem similiter
& lunam & vndecim stellas in terram descẽdere,& se adorare: quam visionem *Expositio som*
patri,nihil de fratribus mali formidans,etiam his præsentibus,indicauit: & in- *nii Ioseph*
terpretari sibi,quid vellet hoc significari, poscebat, Ille vero somnio gaudens,
cũ expositionẽ eius mente conspiceret, & cũ sapientia non sine consideratione
conijceret,lætabatur,magnisq; significationibus felicitatem filio nunciabat: tẽ
pusq; largiente deo futurum,quo à parentibus & fratribus esset honorandus, &
adorari dignus solem quidem & lunam patri matriq; cõparans,eo quod illa au-
geat & nutriat vniuersa,ille vero formet,& aliam fortitudinem præstet: stellas
vero fratribus,cum & ipsi vndecim essent,sicut stellæ vigorem à sole lunaq; per
cipientes. Et Iacob quidem non insipienter huiusmodi discretionem protulit vi
sionis: fratres vero Ioseph vehementer ea quæ prædicta sunt contristauerunt. &
incitati aduersus eum,velut extraneum bona quę significata fuerant illis som-
nijs habiturum,& non quasi de fratre gaudentes, dum etiam cum eo potuissent
his frui bonis: nempe qui cum cognatione communicarẽt,& felicitatis socij fo-
rent: interimere adulescentulum sunt aggressi. Dumq; hoc cõsilium statuissent,
ad perfectionem eius tendebant,in Sichimis abeuntes. Hęc autem prouincia pa
sturis est ouium optima,& gregum nutrimentis valde copiosa. Quo dum curam
gregum haberent,nec patrem scire fecerunt,quod ibidem morarentur. Ille ve
ro ignorans hæc,eo quod nullus ad eum à gregibus aduenirete,qui quod esset ve
rum de filijs nunciaret: tristemq; animum pro illis gerens,& in formidine cõsti
tutus,misit Ioseph ad greges,vt de fratribus cognosceret,& quid agerent indica
ret. Illi autem fratrem videntes ad se venire,gauisi quidem sunt,sed non velut

familiaris sui præsentia, & à patre directi: sed quasi super inimico: & manibus eorum diuina voluntate contradito. Ad internicionem vero eius, nolentes differre præsens tempus, protinus accesserũt. Quos dum Ruben senior eorum inspiceret ita conspirare, & ad actum iam videret vnanimes, eos retinere tentabat, magnitudinem præsumptionis & scelus eis ostendens: quod malignum quidem deo, & hominibus esset abominabile, etiam non consanguineum perimere: multo autem scelestius cædem fratris ita perficere, quo scilicet interfecto pater vna perimeretur, & mater in luctu ex filij priuatione non humana lege facta consumeretur. Etiam eis hoc dicebat, vt vno animo perciperent, quid ipsi paterentur mortuo sibi bono filio & iuuenculo, & vt recederent à tali præsumptione, deum timentes, qui inspector simul & testis esset, & vt ab huiusmodi actione recedentes, pœnitentiam diligerent, & potius temperantiæ deseruirent. Nam accedentes ad hoc opus, omnem pœnam pro fratris nece persoluerent, violãtes vtiq; dei prouidentiam vbique præsentem: cui neq; quod in deserto, neq; quod in ciuitatibus agitur, potest esse absconsum. Vbicunq; enim est homo, oportet eum scire illic esse deum. Sed etiam conscientiam suam eos habituros inimicam in his præsumptionibus edicebat: quam neq; bonam habentes aliqui, neq; talem qualis in eis tunc habitaret, post mortem fratris effugerent. Adijciebat autem dictis suis hæc: quod fratrem neq; iniustum aliquid facientem sanctum esset occidere: bonum vero esse etiam inimicis obliuisci, si quid forte peccauerint. Ioseph autẽ in nullo malignum circa eos extitisse, vnde eum occiderent: cuius ætatis infirmitatem mensurare deberẽt, quando ipse eorum tutelam potius expectaret. Causam vero huius interitus multo peiorem eorum facere actionem, eo quod ptopter inuidiam futurorum ei bonorum, eum vita priuare conarentur: quibus bonis similiter cum eo fruerẽtur, eius cõmunioni pariter participãtes, cum nõ extraneus sed domesticus eorum existeret: vnde deberent sua putare, quæcunq; Ioseph largitas diuina conferret, Sed & supernam iracundiam propterea sæuiorem sibimet affuturam, si eum qui à deo iudicatus fuerat dignus, occiderẽt: & auferrent deo eum, cui esset talia donaturus. Et Ruben quidem hæc dicens, & his potiora supplicãs, eos à fratricidio conabatur auertere. Cũ vero in nullo eos mitiores videret, sed festinantes ad necem, suadebat vt malum sceleris aliquatenus leuigarent. Nam vlcisci se volentes prius credebat flectere, cum vero præualuissent vt fratrem occiderent, dicebat non esse valde futuros malos, si his quæ nunc hortaretur obedirent: in his enim esse & opus quod festinarent, non tamen huiusmodi, sed leuius in comparatione mali. Petebat enim eos manus in fratrem nõ mittere, sed proiectum in lacum vicinum, eum illic sinere mori, & contra scelus manuũ suarum vel ita luctari. Illis vero consentientibus, sumens Ruben adulescentulũ, & caute ligãs eum, in lacũ cum quiete deposuit: erat enim sine aqua. Et ille quidẽ cũ hoc fecisset, abscessit, quærẽs loca opportuna pasturæ.

Ruben pro ereptione Ioseph fratres alloquitur

Quomodo Ioseph venundatus à fratribus propter odium, delatus est in Ægyptum: ibiq; emptus à Putiphare, tandẽ ab eius vxore falso accusatus stupri, conijcitur in carcerem. Caput III

Gene. 37. et. 39

IVdas autẽ, qui & ipse filius erat Iacob, videns negotiatores Arabes ex Ismaelitarũ genere, aromata & onera Syra portantes Ægyptijs de Galaad, post discessum Ruben fratribus persuasit, vt extrahentes Ioseph vẽderẽt Arabis: quo lõgius cõstituto, vel si moreretur apud peregrinos, ipsi forẽt à scelere liberi. Hoc dũ placuisset, Ioseph extractum de lacu negotiatoribus vendiderunt precio minarum viginti, cum decem & septem esset annorũ. Ruben autẽ nocte ad lacũ veniẽs, latẽs fratres, vt liberaret Ioseph, dum clamanti ei nõ respõderet, metuẽs ne post eius abscessum interemissent eum: culpabat fratres. Illis vero quod gestum fuerat edicentibus, cessauit à luctu Rubẽ. Cumq; hæc circa Ioseph gesta viderentur à fratribus, quid agerent postea, vt extra suspicionem patris fierent, exquirebant.

Ruben nocte ad lacum uenit

exquirebant:tunicamq;, qua venerat indutus ad eos Ioseph, quam abstulerant dum eum in lacum deponerent, placuit discerpere, & hirci sanguine maculatam portare, patriq; monstrare, vt ei videretur quasi à bestijs deuoratus. Quod facientes venerunt ad senem. Et cum ab eis de filij cognitione requireret, dicebant se quidem Ioseph neq; vidisse, neq; si qua calamitas accidisset ei, nouisse: illam vero tunicam inuenisse se, sanguine maculatã atq; diruptam: arbitrari se, quod incidens in bestias interisset: si tamẽ ea tunica fuisset indutus, de domo proficiscẽs Iacob autem cum prius in leuiori esset spe, tanquam forte prędato suo filio, hanc spem desceuit, cum tunica eius mortis indicium ei faceret manifestum. Cognouerat enim eum ipsa vestitum, cum properaret ad fratres: & velut super mortuo de cætero videbatur afflictus, adulescentem lugens: & tanquam si vnius filij pater esset. & aliorum cõsolatiõe priuaretur, sic erat apud semetipsum: male prius fratribus cum æstimans comparatum, qui à bestijs credebatur esse consumptus. Sacco autem sedebat vestitus, & ex tristitia grauissimus, vt neque à filijs consolationem sumens leuior fieret, neq; laborãdo doloribus interdicere præualeret. Ioseph autem venditum, à negotiatoribus comparãs Putiphares vir Ægyptius, qui erat super coquos Pharaonis regis, habebat in omni honore, doctrinamq; liberalium artium edocebat: & eum vti meliori cibo, quàm conueniret seruili personæ iubebat: commisitq; ei domesticam curam. Ille vero cum his frueretur, virtutem humilitatis, quæ circa eum erat, neq; hac mutatione dereliquit: sed ostendit, prudentiam (cum certissime affuerit) præualere posse rebus in vita difficillimis, nec felicitatibus solũmodo temporalibus inhærere. Itaq; cum vxor eius domini, propter pulchritudinem & opportunitatem actum eius, esset illius amore confecta: & putaret quia si hoc ei faceret manifestum, facile suaderet eum venire ad suum concubitũ: quasi ille iudicaret felicitatem eo quod ei domina supplicaret, & ad figuram illius tunc seruitij, & nõ ad modum respiceret castitatis: desiderium suum ei prodidit, & verba de permixtiõe fecit. Cuius respuebat ille preces, dicendo, nõ esse iustum huiusmodi sibi imponi seruitium, vnde emptorem à quo dignitate tanta fuerat honoratus. iniquitatis contingeret iniuriam sustinere: sed rogabat eam comprimere passionem, desperationem quippe huius ei desiderij proponens: quia si non esset spes, hoc ei facile possit auferri: se vero omnia potius ferre dicebat, quàm in hoc quodammodo consentire. Nam si seruum, inquit, dominæ suæ nihil facere oportet aduersum, contra hæc præcepta maxime conuenit resultare. Illius autem amor potius augebatur, eo quod non speraret omnino deuiare Ioseph. Et cum vehemẽter obsideretur à passione, secundũ rursus fecit experimentum. Igitur dum festiuitas publicæ celebrationis instaret, in qua ad ceremonias etiam mulieres interessent, ægritudinem marito simulauit: captans ob hoc solitudinem atq; silentium, vt exoraret Ioseph. Qui dum accessisset, vberiores prioribus obtulit ei sermones: quia bonum quidem fuisset, vt priscis precibus flecteretur, nec in aliquo contradiceret, propter reuerentiam dominæ deposcentis: & excellentiam passionis, qua cogeretur domina de sua dignitate descendere: sed nunc melius ageret, si quæ pridem contempserat emẽdaret, quàm quod secundas preces expectaret. Hoc illa etiam maiore studio se fecisse referebat, & egritudinem simulasse, & festiuitati vel ceremonijs prępostuisse eius amplexum. sibi autem quod primis sermonibus non credendo resultauerat, nulla factum fuisse malitia iudicaret: signumq; crederet vtilitatis bonorum pręsentium, quod ipsa in ea voluntate persisteret: quæ bona quasi iã possideret, si eius amore flecteretur, & maioribus frueretur obediens: vindictam vero & odium eum asserens suscepturum, si eius contemneret dignitatem, sed etiam dominæ castitatem conferre videretur. Neq; enim hoc illum iuuare posse dicebat, si ipsa ad accusationem accederet illius, & tentatam se ab illo proprio marito mentiretur: magisq; crediturum vxoris sermonibus Putipharem quàm illius, licet eos ex veritate proferret. Hæc dicente muliere, simul & flente, nec misericordia

Iacob filium suum Ioseph quasi mortuum plangit

Gene 39

Ioseph venditus

Mulier adultera Ioseph appetit

eum recedere à castitate suasit,nec metus coegit:sed & preces respuit,minisq; nõ cessit,metuens iniustitiam sustinere,& pati magis quodlibet sęuius elegit,quam lętiicijs frui præsentibus,in quibus etiam conscius esset perditionis suæ. Comme morabat autem ei nuptias,& viri societatem,& his potiora tribuẽda,quàm temporalis ardoris libidini supplicabat:nam talibus perpetratis,quæ pœnitentiam magis augerent,dolorem sumeret,& nequaquam quæ deliquerat emendaret: & timorem nimium esset habitura,quando causa huius mali nullatenus possit abscondi:viri autem suæ societatis adoptionem habitura sine periculo:insuper magnam conscientiæ apud deum fidutiam simul & apud homines,tanquam in eius manens amplexibus munda:& apud eum dominæ potestatem,& non pro peccato habitura confusionem:multoq; melius esse habere fidutiam in bonis quæ cognoscuntur,quam in malis quæ timore celantur. Et hæc dicens, & his multo maiora,ardorem mulieris retinere,eiusq; passionem ratione conuertere nitebatur. Illa vero suo studio vehementius incitata,immittens manum,cum verbis desperasset suadere,eum cogere pertentabat.Cumq; fugisset iratus Ioseph, illa eius vestem tenente qua se exuerat,exiliuit è domo.Quæ in formidine constituta,ne viro suo hoc diceret,iniuriã volens pręuenire,quatenus aduersum Ioseph mentiretur excogitauit,vt hoc modo vlcisceretur iniuriam,quæ ita superbe fuerat contempta,præcedere in accusatione fore sapientissimum simul & muliebre credens:Et sedebat quidem deiecta atq; confusa ob tristitiam,quæ fuerat sua cupiditate decepta,tentamentum corruptionis suæ cum ira fingens.veniente autẽ viro,vultu conturbato,causamq; consulente,fecit Ioseph accusationis initium: & velut mortua dixit:Marite,seruum nequam cubile tuum violare volentem castiga:qui neq; qualis in domum nostram venerit recordatus timuit,neq; quãtum ex tua bonitate promeruit,mente percepit:sed pro his cum rebus omnib.bonum se præbere debuisset,insidiatus nobis est,vt lectum tuum contumelijs afficeret: & hæc in festiuitate,captãs absentiam tuam.Qui licet humilis prius videretur, propter tuum metum quiescebat,non quod esset natura benignus. Hoc aũt factum est,eo quod indigne & præter spem ad honorem accesserit. Qui dum fidẽ totius possessionis tuę,& dispensationem obtinere præualuisset,& seniorib. famulis præpositus esset,tuam quoq; violare tentauit vxorem.Dum vero quieuisset in verbis,ostẽdebat vestem,quasi dum tentasset ei vim facere,reliquisset eã. Putifares autem neq; lachrymis vxoris neq; his quę dicebat illa vel videbat ipse discredens,& eius amori cuncta tribuens,examinationem veritatis fieri hõ permisit,vxori tribuens castitatem,Ioseph vero nequam esse decernens:& illũ quidem misit in malignorum carcerem,vxori vero potius ornamenta castitatis in esse testatus est.

Verba dominæ contra Ioseph

Ioseph carceri mancipatur

Ioseph somnia interpretatur,pincernę ac pistoris.mox regis somnium interpretatus maximis afficitur honoribus. Caput IIII

Gene.39

IOseph itaq; omnia sua deo cõmittẽs,neq; ad satisfactionẽ,neq; ad integram factorum manifestationẽ cõuersus est,sed vinculis & necessitati tacitus mansuetusq; succubuit:meliorẽ esse confidẽs deum,calamitatis causam &veritatẽ sciẽtẽ,quàm illos,qui eum iniustæ pœnæ contradiderant,cuius prouidentiæ experimẽtum repẽte.suscepit.Custos namq; carceris,diligentiam eius fidemq; considerans,& videns dignitatẽ formæ,subtraxit vincula,& quod erat pessimũ, leuius ei fecit:ciboq; eum vti,quàm vinctis conueniebat,meliore pręcepit,Eis vero qui in eisdem calamitatibus erant,dum ab ærumnarum onere cessarẽt,ad colloquiũ(vt assolet)cõmunionis & similis calamitatis veniẽtibus,& ad inuicem causas pro quibus cõdẽnati fuerãt requirẽtibus,pincerna regis ab eo vehemẽter honoratus,eiusq; affectu deuinctus,& cum Ioseph habens cõpedes,familiarior ei magis effectus est.Sapientia nãq; ei videbatur excellere.Quũq; somniũ vidisset,exposuit:petẽs,vt quid significaret,insinuaret:causãs,quia supra mala regis adhuc

Carcerarius cũ Ioseph huius agit

Gene.40

Pincerna somnii solutionem quærit

adhuc ei diuinitas solicitudinem apponeret somniorum. Dicebat ergo vidisse se trium palmitum natos botros ex vnoquoq; pendere: grandes iam & ad vindemiandum speciosos: eosq; se cõprimere in poculo regis, mustumq; ei offerre bibituro: & illum gratanter suscipere. Quod ergo viderat, hoc esse dicebat: poscebatq;, vt quemcunq; Ioseph sortiretur in his intellectum, ei suo manifestaret eloquio. Ille vero exhortabatur eũ cõfidere, & sperare se in tribus dieb9 à vinculis absoluendum, rege desiderante ministerium eius, & rursus in eo esse constituendum. Fructum enim vineæ significabat in bono deum hominibus præbuisse, quod etiam ipsi libatur, & fidẽ hominibus amicitiáq; paciscitur. Soluit ergo lites passionesq;, & tristitias aufert his quibus offertur, & ad delectationem sæpe conuertit. Hoc ergo dicis, inquit, ex tribus compressum botris manibus tuis suscepisse regem: bonam igitur visionẽ tibi scito futuram, & præsentis necessitatis indulgentiá in tot diebus prenũciantẽ, de quot palmitibus fructũ visus es vindemiasse per somnium. Sed memor esto mei, dum fueris expertus quæ tibi prænunciaui bona: & in potestate constitutus, non obliuiscaris in quibus nos derelinquis. Nihil enim peccantes ad vincula venimus, sed pro causa virtutis & castitatis, ea quæ reorum sunt, sustinere damnati sumus: quando nec in propria delatione eum, qui nobis hec intulit, iniuriam sustinere voluimus. Et pincernæ qui dẽ (vt assolet) audienti huiusmodi expositionem, gaudium erat, expectabatq; interpretationis finem, Seruus autem quidam supra pistores constitutus regis, cũ pincerna vinctus in carcere, dum talem Ioseph protulisset de illius visione sententiam, in spe bona constitutus, quum & ipse somnium vidisset, petijt Ioseph, vt & illi quæ preterita nocte viderat, quid vellent significare, depromeret. Erat enim huiusmodi: Tria inquit, canistra ferre me vidi, super caput, duo quidem panibus plena, tertium vero obsonio varijsq; cibis, quales solent regibus ministrari: superuolantes autem alites, omnia consumpsisse. Et ille quidẽ similem expositionem futuram sibi, quæ fuerat pincernæ dicta, credebat. Ioseph autem animo concipiens somnium, dixit ad eum: Velle se quidem interpretem ei fore bonorum, & non talium, qualia visio demonstraret: Duas, inquit, ei vitæ superesse dies: hoc enim significare canistra, tertia vero eum crucifigendum, & cibum volatilibus esse futurum: nihilque fore, quod ferre possit auxiliũ. Hæc ergo similem terminum in ambobus, sicut Ioseph predixerat, susceperunt. Prædicto namque die quum natalis esset regis, non sicut rex agens, pistorem quidem crucifixit: pincernam vero vinculis absoluens, in proprium ministerium reuocauit. Ioseph vero quum duobus annis vinculorum mala sustinuisset, nihilque à pincerna prædictorum memoria iuuaretur: deus eum eripere volens è carcere huiusmodi ei machinatus est libertatem: Rex Pharao nocte visiones somniorum videns duas, & cum his vtriusque expositionem, interpretationem quidem oblitus est, visiones vero recoluit: afflictusque in his quæ viderat, nempe quum tristia viderentur, facto die conuocauit sapientes Ægyptiorum, volens agnoscere somniorum discretionem. Hæsitátibus autẽ illis, rex potius turbabatur. Pincernæ vero regis videnti confusionem, memoria reddita est Iosephi, eiusque circa somnia sapientiæ: & accedens ad regem, indicauit ei de Ioseph, & visionem quá ipse vidisset in carcere, pariter & euentum: & quod ipse dixerit crucifigendum ea die pistorem: & sibi omnia secundum interpretationem somnij contigisse, prædicente Ioseph: victumq; eum afferens à Putiphare principe coquorum vt seruum, quum diceret semetipsum Hebræorum non humilis esse generis, nec gloriæ paruę. Hunc, inquit, euocant, nec propter modernam eum calũniam culpans, quæ tuis somnijs indicatur agnosces. Iubente si quidẽ rege Ioseph ad suũ vultum adduci, obediũt famuli, diligẽtia ei præcepto regis adhibita. Rex vero eius dextram comprehendens: à iuuenis, inquit, tu enim mihi nunc optimus, & prudentia dignissimus testimonio mei famuli nunciatus es: his ergo bonis, quibus iste participatus est, etiam me fac esse cõsortem, pandens quæcunque somniorum

Solutio somnii

Pistor somnii coniecturam audit

Gene. 14

Picerna regi de Ioseph suggerit

mniorum prænunciant visiones. Nolo autem te vllo terrore constrictum, blandiri sermone fallaci, & delectabile facere, si re vera sit triste quod vidi. Putabã enim circa fluuium ambulans, videre me boues pinguissimas, simul & magnitudine præcipuas, numero septem, gradiri de pascuis ad paludẽ: alias vero tantas numero proxima de palude currere, valde tenuissimas & ad videndum deformes. Quæ dum deuorassent pingues & magnas, nihil adiutæ sunt, crudeli fame detentæ. Post hác visionem de somno surgens, & turbatus, quidq; esset visio hęc apud me considerans, rursus in soporem solutus sum: & vidi secundum somnium multo mirabilius priori, quod me etiã potius terret atq; cõturbat. Spicas septem vidi ex vna radice natas, capite iam grauatas, & reclinatas ex fructu, & aptas ad messem: & ad hæc alias septẽ spicas inanes, & infirmas nimia siccitate. Quę conuersæ, vt consumerent speciosas spicas, stuporem mihi fecerunt. Ioseph aũt respondens, ait: Visio quidem ista rex, licet duabus formis apparuerit, vnum tamen terminum eũdemq; significat futurorum. Quot enim boues vidisti, animal in aratro fortissimum, à peioribus deuoratas, & spicas à minoribus fuisse cõsumptas, famen Ægypto & sterilitatem æquis totidem annis prænunciat, æquis scilicet primo temporibus felicitatem ferentibus, quorum vbertas posterorum totidem annorum sterilitate consumetur, Erit ergo difficultas rerum necessariarũ, quæ inemẽdabilis vehementer existat. Signum autem hoc est, quoniam exhaustæ boues quæ consumpserant meliores, satiari minime valuerunt. Deus tamen non vt tristificet, futura prędicit hominibus: sed vt præscientibus leuiora faciat experimenta prænunciatarum rerum. Tu siquidem congregans bona tempore primo futura, facias, vt calamitatem vẽturam Ægyptiorum terra non sentiat. Mirante itaq; rege prudentiam sapientiamq; Ioseph & consulente quemadmodum vbertatis tempora dispensarentur, vt posterior sterilitas leuior esse videretur, huiusmodi consilium dedit, vt frugum parcitas haberetur, & non affluenter Aegyptios his vti permitteret, sed quantum sufficeret ad pabulum erogaret: quæ vero superessent, sterilitatis seruarentur in tempora: recondiq; monebat triticum ab agricolis perceptum, vt ad sata tantummodo & expensas ministraretur alimẽtorũ. Pharao vtrunq; admiratus in Ioseph, & interpretationem somnij pariter & consilium, dispensationem eius rei ipsi commisit: quatenus ageret ea, quæ populo Aegyptiorum & regi æstimaret vtilia: inuentorẽ scilicet huiusmodi viæ, etiam dispensatorem optimũ fore cõfidens. Ille vero potestate sibi à rege collata, ita vt eius vteretur signaculo, & purpura vestiretur, per vniuersam terrã ductus vehebatur in curru: frumentũq; agricolis sufficiẽs ad semen, & pabulum singulis metiens, nulli causam significabat, pro qua talia peragebat.

Somnium pharaonis

Solutio somnij

Ioseph Aegypto præficitur

Quomodo Ioseph totius Aegypti administrationem accepit. Et quomodo gessit se erga suos fratres. Caput V

TRiginta siquidem ætatis iam annos transierat, & omni honore collato sibimet à rege fruebatur: quem appellauit Psomphtonfanicon, videns eius intellectum inopinabilem. Significat autem hoc nomen inuentorem abscon ditorum. Duxit autem vxorem valde dignissimam, filiam Putipharis, qui vnus fuit Heliopolitanorum sacerdos, adhuc virginem, nomine Asseneth, cooperante sibimet rege. Ex hac fuerunt ei filij duo, ante sterilitatis tempus: Manasses quidem senior, quod nomen significat obliuionem, eo quod per felicitatem obliuio ei infelicitatis accesserit: iunior vero Ephraim, quod restitutionem significat, eo quod redditus esset libertati maiorum. Aegypto siquidem, secundum expositionem somniorum Ioseph, septem annis beatissime transigente, fames iam annum tangebat octauum: & eo quod non præsensissent casurum super se malum, laborantes in eo crudeliter omnes, ad regis ianuas confluebant. Ille vero Ioseph vocauit, qui eis frumentum vendidit, factus multitudinis sine dubio saluator: & mercimonium nõ cum prouincialibus tantũmodo faciens, sed etiam paratus vẽdere peregrinis: omnesq; homines secundũ cognationes suas

Gene. 4

Ioseph uxor & filii Manasses Ephraim

Fames exoritur in Aegypto.

nes suas Ioseph solatia merebantur, eius felicitate vtentes. His ita gestis, dum Chananæa fame crudeliter vexaretur, omnem namq; terram hæc pestis inuaserat, misit etiam Iacob filios vniuersos in Aegyptum comparaturos frumentum, cõfidens licere tritici cõmerciũ fieri peregrinis: Beniamin tantummodo retinẽs, qui ei ex Rachel fuerat generatus, & erat Ioseph consanguineus. Illi siquidem in Aegyptum veniẽtes, adierunt Ioseph, frumentum emere supplicantes. Nihil enim erat, quod non illius consilio gereretur: nam ministratio regia tunc vtilis erat hominibus, quãdo Ioseph honor exhiberetur. Qui dum cognouisset fratres nihil de se cogitantes, eo quod adolescens quidem ab eis abscesserat: ad hanc vero ætatem ita peruenerat, vt figura etiam eis ignotus esse videretur: quũ magnitudine quoq; dignitatis neque suspectio proueniret, tẽtabat eos vt dicerẽt, quam haberent de rebus omnibus voluntatem. Quibus frumenta quidem non venundabat, exploratores vero rerum principis esse dicebat: & ex multis quidem locis eos esse congregatos, excusationis vero causa se cognatos asserere, impossibile dicens esse viro priuato tales filios, & forma ita clarissimos enutrire, quum regibus tot filiorum copia esset valde difficilis: vt per hæc etiam de patre quę prouenissent latenter agnosceret, similiter & vt de fratre suo Beniamin audiret. Metuebat enim ne forsitan & in illum, vt in se quoq; peccauerant, aliquid deliquissent. Illi autem erant in tumultu pariter & timore maximo cõstituti, periculum putantes sibimet imminere, nihilq; de fratre mente sua percipientes, & astãtes reddebant pro causis singulis rationem, Ruben ita concionante primitus, qui eorum senior existebat: Nos, inquit, non pro læsione venimus huc, neq; regis negocijs aliqua mala facturi, sed egentes salute, & refugio malorum, quę regionem nostram obtinere noscuntur, vestram vtiq; scientes clementiam, quos nõ solum subuenire ciuibus proprijs, sed etiam peregrinis mercimonium proposuisse frumenti audiuimus, vt omnibus indigentibus salutem maximam pręstaretis. Quia vero sumus fratres, & communis nobis est sanguis, clarum quidem hoc facit familiaritas formæ non valde mutatę. Pater autem nobis est. Iacob vir Hebręus, cuius existimus filij duodecim, ex matribus quatuor: quibus omnibus viuentibus felices eramus: vno vero mortuo Ioseph, res nostræ ad peiora conuersæ sunt. Nam & pater immẽsum in eo protrahit luctum: & nos ex calamitate defuncti, & ærumna senis affligimur. Venimus igitur pro comparatione frumenti, curamque patris, & nostrorum prouidentiam Beniamin iuniori fratri reliquimus. Poteris autem mittendo ad domum nostram agnoscere, si quicquam dicimus mentientes. Ruben quidem huiusmodi verbis tentabat persuadere Ioseph, vt eis meliora decerneret. Ille vero Iacob cognoscens viuere, fratrémque Beniamin minime interisse, tunc quidem in carcerem eos quasi per otium discutiendos iniecit. Tertia vero die educens eos: quando, inquit, asseritis, neq; pro malignitate rerum principis huc venisse, & esse fratres & vnius patris filios, de quo dicitis, hæc ita esse mihi manifestabitis, si relinquẽtes vnum ex vobis apud me, nihil iniuriabile passurũ, portantesq; pabula genitori, denuo reuersi fueritis ad me, fratrem quem reliquisse vos dicitis domi, vobiscum pariter adducentes: hoc enim erit signum credibile veritatis. Illi vero in maioribus malis constituti flebant, & inter alterutros de calamitate Ioseph frequenter ingemiscebãt: tanquam propter id quod in illum cogitauerant, in eis deo vlciscente, talia sustinerẽt. Ruben autem nimius erat, & eos in huius pœnitentiæ sermonibus increpabat, ex qua nulla quidem de Ioseph generaretur vtilitas: illos vero quicquid mali sustinerent, pro vindicta illius faciente deo, fortiter tolerare poscebat. Hæc autem dicebant ad inuicem, non credentes suam linguam Ioseph intelligere. Omnes autem Ruben increpẽte, habebat deiectio: & pœnitentia ducebantur rerum gestarum, cur ipsi non cogitassent illo tempore: pro quibus quum tunc punirentur, iudicabant deum esse iustissimum. Videns autem eos Ioseph sic æstuantes, per cõpassionem cessit in lachrymas: nolensq; fratribus apparere, discessit. Et post quam

Gene. 42

Oratio Ruben pro fratribus ad Ioseph

Retento Simeone, fratres sinit abire

quam reliquit eos, iterum venit ad eos. Et retinens obsidem. Simeon pro reuersione fratrum, illos sumentes mercimonium tritici, abire pręcepit: iubens ministro, vt pecuniá quá pro frumenti emptione detulerant, oneribus eorum latēter immittēs, dimitteret eos, illam pariter portaturos. Et ille quidem imperata perfecit. Iacob autem filij venientes in Chananæam, nunciauerunt patri quid eis apud Aegyptum contigisset: & quod quasi exploratores regis illuc venisse sint crediti: dicentibusq; se fratres, & vndecimum apud patrem reliquisse, creditum eis non sit: & quomodo Simeon reliquerint apud principem militię, donec Beniamin veniret, & fidem de his quæ à se apud eum dicta fuerant, perficeret, rogabantq; patrem, vt nihil metuens, cum eis iuuenculum destinaret. Iacob autē nihil omnino placebat ex his quæ à suis filijs erant gesta, & dum de Simeon detentione grauiter ferret, stultissimum iudicabat, Beniamin quoq; his malis adijcere. Et ille quidem neq; supplicantis Ruben sermonibus flexus est, licet filios suos traderet, vt si quid Beniamin in itinere pateretur, occideret eos auus. Illi vero hæsitabant in his malis, quos potius cōturbabat argētum, quod in saccis missum latenter inuenerát. Tritico vero quod delatum fuerat iam deficiente, & fame magis inualescente, coactus necessitate Iacob Beniamin deliberauit destinare cum fratribus. Non enim poterant in Ægyptum venire, nisi pergeret cum sua promissione. Quumq; famen augeri quotidie conspiceret, filijs supplicantibus, quid aliud de præsenti faceret, non habebat. Iudas autē quum & in alijs esset vir audax, & in his apud eum fiducialiter ausus est: dicens, non eum debere de fratre metuere, neq; aliquid aduersi suspicione concipere: quoniam nihil circa eum agendū foret, vbi deus prouisor esset: & quia quicquid ei immineret, eo etiā apud eum manente omnino contingeret: eos autem sic palam in perditione pueri adijcere non debere: nec alimentum ex vbertate Pharaonis promissum, propter puerum irrationabiliter auferendum: cogitandum autem & de salute Simeon: ne dum parceretur profectui Beniamin, ille perimeretur: deo autem de illo esse credendum. Quo exhortáte atq; dicente, aut saluum reuocari filium, aut se cum eo remansurum atq; victurum, credens ei Iacob, tradidit ei Beniamin: & duplex tritici precium, simul & quę apud Chananeos nascuntur, vnguenta balsami, & stacten, & terebinthum, & mel, munera Ioseph direxit portanda. Multæ vero in egressione filiorum à patre lachrymæ fundebátur, pariter & ab illis. Ille nanque si filios saluos de itinere suo reciperet, cogitabat: illi vero si fratrē incolumem reperirent, nihil pro eorum tristicia perpessum mali. quotidieq; eis mœror ingerebatur. Et senior quidem fessus tolerabat: illi vero ibant in Aegyptum, spe meliori tristitiam curaturi rebus pręsentibus. Quum vero in Aegyptū peruenissent, successerunt apud Ioseph. Timor autem eos non fortuitus perturbabat, ne propter tritici præcium crimini subiacerent, velut ipsi furtum sub calliditate gessissent: & apud pręposirum Ioseph multis satisfactionibus vtebantur, dicentes, domi se in suis saccis inuenisse pecuniam, eamq; nunc reportasse. Illo itaq; respondente, se etiam quod dicerent non ignorare, releuati sunt à timore: soluensq; repente Simeon, cum fratribus eum esse permisit. Veniente vero Ioseph a ministerio regis, ei munera proferebant, & sciscitanti de patre dicebant, quod eum incolumen reliquissent. Ille vero cognoscens superesse Beniamin, si is esset iunior frater interrogabat, quem vtiq; in præsenti cernebat. Quibus respondentibus ipsum esse, ait, deum semper omniū esse suffragatorē. Ipse vero passione motus ad lachrymas, discedebat, nolēs semetipsum fratribus demonstrare, sumpsitq; eos ad cibū, fecitq; discūbere, sicut erant soliti apud patrē. Qui dū circa recumbētes, benignus existeret, Beniamin partibus duplicibus honorabat.

Gene. 43

Beniamin cum aliis dimittitur

Ioseph fratrem Beniamin vt furem retinet: tandemq; se fratribus manifestás patrem cum tota domo ad se accersit. Cap. VI

Gene. 44

DVm vero post cœná in soporem fuissent conuersi, iussit pręposito vt & triticū eis mensuratū daret, preciumq; rursus in eorum saccis abscōderet: in

onere

onere vero Beniamin etiam poculum argenteum, quo bibere congaudebat, immitteret, Hæc itaq; faciebat: experimentum fratrum sumere volens: vtrum aliquando auxilium ferrent Beniamin pro furto detento & patienti periculum: an certe relinquētes eum, tāquam nihil mali ipsi gerentes, ad paterna limina remearent. Quum vero famulus mandata fecisset, die facto, nihil horum scientes Iacob filij, discedebant, recipientes etiam Simeon, & duplici gaudio congaudentes, tam propter eum, quam etiam Beniamin reuocantes, sicut promiserant, patri. Qui dum abirent, insequebantur eos equites, ducentes famulum à quo in sacco Beniamin poculum videbatur immissum: & inopinabili equestrium inuasione turbatos, causamq; sciscitantes, pro qua sic venissent: illi maliuolos appellabant, qui dum honore & muneribus potiti ab eorum domino fuissent, neq; munera, neque hospitalitatem Ioseph memoria retinentes, præsumpserint iniqua in eum committere: & scyphum quo ille in conuiuio bibere congauderet auferētes, iniusta secum lucra portarent: amicitiamq; Ioseph, suumq; periculum si inuenirentur in fraude, secundo loco ponentes: minabanturq; eis supplicium futurū: qui nec deum latuerint, nec cum furto fugientes euaserint, licet ministerij famulum latuissent. Cognoscetis ergo, dicebant, quid ignorantes de poculo passi fuerimus, scituri tamen repēte vos esse puniendos. Hæc & his maiora in eos dicēs famulus increpabat. Illi vero nescientes hoc factum, eius verba deridebant, leuitatemq; verborum illius famuli mirabantur: quod talem causam viris præsumeret inferre: qui dū precium in suis saccis inuentum nequaquam retinuissent, sed quod gestum fuerat nullo sciente reuocassent, multo potius ab huius maleficij voluntate recederent: & quia rei perscrutationem negatione iudicabant esse fideliorē, famulum requirere imperabant: & si quisquam rapuisse comperiretur, omnes esse puniendos, Nihil enim sibi conscij habebant fiduciam, vt putabant, omni periculo cariturам. Illi vero inquisionem fieri exigebant, vnius vero fore supplicium, qui in furto fuisset inuentus. Et dnm quærerent, omnesq; iam cæteros pertransissent, secundum inquisitionis modum ad Beniamin nouissime peruenerunt: non ignorantes, quomodo in illius sacculo poculum abscondissent: sed subtilem inquisitionem se facere simulantes. alij siquidem de suo timore liberati, de Beniamin videbantur esse soliciti: confidebant tamen, quia nec in illo posset maleficium inueniri: increpabantq; eos qui fuerant persecuti, velut eis multum processuris, impedimentum itineris attulissent, Quum vero scrutantes onus de sacculo Beniamin inuentum poculum protulissent, in luctum & gemitum omnes repente conuersi sunt: & indumenta rumpentes, flebant fratrem suum pro furti crimine puniendum, séque mentitos patri de salute Beniamin. Crescebat autem eis hoc malum ex eo quod iam credentes se tristitiam deuitasse, rursus in fratris sui malis inciderent: & paternæ super illum tristitiæ causam se fore dicentes, qui vim patri fecissent, vt eum cum eis vnà dirigeret. Equites ergo sumentes Beniamin, ad Ioseph ducebant, fratresq; pariter sequebātur. Ille autem dum illum quidem cerneret in custodia positum, illos autē luctuoso schemate laceratos: quid, ait, ō maligni aut de mea clementia, aut de prouidentia dei cogitantes, talia in hospitem & benefactorem facere præsumpsistis? Illis autem in supplicium se tradentibus pro salute Beniamin, & rursum recordantibus dicentibusq; beatiorē esse Ioseph, qui si quidem mortuus esset, à vitæ tristicia liber esset, si vero viueret, quia pro illo super eos deus vindictam inferret, asserentibus autem se esse amaritudinem patris, quia tristiciam quam pro illo hactenus haberet, etiam de Beniamin ipsi ei rursus adijcerent, Ruben etiam eos inter hæc vehemētius increpabat. Ioseph ergo dicente, illos quidem à se absolui, à quibus in nullo fuerat læsus, solamq; ei sufficere pœnam fratris, neq; enim iustum esse illum dimitti propter eos qui in nullo deliquerant, neq; eos cum fure puniendos, sed etiam abeuntibus se præbere securitatem, omnes quidem tenuit stupor, & dolore huiusmodi passionis obmutuerunt. Iudas autem qui etiam

Inquisitio fit per singulos filios Iacob

Beniamin quasi reus capitur

patri

patri persuaserat, vt adulescendum dirigeret,& in alijs erat vir efficax,pro fratris salute se decreuit opponere: Licet crudelia,inquit,opera cōmiserimus in te, & supplicio digna:iustumq; sit omnes nos subiacere tormēto,licet non sit iniquitas omnium, sed vnius iunioris:tamen desperantibus de eius salute,spes relicta est nobis de tua benignitate,& euadendi nobis,te pollicente,periculum.Et nūc non ad nos respiciens,nec malefacta considerans,sed ad tuam naturam conuersus,virtutem potius exerce non iram,qua alij cum fortitudine parui sint,non in maximis solummodo,sed etiam in fortuitis sumentes vtuntur. Tu esto magnanimus,neq; vincaris ab ira,vt eos perimas,qui neq; suam potuerunt tueri salutē,sed à te eam sumere poposcerūt.Non enim modo eam primitus nobis donas, sed dum frumentorum venissemus ad emptionem , velociter & opulentiam donasti ciborum,& nostris familiaribus vberrime deferenda præbuisti,quæ periculum sustinentes à peste famis eriperent.Nec despicias pereuntes egestate rerum necessariarū nec punias qui videntur deliquisse,& circa beneficium quod à te nobis splendidissime collatū est,inuidiæ calamitate damnatis,permaneat tua gratia,alio tamen modo data.Saluabis enim,quos ob hoc etiam nutristi:animasq; quas fame laborare non passus es, à morte tuis muneribus liberabis: quatenus hoc ita mirabile sit & magnum,vt & animas nobis dones,& præbeas indigentibus vnde possint permanere.Reor enim deum causam hanc præparasse, virtutem tuam circa nos volentem cunctis ostendere:nosq; in hac ærumna constituisse,vt iniquitatibus in te peccantiū videreris ignoscere,& non solis ob aliam causam indigentibus tuę clementiæ adminicula condonares:quanquam & hoc magnum est,si benefiat inopibus:principale tamē existit saluare quenquam eorum,qui pro delicto in se commisso debeant pœnas exoluere.Nam si paruas læsiones deliquentibus dimittere,laudem attulit multis , iracundiam cohibere in his,pro quibus vita peccantium sit obnoxia,diuinæ cognoscitur esse naturæ. Et ego quidem nisi patrem scirem quemadmodum in amissione filiorum affligitur propter Ioseph mortem,nequaquam quantum ad nos attinet, salutis verba proferrem,nisi forsitan hoc tuis moribus donarem:quorum est proprium etiam hos saluare,qui tribulantur in huius morte:sed etiam præberemus nos passuros quęcunq; velles.Nunc autem non nostri miserentes,licet iuuenes simus,& nōdum fruentes vitæ bonis,moriamur:sed de patre cogitantes,& senectutis illius miserentes has tibi preces offerimus,& cōmendamus animas nostras, quas tibi nostra malignitas tradidit ad supplicia perferenda. Nam neq; ille malignus est, neq; nos tales futuros genuit:sed quum sit benignus,& vt experiatur talia,non sit iustum,etiam nūc absentibus nobis,pro nobis suspectus affligitur. Quum autem audierit perditos,etiam causam mortis amarissimæ sustinebit, & ob hoc vitam suam multo citius derelinquet:ita vt eam conuersationis nostræ turpitudo corrumpat,pessimūq; faciat de præsenti luce discessum: & dum ad alios studeat nostra bona pandere,vt nostri actus neq; sentiantur,efficiet.In hac ergo ratione constitutus,licet mala te nostra commoueant,tuam iusticiam dona patri: vt propter illius misericordiam maiora dicaris facere,quā cogaris pro nostra malitia:nec senectus eius in desolatione defecta consistat,aut nostra perditione deficiat. Verere patrum nomina hoc ei condonans.In hoc itaque & tuum honorabis genitorem,& tibi honorem præstabis,quum iam hac appellatione potiaris:& in ea sine passione seruaberis à deo patre cunctorum: in quo per communionem huius nominis pie agere comprobaberis,nostri patris habēdo misericordiā,ne fraudatus filijs aliquid patiatur.Tua sunt ergo quæ nobis prębuit deus, habentis vtiq; potestatem & auferre & dare ,nihilq; ab eius gratia differentis. Namq; dum quilibet in vtrunque habuerit potestatem,optimum est,vt hac in bonis vtatur:& potestatem quæ in malo est,tanquam si non sit,obliuiscatur:quasi hoc solum concessum sit,vt de salute sit cogitandum.Tu vero omnes nos saluabis ignoscendo fratri,in quibus infeliciter egit : neq; enim vita nobis est hoc

punito,

punito, quo non licebit ad patrem remeare iam quasi defuncto: Supplicamus ergo domine, vt si decreueris fratrem nostrum occidi, nos cum eo punias, tanquam delicti participes. Non enim patimur nosipsos, quasi propter mortui tribulationem afficere: sed tanquam similes eius malitię existentes, ita debemus interimi. Et quoniam vt iuuenis deliquit, nec dum prudentia roboratus, & humanum est talibus veniam tribui, hoc tibi relinquo, & vlterius verba proferre cessabo: & siquidem nos condemnare volueris, ea quæ dicta non sunt, non videbuntur nos ad tristiciam deducere: si vero absolueris, etiam illa in tuæ benignitatis conscientia reuolue, quia non solummodo nos saluabis, sed etiam vitam redonabis: propter quod potius iustior apparebis, quando plus nobisipsis probaris de nostra salute solicitus. Si autem culpam castigare mauis, me magis pro isto castigans hunc patri remitte si vero aliquem tibi retinendum iudicas seruum, ego vtilitatibus tuis minister potior, quanto aptior, sicut vides, ad vtrasque passiones existo. Iudas itaque omnia sustinere pro fratris salute libēter habens, prostrauit se metipsum ante pedes Ioseph, si quo modo eius iram flectere potuisset. Prostrati sunt etiam fratres vniuersi fluentes, & semetipsos pro anima Beniamin neci tradentes. Ioseph autem animi sui passionibus victus, & nequaquam valēs iræ tolerare figmentum, iussit quidem abire præsentes, vt fratribus se tantummodo demonstraret. Gene 45 Discedentibus autem omnibus, semetipsum fratribus indicauit, dicens: Virtutem quidem vestram atque fauorem circa fratrem vestrum valde collaudo, & meliores quàm speraram ex his quæ in me cogitastis inuenio. Hæc autem omnia feci, experiri volens amorem vestræ fraternitatis. Naturaliter autem neq; circa me malignos vos arbitror extitisse, sed dei voluntate factū est: quo & nunc bonorum adeptio, & in futuro, si propitius deus nobis fuerit, conferenda sit. Patris ergo salutem inopinatam cognoscens, talesq; vos circa fratrem inueniens, neque illorum quæ in me commisisse putamini, vlterius recordabor. Cessabo autem & ab odio malignitatis, quod super his habebam: & tanquam fuerint voluntate dei completa, & status præsentis mihi vos sitis occasio, gratiam me habere profiteor: vosq; ipsos volo illorum obliuionem sumentes, magis delectari in illo, quod tunc inconsiderate fecistis, dum ad huius termini qualitatem causa peruenerit; quam confusionem grauiter ferre propter hæc quę putamini deliquisse. Non ergo videatur vos contristari, quod aduersum me malignam protulistis sententiam: nec pœnitentia vos eius afficiat, quando impleri non potuerunt quæ fuerant cogitata. Exultantes ergo in his quæ à deo facta sunt, ite hæc nunciantes patri, ne etiam pro vestra consumptus solitudine, splendorem meæ felicitatis obscuret: si ante quàm ad meum veniens vultum, pręsentiumq; rerum potitus, hac luce priuetur. Ipsum ergo, vestrasq; coniuges, liberos quoque, & cognationem sumentes, huc migrate. Non enim absentes oportet esse bonorum meorum mihi charissimos, in super & fame annis adhuc quinque permansura. Hæc quum dixisset Ioseph, amplexus est fratres. Illis vero in lachrymis & in tristitia constitutis, super eo quod cogitauerant contra illum potius videbatur esse supplicium bona voluntas fratris. Et tunc quidem erant in epulis.

Rex autem audiens venisse ad Ioseph fratres, lætatus est eximie: & tanquā in proprijs bonis affectus, præbenda eis & vehicula tritici plena, aurumq; simul & argentum patri portandum decreuit: sumentesq; illi dona regis & ampliora fratris, alia quidem patri ferenda, alia sibi singulis habenda, gaudebant: maioribusq; muneribus donato Beniamin, exultantes abibant.

Iacob audito quia Ioseph viueret in Aegypto, & clarus haberetur, descendit ad eum cum tota domo sua. Cap. VII

QVum ergo reuertentibus filijs. Iacob de Ioseph cognouisset, quia nō solum euasisset mortem, pro qua degebat in luctu, sed etiam viueret clara felicitate, & cum rege totam Aegyptum sua prouidentia gubernaret: nihil qui

dem horum quæ ei fuerant nunciata, incredibile iudicabat, cogitans de maximis operibus dei, & ipsius æquitate. Et licet medio tempore afflictione defecisset, repente tamen profectus est ad Ioseph. Et quum peruenisset ad puteum iuramenti, sacrificauit ibi deo, metuens ne propter felicitatem Aegypti, filijs amantibus habitationem prouinciæ, nequaquam ad Chananæam soboles eorum reuersa teneret eam, sicut deus promiserat: aut ne preter dei voluntatem eorum in Aegyptum oriretur aduentus: super hæc autem formidans ne prius à vita recederet, quam ad Ioseph faciem perueniret. Dūq; has haberet cogitationes, in soporem resolutus est: astititq; ei deus, & secundo nomine vocans, respondentiq; quis esset, ait: Non est iustum ignorare te deum, qui semper præsidio tuis maioribus fuit, & post eos etiam tibi. Nam quum te pater primatu priuasset, hūc ego tibi restitui: & meo fauore solus in Mesopotomiam missus, & bonas nuptias adeptus es, & filiorum multitudinē, pecuniarumq; plenus, ad propria remeasti: permansitq; tibi omne genus prouidentia mea saluum, & Ioseph filium tuum, quem te perdidisse putabas, ad maiorem bonorum adeptionem culmenq; perduxi: & Aegypto dominum, vt paululum à rege videatur differre, constitui. Assum vero nunc, dux tibi futurus in hac via, vitamq; tuam in manibus Ioseph finiendam esse nunciaturus, longumq; per seculum tuam sobolem in principatu & gloria mā suram prænuncians, eamque in terra quam promisi constituendam. In hac ergo visione confidens, promptior in Aegyptum cum filijs & eorum omnibus properabat. Erant ergo omnes septuaginta. Nomina vero eorum significare mihi nō videtur, & præcipue propter difficultatem eorum. Vt tamen ostendam eis, qui non arbitrantur nos de Mesopotamia esse, sed ex Aegypto: necessarium iudicaui nominum quoq; facere mentionem. Iacob quidem filij erant duodecim, quorū Ioseph iam prius abierat. Eos vero qui post eum profecti sunt, & eorum sobolem demonstrabo. Ruben itaque fuerunt quatuor filij, Henoch, Phalech, Ezrom, Charmi. Simeon autem sex habuit: Iemuel, Iamin, Ohad, Iachin, Zohar, Saul. Leui quoque filij tres fuerunt: Gerson, Caath, Merari. Iudæ autem filij fuerunt tres: Sela, Pharez, Zara. Duo autem nati de Pharez: Hezron, & Hamul. Isachar quatuor habuit: Tholas, Phuua, Iob, Simeon, Tres autem Zabulon habuit filios: Sered, Elon, Iaheleel. Hoc ergo genus de Lia descendit, cum qua etiam ascēderat & filia eius Dina. Sunt ergo isti omnes triginta tres. Rachel autem filij fuerunt duo, quorum Ioseph quidem fuerunt filij: Manasses, & Ephraim. Bēiamin autem dece, Bela, Becher. Asbel, Gera, Noemā, Echi, Mupim, hupim, Ared, Iaros: isti quatuordecim superiorib9 additi, fiunt numero septem & quadraginta: & legitimum quidem Iacob hoc genus fuit. De Bala vero famula Rachel fuerūt Dan, & Nepthalim: quem sequebantur filij quatuor: Iachzeel, Guni, Iezer & Silam. Dan autem vnigenitum habuit filium Asom. His itaque additis super illos quos prædixim9, quinquaginta & quatuor numero adimplentur. Gad autem & Aser nati sunt ex zelpha, quæ fuit famula Liæ: fueruntque filij Gag, septem: Zephion, Hagi, Suni, Ezebon, Eri, Erodi, Ariel. Aser fuit filia Sara, & masculi numero sex, quorum nomina sunt, Iemna, iesua, Iesui, Beria, Heber, Melchiel, Isti quum sint quindecim, adiectis eis prædictis quinquaginta & quatuor, memoratus numerus completur, reputato cum eis iacob. Cognoscens autem ioseph aduenire patrem (nam iudas præcedens eius aduentum nunciauerat) occursurus egressus est, eiq; in ciuitate, quæ Heroum vocatur, apparuit. Ille ex inopinata magnaq; lætitia pene ad defectum mortis vsq; peruenit, sed cum recreauit ioseph, licet nec seipsum retinere potuerit, vt propter nimiam lætitiam talia minime sustineret, non tamen qua pater passione deuictus est. Deinceps illum quidem cum quiete venire iubens, & ipse quenq; fratrum suorum sumens pergebat ad regem, dicturus ei aduenire iacob cum genere suo. Ille vero hoc lætus audiuit, iussitque Ioseph, vt diceret eis, quam vitam se habere delectarentur, vt eos degere ita decerneret. Ille

Genealogia filiorum iacob.

Gene.47

ret. Ille vero optimos pastores eos esse respondit, nihilq; aliud præter hoc solũ modo velle: & vt non separatim, sed vt omnes pariter habitarent, atque prouidentiam facerent patris, quatenus & Ægyptijs gratus esset, & nihil quod illorum esset, istis imponeret. Ægyptijs enim abominabilis erat conuersatio pastoralis. Veniente vero Iacob ad regem, & salutante pariter, & pro eo orante, Pharao sciscitabatur, quanto tempore iam vixisset. Illo vero, centum & triginta annorum se esse, dicente, longinquitatem vitæ Iacob miratus est. Cum vero dixisset, quod pauciores annos vixerit quàm eius maiores, concessit ei vt cum filijs suis in Heliopolitana vrbe conuersaretur. Illic enim pascua etiam pastores eius habuerunt. Fames igitur Aegyptijs augebatur, & pestis eos potius inopes aciebat, quum neque fluuius terram irrigaret. non enim crescebat (vt mos erat) neq; pluerat deus, quum vtiq; per ignorantiam futura prouideri nequiuerint. Ioseph autem ad pecunias dante frumenta, quum eis etiam hæ deficerent, de suis opibus & mancipijs triticum comparabant: & quibuscunq; pars esset terræ aliqua, hanc pro precio alimenti cedebant. Sic itaq; rege omnium possessionum domino facto, alij alibi migrauerunt, quatenus regiones eorum fierent regi firma possessio, præter solummodo sacerdotum. His enim regio sua seruata est. Nõ solum ergo eorum corpora ad seruitutem pestis adduxit, sed etiam mentes, ita vt de cętero ad turpem egestatem alimentorum venire cogerentur. Imminuente vero fame, & fluuio terras inaudante, & fructus ea abundanter referente, Ioseph ad vnam quanq; ciuitatem veniens, eiusq; multitudine congregata, eandem terram quam ipsis cedentibus rex habere poterat solusq; frui, in toto redonabat, & velut possessionis proprię laborem eos amare poscebat, quintam solummodo partem frugũ regi soluturos pro terra quam illis dabat. Illos ergo inopinatæ terræ dominos constitutos lętitia comprehẽdit, ob quá rem pręcepta quoq; sunt cõstituta. Hoc ergo modo dignitas Ioseph apud Aegyptios potior habebatur, maiorq; fauor ab eis regi collatus est: & vt quintam frugum partem regi persoluere deberent, apud reges etiam posteros lex ista permansit.

Fames inualescit & Ioseph frumenta uendit

De morte Iacob, & sepultura qua sępultus est in Hebrõ à filijs: de morte quoque Ioseph & fratrum eius. Cap. VIII

IAcob autem septem & decem annos in Aegypto commoratus est: & languore confectus præsentibus sibi filijs, quum optasset alijs quidem possessione bonorum: & prædixisset eis per prophetiam, quemadmodum ex eorum generatione habituri essent posteri Chananæam, quod etiam multis post temporibus est effectum: & quum Ioseph magnis præconijs prætulisset, quia malorum memoriam circa fratres non habuerit, sed benignus potius fuerit: & donauerit eos bonis innumeris, quæ nec benefactoribus soleant repensari, præcepit quoque suis filijs, vt Ioseph natos, Ephraim & Manassen in numerum suum acciperent, diuisuri cum eis Chananeam, de quibus post hæc loquemur: poposcitq; simul, vt ei sepultura fieret in Hebron: & moritur quum vixisset annos septem & quadraginta simul & centum, in nullo maiorum suorum cultu diuinę pietatis inferior: retributionemq; promeruit, quam iustum erat ita benignum accipere. Ioseph itaque concedente sibimet rege, patris corpus in Hebron reducens, multa largitate sepeliuit. Fratribus autem reuerti cum eo nolẽtibus, quum terror eos haberet, ne illos patre mortuo castigaret, propter nequitiam quam ei fecerant, nec vlterius circa eos mitis existeret satisfecit eis, vt nihil metuerent, nequę talium haberent suspicionem: multaque bona quæ secum detulerant, donauit: nihilque quod circa eos benigne debuisset impendere, dereliquit. Mortuus est autem & ipse, cũ vixisset annos centum & decem, virtute mirabilis, & omnia ratione disponens, potestatemque suá humiliter agens: quod vtique huiusmodi felicitatis causa ei fuit apud Ægyptios, & aliunde scilicet venienti, & talem qualem dudum diximus passo calumniam. Mortui sunt etiam eius fratres feliciter in Aegypto conuiuentes: quorum corpora post vitam illorum reportantes posteri eorum, in He-

Gene. 47 48. 49 Iacob languescit

Iacob moritur

Gene. 50

Ioseph moritur

Ossa Ioseph bron sepelierunt. Ossa vero Ioseph nouissime, quando Hebræi egressi sunt ex Aegypto, in Chananæam reportauerunt, sic enim eos coniurauerat Ioseph. Horum ergo vnusquisq; qualiter se habuerit, quibusque laboribus obtinuerint Chananæam, significabo: causamq; narrabo primitus, pro qua Aegyptum deseruisse videantur.

De oppressione filiorum Israel in Aegypto: & de natiuitate Mosi educationeq;: & de sacrorum scriba, qui voluit interficere puerum. Cap. IX

Aegyptijs siquidem delicatis & desidiosis in laboribus existentibus, & alijs libidinibus valde subiectis, etiam propter amorem lucri contigit, vt pessime circa Hebræos inuidia eorum felicitatis afficerentur. Videntes enim Israelitarum genus augeri, virtute & laboris ingenio, atque diuitiarum affluentia valde nobilitatos, contra se eos augeri suspicabantur: oblitiq; bonorum propter longinquitatem temporum, quę meruerant per Ioseph, regnoq; translato ad aliam domum, crudeliter opprimentes Israelitas, studebant varias illis inferre miserias. Fluuium nanq; per multas deriuationes eos diuidere, murosq; ciuitatib. ædificare, & fossata circunducere, vt eas inundare fluuius non valuisset, & pyramidas ædificare præcipiebant, vt nostrum hoc modo genus attererent. Omnes ergo artes efficientes, & in laboribus assueti, quadringentorum annorũ tempus in his miserijs extiterunt, eratq; hæc inter eos pugna, vt Aegyptij quidem vellent laboribus Israelitas consumere, illi vero meliores semper eorũ se præceptionibus exhiberent. Dum vero in his essent vtriq; rebus, causa qua magis studerent in exterminationem generis nostri semper Aegyptij, huiusmodi fuit: Quidam sacrorum scriba (cum sint experti de futuris prædicere veritatem) enunciauit regi pariendum quendam illo tempore inter Israelitas, qui humiliaret quidem Aegypti principatum, augeret autem suo cremento Israelitarum genus, virtuteq; transcenderet vniuersos, & gloriam in perpetuum memorabilem possideret. Cuius consilio iussit rex, vt omne masculinum quod ex Israelitis nasceretur, iactantes in fluuio consumerent: custodiendosq; conceptus Hebręarũ, & partus earum obseruare præcipiens Aegyptijs obstetricibus. Ab eis enim hoc officium iubebat impendi, quas propter cognationem credebat regis non trãscẽdere iussionem. Eos autem qui contemnerent hoc præceptum, & saluare partus earum occulte præsumerent, perimi cum sua generatione præcepit. Hanc ergo illi sustinebant crudeliter passionem, & nõ tantum dolentes quod filijs priuarentur, aut quia dum parentes essent, ad perditionem filiorum sibi nascentiũ ministrarẽt: sed etiam ex illa cogitatione qua eorum deleretur genus, quando nati quidem eorum necabantur, ipsi vero paulatim redigebantur ad nihilum. Et illi quidem erant in illo malo positi contra vero dei voluntatem nemo poterat prę ualere, nec si innumeris hoc artibus exercerent. Puer itaque quem prædixerat ille sacrorum scriba, latenter regia cautela nutritus est: & verax in his quæ per eum facta sunt, ille qui prędixit, inuẽtus est quod hoc modo gestum est: Ammiramis vnus Hebræorum nobilis, cum metueret pro cuncta gente, ne defectio in nutrienda iuuentute proueniret: & grauiter hoc ferret, ne vxor eius pareret: dũq; in hæsitatione consisteret, ad dei supplicationem conuersus est, rogans, vt aliquam miserationem hominũ haberet, qui in nullo eius religionem contemnere viderentur: daretque eis rerum libertatem, pro quibus illo in tempore affligebantur. Deus autem misericordiam eius habens, & ad supplicationem eius aures inclinans, astitit ei per somnium, & nequaquam eum desperare de futuris exhortabatur, pietatisq; eorũ se dicebat habere memoriam. Et propterea retributionem esse prębiturum: & dudũ quidẽ eorũ maioribus hoc donasse, vt ex paucis magna eorũ fieret multitudo: Et Abraham quidem solum de mesopotamia in Chanaan venisse, factumq; loc upletem: & inter alia dum vxor eius ad genus fuisset primitus sterilis, deinde eius voluntate ad hoc habilis facta, genuisset filium: & reliquisset Ismaeli quidem & qui ex eo fuerunt, Arabiam regionem: Che-

tura

Exodi. 1 · Præsagium de Mose · Exodi 2

turæ autem filijs Troglodyticē: Isaac vero Chananęam. Qui dum meo, inquit, pugnasset auxilio fortiter, semper vicit. Iacob autem etiā cōtribulibus suis fuit ignotus, qui deinceps magnitudinem felicitatis cum qua vixit, etiam suis posteris dereliquit. Qui cum septuaginta in Aegyptum venit, & vltra sexcēta milia iā estis effecti. Nunc autē me vtilitatis vestrę & tuæ gloriæ scito prouidentiam communiter habiturum. Is enim puer, cuius generationem Ægyptij metuētes, cuncta perdere decreuerunt quæ ex Israelitico semine generantur, tuus erit. & disperdet quidem eos qui eius interitum intendebant, nutritusq; mirabiliter, Hebræorum quidem genus ab Ægyptiorum necessitate liberabit: eritq; eius memoria quantiicunque temporibus permanserint vniuersa apud homines, nō solum Hebræos, sed etiam alienigenas gentes, me vtique & alia præbente tibi, & his qui de te nasciturі sunt. Erit autem etiam ei frater huiusmodi, qui meum habeat sacerdotium, & ipse & qui de eo fuerint cūcto tempore procreati. Dum ergo hęc illi visio fuisset ostensa, surgens Ammiramis indicauit hoc Iochobel vxori suæ, maiorq; timor eis alloquio huius visionis instabat. Non enim de filio solummodo eis esse videbatur formido, sed etiam pro magnitudine futurę felicitatis. His tamen quæ prænunciata fuerant à deo, fidem partus prębuit mulieris. qui custodes latuit per conceptus sui silentium, ex eo quod non vehementer ei dolores insisterent. Et tribus quidem mensibus apud semetipsos occulte nutrierunt infantem. Deinceps autem metuens Ammiramis, ne captus regiæ iræ succumberet, & ipse cum puero deperiret, & dei prouidentiam excluderet, deliberauit potius hoc modo pueri consulere saluti, prouidentiáq; latendi hanc esse iudicauit. Nā illud erat incertum, cum periculum immineret non solum puero, qui occulte nutriebatur, sed etiam nutrienti: deumq; iudicauit omnem habiturum cautelam, quatenus in nullo quæ promiserat esset mendax. Hæc cogitantes, vas rotūdum ex vimine complicitum, velut alueoli magnitudine præpararunt, quod sufficeret vt infans ibi spatiose iaceret. Deinde vnxerunt illud bitumine. Natura nāque bituminis est, vt in viminalibus vasculis accessum aquæ possit coercere. Illic ergo mittentes infantem, & circa fluuium ponentes, eius salutem domino reliquerūt. Et fluuius quidem eum suscipiens deportabat. Maria vero pueri soror, matris iussione custodiebat, quò illud vasculum portaretur intendens. Tunc itaque deus ostendit, humanam prouidentiam nihil esse: sed omnia quæcunq; vult ipse fieri, effectum optimum protinus adipisci: nec prędualere quidem eos, qui pro sua cautela alios quocunque condemnare nituntur interitu, multoq; studio hoc implere conantur, cum inopinabiliter illi saluentur, & penitus ex medio periculorum inueniant ereptionem, dei solius voluntate. Tale ergo aliquid circa hūc infantem gestum, aperta virtute dei probatum est. Thermut igitur erat filia regis. hęc dum luderet circa littus fluminis, portari à fluuio illud vas conspiciens, pręcepit vt ad se ille alueus portaretur. Venientibus autem qui ad hoc fuerant destinati cum alueolo, videns infantem valde gauisa est, propter pulchritudinem & speciem eius. Tanto enim studio deus circa Mosen visus est, vt ab ipsis qui propter eius natiuitatem decreuerant interimere omne genus Hebræorum, alimento & cura dignus haberetur. Iussitq; mulierem adduci Thermut regis filia, quæ daret infanti mamillam. Quo non accedente ad illius vbera, sed euitāte, & hoc in multis mulierib9 faciente: Maria his assistens quę fiebāt, nō vt quasi de industria videretur, sed in turba astare, ait: Frustra ô regina has mulieres ad nutrimentum vocas, quæ nullam ad eum cognationem habent. Si vero aliquā Hebræarum mulierum adduci præceperis, puto tanquam contribulis tuæ, poterit vbera excipere. Cumq; putaretur bene dixisse iussit hanc abire, vt aliquā quę lactare eū posset adduceret. Illa vero accepta huiusmodi potestate, reuersa est, ducens matrem nulli cognitam: infansq; grate quodammodo ad eius accessit vbera, & supplicante regina commissum est ei cum omni diligentia pueri nutrimentum. Cui secundum euentum rerum, nomen impositum est, eo quod de flu-

Trium mensium Moses exponitur

De Thermut filia Pharaōis

mine sit saluatus. Aquam enim Moy Ægyptij vocant. Esis vero saluatus. Cōponētes itaque hoc ex ambobus, Moyses ei nomen imposuerunt, id est, ex aqua saluatus. Et erat indubitanter secundum dei proloquium, prudentiæ magnitudine & laboribus sapientium Hebræorum nimis industrius. Huic igitur Abrahā pater septimus erat, Erat enim iste Ammiramis filius, qui fuit ex patre Chaath, qui natus est de Leui: Leui vero de Iacob, qui fuit ex Isaac filio Abraham. Erat autem ei sapientia non pro ætate concessa, sed sua mensura multo superior: & seniorem huius rei facultatem in infantia demonstrabat, maioremq; spem actio eius iam tunc, quàm viri perfecti gerebat. Et cum trimus fuisset effectus, de⁹ mirabiliter eius staturę eleuauit spatium. Nam quantum ad speciem, nullus erat ita seuerus, vt Mosen videns, eius pulchritudinem non amaret: multisq; contingebat, dum eum cernerent per plateam ferri, vt conuerterentur quidem ad aspectum pueri, & ea in quibus videbantur studium habere, desererent, delectati potius eius visione. Erat enim in eo infantilis multa gratia, & excellenter circa eū ac decenter existens, retinebat inspicietes. Hunc ergo cum talis esset. Thermut sibi filium adoptauit, cum sobolem legitimam non haberet. Et cum aliquando portasset Mosen ad patrem, ostēdebat eum, quasi de successione cogitaret, si voluntate dei proprium filium non haberet, dicebatque: Nutriui infantem forma diuinum, & prudentia valde fortissimum, mirabiliterque de fluminis gratia condonatum, quem meum quidem decreui filium esse, tui vero imperij successorem. Hæc dicens, posuit in manibus patris infantem. Ille vero sumens eum, & ad pectus applicans per amorem, pro filiæ gratia imposuit ei diadema: Moses autem cōuoluens illud proiecit in terram, quasi per infantiam, calcauitque suis pedibus, quod regi ferre videbatur augurium. Contemplatus autem ille sacrorū scriba, qui eius natiuitatem prædixerat, ita futurum ad humiliationem principatus Ægyptij: impetum fecit vt eum occideret. & terribiliter clamans ait: Hic est ille puer ô rex, quem nobis deus occidendum ostendit, vt de cætero timore careamus. Testimonijs enim ostenditur, quod tuum inuasurus est principatum. Isto nanque perempto, Ægyptijs quidem timor eius tolletur: Hebræis autem spes confidentiæ, quam propter eum habere creduntur, auferetur. Quæ cum dixisset, vix pręualuit eum abripere Thermut: cum etiam rex segnior esset ad eius necem; deo eum huiusmodi propter prouidentiam salutis Moisaicæ faciēte. Alebatur itaque multa solicitudine: & Hebręis quidem spes in eo erat optima circa cuncta, suspicionem vero eius crementum generabat Ægyptijs. Et cum nullus esset certus, vel si rex occideret infantem, aut cognatum per adoptionem faceret, aut aliorum quilibet, quid amplius Ægypti veritatis vel vtilitati prodesset, ex quo iam non metuerunt de præscientia futurorum, abstinebāt omnes ab eius nece.

Moses septimus ab Abraham

Pulchritudo Mosi

De diademate Pharaonis

Post quam creuit Moses, iniunctum est ei bellum Aethiopicum: vbi bello feliciter gesto, copulata est ei filia regis Æthiopum matrimonio. Vnde odium & inuidiam magnam contraxit Ægyptiorum. Cap. X

Exodi. 2

MOses itaq; prędicto modo natus atque nutritus est, & transiens ad ætatem perfectā, Ægyptijs formā suæ virtutis ostendit: & ad humiliationē quidē illorū, augmentum vero Hebræorū factū est, vt huiusmodi occasio prouenirent. Æthiopes cum sint proximi Ægyptijs, negotia sua in eorū regionē portabant, & referebant Ægyptiorū. Illi vero irati castrametati sunt, vindicaturi cōtemptū: prælioq; commisso deuicti, alij quidem ceciderunt, alij vero turpiter domū reuertentes euaserunt. Secuti sunt autem Æthiopes, & arbitrati illos defecisse, pręsumptione sua omnē Ægypti prouinciam obtinere potius exarserunt: gustantesq; eorū bona, ab eis se non abstinebant. Cūq; vicinas partes adeuntibus non pręsumerent repugnare, accesserunt vsq; ad Mephim & mare, nulla scilicet ciuitate resistere præualēte. His ergo malis obstricti, ad respōsa & diuinationes

Ægyptij

Ægyptij sunt conuersi: & deo eis præbente consilium, vt auxiliatore vterentur Hebræo, iussit rex filię, vt daret Mosen ducem à se constituendum. Illa vero sacramentis acceptis, vt nihil ei fieret mali, tradidit Mosen: pro magno quidē beneficio iudicans eius auxilium, & annihilans sacerdotes, qui eum velut hostem prędixerant occidendū, quasi nescientes quod aliquādo vtile foret eius auxiliū. Moses vero à Thermut exoratus, simul & à rege, libēter suscepit hoc opus. Gaudebant ergo sacri vtriusque gentis scribæ: Ægyptiorum quidem, tanquam & hostes suos illius virtute deuincerent, & ipsum Mosen dolo comprimerēt: Hebręorum autem, tanquam hæc eis occasio foret. Ægyptios omnino diffugere, quod Moses eorum dux esset. Ille vero antequam hostes cognoscerent eius inuasionē, sumens ducebat exercitum, non per fluuium iter faciēs, sed per terram: vbi sapiētiæ quoq; suæ mirabile fecit indicium. Nam cum terra iter agentibus valde sit sæua, propter reptilium multitudinem, quia illic omnia hæc nascuntur: ita, vt etiam quę apud alios non sunt, illa sola nutriat terra, virtute atque malitia & aspectu solito differentia: quorum sunt aliqua etiam volatilia, vt cum de terra nocere nequeant, superuolando non prouidentes occidāt. Moses itaque pro cautela exercitus, & itinere eorū innoxio, hoc mirabiliter adinuenit. Plectas enim ex papyro fecit in modum arcarum, easq; complens de ibidibus secum portabat. Hoc autem animal serpentibus inimicum est, fugiunt enim eas aduenientes: & cum se celare voluerint, flatu velut ceruorum arreptæ deuorantur. Ibides autē sunt valde mansuetæ, & generi tātum serpentino feroces. Et de his quidem pręterco nunc scribere, non ignorantibus Græcis quale sit genus ibidis. Dum vero ad terram nutricem bestiarum venissent, per eas (vt dixi) naturam serpētum expugnabant, eisq; velut aduersus hostes vtebantur. Hoc ergo modo iter agens, antequam Æthiopes agnoscerent superuenit: & cōgressus cum eis, pugna deuicit, spemq; quam habebant contra Ægyptios & eorum ciuitates abstulit: ibatq; subuertens omnia, & terram Æthiopum maxima virtute vastabat. Tunc per felicitatem Moseos, cum de labore suo gustasset Ægyptiorum exercitus, fatigationē minime sentiebat: tanquam præter eum, seruitutem & nouissimum subuersionis periculum potuissent Ægyptij sustinere. Postea autem insequentibus Ægyptijs cunctos Æthiopes, in Saba ciuitate regia Æthiopiæ, quam postea. Cambises Meroen denominauit à sororis suæ nomine, obsidebantur. Erat enim valde inexpugnabilis locus ille, cum & Nilus circundaret eum & circuncluderet: & alia flumina Astabus & Astaburas, fluctus difficiles obijcerent eis, qui illic transire tentarent. Ciuitas enim interior existens habitabatur, vt insula muro circundata valde fortissimo. Et contra hostes quidem obiectos habet fluuios: fossata vero grandia inter muros & flumina sunt quatenus inundari non posset ciuitas, aquæ illic violētia deportata. Hæc ergo res etiam illa flumina trāseuntibus difficilem faciebat ciuitatis inuasionē. Cum ergo grauiter ferret Moses segnitiem exercitus, quando hostis nequaquam ad manus venire præsumeret, tunc tale aliquid prouenit. Tharbis filia regis Æthiopum fuit. Et dum hæc Mosen circa muros exercitum applicantem, fortiterq; pugnantem videret, eius efficaciam experientiamq; mirata, & desperantibus iampridem Ægyptijs, libertatis autorem eū fore bono suæ felicitatis existimās. Æthiopibus scilicet exultantibus in his quæ contra eos gesserant, eumq; tunc in periculis existentem conspiciens, in amorem eius est lapsa crudeliter: & cum passio pręualeret, misit ad eum fidelissimum seruulorum, vt ei de nuptijs loqueretur. Illo vero eius sermonem suscipiente, vt traderet ciuitatem, præbitisq; fœderibus, vt & vxorem eam duceret, & ciuitatem obtinens, nequaquam pacta transcenderet: effectus verba præuenit: & post necem Æthiopum gratias agēs deo Moses nuptias celebrauit, & Ægyptios in propriā terram reduxit. Illi vero ex quibus saluabantur à Mose, ex his odium aduersus eum habebant, & feruentioribus aduersus eum consilijs vtebantur, arbitrantes non propter bonos actus eum in Ægypto ita creuisse: innotueruntq;

De natura ibidum.

runtq; regi,quid de facta cæde prouenerit.Ille siquidem apud se industriam viri continuit:inuidia vero ductus Moseos,& oppressionis suę formidine tractus. compulsusq; à sacris scribis,nitebatur Moseos nece grassari.

Moses cognitis insidijs regis Ægyptij,latenter effugit:& veniens in Madiā, habitauit cum Rahuele sacerdote,cuius filiam accepit vxorē. Cap. XI

Exo.2. QVi dum cognouisset eius insidias,latēter effugit:& itineribus obsessis, per desertum fugam suam expleuit.Dumq; ei ciborum esset inopia,viribus tolerantiæ præualebat:veniensq; ad ciuitatem Madian,circa mare rubrum positam,cognomen tum habentem ab vno filiorum Abraham de Cetura progenito,sedens super quendam puteum,ex labore & miseria quiescebat existēte meridie,non procul à ciuitate.Quo ei actus accessit huiusmodi ex vsu prouincialium,qui cumulum eius virtutis ostendit,occasionem ad meliora præbens. Nā cum sint loca inaquosa,pręcedebant pastores,ne forte est puteis aqua exhauriretur ab alijs,& oues potu necessario priuarentur. Astiterunt itaq; tunc ad puteum septem virgines sorores,Rahuelis filiæ sacerdotis,qui multo honore apud prouinciales habebatur.Quę gregum patris curam agentes,eo quod hoc ministeriū etiam mulieribus regionum sit Troglodytarum,sufficientem aquam de puteo leuauerunt,expectantes vt greges suos abundanti irrigatiōe satiarent. Superuenientibus vero pastoribus,& virgines expellentibus,vt aquam ipsi occuparent. *De filiabus Rahuelis* Moses crudele iudicans puellas despicere,iniustitiam patientes,violentiā q; virorum sinere potiorem quàm iustitiam virginum:illos quidē prohibuit violetos esse,virginibus autem opportunū præbuit adiutorium.Quo beneficio impetrato,venerunt ad patrem,iniuriamq; pastorum narrantes,& solatium sibi exhibitum peregrini,rogabant ne eius benefactum illi esset vacuum,ne retributione debita priuaretur. Ille autem & filias approbauit,circa benefactorem ita studētes,& Mosen iussit ad vultum suum adduci,iustissimæ gratiæ recompensans prę mia meritorum. Cumq; venisset,filiarum testimonium ei de suo solatio declarabat:eiusq; virtutem admiratus,non fore eius auxilium bona sine recompensatione dicebat,sed idoneum se ad reddendam gratiam,ita vt magnitudine recompensationis,mensuram possit transcendere benefacti. Fecitq; eum quasi filiū, & vnam filiarum dedit ei vxorem,gregumq; suorum(in quibus omnis erat antiquis barbaris possessio)eum voluit habere curam atq; dominium. Et Moses quidem dum hæc impetrasset à Gechegleth(hoc enim cognomen erat Rahueli)degebat ibi eius pascendo greges.

De rubo qui videbatur Mosi quasi arderet,qui tamē non comburebatur: vbi audiuit mandatum diuinum,vt reuertens in Ægyptum,liberaret filios Israel de oppressione Ægyptiorum. Caput XII

Exodi.5 POst hęc autem tempora,dum pasceret gregem,in montem qui vocatur Sina ducebat oues,qui mōs est excelsus,& ad pasturas egregius,optimas herbas habens.Hic enim dum esset opinio habitare deum,primitus nemo pascebat:quia pastores minime illuc ambulare præsumebant:quo tamen prodigiū ei mirabile nimis apparuit.ignis namque depascens rubi viriditatem,eiusq; florem,transijt innoxius,fructiferosq; ramos nullo incendio dissipauit, cum vtique flamma vehemens & velocissima nimis esset,ille autem & iam ipsam visionem inopinabilem formidans obstupuit,& potius dum vocem ignis emitteret, *Rubum ardentē Moses uidet* & nomine eum vocaret,verbaq; facere videretur : quibus etiam fiduciam eius præsumentis accedere ad loca,vbi nullus hominum primitus . ambulasset, eo quod diuina essent,redarguit : eiq; suasit,vt procul ab igne recederet,& vt sufficerent ei quæ viderat,cum esset bonus vir,magnorumq; virorum proles , nihilq; amplius indagaret. Prædicebatq; futuram ei gloriam & honorem apud homines , deo præsente : iussitq; vt cum fiducia abiret in Ægyptum , dux & princeps futurus multitudinis Hebræorum , & cognatos proprios ab illorum iniuria liberaturus . Nam & terram , inquit , habitabunt hanc valde felicem,

quam

quam habitauerat pater vester Abrahā: omnibusq; adepturi sunt bonis, ad hæc, vtiq; eos te tuaq; sapientia deducente. iussitq; vt educens Hebræos ex Ægypto sacrificium gratiarum actionis veniens ad illa loca celebraret. Hæc ergo ex illo igne diuina voce prolata sunt. Moses autem obstupescens in his quæ viderat, & multo potius quæ audierat: Virtuti: inquit, tuæ non credere dominæ, quam & ipse colo, & maioribus meis apparuisse non dubito, vesanissimum secundū meā sapientiam esse puto. Veruntamen hæsito, quemadmodum vir ignarus, & nullius virtutis idoneus, aut suadeam verbis, quatenus cognati relinquentes terram quam nunc inhabitant, me sequantur, ad quam ipse eos deducam: aut vel si ipsis satisfiat, quomodo potero exigere Pharaonem vt dimittat Hebræos, quorum laboribus & operibus virtus eius felicitatis augetur. Deus autem eum in omnibus confidere, seq; ei adesse promittens: & vbi quidem opus esset suasione, verba præbiturum: vbi autem operibus, virtutem ministraturum: iussit vt baculo in terram proiecto fieret serpēs, quo signo crederet promissa se percepturum. Hoc dum fecisset, draco repebat conuolutus spiris ingentibus, & tanquam contra persequentes, suum caput sæuissimum insurgebat, qui deinceps factus est virga. Post hoc vero mittere eum dextram in sinum præcepit: obediensq;, candidam & velut niuei coloris eam protulit, post quod tamen ad solitum est reuersa. Iussusq; iterum aquam de proximo sumere, eamq; in terram proijcere, vidit eam colore sanguineo factam: mirantemq; in his confidere præcipiebat deus, & adiutorem sibimet eum nosse maximum, & signis his ad credendum apud omnes vsurum: dicebatq;: Missus à me, secundum mea mandata facies vniuersa. Iubeo ergo te in nullo tardantem ad Ægyptum festinare, die noctuq; laborare, ne tua tarditas maius tempus faciat Hebræos in seruitute consistere. Moses autem non diffidens in his quæ promittebat diuinitas, inspector vtique talium iudiciorum, & auditor factus orabat, vt hac virtute eodem modo experiretur in Ægypto: supplicabatq; ne nominis sui deus notitiam ei celaret, vt dum voce eius participatus fuisset pariter & aspectu, insuper agnosceret & vocabulum: quatenus sacrificās nominatim eum adesse hostijs supplicaret. Et deus quidem ei suam significauit appellationem, quam primitus homines nequaquam videbantur audisse, de qua mihi dicere non est fas. Moses itaque illa signa non tunc solummodo, sed semper & vbicumq; contigerat faciebat. Ex quibus omnibus plus maiorem veritatem signis distribuens, deumq; propicium & suffragatorem habiturū se credens, & domesticos se saluare sperabat, & Ægyptios malis afficere.

Verba Mosi ad deum

Exodi.4.

Moses regressus est in Ægyptum secundum mandatum domini: vbi faciens signa & prodigia maxima, eduxit filios Israel de Ægypto in manu valida. Caput XIIII

AVdiensq; Ægyptiorum regem Pharaonem esse defunctum, sub quo ipse diffugerat, petijt Rahuel, vt eius permissu pro vtilitate cognatorum iret in Ægyptum: sumensq; Sephoram quam habebat vxorem filiam Rahuelis, & filios quos habebat ex ea, Gersum & Eleazarum, tetendit ad Ægyptum. Nominum vero horum est significatio: Gersus quippe Hebrea lingua significat, in terra peregrina: Eleazarus autem, qui adiutore patrio deo vius, Ægyptios effugisset. Cum vero venisset iuxta montem, frater Aaron occurrit ei, deo iubente. Cui Moses significauit, quę in monte contigerunt, pariter & diuina mandata. Procedentibus autem eis, occurrerunt nobiles Hebræorum, eius præsentiam cognoscentes. Quibus Moses, quoniam verbis suadere non poterat, signa sibimet ostensa monstrabat. Illi vero stupore eorum quæ inopinabiliter inspiciebant, omnino credebant, & ex omnibus erant & in spe maxima constituti, deo scilicet eorum prouidente securitatem. Dum vero iam obedientes haberet Hebręos Moses, promittentes secuturos se quæ iuberet, libertatemq; respicere, venit ad regem illum qui nuper susceperat principatum, & in quocunque iuuerat olim Aegyptios ab Aethiopibus compressos, cum fuisset eorum direpta

Exodi.4.1

Moses cū uxore & filiis tendit ad Aegyptum

Exodi.5

repta prouincia, declarauit: & quia militia & laboribus magnis vsus tanquã pro suis, post diuersa pericula nõ dignam retributionem acceperit, intimauit: pariter etiam quæ illi in monte: Sina contigerant, deiq; voces, & signa singula ab eo mõ

Exodi.7 strata propter fidem rerum, decenter exposuit, rogauitq; ne discredẽs in his, impedimentum dei faceret voluntati. Deridente vero rege, Moses opere fecit, vt cõ spiceret signa, quæ fuerant in monte Sina monstrata. Ille ergo dedignatus, illũ quidem malignissimum appellauit, & prius Aegyptiorum fugisse seruitium, & nunc pro seductione remeasse: & prodigiorum opus, stuporemq; factum, magicarum artium appetisse remedio. Cumq; hæc dixisset: iussit sacerdotes easdẽ quas ille, facere visiones: tanquam Aegyptij etiam in hac disciplina sapientes existerent, & quasi non solus Moses peritus esset rerum, quas ipse per deum posset explere: vt quod erat valde mirabile, si etiam ab alio fieret, ostenderetur. quomodo humana doctrina constaret. Et ponentibus illis virgas, dracones sunt facti. Moses autem non expauit, sed ait. Nec ego quidem ò rex. Aegyptiorum despicio sapientiam: sed tanto melius à me hæc quàm horum magica arte sunt facta, quanto constat humanis diuina esse meliora. Ostendam vero, non artibus magicis, nec errore, sed subsistere veritate, quæ mihi sunt dei prouidentia & virtute patefacta. Cumq; hec dixisset, proiecit virgam in terram, iussitq; eam vt in colubrũ verteretur. Illaq; obediens, etiam Aegyptiorum virgas, quę videbantur esse dracones, deuorauit insiliens donec consumeret vniuersas. Quam in suo schemate redeuntem, denuo sumpsit Moses. Rex autem nihil maius in hoc actu se vidisse simulauit, sed iratus, & in nullo eum dicens præferri Aegyptiorum sapientiæ atque integritati, iussit ei, qui super Hebræos videbatur esse constitutus, vt nullam eis præberet requiem, sed maioribus quàm prius eos malis affligeret. Ille vero cum prius eis paleas præberet ad lateres, nihil dedit vlterius: sed die quidem operibus eos faciebat affligi, nocte vero paleas congregare. Et cũ eis duplex hoc malum existeret. & ærumna per illum crudelior institisset, ille neq; minis regis fatigatus est, neq; increpationibus cessit Hebręorum: sed animam suam cõstituit ad vtraq;. vt & laboraret, & libertatem cognatis acquireret: veniẽsq; rursum ad regem, suadebat ei, vt dimitteret Hebræos ad montem Sina, sacrificaturos deo. Hoc enim deum præcepisse dicebat, & in nullo contradicendum iussionibus illius exorabat: deumq; propitium fore cunctis, si eos dimitteret egredi: ne prohibendo illos sibimet reputaret patiendum, quæcunq; patiuntur, qui dei pręceptionibus contradicunt: quando eis qui iram in se commouerint diuinam, ex omnibus oboriuntur aduersa. Ex quibus vtiq; neq; terra neq; aer suauis existit, nec soboles eorum naturali modo progreditur, sed inimica omnia & aduersa sentire Aegyptios edicebat, & Hebræorum populum abire ex eorum prouincia etiam illis nolentibus affirmabat. Rege vero Moseos despiciente sermones, nullamq; cõuersionem sui ad talia faciente, passiones pessimæ, quas singulas explanabo. Aegyptios inuaserunt: nec prius flectebantur quàm eorum experimenta perciperent: simul & quia vellet deus Mosen in nullo eorum quæ prædixerat monstrare fallacem. & quia prodesset hominibus. vt discerent obseruare & facere ea, in quibus non posset offendi diuinitas: ne ad iracundiam conuersus, in eorum iniquitatibus vlciscatur. Fluuius enim eis sanguineus dei voluntate profluxit, & qui bibi non posset, cum fontem aquarum alium non haberent. Et non colore solummodo talis erat, sed etiam se contingentibus dolores & amarum gemitum inferebat: Eratq; talis Aegyptijs, Hebręis autem dulcis & potabilis existebat, li

Exodi.8 cet naturaliter videretur esse mutatus. In hoc miraculo rex timens atq; hęsitans propter Aegyptios, abire permisit Hebręos. Cumq; malum aliquo modo fuisset releuatum, rursus sentẽtiam permutauit, nec eos permisit abire. Deus autem, illo contemnente post calamitatis ablationẽ: & nolente à sua malitia se temperare, aliam Aegyptijs intulit plagam. Ranarum namq; infinita multitudo eo-

Plaga ranorũ rum terras late depasta est, plenusq; erat his etiam fluuius: & polluebatur eorũ

potus,

potus, & animalibus ibi putrescētibus fœtor cūctis noxius exhalabat ex aqua: eratq; cuncta regio huiusmodi malo plena, ebullientibus ranis & morientibus: quæ etiam domestica eorum habitacula valde vexabant: dum in cibis eorum & poculis sępius inuenirentur, & in cubilibus eorum inhabitantes, fœtorq; crudelis erat & abominabilis, morientibus ranis ac putrescentibus. Dum his ergo malis Aegyptij premerētur, iussit rex Mosen tollentem Hebræos abscedere. Cumq; dixisset hoc, repēte ranarum exterminata est multitudo, & terra simul & fluuius in suam reuersi sunt naturam. Pharao vero mox vt passiōibus terra priuata est, oblitus calamitatis illius, rursus retinuit Hebræos: & tanquam si plurimas passiones experiri vellet, nequaquam dimisit Mosen populumq; discedere, quando prius timore potius quàm prudentia eos abire decreuerat. Rursus ergo alterius mali percussione, eius fallaciam diuinitas vulnerauit. Pediculorum namq; innumera multitudo Aegyptijs pullulauit, ex interioribus ebulliens, ex quibus mali male consumebantur: neq; lauacris, neq; medicamentorum vnguentis genus eorum exterminare præualentes. Ob hanc ergo pestem rex Aegyptij turbatus, metuensq; simul pestem sui populi, licet fatue verecundiam se deuicti viri putaret habiturum, cogebatur tamen à malo temperare, & Hebræis concessit egressionem. Cumq; hoc iterum leuigaretur, filios & vxores obsides reuersionis tuę eos relinquere sentiebat. Vnde irritauit potius deum, credens se eius quoq; prouidentiam fallere, sicut etiam Mosen. Sed ipsum latere non potuit Aegyptum punientem propter Hebræos. Bestijs nanq; multigenis & multimodis, quarum aspectibus nullus occurrit, eorum primum impleuit regionem, quibus & ipsi consumebantur, & terra agricolarum cultura nudabatur. Siquis enim primarum passionum malis euaderet, hoc languore & interitu hominum talia sustinentium succumbebat. Cumq; Pharao neq; sic dei iussionibus obediret, sed vxores quidem abire cum viris diceret, relinquendos vero filios postularet: non defuit deo, vnde calliditatem eius diuersis malis & maioribus superuenientibus castigaret. Crudelior namq; eorum corpora vulnerabantur interius corrupta, & ita passim Aegyptiorum multitudo cōsumebatur. Rege vero neq; hac plaga temperante, grando vehemens (cum neq; prius in Aegypto aer aliquid tale protulerit, neq; similis apud eos hyemis tempore descenderit (maiorq; quàm apud habitatores boreæ partis & septentrionalis aeris rigore defertur, ceciderit, & fructus eorum vsquaq; contriuit. Deinde genus locustarum, germen quod non fuerat consumptum grandine, deuorauit: vt eis generaliter spes terrenorum fructuum deperiret. Sufficiebant nanque quemlibet sine calliditate fatuum etiam ea quæ prædicta sunt mala ad intellectum & cogitationem vtilitatis adducere. Pharao vero non tantum imprudens, quantum malignus, sentiens causam, deo tamen contradicebat, iussitq; Mosen cum vxoribus suis Hebræos abducere, facultatem vero eis deserere, eorumq; depopulandas domos. Mose vero non acquiescente ita dimitti eos, quos oporteret deo sacrificium de suis rebus offerre, cum propter hanc causam multo tempore moraretur, tenebræ profundissimæ & partem luminis non habentes, Aegyptijs sunt diffusæ: pro quibus & visus eorum aeris crassitudine clausi sunt, eosq; mori miserabiliter compulerunt. Metuebant enim ne caligine simul absorberentur. Deinde his excussis, post tres dies totidemq; noctes, dum nullatenus pœnitentiam ageret Pharao, propter egressum Hebræorum accedens ad eum Moses ait: Quousque inobediens eris voluntati dei? Iube dimitti Hebræos. Non poteris enim aliter ab his malis eripi, nisi hæc volueris implere. Rex autem iratus in his quæ fuerant dicta, minatus est eius se caput auferre, si ad eum ob hanc importunitatem denuo remearet. Tunc Moses, nequaquam se de his verba facturum dixit, sed illum ipsum cum proceribus Aegyptiorum deprecaturum fore, vt Hebræi discederent. Et ille quidem cum hæc dixisset, abscessit. Deus autem ostendens adhuc vna plaga feriendos Aegyptios, vt dimitterent Hebræos, iussit Mosen præcipere populo,

Plaga uermium

Bestiarum passio

Exodi. 9

Grandinis oppressio

Locustarum uastatio

Exodi. 10

Tenebrarum caligo

Exo. 11. & 12.

Denominatio primi mensis populo, vt sacrificium paratum haberent: essentq; præstructi decima die Xantici mēsis ad quartamdecimam (qui mensis apud Ægyptios quidem Pharmuthi, apud Hebræos autem Nisan vocatur, Macedones vero Xanticum eū appellāt) & egressuros Hebræos, omniaq; portaturos asseruit. Et ille quidem præparatos iam habens ad egressionem Hebræos, & cōstitutos per tribus, ibidem retinebat. Cum autem instaret quartadecima dies, omnes ad egressionem tendentes, & immolantes sanguinem, domus proprias hysopi frondibus emundabant. Cumq; cœnassent, reliquias carnium egressuri concremabant. Vnde hactenus secundum hunc morem ita sacrificamus. Illamq; festiuitatem pascha vocauerunt, quod significat transcensionem eo quod illa die deus transcendere eos pestem voluit, quæ scilicet Ægyptios visitauit. Mors enim primogenitorū ita Ægyptijs facta *Pascha* est, vt plurimi procerum congregati circa regalia, Pharaoni persuaderent, quatenus Hebræos sub velocitate dimitteret. Qui vocatum Mosen abire præcepit: arbitratus fore vt si de prouincia recederent. Ægyptus ab imminenti castigatione cessaret: muneribusq; Hebræos honorabant, alij quidem vt citius egrederentur, alij vero propter vicinitatis eorum consuetudinem. Et illi quidem egrediebantur, flentibus Ægyptijs, & pœnitentiam agentibus, eo quod eis fuerint sic crudeles, tendebātq; ad ciuitatem nomine Lithus, quæ tunc erat deserta, vbi Babylon postea fabricata est, dum Cambises Ægyptum deuastasset: celeriterq; iter agentes ad locum Beelsephon, tertia die ad mare rubrum venerunt. Et cum propter desertum nihil de terra possent habere ciborum, fermentata farina, axymis panibus, & modico tantummodo tempore coagulatis vescebantur: hisq; triginta sunt vsi diebus: longiori enim tempore eis non sufficerunt quæ tulerant ex Ægypto, cum iam is cibus sub necessitate custodiretur, nec ad satietatem eodem vterentur. Vnde & in memoriam illius inopiæ, festiuitatem octo dierum agimus, quæ dicitur Azymorum. Omnis itaq; multitudo, mulierum pariter & infantum egressorum, considerantibus innumerabilis erat. Qui vero ętatem habebāt aptā ad expeditionem, sexcenta milia erant: reliqueruntq; Ægyptum mēse Xantico, luna decimaquinta, post annos triginta & quadringentos, quàm pater noster Abraham venisset in Chanaan: post Iacob autem aduentum in Ægyptum, anno ducentesimo & quinto. Moses autem erat quidem anno iam octogesimo, frater autem eius Aaron tribus annis maior extabat. Portabātq; etiam ossa Ioseph dum hæc ille filios suos facere præcepisset.

Quomodo Ægyptij pœnitentia ducti quod dimisissent filios Israel, insecuti sunt eos vsq; ad mare rubrum, quod diuisum virga Mosi ingressi filij Israel, sicco vestigio transierunt: Ægyptij autem ingressi post eos, reuertente mari in seipsum, suffocati sunt. Caput XIIII

Porrò cum Ægyptios Hebræorum pœniteret egressus, dumq; rex grauiter ferret, tanquam veneficijs Moseos signa facta fuissent, deliberauerunt super eos irruere. Et sumentes arma persequebatur eos tanquam reuocaturi, *Exodi.14.* vbicumq; comprehendissent, nec eos ylterius deo committerēt: seq; contra eos facillime præualere iudicabant, cum & inermes essent illi, & itinere fatigati. Et à singulis occurrentibus requirētes quò abirent. Persequi cum studio festinabāt, licet molesta sit illa terra iter agentibus, nō solum expeditis, sed etiam singulariter ambulantibus. Moses autem per ea loca prouide ducebat Hebræos, vt siquidem pœniteret Ægyptios, & persequi vellent Hebræos, supplicium malitię suę, & transgressionis indubitanter exoluerent. Per Palæstinam vero grauiter ferebat transire, propter antiquam molestiam, volebatq; quolibet modo latere pergens. Confinus enim est hæc Ægyptiorum prouincię, & propterea via quidem ducente ad Palæstinam populum non eduxit: per desertū vero multum agens iter, malaq; perpessus innumera, ad Chananæā studuit peruenire: insuper & propter mandata dei, iubentis adduci populū ad montem Sina, illic sacrificium oblaturos. Apprehensis ergo Hebræis Ægyptij ad prælium parabātur: & multa vi[r]tute

tute persecuti,concluserant eos in paruulo quodam loco. Sexcenti enim currus persequebantur eos,& equites quinquaginta milia,& CC milia pariter armatorum. Et itinera quidem clauserunt quibus Hebræos fugere iudicabant, inter rupes intransgressibiles eos & mare claudentes,vbi terminatur mons ex asperitate uiarum nimis immensus,& fugam eis penitus amputantes:à maritima náque & montis congressione Hebræos militibus obsederũt,os ipsius fugæ claudẽtes,vt egressum illis ad campestria denegarent. Ita tolerátes obsessionis modum erant Hebræi propter necessariorum egestatem,neq; fugæ facultatem habentes,armisq; priuati:qui licet si pugnare vellent,eis spes rerum omnium videretur amissa,nisi semetipsos traderent voluntati Ægyptiorum. His ita factis, Mosen culpabant in omnibus oblitiq; signorum,quæ eis fuerant à deo pro sua libertate monstrata,vsq; ad hoc venerũt,vt etiam prophetam qui eis salutem promiserat,sua pro incredulitate lapidibus niterentur obruere,seq; tradere cogitarent,eratq; luctus & gemitus mulierum & infantum,ante oculos habentiũ mortem:montibusq; se & mari claudentibus simul & hostibus.& fugam nullatenus ex istis inueniẽtibus. Moses autem,licet esset in eum exasperata multitudo,ipse tamen non cessabat circa prouidentiam eorum:sed hæc omnia iactabat in deũ, qui eis etiam iam alia quæ prædixerat,pro eorum libertate contulerat,neque in hoc eos relinquendos esse inimicis dicebat,neq; seruituros,neq; perituros,stansq; in medio ait. Nec hominibus quidem bene cõuersantibus circa nos iustũ erat non credere:de dei vero prouidentia vos desperare opus non est,à quo vobis omnia prouenerunt,quæcunq; per me ad salutem & libertatem seruitutis vestræ,neque sperantibus compromisit:cum in hæsitationem sicut putatis venientes,oporteret nos dei adiutorium sustinere:cuius opus erit,etiam nunc in tali nos difficultate conclusos,ex desperatione sicut vos creditis habituros salutem,& ex hostibus libertatem,qui fortitudinem vtiq; suam circa nos est ostensurus,& prouidentiam facturus. Non enim in paruis diuinitas auxilium sui fauoris solet accommodare,sed potius in quibus humanam spem ad meliora nõ videt accedere. Vnde tanto auxiliatori credentes,cui virtus est etiam parua grandia facere,& tantarum infirmitatem rerum suo munimine roborare,nolite Ægyptiorum arma metuere:nec quia mare & posteri montes viam fugæ prohibent, propterea salutis spatia desperare. Fient vobis & hæc quasi campi dei prouidentia, & pelagus conuertetur in terram. Cumq; hæc dixisset,ducebat eos ad mare, Ægyptijs intuentibus. Erant enim è diuerso positi,& labore persecutionis affecti. Ideoq; in crastinum differre prælium vtile fore credebant, Dum vero Moses venisset ad littus,sumẽs virgam rogabat deum,& auxiliatorem atq; adiutorem inuocabat, dicens: Neq; tu quidem ignoras,quia effugere nobis mala pręsentia nec fortitudine,nec auxilio licet humano :sed tu præbe aliquod salutare exercitui,tua voluntate Ægyptum relinquenti. Tuum est enim nos eripere: Quia nunc omnĩ spe & auxilio desolati,ad tua solius subsidia conuolamus:& quicquid ex tua prouidentia nobis accesserit,quod nos ab Ægyptiorum ira liberare nunc possit inspicimus:velociterq; tuam nobis ostende virtutem: & populum desperatiõe ruentem in peius,ad securitatem dignare & ad fiduciam pietatis erigere. Nõ enim in extraneis sumus,sed tuum quidem est mare,tuus & mons est qui nos circundat:ita vt hic aperiri te pręcipiente,& pelagus conuerti possit in terrá. Valebimus enim effugere,etiam per desertum:si tuæ placeat virtuti,hac etiam nos parte saluare. Talia siquidem cum orasset, percussit virga mare. Quod repente percussione incisum,& in se diuisum,terram reliquit nudam,vt Hebræis via esset & fuga. Moses autem videns ad destinationem dei & pelagus eis cessisse propriam terrá,primus illic intrauit:& Hebræos, diuino itinere facto,periculum præsentium hostium euadere,& se sequi pręcepit. Qui delectabantur in hoc,agebantq; deo gratias propter salutem,quæ per eum vltra modum rationis accesserat : quos iam nequaquam tardantes,sed cum festinatione pergentes,velut sibi præsente deo,

Confidentia Mosi

Oratio Mosi ad deum

Diuisio maris rubri

vesanos quidem primitus Ægyptij iudicabant, & tanquam ad internitionẽ manifeste mortis intentos. Cum vero viderent eos illæsos abire, nullumq; impedimentum eis nec difficultates aliquas obuiare, persequi eos aggressi sunt, tanquã & illis pelagus ita quietum existeret. Præordinantes ergo equos, ingrediebantur in mare. Hebræi vero, illis se armantibus atq; tardantibus, ad terram contra positam peruenerunt, sine aliqua passione illos effugientes. Quapropter illi audaciores effecti, persequebantur tanquam nec ipsi aliquid essent passuri: cum nescirent Hebræis proprie factam, & non esse communem viam: quæ vtiq; pro salute periculum patientium fuisset ostensa: & non propter eos qui ad perditionem illorum accedere festinabant. Cum vero Ægyptiorum exercitus omnis intrasset mare, rursus effusum est: & descendens ventorum procella, imbresq; simul è cœlo pariter descendentes, & tonitrua valde grauissima, coruscationesq; labentes & fulmina, omnes comprehenderunt Ægyptios: nihilq; fuit vindictæ rerum euenientium per iram dei ad perditionem hominum, quod eis minime tunc accessit noxiosq; caliginose & fluctuose mare apprehendit. Et isti quidem ita sunt perditi, vt nemo ex Ægyptijs relinqueretur. Hebræi vero neq; se retinere poterãt gaudio inopinabili suæ salutis, & hostium perditione firmissime liberati: quando defecerant qui eos seruire coegerunt, deumq; adiutorem suum inspiciebant. Et illi quidem periculum ita effugientes, insuper & inimicos punitos sic esse respicientes, vt nulli vnquam priorum hominum potuerint reminisci, hymnum tota nocte dixerunt. Moses autem in domini laudem & gratiarum actionem, cãticum propitiationis eius hexametro cõposuit. Ego siquidem vt inueni in sacris libris, ita hæc singula quæq; tradidi. Nullus vero discredat verbo miraculi: si antiquis hominibus & malitia priuatis, via salutis liquet per mare facta, siue voluntate dei, siue sponte reuelata: dum & eis qui cũ Alexandro rege Macedoniæ fuerũt, olim & antiquitus à resistentibus Pampbylicum mare diuisum sit: & cum aliud iter non esset, transitum præbuit eis, volente deo per eum Persarũ destruere principatum: & hoc confitentur omnes qui actus Alexandri conscripserunt. De his itaq; sicut placuerit cuilibet existimet. Postea vero armis Ægyptiorum per fluctus violentia ventorum allatis exercitui Hebræorum, Moses & hoc arbitratus de permissione factum, vt neq; armis egerẽt, hæc ex ijs colligens: Hebræosq; his muniens duxit eos per desertum ad montem Sina, illic immolaturus deo, & pro salute multitudinis Hebræorum, vt dictum erat, munera redditurus in pace.

Exodi. 15

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATIS IVDAICE LIBER TERTIVS.

Quomodo Moses populum ex Ægypto sumens, duxit ad montem Sina, multo itinere fatigatum. Caput I

IGITVR inopinabiliter Hebræi tali salute donati, grauiter iterum contristabantur, dum Sina ducerentur ad montem, essetq; regio valde deserta, & necessarijs alimentis valde egena, & aqua difficilis: quæ non solum vt præberet hominibus aliquid indigebat, sed etiam nec aliqua vt aleret animalia erat idonea. Est enim sterilis, nullusq; nouus fructus ex ea valet oriri. Per huiusmodi siquidem regionem necessario properabant: quando vnde irent ad aliam non habebant. Portabatur autem aqua ex locis iam trãsactis duce iubente, & ea expensa, ad effodiendos puteos cum labore propter terræ duritiam accedebant: & cum inueniretur, erat impotabilis: sed amara simul & praua.

& praua. Hoc itaq; modo facientes iter circa meridiana, vespere venerunt ad lo cum, quem propter aquæ malitiam Mar nominauerunt: Amaritudo enim Hebraica lingua sic dicitur. Ibiq; fatigati itineris violentia, in indigentia ciborum, qui eis defecerant, omnino manserunt. Erat enim illic puteus valde dirus, qui nec sufficere quidem tanto exercitui poterat, paruam tamen eis consolationem præbuerat, quod in illis locis fuisset inuentus. Audierant enim ab exploratoribus, quod nihil ambulãtes vlterius inuenirẽt. Illa siquidẽ aqua amara grauiter non solum hominibus, sed etiam subiugalibus existebat. Videns itaq; Moses populum in angustia constitutum, & simul causam cui consultari non poterat: neque enim inimicus erat hostis, quatenus vim inferenti necessitate, potuisset sua fortitudine resistere: sed dum isto modo eorum deficeret virtus, infantũq; & mulierum multitudo debilior, nihilq; prodesset doctrina verborum, calamitatẽ omnium suam Moses propriam faciebat. In vnum deniq; concurrebant eiq; cuncti instabãt: mulieres quidem pro paruulis, viri autem pro semetipsis, ne eorum vtilitatem sperneret, sed eorum saluti, quocunq; ordine prouideret. Ad hoc ergo cõuersus est, vt deo solummodo supplicaret, vt aquam ex malitia præsenti conuerteret, eamq; illis potabilem condonaret. Et concedente deo tantam gratiam, sumens summitatem virgæ, quam in præsenti gerebat, diuisit per medium: & in lõgitudine ipsam incisionem faciens, deinceps iactauit in puteum satisfaciens Hebræis, eo quod deus eius orationes audisset, & promisisset aquam se eis qualem concupiscerent præbiturum, si tamen iussis eius non segniter, sed promptissime ministrarent. Illis vero dicentibus quod vellet se facturos, si aqua conuerteretur in melius: iussit eos qui iuuentute valebant haurire aquam, dicens quod prius effusa plurima, quæ ad vltimum remaneret aqua, eis esset potabilis. & illi quidẽ laudauerunt dictum, aqua vero frequentibus contusionibus exercitata & purgata, facta est potabilis. Hinc itaque castris motis, venerunt in Helim, quæ procul quidem bona videbatur aspectu. Habebat enim palmarum arbores. De proximo autem maligna comprobabatur. Nã palmę illic septuaginta non amplius erant, increscibiles, nec multum eminentes à terra, propter aquæ inopiam: quia dum esset locus omnis arenosus, neque eis ex duodecim fontibus humectatio quędam, aut ad rigandum spes vtilis habebatur: sed dum germinare non possent, steriles erant indubitanter & paucæ. Cumq; per arenam discurrerent, nihil eis penitus occurrebat: vel si manibus paucum aquæ sumerent, inueniebant inutile atque cœnosum. Fructum vero ferre erant illæ arbores nimis inualidæ, propter aquæ vt dixi sterilitatem. Pro hac ergo causa culpabant Mosen ducem: clamabantq; ei suam miseriam, experimentumq; malorum per eum se pati dicebant, triginta dierum ambulantes viam: Quæcunq; enim portabant penitus consumpserant: & nihil inuenientes, erant in desperatione rerum cunctarum. In pręsenti namq; malo habentes animum, & non recordantes quanta eis fuissent à deo & Moseos virtute sapientiaq; collata, irascebantur aduersus ducem, & lapidare eum simul aggressi sunt, quasi ipse causa tantæ calamitatis existeret. Ille vero ita multitudine prouocante, & contra eum amare commota, de deo confidens, & conscientia pura prouidentiæ suæ, quam gerebat contra contribules suos, semetipsum dedit in medium: & conclamantibus, atque ad lapides manus habentibus, cum esset ille aspectu gratissimus, & ad alloquendum multitudinem suasibilis, mitigare cœpit iras eorum. Neque eos malorum pręsentium recordãtes, obliuionem priorum beneficiorum habere poscebat: nec quia tunc laborarent, ideo debere perpetua dei munera donaq; proijcere, quorum iam magna & inopinabilia meruissent. Sed sperare potius, etiam de præsenti anxietate se dei prouidentia liberandos, qui eorum virtutem probare vellet, si haberent tolerantiã, & animo bono præcedentia retinerent. Quia si non ad illa bona propter præsentia mala respicerent, exercerentur in malis, & arguerentur non esse boni, neque circa patientiam, neque circa beneficiorum priscorum memoriam: cum ita deum

Exodi. 15

eiusq; voluntatem contemnerent, per quam Ægyptum reliquissent, & ita circa eundem ministrum eius affecti esse viderentur: cum eis vtiq; in nullo fuisset mẽtitus, de quibus dicendum aut faciendum dei mãdato haberet. Enumerabat igitur omnia, quemadmodum perempti fuissent Ægyptij, qui eos contra domini compresserant voluntatem & quemadmodum idem fluuius illis quidem sanguineus esset, ipsis vero potabilis atq; dulcis: & quomodo per mare nec longius fugientes, nouam viam aggressi, ipsi quidem ex illo saluati sint, inimici autem eorum prorsus absorpti: & quia dum arma non haberent, etiam hoc eis deus abunde præbuerit: & alia quæcunque ad perdendos inimicos, & istos saluandos necessaria fuissent, eis vltra spem virtutis suę more contulerit. Non ergo debetis, inquit, etiam in pręsenti de eius prouidentia desperare, sed sine iracundia sustinere: & cogitare, eius auxilium non quidem tardum esse, sed ideo nunc differri, vt vos hac difficultate probet, vtrum credatis deum non per defectum esse segnem sed pro experimento virtutis vestræ & desiderio libertatis: vt cognoscat vtrum & ciborum inopiam, & sterilitatem aquæ pro eo fortiter ferre possitis: an seruire potius eligatis, sicut iumenta dominantibus sibi, & eis qui propter ministerium suum hæc pinguissime nutrire consueuerunt: Adijciens super hæc dicebat, non se tantum de sua salute metuere, quando vtique nihil mali pateretur, si moreretur iniuste: sed potius pro illis cogitare, ne per lapides quos mitteret super eum, deum condemnare iudicarentur, Sic itaque mitigauit illos, & ab impetu quidem lapidationis absterruit, ad pœnitentiam vero ab sceleris actione conuertit: dicens eos non hoc rationabiliter, sed necessitate fecisse, cogitauitq; quod oporteret, vt ad diuinam supplicationem precesq; veniret. Et ascendens in quendam scopulum, deposcebat, vt quæstum aliquem deus populo tribueret, & eos ab inopia liberaret: in ipso enim esse salutem suam, & in alio nullo: vtq; concederet veniam his, quæ in præsenti fuerant necessitate populi gesta: cum generi hominum res importune prouenientes, & difficile placeant, & eis accusatio sit amica. Deus autem & prouisurum se compromisit, & occasionem eorum desiderijs præbiturum. Moses vero à deo hęc audiens, descendit ad plebem. Illi vero cum viderent eum promissionibus lætum, à mœstitia ad hilaritatem conuersi sunt, stetitq; ille in medio, venisse se dicens à deo, portans eis pro hæsitationibus pręsentibus libertatem. Et post paululum coturnicum multitudo, quas præcipue nutrit sinus Arabicus, trascenso medio mari peruolauit: & post laborem volatus, quasi ad terrenam requiem descendit inter Hebræos. Illi ergo tanquam alimentum sibi à deo collatum, comprehenderunt eas. Tunc Moses ad orationes dei repente conuersus est, qui promissionis suæ compleuit auxilium. Mox autem post occasionem cibi prioris, etiam secundum eis deus emisit. Extendente namque Mose manus ad orationem, ros descendit ex aere. Cumque fuisset eius manibus illinitus. Moses arbitratus est etiam hoc ad cibum eorum à deo fuisse collatum, gustauitq;, & lætus effectus est ignorante multitudine: & imbrem esse credente, & temporis esse pluuiarum quod agebatur, ille docebat eos, quia non secundum opinionem illorum ros è cœlo descenderet: sed ad salutem eorum cibumq; venisset. Et cum gustaret, fidem credendi præbebat eis. Illi vero imitantes ducem, delectabantur in cibo: mellis enim dulcedinem, & delectationem habebat valde suauem. Simile autem erat aromatibus pręcipuis: & magnitudo eius seminis coriandri, festinabantq; singuli colligere vehementer, Quibus pręcipiebatur, vt omnes ex ęquo per dies singulos assarij mensuram colligerent, nec esset relinquendus ille cibus in crastinum: hocq; fiebat, ne debilibus colligendi difficultas existeret, virtute valentium, & ex hoc ad neces accederent. Qui tamen plus pręcepta mensura collegissent, nihil amplius nisi labores habebant, cum maius nihil illic quàm assarium inuenirent, & quod remaneret in crastinum, nulli vtilitati proficeret, quando vermes illud & amaritudo consumeret. Sic ergo erat cibus ille diuinus & inopinabilis, & huiusmodi

vltio

vltio fiebat ipsarum rerum priuationes seruantibus. Hactenus autem sic rigatur imbribus locus ille, sicut etiam tūc à Mose præstandum diuinitus misit hūc cibum. Vocant autem Hebræi hunc cibum manna. Manna itaque interrogatio est in nostra lingua, dicentis, quid est hoc? Illi siquidem gaudium in his, quę illis fuerant cœlitus missa. celebrabāt: Quo cibo quadraginta annis vsi sunt, quāto tempore in deserto fuerunt. Cum vero inde migrassent, venerunt in Raphidim, passi nouissimas pro intolerabili siti miserias. Nam cū præcedentibus diebus paucam aquæ difficultatem habuissent, tunc omnino comperientes terram inaquosam, in malis erant: rursusq; irascebantur in ducem. Ille vero paululū multitudinis impetum deuitans, ad dei preces conuertebatur, rogans vt sicut cibum eis indigentibus prębuit, sic etiam potum daret, cum periret apud eos etiam cibi gratia, non existente potu. Qui donum non diu distulit: sed præbiturum se Mosi tantam aquæ multitudinem, vnde non possit sperare, promisit: iussitq; vt virga percuteret petram, quæ ibidem erat apposita, & ex ea sumeret abundantiā rerum quibus egerent. Curabat enim vt neq; cum labore potus eis adesset. Hæc ergo Moses à deo sumens, veniebat ad populum sustinentem, & in eum conspicientem: viderant nanque iam eum de monte descendere. Cum vero venisset, liberaturum eos etiam de hac necessitate dicebat deum, donatamq; salutem nō speratam, & de petra eis fluuiū manare promissum. Quibus obstupescētibus hūc auditum, si eis siti & itinere fatigatis necessitas ad hęc fieret, vt petram inciderent, Moses virga percussit petram: eaq; scissa, aqua manauit copiosa & valde perspicua. Illi vero inopinabile factum mirati sunt. Quod cum viderent, iam eis etiam sitis ipsa cupiditas ablata est: bibentibusq; cunctis dulcis & suauissimus erat potus, & quale donum esse donante deo videretur. Tunc ergo Mosen mirati sunt, qui à deo sic fuerat honoratus: & sacrificia pro dei prouidentia collata sibimet impendebant. Declarat autem scriptura in templo reposita, quod deus prædixerit Mosi, aquam hoc modo de petra manaturam.

Quid sit Mānæ — *Exodi. 17*

Quomodo pugnantes cum Hebræis, Amalechitæ, & qui cum eis erant, deuicti sunt: & filij Israel prædam hostium perceperunt. Cap. II

CVm vero Hebræorum nomē iam valde vbiq; diuulgaretur, & de his sermo cresceret, in timore non paruo prouinciales erant, & mittentes legatos, ad inuicem solatia deposcebant, vt simul viros illos interimere niterentur. Erant autem in hoc instantes quicunq; Goboth & petram inhabitant, qui vocātur quidem Amalechitæ, pugnatores autem maximi illarum gentium tunc existebant. Quorum quinq; reges inuicem semetipsos, & circumhabitantes ad bellum contra Hebræos rogabant: dicentes exercitum alienigenarum & Ægyptiorum seruitia fugientem, sibi inuasiones inferre: nec bonum sibi fore, si factum tale despicerent: sed antequam eorum fortitudo ad maiorem tenderet potestatem, & ipsi pugnare magis inciperent, confidentes, eo quod illis nullus resisteret, destruendos eos esse, cautissimum atq; sapientissimum edicebant. Et pœnas etiam de deserto, & actibus quos illic gesserant exigendas: quod non ita posset euenire, cum ciuitatibus atq; bonis eorum manus inijcerent. Illi autem inchoantē inimicorum virtutem, mollire & deijcere optimum esse, magis quàm iam proficientem prohibere credebant. Alij vero hoc superfluum putabant. Alij nullam eis occasionem aduersum se fieri permittebāt. Hæc & his similia per multas prouincias adinuicem legationibus agitantes, deliberauerunt aduersum Hebræos bella suscipere. Moses, itaq; cum nihil belli speraret, hęsitationem & turbam habuit repente prouincialium, & ad congressionem iam præparatam, subitaq; pericula Hebræorum multitudinem perturbabant: quia licet omnium rerum haberent inopiam, potiorem tamen necessitatem pugnandi cum hominibus, qui essent rebus omnibus bene instructi, putabant. Moses autem consolari cœpit, eosq; confidere poscebat, decretoq; dei credere, quo sæpe fuerant liberati. Et quod debellarēt

Exodi. 17 — *Amalechitas dicit pugnatores fortissimos*

Bellum contrà Israelitas

eos etiam qui eorum hostes existerent: arbitrari autem exercitum quidem multum, & omnibus armis instructum, pecunias, alimenta, aliasq; res in quibus solent homines confisi pugnare, in auxilio diuino consistere, & sibi per deum omnia hæc adesse. Inimicorum vero manum paruam, inermem, debilem: tanquam non frueretur eis quæ istos habere constaret, deo volente facile superari. Scire autem eos oportere dicebat, qualis eorum auxiliator fuisset in multis iam experimentis & grauioribus. Et quia in pręsenti quidem bello haberēt laborem aduersus homines: cum vero fuerit eis sitis, & famis inopia, & in montibus atque mari periculum, vbi fugam inuenire non poterant, hæc omnia diuino solatio deuicissent. Ergo rogabat eos promptiores esse, tanquam omnium rerum facultas eis esset, ita vt hostibus præualerent. Et Moses quidem populum huiusmodi verbis exacuebat ad prælium, conuocans tribuum principes: & postea singulos adinuicem, iuuenes quidem exorabat senioribus obedire, illos vero vt verba ducis audirent. Erant autem eorum animæ in periculo constitutæ: & ad præsentia præparatæ, sperabantq; aliquando à malis huiusmodi liberari. Iubebantq; Mosen, vt ad bella præiret, neque tardaret, ne dilatio eorum fiduciam impediret. Ille vero ex multitudine pugnacem eligens iuuenem, super eos instituit, Iesum Naue filium, de tribu Ephraim, valde robustum, & labores tolerare fortissimum, ad cogitandum simul & loquendum nimis idoneum, qui nosset decenter deum & Mosen doctorē colere pietate, essetq; apud Hebræos aptus. Paucos vero circa aquā constituit. Plurimos autem totius exercitus circa infantum mulierumq; custodiam. & tota quidem nocte erant præparati, quæcunq; fecerant arma sumentes, & duces proprios intendentes, tanquam prælium aggressuri dum eis pręciperēt. Inuigilabat autem & Moses Iesum docendo, quemadmodum exercitum collocaret. Incipiente vero die iam pandi, rursus poscebat Iesum, ne minus inueniretur in opere, quàm circa eum spes esset vniuersorum, gloriam præsentis militiæ in futuris nationibus possessurus. Hebræorum vero nobilissimos seorsum rogabat, cunctamq; pariter multitudinem exhortabatur armatam. Et ille quidem cum ita constituisset exercitum sermonibus & operum pręparationibus, discessit ad montem, deoq; simul & Iesu credidit expeditum. Miscebantur itaque hostes, & in manibus erat bellum, fiduciaq; & viribus vtebantur in inuicem. Donec itaque Moses manus extenderet ad cœlum, Hebræi comprimebant Amalechitas. Cumque laborem ex defectu manuum ferre non posset, quia quotiens eas deponebat, totiens Hebręos perdere contingebat, iussit fratrem Aarō, & sororis Mariæ virum nomine Vrion sibi assistere, eiusq; manus ex vtroque latere continere, vt adiuuantes eum non permitterent laborare. Quo facto Hebræi Amalechitas fortiter deuincebant: & omnes interissent vtiq;, nisi nocte superueniente populus recessisset à cæde. Victoriamq; optimam atq; perfectam nostri habuere maiores, inferentesq; bellum vicerunt: & circūhabitantes perterruerunt, abundantiaq; potiti sunt magnorum clarorumq; bonorum, quę suis laboribus habuerunt. Deuincētes namq; exercitum hostium, maximas diuitias & publice & priuatim possederunt omnes, cum primitus etiam alimentis necessarijs indigerent. Fuit autem eis non solum in pręsenti sed etiam in futuro bonorum causa huius, quam prędiximus, pugnæ perfectio. Non tantummodo enim corpora hostium seruitio subdiderunt, sed etiam mentes: & cunctis circumhabitantibus post illorum deuictionem fuere terribiles, eisq; diuitiarum maximum culmen adiectum est. Nam fugientes inimici, magnā copiam argenti simul & auri reliquerunt in castris, & vasa ęrea quibus ad vescendum vtebantur, multamq; & insignē abundantiam vtrarumq; verum, id est, ornamentorum textilium pariter & armorū, & aliorum quę parabantur ad prælium, diuersaq; iumenta, & quęcunq; moris est sequi iter agentē exercitū: prudentiaq; repleti sunt Hebręi & opere fortitudinis, & multum desiderium virtutis erat in eis. Semper enim laboribus insistebant, omnia se capere iudicātes. Huius ergo belli hic extitit finis. Postea vero Moses

Iesus Naue

exuebat

exuebat mortuos hostium,& arma fugientium colligebat, & hæc pugnatoribus exhibebat:ducemq; militiæ Iesum præconijs attollebat,exercitu testificante cũ cta quæ gesserat. Nemo ergo Hebræorum mortuus est:hostium vero tanti,quátos neq; numero comprehendi possibile est. Pro gratiarum vero actione Moses sacrificans,altare constituit, quod dei victoriam nominauit:prophetauitq; oẽs fore perituros Amalechitas,nihilq; eorum in futuro relinquendum:eo quod cõtra Hebræos in solitudine dimicassent,& nequaquam positis in calamitatibus pepercissent. Tunc exercitum,fessum,conuiuiorum opulẽtia reparauit. Hoc ergo bello contra hostes suos post egressum ex Ægypto,primitus ita pugnauerũt. Cum vero pacificas post victoriam Moses hostias obtulisset, fecissetq; non paucis diebus Hebræos cessare post pugnam,produxit ordinatum exercitum:multa namq; eis iam copia erat armorum. Et procedens paulisper,tribus mensib9 post quam mouit ex Ægypto,venit ad montem Sina: vbi ei circa rubum multas visiones factas esse prædiximus.

Quomodo socerum suum Rahuel,alias Ietro,Moses ad se venientem ad mõtem Sina libenter excepit. Caput III

CVi Rahuel socer,audiens eius felicitatem,libenter occurrit. Et Moses excipiens cum eo Sephoram vxorem suam & filios suos,delectatus est in aduẽtu eius & facto sacrificio epulas copiosissimas populo ministrabat iuxta rubũ,qui flammam ignis euaserat. Et multitudo quidem per cognationes epulis vescebatur. Aaron autem sumens Rahuel & qui cum eo erant,hymnos canebát in deum,qui eis salutis & libertatis & egressionis autor extiterat. Simulq; laudabant ducem,quasi eius virtute cuncta eis prospera contigissent. Et Rahuel quidem prǽconia multa plebis apud Mosen de eorum fortitudine dixit,quia pro cunctorũ salute sic laborauerint vniuersi. Exodi.18

Quomodo persuasit ei,vt distribueret populum per millenarios & centenarios,qui prius inordinatus erat. Caput IIII

DEinde videns Rahuel Mosen in rerum multitudine constitutum,cunctis adeuntibus eũ vt lites discerneret postulantium,& tantũmodo se iustitiã impetrare credentium,si ille eis arbiter iudicaret:eis nãq; qui vincebãtur, leuius esse perdere videbatur per iustitiam Moseos,quam victoris sẽntẽtiam cuiuslibet auaritia sustinere:tunc equidem tacuit,nolens impedire volentibus vti ducis virtute. Cũ vero quieuisset à turba,sumẽs eum solum seorsum,docebat quę eum oporteret facere:consiliumq; dabat,quatenus minorũ quidem rerũ curam alijs cõmitteret:de maioribus autẽ & salute plebis ipse tãtummodo prouideret. Nam ad iudicandũ etiam alios Hebræorum dignos inueniri dicebat: cogitare vero pro salute tantorum,non quenquam alium nisi Mosen posse solum. Modo sciẽs,inquit,virtutem tuam,& qualis fueris in ministerio dei ad saluandum populum,rerum arbitrium committe alijs examinãdum. Tu vero ad solum dei ministerium retine temetipsum cogitando & requirendo,quemadmodum populum ab hac possis inopia liberare. Meis ergo consilijs vtere de rebus humanis,& excitum perfecte dispone per dena milia viros,deinde per mille:ita post hæc diuides eos per quingentos,& rursus in centum,deinde in quinquagenos:& iudices constitues super eos. Qui per triginta rursus diuisi,& per vicenos & denos, habebunt proprios iudices,eorum negocia finientes. Sit autẽ aliquis super istos vn9, vocabulũ à principio numeri sumens. Et hi quidem sint approbati ex omni plebe,boni & iusti,qui de diuersis rebus iudicent eos:& si quid est maius,ad potiores veniat dignitates,quod vero etiam apud eos difficile fuerit,hoc deducatur ad te. Sic enim fiet vtrunq;,quatenus & Hebræi iustitiam impetrare mereantur, & tu ministranda soli deo facias eum exercitui propitium. Verba Ietro ad Mosen

Quomodo hæc singula fecit Moses socero monente. Caput V

HÆc enim monente Rahuel,Moses libenter excepit,& secundum eiusmodi dictum fecit;nõ cælãs consilium eius,nec suam faciẽs illius suasionem,sed

inuentorem eius rei omni populo manifestans. Nam & in libris suis Rahuel cõ scripsit inuentorem prædictæ rei, optimum esse credens, vt omnibus notam faceret veritatem: licet ei soli potuissent præbere gloriam, quæ ab alio sunt inuenta. Factum est itaque, quatenus virtus Mosi potuisset etiam ex hac voluntate cognosci. Sed de his quidem opportune in scriptura alia declarabimus. Moses autem conuocata multitudine, ipse quidem ad montem Sina iturum se esse dicebat, tanquã cũ deo mãsurus, & aliquid ab eo vtile percipiẽs, ad eos sit remeaturus: illos vero præcepit iuxta mõtẽ tabernacula sua ponere, & vicinitatẽ dei tenere.

Quomodo Moses ascendit in Sina montem. acceptasq; à deo leges Hebræis dedit. Caput. VI

Exodi.19 HÆc cum dixisset, ascendit in montem Sina, qui excellentissimus est in illis regionibus: & propter altitudinẽ magnitudinis suæ & scopulorum proceritatem, non solum hominibus inaccessibilis, sed etiam qui videri sine aspectus labore non possit. Et cum sermo esset circa eum deum habitare, terribilis omnibus, & in adibilis erat vniuersis Hebræis. Siquidem secundum Mosi mãdata tabernacula mutauerunt, & radicem montis apprehenderunt: eleuãtes manus suas ad deum, tanquã cum promissione bonorum, quam eis promiserat, Moses reuerteretur à deo: & festiuitatem celebrantes sustinebant ducem, purgantes semetipsos alia purgatione: nec non & à coitu mulierum tribus diebus, sicut eis ipse prædixerat, abstinentes: rogantesq; deum vt placide susciperet Mosen: & dona præpararet, quibus bene viuendo de cætero vti possent. Vtebantur ergo conuiuijs opulenter, & ornamentis decenter cum coniugibus & filijs abstinebãt. duobus quidem diebus erant in epulis constituti. tertia vero die antequam sol oriretur, nubes operuit cunctum Hebræorum exercitum, & locum vbi tabernacula fixerant omnem circundedit: & fulgura facta sunt, ventiq; vehementes pluuiam nimiam concitantes vndique ferebantur: & coruscationes erãt vidẽtibus valde terribiles: & fulmina crebro demissa, dei præsentiam omnibus indicabant. Et de his quidem vnusquisque legentium sapiat vt voluerit, mihi vero necessitas est hæc referre, sicut in sacris libris scripta sunt. Hebræos itaq; ea quæ visa fuerant, & clangor auribus redditus valde terrebat, & etiam sermo ferebatur, quod deus habitaret in monte: retinebantq; semetipsos in tabernaculis suis afflicti. Sed & Mosen ira dei perisse putabant, & de seipsis similia sustinebant. Cum vero ita consisterent, apparuit Moses lætus & nimis exultans, qui & formidinem eis abstulit, & de futuro meliora promisit: serenusq; repente & purus aer, qui ante paululum fuerat conturbatus, Mose adueniente reuersus est. Igitur inter hæc conuocabat populum in ecclesia, vt audirent quæ illis dixisset deus. Quibus collectis, stans in excelsiori loco, vnde eum omnes audirent, ait ad Hebręos: Deus equidẽ sicut & prius propitius me suscepit: vitamq; vobis felicem promittens, & conuersationis ornatum, etiam ipse nunc assistet in exercitu. Eum siquidem, & opera quæ per illum nobis facta sunt considerantes, non despiciatis ea quæ nũc dicuntur, in me qui hæc dico respicientes: nec quod per me lingua humana deus vobis loquitur attendatis, sed virtutem eius considerate & magnitudinem quoque illius excellẽtiæ cognoscite, & quomodo pro vtilitate cunctorum ad me loqui dignatus est, Non enim me respiciatis Mosen filium Ammiramis & Iochabel, sed eum qui Nilum pro vobis cõuerti fecit in sanguinem, varijsq; plagis domuit Ægyptiorum astutiã, qui per mare iter nobis ostendit, quiq; cibum de cœlo fecit hæsitantibus aduenire, qui potum de petra æstuantibus manare concessit, per quem Adam de fructibus terræ marisq; comedit, per quem Noe ex imbribus ereptus est, per quem Abraham progenitor noster obtinuit terram Chananeam, per quem Isaac de senioribus parentibus est æditus, per quem Iacob duodecim filiorum virtutibus est exornatus, per quem Ioseph potestatis Ægyptiorũ dominus est effectus, ille vobis me interprete hæc dignatur verba proferre. Fiãt itaque vobis amabiliora, quam filij vel vxores. Felicem namque vitam habebitis ista

tis ista

tis ista seruantes, terraq; eritis potituri fructifera & sine fluctibus maris, & prole filiorum naturaliter nasciturorũ, eritis etiá hostibus valde terribiles. Ad dei namque egoveniens vultũ, incorruptæ vocis auditor effectus sum: ille enim pro vestro genere semper eius est æternitate solicitus. Cumq; hæc dixisset, eduxit populum cũ mulieribus & infantibus, vt deum ipsum sibi loquentem de rebus agẽdis audirent, ne vlior videretur dictorũ virtus, ad aures eorum humana lingua per veniens. Omnesq; vocẽ audiebant ex alto venientẽ ad vniuersos, ita vt nullum effugeret. Et verba quidem quæ Moses in duabus tabulis dereliquit, fas nobis non est secundum vnumquenq; sermonem aperte depromere: virtutes autem eorum insinuabimus. Docet itaque nos primus sermo, quod deus est vnus, & hic solũmodo est colendus. Secundus autem iubet, nullius animalis factá imaginem penitus adorandam. Tertius vero, vt per deum in nulla re aliquis debeat frustra iurare. Quartus, seruandas septimanas, cum ab omni forent opere cessaturi. Quintus vero, parentes honorandos. Sextus, abstinendum à cæde. Septimus vero, non adulterandum. Octauus autem, furtum non faciendum. Nonus, falsum testimonium non dicendum. Decimus autem, nullius aleinæ rei habendá esse concupiscentiam. Et plebs quidem cum audisset præcipientem ipsum de rebus, quibus Moses fuerat locutus, gaudens in his quæ prędicta sunt, à congregatione discessit. Succedentibus vero diebus aduenientes ad tabernaculum, poscebant ab eo etiam leges sibi à deo debere proferri. Ille vero & istas posuit, & de omnibus quocunq; modo gerenda forent, reliquis temporibus designauit: quarum memoriam opportuno tempore facturus sum. Plurimas autem leges in alia scriptura disponam, seorsum de ipsis expositurus. Igitur dum circa eos ita res agerentur, Moses iterum in montem Sina conscendit, prædicens Hebræis, eisq; videntibus ascendebat. Cumq; illic tardaret (quoniam quadraginta diebus ab eis absfuerat) timor inuasit Hebræos, ne Moses aliquid pertulisset: & inter mala diuersa nihil eos sic affligebat, quam quod putarent se perdidisse ducem. Erat enim tumultus inter homines, alijs quidem dicentibus eum perisse in bestias incidentem: & maxime illi hæc dicebant, qui circa eum odium habere videbátur: alij vero ad deum eum recessisse narrabant. Prudentes autem nihil horum quæ dicebantur à populo, pro sua delectatione suscipientes: sed & bestijs incidentem perisse humanum putantes, aut certe à deo translatum propter virtutem propriam verisimile iudicantes, mitius quidem ferre hæc ratio faciebat: sed præsule se desolatos arbitrati atque tutore, qualem alium habere non possent, vehementer affligebantur: & neque opinari poterant in tanta mora illius: quod viro boni quid accidisset, neque sine tristitia aut deiectione degere præualebát: exercitum vero nequaquam promouere confidebant, cum Moses prędixisset eos ibidem sustinere. Cumque iam quadraginta transissent dies, totidemque noctes, Moses astitit, nullo cibo hominibus consueto participatus: & gaudio apparens totum compleuit exercitum: prouidentiamq; dei quam circa eos haberet exposuit, simul & ordinem, secundum quem viuentes essent habituri felicitatem: dicens ostensum sibi per hos dies & tabernaculum, quale sibi deus vellet fieri, in quo descendens ad eos ipse veniret: vt etiam migrantes exinde, id portarent, & nequaquam ad montem Sina egerent ascendere: quando ad eos ipse descenderet deus, vt eorum adesset orationibus. Fiat, inquit tabernaculum, mensuris & operibus quę ipse monstrauit, vobis vtiq; ad hoc opus in segniter accedentibus. Et cum hoc dixisset, duas tabulas ostẽdit eis, habentes scripta illa decem verba, in vtraq; quina. Erat ea inscriptio manus dei. Illi ergo gaudentes in his, quę videbant & audiebant à principe, quo possent eum laudare studij sui munificentia non cessabant. sed & deferebant argentũ simul & aurũ: & æs, lignaq;, & magnam valde materiá, quę nequaquá potuisset putredine violari: caprarũq; pilos, & ouiũ pelles, alias quidem hyacintho, alias vero coccino, alias purpureo flore tinctas, alias vero alium colorem præbentes: lanasque prædictis fucatas coloribus, &

X præcepta Exodi 20

Duæ tabulæ Mosi Exodi. 35

ribus,& linum byssinum,lapidesq; insertos auro,quibus homines ornaméti gratia solent vti,pecudumq; multitudinem pariter offerebát. Ex tali namque materia tabernaculum fabricatum est,quod migratum,& per loca diuersa deuectum nihil à templo differebat. His itaque à singulis cum magno studio oblatis, supra modum vniuscuiusque virtutis,atque donatis, architecti mandato dei in his constituũtur operibus,quos populus elegerat sibi potestate collata: quorum nomina hæc sunt,quæ in sacris libris conscripta inueniuntur: Beseleel Vri filius de tribu Iuda, & Mariæ sororis Moseos, & Ooliab Achisamach filius de tribu Dan. Et populus siquidem tanto studio in cunctis rebus obediebat,vt etiam Moses eos suspenderet,dicens sufficere ea quæ data fuissent. Hoc enim etiam artifices iam prædixerant abundare. Accedebant ergo ad opus tabernaculi faciendum:& Moses eos singulam quamque mensuram secundũ ostẽsionem dei,simul & magnitudinem,quantaq; oportet fieri vasa,sacrificijs ministratura diuinis,edocebat. Mulieres autem largitatem suam circa sacra velamina,& circa alia quęcunq; huiusmodi operibus erant necessaria,propter deum in ornamento & preciosis lapidibus offerebant. Omnibus itaque in præparatione iam constitutis,auro,& argento,& ære,& textilibus rebus,prædicens festiuitatem Moses,& sacrificia pro vniuscuiusque virtute facienda,ad instituendũ opus tabernaculi accessit,& atrium prius mensus est ita.

Tabernaculũ quomodo sit fabricatum

Exodi.31

Exodi.36

De tabernaculo quod fecit Moses in deserto ad honorem dei,vt templum esse videretur. Caput VII

Exo.38.et.36

Latitudinem quidem quinquaginta cubitorum,centum vero longitudinẽ. Tabulasq; instar columnarũ statuit æreas,quinq; cubitorum habentes altitudinem:in vtroq; latere tabernaculi viginti per longum, per latum vero decem. Anuli autem singulis tabulis inerát,& capita columnarum argẽtea. Bases autem deauratæ, & cælatæ per circuitum & in terram confixæ: pertingebantq; funes ab anulis ducti vsque ad capita clauorũ æneorum,qui erát magnitudine cubiti vnius:& per singulas tabulas in terram valide positi,vt ex violentia ventorum tabernaculum immobile custodirent. Cortina vero mollissima ex bysso per omnes vndiq; pendebat,à capite tabularum descendens,basim vsque diffusa:& concludens omnem per circuitum locum,vt nihil à pariete differre videretur. Sic itaq; habuerunt tria latera atrij per circuitum: quartum vero latus fuit quinquaginta cubitorum,quod frons erat totius operis:vbi viginti quidẽ cubiti erant aperti,quatuor habẽtes tabulas in modum portarum:omnes opere argenti factas,præter bases:erant enim æneæ. Ex vtroq; enim latere portarũ,ternæ erant tabulæ constitutæ:& propter portarum fortitudinẽ incastratæ, & per eas cortina byssina circumibat. Et cum essent portæ viginti cubitorum longitudine,altitudine vero quinq;,velũ in eis erat ex purpura,cocco,hyacintho,& bysso factum,ex multis floribus,& varijs exceptis animalium figuris ornatum. Intra ianuas autem aspersorium erat æneum, similem habens basim, ex quo sacerdotibus manus diluere,& pedes perfundere moris erat. Et ambitus quidem atrij erat ornatus hoc modo. Tabernaculũ autem statuit in medio eius loco, cõuersum ad orientem:vt mox cum sol oriretur,in id radios suos emitteret. Cuius longitudo quidem triginta cubitorum erat,latitudo vero decem cubitorum habebat spatium. Et alter quidem paries erat australis,alter vero cõuersus ad aquilonem,post tergum vero eius relinquebatur occasus: cuius altitudinem tantam oportebat ascendere,quantam latitudinem esse constabat. Erantq; tabulæ de ligno,ex vtroq; latere viginti,schemate quadrangulo factę:latitudine quidẽ vnius & dimidij cubiti:altitudine vero quatuor digitorum. laminæ autem factę ex auro erant per interiorem & exteriorem partem,quibus singulis tabulis erant cardines bini immissi per duas bases,quæ erant argenteæ,& in suis foraminibus tabularum cardines suscipiebant. Parietis vero occidentalis tabulæ quidem sex erant, alterutrim omnes perfectissime copulatæ, vt aptissime his compaginatis,vnus

De anulis & basibus.

De cortinis.

De portis

De laminis aureis

tis, vnus paries esse videretur, intrinsecus & extrinsecus de auratæ. Et lateribus autem tabulę erant numero viginti, quarum latitudo habebat mensuram vnius & dimidij cubiti, altitudo tertiā partem palmæ, & ita triginta cubitos adimplebant. Posterioris vero parietis nouem cubitos sex tabulæ faciebant, quibus coniunctæ sunt aliæ duæ tabulę, ex medio cubito sectæ, quas angulares posuerunt ad instar maiorum tabularum. Singulæ vero tabulæ anulos habebant aureos, per exteriores frontes eminentes, velut quibusdam radicibus confixos per ordinem, adinuicem per circuitum respicientes: & per eos deaurati vectes immissi, vnoquoq; habente magnitudinem cubitorum quinque, erantq; ad coniunctiones tabularum: intrabatq; caput vectis vniuscuiusque in alio vectis capite, veluti in modū conchę: & post tergum parietum in longitudine positorum vnus erat ordo, per tabulas omnes vadens, quo per vncinos vtriusque parietis latera continebantur, incastrationibus factis & immissis adinuicem. Quod propterea sic exquisitum est, vt neque à ventis moueretur, neque alia causa tabernaculum cōturbaretur, sed immobile secura quiete seruaretur. Intrinsecus autem longitudinem eius tripartitę diuisit, id est, decem cubitos ad interiorem partem profuturos distribuit. Quibus dimensis, in medio quatuor tabulas similiter operatas statuit, paululum abinuicem disiunctas alterutrim, quę separarent decem cubitos à reliquis viginti: & quod interius erat eorum adytum vocabatur, reliquum vero tabernaculum sacerdotum erat. Hāc itaque tabernaculi dimensionem ad instar rerum naturæ constituit. Tertia siquidem pars eius, quę erat intra quatuor tabulas, quę sacerdotibus intransgressibilis videbatur, velut cœlū dei erat: reliqui vero viginti cubiti, sicut mare & terra gressibilis est hominibus, ita solis sacerdotibus adiacebant. Per frontem vero vnde ingressus erat factus, colūnæ ex auro factæ erant, & æneis basibus superpositæ, numero quinque, Tegebatur autem tabernaculum cortina ex byssino & purpureo, & hyacinthino, & coccineo colore facta. Et prima cortina quidem cubitorum erat decem, & vndique eas tabulas obtegebat, quæ diuidentes templum adytum habebant interius, & hoc erat quod faciebat vt à nullo videretur. Et omne quidem templum sanctū vocabatur. Quod vero erat interius & inaccessibile vltra quatuor tabulas, sanctum sanctorum. Cortina autem erat speciosa, quasi floribus vniuersis de terra germinantibus variata: alijsq; omnibus intexta, & quæcunque pręter animalium formas poterant exornare pictores. Alia vero huic & magnitudine & textu & colore vicina, quinq; colūnas in ingressu positas obtegebat: ab angulo summitatis vniuscuiusque columnæ cortinam anulis continentibus, vsque ad medietatem columnæ depositam. reliquum vero ingressus erat sacerdotibus accedentibus. super quam linea erat alia cortina eiusdem magnitudinis, funibus eam per angulos ducentibus ac retrahentibus: vt tegeret omnia, & impediret aspectum sacrificia contuendi, & maxime in diebus festis. Nam & in reliquis diebus, præcipue quando videretur nubilum, textus eius tegminis fortis erat, & laborem facile sustinebat. Vnde permanebat ista consuetudo etiam nobis ædificantibus templum: quatenus velum huiusmodi in ingressibus appendatur. Decem vero aliæ cortinæ erant singulæ latitudine cubitorum quatuor, longitudine vero octo: & viginti aureos habentes vncinos, ad copulandum alterutris vncinis & anulis: vt coniunctæ simul, vnam viderentur effīcere. Quæ extensæ, templū & quod erat desuper obtegebant, & parietes à lateribus & à tergo stantes, terra à vno pede suspensæ. Eiusdem vero latitudinis & alię cortinæ vna plus numero: id est, vndecim erant: longitudine tamen excellētes. Erant enim istæ triginta pedum: textæ vero de pellibus, sicut illæ de lana similes omnes sigillata varietate cōtextæ: erātq; vsq; ad terrā tegmine suo diffusæ, ad instar thalami culmen velaminis exhibentes, vna cortina ante frōtem pendente, Vndecima nanque cortina ad hoc erat assumpta: aliæ vero super has expellibus

Sanctum sanctorum

Exodi. 36

ex pellibus factæ, pro tegmine & adiutorio desuper erāt impositæ, propter æstū aut imbrium certe diffusionem. Multos itaq; stupor habebat aspicientes à longe: nam colorem eius in nullo differre putabant cœlo. Hę vero ex pilis & pellibus factæ pendebant, sicut illud velum portarum, & æstuum pariter & imbrium iniurijs repugnantes. Hoc ergo modo tabernaculum constitutum est.

De arca qualis sit, in qua tabulas legis collocauit Moses, Caput VIII

Exodi.37 FActa est autem & arca deo ex lignis natura fortissimis, & quæ nequaquam putredinem sustinerent, quę Hebraica lingua vocantur heron. Cuius constructio erat huiusmodi: Longitudinis quidem quinque palmorum: latitudinis trium, ex auro purissimo. Intrinsecus autem & extrinsecꝰ sic tegebatur, vt eius ligna celarentur: & aureis cardinibus tegmen compaginatum habuit valde mirabile, & vndique simul æquale, nullaq; pars eius compaginationem potuit violare. Per vtrumque vero latus longitudinis eius, anuli erant aurei bini, totum lignum penetrantes, & per eos vectes deaurati, immissibiles per vtrunq; latus, vt quoties opus esset, per eos arca moueretur. Non enim in vehiculo, sed à sacerdotibus portabatur. Super tegmen vero eius erant figurationes duæ, quas Hebræi Cherubim appellant, Sunt enim animalia volatilem habentia figurā: quæ à nullo hominum est inspecta. Hæc dixit Moses in dei se conspexisse sede figurata. In hac ergo arca duas tabulas recondidit, in quibus fuerant decem verba conscripta: quina quidem per singulas tabulas, bina semis autem per vnamquanque paginulam: & has in adyto collocauit.

De mensa propositionis, in qua omni septimana duodecim panes azymi ponebantur. Caput IX

IN templo vero mensam posuit proxime velut Delphicam: longitudine quidem habente duos cubitos: latitudine vero vnum: & altitudine trium palmorum. Erant autem pedes eius ex medietate inferioris partis, facti per circuitū rotundi & tornatiles: quod vero ad superiora tendebat, quadranguli operis erat: habebatq; per circuitum vniuscuiusque lateris labium exornatū, velut quatuor digitis, alto ligno circumeunte superiorem & inferiorem eius corporis partem: & per singulos eius pedes superius labio erāt anuli, per quos vectes deaurati mittebantur in ligno quod eminebat. Sinum enim habebat, vbi anuli erant commissi: & his per viam portabatur. Ponebatur enim in templo ad aquilonem conuersa, non longe ab adyto, & duodecim panes azymos in ea ponebant, senos per partem mundos valde, ex farina duorum assariorum: quæ mensura Hebraica septem cotylas Atticas habet. super panes autem ponebantur duæ phialę aurex thure plenæ. Post dies autem septem iterum panes alij portabantur, die qui à nobis sabbatum appellatur. Septimanam siquidem nostri sabbata vocāt. Causam vero huius rei in alijs edicemus.

De panibus duodecim

De candelabro aureo, & alteri interiori & exteriori. Cap. X

COntra faciem vero mensæ respicientis ad parietem meridianum, constitutum erat candelabrum ex auro factum fusile, pōdus habens minas centū, quod Hebræi dicunt Cinthares. Græca lingua interpretatum, talentū nuncupatur. Fecit autem & sphærulas, & lilia, cum calamis, & scyphis: erantq; omnia septuaginta, ex quibus in vna base compositum erat omne candelabrum in altitudine, & in tantas cōstitutum partes, in quantas distribuunt planetas & solem. Consumabaturq; in septē capita alterutra per ordinem constituta, in quibus lucernæ imponuntur septem, imitantes singulas planetarum, quæ respiciūt ad orientem & meridiem, candelabro oblique posito. Inter quod candelabrum & mensam interiorem, vt dixi, thuribulum erat & altare, de ligno quidem vnde & priora sunt fabricata, imputribili & forti: ex vnoquoque autem latere cubitum latitudinis habens, altitudinem vero duplicem: eratq; craticula aurea in ea facta, habebatq; per singulos angulos coronas ex auro purissimo sex: & anuli & vectes inerant, quibus per itinera à sacerdotibus portabatur. Erat autē & altare ante

ante tabernaculum constitutum,& ipsum quoq; de ligno,mensura vniuscuiusque lateris quinque cubitorum, altitudine vero trium:similiter exornatũ, & ex laminis æris adopertum:cui suberat craticula in modum retium facta. Suscipiebat enim terra ignem,qui de craticula ferebatur, quia bases non erant ei subiectæ. Diuersæ autem ponebantur fuscinulæ,& phialæ,forcipes & scyphi:& quæcunq; alia vasa ad sacrificium fuerant facta,omnia erant ænea. Et tabernaculum quidem erat huiusmodi,nec non & eius vasa.

Quæ sunt vestimenta sacerdotum & pontificis. Caput. XI

FActæ sunt etiam sacerdotibus vestes omnibusq; alijs,quos Chanęos vocãt, pariter & principi sacerdotum , quem Arabarchen vocant, quod significat principem sacerdotum: vt quoties sacrificia sacerdos adiret , purificaretur. Lex enim purificationem fieri iussit: Et aliorum quidem sacerdotum vestes erant huiusmodi: Primum quidem induebatur manachasim,quod constrictorium poterat dici. Est autem cinctorium circa fœmora subtile,ex bysso cõtorta contextum,ingredictibus per eum pedibus velut deuastrapis. Scinditur autẽ vltra medietatem deorsum:& super lumbos astringitur. Super hoc autem lineo indumento duplicis sindonis byssino vestitur:quod chetomene quidem vocatur Hebraica lingua:significat autem lineum:nos enim linum cheton appellamus. Est autem hæc vestis,tunica vsque ad talos,corpus omne complectens,& manicis brachia valde constringens. accinguntur circa pectus modice, super illud xonam circunducẽtes latam,quasi digitis quatuor,varie ita contextam,vt videatur pellis esse viperea:in qua flores intexti sunt coccinei & purpurei , cum hyacintho & bysso commixti. Stamen autem eius zonæ est solummodo byssus:& sumẽs initium cincturæ à pectore,& circundãs reducitur iterum ante pectus , & vsq; ad crura dimittitur,donec sacerdos nihil operatur. Pro decore namque videntium est ita cõposita. Cum vero ad studia sacrificiorum & ministeriorum præparatur, ne impediatur opus,in læuo humero eam portat. Quod Moses quidem Arabanech vocauit:nos autem à Babylonijs discẽtes,Hemsaneam vocamus:sic enim apud eos hæc tunica nũcupatur. Sinum vero nusquam habet hæc vestis,sed larga est ad collum eius apertura:& nastalæ ex vtraque parte oram eiusdem vestimenti à parte pectoris & scapularum astringunt:hoc etiam Messabazan vocatur. Super caput autem gestat pileum,in modum paruuli calamaci,aut cassidis, quod extenditur supra summitatem capitis,& modice verticis medietatem excedit:vocaturq; Masnaem phthis:& tale est vt videatur ex lini textura confectũ: habens vittas quę inuolutæ sæpius connectuntur,ne facile dilabatur. Deinde aliud vnum velamen de super circundatur,descendens vsq; ad inferiora barbæ, celans pilei illius ligaturas,& totam capitis superficiem:aptaturq; perfecte,ne laborante sacerdote circa sacrificia,corruat. Quales itaq; sint cæterorum sacerdotum vestes declarauimus. Princeps vero sacerdotum ornatur quidem & istis, nihil ex prædictis vestibus relinquens , superinduitur autem tunica de hyacintho facta,quæ & ipsa talaris est,vocaturq; Methir secundum linguam nostrã, quę zona constringitur,coloribus prædictis & floribus exornata,auroq; cõtextovariata,ornatusq; in fimbrijs eis : inest,velut malagranatorum,& tintinnabulorum aureorum multo decore factorum, ita vt inter duo tintinnabula malum granatum habeatur,item inter duo malogranata tintinnabulum. Est autem hęc tunica non ex duabus incisionibus : vt suta sit super humeros,& per latera : sed vno velo in longum vndiq; circumtexta,ad collum habens tantummodo sectionem,non e latere:sed in longum fissam à pectore ad medias scapulas. Vitta autem ei consuta est,ne possit eius apertio turpiter apparere. Similiter & vnde manus egrediuntur,apertum est. Ad hæc autem tertio induitur vestimento,quod dicitur Ephot,simile est autem superhumerali Græcorum. Fit enim hoc modo, vt sit textus eius magnitudine cubiti,de cunctis coloribus,auroq; variatus,amplectẽs omnem pectoris locum:& ad manus eijciendas apertum est , & omni sche-

Exodi 39

De zona

De mitra

De malogranatis & tintinnabulis

De rationali mate tunicæ simile est. Huic vestimento locus vacuus in medio pectore magnitudine palmi dimittitur, vbi inseritur Essin, quod Græca lingua Logion, Latina rationale significat: & cõplet totum Ephot: hoc est, illum locum quem texentes propterea reliquerant vacuum: vniturq; Ephot cum rationali anulis aureis per circulos singulos sub æqualitate cõmissis per vittam hyacinthiná, quæ immittitur per ligaturam, & consertionibus alterutris anulorum. Ne autem vacua esset medietas anulorum, & rationalis, filis hyacinthinis adinuentum est vt ea loca consuerent. Superhumerale vero duo Sardonychi lapides infibulant per singulos humeros auro clausi: habentes per extremitates circellos aureos, in quibus suscipiunt rationalis ligaturas. *De superhumerali* His lapidibus inscripta sunt nomina filiorũ Iacob, prouincialibus literis lingua nostra, sena per lapidem: seniores autem in humero dextro sunt. Inserti sunt autem in Essin, id est in rationali duodecim lapides, magnitudine & decore præcipui. Hoc ornamentum propter eminentiá eius honoris ab omnibus possideri nõ potest. Siquidem lapides per quatuor ordines, terni per singulos ordines constituti sunt, habentes aureas per circuitum coronas, quibus inclusi consertiq; sunt, ne possit quocũq; modo textura corrupta defluere. Et in primo quidem ordine tres lapides, sardonychem, topaziũ, smaragdum habet: in secundo autem carbunculum, iaspidem, & saphirum. *Duodecim lapides* In tertio inchoat ligurius, deinde amethistus, achates est tertius, qui & post alios est nonus. In quarto ordine tenet chrysolithus principatum, post quem onyx, deinde berillus, qui est vltimus omnium. Literæ autem in omnibus istis sculptæ sunt nominum filiorum Iacob, quos tribuum principes arbitramur, singulis vtiq; lapidibus eorum nomina referẽtibus secundum ordinem, quo nati esse noscuntur. Cum ergo per se illi quos diximus anuli sint infirmi, nec possint pondus lapidum sustinere, alios duos maiores in extremitate rationalis, quæ respicit ad collum, eminentes ipsam texturam faciunt, qui suscipiant catenas aureas opere plectili, venientes per fistulas quasdam ad extremitates humerorum: quarum catenarum summitas ascendens adducitur post tergum, & in circulo qui est ad dorsum in superhumerali conseritur: & hoc est rationalis munimen eximiũ, ne possit aliqua parte dirumpi. Zona vero rationalis consuitur de coloribus prædictis auro conserta: quæ ex vtroq; latere circunducta, & iterum reuoluta, ante pectus ex ambabus summitatibus pendere dimittitur, & habet quasdam fimbrias ex aureis fistulis miro decore cõpositas, in vtraq; zonæ summitate pendẽtes. Pileum autẽ priori similitudine operatum habet pontifex, sicut reliqui sacerdotes, & alium cõsutum ex hyacintho variatum. Circundatur autem ei & aurea corona, tribus ordinibus facta: supra quam surgit in media fronte quasi calyculus quidam aureus, *De corona pontificis* similis herbæ, quę apud nos achoro nuncupatur, quam Græci hyoscyamon dicunt. Ne quis autem, cum non viderit hanc herbam, per ignorantiam naturam eius ignoret, aut vocabulum sciens ipsam ignoret: significo huiusmodi hominibus eius modum: Hæc verba frequenter vltra tres palmos oboritur: radicem vero rotundam habet, & quasi rapæ similem: folia vero mentæ propinqua sunt. De ramis autem eius oriuntur calyculi rotundi, & in circuitu habet oculos, vnde fructus egreditur. Calycem vero quẽ diximus supra coronam auream positũ, habet magnitudinem digiti minoris, cuius cauatio rotũda est, quasi crateris, quẽ tamen latius cõdiscipulis explanabo. Est enim quasi sphæra diuisa, & circa fundum aliam habet incisionem à radice rotundatam. Deinde paulatim cauatura colligitur, & ad superiora decenter denuo aperitur: & in labio ita colligitur, vt proprie videatur hemisphærium mira rotunditate tornatum. Super hũc iterum oriuntur incisiones, quasi extremitates malagranatorum spinosæ, & in acutissimum deficientes cacumẽ: semperq; seruat fructum huius calyculi superpositio seminis sideritis vicinũ. Habet autem flores similes plantagini, & per circuitũ tota corona his floribus est cælata, ab occipitio vsq; ad vtrũq; tempus. A fronte vero hoc quidẽ nõ habet, sed lamina est aurea, quę sacris literis dei nomen habet

inscriptũ,

inscriptum. Hoc ergo est pontificis ornamentum. Mirari siquidem quilibet poterit odiũ hominũ, quod circa nos habere non desistunt: quasi nobis hoc modo diuinitatem deridentibus, quam ipsi colere non quiescunt. Siquis enim tabernaculi positionem consideret, & sacerdotalem inspiciat vestem, & vasa quibus vtimur ad sacrificia celebranda, & legislatorem virum sacrum agnoscet, & frustra nos ab alijs blasphemari percipiet. Nam singula queq; eorũ, ad similitudinem & formam rerum facta reperiet, si absq; inuidia velit hæc considerare. Tabernaculũ namque triginta cubitorum trine diuisum, in quo duas partes sacerdotibus cunctis distribuit, quasi profanum quendam communemq; locum, terram & mare significat. Hæc vtique gressibilia cunctis sunt. Tertiam vero partem soli dicauit deo, eo quod cœlum ingressibile sit hominibus. Super mensam vero duodecim panes positi, significant annum, mensium quantitate tanta diuisum. Per cãdelabrum vero, per partes septuaginta compositum, septem planetarum memoriam tetigit. Et super id septem lucernis planetarum cursum ostendit. Tot namque sunt numero. Cortinæ ex quatuor coloribus contextæ, elemẽtorũ designant naturam. Byssus enim terrã declarat, eo quod linum oriatur ex ea: purpura vero mare, eo quod pisciũ sanguine coloretur. Aerẽ voluit significari per hyacinthũ. Coccus vero est ignis indicium. Significat aũt & pontificis linea tunica totã terrã: hyacinthina vero vestis polũ: quę per malogranata coruscationes, per tintinnabulorũ sonitũ tonitrua indicare dignoscitur. Superhumerale etiã ad similitudinẽ toti9 naturę est, quãdo deo placuit vt quatuor colorib9 fieret auro cõtextis, propter splendorẽ reor, qui mundo diffunditur. Rationale vero in medio superhumerali, in modum terræ cõstituit. Hæc namq; vndique medium tenet locum. Zonæ circulus significat oceanum, qui vtiq; cuncta suo limbo circundat. Indicat autẽ solem & lunam vterq; sardonix, quos pontifex portat in humeris. Duodecim vero lapides seu menses quis intelligere poterit, seu numerum stellarum, quem zodiacum circulum Græci vocãt. Pileum vero videtur mihi cœlum imitari, cum sit ex hyacintho: nõ enim aliter poterat superponi ei nomen dei: & in corona scilicet designatum, & in lamina aurea, propter splendorem quo diuinitas præcipue gaudet. Et hæc quidem tantummodo declarata sufficiant, cum sæpius & in multis virtus legislatoris opportune possit exponi.

Tabernaculi instrumenta

Quomodo Aaron eligitur in sacerdotem: & quomodo Moses purificauerit tabernaculum & sacerdotes: & quemadmodum de festiuitatibus & singulis diebus fuerit constitutum. Caput XII

IGitur dum prędictarum rerum terminus euenisset, nondum ministris sacris muneribus dedicatis, astitit deus Mosi, & sacerdotum Aaron fratri eius eum dare pręcepit, qui propter virtutis opus omnibus honore iustior haberetur. Tũ ille colligẽs in ecclesiam multitudinẽ, virtutem eius & studium edicebat, & propter eos passurum esse pericula. Dumq; in omnibus ei populus testaretur, & eius studium valde laudaret, Moses ait: Viri Israelitæ, fabrica quidem iam perfecta est, sicut ipsi deo gratum fuit, nobisq; possibile. Quia vero oportet tabernaculum iam dicare, decet primum futurum sacerdotem ministraturumq; sacrificijs, & facturum pro nobis orationes agnoscere. Et ego quidem hac deliberatione mihi concessa, meipsum dignum hoc honore iudicabã, eo quod natura omnes sui generis potius amatores existant: & maxime, quia multum mihi sum conscius pro vestra salute laborasse. Nunc autem ipse deus Aaron dignum hoc esse honore decreuit, & hunc sacerdotem nobis credidit iustiorem, sciens quod dignus induetur stola deo deuota, & curam habebit altaris ad hostias offerendas & orationes faciendas pro nobis libenter auditurus, qui curam habet generis nostri, virum quem ipse magis elegisse cognoscitur. Hebræis itaque placuere quæ dicta sunt: & ordinationi dei præbuere consensum. Erat enim Aaron propter genus & prophetiam & virtutẽ, fratribus honore hoc dignior vniuersis: habebatq; filios illo in tempore quatuor: Nadab, Abiud, Eleazar, & Ithamar. Quæcunq; vero ad

Exod. 28. 29. 30. 40

f 2 fabricam

fabricā tabernaculi præparata superauerāt, hæc iussit ad tegmen cortinæ ipsius tabernaculi, & lucernæ, & turibuli, aliorumq; vasorū expendi: quatenus hæc pariter neque pluuia neque puluere vexarentur: & populum denuo colligens, singulos ad oblationem iussit offerre dimidium sicli. Siclus autem Hebræorum numisma quatuor drachmas Atticas habet. Illi vero libenter implebant quę iusserat Moses (eratq; offerentium multitudo sexcentorum quinque milium & quingentorum quinquaginta) offerebantq; argenti libram à viginti annorum ætate vsque ad quinquaginta constituti: oblatumq; circa tabernaculi opus expendebatur. Purificauit autem & tabernaculum & sacerdotes hoc modo. Myrrhæ electę siclos quingentos & totidem cinnamomi, & calami (est autē & hæc species suauis odoris, prioris mensuræ tenens medietatem) hæc iussit contusa misceri: oleiq; oliuarū pondus mensuræ prouinciæ quæ dicitur hin, duas coas Atticas capiens. Quibus permixtis & coctis, facta est arte vnguētariorū vnctio suauissima. Deinde sumēs hos ipsos sacerdotes & omne tabernaculum vnguens purificauit, offerens hostias multas & varias in tabernaculo: deinde aureum thuribulum, quod magni erat precij: & reliqua quorum prætermittimus enarrare naturam, ne multiloquium fiat legentibus. Secundo autem in die, id est, ante solis ortum & ad occasum, incensum fieri oportebat omnino: oleumq; purgantes, ad luminaria cōseruabant. Quorum tres quidem lucernæ super sacrum candelabrum deo tota die lucebant, reliquæ vero accendebantur ad vesperam. Omnium vero quæ facta sunt, optimi opifices Beseleel & Heliab fuerunt. Nam & prioribus artificibus ipsi præpositi erant, ad meliorem operationem iugiter exercendam, & ad intelligentiam rerum, quarum instructionem primitus ignorabant. Horum itaq; Beseleel meliorem contigit iudicari. Igitur omne tempus ad opus faciendū trāsijt in mensem septimum: & post hoc, ex quo Ægyptum reliquerant, primus eis annus impletus est. Inchoante autem anno secundo, mense Xantico secundum Macedonas, nisan vero secundum Hebræos, in nouo mense tabernaculum consecrarunt, & omnia vasa eius, quæ iam declarata sunt. Ostendit autem se deus gauisum in operibus Hebræorum, & non frustra eos laborasse in pulchritudine illius ædificij, sed accessit & habitauit in eo templo. Præsentiam namque suam hoc modo fecit: Cœlum siquidem mundum erat, super tabernaculum vero solūmodo caligo facta est, non alta nube, satis autem densa circundans illud, vt putaretur tempestas esse: neque rursus ita subtilis fuit, vt valeret per eam aspectus aliquid contueri: gratusq; ros exinde defluebat: pandebatq; præsentiam dei his qui hoc volebāt pariter & credebant. Moses autem cum artifices, qui talia fuerant operati, dignis muneribus honorasset, sacrificauit in tabernaculi vestibulo secundum mandatum dei taurum, & arietem, & hœdum pro peccatis. Dicturus enim de his quæ ad sacrificia pertinent, de his etiam quę circa sacrificia celebrātur indicaturus sum, simul & de quibus iussit holocausta fieri, & quæ comedenda tanquam cibos laxauit. Mactatis igitur animalibus quæ prędixi, ex eorum sanguine vestem Aaron ipsumq; cum filijs aspergebat, purgans eos fontium aquis & vnguento, vt dei fierent sacerdotes. Septem itaque diebus hoc modo ipsos & eorum vestes curabat, tabernaculum simul & eius vasa, ex oleo prælibato, sicut iam dixi, & sanguine hircorum & taurorum immolatorum per singulos dies, id est, vnoquoq; secundum genus. Octauam vero festiuitatem denunciauit populo, & quenq; secundum virtutem immolare præcepit. Illi vero alterutros æmulati, & superantes sacrificijs semetipsos, singuli festinantes dictis obediebant. Impositis autem hostijs super altare, repente ex eis spontaneus ignis accensus est, & similis flamma fulgori coruscationis emicuit, & omnia quæ erant super altare consumpsit. Contigit autem post hæc & Aaron calamitas quædam, vt tāquā homo simul & pater de ea cogitaret: quam tamen fortiter tolerauit, quoniam & circa casus animo fortis erat, & hoc dei voluntate prouenisse iudicabat. Ex quatuor nanque eius filijs, quos iam dixi, duo seniores, Nadab & Abiu, portantes

super

Oblationum deuotio

Siclus

Exodi. 40

Leui. 8

De oratione sacrificiorum

Leuit. 9

super aram hostias,non quas prædixerat Moses,sed quibus primitus vtebantur, subito concremati sunt,igne super eos magno impetu veniēte,& pectora facies que eorum inflammante,ita vt nullus eorum valuisset extinguere: & illi quidē ita defuncti sunt. Moses autem iussit patrē eorum & fratres portantes corpora, extra castra deducentes,honore congruo sepelire : luxitq; eos plebs nimis amare,propter mortem quæ sic eis inopinabiliter accidisset. Solos autem fratres eorum & patrem non cogitare ex hac tribulatione Moses exorauit: cum deberent dei honorem præponere suæ tristitiæ. Iam enim Aaron & sacerdotij stola videbatur indutus. Itaq; Moses omnem honorem respuens,quem sibi omnem multitudinem videbat offerre , solum deo ministerium celebrabat: & aliquando quidem ad montem Sina ibat,aliquando vero in tabernaculum ingrediens responsa poscebat,de quibus seorsum rogabat deum : & stola priuatus, alijs cunctis se publicum demonstrabat,& in nullo ab alijs differre studebat:nisi tantum vt eorum saluti prouidere videretur. Insuper & conuersationem eorum scribebat in leges secundum quas deo grati viuerent,& in nullo alterutros accusarent,quas tamē dei præcepto constituit. Nunc igitur de conuersatione & legibus exponam. Quod autem de veste pontificis prætermisi,volo proferre. Nullo mō enim malignitatibus profanorum reliqui occasionem. Si qui tamen tales sunt, vt dignitatem dei velint cognoscere,omnipotentem deum negligentes scire , delinquunt,siue ad sacra veniant,siue adesse nolint,& hoc non solum Hebræis voluit deus esse manifestum,sed etiam peregrinis ista legentibus. Lapides autem quos ferre super humerum prędixi pontificem,erant sardonyces. Eorum puto naturam amplius omnium ad humanam noticiam venientium effulgere. Deus ergo sacrificijs dum adesset,alter qui in dextro humero portabatur micabat: & ex eo splendor ita exiliebat,vt etiam procul positis appareret,cum prius hoc lapidi non inesset. Et hoc vtique mirabile est,his tamē qui sapientiam non abiectionem diuinorum operum nanciscuntur. Quod vero mirabilius est dicam. Per duodecim enim lapides,quos supra pectus pontifex in Essin sutos,id est,rationali portat,victoriam pugnaturis deus prænūciabat. Tantus enim splēdor fulgebat in eis,cum nondum exercitus moueretur,vt omni fieret multitudini manifestum,eorum auxilijs adesse deum. Vnde Græci qui nostras solennitates honorant,eo quod nihil in his contradicere valeant, Essin rationale vocant. Cessauit itaque & Essin & sardonyx splēdescere annis ducentis antequā hæc ego conscriberem, cum deus moleste ferret transgressiones legum , de quibus sub opportunitate dicemus. Nunc autem ad consequentia verba conuertar. Tabernaculo scilicet iam dicato & ornatis sacerdotum rebus, populus deum apud se esse cum tabernaculo iudicauit , & ad sacrificia simul & requiem est conuersus,quasi omnem iam molestiam respuisset: & de futuris meliora desiderantes,munera deo alia quidē communiter,alia vero seorsum de singulis tribubus offerebant. Principes enim tribuum bini & bini conuenientes,vehiculum & duos boues offerebant: erantq; vehicula sex: & ita tabernaculum in itinere deuehebant. Ad hæc autem vnusquisque eorum phialam thuribulumq; portabat,& capsam capientem claricos decem,plenam thymiamatibus. Thuribula vero & phiala argentea erant: vtraque siclos ducentos appendentia. In phiala tamen septuaginta solummodo sunt expensi. Hæc erant plena farina,oleo conspersa,quibus vtuntur ad sacrificia. Super illas autem oblationes vitulū & arietem cum agno anniculo ad holocaustum , id est, totum incendendum: & cum his hircum pro oblatione peccatorum offerebant singuli principum. Sed & alia sacrificia quę salutares appellabantur,per singulos dies boues duos, & arietes quinque,cum agnis anniculis & hœdis. Isti enim sacrificabant per duodecim dies,vnus in tota die. Moses autem nequaquam ascendebat in montē Sina,sed ingrediens tabernaculum cōsulebat deum de actuum legumq; dispositione,quas humanam sapientiā præcellentes , oportteret firmissime omni tempore

Interitus Nadab & Abiu

nota rem mirandum

custodire,& donum dei esse cunctis ostendi:talesq; fore,vt eas Hebræi nec in pace per epulas,nec in bellica necessitate transcenderent.Sed de his quidem legibus dicere superpono,aliam conscriptionem facturus.

De generibus & legibus sacrificiorum & purgationum, & ritu immolandi, deque his quæ immunda sunt. Caput XIII

NVnc tamen quarundam paucarum memorabo,de purgatione & sacrificijs positarum.Etenim sermo mihi de sacrificijs faciendus est.Duo enim sunt sacrificia,quorum aliud quidem ab vnoquoque proprie,aliud vero celebra-
Leuit.1 Duo genera Sacrificiorum tur à plebe:& hæc quidem duobus modis efficiuntur,aliud quidem quãdo totum quod immolatur incenditur,& propterea etiam nomen holocautomatis habet, id est,totum incensum:aliud vero quod pro gratiarum actione persoluitur,& ad epulas immolationum exhibetur.De priori nanque narrabo. Vir priuatus holocaustum faciens,immolat quidem bouem,& agnum,& hœdum:hæc quidem annicula.Boues autem permittuntur immolari etiam iam maiores.Sed hęc omnia masculini generis holocausta sunt.His autem cæsis,limbum altaris sanguine perfundunt sacerdotes:deinde purgãtes ea membratim incidunt,& omnia super altare imponunt,lignis instructum,& subiecto igne inflammatum. Pedes autem cum iecore purgantes,& inter pinguedinem vna cum alijs offerunt: pelles autem sacerdotes accipiunt.Et holocautomatis quidem modus est iste.

Pro gratiarum vero actione hostias celebrantes,hæc animalia sacrificant,matura quidem & anniculis gradiora,mascula tamen fœminis combinata: immo-
Leuit.3 lantesq; hæc,fundunt quidem sanguinem super aram: renes autem & adipes,& omnem pinguedinem cum reticulis iecorum, & cum his caudam agni superponunt aræ. Pectora autem & crura dextra sacerdotibus prębent,& duobus diebus de reliquis carnibus epulantur. Quæcunque vero remanserint, concremantur.Similiter autem prædicto modo sacrificij etiam pro peccatis hostia celebratur. Qui vero sacrificia maiora non habent,offerunt columbas aut turtures duas:quarum alia quidem fit in holocaustum deo,alia sacerdotibus datur ad cibum. Certius autem de sacrificijs horum animalium in sacrificiorum sermone dicemus. Qui enim per ignorantiam in peccatum inciderit, agnã & hœdum
Leuit.5 fœminam eorundem annorum offert, & sanguinem quidem fundit sacerdos in aram non sicut prius:sed angulorum tangit extremitates:& renes aliamque adipem cum reticulo iecoris super altare imponunt. Sacerdotes autem tollunt & pelles:& carnes ea die consumendas in templo : lex enim in crastinum relinqui non sinit.Qui vero peccat quidem,sibiq; conscius est: sed nullum habet qui eum possit arguere,arietem immolat lege præcipiente:cuius carnes in templo sacerdotes similiter comedunt ea die. Principes autem in quibus peccant sacrificantes ea quidem offerunt quæ priuati:placant autem deum offerendo ad sacrificia taurum & hœdum masculos. Lex autem præcipit in publicis priuatisque
Leuit.6 sacrificijs etiam farinam mundissimam adijci : in agno quidem assarij mensuram,in ariete vero duorum in tauro trium:& hoc sanctificant super altare oleo
leui.49 mixtum.Nam & oleum offertur ab immolantibus:in boue quidem Hin medietatem,in ariete autẽ huius mensuræ tertiam partem,& quartam in agno. Hin
leuit.2 autẽ mensura Hebræorũ antiqua choas Atticos recipit duos : secundum quam mensuram oleum offerebant. Si quis autẽ sacrificium non celebrans,pro voto similæ primitias offerat,vnam drachmam mittit super aram: reliquam vero ad vescendũ sacerdotes accipiunt aut ad coquendũ. nam & oleo fermentatur. aut certe ad faciendos panes sacerdoti tollenti quodcunque ex ea ad holocaustũ necessarium est. Prohibet autẽ lex immolari alia die natum vna cum genetrice: sed nec aliter immolari permittit,nisi cũ octaua dies nati transierit. Fiũt autem & alia sacrificia pro lãguoribus euadendis,aut pro alijs causis,& æqualia libamina cum hostijs expenduntur : quorum in crastinum aliquid remanere lex prohibet,sacerdotibus scilicet propriam sumentibus partem.Ex publico autem sumptu

sumptu lex agnum anniculum singulis diebus iubet occidi, inchoante die & terminante. Septima vero die quæ sabbatum nuncupatur, duos occidunt, eodem sacrificantes modo. In initio mēsis & quotidiana sacrificia, & duos boues cū agnis anniculis septem, & arietem mactant: hœdum vero pro declinatione peccatorum, si forte per casum obliuionis eueniant. Septimo vero mense quem Macedones Hyperueretæum vocant, adijcientes his quæ predicta sunt taurum & arietem, & septem agnas immolant, & hœdum pro peccatis. Offerunt autem super hæc duos hœdos, quorum alter quidem viuus vltra terminos deserti dimittitur, futurus pro toto populo expiatio & declinatio peccatorum: alterū vero in suburbanis in locum purissimum deducentes, cum ipsa pelle totum incendunt, nihil omnino purgantes. Concrematur autem simul & taurus non oblatus à populo, sed ex proprio sumptu pontificis prçparatus. Quo interfecto & oblato in templum, eius sanguine simul & hirci aspergit digito contra mensam septies: eodem autem numero & pauimentum, totiesq; templum & auream aram, & reliquum quod est circa maius vestibulum purgans. Super hçc extremitates & renes, & adipem cum reticulo iecoris superimponunt altari. Prçbet autem & arietem deo pōtifex ad holocaustum. Quinta vero eiusdem mensis & decima, tempore ad hyemen vergente, tabernacula figere iussit singulos per familias, metuentes frigus, pro anni custodia. Dumq; in patriam peruenirent, in illa ciuitate quam propter templum metropolim haberent, festiuitatem eos octo diebus agere, & holocausta facere, & sacrificare deo, & pacificas hostias offerre prçcepit: vtq; in manibus portarent ramos myrti & salicis, summitatesq; palmarum, & virgulas mali persici. Prima itaque dierum fit holocaustum hostiarum, ex tribus & decem bobus, & agno vno aut pluribus, & arietibus duobus, adiecto hirco pro declinatiōe peccatorum. Sex autem diebus ipse quidem numerus agnorum & arietum cum hirco sacrificatur: subtrahitur autem singulis diebus vnus bos, donec ad septimū veniatur: & ab omni opere die octauo requiescunt, & deo (sicut prædiximus) vitulum immolant & arietem, & agnas septçm, & hircum pro declinatione peccatorum. Hæc quidem Hebræis tabernacula figentibus celebrare patrij moris est. Mense vero Xantico, qui apud nos Nisan appellatur, id est anni principiū, quartadecima luna, sole opposito in ariete, quo mēse liberati sumus à seruitute Ægyptiorum, sacrificium quod tunc egredientes ex Ægypto fecerunt, immolare nos annis singulis (quod pascha dicitur) celebrareq; sanciuit. Et vtique celebramus illud per tribus nostras, nihil immolatorum in crastinum reseruantes. Quintadecima autem succedit festiuitas azymorum, quç septem diebus celebratur, in qua azymis vescuntur, & singulis diebus tauri occiduntur duo, & aries quidem vnus, agnæ vero septem: & hçc holocausta fiunt: & hircus quoque pro peccato adijcitur per dies singulos ad epulas sacerdotum. Secunda vero azymorū die, quç est decimasexta, frugum primitias, quas metunt, antequam ex eis vescātur, deum iudicantes iustum esse primitijs honorari, quo sint hac vbertate completi, offerunt isto modo: Siccantes spicarum manipulum, & contundentes, & munda ad coquendum hordea facientes, aræ dei assarium offerunt: & vnam dragmā ex eo mittentes, reliquum sacerdotum vsui derelinquunt: & tunc iam licebit omnibus pro sua metere voluntate. Immolant autem in principijs frugum agnum in holocaustum deo. Septima vero septimana transacta post hoc sacrificium, quarum septem hebdomadarum dies sunt quadraginta & nouem, pentecoste celebratur: quam Hebræi Asarcha vocant, quod significat pentecosten, id est, quinquagesimam. In qua offerunt deo panes de alphita siccata factos, cum fermento assariorum duorum, & ad mactandum agnas duas. Hæc quidē duo offeruntur solummodo. Nam cœna sacerdotibus præparatur, nihilq; ex his in crastinum relinqui permittitur. Immolant autem ad holocaustum vitulos tres. & arietes duos, & agnas quatuordecim, duosq; pro peccato hircos. Nulla vero festiuitas est in qua holocaustum non faciant, aut in qua ex operibus laborum

Ratio septimi mensis

Leuit. 23
De solennitate tabernaculorū

De sacrificiis Paschæ

Festiuitas azymorum

De primitiis frugum
Leuit. 2

Leuit. 23
De sacrificio Pentecostes

laborum requiem non habeant: sed in omnibus & legitimæ immolatiōis species & vacationis certus est modus, & eorum quę ad epulandū immolantur: ex com muni tamen simila cocta fermento carens datur assariorum vigintiquatuor, & ad panes faciendos expenduntur. Coquuntur enim duo, & duo diuisi ante sab batum. & sabbato mane oblati super sacram mensam ponuntur, sibi ad alteru- tros conuersi, duabus pateris aureis superpositis, thure plenis, quę permanent vs que ad aliud sabbatum: & tunc pro illis alij deportantur: Illi vero sacerdotibus exhibentur: & thure incenso in igne sacro, in quo omnia holocausta fiunt, aliud thus supra alios panes adijcitur, Immolat autem sacerdos de proprijs expensis secundo per diem farinam oleo mixtam, & modica coctione duratam, quo sit mensura vnius assarij: cuius medietatem quidem mane, aliam vero medietatem meridie igni solent offerre. De his itaq; integriorem denuo declarabo sermonē, sufficienter autem mihi etiam nunc de his videor enarrasse. Moses aūtem tribū Leui, à communione populi segregans, sacram vtique futuram sanctificaūit fontium aquis valde purissimis: & sacrificia pro talibus legitima præbens deo, tabernaculum eis sacrataque vasa & reliqua quęcunque ad tegmen taber- naculi videbantur fecisse contradidit: quatenus pręsidentibus & dicatis iam deo sacerdotibus ministrarent. Et de animalibus discreuit singula quæ comederent, & à quibus se penitus abstinerent. De quibus cum nobis occasio huius scripturæ prouenerit, dicemus, adijcientes & causas, quibus motus, alia quidem nobis ad cibum esse pręcepit, ab alijs autem abstinere imperauit. Sanguinis autem totius vsum ad vescendum modis omnibus interdixit, animam illum & spiritum esse putans. Sed & carnes spōte mortui animalis ab esu omnino prohibuit: & ab adi pe & reticulo caprino & ouino, & bubulo abstinendum esse prædixit. Expulit autem etiam à ciuitate leproso corpore maculatos, & semine defluentes. Sed & mulieres quibus fit purgatio naturalis, remoueri iussit vsq; ad septimā diem: post quam diem quasi purgatas remeare permisit. Similiter autem & mortuo facientes exequias, post totidem dies legitimum est redire. Eos autem qui super numerum horum dierum in pollutione consistunt, sacrificare legitimū est agnas duas: quarum alteram quidem sanctificare conuenit, alteram vero sacerdotes accipiunt. Similiter autem & immolant pro eo cuius defluit semen, quoties hoc per somnium patitur, descendēte eo prius in aquam frigidam. Idem facit & qui cum legitima vxore concumbit. Leprosos autem omnino expulit à ciuitate, cum nullo penitus conuiuentes, & nihil à mortuis differentes. Si vero quilibet suppli cando deo hac ægritudine liberetur, sanumq; colorem aliquando recipiat, diuer sa deo sacrificia compensat, de quibus post hæc dicemus. Vnde etiam quilibet ir ridebit eos, qui dicunt Mosen lepra fatigatum, & propter hanc causam similiū proiectorum ducem factum, in Chananæam venisse cum eis. Si enim hoc fuisset verum, nequaquam Moses iniuria sua hæc sanxisset, cum magis rationabiliter etiam alijs hoc introducentibus contradicere pręualeret, quando & apud gentes multas leprosi sint, & fruantur honore pręcipuo: & non solum iniuria & expul- sione priuentur, sed etiam militia, mereantur insignes, & ciuilia eis singula com mittantur: & in sacris, & in templis ingrediendi habeant potestatem. Quapro- pter in nullo prohibebatur Moses, si aliqua huiusmodi passione circa colorem ipse aut multitudo quæ cum eo erat vexaretur, de istis meliora sancire: nullumq; detrimentum huiusmodi passionibus cogebatur inferre. Sed palàm est, quomo- do hæc de nobis inuidia concitati loquuntur. Moses autem ab his mundus exi- stens, etiam mundis contribulibus constitutis, de languentibus hoc modo sanci- uit, & hoc pro dei honore decreuit. Sed de his equidem vnusquisque cogitet vt voluerit.

Num.3 *Leuit.17* *De his quæ im munda sunt*

Leges mulieris puerperæ, eiusq; mundationes: deq; vxore adulterij suspe- cta, & prohibito concubitu: de coniugio sacerdotum, & anno iubileo.

Caput XIIII

Mulieres

MVlieres vero quando pariunt, intrare in templum prohibuit, sacrificiaq; cõtingere non permisit vsq; ad quadragesimum diem, si masculus sit qui pariatur: duplicibusq; diebus, si fœminam generari contigerit. Ingredientes autem post prædicte dilationis tempus sacrificia celebrant, quæ sacerdotes solẽniter deo distribuunt. Si quis adulteratam suam suspicatur vxorem, offert farinæ hordeaceæ assarium: & vnum pugillum ex ea mittens in altare, reliquũ dat sacerdotibus ad edendum. Mulierem vero cõstituit aliquis sacerdotũ ad ianuas quæ sunt conuersæ ad templum: & velamen capitis eius detrahens, superscribit quidem in mẽbrana dei vocabulum, iubetq; iurare nihil eam nocuisse viro suo, nec pudicitiæ vinculũ disrupisse: quod si commisit, vt fœmore dextro disiuncto, vteroq; putrefacto moriatur: si vero amore nimio & huius rei zelo petulãter maritus hac suspicione mouetur, vt mense decimo ei puer masculus generetur: perfectoq; iureiurando, dei nomen diluens è membrana, in phialã exprimit: sumẽsq; terram de templo circa parietes iacentem, & superaspergens, mulieri dat ad bibendum. Illa vero siquidem iniuste accusata est, concipit, & partus eius nutritur in vtero: si autem de toro maritali mentitur etiam deo, cum confusione vitã reliquam sustinebit. Nam & femur eius putrescit, & vterus vertitur ad hydropem. Et de sacrificijs quidem & purgationibus eorum. Moses contribulibus suis ita prospexit. Leges autem eis tales exposuit. Adulterium quidem omnino prohibuit: felicissimum esse credens, viros circa torum esse securos, & ciuitatibus simul & domibus expedire, filios esse veraces. Sed & matribus misceri, tanquam malum maximum lex negauit. Similiter vxori paternæ, & nutricibus, & sororibus pro vxoribus coire quempiam filiorum, tanquam prauam iniustitiam nimis odiuit. Prohibuit autem & mulieri naturaliter pollutæ misceri, & iumentis, & masculis, eo quod hæc libido nequissima videatur: & aduersus eos qui hæc præsumunt, mortis supplicium prouenire decreuit. Sacerdotum vero duplicem fecit purgationem. Nam & ab istis similiter eos abstinuit, & super hæc neque meretrices neque concubinas eos habere permisit, neq; ancillam, neq; captiuã eis nubere voluit. Sed & eas quę de cauponationibus & pandochijs vitam agunt: & quæ prius maritos habentes, pro causis quibuscunq; dimissæ sunt, ab eorum coniunctione prohibuit. Summum vero pontificem neq; mortui viri habere permisit vxorem: licet hoc alijs concessisset, huic soli dedit ducere virginem, eamq; seruare. Vnde neque ad mortuum summus sacerdos accedit, cum reliqui non prohibeantur fratribus & parentibus & omnibus suis solẽnia mortuis exhibere: quos esse oportet simplices omni simplicitate vera. Qui inter sacerdotes integer non est, pasci quidem ait de oblationibus sacerdotis, ascendere autem ad altare & in templum introire prohibuit. Hos itaque non solum ad sacrificia mundos, sed etiam circa conuiuia & cultum sum studiosos & inculpabiles esse præcepit. Ob quam causam stola sacerdotali vestiti & immaculati & circa omnia mundi sunt, & sapientes existunt. Bibere vinum donec stola vestiti sunt prohibentur insuper & oues integras immolant, & in nullo pollutas. Hæc igitur etiam in tempore vitę suę gesta tradidit Moses, quorum quędam & in deserto degens adinuenit, quatenus dum terram Chananæam perciperent, hæc seruarent: id est, anno septimo requiem terræ præbeant: ab aratro & plantationibus, sicut & ipsos septima die ab operib. cessare sanciuit: & vt quę sponte oriuntur de terra, essent volentibus in vsu communia, & cõtribulibus & extraneis, nihilq; ex eis seruarent. Hoc autem post septimam annorum septimanã fieri iussit, qui sunt anni quidem quinquaginta: vocaturq; ab Hebręis hic annus quinquagesimus iubileus, in quo & debitores à credito relaxantur, & serui liberi dimittũtur: quos cum essent contribules, pro quadam transgressione legum seruitij schemate castigauit, mortemq; sustinere prohibuit. Instante siquidẽ iubileo, quod nomen significat libertatem, restituunt etiam agros antiquis dominis isto mõ: Cõueniunt venditor agri simul & emptor, & reputantes fructus & expensas in agros

Leuit.12 *Lex mulierum parientium* *Probatio zelotypiæ* *Num.5* *De adulterio* *Leuit.19* *Ibidem.20* *Ibidem.21* *De sacerdotũ uxoribus* *De sacerdotibus* *Leuit.10* *Ibidem.25* *Lex septimi anni* *Lex iubilei*

agros factas, fructibus exuberasse compertis, venditor recipit agrum. Cum vero expensæ transcendunt, hoc quod deest recipiens emptor, à possessione discedit, connumeratis scilicet ex æquo fructibus & expensis, prioribus possessoribus reddit agrum. Eandem legem voluit etiam in domibus obtinere, quæ per vicos quosque venduntur. Nam de his quæ in ciuitatibus venduntur, aliter definiuit. Siquidem antequam compleatur annus recipiat pecuniam, reddere domum cogit emptorem: si vero completus annus fuerit, possessionem confirmat emptori. Hanc igitur legum constitutionem Moses, dum sub monte Sina moraretur exercitus, à deo cognouit, & Hebræis scriptam contradidit.

Leges instruendi exercitus, & numerus Israelitarum aptorum bello, deq; tubis argenteis. Caput XV

CVm vero circa legislationem iam putaret ista sufficere, ad exercitij militaris iura conuersus est, habens in animo bellicas causas attingere: præcepitq; Num.26 principibus tribuum præter tribum Leui, vt numerum pugnare valentium perfecte cognoscerent. Leuitæ enim sacrati erant, & ministerio alio fungi non Bellicosos Moses recensuit poterant. Examinatione itaque facta, inuenta sunt milia sexcenta & tria, & sexcentiquinquaginta, qui potuissent arma producere, à vigesimo anno vsque ad quinquagesimum. Pro Leui tamē elegit inter principes tribuum Manasse filium Ioseph, & Ephraim, pro ipso Ioseph. Hæc autē fuit supplicatio Iacob à Ioseph, dum fecisset filios eius sibi præberi sicut prædixi. Figentes autem castra tabernaculum in medio statuebant, & ternæ tribus per latera singula tabernaculi commanebant, & plateas per medium habebāt: eratq; ornatus quasi fori rerumq; venalium, singulis in ordine constitutis. & opifices artium singularum in stationibus erant: nulliq; alij loco, quàm ciuitati competenter ædificatæ & collocatæ similis erat. Ea siquidem quæ circa tabernaculum erant, sacerdotes tenebant, deinde cuncti Leuitæ. Exquisiti enim sunt Leuitæ masculi, qui vltra triginta annorum essent, inuentiq; sunt vigintiduo milia, octingentioctoginta. Quotiens Exodi.40 vero supra tabernaculum stare nebulam contingebat, tanquam deo ibidem cōmorante quiescebant, cum vero conuerteretur, procedebāt. Adinuenit autem & Num.10 De duabus tubis argenteis; modum tubæ ex argento factę, quę est huiusmodi, longitudinem quidem habēs penè cubiti. Est autem angusta fistula cantatoria, calamo capacior, prębens latitudinem quę cōueniat ori ad susceptionem spiritus, & classico sono vicina est, quę Hebraica lingua vocatur Asosra. Factæ sunt tales duę, & vna quidem vtebantur ad iussionem & collectionem populi in ecclesijs celebrandam: altera vero, cum oporteret ad cogitandum de rebus necessarijs principes conuenire: ambabus autem multitudo colligebatur. Cūq; tabernaculum moueretur hęc fiebāt: insonante priore, ij qui habitabant ad orientalem tabernaculi partē surgebant: cum vero secunda sonuisset, qui ad austrum residebant apparabantur. Et ita in thecam inuoluta tabernaculi medietas, pręcedentibus sex tribubus portabatur, & alia media sequentibus sex: Leuitę vero omnes circa tabernaculum erāt. Tertia vero sonante, pars quę conuersa erat ad occidētem ferebatur: & quarta, quę circa septentrionem. Vtebantur autem his tubis etiam in sacrificijs hostias offerentes, & sabbatis, & cęteris quoq; diebus. Sacrificauit autem tunc prius post excessum de Ægypto, quod pascha dicitur, in deserto.

Orta seditione rursum contra Mosen ob inopiam cibi, coturnicibus locus est repletus, sumpsitq; deus supplicium de seditiosis. Cap. XVI

Num.11 ET post paululum procedens à monte Sina, & loca quędam commutans, de quibus dicemus, ad locū qui dicitur Eserimoth venit. Vbi multitudo rursus seditionem fecit, accusando Mosen, & necessitates profectus sui dicendo, & quod de terra bona eis suasisset exire: & cum illam perdiderint, pro felicitate quā eis se promiserat prębiturū, diuersis miserijs tenerentur astricti, & aqua priuati: & si contingeret, vt etiam manna deficeret, essent sine consolatione perituri.

turi. Cumq; multa sæuiora in illum virum edicerent, vnus quidem monebat eos vt neq; Moseos neq; laborum eius exhibitorũ pro cunctorũ salute immemores esse deberent, neq; de dei adiutorio desperarent. Plebs autem ad hoc potius est commota, & contra Mosen maior turba consurgebat. Moses itaque confortans eos tali desperatione deiectos, licet turpiter ab eis fuisset contumeliam passus, tamen promisit eis carnium multitudinem præbiturum: non vna die sed plurimis. Illis autem hoc non credentibus & dicente quodam, vnde posset hæc tantis milib. quę prædixerat ministrare? Deus, inquit, & ego, licet mala audientes à vobis, non tamen recedimus operantes pro vobis, & istud non tarde proueniet. Cumq; hæc dixisset, coturnicib. repletus est omnis exercitus colligebantq; eas circumastantes. Deus autem non tarde hanc reddidit Hebręis iniuriam & male dictũ in se cõmissum. Nõ parua siquidẽ multitudo eorũ mortua est. Et hactenus locus ipse cognominatur Cabrothalia, quod ĩterpretari põt, desiderij sepultura.

Quomodo Moses Hebræos ad Chananæorũ fines duxit, mittẽs in Chananęã duodecim exploratores, qui reuersi metũ & terrorẽ populo incusserunt, volẽti ob id Mose & Aaron interfectis, Ægyptũ repetere. Cap. XVII

DEducens autem eos inde Moses in terrã quæ vocatur cõuallis, iuxta Chananęorum terminos existẽtẽ, & ad habitãdũ difficilem, populũ in ecclesia congregauit, eisq; in concione locutus est, dicens: Cum deus nobis duo bona promiserit, libertatem & felicis terræ possessionem, aliud deo dante iam possidetis, aliud estis percepturi celeriter. In finibus nãque sedemus Chananęorum: arcebitq; nos de cætero procedentes neq; rex, neq; ciuitas, sed neq; omnes eorum gentes. Exercitum ergo præparemus ad bellum. Non enim sine labore nobis hæc terra conceditur, sed maximis eam prẹlijs obtinebimus. Mittamus autem exploratores, qui huius terræ bona considerent, & quæ virtus in ea sit habitantium. Ante omnia vero vnanimes simus: & deum, qui est in omnibus nobis adiutor, & pugnandi socius, honoremus. Hęc itaque cum dixisset Moses, multitudo ei honorem exhibuit: elegitq; exploratores duodecim notissimos viros, vnũ de vnaquaq; tribu. Qui circumeũtes omnem terram Chananæorum, à partibus circa Ægyptum iacentibus vsq; ad ciuitatem Emathin, ad montem Libanũ peruenerunt naturamq; terræ & incolarum hominum considerantes validam, reuersi sunt, quadraginta diebus omne hoc opus explentes, insuper & fructus quos proferebat illa terra portantes: eorumq; abundantiam & multitudinem bonorũ quam terra illa haberet narrabant, & à voluntate bellandi populum suspendebant, metuentes etiam suæ paupertatis inopiam, dicentesq; flumina impossibilia transituros, & esse montes insuperabiles iter agentibus, & ciuitates muris valde fortissimas, & ambitus earum grandi munimine roboratos. In Hebron autem & gigantum prolem se inuenisse dicebant. Et exploratores quidem videntes, quod cuncti, quos ab Ægypto egredientes inspexerant, maiores essent Chananæi, & ipsi tabuerunt, & multitudinem hoc credere compulerunt. Illi autem ex his quę audierant, possessionem terrę illius difficilem sibi indicabant: solutoq; concilio, cum vxoribus & filijs lugentes degebant, tanquam deus nihil eis opere, sed tãtũ verbo promitteret. Rursumq; Mosen increpabant, & inclamabant ei, eiusq; fratri atq; pontifici. & pessimam quidem, licẹt cum illorum blasphemijs, habuerunt noctem. Mane vero concurrerunt ad ecclesiam, deliberationem habentes, vt interfecto Mose & Aaron, ad Ægyptum denuo remearent. Vnus autem exploratorum, Iesus filius Naue de tribu Ephrem, & Caleph de tribu Iuda, metuentes in medium processerunt: tenebantq; multitudinem, confidere supplicantes, & neq; deum falsitatis arguere, neq; credere his quę pro terrore, non vere de Chananæis dicta videbantur: sed sibi potius, qui ad felicitatem & possessionem bonorũ eos decentius inuitarent: quando neq; montiũ magnitudo, neq; altitudo fluuiorũ virtutem colentibus effectũ poterit impedire: maxime cum deus securitatem præbeat, & eorum propugnator existat. Pergamus ergo dicebant simul ad hostes,

Num. 31 · Num. 9 · num. 14 · De Iesu & Caleph

stes, nullam timoris habentes suspicionem, sed duci credite deo: nosq; sequimini quò vocamus. Et illi quidem dicentes hęc, nitebátur iram populi mitigare. Moses vero & Aaron in terram prostrati, rogabant deum non pro salute sua, sed vt quiescere faceret ignorantem plebem, eorumq; sedaret animos, præsentis hæsitationis passione turbatos. Astitit autem & nubes, & instans supra tabernaculum significauit dei pręsentiam.

Deus iratus prædicit per Mosen, neminem eorum terram promissam ingressurum, nisi filios eorum, post quadragesimo demum annos. Caput. XVIII

Num. 14 Moses autem confidēs: in media astitit multitudine: deumq; permotum pro eorum pandebat iniuria: percepturosq; fore supplicium, non quidem delicto dignum, sed quale patres pro correptione inferūt filijs. Cumq; trāsisset in tabernaculum, coram deo pro futura eorum perditione deflebat: commemorabatq; populum quæ passi ab eo, & quantis beneficijs participati ingrati circa eum existerent: quando etiam nunc exploratorum terrore decepti, sermones illorum potius, quàm promissiones dei iudicauerint veriores: & ob hanc causam non equidem exterminaret eos, neque perderet genus eorum, quod omnibus hominibus haberet apud se potius honoratum: verum terra Chananæorum nō eos esse potituros, neq; eius promissa felicitate lætaturos, sed etiam sine domibus & ciuitatibus in deserto quadraginta annos esse victuros, & hanc pœnam eos pro iniquitate soluturos: filijs autem vestris, dicebat, deus terram daturū se compromisit: illorum participaturos bonis, & dominos eorum fore quæ vosipsi vobis inuidistis accipere. Cum hæc itaque populo Moses dixisset dei voluntate, in tristitiam & ærumnam conuersa est multitudo, rogabantq; Mosen vt propitium ei faceret deum, & à deserto liberatis præberet vrbes. Ille autem dicebat deum huiusmodi non habere consilium, neque secundum leuitatem humanam ductum circa indignationem eorum, sed habita deliberatione in eos sententiam protulisse. Non itaque iudicandum est oportere hæc discredi, si Moses cum vir vnus esset, tanta milia hominum irascentium potuit mitigare, & ad mansuetudinis vota reducere. Deus enim assistens ei, multitudinem populorum vinci sermonibus suis præparauit: quippe cum sæpius inobedientes, vtilem sibimet obedientiam fuisse cognouissent, vtiq; in calamitatibus incidentes. Mirabilis itaque virtute & fortitudine fuit vir ille, ad credendum sibi de quibuscunque populus audiret, & hoc non solum tempore quo vixit, sed etiam nunc. Nullus enim est Hebræorum qui non tanquam præsente eo & castigante, si forte sit moribus incompositus, obediat sanctionibus eius, licet alios latere possit. Et alia quidem indicia vltra humanam virtutem eius existunt. Olim enim quidam trans Euphraten habitantium: quatuor mensium itinere venientes propter honorem nostri sacrificij, cum multis periculis simul & sumptibus, sacrificantes non valuerunt immolatione participari: interdicente hoc Mose quibuslibet, qui non sint nostris legibus eruditi, neq; nobis ex paterna traditione coniuncti. Et alij quidem neque sacrificātes, alij vero semiplena sacrificia relinquentes, alij autem neque initium ingrediendi in templum facere valentes discesserunt: obedire Moseos præceptis potius quàm suam voluntatem facere præponentes: & cum prohibentem se de talibus non metuerent, solam tamen conscientiam formidantes. Sic legislatio quæ videbatur dei, fecit illum virum meliorem sua natura putari. Sed etiam ante tēpus modicum huius belli Claudio Romanis imperante, Ismáele apud nos existēte pōtifice, cum fames talis nostram regionem obtinuisset, vt quatuor drachmis venderetur assarium: allata farina ad festiuitatem azymorum in coros septuaginta, qui medimni quidem singuli sunt vnus & triginta. Attici autem quadraginta & vnus, nullus sacerdotum pręsumpsit comedere, cū scilicet terram inopia tanta detineret: quippe cum metuerent legem & iram, quam etiam super iniquitates hominibus occultas solet inferre diuinitas. Igitur non oportet ammirari de his

De fame facta sub Claudio

de his quæ tunc gesta sunt, quando etiam nunc literæ à Mose derelictæ tantam virtutem habent, vt etiam inimici nostri fateantur, quia is qui constituit Rempublicam nostram per Mosen eiusq; virtutem, deus est. Sed de his quidem, vt placuerit vnicuiq;, consideret.

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER QVARTVS.

Bellum Hebręorum absq; notitia Mosi, contra Chananæos gestum, sed infeliciter. Caput I

HEBRAEOS itaq; deserti molestia atque difficultas cogebat, etiam prohibente deo, ad Chananæos accedere. Non enim mosi sermonibus acquiescebāt obedire, sed etiam præter illius voluntatem superare se hostes existimantes, illum equidem accusabāt, suspicionem habentes quod eorum negotiaretur inopiam, & vt semper eius viderentur egere solatio, præliari vero contra Chananæos egressi sunt, dicentes deum non propter Mosen eis auxiliari, sed communiter genti suæ ferre solatium propter maiores eorū suamq; virtutem, quorum semper prouidentiam habuisse videbatur, & quomodo qui prius libertatem præbuisset, etiam tunc laborare volentibus ferre solatia nō tardaret: dicebantq; etiam solos se posse hostibus præualere, licet vellet Moses deum ab eis alienare: omnibusq; hoc expedire, vt ipsi sui rectores essent, & non ab Ægyptiorum iniuria digressi, Moseos tyrannidem denuo sustinerent, & secundum eius voluntatem viuerent: nec deciperentur quasi diuinitas ei soli vtilia pro eius deuotione prædiceret: tanquam non omnes essent de genere Abrahæ: sed vnus esset his autor omnium, cui deus omnia nosse futura præberet: qui viderentur sapere, si eius superbiam contemnentes & deo credentes, obtinerent terram quam eis volentibus compromiserat, & non propter prædictam causam sub dei nomine respicerent prohibentem. Ergo cogitantes inopiam atq; desertum, propter quæ ad hęc potius vrgebantur, ad Chananęorum bella profecti sunt, deum ducem existimantes, & non à legislatore solatium sustinentes, donec sibi meliora fore decerneret. Quo facto, hostes aggressi sunt. Illi siquidem eorū non obstupescentes inuasionem seu multitudinem, eos fortiter exceperunt. & Hebræorum multi quidem sunt interempti, reliqua vero militia cohortis eorum soluta est, sectatiq; turpiter in tabernaculum confugerunt: & eo quod præter spem tanta calamitate occubuissent, omnino deiecti sunt, & nihil vtile de cætero sperabant, cogitantes quod hęc per dei iracundiam prouenissent, accedentibus ad bellum contra eius voluntatem. Moses autem videns suos perditione compressos, & metuens ne victoria confidentes inimici, & appetentes maiora super eos accederent, indicauit exercitum in desertum procul à Chananæis educere. Cumq; ita multitudo ei consentiret, quæ vtique cognouerat, quod absque præceptionibus eius prouidentiæ præualere non posset, eleuato exercitu abijt in eremum, faciēs eos ibi quiescere, nec prius Chananæos adire, donec ad hoc opportunum tempus à deo acciperet. Igitur quod in magno contingit exercitu, & præcipue apud eos, qui in ærumnis calumniatores & inobedientes existunt, hoc etiam Iudęis euenit. Nam dum essent sexcenta milia, & forte pręmultitudine consilijs meliorib. se minime subijcerent, inopia potius & ęrumnis irascebantur, & aduersus alterutros & contra ducem. Seditio nanque tunc eos, qualem nec apud Gręcos nec apud barbaros factam nouimus, apprehendit, pro qua omnes deserēdos Num.14

 à deo,

à deo, atq; perditionis periculum suscepturos eripuit Moses, oblitus malorum, licet paulominus ab eis fuisset occisus. Pro cuius precibus deus nihil mali eos sustinere permisit, licet legislatorem suum contumelijs affecissent, & mandata, quæ per Mosē ipse deus dederat, despexissent: eripuit tamē eos, quādo eis pro seditione sua, mala prouenire potuerunt, nisi ipse eorum periculo prospexisset. Seditionem vero, & quemadmodum post eam Moses conuersatus est, narrabo: prędicēs causam, propter quam talia sunt commissa.

Seditio Core & plebis contra Mosen & fratrem eius de sacerdotio.

Caput II

Num. 16 Core Hebræorum & genere nobilis, & abundans diuitijs, & lingua facilis, & ad persuadendum plebi nimis idoneus, vidēs Mosen in honore maximo constitutum, per inuidiam grauiter hoc ferebat. Nam cum esset ex ea tribu, erat eius pariter & cognatus: & mordebatur quasi iustius esset, vt eam gloriam ipse potius obtineret: qui & ditior illo, & genere apud Leuitas nō videretur esse deterior: clamabatq; dicens esse crudelem Mosen, gloriam sibimet aucupatum, & hanc per calliditatem acquisisse sub occasione, quasi videret deū: & quod contra leges Aaron fratri sacerdotium dederit, non communi placito plebis sed suo Inuidia Core iudicio: & super hęc modo tyrannico honores quibus vellet, impenderet. Sęuius autem esse dicebat, & vltra violentiam, quia læsionem latenter videretur inferre: quando non solum nolentibus, sed neque intelligentibus insidias eius, honores auferre contenderet: quia cum scierint, inquit, homines nō se posse violentia præualere, hanc quidem volentes boni videri non inferunt, dolosa tamen arte machinantur, quatenus desideratum perueniant ad effectum. His & similibus suadebat plebi, quia vtile foret, vt dum adhuc huiusmodi latere se crederent, punirentur, nec sinerentur ad potiorem accedere cumulum, ne manifesti fierent inimici. Adijciebatq; dicens: Quam rationē reddere poterit Moses, vt Aarō & eius filijs crederet sacerdotium? Si enim ex tribu Leui deus honorem alicui prębēdū esse decreuit: ego hunc iustior sum accipere, genere quidē ipso consistens quo Moses, diuitijs autem & forma potentior. Si vero maior tribus quæritur, dignum est vt Ruben tribus potius honoraretur, & hunc accipiant Datan & Abirom & Balas. Isti enim seniores erant in illa tribu, & potētes facultate pecuniarum. Hęc itaque Core dicens, volebat quidem videri communi vtilitati prodesse, opere vero agebat, vt honorem hunc in se populi suffragatione transferret. Et ille quidē hæc maliuolæ plebi cum doloso dicebat eloquio: Procedente vero sermone paulatim ad multos, & crescentibus auditoribus, contra derogationem Aaron omnis exercitus est agitatus. Erant enim concordantes cum Core ducenti & quinquaginta priores viri, studentes quatenus fratrem Moseos sacerdotij iure priuarent, & per hoc eum exhonorarent. Tunc itaq; populus, vt etiam Mosen lapidaret aggressus est, & in ecclesiam inordinate & turbulenter conueniebant, & ante tabernaculum dei clamabant omnes: Exeat tyrannus, & populus ab eius seruitio liberetur, qui sub occasione dei violentia mandata pręcepit. Dicebāt enim: Quia si deus ipse sacerdotem futurum eligeret, dignissimum ad hūc honorē proueheret, & non eum multis inferiori daret: & si decreuisset hūc Aaron dari, corā populo faceret, & non in fratris hoc potestate relinqueret. Moses autem cum derogationem Core iam ex multo præsciret, etiam iritatum populum nō expauit: sed confidens rebus, quas fideli deuotione tractabat, & sciens fratrem dei voluntate sacerdotium, & non suo munere meruisse: ad cōcilium venit, & multitudini Moses ad Core quidē nihil omnino locutus est: ad Core autē clamās, cum esset dexter etiam in alijs, & ad loquēdū populis nimis ingeniosus: Mihi, inquit, ô Core & tu, & vnusquisq; horum (ostendebat autē ducētos & quinquaginta viros) honore digni esse videmini, & totum exercitum huiusmodi honore non priuo: licet non habeant quæ vobis ex diuitijs & culmine altę dignitatis existunt. Igitur sacerdotiū Aarō non eo quod diuitijs præcellat, cum tu ambos nos pecuniarum videaris magnitudinę

dine superare:neq; propter genus,quádo commune nobis hoc fecit deus,eũdem progenitorem dans nobis,neq; propter fraternum amorẽ,quod iustius alter habere potuisset,ego hoc contuli fratri.Nam si non cogitarem de dei legibus,hũc honorem mihi potius præbuissem,quádo plus mihi ego sum vicinus quàm alter, & mihi magis quàm alteri familiaris existo.Nam neq; sapiens consiliũ erat me met periculis subdere,& alij ex tali causa felicitatis dona conferre.Sed à malitia ego sum remotus:deus autem se contemni non despexit,neq; vos ignorare voluit,quod hoc facientes ei præstatis,& ipse eligens sacerdotem sibi futurũ,à querela nos huiusmodi liberabit.Non enim Aaron gratia mea hoc, & non iudicio diuino sortitus est.Vnde ponet hoc deus in medio quasi ad disceptádum,vt nũc qui dignus ad hoc inuenitur,accedat.Quod enim dedit deus nõ derelinquimus, si volentes accepisse iudicamur:cum sit impium,honorem quem ille præbet non adire: & nimis irrationabile,vniuerso tempore securitatem promittente deo cõtemnere.Sed & nunc iterũ probari vult eum,qui pro nobis ei debeat hostias immolare,& præsul pietatis existere.Incongruum nanq; est ô Core,vt quilibet appetens honorem,deo hunc præbendi cui voluerit auferat potestatem.Igitur à seditione & huiusmodi turba quiescite.Mane vero omnes qui sacerdotium quæritis,thuribulum singuli portantes à vestris domibus cum thymiamate & igne venite.Sed & tu Core cede deo iudicium,& in his eius expecta sententiam,& non temetipsum deo velis facere meliorem:sed potius adesto, de hoc honore taliter iudicandus.Necnon & Aaron arbitror interesse iudicádum,cum & eiusdem sit generis,& in nullo possit de rebus sacerdotij iuste culpari.Conuenientesq; pariter coram omni populo incensum facite:& cuiuscunq; vestrum sacrificium suaue iudicauerit deus,hic vobis ordinabitur sacerdos:& ita derogatione fraterna,tanquam ei honorem sacerdotij ego donauerim,liberabor. Hęc Mose dicente,& à turba & ab eius suspicione multitudo cessauit, & laudauerunt cuncti quæ dicta sunt.Erat enim vir optimus,& loqui vtilia videbatur.Tunc siquidem conciliũ est solutum.Altera vero die cuncti congregati sunt in ecclesia,vt adessent sacrificio & electioni de sacerdotio concertantium.Eratq; populus conturbatus,cum esset multitudo suspensa spe futurorum:& alij delectarentur,si Moses malignus ostenderetur:sapientes vero si huiusmodi seditione liberarẽtur,Metuebát enim, ne procedente turba ordinator eorum disciplinę deperiret.Omne siquidem vulgus cum naturaliter queri congaudeat de eis qui in potestate sunt constituti, ad ea quæ forte placuerint sententiam tumultus efficit.Moses autem missis ad Datan & Abirom ministris,eos secundum constitutum venire iussit & sacerdotium expectare.Cum vero nec obedire eos nuncij retulissent,nec velle dicerent Mosi quasi contra omnem populum malignitate crescente succumbere,audiens hæc ab eis Moses,sequi se maiores natu præcipiens,ibat ad Datan & Abirom,nec indignum esse putabat ad superbos accedere.Illi vero nihil contradicentes secuti sunt.Datan autem & qui cum eo erant,cognoscentes Mosen cum nobilibus populi ad se venire,accedentes cum vxoribus & filijs ante tabernacula respiciebát quid Moses esset acturus:erantq; circa eos constituti famuli,vt,si vellet aliquam violentiam Moses facere,vindicarent.Ille vero cum venisset in proximum, manus ad cœlos tendens,multumq; clamás,ita vt populus cunctus audiret,ait: Domine cœli & terræ & maris,tu enim mihi meorum actuũ fidelissimus testis existis,quoniam omnia tua voluntate feci,tu fugientibus præbuisti viam,misericordiam in omnibus faciens necessitatibus Hebræorum,esto meus & in his verbis auditor. *Oratio Mosi* Tibi nanque nec quod agitur nec quod cogitatur absconsum est:& ideo neque comprimis veritatem,vt horum contra me velis defensare ingratudinẽ. Antiquitatem scilicet meæ generationis ipse nosti certissime,non auditu cognoscens,sed visu his quæ facta sunt tunc assistens.In his ergo quæ de me,licet veritatem aperte scientes,iniuste suspicantur,te testem mihi precor assistere . Ego nanque vitam simplicem habens,mea quidem virtute,tua vero voluntate, hác

mihi Rahuele socero meo relinquente,bonorum illorum adeptionem deserens, meipsum tradidi pro istorum ærumnis: & primum quidem pro libertate eorum, nunc vero salute maximos labores toleraui,omniq; periculo me prone subieci. Nunc ergo quoniam velut malignus in suspiciõe sum viris,quorum vita meo labore subsistit,tu qui mihi locutus es in monte Sina,& tuæ tunc vocis auditorem esse voluisti,& inspectorē prodigiorũ quæ in illo loco fecisti,& iussisti ad Ægyptum properare,& tuam voluntatem his innotescere:qui Ægyptiorum remouisti felicitatem,& à seruitute his prębuisti refugium,mihiq; potestatē Pharaonis paruulam quidem demonstrasti,& in terram pelagus nescientibus nobis itinera conuertisti,& permixtum mare Ægyptiorum necibus conturbasti:qui nudis armorum munimina contulisti,qui corruptos fontes nimis hæsitantibus potabiles fecisti,potumq; nobis ex lapidibus præbuisti,qui à terrenis cibis inopes maritimis satiasti,qui etiam cibum cœlestem præbuisti primitus non inspectum,qui legum modum dedisti & ordinem nostræ Reipublicæ demonstrasti: veni domine omniũ iudex,& testis esto meus,quem suffragia vlla non redimunt:tu nosti quia nullum munus ego contra iustitiam ab Hebręis accepi,nec condemnaui propter diuitias paupertatem,nec contra vniuersitatis læsionē conuersatus sum:qui nũc in extraneas meorum studiorum suspiciones incurri,tanquam te non iubente, sed mea potius voluntate sacerdotium Aarõ dederim:ostẽde pariter nunc, quia omnia tua prouidentia gubernantur: & nihil fortuitu,sed tuæ voluntatis interpositione perueniunt ad effectum: & quoniam geris solicitudinem generis Hebræorum,vindica in Datan & Abirom,qui te de insensibilitate condẽnát,quasi mea videantur arte compressi. Fac itaque super eos apertum iudicium prouenire,ita vt contra tuam gloriam sæuientes,non eos communi modo facias transire de vita,neque humana lege morientes de seculo pręsenti recedere: sed deglutiat eos simul & generationem & substantiam eorum terra quam calcant. Hæc enim erit tuæ virtutis ostensio, atque doctrina cunctorum. Sic enim castigabis eos,qui talia de te non bene suspicantur,sic ego minister præceptorum tuorum fidelis omnibus apparebo. Si autem vere contra me derogasse noscuntur,illos quidem innoxios ab omni læsione seruato:necē vero quam illis optaui,facito meá & pœnas ab eo exige,qui tuam voluit nocere plebem, vt de cętero pax concordiaq; succedat: Sana multitudinem tuis præceptis obedientem,illæsam custodiens eam,& à pœna peccati huius exortem. Tu siquidem nosti,quoniam iustum non est,pro eorum malitia supplicium sustinere communiter cunctos israelitas. Hæc eo dicente simul & flente,repente quidem terra commota est,& veluti violentia venti turbatis fluctibus agitata. Populis autem cunctus expauit, grauiq; & durissimo strepitu per illorũ tabernacula cõcitato,terra scissa est,& absorbuit Datan & Abirom: & omnia quæcunq; erant illis gratissima, in ea sunt prorsus absorpta. Quibus sic exterminatis,vt non occurrerent quidem illud agnoscere: mox apertio terrę super eos reducta est, & ita redintegrata,quasi nihil horum quæ pręd icta sunt,factum esse videretur inspicientibus. Et illi quidem ita perierunt. Probatione vero diuinę virtutis effecta,cognati quidem illorum dolebát non solum calamitatem,quę digna gemitu quidem videretur,sed etiam proximitatis affectu. Sapientes autem,quos euidenter voluntas latebat,illorum euẽtus iudicij certos fecit,& decernentes quia veluti erratici deperissent,qui fuerát cum Datan,de eis neque contristabantur. Igitur Moses euocauit eos qui de sacerdotio contendebant propter sacerdotum probationem: quatenus scirent, cuius sacrificium deus susciperet,illum constitui sacerdotem. Conuenientibus autem ducentis quinquaginta viris,qui & propter patrum virtutem honorabantur à populo,& propter suam illos etiam transcenderant: processerunt quoque & Aaron & Core,& ante tabernaculum omnes sanctificauit in thuribilis quæ ferebant. Ignis vero repente tantus effulsit , quantum nullus opifex vidit, nec de

nec de terra prolatus, vel concursione fluctuum, aut violētia spirituum, vel materia adinuicem percussa, spōte aliquando visus est exilire: sed qualis potuit dei voluntate succendi, & clarus & flammeus: quo veniente super eos, cuncti ducēti & quinquaginta & Core simul extincti sunt, ita vt neque etiam corpora eorū alicubi viderentur. Solus autem liberatus est Aaron, nihil ex igne læsus, qui vtique à deo videbatur electus. Moses igitur his pereuntibus, volens pœnam eorū memoriæ reseruare, eamq; futuros agnoscere, iussit Eleazarum filium Aarō thuribula eorum circa altare æneum collocare, vt in memoriam essent futuro generi, quæ illi sunt passi, qui putabant virtutem dei se posse deludere. Et Aaron quidem iam non munere Moseos pontificatum se habere credebat: sed dei iudicio patefacto, cum filijs firme ipso honore fruebatur. Seditio tamen neque ita cessauit, sed multo magis augebatur, & crudelius accrescebat. Eratq; tumultus valde deterior, & nunquam hoc malum finiri putabatur, sed longo tempore permanere. Homines nanque credentes iam nihil pręter dei prouidentiam geri, & absq; dei gratia hęc circa Mosen gesta minime iudicantes, culpabant Mosen: eo quod tanta ira dei non tam propter iniustitiam punitorum, quàm propter fauorē Mosi prouenerit. Illos enim perisse dicebant, nihil delinquentes, nisi quod circa dei religionem studium habuissent: Mosen vero interitu talium virorum, & optimorum omnium populum deleuisse, insuper & fratri sacerdotium dedisse quod auferri nequiret, nullumq; alium ad hoc vlterius promouendum, cum priores viderent ita perisse. Super hæc etiam & à cognatis extinctorum supplicatio multa fiebat ad populum, vt gloria Moseos minueretur: hoc enim ad suam cautelā accedere iudicabant. Moses autem diu populum in tumultu constitutum patienter audiebat, & metuens ne quid iterum seditionis emergeret, & magnum malum aliquod proueniret, in ecclesiam multitudinem congregauit, & sustinens audiebat: nec ad satisfactionem veniebat, ne magis vulgus exacueretur auditu. Hoc autē solum principibus tribuum prędixit, vt nomina tribuum suis virgis inscripta portarent. Illum enim sacerdotium habiturum, in cuius virga deus indicium gloriæ designasset. Portauerunt ergo omnes alij virgas, & Aaron scribens in virga sua tribum Leui, easq; Moses in dei tabernaculo collocauit. Altera vero die protulit virgas, erant enim cognitæ, cum eas tūc singuli viri signassent, & coram multitudine deportassent. & alias quidem virgas in quo schemate Moses accepit, in eo permansisse videbant: de Aaron autem virga germen & ramos ortos, & fructum speciosum amygdalæ ex eo ligno processisse mirabātur. Tunc obstupescētes huiusmodi visionem: & licet aliquod fuisset odium circa Mosen & Aarō, hoc continuo relinquentes, mirari cœperunt in illis dei iudicium: & de cætero placito diuino fauentes, sinebant Aaron habere pontificatum. Ille siquidem tertio iā eum ordinante deo, hunc honorem firmissime possidebat. Hebræorum itaque seditio licet multo tempore viguerit, hoc tamen modo quieuit.

Core cum ducētis & quinquaginta exustisē

Iterum seditio orta

Num. 17

Virga Aaron frondiuit

Quemadmodum Moses instituit decimas dare Leuitis, & sacerdotibus: & de morte Mariæ & Aaron primi sacerdotis domini: cui successit Eleazarus filius ipsius, Cap. III

IGitur Moses Leuitarum tribū seruituram deo, à prælijs & militia segregauit: ne propter inopiam aut quæstum necessariorum ad vitam præsentem, essent circa sacrificia negligentes: iussitq; vt dum secundum dei voluntatem Chananæam obtinerent Hebręi, Leuitis octo & quadraginta ciuitates bonas & præcipuas distribuerent: sed & terram ante muros duorum milium cubitorum ad eos pertinere descripsit. Super hæc autem & populum constituit annuorum fructuū decimas ipsis Leuitis sacerdotibusq; prębere. Hæc enim sunt quæ accepit hæc tribus à populo. Necessarium autē iudicauit, ipsorum sacerdotum quæ sint propria declarare. Quadraginta octo quidem ciuitatum tredecim ex eis Leuitis cedere pręcepit, & decimarum quas à populo per annum accipiunt decimas eis diuidi:

Num. 18

insuper etiam primitias omnium frugum.de terra nascentiũ,deo populum offerre iustum esse sanciuit. Quadrupedum vero quæ sacrificijs offerũtur quod primitus nascitur,si masculinũ sit immolandũ præberi sacerdotibus iussit, & vt ipsi cum domo tota epularentur in ciuitate. Sacratorum vero,quæ comedi non possunt ab eis secundum patrias leges,dominus siclum & dimidium eis præberi sanciuit. Pro homine vero primogenito quinq; siclos. Sunt autem apud eos primitiæ etiam tonsionis ouium & messium,vnde panes facti eis solenniter ministrãtur. Si qui vero eorũ semetipsos vouerint,quos Nazaræos appellant, comam nutrire,& vino non vti,isti dum capillos suos dedicant, propter sacrificia venientes ad sacerdotes, Corban offerũt deo,quod significat munus:mulier quidem triginta siclos,vir autem quinquaginta. De his vero quicũq; sunt egeni pecunijs,licet sacerdotibus vt voluerint iudicare:sed etiam his qui domibus immolant: epulationis causa non religionis,necesse est offerre sacerdotibus pectus & dextrũ brachium pecoris. Et sacerdotibus quidem Moses ex his, quæ pro peccatis populus sacrificans præbet,sicut in præcedenti libro significauimus,hoc dari constituit. Omnium vero quæ sacerdotibus offerũtur,participari constituit,& seruos, & filios,& mulieres,absque hostijs quæ offeruntur pro peccatis. Illas enim in tẽplo soli masculi sacerdotes ea die consumunt. Cum hæc Moses constituisset,surgens cum omni exercitu,ad terminos Idumææ venit,& legatos ad regem Idumæorũ misit,poscens viã sibi concedi,quã se confidebat accipere,& illum cum nihil læderetur sine dubitatione præbere. Necessaria nanq; exercitui se ministrare dicebat,& aquæ pretiũ eos iubebat accipere. Ille vero his,quæ à Mose petebãtur,nõ consentiens,neq; viam cedens,sed castrametatus occurrit,prohibiturus eos si violenter transire præsumerent. Moses autem dum deus fieri pugnæ initium non iussisset,recedebat,per desertum faciens iter. Tunc itaq; sororem eius Mariam finis vitæ accepit,cum quadragesimum complesset annum ex quo Ægyptum dereliquit,zantici mensis initio secunda luna:sepelieruntq; eam publice nimis splendide,supra montem quendam qui vocatur Hor:& post triginta dies à fletu populum Moses hoc modo purgauit: Vitulam fœminam aratro & cultura expertem, totamq; rubeam,paululum ab exercitu procul eductam,in loco mundissimo põtifex immolauit: & eius sanguine septies digito aspersit tabernaculũ dei: deinde incensa, vt erat,tota vitula cum pelle atq; visceribus,lignum cedrinũ in mediũ ignem miserunt,& hysopum & lanam coccineam,colligensq; omnem cinerem vitulæ vir mundus:posuit in locum purissimum. Hi ergo qui morte polluti erãt, paululum cineris in fontẽ mittentes,& hysopum baptizantes,& hoc cinere spargentes tertia & septima dierum,erant in reliquo mundi. Hoc etiam ad promissam sortem venturos seruare præcepit. Postquam vero propter luctum sororis in exercitu huiusmodi purgatio facta est,duxit populum per desertum & per Arabiam,venitq; ad locum quem Arabes Metropolim suam putant, primo quidem Archim nominatum,qui nũc Petra vocitatur. Hic itaq; cum esset excelsus mõs, ascendens in eum Aaron,Mose sibi manifestante quia moriturus esset,vidente cuncto exercitu,erat enim è diuerso locus vbi erat populus constitutus, exutus pontificali stola,tradens eam Eleazaro filio,ad quem propter ætatem pontificatus aduenit,mortuus est populo eum vidente:ipso quidem anno quo soror videbatur esse defuncta,cum vixisset annis tribus,& viginti,& cẽtum. Defunctus est autem secũda luna initio mensis qui apud Athenienses quidẽ Ecatombaion apud Macedones autem Lochos,apud Hebræos vero Sedebath,apud Romanos nuncupatur Augustus. Cumq; luctus populi super eum diebus triginta fuisset expletus,post hæc cessauit.

De Nazariis Corban offerũt deo

Maria soror Mosi moritur

Quemadmodum Seon & Ogreges Amorræorum,bello vicit Moses & filij Israel. Caput IIII

Num. 21

SVmens igitur Moses inde exercitum,venit ad fluuiũ Arnõ,qui de montibus Arabiæ descendens,& per totũ desertum fluens,in stagnum Asphaltiten erũpit,diuidens

pit,diuidens Moabitidem & Ammonitida. Hæc autem terra est fructifera, & nominum multitudinem bonis ibi nascētiū alere copiosa. Ad Seon itaq; regem eius regionis Moses misit, populo viam petens, vt fœderibus quibus vellet ille credere factis, in nullo læderentur, neque terra, neq; qui sub eo constituti esse videbantur: sed etiam venalia populo sub pretio fore vendenda, sicut illorum procuraret vtilitas: & aquam peregrinis vt vellent eos venundare deposcens. Seon autem hæc negans, proprium armauit exercitū, vt Hebræis Arnon fluuiū transire prohiberet. Tunc Moses videns hostiliter Amorræum insistere, non passus vt Hebræis per inertiam proueniret inopia, primitus accessit ad eos: & cum esset difficile vt præualeret contra Seon, consuluit deum, si eum pugnare permitteret. Cumq; deus victoriam promisisset, fiducialiter ipse ad certamen aduenit, & exercitum totum exacuit: dicens eos bellandi nunc desiderio potituros, quo diuinitas vti iubebat. Illi vero vt desiderabant potestate percepta, sumentes arma ad prælium repente profecti sunt. Amorræus itaq; insistētibus populis cum iam non esset æqualis, ipse quidem Hebræos obstupuit: exercitus autem eius, fortem se non opere, sed timore respondit. Prima ergo congressione non tolerantes resistere & sustinere Hebræos, in fugam versi sunt: hoc sibi potius pro salute, quàm pugnare vtile iudicantes. Confidebant enim in ciuitatibus valde munitis, in quibus cū reclusi fuissent, nihil profuit eis. Hebrei nanq; dum eos fuga declinare respicerēt, in sistebant: & irrumpentes eorum aciem, eos insecutione perterruerunt. Illi siquidem disrupti fugiebant ad ciuitates, Hebræi vero persequentes nequaquam fatigabantur: quando & ad labores præparati, & vti fundibulis exerciti, & in omnibus iaculis propter facilitatem armorum ad persequendum videbantur aptissimi: ita vt cum hostes longius essent, fundibulis & iaculis sternerentur vt proximi. Multa ergo cædes effecta tunc noscitur, quando etiam fugientes vulneribus vexabantur: laborabantque potius propter sitim, quàm propter fugam. Erat enim tempus æstatis. Et cum hostes desiderio sitis, plurimi ad fluuium concurrerent fugientes, circundantes eos Hebręi percutiebant, omnesq; illos iaculatos sagittatosq; peremerunt: ita vt etiam Seon eorum rex simul extingueretur. Hebræi vero mortuos spoliabant, prædamq; sumebant, multamq; copiam habuerunt ex illa terra, cum esset adhuc plena fructibus. Tunc igitur exercitus sine terrore iam captis hostibus egrediebatur ad epulas. Nullū enim eis erat impedimentum pugnæ, cum omnes præter paucos deperissent. Amorręos siquidem huiusmodi peremptio comprehendit, qui nec prudentia videbātur astuti, nec opere necessario boni, quorum Hebræi terram late ceperunt. Est autem hic locus inter tria flumina positus, quasi naturam insulæ tenens. Quem locum Arnos quidem à meridiana parte circundat, Iaboch autem septentrionis circuit latus, qui in Iordanem fluuium descendens, illi etiam nomen tradidit. Occidentalem vero partem eius regionis. Iordanis ripa concludit. Quum ergo res illę ita consisterent, Israelitis instabat Og Galadinæ & Galanitidis rex, ducēs exercitum copiosum, & festinans quidem tanquam solatium amico Seon præbiturus. Cum vero eum iam cognouisset extinctum, etiam tunc deliberauit congredi cum Hebræis, putans se præualere, eorumque virtutem experimento cognoscere. Cumq; fuisset spe sua deceptus, & ipse bello mortuus, & omnis eius exercitus est peremptus. Moses autem Iaboch fluuium transiens, regnum Og regis perambulabat, ciuitates destruens, & omnes inhabitatores eius occidens: qui & diuitijs omnibus in illa terra, & virtutibus & opulentiæ multitudine præcellabant, Og autem regis magnitudo & pulchritudo fuit vehemens, qualis est paucorum. Erat enim manu vir fortis, vt operibus virtutis magnitudo & pulchritudo corporis videretur æqualis. Fortitudinis vero eius & magnitudinis sunt experti, qui lectum eius viderunt in ciuitate Rabatha regni Ammonitidum, factum quidem ex ferro, quatuor vero cubitorū latitudinem habentem, longitudinem vero duplicem, & vno cubito fotiorem. Hoc igitur cadente non ad præ-

Seon rex occisus

Og rex cum exercitu perimitur

ſens ſolummodo Hebræis rerum fiducia eſt conceſſa,ſed etiam in futuro cauſa
Alias.XL eis bonorum moriēns eſt effectus. Nam ſexaginta vrbes clare nimis munitas illiq; ſubditas tenuerũt:prædamq; copioſam,& ſeorſum ſinguli,& communiter omnes adepti ſunt.

De Ba lach Moabitarum rege:de Balam propheta, qui conſilium dedit Balach,quo modo ſeduceret populum: & de vltione quæ ſecuta eſt,& ſeductos Hebręos,& ſeductores Madianitas:& vbi Moſes Ioſue ſucceſſorem ſibi conſtituit. Caput V

MOſes itaq; caſtrametatus deduxit exercitum ad Iordanem circa magna cãpeſtria,cõtra Hiericho ciuitatem opulentiſſimam, & palmas atq; balſamum ferre copioſam. Cœperunt autem proni eſſe Iſraelitæ, & deſideriũ habere bellandi. Porrò Moſes cum paucis diebus deo pacificas hoſtias immolaſſet,populumq; epulari feciſſet,partem quãdam armatorum miſit, qui & terram
De Balach rege Madianitarum Madianitarũ explorarent,& eorum patrias obſiderẽt. Cauſa vero bellandi aduerſus eos huiuſmodi fuit. Balach Moabitarum rex dum amicitias paternas haberet,atq; ſocietatem circa Madianitas,& Iſraelitas videret tanto cremẽto proficere,etiam de rebus ſuis in formidine nimis erat conſtitutus. Deniq; non credebat terram aliam Hebræos quærere niſi ſuam,cum promiſiſſet vtiq;deusChananæam illos fore poſſeſſuros:velociterq; ſtuduit amicos de hac re ſuis tentare ſermonib. & pugnare quidem ipſe in felicitate conſtitutus,contra illos qui obſtringeretur ærumnis non iudicauit: ſed prohibere magis eos,ne potiores efficerentur:deliberauitq; legationem pro eis ad Madianitas protinus deſtinare. At illi
Nume.22 dum eſſet quidã ab Euphrate propheta pręclarus illorum temporum,eiſq; nimis amicus,miſerunt ad eum cum legatis Balach viros de ſuis fide digniſſimos, rogãtes vt veniret ille propheta,quatenus pro perditione Iſraelitarum maledictiones faceret. Qui venietes legatos ſuſcepit. & largitatẽ eis hoſpitalitatis exhibuit Cũq; cœnaſſet,dei voluntatem conſuluit,quæ foret,& pro quibus Madianitę rogarent. Cumq; deus impedimentũ eorum voluntati feciſſet,ad legatos rediјt:deſiderium quidem ſuum & ſtudium eis oſtendens circa ea quæ ab eo requirerent, ſed deum reſiſtere ſuæ voluntati dicens,qui eum ad tantam gloriam propter veritatis eloquium perduxiſſet:exercitumq; pro quo maledicendo eum venire rogarent,eſſe nimis deo amabilem:ſuadebatq; ſimul,vt propter hanc cauſam inimicitias ſuas ab Iſraelitum gẽte ſuſpenderent. Cumq; hæc dixiſſet,legatos dimiſit. Madianitæ vero,Balach vehementer inſiſtente,& preces maximas offerente,miſerunt iterum ad Balaam. Tunc ille ſtudens aliquid viris illis pręſtare,deũ denuo conſuluit. Qui volens eam rem experimento probare,iuſſit ne legatis in aliquo contradiceret,ſed cum eis iret. Qui arbitratus deum hæc ei non pro deceptione iuſſiſſe,cum legatis mox ibat. Angelo autem ſancto occurrente ei per viã in quodam anguſtiſſimo loco,qui erat accinctus gladio bis acuto, aſina in qua Balaam ſedebat,intelligens diuinum eius ſpiritum,declinauit cum Balaam ad vnã maceriam,nõ ſentiens plagas quas ei Balaam inferebat, dum percuſſa ad maceriam vexaretur. Cum vero inſiſteret angelus,aſina percuſſa,voluntate dei vocem loquentis emiſit,Balam accuſans velut iniuſtum,quod dum prioribus miniſterijs nihil quod de ea quereretur haberet,tunc ei plagas inferret:non intelligens,quoniam voluntate dei prohiberetur ab his quæ feſtinaret implere. Cum-
Asina plane loquitur que Balã,aſina humane loquente,perturbaretur,palã etiam angelus apparuit, eumq; increpare de plagis aſinę cœpit,tanquam non eſſet hæc culpa iumẽti,ſed quod eius iter contra dei voluntatem fieri prohiberetur. Metuens autẽ Balaam, ſtuduit remeare:ſed deus eum confortauit vt iret præcipiens,vt quicquid eius in mentem poneret, hoc ille manifeſtaret. Et ille quidem, cum hæc dixiſſet deus, venit ad Balach,Rege vero decenter eum valde ſuſcipiente,petebat vt ductus ad quendam montium,conſideraret quemadmodum Hebræorum exercitus eſſet conſtitutus. Balach autem ipſe per ſe deduxit prophetam cum regio miniſterio in

sterio in montem, qui supra eorum caput videbatur existere: Abierat enim ab num.23
Hebræorũ exercitu stadijs sexaginta. Vidensq; eos ille, præcipit, vt septem aras
rex constitueret, & totidem tauros & arietes adduci iuberet. Cumq; rex celerri-
me ministrasset, ille hæc immolauit holocausta. Quo facto, cœpit è diuerso bene num.24
dicere, dicens: Hic populus felix, cui dabit deus multorum possessionem bonorũ, Diuinatio Balaam de populo Israel
eritq; eius auxiliator in omnibus, & præsulem prouidentia sua ei concedet: ita vt
nullum hominum genus sit, quod non virtutem eius & studia iudicet optima, &
ab omni malitia segregata. Hæc itaque & vos habebitis, & melioribus filijs re-
linquetis. Deo quippe vos solos homines intendente, & vbicũq; fueritis in omni
terra sub sole posita feliciores habente. terram vero in quá vos ipse misit obtine
bitis, seruituram semper filijs vestris, quorumq; gloria complebitur omnis terra
simul & mare: & sic abundabitis in orbe terrarum, vt omni terræ habitatores ex
vestro genere præbeatis. O admirandum te atque beatum exercitum, qui tantus
ex vno patre creatus es. Sed nunc quidem vos adhuc paucos Chananęorũ terra
suscipiet, scituri orbem terrarum vestrum fore habitaculũ in æternũ. Nam mul-
titudo vestra ita & insulas dilatabitur, & in omnes terras, sicuti nec cœli nume-
rus est astrorũ. Et cũ tanti fueritis, nec vbertatẽ vobis negabit deus, in pace om-
nia bona ministrando, & victoriam atq; potẽtiam in bello largietur, & filios ini
micorum qui contra vos aliqua præsumptione contenderint, subiugabit. Non
enim vltra reuertetur aduersarius vester victor, qui filios suos lætari faciat aut
vxores. Tanta vobis fortitudo prouidentia dei præstabitur, cui grandia minuere
virtus est, & latius augere quæ parua sunt. Talia siquidẽ ille sua sacratione præ
ferebat: cum non esset in semetipso, sed potius spiritu dei vinceretur. Balach au
tem contristato & proclamante, eo quod pactum transcenderet, qui fuisset à suis
amicis magnis muneribus inuitatus: & cum venisset pro maledictione hostium,
laudaret eos, & cũctorum beatiores ostenderet: ait ad eum Balaam: O Balach,
de cunctis rebus cogitas, & putas in nobis esse de talibus quicquá dicere seu ta-
cere, quando dum nos spiritus dei præceperit, voces & verba quæ ipse vult nihil
scientibus nobis emittit. Ego vero recordor, quomodo tu & Madianitæ suppli- Verba Balaam ad ba.
cantes me huc desiderabiliter adduxistis, & propterea veni: fuitq; mihi votiuum
in nullo tuum desiderium violare. Sed melior est deus horum, quàm quæ ego ti-
bi præstare credebat. Nimis enim insani sunt, qui præscientiam humanarũ rerũ
apud semetipsos ita suscipiunt, quatenus non ea quę diuinitas dictat dicant, quo
magis illius violentiam faciant voluntati. Ego siquidem hunc exercitum neque
laudare proposui, nec in quibus bonis genus eorũ deus habiturus sit aperire: sed
deus propicius eis existens, & festinans eis felicem vitam gloriamq; præbere per
petuam, hæc mihi verba promissionum talium ministrauit. Nunc autem quoniá
mihi votum est tibi præstare & Madianitis, quorum preces me repellere inde-
cens, & nimis veni rursus aras alias erigamus, & sacrificia proxima prioribus
celebremus: si forte flectere potuero deum, vt me permittat hos homines maledi
ctionibus obligare. Cumque Balach fieri permisisset, & secundo sacrificanti ne-
quaquam numen vt Israelitas malediceret annuisset: cadens pronus in terram,
prædicebat passiones regibus affuturas, & quęcunque ciuitatibus eximijs erant
euentura: quarum aliquas quidem nec habitari contingeret. Quæ etiam facta
sunt: dum hæc temporibus priscis per terram siue per mare vsque ad memoriam
meam hominibus euenissent. Et cum hæc omnia talem terminum exceperint,
qualem ille prædixit: quilibet conijcere potest, quomodo & in futuro sic erit,
quemadmodum præfatus est ille. Balach autem indignatus, eo quod male-
dicti non erant Israelitæ, remisit Balaam nullo honore muneratum. Ille vero
iam discedẽs & circa transitũ Euphratæ veniẽs, & Balach principibusq; Madia
nitarũ vale dicens, ait: O Balach & Madianitæ præsentes, oportet me & pręter
voluntatẽ dei vobis præstare consiliũ. Hebræorũ quippe genus nulla pestis ap-
prehendit, nec bella, nec aliqua necessitas: nec sterilitas fructuum terrenorum,

nec

nec alia quælibet eos causa corrumpit. Est enim cura deo, liberare eos ab omni malo: nullamq; permittere super eos venire huiusmodi passionem, quatenus omnes deperire debeant. Euenient autem eis pauca, & ad modicum temp9, ex quibus humiliari videbuntur. Sed deinde intelligent, quia pro timore eis fuerit illa vexatio. Vos autem quandam victoriam ad breue tempus aduersus eos lucrari desideratis, quod impetrabitis, si hæc quæ moneo feceritis: Filiarum vestrarum speciosas præcipue virgines, quibus subdi & deludi castitas possit inspicientium propter pulchritudinis honestatem, circa eorum exercitum proxime destinate: & supplicantibus eorum iuuenibus, vt earum amplexibus misceantur, præcipite, quatenus dum eos concupiscentia viderint obligatos, deserant: rogantibusq; manere eas, non primitus annuant, quàm eos patrias leges relinquere iubeant, simul & honorem dei qui eas posuit eis, & Madianitarum atq; Moabitarum colere ritum cogant. Sic enim illis indignabitur deus. Cum hęc ille dixisset, abscessit. Madianitæ vero dum misissent filias suas, sicut ille monuerat, Hebræorum iuuenes decepti sunt pulchritudine puellarum: & ad earum colloquia venietes, rogabant quatenus earum pulchritudine fruerentur, nec consuetudinis proximitate recederent. At illæ libenter hæc verba audientes, consenserunt eis, obligantes eos amore suo. Quibus dum cõcupiscentia creuisset, eos illæ cœpere deserere. Dumq; illos angustia de mulierũ discessione crudeliter inuasisset, vberrimis fletibus exorabant, ne eos illæ desererent, sed futuras vxores & dominas omniũ substantiarum suarum manere poscebant. Hæc autem cũ iurisiurandi religione firmabant, deumq; mediatorem in promissione faciebant, flentes, & vndique se metipsos misericordia dignos mulieribus ostendentes. Illæ vero dum eos seruitute iã captos esse cognoscerent, & omni vinculo fidei consuetudinis obligatos, eis talia cœperunt edicere, Nobis quidem ô fortissimi iuuenes domus paternæ sunt, & bonorum magna possessio, parentumq; & domesticorum fauor atque dilectio, nihilq; horum egentes venimus ad vestrum alloquium, nec quæstum speciosi corporis requirentes, vestram nobilitatem adiuimus: sed viros bonos & iustos existimantes, honorare vos xenijs quibus indigeatis aduenimus. Nunc vero quando dicitis circa nos habere dilectionem, & nostro contristari discessu, neque nos vestras præces abijcimus, sed tantummodo fidem volumus fauoris vestri percipere: per quam nos credere dignissimum iudicamus, vt vestram conuersationem diligentes, vxores esse possimus. Formidamus etenim, nedum fueritis satietate nostræ consuetudinis adimpleti, deinceps contumelijs affectas ad parẽtes nos proprios remittatis. Rogantibus autem illis, & vt vellent fidem daturos se pollicẽtibus, & ob amorem in nullo contradicentibus, dixerunt illæ. Quoniam hæc quidem vobis placent, moribus autem & vita vtimini omnibus aliena: ita vt etiam cibos proprios habeatis, & pocula cum nullo communia: necesse erit volentibus vobis habitare nobiscum, etiam & deos colere nostros: nec erit indicium aliud circa nos vestri fauoris, nisi eosdem deos quos nos, adoretis: nullusq; culpabit vos, si terræ ad quam venistis, eius colatis & numina: vtiq; cũ dij nostri sint cõmunes omnibus, vester vero in nullo sit talis. Dicebantq; eis, vt aut quę essent omnium ea facerent: aut aliam quærerent terram, in qua possent legibus proprijs conuersari. Illi autem amore earum deuincti, optima illas dicere iudicantes, & semetipsos tradentes voluptatibus earum, patria iura transgressi sunt: deosq; plurimos iam putantes, & immolare eis lege prouinciæ proponentes, cibis etiam extraneis congaudebant: & omnes ad libidinem mulierum contra leges proprias insurgebant, ita vt iam per omnem exercitum iuuenes agerẽt contra legem, & seditio priore multo peior incideret, cum omnino solennitates iam proprię deperirent. Nam dum semel iuuenes mores attigissent extraneos, eos vberius appetebant. Sed & siqui priorum virorum propter virtutes patrum nobiles erant, cum eis vitio subiacebant. Denique Zamarias princeps tribus Symeon, dum haberet Chozabi Madianitidem mulierem, ducis cuiusdam filiam

Colium Balaam aduersus Israel (margin)

Nume. 25 (margin)

filiam,viri inter illos valde potẽtis,vxore iubente ante solennitates Mosaicas, quod illam magis delectaret,effecit,non immolando lege patria, sed alienigenæ nuptias eligendo. Et dum hæc ita gererentur. Moses metuẽs,ne quid peius accideret,congregãs populũ in ecclesia,nullum equidem nominatim culpauit,nolens quenquam desperatione deijcere:quia dum laterent,poterant pœnitere. Dicebat autem,quomodo non agerent digna se,aut suis patribus opportuna, dum libidinem deo præponerent,& ei placentia violarent : oportere tamen, vt dum adhuc bene eis esset,reuerterentur ad fortitudinem : arbitrantes non ad vim inferendam leges esse positas,sed ad concupiscentiam repellendam. Super hæc autem adijciebat non esse rationabile,vt qui casti fuissent in eremo, nunc constituti inter bona tanta peccarent: & res quas adepti fuerant per indigentiam, tempore vbertatis amitterent. Et ille quidem hæc dicens,conabatur emendare iuuẽculos,& ad pœnitentiam eorum quę gesserant reuocare. Post quem surgens Zamarias,ait: Tu quidem ô Moses vtere legibus,quas ipse posuisti,ex ipsa consuetudine eis firmitatem attribuens:& quoniam iam frequenter castigasti hebręos, qui non bene seducuntur,me in his quæ tyrannice imperas non habebis obnoxium. Non enim aliud quicquam hactenus sub figmento legum & dei,quàm iugum seruitutis nobis inferre machinaris,& tibimet defendere principatum: auferendo nobis desiderium,& proprium viuendi arbitrium, quod est liberorum & dominum non habentium. Crudelior itaque circa Hebræos tu solus eris Ægyptijs,castigare nos volens,& secundum leges tibi placitas singulorum voluntates astringere. Sed multo iustius est,vt tu potius puniaris:quando ea quæ omnibus indubitanter bene se habere videntur,solus exterminare contendis,&cõtra omniũ placita tuam valere sententiam. Mulierem itaque peregrinam,sicut ais, duxisse me fateor. A me enim audies meos actus sicut à libero. Non enim latere proposui,nec pro me alter delator erit. Et sacrificaui dijs,quibus sacrificandũ non iudicatis:iustum existimans per multos me debere acquirere veritatem, & non velut sub tyranno viuere, & omnem spem semper ex vnius conseruatione pendere. Dum hæc autem Zamarias de his quæ & ipse & alij male gesserant edixisset,populus quidem quiescebat formidine futurorum,legislatorem intendens,nolentem illius superbiam ex aduerso litigio prouocare. Metuebat enim, ne multi propter luxuriam verborum eius imitatores facti,multitudinem perturbarent: & in his quidem dimisere conuentum,sed causa mali potius augebatur. Cumque zamarias ex tali causa motus non fuisset, Phinees vir, & in alijs quidem rebus melior existens multorũ iuuenum, & dignitate patris transcendens coætaneos vniuersos,Eleazari sacerdotis filius & fratris Mosi nepos, dolens in his quæ gesserat zamarias,& antequã per licentiam fortior efficeretur iniuria, opere volens vltionem inferre,& iniquitatem ne cresceret amplius prohibere: dum adhuc qui hæc arripuerant minime punirentur, animi simul & corporis sic audacia cõfortatus est,vt nõ prius decertare quiesceret,quam victoriã in eo facto perciperet. Tunc ad tabernaculũ zamariæ veniens,ipsum euaginato gladio & Cozabi simul extinxit. Iuuenes autem omnes quib9 erat virtutis amor,& Phinees imitatores esse videbãtur,perimebant eos qui in culpa zamariæ similes existebant. Multi siquidem inique gerentiũ,horum virtute perempti sunt,omnesq; pestilentia perierũt,deo illis post hęc immittente languorem, Nam & quicũque eorũ conati fuerant,& cum prohibere debuerint,magis ad iniuriam dei eos exacuerant,pariter sunt extincti. Perempti sunt itaque ex eorum cœtibus,non minus quatuordecim milia virorũ, Hac itaq; causa exaggeratus Moses,ad interitũ Madianitarũ misit exercitum:de quorum prælio post paululum edicem9,narrantes primitus quod reliquimus. Iustũ nanq; est,legislatoris voluntatem nequaquã in hoc sine laude transire. Balaam enim(qui petitus fuerat à Madianitis, vt malediceret Hebræis, & hoc quidem complere diuina prouidentia non valuit,sed consilium dedit,quo hostes vtentes Hebræorum populum pene consumerent

merent) Moses magnifice nimis honorauit, eius diuinationis verba probãs: cum posset huius gloriam propriam facere, quando nullus qui mendacium argueret
num. 31 testis extaret. Illi nanque testimonium reddidit, & eum memoria dignum fecit. Et hæc quidem sicut voluerint, quicunque considerēt. Moses itaque pro quibus rebus prædixi, ad terram Madianitarum misit exercitus, ex vnaquaq; tribu duodecim milia virorum eligens, quorum ducem statuit Phinees, cuius fecimus paulo ante memoriam: qui leges custodiuit Hebręorum, & Zamariam transgrediētem eas ipse percussit. Madianitæ vero videntes exercitum contra se venire, & quantus nunquam aduersus eos accesserat: congregantes prouinciæ multitudinem, expectabant hostes, & vndique muniti excipiebant eos. Venientibus autem eis, congressione facta, Madianitarum cecidit multitudo quæ computari non posset, numerumq; transcenderet. Sed & reges eorum quinq; pariter sunt perempti, quorum nomina erant Eui, & Zur: Rebe, & Vr: Quintus vero rex est Recem: de cuius cognomine ciuitas in terra Arabum cõstituta, hactenus ab omnibus de nomine regis ædificãtis, Arecen vocatur, quæ apud Græcos dicitur Petra. Hostibus itaq; effugatis, Hebræi eorum tenuere prouinciam: multamq; sumentes prædam, & possessores cum mulieribus perimētes, solas virgines reliquerunt. Hoc enim Moses duci Phinees iusserat. Qui reuersus incolumem reduxit
num. 27 exercitum, & prædã valde copiosam, id est, boues quinquaginta duo milia sexa-
Moses Iosue successorem facit gintaseptem, asinos autem sexaginta milia, auri vero & argenti vasa innumeræ multitudinis, quibus vtebantur in domo. Nam per longam felicitatem ornatu erant valde locupletes. Deductæ sunt autem & virgines, quasi triginta & duo
num. 32 milia. Moses itaque diuisa in duas parte pręda, alterius quidem quinquagesimã partem Eleazaro dedit & sacerdotibus: Leuitis autem alterius quinquagesimã: reliquam vero vniuerso populo distribuit. Viuebantq; de cætero valde feliciter: eratq; eis per virtutem omnium bonorum copia, nullaq; tristitia eorum voluptates impediebat. Moses igitur cum esset senex, Iesum successorem sibi constituit ad prophetias, & ad militiæ principatum, sicubi necessarium foret, iubente deo, vt rerum teneret imperium. Iosue autem omni doctrina legum, diuinisq; ministerijs Mose docente erat instructus. Inter hæc autem duæ tribus, Gad, & Ruben, & Manasse dimidia, quadrupedum multitudine & omnibus alijs valde diuites, habentes commune consilium, rogabant Mosen, vt eis præcipue Amorræam concederet, quæ pascuis opima videbatur. Ille vero existimans eos timuisse Chananæorum pugnam, & honestam occasionem quasi pro pascuarum diligentia quæsisse, malignos eos appellabat, & turpem occasionem timoris adinuenisse: ipsosq; velle sine labore deliciari, dum omnes adhuc in ærumnis consisterent: & terram ideo quam peterent obtinere velle, ne de cætero cum eis laborarent, quibus terram se traditurum deus promiserat trans Iordanem, & aduersas gentes interempturum. Illi vero conspicientes iratum ducem, & contra se iustissime prouocatum, respondentes satisfaciebant, non pro timore periculorum, neque propter laboris defectum hoc petere: sed vt prædam in opportunis constituentes locis, expediti ad certamen & ad bella venire possent: dicebantq; se præparatos, vt dum possiderent ciuitates, ad custodiam filiorum & vxorum & facultatis suæ, vbique cũ exercitu properarent. Porrò Moses, cum iste sermo placuisset, vocans Eleazarum sacerdotem & Iesum, & ad vltimũ vniuersos, concessit eis Amorræam, ita vt auxilia conferrent cognatis suis, donec omnia complerētur. Accipientes itaq; ista conditione prouinciam, & ciuitates fortissimas possi-
nume. 15 dentes, filios & coniuges, & alia quæcunque poterant circumeuntibus impedimentum facere, in eis apte constituerunt. Ædificauit autem & Moses decem
Deut. 4 ciuitates, quæ in numero quadraginta octo forent: quarum tres distribuit, vt ad
De ciuitatib. fugitiuorum eas qui nolentes facerent homicidiũ, confugerēt: & tempus fugæ constituit, habētibus scilicet potestatem cognatis perempti occidere homicidam, si eũ extra terminos ciuitatis ad quam fugerat inuenirēt, quod nulli alij permissum est perpetrare.

petrare. Hæ siquidem ciuitates fugacibus distributæ sunt: Bosor quidem in Arabiæ finibus: Arimnam autem in terra Galaadinorũ, Gaulalim vero in Bataltide regione. Cumq; etiam Chananæorum terram obtinerent, tres alias ciuitates inter vrbes Leuitarũ Moses fabricãdas ad habitaculũ fugacium delegauit. Moses autem adeuntibus eum maioribus natu tribus Manasse: & dicentibus virũ insignem tribuũ fuisse defunctum nomine Orophatim: & filios quidem masculos non reliquisse sed filias: & cõsulentibus si earum fuisset hæreditas, aut si quidem aliquos de tribu sua ducerent, cũ hęreditate ad eos irent: si vero ex alia tribu alicui nuberent, hæreditatẽ in paterna tribu relinquerent, tunc manere vniuscuiusq; hæreditatem in propria tribu constituit. *Moses hæreditatem filiæ defuncti fratris constituit*

Moses prædicens se moriturum, statuit populo varias leges. Tandem ab hominibus & eorum conspectu clata circundatus nube sublatus est. Cap. VI

CVm vero iam quadraginta anni minus triginta diebus implerentur, Moses ecclesiam congregans ad Iordanẽ, vbi nunc ciuitas est Abila: locusq; palmarũ, cõueniente vniuerso populo, ita locutus est: O viri cõmilitones, & sicut deo placuit calamitatis longæ participes, centum viginti annis senectute cõfectum oportet me ab hac vita discedere. In his vero quæ gerenda sunt trãs Iordanem, iam non ero vester adiutor neq; pugnabo vobiscum, à deo prohibitus. Iustum tamen credidi, neque nunc meam deponere pro vestra felicitate curam, sed propriam iudicare vestræ vbertatis adeptionem, & memoriam meam in abundãtia bonorum referre vestrorum. Nunc igitur explanans, quemadmodum vos felices eritis, vestris filijs bonorum vestrorum relicturi possessionem, ab hac vita discedo: dignusq; sum, vt mihi fides habeatur, & propter pristinas virtutes, & eo quod animæ ad vitæ huius terminum venientes, cum omni loquantur integritate. O filij Israel, cunctis hominibus causa bonæ possessionis propicius deus est. Hic enim solus dignis hoc tribuere, & auferre in se delinquẽtibus potest: cui vos exhibere, quales vos ipse vult esse, simul & ego voluntatẽ eius sciens, aperte vos moneo. Nõ enim eritis beatissimi & in omnibus imitabiles aut felices, si aliquãdo ex illius mandatis cessaueritis. Possessio nanque bonorum, quam nunc tenetis, firma manebit: & præsentium rerum celerrimam securitatem habebitis, si solummodo quæ vos deus vult sequi his obediatis: & neque legum alienarum ordinem præponatis: neque pietatem, quam nunc circa deum geritis spernentes, ad modum alienum conuertamini: Hæc autem agentes, fortissimi cunctorũ eritis bella ferre, & inimicorum nulli succumbere. Deo enim vobis auxiliatore pręsente, cunctos vos postponere rationis est: præmia siquidem magna virtutis nobis sunt posita, quæ omni vita possideatis. Virtus etenim primitus bonarũ causarum est præmium, deinceps etiam aliarum rerum præstat augmentum: ita, vt dum inter vos ea vsi fueritis, magnam vobis conferat vitam, & inter alienigenas gloriosos efficiat, & apud posteros eminentes ostendat. Hæc itaque poteritis adipisci, si legibusquas dictante mihi deo constitui obediatis, easque custodiatis, & earum sapientiam meditemini. Ego autem discedo gaudens in vestris bonis, commendans vos castitati legis & bonæ conuersationis ornatui, virtutibusque ducum, qui prouidentiam vestræ vtilitatis exhibebunt: Deus autem qui hactenus vestri præsul extitit, pro cuius voluntate & ego vobis vtilis fui, non vsq; ad præsens stare faciet prouidentiam suam: sed quanto tempore ipsi volueritis eum habere patrocinantem, in virtutis studijs permanentes, tanto præsidiũ eius habebitis. Consilia nanque vobis præbebunt optima, quæ sequentes, felices eritis: pontifex Eleazarus & Iesus, nec non & seniores, & principes tribuum, quos audire vos conuenit: scientes, quoniam omnes qui bene sub principe consistunt, & principatum tenere, & libertati pręesse possunt: nec indignemini in his quę vos agere duces vestri poposcerint. Non etenim, vt benefacientibus iniuriam faciatis, in hoc fiduciam ponetis: quod de cætero declinantes, meliores causas habebitis: nec huiusmodi iram aliquando sumatis, quali circa me vti sæpius præsumpsistis.

Deut. 4.

Oratio Mosi ad populum Israel ante mortem

sumpsistis. Nostis enim quia frequenter peiora à vobis, quàm ab hostibus mortis pericula sustinui. Et hæc non opprobans vobis dico: non enim in exitu vitæ dolentes contra me relinquere volens, hæc ad memoriam reuoco, quando nec tempore quo hæc patiebar, iratus agnoscor: sed vt de futuro à talibus temperetis, & in nullo vestris presulibus iniuriam propter diuities faciatis: quæ vobis Iordanē transeuntibus & Chananæam obtinentibus, affluenter aduenient. Nam si per eas fueritis contemptores effecti, & virtutem deuotionemq; perdideritis, quam circa deum geritis, eum primitus habebitis inimicum: & terram quam armis obtinuistis, iterum cum magnis opprobrijs amittetis: totumq; dispersi per orbē, vestro seruitio omnem terram & mare complebitis: eritq; vobis, dum horū omnium experti fueritis, inutilis iam pœnitentia & memoria legum non seruatarum. Vnde si vuultis hæc apud vos permanere, dum hostibus præualueritis, nullum relinquatis ex eis, sed omnes perire decernite: ne viuētibus eis illorum studia degustātes, à cōuersatione paterna recedatis. Sed & aras & lucos & templa quecunque habuerint, destruenda commoneo, & genus & memoriam eorum igni consumi. Sic etenim bonorum vestrorum vobis erit firma securitas. Ne vero per ignorantiam melioris rei natura vestra ad peiora declinet, & leges vobis dictante mihi deo composui, & ordinem bonę conuersationis institui, cuius seruantes ornatum felicissimi eritis omnium rerum. Hæc dicens, dedit eis in libro leges, & conuersationis modum ibi conscriptum. Illi vero flebant, & multum querebantur ducem memoriam periculorum eius habentes, & quanta pro eorum salute gessisset: desperantes etiam de futuris, quasi nullus eis princeps similis foret, minusque iam deum sui prouidere credētes, eo quod Moses eum potius exorasset. Tunc eorum quæ in deserto ei cum ira locuti fuerant, pœnitentiam agentes ingemiscebant: ita vt omnis populus in lachrymas prorumperet: & plus quàm sermone dici potest, gemitus cum dolore proferret. Moses autem consolabatur eos: & licet dignus multis esse lachrymis videretur, tamen admonebat eos à fletu, vtq; magna vterentur conuersatione poscebat. Tunc ergo conuentus ita dimissus est. Volo autem conuersationem primitus dicere Moseos, eiusq; dignitatis virtutes exponere, vt per hæc legentes agnoscant, qualia initia nostri habuere maiores, & sic aliarum rerum venire narrationem. Scripta sunt autem hæc omnia sicut ille reliquit, nihil nobis adijcientibus ad ornatum, quod à Mose relictum nō est. Hoc tantum placuit nobis modo nouitatis inducere, vt secundum genus nobis singula disponantur: dispersa nanque ab illo in scriptis relicta sunt, quemadmodum deum in singulis quibusque cōsuluit. Propterea namq; necessarium iudicaui hęc prędicere, ne qua nobis à contribulibus hác scripturam legentibus quæstio generetur: Hic autem est ordo legum in nostra conuersatione competentium. Quas autem nobis communiter ad alterutros dereliquit, has de morib. & causis explanare & referre distuli: quod adiuuante deo post nobis insinuare propositum est. Ait enim: Dum Chananæorum terram possederitis, & ad vsum bonorum vacaueritis, & ciuitates iam ædificare cœperitis, ea facientes quæ deo placita sunt, firmissimum pignus felicitatis habebitis: sit vna vobis ciuitas sacra in terra Chananæorum in loco optimo, & virtute præclaro, quancumq; deus sibi per prophetā elegerit: & tēplū in ea sit vnū, & altare vnū ex lapidibus non manu dolatis, sed passim iacētib9, qui dealbati erūt, & ad decorē, & ad videndū valde purissimi: ascensus autem ad eum sit non per gradus. In alia vero ciuitate nec altare, nec templum sit. Deus enim vnus, & genus Hebræorum est vnum. Qui vero blasphemauerit deū, lapidat9 suspendatur per diem, & sine honore turpiterq; sepeliatur. Cōueniant autem in ciuitatem, in qua templum constituunt, ter in anno, à finibus terræ quam Hebræi tenuerint, quaten9 deo & pro his quę possidēt gratias referant, & de futuris preces effundant, & conuenientes ad inuicem tunc epulātes amici sint. Bonum est enim, vt semetipsos alterutrum contribules nō ignorēt, sed sua studia sibi cōmunicent. Hoc autem eis ex hac societate proueniet, vt

Deu. 7. & 11 — *Legem scriptam dedit Moses populo* — *Vt una ciuitas sacra fieret, et unum templum* — *Deu. 16*

& aspectu

& aspectu & loquela memoriam sui semper obtineant. Si enim alterutris imper mixti sint, extranei sibimet putabuntur. Sit autem & decima exceptio frugũ vobis, præter eam, quam distribuit dominus sacerdotibus & Leuitis dari: quæ vẽdatur quidem per prouincias, & ad epulas ministretur, & hostias, quæ in sacra vrbe sunt celebrandæ. Iustum est enim ex his quæ de terra nascuntur, quam deus possidere vobis concesserit, vt ad honorem eius qui hæc tribuit, perfruantur. Ex mercede mulieris fornicariæ non sunt sacrificia celebranda. Nunquã enim ex his quæ de contumelia, procedũt, diuinitas delectatur: nihil enim cõfusione corporum peius est. Similiter autẽ si quis pro coitu canis, aut venaticij aut custodis gregum, mercedem acceperit, nunquam exinde deo sacrificandum est. Nullus blasphemet eos, quos aliç ciuitatis esse putant. Sacra peregrina non esse furãda, neque æs denominatum alicui deo, sumendum. Nullus vestrũ texta ex lana & lino tunica vestiatur. Hæc enim solummodo sacerdotibus est concessa. Conueniente vero multitudine in vrbe sacra ad immolandũ, post septem annos instante festiuitate quæ vocatur scenopegia, id est, tabernaculorum defixio, summus sacerdos stans in excelso tribunali, vnde possit audiri, leges omnibus legat: & neq; vxor, neq; filij audire prohibeantur, sed neq; serui. Bonum est enim, vt animab⁹ inscriptæ leges, etiam memoria conseruentur, qua nunquam deleri possint. Sic ergo neq; peccabunt, non valentes dicere, quod decreta legũ ignorare videantur Leges enim multum habebunt contra peccantes audaciam, vtique prædicentes eis, quæ sint passuri delinquentes, & animabus eorum inscribentes, quę præcipiunt per auditum, quatenus omnino in interioribus eorum consistat voluntas legum: in qua cum deficiunt, autores ipsi suę læsionis existunt. Discant etiam pueri primum legem, quæ est doctrina optima, & causa felicitatis eximia. Secundo autem per singulos dies, mane & vespere testificanda sunt dona dei, quæ liberatis de terra Ægyptiaca cõcessit. Iusta est enim naturaliter gratiarum actio, quę refertur & pro compensatione rerum iam factarum, & pro inuitatione futurarum. Inscribenda vero & in ianuis ea, in quibus eis deus benefecerit, & brachijs singula quæq; declaranda, quæ virtutem dei valeant designare, & fauorem eius circa eos ostendere, quatenus vndique circa eos illuceat dei fauor. Principes autem sint in vnaquaq; ciuitate viri septẽ, qui & virtute, & iustitiæ studio sint eximij: vnicuiq; vero principatui duo viri ministri prębeantur ex tribu Leuitarum. In omni autem honore qui in vrbibus iudicare constituti fuerint habeantur, ita vt illis pręsentibus neque blasphemare, neq; aspere agere liceat aliquibus: sicuti que respicientibus pudorem dignorum hominum, tanquam si deum in illis contemnere videantur. Iudices autem puri potestatem habeant pronunciãdi, quodcunque videtur eis, nisi forte pecunias eos quilibet accepisse pro iudicij diuersitate demonstret, aut aliam causam proferat, per quam eos non bene iudicasse conuincat. Non enim lucrum attendentes aut dignitatem, conuenit iudicare, sed iustitiam rebus omnibus pręponentes. Nam hoc non agens, deum quilibet cõtemnere putatur, eumq; infirmiorem credere quàm illos, quibus contra iustitiam timore potestatis sententia propria præstare contendit. Dei enim virtus, iustitia est. Quisquis enim præstat eis, qui aut non iuste querunt aliquid, aut non iuste in dignitate sunt constituti, illos potius deo potiores facit. Si vero iudices non intelligunt de rebus sibi creditis iudicare, quando multa talia solent hominibus prouenire, integram causam in vrbem sacram remittent: & conuenientes pontifex & propheta & seniores, quæ eis videntur iusta, pronuncient. Vni testi nõ credãtur, sed tribus, aut ad vltimum duobus: quorum testimonium verum faciat vita prior. Mulierum testimonium nequaquam recipiendum propter leuitatẽ, & procacitatẽ generis earũ. Sed neq; serui testimonium perhibeant propter ignobilitatẽ animi: quos aut propter lucrũ, aut propter timorem verisimile potest credi nõ posse vere testari. Si quis autem falsæ testatus est: conuictus ea patiatur, quæ passurus esset is, contra quem testimonium dixit. Si homicidio facto in aliqua

Deu.18

De mercede mulieris fornicariæ

Deu.22

Deu.11

Pueri primum discant legem

Deu.6

Septem principes

Vni testi non credendum

Serui non sint testes

deu.19

Falsus testis puniendi

De homicidio facto
Deu.21

vrbe non inueniatur is qui fecit,ne in suspicione sit aliquis,quasi hoc per odium perpetrauerit,quæratur quidem homicida cum multo studio: quinetiam de eo nunciando proponantur edicta.Cum vero nullus eum nunciauerit,principes ciuitatum vicinarum regionis illius,in qua cædes facta est,& seniores conuenientes metiantur à loco,vbi iacet mortuus,regionem:& pars quæ fuerit vicinior ciuitati,populi huius ementes vitulam,& deferentes ad vallem,& ad locum inutilem aratro & plantationibus,incidant ceruicem bouis:& sumentes aquam lauent manus suas super caput bouis sacerdotes,simul & Leuitæ & seniores illius ciuitatis,& exclament ab homicidio mūdas se manus habere:& neque gessisse, neq; factori communicare:& inuocent deum sibi propitium fore,&nunquá tam malam passionem in illa terra contingere.Optima est, inquit huiusmodi dispositio,& conuersatio talis:nec vobis alterius reipublicæ sit affectus,sed hanc diligite,dominas leges habentes,& secundum eas omnia facientes.Satis enim est, vt deus sit vester princeps.Si autem fuerit vobis regis amor,sit equidem iste cōtribulis,sitq; ei iustitiæ prouidētia semper,& virtutis alterius magnitudo. Sciat autem is legibus atque deo plurimam inesse sapientiam,nihilq; gerat præter pōtificis seniorumq; sententiam: nec multas nuptias vsurpet:neque abundantiam sectetur pecuniarum, nec ornatus equorum:quibus rebus sibi collatis, vltra leges superbus erit.Prohibeatur autem etiam siquis horum studium habuerit,fieri vltra modū vestræ vtilitatis potētior.Terminos terre moueri nō liceat,nec proprie nec alienæ,per quos vobis seruabitur pax:sed habeātur firmi in ęternū positi,sicut diuina sententia,tanquá prælijs & seditionibus ex hoc oriundis,dū accedere vltra terminos auari voluerint.Nam neque procul est, vt transcendat leges,qui terminos voluerit permutare.Qui in terra plantauerit, si ante quartum annum folia fructumq; attulerit,neque deo ex hoc primitias offerat,nec ipse comedat.Non enim secundum tempus hoc illarum est,dum naturæ præter tempus vini fecisse videatur. Vnde hoc neq; deo neq; proprio dño cōpetit ad edēdū Quarto vero anno vindemiá, & omne quod nascitur(tunc enim maturum est) colligens,ad sacram deportet vrbem:& cum decimis aliarum frugum expēdat, cum amicis proprijs epuládo,& cum pupillis & viduis.Quinto autem anno sit dominus,vt quæ fuerint nata fructificet.Qui terram vineis plantat,non seminet eam: sat enim est hoc,hanc enutrire germen, & laboribus aratri esse priuatam.Bobus terra aranda est,& nulla cum eis altera animalia iungenda sūt:sed proprium hoc genus sit ad arandum. Semina vero sint munda,& impermixta:& non duobus aut tribus generibus seminetur. Non enim communione dissimilium natura lætatur. Neque iumenta permisceantur:quæcunque cognata non sunt. Metuebat enim tunc legislator,ne per hoc iniuria transiret ad homines, initium à minoribus & turpibus primo sumens. Nihil enim huiusmodi debet esse licitum,ex quo per similitudinem conuersio quædam in communibus rebus habere possit accessum. Qua propter de rebus vilibus leges negligentiam non habuerunt,sciētes omnibus prouidere,ne in aliquo viderentur esse culpabiles. Metentes,inquit,& manipulos colligentes,non omnem decet messem excutere:sed relinquere aliquos manipulos,qui sint egentibus alimentum. Similiter autem & de vineis racemusculos pauperibus reliquendos, & oliuarum quendam fructum reseruandum colligentibus,& escam propriam non habentibus.Non enim tanta abundantia ex nimia colligendi diligentia dominis vtilis erit,quanta gratia ex indigentium satietate proueniet. Tunc diuinitas terrá ad illationem fructuum proniorem efficiet,eorum qui non suæ tantummodo vtilitati prospiciunt,sed etiam pro aliorum cibo cogitare noscuntur. Sed neq; boum ora dum spicas terunt in area, sunt liganda.Non enim iustum est, vt qui simul laborauerunt in fructu,& circa natiuitatem eius fatigati sunt,participare prohibeantur.Neq; poma matura cōtingere iter agentes arcendi sunt,sed tanquam de proprijs eos debent permittere satiari,siue prouinciales sint, siue peregrini:&

Deu.17 de rege eligendo
deu.19
Leu.25
De plantanda uinea
Bobus terram arandam, nec diuerso genere seminandam
Deu.22
Deu.24 Remanentes spicas non colligendas
Deu.25

ni:& cum gaudio præbendũ est eis ad comedendum:portare vero nil liceat. Neque vindemiantes ex his quæ ad torcular portantur,gustare prohibeant sibimet occurrentes Iniustum est enim bona quę dei voluntate ad viuendum data sunt, inuidere desiderãtibus ea comedere:dum pomum sit in maturitate sicut deo placuit,& mox abire festinet. Et licet aliqui per verecundiam contingere non præsumant,rogantes eos,cum sint quidem Isralitæ tanquam socij,& propter cognationem pariter domini,& ex alio loco venientes,& vt munera suscipiant deprecandi sunt,quæ deus eos videre concessit. Damna siquidem iudicanda non sunt, quæcunq; per benignitatem transeuntibus conferuntur:quando deus vbertatem bonorum præstat hominibus:non vt vtantur soli,sed etiam alijs largiantur:volens hoc modo fauorem suum circa Israeliticum populum,& felicitatis eorũ administrationem alijs apparere,cum eos suam abundãtiam alijs participare præcepit. Qui vero præter hæc fecerit,quadraginta minus vna plagas habena publica accipere voluit,& liberum pœnam hanc turpissimam sustinere,quia dum lucro seruit,fecit iniuriam dignitati. Bene,inquit,vobis erit expertis ærumnarum Ægyptiarum atque deserti,si habeatis curam eorum,qui nunc in similibus cõstituti sunt,& adepti diuitias ex misericordia & prouidentia dei, easdem similiter egentibus diuidatis. Super decimas autem duas quas annis singulis prædixi celebrandas,aliam quidem Leuitis,alteram vero ad epulationes,tertiam quoque per annum tertium expedit fieri ad distributionem inopum,mulierumq; viduarũ & infantum pupillorum. Germina quoque quæcunque prius nasci contingit, ad templum perferant:& pro terra hæc proferente,quam eis præstitit possidere, deum benedicentes,sacrificiaq; quæ leges eos offerre iubent celebrantes,horum primitias sacerdotibus templi distribuant. Cum vero hæc quilibet impleuerit,& omnes decimas vnà cum primitijs,quas Leuitis ad epulandum dari mos est,obtulerit,discessurus domum stans est diuerso templi gratias quidem agat deo,qui eos ab Ægyptiorum iniuria liberauit:terraq; eis magna frui multaque concessit: testimoniũq; perhibeat quia decimas secundũ leges Mosi obtulit:exoretq; deum sibi propitium & placidum semper esse, & communiter cum Hebræis omnibus permanere:vtq; seruet bona quæ dedit eis,& addat quæcunque donare potest. Deu.26

Vxores autem ducant nubili iam tempore virgines liberas,bonis parentibus procreatas. Qui vero virginem ducturus non est,ei nõ iungatur quam discedere sua sit ab alio,neque contristet priorem maritum eius. Ancillas liberi non ducãt vxores,nec si per amorem ad hoc aliqui compellantur. Concupiscentiam namque retinere decorum est,& congruum liberæ dignitati. Sed neque fornicariæ sequendę sunt nuptiæ,pro quibus corporis iniurijs nuptiales hostias non suscipit summa diuinitas. Sic itaque prudentia filiorum erit libera,& ad rectitudinis virtutem præparata,si non fuerint de turpibus nuptijs,neque de concupiscentia non legitime conuenientium procreati. Si quis velut virginem desponderit, deinde non eam talem inueniat,causam dicturus,ipse quidem accuset vtẽs ad probationem documentis suis respondeat autem puellæ pater aut frater, vel quicũq; post eos genere vicinior esse monstratur:& dũ iudicatum fuerit puellam non esse culpabilem,cum accusatore permaneat, nullam habente viro vlterius potestatem dimittendi eam,nisi magnæ causæ præcesserint,& contra quas nec respondere possit. Is vero qui audacter aut petulanter causam puellæ vitij & derogationis intulerit multa condemnetur quadraginta minus vna plagarum,& quinquaginta siclos patri dare cogatur. Si vero conuicerit puellam fuisse corruptam,si quidem popularis sit,eo quod caste virginitatem vsque ad legitimas nuptias nõ seruauerit,lapidetur:si vero de sacerdote sit nata,viua protinus concremetur. Si quis duas vxores habuerit,& alia quidem in honore magno fuerit & fauore,aut propter pulchritudinem & amorem,aut ob aliam causam,altera vero in minori apud eum parte cõsistat:si ex dilecta filius,cum sit iunior illo qui ex alia procreatus est, petat propter patris fauorem quem circa matrem habet, priuilegia

De uxoribus ducendis

Liberi non ducant ancillas

Deu.24

Deu.21

senioris: quatenus duplicem substantiæ paternæ partem accipiat, sicut in legibus diffinitum est, non ei concedatur. Iniustum nanque est, vt qui natiuitate senior est, eo quod minus mater eius à patre diligatur, debita parte fraudetur. Qui puellam corruperit ab alio desponsatam, siquidem suadens ei, & ad corruptionē sibi consentientem habuerit, cum ea moriatur. Maligni enim sunt vtriq;: ille quidē, eo quod turpitudinem puellam voluntarie sustinere suaserit, & nuptijs liberis hæc mala præferre coegerit: illa vero, quod semetipsam propter libidinē propriam, aut propter lucrum ad contumeliā persuasa præbuerit. Si vero alicubi eā solam inueniens nullo adiutore præsente compresserit, solus ipse moriatur. Qui virginem corruperit nondum alicui desponsatam, ipse eam ducat vxorē. Si vero patri puellę non placeat vt ducat eam, quinquaginta siclos precrū soluat iniurię. Ab vxore copulata sibi volens quicunq; disiungi propter quascunq; causas, quæ multis modis hominib. prouenire noscuntur, ex scripto, quod nunquā cum ea conueniat, cōpromittat. Sic enim habebit potestatem aliæ copulari: nā prius illa alteri iūgi nō potest. Si autē & illo moriēte voluerit eā prior vir recipere, nō ei liceat. Quæ si sine filijs fuerit à marito derelicta, frater illi⁹ eā accipiat: & natū filiū mortui nomine vocās, hęreditatis suę nutriat successorē. Hoc enim & publicis vtilitatib⁹ proderit, domib⁹ minime destitutis, & cognatis possunt substātię cōseruari, & mulierib⁹ releuatio calamitis auferri: quando priorum maritorū proximis coniunguntur. Si vero noluerit eam ducere frater, veniens mulier illa apud seniores testimonium huius rei perhibeat: quia volentem eam domi manere, & filium ex eo habere non suscipit, iniuriam faciens fratris defuncti memoriæ. Requirentibus vero senioribus, pro qua causa nuptijs eius abstineat, siue maximā causam siue paruam dixerit, ad hoc veniendum est, vt soluens vxor fratris caligulas illius viri, & expuens in faciem eius dicat, hoc dignum esse ab ea pati, iniuriam defuncti memorię facientem. Et ille quidem à senioribus ascedat, hoc obprobrium habens omni tempore vitæ suæ: illa vero si voluerit, alij cuilibet se petentium nubat. Si quis captiuam ceperit virginē, siue iam nuptam volens ei copulari, non primitus liceat eius cubile cōmunionemq; contingere, antequā illa radens caput suum & lugubre schema percipiēs, parentes defleat & amicos, quos in bello perdidit: quatenus de eorū tristitia satiata, sic deinceps ad epulas conuertatur & nuptias. Bonum est enim & iustum accepturo, de qua filiū habiturus est, vt eius satisfaciat voluntati: & non tantummodo libidinē sequens propriā, quod vxori futuræ charum possit esse contēnat. Triginta vero in luctu diebus expletis (sufficiunt enim isti dies sapiētibus ad lachrymas amatorū) tūc procedat ad nuptias. Si vero cupiditate plenus, habere eā cōtemnat vxorē, ad seruitiū eā deducere non habeat potestate: sed vbicunq; voluerit mulier ire, discedat, hanc libertatem habens. Quicunque vero iuuenum contēnunt parentes suos, & eis honorent non prębent, aut propter verecundiam, aut propter insipientiā iniuriam faciētes eis: primū quidem sermonibus eos moneant ipsi parentes (sufficiūt enim ad hæc huiusmodi iudices) dicētes non se propter delectationem fuisse coitu naturali permixtos, neque pro augmento pecuniarum, dum essent facultates parenti vtriq; cōmunes: sed vt ipsi filios haberent, qui eos in senectute gubernarent, & quibus egerēt per eos haberent: quod dum cum gratia fiet, deo præcipue charū est. Adijciant etiā hęc verba, dicentes, fouētes studio magno nutriuimus, nulliq; rei pepercimus, quæ ad salutem tuam tenderet, & vtilitatem optimæ tibi eruditionis afferret: nunc aūt quoniā decet veniam tribui iuuenum delictis, monemus te: resipisce in quocunq; pro nostra exhonoratione minor inuentus es, & ad modū temperamenti cōuertere: sciens etiam deum ea quæ contra parētes pręsumuntur, nimis ingrate ferre: quoniā & ipse totius humani generis pater est, & vnà cū illis exhonorari videtur, qui eandē appellationē habere noscuntur. Indignū ergo est à filijs suis hæc sustinere, cum & lex talium sit vltrix ineuitabilis, cuius te fili experimentum sumere non optamus. Et si in his verbis iuuenū temperetur

Deu.22 — *Diuortium uxoris* — *Vt fratris defuncti sine filiis uxorem quis accipiat* — *Deu.23* — *Luctus triginta dierum pro mortuus* — *De parentum cōtemptoribus*

peretur audacia, ab obprobrijs liberantur, quæ ex ignorátia proueniũt. Sic enim & legislator bonus inuenietur, & patres felices erunt: nonvidentes nec filium puniri, nec filiam. Cui vero parentum sermones atq; doctrina propter intemperantiã suam pro nihilo esse videbuntur, sine pacis fœdere inimicas sibi faciet leges, cum frequentibus contra parentes præsumptionibus incitatur. Is enim, inquit, eiectus extra vrbem, sequente multitudine, lignoq; suspensus, & permanens tota die advisionem cunctorum, nocte sepeliatur: sicut & alij, qui quocunq; modo perimi legibus, decernuntur. Sepeliantur autem & hostes, & nullus mortuus expers iaceat sepulturæ, soluens pœnam vltra iustitiam. Nulli vero Hebręorũ ad vsuras liceat fœnerari, neq; cibum, neq; potum. Non enim iustum est à contribule redditus sustinere, sed solatium vtilitatis eius lucrum esse decernere: & gratiarum actionem, & recompensationem à deo referendam pro benignitate sufficere. Qui vero acceperint siue pecunias, siue quoscunq; fructus siccos vel humidos reminiscentes deum, hæc cum dilectione restituant, tanquam reponentes in proprijs loculis, & iterum cum opus fuerit, hæc tollentes. Qui vero circa redditionẽ impudentes extiterint, non in domos eorum est introeundum, pignusq; sumendum, antequam ex hoc causa dicatur. Pignus enim à foris sumendum est: & ei debitor per se portare debet, nihil resistens ei, qui cum auxilio legis ad eum venit. siquidem idoneus sit cui pignus ablatum est, teneat illud creditor, quoadusq; restituat quod debetur: si vero pauper est, restituat antequam sol occumbat, & maxime si vestis sit in pignore constituta, ita vt eam habeat ad soporem: quãdo naturaliter pauperum deus misereatur. Mola vero & vasa ei congrua non sunt accipienda pro pignore, ne instrumentis necessarijs ad ciborum alimenta priuentur, & pro egestate pessimum aliquid patiantur. In furto hominis, pœna sit mortis: qui vero aurum aut argentum abstulerit, condemnetur in duplum, Qui iumẽtum rapuerit. damno quadrupli condemnetur, præter bouem purum: hoc enim quincuplum soluat. Qui vero ad soluenda multa fuerit inops, sit seruus eorum, quibus est condemnatus. Si quis fuerit contribuli venditus, sex annis seruiat: septimo autem liber abscedat. Si vero filio ei ex ancilla nato apud emptorem, propter affectum eius ex familiaritatis dilectione seruire voluerit, instante anno iubileo, qui est quinquagesimus, liber efficiatur cum vxore simul & filijs. Si quis autem aurum vel argentum per viam inuenerit, quęrat eum qui perdidit, pręconemq; mittens, in quo eum loco inuenit, restituat: & ex alieno damno non bonã vtilitatem esse decernat. Similiter autem & de pecudibus, quæcunq; in deserto errare compererit, non inuento repente domino, apud se reseruet: testem habens deum in his, quod noluit aliena lucrari. Nulli liceat pertransire, cum iumentum alicuius tempestate fatigatum in luto viderit cecidisse, sed alleuet illud, & proprio adiuuando labore, ei adiutor existat. Vias autem ignorantibus demonstrãdas, & non risum actitantes de eorum errore alienis vtilitatibus liceat impedire. Nemo blasphemet absentem. Percussus in lite quis, vbi non est ferrum, repente mactetur: idem patiente eo qui percussit, quod fecit. Si vero portatus ad domum propriam qui percussus est, ægrotet diebus multis, deinde moriatur, sit innocens qui percussit: Sanato autem illo, & multas expensas in ægritudine faciẽte, restituat vniuersa percussor, quæcunq; in vulneris sanandi tempus expendit, & quæcunque medicis erogauit. Qui mulierem pregnantem calce percusserit, si quidem abortiuum fecerit mulier, pecunijs à iudicibus condemnetur, tanquã per corruptionem ventris augmentum plebis faciens detrimentum. Dentur autem & viro mulieris ab eo pecuniæ. Moriente aũt ea ex ea plaga, & ipse moriatur: animamq; pro anima censente lege ponendã. Venenũ neq; mortiferũ, neq; quod ad alias sit vtile lęsiones, vllus Israelitarũ habeat. Si vero inueniatur quinquã hoc possidere, moriatur: hoc patiẽs, quod erant toleraturi illi, contra quos venenum probatur esse confectum. Qui excæcauerit quenquã, similia patiatur: priuetur, quo priuauerit alios: nisi forte pecunias accipere voluerit qui excęcatus est.

Etiam hostes sepeliendos esse *Deu.23*

Deu.24.

De furto

deu.22

Lex percussorũ

Leges etiã illi dant licentiam, qui passus est, æstimare casum passionis suæ: & cõcedentes sunt, si senerior esse voluerit. Bouem cornu percutientē dominus interficiat. Si vero aliquē interficiat percutiens taurus, ipse quidē lapidatus moriatur: & neque ad cibum vtilis habeatur. Si vero culpabilis etiã approbetur dominus, præscius eius naturæ, nec cauens, & ipse moriatur: tanquam ipse eius qui à boue peremptus est, autor mortis extiterit. Si vero seruum vel ancillam bos perimat, ipse quidem lapidetur: triginta vero siclos eius domino, lapidati dominus dare damnetur. Bos aũt si à boue percussus mortuus fuerit, vendatur & qui mortuus est & qui percussit: & precium amborum eorum domini sibi distribuant. Qui puteum, siue lacum effodiunt, diligentiam habeant, vt tabularum illic faciant tegumentum: non vt aliqui haurire prohibeantur, sed vt nullum sit ibi cadendi periculum. Et si in huiusmodi profunditatem non clausam incidens iumentum alicuius moriatur, eius precium domino proprio soluendum. Circundanda est quoque maceria in puteis, siue lacubus, quę pro muro sit, quatenus non sinat illic deuolutos extingui. Depositum si quis acceperit, tanquam rem sacram, aut diuinã ita custodiat: nullusq; fraudare creditorem studeat, neq; vir, neq; mulier, nec si immensam auri lucraturus sit quantitatē: spernens quasi nullus sit, qui eũ possit arguere. Generaliter itaque conuenit, vnũquenque suam conscientiã scientem bene agere: & testimonio suo sibi sufficientē vniuersa gerere, que ab alijs possint laudis premia cõdonare, & maxime respicientem ad deũ, quem nullus malignorum latere potest. Si vero nihil agens dolose perdiderit, cui creditũ est depositũ, veniens ad septem iudices, iuret deum, quod neq; eius consilio vel malitia perijt neq; aliqua rei perditæ parte sit vsus: & inculpabilis tunc abscedat. Si vero vel in aliqua parte vsus fuerit, rem sibi creditam ipse perdat: etiam vniuersa & quæcunq; accepit, reddere cõdemnetur. Sicut autem de rebus depositis sancitum est, ita & si quis mercedem fraudet operantium corporibus suis, habeatur odibilis. Vnde non est fraudanda viri pauperis merces: scientibus vniuersis, quod pro terra alijsq; possessionibus ei deus hoc præbuit. Sed neq; differenda solutio est, sed sub die præbenda: tanquam nolente deo fraudari quenquam vsu laboris sui. Pro iniustitia patrum non debere filios puniri, sed propter suam potius virtutem eis misericordia præbenda est, non lęsio, quod filij pessimorum fuere patrum: neque odio habendi sunt ab iniquis nati. Sed neque patribus filiorum sunt repensanda peccata, cum multa iuuenes extra nostram doctrinam sibimet arrogent per superbiam, nolentes quę sunt vtilia doceri, & coitum fugere: per quē vnà secum & masculi virtutem, & fructum filiorum procreationis amittunt, quem nobis hominibus ad augmentum generis prębuit deus: quãdo hoc velut in nece futurorũ filiorum agitur, & per hoc eorum exterminatur initium. Nam sicut animæ illorum debilitantur, ita & quę sunt corporis permutãtur. Similiter autem quicquid putatur esse videntibus monstruosum, non liceat fieri neq; de hominibus, neq; de cæteris animalibus. Hæc siquidem vobis legum vestræ reipub. sit pacifica cõstitutio: & deus propitius eius decorem inuiolabilem conseruabit: nullumq; fiat tēpus, quo in aliquo aliquis hęc innouet, & in contrarium mutet. Quia vero necesse est humanũ genus incõsiderata pericula, aut voluntarias turbas incidere, etiã de his breuia proloquamur: quatenus præscientes que oportet fieri, ad opus salutis sitis idonei, & nõ tunc requiretes quæ vos cõueniat facere, minus instructi tēporibus succumbatis. Terram quam vobis sine laboribus prębuit deus & sine virtutum exercitatione concessit, præstitit quidem vt ea sine bello fruamini: neque alijs in ea contra vos bellantibus, neq; intestina seditione concussis: per quã cõtraria vestris patribus gerētes, quæ ab illis custodita sunt perdatis: sed vtētes bonis legibus quas vobis deus præbuit, persistatis. Si vero casus belli aut nunc vobis, aut vestris filijs postea forte prouenerit, extra terminũ hoc agatur. Belli vero legatiões & præcones mittite ad voluntarios hostes. Ante arma nãq; bonum est apud eos vti sermonibus declarantibus, quoniam & militiã copiosam habentes, &

De boue cornupeta

Exodi. 21

Deu. 24

Filii pro parētibus non sunt puniendi

Leges bellorũ

Deu. 20

tes,& equos,& arma,& ante hæc propitium deum,& vobiscum pariter dimicã-tem,tamen petitis,vt nequaquam cum eis pugnare debeatis,ne res eorum aufer re cogamini. Et siquidem consentiunt,bonum vobis est seruare pacem: si vero cõ fidentes in se,quasi virtute præcellant,& vos vexare conantur,exercitum super eos inducite,principe quidem vtentes omnipotente deo:sub principem vero con stituite vnum,qui cũctos virtute præcellat. Multorũ namq; principatus,his qui agere quicquam celeriter compelluntur,impedimentum est,& potius nouit no-cere quã iuuare. Exercitus autem ducatur mundus, & inter omnes corporis robo re,& animi audacia præpositus:timidi vero discernendi sunt,ne dũ circa cõgres sionem belli conuertuntur ad fugam,hostibus magis vires adijciant. Eos qui nu per ædificauerunt domus,quibus tempus annale non fuit ad fruendũ,& qui plã tauerunt,& nec dum participati sunt fructibus,in prouincia dimittẽdos: sed etiã eos qui sponsi sunt,& qui nuper vxores duxerunt:ne desiderio earum parcentes vitæ,& seruantes semetipsos,vt illis fruantur,arma tractare contẽnant. Cumve ro castra,inquit,ducitis,prouidete ne quid mali geratis. Obsidentes vero ciuita-tes,& lignis egentes ad machinarum opus,non incidatis arbores terræ fructife-ras:sed parcite,sciẽtes eas à deo pro vtilitate hominum esse productas:quę si vo cem haberent,iurgiũ vobis inferrent:quia cum non sit in eis causa bellorum,ini que sectionis pręiudicia patiantur,& si virtus eis foret,etiam demigrarent,& in aliam terrã accederent. Vincentes autem in pugna,rebelles occidite: alios vero ad tributa reddenda seruate,absq; gente scilicet Chananæa. Hos enim cum om ni domo cunctos oportet exterminare. Custodite autem in bello pręcipue,vt ne q; mulier vtatur instrumento virili,neq; vir tunica muliebri. Huiusmodi siqui-dem Moses Hebræorum rempublicã dereliquit. Leges aũt prius quadragesimo anno conscriptas tradidit,de quibus in alia sum conscriptione dicturus. Reli-quis vero diebus frequenter eis benedictiões per ecclesias dedit:& super eos qui non legitime viuerent,sed quę in eis sunt definita transcenderent,maledictiões imposuit:deinde hexametrum eis carmen effecit,quod in libro dereliquit in sa-crario conseruandum,eloquium continens futurorum,secundum quod omnia fa cta sunt atq; fiẽt,nullaq; veritate priuatur. Hos igitur libros simul & arcam, in qua & decem verba duabus tabulis conscripta recondidit,& tabernaculum tra-didit sacerdotibus:& populum adhortatus est,vt dum obtinerent terram, & col locarentur in ea,Amelechitarum non obliuiscerentur iniuriam: & castrameta-ti super eos,pœnam de eis sumerent,eo quod eos in deserto afflixissent. Capta vero terra Chananæorum,omnem eius multitudinem perimi iussit: & altare eri gendum,quod ad solis respiceret ortum : non longe ab vrbe Sichimorum inter duos montes:Garizeo quidem à dextris posito,à leuo autem eo qui Hebal nun-cupatur:diuisoq; exercitu per sex tribus in duobus,& cum eis Leuitis & sacerdo-tibus,primum quidem eos qui in monte Garizeo essent orare sanciuit: bona su-per eos accedere,qui circa religionem dei legumq; custodiam studium haberent, ne offenderent in his quæ Moses imperauit,& his fauere alias tribus : rursumq; his orantibus,sex alias respondere benedicentes: deinde transgressoribus pone re maledicta,& in eorum confirmatione sibi tribus adinuicem consonare. Con-scripsit autem benedictiones & maledictiones eorum,vt nequaquam longo tem pore hæc doctrina deficeret. Quas etiam moriens in altaris latere vtroq; cõscri psit,stante populo,& secũ sacrificia & holocausta celebrante,quod nequaquam vlterius fecit. Hæc ergo cõstituit Moses,& Hebræorum gẽs hæc mandata sequẽ do consistit. Altera vero die populum cum mulieribus & infantibus in ecclesiã conuocauit,ita vt etiam famuli adessent,& ei iusiurandum pro legum custodia celebrarent,vt de deo perfecte cogitantes:neq; cognatis fauentes,neque terrore permoti,neq; aliam quamlibet fortiorem causam quàm legum custodiam arbi-trantes,earum præcepta transcenderent : sed siue quisquam eorum consangui-neus tentare huius conuersationis iura confundere,siue ciuitas foret, in eis

vlciscerentur

Arbores fructiferas non incidendas [margin]

Deu. 27 [margin]

Deu. 31. 32. 33. [margin]

deu. 27. 28 [margin]

Ecclesiam Moses conuocat [margin]

vlciscerentur & singulariter & communiter: & cum eis præualerent, etiam fundamenta subuerterent, vt neq; pauimentum contemnentium, si esset possibile, remaneret: si vero nequirent ferre tormentum, hoc ipsum ostenderent, quia nō sua voluntate fecissent. Et in his quidem multitudo iurabat. Docuit autem eos quēadmodum sacrificia præcipue deo placerent, & quomodo præliantes digni fierēt vtentes coniectura lapidum, de quibus primitus declaraui. Prophetauit autem & Iesus præsente Mose. Igitur Moses cuncta quæ forent pro populi salute faciēda: in bellis simulq; in pace tractans, legibusq; compositis, & distributis reipublicæ pariter ornamentis, ait, quia ei diuinitas indicauerit, si transgrederentur eius religionem Hebræi, experirentur aduersa: ita vt eorum terra armis hostium compleretur, & vrbes destruerentur, & templū concremaretur, & viri venditi seruituri forent, nullo eorum calamitatibus miserante: eosq; cum talia sustinerent, frustra esse pœnis vsuros. Deus tamen, inquit, qui vos creauit, & ciuitates ciuibus vestris templumq; restituet, eritq; harum rerum calamitas non semel sed sæpius affutura. His dictis, exhortatus est Iesum ad Chananæos exercitum ducere, tanquam deo cooperante in his quæcunq; tentarent: & omni multitudini benedicēs, quoniam ego, inquit, ad nostros pergo maiores, & deus hodie me ad illos ire decreuit, gratias quidem ei adhuc viuens vobisq; præsens refero, propter prouidētiam eius, quam non propter libertatem solummodo vestram gerens, sed etiam pro muneribus optimis semper exhibuit: laborantiq; mihi, & omnem sollicitudinem adhibenti pro meliori vestra conuersatione, sua solatia non negauit, & in omnibus placidum nobis præbuit semetipsum: magis autem ipse fuit, qui etiam bonam cogitationem dedit, finem concessit, me vtens sub principe pariter & ministro, in quo vestrum populum voluit adiuuare. Pro quibus omnibus benedicere virtuti dei, cui cura erit & in futuro cogitare pro vobis, moriens optimum iudicaui, & ipse vtiq; hoc debitū deo restituens, & vobis ad memoriā derelinquēs: quia colere vos semper hunc oportet, & honorare: & leges rerū omniū quas præstitit, placidusq; permanens adhuc præbebit tanquam optima dona seruare: quia pessimus inimicus est & homo nequissimus, qui legislatori facit iniuriā, & leges ipsas frustra positas arbitratur. Deum vero non prouocetis ad iracundiam legibus neglectis, quas ipse deliberauit vobis. Hæc autē Mose ad finem vitæ dicente, & cum benedictione singulis tribubus futura prophetante, populus cessit cunctus ad lachrymas: vt etiā mulieres tundētes sua pectora, demōstrarent in eius morte lugubrem passionem. Sed & paruuli flentes, cum adhuc magis ad retinendam tristitiā inualidi forēt, declarabāt, quoniam & ipsi virtutem eius & magnitudinē vltra ipsam infantiam sentiebant. Erat itaq; iuuenibus ac senioribus ærūna magna & tristitia. Alij nanq; scientes quali autore priuarentur, de futuro lugebant: alijs vero maximus ob hoc inerat luctus, quoniā cum nondum bene eius viderentur degustare virtutē, tali principe fraudabātur. Nimietatē vero gemitus populi atq; dolorum, cōijcere poterit vnusquisq; ex eo, quod tunc ipsi legislatori prouenisse dinoscitur. Nam dum omni tempore suaderet, non oportere quēquā pro futura deijci morte, tanquam hoc volūtate & legis natura ferente: in his tamen quę gerebātur à populo, victus est vt defleret. Igitur properantem quò erat auferendus, cuncti cum lachrymis sequebantur. Et Moses alios quidem, manu silentiū faciens, procul quietos manere præcepit: proximos autē suis consolabatur sermonibus, ne sequentes lugubrē ei facerent finē. Illi vero etiam hoc præstādū indicātes, vt propria voluntate discederet, semetipsos in alijs locis retinuere flentes, & abeuntē lachrymis currentibus intuentes: quē solūmodo seniores deduxerunt, & pontifex Eleazarus, & princeps Iesus. Cumq; venisset ad montem qui vocatur Abarim, qui est excelsus, & è diuerso positus Hiericho, terrā optimā Chananęorum & amplam intuentibus ad videndum præbens, seniores dimisit. Et dum valediceret Eleazaro & Iesu, eisq; adhuc loqueretur, nube subito super eum astante, in quadam conualle sublatus est. Scriptum est autem in sacris libris,

Iesus prophetat — *Prophetia Mosis* — *Deu. 34*

bris eum fuisse mortuum propter metum,ne propter excellentiam virtutis quæ erat circa eum,ad diuinitatem abisse putaretur. Vixit autem omne tempus annorum viginti & centum,ex quibus à parte tertia princeps fuit,minus vno mense. Defunctus est autem vltimo mense anni,qui à Macedonibus vocatur distrus apud nos autem adar mensis initium est:sapientia cunctos homines qui fuerũt quocunq; tempore superans,& optime his quæ intelligebat vtens:ad dicendum vero & ad loquendum populo valde gratissimus,& alia multa bona possidendo nimis idoneus,sic quoq; cunctis abstinẽs passionibus,vt neq; esse in eius anima putarentur,sed solummodo earum nomina sciret,& in alijs potius, quàm in se esse conspiceret. Et dux quidem inter paucos illi similis fuit,propheta vero qualis ille,alter nullus,ita vt quicquid eum contigisset loqui, deus putaretur audiri. Luxit hunc populus triginta diebus: & nunquam Hebræos tristitiæ magnitudo tanta detinuit,quanta fuit in transitu Mosi. Diligebant etenim eum non solum qui fuerunt experti,sed etiam qui eius legebant leges,quæstionesq; vehemẽtissimas faciebant,& eius virtutem ita considerabant. Finis itaq; Moseos declaratus à nobis hoc modo sufficiat.

Anniuitæ Mosi centum & uiginti

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER QVINTVS.

Iesus Mose mortuo ductor exercitus trãsito Iordane euertit Hiericho,seruata tãtum Raab. Achar ob furtum occiditur,dum ob eius maleficiũ,multi Israelitę cecidissent,vltore deo:deq; ciuitate Ain expugnata,prædaq; inde direpta. Caput I

MOSE itaq; prædicto modo ab hominibus abeunte, Iesus iam in eo omnibus legitimis finem habentibus,& luctu quiescẽte,præcepit vt populus esset pręparatus ad expeditum:misitq; exploratores ad Hiericho,qui & virtutem eorum,& quam ipsi voluntatem habere viderentur,ignosceret. Ipse vero disponebat exercitum,tanquam Iordanem opportuno tẽpore transiturus: & cõuocans principes tribuum Ruben & Gad,& præsules Manasse(nam & huius tribus mediam partem in Amorræa ascripserat habitare,quæ est Chananæorum terræ pars septima)commemorabat eis quæcunq; Mosi promisissent:atque poscebat,vt præsto essent illius prouidentiæ,qui neq; dum moreretur circa eos defecisset: & vtilitati communi semetipsos ad ea quæ præcipiebat pronis mentibus exhiberent: & sequentibus quinquaginta milibus armatorum à loco qui dicitur Abela,ad Iordanem accessit in stadijs sexaginta. Cumq; fuisset illic castrametatus, repente exploratores aduenerunt, nihil horum quæ agebantur apud Chananæos ignorantes. Latenter enim prius omnem vrbem eorum licenter considerauerunt, simul & muros, quicunque fortes, & qui non ita cauti esse viderentur: sed & portas,quę dum essent fragiles, opportunum pręberent inuasuris introitum. Non autem curabant ciues, quicunque videbant eos ista considerare, putãtes visionis gratia peregrinos aptissima eos ciuitatis loca singula perscrutari,non voluntate tamen hostili. Cumq; vespere factum fuisset,& descendentes in habitaculum quoddam murovicinum venissent,in quo etiam cœnaturi erant,essetq; eis iam discedendi cura, nunciatum est regi cœnanti, quod exploratores quidam ciuitatis ex Hebręorum exercitu venientes essent in Raab habitaculo, cum multa latendi prouidentia constituti. Ille vero repente eos pręcepit comprehensos adduci, vt eos

Iosue.2

Iosue exploratores mittit

exploratores Hierico torquens agnosceret, quid agere volentes adessent. Cumq; inuasionem eorum Raab agnosceret (nam supra murum stipulam lini siccabat) exploratores quidē illic abscondit. His autem qui missi fuerant à rege dicebat, quod peregrini quidam ignoti fuerint ante paululum quàm sol occumberet apud eam, & cœnantes abscesserint. Quos si timorem ciuitati, & regi periculum ferētes venisse putarēt: sine labore eos comprehenderent persequentes. Illi vero muliere ita loquente, nullum eius arbitrati dolum discesserunt, neq; perscrutantes habitaculum eius. Cumq; perrexissent per vias per quas eos præcipue ire credebant, & quæ ducerent ad vada Iordanis, & nullum signum agnoscerent, à labore quieuerunt. Tumultu autem sedato. *Raab meretricis beneficētia* Raab deducens viros, & periculum pro eorum salute faciēs suum, quæ si capi in eorum occultatiōe potuisset, nequaquam supplicia regis euasisset, sed cum omni domo pessime deperisset, rogabat vt haberent sui memoriā: & dum Chananęorum terram obtinerent, huius salutis repensationē eos sibi conferre poscebat. Quo facto, dimisit abire eos ad propria: iurātes, vt eam liberarēt, & qui cum ea forent, dum venientes in ciuitatem vastarent eam, & omnes habitatores eius secundum sententiam apud se præfinitam vnà perimerēt. Hæc enim illa se scire dicebat, signis dei virtute monstratis. At illi & de præsentibus gratias referentes, & de futuris iurabant opere se repensaturos fore: & suadebant, vt dum sentiret capiendam ciuitatem, omnem possessionem suam atq; domesticos in illo habitaculo reconderet, & ante ianuas coccineum funem appenderet, quatenus sciens domum princeps, ne quid ei mali fieret, custodiret. Adijciebāt enim. Nunciabimus ei, quia tuo fuerimus solatio liberati. Si quis vero pugnando ceciderit tuorum aut tu, nequaquam nobis hoc ascribas, quia propter deum quem iurauimus, nunc tibi proponimus, vt in nullo debeas quasi de iurisiurādi transgressione dubitare. *Iosue.3* Et illi quidem hæc promittentes abibant dimissi per murū: & ad suos peruenientes, nunciauerunt quæcunque in vrbe gessissent. Iesus autem pontifici Eleazaro & senioribus dixit quæ fuerant ab exploratoribus iurata Raab, qui iusiurandum sua quoque sententia firmauerunt. Metuente vero duce transitum fluminis, cum esset grandis eius impetus, & neque pontibus transiretur: nā primitus non erat iunctus, qui etiam si vellet ei pontē facere, nequaquam se arbitrabatur propter hostes habere permissionem, inter hæc deus transibilem fluuium fieri ei compromisit, magnitudinem eius imminuens. Et duobus trāsactis diebus, Iesus transposuit cunctum exercitum, totamq; multitudinem, tali modo: Præcedebant quidem sacerdotes habentes arcam, deinde Leuitę, tabernaculum & vasa quæ ad sacrificiorum ministeria sunt necessaria deferentes. Sequebatur autem Leuitas per tribus suas omnes exercitus, habens in medio infantes atque mulieres. Metuebant enim propter eos, ne vim paterentur in flumine. Cumq; sacerdotibus primis introeuntibus meabilis iam fluuius videretur, altitudine quidem eius imminuta, *Iosue.4* alueo vero (eo quod non multus esset fluctus) quasi ad sicci pauimenti instar exposito, omnes iam confidēter fluuium transmeabant: & qualem eum deus futurum esse prædixerat, talem esse conspiciebant. Steterunt autē in medio sacerdotes, donec turba transiret, & securitatem attingeret. Omnibus itaq; transeuntibus, egressi sunt sacerdotes, liberum iam fluuium relinquētes, vt more suo discurreret. Et fluuius quidem egressis Hebræis denuo creuit, & magnitudinem suam recepit. Illis vero quinquaginta stadijs præcedentibus, exercitus vsque ad decē stadia Hiericontis accessit. Iesus autem altare ex lapidibus, quos singuli principes tribuum tulerant de profundo Iordanis, iubente propheta cōstituens, pro futuro signo interrupti fluminis, super eum sacrificauit deo & festiuitatem Paschæ in illo loco cunctus populus celebrauit: & omnium quæ eis deerant primitus, facilime tunc abundabant. Nam & messem iam maturam Chananæorum metebant, & cætera opulentissima possidebant. Tunc etenim eis etiā cibus mannæ defecit: quo aliti quadraginta fuerant annis. Cum hæc vero Israelitæ facerent, *Iosue.5* & Chananæi nequaquam cōtra eos exirēt, sed clausi muro quiescerent,

ſcerent, Ieſus eos obſidere deliberauit. Et prima die feſtiuitatis ferebant arcam ſacerdotes, & circa eam vndiq; pars erat armatorum cuſtodiētium. Alijq; ſacerdotes pręcedebāt ſeptem buccinis ſuis tubas mittentes: rogabantq; ſimul exercitum, vt viriliter circuirent murum, ſenioribus ſuis ſequentibus, & tubas mittentibus ſolummodo ſacerdotibus. Quo geſto, ea die nihil amplius facientes, ad caſtra reuerſi ſunt. Cumq; hoc ſex diebus feciſſent, ſeptimo die omnem populum colligens armatorum Ieſus, captiuitatem vrbis annunciauit: & quia eis illa die deus eam ſine labore contraderet, muris eius ſponte proſtratis, omnia tamen occidenda quęcunq; animum potuiſſent habere pręcepit, & nullo labore ab hoſtiū nece quieſcendum: & vt neq; miſericordia cædendi, neq; circa prædam vacandā fugientes contemnerent inimicos, ſed animantia cuncta perimerent, & nihil ad vſum propriæ voluptatis auferrent: aurum vero vel argentum quodcunq; inueniretur, iuſſit auferri, vt deo præcipuæ geſtorum primitiæ ſeruarentur, quæ primū fuiſſent ciuitate ſubacta perceptę: ſolam vero Raab liberandam decreuerūt, & generationem eius, eo quod exploratores ei præbuerant iuſiurandum. Hæc dicens Ieſus, atq; diſponens exercitum, deduxit ad ciuitatem. Circuibant autē iterum vrbem arca præcedente, & ſacerdotibus ad opus populum commonentibus. Cumq; ſepties circuiſſent, & paulatim quieuiſſent, repente cecidit murus: neque machina, neque alia violentia muro ab Hebræis illata. Illi vero ingredientes vrbem Hiericho omnes in ea peremerunt, inopinabilē muri ruinam obſtupeſcētes, mentibus vtique eorum ad defenſionem ſuam inutilibus ſubito conſtitutis. Necabantur autem per itinera conſtipati, & in domibus apprehenſi, nulliq; penitus parcebatur: ſed omnes pariter occidebant, vſque ad mulieres etiam infantes: eratq; ciuitas plena mortuorum corporibus, & nullus effugit necis incurſum. Ciuitatem vero cunctam incenderunt, ſimul & regionē. Raab vero ad illud cœnaculum cum ſuis confugientem, exploratores eripuerunt. Quam dum ad ſe Ieſus venire feciſſet, gratias egit pro exploratorum ſalute, & pro tali beneficio dixit non ſe retributionibus fore minorem: donauitq; eam repente multis agris, & rebus maximis honorauit. Si quem vero locum ciuitatis pertranſibat, ignis eum deſtruebat, & ſuper habitatores eius decidebat. Sed & ſi quis vaſtatā poſtea vellet inſtruere, maledixit: quatenus qui fundamenta murorum iaceret, priore filio careret, qui vero perficeret, & nouiſſimum ſimul amitteret. Hoc vero maledictū non neglexit diuinitas, ſed in poſteris dicturus ſum paſſionem, quæ propterea facta aduenerit. Congregata eſt igitur innumera multitudo argenti ſimul & auri, necnon & æris, cum nulli placuerit aliquid exinde ſuſtuliſſe, nec ad vtilitatem propriam eam diripuiſſe. Et hæc quidem Ieſus ſacerdotibus theſaurorum recondenda contradidit. Hoc ergo modo perijt Hiericho. Achar vero quidam Zebedæi filius ex tribu Iuda dum inueniſſet chlamydem regiam totam auro contextam, habentem auri mazam, hoc eſt ſiclorum pondo ducenta: crudele iudicans, ſi is qui periculum habuerat, lucrum inueniens quod in ſua vtilitate cōferret, daret hoc deo, & non magis egenti: foueam faciens valde profundam in ſuo tabernaculo, ſuffodit eam: latere ſe iudicans deum, ſicut potuit latere commilitones. Vocatus eſt autem locus, in quo caſtrametatus eſt Ieſus, Galgala, quod nomen ſignificat libertatem. Tranſeuntes enim fluuium, iam ſemetipſos ab Ægyptijs, & ab ærumnis deſerti, cōfidebant eſſe ſecuros. Poſt paucos vero dies vaſtationis Hiericho, miſit Ieſus triginta milia armatorum in ciuitatem Ain poſitā ſuper Hiericho, quatenus dimicarent. Et congreſſis hoſtibus, ceciderunt Hebręōrum viri ſex & triginta. Cumq; hoc nunciatum fuiſſet Iſraelitis, magnam triſtitiam & crudelem anguſtiam protinus habuerunt: & non tantum propter cognatos amiſſos, licet omnes viri boni & nimis exercitati periſſent, quantum propter deſperationem ſuam. Credentes enim iam ſe terram obtinuiſſe, & à prę lijs iam exercitum vacare, hoc deo taliter permittente, potiores inopinabiliter videbant hoſtes: & ſaccos ſuperinduentes ſtolis ſuis, tota die erant in luctu & lachrymis

Obſidio urbis Hiericho

Ioſue. 6

Ioſue. 7

constituti: nulli requirentes cibum: casu siquidē qui cōtigerat grauissime videbātur afflicti. Vidēs autem Iesus exercitum ita percussum, & ex omnib. iam rebus pessima desperatione deiectum, audacter accessit ad deum, & ait: Nō nostra petulantia venimus vt hanc terram armis subijceremus, sed Mose famulo tuo ad hoc nos adhortante processimus, dum multis signis possessionem huius terrę prębiturum te nobis esse promiseris: & exercitum armis hostium facere meliorem. Quę sunt hęc quę nobis repente venerunt? Nunc autem præter spem decepti videmur, & tanquam non firma sint tua promissa quæ Moses prædixit afficimur, & deterior nunc de futuris metus nos desperabiles habet, primo experimento talia sustinentes. Sed tu domine quoniam tibi virtus est malis his adhibere medicinam, & pręsenti nostrę tristitię prębere victoriam, etiam de futura desperatione tuo fauore nos libera. Sic equidem Iesus pronus in terra iacens, deprecabatur deum. Cui responsio à deo data est, vt surgeret & exercitum à sua pollutione purgaret: propter furtum enim rerum ei dicatarū hanc deuictionem nunc super eos euenisse dicebat: sorte vero requireretur qui fecerat: ac cū puniretur, victoria eis semper de hostibus proueniret. Hæc ergo populo Iesus enarrabat, & vocās Eleazarum pontificem, & principes tribuum, sortem per eos mittebat. Cumq; hoc delictum in tribu Iuda factum esse declararetur, rursum per genus sortem misit, & veritas huius iniquitatis circa cognationem Achar illuxit. Tunc denuo per vnū quenq; virum inquisitione facta, apprehensus est Achar. Ille vero cum non potuisset negare deo, dum eum ita constrixisse probabatur, furtum confessus est, & protulit in medium vestem. Et ille quidem repente peremptus, turpem pœnā & incunctanter congruam suæ præsumptioni meruit sepulturam. Iesus autem purgatum exercitum deduxit ad A in vrbem: & nocte circa ciuitatem insidijs constitutis, diluculo cum hostibus est cōgressus. Illis autem cum fiducia propter priorem victoriam super eos euntibus simulando se recedere populus Hebręorū hoc modo longius eos quasi persequentes traxit: quia illi de ciuitate, & tanquam de victoria erant confidentes. Dum vero restitisset exercitus contra faciem eorum, dedissetq; signa quę constituerat eis quos in insidijs collocauerat eosq; excitasset ad pugnam, tunc illi ciuitatem ingressi sunt, dum essent circa muros ciues intenti, aliqui vero & circa aspectum eorum qui egressi fuerant mentibus occupati. & illi quidem ciuitatem ceperunt, & omnes occurrentes sibimet extinxerunt. Iesus autem procedentibus illis ad prælium occurrens, omnes conuertit in fugā. Cumq; refugerent quasi ad integram ciuitatem, cum & ipsam captā inspicerent, & incensam cum mulieribus & filijs agnouissent, per agros dispersi sunt, defendere semetipsos solitudine non valentes. Cum talis siquidem calamitas hostes apprehendisset, infantium turba atque mulierum capta est, & rerum aliorumq; vasorum innumera multitudo, necnon greges pecudum. Hebræi ceperūt, multasq; pecunias. Erat enim locus idoneus. Et hæc omnia Iesus in Galgalis positis militibus partitus est.

Iosue. 8 (margin)

Quomodo Gabaonitæ aliorum casu territi, fœdus cum Hebręis se inituros simulauerunt: sed dolo eorum deprehenso, publicę seruituti mancipati sunt: quos Iesus postea à quinque regum obsidione liberauit, omnibus occisis, & vniuersa eorum terra depopulata, prolato ad hoc in immensum die.

Caput II

Iosue. 9 (margin)

GAbaonitæ vero habitantes iuxta Hierosolymā, vidētes passiones quę prouenerant Hiericho & Ainitis, & ad semetipsos transire hanc vastationem existimantes. Iesum quidem aperte rogare noluerunt: neq; enim hoc impetrare se quasi aliquid mediocre putabant, dum in interitu totius Chananæorum gentis eum pugnare agnoscerent. Cheferitas aūt & Chiatemeritas, qui vicini eis erāt, ad auxilium poposcerunt: dicentes neque illos periculum declinare, si istos Israelitæ deuincerēt, coadunati vero possent magnitudinem eorum virtutis euadere, Et dum hæc verba placuissent, miserunt legatos ad Iesum, amicitiā postulantes:

lantes: quos præcipue iudicabant idoneos vt agerent quæ omnibus expedirent. Illi vero confiteri se Chananæos incautum existimantes, fugere se huiusmodi periculum crediderunt, si dicerent nihil sibi cum Chananęis quolibet modo competere, sed longissime ab his habitare, & venisse se pro fide virtutis eorum, ambulantes itinere multo: & pro coniectura sermonis huius vestimenta monstrabant. Vestes enim cum nouæ essent quando egrediebantur, longo tempore itineris atritas sibimet afferebant. Cilicinis enim, vt eorum verbis crederetur, vestibus vtebantur. Stantes ergo in medio, dicebant se missos à Gabaonitis. & vicinis ciuitatibus multū ab ea terra remotis, facturos cum eis pacem more fœderis patriæ suæ: agnoscentes enim dei gratia atq; dono Chananæorum terram eis possidere concessam, his tributa ferre gratulari, & ciues eorū fieri promereri. Hæc itaq; illi dicentes & indicia itineris astendentes, rogabant Hebræos ad pacta amicitiasq; descendere. Iesus aūt dictis eorum credens, quod nō essent de gente Chananęorum, amicitias fecit cum eis. Et Eleazar Pontifex cum senioribus præbuit iusiurandum habituros amicos & socios, nihilq; cogitari aduersus eos iniustum, populo scilicet in iureiurando vnà consentiente. Et illi quidem quæ voluerant callido consilio promerentes, ad semetipsos abibant. Iesus autem castrametatus contra Chananæos in confinio Gabaonitarum, & cognoscēs nō procul ab Hierosolymis Gabaonitas inhabitare, & Chananæorum generis esse, euocatos eorum principes, de falsitate culpabat. Illis autem nō aliā præter hanc salutis occasionē se habuisse dicentibus, & propterea ad hæc ex necessitate venisse, conuocabat Pontificem Eleazarum & seniores: eisq; censentibus, publicos eos famulos, ne iusiurandum transgrederetur, esse decretum est. Et illi quidem pro calamitate quę comprehenderat eos, hanc sui cautelam atq; custodiam inuenerunt. Quum vero rex Hierosolymorum grauiter ferret, eo quod Gabaonitæ cum Iesu pacta fecissent, vicinarum gētium reges contra eos pugnaturos ad solatia rogauit. Quibus ei præsentibus (quatuor enim erant) & cum eo castrametantibus circa quendam fontem non procul à ciuitate, dum iam pararent obsessionem, Gabaonitæ auxiliatorem aduocauerunt Iesum. Ad hoc enim ventum erat, vt à suis quidem perimi se putarent: & ab eis qui ad interitum Chananęorū gentis castrametabantur, saluari se propter factas amicitias existimarent. Iesus autē cum omni exercitu ad eorum solatia properare festinans, & die noctuq; perambulás, diluculo venit ad hostes, & fugiētes sequebatur per agros in descensu Bethura. Ibi etiam dei quoq; cooperationem cognouit significatam sibi tonitruis & fulminibus, & grandinis demissione maiore quá solitum est: insuper etiam de creicente, ne nox succedens Hebręorum impetum refrenaret. Iesus autē reges in quadá spelunca celatos circa Mathiten inuenit, omnesq; puniuit. Quod vero longitudine tunc dies extensus est, & plus solito creuit, palam est per scripturas, quæ sunt in templo repositæ. Sic igitur exterminatis regibus, qui eduxerāt contra Gabaonitas exercitū, reuersus est rursum ad Chananææ montana Iesus, & multa cæde in ea facta, sumens prædam, venit ad exercitū Galgalis constitutū. Et quum de Hebræorum virtute per circuitum habitantes sermo discurreret, stupor habebat omnes audientes multitudinem peremptorū. Castra autem metati sunt super eos reges Chananęi, qui circa montem Libanum habitabant, & Chananęi qui in campestribus erant, Palæstinos secum ducentes, venerunt ad ciuitatē Berothi Galilęę superioris, & de Sesecha, qui locus non procul à Galilęis est. Totius autem exercitus armatorum erant tercentum milia, & decē milia equitū, & duo milia curruū. Turbabat itaq; hęc multitudo & ipsum Iesum & Israelitas, & sperare meliora propter timoris excellentiá dubitabant. Deo autem arguente timorē eorum, & si magis solatiū ab eo quærerent, promittente vt deuincerent inimicos, & iubente equos hostiū subneruari, currus incendi dux in promissionibus dei factus fidēs perrexit ad inimicos: & quinta die veniēs circa eos, congressus est, pugnaq; fortis effecta est, & cędes potior, quam credi po-

Foedus amicitiæ Iesu cum Gabaonitis

Iosue. 10

Stetit sol

terit vel audiri. Persequens autem eos, multum perambulauit, & omnem exercitum hostium prӕter paucos extinxit, regesq; ceciderunt vniuersi. Deficientibus autem hominibus ad interficiendos equos. Iesus eos occidit, & currus incendit. Quo facto, prouinciam licentius possidebat, nullo prӕsumente bellum eis inferre: sed & ciuitates obsessione capiebat, & quicquid potuisset sumere, deuastabat. Quintus iam annus transierat, & nullus remanserat Chananæorum, nisi quidā qui in munitionem murorum fugerant. Iesus autem de Galgalis denuocastrametatus, sacrum tabernaculum constituit circa ciuitatem Silon. Locus enim opportunus pulchritudine videbatur, donec ædificari templum quietis causa permitteret. Et inde procedens ad Sichimam cum omni populo, altare cōstituit deo, vbi Moses quoq; prædixit: & distribuens exercitum, in monte quidem Garizi constituit medium, & in Ebal dimidium: in quo & altare ædificauit: nec nō & Leuitas sacerdotesq; diuisit. Sacrificantes autem & maledicta facientes, & ea cōscripta in ara relinquentes, ad Siloam denuo sunt reuersi.

Iosue.24

Iesus senio iam confectus, conuocato populo terram promissam æstimari iubet: deinde ea tribubus sorte diuisa, monens nulli Chananæo parcendum esse, gratiasq; deo agens ad concordiam & dei obedientiam hortatur.

Caput III

Iosue.13.14 & .18

IEsus autem quum esset senex, & Chananӕorū ciuitates nō facile capi videret, tam propter locorū munitionem in quibus erāt, quā propter fortitudinem murorū, quos pro naturali ciuitatū custodia circunduxerant, & credebant hostes desperatiōe captionis ab obsidione recedere: nā propter suum interitū Chananӕi cognoscentes Israelitas egressuros ab Ægypto, omni illo tempore erant ad faciendas ciuitates fortissimas occupati: congregari tūc populum in ecclesiam. Siloe præcepit. Quibus cum summo studio concurrentibus, commemorans eis, & quibus fuerant iā potiti, & actus quos gesserāt, quā essent optimi, & deo præbēte digni: & quod virtute legū quas sequebantur, triginta & vnū reges præsumētes eis bellum inferre deuicerant: & omnē exercitum quicūq; sperauerat contra eorum se fortitudinē dimicare, ita necauerant, vt neq; eorū generatio relinqueretur: quum ciuitates aliæ quidē iam captæ viderentur, apud alias aūt lōgo tempore & longa oppressiōe adhuc opus esset, propter murorum munitionē, & habitātium in eis audaciā: petebat eos qui trans Iordanem erant. vt laborantes cū eis, & in periculo adiuuantes fratres suos, sortibus proprijs fruerētur, grates vtiq; eis pro labore restituentes. Tunc etiam singulos ait per tribus de quibus testimoniū daretur, eo quod virtute prӕcellerent, dirigendos, qui terram metiētes fideliter, & in nullo malignantes, eius magnitudinē sine dolo renūciarēt. Et Iesus quidē hæc verba faciens, populū sibi habuit fauentem: & viros qui terram eorū deberent metiri direxit, dans eis aliquos terræ mensores doctos: quos propter artem veritas nō lateret: mandans eis vt in ea mensuras æstimarēt, & felicem terrā, & quæ minus esset idonea. Natura nāq; terræ Chananӕorū huiusmodi est, vt & planiciē magnā habeat, & fructus ferre sit copiosa. Quæ cōparata quidē aliӕ terrӕ, creditur esse felix: cū locis aūt Hierichuntis & Hierosolymitarū æstimata, putatur valde vilissima. Licet omnino hæc spacia parua, & eorū multa mōtana sint, magnitudine vero fructuū ad cibos aptorū, & pulchritudine, alia similis nō est: & propterea æstimādas potius quā metiēdas decreuit has sorte, dū sæpius vnum iugerū pro mille sit dignum. Viri aūt qui missi fuerant, quū essent decē, circumeūtes & æstimantes terrā, septimo mēse ad eum reuersi sunt, ad ciuitatē Silon: vbi tabernaculū cōstituerant. Tunc Iesus Eleazarū & seniores cum principibus tribuum sumens, diuisit hӕc nouem tribubus & dimidiӕ Manasse, secundum magnitudinem singularum tribuum mensuram efficiens. Quumq; misi sset sortē. Iudæ quidē tribus sorte cadente, elegit superiorē Idumӕam. Quӕ in longum quidē extenditur vsq; ad Hierosolymā, latitudine vero vsq; ad paludē. Sodomæ constituta est. In hac aūt sorte ciuitates erant Ascalon & Gaza, Simeoni vero in secūda

De natura terræ Chanaan

Iosue.15

Iosue.16.18

sorte

ſorte prouenit Idumæa, quę circa Ægyptū eſt & Arabię montē. Beniamitę vero ſortiti ſunt à Iordane quidem flumine vſq; ad mare longitudinē, latitudinem vero quę Hieroſolymis Bethelisq; terminatur. Hæc autē ſors anguſtiſſima fuit propter terræ felicitatem: Hierichon enim & Hieroſolymitarum tulerūt vrbes. Ephraim autem tribus à Iordane flumine vſq; ad Gaxaram longitudinem habuit: latitudiuem vero quæcunq; à Bethelis vſq; ad campum maximum terminatur. Manaſſe vero medietas à Iordane quidem vſq; ad ciuitatem Doron, latitudinem vero ad Bethſames, quæ nunc Scythopolis appellatur. Poſt hos autem Iſachar Carmelum montem, & fluuium in longitudine habuit: Taburium vero montem in latitudine. Zabulonitæ vero vſq; Geneſar deſcendentem circa Carmelum & mare, ſortiti ſunt: & conuallem quæ à Carmelo nuncupatur: eo quod etiam huiuſmodi ſit. Aſeritæ vero omnem terram quæ ad Sidonē conuerſa eſt, habuerunt. Ciuitas autem Arche in eorum parte fuit, quæ etiam Actipos nuncupatur. Partes vero ad orientem conuerſas vſq; ad Damaſcum ciuitatē, & Galilæam ſuperiorem Neptalitę ſumpſerunt vſque ad montem Libanum, fonteſq; Iordanis quorum fluctus de montibus eſt collectus. Danitæ autem loca conuallis ad occaſum ſolis poſita tenuerunt Axoto & Doris, determinationemq; Iamniam ſimul & Geth ab Eteron vſq; ad montem ex quo tribus Iuda pēdebat. Sic itaq; diuiſit Ieſus terram, & nouem atq; dimidiæ tribui eam tradidit poſſidendā. Nam Amorręam, quę & ipſa ab vno Chananęi filio ſic vocata eſt. Moſes dudū capiens, tribubus duabus & dimidię diſtribuit. Hoc autem & primitus indicaui. Loca vero circa Sidonem & Archeos, & Amatheos, & Aritheos, inculta tunc erant. Ieſus autem quum eum iam ſenectus impediret, nec poſſet quæ cogitabat efficere, & dum qui poſt eum erant principatum ſumpturi, negligenter in communi vtilitate conuerſarentur: pręcepit ſingulis tribubus, vt nullum de Chananæorum genere in terra quam ſunt ſortitę, relinquerent. Hanc enim cautelam eis atq; cuſtodiam paternarum ſolennitatum fore, hanc etiam Moſen prędixiſſe commemorans, & in hoc ei eſſe credendum dicebat: ſed & Leuitis octo & triginta ciuitates eſſe reſtituendas, qui iam prius acceperant in Amorræa decem. Quarum tres diſtribuit fugacibus habitandas, id eſt, de tribu Iuda Hebron: Sichem vero ex Ephraim, & Cades de Neptalim. Eſt autem hic locus ſupra Galilęam. Diuiſit autem & cunctas prędę reliquias. Erat nanque terra ampla: & magnas diuitias obtinebant. Abundabant enim & communiter omnes & ſeorſum ſinguli auro & veſtibus, & alijs vaſis, & quadrupedum copia, quorum numerus comprehendi non poterat. Poſt hæc autem exercitu in eccleſiam conuocato, eis qui ſuper Iordanem in Amorręa conſtituti erant, quorum exercitus quinquaginta milium armatorum eſſe videbatur, ita loquutus eſt: Quoniam deus pater & dominus generis Hebræorum hanc terram poſſidere conceſſit, & poſſeſſam ſemper ſe nobis ſeruare promiſit, pro cuius mandato cognatis indigentibus, promptiſſime vos obtuliſtis ad omnia: iuſtum eſt, nulla vos difficultate vlterius detinente quiete iam frui, ſecuris vtiq; nobis de voluntate veſtra, quia ſi rurſus opus fuerit ad neceſſaria, eam inſegniter offeretis, neq; poſt hos labores eritis aliquando tardiores. Gratias ergo vobis pro periculis in quibus iuuiſtis, non modo ſolum, ſed etiam ſemper acturi ſumus: quia cum ſitis boni, amicorum memoriam habebitis omnium, & mente retinebitis quæcunq; per vos prouenerunt nobis, & quomodo vſum bonorum veſtrorum propter nos diſtuliſtis, & laborantes primitus in quibus nunc dei fauore cōſiſtimus, poſtea veſtra ſorte frui vtile iudicaſtis. Acceſſerunt autem ſuper noſtra bona ex laboribus, quos nobiſcū habuiſtis, multę diuitię, prędam precioſam augentes, & aurum & argentum, & ſuper hæc omnia quod maius eſt, fauor veſter. Ob quam rem ita nos ad quodcunque volueritis in repenſatione paratos habebitis: quia nequaquam horum quę Moſes prędixit, eſtis obliti, illo etiam ab hominibus abeunte: nec eſt quicquam, in quo vobis gratiarū debita non ſoluamus Gaudentes ergo vos ad ſortes veſtras dimittimus

Ioſue.16

Ioſue.17.19

Ioſue.21

& rogamus, vt nullum esse terminum nostrę cognationis existimetis, nec quod inter nos iste fluuius est. alteros nos, & non Hebræos esse credatis. Omnes enim sumus ex Abraham, qui hic & illic habitamus, vnusq; deus qui & nostros maiores & vestros ad illorum perduxit vitam: cuius religionis habere curam & conuersationis, quam per Mosen semper constituit. Perdurantes enim in istis, fauorem dei & eius solatium semper habebitis: conuersis vero vobis ad imitationem gentium externarum, auersabitur vestrum genus. Hæc quũ dixisset, singulos maiorum, & communiter eorum multitudinem salutans, ipse quidem restitit. Dedu-
Iosue.22 xit autem eos populus, non tamen sine lachrymis, & vix semetipsos abinuicem dimiserunt.

Quomodo Iesus duxit Hebræorum exercitum: & dum pugnasset contra Chananęos & deuicisset terram eorũ, per sortes funiculorum est partitus: & de morte ipsius Iosue & Pontificis Eleaxari. Cap. IIII

TRansiens autem fluuium tribũs Ruben & Gad, & quicunq; de Manasse pariter sequebantur, altare super ripam collocare Iordanis decreuerũt: vt memorabile signum generationi futuræ, cognationis eorum qui intra Iordanẽ habitare videbantur, existeret. Audientes autem qui intra Iordanẽ habitabant, eo quod dimissi ab eis altare constituissent: & nescientes qua hoc voluntate fecissent, pro nouitate tamen culturæ deorum peregrinorum hoc celebratum credentes, & sacræ religioni derogatum, verisimile iudicantes, erant armati ad vltionem eorum qui collocauerant altare, fluuium transituri, & punituri eos, quasi pro paternarum destructione solennitatum. Non enim videbatur eis iustum, vt cognationem respicerent, aut dignitatem eorum, qui autores fuerant harum rerum: sed dei complectebantur mandata, & quomodo honorari congaudeat. Et illi quidem armati sunt per furorem: retinuit autem eos Iesus & Pontifex Eleazarus, & pariter seniores, sermonibus suadentes, vt prius experimenta eorum voluntatis acciperent: deinde si malę voluntatis agnoscerent eorum mentes, tunc armis super eos incederẽt. Miserunt itaque legatos ad eos. Phinees filium Eleazari, & decem alios apud Hebręos honoratos, cognituros sapienter, vt quid altare, transeuntes, super ripam fluminis statuissent. Quumq; illis transeuntibus & ad eos venientibus, fuisset ecclesia cõgregata, stans Phinees hæc dicebat: Magis quidem deliquistis, quàm possitis correpti de futuro sermonibus emendari: veruntamen non secundum magnitudinem iniquitatis nos reddituri vobis, ad arma repente vltionemq; descendimus. Cognati namque prius verbis corripere volentes, hanc celebrarunt congregationem, quatenus agnoscerent causam pro qua accessistis vt altare fabricaretis, ne petulanter videremur armis adire vos: vtrum voluntate bona fecistis hoc, an reuera culpa conuincitur, vnde in vobis iustius vlciscamur. Non enim credimus vos ipso experimento dei voluntatem sæpius agnoscentes, & auditores legum, quas ipse vobis contulit existentes, diuisos à nobis & in propriam sortem venientes, quam dei gratia & ipsius circa vos prouidentia meruistis, obliuionem eius habere: & tabernaculum arcamq; deserentes, super altare quod vobis est proprium, peregrinos introducere deos, Chananæorum mala sectantes. Sed nihil inique fecisse optamus, agentes pœnitentiam, & nequaquam vesanientes vlterius, legumq; paternarum pudorem memoriamq; sumentes. Si vero in delicto consistitis, nequaquam laborem pro legibus refutamus, sed transeuntes Iordanem defendemus eas, & ante omnia deum, nihil vos à Chananæis differre credentes: sed sicut ipsos, vos quoque similiter perimentes. Non enim putetis, quod quia transistis fluuium, etiam à dei virtute estis extranei. Vbique enim in his quæ sunt ipsius estis, & effugere potestatem eius atque iudicium nullo modo poteritis. Si vero creditis hunc locum, vbi nunc estis positi, impedimentum esse correptionis, nihil prohibet denuo terram diuidere, eamq; ad pecudum pascua deputare. Sed agite temperanter, & à nouo delicto recedite. Rogamus ergo vos per filios & vxores,

Altare à Rubenitis collocatũ

res,ne nobis faciatis necessitatem huius defensionis,quod nec vestræ nec ipsorum saluti,aut causæ expedit sic cogitare,vt nõ verbis vinci poti⁹,quàm experimentum velitis sustinere prçliorũ.Hæc Phinees dicẽte,præsules ecclesiæ & omnis multitudo cœperunt de querimonijs satisfacere:&profiteri,neq; ab eorum se cognatione recessisse,neq; pro nouitate altare cõdidisse:sed & deum vnũ nosse, qui Hebræis est omnibus communis,& illud altare positum ad sacrificia facienda.Hoc autem altare,propter quod & suspecti estis facti,dicebant non pro religione collocatum,sed vt signum foret,& indiciũ in futuro vestræ familiaritatis. Et necesse est nobis temperare,& in patrijs legibus permanere:non autem transgressionis initium sicut suspicatũ est facere. Testis aũt nobis sit deus,quod istud altare non pro tali causa construximus.Vnde meliorem de his habentes opinionẽ,nihil culpetis vlterius:neq; nos extra sortem iudicandos esse credatis:nec eorum similes,qui quum generis Abrahã sint,ad nouas solennitates accedũt.Hæc dicentes laudans Phinees reuersus est ad Iesum, & eorũ verba populo nunciabat.Ille vero gaudẽs,quia neq;vlla pugnandi foret necessitas,ne ad sanguinem bellũq; deducerẽtur cõtra cognatos,pacificas deo pro his hostias immolauit:& dimittẽs post hæc multitudinem in proprias sortes Iesus,ipse in Sichẽ cõmoratus est.Post hæc autẽ annovicesimo senior iam existens,conuocabat honoratos maxime ciuitatum,& principes & seniores,& multitudinem quantácunq; erat congregari possibile.Quibus invnum conuenientibus,cuncta beneficia dei commemorabat(Erant autem multa)per quæ ab humili forma ad hanc gloriam & substantiã peruenissent.& seruari dei voluntatem,quæ talis circa eos esset,orabat.Et pie cũctos poscebat agere,per quod solũ eis grata diuinitas permaneret. Hoc enim bene se habere dicebat,vt transitur⁹ à vita,huiusmodi eis monita derelinqueret:poscebatq; ab illis,vt quę ille diceret,memoria retinerẽt.Et ille quidẽ talia præsentibus loquẽs,defunctus est,quũ vixisset annis cẽtum & decẽ;quorũ cum Mose quidẽ pro doctrina vtiliũ rerum cõmoratus est quadraginta: dux autem post illius mortẽ sex & viginti fuit annis,vir nec sapientia indig⁹ nec eorũ quæ cogitabat vt multa sapiẽter ediceret inexpertus:sed vbiq; summus,& ad opera periculaq; magnanimus,audaxq; bella disponere,& in pace dexter, & in omni tempore præcipua virtute conueniens.Sepultus est autem in ciuitate Thãna,in tribu Ephraim.Eodẽ vero tẽpore mortuus est & Eleazarus Pontifex.Phinees filio sacerdotium relinquẽs,cuius sepultura est facta in Gabatha ciuitate.

HISTORIA LIBRI IVDICVM

Quomodo mortuo duce,filij Israel feliciter aliquanto tempore pugnauerunt contra Chananęos,principatu dato tribui Iuda:de capto Adonibezecho: deq; Hierosolyma Beniamitis tributaria facta. Caput V

POst horum itaq; transitũ Phinees prophetauit secundum deĩ voluntatem, ad delendum Chananæorũ genus,tribui Iudæ præbendũ esse principatum. Erat enim studiũ populo cognoscere,quid etiam placeret deo. Tunc assumpta est etiam tribus.Simeon ad pugnandum,quatenus exterminatis hostib.sub ditione etiam eos qui in ipsa sorte consistebant efficerent. Chananæi autem viuentibus apud se illo tẽpore regibus,cum magno exercitu eos in Bezechin expectabant,regi Bezechinorum Adonibezecho principatũ credentes: quod nomẽ significat dominus Bezechiñorũ:Adonai enim Hebræa lingua domin⁹ indicatur.Sperabãt enim vincere Israelitas mortuo Iesu.Cõgressi vero Israelitæ duabus tribubus,quas prædixi,magnifice pugnauerunt: & occiderunt quidem eorũ decem milia:fugantes aũt reliquos,& insequentes,Adonibezechum quoq; ceperunt:cuius dum manuũ ac pedum summitates absciderent,ait:Non semper potui latere deũm,illa patiens,quæ contra vos, & septuaginta reges prius facere non erubui.Et viuum quidem hunc tulerunt vsq; ad Hierosolymã,mortuumvero sepelierunt.Et egrediebantur vastantes ciuitates, & plurimas capientes.Inter hæc obsederunt,& Hierosolymam:sed hanc quidem longo post tempore ca- Iud.1

pientes,omnes in ea habitantes interemerunt. Erat enim eis valde grauis de super munitio murorũ ,& loci natura resistendo. Vnde castrametati sunt in Hebron,& hanc capientes omnes interfecerũt. Relinquebatur adhuc genus Gigãtum:qui propter corporum magnitudines atq; formas in nullo alijs hominibus proximas,vltra modum admirabiles hactenus per eorum ossa monstrantur , in nullo his de quibus fides habetur æqualia:quorum genus Leuitis præcipue dederunt munus:etiam cum duobus milibus cubitis:terram quoque Caleph dono dederunt mandato Mosi:hic enim fuit vn9 exploratorũ,quos misit Moses in Chanançam. Dederunt autem & filijs Iethri Madianitæ qui fuit socer Mosi terram ad possidendum. Nam patriam relinquẽtes secuti sunt eos , & fuerũt in deserto cum eis. Tribus itaque Iuda & Simeon ciuitates quidẽ Chananæas in montana ceperunt,in campestribus autẽ & ad mare positas,Ascalona & Azotum. Euasit autem Gaza & Accaron,Nam dum essent in campestribus.& copiosam haberent curruum abundantiã,irruentes sibimet affligebant. Et istæ quidẽ trib9 maxime bellando locupletatæ,ad ciuitates proprias recesserunt,& arma deposuerunt. Bẽiamitæ vero,quorum erat Hierosolyma , habitatores suos concesserunt tributa persoluere:& ita quiescẽtes omnes,alij quidem interficere,alij vero pericula sustine ad terrarũ se tradidere culturam. Hoc aũt & reliquæ tribus imitantes Beniamitas faciebãt,& eorum tributa percipiẽtes permittebant Chananęos sine prælijs esse. Tribus autem Ephrem cum obsedisset Bethelã, finem dignum tẽpore,& magna laborum obsessione inuenite non potuit:quando illi licet affecti in obsidione omni modo perdurabant. Deinde Ephramitæ capientes quendam in ciuitatem euntem,necessaria deferentẽ,fidem dederũt ei,vt si ciuitatem traderet,saluarent eum, & cognatos eius eriperent. Et ille in his iurabat ciuitatem se traditurum. Qui tradẽs vrbem,cum suis hoc modo saluatus est. Illi autem interimentes cunctos inhabitantes ibi,tenuerunt de cætero ciuitatem.

Quemadmodũ denuo Palæstini pugnantes deuicti sunt ab Hebræis. Ca. VI

IGitur post hæc circa hostes quidem molliores erant Israelitæ,circa terram vero & eius operam diligẽtiam potius exhibebant. Qui ad diuitias se tradentes per epulas & libidinem iam virtute deficiebant,& in conuersatione legum integri Hebræi,& circa ea quæ dei sunt non erant. in his indignata diuinitas suscitabat quidem primum,vt ita dicam,sua voluntate Chananæos,qui postea secũdũ eorum actus multa contra eos crudelitate sunt vsi. Hebræi nanq; & circa ea quæ dei sunt negligentes erant,& circa bella difficiles,cum multa Chananæis obstulerint,& ad labores iam essent propter epulas dissoluti:agebaturq; vt eorũ optima iam conuersatio deperiret:& seniores non audiebant,nec aliorum pręceptum,nec priorum vlla solennia conseruabãt. Erant autẽ magis libidine lucrorũ intenti ,& multa requie seditio eos crudelis iterum comprehendit: & ad hoc vsque perducti sunt aut ad inuicem huiusmodi causa pugnarent. Vir Leuita de populo,qui erat sortis Ephraim,& ibidem habitabat,de Bethlehem duxit vxorẽ. Hic aũt locus est tribus Iudę. Cumq; vehementer amaret coniugem, & eius pulchritudine victus afficeretur,quando ab illa non similiter amabatur,& ille propterea passione amoris eius potius vteretur, lites frequenter inter eos eueniebant. Ad vltimum vero mulier his grauata relinquens virum,abijt ad parentes mense quarto. Vehemẽter autem feruens vir per amorem venit ad soceros,solutisq; litibus placatus est circa eam. Et quatuor quidem diebus ibidem commoratus,præbentib9 ei hospitalitatẽ puellæ parentibus:quinta die placuit vt abirent, & circa meridiẽ sunt egressi. Tardius enim dimittebant parẽtes filiam, & diei iã tarditas accedebat. Vnus autẽ eos famulus sequebatur,& asinus erat eis,in quo mulier vehebatur. Cumq; venissent circa Hierosolymã,ambulãtib9 stadijs triginta persuasit famulus vt manerent,ne & propter noctem ambulantes difficultas aliqua cõprehenderet,dum nec procul hostes existerẽt, & tẽpus frequenter incautum faciat suspecta,etiam quę putantur esse tutissima. Illis autem nõ placuit

Causa pro qua tribus Beniamin deleta est

cuit apud alienigenas viros succedere. Eratq; ciuitas Chananæorum. Sed accedentes viginti adhuc stadijs, optabant ad propriam descendere ciuitatem. Quũque hæc sententia valuisset, venit in Gabaa tribus Beniamin, iam vespere. Et quum nullus ciuium eũ in mansione susciperet, senior quidam ex agro descẽdẽs, qui de tribu quidem erat Ephrem, in Gabaa vero cõmorabatur, vidẽs eum, quis esset interrogabat, & propter quas causas, mittẽs quum iã essent tenebrę, necessaria cœnæ requireret. Ille vero Leuitam quidem se dixit esse, mulierem autem à parentibus reducere, & ad propria remeare: habitationem vero significabat habere se in sorte Ephrem. Quem senior & pro cognatione, & eo quod eandem possideret tribum, & propter colloquium, ad suum duxit hospitiũ. Quidam vero iuuẽculi Gabaonitarũ mulierem in platea videntes, & pulchritudinem eius stupescẽtes, dũ apud illum senem eam successisse cognoscerent, contemnentes eorum infirmitatem & paucitatem, venerunt ad ianuas eius. Et quum eis senior vt abscederẽt supplicaret, & vt nec violentiam inferrent hospiti, nec iniuriam: illi petebant, vt data sibi muliere, à rerum inuasione recederent. Seniore vero dicente, quod & cognata esset Leuitis, & per libidinem in leges inique delinquerent deficientes circa iustitiam: deridebant minabanturq; se eum interficere, eo quod eorũ concupiscentiam impediret. Quumq; in necessitatem venisset, nolens hospites in contumelia magna relinquere, suam eis filiã concessit: dicens eis, min9 esse peccati, si concupiscentiam suam in ea cõplerent, quã si iniuriã peregrinis inferrẽt: & iniustitiã non perferre quos susceperat, hoc modo putabat. Quũ vero illi nequaquam à suo feruore pro peregrina recederent, sed imminerẽt vt eam acciperent, ille quidem supplicabat vt nihil inique præsumerent. At illi rapientes, & adijciẽtes pro libidine violentiam, ad semetipsos mulierem deduxerũt, & per totam noctem vsq; ad principiũ diei in eius corporis ludibria sunt extenti. Illa vero defecta in his quæ prouenerãt, ad hospitem redijt: & contristata in his quę pertulerat, per verecundiã ad faciem mariti minime præsumebat accedere, eumq; circa se pro his quæ contigerant incurabilem reputabat: lectuloq; decumbẽs, animã reliquit. Vir aũt eius arbitrat9 sopore graui mulierem detineri, nihil mali metuẽs, excitare eam tentabat, & consolari: quasi raptorum non spõtanea voluntate se præbuisset iniurijs. Quum vero certe defunctam cognouisset, ob malorum magnitudinem, imponẽs iumẽto mortuam, ad se portabat vxorem: & diuidens eam per membra in partes duodecim, per tribus singulas destinabat, mãdatũ dans portantibus, vt proderent autores mortis eius, & eiusmodi crudelitatem cunctis tribubus indicarẽt. Illi autẽ & aspectu & auditu grauissimorum malorũ affecti, nullum primitus huiusmodi sumentes exemplum, ira intemperata concitati, in Silo sunt ante tabernacula congregati: & in arma procedere repente tentabant, & insilire Gabaonitis vt hostibus. Retinuerunt autem eos seniores, suadentes non oportere sic cito contribulibus inferre bellum, antequã verbis agerẽt de criminibus, quãdo lex nec circa extraneos permitteret præter legationem Israelitas bella tractare: si forte pœnitentiã agerent, qui iniuste aliquid assumpsissent. bonũ ergo esse, vt legi obedientes, ad Gabaonitas mitterent, & mali autores expeterent: quibus præbitis, eos punirent, contemnẽtes autem armis adirẽt. Miserunt ergo ad Gabaonitas accusantes iuuenes de muliere, & eos dari ad supplicia deposcentes, qui legitime non egissent: quasi esset iustum, vt pro omnibus illi potius morerentur. Gabaonitæ vero neque iuuenes tradiderunt, & crudele iudicauerunt, timore belli alienis obedire præceptis, in nullo se putantes esse minores armis, neq; multitudine, nec bellandi præsumptione. Erant enim nimis instructi, & super alias tribus industrij: despexeruntq; illos, & indignati sunt è diuerso tanquam compressuri, violentiam facientes. Quumq; talia fuissent Israelitis enũciata, iusiurandũ fecerunt, nullam suarum viro Beniamitæ dare nuptijs filiam: sed armari super eos, & ampli9 eis quã aduersus Chananęos existere, quos Hebræi sæpius expugnassent. Repente ergo eduxerũt super eos exercitum quadringenta Iud. 19

dringenta

dringenta milia virorum. Beniamitæ vero habuerunt viginti sex milia armatorum & aliorum septingentos, qui sinistris manibus ad fundibulas videbãtur experti. Et commisso prælio circa Gabaa, fugauerunt Israelitas Beniamitæ viri, cecideruntq; ex eis viginti duo milia: fuissentq; plurimi forte necati, nisi nox eos retinuisset, & pugnam soluisset. At Beniamitę gaudentes, abibant in ciuitatem: Israelitæ vero obstupescentes se ita deuictos, ad exercitum remeabant. Altera vero die rursum congressi, Beniamitæ vicerunt, & mortui sunt decem & octo milia Israelitarum, metuentesq; exercitum reliquerunt. Venientes autem in ciuitatem Silo proxime constitutam, & ieiunantes altera die, deprecabantur deũ per Phinees sacerdotem, vt eius ita quiesceret, eiq; in duabus eorum deuictionibus satisfieret, daretq; potentiam contra hostes atque victoriã. Deus autem hæc fieri Phinees prophetante promisit. Duabus itaq; partibus diuidentes exercitum, mediam quidem partem in insidijs circa vrbem nocte collocauerant, medij vero Beniamitis congressi, paulatim eis imminentibus recedebant: & Beniamitæ persequebantur, Hebræis paulatim refugientibus, & omnino volentibus omnes eos ab vrbe protrahere: quos quasi fugiẽtes insequebantur, ita vt etiam seniores & iuniores in ciuitate propter infirmitatem relicti discurrerent, adire volentes hostes. Quũ vero multum à ciuitate recessissent, fugere quidem Hebræi cessauerunt: conuersi autem steterunt ad pugnam, & illis qui in insidijs erant, dederunt signum. Qui surgentes cum clamore, hostes aggressi sunt. Illi vero vt sensere se esse deceptos, in angustia cõstituti, in quadam valle coacti & concauo loco collecti sunt, & ibi iaculis sauciati, ita vt omnes interirent, præter sexcentos viros. Hi namq; cõuersi & constipati, & per medios hostes transeuntes, fugerunt ad vicinos mõtes: quos tenentes ibidem cõmorati sunt. Illi vero circa viginti & quinque milia sunt extincti. Igitur Israelitæ & Gabaa ciuitatem igne concremauerunt, & mulieres & infantes masculos peremerunt, alijs Beniamitarum ciuitatibus similia facientes: sicq; erant contra eos infesti, vt etiã Iabitas qui erant Galaatidis regionis, eo quod eis auxilium non præbuissent contra Beniamitas, mittentes duodecim milia se suis armatis, iuberent eos interimi: occideruntq; hi qui fuerant missi, omnes pugnaces ciuitatis cum filijs & vxoribus, præter quadrin-
Iud. 21 gẽtas virgines. Tanta ira succensi sunt propter passionem corruptæ mulieris, & armorum ab eis electa conditione. Post hæc autẽ Israelitæ pro calamitate Beniamitarũ pœnitẽtia ducti sunt, & super hoc ieiunare proposuerũt, licet iusta passi essent, eo quod in legẽ peccauerint: tunc sexcentos viros qui fugerant, euocare legationib9. Erãt enim super quandam petram, quæ Roas appellatur. Legati vero nõ illis tantũmodo calamitatẽ prouenisse, sed etiã sibi cognatis pereuntibus ingemiscentes, suadebant eis, vt patienter ferrent, & ad illorũ cœtum cõcurrerẽt, ne omnino quãtũ ad se Beniamitarũ tribum exterminari decernerẽt: dicebantq;, simul cedimus vobis terram ad prædam quantamcunq; tollere potueritis. Illi vero his contra se dei decreto gestis, quando suam iniquitatẽ scientes pugnauerant, ad tribuum patriam obedientes vocantibus, aduenerunt. Israelitæ vero vxores eis quadringẽtas virgines Iabitidas dederunt, & de ducentis reliquis cogitabant, quomodo & illi haberent vxores, vt filios procrearent: quum vtiq; iurassent ante bellũ, vt suas filias nulli Beniamitę cõiugerent. Et alij quidẽ suadebãt illud iniurãdũ non debere seruari, quod per iram & non voluntate nec iudicio prouenisset: nihilq; fore deo molestũ, si tribũ periturã saluare possent: adijcientes periuriũ, non quãdo necessitate fit esse pessimũ, sed quando fuerit malignitate cõmissum. Quumq; seniores periurij nomen valde metuerent, quidẽ ait: Hoc consilio & isti vxores habebunt, & religio iurisiurãdi seruabitur. Ter in anno in Silo ad mercimonium fit conuentus, sequunturq; mulieres & virgines chorum. Sinantur ergo Beniamitæ, vt raptu ducant vxores quascunq; potuerint, nobis neq; instantibus, neq; prohibẽtibus. Et dum patres earum questi fuerint, vindictamq; poposcerint, dicemus eos potius esse culpabiles, qui custodiam non

habuerint

habuerint filiarum. Oportet enim Beniamitis iram cedere, qua iam circa eos vsi sumus immensa. His itaque consentientes, decreuerunt Beniamitas raptu nuptias celebrare. Instante vero festiuitate, illi quidem ducenti viri determinantes ciuitatem per vineas & loca, in quibus se latere credebant positi, insidiabantur virginibus venientibus. Illæ autem cum lusu, nihilq; metuētes, sine custodia properabant. Tunc illi surgentes, tenuere dispersas. Et hoc modo ducentes vxores, ad opera se terræ dederunt, studentes vt ad secundam felicitatem denuo remearent. Hoc itaq; modo tribus Beniamin quum pene tota perisset, Israelitarum sapientia reparata est. Floruit itaque repente & opulentiæ magnitudine, alijsq; rebus ditata est. Hoc itaq; bellum ita sedatum esse dinoscitur.

Quomodo post afflictionē, Israelitę rursus impie agentes, opprimūtur à Chananæis, & à Cusardo rege assyriorum, cui seruierunt annis octo, sed postea libertas eis restituta est per Cenez, principantem annis quadraginta. Cap. VII

HOrum vero similia etiam tribum Dan ex huiusmodi causa contigit sustinere. Quum Israelitæ belloium iam studium reliquissent, & ad opera se terræ dedissent, Chananæi contemnentes eos, nec aliquid se ab eis pati credentes, suum collegerūt exercitum, firmam habentes spem, quasi Hebræos affligerent, & de cætero ciuitates licenter inhabitarent: currusq; faciebant, exercebātur armis, & vrbes adinuicem sibi consentiebant. Et de tribu quidem Iuda Ascalonam ciuitatem. & Accaron abstulerunt, & alias multas in campestribus cōstitutas, & ipsos Danitas in montana fugere compulerunt, nec paululum eis locum in campestribus relinquentes. Et dū illi nec ad bellandum essent idonei, nec terram sibi iam sufficientem haberent, miserunt de suis quinq; viros ad loca mediterranea, qui terram inspicerent, in qua habitare de cætero possent. Illi autem non procul à monte Libano, & iuxta Iordanis fontes, circa maximum campum Sidonis ciuitatis viam trium dierum perambulantes, contemplantesq; terrā bonam & nimis vberrimam, significauerunt eis. Quo cum exercitu procedētes, ędificauerunt illic vrbem, Dan cognominatam ab vno filiorum Iacob, ex quo ipsa tribus appellata videbatur. Israelitis autem, & quum iam essent in labore difficiles, & quod in diuinitatis cultu deficerent, aduersa proueniebant. Nam dū fuissent à sua conuersatione transgressi, ferebantur ad libidinem, vt pro sua viuerēt voluntate: ita vt imminentibus Chananæis, malis omnibus implerentur. iratus est eis igitur deus, & felicitatem, quam innumeris laboribus acquisierant, propter epulas amiserunt. Castra siquidem contra eos agente Cusardo rege Assyriorum, multi pugnantes perierunt, & obsessi fortiter capti sunt: quidā vero propter timorem sponte se illi contradiderunt, & maiora quàm possent tributa imposita sibimet exoluebant, & diuersas iniurias perferebant per annos octo, post quos hoc modo liberati sunt. Cenez quidam de tribu Iuda, vir industrius, prudentiaq; fortissimus, respōso sibi dato, ne despiceret Hebræos in necessitate huiusmodi constitutos, sed potius reducere eos ad libertatem auderet, paucos quosdam in his laboribus præceptis diuinis adhibens sibi, quibus tunc in illis rebus positis aut pudor esset, aut quos spes confidentiæ nimis acueret, primum quidem Cusardi castra disrupit. Quumq; plurimi Hebræorū ad certamen accederent, eo quod bene eis prior confidentia processisset, cum Assyrijs congressi sunt: eosq; valde persequuti Euphraten transmeare coegerunt. Cenez autem quum ipso opere fortitudinis suæ prębuisset effectum, principatus accepit honorem, vt populum iudicaret, in quo scilicet quadraginta annis conuersatus est.

Iud. 1. 2. 3 *Ciuitas Dan conditur* *Cusardus rex Assyriorum castra ponit contra Hebreos*

Quomodo rursus populus Israel annis decem & octo seruiuit Moabitis, & à quodam Aoth nomine, à seruitute liberatus est, eo principatum annis octoginta tenente. Caput VIII

HOc autem moriente, denuo res Israelitarū sine principe vexabantur. Et dū honorē deo nō ferrent, nec legibus obędirent, magis ac magis afflictionibus

Iudi. 3.

nibus subiacebant, vt Eglon rex Moabitarum despiciens inhonestam conuersationem eorum, bellum eis inferre præsumeret, & multis eos prę lijs obtineret ac subderet, & omnem potestatem eorum prorsus humiliaret, eosq; iuberet tributa persoluere. Constituens autem sibimet regnum in Hiericho, nihil mali reliquit, quod populo non imposuit: eosq; ad inopiam vsque perduxit annis decē & octo. Misertus autem deus in his quæ patiebantur, & eorum supplicationibus inclinatus, ab iniuria Moabitarum hoc modo eos eripuit. Quidam iuuenculus nomine Aoth, de tribu Beniamin, ex patre Gera, audaciaque fortissimus, & corpore ad opera exercenda robustus, in lęua manu maximam fortitudinem habens, quum in Hiericho habitaret, Eglon regi factus est notus, muneribus eum placans, ita vt per hæc etiam cæteris qui erant circa regem charus existeret. Aliquando autem cum duobus famulis munera regi ferens, latenter gladio in dextro fœmore ligato introibat ad eum. Erat autem æstatis tempus. Quumq; iam dies medius esset, regiæ quiescebant custodiæ, & propter æstum, & cunctis ad prandia recedētibus. Quum ergo iuuenculus Egloni munera præbuisset, commoranti in quodam loco caloris temporibus opportuno, eius secretum petijt. Aderant autem soli famuli regis. Quumq; rex famulos abire iussisset, & quum Aoth loqueretur, & sederet super solium suum, & Aoth terror ingressus fuisset, ne eum fortissime percutere non valeret, relaturum se ei ex dei præcepto somnium dixit. Quumq; ille lætus pro somnij recitatione de solio surrexisset, Aoth eum in corde percussit: & gladium derelinquens, egressus est, & clausam ianuam dereliquit. Ministri vero quiescebant, credentes regem in soporem conuersum: Aoth vero Hierichuntinis latenter hoc indicans, exhortabatur eos, vt suam defenderent libertatem. At illi gratissime hoc audiētes, tubis vtebātur. Mos enim patrius est, his populum conuocari. Ministri itaque Eglon diu quæ ei contigerant, ignorantes, quum iam ad uesperasceret, metuentes, ne quid ei inopinabiliter accidisset, in eius cubiculum sunt ingressi: eumq; mortuum comperientes, in stuporem conuersi sunt: & antequàm sua castra colligerent, Israelitarū super eos irruit multitudo. Et alij quidē repente perempti sunt, alij in fugam versi, tanquam in terra Moabitide liberandi. Erant autem peremptorum vltra decem milia. Viri autem Israelitæ pręoccupantes Iordanis transitum, eorum multos interfecerunt: & nullus eorum manus euasit. Et Hebræi quidem hoc modo ab istorum seruitute liberati sunt. Aoth autem ob hanc causam principatu honoratus à plebe, defunctus est, dum hanc potestatem per tempus octoginta tenuisset annorum, virtutumq; etiam præter hāc causam maxima laude dignus existens. Et post hunc Sangar filius Anath electus ad principatum, primo anno vitam expleuit.

De quodam iuuenculo Aoth nomine

Eglon confoditur

Quomodo Chananęis eos in seruitutem redigentibus, per annos viginti, liberati sunt per Barachum & Deboram prophetissam, qui eorum principes fuerunt. Caput IX

Iudicum. 4

IGitur Israelitæ calamitates quas passi fuerāt: non colendo deum, nec legibus eius obediendo, correptionem non assignantes dei, antequàm a Moabitarum seruitio respirarent, à rege Chananęorum Iabin nomine subiugati sunt. Hic autem ortus quidem videbatur de ciuita Asorte, quæ posita est super paludem Samachonitidem: habebatq; armatorum tercentum milia, equitum decem milia, curruum tria milia possidebat. In hac itaque militia dux erat Sisara, apud regem honore primus. Qui conueniens ad Israelitas, vehementer afflixit, ita vt tributa eis imponeret. Qui viginti quidem annis hæc soluere passi sunt, quū nec ipsi per infelicitatem suam saperent, & deus maiori tempore eos dominari vellet propter eorum iniurias & ingratitudines nimis multas. De cætero autem temperantes à malis suis & agnoscentes has calamitates sibi pro legum contemptu venisse: quandam prophetissam nomine Deboram, quod nomen Hebraica lingua significat apem, rogauerunt, vt deprecaretur deum, quatenus misericordiam haberet eorum, nec despiceret eos à Chananæis oppressos. Deus autem annuit

eorum

eorum saluti,& ducem elegit de tribu Neptalim Barachum:quod nomen coruscationem Hebræa lingua significat. Euocans igitur Debora Barachum , iussit eum eligere decem milia,& ad hostes procedere: præsumebat enim prædicente deo,& victoriam promittente. Quumq; Barachus dixisset,non se exercitum fore ducturũ,nisi & illa quoque vna procederet,irata dixit: Tu quidem cedis mulieri dignitatem quam deus tibi contulit,ego vero non refutabo. Et congregãtes decem milia virorum,castrametati sunt apud Thabor montem. Quibus Sisara.rege præcipiente,obuiam venit:& non procul ab eis castra fixit. Quumq; Israelitæ & Barachus obstupescentes multitudinem hostium de fuga iam cogitarẽt,Debora retinebat eos,& ipsa die dimicare precipiebat,victoresq; eos deo auxiliante pollicebatur. Congressis ergo atque permixtis,eis imber magnus influxit. Et aqua nimia simul & grando,& pluuia in faciem Chananæorum versa,& ventus eorum aspectibus imminebat,ita vt arcus eorum & fundibulæ inutiles fierent,& armati præ frigore vti gladijs non valerent. Israelitas vero tempestas immissa post terga,minus nocebat:quia auxilio dei sumebant valde fiduciam! & hostes in medium circundantes,multos eorum interfecerunt. Et alij quidem ab Israelitis exterriti sunt,alij vero equis excussi proprijs,ceciderunt:ita vt etiam multi eorum conculcati curribus,morerentur. Sisara vero exiliens de curru,quum videret fugam exercitus sui factam,fugiẽsque venit ad mulierem quãdam Cenetarum, nomine Iahel. Quem rogantem vt cælaret eum, suscepit:& petenti poculum lactis,dedit. Erat enim fatigatus. Et quum nimis bibisset,conuersus in somnum est. Illa vero dormienti ferreum clauum per tempus immisit:& cum malleo percussum ad terram vsque deposuit:& hominibus Barachi post paululum venientibus,eum ostendit terræ confixum. Sic ergo victoria constitit secundum ea quæ à Debora dicta sunt , vt per mulierem hic triumphus accideret. Barachus autem agens exercitum super Asorte , obuiam venientem interemit Iabin:& cadente principe,ciuitatem vsque ad fundamenta deijciens, princeps fuit Hebræorum per quadraginta annos.

Quomodo pugnantes Amalechitæ contra Israelitas vicerunt : eorumq; prouinciam afflixerunt annis septẽ:quos liberauit dominus per Gedeon,qui super populum annis fuit quadraginta. Caput X

EOdem itaque tempore moriente Baracho & Debora,post hæc Madianitæ rogantes Amalechitas & Arabes,castrametati sunt super Israelitas:& cõgressos sibimet viri pugnaces interemerunt:eosq; manibus alligantes, cuncta deprædabantur. Hoc autem facientibus illis per annos septem, Israelitarum populus per montana collectus est, & campestria dereliquit, foueas quasdam & speluncas facientes,in quibus fugientes ab illis possent quodammodo liberari. Nam Madianitæ æstatis tempore agentes exercitum,per hyemem Israelitas colere terram permittebant, vt laborantes comprimere facillime possent. Erat igitur fames,& ciborum maxima difficultas, Tũc ergo conuersi ad dei preces Hebræi,vt eos eriperet,exorabant. Gedeon autem Iasi filius de tribu Manasse,paucos manipulos spicarum ferens,latẽter eos terebat in torculari,quum metueret hoc publice in area facere propter hostes. Tunc visio apparuit ei in forma iuuenculi,dixitq; eum felicem & charum deo:& hoc esse maximum eius propitiationis indicium,eo quod tunc vteretur pro area torculari: Quumq; præciperet eum fiduciam habere,& festinare,quatenus defenderet libertatem , ille hoc impossibile sibi esse dicebat,quando & tribus ex qua esset multitudine priuaretur,& puer esset ad tantarum rerum opus infirmior. Deus autem quod deerat,se impleturum esse dicebat,eoque duce Israelitis se victoriam præbiturum. Et quum hoc Gedeon quibusdam iuuenibus enarrasset , creditumque fuisset ei, & repente ad certamina decem milium virorum videretur præparatus exercitus, astitit Gedeoni per somnium deus, & imbellem naturam hominum sibi placere declarauit : & quod esset fortitudine præcipua , recitauit , vt victoriam non

Iudicum. 6

Quomodo populum ab Amalechitis liberauerit Gedeon

Iudicum.7 sibi,sed deo proprie reputarent,& tanquam si multo dignoq; hoc gereretur exercitu:& crederent certo,quia eius auxilio victoriæ opus fuisset impletum:præcepitq;,vt circa medium diem in solis ardore ad fluuium venire faceret exercitum: & eos quidem qui inclinati biberent,magnanimos æstimaret:qui vero cum festinatione turbaque biberent,eos crederet hostium formidine detineri. Et quum Gedeon secundum iussionem dei hoc adimplesset;,trecenti viri reperti sunt,qui aquam manibus cum timore & turba lamberent. Dixitq; deus, vt istos ducens, hostes adiret. Posuerunt itaque castra super Iordanem, die altera transituri. Et quum Gedeon cum timore consisteret die quo ei prædictum fuerat, vt nocte hostes inuaderet,volens eum deus à formidine reuocare,præcepit,vt sumēs vnū militem iuxta tabernacula Madianitarum accederet,ab eis consilium belli confidentiamque sumpturus. Obediens autem & sumens proprium famulum nomine Phara,accedensq; ad quoddam tabernaculum,inuenit vigilantes in eo, & iuuenculum aliquem suo commilitoni somnium recitantem, ita vt Gedeon audiret. Erat enim huiusmodi visio quam dicebat,quasi vidisset panem hordeaceū, qui pro vtilitate sua incomestibilis esset hominibus,per exercitum reuolutum,regis apprehendisse tabernaculum,nec non & cætera deiecisse. Ille vero visionem interitum exercitus significare prænunciauit, dicens vnde etiam ei hoc videretur: Omne,inquit,semen quod vocatur hordeaceum,constat esse vilissimum, & inter omnem populum Israelitæ videntur abiecti genus hordei, & apud Israelitas nunc Gedeon exultat, & eius exercitus. Quod vero panem te videre dixisti qui tabernacula nostra vastauit,metuo ne deus contra nos Gedeoni victoriam condonarit. Gedeon autem somnium audiens spem magnam habuit,pariter & fiduciam:iussitque suos armari,narrans eis etiam hostium visionem. Illi vero in his quæ dicta fuerant præparati sunt,& circa primam vigiliam Gedeon suum deducebat exercitum in tres diuisum:portabantque cuncti vacuas pharetras & lampades ardentes,quatenus grauis hostibus videretur inuasio: & in dextra manu cornua ferebant,quibus pro tubis vtebantur. Multum itaque locū hostium tenebat exercitus,habebatque multitudinem camelorum, & secundum gentium morem pascentes,in vno circuitu erant omnes. Hebræis autem prædictum fuerat,vt dum venissent circa hostium castra:signo dato,tubis canerent: pharetrasque concutientes cum lampadibus,impetum facerent, cum laudibus iubilantes, quod victoriam deus Gedeoni conferret. Quod quum fecissent,turba comprehendit homines adhuc dormientes(erat enim nox)& hoc deus fieri ita præceperat:suntque perempti pauci ,quidem ab hostibus, plurimi vero à semet ipsis, eo quod linguis proprijs discordarent. Nam dum fuissent in turbam redacti, vnusquisque perimebat proximum, dum eum crederet inimicum: & facta est magna cædes. Fama vero victoriæ Gedeonis ad Israelitas perueniente, cuncti simul armati sunt,persequentes hostes: & comprehenderunt eos in quadam conualle scopulis valde circundata,quam transire non possent: & circunstantes occiderunt omnes, duosque simul reges Oreb & Zeb. Reliqui vero duces relictos milites colligentes,qui erant quasi octo & decem milia,castrametati sunt multo procul ab Israelitis. Gedeon autem labore non fessus,sed persequens cum omni exercitu,eisq; congrediēs,hostes vniuersos funditus interemit: & reliquos duces Zerbin & Zarnon apprehendens,captiuos duxit. Mortui sunt in ea pugna Madianitarum & Arabum,qui eis solatia præbuerunt, quasi centum & viginti milia:multaque præda auri & argenti & vestium & camelorum, & subiugalium,Hebraicæ tunc est collata victoriæ. Gedeon autem veniens in Ephrem propriam regionem,occidit quoque Madianitarum reges. Tribus autem Ephrem ex qua erat Gedeon, quum grauiter ferret;, quod cum eo minime dimicasset,exercitum super eum festinabat inducere:cur eis non indicasset quando hostes inuaserat Gedeon vero quum esset humilis animo & omni virtute summus, dicebat non se autoritatis suæ consilio præter eos contra hostes, sed

Trecenti aquā manibus biberunt

ſed deo iubente,pugnaſſe : victoriam vero non minus eorum quàm ſui laboris eſſe fatebatur. His ergo ſermonibus eorum mitigans iram,plus Hebręis profuit quàm hoſtium præda,eosq; à præcipitio inteſtinæ ſeditionis eripuit. Iniuriæ tamẽ huius pœnam illa tribus excepit,quam ſcilicet opportuno tempore declarabimus. Gedeon itaque principatum ponere volens,coactus retinuit illum annis iugiter quadraginta,populi iura diſponens:& diuerſis ad eius iudicia concurrẽtibus,quæcunque dixiſſet,firmiſſime omnia ſeruabantur. Qui quum ſenex defũctus fuiſſet,in Ephrem regione ſepultus eſt.

Quomodo Abimelech filius Gedeonis ex concubina , mortuo patre arripuit principatum,interfectis cunctis fratribus ſuis,excepto vno : & de pœna quam exſoluit pro fraterna cæde. Cap. XI

IS habuit quidem filios liberos ſeptuaginta,plures enim habebat vxores: naturalem vero vnum de concubina Droma,nomine Abimelech,qui poſt mortem patris pergens in Sichen ad cognationem ſuæ matris vnde fuerat orta,& ſumens ab eis pecunias,quoniam iniquitatum magnitudine videbátur inſignes, cum eis ad paterna quoq; tecta regreſſus eſt,& omnes fratres occidit, abſq; ſolo Ioathan. Hic enim fugæ beneficio eſt liberatus. Abimelech autem aſſumpta tyrannide,dominum ſe pro legitimis filijs in his quæ vellet facere, declarauit, quod vehementer iuſticiæ præſulibus erat acerbum. Igitur dum quodam tempore publica in Sichen feſtiuitas eſſet,cũctaq; illic multitudo cõſiſteret,frater eius Ioathan,quem fugiſſe prædiximus,aſcendens in montem Garizin,qui Sichimorum ſupereminet ciuitati,clamauit:& multitudine præbente ſilentium petijt, vt quod diceret,libenter audirent:factoq; ſilentio,dixit,quod arbores facto ſui cõſilio humana voce petiſſent ficum,vt ſuper eas regnaret. Qua denegãte,eo quod honore fructus proprij frueretur,nec alium quærere deberet extraneum,arbores rurſum cogitationem regni nõ reliquerunt. viſumq; eis eſt,vt honorem viti præberent. Sed & vitis eiſdem verbis quibus ficus vſa reſpuit regnum. Hoc ipſum facientibus & oliuis. Rhamnus,quam arbores petierant vt regnum ſumeret ſuper eas(hoc enim genus eſt inter ligna,quod habet ignem proferendi naturam)promiſit ſe regnum ſuſcipere,& inſigniter imperare,ita tamen,vt ſub eius vmbra requieſcerent. Si vero ei contraria forent,eius igne concremarentur. Hæc autem, inquit,non riſus cauſa dico:ſed quoniam multorum bonorum experti Gedeonis ea quæ nunc geruntur:deſpiciunt,videntes Abimelech principem hi qui meos cum eo fratres interemerunt,cum vtique nihil ab igne differat. Quumq; talia dixiſſet,abſceſſit,& habitauit latenter in montibus annis tribus,timẽs Abimelech Poſt non multum vero temporis Sichimitæ pœnitentes pro nece filiorum Gedeon,expulerunt ab vrbe Abimelech,pariter & à tribu. Ille vero cogitabat affligere ciuitatem. Tempore vero ſuperueniente vindemiæ, metuebant colligere fructum,ne quid eis Abimelech faceret mali. Veniente vero ad eos quodã principe,Gaal nomine,cum armatis cognatisq; ſuis. Sichimitæ popoſcerunt ſibi ab eo prębeṙi munitionem,donec vindemias congregarent. Quo eorum faciente petitionem,procedebant ad opus ſuum , & cum eis Gaal ſuos ducebat armatos. Quumq; fructus fuiſſet cum ſecuritate collectus,& canentes per ſingulos choros,Abimelech aperte iam præſumerent blaſphemare : ſed & principes inſidijs loca ciuitatis apprehendentes,multos Abimelech latenter interfeciſſent : Zebul quidam princeps Sichimitarum quũ eſſet extraneus Abimelech , ea quibus populum Gaal exacuebat,Abimelech miſſis nũcijs,indicauit:& monuit,vt inſidias poneret ante vrbem,ſeq; ſuaſurum dicens Gaal vt egrederetur de ciuitate. quo facto,irruere ſuper eum deberet Abimelech,& agere vt in eo ſe defenderet: & deinceps ſibimet populi amicitias collocaret. Quumq; Abimelech in inſidijs reſediſſet,& Gaal incaute cõmoraretur in ſuburbano,& cũ eo Zebul,vidẽs paulatim armatos accedere,Gaal ad zebul ait. inſiſtere ſibimet viros armatos. Quo

Iudicum 9

Diſcordia inter Sichimitas & Abimelech

respondente,vmbraculum esse petrarum,quum magis appropinquarent,verius hoc aspectu considerans,non vmbras esse,sed virorum dixit insidias. Respondensq; ad eum Zebul: Nonne,inquit, tu malitiam Abimelech accusabas? Cur itaque tuæ virtutis magnitudinem non ostendis,& cum eo pugna congrederis? Gaal vero turbatus,congressus est cum Abimelech: & ceciderunt quidem aliqui de eius armatis: ipse vero fugit in ciuitatem, vt alios euocaret. Et denuo zebul egit,vt Gaal expelleretur ex vrbe: accusans eum,quasi cõtra milites Abimelech mollior extitisset. Abimelech vero cognoscens egressuros advindemiam denuo Sichemitas,loca circa vrbem insidijs occupauit. Quibus procedentibus,tertia quidem pars exercitus apprehendit portas,vt ciuibus auferret ingressum: alij vero dispersos interemerunt,& vbiq; cædes facta est: & ciuitatem ad fundamenta vsque subuertens,salq; super eius ruinas seminans victor discessit. Omnes itaq; Sichimitæ hoc modo perempti sunt. Quicunque vero per prouinciam dispersi pericula fugerunt, super quandam petram munitissimam congregati morabátur. Quumq; in ea morari niterentur, voluntatem eorum Abimelech prænoscẽs, super eos cum exercitu venit: collectisq; de sylua lignis,iussit vt hæc etiam exercitus faceret vniuersus. Velociter autẽ saxo circundato lignis,subiectus est ignis: & flamma surgẽte,nullus ex eo saxo defugit,sed vnà cum vxoribus & filijs sunt extincti: viri quidem circa mille & quingenti,reliqua vero nimia multitudo. Et Sichimitas quidem huiusmodi calamitas interemit. Quibus hæc afflictio nata est,eo quod super virum sibimet vtilẽ,eiusq; genus mala talia protulissent. Abimelech autem Israelitas malis Sichimorum perterrens,pręsumebat etiam maiora retentare,& nequaquam violentiæ suæ modum imponere,donec perderet vniuersos. Veniebat ergò ad Thebes, & ciuitatem quidem facto discursu cœpit. Quumq; esset in ea maxima turris,in qua vniuersi confugerant, obsidere hác volens,dum proxime venisset ad murum,sumens mulier quędam fragmentum molæ,caput eius repente percussit. Qui dum cecidisset saucius,armigerum rogauit, vt eum occideret,ne mors eius opus mulieris esse videretur. Et ille quidem præceptum fecit. Abimelech autem huiusmodi pœnam pro fraterna morte, & his quę in Sichimitas præsumpsisse probabatur,exoluit. Hæc ergo calamitas secundum diuinationem Ioathan videtur impleta. Exercitus vero qui cum Abimelech fuit,eo cadente dispersus discessit ad propria.

Quomodo Israelitæ relinquentes legem dei, opprimuntur ab Ammonitis; quos liberauit dominus per Iephthe Galaaditem,qui tenuit principatum per sex annos. Caput XII

Iudicum.10 ISraelitarũ vero principatũ post eum Iaer Galaadinus ex tribu Manasse percepit,vir & in alijs felix: & filios bonos habẽs triginta numero,& in equitatu pręclaros,& principatũ ciuitatũ Galaadinarũ habẽtes. Hic duob⁹ & viginti annis obtinẽs principatũ, senex defunctus est: & sepulturá in Camon Galaadinorum ciuitate promeruit. Res equidẽ Hebræorum ad inhonestá vitam,& iniuriam dei legumq; ferebátur. Quos Ammonitæ despiciẽtes & Palæstini, magno exercitu prouinciá deuastabant: omnẽq; regionem trás Iordanem detinentes, reliqua comprimere præsumebát. Hebræi vero malis afflicti,ad supplicationes dei cõuersi sunt,& sacrificia celebrabát,rogátes eum,vt placat⁹ eorũ precibus, ab ira quiesceret. Deus vero placatus,eis suum concessit auxiliũ. Igitur Ammo-
Iudicum.11 nitis castrametantibus in terra Galaadinorũ,prouinciales occurrerunt,ammonẽte se gẽtis duce. Erat autem quidam nomine Iephthe,vir virtute paterna potens ad exercitũ dispensandũ,quem sub mercede poscebant. Ad hunc ergo mittentes,rogabant vt cum eis pugnaret,promittentes,vt ei cuncto tempore principatum exercitus sui concederet. Ille vero nequaquá precibus obediuit, culpás eos,quod nõ ei prębuissent auxilium,dũ iniusticiá perpessus aperte fuisset à fratribus. Non enim consanguineus eis erat,sed peregrinus. Cuius vtique matrem propter amoris ardorem filijs superinduxerat pater. Hũc ergo fratres expulerát despicientes

despicientes eius infirmitatem. Et ob hoc in prouincia Galaaditica morabatur: & omnes de longe ad se venientes, sub mercede propria retinebat. Illis vero supplicantibus, atq; iurantibus, omnem principatũ se ei fore præbituros, tandem aliquando consensit: & velociter diligentia rerũ habita, in vrbe Masphat exercitu constituto, legationem misit ad regem Ammonitarum, causam eius inuasionis accusans. Ille remittens, potius Israelitarum accusabat egressum ex Ægypto: petebatque, vt ab Amorræa recederent, quasi patrũ eius à tempore antiquo fuisset. Cui respondens Iephtæ, ait, quod irrationabiliter progenitores Israelitarũ de Amorræa culparet, sed potius eis gratias agere deberet pro Ammonitide terra sibi concessa: quod dum possibile fuisset secundum Mosi iussionem vt eam tollerent, isti eos illic degere permisissent, quam post annos trecentos dei auxilio reparauerant, ob quam rem pugnaturum se fore dixit. Et hæc quidem effatus, legatos abire permisit. Ipse vero deum pro victoria deprecatus, & sacrificium promittens, vt si viuus reuerteretur, quicquid ei prius occurreret, immolaret, cõgressus copiose vicit, & occidens hostes, persequutus est vsque ad Ammonitidem ciuitatem, Et inde digressus in Ammonitem, multas vastauit vrbes, prædamque collegit, & à seruitute domestricos liberauit, quam decem & octo sustinuerant annis. Reuersus autem, calamitatem incurrit, nullo modo priscæ felicitatis ęqualem. Nam ei filia vnigenita & virgo, tunc primitus quum venerat, occurrit. Qui grauiter ingemiscens magnitudine tanti doloris afflictus, filiam sibi obuiã venisse culpabat, quam sacrificandam deo deuouerat. Quæ tamen illo casu non doluit, pro patris victoria & ciuium libertate moritura. Petijt autem duos mẽses sibi concedi, vt iuuentutem suam cum ciuibus lamentaretur, & tunc votum perferret. Quo tempore transeunte, filiam pater immolauit: nec legitimum faciens holocaustum, nec deo charum: non vtique deliberans apud animum suum, qualis apud cæteros huius facti causa videretur. Igitur quum tribus Ephrem super eum exercitum niteretur inducere, eo quod bellum Ammonitarum eis non indicasset: sed voluisset solus & prædam habere & gloriam: hoc modo satisfaciebat, dicens, quod primo quidem non eos latuisset cognatorum oppressio, sed etiã vocati ad auxilium, non venissent, quum oporteret eos ante preces occurrere. Deinde dicebat, quod hostibus quidem iniuste pugnãtibus non præsumerent resistere, postea vero cognatis inferre bella tentassent: & interminatus est, si non temperarent à talibus, deo auxiliante ab eis pœnas exigeret. Quibus dum satisfieri non potuisset, sed contra eum cum exercitu à Galaadina terra venientes, pugnarent, amplius eorũ dilatauit interitum, & persequens fugientes, & præoccupans exercitu præmisso vada Iordanis, pene quadraginta duo milia virorum occidit. Ipse vero quum principatum tenuisset sex annis, defunctus est, & sepultus in Sebech patria sua, quæ est in terra Galaaditide. Mortuo vero Iephthe, tenuit principatum Absanis de tribu Iuda ciuitatis Bethlehem. Hic filios habuit nonaginta masculos, & reliquas virgines: quos omnes dimisit viuos, filias viris tradẽs, & filijs dans vxores. Qui dum nihil egisset in septem annis, sermone & memoria dignum, in senectute defunctus est, & sepulturam in patria sua promeruit. Igitur Absane ita moriẽte, neque is qui post eum decem annis habuit principatum, nomine Elon, de tribu Zabulon, aliquid egit virtute præcipuum. Post hunc Abdon Hilonis filius, de tribu Ephraim, ciuitate Pharathonitarum existens, principatum habuit, qui pro sola eruditione poterit habere memoriã, nullumq; opus propter pacem rerumq; licentiam nec ipse clarum exercuit. Hic autem filios habuit quadraginta, & alios ex eorum semine descendentes, triginta, erantque simul omnes septuaginta in equis exerciti. Quos omnes superstites delinquens, in senectute defunctus est, & inopinabilem in Pharathone promeruit sepulturam. Hoc autem mortuo, Israelitis Palæstini præualuerunt, ita vt ab his per quadraginta annos tributa perciperent: à qua seruitute hoc modo liberati sunt.

Votum Iephthe temerarium

De filia Iephthe

Iudicum 12

Post Absanen Elon

Prænunciatio natiuitatis Samson, & fortitudo eius, & quantorum malorum autor fuerit Palæstinis. Caput XIII

Iudicum 13

QVidam Manue de tribu Dan, inter paucos egregius, & patriæ sine dubio primus, habuit vxorem forma pulcherrimam, & quæ inter centum cōprouinciales fœminas eminebat. Et quum filios non haberet, grauiter ferēs, deum pro chara successione rogare cœpit, in suburbano suo in cāpo maximo frequenter ad veniēs cum vxore. Erat autem & nimius in vxoris amore, & ob hoc sine temperatione zelotypus. Et quū quadam die mulier esset sola, apparuit ei angelus dei, pulchro iuueni similis & procero, eiq; masculum filium futurū dei prouidentia nunciauit, qui foret optimus, & fortitudine præcipua clarus, à quo crescentes Palæstinos comprimendos asseruit: monuitq; vt eius comæ minime tonderentur, nullumq; potum nisi atque deo præcipiente, esse bibiturum. Et quum hæc dixisset, abscessit. Illa vero marito venienti indicauit angeli visionē, admirando iuuenis pulchritudinem atq; proceritatem, ita vt ille zelatus in eius laudibus obstupesceret, & suspicionem quasi de extraneo eius amore conciperet. At illa volens irrationabilem eius tristitiam mitigare, rogauit deum, vt angelum denuo destinaret, quatenus maritus inspiceret. Et iterum per dei gratiam angelus venit in suburbano illorum, & apparuit mulieri viro remoto. Quem rogabat, vt substineret donec maritum adduceret: permittēte angelo, Manue vocatus aduenit. Quem quum vidisset, nec tunc à suspicione cessauit: rogauitq;, vt quæcunq; vxori eius dixerat, illi pariter declararet. Et quum dixisset angelus, sufficere vt nosset illa quæ dixerat, rogabat eū, vt ei manifestaret quis esset: quatenus filio nato, gratias ei & munus offerrent. Illo autem dicente, quod nihil horum indigeret, nec ob hanc causam futurum eis filium nunciaret, petijt vt expectaret, quatenus ei aliquod munus offerrent. Qui dum primitus non annuisset, postea eo precibus insistente, concessit, vt aliquid ei dono daret. Tum Manue occidens hœdū, eumq; coquendum vxori præbens, attulit ei. Dum gestum hoc fuisset, præcepit vt poneret supra saxum, & panes & carnes absque vasis. Quo facto, virga quam tenebat angelus tetigit carnes, & igne protinus emicante, carnes cum panibus sunt absumpti. Tunc angelus super fumum, quasi in curru, eis ad cœlum ascendere videbatur. Quumq; Manue metueret, ne quid ei propter visionem dei proueniret aduersum, eum vxor vt confideret, confortabat, & pro sua vtilitate deum se vidisse, fatebatur. Quum ergo concepisset, custodiam habuit mandatorum: natumq; puerum appellauit Samson, quod nomen significat robustum. Crescebatq; puer velociter: & tam per abstinentiam ciborum, quàm capillorum remissionem propheta iam futurus agnoscebatur. Hic itaque veniens cum parentibus ad Thamna Palæstinorum ciuitatem, dum celebraretur ibi festiuitas, virginem prouincialium concupiuit, rogauitq; parentes vt ei puellā peterent in vxorem. Quibus negantibus, eo quod esset de alienigena gente progenita, deumq; dicentibus ei nuptias Hebræas congruas præbiturum: vicit eius petitio vt ei virgo desponsaretur. Dumque frequenter ad eius parentes iret, occurrit leoni: & quum esset inermis, tenens eum manibus suffocauit, & in sylua interiore extra viam proiecit. Rursumque dum iret ad puellam, inuenit examen apum, fauum mellis in leonis illius ore fecisse: & tollens exinde tres fauos mellis, cum donis reliquis quæ portabat puellæ contradidit. Quumq; Thānitæ omnes essent in epulis nuptiarum, metuentes fortitudinem iuuenis, triginta circa eum pubertate præcellos cōstituerunt: sermone quidem velut socios futuros, opere vero custodes: ne quid vellet forte committere conuiuiorum societate crescente. Quumque in lusu consisteret, qualia solent tali tempore prouenire, Samson ait: Propenam vobis parabolam, & si solueritis mihi septem diebus propositam quęstionem, lineas singulas & stolas totidem propter honorem vestræ sapientiæ me dante percipietis, & cum hac largitate gloriam quoque & lucrum sapientiæ possidebitis: Illisque petentibus vt diceret, ait, Qui cuncta vorat,

Natus Samson

Iudicum.14

Samson leonē suffocat

cta vorat, cibum genuit de semetipso suauem, licet ipse sit nimis insuauis. Illis autem per tres dies quęstionem non valentibus inuenire, & dicentibus puellæ, vt à viro cognoscens, eis annunciaret, cui etiam minati sunt incendium, nisi hoc studeret implere, Samson puellæ roganti vt diceret, primũ quidẽ restitit. Quumq; illa nimis insisteret, & ad lachrymas peruenisset, & indicium hoc esse querere tur, quod eam Samson minus amaret: indicauit ei quemadmodum leonem interfecisset, & quomodo apes in ore eius inueniens, tres fauos mellis portasset ei. Et ille quidem nihil dolosum metuens, omnia declarauit: illa vero sermonem hũc petentibus rursus, exposuit. Septima vero die, quum tempus esset, vt propositam exoluerent quęstionem, antequàm sol occumberet conuenientes, dixerunt, neq; à leone comprehensis quicquam insuauius esse, neq; dulcius vtentibus melle. Quibus Samson respondit: Nec quicquam aliud muliere dolosius, quæ vobis meum exposuit verbum. Et illis quidem dedit quęcũq; promiserat, facta pręda Ascalonitarum qui ei pariter occurrerunt: nã & isti Palęstini sunt. Illas vero nuptias refutauit: & puella quidem quæ eum prouocauit ad iracundiam, duxit eius amicum. Pro qua iniuria exasperatus Samson, deliberauit vt Palæstinos omnes cum ea affligeret. Quumq; esset tempus æstatis, & fructus messium pręparatus astaret, comprehendens trecentas vulpes, & caudis earum ligans ardentes lampades, dimisit in messes Palæstinorum: & hoc modo eorum depopulatus est fructus. Palæstini vero scientes esse opus Samson, & causam pro qua talia perpetrasset, miserunt principes in Thamna, vxoremq; eius cum parentibus suis peremerunt, tanquam qui mali huius authores existerent. Samson autem quum multos in Palæstinorum campestribus occidisset, habitabat in Ethan: est enim saxum valde munitum in tribu Iuda. Palæstini siquidem contra tribum Iuda castrametati sunt. Illis vero dicentibus non sibimet inferri iuste supplicium propter delicta Samson, dum vtiq; tributa persoluerent, dixerunt, vt si nollent hæc pati Samson contraderent alligatum. Qui volentes euadere venerunt ad secessum vbi Samson habitabat, cum tribus milibus armatorum: et culpantes eum pro his quę contra Palæstinos viros egerat, qui possent omni generi Hebræorũ calamitates inferre, rogabant vt descenderet, quatenus eum ditioni illorum cõtraderent, poscebantq; vt hoc sponte perferret. Qui quum iusiurandum accepisset, quod nihil ei plus fieret, quàm vt hostibus traderetur: descendens de secessu, semetipsum contribulium suorum potestati contradidit: ibiq; eum duobus funibus alligantes, ducebant vt traderent Palæstinis. Et quum in quendam locum venissent, qui nunc Maxilla nuncupatur, propter fortitudinem quæ in Samson videbatur effecta, quum nomen primitus non haberet: non procul Palęstinis castrametantibus, & occurrentibus eum gaudio & clamore, tanquàm ea quæ cupiebant, desiderabiliter adimplessent, dirumpens vincula Samson, & arripiens asini maxillam, quæ in pręsenti iacebat, in hostes inuectus est, & percutiens eos cum maxilla, quasi mille quidem peremit, alios vero turbatos in fugam vertit. Samson igitur plusquàm oportebat exultans, nõ dei cooperatione credebat hoc factum, sed suis virtutibus ascribebat, eo quod per maxillam alij quidem hostiũ ceciderunt, alij vero in fugam sunt versi. Quem dum sitis fortissima tenuisset, considerans quod nihil est virtus humana, & dei cuncta esse testatus, rogabat, ne propter hæc irascens, eum traderet inimicis, sed vt potius illi auxilium in necessitate conferret, & à malis eriperet. Cuius precibus misertus deus, fontem circa quandam petram de asini maxilla suauem copiosumq; produxit. Vnde Samson ipsum locum vocauit, Maxillam, & hactenus hoc nomine nuncupatur. Post hanc pugnam Samson decipiens Palæstinos, venit in Gazam, & in quodã diuersorio morabatur. Agnoscentes ergo Gazæ principes eius præsentiam, fecerunt insidias ante portam, vt egrediens non lateret. Samson vero dum hoc cognouisset, circa mediam noctem surgẽs, eruit portas: ipsasq; clausuras simul & vectes, & alia earum ligna super humerũ tollens, & super montẽ Hebron defe-

Quæstio Samsonis

Iudicum. 15.

De trecentis uulpibus.

Iud. 16.

rens, collocauit. His ita gestis, trāscendebat iam leges patrias. & edicta propria requirebat, mores imitando peregrinorum, quod ei initium malorum fuit. Cōcupiscens enim mulierem meretricem, nomine Dalilam, apud Palæstinos habitantem, cum ea degebat. vnde tunc iudices Palæstinorum venientes ad eam, promissionibus astrinxerunt, vt à Samson disceret, quæ causa fortitudinis eius esset, per quam vinci non posset. Illa vero circa potum & huiusmodi consuetudines constituta, dum miraretur eius actus, artibus agebat vt agnosceret, quemadmodum tanta virtute pręcelleret. Samson autem dum adhuc sapientia fortis esset, fallebat eam, dicens: Si septem vinearum palmitibus, qui adhuc flecti possunt: vinctus fuero, cunctis infirmior ero. Illa ergo tunc quidem tacuit, postea vero indicans principibus Palæstinis, cęlauit aliquos militum intra domum, & dormientem Hebræum arctissime palmitibus alligauit: deinceps excitans eum, dixit insistere aliquos super eum. Ille ruptis palmitibus, tanquam contra inimicos nitebatur insurgere. Tunc mulier eo sibi loquēte, grauiter se ferre dicebat, si propter incredulitatem fauoris sui, & tāquam non cælaturæ quod ei proderet, nollet edicere veritatem. Quumq; rogantem rursus falleret, dicens, septem sese funibus alligatum, perdere fortitudinem: dum & hoc quoq; faciens, nihil egisset, tertio alligari comas suas dixit. Quum vero neq; hoc facto verax inueniretur, nimiū supplicanti ad vltimum, quum iam ei calamitas immineret, volēs præstare, Dalilæ ait: Mei deus curam habet, & eius prouidentia natus, has nutrio comas, iubente deo, ne tōdear: mea siquidem fortitudo in harum augmentis est, Hoc illa cognoscens, abrasis crinibus eius, eum tradidit Palęstinis, quum iam non valeret ab eorum se inuasione defendere. Qui auferentes eius oculos, ligatum circunduci vbique fecerunt. Procedente vero tempore, coma Samson creuit: & dum esset festiuitas publica Palæstinis, & principes atq; nobiles simul epularentur in fano, cuius culmen duæ columnæ portabant, adductus est ibi Samson ad conuiuium, vt omnes ei illuderent. Ille crudelius hoc arbitratus, eo quod ab iniurijs defendere se nequiuerat, puero ducenti se persuasit, vt duceret eum: quo post laborem requiesceret, & post abiret quum eum ad columnas reclinaret. Vbi dū aduenisset, commouit eas, simulq; cuncta destruxit: subuersisq; cum fano colūnis, tria milia hominum sunt extincta: inter quos & Samson vnà defunctus est, quum tenuisset principatum Israelitarum annis viginti. Dignum est igitur laudare virtutem & fortitudinem, & magnanimitatem huius viri etiam circa mortem, & iram quam vsq; ad finem sui contra hostes exercuit. Nam quod à muliere captus est: humanæ naturæ oportet ascribere, quæ est ad vitia facilis: virtutis vero eius coronam memorabilia necesse est habere præconia. Cuius cognati sumentes corpus, sepelierunt in Saraa regione cum cognatis suis.

Samson Palæstinis traditur

Post mortem Samson præfuit Israelitis Eli sacerdos: & de Noemi vxore Elimelech, seu de Ruth Moabitide, quam duxit vxorē Booz, pater Obed patris Iesse patris Dauid. Cap. XIIII

Ruth. 1

POst mortem vero Samson, præfuit Israelitis sacerdos Eli. Sub hoc prouinciā eorum apprehendente fame. Elimelech quidam de Bethlehem ciuitate tribus Iuda, famem ferre non valens, vxorem suam Noemin, & filios ex ea natos, Chelion & Maalon sumens, migrauit in terram Moabitarum. Dumq; ei cuncta bene procederent, filijs suis Moabitidas dedit vxores: Chelion quidem Orphan, Maalō autē Ruth. Trāsactis autē annis decē & octo, Elimelech & filij eius in breui defuncti sunt. Noemis autem amare ferēs quod ei prouenerat, & desolationē charorum nō sustinens filiorū, propter quos & de patria sua videbatur egressa, rursus reuertebatur ad eā. Audierat enim quod iam prospera de ipsa regione nūciarentur. Cuius nurus disiungi ab ea nō tolerabāt, sed nec ipsa refutādo eas, secū proficisci poterat euitare. Et quū insisterent, exoptans feliciores nuptias eis, quā quibus fuerāt iā priuatæ, & filios, aliaq; bona cōferri, eas illic remanere poscebat, nec cū ea debere proficisci in rebus incertis, & terrā propriā deserētes. Et

tes. Et Orpha quidem mãsit. Ruth autẽ quum ei à se recedere persuadere nõ potuisset, sociam sibi duxit in omne quicquid emergeret. Veniente siquidẽ Ruth cũ socru in Bethlehem, Booz Elimelech cognat9, suscepit eas. Et quũ Noemin nomine suo vocarent, ait illa: Iustius Maram me vocate. Significat enim lingua Hebraica Noemis quidem felicitatem, Mara autẽ dolorem. Ruth itaq; tempore messis egressa est, permittente socru, vt spicas colligeret: vt alimentũ haberent: venitq; in agrum Booz. Veniens autẽ post paululum Booz, vidensq; puellam, propter eam agri præpositũ requirebat. Ille vero dum iam ab ea primitur agnouisset, domino declarauit. Qui de fauore socrus atq; memoria mariti sibimet copulati gratias agens, & ei experimentum rerum bonarum exoptãs, spicas quidẽ eam colligere noluit: sed metere quicquid posset, & sibi portare permisit: præcipiens villico, vt nihil eam tollere prohiberet: prandiumq; & potum ei præbuit, dum messores hora competenti comederent. Ruth autẽ tollens ab eo alphita, socrui conseruauit, & vespere cum spicis ad eam venit. Seruauerat aũt ei & Noemi partes ciborum, quos ei vicini præbuerant. Narrauitq; ei Ruth ea quę illi dixerat Booz Quumq; illa indicasset quod cognatus esset, & propter pietatem ei suam prouidentiam exhiberet, rursus sequentibus diebus egressa est ad colligendas spicas cum ancillis Booz. Veniens autem non post multos dies Booz, quum iam esset messis hordearia maturata, ad aream propriam dormiebat. Hoc autẽ quum audisset Noemis, cogitabat quemadmodum cum eo Ruth collocare posset. Iudicabat enim vtile, si Booz Ruth haberet vxorẽ: misitq; puellam vt circa pedes eius dormiret. Illa vero dum in nullo nefas esse iudicaret, vt socrus suæ iussioni resisteret: veniens ad aream, tunc quidem latuit Booz profundissime dormientem. Excitatus vero circa mediam noctem, requirebat quæ esset. Illa vero suum nomen dicente, & petente vt tanquam dominus eam cubare permitteret, tunc quidem quieuit. Diluculo vero antequam ad opus famuli mouerentur, excitans eam, iussit, vt tollens hordei quantum posset, properaret ad socrum, antequam ibi dormisse videretur ab aliquibus dicẽs castitatem in talibus derogationibus esse seruandam: & maxime quando nihil perpetratur aduersum. De reliquis vero sic ait: Est mihi proximior genere qui te ducere possit vxorem: & si voluerit, necessarie sequeris illum: quo te repudiante coniugem, te ego secundum leges habebo. Hæc illa socrui referẽte, securitas eas tenuit: spem habentes, quod pro eis Booz de cætero cogitaret. Ille vero iam media die veniens in ciuitatẽ, & seniores colligens, mittens etiam, vocauit Ruth & cognatum. Quo veniente: Elimelech, inquit, & filiorum eius hereditatem tenes. Illo confitente hanc sibi proximitatis lege competere, Booz ait: Ergo nõ ex media parte oportet legum habere memoriam, sed vt secũdum eas vniuersa facias. Maalon enim vxor huc venit, & sui agri partem obtinere oportet vxorem eius secũdũ leges accipere. At ille Boox & hereditatem & vxorem cessit, quum & ipse cognatus esset defuncti, qui & vxorem iam se habere dixisset, & filios. Booz itaq; testificãs seniores, iussit mulieri vt eius calciamentum solueret secundum legem, & in faciem eius exspueret. Quo facto, Booz Ruth duxi vxorem, eisq; post annum masculus es filius procreatus: quem Noemis sumens consilio mulierum, vocauit Obed, eo quod in eius seruitute nutriretur. Obed enim Hebraica lingua significat seruiens. Porrò Obed habuit filium Iesse, ex quo Dauid, qui regnauit, & principatum suis filijs per viginti, & vnam generationes virorum longo tempore dereliquit. Hæc quidem necessarie quæ de Ruth gesta sunt, explanaui, ostendere volens dei potentiam, cui possibile est ad dignitatis maximum culmen euehere quoscunq; voluerit: & ad quale perduxit etiam Dauid, huiusmodi ortum initijs.

Ruth.2 *Ruth.3* *Ruth.4* *Booz Ruth duxit uxorem* *Genealogia Dauid*

De ortu Samuelis prophetæ: qui prædixit cladẽ Israeliticam, filiorumq; Eli sacerdotis perditionem. Caput XV

1 reg. 1 *Vita & mores filiorum Eli*

HEbræi itaq; rebus eorum afflictione prægrauatis, bellum rursus ob huiusmodi causam habuerunt cum Palestinis. Eli sacerdoti erant filij duo, Ophni & Phinees,

Phinees, & circa homines iniuriosi, & circa diuinitatem impij, nulliq; iniquitati parcebant: & alia quidam munera oblatorum propter honorem sibimet sequestrabant, alia vero rapinæ modo tollebant: & mulieribus religionis causa venientibus contumelias inferebant: alijs quidem violentiam facientes, alijs vero persuadentes donis, nihilq; eorum vita à tyrannide pessima differebat. Quorum pater grauiter hæc ferebat. Populus autem quanto non sperabat venturum dei super eos fore supplicium, tanto vehementius gemiscebat, Quumq; futuram cladem filiorum eius deus exposuisset, & Eli & Samuel, qui illo tempore puer erat, tunc palam super filijs habuit luctum. Volo itaq; primitus de propheta loqui, & postea de Eli filijs enarrare, nec non & infelicitatis causam, quam habuit populus Hebræorum. Helchana vir Leuita, inter medios ciues Ephrem sortis existens, & ciuitatem Ramatham inhabitans, duas vxores duxit, Annam, & Fenennam, ex qua etiam ei filij sunt progeniti. Qui tamen Annam, quum esset sine filijs, diligebat, Veniente vero cum suis coniugibus Helchana in ciuitatem Silon, vbi erat dei tabernaculum constitutum, sicut prædiximus, dum earum vir per epulas vxoribus & filijs distribueret partes, Anna respiciens alterius mulieris filios circa matrem suam, descendit ad lachrymas: & eo quod non haberet filios, ea solicitudine gemiscebat: dumq; consolatione viri contristari prohiberetur, venit ad tabernaculum, rogans deum, vt ei sobolem concederet, filijq; faceret esse matrem: votum vouens, vt primogenitum suum ministraturũ deo dicaret, nec eum similem cum priuatis hominibus victum habere permitteret. Et dum in orationibus multo tempore moraretur, Eli sacerdos sedens ante tabernaculum, velut ebriam abire præcepit. At illa dum nusquam se bibisse fateretur nec ebriam esse, sed propter sterilitatem filiorum afflictam rogasse deum, fiduciam eam exhortabatur habere in deum, filios donaturum esse promittens. Tũc cum bona siquidem spe veniens ad maritum, cibum læta percepit, & reuertentibus eis ad patriam, concepit & peperit filium, quem appellauerunt omnes nomine Samuel, quasi à deo postulatum, Quibus venientibus, vt pro filij natiuitate hostias immolarent, & decimas offerrent, recordata mulier orationis sue & promissionis quam de filio vouerat deo, tradidit eum Eli dicatum deo, prophetam futurum: crescebatq; eius coma, & potus eius erat aqua. Et Samuel quidem nutritus in templo cõmorabatur. Helchanæ autem ex Anna alij filij, tresq; filiæ progenitæ sunt. Porro Samuel pleno iam anno duodecimo, prophetauit. Quem quodam tempore dormientem, nominatim deus vocauit. Ille vero putans se à sacerdote vocatum, venit ad eum. Sacerdote vero dicente eum se non vocasse, tertio deus hoc fecit. Quod dum Eli cognouisset, dixit ad eum, Primo quidem Samuel silui, nunc autem dico tibi, deum esse qui vocat, & notat quæ dicat. Cumq; deus iterum locutus fuisset, audiens petijt vt quæ vellet præciperet, in nullo eius ministerium dilaturus. Cui deus: quoniam, inquit, ades, cognosce futuram cladem Israelitis, omni narratione & crudelitate maiorem, & Eli filios vna die morituros, & sacerdotium à domo Eli esse migrandum, Eli namq; plus suos filios etiam contra eorum vtilitatem elegit diligere, quàm mihi placere. Cumq; iureiurando cogeret Eli prophetam Samuelem vt ei hoc indicaret, nolebat enim eũ contristare Samuel tali sermone, tamen eo dicente, certiorem magis habuit expectationem de eorum perditione. Samuel auetm magis ac magis gloria augebatur, dum vtiq; cuncta quæ prophetabat, probarentur esse veracia

Anna concipit & parit Samuelem

1.Reg.3

Verbum domini ad Samuel

Quomodo filij Israel pugnantes cum Palæstinis cęsi sunt filij Eli sacerdotis in bello pereunt: arca dei capta abducitur: ipse sacerdos cõperto quod factum est, de sella corruens mortuus est, cum tenuisset principatum quadraginta annis. Cap. XVI

1.Reg.4

EO siquidẽ tempore Palestini castra mouerũt super Israelitas, circa ciuitatẽ Amphet, leuiterq; hoc Israelitis ferẽtibus, ad potiora venerũt. Vicerũt aũt Palæstini,

&occiderunt Hebręorum vsq; ad tria milia, reliquam vero multitudinē vsq; ad castra propria persecuti sunt. De summa vero perditiōe formidāti. Hebræi miserūt ad seniores atq; pontifices, vt arcam dei adferēt, qua præsente congressi hostibus prævalerent, ignorantes quanto maior esset quàm arca, qui eis calamitatem inferre decreuerat. Aderat itaq; arca pariter ac pontificis filij: quibus pręceperat pater, vt si capta arca viuere voluissent, ad eius faciē nō venirent. Phinees enim iam sacerdotij fungebatur officio, patre hoc propter senectutē sibimet permittente. Quo facto, securitas multa nimis data est Hebręis tanquam per aduētum arcæ possent hostibus pręualere. Inimici vero stupescebāt Israelitas, metuētes arcæ pręsentiam, sed vtriq; parti non sicut putabāt accessit. Facta nanq; cōgressione, victoria, quam Hebræi sperabant, Palæstinis allata est: & perditionē quā illi metuebant, suscipientes Hebræi, cognouerūt frustra se habuisse in arca fiduciam. Repente namq; in manibus hostium deuenerunt & amiserunt vsq; ad triginta milia virorū, inter quos ceciderūt quoq; filij sacerdotis, & arca ab hoste ablata est, Nunciata vero perditione in Silon & arcæ captiuitate per quendam iuuenculum Beniamiten, qui interfuerat bello, cuncta ciuitas luctu repleta est. Porrò Eli sacerdos sedebat ad portas in altiori sede, & audiēs ciuitatis planctū atq; putās aliquid noui circa suos effectū, euocato iuuene, dū cognouisset ea quę in bello fuerant gesta de filijs, & alijs quæ de exercitu pariter dicebātur, leuiter habuit, tanquam per deū præscius futurorū: quando valde ea mala confundunt quæ pręter spem repente proueniūt. Cum vero etiam arcam audisset ab hostib9 captam, dolore turbatus, eo quod præter spem tantum onus accesserat, ruēs à sede defunctus est, dum octo & nonaginta vixisset annos: quorū quadraginta tenuit principatum. Ea siquidē die defuncta est & cōiunx Phinees eius filij, dum post casum mariti nequaquam viuere tolerasset, cui pregnāti nūciatus est luctus viri. Peperit autem filium septem mēsium, quem Ischaboth appellauerunt: quod nomen designat inglorium, eo quod illo tempore exercitui huiusmodi deformitas accidisset. Habuit autem principatum primus Eli ex domo Ithamar, qui fuit vnus filiorum Aaron. Nam primitus de domo Eleazari sacerdotes erant, ex quo honorem filius à patre percipiebat: & Eli Phinees filio suo tradidit. Post quem Abiezer eius filius hūc honorem accepit, quem Buzi suo filio dereliquit. Cui rursum Ozi filius successit suus, & post hunc Eli tenuit sacerdotium, de quo nūc nobis sermo est habitus: cuius genus vsque ad tempora imperij Solomonis hoc habuit, tūc enim sacerdotium ex domo Eleazari denuo receperunt.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER SEXTVS.

Interitus Palæstinorum & terræ eorum, per iram dei propter arcam quæ ab eis fuerat capta, & quemadmodum eam remiserunt ad Hebræos. Caput I

TENENTES igitur Palęstini captiuam suorū hostium arcam, sicut prædiximus, in ciuitatem Azotū portauerunt eam, & apud deum suū qui vocabatur Dagon quasi trophæum aliquod posuerunt. Sequēti vero die diluculo ingressi templum, vt deū solenniter adorarent, inueneneruut deum suū circa arcā iacentem: iacebat enim euulsus de base sua in qua statutus esse videbatur: quem denuo eleuantes statuerunt, grauiter de eius casu dolentes. Cumq; frequenter venientes Dagon inuenirent iacentem, & arcam similiter adorantem: in angustia & confusione grauissima cōstituti sunt. Nouissime vero Azotorum ciuitatem atque prouinciam diuinitus pestis inuasit. 1. Reg. 5

sit. Moriebantur enim crudeli passione dysenteriæ: & antequã velox eis interitus proueniret, antequã anima bona morte resolueretur à corpore, intestina eorum corrupta corporis putredine ferebantur. Prouiciam vero consurgens multitudo muriũ deuastabat: ita vt neq; arboribus neq; fructibus abstinerent. Dumq; his malis Azoti tenerentur, & resistere calamitati non possent, intellexerunt hanc sibi cladem propter arcam dei prouenisse, victoriamq; eius non sibi pro bono fuisse. Miserunt ergo ad Ascalonitas, petentes vt arcam ipsi susciperent, Quibus Azotorum supplicatio non fuit ingrata, sed eis quodammodo gratias retulerunt: Arcam vero percipientes, in malis similibus constituti sunt. Secum nãq; passiones Azotorum Ascalonitis arca deuexit. Quam denuo ad alios Ascalonitæ miserunt: sed neq; apud illos mansit. Nam cum & ipsi iisdem passionibus turbarentur, eam vicinis ciuitatibus tradiderunt. Et isto modo arca ciuitates Palæstinorum quinq; transiuit, quasi prædam quandam exigens passionibus per singulas ciuitates. Desperati vero malis hi qui iam videbantur experti, & dum audientibus hæc nota fierent, nec arcam vlterius aliqui suscipere vellent, huiusmodi habentes mercedem: ad vltimum cogitabant quemadmodũ ea carere possent Conuenientesq; quinq; vrbium principes, Getho & Accaron, & Ascalon, necnõ & Gazę, & Azoti, tractabant quid fieri conueniret. Et primum quidem placuit vt arca remitteretur ad suos: cum deus eam proprius vendicaret, & ob hoc pestes illis inferret, vrbesq; vastaret. Erant autem qui dicerent hoc quidẽ fieri non debere, nec falli, vt arcæ passionum causas ascriberent, cum ei potestas huiusmodi aut fortitudo non esset: quando si deus habuisset curam eius, nequaquam tradita fuisset hominibus: sed quiescendum, & causam harum passionum dicebant leuiter tolerandam, quod vtique non deberent nisi solummodo reputare naturæ, quę corporibus, & terræ, & arboribus, & omnibus quæ ex ea consistunt, per temporum cursus huiusmodi mutationes ingenerat. Prædictas itaque sententias cõsilium virorum, qui à priscis temporibus intellectu præcellebant atque prudẽtia superauit, & maxime quando in rebus præsentibus suadere congrua videbãtur, & neque remittendam arcam neque retinendam esse dicebant: sed quinq; simulacra aurea pro vnaquaque ciuitate dedicanda deo pro gratiarum actione, quãdo eorum saluti prouiderit, eosq; viuere fecerit, & à passionibus quibus præualere non poterant liberarit: totidemq; aureos anulos, & mures, qui eorum regionem depasti fuerant atque corruperant: & hęc in loculum esse mittẽda, & super arcam ponenda: faciendumq; vehiculum nouum, & boues quę nuper genuerant esse iungendas: quarum partus claudendos ac retinendos, ne sequentes matres impedirent, sed vt eorum desiderio celerrimũ potius iter facerent: tunc illas depulsas portantesq; arcam in triuio deserendas, eisq; quodammodo committendum quam vellent agere viam: & siquidem ad Hebręos irent, & eorum regionẽ ascenderent, arcam arbitrandum causam fuisse passionum: si vero alibi fortuitu properarent, reuocandam esse dicebant, cognoscentes, quod arca nullam videretur habere virtutem. Hęc itaq; recte se habere iudicantes, repente fieri decreuerunt. Agentes autem ea quę sunt prędicta, vehiculum cũ bobus deduxerũt in triuium, Illudq; relinquẽtes ibidem secesserunt. Bobus autem recta via velut quodam ductore pręcedente pergentibus, Palæstinorum principes sequebantur: quò starent aut ad quos venirent, volentes agnoscere. Est autẽ quidam vicus in tribu Iuda, nomine Bethsamis, in quo venerunt boues. Cumq; in campũ magnum deuenissent, vlterius accedere cessauerunt: statuẽtes autem illic vehiculũ, gratũ miraculum habitatoribus vici illius prębuerunt. Aestatis nanque tempore, dum omnes in agris essent pro colligendis frugibus, cum vidissent arcam, delectationes passi, & opus manuum relinquentes, repente cucurrerunt ad eam: & deponẽtes arcam, & vas in quo erant recondita simulacra, simul & mures, posuerũt super quandã petrã quę erat in campo: & mox immolantes deo & vehiculũ simul & boues, holocaustum offerentes, pariter epulati sunt. Hæc videntes Palęstinorum

1. Reg. 6

Bethsamis arca deuenit.

rum iudices,ad propria sunt reuersi. Ira vero atque indignatio dei septuaginta. Bethsamitas occidit,eo quod non fuissent digni arcam contingere,quia nec sacerdotes erant apud illos qui ad eam accesserăt. Quos talia patientes fleuerunt sui prouinciales,& luctum in eis leuauerũt,qualem potuissent ha bere pro malo diuinitus misso,suumq; mortuum vnusquisque lugebat:& indignos se iudicátes, vt apud eos arca consisteret,mittentes ad omnes Hebræos indicauerunt arcam à Palæstinis fuisse reuocatam. Qui cognoscentes hoc, reportauerunt ea m in Chariathiarim proximam ciuitatem Bethsamitarum,vbi in domum cuiusdam Leuitæ Aminadab nomine,qui videbatur esse iustus & vita religiosus,arcam introduxerunt,velut in locum deo dignum,in quo habitaret vir iustus. Ministrabant enim arcæ eius filij,& huic curæ annis viginti præfuerunt. Tantis enim temporibus fuit in Cariathiarim,dum apud Palęstinos mẽsibus septẽ habitasset

Quemadmodum Palestinorum exercitus super eos venerit:& de victoria Hebræorum,quam duce Samuele propheta adepti sunt. Caput II

CVmq; omnis populus illo tempore,quo ciuitas Cariathiarim habuerat arcam,in orationibus & sacrificijs deditus esse videretur, & maximum circa eam religionis exhiberet officium. Samuel propheta videns fiduciam eorũ quasi opportunum esset vt talibus loqueretur,de libertate & boniseius fecit allo quium,secundum quod credebat eorum mẽtibus esse gratũ,& ait:O viri quibus adhuc hostes sunt grauissimi Palæstini,& deus iam incipit esse propicius & ami cus:non solum concupiscenda libertas est,sed etiam faciẽda,per quę vobis eius bona proueniant. Non enim optare debetis ab homine liberari,& agere pro quibus potius seruiatis:sed estote iusti,& maliciam depellentes ab animabus ve stris,easq; purgantes totis mentibus,inuocate deum,eumq; bonis actibus honorate. Hæc enim vobis facientibus bona prouenięt,seruitusq; fugabitur,& de ho stibus repente triumphus afferetur:quem promereri non armis poterunt,non ro bore corporum,non multitudine populorum. Non enim malis deus promittit se talia præbiturum,sed bonis existentibus atq; iu st is. Ego autem vobis digna gerentibus huiusmodi promissorum a stipulator adero. Cumq; hæc dixisset,vniuersus populus ei fauit,& eius exhortatione gauisus est,simul & annuerunt omnes obedire se deo. Quo facto congregauit eos Samuel in quadam ciuitate quæ vocatur Masphat,quod nomen deorsum inspicere Hebraica lingua significat. Hic haurientes aquam immolauerunt deo, & tota die ieiunantes in orationibus conuersati sunt. Qui tamen ibidem congregati Palæstinos minime latuerunt. Nam cognoscentes conuentum eorum,magno exercitu atq; virtute,vt nõ suspicantibus bellum & impræparatis inferrent,aggressi sunt. Illos autem hoc valde terruit,& ad tumultum formidinemq; perduxit: & recurrẽtes ad Samuel animas suas corruisse,& morti proximos iam perditione dicebant. Et propterea quiescendum,nec virtutem hostium commouendam: quando nobis te duce ad orationes & sacrificia & iuramenta venientibus,super nudos & inermes castrametati sunt inimici. Spes ergo nobis alia nulla salutis est, nisi per te exoratus deus,euadere nobis concesserit Palæstinos. At ille & fiduciam habendam dixit & deum allaturum eis,compromisit adiutorium. Et sumens lactentem agnum sacrificauit pro populo,rogauitq; deum,vt eos contra Palæstinorum bellum sua dextra tueretur:nec eos perituros despiceret,qui secundo iam videbantur afflicti. Exaudiuit itaq; deus orationes,hostiamq; placitam auxiliatrice mẽte suscipiens,annuit eis victoriam & potentiam conferendam. Dumq; adhuc esset super altare dei sacrificium positum,& nondum sacra fuisset flamma consumptũ processit è castris hostium multitudo, & aciem constituit ad pugnandum,tanquam spe fulti victoriæ:dum vtiq; Iudęi in angustia viderentur inclusi,quando nec arma haberent,nec ad pugnandum ibidem concurrissent. Inciderant enim inopinate in rebus talibus:quæ etiam si prędictę fuissent,non facile crederẽtur. Palæstinis igitur primitus deus terram mouit,eamq; tremere fecit,& eis dubiam

1.reg.7

Oratio Samuelis

indicijs, quod nullus aliquando vestrum hic vidit factum, vt messis tempore imbrē deum deprecemur effundere. Cumque hæc Samuel dixisset ad populum, tonitrua subito, & coruscationes, & grādinis impetus diuinitatis iussione prorupit, veritatem prophetę apud cunctos ostendens: ita vt obstupescentes, & in formidine constituti, peccasse se cuncti profiterentur, & in hoc per ignorantiam incidisse: vtque deum propheta velut optimus pater & mitis rogaret, quatenus propitius esset eis, peccatumq; quod per incuriam & iniquitatem commiserant, dimitteret, exorabāt. At ille promisit deum se rogaturū, vt eis veniam concederet meritorum. Monuit tamen eos, vt iusti forent & boni: & haberent semper memoriā eorum, in quibus præuaricationem virtutis inciderant, & signorum dei, & legislationis Mosi, si eis cum felicitate regiæ salutis esset affectus: quia si hæc negligerent, venturam eis, eorumq; regi à deo plagam maximam, prophetauit. Igitur Samuel dum hæc dixisset Hebræis confirmato secundo Saulis regno, populum remeare permisit ad propria.

Numeroso exercitu Palæstinorum Hebræis imminente, Saul à suis destitutus, quod Samuelem non expectauerat, increpatur. Verum Ionathas dormientes aggressus mire turbat hostes. Cap. VI 1. Reg.

SAul igitur eligens quasi tria milia virorum ex omni plebe, duo quidem milia ipse retinens morabatur in ciuitate Bethel. Ionathæ vero filio suo dedit mille armigeros, eumq; misit in Gabaa. Ille autem obsidebat castra Palæstinorū non procul à Galgalis. Palæstini nanque qui in Gabaa morabantur, arma Iudæis abstulerant: & munitissima loca suisq; castris opportuna detinebāt, interdicentes Hebræis vti ferro. Propter quam causam agricolæ, si quod instrumētum eis esset necessarium ad culturam, venientes ad Palæstinos fabricabant illud. Cum ergo Palæstini cognouissent castra sua ab Hebręis obsessa, indignati, & cōtemptum Hebræorum magnam iniuriam iudicantes, Iudeis prælium intulerūt, ducentes pedestrium quidem trecēta milia, curruum vero triginta milia, & equitum sexaginta milia: castraque posuerunt circa ciuitatem magnam. Quod cum cognouisset Saul rex Hebræorum, descendit in Galgalam ciuitatem: & in omnem prouinciam misit, populū propter libertatem ad bellum contra Palæstinos inuitans: eorūq; potentiam vilissimam esse declarans, & nimis indignam, vt per timorē pericula sustinerent. Dumq; populi qui erant cum Saul, multitudinem Palæstinorū inspicerent, valde sunt territi: & alij quidem in speluncis & cauernis & cloacis semetipsos celauerunt, plurimi vero trās Iordanē fuga lapsi sunt, qui erant præcipue ex tribu Gad & Ruben. Misitq; Saul ad prophetam vocans eū, vt cū eo de bello & rebus præsentibus cogitaret. Ille autem sustinere eum ibi præcepit, & hostias pręparare: post septē vero dies venturus ad eum, vt septima die sacrificantes ita congrederentur ad bellum. Qui sustinuit quidem sicut Propheta mādauit: mādatū vero nequaquā cum perfectione seruauit: sed cū videret Prophetam quidem morari, se autem à militibus derelinqui, celebratis hostijs cum audisset Samuel venientem, ei in occursum festinanter egressus est. Ille vero non recte eum fecisse dixit, eo quod orationes & sacrificia, quæ dei voluntate erant facienda pro populo, offerre petulanter ipse præcesserit. Saul vero satis faciente, & dicente, sustinuisse se quidem præfinitos dies, sed pro necessitate & discessu militum, & propter hunc timorem & inimicorum aduentum, cum in magno esset metu, eo quod auditi fuissent in Galgala descēdisse, ad offerenda sacrificia se fuisse compulsum: Respōdens Samuel ait: tu quidem si iustus esses, & mihi non inobediens, nunquam in his quę pro præsentibus rebus pręcepit de9 primitus defecisses, quam in rebus necessarijs expediri, vt tibi tuæq; soboli regnare plurimo tempore liceret. Hæc Samuel quidem ferrens grauiter in his quę fuerāt facta, discessit ad propria. Saul autem in Gabaa ciuitatem, habens secum sexcentos solummodo viros, cum Ionatha filio venit: quorum plurimi arma nequaquam habebant, dum ferrum vtique in prouincia minus esset, & qui arma

facere potuissent. Non enim sinebant eos Palæstini, sicut dudum iam declarauimus, hęc habere. Igitur diuidentes tribus agminibus exercitum Palęstini, & per totidem itinera discurrentes, Hebræorum prouinciam deuastabant: videntibus scilicet Saul rege & eius filio Ionatha, & terram defendere, cum essent sexcenti solummodo: non valescentibus. Dumq; resideret ipse & eius filius & sacerdos Achias qui erat de prole Eli sacerdotis, super collem excelsum, terramq; populari respicerent, eis in maxima angustia constitutis: Saul filius cũ suo armigero cõstituit. vt latenter ad hostium tabernacula properarent: turbamq; eis & quendam modum cõmotionis inferrent. Dumq; armiger eius pronius se eum secuturũ assereret, licet mors immineret, sumens solatium iuuenis & de colle descendens, ad hostes pariter ibant. Erant igitur castra hostium super scopulum habentẽ subtilissimam longitudinem, tribus verticibus acutissimis prominẽtem, scopulis per circuitum euntibus, & quasi propugnaculis inuasiones pugnantium prohibentibus. Vnde contingebat, vt custodes minorem haberent solicitudinem castrorũ, quod natura locus ille omnibus videbatur esse munitus, & ad capiẽdũ valde difficilis: eo quod non solum ascendere illic, sed etiam accedere difficile videretur. Cum ergo venisset ad castra Ionathas, armigerum confortabat, exacuens vt ad hostes accederẽt: signũq; hoc victoriæ iudicarent, si eos ad se vocarent: si vero nihil eloquerentur, tãquam non vocantibus, reuerti deberent. Accedẽtibus igitur ad exercitũ hostiũ apparente iam die, vidente Palęstini eos alterutrim dicebãt: Ecce de cauernis & speluncis egrediuntur Hebræi: Et ad Ionathan eiusq; armigerum dicebant. Venite ascendite ad nos, vt vos digne pro vestris præsumptionibus puniamus. Quã vocem suscipiens grate Saul filius, tanquam ei victoriam designantẽ, tũc quidẽ ab illo loco, in quo hostibus fuerãt visi, recessit: mutansq; locũ, venit ad petram: quę erat propter munitiones locorũ desolata custodibus: & exinde quasi repentes, & trahentes semetipsos cum multo labore, naturam loci vicerũt, vt ad inimicorum castra cõscenderent. Inuentesq; eis dormientibus, occiderunt quidem quasi viginti: turbatos vero pauore eos vehementi impleuerũt, ita vt alij quidẽ effugerent, arma omnia relinquentes: alij vero semetipsos non agnoscẽtes, eo quod cõgregati ex multis gentibus essent, credentesq; inimicos, & Israelitas super se irruisse putantes, & non hoc duorũ hominum præsumptione cõmissum, ad alterna bella conuersi sint. Quorum alij quidem perempti moriebantur, alij vero fugientes per saxa præcipites collabebantur.

1 Reg. 14

Saul maximam stragem, infert Palæstinis. Ionathas suffragante populo à morte libertatur. Caput VII

DVmque exploratores Saul dicerent regi. Palæstinorum castra valde turbari, requirens Saul ne quis suorum deesset, audiuit suum abesse filium & eius armigerum, iussitq; vt pontifex sumpta veste sacerdotali de futuris rebus ei prophetaret. Cumque eum ille vincere, & hostibus fortiter præualere dixisset, Palæstinos inuasit, & turbatos aggressus est, qui se potius inuicem peremerunt. Refugerunt autem ad eum etiam qui primitus se per cauernas & speluncas petrasque celauerant, audientes Saul esse victorem. Congregatis autem quasi decem milibus Hebræorum, persecutus est inimicos, cuncta regione dispersos. Igitur siue propter inopinatæ victoriæ gaudium, dum sæpe felices contingat extolli: siue ignorantia faciente, palmæ illius decus pessima lamentatione fœdatum est. Volens etenim Saul funditus interimere Palæstinos, & pœnam eos exoluere, maledixit Hebræis: vt si quis à cæde se retinens inimicorum, antequam nox futura veniret aliquid comederet, & ab interfectione hostium, aut à persecutione cessaret, maledictus esset. Cumque Saul hoc dixisset, veniens ad quandam quercum excelsam, in sorte Ephrem constitutam, Ionathas filius eius, dum illic apum contigisset eum inuenire cubilia, maledictum patris ignorans, nec populi super eo professionem agnoscens, expresso mellis fauo comedit. Inter hæc autem cognoscens, quomodo cum nimio maledicto eius

Victoria Saul de inimicis

pio autem tibi,vt eis ordines quencũq; monſtrauero,regem:prædices tamen eis, quales erunt,& quæ ſub rege mala paſſuri ſunt: proteſtatus, qualem mutationem habere feſtinant. Hęc Samuel cum audiſſet,mox die facto,conuocatis Iudæis,ait daturum ſe eis regem,ſed primitus quidem narrare eis deberet, quę illis eſſent futura per reges,& quibus forēt afflictionibus atterendi. Scitote, inquit, quod primum quidem filios veſtros auferent,& alios quidem curruum agitatores eſſe iubebunt,alios vero equites & armigeros & præcurſores, alios millenarios & centenarios:facientq; alios armorum artifices,& opifices curruum,& inſtrumentorum fabros,& agrorum ſuorum cultores,vinearumq; foſſores: & nihil erit in quo non obediant his,quæ iubentur:ſeruientes ad ſimilitudinem eorum, qui pretio comparantur in plebe. Sed & filias,inquit, veſtras vnguentarias habebunt,& cocquinarias,& molarias:& efficiēt omne opus ſub neceſſitate,quaſi famulæ plagas metuentes,& verbera. Sed & veſtras poſſeſſiones auferēt,& eas eunuchis ſuis & armigeris condonabunt,& iumentorum greges eis diſtribuent. Et vt breuiter ſit dicendum,ſeruietis cum omnibus veſtris regi,ſimiles ſeruorum eius effecti:horumq; ſermonum memoriam tunc habebitis,quando hęc paſſi fueritis:& pœnitentia ducti rogabitis deum,vt veſtri miſereatur,& donet à regali onere velociſſimam libertatem:qui veſtras non ſuſcipiet preces,ſed eas reſpuēs vos ſinet,vt malorum conſiliorum tormenta ſuſtineatis. Erat autem populus in hac prouidentia futurarum rerum valde fatuus & difficilis, vt conſilium quod ſemel in mente collocaret nō expelleret. Nā neq; audientes talia ſunt conuerſi neq; eos de ſermonibus prophetæ pœnituit:ſed magis vehementes inſtabant,& regem ſibi ordinari poſtulabant. Nec cogitandum de venturo eſſe cenſebāt,ſed fore neceſſarium,ſecum pro afflictiōe inimicorum habere pugnaturum regem quando nulla vicinarum prouinciarum in tali conuerſatione ſine rege conſiſteret. Videns autem eos Samuel nec in his quæ fuerant prædicta conuerſos,ſed potius imminentes,ait: Nunc equidem ad propria ſinguli quique recedite:opportune vero vos euocabo,dum quem vobis daturus ſit regem à deo cognouero. 1.Reg.9.

Erat igitur quidam de tribu Beniamin vir nobilis moribusq; laudabilis,nomine Cis,Huius filius iam erat iuuenculus,formaq; pulcherrimus,& corpore valde procerus,quiq; multos mente ac prudentia præcederet,vocabaturq; Saul. Hic vero Cis,dum aſinæ præcipuæ de grege eius erraſſent,in quibus nimis & ſicut in nullo alio iumento delectabatur,filium ſuum ad requirendas eas cum vno famulo deſtinauit. Qui dum tribum patriam requirendo aſinas circuiſſet,venit ad alias & dum neq; in eis inueniſſet,diſcedere cogitabat,ne patri de ſe moleſtiam cogitatiōis inferret:Dumq; in Ramatha ciuitatem veniſſet,& puer qui cum eo erat dixiſſet ei,in ea eſſe prophetam verum,dediſſetq; ei cōſilium vt ad eum irent,& per eum de aſinis quas quærebant agnoſcerent,reſpondit,nihil habere præ manibus,quod euntes deberent offerre prophetæ:quoniam viæ pecunia iam fuiſſet expenſa. Tunc famulus dicit eſſe ſibi quartam partem ſicli,& hoc ei datum poſſe ſufficere. Errabant autem ignorantes quod non acciperet propheta mercedem. Cumq; perueniſſent ante portas,virgines inuenientes ad aquam euntes interrogauerunt eas de domo prophetæ. Quæ cum indicaſſent,adijciebant vt feſtinarent antequam ad comedendum accederet. Multos enim eum illa die dicebant paſcere,& cum his qui vocati fuerant eum primum diſcumbere. Samuel autem propterea multos tunc ad conuiuium vocauerat Nam dum præcedenti die deprecaretur deum,vt ei prædiceret quem conſtitueret regem,indicauerat ea hora,altera die miſſurum ſe aliquem iuuenem de tribu Beniamin. Porrò Samuel in domo ſedens,tempus quod ei promiſſum fuerat,expectabat. Quo adimpleto deſcendens ibat ad menſas,occurritq; ei Saul,cui deus protinus iudicauit hunc eſſe regnaturum Hebræis. Saul autem acceſſit ad Samuel,eumq; ſalutans ſupplicauit,vt ei domum prophetæ monſtraret,quam ſcilicet vt peregrinus ſe ignorare dicebat. Cumq; Samuel ſe eſſe dixiſſet,eumq; duceret ad conuiuium,inco-

pater interdixisset aliquem gustare cibum ante solis occasum, comedere quidem cessauit: non autem recte patrem prohibuisse dixit, quãdo cum maiori potius fortitudine atque fiducia persequentes cibo sumpto plurimos inimicorum capere & interficere potuissent. Multa siquidem milia Palæstinorum interficientes, circa vesperam ad spolia hostium sunt conuersi: magnamque prædam & pecora sumentes occidebant, & hæc cum sanguine comedebant. Hoc autem à scriba nunciatum est regi, quomodo populus peccaret in deum: & occisis pecudibus, antequam sanguinis bene dilueretur, nondum purgatis carnibus vescerentur: iussitque Saul volui lapidum magnum in medio, & prædicari in populo, vt super eum interficerent, & carnem cum sanguine non comederent, quoniam hoc nequaquam deo placeret. Cunctis autem iuxta regis præceptum facientibus, statuit illic altare Saul, & holocaustum super illud deo celebrauit. Hoc autem altare constituit primum. Mox itaque volens ad hostium castra procedere, vt quæ in eis esse videbantur diriperet ante diem, militibus insigniter eum sequentibus, & cum multa fidutia eius præceptis obedientibus, vocauit rex Architob sacerdotẽ: iussitq; vt cõsuleret, si deus annueret, vt eũtes ad inimicorum castra, hostibus denuo præualerent. Dicente vero sacerdote deum responsa non dare, Saul dixit: Nõ sine causa consultus deus vocẽ nobis nõ reddidit, qui primitus antequã interrogaretur omnia nunciauit. Sed hæc taciturnitas alicuius est latentis causa peccati. Vnde iuro per eundem ipsum deum, licet filius meus Ionathas peccasse reperiatur, interficio eum, & deum ita placabo: quanto magis si in extraneam & nihil mihi competentem personam supplicium inferre cognoscar. Cumque hoc fieri populus exclamasset, repente cũctos in vno loco constituit, stetitq; ipse in alia parte cum filio, & eum qui deliquerat instanti sorte requirebat: inuentusq; Ionathas peccasse, interrogat⁹ à patre est quid fecisset & quid in sua vita nõ recte nec sancte peccasset. Cui dixit: Pater, nihil aliud scio, nisi quod ignorãs hesterno maledictũ ac iusiurandũ à te prolatum, persequens inimicos fauum gustauĩ mellis, Quem Saul occidere se repente iurauit, quatenus & generi & naturæ simul amori hoc modo præponeret iusiurandum. Qui nequaquam mortis interminatione perterritus, sed animam ingenue nimis magnanimiterque componens: Nec ego supplico, inquit, pater parcendum: mors mihi suauis est, quæ pro tua geritur pietate, & populi magna victoria. Maxima siquidem mihi cõsolatio est, Hebręos de Palæstinis reliquisse victores. In his itaque omnis populus doluit, & nimis ingemuit: iurauitque, non se mori permittere Ionathan, victoriæ huius autorẽ. Et ipsi quidem arripuerunt eum à maledicto patris, orationes pro eo faciẽtes, vt ei peccatum quoque dimitteret deus. Saul autem reuersus ad propriam ciuitatem, vsque ad sexaginta milia hostium interfecit: regnauitque feliciter: & vicinas prouincias gentesq; belli iure subegit: id est, Ammonitarum, & Moabitarũ, atque Palæstinorum, & Idumæorum, & regem Suba. Fuerunt autem ei filij masculi quidem tres, Ionathas & Iesui & Melchisue, filiæ vero duæ, Merob & Mĩchol. Habuitq; militię principem patrui filium, Abner, filium Ner. Ner autem & Cis pater Saul, fuerũt fratres, filij Abihel. Habebatque Saul curruum multitudinem, & equestrium: & cum quibuscunque pugnaret, cum victoria remeabat. Hebręosque ad excelsam magnitudinem felicitatis euexerat, & aliarum gentium potentissimos demõstrarat. Iuuenes autem proceritate & pulcritudine pręcellentes elegit, eosque armigeros suos effecit.

Saul altare constituit (margin)

Genealogia Saul (margin)

De⁹ iubet Saul vt Amalechitas penit⁹ deleat: deq; Agag capto. Ca. VIII

VEniẽs igitur Samuel ad Saul, missum se dixit à deo, vt eũ cõmoneret, quia cum electũ ex omnib⁹ regem fecit, & propterea deo esse deberet obediẽs. quoniã ipse quidem haberet gentium principatum, deus vero & ipsius esset & rerum omniũ dominator. adijciebatq; dixisse eum, quoniam multa mala Amalechitæ Hebræis in deserto fecerunt, quando egredientes ex Ægypto, veniebãt in regionem quæ nunc est eorũ: ideoq; bello perimendos Amalechitas. quibus sub- *i. Reg. 15*

ditis,

rus dominus non ostendit, sed etiam conspectui eorũ quib9 erat regnaturus eripuit, & quærendum se non sine eorum fatigatiõe fecit. Quibus difficultatem patientibus, & cogitãtibus eo quod Saul abesset, rogauit propheta deum, vt ei vbi esset ostẽderet, & iuuenem manifestum efficeret. Dumq; cognouisset à deo locũ in quo erat cælatus Saul, iussit eum adduci. Et cum inuenisset, eum in medio populi collocauit. His enim omnibus eminebat, & ipsa proceritate regius erat. Dixitq; propheta: Hunc vobis deus dedit regem: videtis quod & melior cunctis est & imperio dignus: Cumq; optasset populus regi salutem, ea quæ illis erant futura propheta conscribens, rege audiente legit, & librum in tabernaculo dei recondidit, ob testimonium eorum quæ prędixerat, venturis generationibus afferendum. Dum hęc itaq; Samuel celebrasset, dimisit populum ad propria remeare, & ipse quidem in Ramatham ciuitatem patrię suæ profectus est. Cum vero Saul iret in Gabaath, ex qua erat, multi quidem bonorum virorum secuti sunt, honorem regi debitum exhibentes plurimi vero maligni & illum contemnebant & alios irridebant, & neque munera offerebant, neque studio aut sermone Saul sibi placere monstrabant.

Prælĩũ Saul super Ammonitarũ gentẽ & victoria hostiũq; vastatio. Cap. V 1.Reg.11.

POstmodum vero, totius honoris eius initiũ, belli causa cõtigit contra Naas regem Ammonitarum. Hic enim multa mala Iudeis habitantibus trãs Iordanem intulit, & cum multo ac pugnaci exercitu eos afflixit, vrbesq; eorũ seruituti subegit. Quorum fortitudinem vi propria ad præsens suæ subdidit ditioni: sapientia vero atq; tractatu sic infirmos reddebat, vt neque rursus iugum possent euadere seruitutis. Eorum namque quicunque ad eũ aut fide data venissent aut quos lege bellica cepisset, dextros oculos euellebat. Quod ideo faciebat, vt sinistram partem vultus sui scutis cælantes, ad bellandum nimis forent inutiles. Et hæc quidem rex Ammonitarum cum fuisset habitantibus trans Iordanem, supra Gallaadinos abijt: vbi castra ponens circa ciuitatem Iabes, legatos ad eos misit, pręcipiens vt se ei traderent: quatenus eorum oculos dextros auferret. Quod si nollent, per obsessionem eorum ciuitates se interminabatur euertere, electionem vero in ipsis esse, vtrum vellent partẽ corporis amittere: an certe vniuersi perire. Galaadini vero mœrentes in talibus, neutrum horum promittere pręsumpserunt, neque semetipsos tradere, neq; repugnare. Septem vero dierum inducias poposcerunt, vt ad contribules legationem mittentes, solatium ab eis exposcerent. Et si quidem auxilium eis veniret, pugnarent: si vero huius rei foret inopia, tradere se dixerunt, passuri quicquid placeret hosti. Naas autem spernens multitudinem Galaadinorum: eorumq; responsum, dedit eis inducias: & solatia à quibuscunque vellent postulare permisit. Illi vero repente per ciuitates Israelitarum miserunt, indicantes quę eis faceret Naas, & in qua tenerentur angustia. Qui vsque ad lachrymas, magnamq; tristitiam hoc audito venerũt Timor autem eos aliud quicquam facere non permisit. Cumq; legati in regis Saul ciuitatem venissent, & in quibus essent Iabitę periculis nunciassent, populus quidem idem fecit, quod illi priores, flebant enim omnes cognatorum calamitates. Saul autem ab opere agri reuersus in oppidum venit, flentesq; proprios ciues inuenit: & dum causam tristitiæ & cõfusionis inquireret, agnouit quod cõtigerat à legatis, & diuinitus inspiratus Iabitas quidem remisit: promisitq; eis in auxilium se vẽturum die tertia, & ante solis ascensum hostes esse victurum, ita vt victores eos & timore liberos ortus solis inspiceret. Iussitq; eorũ aliquos pro ducatu itineris sustinere. Volens autem populum ad Ammonitarum bellũ damni timore conuertere, eisq; citius subuenire, incidens boum suorum neruos, hęc se facere cunctis interminatus est, si non armati altera die concurrerent ad Iordanem, eumq; sequerentur & Samuelem, vbicumq; eos educerẽt. Illis autem propter timorem imminentis damni definito tempore concurrentibus in ciuitatem Balam, dinumerata multitudine, inuenit eorum numerum præter tribum

est,dicens:Gratias ago deo,qui dedit mihi victoriam,& quod omnia pro eiusvoluntate sunt gesta. Cui respondens Samuel: Vnde ergo,inquit,audio clamorem iumentorum & ouium in exercitu,Cui respondit,populum hæc ad sacrificia reseruasse:genus autem Amalechitarum mandato diuino omne delesse,nullumque fuisse relictum nisi tantummodo regem:de quo quid opporteret fieri, dicebat adinuicem cogitandum. Cui Propheta dixit:deum non super sacrificia delectari,sed super bonos & iustos:huiusmodi autem esse illos qui eius consilium & mandata sequuntur,& nihil adhuc bene se agere iudicant,nisi quod pro dei fecerint voluntate. Is enim contemnitur,non quando ei non sacrificatur, sed quando inobedientię spiritus adhibetur. Ab his enim qui ei subditi non sunt,nec eum vera religione colunt,neq; dum multas hostias & magnas obtulerint, neq; dum ornamenta ex auro argentoque facta dicauerint, suscipit hæc libenter:sed potius auersatur,& magis studium hoc nequitiæ,non iudicat esse pietatem. Ad illos autem qui solummodo quod præcipit diuinitas recordantur, & mori potius eligunt quàm præuaricari aliquid quod iubetur, semper conuertitur; & neque sacrificium ab eis exquirit:sed & dum sacrificauerint siue simplex aliquid,siue vilissimum,gratius eorum parua munera, quàm ditissimorum maximam suscipit opulentiam. Tu siquidem scito tibi deum iratum:spreuisti nanque & neglexisti ea quæ tibi mandauit. Quomodo igitur arbitraris eum sacrificia respicere, ex his reb9 quas decreuit ille perire:nisi forte similia iudicas illa peccata,& quæ vis offerre domino sacrificia! Expecta igitur regnum tibimet auferendum:& potentiam,quam à deo tibi neglexisti collatam fuisse. Porro Saul fatebatur quidem inique fecisse,& peccatum se negare non posse,transgressumque se mandata Prophetæ dicebat:sed pro timore ac metu exercitum non probuisse prædam diripientem,nec tantam multitudinem retinere potuisse: sed ignosce,inquit,& esto nunc mitis:de cętero enim obseruabo ne peccem. Rogabatque Prophetam, vt reuertens hostias deo pacificas immolaret. Ille vero cum deum illi parcere nō videret,remeauit ad propria. Saul autem volens retinere Samuelem,apprehēdit eius pallium,violenterque tractam, eo quod Samuel impetu facto discederet,vestem eius disrupit. Cui Propheta dixit:Sic tuum scindetur imperium, & accipiet illud vir bonus & iustus:quando deus permanet in suo decreto,nec mutatur atq; conuertitur. Nam mutare sententiam passionis humanæ,non fortitudinis est diuinæ. Saul autem impie quidem se gessisse fatebatur,infecta vero facere quæ fuerant facta non posse:rogabatq; eum,vt se coram multitudine honoraret,& deum veniens adoraret. Quod dum fecisset Samuel, veniens adorauit deum,deductusq; ad eum est rex Amalechitarum Agag. Et dicens quàm esset amara mors,audiuit: Sicut tu multas Hebræorum matres pro filijs ingemiscere lugereq; fecisti,sic ingemiscet in tua morte genitrix tua. Iussitq; repente eum in Galgalis mori. Ipse vero in Ramatham ciuitatem abijt.

Responsio Samuelis ad Saul Obseruā lector

Saul apprehenso Samuele uestem eius disrupit

Samuel mandato dei pergit in Bethlehem, vbi deo monstrante Dauid vngit in regem. Saul vero destitutus spiritu dei vexatur à dæmonio:qui psallente Dauid, liberatur. Ob id Saul armigerum suum Dauid constituit. Caput X

De morte Agag regis

Rex vero Saul sentiēs quæ mala passurus esset,qui sibi deū in regno fecerat inimicum,ascendit in Gabaa,quod nomen interpretatum significat collē, & post illā diē non vidit Samuelem. Cumq; Propheta propterea tristis esset iussit deus vt à cogitationib9 quiesceret,& sumens vas olei, in Bethlehē ciuitatē iret ad Iesse filium Obed,& eius vngeret natum,quem ipse monstraret,in regē. Cumq; metueret ire,ne cognoscens Saul,aut latēter aut palā eum occideret: dicente deo & dante securitatis viā venit ad ciuitatē. Quem cuncti salutauerūt, causam eius inquirentes aduentus. Quibus dicebat,venisse se vt deo sacrificaret. Tunc sacrificio celebrato,vocauit Iesse cū filijs sui ad altare:& inspiciēs eius filium seniorē procerum & optimum, credidit propter pulchritudinem hunc esse

1.Reg.16

futurum

futurum regem: sed prouidentia diuina frustratus est. Dum enim consuluisset deum, si iuuenem vngeret, quem ipse admiratus fuerat, & dignum imperio iudicabat: respondit deus, non ea videre homines quæ deus intendit: sed tu, inquit, pulchritudinem iuuenis respiciens, hunc arbitraris regno placere: ego autem nō corporis pulchritudinem ac speciem, apicem facio esse regalem, sed animi sine dubitatione virtutem. Ille siquidem perfecte pulcher est, qui pietate & iustitia simul & fortitudine, necnon & obediētia splendet, & ex omnibus ex quibus animæ pulchritudo cōsistit. Cumq; dixisset hæc deus, præcepit Samuel Iesse, vt omnes ei suos filios demōstraret. At ille alios quinque venire fecit, quorum senior quidem Eliab vocabatur, secundus autem Abinadab, Samma tertius, quartus vero Nathanael, quintus autem Iael, sextus Asam. Videns autem & istos propheta in nullo minores pulchritudine senioris, consuluit deum quem horum eligeret fore regem. Quo dicente nullum, denuo requisiuit Iesse, si prӕter istos haberet alios filios, Qui dixit esse alium nomine Dauid, pastorem, ouium curam habentem: iussitque eum Samuel velociter vocari, impossibile dicens eos esse comesturos ante quam ille veniret. Cum ergo venisset Dauid, vocatus à patre, puer quidem colore rubeus, & pulcher aspectu, tacite Samuel dixit ad eum: Hic est qui deo placuit ad regnandum. Tunc & ipse discubuit, fecitq; iuuenem sub se discumbere, & Iesse cum reliquis filijs. Deinde vidente Dauid, sumens oleū, vnxit eum, eique adhuc tacite dixit atque significauit, quoniam regnare eum deus eligeret: monuitque iustum esse debere, & eius præceptis obedire. Sic etenim regnum ei multo tempore fore mansurum, domumque claram ac famosissimam habiturum, vastaturumq; pariter Palæstinos. Sed & cum quibuscunque gentibus congrederetur, & vinceret, & ingētem gloriam possideret, quod & ipsum habere & posteris relinquere promittebat. Samuel quidem dum hæc monuisset abscessit, diuinitas autem ad Dauid Saul relicto migrauit. Et ille quidem prophetare cœpit, spiritu sancto super se veniente. Saul vero quædam passiones & dæmonia repente comprehenderunt, suffocationes ei & angustias inferentes: ita vt medici nullum ei salutis remedium inuenirent. Si quis tamen cantare esset peritus, & in cithara psallere doctus, hunc adduci iusserunt: vt cum eum demonia inuaderent & turbarent, super caput eius astans psalleret, & hymnos ediceret. Ille vero hoc non dissimulauit efficere, sed quæri huiusmodi hominem protin⁹ imperauit. Cumq; ei quidam suorū dixisset, vidisse se in ciuitate Bethlehem quendam Iesse filium adhuc ætate iuuenculum, pulchrum atq; decorum, & alijs studijs valde dignum nec non psallere & hymnos cantare doctum, insuper & eximium pugnatorem: mittens Saul ad Iesse, Dauid sublatum à gregibus ad se venire præcepit: mandans ei velle se iuuenculum videre de cuius pulchritudine ac fortitudine commonuissent. Iesse vero misit filium dās ei munera quæ Saul portaret. Quo veniente gauisus est, fecitq; eum armigerum, & bonis omnibus honorauit. Delectabatur enim in eo, & maxime in inuasione dæmoniorum: qui cum ad eum accederent, sol⁹ erat medicus, hymnos dicendo & psallendo rursus in cithara, & Saul à mentis oppressione reuocando. Misit igitur Saul ad patrem pueri Iesse, petens vt apud eum Dauid maneret. eo quod eius præsentia delectaretur: Iesse autem Saul non contradicendum ratus concessit.

Dauid pastor ouium in regem eligitur

Saul dæmonio corripitur

Quemadmodum miratus Saul fortitudinem Dauid victo Goliath, ei filiam suam copulauit: & post hæc suspectum Dauid sibi rex Saul perimere festinauit. Caput XI

1.Reg.17

POst non multa siquidem tempora Palæstini denuo congregati, & maximū super omnes Israelitas exercitum colligentes, inter Socho & Azeca castra metati sunt. Contra quos denuo Saul produxit exercitum: & super quendā montem castra ponens, coegit Palæstinos priora quidem castra relinquere, & ex aduerso montis quem Saul apprehenderat aduenire: diuisitq; eorum exercit⁹ medius mons qui erat positus inter eos. Igitur descēdens quidam de exercitu Palę-

stinorum

stinorum nomine Goliath de ciuitate Geth, vir valde procerus, cui⁹ altitudo sex erat cubitorū & palmi vnius, accinctus armis quę pro magnitudine sua natura eius corporis exigebat: Indutusq; lorica, cuius erat pondus quinque milium siclorum æris: Galeam vero & tibialia habebat ærea, quę talis viri & magnitudinem & inopinabilia potuissent membra protegere. Hasta vero eius non leuis dextræ portatio, sed quam & ipse gestabat in humeris, cuius ferrum sexcentorum siclorum fuit: sequebanturque eum multi arma portātes. Hic igitur Goliath stans inter medias acies, vocem emisit grandem contra Saul & Hebræos, dicens: A pugna nunc & periculis vos absoluo. Quæ enim necessitas est nostrorū exercitus deperire? Sed date aliquem vestrum contra me pugnaturū, vt totum bellū vnius victoria terminetur: seruiatq; pars altera eius, quorum fuerat ille qui vicerit. Est enim multo melius & temperantius, vnius periculo promereri, quā pestem adesse multorum. Hæc cum dixisset, ad castra propria remeauit. Altera vero die rursum venit, ac eadem verba fecit: & similiter vsque ad diem quadragesimum hostes ad prædictas conditiones prouocare non destitit, ita vt terretur & ipse Saul & exercitus. Et constituebant quidem acies quasi pugnaturi, ad congressionem vero minime veniebant. Bello quidem consistēte inter Hebræos & Palæstinos, Saul remisit Dauid ad patrem suum Iesse, cum ei tres eius filij alij ad solatiū & periculum pugnæ sufficerent. Ille vero tunc quidem ad ouilia & pasturas pecudum remeans, non multo post ad castra est reuersus Hebræorum, missus à patre, vt necessaria fratribus deportaret, & quid ageretur cognosceret. Cumq; Goliath denuo reuertens & prouocans exprobraret, quasi nullus inter eos vir esset qui cōtra eum pugnare præsumeret: cum fratribus loquens Dauid ea quæ mandauerat pater & audiens illum blasphemantem exercitum, & pariter affligentem, indignatus est, & fratribus ait: paratum se esse solum cum hoste pugnare. Cui senior fratrum Eliab interminatus est, & præsumptionem habere eum præter ætatē dicens, & inexpertum huius officij, iussit ad patrem & ad pascua remeare. Qui reueritus quidem fratrem discessit, & apud quosdam militum est locutus, quod vellet cum Palæstino prouocante pugnare. Illis autem repente Saul iuuenis indicantibus voluntatem, rex eum vocauit: & dum requireret, vt quod vellet ediceret, dixit: Nō deficiat mens tua ô rex nec metuas: ego superbiam huius hostis pugnando prosternam, ita sublimem procerumque subdam: & sic iste quidem irridebitur, tuus vero exercitus gloriosus inuenietur, si neque à viro bellatore prouocatus, aut in acie perito, sed & victus à puerili ætate moriatur. Saul autem eius præsumptionem atque magnanimitatem valde mirante, non tamen in eo habēte fiduciam propter ætatem: sed infirmum esse, vt contra peritum hostem bellum susciperet, edicente, Dauid ait: Polliceor hoc: confidens in deo qui mecum est, cuius etiam adiutorij fungor experimento. Nam dum aliquando leo ouiculas meas inuasisset, & abripuisset agnum, sequens apprehendi eum: & agnum quidem ex ore eius abripui, ipsum vero dum contra me fecisset impetum, à cauda comprehensum, & percussum in terra peremi. Idem & vrso faciente, in eo vltus sum. Putet ergo & ille hostis vnum se esse huiusmodi bestiarum, diu exprobrās exercitui: & nostrum blasphemans deum: qui mihi faciet eum esse subiectum. Saul igitur voluntari pueri atque præsumptioni similem orans à deo terminum dari, dixit: Vade ad pugnam. Et accingens eum lorica sua simul & gladio, & apponens ei Galeam destinauit. Dauid autem oneratus his armis, cum non esset exercitatus in eis, ait: Ista quidem rex tua sint ornamenta, cui fortitudo est hæc gestare præcipua: mihi vero tanquam seruo tuo concede sicut ego volo pugnare. Ergo positis armis, sumpto baculo pastorali, & quinque lapidibus de torrente in pastorali pera. & fundam in dextra manu portans, ibat ad Goliath. Videns autem eum Goliath sic venientem, spreuit, & iniuriam ei fecit, quasi non arma gerens hominum pugnaturus veniret, sed quibus canes repelli solent, dicēs: Num me canem existimasti? Ille autem nō canem, sed deterius aliquid eum esse

Monomachia Dauid

ſe putare reſpondit. Commonitque Goliath ad iracundiam, vt ei maledictum apponeret ex vocabulo dei ſui: & interminatus eſt, daturum ſe carnes eius terrenis beſtijs, & cœli volatilibus deuorandas. Cui reſpondit Dauid: Tu quidē venis cōtra me cum gladio, & haſta, & lorica: ego autem venio ad te armatus deo, qui & te & omnem veſtrum exercitum noſtris manibus perditurus eſt. Hodie nā que caput tuum obſcindemus, & reliquum corpus ſimilibus tui canibus apponemus, ſcientq; cuncti, quomodo deus præſul eſt Hebræorum, & arma noſtra ipſe eſt ſemper & fortitudo. Nam omnis exercitus & reliquus apparatus inutilis eſt abſente deo. Palæſtinus autem armorum pondere grauatus cum currere non valeret, paulatim venit ad Dauid, contemnens eum, & ſe confidens nudum adhuc ſimplici ætate puerulum ſine labore perimere. Occurrit autem ei iuuenis cū deo auxiliatore ſuo, qui ab hoſte non videbatur: & ſumens de pera vnum lapidem quem de torrente collegerat, & emittens eum de fundibula percuſſit repente Goliath in fronte, & vſque ad cerebrum pertranſiuit: ita vt mox confracto capite, Goliath caderet pronus in terram. Tunc ſtetit Dauid ſuper eum, & caput eius incidit. Cadente ergo Goliath, facta eſt Palæſtinis occaſio maximæ fugæ. Nā dum peritiſſimum ſuorum cecidiſſe conſpicerent, de rebus omnibus deſperātes, conſiſtere non valuerunt: ſed validæ ſe turpique fugæ tradentes, conabantur liberari. Saul autem & cunctus exercitus Hebrçorum clamore facto ſuper eos exilierunt: & multos interemerūt, & perſecuti ſunt vſque ad terminos Geth, & portas Aſcalonis. Et mortui quidem ſunt Palæſtinorum triginta milia & totidem vulnerati. Porro Saul reuertens ab exercitu hoſtium, eorum caſtra diripuit, & ſimul incendit. Caput autem Goliath Dauid in tabernaculum proprium deportauit, & haſtam dicauit deo. Porro circa Dauid inuidiam atq; odium Saul regis, virgines mulieresq; prouocauerunt. Occurrentes enim victrici militiæ cum cymbalis & tympanis, delectabantur omni lætitia dicentes: mulieres, quia multa milia Saul Palæſtinorum interemiſſet: virgines autem, quia multa dena milia exterminaſſet Dauid. Hçc audiens rex quod in millenario numero teſtimonium ipſe perciperet, & dena milia multitudo iuuenculo voueret: & cogitans, quia nihil poſt hunc tam clarum fauorem niſi regnum minus eſſet Dauid cœpit eum timere & nimis habere ſuſpectum: & à priori quidem officio, quo vtique ſuum armigerum fecerat, eum amouit: ne dum nimis proxim⁹ eſſet, occidere eum poſſet: conſtituit autem eum millenarium, dans ei locum quidem meliorem, & vt putabat ſibimet cautiorem: volebatque eum ad hoſtes & ad prælia mittere, vt in his pericula ſuſtinendo periret. Dauid autem deum habens vbique ducem, quocunque veniſſet præualebat, & optime agere videbatur, ita vt propter excellentiam fortitudinis & populus eum, & regis filia virgo concupiſceret amore eius detenta, cunctiſque ita fieret manifeſta, vt hoc eius deſiderium perduceretur ad patrem. Ille vero quaſi percepta occaſione in mortem Dauid, hoc libenter audiuit: daturumque nuptijs eius ſe virginem hæc ſibi nunciantibus ait, eo ſcilicet pacto vt ſexcenta hoſtium capita aduehere necatorum. At ille ſic claro honore ei propoſitio, volens ex opere periculoſo & incredibili gloriam magis aſſumere, procedere tendebat ad cauſam. Saul autē ducebat eū fore ab hoſtibus perimendum, & decenter ſua vota compleri, ſi per alios & nō eo faciente moreretur: iuſſitque ſuis famulis vt voluntatem Dauid experirentur, qualis circa puellæ nuptias eſſet. Illi vero cœperunt cum eo loqui, quia diligeret eum rex Saul vnà cum populo, & vellet ei etiam ſuam filiam copulare. Qui dixit: Nō modicum videri putatis me generum eſſe regis. Mihi vero nihil tale ſubſiſtit, præcipue cum ſim abiectus, & à gloria vel honore ſegregatus. Saul autem famuli cum Dauid reſponſa dixiſſent, ait: Dicite ei non me pecunijs egere, nec honoribus, quibus rebus venditur filia potius quàm nuptijs collocatur: ſed eligere generum habentem fortitudinem, aliaſque virtutes, quas te habere manifeſtum eſt: & velle me ab

1. Reg. 18

eo percipere pro nuptijs filiæ, non aurum nec argentum, neque vt hæc de domibus paternis eijciat: sed pro supplicio hostium, capita sexcenta Palæstinorum. Et mihi enim ipsi nullum potius quam hoc clarius munus erit. Sed & meæ filiæ multo solennius honoribus est præcipuum, si viro tali, & tanto testimonio de hostium triumphis decorato possit coniungi. His verbis delatis ad se Dauid gauisus, quod Saul studeret eum sibi cognatione coniungere, neque consilium expectauit, nec si possibile aut difficile esset opus præsens animo cogitauit, sed repente cũ socijs ad hostes pro nuptiarũ pollicitatione profectus est. Deus enim erat, qui cuncta facilia Dauid, & possibilia faciebat. Cumq; multos interemisset, abscidens sexcenta capita venit ad regem. Et harum rerum probatione facta nuptias exigebat. Saul autem cum non haberet vnde promissa refugeret: & mentiri turpissimum iudicaret, aut per insidias eum occidere, cum forsitan etiã in hoc frustrari suo consilio posset, dedit ei suam filiam nomine Michol.

Biblia habent ducenta præputia

Quomodo sæpius Dauid per Saul periculum mortis passus effugit, & oblata sibi aliquando occidendi potestate, noluit interficere: Cap. XII

1. Reg. 19

CVmq; rex Saul non esset recta voluntate mansurus, videns etiam Dauid & apud deum & apud homines approbari, expauit, & metum cęlare non valens timore magnarum rerum, id est, regni simul ac vitæ, ne priuaretur vtroque, cogitauit eum crudeli calamitate perimere: eiusq; mortem Ionathæ filio, & reliquis familiaribus delegauit. Filius autem admiratus permutationem patris circa Dauid, cum post multam eius deuotionem non mediocriter in eum, sed ad mortem vsque sæuiret: & cum iuuenem diligeret eiusq; virtutem, dixit ei secreto voluntatem patris sui: suasitq; vt die futuro se custodiret. ipse vero salutaturum se patrem dixit, eiq; pro eo opportuno tempore locuturum, causamq; cogniturũ, vt ei exprobraret, eo quod occideret velut iniustum, qui tanta bona fuerat operatus: qui etiam si valde peccasset, veniam deberet promereri: dixitq; se ei post hęc patris indicare sententiam. Dauid autem consilio benigno obediens, egressus est à rege. Altera vero die Ionathas venit ad Saul, & dum eum lætum & exultantem aspiceret, cœpit de Dauid proferre sermonem, dicens: In qua maiori vel minori iniquitate inueniẽs culpabilem Dauid, præcepisti eum pater interimi, virum qui tibi quidem magnæ salutis causa fuisse probatus est, Palæstinis autem valde supplicium: ab illusione & iniurijs simul eripiens populum Hebræorum, quas diebus quadraginta sustinuit, nullo vtique præsumente prouocationis certamina sustinere: & qui post hæc iussione tua deferens hostium capita, sororem meam præmio accepit vxorem: cuius mors nobisipsis grauior erit, nõ propter solam virtutem eius, sed etiam propter ipsam cognationẽ: quando eius morte etiã filia tua vexabitur, penè ante cõiugij gaudium veniens ad viduitatis opprobriũ. Hæc ergo cogitans pater, ad clementiam conuertere, & nihil committas in virum: primo quidem quod nobis magnum beneficium præstitit tuæ salutis, quando malo spiritu & dæmonibus in te residentibus, illos expulit, pacemq; tuæ animæ condonauit: secundo autem, quãdo & in tuis hostibus vltus est. Hæc etenim obliuisci, turpissimum est. His ergo sermonibus mitigatus Saul, iurauit filio, nihil Dauid iniuste fore passurum. Sermo enim iustus & iracundiam regis subiecit & metum. Ionathas autem euocato Dauid, indicauit ei de sua salute, quam impetraret à patre, eumque deduxit ad regem: & erat in cõspectu ipsius sicut pri9. Eodem vero tempore, Palæstinis bella gerentibus denuo super Hebræos, Saul contra hostes Dauid cum exercitu destinauit. Et congressus aduersus eos, multos eorum prostrauit, victorque reuersus est ad regem. Quem Saul non sicut sperauit post bella suscepit, sed potius eius felicitate contristatus est, tanquam illius bonis actibus videretur ipse deceptus. Cumque regem rursus pueris astantibus dæmon ageret, spiritusque turbaret, vocans Dauid in domum in qua iacebat tenens lanceam, eum psallere & hymnos cantare pręcepit. Quo iussa faciente, in-

Oratio Ionathe ad patrem suum Saul pro Dauid

surgens in eum, lanceam iaculatus est: eamq; Dauid præuidens declinauit, fugitq; in domum suam, & in ea tota die permansit. Nocte vero mittens rex, iussit eum vsque ad diluculum custodiri, ne latenter effugeret: quatenus mane deductus ad publicum, traheretur ad mortem. Michol autem Dauid coniunx, filia regis, cognita voluntate patris Dauid indicauit, dubiam spem eius vitæ conspiciens, & de anima sua pariter diffidens. Neque enim se credebat posse habere vitam, si fuisset illius amore priuata. Eique dixit: Non te hic ô coniunx solis ortus

Astutia Michol

inueniat, nam te vlterius non videbo: sed fuge citius, dum tibi præbet nox fugæ præsidium, faciatq; tibi hanc dominus longiorem. Scito enim te à patre meo si inuentus fueris occidendum. Quo dicto eum per fenestram deposuit & dimisit. Deinde construit lectulum quasi egrotantis, & sub sago iecur spirans capræ supposuit. Die vero facto, misit pater vt Dauid deduceretur ad eum. Illa vero nunciante quod nocte fuisset factus infirmus, & ostendente eis lectulum coopertum, dum iecur pecoris quod sub sago iacebat palpitaret, egrotum vere esse, & dormire Dauid, qui missi fuerant crediderunt. Renunciantibus autem illis infirmũ factum esse per noctem, iussit eum sic adduci, se velle eum perimere dicens. Qui venientes & lectulum discooperientes, & deceptionem inuenientes factam ab eius vxore, renunciauerunt regi. Quam dum culparet pater, eo quod eius quidem liberauerit inimicum, illum vero deceperit, satisfecit ei verisimilia loquẽs, quasi eam ad hæc non consentientem Dauid occidere voluisset: & hoc pro salutis suæ timore fecisset: pro quo ei deberet ignoscere, quia hoc necessitatis causa & nõ voluntatis effecerit: adijciensq; dixit: Arbitror ego pater quia non ita voluisti illum perimere, sicut me potius liberare. Et Saul quidem veniam puellę dedit. Dauid autem declinauit à periculo, & venit ad Samuel prophetam in Ramatha, eiq; regis insidias indicauit, & quod iaculo eius pene fuisset extinctus, dum neque circa eum extiterit inimicus, neque circa hostium certamen infirm9: sed potius in omnibus & pronus, & felix, quæ magis causa Dauid inuidiam generauit. Cognoscens itaque propheta regis iniustitiam, Ramatham ciuitatem reliquit: & deducens Dauid ad quendam locum nomine Galboa, commorabatur illic cum eo. Cumque nunciatum fuisset Saul, eo quod Dauid esset apud prophetam, misit armatos, eumq; ad se comprehensum iussit adduci. Qui cum venissent ad Samuel, inuenientes ecclesiam prophetarum, participati sancto spiritu prophetare cœperunt. Saul autem audiens hoc super Dauid, alios destinauit, & illis idem facientibus denuo misit alios. Prophetantibus etiam qui tertio fuerant missi, ad vltimum iratus ipse perrexit. Cum vero iam erat in proximo, antequam eum videret Samuel, prophetare cœpit: veniensque ad eos Saul spiritu vehementi compulsus, amens factus est: & exutus veste, tota die canebat & nocte, Dauid & Samuele videntibus. Ionathas vero Saul filius occurrentem sibi Dauid, & de patris eius insidijs ingemiscentem, & dicentem, quia dum nihil impie gessisset, neque peccasset, eum pater eius occidere festinaret: rogabat vt nihil suspicaretur tale, neque derogantibus siqui forte huiusmodi essent, crederet: sed vt ad se respiceret, & securus esset, nihil tale in eum cogitante patre. Nam & si cogitasset, ei sine dubio pandisset, dum pater eius vtique consilio omnia celebraret. Porrò Dauid iurauit ita esse: & supplicabat, vt credẽs prouidẽtiã eius haberet, potius quàm eum sperneret quasi mendacem, eiq; renunciaret quicquid agnosceret aut videret: Dicebatq; ideo non ei de se dixisse patrem, quia sciret illum circa se amicitias & affectũ habere. Contristatus itaque Ionathas, eo quod Dauid huiusmodi patris eius esse circa se crederet voluntatem, interrogauit eũ, quid velit vt faceret. Ille autem: noui, inquit: omnia te mihi conferre, & velle præstare. Crastina die initium mensis est: & habeo consuetudinem sedens comedendi cum rege: si tibi videtur, à ciuitate egredior, & maneo in campo latenter: tu vero Saul quęrente eo dic me profectum esse in regionem Bethlehem in tribum meam, ad festiuitatem celebrandam: adijciens etiam quia tu me ire permiseris.

ſeris. Et ſiquidem vt aſſolet dici de amicis proficiſcentibus, cum bono vadat, aut aliquid ſimile dixerit, ſcito nihil in eo circa me fore doloſum nec inimicũ: ſi vero aliter reſponderit, hoc tibi erit indicium quod aduerſum me fuerit cogitatum: & renunciabis mihi voluntatem patris, miſericordiæ hoc & affectui communi tribuens, per quem fidem à me accipere, & idem tu domine famulo dare voluiſti. Si vero iuuenis in me malignum aliquid, ipſe me perime, vt ſic proficiſcaris ad patrem. Quæ verba nouiſſima Dauid, Ionathas oneroſe ſuſcipiens, promiſit ſe ea quę prius popoſcit eſſe facturum: & ſiquidem triſte aliquid, aut quod eius odium panderet pater reſponderet, ei nunciaturum. & vt eum potius ſecurum redderet, egreſſus ſub diuo, nihil ſe prætermiſſurum pro Dauid ſalute iurauit, dicens: Hũc deum quem magnum eſſe vides & vbique præſentem, & antequam mẽtẽ meam ſermonibus prodam, iam præſcientem eam, eum in communi pacto teſtem promiſſionis adduco, quoniam non ceſſabo frequenter tentans patris animum cognoſcere, donec mihi eius animi ſecreta pandantur: quæ cum didicero, non celabo, ſed protinus tibi nunciabo, ſiue mitis circa te, ſiue ſit valde crudelis. Nouit autem hic deus, qualem eum circa te ſemper eſſe exoro, qui & nunc tecum eſt, nec te delinquit: facietq; te inimicorum tuorum, ſiue pater meus eſt, ſiue ego, eſſe meliorem. Tu tantum horum eſto memor: & licet me finire vitam contingat, filios meos ſerua. & pro rebus præſentibus illis tuam retribue bonitatem. Cumq; iuraſſet hæc dimiſit Dauid: & ad quendam campi locum ire præcepit, in quo erat ſolitus exerceri: quecunque cognouiſſet à patre, nunciaturum ſe ei promittens, hoc modo: vt deducens puerum mitteret tres ſagittas: & ſi iuberet puero ſagittas afferre, quas ante eum iaceret, cognoſceret nihil eſſe apud patrem malitiæ: ſi vero diuerſa aliqua audiret illo dicente, à rege contraria ſimiliter expectaret: ſecuritatem vero ſe ei præbiturum dicens, ne quid ſuſtineret incongruum: vtque felicitatis tempore memor eſſet, & humanitatem filijs eius exhiberet, Dauid itaque à Ionatha hanc fidem accipiens, ad locum proximum eſt profectus. Altera vero die cum eſſet menſis initium, purificatus ſolenniter rex ad conuiuium venit, & ſedentibus circa eum filio Ionatha à dextris, & principe militiæ Abner à ſiniſtris, videns eſſe locum Dauid vacuum tacuit ſuſpicatus eum non eſſe à coitu mundum. Cumque ſecunda die noui menſis non affuiſſet, requiſiuit à filio Ionatha, cur non & tranſacto & præſenti conuiuio Ieſſe filius adfuiſſet. Ille vero ait, abiſſe eum ſe permittente ſecundum ſolennitatem ad propriam regionẽ, quia tribus eius feſtiuitatem ageret: & rogatum ſe pariter, vt etiam ipſe cum eo ad ſacrificia celebranda concurreret. Et ſi præcipis, inquit, pater, & ego poſt eum vadam: noſti enim quia ego illi deuotus ſum. Tunc igitur Ionatha Saul iniquitatẽ circa Dauid agnouit, & aperte voluntatem eius aſpexit. Non enim retinuit iram Saul, ſed blaſphemauit, eumque natum de muliere virum vltro appetẽte, & proprium hoſtem dixit, & ſocium Dauid, & cooperatorem eius, & nec ipſum erubeſcere, nec eius matrem, talia facientes: nec volentes intelligere, quia donec Dauid viueret, regnum eorum eſſet incautum: dixitque vt eum vocaret, quatenus pœnas exolueret. Reſpondente vero Ionatha, quid iniquum fecit vt puniatur? non ad verba iam & blaſphemias iramq; Saul acceſſit: ſed arrepta lancea ſuper eum vt reſpondentem interficeret inſiluit. & hoc quidem non impleuit prohibitus ab amicis, manifeſtus autem apparuit inimicus eſſe Dauid, & quia deſideraret eum occidere, ita vt propter illum penè propria manu filiũ interficere voluiſſet. Tunc ergo regis filius declinato periculo, & nihil aliud præ triſtitia facere valens, ſed deflens, eo quod & ipſe penè mortuus fuerit, & Dauid necem definitam eſſe cognouerit, matutino facto perrexit: & quaſi exercitaturus venit in cãpum, vt amico (ſicut conſtituerat) regis proderet voluntatem. Fecit ergo Ionathas ſicut pollicitus eſt, & ſequentem puerum in ciuitatem dimiſit, vt Dauid in deſerto loco ad faciem loqueretur. Quo viſo Dauid cecidit ad pedes Ionathæ, eũque adorans ſaluatorem animæ ſuæ vocabat. Quem Ionathas eleuauit à terra,

Iuramentum Ionathæ

Dauid & Ionathas iusiurandum faciũt

& alterutros se amplectentes, valde semetipsos osculabantur, & flebant ætatem suam inuidiæ malignitate consumptam, & futuram separationem, quæ nihil differret à morte. Vix etenim quiescentes à gemitu, & memoriam iurisiurandi apud alterutros constare poscentes diuisi sunt.

Dauid ad Achimelech fugit, dein ad regem Achim, à quo ad Moabitas. Saul occidit sacerdotes, cuius vitæ bis parcit Dauid, licet proditus à Ziphæis. Samuel moritur. de Nabal. Sidelech datur Dauid Cap. XIII

1 Reg. 21 ET Dauid quidem fugiens Saulem, & imminentem ab eo mortem, venit in ciuitatem Nobe ad Achimelech sacerdotem. Qui dum eum solum venisse videret, & nec amicum nec famulum cum eo esse præsentem, miratus est, & causam cur nemo esset cum eo quæsiuit. Ille vero causam ait sibi secretam iussu regis iniunctam, ad quam non eum habere multos comites oporteret, dicēs, quia constituisset ad quendam locum famulos sibi occursuros: petebatq; vt ei itineris necessaria non negaret, per quæ opus amici faceret, & præsentibus necessitatibus subueniret. Quibus adeptis, etiam arma sibi dari si qua essent præ manibus postulauit. Aderat autem illic seruus Saul, genere quidē Syrus, nomine Doech, qui mulas pascebat regis. Tunc ad Dauid sacerdos ait: nihil equidem se tale habere, sed esse lanceam Goliæ, quam ipse illo perempto deuouerat deo: eamque sumens Dauid, ex omni Hebræorum regione fugit in Geth, quæ est regio Palæstinæ, vbi regnauit Achis. Cumque cognitus fuisset a famulis regis, eique manifestatus, illis indicātibus, quod Dauid esset, qui multa milia Palæstinorum peremisset, metuens Dauid ne ab eo necaretur, & periculū quod declinauerat à Saul ab illo susciperet, simulauit se esse furiosum & rabidum, ita vt spumam ex ore proijciens, & alia quæ furiosi sunt faciens, fidem regi veræ passionis ostenderet. Qui famulis indignatus, eo quod vesanum hominem ad eū introduxissent, velociter à se Dauid iussit expelli. Et ita liberatus de terra Geth, venit in tribum Iuda: & habitans in spelunca circa ciuitatem Odollam, misit ad fratres suos, eisque vbi esset ipse, mandauit. Illi vero ad eum cum omni cognatione venerunt. Sed & alij, quibus aut odium aut timor erat regis Saul, ad eum pariter concurrerunt, facturosque se quæcunque placerent illi, dicebant: fueruntque omnes simul quasi quadri ingenti. Tunc ille securus, quasi auxilium ei fuisset adiectum, surgens inde, venit ad regem Moabitarum: rogauitq; eum, vt parentes eius, donec ipse de suo fine cognosceret, in regione sua susceptos haberet. Quo annuente, parentes eius omni tempore quo apud eum fuerunt, dignis muneribus honorati sunt. Præcipiente vero propheta, vt desertum Dauid relinqueret, & ad tribum Iuda pergens, ibidem habitaret, eidem obedijt: & de Moab reuersus, venit in ciuitatem Aret, & in ea moratus est. Saul autem audiens Dauid visum cum multitudine, non in timorem fortuitum corruit & tumultum: sed sciens viri

1. Reg. 22 prudentiam atque præsumptionem, quia non ex eo paruum sibi timoris onus exurgeret, quod luctum & labores conferret, conuocans amicos & principes, & tribum ex qua ipse erat, in collem vbi regnum habebat: & sedens in Segete (sic enim locus ille vocabatur) dum circa eum esset ordo ciuilis, simul & armigeri, cunctis ait: Viri contribules, noui quidem, quia meorum beneficiorum non estis immemores, quando & agrorum quosdam dominos feci, & honores populares, & officia præbui. Interrogo ergo vos, si maiora his dona & ampliora, Iesse filium vobis dare confiditis? Noui enim quoniam omnes illi potius consentitis, quando etiam meus filius Ionathas ita sapit, & vos ad talia persuasit. Non enim ignoro, quod iusiurandum cum Dauid & fœdera celebrauit, nec quod contra me Ionathas tractator eius & cooperator existit, nullique vestrum curæ est, sed tacentes, rei exitum sustinetis. Cumq; rex tacuisset, alius quidem præsentium nemo respondit. Doech vero Syrus, pastor mularum eius ait, quia vidisset Dauid in Nobe ciuitatem venisse ad Achimelech sacerdotem, vt futura sibi

ra sibi eo prophetante cognosceret: perceptisq; ab eo sumptibus, & hasta Goliæ, ad quos ire volebat, ab eo fuisse deductum. Tunc vocans sacerdotem, & cunctã eius generationem Saul, ait: Quid mali passus à me, seruum inutilem Iesse filiũ suscepisti, eiq; sumptus dedisti, & arma, quũ mei regni nimius inimicus existat? Cur etiam futurorum ei responsa prębuisti? Non enim te latuit, quod me fugeret, & odio meam domum haberet. Sacerdos autem quæ facta fuerant, non negauit sed cum fiducia se hæc præbuisse confessus est: nec se Dauid præstitisse, sed regi, dicens: Non enim eum, inquit, nouimus tuum inimicum, sed fidelem socium, & præcipuum seruum & millenarium: & quod horum maius est, generum pariter & cognatum: & hęc non inimicis hominibus præstiti, sed ei qui circa te opus suę deuotionis exhibuit. Prophetaui autem ei, non modo solum, sed sæpius. Dicente nã que cum magna festinatione fuisse se directum, si ei quibus egebat, minime præbuissem, non illi putarer, sed potius tibi resistere. Quapropter nihil dolosum aduersum me cogitare debes: neque in his quæ nunc audisti meam tunc fuisse debes credere voluntatem. Amico nanque & regis genero & millenario hęc impendi, non hosti. Hæc dicens sacerdos, nequaquam satisfecit regi Saul. Qui cum esset in magno terrore, neque veram confessionem credens, iussit armatis circunstãtibus, vt eum cum sua cognatione perimerent. Quumq; illi non præsumerent contingere sacerdotem, sed diuinitatem formidarent, potius quàm regi parere vellent, tunc Syro Doech rex sacerdotis imperauit interitum. Qui sumens suæ militiæ similes, occidit Achimelech, eiusq; progeniem. Erant autem omnes quasi trecentiquinque. Quo facto, misit quoque Saul in ciuitatem sacerdotum Nobe, & omnes occidit: non mulieri, non infanti: non alij pepercit ætati, eamq; succendit. Vnde filius vnus Achimelech tãtummodo, Abiathar nomine, liberatus est. Hæc siquidem contigerunt, sicut deus sacerdoti Eli prophetauit, propter iniquitates duorum filiorum eius, dicens prolem eius radicitus euellēdam. Porrò Saul rex crudele sic opus efficiens, & totam generationem sacerdotalem interimens, & neque infantibus misericordiam, nec senibus reuerentiam habens, sed & ciuitatem disperdēs, quam patriam sacerdotum, prophetarumq; nutricem diuinitas elegerat, & solam tales viros habere decreuerat: hoc actu omnes fecit agnoscere, & humano modo considerare, quod donec fuerint aliqui simplices & humiles nec fuerint abusi natura, nec voluntatem suam implere præsumpserint mansueti sunt atque mites: sectanturq; solam iustitiam, & circa eam omnem student habere deuotionem: tunc etiam de diuinitate confidunt, quia omnibus quæ fiunt in hac vita, pręsens est: & non solum opera, sed etiam mentes vnde procedunt hæc antequam fiant, aperte considerat. Quum vero ad potestatem veniunt, & superbię cumulo dilatantur, tunc omnibus illis exuti, & velut in scena vultus, & mores, & moderationem actuum reponentes, suscipiunt audaciam, superbiam, & contemptum rerum humanarum & diuinarum: & dum pręcipue pietatem iusticiamq; despexerint, & in omnibus quę cogitant aut agunt, sibimet arrogauerint, tunc quasi non videat eos deus, aut certe potestatem eorum non habeat, pessimis grassantur in actibus: & quicquid aut audire metuunt, aut odio habent, respuunt: quę autem irrationabiliter diligunt, hęc rata, firma, vera, & hominibus placita simul & deo credunt. De futuris vero rebus nullus eis fit sermo, sed eos qui pertulerunt multas laborum miserias, exhonorant: & eos habentes odio simul inuidiam his conflant: deducentesq; eos ad medium, non solum adeptos honores eis auferunt, sed per calumniam etiam vita eos priuare nituntur: puniuntq; non propter opera digna supplicio, sed derogationibus & accusationibus nequaquam examinatos extinguunt: non quos oportet hęc pati, sed in quibus iniuste nituntur vlcisci. Hoc igitur nobis Saul filius Cis, qui primus post illam optimam ducum rempublicam regnauit in Israel, manifestum esse monstrauit, occidens trecentos sacerdotes atque prophetas, per suspicionem quam habuit in Achimelech, deijciens etiam eorum ciuitatem, & studens

quodammodo deum sacerdotibus prophetisq; priuare, dum tantos simul occide ret, vt neque patriam eorum manere permitteret post illos, vt potuisset aliquis oboriri. Abiathar itaque Achimelech filius, qui solus fuerat de sacerdotibus à Saul interfectis ereptus, fugiens ad Dauid, ærumnam suorum omnium, & patris interitum declarauit. Qui ait, non se hæc eis ignorasse futura: sed videns Doech suspicatum fuisse, quod sacerdotem regi declararet: seq; dolebat quasi huius cala mitatis autorem: & poscebat, vt apud eum de cętero commaneret, tanquam qui in alio loco latere non posset. Eo siquidem tempore audiens Dauid Palæstinos

1 Reg. 23 Ceilanorum prouinciam deuastare, consuluit deum per prophetam, si eum pugnare præciperet. Quo dicente, quod diuinitas victoriam promisisset, cum suis socijs Palæstinos hostes inuasit, multamq; eorum cædem fecit, & prædam tulit. Dumq; apud Ceilanos esset, donec areas suas, fructusq; sine timore colligerent, regi Saul nũciatum est, quod apud eos habitaret. Opus enim illud & ma gnus effectus, apud quos gestum est, cœlari non potuit: sed fama etiam ad extraneorum auditus aduenit, & ad regem vsq; delata est. Gauisus est Saul, quum audisset Dauid in Ceila commorari, dicens, deum illum eius manibus tradidisse quando coactus sit venire in ciuitatem, muros & portas & seras habentem: iussitq; omni populo, vt ad Ceilam vnanimiter conuenirent: & obsidentes eam, ca pientesq; Dauid, interimerent. Hæc itaque sentiens Dauid, & agnoscens à deo, quomodo eum forent Saul tradituri Ceilitæ, sumens quadringentos qui cum eo erant, de ciuitate profectus est in desertum Gedon. Et rex quidem quum audisset eum fugisse de Ceila, ab eius persecutione cessauit. Dauid autem surgens exin de, venit in quẽdam locum Ziphin, qui vocatur Noua, vbi Ionathas filius Saul veniens ad eum, & osculatus, securum eum esse dixit, & spem bonam habere futurorum: nec præsentibus rebus eum debere deficere, quoniam regnaturus foret, & habiturus sub se Hebræorum omnium potestatem: & quoniam gratiora essent, quæcunque magnis laboribus euenirent, Et rursus iureiurando celebrato inter alterutros pro deuotione vitæ totius & fidei: & deum vocans testem Ionathas, maledixit sibi si transcenderet constitutum, & in contraria mutaretur. Tũc Dauid ibidem relinquens, paululũ à timore & solicitudine releuatum, ad Saul ipse reuersus est. Ziphæi vero volentes gratiam præstare Saul, indicauerunt ei, apud se commorari Dauid: promiseruntq;, vt si veniret, illum ei contraderent:

Ziphæi prodũt Dau.d quod scilicet dum angustias Ziphæorum apprehendisset, non posset vlterius ali bi deuiare. Quos laudauit rex, & gratias egit indicantibus inimicum: eisq; polli citus est, non tarde eorum se compensare deuotionem: misitq; qui quærerent Da uid, & desertum omne perscrutaretur, dicens etiam se continuo secuturum. Et il li quidem qui directi fuerant pro inuestigando & capiendo Dauid, præcedebant regem, studentes fauore suo non solum nunciare inimicum, sed etiam manifestatum, in regia potestate contradere, Hi tamen iniusta & malignissima voluntate frustrati sunt, qui quũ nihil mali sustinere potuissent, si non hunc indicassent. Saul propter blandimenta regia, virum religiosum, & ad mortem iniuste quæsitum, & qui latere poterat, prodiderunt, & se eum tradere promiserunt. Cognoscens autem Dauid malitiam Ziphæorum, & regis inuasionem, angustias quidem illius regionis derelinquit: fugit autem ad petram maximam, in deserto Maon constitutam. Quumq; Saul eum ibi persequeretur, cognouit in itinere Da uid ab illis angustijs discessisse, quasi ad aliam petrę partem. Et quum Saul ex alia parte consisteret, vt eum penè iam capere potuisset, audiens Palæstinos He bræorum regionem valde vastare, à Dauid persecutione discessit: & contra eos qui naturaliter hostes erant, dimicãdum magis necessarium iudicauit, quàm ini micum proprium persequendo, vastationem suę terrę despicere. Sic ergo Dauid inopinabiliter declinato periculo, venit in angustias Engaddi. Quum vero Saul expulisset alienigenas, venerunt qui nunciarent ei, Dauid in Engad-

1.reg.24. di montibus habitare. Qui sumens tria milia armatorum virorum, abijt

super

super eum: & quum non esset procul à locis illis, vidit circa iter speluncam profundam atque rotundam, multa longitudine & latitudine, nimis apertá, in qua Dauid cum quadringentis erat absconsus. Dumq; Saul naturaliter ventris purgandi necessitate vrgeretur, ingressus in eam solus est. Quem dum vidisset quidam hominum Dauid, & dixisset de eius inimico tempus à deo datum, & suaderet, vt vltionis causa Saul caput abscinderet, quatenus graui persecutione & miseria priuaretur, surgens Dauid, abscidit quidem summitatem vestis solummodo, qua Saul erat indutus: & repente pœnitentia tactus, ait, non esse iustum vt suum occideret dominum, & qui scilicet à deo fuerat regnare præceptus. Nam licet iste, inquit, circa nos malignus existat, me tamen erga eum non decet esse talem. Quumq; Saul de spelunca fuisset egressus, accedens Dauid, exclamauit à longe, petens vt Saul audiret. Conuerso autem rege, adorauit eum secundum morem, prostratus in faciem, & ait: O rex, non te oportet malignas & falsas derogationes cõfingentibus aures accommodantem, illis credere, & in suspicione diligẽtes te viros habere, sed magis operibus affectum considerare cunctorum. Derogatio namque multorum est, deuotionis vero clara probatio actuum veritate cõsistit: & sermo quidem cuiuslibet in vtroque habet similitudinem veritatis & falsitatis: opera vero nudum habent veritatis intuitum. Cõsidera igitur ex istis, qualis ego circa te tuamq; sim domum: & quod mihi oportet credi, & non accusantibus, & dicentibus ea quæ neq; animo cõcepi, neq; facere potui. Cur apponis persequi animam meam, & nihil die noctuq; aliud cogitare, nisi animæ meæ interitum, quam iniuste persequeris? Quomodo enim nõ falsam opinionem de me sumpsisti, quasi occidere te voluerim: aut quomodo non impie agis in deum me occidere concupiscens, & inimicum tuum credens, hominem qui potestatem hodie habuit punire te, & à te pœnas exigere, & noluit, quum tempore ad hæc vsus est oportuno? Quod si contra me tibi idem licuisset, nequaquam sic abiens præterisses. Quando enim tuæ vestis incidi partem, potui etiam caput auferre. Et ostendens pannum vestis eius, rei fidem exhibuit. Et ego, inquit, à iusta vltione me retinui, tu vero iniustum contra me habere odium non vereris. Sed deus hæc iudicet, & vtriusque nostrum arguat voluntatem. Saul autem suam vitam inopinabiliter admiratus fuisse seruatam, & humilitatem iuuenis ac naturam eius obstupescens, ingemuit. Quumq; & Dauid hoc fecisset, respõdit cum gemitu Saul, illum potius esse iustum: Tu, inquit, causa bonorum mihi fuisti, ego vero tibi calamitatum: & ostendisti hodie priscorum te habere iusticiam. Quis enim inimicos suos in deserto comprehensos, saluandos esse duxerit? Confido namque quod deus regnum tibi construet, & omnium Hebræorum te potestas expectat: sed da mihi iurisiurandi fidem, ne meum genus extermines: neque habens malorum memoriam, studeas meum germen eradicare: sed vt meam domum serues & salues. Iurante vero Dauid quod poposcerat, Saul quidem ad proprium reuersus est imperium. Dauid autem cum suis ascendit in angustias Maspha. Hoc itaque tempore & Samuel propheta defunctus est, vir qui non fortuitum honorem apud Hebræos habuerat: cuius virtus etiam apparuit in hoc opere, quod pro eius deuotione populus multo tempore luctum duxit, & circa sepulturam eius atque solennium largitatem, studium magnum competenter exhibuit. Sepelierunt autem eum in patria sua in Ramatha: multisq; eum fleuere diebus, nõ communiter hoc facientes, velut extranei mortem, sed tanquam propriũ singuli quique lugentes: Fuit enim vir iustus, & natura benignus: & propterea magis amicus deo: qui præfuit populo solus post mortem quidem sacerdotis Eli, annis duodecim: cum Saul vero rege annis decem & octo. Et Samuel quidem huiusmodi habuit finem. Erat igitur quidam Ziphæorum de ciuitate Maon, diues & pecora multa possidens: trium nanque milium ouium gregem habebat in pascuis, & mille caprarum. Has ergo Dauid illæsas & sine vexatione custodire suos præcepit: vt neque desiderio, neque egestate, neque pro loco deserto

2.Reg.25

Samuel propheta uir sanctus defungitur uita

De Nabal uirõ stulto & crudeli

vbi

vbi potuissent latere, aliquis eas vexare præsumeret: super hæc autem illud seruandum dicens, vt nihil iniustum fieret, & aliena tangere pessimum iudicarent, neque deum offenderent. Hæc autem docebat eos homini bono præstare se credens, & dignum eum esse beneficium huiusmodi promereri. Erat enim illi nomē Nabal, vir durus & studijs malignissimus, habens vitam detestabilem, cui erat vxor bona, simul & casta, & specie nimis eximia. Igitur ad hunc Nabal, tempore quo tondebat oues, misit Dauid viros decem, vt eum salutarent: & optabat vt hoc multis annis efficeret, & quod esset sibi possibile, ab eo præberi poposcit cognoscens scilicet à suis pastoribus, quod nihil eis aliquando nocuerint, sed etiam custodes eorum gregumq; fuerint, dum multo tempore in deserto pariter habitassent, & quod non eum pœniteret, si quid Dauid sua largitate præberet. Nabal autem his qui missi fuerant inhumane nimis & dure respondit. Dū enim interrogasset eos, qui esset Dauid, & illi respondissent, filium Iesse, ait: Nunc video, quia valde in semetipsis superbiunt fugitiui, & gloriantur suos dominos relinquentes. Quod dum fuisset Dauid renunciatum, iratus est: & quadringentos quidem armatos sequi se præcipiens, ducentis pro rerum custodias derelictis, ibat contra Nabal: iurans illa nocte domum se & omnem possessionem eius exterminare: non solum enim ob hoc iratus est Dauid, quia videretur ingratus, & nihil dedisset eis qui multam benignitatem circa eum habuerant: sed eitam quia blasphemasset, & maledixisset, à quibus in nullo fuerat contristatus. Interea quidam seruus custos ouium Nabal, dominæ quidem suæ, illius vero coniugi dixit, quod miserit Dauid ad virum eius, & non solum nec aliquid vellet eum percipere, sed etiam iniurias, & pessimas in eum dixerit blasphemias: dum omni prouidentia & custodia circa eos fuerit vsus in gregibus, affirmans hoc in malum domini sui, & ipsius profuturum. Quo dicto, Abigail, vxor Nabal, eijciens asinos, & onerans eos cunctis muneribus, nihilq; marito dicens, sciens quod per ebrietatem ipse sensu careret, profecta est ad Dauid. Cui descendenti montis angustias, Dauid occurrit, cum quadringentis viris veniens super Nabal. Quem quum vidisset mulier, de asina exiluit: & prostrata in faciem, adorauit: supplicans, vt nequaquam Nabal verba respiceret, qui vtique Nabal recte vocaretur: quod nomen dementem lingua significat Hebræa. Satisfaciebat autem, dicens, nō se eos vidisse qui ab eo missi fuerant: & debere se veniam promereri: vtq; magis ageret ipse deo gratias, qui eum à sanguinis humani pollutione prohibuit, exorabat. Nā quum tu, inquit, benignus sis, ille iudicat in malignis, Quæ enim Nabal, inquit, mala sustineat, super capita inimicorū tuorū eueniant. Esto mihi propitius quidem & iudica me dignam, per quam hæc dona suscipias, iram vero atque furorem, quem super maritū meum & eius habuisti domū, mihi remitte. Hæc enim te decent, quum sis placidus, atque clemens dominus: & quod maius est, regnaturus. Susceptis autē muneribus, ille ait: O mulier, propitius te hodie ad nos deus adduxit. Non enim futurum videras diem, quum iam iurassem, domum Nabal hac nocte disperdere, vt nullus vestrum penitus remaneret: quum vtique sit vir ille ingratus, & callidus circa me & socios meos, nunc autem pręuenisti, & meū, curante deo, mutasti furorem. Et Nabal quidem, licet modo propter te relinquatur inultus, non tamen effugiet pœnas: sed alia causa quę eum competit, eueniet ei. Hæc dicēs, dimittit mulierem. Illa autem domum reuersa est: & inueniens virum cum multis epulantem, & in ebrietate iacentem, tunc quidem nihil horum quæ gesta fuerant, indicauit. Cui altera die cuncta significans, sic eum tristē reddidit, vt ad solutionem membrorum, & penè ad mortem vsque deduceretur: & non amplius quàm decem dies postea viuens Nabal, defunctus est. Dauid autē audiens mortem eius, vltum se quidem à deo dixit. Nabal vero propria malignitate defunctum, deo dedisse illum pœnas, seq; seruasse ab eius sanguine, mūdam habentem dextram. Tunc etiam agnouit, eo quod maligni diuinitus arguantur, & nullus inter homines despiciatur à deo, qui dat quidem bonis similia, malis vero refert

Nabal moritur

ro refert digna supplicia. Et mittẽs ad eius vxorẽ, petijt, quo eã sibimet copularet Illa vero his qui missi fuerant, dicens, se non dignã fore, vt illius vel pedes attin geret: cum omni tamen apparatu proprio venit, eiq; coniuncta est: quæ ad hunc honorem venire promeruit, tam pro modo castitatis atq; iustitia, quàm pro specie suę formæ. Habuit autem Dauid vxorem, quam primitus duxerat, de ciuitate Ebisar. Michol autem Saul regis filiam, quę fuit Dauid vxor, pater eius Phalti filio Lais coniunxit, qui erat de ciuitate Gallim. Quumq; hæc fuissent gesta, quidam Ziphęorum venientes ad Saul, indicauerunt ei, quia rursus esset in eorum regione Dauid, & possent volenti eum comprehẽdere, sua præbere solacia. At ille cum tribus milibus armatorum super eum egressus est. Quumq; superuenisset nox, castra posuit in loco quodam, qui dicitur Sicela. Audiens vero Dauid, contra se venire Saul, missis exploratoribus, iussit sibimet nunciari, ad quẽ locum iam venisset. Quibus dicentibus, in Sicela eum esse, surgens nocte, ita vt lateret suos, venit ad castra Saul, ducens secum Abisai, natum sororis suæ Sarniæ, & Achimelech Gethæum. Saul itaque dormiente, & circa eum per circuitum armatis & Abner principe militiæ constitutis, Dauid ingressus castra eius, nec ipse peremit eum, inueniens eius stratum & lanceam quæ erat fixa ad caput eius, nec Abisai permisit volentem eum occidere, & in hoc vehementer instantem: sed dicens, ordinatum à deo regem occidere esse nimis iniquum, licet ille sit malus, venturamq; ei pœnam oportuno tempore ab eo qui ei præbuit regnum, retinuit impetum eum volentis occidere: & pro signo, quod quum potuisset eum interimere, se potius abstinuerit, sumens eius lanceam & vrceolum aquę appositũ dormienti Saul, nullo sentiente in exercitu, cunctisq; iacentibus, latenter egressus est: quum omnia facere potuisset, quæ & ipsum tempus offerret, & contra regem digna præsumptio suaderet. Transiens vero torrentem, & in verticem montis ascendens, vnde potuisset audiri, clamans voce magna militibus Saul, & Abner principi militiæ, excitauit eos à somno. Hunc enim vocabat, & populum. Audiente vero principe militiæ, & requirente, quis eum vocasset, Dauid ait: Ego sum, filius quidem Iesse, vester vero fugitiuus. Cur igitur quum sis magnus, & apud regem honore præcipuus, corpus eius ita custodis, vt somnus sit tibi dulcior, quam illius salutis affectus? Hæc quippe digna morte sunt, atque supplicio. Dudum enim ingressos quosdam in vestro exercitu super regem, & super vniuersos alios, non agnouisti. Quære lanceam regis & vrceum aquę, & cognosces quantum malum vos latuit intrinsecus constitutos. Saul autem cognoscens Dauid vocem, & videns, quod dum eum captiuum habuisset sopore confectum, custodibus negligentibus, non occidit, sed pepercit ei, quem iuste perimere potuisset, pro salute sua gratias egit: & rogauit, vt confidens, nihilq; ab eo mali iam metuẽs, iret ad propria: affirmans credere se, quod nec semetipsum aliquis ita diligeret, sicut Saul à Dauid amaretur: & accusans seipsum, quod eũ quidem qui illum custodire posset, & multa indicia circa eum sui fauoris ostenderet, persequeretur iniuste: & tanto tempore hęsitãtem de anima sua degere in fugam cõpelleret, ab amicis & cognatis propriis desolatum: ipse vero ab eo sępius liberatus, non quiesceret Saul, quin eius animam aperte desideraret auferre: Quo facto, Dauid iussit, vt aliquis veniens reciperet lanceã & vrceum aquę dicens: Deus vtriusq; nostrum & voluntatis, & actuum iudex sit: qui nouit, quod etiam pręsenti die, quũ te occidere potuissem, tui misertus, abstinui. Et Saul quidem secundo Dauid manus effugiens, ad regnum proprium remeauit. Metuens autem Dauid, ne permanens ibi, aliquãdo in Saul manus incideret, decreuit ad Palęstinos discedere, & illic habitare. Tunc cum sexcentis, qui erant circa eum, venit ad Achim regẽ Geth. Erat autem hęc vna Palęstinarum vrbium. Quumq; eum rex suscepisset cum viris, & habitaculum prębuisset, habente eo simul duas vxores. Achinoen & Abigail, morabatur in Geth. Saul autem hęc audiens, vlterius

Dauid Abigail ducit uxorem

1. Reg. 27.

rius

rius voluntatem non habuit,vt aut mitteret super eum, aut ipse forsitan properaret,quum secundo penè tale periculum pertulerit,vt ab illo potius potuisset cõprehendi. Porrò Dauid non placuit,vt in ciuitate Geth habitaret: sed regem rogauit,qui eũ clementer acceperat, vt ei locum aliquem in prouinciadonaret, vbi cum suis degere potuisset:pudori esse dicens,si in ciuitate maneret,se ei onerosum existere.Cui dedit rex quendam vicum,Sicelech nuncupatum: quem vicum ita dilexit,vt quum regnasset Dauid,eum ipse & eius pueri quasi propriam possessionem honorarent. Sed de his in alio loco dicemus. Tempus itaque quo commoratus est Dauid in Sicelech Palæstinæ,fuit mensium quatuor, & viginti dierum.Vnde latenter insurgens contra Palæstinos,in vicina regione constitutos.Serritas & Amalechitas,eorum prouinciam deuastabat:multamq; prædam iumentorum & camelorum sumens,reuertebatur ad propria: ab hominibus autem abstinebat,metuens ne eum indicarent ad regem : partem tamen prædæ ei dono mittebat.Quum vero requireret rex,quos vastasset.prædamq; tulisset, dicendo eos,qui ad austrum Iudæi conuersantur,& in campestribus habitabant,se esse depopulatum,satisfecit regi.Sperabat enim quod Dauid odio haberet propriam gentem,& seruus eius foret,donec apud eum consisteret.

Sicelech datur Dauidi

Saul aduersus Achim,pugnaturus,consulit Pythonissam,à qua Samuel suscitatus,dicit eum in bello cum filijs casurum.Saul fortiter pugnãdo victus, proprio se gladio confodit iuuante hoste,cuius corpus à Iabitis est sepultũ in Iabes nemore. Cap. XIIII

1.Reg.28

EOdem vero tempore Palæstinis contra Israelitas pugnare volentibus, & mittentibus ad omnes amicos,vt eis adessent in bello in Ceila, vbi congregati erant exituri super Hebræos:Achis rex Geth Dauid rogauit, vt cum suis armatis ei solatium contra Hebræos præberet.Illo vero gratissime promittente,& dicente inuenisse tempus,in quo beneficijs eius vicem rependeret,& susceptionis eius munus exolueret,promisit rex custodem corporis post victoriam, & belli certamina eum se esse facturum,honoris & fidei promissione studensvoluntatem eius augere.Saul itaque rex Hebræorum,omnes diuinos & ventriloquos,& omnem huiusmodi artem de sua expulerat regione, absque prophetis. Audiens autem Palæstinos iam esse præsentes,& iuxta Sunam ciuitatem in cãpo positam,castra fixisse,ad eos cum omni exercitu suo profectus est. Quumq; venisset ante montem quendam nomine Gelboe,& vidisset è diuerso hostium multitudinem,timore fortuito conturbatus est,dum esseteorum exercitus potior & multo melior,deumq; consuluit per prophetas,vt ei de prælio & eius fine prædicerent.Deo autem non respondẽte,Saul magis expauit,& animo corruit, malum sibi aperte imminere prospiciẽs,quum vtique deum arbitraretur præsentem sibi non esse:iussitq; sibi quæri mulierem ventriloquam,habentem spiritũ, & vocãtem animas defunctorum:vt vel ita agnosceret,si in rebus imminentibus præualeret.Genus enim ventriloquorum,euocando mortuorum animas,per eas solet poscentibus futura prædicere.Quumq; fuisset à quodam famulo ei nunciatũ, esse huiusmodi mulierem in ciuitate Endor,latens omnem exercitum,exutusveste regali,& assumens duos famulos,quos nouerat fidelissimos, venit in Endor ad mulierem,rogauitq; eam vt diuinaret,& animam suscitaret,cuius ipse dixisset.Muliere vero repugnante,& dicente se regem non posse spernere,qui genus hoc diuinantium expulisset:sed nec illum bene facere,qui dum nihil per eã fuisset læsus,ei pararet insidias,vt prohibita facientem pœnæ cõtraderet, iurauit,se nec cuiquam eius diuinationem prodere,nec periculum fore.Quumq; iureiurando satisfecisset,nõ eam debere metuere,iussit vt ei animam Samuelis euocaret. illa vero nesciens quis Samuel esset eum ex inferno euocabat.Quumq; apparuisset,videns mulier virum sanctum & deo docibilem,conturbata est: & tunc eius faciem obstupescens:Nonne tu es,inquit,rex Saul.Hoc enim ei Samuel indicauerat,

uerat. Quo confitente, & perturbationem eius requirente, ait vidisse se virum senem forma similem deo: eoq; iubente vt imaginem & formam & statū eius quē viderat, explanaret, significauit se senem iam & gloriosum, & sacerdotali pallio vidisse circumamictum. Ex quibus agnouit rex hunc Samuelem esse: & procidens in terram, salutauit & adorauit. Anima vero Samuel inquirente, cur eam commouisset, Saul ingemiscebat necessitatem incumbere, & hostes sibi grauiter imminere, & esse in hæsitatione rerum præsentium constitutum, à deo vtique de relictum: & neque responsum promereri, neque per prophetas, neq; per somnia: & propterea, inquit, ad te qui mihi semper prospexisti, confugi. Samuel autem videns eum fini vitę iam proximum, ait: Superflue à me aliquid vis agnoscere, quū à deo sis derelictus, Sed audi regnaturum David, & in bello victurum: tu vero tuusq; principatus cum vita erit finiendus: quoniam inobediens fueris deo in bello Amalechitarum, & eius nequaquam mādata seruaueris, sicut viuens tibimet prophetaui. Igitur scito te subdēdum & populum inimicis, & te cum filijs die crastino in bello cadentes, mecum esse mansuros. Hæc audiens Saul, tristicia faciēte, loquendi amisit officium: & prostratus in terram tam propter dolorem qui ei indicatus fuerat, quàm propter abstinentiam (non enim pręcedenti die aut nocte cibum sumpserat) non facile valebat assurgere. Quum autem surgeret, vix recipiens spiritum, coegit illū mulier vt gustaret, hoc munus ab eo petens sibimet repensari pro diuinatione, quā sui periculo ei præbuerat, quum ei hoc facere propter timorem eius non licuisset. Quæ licet ignorasset qui fuerit, tamen postulata concesserit, pro quibus rogaret, vt apposita mensa, cibum sumeret, quatenus recepta virtute, ad castra propria remearet. Quumq; ille refutaret, & nimis auersaretur in angustia constitutus, compulit & persuasit ei: & habens vnum vitulū mā suetum, & à se domí nutritum, in quo solo requiescebat, eum occidit, & carnibus præparatis, ei vt comederet eiusq; seruis apposuit. Quo facto, Saul noctanter ad sua castra reuersus est. Iustum est autem laudare mulieris largitatem, quod licet eius ars à rege fuisset exerceri prohibita, tamen dum aduenissent in domū eius, quos nunquam viderat prius, non habuit mali memoriam, vituperando eum qui eius prohibuerat disciplinam: nec auersata est peregrinum, & cuius consuetudinem non habuit: sed condoluit, & consolata est eum, dum cognouit regem: & circa quem animo potuerat nimis ingrata consistere, eum potius vt comederet, inuitabat: & quod ei solummodo in paupertate fuerat, hoc libenter largiterq; conferebat, non aliquam retributionem eius expectās, nec munus aliquod accipiēs: quippe quem proxime moriturum cognouerat: quū plerunque natura sit hominum, boni aliquid aut repensaturis beneficium exhibere: vel à quibus se aliquid credunt accipere, his mutuare. Bonum est ergo illam imitari mulierem, & bene facere cunctis egentibus: & nihil arbitrari melius esse, nec amplius aliquid generi humano competere potius, quàm hoc ex quo deum propitium, & largitore bonorum semper habeamus. Igitur de illa muliere hoc dixisse sufficiat. Sermonem vero nunc faciamus, ciuitatibus & populis gentibusq; profuturum, & bonis omnibus congruum, ex qua prouocentur vniuersi virtutem sectari, & æternæ glorię decus appetere: sed & qui sapientibus, regibus & principibus multum desideriū, & studium rerum bonarum adijciat: & pro salute patriæ ad pericula mortis libēter adducat: & cuncta quę videntur grauia, doceat esse contemnenda. Habeo nāque rei huius autorem Saul Hebræorum regem. Hic enim, quum iam futura nosset, & mortem sibi imminere, propheta prędicente, cognosceret, non fugit, nec amore vitæ suum exercitum prodidit inimicis, nec regiæ contumeliam intulit dignitati: sed potius cum omni domo semetipsum tradens simul & filijs, optimūm iudicauit magis cum ipsis cadere, pro subiectis pugnando, & filios vnà perire, licet boni ei fuissent, quàm eos in incerto relinquere, quasi regni successionem & generis habituros. Is ergo & iustus, & castus, & fortissimus solus mihi esse videtur, & si quis fuerit talis, aut fuit, & cunctorum testimonio virtutis adeptione dignissimus.

Samuelis umbra Saul loquitur

gnissimus. Nam eos qui sub spe victoriæ proficiscuntur ad bellum, & incolumes se redire confidunt, si quid gesserint clarum, mihi non videntur satis benefacere, qui eos voluerint fortes appellare, quod & alibi in historijs & alijs conscriptionibus inuenitur quamuis & illi sint approbãdi. Magnanimes autem & grandia præsumentes: & rerum terribilium soli contemptores, dicendi sunt omnes qui Saul imitantur. Illi namque qui nescientes quod in bello futurum est, nequaquam animo deficiunt: sed in incertum semetipsos emittunt, licet aliquid grande faciant, non tamen valde admirandi sunt. Quum vero vtile nihil venturum animo cogitatur, sed iam mors futura præscitur, & solummodo hoc passuri dimicant aliqui, & neque terrentur, neque pro mortis periculis obstupescunt, huiusmodi viros perfectæ fortitudinis esse decerno. Hoc igitur fecit Saul, ostendens, quia cunctos desiderantes gloriç palmam habere post mortem, talia conuenit adimplere, & maxime reges, quos propter cumulum principatus, non solum ma-
I.Reg.29 los non licet esse circa subiectos, sed neque mediocriter esse bonos. Plurima quidem de Saul & eius magnanimitate potui dicere, maximam mihi hoc argumento prębente materiam: sed ne diu eius laudibus videar inhærere, denuo ad ea reuertor, vnde egressus esse cognoscor. Palæstinis igitur sicut prædiximus, castrametantibus, per singulas gentes & reges & satrapas exercitum disponẽtibus, ad vltimum veniebat cum suo exercitu rex Achis, & post eum Dauid cum ducentis armatis sequebatur. Et quum duces Palæstinorum qui cum Dauid in auxilium regis venerant, viderent inter eos Hebræos, percõtabãtur à rege qui nam essent. Qui dixit, Dauid esse, qui fugerat Saul dominum suum: quem ad se venientem, ipse susceperat: & nunc velle sibi eum beneficia rependere, & Saul interficere, & propterea in solatium ipsius aduenisse. Quo dicto culpatus est à ducibus Palæstinorum, eo quod virum inimicum ad solatium adduxerit: eumq; remitti suadebant, ne forte latenter mali aliquid circa eos efficeret, habendo tempus & causam, per quam suum dominum placare posset: sed si vellet ei prospicere, remitteret eum suis ad locum quem dederat illi prius. Adijciebant autem, Nonne hic est Dauid, de quo cantabant virgines Hebræorum, quia dena milia peremisset? Quæ quum audisset rex Geth, vtiliter hæc dicta cognoscens, vocauit Dauid & ait: Ego quidem quum sim testis studij tui circa me atque deuotionis, propterea te ad solatium meum adduxi: principibus autem non placet. Sed facto die, perge ad locum quem dedi tibi, & ibi meam custodi prouinciam, ne quis hostium ad
I.reg.30 eam accedat: est enim & hoc amico pars magna solatij. Dauid itaque iubente rege Geth, venit in Sicelech. Nam eo tempore quo egressus fuerat Dauid, solatiũ ferens Palæstinis, gens Amalechitarum ingrediens Sicelech, fortissime ceperat eam: qua incensa, multaq; pręda ex ea & alijs Palęstinorum regionibus sumpta, discesserant. Inueniens ergo Dauid vastatam omnem prouinciam, & omnia fuisse direpta: & duas vxores eius, & eorum qui cum eo erant vnà cum filijs in captiuitatem direptas, continuo scissa veste, flens & gemens cum socijs & amicis, ad hoc vsque peruenit, vt etiam lachrymę nimio eorum fletu deficerent. Sed & ipse periculum passus est, ita vt à socijs dolentibus captiuitatem vxorum & filiorum penè lapidaretur: ipsum enim solum huius rei principem, ipsum vnusquisque malorum dicebat autorem. Igitur à tristicia releuatus, & mentem suam erigens, rogabat Abiathar Pontificem, vt indutus veste sacerdotali, consuleret deum, & prophetaret, si persequens Amalechitas, comprehenderet eos, & liberaret vxores ac filios: & vlcisceretur in hostibus. Sacerdote vero iubente vt eos persequeretur, consurgens continuo, cum sexcentis armatis persequutus est hostes. Quumq; venisset ad torrentem Besor, inueniens quendam errantem Ægyptium genere Æthiopem, fame defectum, qui tribus diebus ac noctibus in deserto sine cibo permanserat: primo cibo eum potuq; confortans, & reficere faciens, requirebat, cuias esset, aut vnde. Tunc ille quidem se genere significauit Ægyptium, & propter infirmitatem à sua domino derelictum, eo quod non valuerit sequi: pariter

etiam

etiam indicauit,se esse ex eis qui incendissent & diripuissent Iudæã simul & Sicelech. Hunc ergo Dauid habens ducem super Amalechitas, apprehendit eos in terra iacentes, & alios quidem prandentes, alios iam ebrios & vino solutos. Quibus cum socijs vberrima præda fruentibus, irruens repente, eos late prostrauit. Nudi namq; erant, & nihil huiusmodi suspicantes: sed ad potum & epulas conuersi, remissiores omnes erant. Et alij quidem adhuc mensis appositis apprehensi, super eas extincti sunt, & sanguis eorum cibo permixtus est: alios vero inuicē se ad pocula inuitantes, occidit: & multos etiam in soporem conuersos extinxit. Quicunque vero occurrerunt, & armis induti ex aduerso consistere potuerunt, hi etiam facilius quàm illi qui iacebant in terra, nudi perempti sunt. Quos ab hora prima interficientes, vsque ad vesperam permanserunt, ita vt Amalechitarũ non remanerent amplius quàm quadringenti: qui tamen in camelis dromadibus ascendentes, vix euadere potuerunt. Eripuit ergo Dauid alia omnia quæ tulerant hostes, sed & vxores suas & sociorum. Quumq; reuertentes, venissent ad locum, vbi ducentos qui eos non potuerunt sequi: reliquerant ad castra custodienda, illi quidem quadringenti partem prædæ eos accipere non censebant, qui secum non fuerant, sed in labore molliores extiterant, tantum recipientes vxores quiescere iudicabant. Dauid autem malignam hanc & iniustam dixit esse sententiam, quum essent digni deo præbente, vt & vlciscerentur in hostibus, & omnem prędam cum his qui vnà ad persequendum egressi fuerant, ex æquo diuiderent, quando ad vasorum custodiam remanserant: & ex illo lex ista apud eos permansit, vt tantum accipiant qui custodiunt castra, quantum illi qui pugnant. Veniens autem Dauid in Sicelech, omnibus in Iudæa amicis & necessarijs partem prędę direxit. Et vastatio quidem Sicelech, & Amalechitarum huiusmodi interitus fuit. Palęstinis igitur dimicantibus, & pugna graui commissa. Palęstini quidem vicerunt, & multos suorum hostium peremerunt. Saul autem rex Israelitarum, & eius filij fortiter decertantes, & vtentes omni fiducia, tanquam gloria eorum in bona morte & in hostium dimicatione consisteret, nihilq; hoc preciosius esse iudicantes, omnium inimicorum cohortem contra se conuertentes, vndique circundati pariter sunt extincti, multos tamen Palæstinorum forti dimicatione perimentes. Erant autem filij Saul, Ionatas, & Aminadab, & Melchis. His ergo cadentibus, Hebræorum populus conuersus est in fugam: & turpitudo & confusio facta est, & interitus valde grauissimus, hostibus quippe super eos fortiter irruentibus. Saul autem hoc modo peremptus est. Quum esset hostium multitudine constipatus, Palæstinis crebro super eum iacula dirigentibus, omnes penè prostrauit, paucis exinde fugientibus: ipse vero clarissime decertauit, qui vulnera in se multa gerens, ita vt nequaquam iam posset tolerare, nec ferre plagas, semetipsum quidem perimere erat inualidus: iussit autem armigero, vt eum gladio educto, perimeret, antequam viuum eum comprehenderent hostes. Armigero vero non presumente dominum suum occidere, ipse gladium suum educens, & in terram figens, irruit in mucronem: & quum nequiret sibi vltima mortis inferre, nec ferrum eius membra transiret, conuersus & videns quendam iuuenem, requisiuit, quis esset. Quem quum cognouisset Amalechitam, rogauit, vt educto gladio, eũ qua morte vellet, occideret. Quod quum fecisset, sublato auro ex eius brachijs, & corona regali, diffugit. Videns autem armiger eius Saul extinctum, occidit & semetipsum: nullusq; de custodibus corporis est relictus, sed omnes ceciderunt in monte qui dicitur Gelboe. Audientes autem Hebręi qui habitabant in conualle trans Iordanem, & qui in campestribus ciuitates habebant, quod Saul cecidisset: & eius filij, & omnis cum eo perijsset exercitus, relinquentes proprias ciuitates, ad loca munitissima fugerunt. Palæstini vero inuenientes vrbes derelictas atque desertas, habitauerunt in eis. Quumq; Palæstini altera die venissent hostes exuere, inuenerunt corpora Saul & filiorum eius. Quos expoliantes, eorum capita truncauerunt, & in omnem prouinciam vulgauerunt hostes suos cecidisse.

Cædes magna Amalechitarũ

Lex de spoliis & præda diuidenda

1. Reg. 31

Saul suo gladio interiit

cidisse. Quorum arma quidem consecrauerunt in Astaroth templo: corpora vero suspenderunt super murum ciuitatis Bethzan: quę nunc Scythopolis appellatur. Quum vero audissent habitatores ciuitatis Iabes Galaaditidis, eo quod truncassent Saul mortuum & eius filios Palæstini, crudele iudicantes eum insepultũ despicere, egressi viri fortissimi, & præsumptione præcipui, quum ipsa ciuitas & corporibus & animis viros haberet valde robustos, tota nocte iter agentes, venerunt ad ciuitatem Bethzan: & accedentes ad muros hostium, & deponentes corpora Saul, & filiorum eius, detulerunt in Iabes, hostibus propter fortitudinẽ eorum nequaquam prohibere valentibus, aut præsumentibus. Viri autem Iabes cũ omni populo flentes, sepelierunt corpora eorum in optimo loco prouincię, quem Segehen appellant: & ieiunium septem dierum cum mulieribus & infantibus super eos celebrauerunt, tundentes pectora, ac lugentes regem & filios eius: nec cibum desiderantes gustare, vel potum. Hunc itaque finem Saul, prophetante Samuel, habuit, quia obediens deo non fuit, propter mandata quæ contra Amalechitas acceperat: & quia Achimelech sacerdotis generationem & ipsum Achimelech, & sacerdotum vnà peremit vrbem. Regnauit itaque Saul, Samuel viuẽte, annis decem & octo: moriente autẽ, alios duos qui huiusmodi habita conuersatione defunctus est.

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER SEPTIMVS.

Quomodo mortuo Saul Dauid vni tribui primum rex præfuit, sumpto supplicio de Saul interfectore, relicto reliquo principatu filijs Saul. Bellum inter Ioab & Abner & Isboseth. Deq; Abner dolo à Ioab interfecto.

Caput. I

2.Reg.1

RAEDICTVM itaque prælium gestum est die, qua Dauid victis Amalechitis reuersus est in Sicelech. Et cum iam ibi duos maneret dies, tertia venit quidã liberatus à pugna, quę contra Palæstinos fuerat gesta, & qui Saul interemerat, scissa veste, & asperso cinere capite. Qui dum adorasset Dauid, interrogatus vnde tali modo veniret, ait: ab Israelitarum pugna, quibus infelicem terminum prouenisse dicebat: & multa quidem Hebræorum milia fuisse necata: & regem pariter eorum Saul cum filijs interemptum: significabatq; vidisse se & Hebræorum fugam, & fugienti quoque regi se fuisse præsentem: quem etiam ne comprehenderetur ab hostibus, ipse rogatus ab eo iugulasse fatebatur: quoniam dum gladio suo incubuisset, propter vulnerum magnitudines non se valebat occidere. Cum hæc dixisset, signa mortis eius ostendit: aurum brachiorum eius atque coronam: quæ, cum expoliasset mortuum Saul, ei detulerat. Dauid itaque cum iam non discrederet, sed aperta signa mortis eius inspiceret, vestem quidem repente disrupit: deflens autem & ingemiscẽs cum suis, totam diem in fletu & lamentatione protraxit: cui maior tristitia nata est pro morte Ionathæ, qui ei fidelissimus amicus fuerat, & ei causa salutis extiterat. Tantam autem virtutem sui Dauid circa deuotionem Saul ostendit, vt non solum finem eius luctuose satis habuerit, licet sæpius per eum mortis pericula passus sit, sed etiam punierit eius interfectorem. Nam cum dixisset ei, quod ipse sui accusator erat qui regem occiderat, & cognouisset quia de genere Amalechitarum esset, repente eum præcepit interimi. Conscripsit autem Dauid

uid epitaphium, ſicut fieri aſſolet in ſepulchris, quod lamentationes contineret, & laudens Saul & Ionathæ, quod etiam vſque ad meum permanſit tempus. De epitaphio Saul
Cum vero hoc modo regi exhibuiſſe exequias, finito luctu per prophetam conſuluit deum, quam ei ciuitatem daret ad habitandum de tribu Iuda. Cumq; dixiſſet daturum ſe ei Hebron, derelicta Sicelech venit ad eam, deductis duabus vxoribus ſuis, & qui erant cum eo: cunctis armatis: Ad quem conuenientes omnes populi tribus illius, eum conſtituerunt regem. Qui cum audiſſet quod Saul & eius filios ſepeliſſent viri Iabes habitatores Galaaditidis, miſit ad eos, laudans & approbans eorum virtutem: & agens gratias pro ſtudio, quod circa defunctos habuerant: pariter dicens, quod tribus Iuda eum conſtituiſſet in regem. Abner autem princeps militiæ Saul, filius Ner, vir efficax & optimus valde natura, cognoſcens cecidiſſe regem & Ionatham & duos alios filios eius, veniens ad caſtra, filium Saul qui relictus fuerat, nomine Isboſeth, abripiens, regem ſuper eos qui trans Iordanem erant & totius populi pariter ordinauit, præter tribum ſcilicet Iuda: ſtatuitq; regnum eius in terra, quæ ſecundum patriam linguam vocatur Manalim, ſecundum Latinos autem dicitur Caſtra. Abner autem exinde promouit electum nimis exercitum, vt congrederetur cum tribu Iuda: iraſcebatur enim aduerſus eos, à quibus rex Dauid fuerat ordinatus. Huic autem occurrit miſſus à Dauid Ioab, filius Saruiæ ſororis eius de patre Aſar natus: hic enim erat contra Abner conſtitutus militiæ princeps. Cum quo etiam fuerant & ſui fratres Abiſai & Aſahel, & omnes armati Dauid. Itaque veniens ad quendam fontem in ciuitate Gabaa, aciem conſtituit ad pugnandum. Dicente vero Abner ad eum, velle ſe probare quis eorum robuſtiorem haberet exercitum, conuenit inter vtroſque vt duodenos viros pugnaturos emitterent: & procedentes inter medias acies, quæ ex vtraque parte locum facerent, ad certamẽ electi, eductis gladijs viri Dauid, & tenentes capita hoſtium, eorum lumbos & latera ſuis gladijs perforarunt, donec omnes quaſi ex vno conſtituto perimeret. Bellũ inter Ioab & Abner
His autem cadentibus etiam reliquus eſt diruptus exercitus: & dimicatione fortiſſima procedente, Abner populus deuictus eſt, fugientesq; Ioab perſequi non ceſſabat: præcipiens armatis vt poſt eorum veſtigia proſequerẽtur, & nequaquã occidendo deficerent. Cuius etiam fratres decertauerunt proniſſime, inter quos clarior & præcipuus fuit iunior Aſahel: qui tantam habuit gloriam in pedum velocitate, vt non ſolum homines, ſed etiam equos ad currendi certamina ſuperaret. Is igitur perſequebatur principem Abner recto greſſu, in neutram partem declinans. Cumq; reſpexiſſet Abner, & conſideraſſet impetum ſequentis: & dixiſſet, vt vnius militis arma ſumens ab eo quieſceret, & rurſus ille nequaquam à ſuo conamine penitus abſtineret: monente eo denuo vt recederet, ne coactus eũ percuteret, & ante eius fratrem vlterius fidutiam non haberet, & verba eius illo deſpiciente, fugiens poſt tergum lanceam coactus emiſit, eumq; repente mortali vulnere penetrauit. Hi vero qui cum eo perſequebãtur Abner, cum veniſſent ad locum vbi iacebat Aſahel, mortuum circunſtantes nequaquam perſecuti ſunt hoſtes. Ioab autem & frater eius Abiſai pertranſeuntes cadauer illius, & maiorem iræ fomitem contra Abner habentes pro morte fratris, magna vſi velocitate abſque ad locum quendam nomine Mathon perſecuti ſunt Abner. Et cũ ſol occumberet, aſcendens in quendam collem cum tribu Beniamin, expectabat hoſtes ſimul & Abner. Qui dum clamaret & diceret ad Ioab, non eum oportere viros contribules tanto certamine perſequi: ſed etiam fratrem eius Aſahel deliquiſſe, quia dum eum commoneret vt à perſecutione eius recederet, nec acquieſceret, propterea percuſſus occubuiſſet: ſapienter vero faciens Ioab, & hæc verba ſatiſfactionem eſſe decernens, miſſa tuba reuocauit exercitum, & à vehementi perſecutione retinuit. Et Ioab quidem in illo loco moratus eſt: Abner autem tota nocte iter faciens, & tranſiens fluuium Iordanem, venit ad caſtra ad Saul filium Isboſeth. Altera vero die Ioab dinumerans corpora defunctorum, ſepeliuit vniuerſos. Aſahel perimitur

uersos. Ceciderant autem de exercitu quidem Abner milites quasi trecenti & sexaginta: de Dauid vero decem & nouem, & Asahel. Cuius corpus reportantes Ioab & Abisai in Bethlehem, & in monumento paterno sepelientes, ad Dauid 2.Reg.3 reuersi sunt in Hebron. Cœpit igitur ex illo tempore bellum intestinum inter Hebræos fieri, & multo tempore permansit, proficientibus semper his qui Dauid erant & amplius ad bella crescentibus: filij vero Saul exercitu penè quotidie defluente. Hoc itaque tempore nati sunt Dauid filij numero sex, ex toti- Filii Dauid dem mulieribus. Quorum senior quidem de Achinoe matre progenitus, appellatus est Ammon: secundus vero de vxore Abigaïl nomine Celeb: tertius Absalom, qui natus est de Machamis filia Ptolemæi regis Gessur: quartum vero de muliere habuit Agith, quem vocauit Adoniam: quintum habuit filium Abiathar: sextum autem Iersan de Agla natum cognominauit. Cumq; intestina bella consisterent: & sæpius ad opera belli conuenirent vtriusq; regis exercitus. Abner princeps militiæ exercitus Saul cum esset sapiens, & valde à populo veneraretur, valde deuote egit, vt omnes cum Isboseth essent: qui etiam cum eo magna deuotione constricti, multo sic tempore permanserunt. Post hæc autem Abner in quodam crimine deprehensus, cuius causa fuit, quod cum Saul concubina concumberet, nomine Respha, filia Sebabeth, culpatus à rege est. Qui dolens & grauiter indignatus, quod non iustam retributionem mereretur ab eo, pro quo tãta instantia laboraret, interminatus est regnum se translaturum ad Dauid: & ostensurum, quia non sua fortitudine sapientiaq; regnaret Isboseth super eos qui erant vltra Iordanem, sed illius potius operibus atque fide. Tunc mittens in Hebron, petijt vt Dauid fidei iusiurandum acciperet, & eum sotium & amicũ haberet: promittẽs suasurum se populo, vt à Saul filio recederet, & ipsum regem totius prouinciæ cõstitueret. Dauid autem quæ poscebat impleuit, lætatus in his quæ Abner apud eum egisset: primumq; indicium fœderis hoc petijt, vt ei suam vxorem reduceret, quã magnis bellorum periculis comparasset: quippe pro qua sexcenta capita Palæstinorum Saul regi obtulerat. Et vxorem quidem eius Michol sublatam Phalti, cui tunc erat copulata, remisit Abner ad Dauid. In qua re etiam Isboseth cooperator fuit: scripserat enim & illi Dauid, vt vxorem suam reciperet iuste. Conuocatis itaque senioribus plebis & tribunis & millenarijs. Abner verba hæc retulit ad eos dicens. Sæpius quidem paratos vt ab Isboseth recederetis, & pertingeretis ad Dauid, ab hac ego vos, inquit, voluntate retinui: nunc autem si vultis implere hoc permitto, sciẽs quia per Samuelem prophetam deus ordinauit Dauid Hebræorum omnium regem: & prædixit quod Palæstinos ille vastaret, & subiectos illos efficeret. Hæc audientes seniores & principes, quod & Abner princeps militiæ voluntatem cum sua, quam & primitus habuerant, circa rerum effectus haberet, vnanimes consenserunt, vt Dauid regno se traderẽt. Cumq; ad talia conspirassent, conuocauit Abner primum Beniamin tribum: omnes enim ex ea custodes corporis Isboseth habebat, quibus etiam ista locutus est. Cumq; nullum videret sibi resistere, sed magis ad omnia quæ vellet paratos ipsos haberet, sumens ex eis viginti venit ad Dauid, vt promissa iurisiurãdi religione firmaret: fideliora namque sunt quæ per nosipsos gerimus, quàm ea quæ per alios pro nobis aguntur: vt & verba quæ cum eo haberet, principibus diceret, & ad omnem tribum quę ipse per se gereret indicaret, quem dum splendidissime suscepisset, & per multos dies opulentis & pretiosis conuiuijs refecisset, petijt vt dimissus ab eo, deduceret ad eum populum, quo pręsente atque vidẽte, ei traderet principatum. Cumq; Dauid dimisisset Abner, adhuc eo ab Hebron non procul abeunte venit Ioab, qui erat pro eo militię princeps: & agnoscens quia venisset ad regem Abner, & ante paululum dimissus esset fœderibus celebratis pro regno Dauid, metuens ne illum quidem in honore primi ordinis constitueret, vt haberet regni participem: & cum in rebus alijs esset astutus

& prouidus,

& prouidus, ille certis proficeret tẽporibus, ipse vero decresceret, & militię amitteret principatum: viam pessimam & malignissimam cogitauit. & primo quidem tẽtauit, vt ei detraheret apud regẽ, monẽs vt se custodiret, & promissiones non respiceret Abner quas faceret: dicens, vt Saul filio cõfirmaret imperiũ, & quia pro fallacijs atq; dolo venisset ad eum, & vellet spem & dispensationem regni eius cognoscere, & sic ad propria remeare. Cum vero his verbis non potuisset persuadere regi, nec eum videret ex hac via declinare, deteriorem ruinam rursus aggressus est. Et cum deliberasset, vt Abner interimeret, misit qui sequerẽtur eum, & comprehẽsum ex Dauid præceptione nominis reuocarent: tanquam esset aliqua ei detecturus, quæ ipso præsente videbatur oblitus. Abner autem dum hęc audisset à nuncijs (apprehenderant enim eum in quodam loco nomine Sira: qui aberat ab Hebron stadijs quasi viginti) nihil metuens futurorum reuersus est. Cui occurrens Ioab ante portam, & suscipiens eum quasi maxime deuotus pariter & amicus (sæpe enim se fingunt vere esse bonos, & malignæ suspicionis extraneos, qui aliqua iniqua tẽtare præsumunt) segregauit illũ ab alijs hominibus, tãquã in secreto ei locuturus: & in locum portæ desertiorẽ ductũ, cum esset ipse sol9, & Abisai frater eius, euaginato gladio ei9 latus effodit. Et Abner quidẽ hoc mõ ab Ioab dolo perẽptus est, pro morte quidẽ sicut ipse dicebat fratris Asahel, quẽ persequẽtem se interemerat Abner in pugna facta in Gabaon: vt tamẽ veritas habuit, pro metu proprij principat9 & honoris, quem habere poterat apud regẽ. Ex his itaq; debet cõsiderare quilibet, quãta & qualia præsumunt homines propter auaritię zelum, & principatus affectũ, cũ nulli cedere volunt. Nã cõcupiscẽtes hęc adipisci, per multa mala ad ea perueniũt: Quę rursus metuẽtes amittere, multo deterioribus actionibus vt ea retineant implicantur: tanquam non sit ęquale malum, adipisci velle tantummodo magnitudinis potestatem. Et dum assueuerit quilibet eis bonis, timet etiam rursus amittere, cum in retinendo potius excelsior sit ærumna: & propterea crudeliora moliũtur, & præ timore ne amittãt quæ adepti sunt, committere grauiora præsumunt. Sed de his quidem indicasse breuiter sufficiat. Porrò Dauid audiens interitum Abner, animo quidem grauissime doluit, & coram omnibus testificatus est, tendens ad deum dexteram suam, & clamans, quod non fuisset in Abner interitu consentiens: nec eius mandato nec consilio fuisset extinctus: & maledicta posuit valde grauissima cõtra illum qui Abner occiderat: & domum eius vniuersam, & eos qui hoc egerant pœnis esse subiectos. Erat enim solicitus, ne contra fidem & iusiurandum agere videretur quod exhibuerat Abner. Præcepit autem deflere, & lugere, & lamentationes fieri super virum, & eius corpus solennibus honorari exequijs, cum & ipse vestem disrũperet ingemiscens, & sacco videretur indutus. Hæc quidem facere præcepit præcedentes loculũ, ipse lugens & deflens sequebatur cum senioribus atque proceribus: ostendens deuotionem circa viuos, & tristitiam circa defunctos, & quod non eius consilio fuisset extinctus. Sepelierunt autem eum in Hebron valde decenter: & conscribens lamentationes, super eius sepulchrum statuit: stans etiã ipse primus super monumentum fleuit, & alijs hoc celebrare contradidit. Sic autem eum mors Abner afflixit, vt neq; cibum cogentibus amicis sumeret, sed iuraret nihil se gustaturum vsque ad solis occasum. Hoc itaque factum deuotionem ei poppli generauit. Nam amici Abner honorem collatum mortuo gratissime susceperunt, & Dauid custodem fidei crediderunt: & quod omni dignitate, & rebus solennibus eum tanquam parentem & amicum colere potuisset: cui non vt inimico contumeliam fecerat, nec turpi eum aut neglectæ sepulturæ tradiderat. Omnes ergo pro optima & mitissima regis natura lætabantur, vno quoque credente talem futuram regis in se prouidentiam, qualem eum in Abner morte videbant. In his ergo gestis Dauid præcipuam gloriam habere videbatur: Vnde factum est, vt nullus suspicaretur Abner voluntate eius occisum. Locutusq;

Abner ab Ioab interimitur.

est & ad populum, quod ipsi quidem tristitia non fortuita prouenisset optimi viri morte sauciato, sed nec parua detrimenta fore Hebræis illius virtute priuatis, qui eos consilijs optimis, & virtute manuum contra hostium fortitudinem defendere potuisset. Sed deus, inquit, cui cura est rerum omnium, nō huius sanguinem deserat indefensum. Ego noui quod Ioab & Abisai Saruiæ filijs nihil præualeo facere, cum sint memetipso potentiores: sed vicem eis reddat pro huiusmodi præsumptione diuinitas. Igitur hoc modo Abner defunctus est.

Quomodo Isboseth filio Saul interfecto ab amicis, Dauid omnem principatū Israhel consequutus est, licet ęgre mortem illius tulerit. Cap. II

2. Reg. 4 AVdiens autem mortem eius, Saul filius, Isboseth, non leuiter est afflictus, cum fuisset cognato priuatus, & qui ei causam regnandi præbuerat: multūque condoluit, & mortem Abner vehementer ingemuit. Sed nec ipse multo tempore super eum vixit: sed à filijs Remmon, id est, Banaa & Recha passus insidias, interemptus est. Isti enim cum essent de genere Beniamin in priori ordine constituti, cogitauerunt, quod si perimerent Isboseth, maxima dona à rege Dauid, & principatum militiæ, aut aliud quoddam munus accipere mererentur: solumque eum repetientes in meridie dormientē, & neque præsentes esse custodes, neque puellam, quæ ianuas erat obseruare solita, vigilantem: sed & ipsam labore & opere consueto simul & æstu in soporem esse conuersam: ingressi domum, in qua Saul filius dormiebat, occiderunt eum, eiusque caput abscindentes, tota nocte iter egerūt, velut fugientes eos quos læserant: & festinantes ad eū cui erant sua beneficia præbituri, ac per eum adepturi securitatem, venerunt in Hebron: ostendentesq; Dauid caput Isboseth commendabant semetipsos quasi deuotos & interfectores inimici eius imperij. At ille nō sicut sperabant, eorum scelere delectatus est, sed ait: O pessimi viri, & vltionem repente suscepturi, nescitis quod ego interfectorem Saul peremi, qui eius mihi coronam auream deportauit licet ille rogatus hoc fecisset, ne Saul comprehenderent hostes. An certe mutatum me, & nequaquam esse huiusmodi credidistis, sed quasi lætarer cum malignis hominibus, & munus crederem pessimas actiones interfectorum proprij domini, & necantium in suo lectulo virum iustum, qui nihil operatus est mali, & vosipsos multa prouidentia & honore glorificauit? Quapropter illi quidem nūc dabitis pœnas: à me vero excipietis digna supplicia, qui putastis me libenter mortē illius habiturum. Non enim aliter gloriam meam fœdare potuistis, quam vt me talia velle crederetis. Cumque dixisset hæc, omni eos tormento puniri iussit: caput vero Isboseth in tumulo Abner honore maximo sepeliuit. His igitur finitis venerunt omnes maiores natu Hebræorum ad Dauid in Hebron, & millenarij & duces eorum, tradideruntque semetipsos, deuotionem quam adhuc veniente Saul habuerant, recordantes pariter & honnorem, quem eis dum esset millenarius prębuisset, necnon & quomodo per Samuelem prophetam à deo rex fuerat ordinatus, & quomodo Hebræorum prouinciam eius dimicatione contra Palæstinos habita, deus liberari concesserit. Ille vero hunc fauorem grate suscipiēs rogauit, vt in hac voluntate persisterent nec eos huius rei causa pœniteret. His ergo conuiuijs opulentissime saginatis, misit vt omnem populū vndiq; conuocarent. Et congregati sunt ex tribu quidem Iuda quasi sex milia octingenti, ferentes arma & scuta & lanceas: isti nanq; Saul filio ministrabāt: quibus prætermissis, tribus Iuda regē fecit Dauid: Ex tribu autē Simeon septem milia centum: Ex tribu Leui, quatuor milia sexcenti, habentes principem Iodam: cum quibus erat princeps sacerdotum Sadoch cum viginti & duobus cognatis & ducibus: De tribu autem Beniamin, armati quatuor milia: Hæc autem tribus adhuc sustinebat, credens quenquam de Saul genere regnaturum: De tribu autem Ephrem, viginti milia & octingenti, potentissimi, & summo robore præcellentes: De dimidia vero tribu Manasse, decem & octo milia: De tribu autem Isachar, ducenti quidem prænoscentes futura, armati vero viginti milia: De tribu autem Zabulon,

Marginalia: Isboseth occiditur (beside "labore & opere…"); 2. Reg. 5 (beside "te Saul habuerant…")

bulon, armati electi, quinquaginta milia: Hæc enim tribus sola ad Dauid tota conuenit. Isti si quidem eadem arma habuerant quæ & tribus Gad: Ex tribu autem Neptalim, viri insignes & principes mille, armis vtentes, scuto simul & lancea: quos sequebatur tribus sua, quæ numero comprehendi non poterat: Ex tribu autem Dan, electi vigintiseptem milia quingenti: Ex tribu Aser, quadraginta milia: E duabus autem tribubus & media Manasse, quæ trans Iordanē habitabāt, armati scutis & lanceis & cassidibus & loricis & gladijs, centum viginti milia: sed & reliquæ tribus gladijs vtebantur. Hæc itaque multitudo cōgregata est ad Dauid in Hebron, cum multo apparatu panis & vini, & omniū quæ ad cibum pertinere noscūtur: & vno decreto Dauid cōfirmauere imperium. Cumq; tribus diebus festiuitatem populus celebrasset, & in Hebron epulas habuisset, exurgēs inde Dauid cū omnibus venit in Hierosolymam.

Quomodo Dauid expugnatis Iebuzæis, primus Hierosolymā nuncupauerit: deq; amicitia inter eum & Hiram regem Tyri conciliata. Caput III

IEbuzeis autem habitantibus ciuitatem, qui erant ex genere Chananæorum, & claudentibus eis portas: & cæcos aspectu, & claudos, omnesq; leprosos, ad derisionem regis constituentibus super murum, & dicentibus, quod probiberēt 2. Reg. 5 eum cæci ingredi ciuitatē, quæ tamen agebāt despicientes eum pro maxima munitione murorum, iratus rex Hierosolymam obsidere cœpit: & multo studio & labore conari, vt eam caperet, quatenus in ipso principatus initio suam fortitudinem demonstraret. Interminatus itaq; rex & ipsis & alijs, si qui forte haberēt aduersus eum resistendi conamen: inferiorem ciuitatē magna virtute cepit. Cumque adhuc arcem obtinere nō posset, cœpit honores & munera promittendo rex pronos ad opus bellicum commilitones prouocare: vt quicunque per subiectos colles in arcem conscenderet, eamq; caperet, principatum militiæ totius possideret. Cunctis itaque conscendere festinantibus, & nullo labore pro muneris repromissi retributione tardantibus, Saruiæ filius Ioab præuenit vniuersos: & ascēdens, in cacumine clamauit ad regem, exigens militię principatum. Expulsis itaque rex de summa arce Iebuzæis, & reædificans ciuitatem, eam Hierosolymam nuncupauit, & omni tempore in ea sui habitauit imperij. Tempus autem quo super tribum Iuda habuit principatum in Hebron, fuerunt anni septem, & menses Hierusalem sex. Cumque regnum suum constituisset Hierosolymis, rebus potius clarioribus expugnatur vtebatur, deo semper ei meliora prouidēte, & gloriam eius latius ampliante. Inter hæc autem misit ad eum Hira rex Tyri, & amicitias cum eo societatemq; firmauit: misitq; ei etiā dona, id est, ligna cedrina, & artifices viros, fabros lignarios, & instructores, qui regiā domum in Hierosolymis construxerūt. Dauid aūt superiorem muniens ciuitatē, eiq; copulans arcem, vnum vndiq; corpus effecit, & cuncta muro circumdedit: super opus autem murorū Ioab constituit. Primus itaq; Dauid Iebuzæis expulsis hanc vrbem Hierosolymam nuncupauit. Nā sub Abraham nostro parente, Solyma vocabatur. Quidam vero dicūt, quod & Homerus poeta Hierosolymam nuncupauit. Hieron vero Hebræa lingua munitio Hierosolyma est. Fuit autem omne tempus, ab illo quo Iesus princeps Israelitarū contra Chananæos pugnauit, eisq; deuictis terram eorum diuisit Hebræis præter Hierosolymam, vnde non potuerunt Hebręi Chananæos expellere, vsq; dum eos Dauid obsedisset, annorum quingentorum quindecim. Faciam vero memoriam cuiusdam nomine Orpham, viri quidem inter Iebuzæos valde locupletis, qui tamen in obsidione Hierosolymorum non fuerit interfectus à Dauid, propter fauorem quem habuerat apud Hebræos, & quoddam beneficium & studium, quod etiam circa ipsum regem ostendisse videbatur: quæ tamen post paululum opportunius declarabo. Accepit autem Dauid extra eas quas habuit, alias vxores & cōcubinas: & filios genuit numero XI: quos etiā nominauit, Ammon, Ellum, Ebā, Nathan, Solomonē, Iebar, Eliel, Falna, Ennaphim, Inas, Elifal: necnō & filiā Thamar: quorū nouem quidem ex generosis fœminis erant nati, duo vero quos

vltimos

vltimos nominauim9,de cõcubinis.Porro Thamar consanguinæa fuit Absalō.

Quod secundo pugnantes contra se Palæstinos in Hierosolymis vicit, & de arca dei de Cariathiarim in Hierosolymam deducta. Caput IIII

2.Reg.5 COgnoscentes itaque Palæstini Dauid regem factum ab Hebræis,venerūt super eum in Hierosolymam: & apprehendentes conuallem, quæ vocatur Gigantum(est enim locus non procul ab vrbe)illic castra posuerunt. Rex autem Iudeorum,quoniam nihil absque propheta deiq; iussione faciebat, volēs eius voluntatem agnoscere,& velut astipulatorem eum habere, præcepit sacerdoti,vt quid deo placeret,& qualis terminus foret in hoc bello,eo consulto prædiceret. Quo prophetante victoriam,contra Palæstinos eduxit exercitum: & habita pugnæ congressione,ipse post tergū irruens super hostes,alios robore magnæ virtutis occidit,alios fugauit. Nemo tamen credat modicum venisse Palæstinorum exercitum super Hebræos,eo quod hostes fuerint sic facillime superati,aut nihil aut non forte dignum aliquid memoria fecerint:sed cuncti sciāt omnem Syriam,& vniuersam Phœnicen,& super hæc alias multas & pugnaces gētes fuisse cū eis hac dimicatione cōmunes. Cuius rei hoc maximum indiciū fuit, quia cum sæpius iam Palæstini deuicti fuissent,& de suo exercitu multa milia iā perdidissent,sine dubio cum maiori veniebant virtute super Hebræos.Denique & hoc prælio deuicti,denuo cum triplici manu super Dauid venerunt:& in eodem loco castra posuerunt. Quo facto,rursus Israelitarum rex consuluit deum de prælij huius euentu,prophetauitque sacerdos,vt in sylua quæ vocatur Planctus,retineret exercitum:erant autem non procul ab hostibus:& nec primitus se moueret,nec inciperet dimicare,donec arbores vento non flante mouerentur. Cum vero sylua concussa fuisset,& tempus quod ei prædixerat deus aduenisset, in nullo moratus egressus est,quasi iam ad præparatam certamque victoriam. Cuius impetum non potuit multitudo hostium sustinere,sed mox à prima cōgressione in fugam conuersos,passim persequendo prostrauit:quos etiam persecutus est vsque ad ciuitatem Gezerennam,quæ horū terminat regionem. Diripuit au-

2.Reg.7 tem eorum castra,in quibus & multas diuitias comperit,& deos eorum simul exterminauit. Hoc igitur bello huiusmodi qualitate finito,placuit Dauid,habito cōsilio cum senioribus,& principibus,& millenarijs,vt ex omni prouincia,& ex omnibus tribubus cunctam pubertatem ad se faceret euocari:deinde sacerdotes atque Leuitas,vt euntes in Cariathiarim,arcam dei exinde in Hierosolymā deducerent:& culturam ei debitam exhiberent officijs & honoribus,quib9 moris erat placari diuinitatem:quod si adhuc regnāte Saul egissent, nihil mali poterant sustinere. Igitur omni populo congregato,sicuti tractauerant, venit etiā rex ad arcam. Quam portantes de domo Aminadab sacerdotis, & imponentes super vehiculum nouum,eam ducere fratres suos & filios cum bobus permiserūt. Rex autem pręcedebat arcam,& cum eo populus vniuersus, hymnum dicentes deo,& totius prouincię modulatione canētes,cum vario sono & percussione, & diuersæ saltationis ingenio,necnon & psalmis,& tubis simul &cymbalis arcam deduxerunt in Hierusalem. Et cum venissent ad quendam locum, qui vocatur area Chedon,accedens ad arcam Oza,repente ira dei percussus est. Nam cum boues declinassent arcam,extendens ille manum suam,& volens eam retinere, cum sacerdos non esset,quoniam eam contingere pręsumpsit, extinctus est. Et rex quidē,& populus vniuersus,eius in morte affligebantur. Locus autem in quo defunctus est Oza,concisio hactenus appellatur. Metuens autem Dauid & cogitans,ne forte hoc pateretur ipse,si apud se susciperet arcam in ciuitatem,quod Oza pertulerat,qui eum quod solummodo manum ad eam protenderat, ita videbat extinctum: arcam quidem non suscepit ad semetipsum in ciuitatem, sed præcepit,vt in agro viri iusti cuiusdam, nomine Obededom genere Leuitæ reconderetur:quæ tribus mensibus ibi mansit,domumq; nimis Obededom amplificauit,cui deus per eam bona multa concessit. Audiens autem rex,quomodo

hæc

hæc prouenissent Obededom: & ex priori paupertate & humilitate, opulentiæ magna vbertate polleret, ita vt zelum circa eum omnes inspicientes haberent: securus quod nihil pateretur mali, arcam ad sua regalia deportauit. Quā sacerdotes quidem deferebant, septemvero chori quos rex constituerat præcedebant. Ipse vero ludebat in cithara atque plaudebat, ita vt etiam vxor eius Michol, Saul filia primi regis, videns eum faciētem talia deriserit. Deferentes autem arcam posuerunt in tabernaculo, quod ei Dauid constituerat. Tunc immolauit hostias copiosas atque pacificas, & omnem populum ad conuiuia conuocauit: ita vt & mulieribus & viris, & paruulis distribueret collyridam panis, & assaturam, & laganū frixum, & partem immolationis. Cumque populis huiusmodi epulas præbuisset, dimisit eos: ipse vero domum propriam venit. Cui dum astitisset filia Saul Michol vxor eius, pro alijs quidem rebus orauit deum, vt ei bona præberet, quæ ipse propitius conferre posset: culpauit vero illum, eo quod tant9 rex ludendo saltationibus ante seruos & famulas fuisset turpiter nudatus. Cui Dauid respondit. non se vereri facere, quæ deo placerent, qui eum præposuisset vtiq; patri eius & cæteris, & ludere sæpius & saltare, & nihil quod famulis eius vel ei turpe videretur attendere. Hæc itaq; Michol ex Dauid quidem filios minime procreauit, iuncta vero ei, cui illam pater suus tradiderat ab Dauid abreptā, quinq; filios genuerat, de quibus loco proprio declarabimus. Videns autē rex bene quotidie dei volūtate sua negotia promoueri, delinquere se putauit, si ipse quidē habitaret in domibus cedrinis & excelsis, & optima constructione decoratis: arcā vero dei in tabernaculo despiceret commorari. Ob quam rem voluit templū ædificare deo, sicuti prędixerat Moses. De quibus rebus cum locutus fuisset Nathan prophetæ, ad faciendū opus agressus est, tanquā deus ei in omnibus existeret cooperator. Et cum haberet iam præparatā ad fabricam templi materiā, illa nocte deus Nathan prophetam visitauit in somnis, præcipiens vt Dauid diceret: quia voluntatem quidem eius & desideriū approbaret, cum nullus primitus cogitasset ei templum ædificare: sed ipsi quidem habenti huiusmodi voluntatem, nō cōcedi construere templum, eo quod multis prælijs decertando hostium fuisset sanguine maculatus: post mortē vero eius longa senectute suscipiendam, faciendam domum à Salomone eius filio, qui ei foret successurus in regno. cui se ita prospicere sicut pater filio compromisit: & regnum quidem filiorum se nepotibus seruaturum & traditurum: ipsum vero si deliquerit languore & terræ sterilitate puniēdum. Hæc ergo audiens à propheta Dauid, & lætus effectus in eo, quod suis nepotibus regnum permansurum fore cognosceret, & quia firmissime eius domus clarior foret, repēte venit ad arcam, & prostratus in faciem suam adorauit deū, & ex omnib9 gratias egit, tā pro his quę ipsi præstiterat, & ex humili ac paupere tanta regni magnitudine sublimarat, & ad gloriæ culmē euexerat, quàm pro ei9 nepotibus regno compromisso, necnon & propter prouidentiam quam Hebręis & eorum libertati contulerat, Hæc cum dixisset, & deum laudasset, abscessit.

2.Reg.7

Pugna quam habuit Dauid contra Palæstinos & Moabitas, & Adrazarum regem, & Damascenos, atque victoria, & de amicitia facta inter ipsum & Thou regem. Caput V

INtermisso siquidē pauco tempore, cogitauit vt bellum Palæstinis inferret, ne vllam pigriciam aut desidiā generari suis rebus inspiceret: vt sicut ei prędixerat deus, subuersis hostibus, in pace de cętero relinqueret nepotib9 suis imperiū. Et cōuocato rursus exercitu, denuncians vt esset ad bellū parat9, cūctis rite dispositis surgens de Hierosolymis venit ad Palæstinos. Quos dū bello vicisset, & multā prouinciā tenuisset, adiecissetq; terminis Hebręorū, bellū conuertit ad Moabitas. & duas quidem partes eorum exercitus victas dimicādo consumpsit, reliquos aūt captiuos accipiēs, & annua tributa eis imponens, rursus cōtra Adrazarum, filium quidem Arachi, regē vero Sophenæ conuertit exercitum. de cuius

2.Reg.8

acie habita congressione circa Euphratem fluuium, pedestrium quidem peremit quasi viginti milia, equestrium vero quinque milia: cepitq; currus eorum, quorũ plurimos incendit, centum tantummodo reseruauit. Audiens autem Damasci & Syriæ rex Adadus, quod Dauid expugnasset Adrazarum, tanquam amicus ad eius solatia cum maximo venit exercitu, eum sicut sperabat ab obsessione libera turus: & congressus denuo apud Euphratem cõtra Dauid, bello deuictus est. Ceciderunt autem ferientibus eos Hebræis de exercitu Adadi quasi viginti milia virorum, reliqui vero in fugam versi sunt. Meminit autem & huius regis Nicolaus in quarto historiarum libro, sic dicens: Post hæc autem transacto iam multo tempore, quidam prouincialium nomine Adadus valde fortissimus in Damasco, & alteri Syriæ præter Phœnicen imperauit: & habuit bellum contra Dauid Iudeæ regem. Cumq; multis prælijs dimicasset, ad nouissimum circa Euphratem victus est, qui tunc optimus regum robore & fortitudine videbatur. Ad hæc autem liberos eius dicit, qui post illius mortem suscipiebant ab alterutris & regnum & nomen, his verbis: Illo siquidem moriente, eius nepotes vsque ad decimam generationem regnauerunt: singulis quibusq; à patre mox in ipso principio accipientibus nomen, sicut in Ægypto Ptolemæi: quorum tertius valde potens, & reparare volens aui perditionem, bello illato Iudæis vastauit prouinciá, quæ modo Samaria nuncupatur. Non est autem historiographus à veritate priuat⁹. Is est vtique Adadus, qui pugnauit in Samaria, regnante Achab apud Hebreos de quo post hæc loco suo narrabimus. Igitur Dauid castrametatus ad Damascũ, omnem reliquam Syriæ regionem suæ ditioni subiecit: & munitiones in prouincia vniuersa constituens, tributaque eos conferre decernens, reuersus est: aureasque pharetras, & arma diuersa, quæ custodes corporis Adadi gerebant, deo dicauit in Hierosolymis: quę postea Ægyptiorum rex Sussachus dum pugnasset contra eius nepotem Roboam, accepit: & multas alias ex Hierosolymis secum diuitias ad propria deportauit. Hæc itaque dum in locum proprium venerimus, singula quæq; narrabimus. Rex igitur Hebræorum deo sibimet cooperante, & omnia bella subdente, etiam contra alias Adrazari regis gentes & ciuitates castrametatus est: id est Baachan & Machon, quas capiens magna virtute vastauit. Inuentumq; est in eis aurum multum, necnõ & argentum, insuper & æs: quod auro melius esse dicebãt: ex quo etiam Salomon illud magnum vas, quod mare vocabatur, effecit: & optimos cantharos, cum deo templum ædificasset. Cumq; rex Hemathenus audisset, Adrazar & eius exercitum esse vastatum, metuens ne Dauid super eum quoque veniret, amicitijs & fide eum voluit obligare: misitque ad eum Adaram filium suum, egitque gratias, quod inimicus eius Adrazar fuerit expugnatus: vtque societatem cum eo & amicitias faceret, exorauit. Cui etiá magna munera direxit, id est, vasa antiqua operatione facta, aurea & argentea, simul & ærea. Dauid autem facto fœdere cum Thou rege Hematheno, eiusq; dona suscipiens, filium ipsius cum honore cõpetenti vtriusq; dimisit: ea vero quę ab illo fuerant destinata, & aurum aliud & argentum, quod de ciuitatibus diuersis & gentibus habuerat subiugatis, secum portans, dicauit deo. Non autem ipsi solummodo dimicanti, & exercitum producẽti victoriam contulit deus, sed etiam misit Abisai fratrem Ioath cum magna manu in Idumæam: & per illum quoque victoria cessit, Idumæorumque decem & octo milia viros Abisai dimicando peremit. Tunc etenim omnem Idumæam rex in sua ditione percipiens, tributa pro terra, & pro vniuscuiusque capite ab eis accipiebat. Erat autem vir naturaliter iustus, & iudiciorum contemplatione verissimus. Principem vero totius exercitus habuit Ioab: ad cõscriptiones autem gestorum Iosaphat filium Achil. Instituit autem de domo Phinees principem sacerdotum Abiathar, qui ei⁹ amicus erat: scribam vero fecit Saraiam: Banaiæ autem filio Iohoiadæ custodũ corporis præbuit principatum Seniores autem filij eius circa corporis eius custodiá erant. Recordatus autem est etiam fœderis: & iurisiurandi, quod habuerat cum

Nicolaus historicus

Ionatha

Ionatha filio Saul,& amicitiarum atque studij illius oblitus non est. Nam inter alias virtutes memor etiam erat eorum,qui ei præterito tẽpore beneficia prębuissent. Præcepit ergo requiri,si aliquis de Saul genere superesset, cui retributionis debitum pro Ionathæ amicitijs repensaret. Et cum quidam fuisset adductus de domo Saul,qui potuisset scire,si quis adhuc ex genere illius superesset, interrogauit,si aliquẽ nosset viuere de cognatione Ionathæ,vt pro beneficijs illius sua ei munera repensaret. Qui respondit relictum esse ei filium nomine Miphiboseth, vestigijs claudicantem. Is enim dum pater eius & auus nunciati fuissent in bello cecidisse,à nutrice sua raptus,& ea fugiẽte lapsus ex eius humeris,gressus valde vexauerat. Dumq; cognouisset vbi vel apud quẽ nutriretur,misit ad Machir in ciuitatem Iodabar,apud quem Ionathæ filius alebatur. Quo facto venit Miphiboseth ad regem,& prostratus in faciem adorauit eum. Dauid autem iussit eum habere fidutiam,& sperare meliora:deditq; ei domum paternam,&omnem substantiam quam Saul auus eius possederat,fecitq; eum conuiuam suum:præcipiens vt nulla die ab eius mẽsa recederet. Cumq; puer adorasset,& retulisset gratias pro verbis pariter & donis,vocauit Dauid Ziba dicens:paternam se domum & omnem Saul substãtiam Ionathæ filio condonasse. Illi vero præcepit,vt operaretur terrã,& collectos redditus vniuersos in Hierosolymam deportaret,atq; quotidie ad mensam regis deduceretur puer, ipsumq; zibam & filios eius numero quindecim,& famulos numero viginti Miphiboseth filio Ionathæ donauit. Hæc itaq; constituente rege,ziba famulus adorans,& cuncta se promittens facturum esse,discessit. Ionathæ vero filius in Hierosolymis habitauit,habens cũ rege conuiuium,cui omnis diligentia veluti filio regis exhibebatur, Habuit autem & filium quem appellauit Micham. Ergo qui relicti fuerant de genere Saul & ionathæ,hunc honorem apud Dauid habuisse noscuntur.

2.Reg.9

De Miphiboseth filio Ionathæ

Quomodo Ammonitæ legatos Dauid magna contumelia affecerunt:& quomodo vltus est Dauid illam,profligando eos cum Mesopotamitis & Syris. Caput VI

ILlo itaque tempore,Naas amico Dauid Ammonitarum rege defuncto,eiq; in regnum filio succedente,misit Dauid vt eum consolaretur, mortem patris leniter ferre monens:vtq; amicitiæ quas cum patre eius habuerat permanerent. 2.Reg.10 Quod principes Ammonitarum mala voluntate,& non secundum Dauid consilium susceperunt:& exacuerunt regem suum,dicentes exploratores misisse Dauid,qui eorum prouinciam & exercitum clemẽtiæ occasione cognoscerent,& cauenda eorũ colloquia,suaseruntq; ne incaute periculum alicuius calamitatis incurreret. Hæc itaque credens bene tractasse suos iudices Ammonitarum rex legatos qui à Dauid missi fuerant,grauissimis affecit iniurijs Radens enim medietatem barbæ eorum,& vestium medietatem abscindens,relaturos operibus& nõ verbis dira responsa dimisit. Rex autem Israelitarum hæc cognoscens, indignatus est:& iniuriam factam sibi nequaquam despiciens,contra Ammonitarum regem parauit bellum,vt contumeliam quæ fuerat legatis suis imposita,regis periculo vindicaret. Porrò necessarij regis Ammonitarũ & principes,videntes quia fœdera dirupissent,& pœnas pro tali præsumptione luere deberent, semetipsos ad prælia præparabant. Tunc vero mittentes ad Syrum Mesopotamiæ rege mille talenta,socium eum sub hac mercede fieri poposcerunt. Habebant autem isti reges pedestrium viginti milia. Conduxerunt autem & regem prouinciæ Maacha,& quartum nomine Istob. Sed & isti habebant duodecim milia armatorum. Dauid autem non expauit,neque horum solatium,neque Ammonitarum exercitum:securus de deo,qui iuste cõtra eos erat pro huiusmodi iniuria pugnaturus. Et cum dedisset ioab principi militiæ florem totius exercitus, misit eum contra illos ad prælium. Qui circa metropolim Ammonitarum Charanachans veniẽs castra fixit, Hostibus igitur egredientibus,& aciem non simul,sed in duas partes disponẽtibus,

disponentibus,quorum auxiliatorum quidem manus in campo Curico constituta esse videbatur,Ammonitarũ autem exercitus circa portas aduersus Hebręos: videns hoc Ioab cõtraria molitione tractauit:& fortissimos quidẽ viros eligẽs, se opposuit Syro,& regibus qui cum eo erant : reliquam vero partem fratri suo Abisai tradidit,vt contra Ammonitarum aciem dimicaret:dicens,vt si videret Syros sibi & pręualere,& fortiores esse,acie cõuersa ferret ei solatia: si autem illum Ammonitæ opprimerent,ipse eum similiter adiuuaret. Cumque inuitasset fratrem,atque rogasset,vt magnanimiter & fiducialiter ageret vniuersa,& grauem verecundiam metuens decertaret:illum quidem cum Ammonitis pugnaturum dimisit,ipse autem Syros aggressus est.Qui primo quidem fortiter restituerunt,multos tamen eorum peremit Ioab,omnes autem cõuertit in fugam.Quod videntes Ammonitæ,metuentesq; Abisai & eius exercitum, non restiterunt,sed suos socios imitati sunt,& in ciuitatem repente fugerunt.Hostibus igitur ita deuictis,Ioab ad regem claro triumpho in Hierosolymam remeauit.Hæc ergo deuictio non persuasit Ammonitis vt bello quiescerent:neque dum cognoscerent Dauid victorem,à prælijs abstinerent:sed mittentes ad regem Syrorum Adrazarum trans Euphratem,eum ad solatium conduxerunt,qui habebat quidẽ principem militiæ Sobachum,pedestrium vero octoginta milia,& equitum mille. Cognoscens autem rex Hebræorum rursus Ammonitas tantum exercitum congregasse,non iam aduersus eos per duces suos pugnare decreuit,sed ipse cum omni virtute transiens Iordanem fluuium eis occurrit:& congressus in pugna vicit egregie,& interfecit milia pedestrium quadraginta,equitum vero vsque ad septingentos.Prostrauit autem in acie principem militiæ Chadam nomine Sobachum,quo vulnere mortuus esse cognoscitur. Mesopotamitæ vero dum pugna fuisset hoc modo terminata,tradiderunt se Dauid,& dona miserunt ei. Et ille quidem saluus est reuersus in Hierosolymam. Cum autem ver inchoasset, misit Dauid principem militiæ Ioab,vt cum Ammonitarum gente pugnaret.Ille vero proficiscens,omnem eorum depopulatus est regionem, & ipsos in metropoli Rabath clausos obsedit.

Industria ioab contra hostes

De adulterio Dauid cum Bethsabeæ,& cæde Vriæ huius coniugis. Increpatio Nathan,& Salomonis natiuitas. Caput VII

Contigit igitur ea tempestate Dauid pessimum vitium,cum esset natura iustus atque religiosus,& patrias leges magna virtute seruaret. Is enim dum hora meridiana iá ad vesperam declinante,in superiora regalia solito more deambularet:vidit mulierculam specie valde pulcherrimam,& cunctis fœminis præponendam in domo propria aqua frigida se lauantẽ,nomine Bethsabeæ. Cuius mulieris pulchritudine superatus,concupiscentiam retinere non potuit. Quam dum vocari fecisset,cum ea concubuit. Quæ concipiens,misit ad regem, & vt excogitaret insinuauit,quatenus commissum scelus potuisset abscondi, ne secundũ leges patrias moreretur adultera.Dauid autẽ virũ eius nomine Vriam, qui erat Ioab armiger,de obsessione bellica fecit euocari.Quo veniente de exercitu,hunc de obsessione requirebat.Illo autem referente omnia ei prospera prouenire,tollens epulas de suo conuiuio,dedit ei:iussitq; vt pergens ad suam coniugẽ,in eius cubaret amplexibus.Vrias autem hoc quidem non fecit,dormiuit autem inter alios armigeros regis. Quod dum comperisset rex, requisiuit cur post tantum tempus propriã non isset ad domum,nec ad vxorem,dum omnes de peregrinatione remeantes hanc habeant voluntatem.Cui respondit,non esse iustum vt dum commilitones eius,& dux inter castra,& in hostium regione dormiret ipse cum vxore propria requiesceret,& epulis indulgeret. Et cum hæc dixisset rex præcepit,vt illa die ibi maneret,altera vero die pergere dimitteretur ad ducem. Vocatusq; rursus ad cœnam Vrias à rege,& ab ebrietatem vsque perductus, inuitante eum studio rege frequenter ad pocula,nihilominus iterum dormiuit ad ianuas regis,nullo desiderio concitatus vxoris.Quo facto rex nimie cõtristat9, scripsit

Dauid capitur amore Bethsabeæ

ſcripſit Ioab, Vriã quaſi in eo deliquerit præcipiens puniendum. Significauit etiam vltionis modum, ne fieret ipſe in ſuo ſcelere manifeſtus, dicens vt in parte qua eſſet hoſtium grauis manus, & poſſet pugnando periculum ſuſtinere ibi eum poneret: & commiſſo prælio iuberet cũctos ab eo recedere, vt ſolus in mortis periculo remaneret. Et cum hæc ſcripſiſſet, & ſuo ſignaculo muniſſet, epiſtolam Ioab deferendam dedit Vriæ. Ioab autem literas ſuſcipiens, & voluntatem regis cognoſcens, in loco vbi hoſtes nouerat fortiter imminere, Vriam conſtituit. Deditque ei quoſdam militum optimorum, ſeq; dixit omni virtute præbiturum ſolatia, ſi forte poſſent partem muri deijcere, & ad interna ciuitatis intrare: quẽ petijt, vt cum eſſet miles valde fortiſſim9, & haberet gloriam apud regem, & omnem exercitum, ad hoc non dedignaretur accedere, ſed potius huiuſmodi resagere congauderet. Cumque hoc Vrias fiducialiter agere promiſiſſet, Ioab ſeorſum cum eo pugnaturis dixit, vt eum ſolum facta hoſtium incurſione deſererẽt. Hebræis igitur ad ciuitatem accedentibus, Ammonitæ metuentes, ne in illo loco, vbi Vrias conſtitutus erat, venientes inimici muros ciuitatis aſcenderent: eligentesque fortiſſimos viros, & repente portas aperientes, magno curſu & impetu inimicos aggreſſi ſunt. Quod dum vidiſſent, omnes qui erant cum Vria (ſicut eis prædixerat Ioab) receſſere poſt tergum. Vrias autem dum confunderetur fugere, aciemq; deſerere, ſuſtinuit hoſtes & impetum eorum ſua viuacitate ſuſcipiens, peremit quidem non paucos. Circundatus autem & captus in medio vulneratus interijt: cum quo etiam quidam alij de ſocijs ſunt extincti. His ita geſtis, nũcios Ioab miſit ad regem, præcipiens vt ei dicerent, quod ſtuduiſſet quidem capere ciuitatem, ſed cum acceſſiſſet ad murum, multis vbi cadentibus abſceſſiſſet: & ſiquidem iraſceretur, Vriæ mortem pariter indicarent. Hæc igitur audiente rege, & grauiter ferente, & dicente eos incaute feciſſe, vt ad murum vrbis accederent, cum magis debuerint per cuniculos aut alias machinationes capere ciuitatem: dum vtique exemplum haberent filij Gedeon Abimelech, quidũ turrim Thebes expugnare vellet, violenter à ſene muliere petra percuſſus probaretur extinctus, & cum eſſet vir fortiſſimus, propter difficultatem rei turpiter ſit peremptus, qua memoria oportuiſſet eos muros hoſtium non adire: cum ſit optimum apud omnes, vt ea quæ geruntur in prælijs ſeu bene ſeu male, memoria teneantur: quatenus alia quidem imitanda ſint, alia fugienda. Cumque hęſitaret rex, & de caſu bellico cogitaret, Vriæ morte à nuncijs indicata, repente ab indignatione ceſſauit: iuſſitq; vt reuertentes Ioab dicerent: humanũ eſſe quod contigit, & bella huiuſmodi ſemper habere naturam mutabilem, vt aliquando quidẽ inimici ſuperiores ſint, aliquãdo vero ſubiecti: de cætero vero in oppreſſione prouidendum, ne denuo in aliquam partem delinquerent, ſed vallis & diuerſis munitionibus obſiderent, & præualentes ciuitatem omnino ſubuerterent & habitatores eius omnes pariter trucidarent. Nuncius itaq; Ioab ea quæ fuerant à rege dicta portabat. Vxor autem Vriæ Bethſabeæ mortem ſui viri cognoſcens, multis eum diebus fleuit. Quieſcẽte vero triſtitia eius & lachrymis, mox eam rex accepit vxorem, & filius maſculus ex ea proceſſit. Quas nuptias deus non libenter inſpexit, ſed iratus cõtra Dauid in ſomnis apparuit prophetæ Nathan, regẽ culpans in his quæ male cõmiſerat. Nathan autem cum eſſet vir vrban9 & ſapiẽs, & cogitaret quia reges dum in iram incitãtur, amplius eam quã iuſtitiæ iura reſpiciunt: interminationes quidem dei tunc tacere decreuit, & alia verba viro vtilia eloqui diſpoſuit: & dicens ei huiuſmodi cauſam, quid de ea ſentiret, manifeſtum ſibi fieri poſtulabat: Duo, inquit, viri in vna ciuitate degebant, quorũ vnus opulentus erat, & multos greges iumentorum, boumq; & ouium poſſidebat: alter pauperculus, qui vnam tantum agnam habebat, quam cum ſuis filijs enutrierat cum qua etiam cibis proprijs veſcebatur, & quam nõ aliter quàm filiam diligebat. Cumq; hoſpes veniſſet ad diuitem, nihil de ſuis pecudibus voluit occidere, vt epulas amico præberet: ſed miſit ad agnam pauperis, & eam ſublatam, peregrino conuiuium

Literæ Vriæ

2. Reg. 12

no conuiuium ministrauit. Hic itaque sermo vehementer commouit regem, malignumq; pronunciauit illum hominem coram Nathan, qui talia perpetrasset, & quadruplum dixit pro agna iuste redditurum, & super hoc morte mulctandũ. Nathan autem respondens, ait, ipsum esse quem ille pati talia decreuisset, qui opus malum valde commiserit: reuelauitq; ei, & aperte manifestauit iram dei, qui eum regem cunctorum fecerat Hebræorum, & omnium in circuitu gentium multarum atque magnarum constituerat dominum, & à manibus Saul antea liberauerat: dederatque ei coniuges, quibus iuste fuerat & legaliter copulatus, sed quia deum spreuisset, & impie conspexisset vxorem, & virum eius necandum hostibus tradidisset, ideo eum pœnas exoluere, & vxores eius ab vno dicebat filio violentias sustinere: sed & ipsum fore eius insidijs expellendum: & dum eius peccatum occulte fuisset gestum, illud cunctis videntibus ageretur: moriturumq; pariter & puerum qui ex ea esset procreatus. In his ergo rege turbato, & valde confuso, & cum lachrymis & tristitia impie se egisse confesso (erat enim deicola vir, qui nihil omnino in sua vita præter in casu vxoris Vriæ deliquerat) misertus est deus: & reconciliatus ei, seruaturum se illius vitam, regnumq; pollicitus est, agenti pœnitentiam de his quę ab eo fuerant male gesta. Cumq; hæc Nathan regi prophetasset, domum reuersus est. Puerum vero qui de vxore Vrię fuerat generatus, grauis diuinitus languor inuasit. Pro quo rex nimis afflictus, cum à cibo septem diebus abstinuisset, & adhortantibus sæpe famulis non comedit: sed & vestib9 atris indutus, atque prostratus in cilicio iacebat in pauimento, & deo pro salute pueri supplicabat, quia valde eius matrem amabat. Septimo vero die puero moriente, non præsumebât hoc regi famuli nunciare: cogitantes, quia si cognosceret, & à cibo & ab alia sui diligentia potius abstineret: tanquam in luctu mortui filij constitutus, quippe cum eo languente talia præ tristitia pertulisset. Sentiens autem rex famulos perturbari, & ea pati quæ pręcipue solent aliquid cælare volentib9 prouenire, intelligens mortuum puerum, & vocans vnum de famulis, ac veritatem audiens, repente surrexit & lauit se: & sumens candidam vęstem venit ad tabernaculum dei, iussitque sibi cibos apponi. Quo facto multus stupor eius cognatos & famulos apprehendit: quia cum nihil horũ puero languente fecisset, eo mortuo simul hæc omnia celebraret. Cumque ab eo huius facti causam requirerent, asserens eos nimis indoctos, ait: quia adhuc quidem viuente puero dũ spem salutis eius haberet, omnia faciebat, credens per hæc placari diuinitatem: quo deficiente vita, tristitia nihil prodesset. Quod cum dixisset, regis sapientiam laudauerunt. Post hæc autem ingressus est ad mulierem Bethsabeæ. Quæ concipiens masculum filium procreauit, quem iubẽte Nathan propheta Salomonem appellauit. Porro Ioab Ammonitas obsessione fortiter affligebat, aquam eis auferes, & rerũ cæterarum vbertatem, multumq; eos cogebat cibi & potus inopia laborare. Ex modico nanq; puteo bibebant omnes: & licet illis esset fontis auxilium ne tamẽ deficeret: non eo largius vtebantur. Quo facto scripsit hæc regi, significãs, & rogans eum vt veniret ad ciuitatem, quatenus suo nomini victoriam designaret. Quod cum scripsisset Ioab, approbans rex eius voluntatem & deuotionis fidẽ, sumpto secum exercitu, venit vt Rabath depopularetur. Vrbem vero hanc dũ bellica lege cepisset, milites eam vastare permisit: ipse vero tulit coronam regis Ammonitarum, habentem pondus auri talentum, & lapides preciosos, & in medio sui sardonychem, quã semper Dauid gestabat in capite. Multa siquidem & alia preciosa spolia in ea comperit ciuitate. Viros autem eius tormentis affecit. Hoc itaq; modo etiam alias Ammonitarum vrbes quas cepit euertit.

Salomon nascitur

Quomodo Amnon sororem Thamar vi comprimit, Absalom fratre horum ob id moliente necem in Amnon: & quomodo iram patris Absalom fugit, licet postea reuocauerit eum pater. Caput VIII

Reuertente

REuertente igitur Hierosolymam rege, domus eius turpi vitio maculata est. Erat enim illi filia virgo nomine Thamar, pulchritudine valde præcipua, ita vt omnes fœminas speciosas euinceret. Huic frater erat Absalom, ex vna genitrice generatus. Hanc Amnon filiorum Dauid senior concupiuit: & cũ neque propter virginitatem eius, neq; propter custodiam suo posset desiderio prę ualere, crudeli percussus vulnere carpebatur. Dumq; eius corpus interiori lãguo re tabesceret, & iam colorem macies permutaret, innotuit Ionadab cuidã cogna to eius pariter & amico. Erat enim vir iste sapiens, & intellectu nimis acutus. Videns ergo quotidie Amnon non naturale corpus habentem, accedens interrogauit vt ei causam rei huius ediceret: dicebatq; arbitrari se hæc illum amoris occasione perferre. Cumq; cõfessus fuisset ei amnon passionem suam, & quia sororem suam consanguineam concupisceret, consilium ei suum desiderium adipiscendi hoc modo dedit: monens vt ægritudinem simularet, & venientem ad se patrem peteret, vt ei sororem exhibituram competens ægrotãti ministerium destinaret: quod si fieret. priuaretur citius à languore. Amnon ergo ponens semetipsum in lectulo secundum Ionadab consilium simulabat infirmitatem: & dum ad eum visitandum pater venisset, poposcit vt sororem ei dirigeret. Quam pater incunctanter iussit adduci. Ea veniente præce pit, vt ei manu sua faceret panes frixos, dicens suauiter se ex eius manibus comesurum. Illa vero vidente fratre, cõspersa farina faciens collyridas, easq; frigens obtuli fratri. Et ille quidem nequaquam gustauit ex eis, sed iussit famulos vt omnes à domo repellerent, vt quasi quiete facta dormiret. Cumq; famuli quod iusserat impleuissem, iussit sororem vt ei cibũ ab interiorem locum domus afferret: Quod dum puella fecisset, apprehendens eam, vt cum ea concumberet suadere tentauerat. Puella vero clamabat, dicens: Noli violentiam facere, nec impietatem frater mi inferre: noli leges transcendere, & te iniquissima confusione miscere: sed quiesce à tam iniusto & sceleratissimo desiderio, ex quo obprobrium & turpitudo nostræ domui perpetua cõferatur: adijciens quia si de hac re loqueretur patri, coniugium eius non denegaret ei. Et hæc quidem dicebat volens ad præsens impetum eius petulantem declinare. At ille non acquieuit: sed nimietate amoris illius inflãmatus & robore eius passionis valde perplexus, vim intulit ei. Quem repente odium post stuprum sororis inuasit: & iniuria perpetrata, eam surgere & abire præcepit. Cumque illa in hoc deteriorem proclamaret iniuriam sibimet irrogatam, nec vsque ad noctem eam manere permitteret, repẽte eam inde discedere iussit, vt etiam hinc testimonium suæ confusionis incurreret. Qua resistente, iussit famulo vt eam prorsus expelleret. Illa vero dolens iniuriam simul & violentiam, dirupto colobio, quo antiquę virgines vtebantur, habente manicas, & ad talos vsque profuso, ne facile viderentur, & cinere asperso capite, ibat per mediam ciuitatem, clamans & ingemiscens violentiam sibimet irrogatam. Quam dum inuenisset frater Absalom, requisiuit qua causa proueniente hoc ageret. Et cum factam sibi dixisset iniuriam, quiescere & mediocriter ait ferre germanam, & iniuriam non putare, quod corrupta fuisset à fratre. Cui dum satisfactum fuisset, clamare & violentiam suam multis indicare cessauit: & multo tempore apud fratrem suum Absalom vidua tolerauit. Quod cum cognouisset Dauid, doluit quidem: sed cum Amnon seniorem filium valde diligeret, eum noluit contristari. Quem Absalom crudeliter abhorrebat, & latẽter opportunũ tempus vltionis delicti illius expectabat. Igitur secundus iam annus corruptionis sororis eius excesserat, & cum greges suos tonsurus ascẽderet in ciuitatẽ Betsephon (est autem hæc in sorte trib⁹ Ephraim) rogauit patrem vt cum alijs fratribus ad eius conuiuium conueniret. Quo recusante, ne illi grauis videretur existere, vel fratres dirigi supplicauit. Quibus destinatis, iussit Absalom famulis suis, vt cum viderent Amnon ebrietate dissolutum, illo innuente interficerent eum, nullumq; metuerent. Quo facto fratres cũctos terror grauis & tumultus inuasit, & de se quoque singuli formidantes, ascẽ-

Collobium

 dentesq;

dentesq; in equis reuertebantur ad patrem. Quidam vero præcedens nunciauit patri, quasi cunctos fratres interfecisset Absalom. Tunc Dauid quasi omnibus vere simul interfectis, & hoc à fratre, tristitia, quæ eum vsque ad mortem ferre videretur, amara nimis inuasit, & eo dolore neq; causam requisiuit, neque aliud quicquam. Post hoc tanti mali facinus cognoscere voluit, neque sustinuit: sed repente veste disrupta prostratus in terram iacebat, lugens filios vniuersos, & qui mortui nunciati fuerant, & simul qui eos occiderant. Ionadab vero Samma fratris Dauid filius consolabatur eum, vt à tristitia tanta recederet, nec crederet filios alios interemptos: quia nec causa talis extaret: sed esse credibile, quia hoc fecisset Absalom in solum Amnon, propter Thamar suæ sororis iniuriam. Inter hæc quidem sonus equorum & tumultus quorundam venientium attentos eos fecit. Erant autem filij regis, qui de conuiuio fugiebant. His lugentibus tristis pater occurrit, & præter spem videns quos ante paululum perisse crediderat, amplexatus est eos. Erat itaq; cunctis luctus & gemitus, illis quidem super mortuo fratre, regi vero super filium interemptum. Absalom autem fugit in Gessur ad auum maternum, virum prouinciæ illius præpotentem, apud quem trium annorum tempore commoratus est. Cumq; Dauid voluntatem haberet, vt ad reuocan-
2.Reg.1 dum Absalom filium destinaret, non ad vindictam, quando erat ira iam longo tempore leuigata, ad hanc rem princeps militiæ Ioab eum potius incitauit. Præparauit enim quandam mulierem iam ætate prouectam, vt eum sub schemate luctus interpellaret, & huiusmodi verba proferret. Quæ ait: Duo filij mei rex erant qui in agro fuerant, & in contentionem conuersi, nullo præsente qui eos placare potuisset, ab altero alter percussus interijt. Cognatis autem interfectorem petentibus, & volentibus eum occidere, supplico vt mihi salutem præcipias filij condonari, nec reliquam spem meæ senectutis auferri, & prohibeas cunctos qui meum filium interficere moliuntur. Non enim quicquam aliud illi poterunt sequi, nisi quod timor regius imperauerit. Rege siquidem mulieris precibus annuente, respondens denuo mulier regi, Gratias, inquit, ago rex tuæ benignitati, qui meam miseratus es senectutem, & pene filijs desolatam filium habere fecisti. Sed vt firma mihi sint tuæ dona clementiæ, precor tuo filio esto propitius, eiq; remitte delictũ. Quomodo enim creditura sum veritati mihi in hoc præbuisse beneficium, cum te videam in causa simili cum tuo filio manere semper iratum? Fœdum nanque est, vt cum filius vnus contra voluntatem patris mortuus sit, sponte huic casui apponatur & alius. Intellexit itaque rex hoc consi-
Dauid reuocat Absalom lium studio Ioab immissum, & interrogata sene muliercula dum cognouisset hoc verum esse, reuocans Ioab, ait ipse ei studij sui votum, eumq; Absalom reuocare præcepit. Non enim circa eum iam vlterius se dixit esse crudelem, sed iram indignationemq; remittere. Ille vero cũ adorasset regem, eiusq; sermonibus gratias egisset: repente profectus est in Gessur, & assumpto Absalom, in Hierosolymã remeauit. Præmisit autem rex dum venire filium cognouisset, & præcepit, vt ad domum propriam remearet: nõ enim iustum esse credidit, vt mox venientem susciperet, aut videret. Ille vero patre iubente eius declinauit aspectum, cui tamẽ à familiaribus debitum exhibebatur officium. Huius itaque pulchritudo licet in tristitia positi, & diligentiam competentem regis filio non habentis, nequaquã deposita est: sed erat speciosus, & splẽdebat omni decore, & corporis magna proceritate, ita vt eos qui erant in epulis constituti transcenderet. Cuius capitis erat tanta cæsaries, vt vix octo diebus tonderi potuisset: & erat tonsuræ eius pondus siclorum ducentorum, qui faciunt quinque minas. Habitauit autem in Hierosolymis annis duobus, & habuit tres filios masculos, & filiam vnam nimis speciosam, quam rex postea Roboam Salomonis filius accepit vxorem, ex qua natus est puer nomine Abias. Inter hæc itaque mittens Absalom ad Ioab poposcit ab eo, vt perfecte placaret patrem: & peteret, quatenus eum ad suum conspectum

ſpectum & colloquium reuocaret. Negligente vero Ioab, mittens aliquos ſuorũ confinem ſegetem eius incendit. Quod cum ille cognouiſſet, ad Abſalom venit, culpans eum, & ex eo cauſam rei huius inquirens. Cui reſpondit: Hoc conſilium comperi, vt te ad nos perducere potuiſſem, negligentē verba quæ tibi pro paterna reconciliatione mandaueram. Quapropter præſentem te deprecor, vt mitiges genitoris mei iram. Ego nanque peius exilio eſſe iudico huc me modo veniſſe, patre mihi hactenus iraſcente. Ioab autem neceſſitatem eius agnoſcens, & miseratus mediator extitit apud regem, eiq; locutus de filio egit, vt libenter eum repente ſuſciperet. Quo veniente, & in terram proſtrato, ac ſupplicante vt peccati veniam impetraret, porrecta dextera alleuauit eum, & geſtorum obliuionem ſe habere pollicitus eſt.

Quomodo Dauid ab Abſalom eſt regno pulſus cōſultante Achitophel: Deq; Ziba & Miphiboſeth, & iniurijs Semei, deq; exploratore Chuſi, & Achitophel ſuſpendio. Caput. IX

ABſalom autem dum ei hoc fuiſſet à patre conceſſum, in paruo tempore multos equos, multosq; ſibi currus inſtituit, & armigeros quinquaginta: & diebus ſingulis ſurgens diluculo & ad regalia veniens, eis qui cauſas habebāt, & minores inueniebantur in eis, delectabiliter loquebatur, quaſi non habēte bonos conſiliarios patre, ſed iniuſtos in ſuis ſentētijs conſiſtentes, quorum iudicio grauarentur. Pro qua re fauorem ſibi omnium conciliabat: adijciebatq; pariter dicens, quia ſi haberet & hanc poteſtatem, ipſe cūcta ſub legum æquitate diſponeret. His itaque geſtis, populo ſibi placato, cum iam deuotionem cunctorum ſe obtinuiſſe confideret, poſt reconſiliationem patris annis quatuor iam trāſactis, ſupplicauit vt eum pater in Hebron ire permitteret, quatenus promiſſa deo ſacrificia celebraret, quæ fugiens deuouiſſet. Dauid ergo concedente profectus eſt, ad quem multus populus eo inuitante confluxit. Aderat autem ei & conſiliarius Dauid Achitophel Galamoneus: & ducenti viri ex Hieroſolymis, neſciētes quidem conamen huiuſmodi, ſed velut ad ſacrificium euocati. Hoc itaque conſilio rex ab omnibus ordinatus eſt. Quod dum fuiſſet Dauid nunciatum, & inopinabiliter hoc feciſſe filium cognouiſſet, metuens impietatem eius & præſumptionē miratus: quia nec peccati veniam recordatus eſt, ſed ſuper illa ſcelera potiora & iniquiora committeret: primum quidem vt regnum à deo donatum vellet auferre: ſecundo vt patrem vita priuaret, deliberauit vt fugeret trans Iordanem, & vocatis amicis & neceſſarijs, & de filij ſuperbia participato cum eis conſilio, cunctaq; committens deo, decem concubinas cuſtodes regalium derelinquens, diſceſſit ab Hieroſolymis: & alia multitudine cum eo fiducialiter egrediente, ſimul & ſexcentis viris armatis, qui Saul viuente fuerant ei in fuga priori participes. Abiathar autem & Sadoch ſacerdotibus, & omnibus leuitis volētibus ſimul egredi cum arca dei, ſuaſit magis vt in ciuitate conſiſterent, cum eum poſſet deus etiam arca non portata liberare: mandauitq; vt ei latenter geſta quæq; nunciarentur. Habuit autem fideles ad omnia miniſtros, Achimaam filium Sadoch, & Ionatham filium Abiathar. Sadoch autem Iethæus cum eo profectus eſt licet Dauid eum manere in ciuitate voluiſſet. Cui dum acquieſcere noluiſſet, ei puritatem potius ſuę deuotionis oſtendit. Aſcendente autem Dauid per montem oliueti pedibus nudis, & cunctis cum eo flentibus, nūciatum eſt Achitophel eſſe cum Abſalom, & eius parti fauere. Quod dum audiſſet, triſtitia eius magis accreuit, deumq; rogabat, & ſuppliciter exorabat, vt abalienaret mentem Abſalom à cōſilijs Achitophel. Formidabat enim ne contra ſe ei dādo cōſilia præualeret. Erat enim vir ille aſtutus & ad proſpiciendam vtilitatem nimis argutus. Cum in mōtis verticem perueniſſet, ciuitate reſpecta cum multis lachrymis quaſi amiſſo regno domino ſupplicauit. Occurrit autē ei vir quidā fidelis nomine Chuſi & ipſe amicus. Quem cū vidiſſet Dauid ſciſſa veſte, & aſperſo capite cinere flentē atq;

2.Reg.15

lugentem, consolatus est eum, & à tristitia cessare poscebat: Et post hæc supplicauit vt iret ad Absalom, quasi ei consentiens, & eius secreta consideraret, consilijsq; resisteret Achitophel: quia si cum Dauid pergeret, tantum prodesse nō posset. Obediens ille Dauid, eo derelicto venit in Hierosolymam, quo etiā non post multum venit Absalom. Paululum itaque exinde procedente Dauid, Ziba famulus Miphiboseth, quem curatorem instituerat possessionum quas donauerat filio Ionathæ, occurrit ei cum duobus asinis oneratis rebus in itinere necessarijs, ex quibus ipse & qui cum eo erant refici debuissent. Requirente vero Dauid, vbi relinqueret Miphiboseth: ait in Hierosolymis, expectantem ordinari regem se in præsenti seditione, propter memoriam beneficiorum Saul. In his autem indignatus Dauid, omnia quæcunque concesserat Miphiboseth. Zibæ donauit: multo iustius esse credens, vt hic quàm ille potius hæc haberet. Et Ziba quidem hoc facto gauisus est. Igitur veniente Dauid in locum Bachuran, progressus quidam de cognatiōe Saul, nomine Semei filius Gera, lapidabat eum, ac pessimis sermonibus accusabat. Circunstantibus autem amicis, adhuc amplius blasphemabat, & sanguinarium eum multorumq; malorum dicebat autorem, increpans eū, quatenus ex illa terra velut pollutus excederet: deoq; gratias referebat qui eum priuasset regno per proprium filium, pro eo quod peccasset in dominū, & in rite pœnas exigeret. Omnibus autem super eum mota iracundia prouocatis, & præcipue Abisai, volente interficere Semei, Dauid eum ab ira retinuit, dicens: ne malis præsentibus opus nouæ occasionis adijciamus. Non enim circa hūc rabidum canem mihi respectus aut pudor est, sed ad deum intendo, propter quem iste super nos ita videtur inuectus. Nec est admirandum, ab isto me talia sustinere, quādo etiam filij videor impietatem expertus. Sed forsan aderit nobis misericordia dei & præualebimus inimicis, quo adiuuante securo itinere properemus. Semei autē per aliam montis partem currebat, & crebras faciebat iniurias. Cumq; Dauid venisset ad Iordanem, reficiebat ibidem suos itinere fatigatos. Igitur cum venisset Absalom & Achitophel cōsiliarius in Hierosolymam cum omni populo, venit ad eum amicus Dauid Chusi: & cum adorasset Absalom, optabat regnum eius incolume, & in omni tempore permanere. Illo vero dicente, cur cum præcipuus patris eius esset amicus, eiq; fidelis in omnia videretur, non cum eo tunc esset, sed illo derelicto transisset ad eum: temperate se facere dixit, siquidem & populi vniuersi fore iudicium. His, inquit, domine tecū manentibus, recte & ego te sequor. Regnum itaque tibi à deo collatum est, quapropter eandem fidem atq; deuotionem præbebo quam patri. Nō enim pro rebus præsentibus indignari fas est, quādo non in extraneam domum mutatum est regnum, sed in eadem permansit, filio succedente patri. Hæc dicens satisfecit, cum prius vtique videretur esse suspectus. Et Absalō vocato Achitophel, quid oporteret agi tractabat: Qui suasit vt ad concubinas sui patris accederet, ex hoc enim populum sciturum, crediturumq; dicebat, quia circa patrem nulla ei iam recōciliatio superesset: ob hoc cū multa fiducia aduersus eum omnis multitudo pugnaret: hactenus autem apertas inimicitias eos habere metuere, credentes posse patrem cum filio quocunque tempore concordari. Hoc etiā consilio flexus, iussit famulis vt tentoria in solatio regio figerent. & vidente populo accedens, ad patris sui concubinas ingressus est. Hæc autem gesta sunt secundum Nathan prophetiam, quam Dauid olim de filij sui inuasione significauerat. Cum vero fecisset Absalom quæ monuerat Achitophel, rursus secundum cōsilium de prelio contra patrem eum proferre poscebat. Cumq; decem milia ille electos sibi dari petisset, vt & patrem eius interimeret, & eos qui cum eo pergerent incolumes reuocaret, vt tunc firmum haberet, imperium cum pater eius extingueretur: dum hæc sententia placuisset, vocauit etiam Chusi amicum sui patris antiquum, sic enim ille eum vocabat. Cui dum sententiam Achitophel indicasset, quid etiam ipsi videretur de eadem causa requirebat. Ille vero cognoscens, quia si fierent quę suadebat Achitophel, Dauid ad mortis

De iniuriis Semei

Absalom concubinas patris suio[?] [iit]

2. Reg. 17

mortis periculum peruenisset: contrariam sententiam nitebatur afferre: Non ignoras, inquit, ô rex tui patris & eorum qui cum eo sunt fortitudinē, qui & multis prœlijs dimicauit, & semper superatis hostibus est reuersus. Nunc equidē credo illum in exercitu constitutum: est enim sicut nosti bellicosus, & idoneus omnia prouidere, & dolos superuenientium hostium declinare certissimus: circa vesperam autem derelinquere suos, aut in aliquam aulā se celare, aut circa petras insidias facere. dumq; contigerit vt nostri congrediantur ad prælium, illius quidem viri vt æstimo, modicum se subducēt, & dum securi fuerint de regis auxilio, resistent. & inter hæc illis pugnantibus repente cum alio exercitu tuus pater apparens suis quidem fortitudinem præbebit ad bellū, tuos vero inopinabili superuentu prosternet. Fac igitur comparationem mei consilij, & cognoscens eius vtilitatem. Achitophel quidem refuta sententiam: mittēs autem in omnem prouinciam Hebræorum, præcipe vt contra patrem tuum cunctus congregetur exercitus: & sumens ipse prælij militiam vniuersam, esto dux eorum, & nulli alij committas hoc bellum. Facillime enim te crede victorem fore, si eum cum paucis comprehenderis, cum tu multa milia pugnantium habeas, deuotionem suam tibi prœbere volentium. At si pater tuus fuerit obsessione circundatus, machinationibus, aut cuniculis ciuitatem illam facillime capiemus. Hæc cum dixisset, probabilior apparuit quàm Achitophel. Nam præ illius consilio, Absalom potius huius elegit, Deus enim erat, qui in eius mente consilium Chusi melius esse faciebat. Quo facto festinauit Chusi ad sacerdotes Sadoch & Abiathar, consiliumq; Achitophel necnō & suum pandens, & quia placuissent quæ ipse monuerat indicauit: & exhortatus est repente, vt mittentes hæc renunciarent Dauid, & quæ ab aduersarijs tractata videbantur aperirent: adijciens vt studeret velociter transire Iordanem, ne eum suus filius persequi festinaret, & antequam se ille muniret, posset à filio comprehendi. Sacerdotes autem oportune suos filios ad hoc officiū extra vrbem cælatos habebant. Quibus mandantes per fidelem ancillam quæ tractabat Absalom, præceperunt vt Dauid cum festinatione hæc significarent. Illi vero nulla dilatione tardantes, sed mandata seruantes patrum, pij fidelesq; ministri & officij sui velocitatē & necessitatis instantiam cito iudicantes implēdam, festinabant ad Dauid. Cumq; duobus stadijs à ciuitate processissent, vidētes eos quidam equites, indicauerunt Absalom. Ille continuo vt comprehenderentur misit. Quod cognoscentes filij sacerdotum, ab itinere declinantes in vicum quendam non longe ab Hierosolymis, cui nomen erat Bochor: inuenientesq; quandam mulierculam rogauerunt vt eos celaret, & munitionem metuentibus præberet. Illa vero iuuenes illos in puteum repente deposuit, & expansis desuper pellibus os eius operuit. Cumq; persequentes eos venissent, & de eis mulierem requisissent, illa vidisse quidem se non negauit: dicens apud se eos sumpsisse potum, & continuo discessisse: tamen si cum velocitate sequerentur, facile eos cōprehendi posse dicebat. Cumq; diu secuti non comprehendissent, reuersi sunt. Mulier autem videns eos remeantes, & nullum iam periculum comprehensionis iuuenibus imminere conspiciens, abstractos è puteo dimisit ad propriū itineris opus. Qui multo studio festinantes, venerunt ad Dauid, & cuncta ei quæ Absalom tractabat subtiliter indicauerunt. Tunc ille licet iam nox esset, prœcepit tamē suos Iordanē transire cum festinatione. Achitophel autem vidēs suam sentētiā reprobatā, ascendens iumentum suū venit ad regionem Galmon: conuocatisq; omnibus suis, consilium quod dederat Absalom exposuit: & quia eo quod auditus ipse non fuerit, non eius tardaret interitus indicauit. Dicebat enim Dauid post victoriam in regnum continuo rediturum: & melius sibi fore vt libere & magnanime abrumperet vitam, quàm se Dauid reseruaret ac pœnas, cōtra quē Absalom talia cōsilia præbuisset. Et cum hæc dixisset, accedens in locum domus suæ secretiorem, laqueo se suspēdit. Igitur Achitophel iudicio suo huiusmodi morte damnatus

damnatus est: quem deponentes sui de laqueo, sepulturæ contradiderunt. Dauid autem sicut prædiximus transiens Iordanem, venit in castra optima, & munitissimam ciuitatem, susceperuntq; eum libentissime priores prouinciæ: & fugā illius temporis reuerentes, & honorem ei pristinæ felicitatis exhibētes. Erāt autē Berselleus Galaadites, & Siphas potentissimus, & Amanthias, & Machir terræ Galaaditidis primus. Hi nanq; omniū rerū copiam Dauid & quicū eo erant opulētissime præbuerunt, ita vt neq; lecti strati deessent, nec panes aut vinum, sed etiā vbertatem pecudū ministrarent: quatenus & quietē laborantibus, & ciborum vtiliū copiam eis ad satietatē exhiberent. Et hi quidem hoc modo erant constituti.

Quomodo Absalom instructo contra patrem exercitu victus est: ipseque crinibus prolixis arborum ramis implicitis pendens transfossus est: & de luctu Dauidis. Caput. X

2.reg.18 ABsalom itaque congregato magno Hebræorum exercitu super patrē, & trāsiens fluuium Iordanem non longe à castris, venit in Galaaditidem regionem, constituitq; principem totius exercitus Amasam in loco Ioab consobrini sui. Erat enim de patre Ietheo, & matre Abigea progenitus: Abigea vero & Saruia mater Ioab, Dauid sorores fuere. Cumq; recensuisset Dauid eos, qui cum eo erant & inuenisset vsque ad quatuor milia armatorum, noluit expectare quando super eum Absalom veniret: sed constituens super illos millenarios & centenarios, diuiso exercitu tripartite, aliam quidem partem Ioab principi militiæ dedit, aliam vero fratri eius Abisai: tertiam autem commisit Etheo, qui erat amicus eius de ciuitate Geth. Cumq; vellet ipse ad bellum simul exire, amici non permiserunt: consilio eum sapientissimo retinentes. Dicebant enim, quia si cum eo deuincerentur, omnem spem vtilitatis amitterent: si vero vna parte victa ad eum reliqui remearent, posset denuo prælium reparari: quando etiam hostes arbitrarentur alium exercitum manere cum rege. Hoc consilium libenter accipiēs Dauid, ipse quidem in castris manere decreuit: & cum duces & amicos ad præliū destinaret, rogauit vt fortitudinem sui & fidem & memoriam haberent, vtq; puero Absalom victores parcerent, ne illo moriente aliquid in se mali ipse committeret: optansq; cunctis victoriam, dimisit exercitum. Ioab itaque aciem constituit cōtra hostes in campo quodam, habens post tergum syluam. Eduxit autem è diuerso Absalom suum exercitum: & facta congressione, belli opera præcipua manuū & maximæ præsumptionis ex vtraq; parte gerebantur: alij quidem vt regnum Dauid reciperet, elaborabant, & omni magnanimitate desudabant: alij vero, ne eo priuaretur Absalom, & daret patri pro sua præsumptione suppliciū, in nullo segnes erant aut facere aut pati quodcunque belli casus afferret. Insuper metuebāt etiam, ne ab Ioab & eius paucis militibus tanta multitudo subiugaretur. Igitur inter hæc vicit Dauid exercitus robore magnanimitate & exercitatione bellorum fortium: fugiētesq; per syluas & colles persecuti sunt, & alios quidem ceperunt, alios autem interfecerunt, ita vt plures caderent fugientes quam in acie repugnantes. illa siquidem die quasi viginti milia virorum ceciderunt. Exercitus autē Dauid accessit ad Absalom: erat enim cunctis proceritate & pulchritudine manifestus. qui metuēs ne eum comprehēderent hostes, ascendēs mulam regiam fugiebat. Cumq; velociter veheretur, & ipso motu leuis existeret, arbori maximę & ramis extensæ eius replexa cæsarie inopinabiliter est appēsus, & iumētū quidem velocitate sua quasi dominum adhuc portaret abscessit, ille vero ramis comarū alligatione retinebatur astrictus. Quem cum vidisset quidam militum Dauid, Ioab indicauit. Quo dicente, quinquaginta siclos se ei daturū si peremisset Absalom: nec si mille siclos ei promitteret, occidere ille se filiū domini sui dixit, dū omnibus audientibus pater eius ei parci rogauerit. At ille ostēdi sibi præcipiens, vbi eum vidisset appensum, & locum inuenisset, in corde eū iaculans interemit. Armigeri vero Ioab circunstantes de arbore cadauer eius deposuerūt eumq; in foueam proijcientes, aceruum super eum lapidum posuerunt, ita vt figura sepulchri

ra sepulchri fieret, & ingentem tumulum locus ille seruaret. Ioab vero signo dato, à persecutione reuocauit exercitum, parcens contribulibus suis. Igitur Absalom constituerat sibi statuam marmoream regiam in valle, quæ duobus stadijs ab Hierosolymis aberat: quam appellauit suam manum, dicens quia etiam filijs eius morientibus nomen eius in statua permaneret. Erãt enim ei masculi filij quidem tres, filia vero vna Thamar. Quæ coniuncta Salomonis filio Roboam, peperit filium Abiam, qui patri successit in regnum. Et de his quidem postea declarabimus. Igitur post mortem Absalom populus quidem ad propria loca dispersus est. Achimaas autem Sadoch sacerdotis filius rogabat Ioab, vt præueniens ipse Dauid victoriam nunciaret, & quia dei solatium & prouidentiam ipsius habuisset. Cui non concessit hoc Ioab dicens, quia cum semper boni nuncij homo fuisset, modo non deberet regi mortem filij nunciare. Vocansq; Chusi, ei opus hoc iniunxit: vt quod ipse vidisset, regi etiam indicaret. Cumq; iterum Achimaas rogaret, vt eum nunciare permitteret, dicens, quia rex circa solam victoriam attẽtus, nequaquàm de Absalom morte curaret, concessit ei vt pergeret ad Dauid, tenensq; compendiosam viam, quam ipse solus nouerat, præuenit Chusi. Cumq; sederet Dauid inter portas, expectans quando ei aliquis gesta bellica nunciaret, quidam speculatorum videns Achimaam currentem, & nondum quis esset agnoscens, ait ad Dauid videre se aliquem venientem. Qui dum dixisset bonum fore nuncium, post paululum alium quendam sequi pronunciauit. Cumq; & ipsum bonum nuncium assereret, videns explorator precurrentem iam vicinum, esse Achimaam Sadoch filium sacerdotis Dauid indicauit, Qui gauisus, eum bonum nuncium esse dixit, & aliquid optabile de prælio portaturum. Cumq; hæc dicerentur à rege, veniens Achimaas adorauit: & interroganti de pugna regi, victoriam nũciauit. Quo requirente de filio eius quid cognouisset, ait, quia mox vt vidisset fugatos hostes, ipse ad eum pergere festinasset, & audisse se magnas voces persequẽtium Absalom, & nihil amplius potuisse cognoscere, eo quod cogeretur missus à Ioab victoriam nunciare. Veniente autem Chusi, & adorante regem, & victoriam nunciante, de filio eum Dauid continuo requisiuit. Tunc Chusi: Hæc, inquit: proueniant tuis inimicis, quę recepit Absalom. Quod verbum victorię gaudium, nec apud ipsum manere, nec habere exercitum permisit. Ascendens enim Dauid in locum ciuitatis excellentissum, flebat filium, tundens crebro pectora, capillos capitis sui dilacerans, & omni se afflictione castigans clamabat, dicẽs: Vtinam mihi & non tibi ô fili aduenisset interitus. Nam cum eum diligeret per naturam, huiusmodi mortis eius euentui, quàm sibi potius cõdolebat. Exercitus autem & Ioab audiẽtes, quia rex filium ita lugeret, reueriti sunt triumphali schemate ingredi ciuitatem: sed deiecti & flentes & quasi deuicti potius intrauerũt. Cumq; rex capite velato resideret, & filij interitum ingemisceret, introiuit ad eũ Ioab & consolatus est eum, dicens: O domine rex, aperte demonstras ex his quæ agis, quia diligentes te & pro te pericula sustinentes, nec non & te tuamq; generationem protegentes prorsus abhortes, & diligis inimicos: & illos concupiscis potius qui iuste pœnas soluentes obierunt. Nam si Absalom vicisset, & ipse regnum firmiss. tenuisset, nullius nostrum cadauer remaneret: sed omnes à teipso & à tuis filijs incipientes, fuissemus sine dubio prostrati, nullo nostrorum hostium flente, sed cunctis potius congaudentibus: insuper etiã punientibus eos, si qui forte nostrorum miserati fuissent. Tu vero hęc agere super maximo non confunderis inimico, qui cum tuus filius esset, nequaquam hęc impia in te cõmittere formidauit. Igitur recedens ab hac iniusta tristitia procede, militibus ostende temetipsum: eisq; pro victoria & labore certaminis gratias age: Ego nãq; optime noui quia si in hoc actu permãseris, hodie à te populus vniuersus abscedet, & alij regnũ tradet, & tũc amarissimũ ac verũ habebis luctum. Hęc dicens Ioab, regẽ à tristitia reuocauit, & ad causas Reipublicę vtilitatis abduxit. Transformatus enim a

Luctus Dauid super Absalom

fletu

fletu Dauid,& opportune compositus pro aspectu populi,sedit ad portas,ita vt audiens populus vniuersus concurreret,& omnes eum libētissime salutarēt: Hæc itaque tali modo sunt gesta.

Dauid victo Absalom,iterū recipit totum regnum,dedentibus se cunctis tribubus. Ipse inimicos clementer recipiens in gratiam,contra Sabeæ nouæ seditionis autorem mittit Amasam,quem Ioab dolo occidit,licet post ea Sabeæ deuicerit. Caput. XI

PORRÒ qui cum Absalom fuerant,& de prælio fugerāt,reuertentes ad semetipsos,singuli mittebant per ciuitates cunctas, Dauid beneficia commemorantes,& libertatem,quam eis resistendo multis hostibus præbuerat,edicētes:culpantesq; semetipsos quia eum expulisse viderentur à regno,& alium ordinassent:quo nunc defuncto principe qui ab eis fuerat ordinatus,rogare deberent Dauid,vt ab indignatione quiesceret eisq; faueret,& recepto regno illis suā prouidentiam non negaret. Hæc itaque Dauid crebro nunciabantur, Sed etiam ille nihilominus misit ad Sadoch & Abiathar sacerdotes,vt principibus loquerentur tribus Iuda;quia turpe fuerit vt aliæ tribus ante illam Dauid constituerent regem,cum illi & cognati essent,& sanguinis eius participatione gauderēt. Hæc eadem & Amasam principi militiæ eos præcepit edicere:quia cum filius sororis eius fuisset,non dissuaderet populo vt Dauid restitueretur imperium,pro qua re non solum regi reconciliari posset,sed & totius militiæ principatum sicut Absalom ei præbuerat obtineret. Et sacerdotes quidem principibus tribus Iuda locuti sunt,& Amasam deflexerunt,promissiones regias edicentes , vt in eius partibus consisteret. Hoc itaque facto tribus Iuda misit ad regem legatos,rogantes vt ad proprium remearet imperium. Hoc autem & omnes Israelitæ fecerunt, adhortāte eos Amasa. Igitur accedentib. legatis ad eumvenit in Hierosolymam,omnes tamen præuenit tribus Iuda,vt regi ad Iordanis flumen occurreret:& Gera filius Semei cū milleviris,quos de tribu Beniamin ducebat:& Ziba libertus Saul & filij eius quindecim,& viginti serui. Isti nanque cum tribu Iuda pontem fluminis effecerunt,vt facile rex eum transiret cum suo exercitu. Cumq; venisset ad Iordanem,tribus quidem Iuda eum libentissime salutauit. Qui dum pontem ascenderet,prostratus est ante eum Semei,& detinens pedes eius,veniam postulabat in his quæ peccauerat,rogans vt non circa eum esset acerbus,nec potestate recepta eum iuberet dari supplicio:sed potius consideraret,quia gesta pœnitentia in his quæ prius deliquisset,primus ei occurrere festinaret. Cumq; in his supplicaret atque deposceret,tunc Abisai frater Ioab ait. Nunquid nam propter hæc non morieris,qui constitutum à deo regem nequaquam blasphemare metuisti? Tunc Dauid conuersus ad eum ait: Non cessatis filij Saruiæ has commouere denuo nobis superiores turbas,& seditiones instantes. An ignoratis quia initium mei regni sit hodie? Quapropter omnibus impie in me agentibus,iuro dimitti supplicia,& nulli sua delicta reseruari. Tu,inquit,ô Semei securus esto,& nullum mortis habeto metum. Qui mox adorans cum cæteris præcedebat,inter hæc autē occurrit & Miphiboseth de cognatione Saul,sordida veste circumamictus, comamq; gerens profusam & hispidam barbam. Nam post fugam Dauid nec tōsus fuerat præ tristitia,nec vestem deposuerat suam,seq; in hac afflictione deuouerat permanere,donec regiam videret conuerti calamitatem. Hunc autem accusauerat Ziba seruus suus apud Dauid iniuste. Qui dum salutasset,eiq; prostratus esset,cœpit interrogare Dauid,cur non fuisset egressus & eius fugæ participatus:ille autem Zibam sibi fuisse obstaculo dixit,cui dum iussisset,vt ei itineris necessaria præpararet,curare noluisset,sed velut quēdam seruulum contempsisset: qui si gressus habuisset incolumes,nullo modo ab eo discessisset,cum posset etiam pedibus vti in fuga, Adijciebat pariter,non solum in his,inquit, domine nocuit mihi,sed etiam apud tuam circa me pietatem derogare,& mentiri maligna voluntate

luntate præsumpsit. Sed noui quia nihil horum tua mens recipit, cum sit iusta & & veritatem diligat, quam vult vbiq; semper valere diuinitas. Nam cum à meo auo passus fuisses magna pericula, & omnis mea generatio pro illius debuisset sceleribus deperire, tu humilis & benignus existens, & quod præcipuum est illorum malorum obliuionem agens, quando potestate sumpta priora vindicare poteras, amicum me tuum esse iudicasti, & in mensa quotidie regia posuisti: nihilq; mihi defuit quod honorato parenti debuit exhiberi. Cumq; hæc dixisset ille, neque Miphiboseth rex voluit castigare, nec Zibam tanquam fallacem abijcere: sed cum omnia iā donasset Zibæ, quod cū illo Miphiboseth regi nō occurrisset, & Miphiboseth veniam dedisset, medietatem substantiæ reddi præcepit. Cui Miphiboseth cuncta, inquit, ò rex Ziba habeat: mihi vero imperium te recepisse sufficiat. Berezel autē Galaaditen, virum præcipuum atque bonum, & qui multa in castris ei præbuerat, & regem vsque ad Iordanem deduxerat, rogabat Dauid vt cum eo veniret Hierusalem, promittēs eius senectutem omnino decorandam, & eius tanquam patris habere prouidentiam. Qui desiderio suorum cum eo se posse degere refutauit: dicēs senectutē sibi sic imminere, vt etiā in rebus suauibus delectari non posset, cum vtique octoginta esset annorum, & de sepulchri termino cogitaret. Qui magis è diuerso rogabat, vt si ei præstare vellet, concederet eum ad propria remeare, quando temporis longæuitate nec conuiuiorū epulas discerneret, & auditus iam obturatos haberet: nec sonum calamorum aut modulationem aut aliorum instrumentorum, quę reges solēt inter conuiuia mulcere, sentiret. Quo nimium supplicante, Dauid ait: Te equidem dimitto, tuum vero filium Achiman mihi concede, vt ei omnium rerum bonarum debeam munus impendere. Tunc Berezel dimisso filio, adorans regem, & optans ei vtilia prouenire sicut desiderabat, domum est reuersus. Dauid autem venit in Galgala, habens secum iam mediam partem populi, & pariter tribum Iuda: veneruntq; ad eum primi prouinciæ cum grandi pariter multitudine, & tribum Iuda culpabant, eo quod ei latenter occurrerat, cum omnes ad eum debuissent vna voluntate cōcurrere. Principes autem tribus Iuda hoc modo satisfaciebant, dicentes: ne ferrent grauiter eo quod illi præcessissent, qui tanquam eius cognati, & propterea eū potius diligentes præuenirent: & quia non quasi munera percepturi hoc fecerunt, ne illi qui venerant postea mouerentur. Hæc autem dicentibus tribus Iuda principibus, nequaquam aliarum tribuum principes cessauerunt, sed dixerunt, Admiramur nos equidem fratres, quod vos soli regem cognatum vestrum esse dicitis. Nam qui omnium nostram potestatem à deo percepit, omnium nostrum iudicatur esse cognatus. Quapropter populus equidem noster vndecim partes habet, vos autem vnam, & seniores nos sumus. Non ergo bene fecistis, occulte & latenter venientes ad regem. Cum hæc igitur inter se tribuum principes loquerentur, vir quidam iniquus, & seditione præcipuus, cui nomen erat Sabee, filius Bochori de tribu Beniamin, stans in medio populi, cum magno clamore dixit: Neque habet aliquis nostrum partem apud Dauid, nec sortem apud filium Iesse. Et post hæc verba tuba canens, bellum significauit fieri contra regē, omnesq; secuti sunt *Seditio Sabee* eum relinquentes Dauid, sola tantum tribus Iuda cū eo remansit, eumq; in Hierosolymis regem esse constituit. Qui concubinas quidem suas, ad quas filius eius Absalom ingressus fuerat, in domum aliam transmigrauit, eisq; omnia præcepit necessaria ministrari: ipse vero nequaquam copulatus est illis. Constituit quoq; & Amasam principem militiæ, & locum ei in quo Ioab fuerat, dedit: iussitq; vt congregaretur quantum colligi posset exercitus ex tribu Iuda, & post tres dies veniret, quatenus ei militiam daret vniuersam, eumq; pugnaturum contra Sabee Bochori filiū destinaret. Egrediēte vero Amasa, & circa cōgregationē exercitus remorante, dum die tertia non rediret, dixit rex ad Ioab, Non est vtile dilationem dare Sabee, ne longo tempore possit exercitum congregare, & deterioris cladis existere quàm Absalom autor. Noli, inquit, tardare: sed pręsentem sumens

mens exercitum, pariter & sexcentos viros, cum Abisai germano tuo hostes persequi festinato: & vbicunq; repereris, ei congredere, & festina eum comprehēdere, ne capiens munitissimas ciuitates certamina nobis & multos possit sudores inferre, Ioab autem in nullo moratus, sed sumens fratrem pariter & sexcentos viros, & omnem exercitum qui erat in Hierosolymis, secutus est cum omni festinatione Sabee. Cumq; in Gabaonvicum procul ab Hierosolymis stadijs quadraginta venisset, occurrit ei Amasa vt salutaret eum, non multo adhuc exercitu cōgregato. Ioab autem accinctus gladio & lotica vestitus, veniente ad se Amasa vt salutaret eum, arte quadam quasi caderet gladius è vagina finxit, eumq; se de terra colligere: & altera manu venientem proxime Amasam, quasi ei osculum daturus, à barba comprehendēs improuido gladium fixit in vtero, eumq; peremit, impium nimis & scelestissimum opus efficiens in bono iuuēculo pariter & cognato, & qui nihil ei nocuerat, habens pro principatu militiæ & æqualitate honoris inuidiā. Pro hac etenim causa Abner interemit: sed in illo scelere & occasione detentus quasi pro vindicta fratris Asahel, veniam habere videbatur. Perēpto autem Amasa nullam fomitis excusationē potuit impetrare. Interempto igitur tanto pari duce persequebatur Sabee, derelinquens vnum ad eius corpus, qui clamaret exercitui, Amasam iuste peremptum: qui vero regi faueret, sequeretur ducem Ioab & Abisai eius fratrem. Cumq; cadauer illius iaceret in via, & omnis populus super eum cōflueret, & cum quadā defuncti misericordia moraretur, & Ioab sequi tardaret, tollens exinde cadauer illius custos eius, portauit in quendam locum ab itinere segregatum, & illic positum veste cooperuit. Quo facto Ioab vniuersus populus est secutus. Cumq; persequeretur Sabee per omnē Israelitarū prouinciam, quidam nunciauit eum in ciuitate munitissima Abelmacheam nomine residere. Quò dum venisset Ioab obsidebat eam, vallis vndiq; circunductis: militibusq; iussit, vt eius muros omni virtute deponerent: Nam dum eum ciues loci illius suscipere noluissent, & super eum crudeliter insisterēt: tunc quædam mulier casta simul & sapiens, videns patriam in nouissimo periculo constitutam, ascendens in murum vocauit inter armatos Ioab. Quo veniente, cœpit ad eum huiusmodi verba proferre: Quia deus reges & principes ad hoc fecisset, vt Hebræorum hostibus resisterent, & Israelitis pacis iura præberēt: tu, inquit, festinas metropolim Israelitarū quæ nihil deliquit euertere atq; vastare. Tunc Ioab, orauit propitium sibi deum fore, & quia non haberet huiusmodi voluntatem, nec vllum de populo vellet occidere, quanto magis tantam nō perdere ciuitatem: sed si acciperet ab eis rebellem regis ad pœnam, id est, Sabee filiū Bochori, ab obsessione cessaret, & exercitū continuo reuocaret. Quod dum audisset mulier, ab Ioab paruulas inducias postulabat, vt hostis caput de muro repēte proijceret. Quo factó descendit ad ciues, eisq; locuta est, dicens: cur vellēt pessime cum filijs & vxoribus deperire propter malignum hominem, nec cognitum vnde esset, quem regem vellent habere pro Dauid, qui eis tanta beneficia contulisset, & vna ciuitas studeret tanto exercitui resultare? Hoc dicto suasit eis, vt Sabee caput abscissum in Ioab proijceretur exercitum. Quo facto Ioab missa tuba obsessionem repēte dissoluit: & reuersus Hierosolymam, totius militiæ princeps constitutus est. Ordinauit autem rex etiam Banaiam super corporis custodiam, & super sexcentos armatos: Aduram autem super tributa: & Iosaphat super gestorum conscriptores: Susam vero scribam: Sadoch autem & Abiathar sacerdotes instituit.

De expiatione sceleris Saul in Gabaonitas: cuius causa facta est fames in prouincia. & de prælijs aduersus Palæstinos feliciter gestis, seu de fortibus Dauid. Caput XII

2.Reg.21 IGitur post hęc cū fames prouinciam inuasisset, rogauit Dauid dominū, vt populi misereretur: & causā ei pariter, & medelā famis illius indicaret. Cui prophetę dixerunt, velle deū, vt Gabaonitę vindicarentur, quos rex Saul impie interfecerat, & cōculcauerat iusiurādū, quod eis Iesus princeps militiæ prębuerat, senioresq;

nioresq; firmauerant: & si vltio quam Gabaonitæ peterent pro defunctis, exhiberetur eis, posset propitiari deus & populus à peste liberari. Dauid autem audiens à prophetis hæc velle deum, euocauit Gabaonitas, eosq; quid vellent fieri requisiuit. Illis autem septem de genere Saul filios ad supplicium postulantibus, requirens rex tradidit eis, parcens tantummodo Miphiboseth filio Ionathæ. Sumentes autem Gabaonitæ viros quos voluerunt, punierunt eos. Quo facto, cœpit deus repente pluere, & terram ad fructuum germina reuocare, liberauitq; à priore fame, & ad vbertatem Hebræorum prouinciam hoc facto restituit. Igitur non multo post tempore rex Dauid castrametatus est contra Palæstinos: & commisso prælio cum eos vertisset in fugam, solus persequēdo repertus est. Cumq; esset fatigatus, quidam hostium nomine Achimon, filius Asaphat, qui erat de prole Gigantum, habebatq; hastam cuius pondus erat trecentorum siclorum, & loricam catenatam, & gladium, fecit impetum quasi regem suorum hostium peremptururs. Erat enim iam labore dissolutus. Tunc subito exorsus Abisai frater Ioab, & regem à repentina morte protexit, & hostem audacter trucidauit. Quo facto, periculum regis & penè mortem grauiter tulit exercitus: cumq; principes coniurauerunt, vt nequaquam cum eis exiret ad bellum, ne propter fortitudinem atque fiduciam suam aliquid mali eo passo, & bonis quæ propter eum fuerant sæpius præbita priuarentur, & quæ eo viuente adhuc poterant adipisci. Conuenientibus itaque Palæstinis in Gazarim ciuitatem, audiens hoc rex, super eos misit exercitum. Inter quos tunc debellator optimus extitit, & probatissime dimicauit Saboch Ethæus, qui erat vnus fortissimorum Dauid. Hic enim multos hostium inclytos interemit, & ex prole Gigantum nimis audacia suæ fortitudinis exultantium, fuitq; victoriæ huius autor apud Hebræos. Post hanc vero congressionem, Palæstini denuo pugnauerunt: super quos exercitum mittente Dauid, vir fortis apparuit Ephan cognatus eius. Nam contra singulos fortissimos Palæstinorum solus pugnando peremit eos, & alios conuertit in fugam, quorum etiam multi in prælio ceciderunt. Paulo siquidem tempore Palæstini quiescentes, denuo castra posuerunt circa ciuitatem quæ erat non longe à finibus Hebræorum: eratq; inter eos vir proceritate quidem sex cubitorum, habens etiam digitos in vtroque pede necnon & manu, vno plus quàm solet natura concedere, hoc est, senos. Contra quem vnus de exercitu Dauid Ionathas filius Sarma pugnans eum deuicit, & totius victoriæ autor effectus, maxime gloriæ culmen accepit. Nam & ille Palæstinus gloriabatur se de prole Gigantum existere. Post quam pugnam nequaquam contra Israelitas habuere certamina. Expeditus itaque Dauid à prælijs & periculis, cum pace iam altissima frueretur, cantica in deum hymnosq; vario metro composuit, alios quidem trimetros, alios autem quinquemetros: diuersaq; conficiens organa, docuit vt Leuitæ secundum ea deo hymnos edicerent per sabbatorum diem aliasq; festiuitates. Organorum autem species huiusmodi est: Canora quidem est cithara decem chordis coaptata: hæc plectro percutitur: Nabla vero duodecim sonos habens, digitis tangitur. Erant enim & cymbala ærea, & grandia & lata. Et de his quæ dicta sunt sufficiant, ne omnino horum organorum natura nesciatur. Circa regem igitur erant omnes valde fortissimi, quorum insigniores & actionibus clari octo & triginta fuerunt. Horum enim quinque tantum opera narrabo, per quos etiam virtutes aliorum poterunt iudicari. Erant etenim sic validi, vt & prouinciam regerēt, & gentibus præualerent. Primus itaque Iesobos filius Achime, qui aciem hostium frequenter irrumpens, nequaquam pugna cessauit, donec ex eis nongentos occideret. Post hunc erat Eleazar filius Dodi, qui cum rege fuerat in Serpha. Hic aliquando Israelitis formidantibus Palæstinorū exercitum, & ob hoc fugientibus, solus restitit: irruēsq; super hostes, occidit eorū multos, ita vt sanguine occisorum gladius eius hęreret in dextra. Et cū Palęstinos tunc Israelitę viderent in fugam esse conuersos, descendentes de mōtibus persecuti sunt eos, & mirabilis ac famosissima

2. Reg. 22
2. Reg. 23
De fortissimis Dauid

fissima victoria tunc prouenit, cum Eleazar tantos interfecisset hostes, eosq; Israelitæ persequerentur, & sumerent spolia interemptorum. Tertius autem fuit filius Eli, nomine Semeas. Et hic in Palæstinorum certaminibus, dum in locũ qui dicitur Maxilla, aciem posuisset, & rursus Hebræi metuentes eorum exercitũ refugerent, solus eorum aciem exercitumq; portauit, quorum alios quidem prostrauit, alios autem non ferentes eius vim & fortitudinem persecutus est cõuersos in fugam. Hæc igitur opera manuum ac præliorum tres isti demonstrauerunt. Quo tempore cum rex esset in Hierosolymis, Palæstinorum ad bellandum superuenit exercitus: tunc Dauid quidem in arcem ciuitatis ascendit, sicut prædiximus, vt de bello consuleret deum, castra vero inimicorum erant in valle fixa vsque ad ciuitatem Bethlehem, quæ ab Hierosolymis procul est stadijs viginti. Dauid itaq; socijs ait: Bonam aquam habemus in regione mea. Et præcipue laudabat eam, quæ erat in puteo iuxta portam, mirabaturq; si esset qui ex eo poculum ei præberet: quod magis optaret, quàm si quis ei magnum pecuniarum põdus ad tempus offerret. Et cum audissent hoc tres viri, mox currentes, & per medium hostiũ iter facientes, venerunt ad Bethlehem: & haurientes aquam, denuo ad regem per eorum castra reuersi sunt, ita vt Palestini eorum fiduciam & magnanimitatem obstupescentes, quia sic pauci eos contemnerent, à dimicatione cessarent. Delata siquidem aqua noluit bibere rex. quasi de periculo & sanguine hominum sibi fuisset aducta, & propterea non esset bibenda: libauitq; eam deo, & de salute virorum gratias egit. Post istos autem fuit frater Ioab Abisai. Is enim vna die hostium nongentos occidit. Quintus fuit Banaias genere sacerdos, qui prouocatus à viris insignibus in Moabitide regione, sua eos virtute interfecit. Rursus autem cum vir Ægyptius genere, proceritate mirabilis eum prouocasset, nudus armatum ipsius iaculo prostrauit ac perdidit: nam auferens eius iaculum, & viuum adhuc pugnantemq; spolians, armis eum proprijs interemit. Annumeratur autem & hoc prædictis eius actionibus, aut tanquam primum magnanimorum eius operum, aut quasi non dispar. Quadam tempestate cum ningeret, in puteum lapsus incidit leo. Et cum os putei esset angustum, latebat absconsus nec apparebat: erat enim ipsum orificium niue damnatum. Nullum ergo egressum leo videns, nec salutis exitum rugiebat. Banaias autem audiens bestiam proclamantem, dũ iter tunc ageret, accedens ad puteum in eum descendit: & baculo quem portabat in manu, bestiam repente prostrauit. Tales igitur virtute fuerunt & reliqui numero trigintatres.

De peccato numerationis populi pœnaq; sequente & area Ornan.

Cap. XIII.

2. Reg. 24 REx autẽ Dauid volẽs agnoscere, quot essent milia populi totius, est oblitus mandati Mosaici, quo prædictum fuerat, vt si dinumeraretur populus, pro vniuscuiusq; capite deo sicl⁹ pręberetur. Pręcepit ergo Ioab principi militię vt pergens vniuersum dinumeraret exercitũ. Quo dicente nõ esse necesse hoc, nõ quieuit: sed iussit numerũ Hebræorum insigniter adimpleri. Ioab vero sumẽs tribunos & scribas, & peragrans Israelitarum prouinciam, cõsiderata multitudine quanta esset, Hierosolymã remeauit ad regem post menses nouẽ & viginti dies: obtulitq; numerũ regi, absq; tribu Beniamin: Hanc dinumerare non potuit, neq; tribum Leui. Pœnituit autem Dauid quod dinumerasset populum, eo quod deliquisset in deum. Fuit ergo aliorum Israelitarum numerus nõgenta milia virorũ arma ferentium, & militiam exercere valentium: Iudæ vero tribus per se solã habuit quadraginta milia. Prophetis itaq; declarãtibus Dauid, quia de⁹ ei irasceretur, supplicare cœpit, eumq; rogaret vt propitius esset, & veniã peccato cõcederet. Tunc Gad prophetam misit ad eum deus, tres supplicij conditiones portantẽ, vt earum quam probaret eligeret: vtrum vellet famẽ in prouincia generari annis septem, an tribus mẽsibus pugnãdo vinceretur ab hostibus, an certe morbus & languor accederet tribus diebus Hebręis. Ille vero in anxietate huius electiõis omnium

nium rerum pessimarum metum incurrens tribulabatur,& vehementer animo videbatur esse confusus. Cumq; propheta diceret hoc omnimodis imminere,& responsum velociter exigeret,vt electam ab eo conditionem deo renunciaret: cogitans rex,quia si famem eligeret,contra alios hoc facere videretur,quando ipse quidem habens multa frumenta non pateretur inopiam,reliquis vero esset angustia:Item si eligeret trium mensium victoriam hostium,ipse quidē habens circa se viros fortissimos & custodes,nihil omnino metueret,neci vero eius exercitus subiaceret:inter hæc communem potius passionem & regum & subiectorū elegit,in qua timor omnibus est æqualis:dicens,quia multo melius est in dei magis quàm in hostium manus incidere. Hæc audiens propheta,renunciauit deo. Qui morbum & interitum misit in exercitum Hebræorum. Moriebantur enim non vno modo,vt facile languor potuisset agnosci:sed mors quidem vna erat, multis vero languorum occasionibus,& quæ non possent cognosci facile,peribant. Alius vero super alium moriebatur:& latenter imminēs malum:velociter ferebat interitum. Alij siquidem repente cum vehementibus doloribus,& amaro gemitu animam relinquebant alij vero ipsis passionibus marcescebant,ita vt neq; curam exhibere corporibus præualerent,sed in ipso labore deficerent:alij autem repentinis tenebris eorum visum abripientibus suffocati,protinus expirabant:alij super mortuos quos sepeliebāt ipsi quoq; moriebantur,imperfectas pariter relinquentes sepulturas. Incipiente itaq; pestifero languore eos ab hora matutina perimere,vsq; ad horam prandij consumpta sunt milia octoginta. Extenditq; angelus manum suam ad Hierosolymam,vt etiam illic pestem languoris inferret. Rex autem sacco amictus sedebat in terra,rogans deum & supplicans vt morientium leuigaretur interitus. Tunc rex respiciens in aerem,& videns angelum euaginato gladio in Hierosolymam properantem clamauit ad dominum dicens:iustum esse vt ipse puniretur qui pastor erat,& greges qui nihil deliquerant seruarentur:& in se poscebat iram dei conuerti,& in generationem propriā peruenire supplicium,vt innoxio populo parceretur. Exaudiens vero deus eius preces,cessare fecit interitum:& mitens Gad prophetam præcepit vt ad aream Iebuzæi Orpham repente conscenderet,ædificans illic altare vt hostias immolaret. Audiens hoc Dauid,non cessauit,sed mox in locum vbi pręceptū ei fuerat properauit. Orpham vero terebat frumentum. Cumq; vidisset regem & omnes eius pueros venientes,cucurrit ad eum,& adorauit. Erat enim genere Iebuzæus, Dauid autem præcipuus amicus:& propterea ei nihil mali fecit:quando ciuitatem(sicut prædiximus)deuastauit. Cumq; Orpham interrogaret,cur dominus venisset ad famulum suum,dixit,vt aream compararet ab eo:quatenus altare in ea constituens,deo hostias exiberet. Qui & aream dixit,& aratra,& boues se ad holocausta præbiturum,& deum oraturum,vt sacrificium hoc grate susciperet. Rex autem eius quidem simplicitatem & magnanimitatem diligere se professus est,munusq; suscipere:precium vero eum rerum omnium accipere postulabat,dicens non esse iustum,gratis sacrificia celebrari. Dicente vero Orpham,vt quod vellet,efficeret,quinquaginta aream siclis ab eo comparauit:& ædificato altari sacrificia fecit,& holocausta celebrauit,& hostias pacificas immolauit,quibus placauit deum:& denuo propitius est effectus,In illo siquidem loco aliquando contigerat Abraham offerre filium suum Isaac,quando cum iam paratus esset occidere filium,& in holocaustum exhibere,ex improuiso aries apparuit,& altare circunstitit,quem Abraham pro filio,sicut prædiximus,immolauit. Videns autem rex Dauid orationem suam exauditam à deo,& sacrificium grate susceptum,decreuit,vt ille locus Area totius populi vocaretur,quam vocem nimirum oportune iam tunc pro templo illic deo ædificando prompsit. Deus enim misit ad eum prophetam,& dixit, templum illic eius filium esse facturum, qui esset ei successurus in regnum.

Quidam codices Ornan, alii Orphni, biblia Areunã habent

De paratis impensis pro templo dei. Cap. XIIII.

POst hanc itaque prophetiam iussit rex dinumerari colonos: & inuenti sunt centum & octoginta milia. Ex his instituit lapidum cæsores, octoginta milia. Aliam vero multitudinem vt lapides veherēt, deputauit: ex quibus tria milia quingentos laborantibus præposuit. Præparauit autem multum ferrum, & æs ad opera, & ligna cedrina valde procera, Tyrijs hæc mittētibus, & Sidonijs: quibus mandauerat, vt ei hanc materiem ministrarēt. Amicis vero suis dicebat, hæc se tunc agere, vt regnaturo post se filio præparatam materiem ad opus fabricæ derelinqueret: & non tunc, cum esset nouus, & inexpertus propter ætatem, circa talia laboraret: sed habens hæc præparata, citius opus impleret. Vocans autē filium Salomonem, præcepit ei, vt succedēs in regnum, templum ædificaret deo, dicens: quia eum volentem hoc facere prohibuisset deus, bellis & humano sanguine sordidatum: & prædixisset, quia Salomon iunior filius eius ædificaret templum: & quia vt hoc nomine vocaretur, non ipse tanquàm pater prospexisset, sed deus: & promisisset prouinciam Hebræorum eius tempore fore felicem, & non solum in alijs bonis & pace: quod est omnium valde præcipuum: sed & bellorum atque seditionum intestinarum futuram maximam libertatem. Tu igitur, inquit, quando & ante natiuitatem à deo rex fore monstratus es, enitere etiam in alijs eius prouidentiæ dignus esse, & pius existere, simul & iustus & fortis: mandata quoque eius, & leges, quas nobis per Mosen tradidit, & tu conserua, & alios nequaquàm præuaricari permittas. Templum autē quod te regnante ipse sibi præcepit fieri, deo reddere festinato: non pauescas magnitudinem operis, nec labore terrearis: cuncta nanque tibi ante meum obitum præparabo. Scito siquidem auri talenta iam collecta decem milia, argenti vero centum milia talentorum, ferri vero & æris pōdus, quod & numerum posset excedere, præparaui lignorum & lapidum maximam copiam. Habes autem insuper hæc & qui lapides possint cædere & fabricas instruere, multa milia virorum: & si quid his defuerit, adijcere non moreris. Esto igitur optimus gubernator, deum habendo patronum. Præcepit autem & principibus populi, quos fabricare præceperat, filium adiuuare: & bonis omnibus abundantes, circa dei vacare religionem, dicens, pro his fruituros pace simul & quiete, quę deus iustis & pijs omnibus consuetus est recompensare. Ædificato siquidem templo, arcam eum præcepit illic & sancta vasa recondere, dicens: quod ante multum tempus, hoc templum habere debuerant, nisi patres nostri deo inobedientes fuissent: cum deus vtique sibi templum, postquam hanc terram obtinuerāt, ædificari præceperit. Hæc itaque ad principes suos Dauid & ad filium suum est locutus.

De Abisac Dauidi iuncta, & Salomone rege instituto & inuncto, paratisq; impensis ad structuram templi. Cap. XV.

3.reg.1 ET cum iā esset senex, & corpore frigidus, ita vt propter ętatē sic algeret, vt neq; multis pallijs coopert9 calefieri posset: cōgregati medici, & consiliū facientes, tractauerūt vt ex omni regione speciosa virgo eligeretur, quæ cū eo dormiret: hoc ei cōtra frigus fore remediū, vt eum puella virgo foueret. Ad quam rem vna adolescētula in ciuitate reperta est, quę mulieres pulchritudine sua cunctas excelleret, nomine Abisac: quę dormiens solummodo cū rege, calefaciebat eum. Rex autem ad rem Veneream, quæ iam senectute defecerat, & ad coitum mulieris nō valebat. Quartus igitur filius Dauid, iuuenis speciosus atq; procer9, ex muliere Agith ei natus, nomine Adonias, qui post Absalō fuerat procreatus, habens regnādi superbiam, dicebat amicis, quia ipsum oporteret in regnū succedere: fecitq; sibi currus multos, & equites, & quinquaginta viros sibi pręcursores instituit. Quę cum videret pater, non corripuit eum, neq; impetū voluntatis eius prohibuit, donec cognosceret, pro qua causa talia cogitaret. Habuit autem Adonias huius rei cooperatores, principē militię Ioab, & Abiathar sacerdotē, cui solummodo resistebat Sadoch sacerdos, & propheta Nathā, & Banaias qui supra corporis custodes fuerat, & Semeias amic9 Dauid, & omnes viri fortissimi. Cūq;

pręparasset

preparasset Adonias cœnam extra ciuitatē circa fontem, qui erat in horto regali, & omnes fratres præter Salomonem vocasset, nec non & principem militię Ioab, & Abiathar, & principes tribus Iuda: Sadoch tantummodo sacerdotē, & Nathan prophetam, & Banaiam, & omnes diuersæ voluntatis ad conuiuium non vocauit. Hoc autem matri Salomonis Bethsabee Nathan propheta nunciauit, dicens: Adonias rex est, & Dauid hoc ignorat: deditq; ei consilium, vt saluaret se, & filium suum Salomonem: & ingressa ad Dauid sola, diceret ei, quia ipse quidem iurasset, post se regnaturum fore Salomonem, & quia Adonias iam teneret imperium. Qua regi loquente, propheta se asseruit ingressurum, & eius verba suo testimonio confirmaturum. Credens autem his prophetæ verbis Bethsabee introiuit ad regem: & cum solenniter adorasset, silentio petito, omnia ei sicut propheta monuerat explicauit conuiuium Adoniæ, & vocatos ab eo Abiathar sacerdotem, & Ioab principem militiæ, & eius filios absque Salomone, & necessarios eius amicos vocatos insinuans: dicebatq;, quia omnis populus sustineret, quem rex ordinare vellet: rogans, vt haberet in animo, quia post mortem eius ille regnans, eam & eius filium vnà perimeret. Cumque adhuc loqueretur cum rege mulier, nunciauerunt ei, quia propheta Nathan eum videre vellet. Rege iubente, vt veniret, ingressus Nathan interrogauit, si ea die regem fecisset Adoniam, & ei principatum populi tradidisset, dicens eum splendidum valde fecisse conuiuium: & omnes regis filios præter Salomonem, ibidem inuitasse, & principem militiæ Ioab: qui cum plausu nimio epulantes & lusu, æternum eius optabant efficere principatum: adijciens, neque me, inquit, neque sacerdotem Sadoch vocauit, nec Banaiam, qui supra corporis custodes erat positus: & iustum esse, vt omnes agnoscerēt, si eius factum fuerit voluntate. Hæc dicēte Nathan. præcepit rex vocari Bethsabee: paululum nanque è cubiculo discesserat, ingrediente propheta. Cumq; venisset mulier, rex ad eam: Iuro, inquit, tibi per deum nostrum excelsum, filium tuum Salomonem esse regnaturum, sicut & primitus iam iuraui: & hunc super solium meum fore sessurum, & hoc hodie celebrādum. Cumq; mulier adorasset eum, & longęuam eius optasset vitam, Sadoch sacerdotem & Banaiam vocari pręcepit. Quibus venientibus, iussit, vt sumpto Nathan propheta, & armatis qui circa aulam regiam residebant, imponentes eius filium Salomonem in iumento regio, foras ciuitatem ducerent ad fontem, qui dicitur Gion: & vngentes oleo sancto, eum constituerent regem: & hoc Sadoch sacerdotem, & Nathan prophetam celebrare præcepit: sequentesq; per mediam ciuitatem, tuba canerent: clamantes, in æternum viuere regem Salomonem: & sedere in regio solio cōstituerent, vt agnosceret omnis populus, quod ei traditum à patre fuerit imperium. Salomoni vero mandauit de regno, vt pie & iuste circa Hebræā gentem & tribum Iuda conuiueret. Cumq; Banaias optasset, vt esset deus Salomoni propitius, repente & insigniter, & nullam habentes moram, imposuerunt Salomonem in regiam mulam: educentesq; eum extra vrbem ad fontem, & oleo eum vngentes, introduxerunt eum rursus in ciuitatem, fauentes, & regnum eius longæuū fieri deprecantes: deinde venientes ad domū regiā, sedere fecerunt eum in solio regis. Tunc omnis populus mox conuersus ad epulas & magnam festiuitatem, lætatus in calamis alijsq; musicis organis, delectabatur exultans: ita vt diuersitate organorū, & melodia musica omnis terra & aer resonaret. Cumq; sensissent clamorē Adonias & qui cum eo erant in conuiuijs, turbati sunt: dicebatq; Ioab, non sibi placere sonum tubæ quam audiebat. Dumq; cunctis in conuiuio constitutis, nullus gustaret cibum, sed omnes diuersis cogitationib9 inhærerent, cucurrit ad eos sacerdotis Abiathar puer, nomine Ionathas. Cumque vidisset Adonias iuuenem, & dixisset boni eum nuncij fore portatorem, ille eis pādit vniuersa de Salomone, & voluntatem regis Dauid aperuit. Exiliens igitur mox è cōuiuio Adonias, & omnes qui vocati fuerant, singuli fugerunt. Metuens autem Adonias regem pro his quæ fuerant gesta, supplex factus est ei.

Et dum cornu altaris teneret, hoc fecisse nunciatum est Salomoni, & quia rogaret, vt ab eo acciperet iusiurandum, quia non haberet rex circa eum huius facti memoriam, nec mali aliquid sustineret: ille vero mansuete misit, temperanterq; agẽs, ab illo quidem de lecto eum dimisit illæsum, dicens: quod si conaretur aliquid denuo nouitatis afferre, ipse suæ punitionis autor existeret. Et mittens iure iurando prębito, euocauit eum. Qui dum venisset, & adorasset, iussit eum ad domum propriã remeare, nihil de cætero metuentem: vt tamen bonum se pro sua vtilitate maxime exhiberet, admonuit. Volẽs autem Dauid ostendere totius populi regem se filium effecisse, conuocauit principes vniuersos in Hierosolymam, & sacerdotes & Leuitas: & dinumerans populum, inuenit ab anno tricesimo vsq; in quinquagesimum existentes, triginta octo milia: ex quibus instituit curatores fabricæ templi, vigintitria milia: ianitores autem domus dei quatuor milia: iudices autem populi & scribas eorum, sex milia: & totidem qui hymnos dicerẽt deo, cantantes in organis quæ Dauid sicut prædiximus instituit. Diuisit etiã eos per generationes, & segregans à tribu sacerdotes, inuenit eorum generationes viginti quatuor: de domo quidẽ Eleazar sedecim, & de Ithamar octo: & præcepit eis vt vnaquæq; generatio ministraret deo per dies octo à sabbato vsq; ad sabbatũ: & ita omnium generationes sortem acciperent, præsente Dauid & Sadoch & Abiathar sacerdotibus, & principibus vniuersis. Et prima quidem generatio cõscendens scripta est prima, & secunda pariter & tertia, & consequenter vsque ad vigesimam quartam: & diuisio hæc permansit vsque in præsentem diem. Fecit autem & de tribu Leuitarum partes viginti & quatuor, & sortiti eodem modo cõscenderunt: vtq; secũdum modum sacerdotũ, octo diebus ipsi quoq; ministrarẽt, instituit. Eos vero qui erant de germine Mosi, eminentius honorauit. Fecit autem eos custodes thesaurorum dei, atque vasorum quæ reges deo dicare cõtingeret: iussitq; omnibus de tribu Leui simul & sacerdotibus, vt die noctuq; deo seruirent, sicut eis præceperat Moses. Post hæc autem omnem diuisit exercitum in cohortes duodecim cum ducibus suis & centenarijs & tribunis. Habebat vero vnaquæq; cohors vigintiquatuor milia virorum, quos obseruare præcepit per tricenos dies à prima hora vsq; ad nouissimam Salomonem regem cum millenarijs & centenarijs. Constituit autem iudicem vniuscuiusq; cohortis, quem bonum iudicauit & iustum, & tutores thesaurorũ, & vitium, & agrorum, aliosq; iumentorũ, quorum nomina non credidi necessarium reminisci. Cumq; hæc singula prædicto modo distribuisset, conuocans in ecclesiam iudices Hebræorum, & principes tribuum, & duces cohortum, & qui in vnoquoque actu aut super possessionẽ regiam fuerant constituti, & stans in excelsiori solio rex ait: Fratres nosse vos volo, quomodo templũ deo ædificare deliberans, aurum multũ præparaui, pariter & argentum, centum milia talentorum. Deus autem prohibuit me per Nathan prophetam propter bella quæ pro vobis gessi, ex inimicorum cædibus pollutam habẽtem dexteram, ei templum ædificare: sed filium mihi successurum in regno, hoc implere præcepit. Nũcio itaq;, quoniam dũ pater noster Iacob duodecim filios habuisset, nostis Iudã fuisse regẽ, & meipsum cũ sex fratres haberẽ, prępositũ & à deo recepisse regnũ, & nullum fratrũ meorum grauiter hoc tulisse: & ego deposco meos filios, vt non in alterutros seditiones exerceant, Salomone regnũ suscipiente: sed agnoscentes, quod deus eum elegit, ferant eum libenter vt dominum. Non enim grauis debet esse dei voluntas, quando non extraneo seruiunt: sed magis lætentur in fratrem honorem imperij possidentem, eiq; vnà participãtes. Oro itaque, vt promissiones dei perducantur ad finem, & felicitas in cuncta prouincia seminetur: omniq; tempore teneatur, sicut eam sub rege Salomone est ipse pollicitus præbiturum. Erunt autem hæc firma, & terminum bonum habitura, si pium ac iustum, & custodem paternarum legum temetipsum ò fili præbueris. Sin vero has non custodieris, mala te scito esse passurum. Rex autem dum hæc complesset verba, cessauit. Descriptionem vero & constitutionem ædificij templi

templi omnibus videntibus Salomoni tradidit, quemadmodum fundaměta domus & superiora eius, & quanta vel qualis latitudo & altitudo fieret, nec nō & quanta vasa aurea vel argentea, quorum pondus ipse decreuit: monuitq; eum etiam suis sermonibus, vt omni instantia operi immineret, vtq; principes & Leuitarum tribus cum eo pariter laborarent propter eius ætatem: & quia eum deus delegerit, qui & fabricæ templi, & præsul esset imperij, facile illis & nō valde laboriosum ædificium fore dicebat: cum ipse multa auri talenta, plurima vero argěti, & ligna, & fabrorum multitudinem & lapides cædentium præparasset: necnō & smaragdos, & alios lapides preciosos: sed & tunc oblationis primitias faciěs, alia tria milia talentorum auri purissimi se præbiturum esse dicebat, ad adytum & ad currum dei faciendum, de quo & Cherubim essent, sub quibus constituerět arcam. Cumq; tacuisset Dauid, principibus & sacerdotibus atque Leuitis multũ studium oblationis habentibus, & promissiones claras & magnificas exhibentibus, quę etiam sunt impletæ ab eis: oblata auri quidem talenta quinq; milia, & stateres decem milia, argenti vero talenta decem milia, ferri autem talenta multa milia. Sed & quicunq; preciosos lapides habuit, obtulit, & inter thesauros tradidit conseruandos, quorum agebat curam pronepos Mosi Iabis. In his itaq; omnis populus exultabat. Sed & Dauid videns studium & munificentiam procerum ac sacerdotum & simul vniuersorum, deum benedicebat magna voce, patrě eum & genitorem omnium esse proclamans, sed & opificem rerum humanarum & diuinarum, & quibus eum ipse præposuisset prę sulem, simul & curatorem fecisset generis Hebręorum, & felicitatis eorum, quorum ei prębuerat principatũ. Inrer hæc autem orans, & omni populo bona semper exoptans, & Salomoni filio mentem sanam & iustam, & in cunctis partibus virtutem & incolumitatem, iussit vt etiã populus benediceret deum. Illi vero prostrati in terram, adoraueRũt: egeruntq; gratias Dauid pro omnibus quæ eo regnante potiti sunt. Altera vero die deo hostias celebrauit. vitulos mille, & totidem arietes, & agnos mille, quos in holocaustis obtulerunt: sacrificaueruntq; pariter & pacificas, multa milia ouium occidentes: & tota die rex festiuitatem habuit cum omni populo. Sed & Salomonem secundo vnxerunt oleo, regemq; fecerunt, & Sadoch pontificem vniuersæ plebis, deducentes ad regalia Salomonem, & fecerũt sedere in solio patris. Ab illo nanq; tempore ei cunctus populus seruiebat.

Dauid moriturus instruit Salomonem. Caput XVI

POst paululum vero tempus Dauid ægritudine & senectute confectus, sciěs se moriturum, vocauit Salomonem filium, & hęc ei locutus est: Ego quiděm ò fili iam ad vniuersorum debitum ad patres procedo meos, commune gradiens iter omnium qui nunc sunt, quiq; futuri sunt: illuc pergens, vnde non licet vlterius remeare, & quæ in hac vita geruntur agnoscere. Quapropter viuens adhuc, & iuxta mortem constitutus, ea te moneo, quę dudum dixi suaděs, vt sis quidem iustus circa subiectos, pius autem circa deum, qui tibi dedit imperium: atq; mandata serues, & leges, quas ad nos per Mosen ipse transmisit: & neque gratia, neq; inimicitijs, neq; concupiscentia, neq; alia passione constrictus, has forte cōtemnas. Dei nãque fauorem amittes, si legis præuaricator fueris: & è diuerso prouiděntiam eius in te conuertes, si talis fueris qualem esse decet rectorem imperij. Sed ego etiã deum exoro, vt genus nostrum, regnum tempore vniuerso possideat nec altera domus Hebræorũ habeat principatum, sed vt nosipsi per secula æterna regnemus. Esto aũt memor iniquitatis Ioab, qui per zelum occidit duos militiæ principes iustos & bonos, Abner filium Ner, & Amasam filiũ Iethra. Quorum mortem, vt fuerit visum tibi, vlciscere: quoniam potior me atque potentior existens Ioab, pœnam hactenus declinauit. Commendo autě tibi & filios Bersellei Galaaditis, quos in omni honore & prouidentia conseruabis, hoc munus præstando mihi. Non enim eis initium benefaciendi conferrimus, sed ea potius recompensamus: quia pater eorum mihi in fugæ tempore ministrauit. Sed & Geræ filiũ

3.Reg.2

ræ filium Semei de tribu Beniamin,qui multũ mihi in fuga posito blasphemauit proficiscenti,& postea remeanti occurrit ad fluuium Iordanis:& fidem accepit,quod nihil mali tunc pateretur:nunc causam rationabilem requirens, in eũ decenter vlciscere. Dũmque filium hæc monuisset,de omnibus rebus & amicis, & de his quos nouerat pœna dignos,defunctꝰ est:cũ vixisset annis septuaginta. Ex quibus regnauit septem annis in Hebron super tribum Iuda, & menses sex: in Hierosolymis autem regnauit super prouinciam vniuersam,annis trigintatribus. Hic enim fuit vir optimus,& omni virtute plenus,quá esse oportet in regibus,quibus tantarum gentium cõmittitur salꝰ:fortis,qualis non fuit alius. Nã in certaminibus quę propter subiectos habuit,primus ad pericula properabat:laborare & pugnare milites inuitans ipse operando potius,nõ sicut dominus imperando:ad intelligendum & considerandum de futuris & dispensatione præsentiũ nimis idoneus,castus,mansuetus,benignꝰcirca eos qui in calamitatibus erát: iustus,& nimis humanus. In his autem quę regibus præcipue conueniunt,in nullo penitus nisi circa vxorẽ Vriæ,magnitudine potestatis deliquit. Reliquit autẽ & diuitias,quantas nullus alius regum,neq; Hebręorum,neq; gentiũ aliarũ. Sepeliuit autem eũ filius eius Salomon in Hierosolymis,decenter nimis,& alijs rebus quæ solent circa exequias regias ministrari,& multas diuitias cum eo recondidit. Quarum magnitudinem ex his quę dicturꝰ sum,poterit quilibet agnoscere. Post tempus enim annorum mille & trecentorum Hyrcanus Pontifex,dũ ciuitas obsideretur ab Antiocho rege,qui Pius cognominatus est,filio Demetrij, volẽs ei dare pecunias,vt ab obsessione recederet,& exercitum suum auferret,nõ habens vnde hoc adimpleret,aperuit vnũ loculum sepulchrorũ Dauid,& sublatis exinde tribus milibus talẽtorũ,partem dedit Antiocho, & ita anxietatem obsessionis amouit:sicut etiá in alijs indicabimus. Post hæc autem multo annorum tẽpore iam transacto,rursus Herodes rex alium loculũ aperiens, plurimas exinde pecunias tulit. Nullus autem aliorum loculos regum inuenit. Erant enim sub terra mechanico modo reconditi, vt ingredientibus in monumentum,nullatenus possent esse manifesti. Sed de his quidem hæc nos indicasse sufficiat.

Aetas Dauid & laus

De thesauris in sepulchro Dauid reconditis

FLAVII IOSEPHI
ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER OCTAVVS.

Quomodo Salomon sumpsit de seditiosis supplicium pro robore regni. Cap. I

DAVID ITAQVE REGIS virtutem,quantorumque bonorum autem extiterit contribulibus suis, quantaque bella pugnasque gesserit,& longæuus sit mortuus,in præcedenti declarauimus libro. Salomone vero eius filio adhuc ætate iuuenculo, suscipiente regnum, quem adhuc viuens pater dominum populi vniuersi voluntate dei constituit, sedente eo videlicet in solio patris, omnis equidem populus solẽniter fauit,vt assolet in regis initio,quatenus eius res optime gererentur,& vsq; ad senectutem feliciter permaneret in regno. Adonias autem,qui eius etiam patre adhuc viuẽte, tentauerat regni culmen inuadere,ingressus ad regis matrem Bethsabee,eaq; humiliter salutata,requisitus ab ea,vt si pro aliqua petitione venisset,ediceret,promittẽte se grata voluntati cõferre,ita loquutus est: Nosti quidem & propter ętatem & populi voluntatẽ,regnum fuisse meũ:sed decreto dei ad Salomonẽ tuum filium peruenisse:me tamen amplecti profiteor, & grate seruire ei, & libenter agere quę iusta sunt. His dictis,pariter postulauit,vt apud filium suum eiusque fratrem

fratrem intercederet, eiq; suaderet, dari sibi Abisag, quæ eius cum patre dormierat, vxorem: dicens quia præ senectute eam pater non agnouisset, sed adhuc virgo persisteret. Bethsabeæ vero & ministraturam se in hoc negocio studiose promisit, & nuptias promereri propter vtrunq;, quia & rex ei vellet aliqua præstare, & illa pro eo prona volũtate deposceret. Adonias aũt spe nuptiarum lætus, abscessit. Salomonis aũt mater repẽte perrexit ad filium, loquutura de quibus Adoniæ supplicanti promiserat. Et occurrente sibi filio, eamq; cõplectente, quũ deduxisset eam ad locum vbi solium erat regium constitutum, rex aliud solium à dextris matri iussit apponi. Quumq; sedisset Bethsabee: Vnũ, inquit, ò fili munus mihi petenti concede, & nec velis quasi difficile denegare, tristemq; deserere. Cui Salomon, vt imperaret, quod vellet, ait quia sanctum esset matri cuncta præbere: culpabat tamen petitionis eius initium: quia tanquam non habens firmissimã spem adeptionis, huiusmodi verba proferret, & adhuc quicquam sibi negari metueret. Tũc illa rogabat, vt virginem Abisag Adoniæ fratri daret vxorem. Hoc verbum rex iracunde suscipiens, dimisit quidem matrem, dicens: quoniam Adonias causas nimis eminentes appeteret: & mirari se, quomodo non posceret etiã regnum, quæ quasi seniori Abisag dandam rogaret vxorem, qui potentes haberet amicos, Ioab principem militiæ, & Abiathar sacerdotem. Mittens autẽ Banaiam, qui erat super corporis custodes, fratrem Adoniam præcepit occidi. Vocans autem & Abiathar sacerdotẽ, dixit ei: Dignum quidem mori hoc te liberat, quia & cum patre meo sæpius laborasti, & arcam cum eo in hanc regionem vexisti: hoc autem tibi propono supplicium, eo quod fueris cum Adonia iunctus, eiq; consenseris, vt neque hic moreris, neq; ad faciem meam ingrediaris: sed pergens ad patriam tuam, in agros degas: & hanc conuersationem dum viuis, exerceas: quoniam peccasti, & non est iustum, te habere sacerdotium. Sic igitur domus Ithamar sacerdotij honore priuata est, propter prædictam causam sicut Samuel Eli prædixerat, transiuitq; ad genus Phinees, id est, ad Sadoch. De genere vero Phinees, tempore quo ad domum Ithamar sacerdotium transmigrauit, Eli primo Pontificatum accipiente, isti descendisse noscuntur, qui sacerdotio sunt priuati: Vochar filius Ioseph summi sacerdotis, huius autem filius Ionathan, Ionathan autem Mareoth, Mareoth Asophi, Asophi autem Achitobi, Achitobi autem Sadoch, qui prim9 sub Dauid rege sacerdos est factus. Ioab igitur princeps militię peremptum audiens Adoniam, valde perterritus est. Erat enim eius amicus potius quàm Salomonis regis: & hoc periculum propter illius fauorem nõ irrationabiliter suspicatus, fugit ad altare, credens sibi cautelã religionis interuẽtu ob pietatem regiam profuturam. Quod dum fuisset regi nunciatum, mittens Banaiam, eum iussit adduci, vt in eius iudicio satisfaceret. Ioab autem ait, nõ se relicturũ sacrarium, sed ibi potius quàm in loco alio moriturum. Quod dum Banaias renunciasset regi, pręcepit Salomon, ibi sicut vellet, caput eius abscindi: & hanc eum recipere pœnam pro duobus militiæ principibus, quos indecenter occiderat, & eius cadauer sepeliri: vt peccata quę gessit, eius nunquã desererent genus: & à Ioab morte ipse, eiusq; pater esset innoxi9. Quod dum fecisset Banaias, ipse princeps militiæ totius exercitus constitutus est. Sadoch autem solum fecit rex sacerdotem in locum Abiathar, quem remouit. Semei vero præcepit, vt domum sibi ædificaret in Hierosolymis, ibiq; maneret, & torrentem Cedron transgredi non auderet: quod si transcenderet, vltionem mortis incurreret: super hanc autem comminationem iurisiurandi eum religione constrinxit. Semei autem hoc præcepto Salamonis gaudere se dicens, atque seruare, insuper adijciens iusiurandum, relicta patria in Hierosolymis habitauit. Transactis autem annis tribus, audiens duos seruos, qui ei fugerant, in Geth commorari, perrexit vt eos quæreret. Quo cũ eis reuertente, cognoscens rex, quia & mandatũ eius & iusiurãdum spreuisset, grauiter hoc tulit: eoq; vocato: Tu, inquit, iurasti, nõ te me esse relicturũ,

Adonias sibi Abisag petit uxorem

Adonias occiditur

Ioab occiditur in templo

relicturum, neque ab hac ciuitate ad aliam aliquatenus egressurum. Non ergo iurisiurandi effugies vltionem: sed etiã pro quibus patrem meum fugientem iniurijs affecisti, dabis nunc pœnas: vt cognoscas, quia nihil lucrantur, qui non repente pro sua iniusticia puniũtur, sed omni tempore quo se putãt nihil passuros, sine timore consistere, crescit eorũ pœna, & causa maior efficitur: quia peccasse noscuntur. Tunc Banaias iussu regis Semei interemit.

De Salomonis vxore, sapientia, & iudicio primo inter meretrices prudentissimo. Caput II

3. Reg. 3 Salomõ filiam Pharaonis duxit uxorem

QVmq; Salomon iam regnum haberet firmum, punitis omnibus inimicis, duxit vxorẽ filiam Pharaonis regis Ægyptiorum: & ædificatis muris Hierosolymorum, multo potioribus atque munitioribus quàm primitus existebant, de cætero maxima pace gubernabat imperium, in nullo per iuuentutem circa iusticiam legumq; custodiam, aut paternorum memoriam mãdatorum minor existens: sed cuncta quæcunq; ætate prouecti sapientiaq; perfecti faciunt, cum integritate præcipua celebrabat: placuitq; ei, vt veniens in Hebrõ, in altari ęreo quod fecerat Moses, sacrificaret deo. Tunc itaque mille oues obtulit in holocaustum. Quod dum fecisset, præcipue visus est placare deum, apparuitq; illi ea nocte per somnium, præcipiens, vt quædam sibi pro cultu pietatis peteret dona conferri. Salomon autem optima & eximia postulauit: quæ & deus grate præberet, & homo vtiliter perciperet. Non igitur aurum, nõ argentum, non alias diuitias, vt homo & iuuenis, sibi dari deprecatus est: hæc enim apud multos sola putãtur magna & dei dona præcipua esse: sed da mihi, inquit, mentem sanam, & prudentiam bonam, vt circa populum iustum possim verumq; proferre iudicium. His petitionibus placata est diuinitas: & etiam alia cuncta quorum memoriam prece non fecerat, dare se dixit, id est diuitias & gloriam, & de inimicis victoriam, & præ omnibus intellectum & sapientiam, qualem nullus alter hominum habuit, nec regum, nec priuatorum: seruaturumq; se etiam nepotibus eius imperium multo tempore promisit, si iuste viueret, & ei obediret, patrisq; sui in optimis actionibus imitator existeret. Hæc Salomon audiens dicta à domino, repente exiliuit à somno, & adorans eum, ad Hierosolymam remeauit, & ante tabernaculum sacrificijs celebratis, epulas vniuersis exhibuit. His itaque diebus iudicium apud eum deductum est, cuius terminum erat inuenire difficile. Causam vero vnde lis prouenerat, necessarium iudicaui referre: vt legentibus & iurgij nota sit difficultas: & si tale aliquid emerserit, quasi ex imagine regij decreti, cito possint huiusmodi proferre sententiam. Duæ ad eum mulieres socia conuersatione venerũt: quarum vna quę læsa videbatur, prima cœpit hæc verba proferre: Habitabamus, inquit ò rex, ego & hæc in vna domo: contigit autem ambabus, vt vna die eademq; hora pareremus: Transacta iam tertia die, dormiens hæc, super suum filium incubuit, & eum violenter occidit: tollensq; meum, ad se contulit, & mortuum in vlnas meas dormientis apposuit. Mane facto, dum vbera porrigere vellem meo filio, meum quidem non reperi, huius autem mortuum adiacere mihi cognoui, & misera certius hoc turbataq; considerans, factum scelus aspexi. Vnde repetens meum filium & non recipiens, ad tuum domine remedium confugi. Dum enim solæ sumus, & nullum qui nos arguat metuamus, contemnens hæc denegare persistit. His dictis, requisiuit rex, quid allegare vellet & altera. Qua negante quod hoc fecisset, & dicente suum viuere filium, & aduersariæ suæ fuisse defunctum, quũ nullus posset huius rei inuenire iudiciũ: sed in eius discretione omniũ mens hæreret, solius rex huius rei quæstionẽ inopinabiliter soluit. Iussit deferri & viuum & mortuum infantem, vocauitq; quendam armigerum, præcipiẽs vt euaginato gladio ambo diuiderentur infantes: vt vtraq; medietatem, & eius qui mortuus fuerat, & qui viuebat, acciperet. In hoc autem iudicio omnis quidẽ populus ignorans sententiam, deridebat, quasi ab adulescente rege prolatam.

Inter hęc autem, vera matre proclamante ne hoc fieret, sed potius vt infantulus socię

lus sociæ traderetur, sibi sufficere, vt tantum viueret, eumq; videret, licet alterius esse videretur: cum è diuerso altera præparata esset vt diuisum videret infantem, insuper veram matrem tormentis affici postularet: cognoscens rex vtriusque voces de vero corde prolatas, reclamanti quidem ne perimeretur infantulus, iussit filium redonari, veram matrem eam esse cognoscens: alterius vero malitiam accusauit, quæ necato proprio filio, etiam suæ amicæ natum videre cupiebat extinctum. Hoc itaque magnum exemplum, & pręcipuum sapientię & prudētiæ eius indicium populus credidit vniuersus: & ex illo tanquam diuinum habentem sensum, omnes suspiciebant. Isti siquidem principes militiæ & duces erant ei in omni prouincia. In tribu quidem Ephraim. Vri: In regione autem Bethlehem erat Dochis: Dorēseni autem & maritimorum regionem Abinadas habuit sub potestate sua, duxitq; filiam Salomonis vxorem. Campus autem maximus erat sub Banaia filio Bachi, cui adiecta terra est ad Iordanem vsque protensa. Galaaditidem vero & Gaulanitem vsque ad Libanum montem, centum & sexaginta ciuitates maximas atque munitas habens sub se Gabiar, gubernabat eas. Achinadab autem totius Galileæ vsque ad Sidonem curam habebat, & ipse habens vxorem filiam Salomonis nomine Basima. Maritima vero quæ circa Arcen ciuitatem posita sunt, habuit Banach: Sabach autem montem Taurum, & Carmelum, & inferiorem Galilæam. Regionem autem vsque ad Iordanem fluuium cōstitutam, Basan disponebat. Semei autem sors Beniamitidis erat iniuncta. Gaber autem habuit regionem positam trās Iordanem, & super omnes hos vnus erat positus princeps. Mirabile itaque incrementum habuit & popul⁹ Hebræorum & tribus Iuda, conuersi ad terrę culturam. Nam pace potiti, & ad bella tumultusq; vlterius non abstracti, insuper & desideratam libertatem adepti, intemperantes erant circa substantias congregandas, & eas semper potius extēdendas. Erant autem regi & alij duces, qui Syrorum terras & alienigenarum à fluuio Euphrate distentas vsque ad Ægyptum gubernabant, tributa colligētes ex eis gentibus. Inferebant & eius mensæ quotidianæ ad regale conuiuium similæ coros triginta, farinæ sexaginta, boues saginatos decem, & de pascuis viginti, agnos saginatos centum. Hæc omnia pręter illa quę de venationibus capiebant, id est, ceruos & bubalos, & volatilia: sed & pisces quotidie ab alienigenis portabantur. Tantam vero multitudinem curruum habuit Salomon, vt quadraginta milia pręsepia equorum subiugalium essent, & pręter hos duodecim milia equites: quorum medietas quidem regem in Hierosolymis obseruabat, reliqui vero per vicos regios dispersi, manebant. Idem vero dux, cui commissa erat mensæ regalis expensa, etiam equis necessaria ministrabat, deuehens hęc ad locum vbi rex ipse morabatur. Tantam itaque deus præbuit Salomoni sapientiā ac prudentiam, vt etiam homines antiquos excelleret: & nec Ægyptijs qui sapientia omnibus differre videntur, comparatus, vel modicum minor esset, quorum vtiq; multum nimis sapientiam præcedebat. Transcendit autem sua sapientia etiam eos qui apud Hebręos tunc scientia clarere videbantur, quorum nomina nō præteribo. Erant autem Iethan & Heman, & Chacad, & Darda filij Samad. Composuit autem & libros de canticis & modulationibus quinque & mille, & parabolarum & similitudinum fecit libros tria milia: per vnumquodq; enim arboris genus parabolam dixit, ab hyssopo vsq; ad cedrum. Eodem modo & de iumentis, & de reliquis terrenis, necnon aquatilibus, & aerijs animalibus disputauit. Nullamq; naturam ignorabat, inexaminatamq; pręterijt: sed de omnibus philosophatus est, & disciplinam proprietatum eorum eminenter exposuit. Præstitit autem ei deus, vt etiam contra dæmones artem ad vtilitatem hominum & eorū curas edisceret: & incantationes instituit, quibus ægritudines soleant mitigari. Modos etiam coniurationum, quibus obstricti dæmones ne denuo redeant, effugantur, inuenit: & hæc cura hactenus apud nos multum præualere dinoscitur. Vidi etenim quendam Eleazarum de gente nostra, præsente Vespasiano & eius

3. Reg. 4
principes militiæ Salomonis
Sapientia Salomonis
Potestas in dæmones

q filijs

filijs & tribunis,alioq; simul exercitu,curantem eos,qui à dæmonibus vexabantur. Modus autem medicinæ fuit huiusmodi. Intulit naribus eius qui à dæmonio vexabatur,anulum habentem subter signaculum radicem à Salomone monstratam:deinde dæmonium per nares odorantis abstraxit,& repente cecidit homo. Postea coniurauit eum,iuramentum obijciens Salomonis, ne ad eum denuo remearet,id est,cantica quę ille composuit,edicens super eum. Volens autem satisfacere atque probare pręsentibus Eleazarus,hác se habere virtutem,ponebat ante eos,aut calicem aqua plenum,aut peluim: & demonio imperabat,vt egressus ab homine,hæc euerteret,& videntibus pręberet indicium quod hominem reliquisset. Quo facto,sapientia Salomonis cunctis innotuit: propter quam, vt omnes magnitudinem eius naturæ cognoscerent atque religionem, & vt nullius rei virtus de omni genere sub sole eum lateret,hæc dicere sum compulsus.

Audiens autem Hira rex Tyri,quia Salomon Dauid patri successit in regnum, & valde lætatus,quia Dauid eius erat amicus,misit ad eum salutans,& propter

3.Reg.5 pręsentia bona congaudens. Destinauitq; ad eum denuo Salomõ literas hęc habentes: Rex Salomon regi Hiræ. Scito patrem meum voluisse deo ædificare templum,& bellis frequentibus fuisse prohibitum : non enim primo desijt inimicos extinguere,donec eos tributarios sibimet subiugaret. Ego vero gratias ago deo pro pace pręsenti,propter cuius vacationem ei volo ędificare domum. Ipse nanque meo patri dixit,à me hanc esse ædificandam. Quapropter rogo,vt aliquos mitti iubeas cum meis ad montem Libanum,qui ligna secare possint:ad sectionem nanque syluarum Sidonij sunt doctiores nostris. Mercedes vero quas decreueris,ego incidentibus ligna prębebo. Legens autem Hira hanc epistolam, & in his quæ scripta fuerant delectatus,Salomoni ita rescripsit: Rex Hira regi Salomoni. Dignum est equidem vt benedicatur deus,quia tibi paternum præbuit principatum sapienti viro,& omni virtute pollenti: ego autem in his omnibus delectatus,quæcunque mandasti libentissime ministrabo. Incidens enim ligna procera & multa,cedrina pariter & cypressina,per meos ad mare destinabo:pręcipiens,vt ratibus factis,nauigantes ad locum quemcunque volueris, ea deponant,vt tui hæc ad Hierosolymam deferant. Sed & tu pro his præbe nobis frumenta,eo quod horum nobis esse videatur inopia. Quapropter supplicamus in hoc te esse solicitum. Harum igitur epistolarum hactenus exempla seruantur non in nostris solummodo libris,sed & apud Tyrios. Et si quis hęc voluerit integre cognoscere,rogans custodem monumentorum publicorum Tyrię ciuitatis,inueniet ea consona horum quę à nobis dicta sunt. Hęc itaque dixi, volens lecturos agnoscere,quia nil amplius extra veritatem proferimus: neque ex verisimilibus quibusdam,aut fallacibus,aut delectabilibus rebus hanc historiam componentes,examinationem quidem fieri declinamus,& vt nobis credatur,exigimus:imò in nullo potius hæc recipi deprecamur, nisi adhibita probatione,& manifestis indicijs veritatem ipsius virtutis aperiamus. Rex itaque Salomon dum ei fuissent literę Tyrij regis allatę,eius voluntatem & fauorem valde laudauit,& ea quę poposcerat,repensauit:misitq; singulis annis tritici triginta milia coros,& totidem olei batos. Batus autem capit sextarios septuaginta duos. Eandem vero ei mensuram etiam vini prębebat. Amicitię siquidem Hirę & Salomonis ac potius largitates creuerunt,& iurauerũt has esse iugiter permãsuras. Rex autem indixit omni populo tributa triginta milia operariorum,quatenus opus præ multitudine sine labore constaret, diuisitq; eos valde prudenter. Decem milia enim fecit incidere vno mense in Libano monte, vt duobus mensibus remeantes ad propria,requiescerent, donec iterum illa viginti milia definito tempore suum opus implerent. Ita contingebat vt quarto mense priores denuo ad laborem remearent. Super hos enim laboratores procurator institutus erat Aduram. Erant autem ex his quos reliquerat Dauid ad portandos lapides aliamque materiam,septuaginta milia virorũ,& eorum qui lapides incidebant

debant octoginta milia, & eorum præpositi tria milia trecenti: velociterq; seca bant lapides eximios ad fundaméta templi, quos primitus poliebant & copulabant in montibus, & ad ciuitatem ita deferebát: fiebantq; hæc non solum à prouincialibus structoribus, sed etiam ad artificibus quos miserat rex Hira.

Ædificatio templi, vasorum, & ornamentorum. Caput III

COepit autem Salomon ædificare templum anno quarto regni sui, mense secundo, quem Macedones Artemision vocant, Hebræi autem Hiar: anno quingentesimo secundo filiormu Israel profectionis ex Ægypto. Post mille autem & viginti annos aduentus Abraham in Chananæá de Mesopotamia: à tépore vero diluuij anno millesimo quadringentesimo quadragesimo: ab Adá autem protoplasto vsque ad ædificationem templi Salomonis præterierunt anni simul tria milia, centum & duo, qua tempestate cœpit ædificare templú. Túc siquidem vndecimum iam in regno Tyri Hira annum habuit. A Tyri vero cõditione vsque ad ædificium templi, fuit tempus annorum quadraginta & ducentorum. Deposuit itaque rex fundamenta templi in nimia terræ profunditate, de lapidibus valde fortissimis, & qui possent longo tempore permanere: quiq; constipati sibique conferti, terræ pauimentum & fortitudo superædificati operis essent: & propter inferiorem sui fortitudinem, sine defectu impositam magnitudinem & pretiosam vnà pulchritudinem sustinerent: quę vtique fundamenta non minus pondus habitura erant, quàm alia, quę erant tāta celsitudine & fastigio, quasi ad instar mundi, & ad magnificentiam fabricanda. Eleuauit itaque templum vsque ad cameram ex lapide albo constructum, cuius altitudo fuit sexaginta cubitorum, & longitudo tantundem, latitudo autem viginti. Super hoc autem erat aliud ædificium æqua mensura, ita vt esset omnis altitudo templi cubitorum centum viginti: eratq; cõuersum ad orientem. Cuius vestibulum habebat longitudinem cubitorum viginti, quantam & latitudo templi: latitudinem vero cubitorum decem, in altitudinem surgens cubitis centum & viginti. Ædificauit autem in circuitu templi triginta paruulas domus, quę sui copulatione totum tēpli spatium extrinsecus ambiebant. Nam & ingressus earum ita fecit ad inuicē, vt ex alia intraretur ad aliam. Harum nanque singulæ domus latitudinem quidem habebant quinque cubitorum, & tantundem longitudinis. altitudinis vero viginti. Erant autem superædificatę his alię, & rurius alię super eas æquales & mensuris & numero, ita vt omnem altitudinem haberent proxime sicut dom9 inferior: superior nanque circumædificata nõ erat, operiebatque eas camera cedrina. & domibus quidem singulis erat hoc proprium & imputribile tegumentum. aliarum vero erat tectum longissimis in commune trabibus adopertum, & cuncta tegentibus: ita, vt medij parietes ab eis trabibus constipati, firmiores existerent. Cameras vero quę sub trabibus erant, de lignis eisdem fecit, cælatis opere laqueario, auroque vestitis. Parietes autē cedrinis tabulis exornauit, eisque pariter deaurauit, vt omne templum nimis effulgeret, & vultus ingredientium faceret auri lumine resplendere. Fabrica vero totius templi multa arte confecta est de lapidibus politis, arteq; compositis, & nimis lympide constitutis: ita, vt neque mallei, neque alterius instruméti fabrilis aliquod considerantibus appareret indicium: sed pręter hunc vsum omnis materia congruenter explicita videretur, vt naturali harmonia potius quàm ferramentorum crederetur necessitate confecta. Excogitauit autem rex ascensum superioris domus per latitudinem parietis efficere: non enim habuit ianuam grandem ad orientem, sicut domus inferior: sed à lateribus erant ingressus ianuarum valde paruarum. Vestijt autem templum intrinsec9 de lignis cedrinis, vncinis fortibus colligatis, quatenus hoc pro munimine & fortitudine magna constaret: diuisitque templum in duas partes, vt interior quidem domus viginti cubitorum adytum esset, quadraginta vero cubiti, quę à templo secernerentur. In pariete vero diuidente adytum à reliquo tēplo, ianuas de cedro statuit, auro multo & diuersis historiarum cælaturis ornatas:

3.Reg.6. Supputat. annorum ab Adam usq; ad ædificationem templi

Digestio structuræ templi

tas:suspenditq; ante eas vela ex magnis colorum floribus:id est,hyacinthi & purpuræ & coccini & byssi mollissimi splendidissimiq; contexta. Recondidit autem in Adyto quod erat latitudine cubitorum viginti, & totidem longitudine, duo Cherubim ex auro purissimo,habebantq; vtraque altitudinem cubitorum quinque. Duæ alę erant vni Cherubim quinis cubitis extēsæ. Quapropter nō procul à semetipsis aberant,ita vt alis suis vna tangerent parietem australem: alia vero positum ad aquilonem:alię vero alę semetipsas contingentes, arcam quæ in medio posita erat,operiebant. Hæc vero duo Cherubim, nullus qualia fuerunt,dicere vel conijcere potest. Strauit autem pauimentum templi petalis aureis:posuitq; in porta templi ianuas secūdum altitudinem parietis mensuratas, habentes latitudinem cubitorum viginti,easq; pulcherrime deaurauit: & vt breuiter dicam,nullam partem templi reliquit extrinsecus & intrinsecus,quę nō esset deaurata:operuitq; similiter has etiā ianuas sicut interiores,velis varie decoratis. Porta vero vestibuli nihil habuit horum. Misit ergo rex Salomon ad Hiram,& ab eo accepit artificem nomine Chiram, habentem matrem ex genere Neptalim,& patrē Vriam generis Israelitici:hic totius quidem operis erat edoctus,præcipue tamen artifex ad operandum aurum & argentum & æs,per quem scilicet vniuersa pro volūtate regis in templo sunt diuersis machinationibus adimpleta. Fecit autem is artifex Chiram duas columnas æreas cum canalibus,cauatione quatuor digitorum, quarum erat proceritas decem & octo cubitorum, & ambitus in circuitu duodecim cubitorū,& superposuit vtrique columnæ capitella fusilia liliata,altitudine cubitorum quinque, super quas erant ærea retia facta,quæ operiebant lilia capitum columnarum,de quibus retibus pendebant bini ordines malogranatorum ducētorum. Harum siquidem columnarū, aliam quidem constituit in parte dextra ante portam in vestibulo templi,vocauitq; eā thalamum Iachin,aliam vero in parte sinistra,quam nominauit Booz. Fudit autem & mare æneum in schemate hemisphærij,quod opus ęreū propter sui magnitudinem,mare vocatum est. Erat enim velut cantharus ingens, habebatque eius diametrum,id est,ab angulo vsque ad alium angulū,cubitos decem,& crassitudo eius erat fusilis digitorum quatuor:habebatque fūdum in medio aluei sui loco,opere rotundum,• quinque coronis explicitum. Huius diameter erat cubiti vnius. Circūstabant autem in hoc mari vituli duodecim, respicientes singuli ad quatuor regiones ventorum,hoc est,tres vituli per vnamquāque regionem: quorum terga intus respiciebant,& super eos hemisphærium incumbebat. Cuius hemisphærij rotunditas ad interiora tendebat,capiebatque hoc mare batos tria milia. Fecit autem decem cantharis bases ęreas quadrangulas,& vniuscuiusque latitudo fuit cubitorum quinque,longitudo quatuor, altitudo sex, conclusumq; est opus particulariter. Ita vero ordinatum erat, Erant columnæ quatuor quadrangulæ,per angulos stantes,latera basis ex vtraque parte in se habētes inserta:erantq; trine diuisa,& singulus eorum locus habebat cælaturas suas, id est, alibi erat leo,alibi taur9,alibi aquila:& in columnellis similiter per latera erāt huiusmodi cælaturę,quasi crispantibus plectulis factæ,quarum altitudo fuit cubiti vnius & dimidij. Erat mirum videre orbes rotarum,quemadmodum erāt cęlatę,basium iunctę lateribus. Angulos vero superiores concludebant humeris,expansis vtique & manibus animalium:super quas sedebat fundus canthari reclinatus:id est,incumbens super manus aquilæ,vituli & leonis:quod opus erat sibimet ita coaptatum,vt naturaliter insertum quodammodo videretur. Inter hęc autem erant & arbores cęlatę palmarum. Huiusmodi ergo erant decem bases effectę. Fecit autem ad hęc decem cantharos rotundos æreos,quorum singuli ferebant quadragenos coros,eratq; altitudo eorum quatuor cubitorum,& tātundem ab alterutris eorum labia recedebant:posuitq; hos decem cantharos super decem bases,quę vocabantur Melchenoth, quinque cantharos statuens à parte sinistra templi,quę erat ad Aquilonem, & totidem à latere dextro ad australē

Duo Cherubim

3.Reg.7

Columnæ æreæ

Mare æneum

Alias decem

Canthari ærei

ſtralem partem,reſpiciētes ad orientem:quo etiam mare conſtituit aqua plenū: diſpoſuitque amare,vt ingredientes ſacerdotes templum,in eo lauarent manus ac pedes, aſcenſuri ſcilicet ad altare:cantharos autem ad animalium interiora diluenda,ſimul & pedes eorum,quę erant holocauſtis imponenda. Fecit autem & altare æreum,cubitorumviginti longitudine & totidem latitudine,altitudine vero decem,ad holocauſta celebranda. Fecitq; eius vaſa omnia ærea:inſuper & ollas,& caldarias,& trullas,& harpagones:& omnia operatus eſt ex ære, cuius ſplendor & pulchritudo ſimilis erat auro.Obtulitq; rex multitudinem menſarū, & vnam quidem valde præcipuam auream, ſuper quam ponebant panes dei:& huic proximas decem milia altero modo factas:ſuper quas vaſa iacebant,id eſt, phialæ & pateræ,aureæ quidem decem milia,argēteæ vero quadraginta milia. Fecitq; candelabra decem milia,ſecundum pręcepta Moſi: ex quibus vnum in templum recondidit,vt per diem luceret ſecundum legem:& menſam vnam,ſuper quam poſiti erant panes ad partem templi,reſpicientem ad aquilonem,è diuerſo poſitam candelabri,quod in auſtrali parte conſtituit. Aureum vero altare inter hęc medium erat. Hęc enim omnia domus habuit quadraginta cubitorum ante velum adyti,vbi erat arca recondita. Fecit itaq; rex vaſa vini fuſilia octoginta milia:& phialas aureas decem milia,argenteas vero duplici numero: pateras vero aureas ad offerendam in eis ſimilam conſperſam ad altare,octoginta milia:& argenteas duplici numero. Crateras autem in quibus ſimilam cum oleo fermentabant,aureas quidem quinquaginta milia, argenteas vero duplici numero. Menſuras autem ſimiles eis quę Moſaicæ vocabantur & aſſerones,aureas quidem viginti milia,& argenteas dupliciter. Thuribula vero aurea quib9 offertur incenſum viginti milia: ſimiliter & alia thuribula,in quibus portabant à maiore altari ignem ad minus altare quod erat in templo, quinquaginta milia. Stolas autem ſacerdotales Pontificibus,cum his quę pendebant ad pedes,& ſuperhumerales & rationales,ex auro & gemmis mille. Corona vero in qua deū Moſes ſcripſerat,vna fuit:& ad hanc diem vſque permanſit. Sacerdotales autem ſtolas ex byſſo contextas,& zonas purpureas cum cingulis,decem milia,& tubas ſecundum pręcepta Moſi ducenta milia. Item ſtolas Leuitarum hymnos dicentium,ex byſſo ducenta milia:& inſtrumenta muſica, & ad hymnos dicendos adinuenta,quę vocantur Nabla,& Cinnira,ex electro conſtituit quadraginta milia. Hęc enim omnia ad honorem dei Salomon copioſe,& magnifice fabricatus eſt:in nullo parcus exiſtens,ſed circa ornamenta templi vſus eſt præcipua largitate,quę etiā in theſauris dei recondidit. Circumdedit autem templum per ambitum vniuerſum,quod propria quidem lingua Giſon,Latine vero maceria ſeu cancellus nuncupatur,tribus cubitis erigēs eius altitudinem,vt ab ingreſſu templi cæteros prohiberet,& ſolis ſacerdotibus hoc licere ſignificaret. Extrinſecus autem huius templi aliam ędificauit aulam,quadrangulo ſchemate factā,erigens maximas porticus atque latas,& portas excelſas & amplas per quatuor mundi partes in ea conſtituens: quarum ſingulæ ad vnumquenque ventum quatuor angulis attendebant, vbi ianuas aureas collocauit. In hoc ergo ſacrarium,omnes populi quibus purgatio & obſeruatio legitimorum inerant, introibant. Siquidem mirabilis,& omni ſermone præcipua fuit,& ſi dici poteſt,etiam contemplationem viſionis ipſius excedebat aula,quę foris erat. Magnas enim effodiens profunditates,quas propter infinitam celſitudinem nō poterat aliquis ſine terrore conſpicere,& erigens fabricas in quadringentis cubitis, earum altitudines ęquales vertici montis in quo tēplum ædificabatur, effecit:& propterea aula quę erat exterius ſub diuo, facta erat ęqualis cum templo. Circundedit autem porticibus hanc aulam,duplicibus columnis eas ex lapide naturali portantibus,quarum camera erat de cedro,&laquearibus exculptis:baſes autem in his omnibus fecit argenteas.

Altare æreum

Vaſa

Menſa aurea

Candelabra

Altare aureum

Cratera

Thuribula

De ſacerdotalibus ſtolis

De corona aurea

De arca domini,& precibus Salomonis ad deum,& hoſtijs. Cap. IIII

3.Reg.8 QVum hæc igitur opera & magnitudines, & decores ædificiorum, atque sacrorum templi ministeriorum, rex Salomon septem annis expleſſet, diuitiarum magnam faciens & velocitatis oſtenſionem, vt quilibet inſpiciens, omni tempore putaret expleri vix potuiſſe, quę ſic breuiter viſus eſt quantum ad operis templi magnitudinem terminaſſe: ſcripſit principibus & Hebræorum ſenioribus, iubens omnem populum ad Hieroſolymam conuenire, viſurum ſimul & templum, & dei arcam ibidem portaturum. Quumq; nūciatum fuiſſet omnib9, vt ad Hieroſolymam properaret, vix conuenerunt ſeptimo menſe, qui lingua patria Theſria, à Macedonibus Hyperberetæus appellatur. Eodem tempore etiam feſtiuitas concurrit Scenopegiæ, id eſt, poſitionis tabernaculorū, quę ſatis apud Hebręos excelſa atque pręcipua eſt. Portantes itaq; arcam & tabernaculum quod fixerat Moſes, & omnia vaſa ad miniſterium ſacrificiorum dei conſtructa, introduxerunt in templū. Præcedebat autem eam cum hoſtijs & ipſe rex, & populus vniuerſus, & Leuitæ libaminibus & multo ſacrificiorum ſanguine iter totum implentes, & incenſum infinitum, & hoſtiarum multitudinem portantes, ita vt omnis vndique aer impleretur, & etiam longe conſiſtentibus odor ſuauitatis occurreret, & agnoſcerent aduentum dei, & habitaculum ſecundum humanam opinionem crederent in nouam domum ei nuper dicatam eſſe faciendum. Nam neque hymnos dicentes, neque choros agentes, donec peruenirent ad templum, aliquo modo quieuerunt. Hoc itaque modo arca migrata eſt. Quumq; iam eam in adytum oporteret induci, alia quidem plebs receſſit: ſoli vero ſacerdotes qui portauerant eam, inter duo Cherubim collocauerūt, quę eam ſuis alis complexa ſunt. Sic enim erant ab artifice fabricata, vt arcam velut quodam tabernaculo, aut cameratione protegerent. Habuit autem arca nihil aliud, quam duas tabulas lapideas, quę decē verba à deo Moſi dicta in mōte Sina, ſcripta retinebant. Candelabrum vero & menſam, & altare aureum ſtatuerūt in tēplo, ante adytum in eiſdē locis, in quibus & olim in tabernaculo poſita erant, & quotidiana ſacrificia miniſtrabant. Altare vero æreum ſtatuit ante templum contra ianuas, ita vt eis apertis, ad faciem eſſent videntium ſacrificia, & hoſtiarum maximę opulentię: reliqua vero vaſa congregans intus in templo recondidit. Quumq; omnia ſacerdotes circa arcā conſtituiſſent, egreſſi ſunt: & repente non quidem metuēda, neque qualis hyemali tempore imbre plena ſolet nubes aſſiſtere, ſed diffuſa & temperata effluxit, & templum omne compleuit: & facies quidem ſacerdotum obumbrauit, ita vt ſe inuicem videre non poſſent: mentibus autem omnium phantaſiam quandā & opinionem prębuit, quaſi deus deſcendiſſet in templum, & libenter habitaret in eo. Talem quidem opinionem hanc omnes habuerunt. Rex autem Salomon de loco vbi ſedebat exurgens, fecit ad deum verba, quę diuinæ naturæ credidit eſſe decentia: Tibi, inquit, domine perpetuam domum, quam ipſe fabricatus es, eſſe nouimus cœlum & terram, ſimul & mare: & quum tibi nequaquam hęc vniuerſa ſufficiāt, hoc tuo nomini cōſtitui templum, vt ex eo orationes ad te ſacrificantes & immolantes, emittamus in aera: & confidamus, quum nobis ſis pręſens, neq; à tuis ſedibus procul abſis. Vt enim omnia videas, & audias vniuerſa, neque à loco vbi nunc habitas, recedens, omnibus vicinus es: & vnicuique nocte dieque cogitanti ſemper aſſiſtis. Quumq; hęc dixiſſet ad deum verba, conuertit ſe ad populū, manifeſtans eis dei potentiam & prouidentiam eius: quod Dauid eius pater omnia futura, ſicut iam multa prouenerant, & forent ventura reliqua, prædixiſſet, quod ipſe quoq; nondum nato impoſuit ei nomen, & quod templum ipſe ędificaturus eſſet, & primus poſt obitum patris regnaturus: & quum omnia ſecundum ipſius fierent prophetiam, ſupplicabat vt deo benedicerent vniuerſi, & in nullo de eius promiſſionibus deſperarent, quas pro eorum felicitate prædixerat, ſed crederent hæc implēda ex his quæ fuerant iam tranſacta. Quumque hæc dixiſſet ad populum, expanſis manibus, ait: Operibus quidem impoſſibile eſt, vt valeant homines pro

nes pro his quæ meruerint, deo munera debita compensare. Diuinitas enim nullius eget, & omnium rerum compensatione superior est. In quo enim alijs animalibus per te domine meliores sumus effecti, in eo tuam benedicimus maiestatem: & pro his quæ stirpi nostræ tribuisti pius, necessarium est gratias agere populum Hebræorum. Nullum enim alium magis optamus habere propitium, & in eo tuam circa nos deuotionem cognoscimus per munera, quia per te est nobis vox quam ex aere habemus, & per eum iterum nouimus ascendentem. Per hanc ergo gratias tibi referimus primitus de hoc templo, quod ex inuisibili ad tantam gloriam prouexisti: deinde pro meipso, cui omnia vsque ad præsentem diem, sicut à te prædicta sunt, condonasti. Supplico ergo de cætero, vt mihi ministres quæcunque deum hominibus honoratis præbere possibile est: & nostrá domum omnibus bonis adaugeas, sicut Dauid meo patri & viuenti & circa obitum promisisti: & quomodo apud nos manebit regnum, & genus illius infinitis regum successionibus fiet honorabile. Hæc ergo nobis largire quæ sufficiant, meisq; filijs virtutem quæ tibi sit grata, concede. Super hæc autem exoro, vt pars aliqua tui spiritus in hoc templo habitet, quatenus & in terra circa nos esse videaris. Tibi siquidem habitatio parua est etiam omne cœlum, & alueus qui sub eo est omnium existentium, non dicam hoc paruissimum templum, quod precor vt custodias ab omni vastatione bellorum, & tanquam proprie possessioni feras auxilium. Supplico pariter, vt si quando peccauerit populus tuus, deinde plaga quadam pessima peccato digna, à te terris illata fuerit, aut sterilitas, aut corruptio, aut fames, aut huiusmodi passio quam tu iuste transgressoribus soles inferre, prouenerit, & congregatus ad hoc confugerit templum, rogando te vt à peste saluetur, exaudibilis ei effectus, velut intus habitans, misericordiam præbeas, & à malo suæ calamitatis euellas. Hoc auxilium non Hebræis solummodo à te rogo conferri precantibus, sed etiam si à totius terræ finibus quidam aduenerint, aut de quolibet loco & pro aliquo bono preces effuderint, exaudi clemens, & postulata concede. Sic etenim omnes agnoscent quia tu quidem ipse à nobis tibi domum fieri voluisti: nos autem non inhumani naturaliter sumus, quando non eos qui contribules non sunt, extraneos iudicamus, sed communiter omnibus tuum adiutorium & bonorum effectum adesse suppliciter exoramus. Hæc dicens, iterum prostratus in terra, & diutius adorans deum post ista surrexit, & in templo obtulit hostias, & replens illud sacrificijs, manifeste deum vidit sacrificia grate suscipientem. Ignis enim ex aere descendens omnibus videntibus ad altare, hostias totas abripuit & absumpsit. Hac igitur apparitione monstrata, populus quidem manifestationem hanc esse diuinæ habitationis in templo conijciens, procidens adorauit in terra. Rex autem cœpit benedicere deum, cunctosq; vt hoc facerent adhortari, habentes iam circa se diuini fauoris indiciũ, vt quæ orarent, semper sibi ab illo talia prouenire scirent: & vt mentem suam puram ab omni malitia conseruarent ad iustitiam diuinamq; culturam: & ad seruanda mandata, quæ per Mosen eis clementia diuina contulerat: quia sic foret felix gens Hebræorum, & totius generis humani beatior. Rogabatq; pariter, vt in memoria haberent, quemadmodũm bona præsentia conquisissent, eaq; firmiter tenerent: & maiora & ampliora de cætero sustinerent. Non enim percepta hæc solummodo propter pietatem atque iustitiam, sed etiam obtinenda per hæc curarent: quia esset apud homines præcipuum non tantum aliquid conquirere, quantum acquisita seruare, & nihil pro eorum amissione delinquere. Hæc ergo loquutus ad populum, dimisit ecclesiam, quum sacrificia celebrasset pro se & vniuersis Hebræis, id est, vitulos quidem viginti duo milia, oues centum & viginti milia. Tunc enim primum in templo sacrificia celebrata sunt, & in eo epulati sunt omnes Hebræi cum vxoribus suis & filijs. Insuper etiam & festiuitatem quæ vocatur Scenopegia, faciens, ante templum clare nimis & magnifice diebus quatuordecim, rex cum omni populo pariter epulatus est. Quumq; hęc fuissent suffi

Numerus hostiarum quas Salomon obtulit in templo.

cienter exhibita, nihilq́; deesset circa pietatis diuinæ culturam, dimittente rege, singuli ad propria remearunt: agentes gratias regi propter prouidentiam quam habuisset, & opera quę fecisset: & orantes deum, vt eis regem pręberet longæuo tempore Salomonem: agebantq́; reuertentes cum gaudio suum iter, & cum delectatione hymnos decantantes, ita vt ea iucunditate sine labore ad propria remearent. Sic itaque dum arcam induxissent in templum, eiusq́; magnitudinē vidissent pulchritudinēq́;, sacrificijs maximis festiuitatibus impartitis, ad suas ciuitates singuli sunt regressi. Apparuit igitur regi per somnium deus, significās, quod
3.reg.9 eius exaudisset orationes, & quod conseruaret templum, & in eo semper habitaret, nepotibus scilicet eius & omni multitudine facientibus iustitiam, ipsumq́; primum, si in patris sui monitis permaneret, ad excellētiam & infinitum cumulum felicitatis asseruit vehendum: & regnaturos semper in ea prouincia ex eius esse genere principes, & de tribu Iuda: Si vero mandata eius contēneret, obliuioniq́; mandaret, & peregrinos imitatus coleret deos, esset radicitus abscindendus: & neque reliquias ex eius genere mansuras, sed ne Israel vlterius nominandos, populumq́; terra quam patribus eorum dederat, & multis iustificationibus esse priuandum: multisq́; bellis & malis exterminatos, & à terra quam eorum patribus præbuit eiectos, incolas alienæ terræ esse pręciperet: templum quoque nunc ædificatum incendendum diripiendumq́; cōtraderet inimicis, sed & ciuitates hostiū manibus subuertendas: & eorum ærumnas faceret fabularum relatione dignissimas, & propter magnitudinem nimię infelicitatis incredulas: ita vt vicini eorum audientes mirarentur calamitates, & causas inquirentes pro quibus Hebræi tali odio haberentur à deo, qui primitus ab eo fuerint ad tantæ gloriæ atque diuitiarum culmen euecti, ab his qui relinquerentur audirent, quia pro peccatis & pręuaricationibus legum paternarum talia pertulissent. Hæc enim ei per somnium deum dixisse conscriptum est.

De regia Salomonis extructa: & ænigmatis. Cap. V.

3.Reg.7 POst templi vero fabricam, quam prædiximus septem annis fuisse perfectam ædificium domuum regalium construere cœpit, quod tredecim annis vix impleuit. Non enim huiusmodi erat feruēs studium sicut in templum. Sed illud licet esset quidem grande, & operatione mirabile, & cunctis simul inopinabile, cooperante deo cui fiebat, terminum in his annis accepit. Regiæ vero domus multum templi dignitate minores erant, cum neque materia tanto tempore aut largitatis fuisset opulentia præparata: & eo quod regum habitatio, & non quasi dei futura, tardius esset effecta. Hæc quidem secundum felicitatem Hebraicæ religionis, ac merito regis ędificata sunt: quorum totam expositionem & ordinem dicere necessarium est, vt ex hoc omnes conijciant magnitudinem, cum legentes viderint huius rei descriptionem: Erat magna nimis basilica & pulchra: hæcq́; innumera columnarum multitudine portabatur: quam ad iudicia rerumq́; cognitiones distribuit, vt posset capere populi multitudinem ad iudicia venientem. Cuius longitudinis magnitudo erat cubitorum centum, latitudinis vero quinquaginta, altitudinis autem triginta: columnasq́; quadrangulatas omnes habebat: regebaturq́; cedro opere Corinthio, phialis æqualibus, & scutulis mira arte cælatis: eratq́; robusta, & varijs decoribus exornata. Item alia erat basilica in medio totius amplitudinis constituta, habens latitudinem cubitorū triginta & contra templum validis columnis extensum: eratq́; in ea solium valde decorum, in quo sedens rex iudicia proferebat. Huic erat iuncta alia quoque reginæ basilica, & reliqua habitacula & sedilia, vbi post causas explicitas residebant, strata omnia tabulis cedrinis. Et alia quidē ædificauit ex marmoribus decē cubitorū, alia vero tabulis vestita sectilibus & pretiosissimis, exornauit secundum decus templorū, & miraculum habitationū regalium, cuius pulchritudo tribus ordinibus opere intexta Assyrio. Quarta vero pars cælaturis ornata, miraculū artis vidētibus offerebat. Erātq́; illic sculptę arbores, & vniuersa poma, quasi

in ramis & ex eis pendentibus folijs obumbrata, ita vt propter miraculũ ſubtilitatis agitari quodámodo putaretur: alia vero pars dealbata erat, & varijs depicta coloribus. Aedificauit autẽ ſuper hęc domus alias epularum, porticus valde protenſas, in domo regali poſitas, inter quas vnam fecit omnino præclará ad regum conuiuia neceſſariá, & vndiq; deauratam: necnon & omnia alia vaſa quæcunq; ſunt epulis opportuna, fecit ex auro. Difficile nanq; eſt enumerare magnitudinem & varietatem domorũ aularumq; regaliũ, quanta erãt magna, & quanta harum inferiora, & quanta ſub terra quę videri non poterant: necnon & pulchritudinem ſolariorum & viridariorũ, quæ erant facta delectabiliter ad aſpectum, quo exuſta corpora poſſent ab æſtus ardore refugere. Et vt breuiter dicá, totam regiam domũ, ex albo lapide, & cedro, & auro & argento ſplendide nimis & opulentiſſime inſtruxit. Cameras & parietes veſtiuit auro: & eo modo quo dei templum reſplendentes exhibuit. Fecit & ex ebore ſoliũ magnitudine nimis eximium, & cęlatum ſchemate tribunalis: habebatq; ſex gradus, & in ſingulis eorũ ex vtraq; parte duo leones ſtabant, & in ſuperioribus gradibus alij totidẽ: in reclinatione vero manus erant portantes regem: eratq; ipſa reclinatio in vitulo reſpiciente poſt tergum, & ex omni parte tribunal auro circundatum. Hæc Salomon viginti annis ædificauit. Cui multum aurum & argẽtum Tyri rex Hira ad ædificium contulit: & inſuper ligna cedrina & cypreſsina, quem Salomon quoque magnis compenſationibus redonauit, mittens ei per ſingulos annos triticum viuum & oleum, quibus maxime indigebat rebus, eo quod habitaret in inſula ſicut prædiximus. Ad hęc autem & ciuitates Galileæ regionis viginti numero, nõ procul à Tyro poſitas condonauit. Quas dum circuiſſet atq; conſideraſſet, diſplicuiſſetq; ei donum, mittens ad Solomonem dixit ſe ciuitatibus non egere, & ex tũc hæ appellatę ſunt terra Chabulan. Chabulan etenim interpretatum lingua Phœnicia, diſplicere ſignificat. Miſit itaq; prædictus rex Hira ad regem Salomonem, rogans eum, vt quædá ſophiſmata & verba parabolarum quæ ei direxerat aperiret, & quęſtionum difficultates abſolueret. Qui cum eſſet aſtutus & intelligens, nihil horum ignorans, ſed in omnibus ratione præualens, & eorũ cauſas agnoſcens, omnes obſcuritates earum perduxit ad lumen. Meminit autẽ horum duorum regum & Menáder, qui ex Phœnicia lingua antiquitates Sidoniorum in vocem conuertit Græcam, ita dicens: Moriẽte autem Abybalo, ſucceſsit in eius regnũ filius eius Hira, qui dum vixiſſet annis quinquaginta tribus, regnauit triginta quatuor. Hic effodit amplũ terrę ſpatium, & auream columnam quę eſt in Iouis templo dicauit: inſuper & lignorum materiam à monte Libano incidit ad tecta templorum, & deſtruens antiqua ſacraria templum ędificauit Herculis & Haſtartę, & primum Herculi hoc erexit menſe Piritio, & cõtra Eucheos tributa non reddentes egit exercitum: eiſq; ſibi ſubiectis denuo remeauit. Huius temporibus erat Abdemonis filius iuuenculus, qui ſemper prępoſitiones, quas imperaſſet Hieroſolymorum rex, euincebat. Meminit autẽ etiam Dios historiographus ita dicens: Abybalo moriente filius eius Hiram ſucceſsit. Hic partẽ ciuitatis poſitam ad orientem diruit, & maiorem vrbem effecit, & olympici Iouis templum deſtruens, mediũ locum ciuitati coniunxit, & aureis anathematibus exornauit: aſcendenſq; in montem Libanũ, ſyluam maximam ad ſacrorũ ſecuit ędificia. Adiecitq; ad hęc: regem Hieroſolymorum Salomonem miſiſſe ad Hiram Tyri regem figuras quaſdam, & petiſſe ab eo ſolutionẽ, ita, vt ſi non poſſet diſſoluere, ſoluenti pecunias daret. Cumq; fateretur Hira nõ poſſe ſe illas ſoluere, multaq; foret pecuniarũ detrimenta paſſurus: per Abdimum quendam Tyrium quę propoſita fuerant ſoluta ſunt: & alia ab eo propoſita quę ſi Salomon nõ ſolueret, Hirę regi pecunias multas daret. Et hęc quidem Dios ſic dixit. Cumq; rex Salomon videret muros pro munimine turribus indigere, aliaq; tuitione (nam ſecundum ciuitatis meritum oportebat etiam copioſam firmitatem eſſe murorum) hæc effecit, & turribus præcipuis ciuitatem circundedit.

Munera Hira

3. Reg. 9

Aenigmata Hirę à Salomone ſoluta

Vrbes

principes quingentos & quinquaginta: qui super eos omnem à rege potestatem perceperant, vt eos docerent opera negotij sui, in quibus necessaria esse viderentur. Fecit autem rex etiam multas naues in sinu Ægyptiaco maris rubri, in quodam loco qui Asiongaber appellatur, non procul à ciuitate Elana, quæ nunc Beronice vocatur. Hæc enim regio fuit primitus Iudæorum. Habuit autem ad ædificandas naues beneficia regis Hiræ. Ipse nanque ei & multos viros gubernatores, & in marinis rebus edoctos misit: quos iussit nauigare cum dispensatoribus suis ad locum qui olim Ophyra, nunc Terra aurea nuncupatur (est autem in India) vt aurum deferrent: & colligentes quadringenta talenta, ad regem denuo sunt reuersi. Igitur reginam Ægypti & Æthiopiæ sapientia plenam, & alijs valde mirandam, audientem crebro Salomonis virtutem atque prudentiam, & habentem desiderium eius multum, & eorum quæ illi de rege quotidie dicebantur, ad semetipsam adduxit: vt experimento ei & non auditu potius satisfacere posset: quando opinio mandax sæpius inuenitur, & pro referentis narratione suscipitur. Cum ergo ad eum venire voluisset, vt in præsenti sapientiæ eius experimenta perciperet, studuit etiam quæstiones proferre, & earum solutiones exigere. Venit ergo Hierosolymam cum magna gloria, & apparatu multo diuitiarum, cum auro & aromatibus & lapidibus pretiosis: eamq; rex grate suscepit, & circa eam in omnibus extitit largissimus: & propositiones sophismatum intellectu suo concipiens, velocius quàm sperari poterat, soluebat. Cuius illa sapientiam ita se trãscendentem, & potiorem quàm audierat agnoscens, vehementer obstupescebat: & maxime culmina domorum regalium mirabatur: earumq; pulchritudine mira & magnitudine delectabatur egregia: nihilominus & dispositione varia fabricarum, in qua multam regis prudentiam, astutiamq; cernebat: plus tamen eam obstupescere faciebat domus quæ sylua Libani vocabatur, & quotidianarum opulentia cœnarum: & apparatus eius, & ministerium: & vestes ministrantium, eorumq; decens circa suum officiũ disciplina: præcipue tamen sacrificia quæ quotidie deo celebrabantur, & sacerdotum circa hæc ministerium, nec non Leuitarum maxima diligentia. Hæc videns diebus omnibus nimis admirabatur. Et cũ non posset tacere miracula quæ videbat, verbis voluntatem sui cordis aperuit, dicens ad regem, quibus suam mentem victam esse monstrauit: Cuncta, inquit, ô rex quæ per auditum veniunt ad notitiam, cum quadam incredulitate seu dubitatione suscipiuntur: tuorum vero bonorum quæ & ipse in te possides, hoc est, sapientiam & prudentiam, & quæ tibi præstantur ex regno, non est mendax fama, sed vera, licet multo minor, quàm in præsenti conspicio. Nam opinio aliquid auribus suadere nititur: dignitas vero rerum non ita fieri nota, sicut aspectu & ipsa præsentia comprobatur. Ego siquidem neque his quæ nunciabãtur propter multitudinem & magnitudinem credens, multa potiora conspexi, & beatum iudico populum Hebræorum, seruosq; tuos pariter & amicos, qui quotidie tuo vultu fruuntur, & sapientiam audire promerentur. Quis etiam non benedicat deum, sic hanc diligẽtem prouinciam & eius habitatores, vt te ad regni culmen eueheret? Ostendens autem post hæc verba quemadmodum eius regis habuisset affectum, etiam muneribus aperuit suæ mentis indicium. Viginti nanque auri talenta regi dedit, & aromatum innumeram multitudinem, & lapides pretiosos. Dicunt autem quod & radicem balsami, quam hactenus fert nostra prouincia, ipsa dederit regi. Cui etiam è diuerso Salomon bona multa donauit, & maxime quæ ipsa desideranter eligeret: nihilq; fuit, quod postulanti non præberet: proniusq; dabat, quæ illa peteret, quàm quæ ipse offerret: eamq; suæ largitatis munere præcurrebat. Regina siquidem Ægyptiorum & Æthiopię dans rursumq; dona recipiẽs, quę prędiximus, ad propria remeauit.

3.Reg.10

De regina Aegypti & Aethiopia

De diuitijs Salomonis & concubinis regijs diuisioneq; regni. Cap. VII.

EOdem vero tempore delati sunt regi de terra quę vocatur aurea, lapides pretiosi, & ligna pinea, quibus vsus est ad fortitudinem templi, domuumq; regalium,

3.Reg.10

cialium solummodo delectationem habuit fœminarum, sed etiã multas ex alienigenis gentibus duxit vxores: Sidonias, Tyrias, Ammonitidas, & Idumęas: legesq; præuaricatus est Mosaicas, quibus ille contradixit alienigenis mulieribus Hebręos non debere misceri: & deos earum cœpit colere, vt mulieribus, earumq; amori placeret: cum legislator prædixisset, ne Hebræus alienigenæ regionis vxores duceret: ne forte illarum solennitatibus mixtus, & deos illarum coleret, & à veneratione proprij dei pariter se abstineret. Sed hæc quidem despexit Salomō, irrationabili amori constrictus: & ducens vxores principum, insigniumq; virorũ filias numero septuaginta, & trecentas concubinas: super has autem & filiam regis Ægyptiorum: repente ab his captus est, ita vt earum sectaretur quoque culturas. Et ideo cogebatur fauoris sui eis præbere & dilectionis indicia, vt more earum patriæ viueret: & quæ illis essent grata, compleret. Ætate siquidē procedente, & ratione pariter propter tempus infirmante, cũ iam non posset studia patria retinere, deum proprium abiecit: & deos vxorum iugiter honorabat: sed etiã ante hæc peccauerat, & circa legum custodiam iam deceptus fuerat, quando boũ æneorum similitudines fecit, quos mari subiecit, & leonũ quos in suo solio regali decoris causa disposuit. Non enim hæc facere fas erat, dum optimum & familiare paternæ gloriæ & virtutis habuisset exemplum, quod ei propter dei pietatem fuerat relictum. Hoc ergo non imitatus, cum secundo eum deus per somnium patrē monuisset sequi, in gloriam huius factus est expers. Venit ergo repente propheta missus à deo, dicens: Quod neque iniquitas eius lateret eum, ne que diu in his esset lætaturus: interminatus simul, quia ei quidem nō auferret imperium, quoniã Dauid patri eius fuerit promissum: moriente vero eo, citius eius filium hoc amittere, nō tamen omnem ab eo populum recessurum, sed decem quidem tribus eius traderet seruo, duas autem nepoti Dauid, huius filio reseruaret, propter illũ qui dilexit deum, & propter Hierosolymorum vrbem, in qua templum habere decreuit. Hæc audiens Salomon, contremuit: & valde turbatus est, ex omnibus penè bonis in quibus erat, repente mutatus: non multo tempore trãseunte, ex quo hęc ei prouenere, quæ dicta sunt à propheta. Mox suscitauit super eum deus inimicũ Adad nomine, quarum inimicitiarum causa hæc fuit. Hic Adad puer erat, genere Idumęus, de semine regio natus. Qui dum Ioab princeps militiæ Dauid vastasset Idumæam, & omnes qui armis vti poterant, sex mensibus peremisset, fugiens venit ad Pharaonem Ægyptiorum regem, qui eum magna largitate suscipiens, dedit ei & domum, & prouinciam habitandam. Et cum creuisset, dilexit eum, ita vt ei vxoris suæ sororem nomine Raphim daręt vxorem: ex qua natus est ei filius, & inter filios eiusdem Pharaonis regis enutritus. Audiens vero in Ægypto mortem Dauid pariter & Ioab, accedens ad Pharaonem rogauit, vt eum ad propria remeare permitteret. Cumq; requireret rex, cur hoc peteret, aut quid passus eum relinquere festinaret, cum sæpius ei importune & nimis insisteret atque rogaret, tunc quidem dimissus non est: sed tempore cum iam Salomon in malis erat propter præuaricationes pędictas, & dei pariter iram, dimissus Adad à Pharaone venit in Idumæam. Et cum eam non potuisset à Salomone recolligere, quia multis præsidijs seruabatur, nec esset facilis eius inuasio, surgens inde venit in Syriam. Iunctus est autem illic cuidam, Raaz nomine, qui regem Sophenæ Adrazarum dominum suum fugerat, & prouinciam latrocinijs deuastauerat: eiq; copulatus amicitijs, cum haberet ille circa se latronum maximam multitudinem, ascendens & tendens in Syriam, rex eius effectus est. Tunc quoque discurrens Israelitarum prouinciam affligebat: & adhuc viuente Salomone vastabat. Et hæc quidem Hebræis prouenerunt per Adad. Inter hæc autem Hieroboam filius Nabath, surrexit contra Salomonem, & quosdam contribules suos, secundum prophetiam olim sibimet dictam. Is cum puer esset à patre derelictus, & à matre erudiretur, videns Salomon robustum & nimis strenuum, cum super ædificium murorum constituit: quando munitionem propugnaculorum in Hieroso-

3. Reg. 11

ducerentur ad terminum. Tunc ergo cuncti eius sermonibus, velut opere iam percussi, & dolentes quasi iam experimento ipsarum rerum quæ dicebantur, afficerentur, indignati sunt: & omnes pariter voce magna clamauerunt, nihil sibi post hunc diem esse commune ad genus Dauid, vel qui erant ex eo progeniti: sed solum templum ei cedere, quod pater eius ędificasset: eumq; interminati sunt se relicturos: & sic amare iracundiam seruauerunt, vt dum misisset rex Roboam quendam nomine Aduram, super tributa constitutum, qui eos aliquo modo mitigaret, & post sermones qui petulanter ab ætate iuuenili prolati fuerant, ad concordiam reuocaret: passi non sint: sed eum lapidantes interemerint. Quod dum vidisset Roboam, credens se quoque lapidandum, metuens ne & ipse tale aliquid sustineret, ascendens in currum, fugiensq; venit mox in Hierosolymam. Et tribus quidē Iuda, simul & Beniamin eum constituere regem: reliqua vero plebs ab illa die recedens à filijs Dauid, omnium regem Hieroboam constituit. Roboam vero Salomonis filius conuentu facto duarum tribuum, in quibus regnabat, sumens ex eis electos milites centum octoginta milia virorum, contra Hieroboam & contra populum dimicare cogitabat, quatenus eorum subderet sibi bello seruitium. Prohibitusq; est à deo per prophetam Semeiam, vt bellum non inferret: eisq; dicebat non esse iustum, vt aduersus contribules dimicarent, cum ab eo dei voluntate populus recessisset. Quo facto, nequaquam egressus est ad prælium. Diuiso itaque regno, prius narrabo, quæcunque Hieroboam Israelitarum rex egit. Deinde, quæ à Roboam duarum tribuum rege gesta sunt, explanabo. Sic enim totius ordo historiæ seruabitur. Igitur Hieroboam constitutis in Sichimorum ciuitate regalibus, ibidem morabatur: quod etiam in Phanuel ciuitate fecit. Non multo post dum scenopegiæ festiuitas immineret, cogitans Hieroboam quia si permitteret populum, vt dominum deum pergens in Hierusalem adoraret, festiuitatem illic solenniter agens pœnitentia duceretur, & propter templum & propter dei religionem: forsitan & metuens ne eum quidem relinqueret, ad regem vero pristinum remearet, & ob hoc mortis periculum sibimet immineret, opus hoc malignum sua cogitatione molitus est. Fecit duas vitulas aureas, & totidem templa construxit: vnum quidem in ciuitate Bethel, aliud vero circa Dan, quæ ad fontes Iordanis minoris videtur existere, posuitq; has vitulas in templis quæ prædiximus ciuitatum: & rex vocans decē tribus quibus ipse regnabat, his verbis concionem fecit ad populum: Viri contribules, nosse vos volo, quod omnis locus habeat deum, & non ostenditur locus in quo proprie præsens est, sed vbique semper exaudit, & cultores suos intendit. Vnde mihi non videtur necessitatem vos pati ad Hierosolymam properandi, ad hostium vtique ciuitatem: & vt adoretis deum, longo itinere fatigari. Homo enim illud ædificauit templum, & ego feci duas vitulas aureas deo æquiuocas, quarum vnam quidem in Bethel ciuitatę dedicaui, aliam vero in Dan vrbe constitui: quatenus quicunque vestrum eis vrbibus sunt vicini, adorent in eis deum. Constituamq; ex vobisipsis sacerdotes earum, atque leuitas, vt tribu Leui nequaquam neque Aaron filijs indigeatis: sed qui voluerit vester esse sacerdos, offerat vitulum deo & arietē vnum, quod & primum pontificem Aaron fecisse dicunt. Quod cum dixisset, seduxit populum, vt à patria religione recedens, præuaricaretur leges. Hoc itaque Hebræis malorum fuit initium: & qui cuncta deuicerant prælijs, in alienigenarum sunt ditione subiecti. Sed hæc quidem opportune narrabimus. Igitur dū instaret septimo mense festiuitas, volens & ipse eam in Bethel ita agere, sicuti duæ tribus in Hierosolymis celebrabant, ante vitulam quidem ædificauit altare, & ipse ppntifex factus cum sacerdotibus ad altare conscendit. Cumq; esset hostias & holocausta coram omnibus populis oblaturus, venit ad eum ex Hierosolymis prohepta, nomine Iadon, missus à deo. Qui stans in media multitudine, audiente etiam rege, faciens ad altare sermones: deus, inquit, futurum quędam esse prędixit ex genere Dauid, nomine Iosiam, qui temporis illius supra te falsos peri-

De peccato Hieroboam quo recessit à deo faciens aureas uitulas

Verba Hieroboam abducentis populum in idololatriam

3. Reg. 13 Iadon propheta increpat Hieroboam

mat sacerdotes: sed & ossa etiam horum populum seducentium & erroneorum & impiorum supra te nunc simul exurat. Vt tamen credant isti hoc ita futurum, signum eis prædico nunc fiendum: subito enim rumpetur hoc altare, & omnis pinguedo sacrificiorum super illud posita, fundetur in terram. Hæc dicente propheta, indignatus Hieroboam, manum extendit, præcipiens eum continuo comprehendi, Cuius manus mox est arefacta, nec valuit eam ad se denuo reuocare, sed habuit eam marcidam & solutam. Ruptumq; est repente sacrarium: & sicut propheta prædixerat, cuncta diffusa sunt. Cumq; videret rex veracem hominem, & præscietiam diuinam habere cognosceret, rogauit, vt supplicaret deo, quatenus eius dextera curaretur. Quo rogãte deum, & manum sibi naturaliter restitutam gaudebat, prophetamq; rogabat obnixe, vt eius conuiuijs interesset. Iadon vero dixit, non se pati, vt ingrederetur ad eum, nec panem aut aquã in ea ciuitate gustaret: hoc sibi præceptum à deo dicens, vt etiam alio quàm vnde venerat itinere rediret. Huius igitur abstinentiã rex miratus, erat in timore positus: & permutationem rerũ ex his quæ dicta fuerant, non prosperã sibimet imminere credebat.

Quomodo Iadon quod pseudoprophetæ auscultauerat, à leone necatus est: & sepultus à propheta maligno qui Hieroboam omnem dei timorem exemit. Caput IX.

3. Reg. 13 *De falso propheta & maligno seducente Iadon.*

ERat autem quidã in ciuitate senior, malignus homo, falsusq; propheta, quẽ Hieroboam magnis studijs honorabat: cum eo dicente quæ illi grata forent, crebro deciperetur. Iste itaque tunc erat in lectulo propter senectutis infirmitatem. Filijs autem indicantibus ei prophetam, qui de Hierosolymis venerat, & de signis effectis, & quomodo arefacta manus Hieroboam dextera, illo orante fuerat restituta, metuens ne peregrinus melior esset apud regẽ & potiori honore frueretur, præcepit filijs, vt ei repente stratum ad iter asinum præpararent. Quibus præceptum festinanter implentibus, ascendens prosecutus est prophetam: & inueniens eum sub alta & vmbrosa ilicis arbore quiescentem, salutauit primum, deinde obiurgauit, cur apud eum non intrasset, & eius esset hospitalitate participatus. Quo dicente, se à deo prohibitum, vt apud quẽquam in illa ciuitate gustaret: non, inquit, prohibuit diuinitas, vt meam mensulam deuitares. Nam & ego propheta sum, & in ea tecum religione communis: & adsum nunc missus à deo, quatenus te comesurũ ad me deducam. Ille vero credens mentienti, reuersus est. Quibus adhuc prandentibus, & pariter epulantibus, deus apparuit Iadon: eiusq; mãdata præuaricantem dixit supplicia sustinere, & qualitatem pœnæ continuo declarauit: leonem ei occursurum in itinere, quo dilaceraretur: & quod sepultura patria priuaretur, edixit. Hæc autem facta reor voluntate diuina, vt Hieroboã nequaquàm verba Iadon metueret, quasi fallacis & ita defuncti. Remeante siquidem Iadon rursus in Hierosolymam, occurrit ei leo, & deijciẽs eum de asino peremit & quidẽ in nullo nocuit, sed cum eo sedẽs, & illũ & corpus prophetę magna tuitione seruauit: donec aliqui iter agentiũ videntes hoc, venientes in ciuitatẽ falso prophetæ denunciarent. Qui missis filijs, eius corpus deuexit in ciuitatẽ, & splendida pompa eius celebrauit exequias, præcipiens filijs suis, vt ipsum mortuum cum eo sepelirent, dicens: quod omnia quidem vera essent; quæcunque ille prophetasset aduersus ipsam vrbem & altare, & sacerdotes, necnon & contra falsos prophetas: & quia ipse non pateretur iniuriam post propriam mortem, si cum eo sepultus esset, ossibus eius copulatus, qui propter societatem ossium prophetæ non posset agnosci. Sepeliens ergo prophetam, & filijs ista præcipiens, cum esset malignus & impius, accessit ad Hieroboam, eiq; dixit: Quare turbatus es verbis fatui viri? Cumq; illi rex de sacrario & manu sua narraret, sanctum vere & prophetam egregium eum vocans, cœpit destruere eius opinionem: & verisimilibus vtens, rerum gestarum creditam conabatur imminuere veritatem. Nitebatur enim ei suadere, quia pro labore portandi multa sacrificia, eius manus obstupuisset: & deinde cum requieuisset, ad naturam propriam denuo remeasset.

measset. Altare autem cum prius fuisset vacuum, susceptis multis hostijs & ingētibus, propter onus impositorū fuisse disruptum, & cecidisse dicebat: significauitq; simul ita mortem eius: & quia signat hæc prædixerat, eo fuisset à leone discerptus: & nihil esse quod propheta locutus esset. Hæc ergo dicens, regi satisfaciebat: eiusq; mētem penitus auertit à deo, & à sanctis operibus, & ad actus impios euocauit. Qui rex tantam deinceps contumeliam diuinitati fecit, & ita contra leges atrociter insiluit, vt nihil aliud quotidie quæreret, quàm vt aliquid noui super ea quæ iam perpetrauerat scelera, cumularet. Igitur de Hieroboam in pręsenti hæc dixisse sufficiat.

De regno Roboam transgressione & pœna. Caput X.

Filius autem Salomonis Roboam, qui sicut prædiximus, super duas regnauit tribus, ædificauit munitissimas ciuitates & magnas Bethlehem, & Itham, & Thecos, & Bethsura, & Socho, & Odollam, & Hippam, & Marissam, & Zipham, & Aduram, & Lachis, & Zethuram, & Helum, & Hebron. Has quidē in sorte Iuda primas ædificauit. Fecit & alias præcipuas in sorte Beniamin, murisq; circundans, custodes instituit vniuersis, & principes multumq; frumentum, & vinum, & oleum: & alia quæ singulis ciuitatibus pro cibarijs essent necessaria largissima vbertate recōdidit: insuper etiam & scuta, & iacula nimis innumera. Conuenerunt autem ex omnibus Israelitis sacerdotes ad eum in Hierosolymá, pariter & Leuitæ, & quicunque alij dę populo erant boni vel iusti, relinquentes proprias ciuitates, vt culturam dei in Hierosolymis exhiberent. Non enim libēter habebant, dum compellerentur vitulas adorare, quas fecit Hieroboam: & auxerunt imperium Roboam per tres annos. Qui dum cognatam quandam duxisset vxorem, & tres ex ea filios suscepisset, post eam quoque duxit nomine Maachan, natam de Thamar filia Absalom, quæ & ipsa videbatur esse eius cognata de qua natus est ei filius masculus, quē Abiam appellauit: habuitq; filios ex alijs coniugibus, sed super omnes potius diligebat Maacham. Habuit autem lege sibi coniunctas vxores decem & octo, concubinas vero triginta. Et filij quidem ei nati sunt decem & octo, filiæ vero sexaginta. Successorem autem sui regni constituit. Abiam ex Maacha procreatum, cui & thesauros & munitissimas tradidit ciuitates. Reor enim quia sæpius causa malorū & iniquitatis existat hominibus magnitudo rerum, earumq; ad peiora cōuersio. Videns autem Roboam regnum suum his crementis augeri, ad impias & iniustas conuersus est actiones: & spreuit dei religionem, ita vt populus eius imitaretur iniquitatē. Cum moribus nanque principum corrumpitur conuersatio subiectorum: & cum viderint illorū luxurias, suæ castitatis merita respuentes, quasi virtutem eorum imitari nituntur illecebras. Non enim opera principum approbare videntur, nisi etiam similiter hæc agantur. Hoc igitur accidebat subiectis Roboam. Nam cum ille ageret impie & inique, studebant & illi nō esse iusti, ne rex videretur offendi. Quapropter vindicem super Hebræos misit deus regem Ægyptiorum nomine Susachum: de quo narrans Herodotus, actus eius postremo adiunxit. Is enim Susachus quinto anno regni Roboam cum multorum milium exercitu castrametatus est cōtra Hierusalem: Sequebantur enim illum currus mille & ducenti, equitū vero sexaginta milia, & quadraginta milia peditum, quorum plurimos habebat Libyes & Æthiopes. Inuadens itaque Hebræorum regionem, munitissimas Roboam ciuitates sine dimicatione detinuit, & nouissimum armatus ad Hierosolymá venit, vbi Roboam & eius exercitus propter militiam Susachi tenebatur inclusus: deumq; rogabant, vt eis victoriam salutemq; conferret. Quos tamen non exaudiuit deus, nec eis pugnaturis victorię spem promisit. Propheta enim Semeias ait, deum esse interminatum eos se relicturū, sicut ipsi eius videbantur deseruisse culturam: Hæc audientes animo sunt soluti: & dum nullam viderent in se salutem cōfitebantur omnes quod eos deus iuste despexerit, cum ipsi circa eum impie crudeliterq; gessissent, & eius legitima confudissent. Quos videns deus ita deiectos,

Marginal notes: 2.Paral.11.12 — Vrbes a Roboā ædificatæ — 3.Reg.14

& ad pœnitentiam fuisse deductos, nō se perditurum eos prophetæ dixit, sed Ægyptijs tantum fore subdendos, vt agnoscerent vtrum hominibus seruire esset infatigabilius an certe deo. Capiens ergo Sussachus nō lege bellica ciuitatem, sed pactis præcedentibus Roboam eum suscipiente propter timorem, ingressus fœdera non seruauit, sed & templum expoliauit, & thesauros dominicos & regios exhausit, auri & argenti multa milia, & innumerabilia secum deuehens ornamenta, & nihil omnino illic derelinquens. Abstulit autem & aureas lanceas, & scuta quæ rex fecerat Salomon: sed neq; pharetras aureas dimisit, quas Dauid sumptas à rege Sophenæ deo dicauerat. Quod cum idem Sussach fecisset, ad propria remeauit. Meminit autem huius prælij & Herodotus Halicarnaseus, qui solummodo circa regis nomen errauit. Sed quia & gentes alias multas inuasit, & Palæstinam Syriam subiugauit, capiens sine prælio cunctos in ea regione degētes vnde palàm est, quia nostram gentem subditam Ægyptijs indicare vult. Ait enim quomodo & statuas eorum, qui sine prælio se tradiderunt, reliquerit: & mulierum genitalia in eis cælauerit. Roboam etenim rex noster ei tradidit sine prælio ciuitatem. Dixit autem & Æthiopas ab Ægyptijs didicisse genitalium circuncisionem. Phœnices autem & Syri in Palęstina fatentur hoc se ab Ægyptijs didicisse: & palàm est, quomodo nulli alij circuncidebantur Syrorum in Palæstina habitantium præter nostros. Sed de his sentiat quisque vt voluerit. Igitur discedente Sussacho, Roboam rex pro aureis lanceis & clypeis ærea eiusdem numeri fecit: & custodibus regalibus seruanda tradidit: & qui cum splendido principatu & claritate rerum debuerat imperare, sub multo silentio & timore regnauit: fuit autem Hieroboam regi cūctis temporibus inimicus. Mortuus est autem cum vixisset annis quinquaginta & septem, in quibus regnauit annis decem & septem, vir superbus & fatuus: & qui nolens paternis amicis credere, perdiderat principatum: sepultus est autem in Hierosolymis in tumulis regum. Roboam itaque successit in regnum filius eius Abias: cum Hieroboam octauum & decimum annum iam haberet in regno. Et hæc quidem huiusmodi fine sunt consumpta.

Templum spoliatur

Herodotus

De circuncisione uariarum gentium

De morte filij Hieroboam & quomodo victus ab Abia rege Iuda. Caput XI.

3. Reg. 14.

Consequens est nunc, vt de Hieroboam dicamus, quemadmodum & ipse fuerit conuersatus. Is enim nō quieuit iniquitates facere corā deo: sed quotidie in excelsis montibus erigebat aras, & sacerdotes de populo faciebat. Cōtra quas impietates, supplicia non post longū tempus in eius caput & totius generationis ipsius erat relatura diuinitas. Illa liquidè tempestate, cū filius eius nomine Abimen ægrotaret, dixit vxori suę vt mutata veste priuatū schema suscipiēs, iret ad Achiam prophetam, asserēs eum virum esse mirabilem, & futura prædicere, qui etiam de regno ei significasset: & ab eo quasi peregrina requireret, si puer languorem posset euadere. Quæ mutata veste, sicut maritus ei præcepit, venit in ciuitatē Silo, vbi morabatur Achias. Cumq; foret domum illius ingressura, cum esset iam prophetæ visus senectute grauatus, apparuit ei deus, vtrunq; denuncians, & quia Hieroboam regis venisset ad eum vxor, & quid deberet pro quibus aderat respōdere. Quia in eius domū veniēte, veluti priuata simul & peregrina, ille clamauit Ingredere vxor Hieroboam, quid te celas? Deū latere nō potes, qui mihi & tevēturam esse denunciauit, & imperauit quæ tibi dicā. Reuertēs igitur ad maritū, dic ei hæc præcepisse deum: Quoniam te magnum ex paruulo, & nihil existente constitui regem: & scindens regnum à genere Dauid, tibi cōtradidi: tuq; horum non recordatus, meamq; religionem deserēs, fusilesq; deos efficiens, illos potius honorasti: deijciam te denuo, & omne tuum genus exterminabo, & canum voracitati volatiliumq; dabo: & quidem à me suscitabitur rex totius populi, qui de genere Hieroboam nullum penitus remanere permittet. Participabitur autem isto supplico etiā populus, & copiosa hac terra priuabitur, & trās Euphratē vlterius dispergitur: quoniā cuncti regis impietates secuti, deos ab eo factos adorauerūt

& meam religionem venerabilem reliquerunt. Tu vero mulier hæc marito festina renunciare: filium vero tuum inuenies esse defunctum. Te nanque ingredien te ciuitatem, spiritum mox amittet, sepelieturq; planctu populi communiter honoratus. Hic nanq; solus ex genere Hieroboam bonus fuisse perhibetur. Hæc nanq; propheta perhibente exiliens turbata mulier de morte filij & lamentans per viam, festinabat iter lugens & ingemiscens, filium vtiq; quem in spe dereliquerat, viuum vlterius non visura, quem cõtinuo mortuum esse crediderat. Quę dum venisset in ciuitatem, filium quidem sicut propheta dixit, inuenit extinctũ, regi vero cuncta narrauit. Hieroboam itaque nihil horum cogitans, multo exercitu congregato contra Abiam filium Roboam, qui in duabus tribubus patri successerat castrametatus est: despiciebat enim illum propter ętatem. Qui dum Hieroboam inuasionem audisset, obstupefactus est:, veruntamen vltra prudentiam iuuentutis spe bellandi roboratus, electo ex tribubus duabus exercitu, occurrit Hieroboam ad quendam locum qui vocatur mons Amorræorum: & castra circunfigens, bello necessaria præparabat. Erat enim eius exercitus sexaginta milia virorum. Hieroboam vero manus duplex erat. Cumq; exercitus ex vtroque ad opus bellicum, & certamina committenda esset iam in acie cõstitutus, instãs in loco excelsiore rex Abias manu silentium imperauit, & Hieroboam petijt vt cum quiete prius audiret, factoque silentio cœpit hæc dicere: Nec vos equidem ignoratis, quod deus principatum Dauid & eius soboli in tempore vniuerso con cesserit: miror autem quomodo recedentes à meo patre, seruo Hieroboam indecenter adhæseritis, & cum eo nunc pugnaturi contra eos, qui à deo regnare decreti sunt, aduenistis, vt eorum regnum his pręlijs auferatis. Hactenus itaque regnum Hieroboam iniuste detinuit, quod non reor maiori eum tempore possessurum: quia deo pœnas etiam de præterito nunc soluens, ab iniquitatibus & iniurijs cessabit, quas ei hactenus inferre præsumpsit: sed & vos talia perpetrare coegit: qui nullam à meo patre passi cõtumeliam, sed tantum quia non in cœtu quæ vobis placerent locutus est malignis hominibus credens, illum quidem vt putatis ira faciente reliquistis: quod autem verius est, à deo vos & eius legibus abstraxistis, cum potius ignoscendum fuerat non verbis solummodo durioribus, viri iuuenculi & contentionis ignari: sed etiam si ab aliquam difficultatem operis per iuuentutem fuisset inexperientiamq; perductus, propter Salomonem patrem illiusq; beneficia vobis sæpe collata: quia venia danda est vtique peccatis filiorũ, pro beneficijs & affectu parentum. Vos autem nihil eorum cogitastis, neq; tunc neque modo, sed venitis super nos tantus exercitus. Vel in quo de victoria confiditis? An in vitulis aureis & aris in montibus constitutis, quę vestræ sunt impietatis & non religionis indicia? An certe spem vobis multitudo præbuit: quę castra nostra transcendit? Sed nulla virtus illic est, vbi licet cum multis milibus vn⁹ pugnat iniuste? solummodo enim iustitia & pietate diuina spes victorię cõsistit immota, quæ scilicet apud nos est, seruantes à principio leges, & propriũ deũ venerantes: quem non manus de putrescibili sylua fecerunt, nec excogitatio mali regis populi seductione construxit, sed cuius est opus principium finisq; cũctorum. Vnde suadeo nunc vobis, vt pœnitentiam præteritorum habeatis, & meliora cogitantes dimicare cessetis, paternasq; leges recolatis, & quicquid ad magnitudinem vos tantæ felicitatis euexit. Hæc equidem Abias est locutus ad populum. Adhuc aũt eo loquente, quosdam militum Hieroboam latenter immisit, vt Abiam ex aliquibus partibus circundaret: quas exercitus non videret. Qui cum inter hostes apparuissent, exercitus quidem conturbatus expauit. Abias autem confortabat eos, vtq; in domino spem haberent, poscebat. Tunc illi pariter inuocantes dei solatium, sacerdotalibus tubis cum clamore hostes aggressi sunt. Et illorum quidem audaciam ac iuuentutem dissoluit deus exercitum aũt Abiæ fecit excelsiorem. Nam quanta in nullo bello refertur cædes fuisse commissa, neque Græcorum, neque Barbarorum: tantos interimentes de exercitu Hiero-

boam, mirabilem & famosissimam perceperunt deo conferente victoriam. quinquaginta enim milia hostium bello prostrata sunt, eorumq; munitissimas ciuitates diripuerũt: insuper Bethel eiusq; regionem forti dimicatione tenuerũt. Hieroboam itaque hac perditione fatigatus, nequaquã vires habuit, quantocunque tempore post hæc Abias vixit. Qui tamen post hanc victoriam paruo tempore superuiuẽs, obijt cum regnasset annis tribus. Et sepultus est in Hierosolymis, in paternis monumentis. Reliquit autem filios quidem duos & viginti, filias autem decem & sex, quos omnes de vxoribus viginti quatuor procreauit. Huic successit in regno filius eius Asa, cuius iuuenculi mater fuit nomine Maacha: Quo regnante omnis prouincia Israelitarũ pace potita est annis decem. Hoc ergo modo Abiæ filij Roboam nobis gesta sunt tradita. Mortuus est ergo Hieroboam, rex decem tribuum, cum vigintiduos annos tenuisset imperium: successitq; ei filius Nadab, secundo iam anno imperij regis Asa transacto: Regnauitq; Hieroboam filius annis duobus, patris impietati malitiæq; concordans. In his aũt duobus annis castrametatus est contra Gabathon ciuitatem Palæstinorũ. Cumq; eam foret obsessione captur9, dolum passus à quodam amico nomine Baasa Meheli filio, mortuus est. Qui post eius obitum potitus imperio, omne genus Hieroboam interemit: & euenit, vt secundum prophetiam dei, alij quidem cognatorũ Hieroboam in ciuitate mortui lacerarentur à canib. atque consumerentur, alij vero in agris à volatilibus deuorarentur. Et domus quidem Hieroboam pro eius impietate atque iniquitate hac vice dignam pertulit vltionem.

Abia mortuo succedit Asa

De victorijs Asa & Baasa regum Iuda & Israel. Cap. XII

Rex autem Hierosolymorum Asa, dum moribus esset egregius, & semper ad diuina respiceret: nihilq; gereret neque cogitaret, quod non esset pietati cõueniens, aut ad legum custodiam pertineret, suum composuit regnum, abscindẽs cunctam ab eo nequitiam, & ab omni macula emundans. Habuit autem exercitum electorum virorum, arma ferentium, scuta & lanceas, de tribu quidem Iuda trecenta milia: de Beniamin autem scuta arcusq; portantium, ducentaquinquaginta milia. Cumque iam decem regnasset annis, castra cõtra eum mouit cũ magno nimis exercitu Zareas rex Æthiopiæ, ducens pedestrium quidem nonaginta milia, equestrium vero decem milia, & currus trecentos. Qui dum vsq; ad ciuitatem Marissam quę est in tribu Iuda, cum exercitu suo venisset, occurrit ei Asa: & castris contra eum positis in quadam conualle nomine Sebatatha, non procul à ciuitate, cum vidisset Æthiopũ multitudinem, poscebat à deo cum clamore magno victoriam, & vt tam multa milia hostium ipse perimeret. Neque enim & in alio confidendũ esse dicebat, quàm in eo qui posset etiam paucos multorũ potiores ostendere, & facere infirmos fortissimis pręualere. Hæc orãte Asa, signum victoriæ deus ostendit: & cum gaudio diuinæq; virtutis auxilio bello cõgressus, multos Æthiopum perculit, & conuersos in fugam persecutus est vsque ad Geraritidem regionem. Relinquentes autem hostiũ occisionem ad direptionem ciuitatis Gerareth quam ceperant, eorumq; ad castra protinus accesserunt, ita vt tollerent multum aurum, multumq; nimis argentum, prædamq; deueherẽt valde mirabilem & camelos & subiugalia, & pecudum greges innumeros. Asa autem & eius exercitus sumpta huiusmodi à deo victoria atque pręda, in Hierosolymam remeauit. Quibus venientibus occurrit in via Azarias nomine propheta, & pręcipiens, vt paulolum à gressu itineris sustinerent, cœpit ad eos dicere, quod illa victoria fuisset eis à deo cõcessa, eo quod iustos se sanctosq; seruassent, & omnia dei voluntate fecissent. Quos in eius mandatis permanentes dixit semper hostibus præualere, & habituros diuina virtute felicitatem & prosperitatem, relinquentes autem religionem, in contraria deuenire: futurumq; tempus, in quo nullus inueniretur verax propheta in eo populo, neque sacerdos qui iuste aliquid responderet: ob quam rem ita & ciuitates subuertendas, & gentem in omni terra disseminandam, & vitam miserabilem & inopem habituros. Suasit quoq; eis vt

Victoria Asæ de Aethiopibus

2. Paral. 15

Prophetia azariæ

dum

dum hoc haberent, bene agerent, & nequaquam à diuina deuotione recederent. Hæc audiēs rex & populus, gauisi sunt: multumq; studium & omnes in cōmune, & singuli circa iustitiam exhibebant: misitq; rex in omnem prouinciam præcipiens, vt legitima diligenter vbique seruarentur. Sic igitur Asa regis duarum tribuum actio gerebatur. Reuertar autem ad regem Baasan, qui Israelitico populo præsidebat, occideratq; Nadab filium Hieroboam, & eius tenuerat principatū. Is enim in Thersa ciuitate degens, & habitaculum ibi constituens, regnauit quidem annis vigintiquatuor: sed fuit malignus & impius vltra Hieroboam & filiū eius, & populum multis malis afflixit, & deo fecit iniuriam. Qui mittens ad eum Gimon prophetam, prędixit & se & omne genus eius exterminaturum, & eisdem malis quibus domum Hieroboam percusserat perditurum: quia rex ab eo constitutus, beneficium non repensauit, vt iuste & pie populo præsideret: quę primitus ipsis prodessent, deinceps deo gratissima forent: sed magis imitatus est pessimum Hieroboam: cuius dum perisset anima, viueret tamen eius in isto malignitas: dicebatq; supplicium malorum illius hunc habiturum, qui ei similis extitisse videbatur Baasa autem quāuis per prophetam audisset futuram sibi suoq; generi pro commissis sceleribus vltionem, tamen de reliquo non quieuit, neque respexit, quia male agendo deperiret inglorius, & pœnitendo pro malis præteritis à deo veniam mereretur: sed tanquam illi quibus pręmium proponitur laborare nō cessant, donec ad proposita dona perueniant: sic & Baasa propheta prædicente sibi futura, tanquam si ad magna dona concurreret, in perniciem sui generis, & totius domus interitum, peior fieri quotidie non cessabat. Namque velut athleta nequitiæ, in his agebatur malis. Nouissime vero exercitu sumpto, obsidebat Ramath non ignobilem ciuitatem, quę quadraginta stadijs ab Hierosolymis aberat: eamq; capiens, cogitauit vt in ea exercitum derelinqueret: quatenus exinde procedens, terram Asa regis inuaderet. Metuens etiam Asa conamen hostis, cogitans quia possit exercitus qui Ramatha ceperat, eius violare prouinciam, misit ad regem Damascenorum legatos, simul & aurum & argentum, petens ab eo solatium, & commemorans quia amicitiam antiquitus habuissent. Ille vero & pecuniarum opulentiam grate suscepit, & solatia prębuit, soluēs amicitiam quā habuerat cum Baasa: misitq; ad ciuitates quę Baasa videbantur imperio subiacere, vt eas affligerent. Qui alias quidem incēderunt, alias depopulati sunt, id est, Elon & Dan & Iabellan: & alias multas. Hæc audiens rex Israelitarum, ędificare quidem Ramathan atque munire cessauit. Enimuero cum studio festinauit, vt proprijs ferret auxilium. Igitur Asa ex apparatu ædificiorum quæ Baasa congregauerat, construxit in eo loco duas fortissimas ciuitates, quarum altera Gabaa, altera vero Maspha vocabatur. Et post hæc non habuit iā Baasa temp⁹ pugnandi aduersus Asa. Peremptus est enim à Creone, & sepultus est quidem in ciuitate Thersa: cui successit filius Helan. Hic autē cum regnasset duob⁹ annis defunctus est, quem occidit Zamarias, equorum ordinis dimidij princeps. Nam dū epularetur apud dispensatorem suum nomine Osa, suasit quibusdam equitib⁹ vt subito discurrentes, cum armigeris & principibus desolatum reperientes, occiderent. Illi nanq; cuncti circa obsessionem Gabathenę ciuitatis in Palęstina positæ, occupati videbantur. Perimens itaque Helā regem princeps equorum zamarias, ipse regnauit, & omne Baasan genus secundum prophetiam Gimon interemit. Eodem nanque modo eius domus propter impietatem radicitus est euulsa, sicut genus Hieroboam perijsse descripsimus. Exercitus autem qui Gabathon obsidebat, audiens quod de rege contigerat, & quod zamarias occidisset eum & inuasisset imperium, & ipsi principem suum Amarin constituerunt regem. Qui à Gabathena vrbe mouens exercitum, venit in Thersa: & accedens ad ciuitatem, manu bellica eam cepit. Zamarias autem videns ciuitatem fuisse detentam, fugit ad locum aulæ regiæ secretiorem, & succēdens eā semetipsum pariter cōcremauit,

3. Reg. 15

Gimon propheta mittitur ad Baasan

mauit,cum regnasset diebus septem. Mox itaque Israelitarum diuisus est populus,& alij quidem Thaman regnare volebant,alij autem Amarin. Cumq; vicisset pars Amarin,interemptus est Thamã,& in toto exercitu regnauit Amarin. Trigesimo autem anno regis Asa,Amarin suscepit imperiũ,& tenuit annis duodecim. Quorum sex quidem annos in Thersa egit, reliquos autem in ciuitate quę Mareon appellatur,à Græcis vero Samaria. Hic autem appellauit eam Samareon à Samaro quodam,qui ei montem venundauerat,in quo ciuitatem constituerat. In nullo autem differebat priorum regum,nisi quod peior erat. Omnes enim quęrebant modum, quatenus suis impietatibus quotidie populum facerēt à deo recedere:& propterea discerpsit eos,& nullum permisit ex eorum genere superesse. Et is ergo defunctus est in Samaria,successitq; ei filius suus Achab. Ex his enim cognoscitur,quantam prouidentiam humanarum rerum probatur habere diuinitas:& quomodo bonos quidem diligit,malos autem abhorret & à radice disperdit. Israelitarum denique reges,propter suam iniquitatem & iniustitiam,alter super alterum irruentes,multi paruo tempore perierunt, & eorum genus exterminatum est. Asa autem rex Hierosolymorũ,qui duabus tribubus præsidebat:& propter pietatem atque iustitiam,ad longam felicemq; perductus est senectutem:& cum regnasset quadragintavno annis,bona morte defunctus est. Quo moriēte,successit ei filius suus Iosaphat,de Abiatha matre procreat9. Hũc autem imitatorem proaui sui Dauid,pietate atque fortitudine cuncti ipsis operibus crediderunt. Sed de hoc rege non est modo referendi necessitas.

Samaria unde dicta

De Achab & Iezabel & de Heliæ gestis & Abdiæ. Cap. XIII

IGitur Achab Israelitarũ rex habitauit in Samaria,tenuitq; principatum annis viginti & mensibus duobus:nihil amplius innouans, quàm prisci fecerant reges, nisi quod mali magnitudine tenderet ad peiora: omnem eorum nequitiam,& quod ad diuinam pertineret iniuriã viuaciter imitatus,& præcipue Hieroboam imitatus iniquitatem. Is nanque vitulas ab illo constructas adorauit, & super hęc alia potiora molitus,duxit vxorem filiam Ithobaal regis Tyri & Sidonis,nomine Iezabel,per quam didicit eius adorare deos. Erat enim mulier nimis acerrima,simul & audax,quę ad tãtam venit luxuriam atque vesaniam, vt etiam templũ deo Tyri quem Baal appellabant,ędificaret,& plantaret omniũ arborum lucos. Constituit autem & sacerdotes falsosq; prophetas,huic deo ministraturos. Sed & ipse rex multos huiusmodi circa se fouebat,stultitia atq; nequitia omnes priores suos excellens. Quidã igitur propheta summi dei de ciuitate Thesbõ Galaaditidis regionis,veniēs ad Achab,dixit ei:Quia prædiceret de9, neq; imbrem,neque rorem illis annis in ea prouincia se missurum, nisi ipse rursus apparuisset. Et in his dictis cum iurasset,accessit ad partes australes, & habitauit circa torrentem quendam,vnde poculi habebat auxilium: nam corui cibũ ei quotidie deferebant. Cumq; fluuius siccitate nimia defecisset,in ciuitatem Sareptam non procul à Sidone Tyroq; deuenit,quę ciuitas in harũ medio constituta est. Deus enim pręceperat illic cuidam mulieri viduę,vt cibum ei pręberet. Et cum non procul esset à porta,vidit mulierem viduam sibimet colligentem ligna. Cui cũ deus significasset,hanc esse quæ cibum ministratura esset, accedens salutauit eam,& ad bibendum aquã sibi tribui postulauit. Quę cum præcederet, denuo vocans eam,etiam panem sibi poscit afferri. Illa cum iurasset nihil se intus habere,nisi modicũ farinæ & paululum olei:& propterea perrexisse ad colligenda ligna,vt cõspersa farina sibi quoq; suoq; filio panes faceret:cum aliud nihil superesset,nisi vt fame morerentur,ait propheta:Confidens perge, & in spe meliori consiste,& faciens primitus mihi pabulum defer. Prædico nanque quia non tibi deficiet hydria farinæ,neq; vas olei,donec dei gratia imbrem fundat in terras. Hęc ei dicente propheta,veniens ea,quę dixerat fecit. Et ipsa habuit pabulũ,& filio ministrauit pariter & prophetæ:nihilq; horũ defuit eis,donec siccitas

3.Reg.17

Corui pasc[u]nt Heliam

tas deficeret. Meminit etiam ficcitatis huius & Menander in gestis Ithobali Tyriorum regis, ita dicens: Et siccitas super eos facta est à mense hyperueretæo vsque ad alium annũ hyperueretæi. Qui dum deo supplicaret, multa flumina sunt emissa. Is nanque ciuitatem Bothrum ædificauit in Phœnice & Auzoniblipsa. Et hęc quidem ait, sub Achab factam significans siccitatem. Hoc enim tempore etiam Ithobalus, cuius Menander fecit mentionem, regnauit in Tyro. Mulier itaq;, quam paulo ante prędiximus pabulum prophetæ præbuisse, cum cecidisset eius filius in languorem, ita vt animam dimitteret, & mortuus appareret, deflẽs & manib. semetipsam valde discerpẽs, vocesq; quas dictabat luctus emittens, accusabat apud se factam prophetæ pręsentiam, quasi ipse peccata eius argueret, & ideo puer fuisset extinctus. Ille vero eam ęquo animo esse precipiens, & sibi filiũ cõtradi dicens, viuum se eũ restituere promisit. Qua tradente, portãs eũ ad locũ in quo ipse degebat, & in lectulo collocans, clamabat ad dominũ dicens, quia non fuisset mulieri bene repensatum quę illũ susceperat & nutrierat, cum eius fuisset ablatus, rogabatq;, vt denuo animam puer reciperet, eiq; viuendi copia pręberetur. Cumq; deus & matris habuisset misericordiam, & vellet preci bus prophetæ rogantis annuere, ne videretur ad eam pro læsione venisse, continuo contra omnem opinionem reuixit puer. Illa vero gratias prophetæ referẽs, tunc aperte se cognouisse dicebat, quia loqueretur ei vere diuinitas. Trãsacto si quidem paruo tempore, voluntate dei pergebat ad regem Achab, futurum enunciaturus imbrem. Aerumna enim & necessariorum inopia prouinciam nimis inuaserat: ita vt non solum homines propter siccitatem, sed etiam cętera animalia fames afficeret. Rex igitur euocans quendam Abdiam, qui erat super iumenta eius dixit ei, vt ad fontes aquarum & torrentes pergeret, quatenus pascua animalibus inueniret. Qui dum misisset in cunctum orbem terrarum, ad quęrendũ prophetam Heliam, nec inuenisset, pręcepit vt eum etiam ipse requireret. Quod dũ fieri placuisset, & rex & Abdias per singula itinera perrexerunt. Cõtingerat itaque tempore quo Iezabel regina prophetas occiderat, vt centum prophetas iste in speluncis absconderet, eosq; solũmodo pane & aqua nutriret. Cum igitur Abdias recessisset à rege, propheta ei Helias occurrit. A quo requisito quis esset, & agnoscens esse prophetam, protinus adorauit. Cui propheta: perge, inquit, ad regem, & dic ei quoniam assum. Cui ille respondit: Quid mali passus es à me, vt illuc me mittas. vbi possim indubitanter occidi. An ignoras, quoniam nullum reliquit locum, quo non direxerit, vt te repertum ad casum necis adducat. Præcauebat enim, ne dum regi nunciaret, illo alibi discedente mentiri videretur, mortiq; succumberet, cõmemorabatq; ei quemadmodũ cum Iezabel prophetas occideret, centum ipse absconsos, & multos alios in spelæo liberasset. Cui propheta, nihil metuens, ait, ad regem festinus accede: præbuitq; ei iurisiurandi religionẽ, quoniam illa die ab Achab regem ipse quoque veniret. Cumq; regi nunciasset, quia vidisset Heliam, mox occurrit Achab: requirens cum iracundia, si ipse esset qui in populo Hebręorum autor inopiæ existeret. Tũc propheta in nullo formidans ait, eum potius mala omnia perpetrasse, eiusq; genus in illam prouinciã deos alienos introduxisse: & deum qui solus est reliquisse. Sed nunc, inquit, omnem populum ad montem Carmelum præcipe congregari, nec non prophetas tuos pariter & sacerdotes, quotcunque sunt numero, prophetasq; lucorum quasi quadringentos. Qui dum omnes ad prędictum montem Achab vocante venissent, stans in medio eorum Helias ait: Quousque diuisam mentem & voluntatẽ habentes, in hac conuersatione persistitis? Si quidem putatis nostræ prouinciæ deum verum & solum, eum sequimini, eiusque mandata seruate: si vero hæc non existimatis: sed peregrinis creditis, illisq; exhibẽdã etiam putatis esse culturam, eis nihilominus obedite. Cumq; nihil populus ad talia responderet, petijt Helias pro experimento fortitudinis alienigenarum deorum, & sui, cuius solus ipse propheta remanserat, cum illorum essent numero quadringenti, vt sumeret bouem,

Menander historiograph.

3. Reg. 18

Rex Achab Heliæ occurrit

Helias probat suum deum experimento

uem, & eum occisum super altare poneret, nequaquam igne supposito: similiter autem illos facientes inuocare proprios deos, quatenus illorum hostias concremarent: hoc, inquit, facto cognoscetis veram dei præualere naturam. Quod dũ placuisset, ait Helias: vt eligentes bouem illi primitus occiderent, & deos suos inuocarent. Quorum dum non audiretur oratio, deridens Helias magna eos voce ad deos suos clamare monebat, quia aut profecti aliquo fuissent, aut forte dormirent. Illis aũtem à matutino vsque ad mediam diem hoc facientibus, & semet ipsos more patrio cultris & gladijs incidentibus & nihil agentibus, cum ipse esset iam hostias oblaturus, illos quidem abire pręcepit: populum vero in proximo iussit accedere, vt viderent & custodirent eum, ne ignem lignis latenter immitteret. Cumq; populus accedisset, sumens duodecim lapides, secundum tribus Hebraici populi, constituit ex eis altare: & circa id foueam fecit valde profundam, & imposuit ligna super altare, & in his superposuit hostias: pręcepitq; vt quatuor hydriæ de fonte completæ funderẽtur super altare, donec fouea illa quę aquam sparsam ex altari suscipiebat, impleta manaret. Quo facto cœpit orare deum, & clamare, vt erranti populo multo iam tempore, suam manifestam faceret potestatem. Cumq; dixisset hæc, repente ignis de cœlo vidente populo cecidit super aram, & consumpsit hostias vniuersas: ita vt etiam aqua ipsa concremaretur, & locus ad cineres vsque perduceretur, qui hactenus ita perdurat. Hoc videntes Israelitę, ceciderunt in terram, & adorauerunt vnum deum, maximum, solum, verumq; proclamantes: alios vero fallaciter se & vana opinione coluisse. Tunc comprehendentes prophetas suos, cunctos Helia præcipiente peremerunt. Dixitq; propheta regi: Perge ad conuiuium tuum, nihil de cętero cogitans: post paululum namque à deo imbrem largissimum videbis effundi. Igitur Achab post hęc verba discessit. Helias autem in culmen Carmeli montis ascendens, positis in terra genibus, eisq; coniungens caput orauit. Quo facto, iussit vt eius minister pergens in quendam scopulum, ad mare respiceret, & si alicunde nubem suscitari videret, ipsi diceret. Tunc etenim erat aer valde purissimus, & serenitate perspicuus. Quo ascendente sæpius, nihilq; videre se dicente, dum septies hoc fecisset, ait se videre aerem aliquo modo, non tamen amplius quàm vnius hominis vestigio, nigrescentem. Quod dum audisset Helias, misit ad Achab iubẽs, vt ad ciuitatem citius abiret, antequam imber irrumperet. Qui mox in vrbem Iezrael festinus aduenit. Tunc repente siquidem aere obducto caligine, & nubibus adoperto, spiritus vehemens exortus, & vberrimus imber effusus est. Propheta vero diuinitus inspiratus, ante currum regis ad ciuitatem Iezrael vsque perrexit. Audiens itaque vxor Achab Iezabel signa quæ fuerant ab Helia celebrata, & quia prophetas suos occidisset, indignata misit ad eum nuncios, & per eos interminata est se eum ita interfecturam, sicut perdiderat ille eius prophetas. Tunc formidans Helias, fugit in ciuitatem nomine Bersabee: hęc est autem in vltimo sortis Iudæ, in terra Idumæorum: vbi relinquens suum ministrum, abscessit in eremum, & orauit vt moreretur: non enim se meliorem patribus esse dicens, vt illis perditis ipse viuere aliquatenus exoptaret. Quo facto circa quandam arborem obdormiuit. Et cum eum aliquis excitasset, surgens inuenit cibum & aquam. Comedens autem & percipiens ex illius cibi refectione virtutem, venit ad montem Sinai, vbi Moses legem à deo dicitur accepisse: inueniensq; in eo speluncam quandam, ingressus in eam commorabatur. Cumque eum vox quędam ex incerto facta requireret, vt quid illic adesset, & cur reliquerit ciuitatem: ait, eo quod occidisset prophetas alienigenarum deorum, & populo comprobasset quia vnus sit deus, quem ab initio coluissent, ob hoc ad supplicium quæreretur à regis vxore. Rursus autem audiẽs, vt sub diuo procederet, & quid oporteret fieri altera die cognosceret, ex spelunca digressus est: & facto subito terræmotu, splendorem fulgẽtis ignis inspexit: factoq; silentio vox diuina nequaquam eum timere præcepit, quem nullus deterrere posset inimicus, iussitq; vt domum reuertens, vngeret populi

Falsi prophetæ perimuntur iussu Heliæ

Helia orante imber vberrimus effusus est

3.Reg.19

puli regem Hieum, Namassi filium: in Damasco vero Syriæ Asahel: pro se autem prophetam constitueret Helisæum de ciuitate Abela: vt totius impios populi perimeret, alios quidem Asahel, alios autem Hieus. Hæc audiēs Helias reuersus est ad regionem Hebræorum, & inueniens Helisæum filium Saphat arantē, & cum eo quosdam alios vsque ad iuga duodecim, accedens proiecit super eum pallium suum. Helisæus autem cœpit continuo prophetare, & relictis bobus secutus est eum: rogans vt ei permitteret, quatenus parentes proprios salutaret. Quo iubente vt ita faceret, valedicens eis, secutus est: & fuit Heliæ cuncto tempore eius vitę discipulus & minister. De hoc itaq; propheta hæc dixisse sufficiat.

Helieus propheta efficitur

De agro Naboth interfecti, & pœna Achab, eiusq; bellis in Syros, cum gestis Iosaphat & verbis Micheæ prophetæ. Caput XIII

QVidam igitur Naboth, de Azari ciuitate, regio agro vicinus, rogante rege, vt ei vicinum agrū quolibet precio venundaret, quatenus eo coniuncto possessionem faceret meliorem: quod si nollet pecunias accipere, ex eius agris quem vellet eligeret: ait, hoc se facere nolle, sed paternam sortem malle possidere: contristatusq; rex, quia alienum prędium non posset accipere, neq; lauacris visus est, neq; cibis. Iezabel autem vxore sua requirente cur ita contristaretur, cum neque balneas, neque prandium appeteret, neq; cœnam, narrauit ei Naboth superbiam: & quia dum ipse mansuetis sermonibus, & inferiorib9 regia dignitate locutus ei fuisset, non impetrando quę poposcerat, pertulisset iniuriā. Illa vero rogabat, vt à pusillanimitate tristiciaq; recederet, & suo corpori solenniter prouideret, se dicens de Naboth supplicio cogitare. Quę mittens literas ad iudices Israelitarum nomine Achab, iussit vt ieiunarent omnes, & habito conuē tu Naboth facerent præsidere, cum vtique insignis esset genere: & instruerēt tres quosdam viros audaces, qui contra eum testimoniū dicerent, quasi deo blasphemasset & regi: & hoc modo perimeretur. Naboth itaque secundum scripta reginæ & testimonio contra se perhibito quasi deo blasphemasset & regi, lapidatus & mortuus est. Audiens autem Iezabel, ad regem ingressa mox est, eiq; dixit vt vineam Naboth gratis acquireret. Achab itaque lętat9 in his quę acta sunt, exiliens è lecto, pergebat vineam Naboth inspecturus. In hoc indignatus deus, misit prophetā Heliam ad agrum Naboth, quatenus ad Achab accederet, eiq; de his quę fuerant gesta loqueretur: & quod occidens verum dominum agri, ipse illius hæreditatem possideret iniuste. Cum ergo venisset ad eum dicente rege quid vellet, ait, quia peccato pollutum eū inuenisset, in illo loco in quo Naboth mortuus canibus videbatur fuisse deuoratus, eiusq; sanguinem & vxoris ita fundēdū, & omne gen9 eius esse periturum, eo quod huiusmodi impietates effecerint, & cōtra leges patrias ciuem iniuste peremerint. Contristatus autem Achab, & pœnitentiam agens, ingressus est: & indutus sacco nudis pedibus ambulabat, non appetens penitus cibum, & peccata sua confitens, & deum hoc modo placare contendens. Tunc deus prophetæ dixit: Achab quidem viuente, eius generi differendum esse supplicium, sed eius filij temporibus inferendū. Et hæc quidem Helias cum regi dixisset, abscessit. His itaque temporibus, Adadus filius Adadi regis Syriæ & Damasci, collecto prouinciæ totius exercitu, & solatijs trigintaduorum regum habitantium trans Euphratem, contra Achab castrametatus est. Ille vero cum par non esset exercitu, ad dimicandum non præsumpsit accedere: sed omnia necessaria in ciuitatib9 munitis includens, ipse mālit in Samaria. Habebat enim hæc muros valde fortissimos, & erat inexpugnabilis obsidentibus. Rex vero Syriæ exercitu sumpto venit ad Samariam, & obsidens eam, præconem misit ad Achab, petens vt eius legatos susciperet, & quid vellet cognosceret. Quod dum rex Israel fieri permitteret, venientes legati rege mandante dixerunt diuitias & vxores & filios Achab Adado regi dandas: & si promitteret hæc ita facienda, vt tolleret horum quęcunq; vellet, castra solueret, & ab obsessione cessaret. Achab autem legatis dixit, vt euntes suo dicerent regi, quia & ipse & omnis illius possessio

Naboth lapidatus

Pœnitentia Achab

Bellum Adadi Syrorum regis contra Achab

eius foret. Hæc illis renũciantibus, misit denuo, altera die missurum se famulos, qui eius regalia perscrutarẽtur, & amicorum & cognatorum domos, & quicquid in eis optimũ reperirent, auferrent: & quæ displicerent, sola relinquerẽt. Achab itaque secunda legatione Syrorum regis vehementer affectus, aduocata populi concione dixit, quia ipse quidem paratus fuerit pro salute & pace cunctorũ, & vxores suas, & filios, & omnem dare possessionem: & quia hæc rex Syrorum prima legatione quæsisset: nunc autem, inquit, denuo missa legatione, petit perscrutandas domos, vt quicquid in eis optimum inueniri possit, auferat: & occasionem hanc machinatus oppugnat: & sciens quia meis rebus non pepercissem, ad vestras accessit: ego vero quod vobis placuerit, exhibebo. Populus autem respondit, ei non obediendum, sed magis contemnendum esse: & ad bellandum se præparatos existere. Legatis itaque rex respõdit, vt abeuntes dicerent regi, quia primæ quidem petitioni paratus esset obedire: maneret autem pro ciuium securitate solicitus, nec secundam petitionem posset implere, dimisitq; eos. Adadus autem audiens hæc, potius indignatus, tertiam legationem misit ad Achab, interminando atque dicendo, quia altiorem terræ cõgeriem muris, de quibus ille præsumebat, erigeret: si singulos terræ pugillos de exercitu suo vnusquisque portaret: & his eum interminationibus deterrebat. Achab autem respondente, quia non deberet gloriari, qui armis esset accinctus, sed qui bello superior demonstratus: legati venientes, & regem cum trigintaduobus, qui in eius solatio venerant, regibus inuenientes in epulis, renunciauerunt ei responsum. At ille repente præcepit circundari ciuitatem, & aggeres circa eam extolli, & nullo modo ab obsessione relinqui. Achab autem erat in his gestis cum omni populo in angustia constitutus. Tunc tamen securior factus est & à formidine reuelatus, cum ad eũ quidam propheta venisset, atque dixisset, promisisse deum, vt tanta hostium milia eius ditioni contraderet. Quo requirente, per quos hęc victoria proueniret: per filios, inquit, principum, te scilicet eorum imperitiam præcedente. Conuocans autem filios principum rex, inuenit quasi ducentos triginta duos: & agnoscens Syrum ad conuiuium fuisse conuersum, aperiens portas, filios principum mox emisit. Exploratoribus autem renunciantibus Adado, quid gereretur, destinauit qui eis occurrerent: præcipiens, vt siquidem ad prælium venirent, eos ad se ligatos adducerent: si vero pacifici essent, idem efficerent. Achab autem exercitum habuit alium intra murum in subsidijs præparatum. Porrò filij principum congressi Syrorum custodibus, multos eorum interemerunt, & alios vsque ad castra secuti sunt. Videns autem eos rex Israel vincentes, etiam alium exercitum dimisit exire. Qui repente in Syros irruentes, præualuerunt eis. Non enim Syri sperabant, eos super se sic inopinabiliter venturos. Quos propterea inuenientes nudos & ebrios, ita persecuti sunt, vt illi etiam arma sua relinquentes, fugerent, & vix in equo rex potuisset euadere. Achab autem multos in itinere persecutus interfecit Syros, & eorum castra diripuit: & inueniẽs in eis diuitias auri & argenti non paruas, & curruum Adadi, & equorum, in ciuitatem denuo remeauit. Dicente vero propheta, vt præpararet exercitum, quia futuro anno denuo super eum Syri reuerterentur, Achab in ciuitate hæc agebat. Adadus autem cum quanto potuit exercitu, de pręlio liberatus, cum amicis proprijs cogitabat, quemadmodũ cum Israelitis denuo dimicaret. Qui in montibus equidem nõ pugnandum esse dicebant, quasi dij eorum in locis talibus non præualerent, & propterea tunc ab eis essent deuicti: sed si in campo gererent bella, deuincerent. Super hoc autem dabant consilia, vt reges quidem qui venerant in solatium eius, ad propria remeare dimitteret, & eorum exercitum pręlijs retinens, satrapas ordinaret: & in loco occisorum, exercitum de prouincia eorum eligeret: & equos, currusq; suppleret. Credens hęc sibi bene dicta rex Syrorum, disponebat exercitum, verisq; tempore castra mouens, accedebat super Hebræos: veniensq; in ciuitatem Aphecam, in magno campo castra constituit. Achab autem occurrẽs cum

sua

ſua virtute, è diuerſo tabernacula ſua fixit. Erat enim quantũ ad Syros paruus valde eius exercitus. Tunc rurſus acceſſit ad eum propheta, & victoriam deũ dare promiſit, ſuamq; virtutẽ oſtendere: quia non ſolum in montibus, ſed etiam in campis exiſteret, quod apud Syros non ita conſtaret. Igitur diebus ſeptem caſtris poſitis quieſcebant: ſeptima vero die diluculo procedẽtibus hoſtibus, acieq; conſtituentibus, ad pugnãdum è diuerſo & Achab ſuum dirigit exercitum. Tũc congreſſus robuſtiſſima dimicatione commiſſa, hoſtes conuertit in fugam, & ad eorum interitum perſequens imminebat. Illi vero ſuis curribus impediti, ad inuicem ſunt extincti: paucíq; diffugere valuerũt in ciuitatem Aphecam. Sed & ipſi ſunt mortui: muris enim cadentibus ſuper eos, vigintiſeptem milia defecerũt. In prælio autem centum milia ſunt occiſa. Rex autem Syrorum Adadus fugiens, cum quibuſdam ſibi fideliſſimis ſeruulorum in ſubterraneo loco cælatus eſt. Cui dum dixiſſent ſerui, quia clementes eſſent & miſericordes Hebræi, & poſſent modo conſueto rogati ſalutem ei cõferre, ſi adeũtes rogarẽt Achab, dimiſit eos hoc agere. Tunc illi induti ſaccis, & reſtibus ſua capita alligantes (ſic enim olim captiui rogabant Syri) ad Achab venerunt, petẽtes eum vt Adadus rex mereretur ſalutem ab eo, qua gratia eius foret ſeruus. Ille vero dicens ſe libenter habere ſi vere viueret, nec in bello defeciſſet: honorem quoque ad deuotionem exhibiturũ ſe ei vt fratri debitam promiſit. Tunc illi accipientes iuſiurandum, quia nihil pateretur aduerſum, eduxerunt eum de loco in quo videbatur eſſe cælatus: & ſedenti in curru obtulerunt Achab. Qui cum adoraſſet eum, dans ei Achab dexteram eleuauit eum in curru, & oſculatus eſt eum: iuſſitq; eſſe ſecurum, dicens, vt nihil mali deberet de cætero formidare. Adadus autem gratias egit, & nullo tempore ſe obliuiſci hæc beneficia compromiſit: ſed etiam ciuitates Iſraelitarum, quas tulerant reges ante eum, ſe redditurum dixit, & Damaſcum: vt ita rex Hebręorum egrederetur ad ſuam, ſicut maiores eorum in Samariam. Celebratis itaque fœderibus inter eos, ita Achab multis muneribus donatum Adadum, ad proprium dimiſit imperium. Igitur bellũ Adadi regis Syrorũ, quod habuit aduerſus Achab & Iſraelitas, hoc modo terminatum eſt. Interea quidam propheta nomine Micheas, accedens ad vnum Iſraelitarum, petijt vt eum in capite pro voluntate dei percuteret. Quo nolente, prædixit ei, quia eo quod inobediens eſſet deo eiusq; pręcepto, occurrente leone perimeretur. Quod dum illi homini contigiſſet, propheta rurſus acceſſit ad alium, & vt idem faceret imperauit. Qui dum percuſſiſſet eum, & eius verticem cruentaſſet, alligato capite acceſſit ad regem, dicẽs ei: quia dum eſſet in exercitu conſtitutus, accepiſſet à quodam tribuno ſeruandum captiuum: ſibiq; ab eo dictum, vt ſi captiuꝰ fugeret, ipſe moreretur: quo fugiente is qui eum tradiderat, mortem ei minaretur inferre. Tunc reſpondente Achab mortem ei imminere iuſtiſſimam, ſoluens caput agnitus eſt Micheas eſſe propheta: Hac enim parabola vtebatur, propter ſermones quos erat ei dicturus. Ait namque, quoniam cum deus ei conceſſiſſet vt ſupplicium hoſtis euaderet, ipſe inimicum eius Adadum qui deum blaſphemauit dimiſiſſet, & propterea deus decreuiſſet ipſum quidem ab illo perimi, populum vero ab eius exercitus inuaſione cõſumi. Iratus vero Achab prophetæ, illum quidem clauſum ſeruari iuſſit. Confuſus autem Micheæ ſermonibus, ad ſuam domum remeauit. Igitur de Achab hęc dixiſſe ſufficiat. Reuertar autem ad Hieroſolymorum regem Ioſaphat: is enim augens ſuum imperium, & exercitum in ciuitatibus & ſubiectorum prouinciam vniuerſam conſtituens, non minores quàm auus eius, ab hoc tempore quo Hieroboam ſuper decem tribus regnauerat, munitiones vbique conſtituit. Habuit enim propitiam & cooperatricem ſibi diuinitatem, quum eſſet iuſtus & pius, & quid boni coram deo faceret, ſingulis diebus inquireret. Honorabant enim eum reges in circuitu conſtituti, munera conferentes, ita vt diuitias haberet ampliſſimas & gloriam valde præclaram. Anno ſiquidem tertio regni ſui, conuocans prouinciæ ſuæ principes & ſacerdotes, iuſſit vt peragrantes vbique omnem po-

Numerus cæſorum

3.Reg.20

3.Reg.22

Ammonitarũ & Moabitarum contra Ioſaphat pugna atq; deuictio

pulum sub eo constitutum, docerent per singulas ciuitates leges Moseos, atque vt eas sine prçuaricatione seruarent, & circa eius religionem deuoti semper existerent. In his etenim cuncta multitudo ita gauisa est, vt nullus aliud amplecteretur potius, neque diligeret, quàm leges seruare. Sed etiam confines nimis amabant Iosaphat, cum quo etiam pacis fœdera celebrabāt, eiq; Palæstini solita tributa reddebant: & Arabes annis singulis ministrabant agnas trecentas sexaginta & totidem hœdos: muniuitq; maximas ciuitates atque fortissimas, & exercitus in eis contra hostes & arma præparauit. Tunc enim erat ex tribu quidē Iuda exercitus armatorum trecenta milia virorum, quorum principatum habebat Hedrous: Ioannes autem ducentorum milium princeps erat: de tribu vero Beniamin sagittarios habuit ducenta milia. Alter autem princeps militiæ nomine Gezonat, armatorum habebat centum milia: & præter hos alia centum milia regi famulabantur: quos direxit per munitissimas ciuitates. Is filio suo Ioram accepit vxorem filiam Achab, qui decem tribubus imperabat, nomine Gotholiam. Quumque post tempus ad Samariam perrexisset, opulenter eum Achab suscepit: & populo qui eum sequut⁹ fuerat, claram valde largitatem hospitalitatis exhibuit: id est, tritici & vini & pecudum vbertatem: rogauitq; vt contra regem Syrorum ei solatia non negaret, quatenus Ramatha ciuitatem in Galaad constitutam auferret, quia eius patris primo fuerat, & à patre tunc regis Syriæ videretur ablata. Promittens vero Iosaphat se solatia daturum, quando non ab illius minor erat eius exercitus, euocat ex Hierosolymis ad Samariam suum populū: egressiq; foras ciuitatem ambo reges, & in proprijs solijs vtrique residentes, suum exercitum disponebant. Iosaphat autem inter hæc iussit, vt si quis prophetarum adesset, euocatus consuleretur: si esset eo tempore prælium contra Syros agendum. Fuerat nanque tunc pax Achab vnà cum Syro permanēs annis tribus, ex quo eum post captiuitatem dimiserat ad propria remeare vsque ad illum diē. Vocans ergo Achab prophetas suos quasi numero quadringētos, iussit consuli deū, si ei aduersus Adadum victoriam pugnandi concederet, & captionem ciuitatis, propter quam bellum præparabat inferre. Prophetis autem dicentibus, pugnare simul & vincere, & Syrum esse captiuandum sicut & prius: intelligens in eorum sermonibus Iosaphat quia falsi essent prophetæ: requirebat Achab regem, si alter quis esset propheta dei, vt certius de futuris agnoscerent. Achab autem esse quidem dixit, sed inuisum sibimet hominem: eo quod mala prophetaret, & prędixisset à Syrorum rege eum moriturum: quapropter in custodia tunc teneretur: cuius nomen erat Micheas filius Obei. Quumq; petisset Iosaphat eum vocari, mittens eunuchum, eduxit eum. Et dum eunuchus isset, indicauit ei omnes alios prophetas regi victoriam prædixisse. Ille vero dixit, nihil se aliud de rege fore dicturum, nisi quod deus in ore eius posuisset. Quum venisset ergo ad Achab, eūque coniurasset, vt quod verum esset, ediceret: ait, ostendisse deum sibi Israelitas fugientes in persecutione Syrorum, & ab eis cunctos dispergi per montes, sicut greges pastoribus desolatos: dicebatq; significatum sibi, eo quod alij quidem reuerterentur ad propria: ipsum vero solummodo periturum in prælio. Quumque Micheas hæc dixisset ad Iosaphat, Achab ait: Nonne pauloante significaui tibi, qualis sit circa me hominis huius affectus, & quia pessima mihi prophetaret? Et quum Micheas diceret eum oportere omnia quę à deo dicebantur, audire, & quia falsi prophetæ eum exacuerint, vt spe victoriæ egrederetur ad bellum, immineret autem casus eius in prælio, erat Achab tristicia remissus. Interea Sedechias quidam falsus propheta accedens ad regem, ait: non esse respiciendum Micheam, quia nihil diceret veritatis: & indicio simul vtebatur Heliæ, qui prophetasset in Iazara ciuitate in agro Naboth sanguinem eius à canibus lambendū: sicut & Naboth qui per eum à populo fuisset occisus. Quibus ab illo sic prophetatis, Micheam dicebat esse mendacem, quando meliori prophetæ dicere cōtraria videbatur: & quia rex tertia die moreretur. Cognoscetis, inquit, repente,

si vera

si vera sunt quæ dicit iste: aut si potest spiritus sancti habere virtutē. Cæsus enim palmis à me noceat meæ manui: sicuti Iadon dextrā regis Ieroboam aridam fecit, dum eum comprehendere voluisset. Hoc enim omnibus notum est. Quumq; percussisset Micheam, & nihil fuisset passus, confortatus Achab in semetipso: cōtra regem Syrorum mouit exercitum. Vincedat, arbitror, illud quod immineret: & falsi prophetæ verba plus quā erat veritas credibiliora fecit, vt ex occasione perueniret ad finem. Tunc stans Sedechias & faciēs sibi cornua ferrea, dixit ad Achab: quoniam manifestasset ei deus in illis omnē Syriam subuertendam. Micheā vero dicentē: quia Sedechias non post multos dies de cubiculo in cubiculū se cælaret, vt quereret pœnam sui declinare mendacij, iussit rex in custodiam duci ad Achamum principem ciuitatis, & nihil aliud amplius ei, præter panem & aquam ministrari. Falsi prophetæ uerba præualuerunt

Quomodo Achab contra Syros pugnando deuictus est, & sagitta percussus interijt. Caput XV

IGitur Achab & Iosaphat Hierosolymorum rex sumentes exercitum, venerunt Ramatha Galaaditidis ciuitatem. Rex vero Syrorum audiēs eorum aduentum, suum eis obiecit exercitum, & non procul à Ramatha castra fixit. Cōstituerunt autem inter se Achab & Iosaphat, vt Achab regium schema deponeret, Hierosolymorum vero rex propria vestitus stola, constaret in acie. Et illi quidem qui Micheæ dicta contempserat: etiam præter habitum regium, quod debebatur, euenit. Adadus nanq; rex Syriæ exercitui præceperat vniuerso per principes suos, vt nullum aliorum perimerent, nisi tantummodo Israelitarum regē. Syri vero facta congressione videntes ante aciem regem Iosaphat astantem, & eum credentes esse Achab: impetum super eum fecerunt, eumq; circundederunt. Quūq; appropinquantes, ipsum non esse cognoscerent, recessere post tergū. Ab ortu namque diei vsque ad vesperam pugnantes & præualentes, mandato regis neminem penitus occiderunt, quęrentes Achab interficere solum, & inuenire nequiuerunt. Quidam vero puer, regis nomine Adan, quum sagittasset inter hostes, regem Achab per loricam in pulmone percussit. At ille casum suum exercitui manifestare noluit ne timore conuerteretur in fugam: sed aurigæ præcepit, vt cōuerso curru de pręlio declinaret. Grauiter enim & mortaliter fuerat sagittatus: & vsque ad occasum solis factus exanguis, interijt. Igitur Syrorum exercitus nocte superueniente signum dante pręcone discessit ad castra: & agnoscentes cūcti mortuum Achab, ad propria sunt reuersi. Corpus autem Achab sui ad Samariam referentes, sepelierunt: currumque eius abluerunt in Iezara fonte Samarię regis sanguine cruentatum: & tunc cognouerunt Heliæ prophetiam esse veram. Canes nanque eius linxerunt sanguinem, & meretrices ad fontem, quod erat reliquum diluerunt. Mortuus est ergo in Ramatha, Michea hunc prædicente casum. Dum ergo hæc Achab regi à duobus prophetis prædicta videantur, oportet magnam iudicari diuinitatem, & honorare semper & coli: & quę vera sunt potius recipi, quàm ea quæ pro cuiuspiam libidine dicuntur, amplecti: & arbitrandum quia nihil vtilius est, quàm virorum talium præscientia, præbente scilicet deo, quid vnusquisque debeat obseruare: & cogitandum ex his quę regi prouenerunt: quia quod debetur, neque dum præscitum fuerit, euitatur, sed repit in animas hominum inutili spe blandiendo, & hoc modo seducendo, donec à deo debita passio compleatur. Hoc ergo modo videtur etiam Achab esse deceptus, cum prædicentibus quidem perditionem suam non crederet: prophetantibus autem ea quæ delectabatur audire credendo, moreretur. Cui Ochozias filius successit in regnum. 3.Reg.22

De religione Iosaphat & iusticia, eiusq; victoria diuinitus concessa contra Moabitas.

Caput I

2. Paralip. 19. & 20

OSAPHAT ITAQVE rege ad Hierosolymam remeante post bellum, quo solatiũ prębuerat Achab contra Adadum regem Syrorum, sicut prædiximus, occurrẽs Hieus propheta, culpabat eum, cur Achab solatia prębuisset homini impio pariter & maligno, deum quidem dicens moleste pertulisse hoc: sed ei licet valde peccasset, tamen propter naturam eius optimam, ab incursu hostium pepercisse. Et tunc equidem ad gratiarum actionem rex ad sacrificia dei cõuersus est. Post hæc autem cœpit omnem suam prouinciam circuire, & populum edocere, vt leges per Mosen à deo datas omnino seruarent, & pietatem circa deum nihilominus exhiberẽt. Constituensq; iudices in vnaquaque sui imperij ciuitate, præcepit vt pro nulla re ita agerent, quàm vt iusticiam populis exhiberent: & neque munera, nec cuiuspiam dignitatem propter iudicialem fastum, aut diuitias, aut genus considerarent: sed omnibus æqua iura tribuerent, scientes quia etiam quæ occulte geruntur, à deo non ignorantur. Hæc autem quum docuisset in vnaquaque ciuitate duarum tribuum, in Hierosolymam denuo remeauit: constituitq; etiam ibi iudices de sacerdotibus, ac Leuitis, atque primatibus. monens, vt diligenter & iuste iudicia cuncta disponerent: si autem de rebus maioribus quidam contribulium ex alijs ciuitatibus eos consulerent, cum maximo studio eis & iustissime responderent: quandoquidem rectum deberet esse iudicium in ea ciuitate constitutum, vbi & templum dei & habitaculum erat imperatoris. Horum autem principes constituit Amasiam sacerdotem, & Sabadaiam, qui erat de tribu Iuda. Rex igitur hoc modo cuncta disposuit. Eo nanque tempore castrametati sunt aduersus eum Ammonitæ & Moabitæ: & sumentes secum Arabum maximam legionem, castra posuerunt apud Gaddi ciuitatem, quæ est circa paludem Asphaltiten, trecentis stadijs procul Hierosolymis, in qua nascitur palma præcipua, simul & opobalsamum. Audiens autem Iosaphat quomodo hostes transeũtes paludem, in eius prouinciam deuenissent, metuens, conuocauit in cœtu populum Hierosolymorum in diuino sacrario, & stans contra faciem templi, orabat & inuocabat deum, vt ei suum auxilium præberet & robur, quatenus hostibus præualeret: dum & is qui templum hoc ędificasset, idipsum rogasset, vt ipse contra hostes dimicaret, & pręsumentes contra eum manus inferre, comprimeret: qui vtique ob hoc venirent, vt terram quã eis ipse præbuerat, molirentur auferre. Hæc autem orabat deflens, simul & popul⁹ vniuersus cum vxoribus & filijs deo supplicabat. Quo facto, quidam Iazihel propheta progressus in medium cœtum, clamauit ad populum, dicens & regi, quia deus eorum preces audisset, & contra hostes sine dubio dimicare permisisset: præcepitq;, vt altero die electo exercitu, occurrerent hostibus, eosq; inuenirent inter Hierosolymam & ascensum Gaddi, qui locus dicitur Culmen, & contra eos quidem non dimicarent, sed tantummodo starent, videntes quomodo diuinitas eos expugnaret. Hæc vero dicente propheta, rex quidem & populus in terra prostratus, deo gratias retulerunt. Leuitæ autem in organis solennibus incessanter dicebant hymnos. Die siquidem facto, procedens rex in desertum, sub ciuitatem Techua, dixit ad populum, quia oporteret verba prophetę audiri, & ad illa quidem

2. Par 20
Mirabilis uictoria de Ammonitis

non

non contradicere, sed præponi debere sacerdotes cum tubis, & Leuitas, vt hymnum dicentes, sic deo gratias agerent, quasi iam Hebræorum prouinciam ad hostibus liberasset. Placuit sententia regis, & quæ præceperat, agebantur. Deus autem maximum terrorem & tumultũ super Ammonitas immisit: & cædẽtes inter se hostes suos, mutuis se vulneribus occiderunt, ita vt ex tanta militia nullus penitus euasisset. Iosaphat autem respiciens in conuallem vbi hostium erat exercitus, & videns eam plenam corporibus mortuorum, lætatus est in dei solatio, sic inopinabiliter & euidenter allato, vt non laborantibus illis, ipse per se victoriã contulisset: iussitq; vt exercitus hostium castra diriperet, & mortuos expoliaret, diebusq; tribus exuentes eos, penè defecerunt: tanta erat multitudo vtique peremptorum. Quarta vero die omnis populus congregatus in quadam conualle, de virtute & solatijs benedixit deum, pro qua re etiam locus ipse vocatus est cõuallis benedictionis. Exinde vero ducens exercitum ad Hierosolymam rex, multis diebus ad hostias est conuersus & epulas. Igitur postquam hanc hostium eius vastationem alienigenæ gentes audiebant, omnes valde sunt territæ, deum eius auxiliatorem sic aperte videntes. Iosaphat itaque ex illo tempore cum magna gloria & iusticia, diuinæq; pietatis amore degebat. Fuit autem amicus Achab filio Israelitarum regi. Cum quo communione facta in constructione nauium, vt ad Põtum nauigaret ad emporia Thraciarum, nequaquam nisum suũ implere præualuit: naues enim præ magnitudine perierunt, & propterea naues vlterius non instruxit. Circa Iosaphat igitur hæc sunt gẽsta.

De perfidia Ochoziæ, & zelo raptuq; Heliæ. Caput II.

Achab autem filius regnauit in Israel, in Samaria degens, malignus homo, & per omnia similis vtrique parenti, & Hieroboam, qui prius iniquitatem fecerat, & populum decipere inchoauerat. Quumq; iam in regno secundum haberet annum rex Moabitarum rebellauit ei: & tributa quæ Achab eius patri reddebat, ministrare cessauit. Contigit autem vt Ochozias, quum descẽderet de superioribus domus suæ, caderet: & quum langueret, misit ad deũ Accaron Muscam (hoc enim erat nomen illi deo) & consuluit de salute sua. Apparuitq; deus Heliæ prophetæ, præcipiens vt missis à rege nuncijs occurreret, eosq; requireret, si deum proprium Israelitarum populus non haberet, & ideo misisset rex eorum ad alienum deum, vt de salute consuleret. simul & vt faceret eos ad regem reuerti: eiq; dicerent, quia non euaderet hunc languorem. Helia vero dei faciente pręcepta, audientes nuncij, ad regem sunt continuo reuersi: admirantiq; reuersionis velocitatem, & requirenti causam, dixerunt, occurrisse sibi quendam hominem, & prohibuisse quidem eos vlterius procedere: reuertentes autem nos tibi dicere ex mandato Israelitarum dei mandauit, quod non possis ab hac ægritudine liberari. Rege vero præcipiente, vt ei hominem qui talia diceret, indicarent, dixerũt esse virum hirsutum, & pellicea zona circundatum. Ille vero per hæc agnoscens Heliam esse quem nuncij designabant: misit ad eum tribunum & quinquaginta armatos, vt eum adducerent. Tribunus autem qui missus fuerat, inueniẽs Heliã in montis vertice residentem, petebat, vt descendens veniret ad regem, quoniam ille iussisset: qui si nollet, duceretur inuitus. Cui Helias: Vt agnoscas, inquit, me prophetam verum existere, descendens ignis de cœlo cõsumat, & milites tuos & te. Et continuo veniens ignis flamma, consumpsit & tribunum, & qui cum illo pariter erant. Hac perditione regi denunciata, nimis iratus, ad Heliam tribunum alium cum totidem misit armatis. Qui quum venisset ad prophetam, credens se eum violenter adducere, si noluisset sponte venire: orans iterum propheta, eum sicut priorem fecit igne consumi. Agnoscens hoc rex, etiam tertium destinauit. Ille vero quũ esset sapiens & moribus valde mitissimus, veniẽs ad locũ vbi erat Helias, nimis blande ei loquutus est, dicẽs quia inuitus regię iussioni pareret, ad eum veniẽs: & priores non volũtarie, sed coacti necessitate venissent: rogabatq; vt & illius & qui cum eo venerant armatorũ, haberet misericordiã, & descendẽs

4. Reg 1
De filio Achab Ochozia rege maligno.
Heliæ habitus
Inuasorum Heliæ ultio

veniret ad regem. Helias autem suscipiens mansuetudinem, & verborum eius vrbanitatem, descendens sequutus est eum. Quumq; venisset ad regem, prophetauit ei, dicens hæc sibi indicasse deum, eo quod spreuisset eū, quasi non esset deus, & non vere de eius languore prophetare potuisset: misisset autem ad deum Accaron, vt consuleret qualis ei terminus languoris accideret: ob quam rem, inquit, cognosce te moriturum, Et ille siquidem paruo tempore transacto, sicut Helias prædixerat, defunctus est. Cui successit in regno frater Ioram: nam ille sine filio mortuus est. Hic vero Ioram par Achab fuit malignitate: regnauit autem annis duodecim, homo omni iniquitate circa deum & impietate plenus. Nam relinquens culturam dei sui, deos venerabatur extraneos: erat enim & in alijs nimis acerbus & pessimus. Illo siquidem tempore Helias ab hominibus est ablatus, & vsque ad hodiernum diem nullus finem eius agnouit. Discipulum vero, sicut prędiximus, reliquit Helisæum. De Helia tantum & Henoch, qui fuit ante diluuiū, in libris sacris sciptum est, quia sublati sunt, quorum mortem nemo vidit.

Henoch & Heliæ mortem nemo uidit

De bello regum contra Moabitas, deq; mirabilibus Helisæi. Cap. III.

4. Reg. 3
Bellum Iorā cōtra Moabitas

SVscipiens itaq; regnum Ioram, contra regem Moabitarum Misa mouit exercitum, qui sicut prędiximus, ab eius fratre recesserat, dum patri eorū Achab tributa solueret, ouium cum lanis suis ducenta milia. Congregās vero Ioram suū exercitum, misit etiam ad Iosaphat, rogans eum, quum esset olim patris sui amicus, vt ei solatium contra Ammonitas pugnaturo præberet, qui ab eius recessisse videbantur imperio. Tunc ille non solum se adiutorem esse compromisit, sed etiam regem Idumæorum, qui sub eo erat, compulsurum, vt ei quoque pugnaturus occurreret. Ioram autem talibus solatiorum promissionibus à Iosaphat rege perceptis, sumpto exercitu, venit in Hierosolymam, & clare nimis ab Hierosolymorum rege susceptus est: placuitq; eis vt iter ad hostes per desertum facerent Idumææ, non credētibus inimicis, quia exinde eis fieri potuisset inuasio. Tunc ergo tres reges ab Hierosolymis properabant, rex ipse Hięrosolymorum, & Israelitarum, atq; Idumææ: & dum septem dies peragrassent iter, ad inopiam aquæ exercitus & iumenta venerunt, quum duces eorum ignorantia itineris aberrassent. & omnes quidem erant in angustia constituti: præcipue tamē Ioram, qui nimia tristicia faciente, clamabat ad dominum: Quid mali facientes deduxisti tres reges, vt sine bello tradantur regi Moabitarum? Quem Iosaphat confortabat, quū esset iustus. Qui mittens in omnem exercitum, requirere cœpit, an quis in eis esset propheta, vt per eum voluntatem dei possent cognoscere, & quid faciendū esset, audirent. Et dum quidam famulus Ioram dixisset, vidisse se illic Helię discipulū Helisæum filium Saphat, tunc tres reges monēte Iosaphat, ad eum pariter venerunt. Dumq; ad prophetę castra venissent (habebat enim habitaculum suū extra tabernacula constitutum) consulebant eum de futura militia, præcipue tamē Ioram. Cui quum diceret, vt illi molestus non esset, sed potius ad prophetas patris sui matrisq; properaret, quasi illi veri essent, rogabat, & supplicabat, vt prophetaret, eosq; à periculo liberaret. Ille vero iurans per deum, quia ei non responderet, nisi propter Iosaphat sanctum & iustū, deducto ad medium quodā homine sciente psallere, diuinitus inspiratus, præcepit regibus, vt in torrēte multos lacus effoderēt, dicēs: Neq; nube neq; spiritu aliquo flante, neq; imbre diffuso videbitis fluuium aqua plenū, ita vt homines ac iumenta vbertatis poculo satientur: eritq; vobis non solum hoc à deo, sed etiam hostes sperabitis, & vrbes Moabitarum munitissimas capietis. & arbores quidem incidetis pomiferas, & vastabitis prouinciam, fontes autē fluuiosq; damnabitis. Hæc propheta dicente, altera die priusquā sol oriretur, torrēs vehemēter influxit. Cōtigerat aūt, vt tribus dieb. in Idumęa vehemens imber effunderetur, ita vt exercitus & iumenta abundātia nimia rigarentur. Quūq; audissent, Moabitæ, tres reges per desertū contra se veniētes, collecto exercitu, rex eorū iussit, vt montana exercitus eius aggrederetur, ne latenter hostes prouinciā inuaderent. Et quum non esset Hebræorum à Moabitis

Prophetia Helisæi

procul

procul exercitus, respicientes Moabitæ de ortu solis aquam in torrente sanguini similem suspicati sunt eo quod se tres reges inuicem peremissent, & fluuius corũ sanguine redundasset. Quod dum arbitrati fuissent, petierunt à rege suo, vt eos ad spolia hostium destinaret. Et impetu facto, quasi ad diuitias præparatas, ad inimicorum castra venerunt, & spe sua frustrati sunt. Nam circundantibus eos Israelitis, alij quidem eorum perempti, alij vero per vniuersam prouinciam sunt dispersi. Tres vero reges ingredientes Moabitarum ciuitates, & eas subuerterũt, & agros eorum populati sunt, & vehementer exterminauerunt, replentes eos lapidibus torrentium, & arbores optimas absciderunt, & fontes aquarum pariter obstruxerunt, ac muros vsque ad fundamenta deposuerunt. Rex autem Moabitarum, dum persequutionem & oppresionem nimiam pateretur, & videret ciuitatem capi posse, impetum fecit cum septingentis viris, vt inter hostium castra quo posset effugeret: quod tamen implere non potuit. Nam ad quendam locum veniens valde munitum, dum fugere non valuisset, reuersus in ciuitatẽ, opus desperationis & crudelis necessitatis sic impleuit: Filium nanque seniorem, qui erat ei successurus in regnum, eleuans super murum, ita vt à cunctis hostibus videretur, deo immolauit holocaustum. Reges autem videntes hoc factum eius necessitatis, ab vrbe habuerunt misericordiam, & humana passione oppressi, detẽtionem soluerũt, & singuli ad propria remearunt. Iosaphat autem reuersus ad Hierosolymam, in pace degebat: & quum pauco tempore post illud prælium vixisset, defunctus est. Qui vixit quidem annis numero sexaginta, imperauit autẽ quinque & viginti, magnificamq; meruit in Hierosolymis habere sepulturam, similisq; fuit magnorum operum Dauid. Reliquit autem & filios multos, successorem vero habuit seniorem filium Ioram. is enim nomen habebat fratris matris suæ regis Israelitarum filij Achab. Veniens autem de regione Moabitarum rex Israelitarum in Samariam, habebat secum Helisæum sicut prophetam, cuius actus volo narrare. Sunt enim valde præcipui & historia digni, sicut ex libris sacris datur agnosci. Aiunt enim quia accessisset ad eum vxor Obeth dispensatoris Achab eiq; dixisset, quia non ignoraret, quoniam vir eius liberasset à morte prophetas, dum regis Achab vxor Iezabel requisiuit vt eos occideret: & contracto debito, centum ex eis oculte pauisset: & post viri sui mortem à creditoribus vrgeretur, atque eius filij ad seruitium raperentur: ob quam causam rogabat, vt eius mariti misereretur operibus, & aliquod solatium in necessitate præberet. Qui dum requisisset, si quid haberet in domo, aliud nihil esse sibi respondit, nisi paruum vas olei. Tunc propheta præcepit, vt multa vasa vacua sibimet à vicinis accommodaret, & clausis ianuis domus suæ ex illo oleo in omnia vasa diffunderet, quia deus ea cuncta impleret. Quod dum mulier fecisset, & eius filij vnũquodque vas obtulissent: dum completa fuissent omnia, & nullum vacuum remásisset, veniens ad prophetam, nunciauit hoc ei. Ille vero consilium dedit, vt oleũ venderet, & precium creditoribus daret: & ex ipso olei precio quod remaneret, ad alimentum filiorum efficeret. Inter hæc autem misit Helisæus ad Ioram, ammonens vt custodiret locum quendam, in quo esse Syrorum, volentium eum occidere, dicebat insidias. Tunc rex ad venationem præparatam nequaquá egressus est, obediẽs verbo prophetæ. Adadus autem rex Syrorum, dum se vidisset fuisse deceptum, quasi aliquis hominum eius Ioram regi sua cõsilia prodidisset, indignatus veluti proditores secretorum regis occidere minabatur, quum vtique hoc nulli alij nisi illis tantummodo credidisset. Et dum ei quidam præsentiũ dixisset: ne falsa opinione teneretur, nec crederet quoniá aliquis inimico eius consiliũ prodidisset, sed Helisæũ prophetam omnes regi factas insidias prodidisse: misit, requirẽs, in qua ciuitate Helisæũ habitaret. Illi vero qui missi fuerát reuertẽtes, indicauerũt, eum in Dotham vrbe cõmorari. Tunc itaq; Adher qui & Adadus, misit ad ciuitatem multum nimis exercitũ, equestrium simul & curruũ, vt caperent Helisæũ. Qui tota nocte circũeuntes vrbem, nihil egerunt. Die siquidem facto,

Rex Moabitarum immolat filium

Iosaphat defungitur, succeditque Ioram

4. Reg. 4

4. Reg. 5

qui eius caput auferret. Ille siquidem ad necem prophetæ pergebat, Helisæum vero regis ira non latuit. Sedens autem in domo sua cum discipulis suis, indicauit eis, quia Iorã homicidæ filius misisset, qui caput eius auferret: sed vos, inquit, dum venerit qui missus est, & intrauerit, obserantes ianuas claudite, eumq; paululum retinete: sequuturus est nanque veniens ad me rex, eo quod eum pœnituerit sui præcepti. Tunc illi Helisæi dicta fecerunt. Ioram vero pœnitentia ductus, ob iram suam circa prophetam, & metuens ne eum qui missus fuerat, occideret, festinauit, vt necem prohiberet, & prophetam à morte reduceret, veniensque culpabat eum, cur à deo absolutionem malorum præsentium minime postularet, sed sic eos interire despiceret. Helisæus autem altera die ea hora que venerat rex ad eum, promisit multam ciborum copiam affuturam, ita vt venderentur in publico duo sata hordei siclo vno, & satum similæ duobus siclis. Hoc autem dictum, & Ioram, & qui cum eo erant, conuertit in gaudia. Prophetæ namque non poterant discredere, propter rerum præcedentium veritatē: inopiamq; illius diei atq; miseram, spes iam futuræ abundantiæ leuigauit. Princeps autem tertiæ partis quum regi amicus esset, supra quem tunc ipse rex incumbebat: Incredibile est, inquit, ò propheta, quod dicis: & sicut impossibile est, vt de cataractis cœli hordeum pluat deus, aut similam, ita non potest credi quod à te nunc dicitur, adimpleri. Ad quem propheta: hæc, inquit, videbis hoc modo fieri, sed nõ gustabis ex eis. Quæ scilicet sicut ab Helisæo fuerant prædicta, completa sunt. Lex igitur erat in Samaria, vt habētes lepram, & qui à tali passione mundi nõ essent corpore, extra ciuitatem manerent. Quatuor ergo viri propter hanc causam manentes ante portam, quum nullus eis propter necessitatem famis aliquid afferret, & in ciuitatem ingredi propter legis mandata non possent: quibus vel si liceret ingredi, præ fame ibidem necarentur, cogitauerunt inter se dicentes, quia si illic manerent, propter inopiam deperirent, & propterea tradere se hostibus magis eligerent, qui aut parcendo, aut necãdo famis eos necessitatibus liberarent. Hoc consilium inter se conferentes, nocte ad castra hostium deuenerunt. Incipiebat enim deus iam terrere & conturbare Syros, & sonum curruum & armorũ eis inferre, tanquam exercitus grandis super eos accederet. & paulatim tubarum fragor eorum auribus increpitaret: qui ita repente turbati sunt, vt relinquentes castra propria, concurrentes ad regem, dicerent, quia Ioram rex Israelitarũ conducto solatio regis Ægyptiorum & insularum, super eos accederet, quibus veniētibus, sonum tubæ venientis audirent. Hæc eis dicētibus, etiam Adher quum ad aures eius sonus similis aduenisset, populo credidit: & cum multa turba atq; confusione relinquentes in castris equos atq; iumenta, innumerasq; diuitias, repente conuertuntur ad fugam. Leprosi autem qui discesserant à Samaria, ad castra Syrorum venientes, & in eorum tabernaculis multum silentiũ taciturnitatemq; reperientes, ingressi in vnum tabernaculum, dum nullum prorsus inspicerent, comedentes atq; bibentes, portantesq; multas vestes & aurum, & extra castra cælantes, deinde in aliud tabernaculum accedentes similiter, & exinde res sibi placitas sumentes, dum hoc quater fecissent, & nullus eos omnino videret, arbitrati hostes abscessisse, culpabãt semetipsos, cur Ioram regi & ciuibus hoc minime nunciassent. Tunc illi aduenientes ante ciuitatis murum, & custodibus clamantes, indicauerunt eis quæ de hostibus contigissent. illi autem hæc regis custodibus nunciauerunt, à quibus audiens hæc Ioram, vocauit amicos suos & principes, quibus ait, pro insidijs arte callida Syrorum discessisse regem: eo quod desperaret fame capi potuisse ciuitatem: vt quasi fugientibus illis, & egressis ad castrorum direptionem nobis, latenter irruerent & interficerent, & ciuitatem pariter deuastarent. Vnde vos, inquit, moneo, vt custodiatis ciuitatem, & nusquã abire tentetis, hostes fugisse credentes. Tunc dicente quodam, optime quidem arbitratum a rege, & consilium dante, vt duo equites vsq; ad Iordanem fluuiũ mitterentur, qui cuncta perquirerent, vt si illi quidem capti ab insidijs hostiũ deperirent,

4. Reg. 7

Turbatio Syrorũ a deo facta.

securitas

securitas exercitui fieret, ne cuncti aliquid simile sustinerent: pereuntes autem paucos annumerarent cum his quo: vastauerat fames: hoc dictum dum placuisset regi, exploratores misit. Qui euntes, castra quidē inuenerunt hostibus vacua, locum vero plenum cibis & armis, quæ reliquerant vt essent leues ad fugá. Hæc autem dum rex audisset, ad direptionem castrorum misit exercitū. Qui nihil tulerunt vile nec paruum, sed aurum multum pariter & argētum, gregesq; multos iumentorum, frumentiq; & ordei multa milia, quantum nec in somno se videre credebant. Quo pacto, à malis pristinis liberati, maximam copiam habuerunt, ita vt emerentur duo sata hordei siclo vno, & satum similæ duobus siclis, secundum prophetiam hominis dei Helisæi. Satum itaque fert modium vnū & semis Italicum. Horum itaque bonorum solus ille princeps tertiæ partis, quem prædiximus potitus non est. Nam constitutus à rege vt staret ad portam, quatenus turbam moderate ab egressu ciuitatis emitteret, ne alterutros comprimentes ad pericula peruenirent: quod alios pati prohibebat, ipse sustinuit: & hoc modo ne gustaret ex his quæ fuerant prophetata, defunctus est: Helisæo prædicēte eius mortem: dum ea quæ de vbertate ciborum ille prophetauerat, solus iste non crediderat. Adher autem Syrorum rex dum venisset in Damascum: & agnouisset quia diuinitas ei & eius exercitui timorem immisisset & fugam, & non inuasione hostium fuisse factum, nimis afflictus, eo quod ita deum haberet iratum, corruit in languorem. Illo siquidem tempore dum propheta Helisæus venisset in Damascum, cognoscens hoc Adher, fidelissimum seruulorum Asahel nomine misit, vt ei occurreret & dona portaret, præcipiens ab eo requiri, si ægritudinis eius periculum posset euitari. Asahel itaque cum quadraginta camelis quæque optima & pretiosa in Damascena prouincia ex domo regia dona regia portabat, & veniēs ad Helisēū, & decenter salutans, ait missum se à rege Adher ad eum vt dona portaret, & de eius languore cōsuleret, si posset euadere. Propheta vero Asaheli iussit, vt nihil ei mali nunciaret, dixit autē regem moriturum esse. Et famulus quidem hæc audiens, contristabatur. Helisæus autem flebat, & multas lachrymas effundebat, præuidens quę mala populus passurus esset post mortē Adher. Dumq; Asahel causam eius confusionis inquireret: defleo, inquit, Israelitarum populum, dolens in his malis quæ passurus est abs te. Interficies enim optimates eorum, & munitissimas ciuitates incendes, & paruulos lapidibus allisos crudeliter trucidabis: & mulieres habentes in vtero sæua morte disrumpes. Asahel vero dicente: Quæ mihi virtus est, vt per me possint talia prouenire: ait, deum sibi indicasse, quia esset regnaturus in Syria. Asahel itaque veniens ad regem, illi quidem bona nunciauit. Altera vero die in fuso laqueo vinciens eum, illum quidem strangulauit, ipse vero apicem regiæ potestatis obtinuit. Erat enim vir efficax, multaq; Syrorum & populi Damascenorum deuotione florebat, ita vt hactenus & ipse Adher & Asahel qui post eum regnauit, quasi dij colantur, propter beneficia & templorum ædificia, quibus Damasceorum exornauerant ciuitatem. Isti nanque soli in pompa quotidie quasi pro honore regio deferuntur, & Syri de eorum antiquitate gloriantur, ignorantes quia sunt nouelli, & non habent isti reges vltra mille & centum annos. Ioram vero rex Israelitarum audiens Adher defunctum, à timore & formidine, quam propter eum habebat, aliquo modo respirauit, & pacem gratanter excepit.

4.Reg.8 (margin, beside "stium fuisse factum")

De crudelitate Ioram regis Iudæ, & digna subsequente pœna. Cap. V.

4.Reg.8 IGitur Ioram Hierosolymorum rex, qui & ipse quidem, sicut prædiximus, hoc nomen habebat, rerum potitus, mox ad necem fratrum suorum, & paternorū pariter amicorum & principum est conuersus, & malitiæ suæ hoc fecit initium, in quibus malis nil differens à regibus populi, qui ante eum iniquitatem fecerāt, in solennitatibus Hebræorum, & in religione diuina: docuit quoque vulgus & in alijs esse malum, & extraneos adorare deos per Gotholiam Achab filiam coniugem suam. Et deus quidem propter Dauid regis pmissionē, genus eius noluit exterminare.

Athaliam uocant Biblia

exterminare. Ioram vero nihil prætermittebat, quo minus aliquid quotidie nouæ impietatis efficeret, & quod vastationē patriæ traditionis attenderet. Illo siquidem tempore ab eo recedentibus Idumæis, & primo quidē interficientibus regem, qui erat eius patri subiectus, & constituentibus quem ipsi voluerant, Ioram cum equitibus suis & curribus noctanter in Idumæam venit: & eos quidem qui vicini eius regno esse videbantur, occidit. Longius autem non abijt: nihil tamē dum hoc fecisset, vtilitatis exhibuit. Nam omnes ab eo recesserunt, simul & qui prouinciam Labennam habitabant. Erat autem ita vesanus, vt etiam populum cogeret in excellentissimos montes ascendere, & deos alienos adorare. Quumq; hæc ageret, & omnino leges patrias à mente sua repelleret, delata est ab Helia propheta ad eum epistola, in qua pandebatur, magnam pœnam eum fore passurum, quoniam patrum suorum non esset imitator, sed Israelitarum regum impietatem sequeretur: insuper cogeret tribū Iuda, & ciues Hierosolymitas relinquentes sanctam patrij dei culturam, ad idola conuenire, quę Achab rex Israelitarū in suo regno fecisset: & quia fratres suos interemisset, & bonos viros & iustos pariter occidisset: suppliciumq; quod pro his suscepturus esset, propheta in literis indicabat, id est, cladem populi, & corruptionem vxorum regis & filiorum: & quia ipse quoque moreretur ægritudine longa nimis confectus, visceribus propter nimietatem internæ corruptionis effusis, ita vt videret suam calamitatem, nec posset vllatenus subueniri. Et hæc quidem epistola significabat Heliæ. Post breue siquidem tempus exercitus Arabum iuxta Æthiopiam habitantium, & alienigenarum, Ioram regnum aggressi sunt, & prouinciam vastauerunt & regis domū, insuper & filios occiderunt pariter & vxores eius: vnusque solummodo filiorum eius nomine Ozias hostes effugiens, derelictus est. Qui post hanc calamitatem prædictum à propheta languorem incurrens, multo tempore fatigatus, diuinitate eius visceribus immittente, miserabiliter superna indignatione defunctus est, quum viscera sua diffusa videret. Quem etiam populus mortuum multis contumelijs affecit: &, vt reor, credentes ita mortuum ira fuisse diuina peremptum, nec exequijs regalibus eum fecere dignū, nec in paternis sepeliere monumentis, nec alium ei exhibuerunt honorem: sed velut priuatum tumulo tradiderunt. Qui vixit annis quadraginta, regnauit octo: tradiditq; principatum eius Hierosolymorum populus filio eius Oziæ.

Idumæa a Ioram deficit

Ioram moritur

De Hieu ab Helisæo inuncto in regē, & de vindicta in impios Cap. VI.

IGitur Ioram rex Israelitarum, post mortem Adher, sperans Ramatha ciuitatem se capere, & eam Syris auferre, cum magno apparatu castrametatus est super eos. In qua obsessione à quodam Syro non mortifere sagittatus, abijt in ciuitatem Iezraelem, vt vulnus suum positus in ea curaret, directo in Ramatha omni exercitu, simul & duce nomine Hieus, qui fuit filius Namessi, vt post curam reuerteretur ad pugnam. Heliseus vero prophetam vnum discipulorum suorum dato ei oleo sancto, misit in Maratha, vt vngeret Hieum, eiq; diceret, quoniam eum regem diuinitas elegisset, cui & alia pariter indicaret, præcipiens ei, vt sub modo fugæ faceret iter, quatenus cunctos illic proficiscendo lateret. Qui dum venisset in ciuitatem, Hieum quidem inuenit cum principibus militum residentem in medio, sicut ei prædixit Helisæus, & accedens ad eum, ait, se quædam ei fore dicturum. Qui dum surrexisset, & in cubiculum sequutus eum fuisset: seorsum sumens eum iuuenis, oleo eius caput infudit, dicens eum vnctum à deo regem, ad Achab generis peremptionem, & ad vindicandum sanguinē prophetarum, qui ab Iezabel nequiter fuisset effusus: vt domus eorum sicut Hieroboam Nabathei, & Abisa propter impietatem propriam radicitus deperiret, & nullum semen de Achab genere remaneret. Et ille quidem cum dixisset hæc, de cubiculo protinus exiliuit, ne ab aliquo in exercitu videretur. Hieus autem venit ad locum vnde surrexit, & cum alijs principibus residebat. Quibus requirentibus vt eis diceret, cur ad eum iuuenculus aduenirct, insuper & vesanum eum dicē

4. Reg. 9

tibus:recte,inquit,iudicastis:nam verba vesana locutus est. Quibus festinantibus, vt ea audirent, atque rogantibus, ait eum dixisse, quia ipse fuerit electus à deo rex. Hæc itaque cum dixisset, vnusquisque exuens se quod habebat, vestes proprias ei substernebant: & mittentes tubas, Hieu regem esse clamabant. Ille vero exercitu congregato,pergebat ad Ioram in ciuitatem Iezraelem, in quam sicut prædiximus pro vulnere curandus abierat, quod ceperat cum obsideret Ramatha. Contigit autem,vt eo tempore Hierosolymitarum rex Oziasvenisset ad Ioram(erat enim filius sororis eius, sicut iam dudum diximus) vt visitaret eum propter vulnus quod in obsessione acceperat. Hieus vero volens subito super Ioram irruere,rogauitvt nullus militum descedens, regi Ioram quæ gesta fuerant nunciaret: dicens hanc esse maximam eorum circa se deuotionem, si eum regem hoc ordine demonstrarent. Illi vero in his quæ fuerant dicta, gratanter itinera conseruabant,ne quis latenter pergens,quod gestum fuerat indicaret. Et Hieus quidem sumptis electis equitibus,sedens in curru ibat in Iezrael. Cumq; proximus fuisset ciuitati,explorator quem rex constituerat Ioram,vt ad ciuitatem venientes inspiceret,videns cum multitudine Hieum venientem,nunciauit Ioram regi videre se equites venientes. Ille vero repente aliquem mitti iussit equestriũ qui ei occurreret,& quis esset agnosceret. Qui dum venisset ad Hieum,de exercitu requisiuit, dicens à rege se missum. At ille nihil de his respondens, requirentem sequi se iussit. Quod dum explorator videret,indicauit Ioram: quia qui missus fuerat equestris,mixtus multitudini veniret vnà cum eis. Iterum rege mittente etiam alium,hoc idem eum facere Hieus imperauit. Quod dum explorator Ioram indicasset,nouissime in currum ipse conscendens,cum Ozia Hierosolymorum rege in eius occursum egressus est. Hieus autem cum multa moderatione & disciplina agebat iter. Cumq; Ioram venisset in agrum Nabuthei, requirebat si in exercitu recte omnia gererentur. Et cum ei Hieus amarissime malediceret, matremq; eius veneficam ac meretricem clamaret,metuens eum rex,& nihil eũ cogitare quod esset salubre credens, conuerso curru suo vt poterat fugiebat: dicens ad Oziam,quod insidijs & dolo fuisset captus. Hieus autem sagittam post eum emittens,cor eius iaculo penetrauit: & Ioram quidem repente cadens flexo poplite animam dereliquit. Hieus autem continuo iussit Vadraco principi tertiæ partis,vt corpus Ioram in agro proijceret Nabuthei,recordans prophetiam Heliæ, quam patri eius qui fuit interfector Nabuthei prædixerat, quoniam & ipse & eius genus in ipso illius agro periret. Sic enim, cum sederet tunc post tergum currus Achab,audisse se prophetam narrantem dicebat, quod etiam secundum illius prouenit eloquium. Igitur cadente Ioram, metuens Ozias de sua salute, currum in aliam itineris partem diuertit, credens quod taliter effugeret. Hieu. Ille vero persecutus est eum, & in quodam ascensu comprehendens,sagitta emissa eum percussit. Qui derelicto curru,ascendens in equum effugit Hieum in Mageddon: ibiq; curatus, post paucum vulneris illius tempus & ipse defunctus est: portatusq; in Hierosolymam,illic sepultus est, cũ regnasset anno vno. Fuit enim malignus,& plusvalde,quàm pater eius. Cum autem Hieus intrasset in Iesraelem vrbem, Iezabel ornata stãs supra turrim: bonus,inquit, seruus qui occidit dominum suum. Ille vero respiciens ad eam,quæ esset interrogauit,& descendentem ad se venire præcepit. Nouissime vero eunuchis imperauit, vt eam de turri proijcerent. Quæ dum præcipitata fuisset,murum sanguine suo aspersit & conculcata equorum pedibus expirauit. His ita gestis,Hieus ingressus palatiũ cum suis amicis,& semetipsum reficiebat & illos, conuiuijs alijsq; rebus: præcepitq; famulis qui Iezabel peremerant,vt eam propter decus generis sepelirent, erat enim ex regibus. Sed nihil de eius corpore,quibus hoc imperatum fuerat,inuenerunt,nisi tantummodo summitates manuum & pedum: aliud vero corpus totum à canibus est absumptum. Hæc audiens Hieus, Heliæ prophetiam nimis obstupuit: Is enim in Iezraele prædixerat,hoc eá interitu fore peritură. Interea dum Achab

Hieus Ioram sagitta occidit

Iezabel de turri præcipitata à canibus deuoratur

dum Achab filij septuaginta in Samaria nutrirentur, misit Hieus duas epistolas: aliam quidem pædagogis eorum, aliam principibus Samaritanorum: dicēs, vt fortissimum filiorum Achab constituerent regem, cum & currus haberēt multos & equos, & arma ad militiam, & ciuitates munitas: quod dum facerent, domino suo recompensarent. Hæc autem scripsit, volens Samaritanorum mentes agnoscere. Relegentes vero literas principes & pædagogi timuerunt: & cogitantes, quia nihil possent contra eum facere, qui magnis duobus præualuerat imperijs: scripserunt profitentes, se eum habere dominum, & facere quæcunque præciperet. Ille vero ad hæc rescripsit, præcipiens, vt si ei obedirent, filiorum Achab abscindentes capita ei destinarent. Tunc principes euocantes nutritores infantum, iusserunt vt occidentes eos, capita eorum abscinderent, & mitterent ad Hieu. Hæc illi nihil resistentes egerunt: & componentes in quibusdam vasculis de vimine factis eorum capita destinarunt. His autem allatis ad Hieu, cum amicis cœnanti nunciatum est, quod capita filiorum Achab viderentur esse delata, qui iussit ante portam ex vtraque parte ex eis capitibus aggeres fieri. Factoque die, ad ea videnda processit, & inspiciens dicere cœpit ad populum, quia ipse quidem contra dominum suum militasset, & eum peremisset, hos autem omnes non ipse peremerit: eosq; cognoscere deposcebat de generatione Achab: quia omnia secundum prophetiam dei fuerant gesta, & domus eius sicut prædixerat Helias deperisset. Cumq; necasset eos qui apud Iesraelitas ex Achab genere sunt inuenti, cum equis ad Samariam properabat: per iter autem inueniens aliquos Oziæ Hierosolymitarum regis, interrogauit eos quò properarent. Illis vero dicentibus, quia venirent vt Ioram salutarent, & regem suum Oziam, nescientibus quod ab eo ambo occisi fuissent, Hieus eos comprehensos occidi præcepit. Erāt autem numero quadraginta & duo. Post hæc autem occurrit ei vir quidam bonus & iustus nomine Ionadab, olim amicus eius. Qui cum salutasset eum, cœpit laudare, eo quod omnia cum dei voluntate fecisset, & Achab genus exterminasset. Hieus autem rogabat vt ascendens in currum, vt in Samariam cum eo veniret, ei se demonstraturum dicens, quia nulli parceret malignantium: sed & falsos prophetas, & falsos sacerdotes, & suadentes plebi, vt magni quidem dei religionem desererent, & extraneos adorarent, ipse puniret: cum esset vtique optima nimis hæc inspectio atque gratissima, vt bonus & iustus vir videret malos tormentis affligi. His consentiens Ionadab, ascendens in currum, venit pariter in Samariam. Hieus autem requirens omnes cognatos Achab, interfecit. Volens autem nullum de falsis prophetis, neque sacerdotibus Idolorum Achab supplicium declinare, deceptione quadam & dolo comprehendit vniuersos. Congregato siquidem populo, dixit velle se duplices deos introductos, quos Achab colebat, adorare: rogans vt eorum sacerdotes & prophetæ & serui pariter aduenirent: quatenus copiosa sacrificia, & præcipuas dijs Achab hostias immolaret: & esset morte multandus sacerdos, qui tunc non foret inuentus. Deus autem Achab Baal appellabatur. Constituens itaque diem, quo vellet sacrificia celebrare, misit in omnem Israelitarum prouinciam nuncios dicens, vt ad illum Baal sacerdotes adducerent. Quibus pariter congregatis, iussit Hieus pontifici vt daret omnibus vestes: eisq; sumentibus ingressus in domum cum amico suo Ionadab, præcepit vt cum diligentia quæreretur, ne quis inter eos alienigena aut peregrinus inueniretur: cum nollet sacerdotibus idolorum alios interesse fidelium. Illis vero dicentibus, nullum interesse peregrinum, & sacrificia inchoantibus celebrare, constituit à foris octoginta numero viros armatos, quos nouerat fidelissimos: iussitq; eis vt falsos prophetas occiderent, & ipsi in paterna solennitate permanerent, quam multo tempore iam destituissent: & simul interminatus est, vt si qui effugerent, pro illis animas eorum auferret. Illi vero & omnes viros interemerunt, & domum Baal igne concremauerunt, & hoc modo à peregrinis solennitatibus Samariam liberauerunt. Hic itaque Baal Tyriorum fuit deus.

De septuaginta filiis Achab iussu Hieu interfectis

Hieus occidit sacerdotes Baal

Baal Tyriorū deus

Achab autem volens parere socero Ithobal, qui rex Tyriorum tunc erat & Sidonis, templum ei fecit in Samaria: sacerdotesq; constituit, & omni eum cultura religionis honorauit. Cum hic igitur deus fuisset exterminatus, aureas tamen vitulas Israelitas Hieus adorare permisit. Hæc autem dum fecisset, & pro impiorum castigationibus cogitasset, deus ei per prophetam prædixit, quod in quatuor generationes super Israel essent eius filij regnaturi. Igitur circa Hieu talia gerebantur.

De Gotholiæ reginæ dignissimo interitu, & Ioas regis institutione per Ioiadam sacerdotem. Caput. VII.

4.Reg.11 GOtholia vero Achab filia, audiens Ioram fratris sui & Oziæ filij mortem, & totius generis regum vnam perditionē, studuit vt nullum de domo Dauid relinqueret, sed omne genus eius exterminaret, vt nullus ex eis ad regnum vlterius perueniret. & hoc quidem sicut potuit, fecit. euasit autem vnus filius Oziæ, mortem hoc modo diffugiens. Ozias rex ex vno patre habuit sororē nomine Iosabeth, cui copulatus erat pontifex Ioiada. Hæc ingressa regiam domum, vbi erant interfecti filij regum, Ioas nomine infantulum anniculum cælatum inueniens cum nutrice, & portans in cubiculum clausit, & latēter aluit ipsa & vir eius Ioiada in templo septem annis, quibus in Hierosolymis super duas tribus Gotholia regnauit. Septimo vero anno Ioiada hunc sermonem pandit quinque viris centurionibus: eisq; suasit, vt ei consentirent contra ea quæ à Gotholia fuerant perpetrata, & regnum infanti contraderent: perceptoq; ab eis iureiurando, quo securitas talia gerentibus præpararetur, prodidit eis quæ gerenda forent atque complenda. Tunc viri quibus sacerdos Ioiada suum consilium commiserat, circumeuntes omnes prouinciam, sacerdotes atque Leuitas congregantes ex ea, simul & principes tribuum, omnes Hierosolymis ad pontificem adduxeruut. Qui mox fidem ab eis cum iureiurando petijt, vt quod ab eo cognoscerent, cum taciturnitate seruarent, donec nisus eius intentionis potuisset impleri. Quibus iurantibus securus effectus, deducens eum quem de genere Dauid nutrierat: iste, inquit, vobis ex illa domo rex erit, quam nostis deum prophetasse super nos omni tempore regnaturam. Moneo siquidem vt tertiam partem vestrū eum custodire faciatis in templo: quartam vero in omnibus templi ianuis statuatis, reliqua vero pars teneat portam quæ ducit ad tecta regalia, alia vero inermis multitudo consistat in templo: nullumq; armatum permittatis intrare, nisi tantummodo sacerdotes. Eis quoque præcepit, vt pars aliqua sacerdotum & Leuitarum circa ipsum regem consisteret, cum euaginatis gladijs circundātes: vt si quis armatus in templum intrare præsumeret, repente perimeretur: & nihil metuentes regis tutamen fortiter custodirent. Illi vero consilio pōtificis obedientes, suā voluntatem opere declararunt. Interea Ioiadas aperiens armamentarium quod erat in templo à Dauid constitutum, diuisit centurionibus & sacerdotibus & Leuitis arma quæcunque inuenit, lanceas & pharetras, & quodcunque aliud apprehendit genus armorum: & armatos circa templum statuit, vt manu sua totum cō stipare viderentur ingressum, & quasi murum habita testudine molirentur, præripientesq; in medio puerum, ei regium diadema imposuerunt: & vngens eum Ioiada, regem solenniter ordinauit. Populus itaque gaudēs clamauit. Viuat rex. Porrò Gotholia tumultum & laudes inopinabiles repente cognoscens, vehementer perturbata cum suo exercitu de regalibus exiliuit. Et cum venisset ad templum, sacerdotes quidem eam protinus exceperunt, armatos vero qui sequebantur introire prohibuerunt. Erant enim à pontifice præpositi, sicut dictum est, vt templi aditus obseruarent. Tunc itaque Gotholia videns puerum stantem super tribunal regium, eiq; diadema regale superpositum, scissa veste vehementer exclamans, iussit occidi qui ei fecerant insidias, & principatum auferre tentauerant. Ioiada vero euocans centuriones, iussit vt educentes Gotholiam in conuallē cedron, eam ibi perimerent, ne templum illic violarent veneficam in eo occidētes:

Ioas infantulus in regem ungitur

vnà præci

vnà præcipiens, vt si qui ei ferre vellet auxilia, pari sorte perimeretur. Tunc quidam cui fuerat eius iniuncta peremptio, sumens Gotholiam deduxit eam ad portam mularum regis & illic eam interfecit. Cum vero hæc circa Gotholiam fuissent gesta, conuocans populum & armatos Ioiada in templo, coniurauit omnes, vt regi fauerent, & eius saluti prospicerent, quàdo in deuotione regia deum potius honorarent, & ne transcenderent Moseos leges, eos iusiurandum quoque compulit exhibere. Post hæc concurrentes ad domum Baal, quam Gotholia & Ioram vir eius instruxit ad iniuriam paterni dei & honorem Achab, eam funditus euerterunt, & sacerdotum eius Mathan nomine peremerunt, diligentiam vero atque templi custodiam sacerdotes & leuitas Ioiada habere permisit, & secundum regis Dauid præceptum, iussit eos secundo in die holocausta & sacrificia solenniter immolare, vt secundum legem incensum offerrent. Fecit autem & quosdam leuitarum portarios ad templi munimen, ne illic sordidum aliquid latenter intraret. Hæc itaque vniuersa disponens cum centurionibus & principibus & omni populo, sumens puerum de templo Ioiadas, eum cum vniuersis ad regalia vsque perduxit. Quo in solio regio residente, cunctus populus cum fauore solenni exclamauit, & ad epulas conuersi simul festiuitatem multis diebus egerũt. Ciuitas ergo quietem habebat, Gotholia de rebus humanis ablata. Ioas itaque adeptus regnum, erat annorum septem, cuius mater erat nomine Sabia ex regione Bersabeæ, multamq; habuit custodiam legum: & culturam diuinæ religionis exhibuit omni tempore quo vixit Ioiadas. Ætate vero congrua duxit vxores duas, dante sibi põtifice, ex quibus masculi & fœminæ natæ sunt. Igitur de Ioas, & quemadmodum insidias Gotholiæ effugerit, regnumq; perceperit, hæc indicasse sufficiat. *Gotholia perimitur*

De restauratione templi per Ioas regem, & præuaricatione eiusdẽ sequente & pœna mortis successoreq; filio Amasia. Cap. VIII.

ASahel autem Syrorum rex, dum pugnaret contra Israelitas, & contra regẽ eorum Hieu, vastauit prouinciam trans Iordanem, quæ erat ad orientem tribus Ruben, & Gad & Manasse, & Galaad, & Bathaneam, percurrens vbique, & cuncta diripiens, & vim resistentibus inferens vniuersis. In quo potuit quidem vlcisci Hieu, dum cunctam prouinciam deuastaret: sed circa diuinitatẽ superbus & contemptor existens, & legitima sancta despiciens, mortuus est, cum regnasset super Israelitas annis septem & viginti. Sepultus est autem in Samaria, successorem principatus Ioachazan derelinquens. Regem vero Hierosolymorum Ioas quoddam desiderium apprehendit, vt templum innouaret dei. Quadam ergo die euocans pontificem Ioiadan, iussit vt in omnem mitteret regionẽ, & Leuitas & sacerdotes exigeret pro vniuscuiusque capite dimidium siclum argenti ad fabricam & renouationem templi, quod à Ioram, Gotholia, & eorum filijs videbatur esse destructum. Pontifex equidem hoc non fecit, sciens quia nullus conferret argentum. Tertio vero & vicesimo anno regni sui Ioas euocans ad se Ioiadam ipsum & Leuitas, & quasi inobedientes sui præcepti culpans, iussit vt pro hac re in futuro anno pro renouatione templi prospicerent. Quo facto consilio pontifex vsus est pro congregatione pecuniarum, quod populus libenter habuit, & gratanter impleuit. Fecit nanque ligneam arcam, & vndique muniens eam, vnum ei foramen aperuit: quam ponens in templo iuxta sacrarium, iussit singulis vt quantum vellent in eam mitterent per foramen pro templi reparatione. Ad hoc itaque opus omnis populus libenter accessit: & multum argenti, multumq; auri largitus est. Quo facto euacuantes arcam rege præsente scriba simul & sacerdos gazophylaciorum, dinumerantes quod fuerat congregatum, deinde eandem arcam in ipso loco reposuerunt, & hoc diebus singulis faciebant. Cumq; populus quod ei visum fuerat obtulisset, miserunt pontifex Ioiadas, & rex Ioas, vt cæsores lapidum instructoresq; conducerẽt, & ligna maxima de optima sylua deponerent. Templo siquidem reparato, aurum quod remanserat, & argẽ- *4. Reg. 14* *A Ioa primo fit reparatio tẽpli*

tum non paruum, ad pateras, & vini fusoria, coopercula, & vasa reliqua deportarunt sacrificijsq; quotidie adolentes altare degebant. Et hæc quidem tempore quoad vixit Ioiadas competenti studio gerebantur. Cum vero is mortuus fuisset, qui vixerat annis centum & triginta, iustus & per omnia venerandus, & sepultus fuisset in Hierosolymis in regijs monumentis, quoniam generis Dauid repararat imperium, rex Ioas curam perdidit diuinæ religionis, cum quo etiam primates plebis pariter vitiati sunt, vt circa solennitates & legitima iura delinquerent. Deus autem dure ferens transgresionem regis & aliorum, misit prophetas qui contestarentur eos vt ab huiusmodi gestorum malignitate recederent. Illi vero in tali malorum more & desiderio permanserunt, vt nec alios qui ante se propter legitimorum iniurias fuerant castigati, neque prophetas qui prædicebát vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ab iniquitate, respicerent. Nam & Zachariam filium pontificis Ioiadæ, lapidibus in templo rex iussit occidi, beneficiorum patris eius oblitus. Quem cum deus prophetam cõstituisset, stans in media multitudine suadebat eis simul & regi, vt iustitiam facerent: & quod magna supplicia susciperent, si nollent dei pręceptionibus obedire. Qui tamen dum moreretur, suarum pasionum testem deum & iudicem proclamauit: quia pro bono consilio, & pro his quæ pater eius præstiterat regi Ioas, ille amare & violẽter occumberet. Rex autem Ioas non post multa temporis spatia, iustißimas pœnas horum, in quibus præuaricatus est, exoluit. Veniente nanque Asahel Syrorum rege in eius prouinciam, & Geth deuastante atque depopuláte, cum esset iam ad Hierosolymam deducturus exercitum, metuẽs Ioas obsesionem, euacuatis omnibus dei thesauris atque regalibus & ministerijs templi, misit Syrorum regi, his redimens eum, ne ciuitas pateretur obsesionem, aut periculum rerum omnium sustineret. Cui dum satisfactum fuisset ingenti multitudine pecuniarum, nequaquam ad Hierosolymam castrametatus est. Ioas tamen cum pesimum languorem incurrisset, instantes amici qui mortem Zachariæ Ioiadæ filij defendebát, eiq; insidias facientes interemerunt eum. & sepultus est quidẽ in Hierosolymis, non autem in monumentis patrum, quia fuerat diuinæ religionis inimicus. Vixit autem annos quidem septem & quadraginta, in eius autem imperium successit filius eius Amasias. Vigesimo autem primo anno regni Ioas, Israelitarũ principatu potitus est Ioachas filius Hieu in Samaria, quem & habuit annis septem & decem, patris quidem sui nec ipse imitator existens: impie vero gerens, sicut & primi reges qui deum spreuisse videbantur. Hunc autem humiliauit Asahel, & eum extenta potestate contriuit, dum aduersus eum castra mouisset. Nam & ciuitates ei plurimas & maximas abstulit, & eius milites trucidauit. Hæc itaq; passus est Israelitarum populus secundum Helisæi prophetiam: quãdo Asahel, qui occidit dominum suum, regnaturum esse prædixerat super Syros & Damascenos. Cumq; Ioachas in his anxietatibus teneretur, ad preces dei supplicationesq; confugit: rogans vt eum de Asahel manibus liberaret, nec pateretur vt sub illius ditione viueret. Deus autem pœnitentiam pro virtute suscipiens, & corripere magis quàm perdere hominem huiusmodi volens, concesit ei quatenus belli pericula declinaret. Pace itaque potita prouincia rursus ad statum pristinum copiamq; reuersa est. Post mortem vero Ioachas filius eius Ioas suscepit regnum. Cum septem iam & triginta annos haberet in regno Ioas super tribum Iuda, tenuit principatum iste Ioas in Samaria super populum Israel. Nam & ipse idem habebat nomen, quod Hierosolymorũ rex: tenuitq; regnũ annis sedecim: fuitq; bonus, & in nullo paternæ naturæ consimilis. Illo siquidem tempore Helisæus propheta cum iam in senectute consisteret, & ægritudinẽ incurrisset, venit Israelitarum rex visitare eum. Et dum eũ in nouisimis inuenisset, flere cœpit eo vidẽte & ingemiscere, patremq; & scuto sui regni vocare: præter eum se dicens nunquam cõtra hostes armis egisse, sed illius prophetia sine dimicatione vicisse: qui dũ à vita discederet, Hebręos Syris, & alijs inimicis captiuãdos relinqueret. Qua propter

Zacharias Ioiadæ lapidatur

Ioas

Ioas occiditur succedente filio Amasia

Ioachas filius Hieu rex Israel Asahel

propter nec ipsam vitam securam vlterius fore dicebat: sed gratum sibi esse, vt cũ eo à prçsenti luce recederet. Hæc dicente atque gemente rege, Helisæus consolabatur eum, iussitq; vt allatum sibimet arcum extenderet. Qui cum præparasset arcum contingens manus eius Propheta iussit vt sagittaret. Cumq; tres sagittas dimisisset atque cessasset, ait: Si plures dimisisses, eradicasses Syrorum regnum. Quia vero in tribus solummodo quieuisti, toties congressus Syris pugnando prçualebis, vt regionem quam abstulerunt à patre tuo, rursus obtineas. Et rex quidẽ dum hæc audisset, abscessit. Post non multum vero tempus & Propheta defunctus est, vir iustitia famosissimus, & valde prçclarus. Miraculum nanque & inopinabilia opera per suas prophetias ostendit, & apud Hebræos memoriam claram & magnificam sepulturam habere promeruit, & qualem viro ita religioso decebat impendi. Illo siquidem tempore contigit, vt quidam latrones in Helisæi sepulchrum mortuum, quem ipse videbantur interfecisse, proijcerẽt: cuius cadauer dum eius fuisset corpori sociatum, continuo suscitatum est. Et de Helisæo quidem propheta, & quçcunque prçdixit, & quomodo post mortem virtutem diuinam habuit, hæc declarata sufficiant. Defuncto itaque rege Syrorum Asahel, ad filium eius Addam imperium peruenit: contra quem Ioas Israelitarum rex dimicans, & tribus congressionibus eum vincens, omnem prouinciam ab eo detraxit, & quoscunque vicos & ciuitates pater eius Asahel de Israelitarũ regno subtraxerat liberauit. Hoc itaque secundum prophetiam Helisæi prouenit. Cumq; contigisset vt etiam Ioas moreretur, ille quidem sepultus est in Samaria, regnũ vero suo filio Gessaban nomine dereliquit.

In sepulchro Helisæi mortuus reuiuiscit

De bello Amasiæ contra inimicos, & insolentia subsequente. Caput IX

ANno secundo Ioas regis Israelitarum, regnauit super tribum Iuda in Hierosolymis Amasias, cuius mater erat nomine Ioad, genere ciuis, & iustitiæ prouisione laudabilis. qui cum iuuenis esset, veniẽs ad regnum, cogitauit vt inimicos, qui patrem eius occiderant, puniret, & comprehensos omnes occidit. Filijs autem eorum pepercit sequens Moseos leges, qui sanciuit non propter peccata parentum filios occidendos. Deinde eligens exercitum de tribu Iuda & Bẽiamin, qui in flore iuuentutis & circa viginti annos existerent, & cõgregãs quasi trecenta milia, constituit super eos centuriones: mittensq; ad regem Israelitarum, conduxit centum argenti talentis cẽtum milia armatorum. Deliberauerat enim vt Amalechitarum gentibus, & Idumæis, & Gabaonitis inferret bellum. Cumq; prępararetur ad prælium, & iam videretur positus in procinctu, suasit ei propheta vt dimitteret Israelitarum exercitum, quia esset impius, & deus eũ vinci prædiceret, vtq; suorum solummodo solatijs vteretur, & hostibus prævaleret cum paucis contra eos pugnando, volente deo. Cumq; grauiter hoc ferret, rex, eo quod mercedes Israelitis iam prçbuisset ingentes, monebat Propheta, vt ageret quod deo placeret, cum possent pecuniæ ex ipsius muneribus abundare. Et illos quidem dimisit, cedens etiam quas dederat rex mercedes: ipse vero cum suo exercitu ad prçdictas gentes accessit. Et prælio gesto vincens, decem quidem milia occidit, & totidem viuos cepit: eosq; deducens ad magnã petram quæ est in Arabia constituta, ex ea præcipitauit. Prædam autem & diuitias ex his gentibus abstulit infinitas. Dum itaque in his Amasias consisteret, Israelitæ, quos cum mercede data remiserat, indignati, & credentes iniuriam quia quasi pro vituperatione fuissent ab eo remissi, eius regni terras aggressi sunt, & vsque Betthoram procedentes, diripuere prouinciam, & multa quidem abstulere iumenta, & tria milia hominum occiderunt. Amasias autem victoria ex his quæ gesta fuerant elatus, deum quidem qui ei horum omnium autor extiterat, cœpit spernere: ac deos illos, quos de Amalechitarum prouincia vexerat, adorare. Tunc accedens ad eum Propheta, mirari se dixit, cum eos deos rex arbitraretur adorãdos, qui suos & à quibus honorabantur non possent adiuuare, nec ab huius manibus liberassent, sed multos pereuntes contempsissent, & ipsi quoq; in Hierosolymam ad in-

4. Reg. 14.

Amasias gloria elatus idola ueneratur

 star hostium

ſtar hoſtium captiuorum vincti deducti fuiſſent. Hæc itaque regi mouerunt irã, & præcepit debere reijci Prophetam, interminatus ſe eum puniturum ſi amplius loqueretur. Et Propheta quidem tacere ſe dixit: prędicens non eſſe præbiturum deum ea, quæ rex facere moliretur.

De Amaſia contra Ioas bellante deuicto Cap. X

AMaſias autem dũ ſe abſtinere non poſſet in rebus felicibus conſtitutus, quas à deo perceperat, eiq; faciebat iniurias, ſcripſit ad regem Iſraelitarum Ioas, vt ei obaudiret & ipſe & populus vniuerſus: ſicut prius ob audiebant parentibus eius Dauid & Salomoni. Qui ſi parere nollent, ſcirent quia bello terminũ cauſa perciperet. Cui Ioas reſcripſit: Rex Ioas regi Amaſiæ: Erat in Libano mõte cypreſſus omnino procera, & puluis exinde miſit ad cypreſſum, petens filiam eius vt filio ſuo daret vxorem. Et dum hæc ageret, beſtia quędam tranſiens puluerem conculcauit. Hoc ergo tibi erit exemplũ vt maiora non appetas: nec quoniam Amalechitas viciſti, in hoc exultans, tibi tuoq; regno videaris inferre pericula. Hæc autem relegens Amaſias, ad bellum potius incitatus eſt: deo vt arbitror ad hoc impellente, vt pro his quę fuerãt ab eo commiſſa, pœnas exolueret. Cumq; produxiſſet exercitum contra Ioas, eſſetq; iam prælium commiſſurus, milites Amaſiæ repentinus terror & ſtupor inuaſit, qualem non propitius deus immittit, & antequã venirent ad manus, in fugam animi pauore conuerſi ſunt. Illis ergo terrore diſperſis, contigit vt Amaſias deſolatus ab hoſtibus caperetur: eiq; Ioas mortem interminatus eſt, ni Hieroſolymitis ſuaderet, vt aperiẽtes portas, eum cum exercitu in ciuitatem ſuſciperent. Et Amaſias quidem mortis terrore compulſus, ſuſcipere fecit hoſtem. Qui deſtruens partem muri quaſi quadringentorum cubitorum, cum curru ingreſſus eſt Hieroſolymam, Amaſiam captiuũ ducens: & dominus hoc modo Hieroſolymitanæ ciuitatis effectus, & dei theſaurum abſtulit, & aurũ argentumq;, quod in Amaſiæ regalibus inuentum eſt, exhauſit, & ita eum à captiuitate reſoluens, regreſſus eſt ad Samariam. Hæc itaq; geſta ſunt circa Hieroſolymitas anno quarto & decimo regis Amaſiæ. Qui poſt hæc paſſus inſidias amicorum, fugit quidem in ciuitatem Lachis: interfectus eſt autem ab eis, mittentibus qui eum illic interimerent. Cuius corpus referentes in Hieroſolymã, regaliter tumulauerũt. Igitur Amaſias hoc modo finiuit vitã propter ſuperbiam & cõtemptũ, quem habuit circa deum: qui vixit annos quidem LIIII: regnauit autem XXIX. Huic ſucceſſit filius ſuus nomine Ozias.

Amaſias occiditur

De Hieroboam rege, propheta Iona, & Ozia ſacrificante punito. Cap. XI

4. Reg. 14

ANno autẽ quintodecimo regni Amaſiæ, regnauit in Iſrael filius Ioas Hieroboam in Samaria annis quadraginta. Hic autem rex circa deũ quidem iniurioſus, & iniquus extitit vehementer idola colendo, & multa incogrua & opera extranea faciendo, populo vero iſraelitarum multorum bonorum fuit occaſio. Huic quidem ionas prophetauit, quia oporteret eũ Syros vincere dimicando, & regnum propriũ dilatare in partibus quidem aquilonis vſque ad Hemathi ciuitatem: à meridie vero vſque ad Aſphaltiten paludem. Antiquitus enim termini Chananęi iſti fuerunt, ſicut princeps ieſus ea loca determinauit. Igitur Hieroboam caſtrametatus contra Syros, omnem eorum prouinciam (ſicut ionas prophetauerat) deuaſtauit. Neceſſariũ vero iudicaui integritatem rerum cõtradere, ſtudens quęcunque & de iſto propheta in ſacris libris inueni ſcripta, omnia declarare. Hic enim iuſſus à deo vt iret ad Niniue regnum, & ibidem prędicaret, quia eſſet amiſſura ciuitas principatum: metuens non perrexit, ſed fugit deum in ioppe: & inuenta naue ingreſſus in Tarſum ciuitatẽ Cilicię nauigabat. Cumq; tempeſtas immineret aſperrima, & nauis ſubmerſionis pericula ſuſtineret, nautę quidem & gubernator, & ipſe nauclerus fundebant orationes, quatenus periculũ mortis euaderent: ionas autem operiens ſemetipſum iacebat, & nihil enitebatur horũ quæ alios videbat efficere. Cumque tempeſtas potius augeretur, & violentius

Hiſtoria Ionæ prophetæ

lentius ventorum nimietate mare attolleretur in cumulũ,cogitantes ſimul quia aliquis nauigantium huius tempeſtatis autor exiſteret,conſtituerunt vt quicũq; is eſſet,ſorte proderetur.Quibus hoc facientibus,ſors cecidit in Prophetam.Interrogantibus autẽ illis vnde eſſet aut quid ageret, genere ſe quidem dixit Hebræum,prophetam vero ſummi dei:eisq; ſuaſit:vt ſi velllent pręſens periculum declinare,eum in pelagus proijcerẽt,qui tempeſtatis eorũ autor extiterat.Et illi quidẽ non hoc prius facere præſumpſerunt, impium iudicantes,ſi peregrinum hominem,& qui eis ſuam cõmiſerat ſalutem,ad hæc mala cõpellerent, cum vtique nondum nauis ſubmerſio prouenifſet:à propheta vero poſt hæc compulſi,& timore ſuæ ſalutis aſtricti,eum in pelagus proiecerũt:& tẽpeſtas quidem remota eſt.Ille vero ſermo eſt,quia à ceto deuoratus,poſt tres dies totidemq; noctes in Euxino ponto viuus euomitus eſt,in nulla parte corporis maculatus: qui ſupplicans deo,vt ei veniam concederet pro delicto,ad Niniuen profectus eſt ciuitatem,& ſtans in medio prædicauit,quia poſt breuiſſimum tempus Aſiæ perderent principatum.Hæc ergo indicans eis eſt reuerſus. Hanc ergo narrationẽ explicui,ſicut ſcriptam inueni.Igitur Hieroboam rex cum omni felicitate vitã degens,& regnás annis quadraginta defunctus eſt,& ſepultus in Samaria cui ſucceſſit in regnum eius filius Zacharias.Eodem vero modo & Ozias Amaſiæ fili9 quarto iam & decimo anno regni Hieroboam duab.tribub9 in Hieroſolymis imperauit:cuius mater fuit Achelamas nomine,genere vero ciuis.Erat autem hic bonus & naturaliter iuſtus atque magnanim9,& ad rerum prouidentiam nimis induſtrius.Caſtrametatus contra Palæſtinos,eosq; bello deuincens,ciuitates eorum cepit,Geth,& Iamniam,ſed & muros earum deſtruxit.Poſt hanc vero militiam aggreſſus eſt Arabes vicinos Ægyptijs: & ædificans ciuitatem circa mare rubrum,conſtituit in ea cuſtodias.Deinde Ammonitas ſubdẽs,& tributa eis imponens,& omnia vſq; ad terminos Ægyptiorum ſuæ ditioni ſubijciens, cepit de cætero Hieroſolymitarum curam habere.Nam quicunque muri fuerant longo tempore aut regum priorum deſidia iam deſtructi,eos rurſus ædificauit & reparauit,necnon & quoſcunque deſtruxerat Iſraelitarum rex,quando patrem eius Amaſian captiuum tenens,ingreſſus fuerat ciuitatem. Ædificauit autem & turres multas,ſingulis quibuſque centum & quinquaginta cubitos habentibus. Fecit & in deſertis locis magnas valde munitiones,multos aquę ductus inſtituens. Habebat aũt iumentorũ & aliorum animalium innumeram multitudinẽ,quádo & prouincia fertilis erat ad paſcua:eratq; præcipuæ terræ cultor,& curam habebat circa plantationes,& ſemina fructuũ diuerſorũ.Exercitum vero circa ſe habuit electorũ trecẽnta & ſeptuaginta milia virorũ,quorũ duces & tribuni & millenarij erant valde fortiſſimi,& qui ſuo robore non poſſent ferri numero duo milia.Conſtituit aũt per cohortes totum exercitũ,& omnes armauit:dans vnicuiq; iaculum & ſcutum & loricas ęreas,& arcus & fundas.Super hęc autem & multa machinaméta ad oppreſſiones inſtituit,quib9 ſaxa emitterentur,& iacula,& harpagones,& his ſimilia præparauit.Dumq; hæc ita conſtituiſſet,mentis elatione corruptus,& mortali ſubſtantia ditatus,contra immortalem omni tempore agere nitebatur,Eſt autem immortalis ſubſtantia,pietas circa deum,& cuſtodia mádatorum.Lapſus eſt itaq; felicitatis euentu,& ad paterna peccata deſcendit:quę etiam illum poſtquá claritatem bonorũ & rerum magnitudinem dereliquit, apprehenderũt. Hic enim inſtante inſigni die & generali feſtiuitate,indutus ſtola ſacerdotali intrauit in templum, oblaturus incenſum in aureo altari deo. Pontifice vero Azaria cum alijs octoginta ſacerdotibus eũ prohibéte ne faceret quod non liceret: quoniam hæc ſolummodo his adiacerent, qui erant ex genere Aaron: & clamantibus ei vt exiret,& non ageret contra leges dei,iratus interminatus eſt eis mortem,niſi tacerent.Inter hęc autem terræmotus factus eſt magnus, & ſtupeſcente populo claritas ſolis nimis effulſit,& cecidit in faciem regis,& illi quidem lepra cõtinuo prouenit.Ante ciuitatẽ vero in loco qui dicitur Eroge, ſciſſa

Ionæ 3.
4.Reg.14
4.Reg.15
Oziæ ſtudium
Præſumptio Oziæ regis

scissa est media pars mõtis ad occidentem,& sua volubilitate per quatuor stadia procedens,ad orientalem restitit montem,ita vt & vias clauderet, & regios hortos opprimeret.Cumq; sacerdotes regis faciem lepram apprehendisse conspicerent,pandebant ei calamitatem suam,hortantes,vt tanquam pollutus exiret à ciuitate.Ille vero confusione huius euentus,& dũ illi iá esset nulla fiducia,treme factus quod iubebatur impleuit.Qui licet fuisset vltra humanas mentes elatus, & propter hoc impie gessisset in deo,miserabilem tamen hanc & vilem pertulit passionem:& tempus quidem aliqũod extra ciuitatem commoratus, in vita priuata degens,licet filio eius Ioatham regnum suscipiente,deinde mœstitia gestorum faciente defunctus est.Qui vixit quidem annis octo & sexaginta,in quibus regnauit quinquaginta & duos,sepult9 est autem solus in proprijs hortis.Zacharias autem filius Hieroboam dum mensibus sex regnasset in Israel,dolum passus occisus est à quodam amico nomine Sellum,filio Iotauis,qui post eũ regno percepto nõ amplius quam diebus triginta tenuit principatum.Princeps autem militiæ Manahen illo tẽpore,cum esset in ciuitate Tharsa,& audisset quod de zacharia fuerat gestum:surgens inde cum omni militia,venit in Samariam,& cõmisso prælio Sellum peremit,& semetipsum constituit regem.Surgensq; exinde in Tharsa ciuitatem venit,cuius ciues obserãtes portas eius,regem suscipere noluerunt.Ille vero vlciscens in eis,& quæ foris erant depopulatus est,& ciuitatem obsessione fortissima cepit:& grauiter ferens,quod fecerant ciues eius,omnes occidit,neque paruulis parcens,et quicquid ad culmen pertinebat ferocitatis & sæuitiæ non relinquens.Nam quod alienigenæ capiẽtes eos facere non potuissent, hoc iste de suis contribulibus operatus est.Itaque Manahen hoc modo regnauit annis decem fuitq; peruersus & regum omnium valde sæuissimus. Cumque aduersus eum castra mouisset Phiolaus Assyriorum rex , ad certamen quidem pugnæ contra Syros non accessit:sed mittens ei mille argenti talenta,egit vt à bello discederet.Ad hanc itaque causam profuit populus regi Manahen, Ná vnusquisque pro capite suo quinquaginta præbuit dragmas.Post hęc vero defunctus est,& sepultus in Samaria.Phaceiam vero suũ filium successorem proprij regni dereliquit.Qui sequens paternam crudelitatem,duobus tantummodo regnauit annis,deinde in conuiuio dolo cum amicis proprijs interemptus est. Phaceias enim millenari9,filius Romeliæ,ei fecit insidias:qui & ipse Phaceias tenuit principatũ annis viginti. Fuit autem impius & iniquus.Rex autem Assyriorum Teglatphalassar nomine,castrametatus aduersus Israelitas,& cunctam Galaaditidem regionem vastans,& trans Iordanem,& quę Galilæa nuncupatur,& Tarsan & Asaran,& habitatores vnà captiuos ducens, eos in regnum suum migrauit.Igitur & de Assyriorum rege hæc nos dixisse sufficiat. Ioathan itaque Oziæ filius regnauit in Hierosolymis super tribum Iuda, cuius mater fuit ciuis illius ciuitatis quæ vocabatur Ierasis.Is autem rex nulla virtute minor fuit,sed & rebus diuinis pius,apud homines autem iustus astabat:habuitq; curam rerum ciuitatis:& quæcunque reparatione & ornatu pariter indigebant,hæc largissime procurabat:fecitq; porticus in templo,& eius ingressus ornauit ,muros quoq; qui ceciderunt rursus erexit,turresq; proceras & inuincibiles in eis ædificauit: & in reliquis omnibus quę in regno neglecta videbantur,opus fabricationis exhibuit. Qui dum Ammonitis intulisset bellum,eosq; vicisset,singulis annis illos tributa pręcepit exoluere talenta auri centum,& tritici decem milia coros, tantumdem & hordei.Sic autem proprium auxit regnum,vt hostibus quidem esset valde terribilis,familiaribus vero præcipue felix.

Phaceias patri Manahen succedit

Oziæ succedit Ioathan

Prophetia Naum hic inserta. Cap. XII

Naum 1.2.3

EO siquidem tempore fuit propheta quidá nomine Naum,qui de Assyriorum subuersione & Niniue vrbe prophetans,hoc dicebat:quomodo Niniue piscina aquæ cõmota,sic & populus omnis turbatus & fluctuans commouebitur fugiens,cunctis dicentib. ad alterutros,state & manete,aurumq; vobis argẽtumq;

diripite

diripite: & nullus hanc voluntatem habebit, dum animas suas omnes magis quã facultates seruare festinent. Crudelis enim alterutros decertatio habebit, & luctus & dissolutio magna membrorum, & vultus eorum terrore pallescent. Vbi tunc erit habitaculum leonum? Dicit autem tibi deus Niniue: quoniam extermi nabo te, & nequaquam leones progredientes ex te imperabunt mundo. Super hæc autem & multa alia prædixit iste propheta de Niniue, quæ dicere necessarium non putaui, ne legentibus viderer importunus ostendi. Hæc autem omnia prouenerunt Niniue post annos centum & quindecim. De his ergo nunc à nobis sufficienter expositum est.

De impietate regis Achaz & digna pœna. Cap. XIII

4.Reg.16.

PORrò Ioathan mutauit vitam, cum vixisset annos vnũ & quadraginta, ex quibus regnauit sedecim: sepultusq; est in regijs monumentis, venitq; regnũ ad eius filium Achaz: qui impius circa deum existens, & paternæ præuaricator legis reges Israelitarum imitat9, in Hierosolymis idolorũ aras instituit, & super eas sacrificauit: in quibus etiam suũ in holocaustum obtulit filium, more Chananæorum: & super hæc multa alia scelera perpetrauit. Cumq; circa hæc ita vesanus existeret, castrametatus est aduersus eum Syrorum & Damascenorum rex Rasin. & Phaceias Israelitarum: erant enim amici. Et claudentes eum in Hierosolymis multis eam temporibus obsidebant, propter murorum munitionem eam capere non valentes. Syrorum vero rex capiens ciuitatem Ailach, ad mare rubrum positam, & habitatores eius occidens, in ea Syros statuit: & alijs in circuitu ciuitatibus ita fecit, perimẽs vbique Iudeos: qui multam deuehens prædã, in Damascum cum suo remeauit exercitu. Rex autem Hierosolymorũ cognoscens Syros ad propria remeasse, & credens se præualere cõtra Israelitarum regem, exercitũ suum aduersus eum armauit, & congressus bello ira dei faciente deuictus est, propter impietates suas multas & maximas. Ea nãq; die cẽtum & viginti milia eius militum ab Israelitis occisi sunt: & Amasias princeps militiæ Zachariã filium regis Achaz in bello peremit, & tutatorẽ totius regni Ezricam cõstituit, & principem militiæ tribus Iuda nomine Elicam captiuum tulit, & ex tribu Beniamin mulieres & infantes, multamq; simul diripientes prædam, in Samariã sunt reuersi. Quidã vero Odidas illius temporis propheta, cũ esset in Samaria, exercitui ante muros occurrens magna voce clamauit, dicens victoriam eis non propria virtute collatã, sed propter iram dei quam habuit super Achaz regem, culpauitq; eos cur eis non sufficeret sua felicitas, sed etiam præsumpserint ex tribu Iuda & Beniamin cognatos suos captiuos abducere: suasitq; illis vt eos cõtinuo sinerent ad propria remeare, qui si non obedirent deo subderentur repente prælio. Populus igitur Israelitarũ in cœtu conueniens, quid de his fieret cogitabat. Tũc quidam Barachias nomine cum esset in Republica probatissimus, surgens in medio, & cum eo tres alij dixerunt: Non est permittendũ vt captiui in vrbem introducantur, ne omnes à deo pariter pereamus. Sufficiant prima peccata, sicut prophetæ dicunt, & non nouas impietates adijciamus. Hæc ergo milites audientes, permiserũt eis vt facerent quodcunque crederent expedire. Sumentes ergo prędicti viri captiuos, lauantesq;, & diligentiam exhibentes, & itineris dantes expensas, innoxios ad propria dimiserunt. Nihilominus & illi quatuor venere cũ eis, & vsq; ad Hiericho deducentes eos nõ procul ab Hierosolymis, in Samariã sunt reuersi. Rex autem Achaz hęc passus ab Israelitis, mittens ad regem Assyriorũ, poposcit ab eo belli solatium aduersus Israelitas, & Syros, & Damascenos, multas pecunias se ei daturum promittens, misitq; ei & munera valde præclara. Ille vero legatis ad se venientibus, venit in auxilium regis Achaz, & castrametatus aduersus Syros, & regionem eorum depopulatus est, & Damascũ bellico iure cepit: insuper & regem Rasin occidit. Damascenos autem in superiorem Mediã destinauit, & quosdam Assyriorum in ciuitate Damascena constituit. Israelitarũ vero terrã nimis affligens, multos ex ea captiuos abduxit. Cum ergo hęc contra

Rex Assyriorum Rasin occidit

Syros

Syros egisset rex Hierosolymorum auferens aurum quodcunque erat in regalibus thesauris, pariter & argentum, & quod erat in templo dei, & quod fuit optimum ornamentum, deuehens hæc venit in Damascum, & secundum promissiones dedit hæc Assyriorum regi, & gratias ei pro omnibus referens, in Hierosolymam remeauit. Hic autem rex sic fuit stultus, & circa modum suæ vtilitatis à ratione alienus: quia neque dum bello comprimeretur à Syris, deos eorum adorare cessauit, sed in eorum veneratione permansit, quasi possent ei conferre victoriã: & deuictus, Assyriorum denuo cœpit colere deos, & omnes potius videbatur venerari quàm patrium verumq; deum, cuius ira fuerat eius perditionis causa. Qui ad tantam insaniam contemptumq; dei peruenit, vt omnino clauderet templum & solennes offerri hostias prohiberet, & ornamenta eius auferret. His igitur rebus iniuriam faciens deo mortuus est cum vixisset annis sex & triginta, ex quibus regnauit sedecim. Cuius filius Ezechias mox successit in regnum. Eodem vero tempore mortuus est etiam rex Israelitarum Phaceias, dolo cuiusdam amici nomine Ozias, qui tenuit regnum annis nouem, fuitque malignus & dei contemptor.

De Ezechia rege, restituta religione & azymorum festo. Cap. XIIII

4.Reg.18 Contra hunc autem castrametatus est Assyriorum rex Salmanasar: eumq;, cum vtique Ozias deum nõ haberet propitium nec adiutorem, fecit sibimet subditũ, & tributa definita præcepit exoluere. Anno siquidem quarto Oziæ regis, regnauit in Hierosolymis Ezechias filius Achaz, & Abiæ quæ fuit genere ciuis. Erat autem huic viro natura benigna, iusta & valde religiosa. Nihil enim ob aliud se credidit venisse ad regnum, neque aliquid magis necessarium, nec vtilius sibimet, eiq; subiectis arbitratus est esse, quàm vt coleret dei religionem. Et conuocans omnem populum, pariter & sacerdotes atque Leuitas, contionem habuit apud eos, dicens: Non ignoratis, quoniam patris mei peccato, qui transgressus est dei sanctam honorabilemque culturam, multa & maxima mala estis experti, & ab eo vestra mens corrupta est, suasitque quos ipse colebat deos vos pariter adorare. Hortor itaque vos, post quàm opere cognouistis, quàm pessimum est impie agere, vt illorum iam obliuionem habentes, purgetis vos à priori pollutione, & cum sacerdotibus atque Leuitis conuenientes aperiatis templum, & purgantes illud solennibus sacrificijs, ad honorem antiquum & patrium reuocetis. Sic enim vobis deus propitius erit: & irasci super vestra peccata cessabit.

Ezechias reuocat sacrificia diu intermissa Hæc dicente rege sacerdotes aperuerunt valuas templi dei, & pollutiones eijciẽtes, sacrificia solennia super altare imposuerunt. Mittens autem rex in prouinciam sibi subiectam omnem populum ad Hierosolymam conuocauit, vt festiuitatem celebraret Azymorum: multum enim tẽpus præterierat propter iniquitatem prædictorum regum, quod non fuerat acta. Misit pariter & ad Israelitas: inuitans eos, vt relinquentes malæ consuetudinis conuersationem, reuerterẽtur ad pristinam dei culturam, dicens, concedere se venientibus in Hierosolymam, vt Azymorum agerent festiuitatem, & cum eis pariter epulas exercerent. Hęc autem dicebat, monens tantum, non sibi eos subiectos facere studens, si tamen nollent: quod si voluissent, vtiq; beati fuissent. Israelitæ vero venientibus ad se legatis, & eis proprij regis mandata nunciantibus, non solum non acquieuerunt, sed etiam legatos tanquam fatuos irriserunt. Pariter etiam prophetas hæc monentes & prædicentes quę paterentur, si ad pietatem dei conuerti nollent, spreuerunt, & ad nouissimum eos comprehendentes interemerunt. Et neque in his solis iniquitatibus perstiterunt, sed horum quoque peiora faciebant: nec prius quieuerunt donec deus vindicans in eis, hostium eos subderet ditioni, Et de istis quidem postea declarabim9. Multi tamẽ de tribu Manasse, & Zabulon, & Isachar obedientes monitionibus prophetarum, ad pietatis iura conuersi sunt. Et isti omnes ad Ezechiam in Hierosolymã concurrerunt vt adorarent deum. His autem venientibus rex Ezechias ascendens in tẽplum cum principib9 & omni populo,

sacrificauit

sacrificauit pro se tauros septem,& totidem arietes,& agnas septem,& totidem hircos:& imponentes manus super capita pecudum ipse rex & principes,sacerdotibus solennia sacrificare permiserunt. Et illi quidem sacrificabant & holocausta faciebant,Leuitæ vero circunstantes cum musicis organis cātabant hymnos in deum,atq; psallebant sicut docti fuerant à Dauid, reliqui vero sacerdotes tenentes tubas cum hymnum dicentibus concrepabant. His itaque factis prostratus in faciem & ipse rex & populus vniuersus adorauerunt deum, deinde sacrificauerunt boues septuaginta,tauros cētum,agnas ducentas. Populo vero ad epulas condonauit boues quidem sexcentos,reliqua vero pecora tria milia, & omnia quidem sacerdotes secundum legis consuetudinem compleuerunt. In his itaque delectatus rex epulabatur cum populo gratias agēs deo. Instātem vero azymorum festiuitatem celebrantes, quod dicitur pascha, alia de cætero sacrificia diebus septem exhibuerunt. Populo vero præter illa quæ immolata sunt, donauit rex tauros quidem tria milia,pecudum vero diuersarum septem milia. Idem vero fecerunt & principes,mille nanque tauros dederunt eis, & pecora mille & sexaginta. Et dum hoc modo à Salomonis tempore celebratio non fuisset effecta,tunc primum splendide & largissime probatur exhibita. Cumq; festiuitas fuisset impleta,egressi in prouinciam purgauerūt eam:sed & ciuitatem ab omnium idolorum pollutione mundauerunt. Constituitq; rex vt quotidiana sacrificia ex eius proprijs celebrarentur impensis secundum legem,& sacerdotibus atq; Leuitis dicatas dari à plebe decreuit primitias frugum,vt semper circa religionem obseruarent,& à cultura eius separari nequirent. & populus quidem offerebat omnes fructus,vt moris erat. domus autem & cubicula rex ædificans, singulis sacerdotibus distribuit,& Leuitis,eorumque filijs & vxoribus,& ita ad antiquam dei culturam denuo sunt reuersi. Hæc itaque prædicto modo rex statuens, bellum egit aduersum Palæstinos,eisque deuictis tenuit omnes ciuitates hostium à Gaza vsque in Geth. Rex autem Assyriorum mittens ad eum interminatus est, omnem se eius subuertere principatū,nisi tributa quę pater eius dabat prius exolueret. Ezechias autem de interminationibus non curauit, securus de dei pietate & de prophetia Esaiæ,à quo futura omnia certissime cognoscebat. Et de hoc quidem rege hæc in præsenti dixisse sufficiat.

De captiuitate regni Israel à Salmanasar,Cutheisq; surrogatis. Cap. XV

SAlmanasar autem Assyriorum rex,dum ei nunciatum fuisset,quia israelitarum rex Ozias latenter misisset ad Suham Ægyptiorum regem, petens cōtra eum ab illo solatia, iratus castrametatus est in Samaria anno septimo regis Oziæ. Et dum eum rex suscipere noluisset,annis tribus obsidēs Samariam cepit eam nono quidem anno regni Oziæ,septimo autem Ezechiæ regis Hierosolymorum:& Israelitarum regnum vehementer exterminauit,& omnem populum transmigrauit in Mediam & Persidam. Inter quos & regem Oziam viuum cepit & transmigrauit. Aliasq; gentes ex quodam loco nomine Cuthi,qui ex flumine Persico ita vocantur,in Samariam & Israeliticam regionem constituit. Migrauerunt ergo decem tribus Israelitarum de Iudea,post annos numero nongentos quadraginta & septē,à quo tempore egredientes ex Ægypto maiores eorum,hanc tenuere prouinciam sub principe Iesu: ex quo autem recedentes à Roboam,qui fuit ex genere Dauid, regnum Hieroboam tradiderunt,sicut & prius à me significatum est,anni tunc erant ducenti & quadraginta,& menses septem & dies septem. Hic ergo finis apprehendit Israelitas trāsgredientes leges, atq; prophetis nō obedientes,qui eis hanc prædixere calamitatem,nec ab impietatibus recedentes. Cœpit autem malorum eorum causa fabricari,ex quo seditione facta circa Roboam nepotem Dauid,Hieroboam eius seruum fecerunt regem,qui in deum peccando fecit eum vniuersis populis inimicum, imitantibus suum malum. Et ille quidem quam dignus erat exoluit pœnam. Rex autem Assyriorū inuasit pugnando cunctam Syriam,& Phœnicen vniuersam. Nomen

4.Reg.17

Cuthi

autem regis huius in archiuis Tyri conscriptum est. Pugnauit enim aduersus Tyrum, cum in ea regnaret Helisæus. De quibus testatur & Menander, qui temporum facta conscripsit, & Tyriorum antiquitatem in Græcam linguam cõuertés, sic ait: Helisæus nomine, regnauit annis triginta & septem, hic recedentibus Cutheis nauigans reduxit eos: contra quos denuo Salmanasar Assyriorum rex insurgens, cunctam Phœnicem inuasit. Qui facta pace cum omnibus, post terga sua reuersus est. Recessit autem à Tyro ciuitas Sidon, & Arce & antiqua Tyr9, & multæ aliæ vrbes, quæ semetipsas Assyriorum regi tradiderunt. Quapropter Tyrijs non subiectis, denuo rex aduersus eos egressus est, Phœnicibus exhibentibus ei naues sexaginta, & remiges octingentos. Contra quos Tyrij nauigantes in duodecim nauibus, dispersis hostium nauibus cepere captiuos viros quingentos. Vnde honor Tyriorum propter hoc creuit eximie. Reuertens autem Assyriorum rex, disposuit custodias super fluuium & aqueductus ciuium, vt Tyrios haurire pocula prohiberent. Et dum hoc quinque annis fuisset factũ, tulerũt de effossis puteis bibentes aquã. Hæc in archiuis Tyri de Salmanasar Assyriorum rege scripta sunt. Igitur dũ fuissent in Samariam transmigrati Cuthei (hoc enim vocabãtur nomine hactenus, eo quod de prouincia Persida, & à quodam flumine quod Cutha vocabatur, migrati viderentur) secundũ gentem propriã singuli eorũ deos in Samariam portauerunt: erant autem quinq;. Et cum eos more proprio colerẽt, ad iracundiam & furorem maximum deum prouocauerunt, venitq; pestilentia super eos: per quam corrupti, cum nullam malorũ medicinam inuenire possent, deum maximum colere pro salute cœperunt. Mittentes itaque ad regẽ Assyriorũ legatos, supplicauerunt, vt sacerdotes eis ex captiuis Israelitarum, quos pugnando tenuerat, destinaret. Quo mittente sacerdotes, leges dei & culturam eos docuerunt. Et cum cœpissent eum summa deuotione venerari, pestilentia repente cessauit: & hactenus ipsas solennitates celebrare noscuntur. Hi siquidem secundũ eloquiũ Hebræorum Hebręi, secundũ genus Cuthei, grece aũt Samaritæ vocantur, qui pro rerũ motu semper parati sunt: & quãdo vident Iudęos esse felices, cognatos eos appellant, quasi de Ioseph nati videantur, & ex illo cũ eis habeant societatis initium: quando vero deiectos vident, nequaquam eis deuotione aut genere cõmunicari volunt: sed & trãsmigratos & alienigenas semet ipsos edicunt. Sed de his quidem oportunius edicemus.

Menander historicus

De Tyriorum obsessione

Cuthæorum transmigratio

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER DECIMVS

Bellum Sennacherib contra Hierosolymã: & Rapsacis blasphemia. Ca. I

4. Reg. 18

CVM EZECHIAS duarum tribuum rex, quartum & decimum annum haberet in regno, Assyriorum rex nomine Sennacherib maxima manu aduersus eum castrametatus est, & forti brachio omnes ciuitates tribuũ Iuda & Bẽiamin tenuit. Cumq; ad Hierosolymã tenderet, præuenit eum missis legatis Ezechias, promittens & obedire se ei, & tributa quę imponeret exoluere. Sennacherib vero cognoscens quę legati ferebat, dignum iudicauit bello desinere: & precantium suscipere dignitatem, tunc promisit. Qui accipiens trecenta argẽti talẽta, auri triginta amicus discessit, dans legatis iurisiurandi fidẽ: quia ei nihil discedẽdo noceret. Ezechias autem credens & euacuans thesauros, misit ei pecunias, sperans se à periculo belli & regni amissione liberari. Assyri9 aũt hæc

sumens, ex his quæ promiserat cogitauit nihil, sed ipse profect9 est ad Ægyptios & Æthiopas, principes vero militiæ Rapsacen cum multo exercitus robore & duobus alijs ad vastandam Hierosolymam dereliquit, quorum nomina erant Dathara & Anaciris. Tunc itaque venientes ante muros castra fixerunt, miseruntq; ad Ezechiam petentes, vt cum ipso possent habere colloquium. Ille vero per se quidem propter metum nō abijt: tres autem necessarios sibi amicos misit: hoc est, Heliachim tutorem regni, & Sobnean & Ioan, qui super scribas erat. Isti siquidem procedentes è diuerso ante principem militiæ Assyriorum steterunt. Quos dum vidisset Rapsaces princeps militiæ petijt, vt euntes dicerent Ezechię Rex magnus Sennacherib requirit ab eo: de quo præsumēs atque cōfidēs refugit dominum suum, & obedire non vult, neque suscipere eius exercitum? An certe propter Ægyptios, sperans exercitum suum illorum solatio subleuari? Si autem hoc expectat, fatuus est, & similis homini incumbenti calamo fracto, qui cū ceciderit, insuper manu vexata sentiet plagam. Sciat autem quia etiam voluntate dei contra eum castrametatus est, qui concessit ei Israelitarum vastare regnum, & eodem modo, quo subiectos eius, disperderet regnum. Dum hæc Rapsaces Hebraica lingua diceret, habebat enim linguæ huius experimētum, Heliachim metuens ne populus audiens metu corrueret, poposcit vt Syrorum magis loqueretur eloquio. Ille vero intelligens suspicionem eius & metum, maiori voce amplius clamans respondit Hebraice, dicens: Audiant omnes præcepta regis, & quod vtile est eligant, & se nobis tradant. Palàm est enim quia vos & rex populum vana spe decipitis, & repugnare suadetis. Si vero præsumitis vt exercitum nostrum repellere vos dicatis, dante me duo milia equos de exercitu mihi commisso, totidē ascensores præbentes vestrum exercitum nobis ostendite, sed non habetis tot hōmines. Quid igitur tardatis tradere vosmetipsos melioribus qui vos capturi sunt & inuitos, dum spontanea traditio securior sit vobis, inuita vero valde periculosa, vt causa calamitatis existat? Hæc audientes & populus & legati, dicente Assyriorum principe, ea Ezechiæ renunciauerunt. Ille vero hæc audiens, exut9 veste regali, indutusq; sacco & habitu miserando lege patria, prostratus in facie rogabat deū, vt adiuuaret, nullam aliam spem habentem salutis mittensq; & amicos quosdam & sacerdotes ad Esaiam prophetam, poposcit vt oraret, & factis sacrificijs pro salute omniū rogaret deum, quatenus & hostium spem frangeret, & populo suo misericordiam condonaret. Propheta vero hęc faciens, admonitus à deo confortauit regem & eius amicos, prædicens quia sine bello deuicti hostes turpiter ab vrbe recederent, & non eos fortitudine illa valere quā se habere credebant, deumq; prouisurum vt fortiter vastarentur. Sed & ipsum regem Assyriorum Sennacherib non pręualentem aduersus Ægyptios, cum ad propria remearet ferro periturum esse prędixit. Ipso siquidem tempore scripsit Ezechię Assyrius epistolas, in quibus fatuum eum esse dicebat, credentem, quia eius seruitium posset euadere, qui multas gētes & maximas subdidisset: & interminabatur funditus se eum disperdere, dum caperet vrbem, nisi portas aperiens sponte in Hierosolimis exercitum eius exciperet. Quę cum relegisset Ezechias, spreuit propter spem quam habebat in deum, Epistolam vero plicans in templo reposuit. Rursus autem cum deo vota & orationes effunderet pro ciuitate & salute cunctorū, Esaias propheta eum asseruit exauditū, & nec in pręsenti tempore esse ab Assyrijs obsidendum, & in futuro omnes qui ab illo iam capti fuerant esse reuersuros, & tertio anno cum pace opus suum facturos, & propriarum possessionum sine timore diligentiam habituros. Interea paruo tempore transeūte, Assyriorum rex bello quod Ægyptijs intulerat frustratus, ob huiusmodi causam sine effectu remeauit ad propria. Is enim cū multo iam tempore fuisset commoratus in obsessione Pelusij, & dum aggeres contra muros eleuati fuissent, quibus ciuitati nitebatur obsistere, audiuit Æthiopum regē Tarachen cum multo exercitu ad Ægyptiorum venire solatium, & per desertum iter facere, vt subito in Assyriorū ca-

ſtra irrueret. Turbatus ergo rex Sennacherib ad ſacerdotem Vulcani caſtra ſe metari dicebat, quaſi iſte rex ad eũ regem Ægyptiorũ veniſſet, qui eſſet Vulcani ſacerdos: & obſeſſionem Peluſis huiuſmodi cauſa diſſoluit.

Strages magna Aſſyriorum, eorumq; regis. Caput II

4.Reg.19 Herodotus ORante itaque rege Hieroſolymorum ad deum, & deus exaudiens maximã plagam miſit in eum, & multi perempti ſunt. Herodotus autem de rege Sẽnacherib errorem ideo facit, quia non Aſſyriorum dicit regem, ſed Arabum: adijciens quia ſoricum multitudo vna nocte arcus & arma reliqua comedit Aſſyriorum: & propterea cum non haberet rex arcus, exercitum à Peluſio reuocauit. Et hæc quidem Herodotus. Beroſus autem qui Chaldaicam conſcripſit hiſtoriam, meminit regis Sẽnacherib, & quia regnauit ſuper Aſſyrios, & caſtrametatus eſt contra omnem Aſiam & Ægyptum, ita dicens: Reuerſus autem Sennacherib à prælijs Ægyptiorum, ad Hieroſolymam cum veniſſet, exercitum quem cũ Rapſace dimiſerat, inuenit in periculo peſtilentię conſtitutum: deus enim morbum populo eius immiſerat, ita vt prima nocte eorum qui obſidebant, deperirent centum octogintaquinque milia viri cum iudicibus & tribunis. Propter hanc calamitatem in nimio terrore & anguſtia conſtitutus, de cuncta iam militia metuẽs fugit cum ſua manu ad proprium regnum, in ciuitatem quæ appellatur Niniue. Et dum modicum tẽpus ibidem commoratus fuiſſet, dolo à ſenioribus filijs Adramelech & Selenſaro eſt peremptus in proprio templo, quod dicitur Araſci. Et illi quidem pro cæde patris effugati, ad Armeniam diſceſſerunt. Succeſſit autem in eius regnũ Aſaracoldas. Terminus igitur obſeſſionis Aſſyriorum cõtra Hieroſolymitas, tali occaſione prouenit.

Beroſus

Aſſyriorum rex a filiis perimitur

Ezechias moritur⁹ vitæ productionem obtinuit: ſolis quoq; retroceſſio. Ca. III

4.Reg.21 EZechias autem inopinabiliter à terroribus liberatus, gratificas hoſtias cum omni populo celebrauit deo, et cognoſcens quia nulla alia cauſa hoſtes alios quidem peremiſſet, alios vero timore morti ſimiles effugaſſet ab Hieroſolymis, niſi diuino ſolatio, omni ſtudio & largitate vſus eſt circa dei cultum. & non poſt multum graui languore detẽtus, à medicis quidem deſperatus eſt: nihilq; nec ipſe de ſe, nec eius amici ſpei vlterius ſuſtinebant. adijciebatur autẽ regi & alia magna anguſtia, eo quod filios nõ haberet, et quod moriturus eſſet, deſolatam relinquens domum, nec ſucceſſorem ſui generis habiturus. Dũq; nimis in hac parte fatigaretur, rogauit deum vt ei paruo tempore vitam concederet, donec filios habere poſſet: & non prius anima priuaretur, antequam fieret pater. Cui miſertus deus petitionemq; ſuſcipiens, quia non dolebat eo quod priuandus eſſet bonis imperij, ſed vt filios haberet, qui in eius principatum ſuccederent, mittens Eſaiam prophetam iuſſit ei dicere, quia poſt tertiam diem caſum languoris euaderet, & poſtea annis quindecim ſuperuiueret, & filios generaret. Dum hæc dei mandata Propheta dixiſſet, propter nimietatem languoris, & ea quæ inopinabiliter promittebantur non credens, ſignum aliquod et indicium petijt vt faceret Eſaias, quatenus hæc dicẽti ſibi crederet, & à deo eum miſſum vere cognoſceret. Nam ea quæ vltra rationem ſunt, et fortiora ſpe videntur, huiuſmodi rebus credũtur eſſe veracia. Et dum Propheta interrogaſſet eum, quod vellet fieri ſignum, vmbram ſolis petijt decem gradibus ad ea loca vnde venerat, remeare. Et dum Propheta rogaſſet deum vt fieret, videns rex impletum eſſe quod voluit, repente ſolutus à languore conſcendit in templum, & adorãs deum vota debita celebrauit. Eo ſiquidem tempore contigit Aſſyriorum regnum à Medis diſſolui, quod tamen in alijs indicabo. Rex itaque Babyloniorum Baladas miſit legatos ad Ezechiam portantes munera, & ab eo popoſcit vt ei eſſet ſocius & amic⁹. Ille vero legatos libenter ſuſcipiens, & theſauros eis oſtendens, & armorum inſtructionem, & aliam copiam quam in auro & gemmis habebat, ſimul etiam munera præbens regi Baladæ deferenda: dimiſit eos. Tunc venit ad eum Eſaias propheta

propheta,& quæsiuit qui essent qui venerãt. Cui dixit, de Babylonia eos & à suo rege venisse, & ostendisse se eis vniuersa, vt videntes diuitias & virtutem regni cognoscerent, & regi suo renunciarent. Cui Propheta respondens: Scito, inquit, non post multum tempus in Babyloniam filios tuos & diuitias transmigrãdas, insuper & nepotes tuos eunuchos faciẽdos, & amissuros virile nomen, & regi Babyloniæ seruituros. Hæc enim prædixit deus. Ezechias autem cõtristatus in his quæ dicta fuerant, ait, non se quidem velle suam gentem in talibus ærumnis incurrere: sed quia impossibile est quæ apud dominum deliberata sunt, posse mutari, rogabat vt vsque ad vitam ipsius pax permaneret. Meminit autem Baladæ regis Babyloniorum Berosus. Cum itaque propheta Esaias indubitanter & mirabiliter de veritate confideret, & nihil falsi penitus loqueretur, omnia quæcunq; prophetauit, scribens dereliquit in libris: vt ex effectu postea hominibus apparerent. Et non solus iste Propheta, sed & alij numero duodecim idem fecerunt: & omne siue bonum siue contrarium sit apud nos, secundum illorum dictum prouenire dinoscitur. Sed horum singula denuo declarabimus.

De impietatibus Manassæ regis. Cap. IIII

EZechias autem rex dum superuixisset tempus quod prædiximus, & omne illud spatium in pace degisset, mortuus est anno vitæ suæ quinquagesimo & quarto, in quibus regnauit viginti & nouem. Cui successit in regnum filius proprius nomine Manasses de matre quidem nomine Echibene, qui à paternis volũtatibus abscisus, & ad diuersa conuersus, omne genus malignitatis ostendit, & nihil impium dereliquit: sed iniquitates Israelitarum imitatus est, quibus in deum delinquentes affligebantur. Præsumpsit autem & templum dei polluere simul & ciuitatem, pariterq; omnem regionem. Nam spernendo deum ad hoc vsq; peruenit, vt omnes Hebræorum iustos occideret, & neque prophetis parceret, quorum quotidie singulos perimebat, & eorum sanguine Hierosolymorum plateas irrigabat. In his autem iratus deus, misit prophetas ad regem & populum, per quos interminatus est easdem eis futuras calamitates, in quibus incurrerant fratres eorum Israelitę, cum ei iniurias intulissent. Illi vero eorum nõ crediderunt verbis, quibus lucrari potuerant vt nihil mali paterentur, sed operibus vera fuisse cognouerunt, quę prophetæ prędixerunt. 4.Reg.21

De conuersione Manassæ, & insigni pietate Iosiæ regis optimi. Cap. V

IGitur dum in eis perseuerarent, bellum super eos intulit rex Babyloniorum & Chaldeorum. Is enim misso exercitu in Iudæam, & regionem eorum depopulatus est, & regem Manassen dolo captum & ad se deductũ, habuit ad ea quæ voluit tormenta subiectum. Manasses autem intelligens in quibus malis tunc esset, & horum omnium se arbitratus autorem, supplicabat deo vt ei hostem suũ clementem faceret atque misericordem: cuius orationes deus exaudiens, hoc ei concessit: & remissus à rege Babyloniorum, ad sua regna reuersus est. Cumq; venisset ad Hierosolymam, priorum quidem delictorum quę circa deum gesserat, pœnitens studebat etiam memoriam malorum, si esset possibile, ab animo suo repellere, & ad seruitium dei & omnem diuini cultus religionem accedere, templumque purgauit & ciuitatem, & ad hoc solum erat de cætero constitutus, vt gratias deo pro dono salutis exolueret, quatenus ei in omni vita propitius permaneret. Hæc autẽ ipsa & populum agere docuit, agnoscens in quibus calamitatibus incidisset propter ritum, qui sanctæ conuersationi erat aduersus: ædificansq; rursus altare, solennes hostias immolabat, sicut constituit Moses diuinam exponendo culturam. Eodem itaque modo & pro Hierosolymorum cautela cogitauit, ita vt etiam muros antiquos cum magno studio repararet, & alium vltra eos erigeret, & turres eminentissimas exaltaret: custodias vero quæ ante ciuitatem fiunt, multa munitione firmauit: & sic in omnibus à priori conuersatione mutatus est: & post hæc vitam habuit beatissimam, vt multi imitatores eius essent, ex quo dei cœpit colere pietatem. Qui cum vixisset annis sexaginta & septem, et regnasset quin- 4.Reg.21

quaginta & quinque, defunctus est, & sepultus in suis hortis. Cuius regnum peruenit ad eius filium Amon, cuius mater fuit nomine Maselmis de ciuitate Iechabath. Qui dum imitaretur opera patris, quę ille in iuuentute præsumpserat, dolũ passus à suis, in domo sua peremptus est, cum vixisset annis quatuor & viginti, & in regno egisset duos. Populus autem peremit eius interfectores, eumq; cum patre sepelierunt, regnumq; Iosiæ eius filio tradiderunt cum esset annorum octo, Cuius mater de ciuitate fuit Voscheti, nomine Ezi de ciuitate Vasuroch. Erat enim iste natura benign9, & ad virtutem vtiliter pręparatus: & in studijs Dauid regis, & intentione & in regula totius dispositionis eius intentus. Cumq; ad duodecimum ætatis venisset annum, pietatem & iustitiam in se mirabilem esse monstrauit. Cunctumq; populum correxit & monuit, vt derelicta idolorũ secta, qua si non essent dij, colerent patrium deum: & opera maiorum regum, in quibus deliquerant, velut senior emẽdabat: quæ vero bene, & opportune facta cognouerat, obseruabat, & eorum imitator erat, & per suam sapientiam & intellectum naturalem similia celebrabat: consilijs vtique bonis tradens sensum. Sequẽs enim legem velut ordinem ciuitatis, & pietatem circa deum gerens, omnia prospere gubernabat, & maxime quod à priorum regum iniquitate recedebat. Qui & omnem in circuitu ciuitatẽ atque prouinciam purgauit, & lucos extraneos qui facti fuerant abstulit, & ornamenta quæ in eis à prioribus fuerant ad iniuriam dei oblata diuellit: & tali modo populum ab huiusmodi secta retractum, ad religionis diuinæ iura conuertit. Qui & legitimas hostias obtulit, & holocaustorum sacrificia altari solenniter rursus exhibuit, & in vnaquaq; causa iustitiam non minus quàm animæ suæ coluit medicinam: misitq; in totam prouinciam, iubens vt qui vellent aurum argentumq; deferrent ad reparationem templi, pro sua voluntate atque virtute. Dumq; pecuniæ allatæ fuissent, ad solicitudinem templi & eius expensas præposuit Amasiam, qui erat supra ciuitatem, & scriptorem Saphan, & scribam monimentorum Ioan, & pontificem Heliachim. Qui dilationem nulla segnitie facientes, sed instructores, & omnia quæ erant necessaria præparantes operabantur: & hoc modo celebrata reparatione templi, pietas regis ostensa est. Qui dum octauum decimum imperij haberet annum, misit ad Heliachim sacerdotem, iubens vt pecuniæ quæ remanserant conflarentur, & fierent exinde crateres, & libatoria & phialæ ad ministeriũ dei: insuper & quãtumcumq; aurum vel argentum esset in thesauris, etiam hoc proferret ad crateras, & vasa huiusmodi facienda. Proferens autem Heliachim pontifex aurum, inuenit sacrum librum Moseos, in templo positum, quem simul eiiciens dedit scribæ Saphæ. Qui dum relegisset venit ad regem, & dum omnia terminũ habere significasset, relegit & ei librum illum Tunc ille cum verba libri eius audisset, scissa veste vocauit pontificem Heliachim, & ipsum scribam, & necessarios simul amicos misitque eos ad quandã mulierem prophetissam nomine Oldam, vxorem Salomi cuiusdam, insignis viri & nobilitate clari: iussitq; vt euntes consulerent eam, si propitius eis foret deus, cũ metuerent ne præuaricando Moseos leges & mandata maiorum, periculũ trãsmigrationis incurrerent, et ad extraneas terras deuenientes vitã agerẽt miserabilem. audiens autem prophetissa quæ fuerant à rege mandata, iussit vt remeantes dicerent regi, quia diuinitatis quidẽ decretum, quod iã contra eos protulerat, precibus infirmari non posset, id est, vt populus non periret, aut non de prouincia pelleretur, aut bonis tunc præsentibus minime priuaretur, dũ transgressi fuissent leges, et tanto tẽpore pœnitentiam nõ egissent: prophetis vtique monẽtibus, vt sobrie viuerent, et impietatis supplicia deuitarent: quę facienda dicebat vt crederent, quia deus est, et nequaquàm mentitur in verbis, quę per prophetas suos prænunciauit: propter iusticiam tamen regis retinendas istas ærumnas, & post ei9 obitũ diffinita supplicia populis inferenda. Illi igitur qui missi fuerãt mulieris prophetiã remeantes nunciauerunt regi. Tunc ille mittens vbiq;, populum iussit

Marginal notes: Amon (beside "uenit ad eius filium Amon"); 4. Reg. 22 (beside "passus à suis"); Iosiæ regis laus (beside "decimum ætatis"); Reparatio sacrificiorum (beside "ta diuellit"); Liber Mosis inuentus (beside "Qui dum octauum decimum"); Olda prophetissa (beside "ei librum illum"); 4. reg. 23 (beside "lieris prophetiã")

iussit ad Hierosolymam conuenire, & sacerdotes atque Leuitas, & omnem ætatem simul adesse præcepit. Quibus congregatis, primum quidem eis sacrum relegit librum, & stans in tribunali in media multitudine, coegit cunctos fidem & iuramenta præbere, vt apud deum flerent, & Moseos leges per omnia custodirent. Illi vero & promptissime iurauerunt, & præcepta legis implere promiserunt. Mox itaque sacrificia celebrantes, deum poscebát sibi esse propitium. Rex autem sacerdoti præcepit, vt si quod aliud vas à parentibus eius oblatum idolis, aut dijs extraneis inueniretur in templo, proferret. Et dum fuissent multa collecta, comburens ea, cineres eorum consperſit in fluuium: & sacerdotes idolorum, qui ex genere Aaron non erant, interfecit. Dum hæc ergo fecisset in Hierosolymis, processit in vniuersam prouinciam, & lucos qui ab Hieroboam rege ad honorem deorum extraneorum facti videbantur, exterminauit: & ossa falsorum prophetarum super altare, quod prius Hieroboam construxerat, concremauit. Ea igitur quæ veniens Propheta ad Hieroboam, cum ille sacrificaret, omni populo audiente, futura esse prædixerat, hoc modo terminum perceperunt: quando ex genere Dauid Iosias nomine fecit ea, quæ prædicta sunt ante annos trecentos sexaginta & vnum. Post hæc autem rex Iosias profectus est ad cũctos Israelitas, qui captiuitatem & seruitium Assyriorum effugerant: eisq; suasit, vt impios actus, & honores deorum extraneorum relinquerent, & maximum patriumq; colerent deum, eiq; dicarent & domos & vicos. Perscrutatus est autem & ciuitatem, ne aliqui forte idolum habentes intra sua tecta cælarent: necnon & currus, qui ædificati fuerant à prioribus regibus, & quæque alia huiusmodi erát, quæ velut deos adorabant, cuncta pariter amputauit: & hoc modo purgata omni prouincia, ad Hierosolymam omnem populum conuocauit, & ad Azymorũ festiuitatem, quæ pascha dicitur, eos adduxit: donauitq; populo nouellos hœdos in pascha, & agnos triginta milia, boues autem ad holocausta tria milia. Præbuerunt autem & primi Iudæorum propter pascha sacerdotibus agnos quinque & sexcenta milia: & Leuitis agnos duo milia eorum præsules obtulerunt, boues vero quingentos. Et dum esset hæc abundantia quadrupedum, sacrificia faciebant Moseos, hostias singulas enarrantibus ac ministrantibus legibus: nec fuit alia similis festiuitas apud Hebræos à Samuelis prophetæ temporibus. Causa vero huius festiuitatis hæc erat, vt omnia secundum leges, & antiquam traditionẽ paternæ solennitatis efficerentur. *Azymorum solennitas*

De obitu Iosiæ. Capur VI.

POst hæc autẽ, dum Iosias in pace atq; diuitijs, & gloria super omnes excelleret, Nechaõ rex Ægyptiorum castra posuit ad Euphratem fluuiũ, vt contra Medos & Babylonios dimicaret, qui Assyriorum soluerunt principatum. Habebat autem desiderium vt regnaret in Asia. Et dum venisset in ciuitatem Medin, quæ erat de regno Iosiæ, prohibebat eum Iosias per suam prouinciá contra Medos iter facere. Tunc mittens legatos Nechaon, significauit nõ se contra eũ exercitum mouere, sed ad Euphratem fluuium properare: adijciens vt eum prouocare non deberet ad sua bella, prohibẽdo ne aliena iret ad prælia, quò tẽdebat. Iosias vero nõ acquiescebat verbis Nechaon, sed instabat ne iter suum per eius faceret regionem. Reor, vrgebat eum, vt quod imminebat accideret. Nam cũ aciẽ exercitus sui componeret, & in curru vectus à cornu transiret ad cornu, quidá iaculatus eum Ægyptiorũ, à belli festinatione suspẽdit. Mox enim vulnere nimis affectus, iussit exercitũ reuocari, & ad Hierosolymá remeauit, Qua plaga defunct⁹ est, sepultusq; magnifice in patrijs monumẽtis. Qui vixit annis triginta & nouẽ, regnauit autẽ ex eis vnum & triginta, omnisq; populus cum multis diebus cum magno luctu gemituq; defleuit. Sed & Hieremias propheta pro morte eius carmen lamẽtabili modulatione cõposuit, quod hactenus noscitur permanere. Hic vero Propheta futurá ciuitatis cladem prædicẽs, scripto reliquit simul & captiui- *4.Reg.23* *Iosias moritur*

tatem,nunc apud nos habitam,& in Babylonem vna migrationem. Et non solum iste Propheta prædixit hæc populis esse ventura,sed & propheta Ezechiel primus de his duos libros conscribens populo reliquit. Erant autem ambo genere sacerdotes,sed Hieremias quidem in Hierosolymis est commoratus à tertiodecimo anno regis Iosiæ,vsque dum ciuitas vastaretur & templum. Quæ tamē de hoc Propheta prouenerunt,loco proprio declarabimus. Mortuo siquidem Iosia,sicut prædiximus,ei successit in regnum filius Ioachaz cum trium & viginti esset annorum. Et hic quidem regnauit in Hierosolymis, matrem vero habuit Amital de ciuitate Thobona,fuitq; impius & scelestus.

De rege Ioachim captiuo & de victoria Nabuchodonosor contra regem Ægypti. Caput VII.

4.Reg.24 REx igitur Ægyptiorum dum fuisset à pugna reuersus, euocauit Ioachaz ad semetipsum de ciuitate Syriæ,quæ dicitur Hemath. Qui dum venisset,eum repente vinxit: & seniori eius fratri,ex eodē patre progenito,nomine Eliachim, tradidit regnum,mutans ei nomen Ioachim. Prouinciæ vero tributum imposuit centum argenti talenta, & vnum auri. Ioachim ergo has pecunias exoluebat. Ioachaz autem deduxit in Ægyptum,qui etiam mortuus est in ea, dum regnasset tres menses,& dies decem. Ioachim vero mater vocabatur Zabud de ciuitate Abuma. Hic autem vir erat natura iniustus,& valde nequissimus,& neq; circa deum sanctus,nec circa homines mansuetus. Cumq; quartum iam regni haberet annum, Babyloniæ principatum quidam Nabuchodonosor accepit: & eodem tempore cum magno apparatu ad Archamim ciuitatem venit, quæ est iuxta Euphratem,pugnaturus contra regem Ægypti Nechaon: sub hoc enim Syria erat vniuersa. Dumq; cognouisset regis Babyloniæ voluntatem Nechaon, penitus non expauit,sed cum magno brachio super Nabuchodonosor ad Euphratem venit. Qui facta congressione deuictus est, & multa milia varijs belli rebus amisit. Transiens autem Euphratem Babyloniæ rex,omnem Syriam vsque ad Pelusium cepit, præter Iudæam. Quarto igitur anno Nabuchodonosor regis, qui erat octauus Ioachim regis Hebræorum,contra Iudęos cum magno exercitu castrametatus est Babylonius,tributa exacturus à Ioachim,aut certe dimicaturus Ille vero metuens eius minas,& pacem habere desiderās,præbuit ei tributa quæ præceperat annis tribus.

De Ioachim regis defectione & morte,deq; Hierosolymæ captiuitate. Caput VIII.

4.Reg.24 TErtio vero anno audiens Ægyptios denuo contra Babylonium pugnaturos tributa nō reddidit, sed spe Ægyptiaci belli deceptus est. Nam pugnare cōtra eum Ægyptij minime præsumpserunt. Propheta siquidem Hieremias quotidie prædicebat,quia frustra Ægyptiorū spe tenerentur,& quia immineret ciuitati vt à rege Babylonio vastaretur,& rex Ioachim subderetur ab eo. Sed hęc nulla vtilitate dicebat quando qui crederet nullus erat. Nā & populus & principes audiētes hæc,negligebāt: & indignantes super his quę dicebantur,quasi auguriū aduersus regem Propheta ferret,accusabant eum: & subiectum iudicio vt ad supplicium quoq; traderetur,contra eum dari sententiā postulabant. quod multi quidem aduersus eum fieri decreuerūt,seniores autē recesserunt. Quin ea volūtate, qua iuste Prophetam absoluerant,ea ipsa etiā alijs suadebāt,ne quid mali fieret Hieremiæ: dicentes,quia non solū iste ciuitati futura prædiceret,sed & Micheas ante eum olim talia prædixisset,& multos se scire huiusmodi verba dixisse,quorum nullus tunc à regibus aliquid pertulisset,sed quasi prophetæ dei fuerint honorati. His itaque verbis mitigantes turbas,eripuerunt Hieremiā à definito supplicio. Qui omnes prophetias suas conscribens,ieiunāte populo, & in ecclesiam congregato,in templo mense nono quinti annis regis Ioachim, relegit librum, quem de futuris rebus ciuitati & populo temploq; cōscripsisse videbatur. Audientes itaq; principes tulerunt ab eo librum: iusserūtq; eū & scribā Baruch de medio tolli,

Hieremias spernitur

tolli, ne quibusdam fierent manifesti. ipsumvero librum portantes, regi dederũt. Qui præsentibus amicis iussit scribam suum relegere, & audiens quæ scripta noscebantur in libro, iratus rex diripuit eum, & igne cremauit: & requisitos Hieremiam & Baruch iussit ad se puniendos adduci. Illi siquidem eius tunc iram declinauerunt. Non post multum vero tempus venientem contra se magno cum exercitu regem Babyloniorum, fœderis iure suscepit, propter metum eorum quę dicta fuerant à Propheta, credens nihil se fore passurum, neque per obsessionem neque per pugnam. Cumq; Babyloniæ rex intrasset in ciuitatem, fidem nequaquam seruauit, sed iuuenes fortissimos & pulchritudine decoros Hierosolymitarum occidit vnà cum rege Ioachim. Quem etiam ante muros insepultum proijci iussit, filium vero eius Ioachim cõstituit regem vniuersæ prouinciæ. Eos autem qui erant in dignitatibus constituti, numero tria milia captiuos duxit in Babyloniam, inter quos erat & propheta Ezechiel cum esset adhuc puer. Hic ergo finis habuit Ioachim regem, qui cũ vixisset annis sex & triginta, regnauit vndecim. Successor vero eius regni Ioachim, de matre nomine Ioas, regnauit mẽsibus tribus, & diebus decem.

De captiuitate regis Ioachim in Babylonem & Sedechiæ obstinatione contra Hieremiam prophetam. Caput IX.

Regem vero Babyloniorum, qui Ioachim concesserat principatum, repente timor inuasit. Formidatus est enim, ne forte habens mali memoriam pro nece paterna, prouinciam eius inuaderet. Et mittens exercitum, regem Ioachim in Hierosolymis obsidebat. Ille vero cum esset natura benignus & iustus, noluit ciuitatem propter se videre pericula sustinere: sed sumens matrem & cognatos, tradidit obsides ducibus qui fuerant à Babyloniæ rege directi: accipiens ab eis iusiurandum, vt nihil mali paterentur, nec ipse nec ciuitas, quorum fides nequaquam mansit inuiolata. Non enim seruauit eam Babyloniæ rex, sed præcepit principibus suis, vt omnes qui erant in ciuitate iuuenes, captiuos sumerẽt, pariter & artifices, eosq; ad se ligatos adducerent, qui omnes fuerant decem milia, octingenti, triginta & duo: simul & Ioachim cum matre pariter & amicis, quos deductos ad se habuit in custodia: Patruum vero Ioachim, nomine Sedechiam, constituit regem: accipiens ab eo iusiurandum, vt ei prouinciam custodiret, & nihil hostiliter ageret, nec faueret Ægyptijs. Sedechias autem erat quidẽ annorum viginti & vnius, quando accepit regnum, & nomẽ matris eius Amias. Fuit enim contra iusticiam superbus, circa quem impij locum maximum habere videbantur. Quapropter & propheta Hieremias ad eum veniens, crebro testabatur, dicens, vt reliquas quidẽ impietates & iniquitates desereret, & iusticiæ prouideret, & neque duces qui essent maligni, respiceret, neque falsis prophetis eum seducentibus crederet, quasi nequaquam contra ciuitatem Babyloniæ rex dimicaret, quia Ægyptij contra eum bella rursus inferrent & vincerent, quoniá hæc vera non essent, nec hoc modo ventura forent. Sedechias autẽ dum audiret prophetam hæc dicentem, consentiebat ei per omnia tanquàvera loquenti, & quasi prodesset ei vt eius crederet verbis: sed rursus amici eius subuertebant mentem, & à prophetæ dictis ad ea quæ voluerant, adducebant. Prophetauit autem Ezechiel de Babylone futuras calamitates populi, & misit in Hierosolymam. Sedechias autem eorum prophetijs non credidit propter huiusmodi causam: Alia siquidem vniuersa consona à prophetis edicta sunt, quomodo & ciuitas vastaretur, & ipse Sedechias duceretur captiuus in Babyloniam: discordauit autẽ Ezechiel, dicens, quia Sedechias Babyloniam non videret, quum Hieremias dixisset, quia vinctum eum rex Babyloniæ duceret, & eo quod non idem vterque dixisset, etiam illa quæ concordabant, non esse vera dicebat, licet omnia ei secundum eorum euenerint prophetias: quæ tamen opportunius declarabimus. Igitur societatem Babyloniorum, quam habuit octo annis, dissoluit, & semetipsum ad Ægyptios transtulit, sperans cum illis contra Babylonios præualere.

4. Reg. 24

Prophetat Hieremias in Iudea, Ezechiel in Chaldæa & non audiuntur

De destru

De destructione Hierusalem à Chaldæis. Caput X.

INterea dum hoc cognouisset Babylonius rex, castra mouit aduersus eum: & afflicta prouincia, & munitiones eius vnà diripiens, ad ipsam Hierosolymorum ciuitatem obsidendam cum magno veniebat exercitu. Rex autem Ægyptius audiens, quia & Sedechias amicus eius esset, sumpta virtute maxima bellatorum, venit ad Iudæam quasi eius soluturus obsessionem. Babylonius autem recessit ab Hierosolymis, & occurrit Ægyptijs, eisq; congressus, prælio superauit, & eos in fugam conuersos, de Syria coegit exire. Quumq; Babylonius discessisset ab Hierosolymis, deceperunt falsi prophetæ. Sedechiam, dicentes, quia neque Babylonius denuo contra eum pugnaret, & contribules eorum quos de prouincia ad Babyloniam demigrauerat, cum dei vasis omnibus, quæ rex detulerat de templo, reuerterentur. Sed Hieremias his contraria atque vera, transiens in medium, prophetauit, dicens, quia male quidem facerent illi, qui regi talia suaderent, quando per Ægyptios nihil iuuari possent: quos vtique deuincens Babyloniæ rex, in Hierosolymam remearet: eamq; fortiter obsideret, & populum fame corrumperet, ac reliquos captiuos abduceret, substantiasq; diriperet, simul & diuitias templi exhauriret, & ipsum insuper concremaret, ciuitatemq; subuerteret: & essent seruituri Babyloniæ regi, eiusq; nepotibus, annis septuaginta: A quorum seruitio nos, inquit, tunc remouebunt Persæ & Medi, Babyloniorū destruentes imperium: & ad hanc remeantes vrbem, ædificabimus templum rursus & Hierosolymam denuo reparabimus. Hæc dicente Hieremia, plurimi quidem crediderunt: principes autem & impij, excessisse eum à sua mente dicebāt, eumq; sub hoc fomite deridebant. Igitur quum ei placuisset ad patriam properare, quæ dicitur Anatoth, viginti stadijs procul ab Hierosolymis constitutam, inueniens eum in itinere quidam principum comprehensum detinuit, calumniam faciens ei, quasi ad Babylonios iret. Ille vero metiri quidem illum, & calumniæ sibi crimen inferre, se vero ad patriam remeare, dicebat. Qui ad hæc verba non flexus, vinctum deduxit ad iudicium magistratuum: à quibus omnia verbera & tormenta perpessus, ad necis supplicium reseruabatur: qui quoddam tempus hæc quæ prædiximus, nimis iniuste sustinuit. Anno vero nono Sedechiæ regis, decima die mensis decimi, vice secunda, Babyloniæ rex ad Hierosolymam castrametatus est: & sedens circa eam decem & octo menses, cum studio magnæ virtutis obsedit, obsessosque Hierosolymitas, duo mala & alia maxima deprimebant, morbi languor, & fames eis vehementer obsistens. Hieremias vero propheta, quum esset in custodia, non cessabat, sed clamabat & prædicabat aperte, monendo populum, vt regem Babyloniorum portas aperientes susciperent: hoc enim facto, eos cum omni domo posse saluari, alioqui radicitus asserebat euelli: prædicabatq; pariter, quoniam si quis maneret in ciuitate, omnino periret, aut fame consumptus, aut gladijs hostium. Si vero ad hostes confugeret, & inimicos & mortem quodammodo declinaret. Principes autem hæc audientes, nec inter ipsa consistentes mala, patiebantur eius verba animo suo percipere: sed cū ira graui venientes, indicauerunt regi, & accusantes eum, quasi vesanum occidēdum esse prophetam poscebant, qui eorum animos frangeret, & malis promissionibus audaciam populi valde molliret: quando dum parati essent omnes pro eo & patriæ salute pugnare, ille moneret vt ad hostes fugerent vniuersi, quia ciuitas capiēda foret, & omnes in ea pariter perituri. Rex ergo ipse pro bonitate quidem & iusticia iratus non est. Sed ne principibus tali tempore videretur esse contrarius, permisit eis vt facerent prophetæ, quod vellent. Qui hoc sibi concesso à rege, mox ingredientes in carcerem, & sumentes eum in quendam lacum plenū cœno deposuerunt, vt morte propria suffocatus, extingueretur. Ille vero vsq; ad guttur in luto depositus, in his degebat angustijs. Quidam vero seruorū regis honoribus decoratus, & genere Æthiops, ærumnas prophetæ nūciauit regi, dicens non recte amicos & principes eius fecisse, quod Hieremiā in cœno submergerēt quod

Hieremias uinctus abducitur

Obsidio Hierosolymorum

quod opus omni morte & vinculis esset amarius. Hæc quum audisset rex, pœnitẽtia ductus, quia prophetam principibus tradidisset, iussit Æthiopi, vt sumptis triginta regis ministris & funibus, & quicquid expediret ad salutis eius vtilitatem, cum festinatione Hieremiam extraheret. Æthiops autem sumens quod præceperat rex, prophetam de lacu reduxit, & sine custodia esse permisit. Euocante vero eum latenter rege, & requirente, si quid diuinum ei in rebus pręsentibus posset edicere: ille se habere quidem quod diceret asserebat, sed non fore sibi credẽdum nec dum moneret, audiendum: quando iam quasi malum aliquod agentem eius amici perdere decreuissent. Vbi sunt, inquit, nunc qui Babylonium nequaquam dimicaturũ esse dicebant, audientésque fallebant? Sed & si nunc dixero veritatem, morte me non condemnes? Quumq; rex ei iusiurandum præbuisset, quia nec ipse eum perimeret, nec principibus supplicij iure contraderet, data fide, securus suadebat ei, vt Babylonijs traderet ciuitatem. Hæc enim dicebat deum ei per se prophetare si liberari vellet, & præsentia pericula declinare: & neque ciuitatem vsq; ad fundamenta deiici, nec templũ ab hostibus cõcremari: quod si non fieret: ipse malorũ autor & sibi & ciuitati huius calamitatis existeret. Hæc audiẽs rex, velle se quidẽ quæ monebat facere, dixit, & expedire sibi: sed metuere contribules, qui ad regem Babyloniæ iam perrexissent, ne accusantibus eum periculo subiaceret. Quem propheta cõfortabat, & frustra supplicium suspicari dicebat: nihil mali passurum si Babyloniis traderet ciuitatem, nec ipsum, nec vxores, nec filios eius, insuper & quia templum maneret illæsum. Et Hieremiam quidẽ quum hæc dixisset, dimisit rex, præcipiens, vt nulli ciuium quæ locuti fuerant, proderet, sed neq; principibus aperiret: qui si cognoscentes eum a rege vocatum requirerent, vt quod cum eo loquutus fuerit, illis quoq; narraret, diceret quia poposcisset, ne in vincula aut in carcerem denuo traderetur. Qui scilicet hoc eis dicebat, dum venientes ad prophetam, requirerent, quid locutus fuisset ad regem. Hæc quidẽ ita gesta sunt. Babylonius autem obsessionem grauius inferebat, faciens turres cum magnis ædificiis, & aggeres ingentes exaltans, ex quibus resistebat de muris repugnare nitentibus: multas quoq; machinationes erexit, æquãs muris per circuitum ciuitatis. Illi siquidem qui erãt intra vrbem, fortiter & promptissime resistebant, neque fame, neque languore fatigati: & licet intus his passionibus angerentur, animo fortes videbantur ad prælıũ, in nullo adinuẽtiones inimicorum & machinamenta expauescentes: sed contrarias machinationes in omnibus quę faciebant illi, opponere cogitantes, ita vt magnũ certamen esset Babyloniis cum Hierosolymitis velocitatis, atq; prudentię: illis quidẽ nihil arbitrantibus amplius cõmodi quàm captionem illius ciuitatis: his aũt salutem suam non in alia causa ponentibus, nisi vt magno studio laborarent, & non desperarent excogitare, quibus modis hostium machinamenta destruerent. Et hæc passi sunt mẽsibus octo & decem, donec fame vastarentur & telis, quæ de turribus iaculabantur aduersus eos hostes. Capta est vero ciuitas vndecimo anno Sedechiæ regis, quarto mense, die nono: ceperuntq; eam principes Babyloniorum, quibus obsessio a rege Nabuchodonosor videbatur esse cõmissa. Ipse autem in Reblata ciuitate morabatur. Nomina vero prĩcipum qui Hierosolymam obsiderunt, hæc sunt: Nergella, Serrarẽ Matuse, Megarus, Nabuzardan, Saris. Capta siquidem ciuitate circa mediam noctem, & principibus hostium ingressus in templum, agnoscens hæc Sedechias rex, sumptis vxoribus & filiis, & principibus, & amicis, de ciuitate fugit per desertum valde tutissimũ. Quod dum à quibusdã traditiciis principib9 Babyloniorũ indicatũ fuisset, diluculo eum persequi aggressi sunt. Quem dum circa Hierichũtem apprehendissent, eum vnà circundederunt. Amici vero & principes qui cum Sedechia fugiebant, dum hostes proximos esse conspicerent, relinquunt eum, alter ad alterum locum fugiens, & vnusquisque se liberare contendens. Quem comprehensum cum paucis, hostes cum vxoribus & filijs perduxerunt ad regem: venientémque ad se Nabuchodonosor impium & infelicem vocare cœpit, & iurisiurandi

Consultat rex prophetam

Studium Babyloniorum in vrbe capiẽdã

Sedechias capitur

risiurandi immemorem, quod probuerat vt ei prouinciam custodiret. Super hęc autem eũ obiurgauit ingratũ: quia dum ab eo suscepisset imperium, quod ab eius fratre tulerat, & illi tribuerat, contra munificum largitorem egisse videbatur hostiliter. Dixitq; post hæc: Magnus deus, qui odio habẽs tuam nequitiã, nostro te subiugauit imperio. His igitur verbis vsus aduersus Sedechiam, filios ei⁹ iussit pariter & amicos continuo perimi, ipso scilicet Sedechia, & alijs captiuis inspicientibus: deinde oculos eruens Sedechiæ, eumq; vinciens, perduxit in Babyloniam. Hæc autẽ prouenerũt ei, quæ Hieremias Ezechielq; prophetauerunt, quia cõprehensus duceretur ad Babyloniã, & loqueretur ei ore suo, & non eã videret, sicut Hieremias dixit: cæcatus aũt & ductus ad Babyloniã, eam non vidit, sicut Ezechiel prædixit Hæc igitur, quæ sufficiẽter possunt dei manifestare naturam, nescientibus explicauimus, quia diuersa est atq; multimoda & vniuersa ordine suo conspiciens, & quæ congruant agi prædicẽs, ignorantiamq; hominũ & infidelitatem redarguens, per quæ curari nequiuerunt ab his quæ erant passuri. Nam quũ ea quæ prædicebantur, custodire nollent, calamitatibus noscuntur esse contraditi, ita vt esset impossibile talia declinare. Igitur qui de genere Dauid regnauerũt huiusmodi conuersationem habuisse noscuntur. Fuerunt autem viginti & vnus vsque ad vltimũ regem, regnauerũtq; omnes annis quingentis & quatuordecim, & mẽsibus sex, diebusq; decem. Ex quibus principatum tenuit primus eorũ Saul annis viginti, non tamen ex eadẽ tribu cõsistens. Porrò Babylonius misit principem militiæ suę Nabusardã in Hierusalẽ, vt expoliaret tẽplum, præcipiẽs ei, vt & illud incenderet, & regalia pariter & ciuitatẽ ac pauimentum vsq; deponeret, & populum in Babyloniam migraret. Qui dum venisset ad Hierosolymam vndecimo anno regis Sedechiæ, & templum subuertit, & vasa dei aurea, argenteaq; tulit, nec nõ & maximum cãtharum, quem posuit Salomon: insuper & columnas æreas, & capita earũ, aureasq; mensas, & candelabra: & hæc auferens, templum quoque succẽdit mense quinto initio mensis, anno vndecimo Sedechiæ regis, decimo octauo autẽ Nabuchodonosor. Succendit autem & regalia, ciuitatemq; destruxit. Et templum ita concrematum est post quadringentos & septuaginta annos, & menses sex, diésq; decem, ex quo illud constat ædificatum. Ab egressu autem populi ex Ægypto anni tunc erant mille, sexaginta duo, menses sex, diésq; decem. A diluuio vero vsq; ad vastationẽ templi omne tempus fuit annorũ mille nongentorum quinquaginta septem, mensium sex, dierum decem. Ex quo factus est Adam, vsq; ad ea quæ prouenerunt tẽplo, anni sunt tria millia quingenti tredecim, menses sex, dies decem. Tantus ergo numerus est annorũ. Quæcunq; vero gesta sunt, singula vt prouenere, manifestauimus. Princeps itaque regis Babylonii, postquam Hierosolymam & templum subuertit, sumens captiuos, migrauit eos, & pontificem Sarream. & sacerdotem Iosedech secundarium eius, & custodes templi tres, & eunuchuum qui erat super armatos, & amicos Sedechiæ septem, & scribam eius, & alios principes sexaginta, quos omnes cum vasis quæ deprædatus est, deduxit ad regem in Reblata, prouincię Syrie ciuitatem, Rex autem pontificis quidem & principum capita ibi iussit ascidi: ipse vero omnes captiuos & Sedechiam deduxit in Babylonem. Vinctum vero circumegit & Iosedech Pontificem, filium Sarreæ Pontificis, quem occidit Babylonius in Reblata Syriæ ciuitate, sicut dudum iam designatum est. Igitur quia genus regium explanauimus, & qui fuerunt, & eorum tempora cuncta narrauimus: necessarium iudicaui etiam nomina Pontificum reserare, qui Pontificatum regum temporibus habuerunt. Primus siquidem Sadoch Pontifex templi fuit, quod Salomon ædificauit: post eum filium eius Achimaas in eius honorem successit: post Achimaam Azarias: post hũc autem Iorrã: & post eum Anxioramus: deinde Phideas: post Phideam vero Sudeas: post hunc autem Hilus: Hilo vero successit Ioathan: cui rursus Vrias: Vriæ vero Nerias: post Neriam autem Ideas fuit: post hunc vero Sallum: deinde Helchias: post hunc Zaroch: & post hunc fuit Iosedech, qui

Quot & quandiu reges Hierosolymorum regnauerint.

Catalogus Pontificum

captiuus

captiuus in Babyloniam ductus est. Isti siquidem omnes in Pōtificatu, filius patri per ordinem successerunt. Veniens autem in Babyloniam rex, Sedechiam secum habuit donec aduixit in carcere. Quem dum regaliter sepelisset, vasa quæ in Hierosoymorum templo fuerat deprædatus, dijs dicauit suis, & populum in Babyloniorum regione constituit: Pontificem vero soluit à vinculis.

De reliquijs Iudæorum, & morte Godoliæ, malicia Ismaelis: Cap. XI.

PRinceps itaque militiæ Nabuzardan, dum captiuasset populum Hebræorū pauperes & eos qui se tradiderant, dereliquit: constituens eis principem nomine Godoliam, filium Aichan, de nobilibus natum, mansuetum & iustum iussitq́; vt opus in terra prouinciæ facientes, regi definita tributa persoluerent. 4.Reg.25 Hieremiam vero prophetam soluit à carcere, eiq́; suasit, vt ad Babyloniam secū veniret: fuerat enim ei hoc à rege iussum, vt illi per omnia placide ministraret: qui si nollet hoc facere, indicaret, vbi manere vellet, quatenus hoc regi significaret. Propheta vero nec sequi voluit, nec alibi commorari: sed libenter se habere dixit in deserta patria, & cum miserrimis habitare reliquijs. Cognoscens autem eius voluntatem militiæ princeps, Godoliæ quem constituerat in Hierosolymorum vrbe, præcepit, vt eius prouidentiam in omnibus haberet, eiq́; ministraret quibus egeret: & donatis prophetæ multis pretiosisq́; muneribus, dimisit ad propria. Et Hieremias quidem mansit apud Godoliam in ciuitate prouinciæ, quæ dicitur Masphat: rogauitq́; Nabuzardan, vt cum eo dimitteret discipulum Baruch, filium Neriæ, ex magna valde familia, & qui lingua patria præcipue fuerat eruditus. Hæc dum fecisset Nabuzardan, in Babyloniam profectus est. At illi, qui obsessa Hierosolymorum vrbe diffugerant, dispersi per certa loca, dum recesisse Babylonios cognouissent, & quasdam reliquias in Hierosolymorum vrbe reliquisse, & qui eam incolerent, superesse, vndique collecti, venerunt ad Godoliam in Masphat. Erant enim principes eorum, Iohannes filius Zarij, & Saræas, & Iezonias, simul & alij. Porrò de genere regio erat quidam Ismael, vir malignus & callidus: qui quum obsideretur Hierosolyma, ad regem euasit Ammonitarum nomine Vachalim, & ibi illo tempore commoratus est. Igitur qui ad Hierosolymam concurrerant, fecit eos Godolias ibi manere, nequaquam Babylonios metuentes: colentesq́; terram nihil mali passuros esse dicebat: & hæc quoque iuramento firmauit: adijciens, quia & solatium cunctis præberet: & si quis ab alio grauaretur, illius mereretur auxilium: suasitq́; vt singuli in qua vellent ciuitate, manerent, & vt mitteret cum eis qui eorum habitacula repararent: & ipse quoque faceret, dum tempus esset vt triticum, & vinum, & oleum reconderent, quatenus hyemis tempore pabulis non egerent. Hæc quum dixisset, dimisit eos ad prouinciæ loca, quæ vnusquisque voluisset. Fama vero discurrente ad genus Iudææ, quia venientes ad se de fuga, Godolias clementissime susciperet & ad terram colendam habitare dimitteret, vt regi Babylonio tributa persoluerent, concurrebant omnes ad Godoliam, & in prouincia habitarunt, considerantesque prouinciam in pace regi, & Godoliæ benignitatem atque clementiam, Iohannes & principes qui cum eo erant, valde dilexerunt eum: dicebantque mittendum ad regem Ammonitarum Vachalim, vt Ismaelem latenter occideret, quatenus ipse securus esset in Israel: quia ille erat de regio genere, qui solus poterat rebellare. Cuius dolum dicebant posse declinare, si potius Ismaelem ipse perimeret, vt metum de cætero non haberet: adijcientes insuper se timere, ne Godolia magis ab illo perempto, funditus Israelitarum reliquiæ deperirent. Ille vero acquiescere noluit, dicens, non esse rectum contra virum qui adhuc nil malignitatis gesserat, insidias exercere: non enim verisimile esse, quia in tali desolatione huiusmodi malitiam exerceret: & quem in tanta necessitate fouerat, & ab inimicis alij eripuerat, ipse perimeret: sed & si è diuerso faceret ille dolum, melius esse, vt ipse perimeretur ab illo, potius quàm homo qui ad illum confugerat, suamque salutem ei tradiderat, & commendauerat vitam, dolo perimeretur

istorum. Et Iohannes quidem, & principes qui cum eo erant, quum non potuissent persuadere Godoliæ, protinus recesserunt. Tempore siquidem dierum triginta transacto, venit ad Godoliam in ciuitatem Masphat Ismael cum viris decem, quos Godolias splendidis epulis muneribusq; suscepit. Tunc Godolias inter conuiuia Ismael sæpius (vt assolet) inuitato, debriatus est. Quem Ismael videns ita vino repletum, & velut insensatum in soporem ebrietate conuersum, surgens cum decem suis amicis, eum occidit, & eos qui cum illo in conuiuio recumbebant. Et post eorum peremptionem egressus per noctem, cunctos pariter in ciuitate Iudæos & milites trucidauit, qui à Babylonijs fuerant derelicti. Altera vero die cum muneribus veniebant ad Godoliam de prouincia octoginta viri, nihil scientes quod de eo fuerat gestum. Quos quũ vidisset Ismael, eos quasi ad Godoliam accessuros, interius euocauit. Quibus ingressis, aula clausa, cunctos occidit: eorumq; corpora in lacum profundissimum ne viderentur, abiecit. Ex his itaque octoginta viris, aliqui erepti sunt: qui se rogauerunt non prius occidi, antequam occultas in agris diuitias, & pallidia simul & vestes reconditas, & frumenta, monstrarent. Hæc audiens Ismael, pepercit eis. Populum vero qui erat in Masphat, cum vxoribus & filijs captiuum duxit, inter quos & filias Sedechiæ regis, quas Nabuzardan Babyloniorum princeps Godoliæ reliquerat conseruandas. Hæc quum egisset, venit ad regem Ammonitarum. Audiens autem Iohannes, & principes qui cum eo erant, quæ in Masphat fuerant gesta ab Ismael, mortemque Godoliæ, nimis exasperati sunt: & sumentes singuli arma sua, egressi sunt, vt Ismael viriliter expugnarent. Quem quum apprehendissent circa fontem Chebron, illi qui ab Ismael captiui ducebantur, videntes Iohannem & principes, reuelati sunt solatium sibi venisse iudicantes: & relinquentes eum qui illos ceperat, ad Iohannem se contulerunt. Ismael itaque cum viris octo fugit ad regem Ammonitarum. Iohannes autem sumens quos de manibus eripuerat Ismaelis, & eunuchos, & mulieres, & infantes, venit ad quendam locum, quem Caulas appellant: & illo die ibi mansit. Deliberauerunt autem vt inde surgentes, abirent Ægyptum, metuentes, ne eos Babylonij perimerent propter Godoliæ mortem, qui ab eis dux fuerat institutus. Et dum in tali consilio permanerét, petierunt Hieremiam prophetam Iohannes, & principes qui cum eo erant, vt deum consuleret, quatenus eis in angustia constitutis, quid deberent facere, demonstraret: iurantes se facturos, quicquid eis Hieremias ediceret. Quumque propheta oraturum se pro eis apud deum compromisisset, post dies decem apparuit ei deus, dicens, vt indicaret Iohanni, & principibus, & vniuersis, quomodo consistentibus eis in illa prouincia, ferret diuina prouidentia solatium, & à Babylonijs quos metuebant, seruaret illæsos: proficiscentes autem in Ægyptum, perituros: & ab Ægyptijs illa passuros, quæ olim fratres eorum constat esse perpessos. Hæc quum dixisset Iohanni & populo propheta deum prædicere, non ei credebant, quia deus eos in prouincia habitare præciperet, sed vt præstaret Baruch discipulo suo, mentiretur quidem de diuino mádato: suaderet autem eis ibi manere, vt à Babylonijs interirent. Populus autem & Iohannes, non obediẽtes consilio dei, quo eos monuerat per prophetam, discesserunt ad Ægyptũ: ducẽtes & Hieremiá pariter, & Baruch. Quũq; illic essent, indicauit prophetę diuinitas, venturum regem Babyloniorũ ad Ægyptum: iussitq; prædicere populo & Ægypti futuram captiuitatẽ, & quia alios quidem eorum occideret, alios captiuos sumens, in Babyloniam perduceret. Et hæc ita completa sunt. Quinto siquidẽ anno captiuitatis Hierosolymorum, qui est tertius & vigesimus regni Nabuchodonosor, castrametatus est idem Nabuchodonosor in inferiori Syria, eamq; detinens, expugnauit Ammonitas & Moabitas. Quumq; subdidisset has gentes, perrexit in Ægyptum, eamq; subuertit: & regem quidem qui tunc erat, occidit: aliumq; in ea constituens, denuo Iudæos captiuos duxit in Babyloniá. Et Hebræorum quidem genus eiusmodi termino Euphratem transisse percepimus. Igitur

Interitus Godoliæ per maliciã Ismaelis

per Assyrios

per Assyrios corruit populus decem tribuum de Samaria, quum regnaret apud eos Ozias: deinde duarum tribuum multitudo à Nabuchodonosor rege Babyloniorum & Chaldæorum, captis Hierosolymis, est vastata. Salmanasar etenim transmigrans Israelitas, in eorum regione constituit Cuthæorum gentem, qui prius in interiori parte Persidæ & Mediæ morabantur: tunc tamen Samaritæ vocati sunt, vocabulum prouinciæ sumentes, in qua habitare videbantur. Babyloniorum vero rex quum duas tribus captiuas duxisset, neque gentem aliam in eorum habitare fecit prouincia, & propterea desolata omnis Iudæa, & Hierosolyma, & templum annis septuaginta permansit. Omne siquidem tempus à captiuitate Israelitarum vsque ad duarum tribuum transmigrationem, fuit annorum centum triginta, mensium sex, dierumq; decem.

Historia Danielis Caput XII.

Porrò rex Babyloniorum Nabuchodonosor, sumens omnes Iudæorum nobiliores, & cognatos regis eorum Sedechiæ, qui & pubertate corporum, & aspectus pulchritudine resplendebant, pædagogis pro diligentia exhibẽda eos contradidit, eosque castrauit: quod etiam eis quoque, quos ceperat ex alijs gentibus quas vastauerat, quum essent in ætatis huius pulchritudine constituti, fecisse dinoscitur: iussitque eis ministrari de mensa sua cibos, & erudiri prouincialibus literis, pariter & Chaldæis. Erant autem isti sapientia quidem idonei, habentes exercitium potius. Inter quos erant aliqui de genere Sedechiæ, quatuor optimi & natura benigni: quorum alius quidem Daniel, alius Ananias, alius Misahel, quartus autem vocabatur Azarias. Horum nomina Babyloniorum rex commutauit, & alijs iussit appellari vocabulis. Danielem quidem vocabat Balthasar, Ananiam vero Sidrach, Misahel autem Misach, Azariam vero Abdenago. Hos autem rex quum essent nimis ingeniosi, & circa literarum doctrinas assidui, habebat in honore, & dilectione præcipua. Placuitque Danieli cum cognatis suis, vt se à cibis regiæ mensæ suspenderent, & ab omnibus animatis generaliter abstinerent. Et accedentes ad Aschanen eunuchum, cui eorum diligentia à rege fuerat commissa, rogauerunt eum, vt ea quæ rex iusserat eis expendi, ipse perciperet, & eis legumina comedenda præberet, vel quicquid aliud inanimatum vellet: ad istos cibos se esse dicentes deditos, & alios sibi valde contrarios. Ille vero paratum quidem se esse dicebat, eorum voluntatibus obedire, sed metuere regem, ne per corporis maciem, vultusque mutationem proderentur regi, quod ab epulis abstinerent: dicens esse consequens, vt pro qualitate ciborum, eorum quoque color & corpora mutarentur: & dum alij pueri bene refecti à rege viderentur, isti & periculi & supplicij autores existerent. Dum igitur Aschanes formidinem hanc haberet, persuaserunt ei, vt pro experimento decem diebus hæc ministraret illis: & dum habitus eorum corporis minime verteretur ad peius, in his sine dubio permanerent, tanquam ex hoc lædi non possent: si vero eos graciliores inspiceret vel deteriores alijs, ad priora conuiuia reuocaret. Quibus dum non solum cibus ille non noceret, sed etiam magis quàm aliorum pinguiora atque decentiora eorum corpora reperiret, ita vt illi quibus regalia conuiuia præbebantur, inferiores essent, Daniel autem & qui cum eo erant, crederentur in magna copia epulisq; cõuiuari: ex illo tempore Aschanes audacter ea quidem quæ de mensa regia quotidie illis pueris mittebantur, ipse sumebat: & illis quę prædicta sunt, ministrabat. Et illi quasi & animę eorum propter hoc essent lympidæ, et ad doctrinas euectæ, corporaq; eorum ad laborem apta consisterent (non enim aut animas hebetes habebant, et pro ciborum varietate confusas, aut corpora per easdẽ epulas molliora) omnes velociter didicerãt doctrinas, quęcunque apud barbaros erant, et apud Chaldęos: præcipue tamen Daniel sapientia erat idoneus, et ad somniorum interpretationes expertus, eiq; reuelabatur aperte diuinitas. Igitur post annum secundum Ægyptiacæ vastationis, rex Nabuchodonosor vidit somnium valde mirabile, cuius explanationem ipse ei

Dan. 1

De Daniele & tribus sociis eius

Dan. 2

Rex oblitus somnii conuocat magos

per somnium deus aperuit. Quod dum euigilasset, oblitus, mox Chaldæos vocauit, & magos atque diuinos: dixitq; se vidisse somnium, & expositionem eius, & hæc simul oblitum: iussitque, vt dicerent somnium, & quid significaret. Illis vero dicentibus, hoc inuenire esse hominibus impossibile: sed si visionem exponeret, somnij explanationem ab eis audiret: interminatus est eis mortem, nisi somnium eius edicerent. Et dum faterentur non posse quod iubebat fieri, omnes vnà præcepit occidi. Daniel autem audiens, quoniam omnes sapientes rex iussisset interimi, inter quos & ipse cum suis cognatis periculo subiaceret, accessit ad quendam Ariochim, cui fuerat principatus commissus super regis armigeros eumque rogauit, vt ei causam ediceret, pro qua rex omnes sapiētes & Chaldæos & magos iussisset occidi: & dum de somnio cognouisset, & quia iussisset rex indicari sibi quam viderat visionem, quod dum non potuissent facere, ad suum interitum prouocassent regem, rogauit Ariochim, vt ingressus ad regem, vnam noctem peteret, vt à magorum nece se retineret: sperare se dicens, quod ea nocte supplicans deo, somnium regis agnosceret. Ariochis vero nunciauit regi inducias quas posceret Daniel. Et rex quidem magorum suspendi iussit interitum, donec promissionem cognosceret Danielis. Tunc ille puer cum suis cognatis ad habitaculum propriū veniēs, tota nocte rogauit deum, vt ei somnium regis indicaret: ne magi & Chaldæi, & inter eos ipsi quoque perirent, sed vt eos potius ab ira regis eriperet, eiq; ostenderet visionem, quam rex reuelatam sibi nocte præterita noscebatur oblitus. Deus autem misericordiam habens illorum qui periculo subiacebant, simul & Danielis, somnium ei & modum explanationis innotuit: vt ab eo rex etiam quod significaretur, agnosceret, Daniel autem à deo hæc sibi reuelata cognoscens, gauisus surrexit: & hoc fratribus indicans, illos quidem de vita desperatos, & iam paratos ad mortem, ad securitatem & spem vitæ reduxit. Deo autem gratias præcipuas egit, qui misericordiam ætatis eorum habuisset. Factoq; die, uenit ad Ariochim: petens, vt eum introducere deberet ad regem, adijciens velle se somnium quod viderat transacta nocte, narrare. Ingressus igitur ad regē Daniel, hoc primo poposcit, ne sapientior putaretur alijs Chaldæis & Magis, quia dum illi somnium nequaquam inuenire potuissent, ipse ei indicaturus accederet: quando non experimento humano, nec quia maiori studio mente propria laborasset, hoc sciret: sed miseratus, inquit, deus omnium qui in mortis videbantur periculo constituti, & mei, simul & qui eiusdem sunt gentis, somnium & explanationem eius mihi aperuit. Non enim minus pro illis, quàm pro nobisipsis vitæ termino te iubente multatis, solicitus eram: dum vtiqueviros bonos & optimos iniuste mori præceperas, quos nihil quod sit humanæ sapientiæ, præcepisti facere: sed quod dei solius est, ab eis exigere voluisti. Tibi siquidem cogitanti, quis totius mundi teneret principatum, volens deus omnes post te regnaturos ostendere, huiusmodi somnium reuelauit. Vidisti enim statuam valde proceram, cuius caput quidem erat aureum, humeri vero & brachia argentea, venter autem & fœmora ærea, crura pedesq; ferrei. Deinde vidisti lapidem de monte abruptum, decidisse super statuam: eamq; prostratam contriuisse totá, & nullam eius partem integrá reliquisse: aurum vero & argentum, & æs, & ferrum plus farina contritum, & spiritu vehementi flante direptū, atque dispersum: lapidem vero creuisse tantū, ita vt omnis terra ab eo videretur impleta. Somniū itaq; quod vidisti, hoc est: cuius interpretatio hūc sensum habet: Caput quidē aureū te significat. & qui ante te in gēte Babylonia regnauerunt. Duæ, inquit, manus & humeri, indicát, quia à duobus regibus vester possit destrui principat9. Illorumq; denuo, alter quidē ab occidēte erit destructurus imperiū, similis æramēto: cuius rursus regnū cessare faciet, qui ferro videatur æqualis, teneatq; omnia, quanto ferri natura sit robustior auro & argento, simul & ære. Signauit equidē & de lapide regi Daniel, quod mihi non placuit indicare: sed præterita quæ sunt iá facta describere, nō futura tractare. Si quis autem integritatem desiderans, vult

Daniel prodit regi somnium

hæc perscrutari, & de incertis vtrum fiant studet agnoscere, festinet legere librū Danielis quem inueniet inter literas esse diuinas. Rex autem Nabuchodonosor hæc audiens, & somnium suum agnoscens, obstupuit ingenium Danielis: & procidens in faciem, eo modo quo deus adoratur, salutauit Danielem: eiq; sacrificari quasi deo, præcepit. Cui etiam proprij dei imposuit nomen, & procuratorem totius regni constituit esse cum suis cognatis, qui per inuidiā & dolū pericula sustinuerunt, & regem ex huiusmodi causa offendisse videbātur. Interea rex, dum fecisset statuam auream, altitudine sexaginta cubitorum, latitudine sex, & eam statuisset in campo maximo Babyloniæ, dedicaturus eam conuocauit ex omni terra (cui præerat) principes vniuersos præcipiens eis primo, vt dum audirent tubæ sonum, prostrati, statuam pariter adorarent: qui vero hoc non facerent, eos in ignis caminum interminatus est esse mittendos. Omnibus ergo post tubæ sonitū adorantibus simulachrum, Daniel & cognati eius minime hoc fecisse dicuntur, nolentes vtique leges præuaricari paternas, Qui dum victi fuissent, repente ignē missi, & inopinabiliter diuina prouidentia liberati, mortis pericula effugerunt. Non enim contigit eos ignis. Reor vtique eo quod nihil iniuste fecissent, vt in caminum missi, non sint ab igne contacti. Et facta est flammæ natura debilior, habens in se dei ministros, qui eorū corpora esse talia præparauit, vt non potuissent ab igne consumi. Hoc ergo factum ostendit eos iustos apud regem, atque religiosos: pro quare habebantur ab eo in honore præcipuo. Post paululum itaque tempus denuo vidit in somnis rex aliam visionem, quia casurus de regno, cum bestijs esset habitaturus: & quū degisset hoc modo annis septem in deserto, reciperet denuo principatū. Hoc quum vidisset somnium: magos denuo conuocauit: eisq; referens quod viderat, interpretationem congruam exigebat. Et aliorum quidem nemo potuit virtutem somnii comprehendere, neque regi manifestare. Daniel vero solus & hoc exposuit: & sicut ei prædixerat, ita prouenit. Nam quum habitasset prædictum tempus in eremo, nullusque præsumpsisset illis septem annis rerū dominium detinere, supplicās deo, vt regnum rursus reciperet, denuo ad id reuersus est. Nullus igitur me culpet, eo quod ita narrauerim singula, sicut in antiquis libris inueniuntur scripta. Nā in ipso historiæ meæ principio, propter eos qui quæstionem faciunt aut in aliquo culpare nituntur, astruxi, dicens, translaturum me libros Hebraicos in eloquium Græcum: & hos volentibus aperire neque adijcere ipse aliquid seorsum, neque subtrahere me promittens. Porrò Nabuchodonosor dum vixisset annis quadraginta & tribus, defunctus est: vir illustris, & prioribus regibus valde felicior. Meminit huius actuum & Berosus in libro tertio historiæ Chaldæorum, ita dicens. Audiens autem pater eius Nabuchodonosor, quia satrapa qui constitutus fuerat in Ægypto, & locis Syriæ inferioris, & Phœnicis, recessisset ab eo, quum ipse iam fatigari non posset, committens filio Nabuchodonosor iuueni quandam partem exercitus, misit aduersus eum. Nabuchodonosor autem congressus aduersus eum, qui ab eius patre recesserat, facta dimicatione, & eum vicit, & prouinciam ex isto principio suo subiugauit imperio.

Rex statuam adorare iussit

De pueris in caminum ignis proiectis

Dan. 4.

Berosus historiographus

De regno Babyloniorum instaurato, & finito. Caput XIII.

EO siquidem tempore contigit, vt pater Nabuchodonosor ægrotaret in Babylone ciuitate, & à vita recederet: qui regnauit annis viginti & vno. Nabuchodonosor autem non post multum tempus mortem patris agnoscens, & disponens causas Ægypti, reliquamque prouinciam, & captiuos eius, & Phœnicum, & Syrorum, & gentium Ægyptiarum, & præcipiens quibusdam amicis, vt cum magna virtute & omni vtilitate ad Babyloniam cuncta deferrent: ipse cum paucis per desertum venit ad Babyloniam: & potitus rerum quæ tunc gubernabantur à Chaldæis, à quodam viro sibi optimo reseruatarum, totius regni paterni dominus est effectus. Captiuis autem venientibus habitationem constituit in locis opportunissimis Babyloniæ ciuitatis: ipse vero de manubiis hostium & templum Belis, & reliqua largissime nimis ornauit, & antiquæ ciuitati aliqua

Magnificentia secundi Nabuchodonosor

 contulit,

contulit & prisca reparauit, ita vt nequaquam obsidentes valerent fluuium conuertere, & ciuitati aliquo modo præualere. Erexitque tres porticus intrinsecus, & tres extrinsecus de latere cocto: decentérque muniens eam, & exornans valde munifice, paternis quoq; regalibus alia proxime regalia fabricatus est: quorum spatia, & reliquam multitudinem pulchritudinis, credo superuacuum dicere. Veruntamen hoc sciendum, quia dum essent hæc magna, & nimis eximia, diebus sunt quindecim consummata. In istis vero regalibus lapides posuit, quorum similitudo erat instar montis: & plantauit diuersas arbores, fecitq; hortum quod suspensile dicebatur, eo quod vxor eius prospectum regionis propriæ videre desideraret, quæ nutrita fuit in locis Mediæ. Horum itaque meminit etiam Megasthenes in quarto Indicorum libro: vbi nititur approbare hunc regem fortitudine & actuum magnitudine Herculem transcendisse. Dicit enim eum vastasse Libyen ciuitatem, & Iberiam. Sed & Diocles in secundo Coloniarum libro, meminit huius regis: Philostratus in Indicis & Phœnicijs historijs dicit, quia iste rex obsedit Tyrum annis tribus & decem mensibus: cum illo tempore in Tyro regnaret Ioathabalus, Hoc ergo modo diuersi scriptores huius regis fecere memoriam. Post mortem vero Nabuchodonosor, Amilmathapacus qui & Abimatadecus, filius eius suscepit regnum: & Hierosolymitarum regem Iechoniam, qui & Ioachim soluit à vinculis: cúmque inter amicos necessarios habuit, & multa ei dona concessit: fecitque eum in Babylonia inter reges haberi. Nam pater eius fidem non seruauerat Iechoniæ, qui se vtique cum vxoribus & filiis & omni cognatione sponte tradiderat pro ciuitate sua, ne, sicut prædiximus, obsessione capta, vastaretur. Moriente vero Amilmathapaco, post annos octo & decem sui regni. Egessarius filius eius tenuit principatum quadraginta annis. Eoq; mortuo, ad eius filium Labosordachum peruenit imperium. Quod dum nouem mensibus habuisset, eo defuncto, transiit ad Balthasar, qui Naboan nũcupabatur. Contra hunc itaque regem castrametati sunt Cyrus Persarum rex, & Darius Medorum. Quem dum obsiderent in Babylonia, mirabile quoddam prodigium contigisse dinoscitur. Iacebat nanque cœnans in domo maxima, & conuiuiis regalibus opportuna, cum suis concubinis pariter & amicis: placuitque ei, vt de proprio templo vasa dei deportarentur: quæ de Hierosolymis deprædatus Nabuchodonosor, vsus quidem eis non fuerat, sed in templo suo dicauerat. At ille superbia ductus est, vt eis vteretur ad pocula, & hoc modo blasphemaret deum. Tunc itaque vidit de muro venientem manum, & in pariete quasdam syllabas conscribentem. qua visione conturbatus, conuocauit Magos atque Chaldæos, & omne genus similium, quod inter Barbaros somnia, & huiusmodi signa discernere præualebat, vt ei quæ fuerant scripta, manifestarent. quumq; magi nihil penitus inuenire, neque intelligere se posse dicerent, in angustia rex constitutus, & multa tristitia propter hanc sic inopinabilem causam, in omni prouincia prædicari fecit, vt qui literas illas, & quæ per eas significarentur, posset exponere, ei torquem auream, vestémque purpuream daret, sicut regibus Chaldęis mos erat vti, & tertiam partem sui pariter principatus. quo facto, dum multi magi concurrerent, vt propositam munificentiam regis haberent, inuentionem aut significationem literarum nequaquam inuenire poterant. Dumque regem videret in anxietate sua auia constitutum, cœpit eum confortare ac dicere, quod esset quidam de Iudæa captiuus, ex eorum genere, quos deduxerat Nabuchodonosor quũ Hierosolymam vastasset, cui nomen erat Daniel, vir sapiens & argutus, vt possit res inuenire difficiles, & quæ soli deo notæ viderentur: qui etiá Nabuchodonosor regi, quum nullus alter potuisset dicere, quibus egeret, ad agnitionis lumẽ adduxerat quod quærebat: adiiciens, vt eum aduocaret & peteret, quatenus de literis eo narrante, cognosceret, quod nullus poterat inuenire, si triste aliquod signum significaretur à deo. Hæc audiens Balthasar, Danielem ad se venire præcipit. Cui quum dictum fuisset de eo, eiusq; sapientia, & quia sanctus spiritus ei inesset, & solus

Megasthenes

Diocles.

Philostratus

Successio regũ babyloniorum.

Danielis.9.

De manu in pariete syllabas conscribente

solus inuenire posset, quæ alij neque mente conciperent, poscebat, vt ei quæ scripta fuerant, & quæ significare poterant, indicaret. Quod si faceret, purpura vestiendum, & torquem auream circa collum eius dandam esse promisit: insuper ei & tertiam partem regni pro honore sapientiæ conferendam, vt ex eis, insignis videntibus appareret. Quo facto, daniel dona quidem eum retinere apud se dixit: sapientiam nanque & diuinitatem sine suffragijs semper existere, & gratis prodesse credentibus: ea vero quæ scripta videbantur, ei significaturum se esse promisit, dicens, hæc eius vitæ significare subuersionem, eo quod neque ex his, ex quib9 parens eius propter iniurias dei fuerat castigatus, ille didicit esse pius, & nihil vltra humanam cogitare naturam, quando & Nabuchodonosor mutatus in bestiam, propter ea quæ impie gesserat, post multas preces ac supplicationes misericordiam potuit promereri, & ad humanam redire conuersationem, ac regnã pristina reparare: qui post hæc solum deum omnem habere virtutem, & humano generi prouidere, donec aduixit, asseruit. Tu, inquit, obliuionem horum habens, multumq; diuinitatem blasphemás, in eius vasis vna cum tuis concubinis tibi ministrari fecisti. Quæ videns deus & iratus, per ea quæ scripta sunt, pronunciauit, qui tibi terminus sit futurus. Illæ vero literę designant hæc: MANE, quod Latina lingua significare potest numerum: quia vitæ, inquit, tuę deus tempus & regni dinumerauerit, & parũ tibi superesse decreuerit. THETHEL quidẽ, hoc significat pondus. Apponderans, inquit, deus vitæ tuæ tempus, iam illud declinare pronunciat. PHARES, sed & hoc fragmẽtũ significat lingua Romana: Franget, inquit, deus regnum tuum, & Medis illud Persisq; distribuet. Cumq; Daniel hæc indicare dixisset quæ in pariete conscripta fuerant, Balthasar quidem regem tristitia, qualis poterat pro tantæ calamitatis significatione prouenire detinuit, non tamen prophetæ quasi malarum rerum indici, dona quę promiserat denegauit, sed cuncta concessit: cogitans, quia illa quidem pro quibus darentur, propria eius & non prophetantis essent: illum vero qui hæc vere discreuerit, virum bonum dicebat simul & iustum. Igitur non post multum tempus & ipse est captus, & ciuitas, Cyro Persarum rege aduersus eum fortissime dimicante. Balthasar enim is est, sub quo capi cõtigit Babyloniam, cum regnasset iam decem & septem annis, nepos Nabuchodonosor regis, cuius talem vitæ terminum fuisse percepimus. Darius autem Astiagis filius, qui Babyloniorum principatum destruxit, cum Cyro cognato suo: annum agebat sexagesimum & secundum, cum Babylon fuisset inuasa: qui tamen alio nomine vocabatur à Græcis: quiq; Danielem prophetã sumens ad se, in mediam duxit, & omni honore eum celebrauit. Erat enim vn9 inter tres satrapas, quos Darius super trecentos sexaginta satrapas instituerat.

Scripturam daniel explanat

Babylõ a Cyro & Dario capta

De Daniele in lacum coniecto & liberato, deq; visionibus arietis & hirci. Caput XIIII

Dan.6

DAniel itaq; cũ esset apud Dariũ in honore præcipuo, ita vt quasi soli viderentur cũcta cõmissa, inuidiæ apud cæteros crimine laborabat. Mordentur enim, qui quosdã apud principes plus quàm se valere conspiciunt. Et dũ quęrerent occasionem, & derogationis fomitẽ, videntes eum apud Dariũ esse probabilem, nullã inueniebãt causam. Nam dũ esset super thesauros, & omne suffragium oblatũ à quocunq; despiceret, cui turpe videbatur aliquid etiam pro bonis rebus accipere, nullã criminis causam accusatores inuenire faciebat. illi vero dũ nihil haberẽt, quod cõtra Danielem dicerent, vt regio eum possent honore priuare, alium quæsiere modũ, quo eum minorem apud gratiam regis ostenderent. Vidẽtes nanq; eum tertio in die orantem ad deum, occasionem se inuenisse putabant, per quã perderent Danielem. Et venientes ad Darium, nunciauerunt ei, quia satrapis eius & principibus placuisset, vt triginta dieb9 populus requiesceret, quatenus neq; ipsum aliquis, neq; deos eorũ adiret: similiter nec oraret: quo-

rum si quis sententiam transcenderet, in lacum leonum periturus includeretur. Rex autem eorum nequitiam non intendens, neq; hæc contra Danielem arbitratus molimina facta, dixit placere sibi quæ ab eis decreta videbantur, & eorum sententiam confirmare promisit: proposuitq; decretum in populo, quod satraparum placita designabant. Et cæteri quidem iussa custodientes, ne transcenderet quæ præcepta videbantur à rege, quiescebant: Danieli vero nulla fuit in istis cura: sed vt erat solitus, stans deum cunctis videntibus adorabat. Satrapæ occasione sumpta, quam contra Danielem inuenire quærebant, mox venerunt ad regē accusantes, tanquam solus Daniel eius precepta transcenderet: quia dum nullus alter apud eos orare presumpserit, quod nō quidem propter impietatem, sed propter custodiam fieret preceptorum, ille cōtemnens præcepta, ad suum oraret deū Credentes etenim quia propter magnum fauorem, quo eum Darius diligebat, etiam illorum decreta contemnens, Danieli veniam daret, in hoc potius habentes inuidiam, magis instabant, & ad nullā mansuetudinem recedebant, sed eum secundum legem datam in lacum leonum proiiciendum esse poscebant: Sperans autem Darius quia eum eriperet deus, & nihil ab eis sustineret aduersum: consolabatur eum, vt fortiter ferret euentum. Rex itaque, dum fuisset in lacum missus Daniel, signato lapide, qui pro ianuis in eius positus erat ore, discessit: & incœnatus totam noctem duxit insomnem, mœstus & pro Daniele nimis afflictus. Die vero facto surgens, venit ad lacum: & inueniens signaculum sanum, quo lapidem obsignauerat, aperiens clamauit voce magna, Danielem requirens si sanus esset. Quo respondente regi, quia nil passus fuisset malis, iussit eum repēte de lacu protrahi bestiarum. Inimici vero videntes nihil mali pertulisse Danielem, dicebant regi, non eum diuina prouidentia custoditum, sed satiatos leones copiis contingere eum noluisse. Ille vero eorum nequitiam videns, iussit leonibus multas carnes apponi, eisque satiatis inimicos Danielis in lacum leonū præcepit immitti, vt si reuera per satietatem ad eos leones minime accederent, hoc aperte cognosceret. Quo facto, & satrapis in lacum depositis, Dario manifestatum erat, quia diuinitas saluauerit Danielem. Leones enim nulli eorum penitus pepercerunt, sed omnes pariter discerpserunt: quasi rabida fame pleni, & nulla cibi copia recreati. Arbitror enim quia nō fuerunt ad hoc fame prouocati leones, qui vtique paulo ante videbantur carnium abundantia satiati, sed hominum nequitia etiam irrationabilibus erat animalibus manifesta, simul & quia dei voluntate vocabantur ad pœnam. Peremptis itaque hoc modo Danielis inimicis, rex Darius quod actum fuerat diuulgauit in omni prouincia, laudans deū quem Daniel colebat eumque verum & omnipotentem asseuerans esse solum. Habuit autem etiam Daniel in honore præcelso, principem eum suorum faciens amicorum. Dum ergo Daniel sic esset insignis & clarus, eo quod religiosus existeret, ædificauit in Egbatanis Mediæ mausoleum valde præclarum, & mirabiliter nimis instructum: Sic eius pulchritudo videtur noua, & solida, nulloq; senectute tam magni temporis lōgeuitate confecta: cum ædificia eadē quæ homines patiantur, & ad vetustatem veniant, & sua fortitudine longæuitate careant, ac proprij decoris amissione marcescant. Manet enim hactenus & videntibus creditur nuper ædificatum, ita vt ea die qua conspicitur putetur esse constructum. Hactenus enim sepeliuntur ibi Medorum reges atque Persarum, pariter & Parthorum, & cui hæc cura committitur, sacerdos est Iudæorum, & hoc fit vsque ad præsens tempus. Dignum est enim de Daniele dici, quod maxime quilibet audiens debeat ammirari. Qui dum mirabiliter, & quasi in vno quodam maxime loco positus omnia prophetasset, & vitæ suæ tempore apud reges & plebem in honore fuit, & gloriam & memoriam possidet sempiternam. Omnes nanque libri quoscunque conscribens dereliquit, leguntur hactenus apud nos: & ex his credimus, quia Danieli loquebatur deus. Non enim solum futura sicut alij quoque prophetæ dixit, sed etiam tempus definiuit, quo hæc necesse sit adimpleri.

Daniel in lacum leonum mittitur

Mausoleum a Daniele constructum

Autoritas Danielis

Prophetis

Prophetis nanque prioribus mala prædicentibus,& propterea à regibus & popu lo non bene susceptis,Daniel bonarum rerum propheta fuit apud eos:& propter famam rerum quas prædicebat,fauorem videbatur habere cunctorum, per euen tum vero causarum veracium acquirebat dictorum fidem, & opinionem diuinitatis in populo habebat.Reliquit enim nobis ex his quę conscripsit,vnde integritas eius prophetiæ, & nulla mutatio posit cognosci. Ait enim quia cum esset in Susis in metropoli Persidę,cum suis sodalibus exiuit in campum:& repente terræmotu facto,relictus sit solus, amicis eius per diuersa fugientibus,& conturbatus in faciem super ambas ceciderit manus. Tunc quodam tangente eum, & inter hæc vt surgeret imperante, quatenus ea quæ erant post multas generationes ciuibus euentura conspiceret,dũ surrexisset ostensum sibi dixit arietem magnum,multa quidem cornua habentem,nouissimum vero eorum valde pręcelsum:deinde quidem respexisse ad occidẽtem,& vidisse hircum exinde ferri per aerem,congressumq; arieti,& eum secundo cornibus impetitum prostrasse in terram,& vndiq; conculcasse:deinde vidisse hircum de fronte cornu maximũ produxisse:quo fracto,orta ex eo loco cornua quatuor,& ad ventos singulos esse conuersa,inter quę aliud paruulum ortum fuisse conscripsit.Quod dum cresceret,dicebat deus qui hęc eidem monstrabat,expugnaturum fore eius gentem, & ciuitatem fortiter esse capturum,templumq; cõcrematurum,&sacrificia fieri prohibiturum diebus mille,ducentis sexagintasex.Hæc quidem in campo qui est in Susis,Daniel se vidisse conscripsit:& tali modo deum sibi hanc aperuisse visionem exposuit:arietem quidem regnum Persarum & Medorum significare; dicẽs: Cornua vero,eos qui regnaturi forent, nouissimum vero cornu significare dicebat vltimum regem,& hunc diuitijs & gloria priorum esse pręcipuum. Hircum autem significare narrabat,quia aliquis de Grecis regnaturus esset,qui secundo congressus aduersus Persam,eum bello deuinceret,& omnem gloriã eius principatus auferret:& ex maximo cornu quod erat in hirci fronte primum,significari regem:& ortum quatuor cornuum illo cadente,quę quatuor partes terræ videbãtur aspicere,successionem vniuscuiusque post obitum primi regis dixit annũciari:& diuisionem regni inter eos esse faciendã,dum ille prior nec filios nec cognatos esset habiturus:multisq; annis in terrarum orbe esse regnaturos:& ex eis quendam oriri regem,expugnaturum gentem eius,& leges atque conuersationem pariter ablaturum,& templum deprędaturum, & sacrificia celebrari tribus annis prohibiturum. Et hęc vtique nostra gens sustinuit per Antiochum,qui appellatus est Epiphanes,hoc est præclarus,sicut vidit Daniel:& ante multos conscripsit annos, quæ omnia deo sibi monstrante conscribens reliquit, vt legentes & quæ iam prouenere considerantes,credant in honore diuino fuisse Danielem, & per hęc quę sunt ita verissima,Epicureos errare cognoscãt, qui & prouidentiam vitæ negant,& deum res humanas curare non existimant,neq; à beata incorruptibilisq; substantia pro stabilitate cunctorum gubernari iudicant vniuersa: sed hunc mundum sine rectore,& sine cura aliqua fieri sponte confirmant. Quæ si, vt aiunt,sine pręsule essent,sicut naues gubernatoribus desolatas ventorũ violẽtia submergi conspiciunt,aut currus sine agitatore confringi,ita & mundus sine prouidentię regimine olim potuit deperire quassatus.Ego nãque Danielis dicta respiciens,valde puto à vera opinione recedere eos,qui nullam prouidentiã humanarum rerum dicunt habere deum.Non enim si hęc sponte gererentur,secundum illius prophetiam omnia prouenire conspiceremus.Ego siquidem vt de his inueni & legi,ita conscripsi,Si quis autem vult opinionem aliam sequi, crimen pro diuersa sententia habebit.

Dan.8

Visiones Danielis prophetæ

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER VNDECIMVS.

De reditu Iudæorum ad Hierosolymam licentia Cyri & ædificatione templi.

CAPVT PRIMVM

1.Esd.1 3.Esd.3

RIMO imperij anno regis Persarũ Cyri, cui septuagesimus concurrebat, ex die quo nostrum populum contigit ex proprijs finibus ad Babyloniam migrare, misertus est captiuitatis deus, & illius calamitatis infelicium Iudæorum: & sicut per Hieremiã prophetam ante prædixerat quam ciuitas euerteretur, postquam seruierunt Nabuchodonosor eiusq; nepotibus, & hanc sustinuerunt seruitutem per annos fere septuaginta, rursus eos ad propriam restituit terrã & templũ reædificare, & præterita frui felicitate decreuit. Concitans ergo animum Cyri, fecit eum per omnem Asiam scribere: Cyrus rex hæc dicit: Quoniam me maximus orbis terrarum deus regem constituit, credo hunc esse quem gens Israelitarum adorat. Is enim & meum prædixit nomen per prophetas, & quomodo templum eius ædificaturus essem in Hierosolymis in terra Iudæa. Hæc autem cognouerat Cyrus legens librum quẽ inter suas prędicationes Esaias reliquerat ante ducentesimũ & decimum annum. Sic enim in arcano prędicauerat dixisse deum: Quoniam volo Cyrum, quem multarum & magnarum gentium regem constitui, mittere populum meum ad propriam terram, & templum mihi reconstruere. Hæc Esaias prædicauerat, ante annos centum & quadraginta destructionis templi. Quem dum legeret Cyr9, & miraretur nomen suum, impetus quidam eum accepit, vt munificam scripturam impleret. Conuocans autem clarissimos Iudęorum, qui Babylonem habitabant, dixit se concedere Iudæos ad propriam remeare prouinciam, & ciuitatem Hierosolymã & templum dei reconstruere, se eos scilicet adiuuante. Tunc scripsit suis ducibus illius terræ vicinis, vt aurum conferrent & argentum ad templi renouationem, insuper & immolanda pecora. Hęc Cyrus cum Israelitis dixisset, egressi duarum tribuum principes, Iudæ ac Beniamin, vnà cum Leuitis & sacerdotibus, ad Hierosolymam peruenerunt. Multi vero resederũt Babyloniæ, minime passi possessiones suas relinquere. Quò dum venissent, omnes amici regis adiuuabant eos, & conferebant ad templi renouationem, alij aurum, alij argentum, quidam autem & equos ac iumentorum multitudinem, & vota deo reddebant, & constitutas secundum veterem consuetudinem immolationes celebrabant, tanquam creatã & antiquã religionis consuetudinẽ rediuiuam. Transmisit etiam Cyrus vasa dei, quę auferens à templo rex Nabuchodonosor, ad Babyloniam vsq; portauerat. Quæ reuehenda tradidit Mithridati suorum thesaurorum custodi, pręcipiens ea dari seruanda Abassaro, donec templum reędificaretur: perfecto autem eo, traderet sacerdotibus & principibus vulgi reponenda in templo. Direxit etiam epistolam Cyrus ad Syrię satrapas, hęc continentem: Rex Syrus Sisinnio & Sarabasnæ salutem: Iudæos terram meam inhabitantes, qui voluerunt ad suam patriam remeare permisi, & ciuitatem renouare, tẽplumq; dei in Hierosolyma rursus ædificare, in eodem loco in quo prius fuerat constitutum. Misi autem & Mithridatẽ thesaurorũ meorum custodẽ, & Zorobabelũ principẽ Iudæorũ, vt fundamẽta restituant, tẽplumq; recõdãt. Cuius altitudo sit sexaginta cubitorũ, eorundẽ & latitudo: & faciãt tres parietes lapideos ex lapide polito, & vnũ parietẽ ligneũ ex materijs ipsi9 prouinciæ: similiter & altare, super quod immolent deo. Sumpt9 vero de meo

Relaxat Cyrus captiuitatem Iudeorum (margin, beside "tum & quadraginta")

Epistola Cyri regis (margin, beside "næ salutem")

de meo in his omnibus volo fieri, Transmisi etiam vasa, quæ de templo rex Nabuchodonosor abstulerat, tradens ea Mithridati pecuniarum mearum custodi, & Zorobabel principi Iudæorum: quatenus ea ad Hierosolymam reportent, & templo dei restituant. Quorum numerus est tantus: Refrigeratoria aurea quinquaginta, argentea quingenta: situlæ aureæ quinquaginta, argenteæ quingentæ: libatoria aurea triginta: pateræ aureæ triginta, argenteæ duo milia quadringentæ: & vasa alia maxima mille. Concedo etiam eis honorem, quo potiebátur parentes eorum. Præterea pro iumentis, & oleo & vino, dragmas ducenta quinque milia quingentas: & ad similam tritici, vigintiquinque milia, quadringētas artabas: quæ iubeo pręberi de tributis Samariæ, faciantq; immolatiões in Hierosolymis sacerdotes secũdum leges Mosaicas, & offerentes supplicent deo pro salute regis & generis eius vt regnum Persarum permaneat. Eos vero qui hęc contempserint vel infirmauerint, iubeo crucifigi, substãtiasq; eorum esse regales. Et epistola quidem hęc habuit. Hi autem qui ex captiuitate ad Hierosolymam conuenerunt, fuerunt milia sexcentaduo, & quadringenti sexagintaduo.

De prohibitione Iudæorum à templi ædificatione præsidum factione. Caput II

SEd cum mitterent templi fundamenta, & nimis circa ędificia festinarent, omnes in circuitu gentes, præsertim Cuthæi, quos à Media & Persida terra Salmanasar rex Assyriorum migrãs, habitare fecit Samariã, tum exinde populum Israelitarum tulisset, petebant satrapas, & eos qui ædificia curabant, vt impedirent Iudeos, ne instaurarẽt ciuitatem templumq; construerent: qui pecunijs corrupti, vendiderunt Cuthæis negligentiam & socordiam ædificationum. Hæc Cyrus ad bella occupatus ignorabat, qui exercitum ducens contra Massagetas, vita priuatus est. Cambyse autem filio Cyri principatum suscipiente, qui in Assyria & Phœnice & Ammonitide & Moabitide & Samaria morabátur, epistolam mittunt hæc continentem: Domine, serui tui Rathimus omnia accidentia scribens, & Semelius scriba, & curatores Syrię iudicesq; Phœnices. Cognoscere te oportet rex, Iudæos qui Babyloniam deducti fuerant, ad nos redisse, & ciuitatem rebellem ac maliuolam & fores eius, ac muros ędificare, templumq; reconstruere. Scito autem, his perfectis neque tributa eos pati reddere, neque obaudire, sed etiam regibus resistere, & magis imperare quàm obsequi festinare. Dum autem ædificatur templum, & fieri festinatur, optimum nobis visum est, rescribere tibi quatenus monumenta parentum tuorum inquiras, in quibus inuenies rebelles Iudæos & regibus inimicos, ideoq; ciuitatem eorũ fuisse destructam. Propterea visum est nobis & hoc vobis certum facere, quod fortasse nescitur, quoniã si ciuitas sic renouata, & muris vndique munita fuerit, via tibi claudetur ad inferiorem Syriam & Phœnicen. Postquã vero Cambyses hanc legit epistolam, natura maliuol9 existens mouetur, & hęc scripsit dicẽs: Rex Cambyses Rathimo accidentia scribenti, & Belesemio, & Semelio scribæ, & reliquis cõstitutis, & habitantibus Phœnicen & Samariam, hęc dicit: Legens missos à vobis apices, iussi parentum meorum inquiri volumina: & inueni ciuitatem hanc inimicã regibus semper existere, & seditiones ac bella habitatores eius commouisse, regesq; eorum cognouimus potenter & violenter tributa inferioris Syriæ ac Phœnices exegisse: Igitur pręcipio, minime concedi Iudæos ciuitatem ædificare, ne plus crescat eorum malitia, qua semper contra reges vsi sunt. Cum has literas legissent Rathimus & Semelius scriba, & qui cum eis erant, statim equis deuecti, propere ad Hierosolymam ducentes secum multitudinem, aduenerũt: & ciuitatem & tẽplum Iudæos ędificare vetabant. Quę quidem opera per annos nouem impedita sunt, vsq; ad secundum annũ Darij regis Persarũ. Nam Cambyses sex annis regnauerat. Qui cum subiectis Ægyptijs reuerteretur, defunctus est in Damasco.

De propositæ quęstionis dissolutione, Iudęorum reditu & templi restauratione impedimentoq; multiplici. Cap. III

POst Magorum vero interitum, qui defuncto Cambyse, principatum Persarum anno tenuerunt, hi qui septem domini nũcupabantur apud Persas, filiũ Histaspis Darium regem ordinauerunt. Qui dum priuatus esset, deum orauit, & si fieret rex, omnia dei vasa quanta Babyloniæ inuenirentur, ad templum Hierosolymitanum mittere se promisit. Contigit autem eodem tempore profici sci Zorobabel ducem captiuorum Iudeorum ad Hierosolymis ad Darium, qui regi quondam amicus extiterat. Vnde etiam corporis eius custos cum alijs duo

3. Esd. 3 4 bus dignus iudicatus, quem sperauerat honore potitus est. Primo vero imperij sui anno, Darius summo apparatu cœnam exhibuit amicis, & vernaculis suis, & satrapis Persarum, & præfectis Indiæ & Æthiopiæ magistratibusq; centumui gintiseptem prouinciarum. Cum autem completis dapibus vnusquisque ad dormiendum redisset, rex Darius ad cubiculum veniens, paucũq; noctis requiescẽs, & expergefact9, quod noctis restabat reliquũ insomne protraxit: sermonẽq; ad

Questio Darii cubicula riis suis proposita

tres corporis sui custodes conuertit, promisitq; summo honore fulciendum, qui eius interrogationi sapienter & vere respondere valuisset: & indui purpura, & in poculis aureis bibere, & super aurum dormire, curruq; frenis aureis ornato vehi, & cidari byssina ac torque aurea vti, & post seipsum sedere propter sapientiã affinemq; suum esse vocitandum. Cum igitur hæc illis dona promisisset, primum interrogauit vtrum fortius sit vinum, secundo vtrum rex, tertio vtrum mulieres, aut his omnibus magis fortior sit veritas. Has cum illis proposuisset quæstiones requieuit. Lucescente autem die conuocauit omnes magistratus, & satrapas, & præfectos Persarum & Medorum: sedensq; in solio quo solebat, vnumquenq; corporis custodem coram omnibus iussit pronunciare, quid eis de propositis quęstionibus videretur. Tunc primus excellentem vini fortitudinem ostendens, ait: Cũ ego vere vini fortitudinem conijcio, omnia id hoc modo vincens inuenio. Nam mutat & decipit bibentium mentes, & animas: Reges etiam pupillo & infanti similes facit: seruũ quoque ad liberi audaciam concitat, & pauperes similes diuitibus parat. Conuertit enim & reformat animas, & calamitatibus compressas reficit: mœstitiam extinguit, alienæq; debitores pecunię ad obliuionem perducit, ita disponens eos, vt se omnibus ditiores putent, nihilq; vile loquantur, sed memores diuitiarum, felicibus vtantur vocabulis, & reges magistratusq; contemnant. Amicorum quoque solitam expellit memoriam. Nam scit homines etiam contra amicissimos armare, societatesq; dissoluere: & cum ad sobrietatem, per noctem vina relinquẽtes, peruenerint, excitantur, nihil penitus de his quæ in ebrietate commiserant cogitantes. Hæc ergo considerans, omnibus fortitudinem vini

De fortitudine regis

comperio potiorem, & violẽter omnia vincentem. Post quam hæc primus de fortitudine vini quę dicta sunt disseruit, secundus dicere cœpit de regis fortitudine, ostendens eum superiorem ac potentiorem his quæ valida iudicãtur. Modum autem approbationis hinc assumpsit, & dixit: Dum omnia sub hominum coercentur potestate, qui mare ac terras cogunt competenter sibi seruire, etiam ipsi homines sub manu regum ac potestate degunt. Qui ergo super tam potens & validum animal dominantur, cur non insuperabiles illi virtute ac fortitudine iudicentur Vnde & bella & pericula subiectis imponentes audiuntur, & eos cõtra inimicos dirigentes propter suam fortitudinem habent obedientes: montes quoque dirui, muros ac turres deponi iubent, qui propterea accidere ac interfici patiuntur, ne regum præcepta transcendere videantur. Vincentes autem prædam quam ab illis abstulerint bellis, regi reportant. Hi quoque qui non militant, sed terram colunt arantes, cum laborauerint, & omnem operum miseriam tolerauerint, messem facientes ac fructus colligentes, tributa regibus offerunt, & quod vel dixerint vel iusserint sine dilatione completur. Qui cum omni luxuria vel libidine saturati dormierint, alijs vigilantibus custodiuntur, tanquam ipso timore victis: minime enim audent dormientem relinquere vel discedere, & sibi prouidere: sed vnum opus hoc existimant necessarium, vt permanentes custodiant regem. Cur itaque non

non videtur rex cunctos fortitudine superare, cui tot populi obsecundare præci piuntur? Isto quoque tacente de mulieribus & veritate tertius Zorobabel cœpit docere, dicens: Sic equidem forte vinum fortis & rex est, cui omnes obaudiunt, sed his potentior pulchritudo mulieris existit, Nam regem enixa mulier ad vitã edidit, & eos qui vites plantauerunt, vnde profluit vinum, mulieres creauerũt & aluerunt, Nihil autem est, quod non ab his habeamus. Nam & vestes nobis ab his texuntur, & domus nostræ per has curantur atque seruantur, & non possum⁹ à mulieribus segregari. Sed etiam aurum multum & argentum si posideamus, & quicquid aliud fuerit preciosum & industria dignum, cum viderimus decoram mulierem, omnia relinquentes, speciem eius obstupescimus: patimur omnia con cedere que posidemus, vt desiderata pulchritudine potiamur. Patres, & altricem terram, sæpius & amicos obliuiscimur propter vxores, & animas vnà cum ipsis perdere non timemus. Nonne laborãtes, & omnem tolerantes miseriam per ma re ac terram, cum aliquid per laborem acquirimus, totum offerentes vxoribus, tã quam dominis credimus vel tradimus? Regem quoque vidi aliquando tantorum dominum, à filia Rabazaci Themasij, nomine Apama, concubina eius, alapis percuti: & diadema tollentem capiti eius & sibimet imponentem, & hæc omnia tolerantem: ridebatq; cum illa risisset: & cum irata fuisset, mœstitia confusus, & blandimentis placauit mulierem, rogans eam, & se nimis humilians, si quando eam vidisset tristem. Post hæc inuicem aspicientibus satrapis & ducibus, idẽ Zo robabel disputare de veritate cœpit, euidenter quidem ostendens, quantum mu lieres fortes existant: debiles tamen & istæ & rex ad comparationem veritatis apparent. Nam si terra maxima est, & cœlum altum & velox, hæc omnia volũ tate dei mouentur. Verus autem deus & iustus, & ex eadem causa oportet verita tem fortisimam iudicari, quodq; nihil contra eam iniquitas valet. Insuper & cę tera quidem quæ fortia videntur, mortalia & citius deficientia probantur: veri tas autem & immortalis est & sempiterna: nobis autem non pulchritudinem tẽ pore tabescẽtẽ accommodat, neque substantiam casibus auferendam, sed iusta & regalia discernit, ab his quæ iniusta vel iniqua monstrãtur. Cum ergo terminas ser zorobabel de veritate sermonem, laudante multitudine optime eum dixisse, quomodo veritas fortitudinem immutabilem & non senescentem sola posidet, imperauit ei rex petere præter promissa quæ vellet: nam præstaturum se ei dixit. eo quod sapientior & prudentior alijs apparuisset. Iusitq; etiam secum eum sede re, & affinem vocari. Tunc zorobabel ammonuit eum, vt votum quod deuoue rat si regnum perciperet, adimpleret. Votum autem quod deuouerat hoc erat: re ædificare Hierosolymam, templumq; dei construere, & vasa restituere, quę aufe rens Nabuchodonosor rex ad Babyloniam deportauerat. Et dixit: hęc mea est petitio, quam nunc iubes me poscere, eo quod iudicatus sum sapiens ac prudens. Rex autem in hoc lætatus surrexit, & eum osculatus, toparchis & satrapis scri psit, præcipiens vt deducerent zorobabel, necnon & eos qui ad templi renouatio nem cum eo profecturi essent. Præterea mandauit Syriæ ac Phœnices magistra tibus, ligna cedrina à Libano decisa Hierosolymam transmittere, & cum eis re condere ciuitatem. Scripsit etiam liberos esse omnes Iudęos, qui à captiuitate re dierunt ad terram Iudęam: prohibuitque satrapas ac procuratores suos impera re Iudæis opera regalia. Super hæc præcepit & omnem terram quam colere vo luissent, sine tributis eos posidere: iusitque etiam Idumæos & Samaritas, & eos qui humilem Syriam habitabant, reddere vicos Iudæorum quos tenebant. Insu per ad templi ædificationem quinquaginta dari talenta mandauit. Sacrificare quoque eos legitimas immolationes permisit, omnem autem impensam, & sacrã vestem, qua seruiunt in templo principes sacerdotum & reliqui sacerdotes, & Le uitis instrumenta quibus domino cantent, de suo fieri præcepit. Custodibus quo que ciuitatis & templi, iugera terræ per singulos annos, & pecunias constitutas ad necessaria vitæ dari decreuit. Transmisit etiam vasa, & omnia quæ Cyrus

D: mulieris fortitudine

Nihil fortius ueritate

Munificẽtiá Darii in Iudeos

Zorobabel proficiscitur reparaturus templum & urbem

ante ipsum de Iudæorum restitutione facere voluit, eadem Darius definiuit impleri. His omnibus à rege donatis, Zorobabel exiens de domo regia, respexit sursum ad cœlum, & cœpit agere gratias deo sapientiæ per quam victoriam Dario præsente perceperat, dicens: Nequaquam his dignus fuissem, nisi te domino propitio. Ita deo gratias agens de præsentib9, petebat vt ei in futuris adiutor existeret. Peruenit autem ad Babyloniam, & contribulibus suis regis mandata patefecit. Audientes illi deo gratias referebát, qui eos patriæ suæ restituebat: & ad potum conuiuiaque conuersi, per septem dies summa lætitia fruebátur, & restaurationem & regressionem patriæ festiua gratulatione celebrabant. Postea omnes principes tribuum ad Hierosolymam profecturi, cum vxorib9 & filijs ac subiugalibus, elegerunt homines Darij quos cum eis rex vsque Hierosolymam destinauit, & cum lætitia & iucunditate vel cantibus tibijsq; ac sonantibus cymbalis ibant. Præcedebat autem eos & reliqua multitudo Iudęorum cum ludis. At illi ad Hierosolymam conscendebant ab vnaquaque parte patrum tribuumque certus numerus existens. Sed mihi minime visum est nomina patrum recensere, ne legentium animos à rerum consequentia suspendens, obscuram eis facere narrationem. Septem vero cantores & cantatrices ducentæ quadragintaquinque, cameli quadringentitriginta. Summa vero multitudinis euntium, qui circa duodecimum annum ætatis habebát, ex tribu Iuda & Beniamin, fuerunt quater mille milia, & sexcentauigintiocto milia', Leuitæ autem quatuor milia septuaginta. Mulierum autem & infantium commixtim corpora fuerunt quadraginta milia, septingenti quadragintaduo. Præter hos vero Leuitas fuerunt cantores centumuigintiocto, ianitores centumdecem, serui templi trecenti nonagintaduo: insuper & alij sexcenti sexagintaduo, dicentes se quidem Israelitas, nullo modo tamen valentes suum ostendere genus. Repulsi vero sunt quidam à sacerdotali honore, qui vxores sibi copulauerant. Hi nec suum genus dicere pręualebát, nec in generatione Leuitarum vel sacerdotum inuenti sunt, qui fuerunt quasi quingenti vigintiquinque. Mancipiorum vero multitudo sequebatur eos qui ad Hierosolymam pergebant, numero septem milia trecenti vigintiquinque subiugalia vero quinque milia quingenta vigintiquinque. Dux vero dinumeratæ multitudinis zorobabel fuit, fili9 salathiel, ex filijs Dauid genit9 de tribu Iuda & Iesus filius Iosedech, princeps sacerdotum, nec non & Mardochęus, & Serebæus qui à populo principes fuerant constituti, & contulerunt auri quidem minas centum, argenti autem quinque milia. Sacerdotes autem & Leuitæ, parsque totius populi Iudæorum, quanta in Babylone fuit, ita ad Hierosolymorum rediens ciuitatem ibidem habitauit, reliqua vero multitudo ad suas patrias discessit. Cũq; septimus venisset mensis, ex quo de Babylone egressi sunt, mittens Iesus princeps sacerdotum, & Zorobabel iudex, cunctos ex prouincia Hierosolymis congregauit. Qui sine dilatione construxerunt altare in loco quo prius ædificatum fuerat, & legitimas super ipsum hostias obtulerunt secundum legem Mosi. Dumque hæc facerent, gentes ostendebantur vicinæ, quæ eis odiosæ erant. Celebrauerunt autem illo tempore dies tabernaculorum, quemadmodum legislator Moses præceperat. Præterea & oblationes, & quos dicunt Endelechismos & hostias sabbatorum, & omnium sanctorum dierum sacrificabant vota reddentes, à primo die septimi mensis. Cœperunt etiam renouare templum, multas præstantes pecunias lapidum cæsoribus & ædificatoribus. insuper & alimenta operantibus ministrabant. Sidonijs vero leue & suaue videbatur à Libano ligna cedrina deponere: quę ligantes in modum ratium, ad portum Ioppæ transferebant. Nam sic ante pręceperat Cyrus, sed tunc iubente Dario fiebat. Quę secundo anno profectionis Iudęorum ad Hierosolymam mense secundo deuecta sunt: cum & templi renouatio vrgeretur, & fundamentis restitutis superædificaretur, à prima die sequentis mensis anni secundi. Operibus vero præposuerunt

1.Esd.2,3.et.5 · *Numerus Iudæorum repetentium Hierosolymam* · *1.Esd.3* · *Templi reparatio*

Leuitas

Leuitas, vicesimum iám annũ ætatis agentes: & Iesum & filios & fratres, & Abdoelum fratrem Iudæ, & Aminadab, & filios eius. Itaque templum omni studio fabricantibus eis qui ædificationem curabant, propere quàm sperabatur consummatio euenit. Perfecto autem templo, sacerdotes cum tubis, ornati habitu solenni, & Leuitæ & filij Asaph surgentes, laudabãt dominum laudibus quas Dauid prius eis ostenderat. Cumq; sacerdotes & Leuitæ, & seniores prouinciarum vetus recordarentur templum ingenti magnificentia conditum, & nouum viderent per inopiam non ita constructum: arbitrati quãtum à priori felicitate minores existerent, tristes ac dolorem minime tenere valentes, ad lachrymas lamentationesq; proruperunt. Populus vero præsentibus cõtentus erat, & de templi ædificatione lætabatur, nullam prioris memoriam faciẽs, nec antiqui cõparatione cruciabatur. Vincebant autem tubarum sonos, & populi læticiam sacerdotum & seniorum lamẽtationes, eo quod eis videbatur minor templi constructio institisse. Cumq; clangores tubarum audissent Samaritæ, odium erga tribum Iudæ & Beniamin habentes, concurrebant, causam tubæ volẽtes agnoscere: videntesq; quod captiui Iudęi à Babylone redeuntes, templum reædificassent, petierunt Zorobabelum & Iesum principes tribuum, vt ipsis quoque permitteretur vnà cum eis tẽplum renouare, & in commune laborare. Nam non colimus dicebant minus ab illis deum, quoniam & religionis cupidi ex illo tempore sumus, ex quo nos hic Salamanasar Assyrius rex ex Chutia & Media migrauit. Postquam hęc locuti sunt, Zorobabel & princeps sacerdotum Iesus, & duces tribuum Israelitarum responderunt quidem impossibile esse eis communicare, quoniam ipsis permissa esset templi innouatio, prius quidem à Cyro, nunc autem à Dario: adorare vero si vellent licere, & hoc solum illis esse commune, & omnibus hominibus venientibus in templum adorare deum. Postquam vero hæc audierunt Cuthæi (nam hac appellatione Samaritæ vocantur) indignati persuaserunt gentibus Syrię petere suos satrapas eodem modo quo prius sub Cyro & Cambyse, vt cum illis templi renouationem prohiberent, & festinantibus Iudæis moram afferrent ac tarditatem. Per idem tempus ascenderunt ad Hierosolymam Sisinnius Syriæ ac Phœnicię pręfectus, & Sarobarzanes cum alijs, & interrogauerunt Iudęorum magistratum, quis eis concessisset templum sic ædificare, vt magis castrum videretur esse quàm templum, vel cur portas & ciuitatem tam munito circumdedissent muro. Zorobabelus vero & princeps sacerdotum Iesus, seruos quidem se esse maximi dei dixerũt: hoc vero templum ipsi deo quondam à rege suo felicissimo, & qui omnes virtute mortales vicerat, fuisse constructum, multisq; temporibus permãsisse, sed cum sui patres iniquitatem coram deo gessissent, Nabuchodonosor rex Chaldęorum & Babylonię, sua potentia superans ciuitatem euertit, templumq; depopulatus incendit, & populum captiuum ad Babyloniam migrauit. Cyrꝰ autem qui post eum persarum & Babylonię rexit imperium, scripsit vt templum reędificaretur: & exinde omnia quę Nabuchodonosor extulit ornamenta & vasa, zorobabelo & Mithridati custodi pecuniarum tradidit, pręcipiens vt hęc iterum ad Hierosolymam reportarent, & in propria renouato restituerent templo. Hoc enim mandauerat festinanter fieri, ideoque Sabassarum ascendere iussit ad Hierosolymam, vt operi faciendo omnimodis immineret. Qui postquam à Cyro literas accepit, veniens studiose fundamenta disposuit, & ex illo tempore hactenus hęc construxit, sed propter malorum inuidiam imperfectum adhuc remansit. Igitur si vultis ac probatis, scribite Dario, vt inquirat imperatorum monumẽta, & inueniet nihil penitus nos fuisse mentitos. Hęc dicente zorobabelo & principe sacerdotum, Sisinnius & qui cum eo erant, ędificationem quidem templi vetandam iudicauerunt, donec regi Dario suggererent. Statim vero ei propter hęc cõscripserunt. Tunc Iudęi timentes & exterriti, ne aliud quam prius iusserat, regi videretur de templi constructione, fidutiam à duobus prophetis, qui per idem tempus apud eos erant, Aggeo & zacharia acceperunt, dicentibus nihil penitus

Cuthæorum insidiæ

Esdr. 5

à Persis durum esse metuendum,cum deus positum templum prædixerit innouari. Qui cum credidissent prophetarum sententiæ,ædificationem curabant nullum prętermittentes diem. Dario vero scribentibus Samaritis, & accusantibus per epistolam Iudæos,qui ciuitatem munirent,& templum castello magis simile quam templo construerent,& dicentibus non ea quæ fiunt ei prodesse: insuper epistolas ostendentibus,per quas Cambyses templi ædificationem fieri vetuisset,cognoscens rempublicam suam non esse tutam Hierosolymis restitutis: cum literas à Sisinnio & ab his qui cum eo erant directas legisset.iussit in monumētis regalibus de his inquiri:& inuentus est in Egbatanis constructa turre in regione Mediæ codex,in quo hęc conscripta leguntur:Primo imperij sui anno rex Cyrus iussit templum in Hierosolymis renouari & altare,cuius altitudo esset cubitorum sexaginta,latitudo eorundem:ex tribus parietibus lapideis lapide polito,& ligneum parietem vnum ex materijs ipsius regionis. Sumptus autem à rege fieri disposuit,& vasa quæ abstulit Nabuchodonosor,& ad Babyloniam portauit,reddi Hierosolymitis. Quorum curam Sabassaro Syrię ac phœnices pręfecto,& magistratibus collegis eius iniunxit,vt ipsi quidem à locis illis recederēt seruis vero dei Iudęis & magistratibus eorum, templum ędificare permitterent. Iussit quoque vt adiuuarēt eos ad opera,& ex tributis prouinciæ quam curabāt, darent Iudęis immolationis causa tauros & arietes,agnos ac hœdos & similā, olęumque & vinum,& alia quæcunque peterent sacerdotes,vt orarent pro salute regis atque Persarum. Eos vero qui eius mandata contemnerent,crucifigi pręcepit,& eorum substantias regię domui deputari : deprecatus quoq; orationibus deum:vt si quis auderet templi renouationem vetare,hunc talem percuti,eumq; à sua iniquitate suspendi. Hæc inueniens in commentarijs Cyri Darius,rescripsit Sisinnio & collegis eius,dicens: Rex Darius Sisinnio equitum præfecto & Sarabazeni,& collegis eius salutem: Exemplar epistolæ,quam in monumentis inuenimus,transmisi,& iubeo omnia fieri quæ in ea continentur. Valete. Igitur epistolam cognoscentes Sisinnius & qui cum eo erant,regis voluntati de reliquo competentia faciebant:& instabant sacris operibus,adiuuantes seniores & magistratus Iudæorum,& procedebat summo studio templi constructio,prædicantibus Aggeo & zacharia secundum mandata dei:& cum voluntate Cyri & Darij regum ędificatum est septem annis. Nono autem imperij anno Darij, vicesimatertia die mensis vndecimi,quem Hebræi vocant Adar, Macedones Distrū, sacerdotes & Leuitæ ac reliqua israelitarum multitudo, post captiuitatem pro renouatione veterum bonorum,& dedicatione templi obtulerunt hostias,tauros centum,arietes ducentos,agnos quadringentos, & hircos duodecim pro duodecim tribubus (nam tantæ sunt tribus israel) pro suis vnaquęq; peccatis. Sacerdotes vero & Leuitę secundum legem ordinauerunt ianitores per singulas ianuas. Nam ędificauerant iam Iudęi templi porticus,in circuitu interioris sacrarij. Veniente autem de festo Azymorum primo mense quem Macedones Xanticum, nos autem Nisan nominamus,omnis populus ab agris in ciuitatem confluxit: diesq; festos sanctificati cum suis vxoribus & filijs secundum patriam legem celebrauerunt. Sacrificium etiam quod pascha dicitur,quartadecima die eiusdem mensis immolauerunt,& per septem dies nullis abstinuere delicijs. Holocaustū autem offerentes,deo sacrificabant,agētes gratias,quod iterum eos terrę patrię legibusq; restituisset,mentemq; regis Persarum propitiam eis prębere dignatus est. Quibus rebus admoniti,deo munifice nimis & locupletabiliter immolabant. Habitabant autem in Hierosolymis, & optimatum gubernatione regebantur. Nam sacerdotes tractabant eorum negotia,vsque quò regnare contigit nepotes Asamonei. Nam ante captiuitatem & transmigrationem,à Saul & Dauid, qui primi imperium gentis Iudaicę susceperunt, alia illis erat forma reipublicę,per quingentos triginta duos annos,menses sex,dies decem. Ante hos autem reges, pręsules eos regebant,qui appellabantur iudices & monarchę. Et hac republica vsi sunt

Esdræ 6

Epistola Dari ad præfectos

Qualis ante captiuitatem & post fuerit iudæorum respublica

vsi sunt annis plus quingentis, post mortem Mosi & ducis Iesu. Hæc quidem reductis à captiuitate Iudæis temporibus Cyri & Darij omnia contigerunt. Samaritæ vero inuidi vel molesti aduersum eos erecti, multa in Iudæos operati sunt, diuitijs confidentes & cognationi Persarum, quoniam ex his fuerant progressi. Nam quanta iubebantur à rege immolationis causa devectigalibus pręberi, nullatenus dare volebant: & vt pręfectos equitum fauentes sibimet in hoc & cooperantes haberent, aliaque multa, quibus nocere Iudęis per se aut per alios potuissent, non eos pigebat efficere. Placuit igitur Hierosolymitis mittere legationem ad regem Darium, quo accusarent Samaritas. Legatus itaque missus est zorobabel, & alij quatuor de senioribus. Cũ vero crimina & causas, quas contra Samaritas ferebant, à legatis rex cognouisset, dedit eis epistolam deportãdam ad præfectos equitum, & curiam Samarię, quę huiusmodi erat scripta: Rex Dari9 Tãganæ & Sambalę pręfectis equitum, & Sadracę & Velueni Samaritis, & reliquis conseruis eorum in Samaria constitutis: zorobabel & Iamnias & Mardochæus legati Iudæorum vos accusant, tanquam molestos & impedientes templi constructionem, & nullatenus velle præstare ad hostias quos vobis pręcepimus sumptus. Volo igitur, vt legentes pręsentem epistolam præbeatis his ex regalibus thesauris, & tributis Samarię omnia, quę illis ad immolationem suntvtilia, quemadmodum sacerdotes vobis indixerint: vt non prætermittant diurnis sacrificijs, & pro me & pro Persis sacrificare deo. Epistola quidem hæc continebat. *Samaritæ accusantur apud Darium*

De redeuntibus Hierosolymãm sub Esdra & Neemia: de vxoribus abdicatis & muro extructo opera Neemiæ. Cap. V

DArio autem defuncto, filius eius Xerxes regnum suscipiens, voluntatis paternæ colendi & honorandi deum hæres apparuit. Omnia nanque faciebat, quę religionis erant, patremq; secutus Iudæis liberaliter vtebatur. Per illud tempus princeps fuit sacerdotum filius Iesu, nomine Ioachim. Erat autem in Babylone vir iustus, & gloria magna potens apud multitudinem, primus populi sacerdos, nomine Esdras. Qui cum legum Mosi integram haberet experientiam, Xerxi regi amicus factus est. Ad Hierosolymam autem ascendere deliberans, & ducere quosdam secum de Babylone Iudęos, à rege poposcit epistolã sibi ad satrapas Syrię dari, per quam noticiæ eorum quis esset, intimaretur. Rex autem ad satrapas huiusmodi direxit epistolam: Rex regum Xerxes Esdræ sacerdoti, & lectori legis dei, salutem. Opus esse meæ clementiæ putans, eos quivolũt ex gente Iudaica, vel sacerdotes, vel leuitas sub nostro regno constitutos, pergere ad Hierosolymã præcipio, si desiderãt vt eant, quemadmodum & mihi, & septẽ consiliarijs meis visum est, quatenus visitent Iudæam, & secundum rit9 lęgũ dei portent dona deo Israel, quę deuoui ego & amici mei. Aurum & argentum, quantũ inuentũ fuerit in terra Babyloniæ deo dicatum, hoc omne ad Hierosolymã deportetur pro sacrificijs dei: nec nõ & quodcunque volueris ex auro vel argẽto construere, liceat tibi cum tuis fratribus facere. Vasa etiam sacra quæ tibi tradita sunt, dispone: & quicquid mẽte cogitaueris vt fiat, impendi à nobis iussimus, vt ex regalibus thesauris efficias. Scripsi etiam custodibus pecuniarum Syrię & Phœnices, vt diligentiam habeant circa ea, quæ per Esdram sacerdotem vel lectorem legum dei, mandata noscuntur. Igitur vt nequaquam de me aut de nepotibus meis iram deus assumat, omnino pręcipio ad vsque tritici modios centum deo secundum legem dari. Vos autem sacerdotibus & leuitis, ac sacris cantoribus & ianitoribus, sacrisq; seruis templi scribis nullo modo aut tributa imponatis, aut aliquid captiosum, vel onerosum. Sed etiam tu Esdra secundum dei sapientiam censores ordina, qui omni Syriæ & Phœnicæ, tuam legem sciẽtibus indicent, eamq; discẽdam ignorantibus trade. Et si quis ex gente tua, dei sui legem vel imperatoris transgressus fuerit, puniatur: & non tanquam ignorans videatur transgredi,

1. Esd. 7

Epistola Xerxis regis pro Iudæis

transgredi,sed cognoscēs audacter negligere comprobetur. Ergo huiusmodi cōtemptores aut morte,aut pecunijs condemnentur. Vale. Tunc Esdras hanc epistolam accipiens,lętatus deum adorare cœpit:& regiæ beneuolentiæ ipsum cōfitebatur autorem. Ideoq; omnes ipsi gratias dicebant esse referendas. Legēs autem epistolam Iudeis Babyloniæ constitutis,eam quidem signauit. Exemplum autem eius ad omnes Israelitas & Mediam habitantes transmisit. Hi vero cognoscentes regis circa deum pietatem,& fauorem quem in Esdram habere probabatur,eum dilexerunt omnes. Multi siquidem facultates suas deportantes,ad Babyloniam venerunt,cupientes ad Hierosolymam descendere. Totus autē populus Israel in illa prouincia permāsit:ideoq; duæ tantum tribus consistunt per Asiam & Europam obsequentes Romanis. Decem autem tribus hactenus trans Euphratem cōmorari probantur,quarum multitudines inæstimabiles minime possunt numero comprehendi. Venerunt etiam ad Esdram multi sacerdotes, & Leuitæ,& ianitores cātoresq;,sacriq; serui:quos cōgregās de captiuitate,trās Euphratem tribus diebus moratus ieiunia eis imposuit,vt deo vota persoluerēt, ne quid in via paterentur aduersum,aut per hostes,aut per aliam quādam difficultatem forsitan accidentem. Nam Esdras regi prædicens,quod deus eos perduceret,iam non petijt qui eos præcederent equites: & postquam vota perfecerunt, ab Euphrate surgentes,die duodecimo primi mensis,septimo imperij anno Xerxis,ad Hierosolymam peruenerunt,quinto mense eiusdem anni. Et illico esdras custodibus pecuniarum,ex sacerdotali genere existentibus,restituit sacras pecunias,argenti talenta sexcenta,quinquaginta vasa argentea talentorum centum, vasa aurea talentorum viginti,& vasa ærea auro meliora,habentia pondo talēta duodecim. Hęc nanque rex & consiliarij eius,& omnes Israelitæ Babyloniā habitātes donauerunt. Cumque Esdras tradidisset ea sacerdotibus, obtulit deo legitimas hostias in holocaustum,tauros tredecim:pro communi vero populi salute arietes nonaginta,agnos septuagintaduos, hœdos pro purgatione delictorum,duodecim. Regis quoque dispensatoribus,& prefectis humilis Syrie & phœnicis,regias literas obtulit,qui denunciationem eius agere compellebantur,gentemque honorabant, & ad omne opus bonum cum eis elaborabant. Hæc igitur quemadmodum & ipse Esdras deliberauerat,processerunt:deo eum,vt arbitror, dignum in his quæ voluit iudicante,propter iustitiam ac benignitatem eius.

Duæ tantum tribus redeunt Hierosol.

Esdras uenit Hierosolymam

Quem pauco tempore transeunte,aliqui adierunt,accusantes, quod quidam sacerdotum & Leuitarum transgressi sunt patrias leges,vxores alienigenas ducentes,& genus sacerdotale confundentes: Petebantque vt legibus subueniret, ne communis super omnes veniens ira calamitatibus iterum eos inuolueret. Quæ cum audisset,mox præ mœrore vestem disrupit:& caput barbamq; contumeliose dilacerans,sese prostrauit in terram, quod tale facinus populi primates commisissent,existimans,quia si præciperet eis vxores cum earum filijs deserere,nemo eorum obediret:& ideo permanebat in terra iacens. Cōcurrebant autem omnes meliores eorum ad eum, & dolorum eius in his quæ facta sunt, participes erant. Cum autem Esdras à terra surrexisset,& manus ad cœlum tetendisset,dicebat: Cōfundor quidem a deo propter populi delicta veniam suscipere, qui etiā de sua memoria parentum nostrorum iniquitates remisit. Rogabat vero deum, qui semen aliquod & reliquias ab illa eorum calamitate,vel captiuitate seruauerat, & rursus ad Hierosolymam & propriam terram restituerat, qui & reges Persarum impendere eis misericordiam præparabat,vt veniam solita pietate concederet:se vero morte quidem digna commisisse,bonitatis autem dei esse hos tales à tormentis eripere. Qui post quam orando conticuit,cunctis lugentibus qui cū vxoribus & filijs ad eum cōuenerant,quidam Achanomius nomine primas Hierosolymitanus,accedens ad eum dicebat ipsos quidē peccasse,cohabitantes cum alienigenis vxoribus: persuadebatq; ei omnes iurare,quatenus suas vxores cū earum filijs amouerent:& hos punirēt,qui legi obedire contēnerent. Flexus igitur

Esdras, fecit principes tribuum, & sacerdotum, & Leuitarum, Israelitarum iurare, quod vxores suas & filios secundum Achanomij consilium incunctanter abijcerent. Suscipiens vero sacramenta, statim egressus è templo ingressus est habitaculum Ioannis filij Eliasib, & nihil penitus illo die propter mœrorem comedens, ibidem commoratus est. Facta autem prædicatione, iubet omnes qui ex captiuitate redierant, ad Hierosolymam colligi: & hos qui non ante biduum aut tres dies occurrissent, alienari à multitudine, & substantias eorum auferri decernens, secundum iudicia seniorum. Conuenerunt itaque intra tertium diem ex tribu Iuda & Beniamin, in vicesimo die noni mēsis, qui secundum Hebræos kisleu, secundum Macedones Apellæos vocatur. Cumque in superiori loco templi consedissent, præsentibus senioribus, & propter zelum vehementer afflictis, surgens Esdras criminabatur illos, qui præter legis consuetudines, alienigenas duxissent vxores: nunc ergo facturos eos rem deo gratam, & sibi vtilem dicebat, si vxores eijcerent. Cumque omnes se id perfecturos clamarent, sed abundentem esse multitudinem, tempusq; hyemale, & hoc opus non vnius aut duorum esse dierum, oportere dicebant, vt duces & alij qui non cum alienigenis habitabant vxoribus, tempus acciperent dilationis: & seniores cohabitantes cum alienigenis visitarent multitudinē. Cum hæc decreuissent, cœperunt quærere à primo die mensis decimi, eos qui cum alienigenis habitabant, vsque ad primum diem secundi mensis: & inuenerunt multos ex nepotibus principis sacerdotum Iesu, & fratrum eius sacerdotum, & Leuitarum, ac Israelitarum, qui vxoribus filijsq; earum dilectionem magis legum suarum præponentes, eas ilico refutarunt. Quo facto, hostias placantes deum, immolatis arietibus, obtulerunt. Quorum nomina minime visum est nobis dicere necessarium. Igitur prædictum nuptiarum peccatum sic Esdras purgauit, vt de cætero hæc consuetudo non permaneret. Septimo vero mense scenopegiam celebrantes, & toto penè populo congregato, ascendentes ad superiora templi ad orientalem portam, Esdram rogabant, vt leges eis Mosaicas legeret. Qui stans in medio populi, à solis ortu legit vsque ad medium diem. Et cum audissent recensitam legis iustitiam, ad præsens quidem & in posterum docebantur: de præteritis autem gemebant, lachrimásque fundebant: & recordati sunt quod si legem custodissent, nihil ex tot supradictis malis perpessi fuissent. Cumque videret Esdras sic eos afflictos, præcepit eos ad sua discedere, & à lachrymis abstinere propter festos dies, in quibus, minime liceret affligi: hortabaturque magis ad epulationes eos conuerti, & facere quæ sunt grata, & conuenientia celebrationi præsenti: pœnitentiam vero & mœstitiam de prioribus peccatis habendam, & obseruandum ne quid in posterum eis simile eueniret. Postquam vero eos Esdras hortatus est, cæperunt habere lætitiam. Cumque hoc per dies octo in suis tabernaculis egissent, ad propria discesserunt, laudantes deum pro emundatione communium peccatorum: Esdræque gratias referebant. Quem contigit post gloriam, quam apud deum habuerat, in senectute veneranda finire vitam, & in Hierosolymis cum multa sepeliri liberalitate. Sub idem tempus & Ioachim defuncto principe sacerdotum, filius eius Eliasib in principatu sacerdotali successit. Quidam autem ex captiuis Iudæis Xerxis regis pincerna, nomine Neemias, occurrens quibusdam peregrinis ante Metropolim Persarum Susa, ex longo itinere ad ciuitatem intrantibus, & audiens eos ad inuicem Hebraice loquentes consulabat vnde essent profecti. Illis autem respondentibus, se à Iudæa venisse, rursus interrogabat, qualiter se haberet eorum multitudo, & metropolis Hierosolyma. Cumq; ei dixissent, male habere ciuitatem, & depositis in solum muris, multa mala gentes in circuitu positas inferre Iudęis, & die tota percurrere deuastantes prouinciam, & nocte tanta mala conficere, & multos à prouincia vel ab ipsis Hierosolymis captiuos abducere, & quod omnes viæ singulis diebus inueniebantur plenæ cadaueribus occisorum: tunc Neemias propter suorum calamitatem fleuit: & attendens paululum ad cœlum, dixit:

2. Esdr. 9.

2. Esdr. 8.

Domine vsque quo despicis quæ nostra patitur generatio? Sic rapina, vel spolia omnibus sumus effecti! Remorante autem eo in porta, & hæc deflente, quidam nunciauit iam regem accumbere præparatum. Qui statim sicut erat illotus, ad ministerium poculi regij festinauit. Vt vero rex cœnauit, suauitate plenus ad iuuenem respexit mœstum: & quærebat, cur tristis esset. Tunc ille precatus deum, vt gratiam ei quandam postulanti præstaret, quomodo, inquit, possum tibi rex non talis apparere, neque animo non dolere, dum audierim patriæ meæ Hierosolymorum, in qua & monumenta & sepulchra meorum sunt parentum, muros in terra iacentes, & portas eius incensas? Sed præsta mihi proficiscenti muros restituere, partémque templi cadentem denuo reconstruere. Tunc rex annuit dare se donationem ei quancunque supplicasset, & ad satrapas literas deportandas, quatenus eum honorarent, & omnia quæ opus haberet, præberet ei, dicens: Repelle tristitiam, & de reliquo gaudens nobis ministra. Igitur Neemias deum adorans, & regi gratias agens, mœsticiam vultus, confusionémque suam pollicitationis hilaritate mutauit. Postero autem die conuocans eum, præbuit Syriæ & Phœnices & Samariæ præfecto Addeo epistolam deferendam: in qua de honore iuuenis, & impendijs ædificationis mandauerat exhibendis. Veniens ergo ad Babyloniam, & multos gentis suæ sponte eum secutos adducens ad Hierosolymam peruenit, vicesimoquinto anno regnante Xerxe: & demonstrans epistolas porrexit Addeo, & alijs præfectis æquitum: & congregans omnem populum ad Hierosolymam, stetit in medio templi, talem ad eos effundens orationem: Vos

2. Esdræ 3. scitis viri Iudæi, deum quidem in memoria patrum Abraham, Isaac, & Iacob permanere: & per illorum iustitiam non derelinquere prouidentiam nostri. Vnde & adiuuit me, vt acciperem à rege potestatem muros vestros refabricare, ac reliquam partem templi perficere. Volo autem vos vicinarum gentium certe scire inimicitias: & quia si cognouerint magnificenter nos ædificia reparare, resistent: & multa molientur, vt nos impedire præualeant. Primum ergo in deum cõfidere debemus, qui illorum inimicitijs potest resistere: nec die vero nec nocte studium ædificandi relinquere, dum tempus opportunum existit. Cumque hæc dixisset, iussit & magistratibus murum metiri, & opera eius diuidere populo per vicos & ciuitates, secundũ vniuscuiusque possibilitatem: pollicitus & seipsum cum suis seruis ædificationem adiuuare. Solutaq; concione, Iudæi statim opus aggressi sunt. Iudæi vero dicti sunt ex die, qua à Babylone profecti sunt ex tribu Iuda, quæ prior ad illa loca peruenerat. Vnde & ipsi & prouincia à tali appellatione vocantur. Audientes vero murorum ædificationem accelerari Ammonitæ, & Moabitę, vel Samaritæ, & omnes qui inferiorem Syriam habitabant, moleste ferebant, & meditabantur insidias eis contexere, quatenus voluntatem eorũ impedirent: multosq; interficiebant Iudæos: ipsum etiam Neemiam dilacerare quærebant, quosdam alienigenas conducentes, qui eum perimerent. Proterea in timore & turba dispersis rumoribus eos mittebant, tanquam multis gentibus præparatis contra eos arma proferre: quibus turbati rumoribus, constructionem penè reliquerant. Neemias autem nullo modo his permotus studium operis dereliquerat: sed custodiæ causa corporis sui agmine satellitum circumseptus, sine vulnere permanebat, operis desiderio tribulationem non sentiens. Ita siquidem intentus agebat, ac prouidebat suæ saluti, non timore mortis, sed cognoscens post suum interitum minime concedi suis ciuibus muros construere. Vnde pręcepit in posterum, vt armis ædificatores præcincti fabricarent. Igitur ædificatores, vel impensarum portatores, gladios habebant: clypeos autem iuxta eos poni decreuit. Buccinatores autem à quingentis pedibus statuit: præcipiens, vt si hostes apparuerint, significarent hoc populo, quatenus armati resisterent, ne eos nudos

Labor Neemiæ & cura. inermesq; oppugnarent. Ipse autem nocte circumiens ciuitatem, minime aut operibus, aut somno, aut cibo fatigabatur, nihil autem horum suauiter, sed sub necessitate vtebatur. Quos labores sustinuit per annos duodecim & menses quatuor.

Nam

Nam tāto tempore Hierosolymorum sunt muri perfecti: octauo autem & vicesimo anno, & mense nono imperij Xerxis, postquàm muri perfectionem acceperunt, Neemias & reliqua multitudo sacrificauerunt deo pro eorum ædificationē, ac per octo dies sunt epulati. Gentes autem quæ Syriam habitabant, audientes perfectā constructionem murorum, grauiter angebantur. Neemias autem in ciuitate videns paucos homines habitare, rogauit sacerdotes & Leuitas, vt vicos relinquentes, ad ciuitatem migrarent, & in ea manerent: fabricans eorum domicilia proprijs expensis. Populum etiam agros colentem decimas fructuum ad Hierosolymam iussit offerre: vt habentes sacerdotes & Leuitæ alimenta, perpetua religionis iura non derelinquerent. Et hi quidē libenter sequebātur decreta Neemiæ. Ciuitatē vero exinde contigit hominum multitudine compleri. Multa etiā alia bona & laudibus digna, cum summa fecisset magnificentia Neemias ad senectutem perueniens, defunctus est, vir benignus & naturà iustus, atque munificentissimus erga propriam gentem: qui in memoriam æternam sui, muros Hierosolymitanos reliquit. Hæc ergo imperio Xerxis sunt acta. *Neemias moritur*

Historia Hester. Cap. VI.

DEfuncto vero Xerxe, regnum ad eius filium Cyrum (quem Græci Artaxerxem vocant) contigit transferri. Quo regente Persarum imperium, periclitata est tota gens Iudæorū cum mulieribus & filijs deperire. Causam vero paulo post demonstrabo. Nam decet primū de rege differere, quemadmodum Iudæam duxit vxorem de regio genere, quam nostrā dicunt seruasse gentem. Nam cum regnū Artaxerxes accepisset, & ordinasset ab India vsq; ad Æthiopiā centum & vigintiseptem satrapas. tertio imperij sui anno, amicos suos & gentes Persis subiectas cum ducib⁹ earum magnifice pauit: sicut regem oportuit, qui diuitiarum ostentationē per centum & octoginta dies parauerat. Postea gentes ac legatos earum in Susis per septem dies delicijs saginauit: quorum conuiuium huiusmodi erat instructum. Tabernaculum enim fixerat ex aureis argenteisq; columnis, vela purpurea super eas extendens, vt multa milia discumbentium operirent. Ministrabatur vero poculis aureis, & lapidibus pretiosis, ad delectationem simul & spectaculum præparatis. Præcepit itaq; ministris, ne cogerent bibere eos, potionem eis offerentes, quod apud Persas fieri solet, imò vt concederent vnicuiq; discumbentiū, vt quemadmodum vellet, epularetur. Misit autem per omnē prouinciam, denuncians, vt opera relinquerēt, multisq; diebus pro eius imperio lætarentur. Regina quoque mulierum conuiuium in aula collegit. Quam rex prandentibus volens ostendere, ad conuiuium iussit accedere cunctas mulieres pulchritudinē præcellentem. Quæ pro legum Persarum custodia, prohibentium ab extraneis alienas coniuges videri, non accessit ad regem. Cumq; sæpius eunuchos ad eam mitteret inuitantes, nihilominus suum denegans aduentum permansit. Vnde rex ira cōmotus, soluit conuiuium: & ad se conuocans septē Persas, apud quos legum mandata seruantur, accusabat vxorem, dicens, qualiter fuisset ab ea contemptus, cum sæpius ad conuiuium vocaretur, nec semel paruisset. Pręcepit ergo, vt pronunciarent contra eam quandā legis definitionem. Tunc vnus ex his, nomine Nocheus, locutus est, non ipsi soli hanc iniuriam factam fuisse, sed omnibus Persis, periculū vitæ patientibus, vt turpiter à suis contemnantur vxoribus: nulla enim (inquit) iam pudore tenebitur exemplum reginę superbiam aduersum te omnium rectorem habens: & ideo hortabatur, vt eam, quæ sic iniuriatā fuerat regem, maximis damnis afficeret: & hoc facto cūctis gentibus denunciaret, quæ sunt in reginā decreta. Placuit ergo, vt regina Vasthis abijceretur, & honor eius aliæ mulieri præberetur. At ille amore coniugis detētus, grauiter disiunctionem eius ferebat: & conciliari quidem propter legē non poterat: tristis tamen in solicitudinibus permanebat. Quem videntes amici nimio mœrore confectū, persuadebant, vt memoriam quidem vxoris & amorem nihil profuturum deponeret: &

Hester. 1. *Assueri conuiuium* *Hester, 2.*

quæreret

quęreret per vniuersam terram virgines decoras, ex quibus pulchriorem haberet vxorem: extingui enim prioris sic posse cupidinem aiebant, alia introducta, & desiderium paulatim à muliere proiecta subtractum, ad cohabitantem posse cõuerti. Hoc flexus consilio, statim quibusdam iussit de palatio eligere præcellẽtes pulchritudine virgines, & ad se deducere. Cum vero congregatæ multæ fuissent, inuenta est quædam puella in Babylonia ambobus orbata parentibus, quę apud auunculum nomine Mardochæum nutriebatur. Is enim fuerat ex tribu Beniamin. Omnésque primas Iudæorum Hester (hoc enim nomen ei erat) pulchritudine superabat, & gratia vultus sui respicientium magis delectabat aspectũ. Quæ tradita cuidam eunucho pro diligentia, cuncta rerum prouidentia fruebatur, affluentia aromatum, odore & largitate vnguentorum, quibus corpora vtuntur, irrigabantur: & his fruebantur per menses sex, numero quadringentæ. Cumq; putasset virgines per prædictum tempus diligentiæ satis habuisse, & dignas iam regio factas esse cubiculo, per singulos dies ad concubitũ vnam regi mittebat. Qui post concubitum statim eas ad eunuchum remittebat. Veniẽte vero ad eum Hester, delectatus est: & in amorem incidens puellę, legitime eam duxit vxorem, & nuptias celebrauit imperij sui anno duodecimo, mense qui dicitur Adar. Destinauit autem per omnes gentes, eos qui Angari dicuntur, præcipiens eis, pro suis nuptiis festa celebrare. Ipse autem Persas & primos gentium pascebat per totum mensem pro nuptijs suis. Quam cum introduxisset ad aulam, corona eam induit. Habitauitq; cum eo Hester, minime ei prodens, ex qua esset natione. Trãsiens autem & auũculus eius à Babylone ad Persicã Susim, & habitans illic, singulis diebus in palatio commorabatur: requirens qualiter puella cõuersaretur, quam tanquam filiam diligebat. Cumq; legem rex posuisset, vt nemo familiarium ad eum non vocatus accederet, cum super solium sederet. Sedebat itaque etiam ipse rex virgam auream ferens. Quam cum aliquem liberare voluisset horum qui non vocati venirent, porrigebat ei: & cũ tetigisset, vitabat periculum mortis. De his quidem sufficienter nobis dictum est. Interiecto vero tempore insidiantibus regi Bagatheo & Theodesto Vasthianis eunuchis, seruus alterius eunuchorum genere Iudæus, cum intellexisset insidias, reginæ auũculo indicauit. Mardochæus autem per Hester manifestans, insidiatores prodidit regi. Turbatus autem rex veritatem inueniens, eunuchos quidem crucifixit: Mardochæo autem tunc nihil pręstitit, quamuis salutis eius nuncius extitisset, nomen tantum eius annalibus monumentis inseri præcepit, & in palatio eum permanere: vt amicus regis necessarius existeret. Quo tempore Aman Amadathi filium, genere Amalechitam, ad regem introeuntem, peregrini & Persæ adorabant. Nam hunc ei honorem Xerxes ab omnibus iusserat exhiberi. Mardochæum vero propter sapientiam & patrias leges non adorantem, Aman custodiri fecit: & interrogauit eum ex quo genere esset. Audiẽs autem Iudæum esse, indignatus dixit: Omnes liberi Persæ adorant me: hic seruus existens hoc facere dedignatur? Et punire volens Mardochęum, ipsum quidem à rege petere ad tormenta paruum putauit: gentem autem eius decreuit totam vnà perimere. Nam Iudæos in odio satis habebat: quoniam Amalechitarũ genus, è quibus ipse fuerat, ab ipsis omne perierat. Audiẽs ergo regem, accusabat Iudæos, dicens, gentem esse malignam, dispersam per vniuersum orbem, quæ eius non seruiret imperiis, nec mixtam, nec alii genti coadunatam, nec eandem cum cæteris religionem colentem: quæ nec legibus, inquit, similibus vtitur, & inimica moribus & professionibus tui populi, & hominibus cunctis existit. Sed si vis aliquod subiectis beneficium commodare, iube radicitus eam perire, nec eius reliquias aliquas remanere, nec aliquis eorum ad seruitutem aut ad captiuitatem seruetur. Veruntamen vt nullum patiaris damnum, tributa eorum de propria substantia ipse me præbere polliceor quadraginta milia pecuniarum talenta vbicunque pręceperis. Has autẽ pecunias libenter offero, si pacatum ab his malis tuum fuerit imperium. Postquam Aman hæc intimauit, rex ei & pecunias & homines

Hester. 3.

& homines donauit: quicquid de his vellet, efficeret. Desiderio autem adepto, Aman statim mandat, tanquam à rege per omnes gentes præcepta, hunc modum continentia: Rex maximus Artaxerxes ab India vsque Æthiopiam, cētum viginti septem prouinciarum principibus & iudicibus, qui eius imperio subiecti sunt, salutem dicit. Cum pluribus gentibus imperassem, & vniuersum orbē meæ ditioni subiugassem: volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, sed clementia & lenitate gubernare subiectos: vt absque vllo timore vitam quiete transigentes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quærente autem me à consiliarijs meis, quomodo hoc posset impleri, vnus qui sapientia ac fide cæteros præcellebat, & erat post regem secundus, Aman nomine, indicauit mihi in toto orbe terrarum populum esse dispersum, qui non nostris vteretur legibus: & contra omnium gentium faciens consuetudinem, regum iussa contemneret, & vniuersarum concordiam nationum sua dissensione violaret. Quod cum didicissemus, videntes vnam gentem rebellem aduersus omne genus hominum, peruersis vti legibus, nostrisque iussionibus contraire, & turbare subiectarum nobis prouinciarum pacem atque concordiam, iussimus, vt quoscunque Aman, qui omnibus prouincijs præpositus est, & secundus meus est pater, monstrauerit, cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis suis, nullusque eorum misereatur, quarta decima die duodecimi mensis Ader, anni præsentis: vt nefarij homines vno die ad inferos descendentes, reddant pacem imperio nostro, quam turbauerunt. Hoc per ciuitates & prouincias veniente præcepto, omnes ad interitum Iudæorum constituta die parabantur: quod etiam in Susis præparabatur. Rex ergo & Aman epulationibus vacabant: ciuitas vero turbabatur. Quod Mardochæus cognoscens, vestem rupit: & sacco indutus, cineréque perfusus, ciuitatem circuibat, clamans interimi gentem quæ nihil peccauit. Et hoc dicens, ad aulam peruenit: & ante ipsam stetit. Nam minime ei licebat ingredi, tali circumamicto habitu. Idem & omnes fecerunt Iudæi, per ciuitates, quibus de hoc literę proponebantur, lugētes & plangentes nunciatas sibi calamitates. Cum vero quidem reginæ nunciasset Mardochæum in tam misero ante aulam habitu stantem, audito sermone turbata, misit qui eius vestitum mutarem. Quo nolente sacco exui, quia nondum erat malum finitum, pro quo saccum induerat, vocans assistentem eunuchum Acratheon, ad Mardochæum destinauit, interrogans, quid ei tristitiæ cōtigisset, quod hunc habitum nec ea petente deponeret. Tunc Mardochæus indicauit eunucho causam, & literas contra Iudæos per omnes prouincias sub rege constitutas, transmissas: & promissionem pecuniarum, per quam à rege perditionem gentis cōparauerat Aman. Harum etiam exemplum ad Hester tradidit reportandum, quæ propositæ in Susis fuerant: mandans ei, quatenus de his regi supplicaret: nec recusaret pro salute gentis habitum humiliorem accipere, per quem regi ostenderet, Iudæis periculum imminere. Aman, inquit, qui secundum honorem post regem obtinet, accusando Iudæos, regem aduersum eos incendit. Hæc cum regina cognouisset, rursus mittit ad Mardochæum, dicens, quod non esset à rege vocata: & si quis ad eum non vocatus intraret, moreretur: nisi volens quendam seruare, porrigeret ei virgam auream. Nam inuocato & ad eum intranti, si hoc rex fecerit, hic solus non interimitur, sed veniam accipiens liberatur. Mardochęus vero hæc verba deportanti sibi ab Hester eunucho, renunciare præcepit, non suę saluti prouidere, sed totius gētis periculum amouere. Nam si nunc ipsa, inquit, contempserit, adiutorem quidem genti deum omnibus modis futurum: ipsam vero & paternam eius domum ab illis quos contempserat perituram. Hester autem denunciauit Mardochæo per eundem ministrum, vt pergens ad Susa, constitutos illic Iudæos ad concionem congregaret, & ieiunare cunctos triduo pro ipsa præciperet: quod & ipsa cum suis agens ancillis, promisit se præter legem adire regem, & si mori oporteret, non recusaret. Mardochæus autem secundum Hester mandata populum fecit ieiunare, deumque suum petere, vt nec eam, nec gentem eius

perituram

Hester. 13

Hester. 4.
Luctus Mardochei.

periturам contemneret, sed vt sępe ante prouidit, & peccanti veniam cōcessit, & nunc à denunciato dudum interitu liberaret. Non enim propter aliquod peccatum ita cogebatur sine gloria deperire, cum & ipse dominus nosset causam furoris Aman, quod eum non adorabat. Neque enim, inquit, honorem quem tibi domine offerebam, hunc illi quoque patiebar offerre: ideoq; iratus contra eos, qui tuas leges transgrediuntur, talia machinatus est. Easdem etiam voces vulgus emittebat, petens deum prouidere suæ saluti, cunctosque Israelitas per omnem liberare terram à futura calamitate: nam iam præ oculis eam sperabāt, & simul habebant. Rogabat etiam Hester deum, patria se lege prosternens in terram, lugubrique veste circumamicta. Cibum autem & potum, omniáque suauia renuebat per tres dies, deum petens, vt adiuuaret eam, quatenus regi videretur supplicans suauis eloquio, specie vero pulcherrima, vt ex vtroque sustentata, & ipsa periculum euitaret, & gentis suæ salutem acquireret: Aman quoq; regis odium concitaret. Sic deum per tres dies deprecans, lugubrem vestem deposuit, & habitu mutato ornata, sicut oportebat reginam, ibat cum duabus ancillis: quarum vna leuiter eam incumbentem sustentabat, altera sequens longitudinem vestis vtiq; ad terram profusam summis eam digitis deportabat. Quæ ita facie rubore plena, verecundum ac modestum habens decorem, adibat regem etiam cum timore: Cum vero ad faciem eius sedentis in solio deuenisset, & vidisset eum circūdatum ornatu, qui ex varia veste vel auro, vel lapidibus pretiosis valde fulgebat, terribiliorémque magis eum propter hæc intuens, cumque & ille asperius eam vultuq; iracundo aspiceret, membrorum eam debilitas comprehēdit: & super ancillas quæ prope latera eius erant, repente collapsa est. Rex autem voluntate arbitror dei mentem mutauit, & timens ne quid mali vxor eius timore pateretur, surrexit à sella, suoque eā gremio colligens fouebat, & osculabatur, blandéque loquebatur: confidere petens eam, nec aliquid mali metuere, quod ad eum non vocata venisset: nam legem istam propter subiectos esse positam, ipsam autem similiter cum eo regnantem omnem habere licentiam. Hæc dicens, sceptrúmque in manu eius ponens, virgam super ceruicem eius tetendit propter legem, liberans eam à mortis discrimine. Illa vero respirans: domine, inquit, non habeo facultatem explanandi, quæ mihi subito contigerunt. Nam vt te vidi maximum, & pulchrum atq; terribilem, statim spiritus meus recessit, & à mea anima sum relicta. Vix illa cum debilitate hæc loquente, etiam regem anxietas habuit: deinde confidere: melioraq; sperare Hester inuitabat. Nam medium ei regnum se cōcedere, si hoc peteret, promittebat. Hester vero ad conuiuium eum cum Aman amico ad se venire supplicabat, parasse ei Cœnam se dicens. Cumq; annuisset & aduenisset inter poculorum letitiam iussit rex Hester aperire quid vellet: nihil enim se negaturum esse promiserat, etiam si partem regni poscere voluisset. Tum illa in posterum diem explanaturam se suum consilium promisit, si rursus ad conuiuium cum Aman veniret. Cumq; rex promisisset, Aman egressus est, gaudens quod solus apud Hester cum rege meruit epulari, dum nullus alius talem honorem potuisset adipisci. Videns vero in aula Mardochæum nimis indignatus est, quod non aliquam ab eo venerationem sibimet exhiberi sensisset. Tunc ingressus ad semetipsum, vxorem Zarassan cum amicis vocauit. Quibus præsentibus honorem exposuit, quo frueretur non apud regem tantum, sed & apud reginam: & qualiter illo die ad eam cum rege solus accitus esset, & in posterum diem rursus inuitaretur. Dicebat autem, non ei placuisse quod Mardochæum videret in aula Iudæū. Cui respondit vxor sua Zarassan: Iube lignum secari quinquaginta cubitorum, & mane pete Mardochæum à rege crucifigendum. Cuius consilium laudans, præcepit famulis lignum paratum in atrio statuere, quod ad pœnā Mardochæi seruarent. Deus autem spem malignam Aman deridebat: & accidentia præuidens, de futuris delectabatur. Nam regi somnum per illam noctem abstulit. Qui nolens in

otio

Oratio Mardochei.

Triduanum Hester ieiunium

Hester 5. & 15

Hester ad regē supplicatura ingreditur.

Hester. 6.

otio vigilias perdere, sed ad gubernationem sui principatus habere, scribam iussit ferentem prædecessorem suorum & suorum factorum monumenta relegere. Cumq; detulisset, & recenseret, inuentus est quidam, qui pro virtute sua pretium agros acceperat, quorum & nomen signatum erat: alter vero pro fide donationẽ impetrauerat. Post hæc legendo venit ad Bagatheum & Theodestum eunuchos insidiatores regis, quos Mardochæus indicauerat. Et cum hoc tantum scriba pronunciasset, & ad alterius transisset actus, rex eum detinuit: consulens, si quid ei pro remuneratione datum scriptum haberetur. Scriba respondit, nihil. Tunc rex iussit eum tacere, & interrogabat eos quibus hoc commissum fuerat, quę esset hora noctis. Audiens autem iam dilucescere, præcepit, vt quem inuenirent amicorum ante aulam præsentem nunciarent. Euenit autẽ Aman inueniri. Nam pręter solitam horam maturius processerat, mortem Mardochæi petiturus. Cumq; serui renunciassent Aman ante ædem stare, præcepit eum vocari. Cum ergo intrasset: amicum, inquit, te sciens fidelem, peto vt consilium mihi præbeas, quemadmodum debeam secundum meam munificentiam honorare quẽdam mihi valde charissimum. Aman vero putans consilium quod dedisset, hoc pro se futurum nam amari se solum à rege credebat: quam existimabat optimam esse sentẽtiam regi declarauit, & dixit: Si vis quem dicis hominem dilectum gloriæ meritis honorari, fac eum super equum procedere tua veste indutum, & torquem auream habere, & pręcedere vnum ex tuis necessarijs amicis, clamantem per totam ciuitatem, quod tale beneficiũ merebitur, quẽ rex honorificari voluerit. Igitur Aman huiusmodi largitatem arbitratus ad se venturam, talia persuasit. Rex vero delectatus hac monitiõe: vade, ait, habes equum & stolam & torquem, require Mardochæum Iudæum, & his illum induens, antecede æquum eius. Nam tu, inquit, amicus es mihi præ cunctis. Ergo perfice consilium cuius vtilis suasor extitisti: & hæc ei a nobis donentur, qui meam animam liberauit. Postquàm hæc præter spem omnem audiuit, mente confusus, & mœstitia perculsus, exijt, equum ducens cum purpura & auro: & Mardochæum reperiens, ante aulam sacco indutum, iussit exutum purpura circundari. Tum ille nesciens veritatem, sed deludi se putans: pessime, inquit, omnium hominum, ita calamitatem nostram derides? Vt vero certe cognouit, quod ei rex hunc honorem donauerit pro salute quam illi præbuerat, insidiatores eunuchos redarguens, purpura induitur, qua rex sæpe vestitus degebat: & torque ceruicem circundatus, & super æquum sedens, totam circuibat vndique ciuitatem, precedente Aman & prædicante quod huiusmodi fruator donis, quem rex amauerit, & dignum honore probauerit. Cumque totam circuisset ciuitatem, Mardochæus ad regem ingreditur. Aman autem ex confusione ad se recedens, cum lachrymis vxori & amicis quæ contigerant, indicauit. Illi nequaquam puniri posse Mardochæum dicebant: deum enim esse cum ipso credebant. Dumque hæc adinuicem loquerentur, venerunt Hester eunuchi, Aman vrgentes ad cœnam. Sabuchadar vero vnus ex eunuchis, videns crucem fixam in domo Aman, quam Mardochæo parauerat, consuluit aliquem seruorum, cuius causa eam parasset: & audiens, quod reginæ auunculo, quem Aman à rege petiturus erat ad pœnam, tunc quidem tacuit. Cumque rex vnà cum Aman epulatus, interrogaret reginam, vt diceret quam vellet ab eo donationem impetrare, completurum enim se eius desiderium promittebat: tunc regina pro populi deprecabatur periculo, eo quod tradita fuisset ad perditionẽ cum sua gente, ideoque sermones ad eum facere decreuisset. Neque enim molestum sibi dicebat, si amaram eis seruitutem imponeret, paruum enim hoc esse malum, sed suplicabat hæc amoueri. Itaque interrogante rege, à quo hæc sancita fuissent, accusabat iam manifeste Aman: & maleuolum contra eos existentem, has molitum insidias arguebat. Tunc rex ad hoc turbatus, à conuiuio ad hortos egreditur. Hester vero reginã Aman petere cœpit, & veniam pro peccatis exposcere, nam intellexerat in quibus iam malis esset. Cumq; super lectum procidẽs reginã

Hester. 6.

Consiliũ Aman inspiratum

Hester. 7.

Hester accusat Aman

peteret, superuenit rex: & huiusmodi visu magis incitatus, dixit: Pessime omnium, vxori meæ etiam violentiam irrogare conaris? Ad quod Aman obstupuit, & nihil potuit respondere. Tunc Sabuchadar eunuchus cœpit accusare Aman, quemadmodum inuenisset in atrio eius paratam crucem ad mortem Mardochęi: nam hoc illi interroganti seruus indicauerat, cum ad ipsum inuitaturus eum ad cœnam venisset: crucem autem dicebat esse altitudine cubitorum quinquaginta. Quod rex audiens, in illam eum pœnam tradere decreuit, quam contra Mardochæum ipse tractauerat: statimq; iussit cruci suspensum interimi. Vnde mihi contigit mirari nomen dei, & sapientiam, & iustitiã eius agnoscere, quod non solum maleuolentiam Aman puniuit, sed quod excogitata contra alium tormenta in eum conuertit & cæteros hoc sentire permisit, quoniã qui cõtra alium quædã molitus fuerit, hęc in se primum parata cognoscat. Itaq; Aman honore, quem à rege perceperat, supra modum abusus, huiusmodi cruci confixus est. Rex autem substantiam eius reginæ donauit: & Mardochæũ aduocans, dedit ei annulum quem Aman ipse præstiterat. Nam iam Hester ad notitiam eius perduxerat cognationem quam ad illum habebat. Donauit ergo & regina Mardochæo Aman possessionem, & supplicauit regi liberari à mortis metu gentem Iudæorum: nota ei faciens, quæ per vniuersas prouincias scripsisset Aman filius Amadathi. Nam patria gente sua perempta, nullatenus se vitam posse tolerare dicebat. Cui rex promisit, nihil eam frustra petere, nec studio eius aliquid contrarium prouenire. Vnde præcepit, vt scriberet quæ vellet de Iudæis nomine regio, signarètque eius sigillo, & transmitteret per omne eius imperium. Si quis enim legeret signatas epistolas sigillo regio, minime sanctionibus obuiaret. Scribas ergo regales conuocans, iussit scribere gentibus & primatibus & magistratibus pro Iudæis, ab India vsque Æthiopiam centum vigintiseptem prouinciarum. Epistolæ autẽ hunc ordinem continebant: Rex magnus Artaxerxes, ab India vsque Æthiopiam centumuiginti septem prouinciarum ducibus ac principibus, qui nostrę obediunt ditioni, salutem dicit. Multi bonitate principum, & honore qui in eos collatus est, abusi sunt in superbiam: & non solum subiectos regibus nituntur opprimere, sed datam sibi gloriam non ferentes, in ipsos qui dederunt moliuntur insidias cogitare: nec contenti sunt gratias non agere beneficijs, & humanitatis in se iura violare, sed dei quoque cuncta cernentis arbitrantur se fugere posse sententiam: & in tantum vesaniæ proruperunt, vt eos qui credita sibi officia diligenter obseruant, & ita cuncta agunt, vt omnium laude sint digni, mendaciorum funiculis conentur subuertere: dum aures principum simplices, & ex sua natura alios existimantes, callida fraude subuertunt. Quæ res & ex veteribus probatur historijs, & ex his quæ geruntur quotidie, quomodo malis quorundam suggestionibus regum studia deprauantur. Vnde prouidendum est paci omnium prouinciarum: nec putare debetis, si diuersa iubeamus, ex animi nostri venire leuitate: sed pro qualitate & necessitate temporum, vt Reipublicæ poscit vtilitas ferre sententiam. Et vt manifestius quod dicimus intelligatis: Aman filius Amadathi, & animo & gente Macedo, alienusque à Persarum gẽte, & pietatem nostram sua crudelitate commaculans, peregrinus à nobis susceptus est: & tantam in se expertus humanitatem, vt pater noster vocaretur, & adoraretur ab omnibus post regem secundus. Et in tantum arrogantiæ tumorem sublevatus est, vt regno nos priuare niteretur & spiritu. Nam Mardochæum, cuius fide & beneficijs viuimus, & consortem nostri regni Hester, cum omni gente sua nouis quibusdam atque inauditis machinis expetiuit ad mortem: hoc cogitans, vt illis interfectis insidiaretur nostrę solitudini, & regnum Persarum transferret in Macedonas. Nos autem à pessimo mortalium Iudæos neci destinatos, in nulla penitus culpa inuenimus, sed e contrario iustis vtentes legibus, & filios altissimi & maximi sempérque viuentis dei: cuius beneficio & patribus nostris, & nobis regnum est traditũ, & vsq; hodie custoditur. Vnde & eas literas, quas sub noĩe nostro ille direxerat, sciatis

Hester.8.

Hester.16.

esse irritas. Pro quo scelere ante portas huius vrbis, id est, Susis, & ipse qui est machinatus, & omnis cognatio eius pendet in patibulis: non nobis: sed deo ei reddente quod meruit. Hoc autem edictum quod nunc mittimus, in cũctis vrbibus proponatur, vt liceat Iudæis vti legibus suis. Quibus debetis esse adminiculum, vt eos qui se ad necem eorum parauerant, possint interficere decimotertio die mensis duodecimi, qui vocatur Adar. Hunc enim diem omnipotens deus mœroris & luctus eis vertit in gaudium. Vnde & vos inter cæteros festos dies hác habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia: vt & in posterum cognoscatur, omnes qui fideliter Persis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem insidiantur regno eorum, perire pro scelere. Omnis autem prouincia & ciuitas, quæ noluerit solennitatis huius esse particeps, gladio & igne depereat: & sic deleatur vt non solum hominibus, sed etiam bestijs inuia sit in sempiternum, pro exemplo contemptus & inobedientiæ. Igitur equites epistolas deportantes exierunt, & viam propositam peragebant. Mardochæus vero regia indutus stola, & corona aurea & torque processit ornatus. Quem videntes ita honorificatum à rege Iudæi Susis inhabitantes, communem æstimauérunt felicitatem. Propterea gaudium & salutare lumen, propositis regalibus sanctionibus per ciuitates & prouincias, Iudæos circundedit, ita vt etiam multæ gentes propter timorem Iudæorum perterrerentur, libertatem ex periculo eis comparatam inspicientes. Nam duodecimi mensis tertiadecima die: qui apud Iudęos Adar, apud Macedones Distros vocatur: portatores regalium literarum nunciabant, quemadmodũ deberent die quo ipsis periculum imminebat, inimicos cõsummere. Tunc præsides & Satrapæ & tyranni & reges & scribę summum Iudæis reddebant honorẽ, quoniam timor Mardochæi eos ad temperãtiam coercebat. Postquam edictum regis per omnes prouincias lectum est, in Susis Iudæi inimicorũ quingentos interemerunt. Cumque rex peremptorum in ciuitate numerum Hester nunciasset, & in prouincia quid actum fuisset ambigeret, si quid amplius vellet interrogauit eam. Illa petiuit eum, vt præciperet Iudæis, & in posterum diem ita facere in reliquos inimicos suos, & vt decem Aman filij crucifigerentur. Quod quidem Iudæis rex concessit, nequaquam resistere volens Hester. Iudæi vero parati decimoquarto die Distri mensis, occiderunt rursus aduersariorum trecentos, nihil possessionis eorum tangentes. Interfecti sunt etiam per prouinciã aliasq; ciuitates à Iudæis septuagintasex milia inimicorum, quos strauerunt tertiodecimo die mensis, quem festũ celebrauerunt. Similiter autem & Iudæi in Susis collecti, die decimaquarta & decimaquinta eiusdem mensis epulati sunt. Vnde hactenus omnes in orbe terrarum Iudæi hos celebrant dies, particulas de conuiuijs sibi inuicem mittẽtes. Scripsit etiam Mardochæus omnibus sub imperio Artaxerxis degentibus, Iudęis quatenus hos obseruarent dies, semper eos celebrantes, & nepotibus traderent per omnia tempora celebrandos, ne aliquando obliuioni traderentur, quod in his fuerant ab Aman perituri, iustumque esse, cum vitassent periculum, & inimicos punissent, honorare eos, gratias offerentes deo. Vnde prædictos dies Iudæi celebrant, appellantes eos cõseruatores. Mardochæus autem magnus & clarissimus erat apud regem, principatumq; eius regebat, & potiebatur communi conuersatione cum regina. Tunc Iudæi super omnes liberatis licentia fruebantur. Hæc quidem sub imperio Artaxerxis sunt gesta.

Iudæi multos inimicorũ trucidant.

Decreta Mardochæi super diebus festis

Reliquas huius vndecimi historias non habent Biblia.

De vagose duce, & Manasse sacerdotium ambiente. Cap. VII.

DEfuncto autem Eliasibo principe sacerdotum, Iudas filius eius principatũ sacerdotalem suscepit. Defuncto autem & hoc, Ioannes filius eius honorem suscepit. Porrò Vagoses dux alterius Artaxerxis templum violauit, & tributa Iudæis imposuit: nec prius dimisit quotidianas offerri hostias, quàm pro vnoquoque anno vectigal exigeret dragmas quinta. Hoc autem ex huiusmodi causæ

Aliter vero quàm sperabatur euenit. Nam cōgressus cum Macedonibus rex, est victus: multamq; partem exercitus perdens, & captis matre pariter & vxore, & filijs, ad Persas fugiens remeauit, Alexander autem ad Syriam veniens, Damascum cepit: & subiugata Sidone, Tyrum obsidebat. Literas vero ad principē sacerdotum Iudæorum misit, inuitans eum auxilium sibi mittere, & venalia exercitui præparare: & quanta prius Dario conferebant, ei præberet: eumq; inuitauit amicitiam Macedonum eligere, ne in posterū pœniteret. Cumq; principes sacerdotum literarum portatoribus respondisset, sacramenta Dario se dedisse, vt nequaquam contra eum arma portaret, nec posse viuente Dario constituta trāscendere: Alexander incitatus, Tyrū quidem relinquere non decreuit, paulò post capiendam: qua victa, minabatur contra principem sacerdotum gentis Iudæorum exercitum ducere, vt omnes per eum discerent, quibus deberent constituta seruare. Quapropter intentius obsidione perseuerans, vastauit Tyrum Cumq; eam cepisset, ad ciuitatem Gazam peruenit, eamq; cum duce suo nomine Bibimasin obsidebat. Arbitratus autem Sanabalath opportunum se inuenisse tempus, Dario iam desperato, eligens de suis subiectis octo milia, ad Alexandrum proficiscebatur: quem reperit inchoantem Tyri obsidionem. Cui etiam promisit dare loca sub sua potestate constituta, magisq; ipsum dominum libenter habere quàm Darium. Cumq; intellexisset grate susceptum, confisus iam, & de præsentibus fretus verba Sanabalath offerebat, dicens se generum habere Manassen fratrem Iaddi principis sacerdotum Iudææ gentis, multosq; alios cum eo præsentes ex ea gente, quos velle aiebat sub eo templum locis constitutis ædificare: hoc autem & ipsi profuturum videretur, vt in duas partes esset Iudæorum potentia diuisa, nec eadem concordia gens coniuncta bellaret, aut in aliquo regibus obuiaret, quemadmodum prius & Assyrijs contingebat. Concedente vero Alexandro, omni studio adnisus Sanabalath, ædificauit templum, & sacerdotem Manassen cōstituit, maximum arbitratus præmium ex filia nepotibus profuturum. Septem autem mensibus in obsidione Tyri transactis, & duobus in Gazæ, Sanabalath mortuus est. Alexander autem capta Gaza, ad ciuitatem Hierosolymitarum ascendere festinauit. Quod princeps sacerdotum Iaddus audiens, in pauore est constitutus, multisq; sacerdotibus in timore constitutis, moliebatur Iaddus quemadmodum Macedonibus festinus occurreret, rege indignante propter priorem contumaciam. Præcipiens igitur populo, supplicationem & immolationem deo offerre ipse deprecabatur subuenire genti, venturisq; eam liberare periculis. Obdormienti vero post sacrificium, deus præcepit, vt confideret, sertisq; ciuitatem ornaret, protinusque portas aperiret: & alios quidem cum veste alba, ipsum autem & reliquos sacerdotes cum legitimis stolis iussit occurrere, nihil sæuum sperantes pati deo prouidente. Cumq; à sopore surrexisset, valde congaudens, nocturnū oraculum omnibus indicauit: & quæ vidit in somno cunctis facere mandans regis præsentiam expectabat. Quem audiens non longe esse à ciuitate, processit cum sacerdotibus & ciuili multitudine, sacram & maiorē alijs gentibus ei præparans occursionem ad aliquem locum qui Saphin appellatur, quod nomen latine translatum scopulum significat, ex quo loco Hierosolyma templumque potuisset videri. Phœnices vero & Chaldæi regem secuti, putabant quia quicquid potuisset furor imperialis permittere in ciuitatem, ipse committeret: & vt principem sacerdotum summis afficeret contumelijs. Quod ē diuerso contingit euenire. Nam Alexāder præuidens multitudinem vestibus albis indutam, antistes vero cum byssinis stolis, & principem sacerdotum hyacinthina & aurea stola, super caput habentē cidarim, & super laminam auream, in qua scriptum erat dei nomen: adijt eum solus, & nomen adorauit: & principem sacerdotum primus veneratus est. Omnibus vero Iudæis vna voce Alexandrum salutantibus & circumastantibus, Syriæ reges & reliqui hoc facientem stupuerunt, correptamq; regis mentem putauerunt. Parmenio vero solus eum interrogauit, cur omnibus eum adorātibus ipse adorasset prin-

Obsidio Tyri

Obsidio Gazæ

Sanabalath ab Alexandro potestatē obtinet cōdendi tēpli

Princeps sacerdotum cum reliquis Alexandro occurrit

cipem sacerdotũ gentis Iudęæ. Cui ille: non hũc, inquit, adoraui: sed deum cuius principatu sacerdotij functus est. Nam per somniũ in huiusmodi eum habitu cõspexi, adhuc in Dio ciuitate Macedoniæ constitutus est. Dumq; mecum cogitassem, posse Asiam vincere, incitauit me vt nequaquam negligerem, sed confidenter transirem. Nam se perducturum meum dicebat exercitum, & Persarum traditurum potentiam: ideoq; neminem alium in tali stola videns, cum hunc aduertissem, habens visionis & probationis nocturnæ memoriam, salutaui. Exinde arbitror diuino iuuamine me directum Dariumq; vicisse, virtutémque soluisse Persarum. Propterea & omnia quæ meo corde sperantur, prouentura confido. Postquam Parmenioni locutus est principem sacerdotum honorans, occurrentibus reliquis sacerdotibus ad ciuitatem vsque peruenit: & ad templum ascendens, sacrificauit deo, secundum sacerdotis ostensionem. Ipse autem sacerdotum principi, & reliquis sacerdotibus munificenter multa donauit. Allato vero ei volumine Danielis, in quo scriptum erat, quendam Græcorum deuicturum Persarum potentiam, arbitratus seipsum esse quem scriptura significabat, gauisus est. Et tunc quidem multitudinẽ dimisit. postera autem die conuocans eos, iussit petere, quas vellent donationes accipere. Principe vero sacerdotum petente, vt liceret patrijs vti legibus, & septimum annum sine tributis esse mandaret, omnia cõcessit. Cumque ab eo postulasset vt Iudæos in Babylone & Mediæ gente prẹciperet suis potiri legibus, promisit libenter facere quæ poscebant. Dicente vero ipso ad multitudinem, si quis eligeret ei militare, permanens in patrijs legibus, & secundum eas viuens, paratum se eos ducere, se pugnaturos cum eo dixerunt. Igitur Alexander ita disponens Hierosolymam, duxit ad reliquas exercitum ciuitates: & omnibus eum ad quos peruenit amabiliter suscipientibus: Samaritæ metropolim tunc Sichimam nomine habentes, positam iuxta Garisin montem in quo transgressores habitabant Iudæi, videntes ab Alexandro ita magnifice Iudæos honoratos, coacti sunt Iudæos se fateri. Nam huiusmodi Samaritæ naturæ sunt, sicut prius alibi demonstrauimus, in calamitatibus mersis Iudæis negnant se esse cognatos, veritatem confitentes: & cum viderint clarum eis aliquid oblatum, tunc socios se Iudaico generi profitentur, originem suam à nepotibus Ioseph, Ephraim, & Manasse recensentes. Tunc ergo caritatẽ, & multum animi sui affectum ostendẽtes occurrerunt regi, paulò minus quàm Hierosolymitæ. Cumq; laudasset eos Alexander, Sichimitæ adierunt regem Alexandrum cum militibus, quos ad eum Sanabalath transmiserat, petentes vt ad ciuitatem perueniret, & templum apud eos positum honoraret: qui reuertens ad ipsos se venire promisit. Petentes autem tributorum septimi anni concessionem (nam neq; ipsi seminant) in eo consuluit. qui essent qui talia postularẽt. Cumq; respõdissent Hebræos se quidam esse, Sichimitas autem à Sydonio nuncupari: iterum interogauit eos, vtrum Iudæi essent. Illis autẽ dicentibus non esse: & ego, inquit, hæc Iudæis concessi: sed reuersus quidem, à vobis certius edoctus, quæ visa fuerint agam. Et Sichimitis quidem ita postulationem negauit. Similiter vero amicos Sanabalath sequi prẹcepit ad Ægyptum ibi daturũ se eis iugera terræ promittens: quod & postea fecit, Thebaidam custodire prouinciá eis iniungens. Igitur defuncto Alexandro, principatum à successoribus eius constat diuisum: templumque super Garizin montem permansit. Et si quis culpam habuisset apud Hierosolymitas, aut de cibo illicito, seu de transgressione sabbatorum, aut de huiusmodi peccato, ad Sichimitas recedebat, dicẽs se iniuste culpari. Defunctus est autem illo tempore princeps sacerdotum Iaddus, & Onias filius eius principatum sacerdotalem suscepit. Et in his constituti Hierosolymitæ degebant.

Somnium Alexandri

Alexander deo sacrificat

Benignitas Alexãdri erga Iudæos

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER DVODECIMVS

Historiæ huius duodecimi vsq; ad caput vi. non habentur in biblijs.

De statu Iudæorum post mortem Alexandri Caput I

Lexander rex Macedonum vbi regnum Persarum subegit & dissoluit. Iudæamq; disposuit, vt prædictum est, à vita discessit. Cumq; multos principatus sui successores reliquisset, Antigonus quidem Asiam apprehendit, Seleucus autem Babylonem, gentesq; vicinas obtinuit, Lysimacho cessit Hellespôtus, Macedoniã rexit Cassander, Ptolemæus filius Lagi Ægyptum possedit. Qui dum aduersum se seditiones haberent, suumq; dilatare contenderent principatũ, diuturnis bellis ciuitates concussæ, multis suis ciuibus inter certamina pereuntibus, ingemiscebant. Tunc & omnis Syria sub Ptolemæo filio Lagi, qui saluator nuncupabatur, contraria nominis eius est perpessa. Namque hic etiam Hierosolymam depugnauit, fraudibus & dolis ciuitatem die sabbatorum ingressus, sub specie sacrificij, nequaquam Iudæis resistentibus, quando hostile nihil existimabant, & ideo otiose vel in suspecte segnes erant. Qui cum sine labore ciuitatem apprehendisset, crudeliter eis dominabatur. Testis est orationi meæ Gnidius Agatharchides, qui successorum Alexandri facta conscribens, superstitionem nostram pro qua libertatem amisimus exprobrauit, cum hæc diceret: Est gens quę Iudęa dicitur, ciuitatem munitam & magnã Hierosolymam habens, quę contempsit sub Ptolemæo constituta, dum arma capere deuitasset, & propter superfluam superstitionem sæuissimum dominum pertulit habere. Agatharchides quidem hęc de gente nostra conscripsit. Ptolemæus vero multos captiuos à montanis Iudææ: vel à vicinis locis Hierosolymitarum, id est, à Samaria, vel à Gargazo trahens, ad Ægyptum commigrauit. Sed cum cognouisset eos, quos ab Hierosolymis abstraxerat, firmor iurisiurandi veri dei cultores existere, cum Alexandro legationem ad eos mittenti sic respondissent: Dario viuente contra eum arma nequaquam sumere: vnde post Darij expugnationem multos ad castella deputauit, & pares cum Macedonibus Alexandriæ ciues statuit: fidemq; ab eis recepit, vt nepotibus suis societatem custodirẽt, cum & alij non pauci Iudæi sponte ad Ægyptum peruenissent, opulentia locorum, Ptolemæique munificentia inuitati: quorum nepotes seditiones contra Samaritas, dum suæ gentis patriam oblationem seruare festinarent, excitabant. Nam Hierosolymitę defendebant, dicentes suum templum sanctum existere, & immolationes illuc transmitti oportere, Samaritę vero ad Garizin montem destinari iubebant.

De Bibliorum translatione & septuaginta interpretibus, donisq; vicissim redditis à Ptolemæo rege Iudęis Caput II

POst decimum vero & secundũ annũ imperij Alexandri, & post quadragesimum Ptolemæi Soteris, regnum Ægyptiorum Philadelphus obtinuit, per annos triginta nouem, qui & legẽ Iudęorũ interpretatus est: & seruiẽtes in Ægypto Hierosolymitas à seruitutis vinculo resoluit, vsq; ad centũuigintimilia ex huiusmodi causa: Demetrius Phaleręus super bibliothecam regis constitutus,

Demetrius regiæ bibliothecæ præfectus dum studeret omnia per vniuersam terram inuenta volumina congregare, & acquirere si quid audisset dignum industria vel voluntate regis, quem erga collectionem codicum munificenter accendi cognouerat, interrogatus à Ptolemæo, quot milia codicum haberet, cum vigintimilia iam respondisset, sed pauco post tempore vsq; ad quinquaginta milia posse peruenire: & nunciatum sibi diceret, multa apud Iudæos legum eorum esse cõscripta, studio vel bibliotheca regali digna: quę figuris literarum vel sermone eorum composita, laborem non paruum præberent, si in Grętum mutarentur eloquium, cum viderentur Syrorum literis similes esse eorum figuræ, æqua pronunciatione vocis: nihil ergo, inquit, prohibet tuarum pecuniarum sumptu eas interpretari, dum in bibliotheca tuo illorũ quoq; leges contineantur. Igitur rex optima Demetrij sententia delectatus, postquam studium suum multos colligendi codices demonstrasset, scripsit principi sacerdotum gentis Iudææ, hæc fieri demandans. Aristæus autem amicus regi necessarius, propter humilitatem morum ab eo dilectus, cum sępius ante nisus esset Ptolemæum petere, quatenus dimitteret captiuos Iudæos, qui sub imperio eius essent, tempus hoc petitionis prosperum arbitratus, ante loquitur primatibus custodum regis corporis, Sosibio Tarentino & Andreæ, vt simul laborarent, de quibus petiturus regem accederet. Quorum sententia cõfirmata, cum huiusmodi sermonibus regem adijt, dicens: Minime rex oportet vana nos spe negligenter decipi, sed veritatem intimare. Nam si legem Iudæorum non tantum transcribere, sed etiam interpretari pro tua gratia studemus: qua ratione possit hoc fieri, tot iudæis in regno tuo seruientibus? Quos benignitatem tuę munificentię decet à præsenti iugo seruitutis absoluere, ac deo qui leges exposuit, pro tui regni tutela remittere. Nam cum multa sępius indagassem, cognoui eos factorem omnium deum colere, quem nos Zina, id est, Iouem nominamus, quod omnibus indulget Zein, id est, viuere. Quapropter ad honorem dei, quem eximia religione placant, liberos eos patrię moribusq; suis restitue. Cognosce tamen princeps me nec affinẽ eis esse, nec ab eadem genitum natione, vt pro illis hęc suggeram: sed dum omnium hominum factorem deum scirem suauiter suos benefactores amplecti, ad hanc petitionem perueni. Postquam hęc Aristęus locutus est, & rex in eum hilari & ridenti vultu respexit: quanta, inquit, milia arbitraris posse dimitti? Tunc Andreas respondit dum interfuisset & dixit, paulo plusquam centum milia possunt existere. Non paruam, inquit, Aristęe donationem à nobis exposcis. Sosibio vero cum pręsentibus dicente, dignum esse munificentia sua, si deo qui regnũ ei donauit, has gratiarum vices offerret: propterea lętus iussit vt de eis militibus merces annonę pręstaretur, pro singulo videlicet captiuo apud eos constituto dragmę centumuiginti darentur. De quibus etiam pręcepta se proponere promisit, per quę munificentiam suam & Aristæi petitionem confirmaret. Propterea voluntas dei affulsit, per quam non tantũ illos, qui à patre eius vel exercitu trãslati fuissent, verum etiã illos, qui sub regno eius extitissent, absolutioni donaret, vel si qui postea superuenissent, pro quorum redemptione plus quam quadringẽta talenta sunt à rege tributa. Vnde & exemplum sanctionis, ad manifestandã posteris regis munificentiã, custodiri decreuerunt, quod erat huiusmodi: Quicunque sub nostri patris imperio militantes, Syriam & Phœnicen cum eo Iudęamq; vastauerunt, & captiuos adductos ad nostras ciuitates & prouincias vendiderũt, hos & qui olim sub meo regno existunt, & si quos nunc superduxerunt, dimittant, pro singulo corpore accipientes dragmas centumuiginti: & milites quidem cum annonis suis, reliqui vero à regali mẽsa redemptionis precium accipiãt. Arbitror enim eos sine volũtate mei patris cõtra iustitiam deprędatos, prouinciãq; eorũ fuisse deuastatã. Vnde & multos milites profecisse cognouimus, dum ad Ægyptũ eos traducerent. Iustũ ergo conspiciens, misereor eis: & iubeo constitutos in seruitute Iudęos omnes dominis eorum antedictã accipiẽtibus summã, absolui: nec quenquã in hac re fraudem agere, sed his potius constitutionibus obedire.

Aristeus pro absoluendis Iudeis regi supplicat

Dispositiones

Dispositiones autem meas pręcipio, ex quo missæ sunt, per tres dies proponi, quatenus ad iudices domini conueniant, corpora statim ostendentes, hoc enim meo credo profuturum imperio. Contumaces verò liceat cuiq; volenti nunciare, quatenus eorum substantiæ regis possessionibus socientur. Cum hæc sanctio lecta regi fuisset, & visa essent omnia iuste decreta esse, tantum vero deesse de absolutione priorum, & eorum qui postea ducti Iudæi fuissent, ipse de eis sua liberalitate præcepit. Præterea sciens subitaneam distributionem difficilem existere, iussit rerum ministris & regijs saccellarijs pecunias seponere. Quo facto, intra septem dies omnia regis præcepta completa sunt, & talenta quę supra diximus quadringenta data, & super hæc sexaginta pro redemptione partita cognoscũtur, dum & pro infantibus domini centumuiginti dragmas exigerent, sicut rex pro his demã dasset, scribendo pro singulo corpore prædictam summam exhiberi. Cum hæc secundum regiam munificentiam laudabiliter disposita fuissent, iustum visum est Demetrio, de Iudaicis libris describẽdis eius allegare decretum. Nam nihil frustra à regibus dispensatur, sed omnia cum multa diligentia geruntur. Quapropter allegationes, vel epistolarum exemplum designauimus, & ornamentorum transmissorum multitudinem, & quicqnid in vnoquoque constructum est: vnde potest optime opificum ars prospici, & vasorum omnium excellentia cognosci.

Allegationis autem exemplum huiusmodi probatur: Maximo regi Demetrius. Præcipiente te ò princeps, de his quę hactenus ad consummationem bibliothecæ desunt, quatenus colligantur, & de his quæ corruerunt, vt debitam diligentiã impetrarent, omni studio vsus in his ad noticiam vestram perduco, legislationis Iudaicæ volumina nobis cum alijs deesse. Nam figuris Hebraicis, & voce gentili conscripta, inexplanabilia nobis existunt. Contigit etiã minus diligenter eam quam habent transferri, dum regalem prouidentiam minime percepissent necessarium tamen est hęc apud te cautius exposita reponi. Nam sapientissima & integra legislatio, sicut à deo data est videtur existere. Quapropter inquit Agathius Abderita poetas seu conscriptores historiarum, nullatenus meminisse eius, nec virorum qui secundum eiusdem legislationis pręcepta vixerunt, quod casta nimis existeret, ac non oporteret eam profanis linguis exponi. Si videtur ergo tibi rex, scribe principi sacerdotum gentis iudææ, quatenus trãsmittat seniores ab vnaquaque tribu legum peritos, vt cum ab eis codicum explanationem & consonantiam cognouerimus, & interpretationis rerum cautam expositionem acceperimus, dignos codices tua voluntate reponamus. Igitur tali suggestione facta, præcepit rex, vt scriberet de his Eleazaro principi sacerdotum gentis Iudææ, simul etiam de absolutione seruientium apud eos Iudæorum, pręterea mandaret ei, quod transmisisset ad faciendos crateras & libatoria, pondo auri talenta quinquaginta, lapidũ vero preciosorum inęstimabilem multitudinẽ: denuncians etiã custodibus arcarum, in quibus lapides seruabantur, vt electionem illorũ darent opificibus, quatenus quos vellent ad speciem operis tollerent: necnon imperauit, vt pecuniæ pro immolationibus & reliquis causis centum talenta sacerdoti darentur. Narrabo igitur facturas & modum constructionis eorum, cum declarauero exemplum epistolæ principi sacerdotũ Eleazaro à rege conscriptę, qui principatus honorem pro tali causa suscepit. Defuncto principe sacerdotum Onia filius eius Simon successor extitit, qui iustus est appellatus, propter pietatem quã in deum, & fauorem quẽ erga regem habuisse videbatur. Quo mortuo & filium infantulum relinquẽte nomine Oniam, frater eius Eleazarus, de quo sermonẽ fecimus, principatũ sacerdotij suscepit, ad quem Ptolemæus huiusmodi literas destinauit. Rex Ptolemæus Eleazaro principi sacerdotũ salutem, Multis habitantibus sub imperio meo Iudæis, quos Persæ eũ potentes fuissent in captiuitatẽ traxere: quorum aliquos pater meus ad militiam maioribus stipẽdijs deputans honestauit: alijs autem in Ægyptum cum eo ambulãtibus, castella & eorum custodiã demandauit,

Demetrii epistola ad regẽ pro transcribendis libris Iudaicis

Epistola regis ad Eleazarum pontificem

mādauit,vt sint Ægyptijs in terrorem:Cum vero ego principatum suscepissem, omnes clementer tractaui,pręsertim ciues tuos,quorum plus centummilia captiuos & seruientes remisi,possidentibus eos pro redemptione pecunias persoluēs. ætatibus autem vigentes numeris militaribus designaui: multosq; qui mihi vel aulæ regiæ potuissent fidem seruare,in palatio constitui,arbitratus deo iucundū pro mea prouidentia votum hoc ei maximum deuouere. Porro volens & istis & omnibus per vniuersam terram Iudæis pręstare libertatē,leges vestras literis Hebraicis cōscriptas,translatas literis Gręcis,& de Gręcis in nostras in mea bibliotheca decreui reponere. Bene ergo facies,eligendo viros optimos,seniores,& ab vnaquaq; tribu dirigendo sex,qui per ætatem legum sint periti, valeantq; interpretationem earum caute nobis exponere. Nā opinor his perfectis,maximā nobis gloriam pręparari. Trāsmisi vero qui debeāt de his vobiscum disputare, Andream primatem custodum mei corporis,& Aristeū mihi dilectissimos,per quos etiam primitias votorū ad templum,& pro immolationibus,& alijs rebus,trāsmisi talenta centum. Tu autem māda nobis quæ volueris fieri,quod gratius amplectemur. Cum regis epistola Eleazaro fuisset porrecta, nimium liberaliter ad eū ita rescripsit: Princeps sacerdotum Eleazarus Ptolemæo regi salutem. Valentibus vobis cum Arsinoe regina,vel filijs,bene nobis omnia constant. Cum vero epistolam tuam suscepimus,satis de tua voluntate sumus gauisi. Congregantes aūt multitudinem legimus eam,quatenus omnibus ostēderemus quam pietatem erga deum habes. Demonstrauimus etiam pateras, quas misisti aureas viginti, argenteas triginta,crateras quinque,mēsam dedicandā,& quę directa sunt pro immolatione vel renouationę eorum quę templo desunt,talenta centum,deportata per Andream & Aristęum charissimos tibi amicos,viros optimos,& doctrina pręcellentes,tuaq; virtute dignos. Cognosce vero nos pro tuis vtilitatibus, & præter naturam aliquid velle pati,dum reddamus tuis beneficijs,quę multipliciter in nostros ciues largiris. Statim ergo pro te tuaq; vxore vel filijs hostias obtulimus,& multitudo vota persoluit,vt vobis eueniāt quę desideratis,& tuus principatus in pace custodiatur. Ad interpretandam vero legem nostram,quam pro tuis cōmodis accipere postulas,elegi viros seniores sex ab vnaquaque tribu,quos direximus legem ferentes. Erit autem tuę pietatis vel iusticiæ,vt post legis transcriptionem ad nos eam caute cum portatoribus remittas. Vale. Hęc quidē princeps sacerdotum rescripsit. Mihi vero non est necessarium visum,septuaginta seniorum ab Eleazaro missorū nomina declarare,licet intimata sub epistola fuissent. Vasorum tamen magnificentiam ad constructionem, quę deo rex direxit, non incongruū exponere putaui,quatenus omnibus munificentia regis erga deū dilucidetur. Siquidem ipse largos sumptus in hęc pręstitit, & semper opificibus opera transmittebat,nihil cōstrui desidiose concedens:quorum de singulis qualis fuerit magnificentia narrabo,quamuis historia narrationem eorum minime deposcat,regis enim diligentiam vel munificentiam ita legentibus arbitror aperiri. Prius autem de mensa differemus. Igitur habebat rex in proposito suo valde magnam mensam cōficere. Præcepit autem dedicatæ in Hierosolymis mensæ quantitatem cognosci,si posit maior fieri. Cumq; percepisset qualis esset illa constituta. & quia nihil prohiberet maiorem construi,dixit quintuplam magnitudinem se velle facere,sed timere ne ad ministerium pro magnitudinis quantitate inutilis fieret. Nam nō eam tantum ad spectaculum deuouere,sed etiam ministeriis habilem voluit dedicare. Qua propter arbitratus mediocrem priorem mensam auri inopia confectam,magnitudine quidem superare priorem noluit: varietate vero vel pulchritudine materiali clariorem cōficere iudicauit. Sagax ergo ad discernendam rerum variā naturā erat & inuenire nouas admirandasq; naturas,quę sine descriptione fuissent. Horum ipse prudenter inueniebat effectum,& ostendens artificibus,ita perfici enunciabat:quę vero descripta fuissēt, vt eorum cautam similitudinem videntes opifices imitarentur,hortabatur. Promissa

Epistola Eleazari pōtificis ad Ptolemeum

missa ergo complentes, mensam describere festinamus. Huius duorum semis cubitorum longitudinem, latitudinem vero vnius, altitudinem vnius & semis construxerunt, totam de auro formantes eam. Coronam quidem in palmum conferunt, frontispicia vero versatilia sculpturam habentia ornatam, speciem restis ex tribus partibus mire simulantē. Triangulis enim existentibus frontispicijs, vnusquisq; angulus eandem formæ dispositionem habebat. Quæ dum verterentur, vnam & non diuersam speciem demonstrabant. Porro coronæ pars quę sub mēsa erat inclusa, pulchre cōstructa fulgebat: pars autem quæ deforis apparebat, artificij decore plus culta splendebat, quia visui vel spectaculo patebat. Vnde proceritatem partium ambarum acutam fieri contigerat, ne vllus angulus triū, vt prędiximus, existētium in transductione, minor videretur. Dispositi vero erāt in modum funium torno factorum preciosissimi lapides, aureis sphærulis per foramina inclusi. Partes autem quæ per latera coronæ cernebātur, in speciem ouorum optimo lapide factorum figuratæ nitebant, sculpturę virgulas imitatæ: quę spissæ circa mensam voluebantur. Ob horum autem dispositionem circunduxerunt opifices tornatam omnium fructuū naturam, vuas pendentes, aristas turgētes, malogranata conclusa. Lapides autem secundum genus prædictorum fructuum, ad proprium vniuscuiusque colorem formatos, circa totam mensam ex auro ligabant. Sub corona quoq; ouorum similis ordo, seu virgarum constiterat, vt ex ambabus partibus eandem operis varietatem, causamq; species mensæ cōstructa proferret: ne frontispiciorum vel coronæ positio in altera parte mēsæ cōuersa, videretur esse diuersa: sed eas vsque ad pedes facies operis extenderet. Nā ductile aurum quatuor digitis latum, secundum totam mensæ latitudinem, super quod pedes eius imponerent, fecerunt: deinde sphærulis & clausuris eos cū corona mensæ construxerunt, vt eundem artificij, vel magnificentiæ visum prębe rēt, in quamcunque partem mensa conuerteretur. Super mensam autem Meandrum fluuium sculpserūt, lapides preciosissimos in medio eius tanquā stellas vario colore ponentes. Nam carbunculum vel smaragdum iucundo aspectu fulgētes miserunt, aliorumq; genera lapidum, qui vel industria vel ęmulatione digni, per excellentiam naturę cunctis existunt. Post Meandrum autem cōpletum, in speciem funis quiddā circunferebatur, in medio figuram sub longam & rotundā habēs: super quod cristallinus lapis erat vel electrius impositi, pari penē forma rum aspectu, qui delectationē mirā intuentibus pręstabant. Capita vero pedum eius similia lilijs fabricauerant, curuationem brachiorum habentia sub mensa reflexam: intus vero rectum instar lilij germen videbatur: quod lapis carbunculus in palmū factus figuram crepidinis ostendens, & latitudinem octo digitorū habens, sustentabat. Nam super eum pedum omne pondus innitebatur. Sculpserūt etiā tenuissimo vel laboriosissimo torno vnumquemq; pedum: in quibus hederæ vel vitis palmites cum vuis existentibus eminebant, vt nihil à veris discreparé putarentur: Si quidem ad auræ flatum per tenuitatem & extensionem summitatis suę cōmotæ, imaginationem naturalium arte prębebant. Verum etiam figuram totius mensæ tribus tabulis construxere: compagine partium inuicem ita colligata, vt inuisibilis existeret: nec intelligeretur earum insertio. Crassitudo vero mensæ non minus dimidio cubito fuisse cognoscitur. Talis ergo votiua mēsa, multa regis munificētia, vel preciositate materiæ, ac varietate pulchritudinis & industria artificum studiose perfecta est: & licet magnitudine prioris deo deuotæ mensę non distaret, artificio tamen & nouitate, vel claritate facturę, valde melius & splendidius elimata fulgebat. Crateres etiam aurei duo, sculpturam viperεam ab inferiore parte vsque ad cingulum habentes, lapidibus varijs in squama conclusis. De hinc super eos fecerunt Meandrum altum cubito, compositione lapidum diuersorum, specie magna fulgētem: in quo virgarum ordo instabat, de quibus complexionibus similis vsque ad labrum protrahebatur. Per medium

Descriptio mēsæ mirabilis a Ptolemæo rege deo oblatæ

dium quoque quatuor digitorum scuta pulchris lapidibus inserta,decorem crate rarum ostendebant,quorũ labra liliorum folijs,& vuarum floribus in orbem pro ductis corona complectebatur. Et aureos quidem crateras duos,capientes vtros que amphoram,huiusmodi construxerunt. Argentei vero clariorem speculis splẽ dorem emittebant,vt certius in his facies aspicientium videretur. Insuper fecit rex pateras triginta ex auro,necnon omni lapide precioso, & circundatæ folijs hederæ,vel bracteolis:quasi viris cælatura artificiose obumbrabantur. Hæc autem ideo ita fiebant,quod per scientiam opifices arte mira reliquos anteirent, & multo melius studio vel munificentia regis formabantur. Non enim tantum incessanter & large opificibus impendia pręstabat,quantum & publicorum negociorum relictis regiminibus,ipse operantibus semper instabat,& frequenter artifices visitabat. Quapropter opera opificum,diligentia regis & industria feruente propensius imminebant. Cumq; ad Hierosolymam transmissa voto Ptolemæi fuissent,& princeps sacerdotum Eleazarus ea dedicasset, portatores eorum honorans,donaq; regi deportanda præstans ad eum remisit. Ergo postquam Alexã driam peruentum est,& Ptolemæus pręsentiam eorum cum septuaginta senioribus audiuit,statim Andream & Aristæum legatos euocari præcepit. Qui venientes,epistolas quas à principe sacerdotum deportauerant,obtulerunt: & ea quæ verbis,eos differere iusserat,edixerũt. Studens autem colloqui senioribus ab Hierosolymis pro interpretatione legum directis,diuersos quidem,qui pro suis causis aderant,dinunciauit dimitti,mirabilem hanc & præter consuetudinem faciẽs dimissionem:vt qui propter huiusmodi causas adducebantur,post quintum diem eum adirent. Legatis vero post mensam à rege tunc dimissis, illos ab Eleazaro destinatos expectabat. Dumq; seniores cum donis,quę regi deportanda princeps sacerdotum eis dederat,aduenissent,cum voluminibus transierunt,in quibus literis aureis cõscriptę leges continebantur. Tunc rex eos de codicibus per cũctatur. Cum vero reuelarent,& ostenderent tenuitatem membranæ,vel incomprehensibilem eorum compaginem, rex miratus est,quod ita fuissent compacti. Dũque hoc diu fecisset,gratias,inquit,ago vobis quidem quod venistis,maiores vero illi qui vos destinauit,sed ante omnes deo,cuius hæ leges venerandæ probantur. Cumq; clamassent seniores,vel hi qui pręsentes aderant,orantes prospera regi diuinitus euenire,nimium delectatus,prorupit in lachrymas. Nam sæpius natura hoc summo gaudio patitur,quod etiam dolentibus solet accidere. Tunc iussit codices primatibus officii designari,viros autem osculatus,æquum dixit esse, primum ad eos facere sermonem pro quibus essent vocati:imo & diem quo ad eũ deducti fuissent,clarum singulis annis per totum vitæ suæ tempus celebrare se promisit. Nam euenit eundem esse primum præsentiæ illorum,& victoriæ diem, quo Antigonum nauali prælio vicerat. Epulari etiam secum eos pręcepit, hospitiaq; in arce denunciauit eis omnia deputari. Nicanor autem super susceptionẽ peregrinorum constitutus. Dorotheum vocans qui de his curam habebat. iussit singulis necessaria præbere. Nam ita dispositum à rege fuerat,vt alimenta quibus singulæ ciuitates vtuntur,exhiberentur indulgenda consuetudini peregrinorum ad eos venientium,& eis omnia pararentur,quatenus cibis solitis magis delectarentur,ne forsan corrupti extraneis grauarentur,quod & circa istos effectũ est. Dorotheo vero quem pro synceritate vitæ super rex constituerat, per quem & pręparauerat omnia,quę ad huiusmodi conuiuia conuenirent:hęc implente, in duas partes eos discumbere pręcepit,partem quidem mediam eorum ad dexteram suam,reliquos autem post eius accubitum,nihil prætermittens quod ad eorum honorificentiam pertineret. Postquam autem ita discubuerunt,iussit Dorotheo solita ministrare,quibus omnes Iudęi ad eum venientes vtebantur. Tunc itaque sacrorum præcones & immolatores & alios qui vota faciunt recusauit: & vnum ex senioribus nomine Helisęum sacerdotem existentem,rex petiuit facere orationem. Qui in medio stans rei bona & subiectis eius optauit,& post plausus cum

sus cum gaudio & clamore omnium surrexerunt, & residentes ad epulationem & delicias paratas se contulerunt. Preterea autem rex quantum satis ei visum est, cœpit philosophari, & vnumquemque eorum naturales percontari sermones, & ad contemplationem quęstionis accendere: cauteq; illis ad omnia respondentibus quę eis obiecta essent, & explanantibus, gauisus, per duodecim dies hoc conuiuium instruxit. Et qui vult singula cognoscere, quę in conuiuio illo pręparata sunt legat volumina Aristæi, quæ propter hoc conscripserat, & intelliget. Mirãte vero eos non tantum rege, sed etiam Menedemo philosopho, dicente omnia per prouidentiam dispensari, ideoq; virtutem & pulchritudinem videri, destitit rex quidem de his facere sermonem. Dicebat autē maxima sibi bona per pręsentiam eorum fieri: nam profuisse ei quod didicisset ab illis quemadmodum deberet regnare: iussitque dari singulis talenta tria, & deputari illis qui eos perducere ad diuersoria deberent. Postquam vero tres excesserunt dies, congregans eos Demetrius, transijt ad studium maris, & transiens pontem, abijt ad partes Aquiloni coniunctas, conciliumq; fecit in domum prope littus stantem, & aptam secretis negociorum. Vbi eos perducens, petebat omnia quę opus habebant ad legis interpretationem ipsis præsentibus, vt incessanter opus impleret. Cumq; illi munificenter & laboriose cautam interpretationem facerent, vsque ad horam nonam in hoc sedentes, ad curam corporis vertebantur, ita inuitante eos Dorotheo, vel opulenter conuersationis salubria prębente, multaq; etiam ex his quæ regi parabantur. Mane autem ad aulam venientes, Ptolemęum salutabant, & rursus ad eundem locum redibant: & manus in mari lauantes, & seipsos purificãtes, ita legis interpretationi vacabant. Itaque transscripta lege, & opere interpretationis ad effectum per septuaginta duos dies transacto, congregans Demetrius Iudæos omnes ad locum in quo translatæ leges fuerant, præsentibus etiam interpretibus, legis eas. Quumq; multitudo amplexa legem, vel seniores eius interpretes, Demetrium, eo quod magnarum rerum inuentor esse videretur, laudassent, rogauit etiam, vt præsidibus suis daretur legenda: & petierunt omnes sacerdotes interpretes legis seniores, & præpositi gētis, vt bene interpretata, permaneret immobilis. Quumq; omnes sententiam laudassent, iusserunt, vt si quid aut super fluum, aut minus aliquid scriptum viderent in lege, hoc respicerent, & manifestum facientes, emendarent, hoc castigantes, vt quod semel iudicatum fuerat bene se habere, sempiterna memoria permaneret. Gauisus ergo rex, & videns voluntatem suam ad vtilem rem esse perfectam, & delectatus, relictis legibus omnibus vniuersarum nationum, & sensum diuinę legis, & sapientiam, & legislatores obstupescens, ad Demetrium sermones facere cœpit, quod ita mira existente legislatione, nemo neque historiographus, neque poeta meminisset eius. Cui Demetrius respondit: neminem fuisse ausum harum legum tangere conscriptionē: quod diuina & venerabilis esset, & quia læsi sunt quidam à deo hoc pręsumentes. Significauit quidem, qualiter Theopompus volens in historia aliquid de his conscribere, sit mente turbatus plus triginta diebus: & reuersus ad se, cum humilitate à deo veniam supplicarit, quum inde sibi dementiam factam suspicatus esset, nec non & in somnis vidisset, quod ei hoc ideo accidisset, quia diuina scrutatus esset, & proferre ea ad homines impuros vellet: quūq; cōscribere quieuisset, recepit sensum. Referebat aūt & de Theodecte tragœdiarum poeta dici, quia quum nisus fuisset in aliquo dramate eorū meminisse, quę in diuino volumine continentur, oculis obscuratis, causam suæ cæcitatis recongnouit, & ita liberatus est à passione, deo veniā indulgente. Hæc ergo rex pure suscipiens, petiuit interpretes frequēter ad se de Iudęa proficisci: hoc enim eis ad honorē & ad donationē ab eo profuturū dixit, nūc vero iustum esse eos dimitti dicebat, sponte aūt ad eum venientes, omnia quę æquū esset sapiētiā eorum impetrare, pollicebatur & pro sua maiestate dignū largiri promisit. Et tunc quidem remisit eos, donans vnicuiq; rex optimas stolas, & auri talenta duo, & calicē vnius talēti, totūq; con

Quid Theopompus passus sit

De theodecte oculis multato

A uiatorium

uiatorium. Principi autem sacerdotum Eleazaro destinauit per eos lectos cum argenteis pedibus decem, & conuenientem eis omnem supellectilem, & calicem talentorum triginta: insuper stolas decem, & purpuram coronamq; decoram, & lineas de bysso centum: præterea & pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureos duos deo vouendos. Petiuit autem eum & per epistolas, vt si quis ex his viris voluisset reuerti ad se, eum permitteret: dum nimium delectaretur cum eruditis semper habere sermonem, & diuitias suas talibus libenter impartiri. Huiusmodi quidem causa ad honorem & gloriam Iudæorum Ptolemæo nomine Philadelpho, fieri contigit.

Quomodo varijs honoribus Iudæi affecti sunt à regibus Cap. III

IMpetrauerunt autem & à regibus Asiæ honorem, quoniam cum eis castrametati sunt. Nam Seleucus nomine Nicanor, in ciuitatibus quas per Asiam ædificauerat, & in inferiore Syria, & in ipsa metropoli Antiochia, republica sua dignos eos effecit, & æquum eis honorem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit. Et hactenus in eadem conuersatione aliquando eos mansisse, signum est, quod Iudæi nolentes alienigenarum vti oleo, accipiunt diffinitam quandam à principibus olympiaci certaminis pro pretio olei pecuniā: populoq; Antiocheno in præsenti bello volenti soluere consuetudinem, Mutianus præfect9 tunc Syriæ, constituta seruauit. Et post hæc imperatoribus Vespasiano & Tito orbis terrarum, supplicauerunt Alexandrini & Antiocheni, vt eis ius reipublicæ de reliquo cum Iudæis non deberet esse cōmune: nec impetrauerunt. Vnde potest considerari Romanorum modestia, & potius magnificentia Vespasiani & Titi: qui quum multa pericula bellando contra Iudæos sustinuissent, acerbe ferentes, quod se tradere noluissent, sed vsq; ad finem pugnantes permansissent, nihil penitus eis de hoc quod dudum præstitum fuerat, abstulerūt, sed simul & priorē irā, & petitionem magni populi Alexandrini & Antiocheni viuaciter expulerunt: dum nihil neque pro amicitijs ad gratiam istorum, neque pro inimicitijs deuictorum concederent: quatenus solueretur aliquid pristinæ Iudæorum vtilitatis, dicentes eos in pugna dedisse pœnas, qui arma ceperunt: insontes autem non esse iustum sua possessione priuari. Similiter vero & Marcū Agripam erga Iudæos affectum cognouimus. Nam motis contra eum congressionibus, & petentibus M. Agrippā, vt conuersationem quam eis Antiochus Seleuci nepos (qui apud Græcos deus nuncupatur) dederat, soli possiderent: & dicentibus, vt si cognati essent eorum Iudæi, colerent proprios eorū deos: habito iudicio, Iudæi vicerunt, vt suis vterentur moribus, defendente eos Nicolao Damasceno. Nam Agrippa interlocutus est, nihil innouare eis licere. Si quis autem vult hæc certius nosse, legat Nicolai centesimā & vicesimā tertiam & quartam historiam. Et Agrippæ quidem iudicium non est forsitan admirandum. Non enim pugnabat tunc gens nostra aduersus Romanos. Vespasiani autem & Titi magnanimitatem quilibet audiens obstupescit, qui post tot bella & tanta certamina, quæ contra nos habuerunt, tam pie dispositi sunt. Repetam autem orationem, vnde videor ad hæc digressus. Iudæos igitur sub imperio magni Antiochi regentis Asiam constitutos, contigit multa tolerasse, dum terra eorum diuersis calamitatibus subiaceret, cū illis qui humilem Syriam habitare videbantur. Nam quum Antiochus pugnaret contra Eupatorem Ptolemæum, & eius filium, cognomine Epiphanem, laborare eos cōtigit, illo vincente, & victos eadem pati, vt pares existerent naui turbatæ & tempestatibus fluctuanti, dum inter felicitatē & calamitatem Antiochi fuissent pariter constituti. Quumq; vicisset Ptolemæum Antiochus, Iudæam recepit. Defuncto nanque Ptolemæo Philopatore, filius eius magnam virtutē militum misit, & ducem Scopam nomine, contra humilem Syriam, multasq; eorū ciuitates cepit. Ex quo nostra gens expugnata, adiecta est ei. Et non post multum tempus Antiochus Scopam vicit, cōfligens contra eum iuxta fontem Iordanis, & multos de exercitu eius prostrauit. Postea vero Antiocho capiēte Syriæ ciuitates

Munificentia Vespasiani & Titi erga Iudeos deuictos

M. Agrippa

ciuitates,quas Scopa tenuerat, & Samariam, sponte gens Iudæorum ad eum transiens,in ciuitatem omnem eius exercitum suscepit, & elephantis abundanter alimenta præbuerunt: & obsidenti eos qui ab Scopa in arce Hierosolymorũ relicti sunt custodes,prono animo auxilium præstiterũt. Igitur Antiochus iustũ arbitratus, Iudæorum erga se studium liberaliter remunerandum, scripsit magistratibus & amicis,testimonium perhibens quod ab eis benigne tractatus est:sed & donationes quas eis pro gratia retribuere cogitauit, manifeste illis innotuit. Referam vero epistolas quas magistratibus de ipsis descripserat, proponens testimonium quod nobis præbet Polybius Megalopolitanus in vndecima historia sua,ita dicens: Ptolemæi dux Scopa ad superiora vadens loca,superauit hyemis tempore gentem Iudæorum. Dicit nanq; in eodem volumine, qualiter Scopam Antiochus deuincẽs, Bithyniam, & Samariam, & Abela, & Gadera cepit. Paulo postvero tradiderunt se ei Iudæi,qui circa templum habitabant. Factæ aut m apparitio is in te plo ad aliud tempus narrationem differamus. Polybius quidem hæc in hist ria cor scripsit. Nos autem reducamus orationem ad narrationem priorem,intimantes epistolas regis Antiochi. Rex Antiochus Ptolemæo salutem: Iudæi mox vt prouinciam eorum sumus ingressi, liberalitatem circa nos suam ostenderunt, & venientes nos ad ciuitatem clare susceperunt, cum senioribus & principibus occurrentes: & abunde ministrauerunt militibus, & elephantis victualia, & nobiscum ad arcem pugnauerunt contra custodes Ægyptiorum Et nos ergo dignum iudicamus eos remunerare, & reficere ciuitatem destructã, & rursus in eam habitatores congregare dispersos. Et primũ constituimus propter pietatem eis præstare ad immolationes victimarum, & vini & olei & libaminis precium, argenteorum viginti milia: & ad similam secundum prouincialẽ legem, tritici modios mille quadringentos septuaginta quinque, & salis modios trecentos septuaginta quinque. Præberi autem hæc, inquit, eis volo secũdum mea mandata, & opus templi construi, & porticus, & quicquid aliud oportet refici. Materies autem lignorum deponatur ex ipsa Iudæa, & ab alijs gentibus, & à Libano, nullo pro his exigẽte vectigal. Similiter & in alijs, in quibus oportet, clarissimam templi geri volumus ædificationem. Conuersetur etiam omne genus eorum secundum proprias leges: relaxentur sacerdotes & scribæ templi, & cantores sacri, à tributis, quæ pro suo capite dabant, & à regio vectigali, vel ab alijs cũctis oneribus: vt pro opere eorum, ciuitates habitationibus hominum aptæ reddantur. His quoq; qui vel nunc habitant, vel habitaturi conuenient, donamus tributa vsque ad mensem Hyperueretæum: & per tres annos liberamus eos à tertia parte fiscalium, quatenus eorum læsio releuetur. Et quicunque ab ipsa ciuitate ad iuga seruitutis abstracti sunt, ex ipsis genitos libertati donamus, & substantias eis reddi præcipimus. Epistola quidem hæc cõtinebat. Ornato autem templo edictum per omne suum misit imperium, in quo cõtinebatur, neminem alienigenarum intra muros templi ingrediendi habere licentiam: nec Iudæos, nisi quibus mos est purificatos secũdum patriam legem: neque inferre in ciuitatem equinas carnes, neque mularum, neque ferarum mansuetarum, vulpium aut leporũ, aut pardorum: & generaliter omnium animalium, quæ Iudæis interdicta sunt: vt nec pelles eorum liceret afferri, neque aliquid eorum intra ciuitatem liceret pasci: sed solitis parentum victimis, ex quibus & deo oportet sacrificari, vti permissum est. Qui autem aliquid horum transgressus fuisset, iussit vt multatus sacerdotibus persolueret pecuniæ dragmas tria milia. Scripsit etiam, testimonia nostræ pietatis & fidei præbens, cum rebelles Phryges & Lydos audidisset, eo tempore, quo ad superiores Persarum ierat prouincias: iubens Zeusidi suo charissimo, vt mitteret quosdã à Babylone nostrorum ad Phrygiam, ita per epistolam suam mandans. Rex Antiochus Zeusidi fratri salutem: Si sani estis, bene est, sanus autem & ego sum. Audiens autem Phryges & Lydos rebellare, magna cogitatione permotus, consilium animo percepi quid oporteret fieri. Placuit autem ad castella

Polybius Megalopolitanus

Epistola Antiochi ad ptolemæum

Epistola antiochi in qua laudat iudæos

vel necessaria loca Mesopotamię & Babiloniæ, Iudeorum domos duo milia cũ apparatu suo deducere: credo enim fideles nobis eos custodes futuros propter pietatem, quá circa deum habent. Nam testificantur parentes nostri, fidem eos & pronum animum habere in his quę petiti fuerint. Volo igitur, licet difficile esse credam migrari, vt permittas eos legibus proprijs vti: & cum eos ad propria loca migraueris, ad ædificádas sibi domos locum vnicuique distribui, terramq; colendá dari, & vitium plantationes, & tributa fructuum terræ concedere per annos decem. Accipiát vero, vsque quo fructus colligant, triticum ad cibum seruorũ, quod eis sufficiat: vt nostram impetrantes clemẽtiam, proniores seipsos erga nos prębeant. Pręterea prouidentiam facies eorum gentis secundũ posibilitatẽ, quatenus à nullo molestiam patiátur. De amicitia quidẽ magni Antiochi & Iudęorum, hęc à nobis pro testimonio dicta sint. Postea vero vt amicitiam & fœdus Ptolemęus cũ Antiocho cõposuit, dedit ei filiam Cleopatram nuptum: concedens ei humilem Syriam, & Samariá, & Iudęam, & Phœnicen dotis nomine. Diuisis autem in vtrumq; regem tributis, vnusquisq; sublimissimus patrię suę colligẽs vectigalia, summam statutam regibus offerebat. Eodem vero tempore Samaritani feliciter agentes, multa contra Iudęos mala fecerunt: terramq; eorũ depopulantes, multos exinde captiuos trahebát, quę facta sunt sub principe sacerdotũ Onia. Nam defuncto Eleazaro, principatũ sacerdotij patruus eius Manasses suscepit, cuius post vitę finem Onias sine honore succesit, filius existens Simonis cognomine iusti, qui Simon frater Eleazari, sicut prędiximus erat.

Nuptiæ Antiochi & Cleopatræ

De quodam Iosepho, Oniæ sacerdotis ex sorore nepote, quomodo Ptolemæum auunculo suo quod tributa noluerit soluere, conciliauerit. De Hyrcano filio ioseph, egregiæ indolis, & ob id inuidiam fratrum passo. Caput IIII

IS autem Onias paruulus mente, & pecunijs auarus existens, pro populo regibus vectigal, quod patres eius ex proprijs dabant id est viginti talenta pecuniarum, non reddens, ad iram regem Ptolemæum cõmouit, qui & legatum mittens ad Hierosolymam, culpauit Oniam non reddentẽ tributa: & interminatus est, vt si non acciperet tributa, terram eorum ad iugera metiretur, & mitteret ad habitandum illic milites. Audientes vero regis mandata militesq; aduenturos, Iudęi turbabantur. Hunc autem Oniam nihil horum flectebat, propter auaritiam suam. Iosephus autem quidam, iuuenis ætate, sed propter castitatem & prudentiam suam iustitię gloriam habens apud Hierosolymitas, à patre Tobia, & ex sorore Oniæ principis sacerdotum progenitus, mandante matre legati pręsentiam, dum ille esset ad Ficulam vicum, vbi natus erat, veniens in ciuitatem, increpabat sacerdotem, non prouidentem innocentiæ ciuium, sed volentem ad pericula mittere gentem propter pecuniarum priuationem, dum per ipsum populũ dignitatem accepisset, & principatum sacerdotalis honoris impetrasset. Si autẽ propter cupiditatẽ pecuniarum periculum fieri patriæ, & ciues suos afflictos videre pateretur, suadebat ei ad regem ire, & petere, vt aut omnis aut pars ei pecuniæ concederetur. Tunc Onias necq; velle principatum se gẽtis habere respondit: imo & sacerdotalem honorẽ, si esset posibile, paratum se esse deponere, ne tantũ ad regem accederet. Et dum nihil ad se de his pertinere dixisset, Iosephus interrogauit eum, si sibi cõcederet legationem ad Ptolemęum gerere pro gente. Cumq; cõcessisset Onias, ascendit ad templum Iosephus, & conuocata multitudine ad cõcionem, nihil turbari eos vel timere suadebat propter auunculi sui Oniæ circa eos negligentiam, sed rogabat, vt deponerent cordis mœstitiam, qua pro regis mandatis affligebantur. Nam legatione se functurum ad regem promisit, vt flecteret eum, quo nihil iniquitatis in eos efficeret. Multitudo quidem hęc audiens, Iosepho gratias egit: ipse à templo descendens, in hospitium suscepit regis Ptolemęi legatũ, donauitq; ei mnificẽtissima munera, & per multos dies munificentissime eum pauit, & ad regem remisit, promittens ei, vt & ipse sequeretur. Nam

De quodam Iosepho iuuene

tur. Nam pronior factus erat proficisci ad regem legato inuitante eum, & concitante ad Ægyptũ peruenire, & promittente omnia quę à Ptolemæo petierit, per se eum impetraturum, quia modestiam morum eius nimis amabat. Cumq; legatus ad Ægyptum peruenisset, & regi nunciasset indeuotionẽ Oniæ, & vtilitatẽ Iosephi, quem venturum ad eum dicebat, & satisfacturũ pro excessione Oniæ, qui etiam patronum regem esse consideret, qui tanta laudum magnitudine pro adulescente vtebatur, vt & regem & vxorem eius Cleopatram prius familiarem habere faceret Iosephum, quàm eum viderent præsentem: Iosephus autem mandans amicis ad Samariam, & mutuam ab eis accipiens pecuniam, & parans cõuenientia profectioni, vestes & pocula & subiugalia, quę omnia ad viginti miliá dragmas erant, Alexandriam vsque peruenit. Contigit autem per illud tempus omnes primates & magistratus ascendere ciuitates Syriæ & Phœniciæ, vt vectigalium susciperent exactionem. Nam singulis annis potentibus per ciuitates eã rex committere consueuerat. Videntes autem hi per viam Iosephũ, deridebant eius paupertatem & inopiam. Cumq; ad Alexandriam peruenisset, in Memphi Ptolemæum esse cognouit, cui & occurrere festinauit. Sedente autem super currum rege cum vxore & amico Athenione, qui cum legatione ad Hierosolymam fuerat destinatus, & à Iosepho hospitio clemẽter exceptus: videns Athenio mox regi innotuit, dicens hunc esse quem ab Hierosolymis venturum esse nunciauit: quàm bonus inquit, rex iuuenis & liberalis! Ptolemæus vero rex primus eum salutauit, & ascendere super currum suum fecit. Postquam vero sedit, cœpit rex Oniam incusare. Tunc Iosephus ait: Veniam ei quęso pręsta propter senectutẽ. Non enim vos latet, ait, quod senes & infantes eandem mentem contingat habere. A nobis autem reddetur tibi ratio, vt ei penitus irasci non debeas. Gauisus autem rex de prudentia atque benignitate iuuenis, plus eum quippe iam expertũ diligere cœpit: iussitq; in aulam regiam suscipi, & quotidie suę mensæ esse conuiuam. Cumq; venisset ad Alexandriam rex, videntes Syriæ priores consedentem cum rege Iosephum, ægre ferebant. Instante vero die quo suscipi habebant vectigalium solenniter exactiones, diuersarum ciuitatum nobiles data pecunia suæ patrię exigenda fiscalia conducebant, quę vsque ad octo milia talenta humilis Syriæ & Phœnices & Iudææ & Samariæ vectigalia colligebantur. Audiens ergo Iosephus, culpabat eos qui conducebant, tanquam paruo munere exigenda regi vectigalia promisissent. Ipse autem duplum dare pollicitus est, & fisci iuribus peccantium substantias applicare. Nam & hoc cum vectigalibus tradebatur. Rex itaque libenter audiuit, quod ad eius ærarium spectaret augmentum: & petente Iosepho confirmari sibi vectigalium conductionem, interrogauit rex si secundum promisionem suam vades idoneos habere potuisset. Ille vero facile respondit: Dabo, inquit, homines bonos & optimos, de quibus confidas. Cumq; diceret rex, qui sunt isti vades, quos te dare promittis? Te, Iosephus inquit, ô rex & tuam vxorem, propter vtranq; partem sponsores prębeo tibi. Cuius verba libenter suscipiens Ptolemæus, sine fideiussoribus vectigalium exactionem eum habere permisit. Quod factum nimis cõtristauit eos, qui de ciuitatibus Syriæ ad Ægyptum venerant, quod simili non fuerant benignitate tractati: vnde cũ magna confusione ad suas vnusquisque prouincias recessere. Iosephus vero accipiẽs à rege duo milia peditum: petiuerat enim à rege auxilium aliquod, vt si vires haberet, contumaces ac rebelles exigeret: tunc mutuans propter expensas suas ab amicis regis quingenta talenta, de Alexandria in Syriam est profectus: qui postquam venit in Ascalonem, vectigalia exigens erat. Ascalonitæ autem nihil dare voluerunt, sed etiam contumelijs grauibus eum afficiebant. qui capiens priores ipsorum viginti trucidauit, & substantias eorum vsque ad mille collectas talenta, regis vtilitatibus applicuit, intimans eaquę contigerunt. Miratus autem Ptolemæus prudentiam eius, & laudans quæ facta fuerant, permisit ei agere quę vellet. Hæc audientes Syrij, obstupuerunt ascalonitarum contumaciam & exem-

Legatio Iosephi ad Ptolemæum

pla,metuentes ciuitatib9 suis,& ideo foribus ciuitatum reseratis deuotis animis aduentum Iosephi sustinebant. Nitentibus vero Scythopolitanis contumelijs eum afficere,& vectigalia denegare quę prius sine dilatione reddebant, horum quoque priores interfecit,substantiasq; eorum fisci iuribus applicuit. Colligens vero pecunias multas,& maximum faciens lucrum ab exactione vectigalium, abutebatur collecta pecunia,vt ei potentia permaneret:occasionem sibi,& causam felicitatis seruare putans ex his quæ congregauerat: & multa large regi & Cleopatrę vel amicis eorum dona dirigebat,patrocinia sibi eorum fauoremque concilians. Potitus vero hac felicitate per annos vigintiduos,& pater factus ab vna quidem vxore septem filiorum:habuit etiam de filia fratris sui Solini vnum nomine Hyrcanum,quem accepit ex tali causa:Cum fratre quondam Alexandriam pergens,ducente etiam secum filiam nuptijs iam maturam, vt eam coniungeret alicui sublimi Iudæo:dumq; apud regem cœnaret,& intrasset pantomima ad conuiuium pulcherrima, concupiuit eam:fratrique nunciauit desiderium suum,petens eum cælare peccatum. Nam lege apud Iudæos prohibetur alienigenæ conuenire mulieri,quapropter petebat vt fideliter causam eius cupiditatis expleret. Frater autem eius libenter ministerium suscepit,ornansque filiá suam, nocte adduxit ad eum,& collocauit. Ille ex ebrietate nesciens veritatem, cum fratris filia concubuit:quo sæpius facto, valde dilexit eam: dixitq; ad fratrem, quod vita eius periclitaretur,si rex ei minime concederet pantomimam. Fratre vero petente nihil eum debere metuere,quoniam licebat eum frui muliere, vxoremque habere: & verum aperiens ei,ac dicens,quia libēter & suam haberet magis filiam iniuriam sustinere,quàm illum videre ad confusionem detestabilē venire:laudans eum Iosephus de concordia fraternitatis, filiam eius duxit vxorē, & filium ex ea genuit Hyrcanum,vt prædiximus. Qui tūc tertiumdecimum annum agens,demonstrauit naturalem fortitudinem & prudentiam,vt etiam acerbá æmulationē fratrib9 suis excitaret. Iosepho vero volēte cognoscere quis de filijs suis virtute melior existeret,vnumquenque eorum ad doctorum sublimium studia destinauit. Et cæteri quidem desidia disciplinarum indocti fatuiq; redierunt. Post illos autem adulescentulum Hyrcanum de se dimisit,dans ei trecenta iuga boum,misitq; viam duorum dierum ad solitudinem seminare, cælans lora quibus ligantur:quæ non habens Hyrcanus, aratorum quidem sententiam reprobauit,suadentiū vt ad patrem mitteret quosdam qui lora deferrent. Tempus autem arbitratus non oportere se perdere,dum expectaret illos, qui transmitti deberēt ad patrē,excogitauit virile quiddam & maius ætate sua. Occidens enim decem iuga,carnes quidē operarijs distribuit,pelles vero eorum incidens,retinacula fecit,per quę iuga ligauit: & hoc modo seminans terram quam ei præceperat,reuersus est ad patrem:quem pater suscipiēs,nimis dilexit propter prudētiam & argutiá mentis: & fiduciam eius laudans, tanquam solum magis proprium filium diligebat,propter quod fratres eius contristabantur. Vt vero nunciauit quidá Iosepho,per illud tempus filium regi Ptolemæo genitum,& quod omnes priores Syriæ,& subiectarum prouinciarum celebrarent natalem pueri diem, cum apparatu maximo ad Alexádriam ire ipse quidem senio prohibebatur: filios autem interrogauit,quis illorū ad regem vellet ire:maioribus vero recusantibus,& ad tales cōuentus indoctos se esse dicentibus,fratremq; Hyrcanum posse ad regem ire firmantibus,consuluit eum. Qui cum se promisisset iturum, dicens se in via non multas pecunias opus habere,dum soleret bibere modeste, & ei decē milia dragmæ abūde sufficerent:gauisus est de sobrietate filij. Differens autem parum puer,patri suadebat dona quidem exinde regi non mittere,dare vero epistolam ad dispensatorem in Alexandria,quatenus ei daret pecunias ad comparationem eorum,quę optima vel preciosa poterat inuenire. Qui opinatus est decem talenta sufficere ad sumptum regij muneris: Filiumque collaudans vt bene

Iosephus genuit Hyrcanum

Astutia et prudentia Hyrcani adulescentuli

admonentem, scripsit dispensatori Arioni, qui omnes per Alexandriam eius dispensabat pecunias, non minus tria milia talenta existentes. Nam Iosephus à Syria pecuniam ad Alexandriam mittebat. Et constituto die veniente, in quo assignari eas regi oportuisset, Arioni scribebat, vt eas rederet. Igitur Hyrcanus surgens, patris accepit epistolas, & Alexandriam perrexit. Egresso autem eo fratres eius scribunt omnibus regis amicis, vt eum occiderent. Qui vt peruenit Alexandriam, porrexit Arioni epistolam. Quo interrogante eum, quanta vellet accipere talenta, nam sperabat eum quærere decem tantum, aut his paulo plus: cumq; dixisset, mille opus habere, iratus increpabat eum, quasi volentem luxurio se viuere, & dicebat ei: quemadmodum pater eius substantiam collegisset labore & abstinentia, & imitatorem fieri genitoris inuitabat. Dare autem non plus decem talenta se dicebat, & hæc ad regiam donationem. Tunc furore commotus adulescens, in vincula Arionem misit: cuius vxor ad Cleopatram demandans petijt, quatenus puerum increparet, nam valde Arion apud eam honoribus præcellebat: quod etiam ad regis noiam Cleopatra perduxit. Itaq; Ptolemæus ad Hyrcanum mittens, admirari se dicebat, quod à patre ad se trāsmissum non enim videret insuper & dispēsatorem ligasset. Venire ergo eum, & causam sibi pro qua veniret indicare præcepit. Quem ferunt nuncio regis ita respondisse: Legem esse penes Iudæos, quæ prohibet communes epulas prius attingere, quàm in templo deo immolare: & ideo distulisse ne sine donis à patre transmissis ad regem peruenisset: propter hanc vero causam non ad eum venisse: seruum autem punisse, non obsequutum iussionibus suis, dum nihil distaret inter magnum & minorem dominum. Sed si talium contumacia non emendatur, & tu, inquit, spera similiter à subiectis contemni. Quæ Ptolemæus audiens, ad risum conuersus, magnanimitatem adulescentis miratus est. Cumque audisset Arion, quod ita rex responsum accipiens nullum ei auxilium præberet, dedit adulescenti mille talenta, & à vinculis est absolutus. Tres vero differens Hyrcanus dies, regem reginamque salutauit: quem illi libenter suscipientes viderunt, & amicabiliter pauerunt propter honorem patris. Qui latenter ad negociatores accedens, comparauit ab eis pueros centum, literas scientes, vnumquenque talento vno: & centum virgines, singulas eodem precio. Cumque inuitatus ad regis conuiuium discubuisset cum prioribus prouinciarum, & vltimus omnium, & tanquam puer ab his qui loca secundum dignitatem habebant contemneretur: cumque omnes conuiuæ regis ossa ciborum ante Hyrcanum in mensa proijcerent, ipso tacente, Tryphon, qui ad conuicia & risus conuiuarum erat aptus, rogantibus se conuiuis, iuxta mensam assistens, regi ait: Vides domine ante posita ossa Hyrcano? Ex hoc conijce, quod & pater eius sic omnem Syriam denudauit, quemadmodum hæc ossa iste carnibus expoliauit. Rege vero ridente ad verba Tryphonis, & interrogante Hyrcanum, cur tanta ante eum ossa iacerent: Apte, inquit, domine: nam canes semper ossa cum carnibus deuorant, sicut isti fecerunt (id de accūbentibus dicens, quoniā ista ante eos minime iacebant) homines vero carnes comedunt: ossa autem iactant: quod & ego tanquam homo nunc feci. Rex autem miratus eius responsum tam sapienter dictum, omnes plaudere iussit, verbum eius laudātes. Postera vero die ad vnumquemq; regis amicum accedens, & ad potentes aulę, hos quidem salutauit, famulos autem interrogauit: quę dona daturi sunt regi die natalis filij eius? Illis vero dicentibus, quosdam daturos decem talenta, alios autē nobiles secundum magnitudinem substantiæ suę: contristari se simulauit, quasi non valens talem donationem offerre: nam plus quinque talenta se non habere affirmabat. Quod serui audientes, dominis nunciauerunt: qui gauisi sunt, sperantes Iosephum regem offendere propter numerum paucitatem. Instante vero die, cæteri quidem offerebant talenta non plus viginti, qui magnam videbantur offerre munerum quantitatem: Hyrcanus, quos cōparauerat pueros centum, & virgines totidem, vnicuiq; dans talentum portare, obtulit pueros quidem regi,

De centum pueris & totidem uirginibus ab hyrcano precio comparatis.

Acuta responsio de ossibus, quæ cōuiuæ ante eum iaciebāt.

Pueros regi [illegible]nauit, puellas reginæ

regi, puellas vero Cleopatræ reginæ: omnibus muneium magnificẽtiam admirantibus, & ipsis regibus & amicis eorum, insuper & regi seruientibus, quod digna dona multis talentis obtulisset: vnde etiam & mortis pericula declinauit Hyrcanus quæ fratres eius zelo ducti parauerunt ei. Tunc Ptolemæus magnanimitatẽ adulescentis admiratus, imperabat ei donationem quã vellet accipere: ille nihil plus petiuit ab eo in se fieri, quàm vt patri eius scripta dirigeret. Honorans ergo eum liberaliter, & donationes copiosas præstans, patri & fratribus & omnib9 magistratibus scripta transmisit. Audientes autem fratres eius Hyrcanum à rege talia meruisse, magnoq; cum honore redeuntem, in occursum eius se egredi simulantes, interficere illum etiam patre sciente omni modo decreuerunt. Irascebatur enim ei pater propter pecunias, quas regi obtulerat, & non curabat salutem eius: & iram quidem quam circa eum habebat, regem timens cælabat. Committentibus vero aduersus eum fratribus pugnam, multos eorum qui eos sequebantur, occidit cum duobus fratribus suis. Cæteri autem ad patrem Hierosolymam confugerunt: qui postquã ad ciuitatẽ venit, nullo se suscipiente discessit trans Iordanam fluuium, remoratus vectigalia ab Arabis exigebat. Per idem autem tempus regnabat in vbi Asia Seleucus, qui Soter nominabatur, filius magni Antiochi. Tunc moritur & pater Hyrcani Iosephus, vir bonus & magnanimus, qui populũ Iudęorum à paupertate & debilitate ad clarissimas rerũ causas vsq; perduxit. Is etiã viginti & duobus annis Syrię & Phœnices & Samarię tributa dispesauit. Defunctus est vero & auunculus eius Onias, principatum sacerdotij Simoni filio derelinquens.

De Lacedemoniorum epistola, & ædificiis Hircani. Cap. V.

MOrtuo quoq; & isto, filius eius Onias in honorem successit, ad quem rex Lacedemoniorum Arius trans legationem & epistolas direxit, quarum huiusmodi cõtinebatur exemplar. Rex Lacedęmoniorum Arius Oniæ salutem. Legentes scripturam antiquam, inuenimus ex vno genere Iudæos & Lacedæmones extitisse, & familiaritatem cum Abraham socialiter habuisse. Iustum est ergo vt fratres existentes, transmittatis ad nos, & pietatis quæ vobis necessaria iudicatis: facimus vero & nos idem, & vestra propria simul, & nostra communia reputamus. Portior literarum Dimoteles epistolas vobis defert, quadrangulo scriptas, signaculum habentes aquilam draconem vnguibus deportantem. Epistola igitur a Lacedæmoniorum rege destinata, textum huiusmodi continebat. Defuncto autem Iosepho, populum contigit seditionem pati propter filios eius. Nam maioribus bellum gerentibus contra Hyrcanum vltimum filiorum Iosephi, dissensit ab inuicem multitudo: plures quidem maioribus auxiliũ ferebant cum principe sacerdotum Simone, qui cognatus eorum & affinis esse videbatur. Hyrcanus autem redire quidem ad Hyerosolymã minime iudicauit. Sedens vero trans Iordanam, frequenter Arabas debellabat. Ædificauit vero turrim fortissimam ex lapide albo constituens eam, & totam vsq; ad terram sculpsit eam diuersis animalibus, & in circuitu fecit magnum & altum Euripum, id est, piscinam. Ex petra autem contrapositi montis, cuius incidens sinistram extensionem, speluncas multorum spatiorum in longitudinem ibi constituit. Deinde domos quasdam in ea ad conuiuia & somnum, & conuersationem fecit aptissimam multitudini, cameratas etiam currentium aquarum delectatione gratissimas, ad ornamentum totius aulæ. Ostia vero speluncarum aperuit minora, vt vnus & non multi per ea possent intrare: & hoc custodiæ gratia cõdidit, vt obsessus à fratribus minime periculo subiaceret. Insuper ędificauit & atria magnitudine excellẽtia, & paradisis ornauit egregijs, & talem perficiẽs locum, Tyrum eum nominauit: qui locus est inter Arabiam & Iudęam positus trans Iordanem, non longe à Sebonitide regione. Præfuit ergo partibus illis per annos septem omni tempore, quo Seleucus Syriam tenuit. Hoc autem iam defuncto, post eum frater eius Atiochus, qui & Epiphanes vocabatur, regnum obtinuit. Moritur etiam Ptolemæus rex Ægyptiorũ, qui similiter Epiphanes vocabatur, relinquens duos filios minores ætate: quorũ

vnus qui & maior erat, Philometor dicebatur, minor autem Philoscon. Hyrcanus autem videns magnam Anthiocum habere virtutem, & timens ne tentus ab eo, tormentis afficeretur, pro his quæ cōtra Arabas egerat, vitam propriæ manus internitione conclusit, cuius substantiam Antiochus suis cōmodis applicuit.

De malis multis Hierosolymæ sub Antiocho perpessus. Cap. VI.

PEr idem tempus defuncto Onia principe sacerdotum, fratri eius Antiochus sacerdotij contulit principatum. Nam filius quem Onias reliquerat, adhuc infans erat. Demonstrabimus autem singula in loco proprio, quæ ad hunc puerum pertinere videbūtur. Iesu vero, nam hic frater erat Oniæ, principatum sacerdotij rex abstulit iratus, & dedit eum iuniori fratri eorum, nomine Oniæ: Simoni nanque tres filij hi fuerunt, ad quod principatus sacerdotij, sicut prædiximus, peruenit. Et Iesus quidem Iasonem se nominauit, Onias autem Menelaus est nuncupatus. Seditionem itaque prius princeps sacerdotum Iesus aduersus Menelaum concitauit: & diuisa in vtrunque populi multitudine; pro patre Menelai filij Thobiæ consistebant: populi vero pars plurima Iasonem adiuuabant. Vnde laborantes Menelaus & filij Thobiæ ad Antiochum discesserunt, ad notitiam eius perducentes, quod vellent patrias relinquere leges, & conuersationem & mores obseruare Græcorum. Rogauerunt ergo eum, vt permitteret eis ædificare gymnasium Hierosolymis. Cumq; concessisset, circuncisionem suam velauerunt, vt non apparerent in denudatione Græcis esse dissimiles: cæteráque omnia relinquentes, quæ illis mos patrius imponebat, aliarum facta gentium ritusq; sequebātur. Antiochus autem pro suo feliciter imperio exercitum ducere deliberauit ad Ægyptum, tractus desiderio eius, & contemnens filios Ptolemæi vt debiles, ac nequaquam tanta negotia regere præualentes. Perueniens igitur cum magna virtute ad Pelusium, & dolo Philometorem Ptolemæum circūueniens Ægyptum occupauit. Et cum adisset loca Memphiticæ ciuitatis, eam capiens, contra Alexandriam, vt obsidendo Ptolemæum caperet, ambulauit. Expulsus vero est, non ab Alexandria tantum, sed etiam à tota Ægypto: Romanis sibi denunciantibus, vt discederet à prouincia: sicut prius & alibi demonstrauimus. Exponam vero per partes de hoc rege, quemadmodum Iudæam & templum pariter occupauit. Nam in mea prima conscriptione capitulatim eorum memoriam feci, nunc necessarium putaui ad certiorem eorum narrationem denuo remeare. Reuersus ergo propter Romanorum timorem ab Ægypto rex Anthiochus ad Hierosolymorum ciuitatem ducit exercitum, quò perueniēs anno centesimo quadragesimo tertio post regnum primi Seleuci, centesima quinquagesima tertia olympiade, vicesimo & quinto die mēsis kisleu, quem Macedones Apellæon appellant, cepit eam sine conflictione cuiuspiam, aperiantibus ei portas his qui voluntati eius consentiebant. Ingressúsque ciuitatem Hierosolymitarum, multos interemit sibi contraria sapientes: necnon etiam eos qui portas aperientes, ciuitatem ei tradiderunt, propter templi diuitias interfecit: multasque ab eo auferens pecunias, ad Antiochiam reuersus est. Postquàm autem expoliauit templum, ita vt vasa dei auferret, lucernas aureas, & arcam auream, & mensam, & sacrarium, neque velis abstinuit, quæ ex bysso & coco erant. Exhauriens autem omnia, & de thesauris nihil penitus relinquens, ad maximū Iudæos propter hæc luctum vsque perduxit. Nam & quotidianas immolationes, quas deo secundum leges offerebant, celebrare prohibuit. Deprædans vero totam ciuitatem, quosdam interfecit, alios captiuos cum vxoribus & filijs deduxit, ita vt numerus multitudinis captiuorum vsque ad decem milia existere videretur. Incendit etiam optima ciuitatis loca, & deponens muros, arcem ædificauit in interiori parte ciuitatis: nam alta & eminentior pars erat in tēplo: & propter hoc muniens eam muris altis & turribus, custodiam Macedonū ibi disposuit. Manebant etiam in arce nihilominus hoīes impij, & morib9 maligni, à quib. ciues multa & acerba subinde patiebātur. Ædificans vero & in sacrario aram, super eam porcos immolauit, hostias

1. Machab. 1.

Antiochus tendit in Aegyptū

Exidium Hierosolymorum & direptio diuitiarum templi

hostias non legitimas, nec patriæ religioni Iudæorum congruas. Coegit etiã eos relinquentes religionem patriam, idolum venerari: ędificare etiam in vnaquaq; ciuitate & vico templa deorum, & arcas collocantes immolare super eas porcos omni die præcepit: & ne quis circunciderctur, aut ne filij eorum. Insuper intermi natus est tormenta grauissima, si quis præter hæc facere inueniretur.

De abnegatione legis & zelo Matathiæ, pro lege dei. Cap. VII.

1. Machab. 1. Constituit itaque præpositos qui cogerent eos imperialia mandata perficere. Et multi quidem Iudæorum sponte, alij vero propter timorem imminentis regis, præcepta eius sequebantur. Probatissimi autem & generosi detestabi le facinus execrãtes patrijs legibus adhæserunt: propterea diebus singulis pœnis afflicti, & amara passi tormenta, trucidabãtur. Nam & verberati, & diuersis cru ciatibus fatigati, adhuc viuentes, crucis patibulo figebãtur. Vxores vero & filios quos circunciderunt præter voluntatem regis, laqueis suffocabant, parentum eos ceruicibus illigantes. Nam & si apud aliquem volumen inuentum fuisset sacrũ, aut lex, & is quoque crudeli sorte moriebatur. Videntes Samaritę Iudæos hęc pa ti, de reliquo se neque cognatos ipsorum, neque templum super Garizin maximi dei, vt prius, esse fatebantur, consuetudinem suæ faciẽtes naturæ, de qua superius constat expressum: sed dicebant se Medorum Persarumq; colonos. Mittentes er go ad Antiochum legatos & epistolam, quæ subter sunt scripta, significarunt. Re gi Antiocho Epiphani relatio à Sichimitis Sidoniorum: Nostri maiores propter crebras prouinciæ pestilentias, sequuti priscam quandam superstitionem, consue tudinem fecerunt colendi, quæ dicitur apud Iudæos Sabbatorum dies: ædifican tes sine nomine in Garizin monte templum, offerebant in eo deuotas immo lationes. Vobis autem malignitatem Iudæorum digne vlciscentibus, venien tes iudices vestri, arbitrati ob cognationem illorum nos eadem facere, similibus nos pœnis afficiunt, dum ab initio Sidones esse noscamur, quod manifestum esse publicis constat annalibus. Petimus ergo te beneficum & saluatorem denunciare Apollonio, nostrarum partium iudici, & Nicanori regalia tractanti negotia, vt nihil nos debeant molestare, quasi Iudæis aliqua superstitione coniunctos, quũ genere & moribus ab eis probemur alieni. Templum vero ædificatum, quod ad hue sine cuiusquam dei nomine constat, Cretæi Iouis illud appellatione petimus dedicari. Quo facto, vitamus importunas molestias sustinere, operibusque sedulo vacantes, tibi soluimus redditu um quantitatem. Hæc petentibus Samaritis, rex ista rescripsit: Antiochus rex Nicanori. Sichimitæ Sidonij porrexerunt mihi pu plicam relationem. Sed quia cogitantibus nobis amicis, docuerunt ab eis missi, quod criminibus Iudæorum in nullo probantur esse participes, quando moribus Græcorum viuere potius elegerunt, absoluimus eos à Iudæorum pœna nocẽtium & templum eorum quemadmodum petierunt Cretæi Iouis appellatione dedice tur. Eadem & Appollonio partium iudici scripsit, sexto & quadragesimo anno

1. Machab. 2. mẽse. Heccato, octaua decima die. Eodem tẽpore erat habitãs aliquis in Modin vico Iudææ: nomine Matathias, filius Iohannis filij Simeonis, filij Asomonei, sacerdos de vice Iobab Hierosolymitæ. Erant autem ei filij quinque, Iohannes, qui vocabatur Gaddis: & Simon, qui dictus est Matathias: & Iudas qui cogno minabatur Machabęus: & Eleazarus, qui nũcupabatur Aphus: & Ionathan qui appellabatur Abaron. Iste ergo Matathias plangebat apud filios statum rerum, & ciuitatis rapinam, & templi nuditatem, & calamitates plebis dicebatq; melius illis esse pro patrijs mori legibus, quàm ita sine gloria viuere Venientibus autem ad Modin villam à rege directis, vt cogerent Iudæos facere quæ pręcepta vide bantur à rege, & iubentibus illic constitutis idolis immolare, secundum regis ius sionem, & primum Matathiam, qui doctrina vel fama gloriæ reliquos anteibat, sacrificare compellentibus, Matathias recusabat hoc facinus dicens: Licet alij omnes iussionibus Antiochi pro timore obtemperent, mihi tamen & meis filijs tale

tale scelus nullatenus imponitur. Quumq; tacuisset, accedens quidam ex Iudęis, immolauit in medio, sicut præcepit Antiochus: iratusque Matathias irruit super eum cum filijs suis habentibus gladios, eiusq; sanguinem super aram effudit, & iudicem regis Appollonium, qui eos ad talia cogebat, cum suis paucis militibus interemit, & aram deponens, clamauit: Si quis æmulatur patrias leges, & dei religionem, sequatur me. Et hæc dicens, cum filijs ad solitudinē exijt, relinquens omnem suam possessionem. Idem multi facientes, cum filijs & vxoribus ad solitudinem confugerunt. Audientes verò ista iudices regis, auxilia conuocantes quæ in arce Hierosolymorum pro custodia permanebant, prius quidem conabantur verbis eos flectere, vt ad pœnitentiam peruenirent, & eligerent potius illa quæ prosunt, ne aliqua necessitate cogente, eis tanquam hostibus vterentur. Quibus non accipientibus verba, sed econtra sapientibus, conflixerunt die Sabbatorum: & sicut erant in speluncis, ibi eos atroci incendio cremauerunt, cum repugnare propter diem sabbatorum noluissent, ne in malis suis honorem sabbati transgredi viderentur. Nam vacare in eo nobis legitimum est. Mortui ergo sunt cum vxoribus & filijs in speluncis, globis fumiferis suffocati, numero mille. Multi autem liberati adiuncti sunt Matathiæ, & illum sibi iudicem ordinarunt, qui & sabbatis eos docebat pugnare, dicens: Quod si hoc non fecerint obseruantes legem, sibimetipsis erunt hostes, in illo die contra eos venientibus inimicis. Hoc dicens persuasit eis, & hactenus nobis permanet consuetudo pugnandi, etiam si tali die bella consurgant. Colligens ergo sibi Matathias armatam multitudinem, aras deposuit idolorum: & peccantes in eis quantos manu capere potuit, interemit. Nam multi eius timore dispersi sunt ad gentes propinquas. Et pueros non circuncisos iussit circuncidi, expellens eos, qui vt talia prohiberent erant constituti.

Exhortatio Matathiæ morituri ad filios. Cap. VIII.

IGitur eo magistrante vno anno, dū morbo grauissimo premeretur, conuocauit filios suos: & circunstātibus, ego quidē, inquit, ô filij decretam proficiscar viā. Commendo autem vobis patrias leges, obtestans, ne earum trāsgressores, sed potius custodes esse debeatis. Paternæ vero voluntatis memores, ritus patrios custodite, & periclitantem antiquam consuetudinem restaurate: nec seducti ab hi qui sponte aut necessitate ea aut perdunt, aut produnt, sed digni meo instituto, omnē violentiam & necessitatem tolerando superate, ita vos præparantes, vt si oporteat, pro legibus grata mente moriamini: scientes hoc, quia deus tales non despicit: sed vestram virtutem inspiciens, reddet vobis libertatem, & quandoque restituet vt cum securitate vestris moribus perfruamini. Nam corpora nostra mortalia & temporalia sunt, factorum vero monumenta immortalitatis ordinem consequentur. Quod considerantes vos decet appetere gloriā, quæ nullo sit fine claudenda. Concordiam vero vos habere commoneo, & in quo aliquis melior existit altero, cedentes vobis inuicem proprijs ministrare virtutibus: & Simonē fratrem vestrum sapientia antecedentem, vobis patrem putate. Et quicquid ille persuaserit, custodite. Machabæum vero propter virtutem & fortitudinem habebitis militiæ ducem. Nam gentem defendens, hostes viriliter expugnabit. Suscipientes viros iustos & religiosos, veritatem eorum fouete. Ista filijs loquutus est, deum orans adiutorem eis fieri. Et vt populo leges propriæ conseruētur, fideli corde supplicans, viuendi finem communi sorte suscepit. Et sepelitur in Modin, magnumque luctum omni populo super eum agente, successit gubernationi rerū filius eius Iudas, qui & Machabæus, centesimo & quadragesimo sexto anno. Et adiuuantibus se prono animo fratribus, cæterisque religiosis finitimis, inimicos à prouincia expulit, & transgressores legum patriarum Iudæos occidit, & purificauit ab omni macula suam terram.

1. Machab. 2. | Matathias moritur.

De Apollonio victo à Iuda, successoréque Lysia. C. IX.

HÆc cum audisset Apollonius dux Samariæ, colligens exercitum, egressus est cōtra Iudam. Ille autem occurrit ei, & committens cum eo pugnam vicit, &

1. Machab. 3.

cit, & multos eorum interfecit: inter quos & ducem Apollonium armis exuens, interemit, multamq; prædam ab exercitu hostium auferẽs discessit. Seron autem dux inferioris Syriç, audiens quod multi transirent ad Iudam, & magna iam virtute circunseptus ad bellum accederet, statuit contra eum dimicare: & colligens milites sub se constitutos, vel transgressores Iudæos, contra Machabæum produxit exercitum. Perueniẽs autem vsque ad Bettoram, vicum Iudeæ, ibi exercitum collocauit. Iudas autem occurrens ei, & confligere disponens, quia milites ad pugnã videbat propter paucitatẽ & ieiunium desides, hortabatur eos, dicens: Non propter multitudinẽ vincendos hos aut expugnandos esse credatis, sed pietate: & hoc euidentissimum habemus exemplum, maiores nostros, qui propter iustitiam propriasq; leges certantes, multa sæpius milia deuicerunt. Nam nullum læsisse maxima virtus extitit. Hæc dicens suasit eis contemnere multitudinem & confligens cum Syris, duce eorum interfecto vertit cunctos ad fugam. Sequutus autem eos vsque ad campum, occidit octo milia: reliqui autem fugati, ad maritima loca discesserunt. Quæ audiens rex Antiochus, maximo furore commotus, omnem propriam virtutem congregans, & multos ab insulis mercede conducens, parabat circa veris initium dimicare contra Iudam. Vt vero militibus stipendia distribuens, vidit thesauros deficere: non enim ei omnia vectigalia reddebãtur propter seditiones gentium: nam cum magnificus esset, ei minime sufficiebant quæ dudum collegerat: deliberabat primum ad Persidam ire, tributaq; prouinciæ congregare. Relinquens autem pro rerum gubernatione quendam Lysiam, gloriam apud se maximam possidentem, vt regeret prouincias à fluuio Euphrate vsque ad fines Ægypti, & inferioris Asiæ, & partem exercitus, & elephantos ei tradens, præcepit ei filium suum Anthiochum diligenter nutrire, & vastare Iudæã, & habitantes in ea ducere captiuos, & euertere Hierosolymam, & genus Hebrçorum omnino disperdere. Hæc quidem prçcipiens Lysiæ rex Antiochus, abijt ad Persidam, centesimo & quadragesimoseptimo anno, & transiens Euphratem, ad superiores prouincias ascendit.

Vincitur Seron

Lysias ad uastãdam Iudæam relinquitur.

De victoris Iudæ, & occupatione Hierosolymæ, restitutionéque cultus diuini. Cap. X.

1. Mach. 3.

LYsias vero eligens Ptolemæum Dorimenis, & Nicanorem, & Gorgiam, viros potentes, & amicos regis: & tradens ei peditum quadraginta milia, equitum vero septem milia, transiuit contra Iudæos. Qui vsque Emaus ciuitatem venientes, in campo exercitum locauerunt. Superuenerunt vero eis auxilia de Syria, vel à finitimis locis, & multi transfugæ Iudæi, nec non & negociatores quidam, sperantes se emere captiuos Iudæorum, argentum & aurum pro pretijs eorum secum deportãtes. Exercitum autem & multitudinem aduersariorum Iudas intendens, suadebat suis militibus cõfidere, hortabaturq; spem victoriæ in deum habere, & vt saccis induti patria lege eum rogarẽt, solitumq; petitionis habitum ostendentes supplicarent, quatenus præberet eis contra inimicos auxiliũ. Quo facto disponens eos secundum antiquum & patrium modum per millenarios, & illos dimittens, qui paulo ante vxores duxerãt, & eos qui possessiones paulo ante acquisierant, ne pro earum desiderio minus audacter cõtra hostes pugnarent, residuos talibus hortabatur affatibus. Tempus quidem vobis non aliud necessarium est, ŏ socij, nisi vt fortiter pericula contemnatis. Nunc enim licet viriliter certãdo accipere libertatem, quam & propter seipsam vobis charam, & pro diligentia colendi deum plus desiderabilem esse confido. Tanquam ergo in hoc solo vobis positis, vt accipientes eam, felicem & beatam renouetis vitam quasi secundum leges & consuetudines conuersemur, agite, ne forte per negligentiã vestram Iudaicæ gentis semen intereat. Ita ergo pugnate, mortem pro maximo lucro putãtes, vt si viceretis, cum libertate & patrijs legibus æternam gloriam conquiratis. Parate ergo vos crastina die audacibus animis, vt bellum pro lege patria committatis. Iudas quidem incitans socios, ita loquutus est. Hostibus vero transmittentibus

Oratio Iudæ ad socios

transmittentibus Gorgiam cum quingentis peditibus & mille equitibus, quatenus per noctem irrueret super Iudam, & ad hoc præuios eis dantibus eis aliquos de transfugis Iudæorum, sentiens filius Matathiæ, statuit & ipse castra hostium latenter inuadere. Cumq; cœnasset, focos plurimos derelinquens, tota nocte proficiscens, in aduersariorum castra ad locum Emaum peruenit. Gorgias autē exploratus est castra Iudæorum, nec eos inueniens, arbitratus eos in montes ascendisse, vbi essent quærere decreuit. Lucescēte vero die, apparuit hostib9 in Emaus Iudas cum tribus milibus plus minus, armatis vtcunq; propter paupertatem. Qui respiciens aduersarios optime septos, & studio militari dispositos, inuitauit Iudæos, dicens: Etiam nudis corporibus pugnare debemus & deum inuocare, qui sępius nos inermes contra plures & armatos fecit habere victoriam. Sermone vero finito iussit tubicines clangore significare militibus suis, quatenus inopinatos hostes inuaderent. Quorum multos resistētes occidit, reliquos vero persequutus est vsque ad Gazara, campos Idumææ, & Azoti, & Iamniæ. Prostrata sunt autem tria milia eorum. Iudas vero iubebat militibus suis hostium prædam contemnere, dum adhuc certamen & pugna contra Gorgiam eis superesset, quibus expugnatis, esset prędæ licentia. Adhuc eo dicente hęc ad milites, respexerunt illi qui cum Gorgia erant: & exercitum quem in castris reliquerant, vident esse deuictum, castraq; incensa. Nam fumus à longe eis quæ acciderant indicabat. Vt ergo hæc ita esse qui erant cum Gorgia cognouerunt, & eos qui cum Iuda erant paratos ad aciem attenderunt, mente ad fugam conuersi sunt. Iudas autem sine pugna deuictis Gorgiæ militibus, reuersus tulit hostium spolia: multumq; aurum & argentum, & purpuram & hyacinthum auferens, ad propria remeauit cum lætitia, laudans deum de his quę potuit obtinere. Nam hæc victoria desideratam eis contulit libertatem. Tunc Lysias de perditione exercitus quem perdiderat confusus, statim alia electorum peditum sexaginta milia, & quinque milia equitum congregans, venit protinus ad Iudęam. Et ascendens super montana in Bethuris villa Iudęæ castrametatus est. Occurrit autem ei cum decem milibus Iudas. Et multitudinē hostium videns, adiutorem deum sibi fieri postulauit. Et confligens cum præcursoribus aduersariorum, sine aliqua dilatione superauit, prosternens quinque milia virorum, & factus est reliquis in timorem. Attendens autem Lysias audaciam Iudæorum, quia parati sunt mori, nisi eis viuere cum libertate licuisset: & timens eorum desperationem tanquam fortem, colligens residuū exercitum redijt Antiochiam: & remorabatur ibi, præsidia congregans peregrinorū, vt cum maiori expeditionis apparatu contra Iudæos venire posset. Toties igitur victis Antiochi regis ducibus Iudas concionem faciens, suadebat, vt post tantas sibi donatas victorias à diuina dispensatione, ascenderent Hierosolymam, templumq; ab idolis expiarent, legitimasq; hostias immolarent. Qui dum cum tota multitudine ad Hierosolymam peruenisset, templum desertum inueniens, & incensas portas, & syluas in templo per longam solitudinem pullulasse, lugere cœpit cum proprijs socijs pro templi visione. Eligens autem quasdam milites, iussit eis expugnare eos qui arcem custodiebant: dum ipse templū à ruine fœditate purgaret. Quod diligenter emundans, introduxit noua vasa, candelabrum, & mensam & aram ex auro factam. Recomposuit autem & vela in ingressu, & ianuas ipsas construxit. Deponens quoque altare, de lapidibus nouis aliud ædificauit. Quinta vero & vigesima mensis kisleu quem Macedones Apellæon vocant, accenderunt lumina super candelabrum, & adoleuerunt, & holocausta in nouo altari obtulerunt. Hæc autem facta sunt post tres annos, eodem die quo mutata est eorum religio ad profanam idolorum consuetudinem. Nam templum destructū ab Antiocho, sic tribus annis permansit. Quinto enim anno & quadragesimo & cētesimo, hæc in templo facta sunt, quinto & vicesimo die Apellæi mensis olympiade centesima & quinquagesima tertia: renouatum vero est in eodem die, quinta & vicesima Apellęi mensis, octauo & quadragesimo & cētesimo anno: olym-

Victoria Iudæ

Alia uictoria Iudæ

Iudas occupat Hierosolymam

renouatio tēpli

piade centesima & quinquagesimaquarta. Desolatione vero templi contigit fieri secundum Danielis prædicationem, quam ante quadringentos & octo annos prædixerat: per quam significauit, quod Macedones illud destruerent. Celebrauit autem Iudas cum ciuibus suis pro renouatione templi sacrificia per dies octo, nullum genus deliciarum relinquens, sed pretiosissimis dapibus eos pascens. Deum autem laudibus & psalmis glorificabat, seseq; mutuo cantibus delectabát. Pro renouatione vero solennium, post multum tempus insperata religione receptorum, legem posuerunt, vt posteri per octo dies hanc renouationem templi celebrarent. Vnde & ab illo tempore hactenus hanc festiuitatem celebramus, vocantes eam Lumina, eo quod præter spem hoc nobis splendidum lumen colendæ religionis apparuit. Murum autem in circuitu ciuitatis cõstruxit, & aduersus incursiones hostiũ turres ædificauit altissimas, custodes in eis deputans: sed & Bethsuram nomine ciuitatem muniuit, quatenus pro castello ea aduersus necessitates hostium vteretur.

Festum Luminarium.

De bellis Iudæ contra Idumæos & Ammonitas. Cap. XI.

1. Machab. 5 d.

His ita factis, gentess finitimæ reparationem templi & fortitudinem Iudęorum grauiter ferebant. Quapropter insurgentes, multos Iudæorum per incursiones & insidias opprimebant. Aduersus quos frequenter bella Machabæus educens, ab incursionibus & à malis, quæ iudæis inferebant, eos arcere tentabat. Et super filios Esau idumæos adueniens per summitates, in ea multos eorũ incendit vicos murosq; prostrauit. Deinde contra Ammonitas perrexit, exercitum magnum habentes, quorum dux erat Timotheus. Subijciens autem & istos, Azotorum cepit ciuitatem: & vxores & filios eorum ducens captiuos & ciuitatem incendens reuersus est ad iudæam.

De bello iudæorum contra Tyrios & Timotheum. Cap. XII.

1. Machab. 5 e

AVdientes autem eum vicinæ gentes reuerti: congregantur in Galaaditidem contra iudęos sibi finitimos. Qui fugientes ad Dathemam castellum, transmiserunt ad Iudam, mádantes ei quod festinaret Timotheus capere locum in quo confugerant. Cumq; legerentur epistolę, à Galilæa quoq; alij nũcij superueneiunt, indicantes congregari eos qui in Ptolemaide, Tyro, & Sidone, & alijs erant ciuitatibus Galilææ. Ergo ex vtraq; parte hostibus nunciatis, cogitas Iudas quid deberet fieri, Simonem quidem fratrem præcepit tria milia electorum accipere, & in solatium Galilæorum exire: ipse vero cum Ionatha fratre suo, & octo milibus militũ exiens in Galaaditidem, reliquit super cęterũ exercitum Iosephũ Zachariæ & Azariam: præcipiens eis seruare diligenter iudæam, & cum nullo hostiũ bellum cõmittere, donec ipse reuerteretur. Igitur Simon perueniens ad Galilæam, & confligens cum inimicis in fugam eos conuertit, & vsq; ad portas Ptolemaidis persequens, occidit tria milia eorum, & spolia tollens peremptorum, & captiuos ab eis Iudæos, & sarcinulas eorum auferens, ad propria remeauit. Iudas vero Machabęus & frater eius Ionathas transeũtes Iordanem fluuium, & viam trium dierum ambulantes, Nabathęos cum pace occurrẽtes inueniunt. Quibus narrantes, quę in Galaaditide contigissent, & quod multi eorum tribularentur per castella & ciuitates Galaaditidis, suadentes ei properare contra alienigenas, vt possit à periculis Iudęos eruere, flexus reuertetur ad solitudinem: & irruens primum super habitantes Bethsuram, cepit eam, & omnem masculum ętate validum trucidauit, & ciuitatem incendit. Facta autem nocte, nec sic abstinuit. Sed profectus ad castellum in quo Timotheus Iudæos obsidebat, mane ad eum peruenit. Et inueniens iam ad muros accedẽtes aduersarios, & quosdam scalas vt ascenderent, alios machinamenta ferentes, iussit tubicinem signum dare. Adhortatusque milites pro fratribus & propinquis prono animo laborandum, & in partes diuidens exercitum, hostes à tergo inuadit. Sentientes autem hi qui cum Timotheo erant, quia Machabæus est., experti iam

Simon victor euadit

Iudæ victoria de Thimotheo

prius eum per bella virtutis & fœlicitatis, ad fugam conuersi sunt. Sequutus autem eos Iudas cum exercitu, interfecit octo milia eorum. Deuians autem ad Mellani ciuitatem alienigenarũ, cepit eam, & omnes masculos interfecit, ciuitatem vero ipsam succendit: exiensq; inde, Castomachi, & Bosor, ac multas ciuitates Galaaditidis euertit. Interiecto vero tempore, Timotheus maximum præparás exercitum, aliaq; præsidia colligens, & Arabas mercede conducens, venit trans Torrentem prope Rophon ciuitatem, exhortatusq; est milites dicens: Si pugnam cum Iudæis commiseritis, prono animo certate, neque torrente transeatis. Nam si trãsieritis, perditionem vobismet ipsis cognoscite imminere. Iudas autem Machabæus Timotheum præparatum ad pugnam audiens, cum vniuersis suis militibus festinabat ad bellum. Et transiens torrentem, irruit super inimicos, & quosdam eorum ocurrentes occidit: alijs autem timorem incutiens, arma sua proijcere coegit. Quorum quidam ad locum, qui dicitur Grana, fugientes, sperauerunt salutem. Iudas vero ciuitatẽ capiens, eos interfecit, & locum incendit, varia vsus specie ad hostium necem. Cumque hæc peregisset, colligẽs Iudęos qui in Galaaditide erant, cum vxoribus & filijs, & omni eorum supellectile, decreuit ad Iudæam reuerti. Cumq; venisset ad aliquam ciuitatem, quæ dicitur Enfron, in via positam, dum nec aliud iter pergere potuisset, nec reuerti vellet, misit ad ciues in Enfrõ, rogans eos quatenus licentiam darent ei per suam ciuitatẽ transire. Nam illi portas lapidibus obstruxerant, & exitus itineris occupauerant: quibus minime acquiescẽtibus, Iudas adhortatus suos circundedit obsidione ciuitatẽ. Quam vna die vel nocte expugnans cepit, & omne masculinum in ea occidit, incendens totam. Quo facto, per eam sibi viam aperuit. Tanta autem erat peremptorũ multitudo, vt etiam semper mortuos ambularent. Transeuntes vero Iordanem, venerunt ad magnum campum, cuius in prospectu iacet ciuitas Bethsamis, quæ Græce dicitur Scythopolis. Inde ad Iudæam perrexerunt, cantantes & laudantes, & solitos pro victorijs ludos agentes: vbi immolauerunt sacrificia, gratias agentes pro his quæ peregerunt, & pro salute exercitus. Nam nullus Iudæorum in his prælijs est defunctus. Iosephus vero Zachariæ & Azarias, quos præsides reliquerat Iudas, tempore quo Simõ in Galilæa Ptolemaidem expugnabat, cum & ipse Iudas cum fratre suo Ionatha in Galaaditide debellaret, audientes, vt & ipsi gloriam acquirerent ducum fortissimorum, omne sub se constitutum auxiliũ colligentes ad Iamniam venerunt, Gorgiæ duci Iamniæ occurrentes: prælioque facto, duo milia suorum militum amittentes, ad Iudæam fugerunt. Euenit vero eis hæc calamitas, eo quod non obedierunt præceptis Iudæ, dicentis vt contra neminem pugnam ante suum aduentum committerent. Nam super omnes alios bellicos tractatus in hoc mirandus extitit, quod Iosephi & Azariæ cladem futuram prædixerat, si transgrederentur eius præcepta. Iudas autem & frater eius pugnare contra Idumæos non cessabant, sed vndique eis imminebant. Et Chebron ciuitatem capientes, munimina eius deposuerunt. Et turres incendentes, deprędabãt terram omnem alienigenarum. Ad Marisan vero ciuitatem & Azotum venientes, tenuerunt eas: & multa spolia exinde ducentes, ad Iudæam reuersi sunt.

Aliá victoria

Bethsamis quæ & Scytopolis

Infelix pugna.

De causa mortis Antiochi. Cap. XIII.

EOdem tempore & rex Antiochus superiorem prouinciam percurrens, audiuit ciuitatem Persarum diuitijs excellentem Elimaidem nomine, præciosissimumq; templũ in ea Dianæ, & omni specie ornamentorum plenum: insuper & arma, & loricas, quas reliquisse audierat filium Philippi, regem Macedonum Alexandrum. Cõmotus ergo egreditur contra Elimaidam, & obsidebat eã. His vero qui in ea erant, minime territis impetu eius, neque obsessione, sed pertinaciter repugnantibus, spe deceptus discessit. Nam exeuntes à ciuitate, fugauerunt & persequebantur eũ vsq; ad Babyloniã. Vbi cum post multã suorum militum amissionẽ venisset, quidam ei nunciauit & ducum perditionem, quos pugnare contra

1. Machab. 6.

Anthiochus frustra obsidet elimaidem.

re contra Iudæos reliquerat, & creuisse fortitudinem Iudæorum. Super priorem itaque curam hoc crescente malo, incurrit in ægritudinem. Qua diu tenente, & crescenitbus passionibus, intellexitquod moreretur, conuocansq; amicos, morbum suum eis atrocem esse indicauit: confessus hæc ideo se pati, quod Iudæorum gentem affligens, templum expoliasset, deumq; contempsisset. Quo dicto, ilico expirauit. Vnde miror Polybium Megalopolitam, quod vir bonus existẽs, dicit ideo perisse Antiochum, quia voluit templum Dianæ in Persida deuastare. Nam qui nullatenus egit peccatum, sed tantum cogitauit, nullo reatu tenebatur. Si autem Polybio videtur ideò Antiochum vitá finisse, multo plus verisimile creditur propter templi Hierosolymitani excidium sacrilegum regem perisse. Sed ob hoc nõ resisto Megalopolitæ, cum nostra opinio vera videatur. Antiochus autem priusquam moreretur, cõuocans Philippum, vnum ex amicis suis, tutorem eum regni constituit, & dans ei diadema, & stolam & annulum, filio suo Antiocho iussit deportare, & censuit vt prouideret eius educationem, & custodiret eius imperium. Defunctus vero est Antiochus nono & quadragesimo & centesimo anno.

Moritur Antiochus

De pugna Eupatoris contra Iudam, Eleazari fortitudine, & incommodis Hierosolymæ. Cap. XIIII.

LYsias autem mortẽ eius nuncians multitudini, filium eius Antiochum, quẽ ipse nutriebat, regem constituit, vocás Eupatorem. Eodem tempore hi, qui erant in arce Hierosolymorum custodes Macedonum, & transfugæ Iudęorum, multa in iudęos aduersa fecerunt. Eos enim qui ascendebát in templum immolare, repente inuadentes, hostiliter opprimebant. Nam arcis culmen templi altitudinem superabat. His igitur accidentibus Iudas deuastare arcis custodiam deliberauit, & colligens omnem populum, arcem instátius obsidebat, anno principatus Seleuci centesimo & quinquagesimo. Construens igitur machinamenta & aggeres accumulans, arcem capere laborabat. Multi vero ex transfugis ea nocte egressi ad prouinciam, & aliquos similes & impios congregantes, ad Antiochum regem vsque venerunt: petentes non debere se despici, dum à cõtribulibus suis atrocia peterentur, quæ ideo sustinerent, quoniam religione sua relicta, patris eius imperijs obedissent, & nunc pericula sustinerent per Iudam & viros eius necnon & custodes à rege deputati, nisi aliquod ab eo præsidium mitteretur. Hæc audiens adulescens Antiochus, valde iratus est: & conuocans duces & amicos, præcepit colligendum exercitum, siue peregrina solatia. Congregatusq; est exercitus peditum quidem centum milia, equitum vero viginti milia, & elephantos ducentos & trigintaquinque. Producénsque exercitum, egressus est ab Antiochia cum Lysia, habente totius exercitus gubernationem: & perueniens ad Idumeam, exinde ad Bethsuram ascendit, ciuitatem nimis fortiter munitam. Sustinentibus vero Bethsuræis, & præparationem machinamentorum eius incendentibus, multum temporis in obsidione consumptum est. Iudas vero audiens regis aduentum, distitit quidem ab obsidione arcis. Occurrens autem regi, castrametatus est in augusto quodam loco, qui dicitur Bedoscaria, decem stadijs ab hostibus distante. Rex autem egressus à Bethsura, per angusta duxit exercitum ad castra Machabæi: factoque diluculo, milites ordinauit in acie. & elephantos quidem sequi seipsos inuicem fecit, propter locorum angustiam non eos valens in latitudinem collocare. in circuitu vero vniuscuiusque elephanti properabant pedestres quidem mille, equites vero quingenti. Gestabant autem elepháti turres excelsas, & arcarios in eis: reliquamq; virtutem ex vtroque latere mõtis fecit ascendere, amicos exercitui præponens: & iubens clangorem fieri ad hostes accessit, aureos enudans clypeos simul & æreos, vt nimium fulgorem suæ claritatis emitterent: montésque eis frementibus resultabant. Hæc Iudas inspiciens, territus non est, sed fortiter excipiens inimicos, ex eorum præcursoribus vsq; ad sexcentos occidit. Eleazarus autem frater eius, quem Mauronem vocabant, vidẽs sublimio

Antiochus contra Iudam

rem elephantum ornatum loricis esse regalibus,& putans in eo sedere regem,accessit ad eum omni virtute:& multos circa elephantē perimens,alios disperdens fugere compulit:& sub ventrem ingressus elephantis,eum percussit. Qui mortali plaga percussus, moriens cecidit, & Eleazarum suis compressum ponderibus interemit. Sic enim magnanimiter multos inimicorum disperdens, vita priuatus est. Iudas autem fortitudinem hostium contemplatus,discessit ad Hierosolymá, & obsidioni necessaria præparabat. Antiochus autem partem expeditionis in Bethsuram misit,vt eam deuastaret:cum reliqua autem multitudinis virtute ipse ad Hierosolymam profectus est. Bethsuritæ ergo territi fortitudine aduersariorum,& sua videntes nessaria defecisse,seipsos accepta fide tradiderunt. Antiochus autem capiens ciuitatem,omnes ciues nudatos eiecit, & suos ibi custodes reliquit. Multo vero tempore templum obsidens, in Hierosolymis sedebat, pertinaciter intus repugnátibus ciuibus. Nam ad singula quæ contra eos statuerat rex machinamenta,illi è contrario ad suam defensionem instrumenta bellica requirebant. Quibus & alimenta defecerunt,fructibus prioribus omnibus consumptis Et terra illo anno non erat culta,quia septimus annus instabat: in quo secũdum legalia instituta,relinquebatur vacua terra. Multi vero obsessorum refugiebát propter inopiæ necessitatem. Vnde relicti sunt in templo paucissimi. Et his quidem qui in templo obsidebantur, tales res accidebant. Lysias vero dux, & rex Antiochus,quum Philippus à Persida veniens nunciatus est eis, commendatum sibi præsumpsisse imperium,& rempublicam Antiochi sibi velle defendere: prætermittentes obsidionem, ire aduersus Philippum decreuerunt. Quod consilium nequaquam manifestum cæteris ducibus facere noluerunt, sed iussit rex Lysiam ducibus dicere diuturnam obsessionem nihil eis posse proficere:quando & locum aduersariorum constaret esse munitum,& sibi victualium necessitas irrogaretur & expediret pacem facere cum Iudæis, eosq; relinquere proprijs vti ceremonijs: vnde à nobis hactenus prohibiti, existere videntur aduersi. Hæc dicens, de Philippi tyrannide tacendum esse decreuit, ne exercitus sui dubia corda perciperet. Hæc Lysia dicente, exercitui & ducibus sententia placuit. Tunc mittens rex ad Iudam, pacem promisit obsessis, & patrijs legibus eos viuere pollicetur. Hi vero suscipientes verba, & confirmatis sacramentis & fide, exierunt à templo. Intrans vero Antiochus, & aspiciens munitum locum, impudenter sacramenta transgressus est,iussitque omnem exercitum in circuitu stantem deponere muros vsque ad solum. Postquam hæc fecit, reuersus est ad Antiochiam, ducens Oniam principem sacerdotum,qui & Menelaus dicebatur. Nam Lysias persuasit regi Menelaum occidere, si vellet Iudæos esse pacatos: dicens hunc fuisse initium malorum, qui flexit patrem suum cogere Iudæos religionem patriam relinquere. Mittens ergo rex Menelaum ad Berœam Syrię ciuitatem,interfecit eum, post decimum annum principatus sacerdotij eius : qui vt ipse principatum obtineret, impulit Iudæos transgredi leges. Princeps vero ordinatus est post Menelai interitum Alchimus,qui & Ioachim vocatus est. Rex autem Antiochus inueniens Philippum iam rebus imperantem,debellabat eum. Quem sub sua faciens potestate,occidit. Filius autem principis sacerdotum Oniæ, de quo prædiximus adhuc puerulus defuncto patre relictus, videns quod auunculum suum Menelaum rex interfecisset,& principatum sacerdotij Alchimo dedisset non existenti de genere sacerdotum,sed à Lysia flexus,vt transponeret honorem ab ea familia ad aliam domum,fugit ad Ptolemęum regem Ægypti,& honorem meruit ab ipso & vxore eius Cleopatra : locumque petijt in regione Heliopolitana, vbi simile Hierosolymorum ædificaret templum. De his quidem tempore oportuno exponemus.

Obsidio templi

De gestis Demetrij contra Iudam. Cap. XV.

EOdem tempore fugiens Demetrius Seleuci filius à Roma, & perueniens ad Tyrum, imposuit sibi diadema, & colligens quosdam mercede conductos *1.Machab. 7.*

B 3 satellites

satellites,ingressus est aulam,omnibus libenter eum suscipientibus. Comprehen dentes vero Antiochum regem cum Lysia, viuentes perducunt ad eum. Qui statim iubente Demetrio interempti sunt, cum regnasset Antiochus annis duobus, sicut iam & alibi demonstratum est. Conuersi autem ad eum multi Iudæorũ maligni vel transfugæ, cum quibus & Alchimus princeps sacerdotum, accusabant vniuersam gentem, & Iudam, & fratres eius,dicentes quod omnes amicos regis interfecissent,omnesq; eius fautores perdidissent, seipsos quoque à patria terra iactatos,extorres proprio solo factos: & rogabant etiam mitti aliquem ex Iudæis amicis eius,qui certius de facinoribus Iudæ renunciaret. Demetrius autem commotus,misit Bacchidem,amicum regis Antiochi Epiphanis,cui omnis Mesopotamia credita erat,dans ei exercitum, & principem sacerdotum Alchimum commendans, præcepitq; perimi Iudam, & eos qui cum illo erant. Egressus ergo de Antiochia Bacchides,peruenit ad Iudæam,direxitq; ad Iudam& fratres eius,de amicitia vel pace loquens, dolo volens illum capere. Ille vero minime credidit, videns cum tanta multitudine exercitus eum adesse,quanta ad bellum& non ad pacem venisset. Sed quidam ex populo anttēdentes quæ Bacchides concionabatur,& existimantes nihil se ab Alchimo sæuum pati consanguineo existente, ad eos transierunt,& sacramentum abvtrisque acceperunt,nihil pati,neque ipsi neque hi qui eiusdem fuerant voluntatis. Bacchides vero transgressus sacramētum, sexaginta ex eis interfecit,& alios qui ad eum transire cogitabant remorari fecit prioribus fidem non custodiens. Descendens autem ab Hierosolymis,cum advillam quę dicitur Birzito venisset,multos cepit trásfugas,& aliquos populi. Quos omnes occidens,denunciauit prouincialibus cunctis vt Ioachim obedirent. Cui aliquã militum partem relinquēs ad prouinciam custodiendam,ad regem Demetrium Antiochiam reuersus est. Ioachim vero principatum suum confirmare volens,& credens,quod si fidem prępararet multitudini,tutiorem sibi magistratum acquireret,omnes seducebat verbis: & ad libitum vnicuique loquens,nimis velociter manu valida transfugarum circumseptus est. Cum quibus ministris circuibat prouinciam,& quotquot in ea Iudæos non consentientes sibi inuenisset,interficiebat. Videns autem Iudas Ioachim magnum fieri, multosq; interfecisse viros bonos & venerabiles,ipse quoque circumiēs prouinciam,occidebat partium eius fautores. Quod cum vidisset Ioachim, & intellexisset minime se contra Iudam valere,ad auxilia regis Demetrij conuertitur. Veniens igitur ad Antiochiam ciuitatem Iudam accusabat,quasi multa ab eo mala perpessus,& ampliora toleraturus,nisi citius vindicaretur.

Quomodo Nicanor aduersus Iudam destinatus perijt C. VXI.

TVnc Demetrius hoc & suis rebus noxium putans esse si negligeret tanta Iudæ facinora,Nicanorem fidelissimum amicum cum exercitu destinauit,qui cum eo à Romana ciuitate fugerat: præcipiens ei, nullatenus genti parcere Iudęorum. Nicanor vero perueniens ad Hierosolymam,pugnare aduersus Iudã minime decreuit. Dolo autem opprimere eum cupiēs,mittit ei verba pacifica,dicens nulla necessitate pugnãdi se venisse,sed sacramentum præstare,quod nihil sæuissimum à rege pateretur. Hæc dicente Nicanore,Iudas & fratres eius flexi, nullamq; fraudem suspicati, data fide suscipiunt Nicanorem cum exercitu. Qui salutans Iudam,dum sermocinarētur dedit signum proprijs militibus, quatenus Iudam comprehenderent. Qui cum insidias intellexisset,exiliuit & ad suos confugit. Patefacta vero voluntate sua, & apertis insidijs, bellare Nicanor contra Iudam decreuit,& pugnam præparans conflixit cum eo in vico Capharsamala. Quem victum compulit ad arcem Hierosolymorum confugere. Cui descendenti ab arce ad templum, occurrentes aliqui sacerdotum & seniorum salutabant eum: & immolationes ostendebant,quas pro rege deo se offerre dicebant. At ille interminatus est eis templum deponere, nisi redeunti sibi traderent Iudam. Et hæc quidem interminatus,exijt ab Hierosolymis. Sacerdotes autem propter dictorum

ctorum eius mœrorem, in lachrymas proruperunt, & deo supplicabant, eos ab interminatis periculis liberaret. Cumq; Nicanor ab Hierosolymis egressus, in aliquo vico, qui Bethorō dicitur, peruenisset, ibi castra constituit: vbi & alia prę sidia de Syria destinata suscepit. Iudas autem in Adasis altero vico, stadijs distante triginta à Bethoro castrametatus est, mille tantum socios habens: hortatusq; ne pertimescerent multitudinem aduersariorum, sed qui sint, & de quibus pręmijs pericula paterentur, cogitantes, vnanimiter hostes inuaderent, procedit in pugnā: & cōmittens fortissimum prælium cum Nicanore, aduersarios valde contriuit. Deinde ipse Nicanor dum atrociter decertaret occisus est. Quo cadente, ducem perdens exercitus terga conuertit ad fugam. Quos persequens Iudas interficiebat, & sono turbarum in circuitu positis significabat, quod hostes pręlio superari discederent. Qui audientes, armati exibant, & fugientibus occurrentes occidebant eos. Ex quo pręlio nullus euasit, dum nouem milium numerus extitisset. Quę victoria contigit quartadecima die mensis, qui dicitur apud Iudęos Adar, apud Macedones Distrus. Hanc celebrant per omnem annum, festum colentes diem, Et ex illo quidem tempore breui spatio gens Iudęorum ab illis calamitatibus requieuit: sed postea ad certamina rursus & pericula redierunt. Principem autem sacerdotum Ioachim volentem deponere murum sanctuarij veterem, & constructum ab antiquis prophetis, plaga quędam dei repentina percussit, ex qua mutus in terram cecidit, & tortus per multos dies detestabiliter expirauit, principatum sacerdotij tenens annis quatuor. Quo defuncto, sacerdotium populus Iudæ contradidit.

Iudas auxilia Romanorum implorat. Cap. XVII

QVi audiens virtutē Romanorū, quod expugnassent Gallias, & Hispaniā, & Carthaginem Africæ, necnon & Grę̨ciam subegissent, & regem Perseū, & Philippum, & magnum Antiochum, deliberauit cum eis amicitias copulare, mittens Roman amicos suos, Eupolemium filium Ioannis, & Iasonē Eleazari: rogabatq; per eos, Romanos auxiliatores sibi & amicos esse, & Demetrio scribere, quatenus non confligeret cum Iudęis. Cumq; venissent Roman legati Iudæ, senatus eos libenter excepit, & ea quę petierunt celeriter annuit. Faciens que ob hoc se natusconsultum, exemplum quidem ad Iudæam transmisit, ipsum aūt tabulis æreis scriptum in Capitolio collocauit. Erat autem huiusmodi senatusconsultum, de auxilijs & de fide circa gentem Iudæorum: Neminem subiectorum Romanis, bellare contra gentem permittimus Iudęorum, nec alicui bellanti pręebendum censemus triticum, aut naues, aut pecunias: & si quis contra iudęos putauerit esse bellandum, sciat eis nos auxilia pręstaturos: & rursus si Romanorum quilibet inuaserit terram, iudęos eis modis omnibus obstaturos. Et si quid de hoc pacto gens Iudeorum voluerit vel addere vel auferre, communi sententia populi Romani faciendum esse conuenit. Scriptum est autem hoc senatusconsultum per Eupolemium Ioannis filium, & iasonem Eleazari, sub principe sacerdotū iuda, duce Simone fratre ipsius. Hæc quidem prima inter Romanos & iudæos amicitia cognoscitur contigisse. 1. Mach. 8

De pugna iudę cum Bacchide, in qua & occubuit Cap. XVIII

DEmetrius aūt nunciata sibi morte Nicanoris, & perditione militię, rursus ad iudeā Bacchidem cum exercitu destinauit. Qui ab Antiochia egressus, peruenit ad iudęam, & in Arbellis ciuitate Galilææ castra cōstituit, & eos qui in speluncis habitabant, cū multi ad eas confugissent, captos suis partib9 aggregauit: exindeq; mouēs, ad hierosolymā properabat. Qui audiēs iudā in aliqua villa, nomine Birziton, castra locantē, contra eum alacriter festinabat cū peditū vigintimilibus, & equitum duobus milibus. Iudæ vero fuerunt omnes duo milia. Qui multitudinem Bacchidis timentes, tētoria relinquentes, fugerūt omnes 1. Mach. 9

præter octingentos. Iudas vero proprijs militibus destitutus, & hostibus imminentibus nec tempus habens congregandi exercitum, non dubitabat cum octingentis pugnam contra Bacchidem cōmittere, hortatusq; suos vt hostes inuaderent, & pugnam viriliter sustinerent: cum illi dixissent, se non esse ad tantá magnitudinem exercitus idoneos, & suaderent nunc quidem discedere, & à periculis liberari, postea vero inimicis, collectis viribus, obuiare: non hoc, inquit, videat solis aspectus vt terga mea hostibus nudem: sed licet omnimodo immineat perire pugnantem, fortiter stabo, omnia viriliter perferens futura pericula. Bacchides vero producens de castris exercitum, ad prælium parabatur: & equites in vtroque cornu disponens, leuiores autem & arcarios ante omnem aciem, ipse in dextro cornu constitit. Qui cum sic aciem ordinasset, iussit tubicinem signum dare. Hoc idem faciens & Iudas, committit cum hostibus pugnam, & constanter ambobus certantibus, prçlium vsque ad occasum solis extensum est. Videns autem Bacchidem Iudas cum electis suis in dextro cornu ordinatum, congregans animosiores viros, inuadit illam partem exercitus, & confligens ibi ordinem eorum disrupit, & medios ad fugam conuertit, sequutus eos vsque Gazara. Videntes ergo fugam dextrç partis, qui in sinistro cornu erant, circunuenerunt, & Iudam sequentes in medio eum obsederunt. Qui fugere minime valens, circumseptus ab hostibus, stans pugnabat cum suis: multosq; interficiens aduersariorum, percussus interijt. Iuda vero interfecto, socij eius tali duce priuati tergaverterūt. Cuius corpus ab hostibus sub pacto Simon & Ionathas fratres eius redimentes, perduxerunt ad Modin oppidū, vbi & pater eorum sepultus erat lugente eū per multos dies populo Hebrçorum, & honorante secundum communem & legitimam consuetudinē. Finis quidem talis Iudam inuenit, virum fortem & magnū, & bellicosum, & mandatorum patris sui memorem, & omnia pro libertate ciuiū & facere & pati paratum. Tali ergo virtute plenus, magnam sibi gloriam & monumenta seruauit, liberans gentem à Macedonum seruitute. Qui cum principatum sacerdotij tribus annis habuisset, hoc ordine defunctus est.

Audax Iudæ facinus

Iudas interiit

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATIS IVDAICAE LIBER DECIMVSTERTIVS.

De bellis Ionathæ & Bacchidis post occisum Ioannem. Caput I

1 Mach. 9

QVIBVS modis gens Iudæorum, Macedonibus in seruitute eam tenentibus, libertatem recepit, & per quot & quanta certamina dux eorū Iudas transiens defunctus est, pro ipsis bellans, in volumine anteriore monstrauimus. Post interitum vero iudæ iterum quicunq; erát impij, & transgressores patrię legis, venerunt contra iudęos, & vndiq; eos pessime vastabant. Adiuuabat etiam horum malitiam & fames, quç tunc prouinciam omnē occupauit, vt multi propter inopiam necessariorum nō tolerantes ambas calamitates, famis & inimicorum, transfugerent ad Macedones. Bacchides autem iudæis, qui patria reliquerant solennia, & communem vitam elegerant, congregatis eis custodiam prouinciç tradidit. Qui tenentes amicos Iudæ Bacchidi prodebát, quos torquens crudeliter occidebat. Tantis ergo iudęis calamitatibus oppressis reliqui ex amicis iudæ videntes gentem miserabiliter pereuntē, adeuntes fratrem eius Ionathan, rogabant eum, vt imitaretur fratrē suum

suum,& illius erga suam gentem prouidentiam adhiberet hortabantur,& ne despiceret populum sine detensore pereuntem. Ionatha vero promittente paratū se esse mori pro cunctis,& credentes eum suo fratri parem existere, ducem Iudęorum ordinauerunt. Quod Bacchides audiens,& timens ne regi vel Macedonibus pericula cōcitaret Ionathas,sicut olim iudas,dolo eum interficere statuit. Cuius voluntas non latuit ionathan,neq; fratrem eius Simonem. Qui colligentes socios omnes ad deserta confugerunt:& veniētes super aquam quę dicitur lacus Asphar ibidem commorabatur. Bacchides autem sentiens eos discessisse, & in illo loco conuersari,contra eos cum omni sua virtute progressus est, & trans Iordanē castra ponens refouebat exercitum. Ionathas cognoscens Bacchidem contra se venisse,mittit fratrem suum Ioannem qui Gaddis dicebatur,ad Nabathęos Arabas,vt apud ipsos deponerent suppellectilem,vsquequo pugnarēt cōtra Bacchidem:erant enim amici. Ioannem ergo euntem ad Nabathæos, insidijs collocatis in Medaba ciuitate,filij Amarei capiunt vnà cum suis:& rapientes omnia quę portabant,occidunt Ioānem & omnes socios eius. Vindictam vero,quam per hoc receperunt à fratribus eius,postea demonstrabo. Bacchides autem cognoscens Ionathan in nemoribus Iordanis castra posuisse,obseruans sabbatorum diem contra eum venit tanquam non in ea pugnaturum propter legē. Ille vero socios hortatus,& animę eos pati pericula dicens,in medio comprehēsos fluuij & hostium, & viam qua fugerent non habentes, dum hostes ante faciem,fluuius à tergo prohiberent:orans autem ad deum vt victoriam sibi pręstaret,committit pugnam cum hostibus. Quorum multos occidens,cum videret temerariū se Bacchidem appetentem,dextramque ad feriendum extendentē, prę uidens plagamq; deuitans,cum socijs in fluuium exiliuit,& pernatans trans iordanem,periculum mortis euasit. Nam Bacchides fluuio relicto, ad Hierosolymorum arcem discessit,vsque ad duo milia suorum amittens. Qui etiam multas iudææ ciuitates capiens,muniuit Hiericho, & Amathuntem, & Bethoron, & Bethullam,& Thamnam,& Pharathonem, & Oconam, & Gazara: & turres in vnaquaque ciuitate constituens,& muros circundans eis validos, & magnitudine præcellentes,custodiam in eis statuit,vt exinde iudęos affligeret. Arcem vero Hierosolymorum cautius muniuit,& tollens filios nobilium iudęorum,obsides in arce conclusit. Eodem tempore veniens quidam ad ionathan & fratrem eius Simonem,nunciauit filios Amarei celebrare nuptias, & nouam nuptam nobilem duci à Medaba ciuitate,& Arabas cum pompa munificentissima:ionathas tunc & Simon tempus putantes prosperum sibi ad fratris ioannis apparuisse vindictam,cum multa potentia sociorum egrediuntur ad Medaba,& inimicos inter montes insidijs collocatis præstolabantur. Vt aūt virginem viderunt & sponsum,& multitudinem amicorum cum eis sicut in nuptijs,exiliētes ab insidiis omnes occiderūt,& ornatum cum omni pręda tollentes reuersi sunt, pœnā pro fratre ioanne à filiis Amarei talem exigentes. Nam ipsi cum sequentib9 amicis & vxoribus vel filiis,numero quadringeti perempti sunt. Simon itaq; & ionathas ad orā iordanis reuersi,ibidem permanebant. Bacchides autem omnem iudęam muniens,ad regem reuersus est. Iudęi vero duobus annis à bellorū tumultu requieuerunt. Tunc transfugæ vel impii,videntes ionathan cum suis multā licentiam habere libertatis,direxerunt ad regem Demetrium,petentes mitti Bacchidē vt ionathā debellaret:quod facilius euenire pollicebātur,si vna nocte inopinabiliter eū inuaderet. A rege ergo Bacchides destinatus,perueniens ad iudęam omnibus scripsit amicis & iudæis auxiliari sibi, quatenus ionathan comprehenderēt. Festinantibus autem eis,& nōvalentibus ionathan tenere,quia nimis se caute tractabat,Bacchides ira commotus,trāsfugarum primos quinquaginta qui sibi & regi mētiti sunt,occidit. Ionathas vero cū fratre vel sociis ad Bethalagam villam timens Bacchidem abscessit:ædificāsq; turres,& muro circūdās, habebat eam valde munitam. Quod audiens Bacchides,milites suos cum iudęorū

auxiliaroribus

Ioannes occiditur

Ionathas vlciscitur fratrem in nuptiis

Bacchides Ionathā obsidet

auxiliatoribus perducens contra Ionathan peruenit,& ad eius munimina accedēs,per dies multos obsidebat eum. Qui obsidioni fortiter resistēs, Simonem quidem fratrem suum expugnaturum Bacchidem in ciuitate dimisit: ipse vero furtim egreditur in prouinciam,& congregans manum multam, nocte Bacchidis inuadit exercitum:& multos occidens,Simonem fratrem fecit aduentum suū cognoscere. Qui sentiens hostes interimi,egreditur:& Macedonum machinamenta obsidioni præparata,suppositis flammis incendit,& multos eorum viriliter interfecit. Videns autem Bacchides ab inimicis se circumseptum,alios quidem ante se,alios autem retro conspiciens,turbatus hęc insperate sibi euenisse,in trásfugas tanquam in deceptores suum furorem conuertit: volebatq́;,si posset, obsidione soluta sine dedecore ad propria remeare. Cuius voluntatem cognoscens Ionathas,legatum ad eum pro amicitijs destinauit,quatenus redderent inuicem sibi quos ceperant vtrique captiuos. Putans autem hác honestiorem Bacchides discessionem,paciscitur cū Ionatha,& iurauerunt vtrique vt nūquam cōtra se arma presumerent:& captiuos dantes & recipientes in Antiochiam Bacchides recessit. Qui post hanc discessionem,nequaquá ad Iudęam deinceps peruenit Ionathas vero hanc libertatem acquirens,in Machma ciuitate,populorū negotia disponebat:& maleuolis vel impijs cruciatis,Iudęorum gentem purgabat.

De amicitia Ionathæ cum Demetrio & transfugis Iudęis. Cap. II

1. Mach. 11 ANno vero sexagesimo & centesimo, Epiphanem Antiochi filium contigit Syriam ascendere,& Ptolemaidam capere ciuitatem per proditionem militum intus cōmorantium. Erant enim ingrati circa Demetrium propter superbiam suam: quia dum se clausisset in quadam turri regali,quam non lōge ab Antiochia construxerat,à nemine videbatur,sed & rempublica vt desidiosus negligebat. Vnde ei odium à subiectis exortum est, sicut iam alibi demonstrauimus. Igitur in Ptolemaidem Alexandrum Demetrius audiens peruenisse, omnem cōtra eum produxit exercitum. Direxit autem & ad Ionatham legatos pro auxilijs,nam præuenire Alexandrum statuit,veritus ne ille prius auxilium eius postularet,aut Ionathas memor malorum se cum inimicis coniungeret. Denunciauit ergo eum multitudinem congregare,obsidesque Iudæorum recipere, quos Bacchides in arce Hierosolymorum concluserat. Talibus inter hęc à Demetrio Ionathas ad se nuncijs venientibus,ad Hierosolymam peruenit:& epistolas regis,audiente populo vel arcis custodibus hilaris intimauit: Quibus relectis,trásfugæ vel impij trepidauerunt,pręcipiente rege,quatenus Ionathas exercitū congregaret & obsides reciperet. Quos cum accepisset,vnumquenque suis parentibus reddidit. Et quidem Ionathas in Hierosolymis mansionem faciebat, renouans ciuitatem suaque voluntate singula construens,& ædificans muros ciuitatis lapidibus quadratis,vt forent aduersus hostes munitissimi. Quę videntes custodes muniminum in Iudęa,relinquētes ea omnes ad Antiochiá fugerunt, pręter illos qui in Bethsura ciuitate & in arce Hierosolymorum erant, quorum plurima pars impiorum & transfugarum fuit Iudæorum. Quapropter castra non reliquerunt.

De sacerdotio Ionathæ & occiso Demetrio Cap. III

1. Mach. 10 COgnoscēs aūt Alexander promissiones, quas Demetrius fecerat ionathæ, & fortitudinē eius,& quanta disposuerat bellans contra Macedones,& iterum qualia ipse pertulerat à Demetrio & Bacchide duce demetrij,& meliꝰ nihil inuenire quàm ionathæ pręsidium,ad amicos dicebat: in pręsenti tempore ionathas contra hostes fortis existit,& odium habet propriū in Demetriū à quo multa mala perpessus est: igitur si videtur,amicū eū facere constra demetriū nūc debemus: non alias vtilius est rogare eum ad auxilium cōferendū. Cumq́; ei & amicis placuisset,trásmisit ad ionathan,scribens talem epistolá: Rex Alexander ionathę fratri salutem. Fortitudinem quidem & fidem tuam iá dudum audiuimus. Et ideo transmisimus ad te pro auxilijs,& ordinamus te hodie principē sacerdotum

tum Iudæorum, & amicum nostrum vocari præcepimus. Idciro etiam destinaui tibi pro munere purpuream stolam, & auream coronam, & peto honoratū te à nobis similem erga nos fieri. Suscipiens epistolam Ionathas, induitur quidem sacerdotali stola, celebratione tabernaculorum instáte, post quartum annum mortis Iudæ fratris sui. Nam neque per ipsum tempus princeps sacerdotum aliquis constitutus est. Collegit vero & multum exercitum, & armatorum copiam quam ipse construxerat. Quod factuum vt peruenit ad Demetrium, nimis eum multumq; contristauit, suamq; cœpit accusare tarditatem, quod non ante Alexandrum esset ipse demeritus Ionathan. Veruntamen nec sic distulit scribere ad ionathan, & ad populum eius. Cuius exemplar taliter existebat: Rex Demetrius ionathæ gentiq; iudæorum salutem. Quoniam nostram seruastis amicitiam, tentátibusq; vos inimicis non consensistis: hanc quidem vestram laudo fidem, & in his vos permanere quæsumus: recipientes à nobis vicem vel gratiam, per quam mereamini vectigalium vestrorum reuelationem. Et quicquid prædecessoribus meis regibus vel mihi hactenus præbebatis, omnia noueritis nostra vobis largitate cōcessa. Super hec etiam precium salis vobis, & coronarum, quas nobis offerebatis, vel quod pro tertia parte frugum, & medietate fructus lignorum, quod parti meæ cōpetebat, vobis ab hodierno die remitto. Sed & censum singulorum habitantium in Iudæa, quod nostro ærario proficiebat: Necnon & triū finitimarum vobis prouinciarum, Samariæ, & Galilææ, & trans iordanem, vniuersa concedo, à nunc per omnia tempora. Ciuitatemq; Hierosolymorum sacram & inuiolabilem priuilegia sua possidere, liberamq; cum suis confinibus à decima parte vectigalium esse præcipio. Arcem autem committo sacerdoti vestro Ionathæ, vt quos ipse probauerit fideles amicos, custodes in eam deputet nobis seruandam. Captiuosq; Iudæorum & seruientes apud nos, liberos eos esse concedo. Nec post hanc sanctionem Iudæorum iumenta violentijs angariarum subiaceant. Sabbatū autem vel omnes dies festos & tres ante eos dies sine vectigalibus esse denūcio. Eodem modo iudæos nostram terram habitantes, liberos ac sine læsione dimitto. Licentiā que mihi militare volentibus vsque ad triginta milia præstamus, eadem quibus & meus vtitur exercitus, vbicunq; ierint accepturis. Ordinabo vero quosdam eorum in castris, quosdam mei custodes corporis & duces in aula mea constituam. Præcipio vero meis, vestris vti legibus, easq; custodire, & tribubus propositis in iudæa legibus obedire. Principemq; sacerdotū diligentiā habere volo, ne quis iudæorū aliud templum præter Hierosolymitanū solum veneretur. Præbeo etiā ad sumptus immolationū per singulos annos, centumquinquaginta milia dragmas quæq; superfuerint pecuniæ, vestras esse volo. Decem milia aūt dragmas, quas reges à templo accipiunt, vobis cedo: quia sacerdotibus templo ministrantibus cōpetunt. Quicūq; aūt ad templū Hierosolymorum vel intra fines eius cōfugerint, debitores regaliū pecuniarū, siue qualibet causa faciente, licentiam eis indemnitatis concedo, saluasq; eorū esse possessiones. Renouari vero templum impendijs ex meo factis, murosq; ciuitatis spondeo fabricari, turresq; altas cōstruere. Et quicquid ad munimen vestrū necesse fuerit, meis stipendijs restaurare polliceor. Tātū vt quas cœpistis amicitias nobiscū & fœdus, sine simulatione seruetis. Hæc quidē promittens & blandiens Demetrius iudæis, scripsit. Rex vero Alexander magnū colligens conductū exercitum, & milites qui de Syria transierūt ad eū, cōtra Demetriū duxit: pugnaq; cōmissa, cornu sinistro Demetrij aduersarij sunt fugati, & persecutione diutina multi eorum occisi sunt, castraq; direpta: dextrum aūt cornu, in quo Demetrius præliabatur, deuictū est. & alij quidem omnes recesserunt. Demetrius aūt fortiter pugnans, non paucos hostiū prostrauit. Cumq; fugans alios equus eius cœni barathro inhæsisset, minime fugere valens, occiditur. Nam videntes hostes quid ei contigisset, reuersi circundederunt eum: & omnibus in eū iacula destinātibus, cum ille pedestris fortiter resisteret, postea multis perfossus

Epistola Demetrii

Demetrius occiditur

fossus vulneribus, nec valens sustentare, collapsus est. Demetrij quidem talis extitit finis, qui regnum per vndecim annos rexit, sicut & alibi demōstrauimus.

De templo dei ab Onia in Ægypto ædificato Caput IIII

ONiæ vero principis sacerdotum filius, eodem nomine quo pater nuncupatus, quem Alexādriam fugisse ad Ptolemęum regem cognomine Philometorem diximus, videns Iudæam à regibus Macedonum mala pati, volésq; memoriam & gloriam æternam sui relinquere, ad Ptolemæū regem & reginam Cleopatriam transmisit, petēs licentiam, quatenus templum ædificaret in Ægypto simile Hierosolymorum, leuitasq; vel sacerdotes de genere suo constitueret, quod desiderabat, confidens in prophetia Esaiæ, qui ante sexcentos annos prędixerat, quod oporteret in Ægypto templum ædificari maximo deo per virum Iudęum. Idcirco elatus Onias, Ptolemæo vel Cleopatræ huiusmodi destinauit epistolam: Multa vel maxima vobis bellorum conficiens opera, & cum dei auxilio perueniens ad humilem Syriam, & Phœnicem, & in Leonum ciuitatem Heliopolim, perq; alia loca multa veniens, præter constitutiones Iudęos templa construxisse reperi, quapropter & perfidos extitisse, quod etiam Ægyptijs accidit, propter templorum multitudinem variamq; religionem. Opportunum autem inueni locum, qui dicitur agrestis Bibaste castrum plenum varia materia, vel sacris animalibus: & peto concedendum mihi eum dominio segregatum, quatenus purgare templum ibi dirutum, & ædificare maximo deo possim, mensura eadem & simili qua Hierosolymorum, pro te tuaq; coniuge vel filijs: quatenus habeant Ægyptum habitantes Iudæi, quò cōuenientes secundum concordiam quam ad inuicem habent, possint tuis vtilitatibus ministrare. Nam & Esaias propheta prædixerat esse in Ægypto domino deo sacrarium: multaq; talia de ipso prædicauit. Hęc quidem Onias regi Ptolemæo scripta transmisit. Considerent tamen aliqui pietatem eius, & Cleopatræ suæ sororis & cōiugis, ex epistola quam scripserunt. Nam peccatum & legis transgresionem super caput Oniæ posuerunt, rescribentes hæc: Rex Ptolemęus & regina Cleopatra Onię salutē. Legimus tuā petitionem, in qua suggerebas, permitti tibi in Leonum ciuitate templum Heliopolitanum dirutum purgare, quod appellatur agrestis Bibaste. Quapropter miramur si deo gratum sit tēplum, quod ædificaturus sis in tam luxurioso loco, plenoq; sacris animalibus. Sed quoniam dixisti prophetam Esaiam iam dudum hoc prędixisse, cōcedimus tibi, si contra legem vestram non est, vt nihil nos in deum peccasse videamur. Accipiens igitur locum Onias, ædificauit templum, aramq; deo similem Hierosolymorum, minus tamen & pauperrimum. Mensuram vero eius & vasa minime visum est mihi nūc describere. Nam in septimo libro Iudaicæ antiquitatis inserta sunt. Inuenit enim & Onias quosdam sui similes Iudęos sacerdotes & Leuitas, ibi religionem colentes. Sed de hoc templo late narrauimus. In Alexandria vero Iudæos & Samaritas, qui templum temporibus Alexandri Macedonis super Garizim montem construxerunt, contigit contra se seditionem excitare, & propter templa coram ipso Ptolemæo certare: Iudæis: quidem dicentibus, secundum legem Mosi templum se in Hierosolymis construxisse: Samaritanis autē in Garizim: & supplicauerunt vt cum amicis rex considerarет, audiens de his altercationem, victosq; morte mulctaret. cūq; pro Samaritis Sabbęus & Theodosius intimassent, pro Iudæis vero & Hierosolymitis Andronicus Messalanus, iurauerunt per deum coram rege secūdum leges dicta sua probare: petiueruntq; Ptolemeum, quatenus iurisiurandi transgressorem perimerēt. Rex vero multos secum amicos in conciliū congregans, sedit partes audire, Tūc Iudęi Alexandriæ cōstituti, nimis timebāt de viris qui pro templi Hierosolymitani parte differebant: nam atrociter ferebāt, si hoc tam antiquum & nobile per vniuersum mūdum templum solueretur. Cumq; Sabbæus & Theodosius concessissent, vt primus Andronicus verba faceret, idem Andronicus approbationem facere suam cœpit ex lege, vel prędecessoribus principum sacerdotum, quis ex

Iudæorum & Samaritarum disceptatio

quo

quo genere honorem sacerdotij de patre suscepisset, & quomodo omnes Asiæ reges templum varijs oblationibus & clarissimis donis honorauerũt: de Garizi vero templo neminem sermonem fecisse. Quę dicens Andronicus, & his multa similia, regem flexit sententiam pronunciare decernentem, templum Hierosolymitarum secundum leges Mosi fabricatum fuisse: Sabbæum autem & Theodosium interficiendos. Hæc sunt quę contigerunt Iudæis in Alexandria temporibus Ptolemæi Philometoris.

De amicitia Alexandri cum Ionatha inita, & nuptijs Cleopatrę. C. V

ITaque Demetrio in pugna perempto, sicut superius indicauimus, Alexander accipiens regnum Syriæ, scripsit Ptolemæo, vt acciperet matrimonio suo filiam eius Cleopatrã: iustumq; hoc dicebat esse, cum paternum obtinuisset principatum, & per dei prouidentiam in eo perductus fuisset post perditionem Demetrij. Sed etiam per alia multa dignum se eius familiaritate, vel cognatione dicebat. Ptolemæus vero libenter sponsalia accipiens, rescripsit dicens, gauisum se esse quod paternum suscepisset principatum, daturumq; ei suam filiam promisit, & ocurrere iussit eum ad Ptolemaidem, quatenus ei filiam suam iure traderet nuptiali. Tunc ipse, puellam ad Ptolemaidem ab Ægypto producendam, ibiq; coniungendam esse constituit. Ptolemæus quidem hæc scribens, propere ad Ptolemaidem peruenit, filiam Cleopatram secum adducens: vbi secũdum constitutũ, Alexandrum reperit, filiamq; suam ei coniunxit, dotem argento vel auro secundum regiam qualitatem complens. Cumq; nuptiæ celebrarentur, scribens Alexander Ionathæ principi sacerdotum, iussit eum ad Ptolemaidem festinare. Qui perueniẽs ad reges, munificenter eis offerens dona, dato apud eos honore potiebatur. Tunc Alexãder cõpulit eum propria veste exutum purpura indui, simulq; super tribunal secum sedere: iussitq; duces cum eo procedere, perq; mediam ciuitatem clamare, nemini contra eum quicquam dicere, vel causas licere contexere. Quod cum duces fecissent, regis erga Ionathan videntes honorem hi qui parati fuerant eum accusare, simul cum inimicis eius profugerũt, veriti ne quid pessimum paterentur. Tanto vero studio rex Alexander ionathan dilexit, vt primum eum suorum describeret amicorum.

1. Mach. 10

Ionathas induitur purpura

De bello Ionathæ cum Ioppensibus & victoria reliquarum vrbiũ C. VI

CEntesimo vero & sexagesimoquinto anno Demetri9 Demetrij filius, cũ multis conductis quos ei Lasthenes Cretensis pręstiterat, à Creta ad Ciliciam nauigauit. Quod Alexãder audiens, in pauore turbaq; constitutus, continuo de Phœnicia ad Antiochiam festinauit: vt prius quàm huc perueniret Demetrius, eam tute disponeret. Reliquit vero humilis Syriæ ducem Apollonium, cognomine Titum, qui cum multo exercitu profectus ad Iamniam, ionathæ principi sacerdotum mandauit, dicens: iniustum esse eum solum cum licentia vel potestate viuere, non obedientem regi: Sibiq; dicebat hoc magnum obprobriũ ab omnibus inferri, quod eum non regi subigeret. Non ergo te, inquit, in montibus obscõdas, arbitratus fortitudinem te habere, sed si confidis tuæ virtuti descende, quatenus per camptum nostri milites confligant, & fortissimi belli euentus demõstret victoriam. Scito tamen optimos a bvnaquaq; ciuitate mihi commilitones iũctos qui semper tuos proauos euicerunt. Contra nos autem in tali terra certãdum est, vbi non lapidibus sed armis decet fortissime pręliari, ne sit tibi locus quò valeas deuictus effugere. His incitatus ionathas, decem milia militum eligens, ab Hierosolymis egreditur cum fratre Simone: perueniensq; ad Ioppen, castra foras ciuitatem disposuit. Nã Ioppenses portas concluserant, intus habentes custodias ab Appollonio constitutas. Cumq; ionathas obsidere eos parasset, timentes ne suam ciuitatem deuastaret, portas aperiunt. Appollonius vero captam audiens Ioppen à ionatha, tria milia equitũ sumens, & octo milia peditum, ad Azotum peruenit, & exinde tacite paulatimq; viam sibi perfecit. Cũ ergo venisset in Ioppen, tanquã recedens ionathan trahit ad cãpũ, confidẽs in equitibus, & spem in

1. mach. 1

Ionathas capit Ioppen

eis habens suæ victoriæ. Cumq; processisset Ionathas, persequebatur vsque ad Azotum Appollonium: qui cum ad campũ vidisset hostem venisse, conuersus pugnã cum eo cõmisit. Mille nanque equites Appolonius ad insidias in aliquo torrente dispofuerat, qui à retro inimicis insisterent. Quod sentiẽs Ionathas, non est turbatus: sed ordinans in quadro exercitum, vt per ambas partes inimicos exciperent, hortatus est, vt fortiter ante vel retro pugnantibus vbique resisterẽt. Prælio vero vsque ad vesperá procedente, dans fratri Simoni partem exercitus, iussit eum aduersariorum aciem inuadere, suisq; præcepit, testudine facta sagittas equitũ excipere. Qui cum præcepta fecissent, nihil lædebantur, quáuis hostes super eos frequentia tela vibrarent, vsquequo suas euacuassent pharetras. Nam sagittæ corpora clypeis septa, minime contingebant, cũ cõstipatione testudinis tela venictia refugarẽtur. Cum vero à primo mane vsque ad vesperum iaculantes aduersarij defecissent, intelligens Simon lassos eos, inuadit aciẽ: fortiterq; cum suis militibus dimicans, fugat inimicos. Videntes aũt pedites equites ad fugá cõuersos, & spe eorum decepti, sine decore & turpiter abscesserunt, & per omnẽ cápum dispersi fugerunt. Quos secutus Ionatas vsq; ad Azotum multos occidit eorũ. Qui de sua salute desperantes, ad templum Dagonis cõfugerunt, quod erat in Azoto. Capiens autem incursione sua ciuitatem Ionathas incendit eam, & omnes circa eam vicos, neque pepercit templo Dagonis, sed etiá id flámis consumpsit, & eos qui eò confugerant interfecit. Multitudo vero quę in illo cõcidit prælio vnà cum illis qui in templũ confugerant, octo milia fuerunt. Vincẽs ergo tántum Ionathas exercitum, ab Azoto discessit, & Ascalonem venit: & foras ciuitatẽ castra constituẽti, territi Ascalonitæ, in occursum ei exierunt dona portátes. Qui laudans eorum voluntatem, reuersus est ad Hierosolymam multam prędá ferens, quam videbatur à victis hostibus abstulisse. Alexander autem deuictum audiens ducem suum Apollonium, simulauit gaudium, quod pręter eius sententiam cum Ionatha cõflixisset, qui eius amicus erat: mittitq; testimonium Ionathæ præbens & pręmium & honorem, & torquem auream, sicut solet affinibus regis dari: eiq; commisit Accaronis prouinciæ magistratum.

Victoria Ionathæ

De gestis Ptolemæi cum Alexádro, Demetrio & ionatha Cap. VII

EOdem tempore rex Ptolemæus Philometor dictus, naualẽ ducens exercitũ & pedites, ad Syriá veniebat, Alexádro suo genero solatia prębiturus. Quẽ omnes ciuitates studiose Alexandro pręcipiente suscipiebant, & deducebant vsque ad Azotum: vbi omnes proclamabant, accusantes Ionathá, quod tẽplum incendisset & destruxisset, prouinciamq; deuastasset, multosq; eorũ interemisset. Quę Ptolemæus audiens tacuit. Ionathas aũt in Ioppen occurrit Ptolemęo, dona clarissima vel honorẽ ab eo percipiens: & perducẽs eũ vsque ad fluuiũ qui Eleutheros appellatur, ad Hierosolymá remeauit. Perueniẽs aũt Ptolemaidẽ, præter omnẽ spẽ paulominus habuit interfici Ptolemęus insidijs Alexandri, quas ei per Ammoniũ amicum parauerat. Manifestis aũt factis insidijs, ptolemęus Alexandro scribit, ad pœnam Ammonium petens, & dicens insidias se ab eo passum, & vindictam sumere iustum esse. Alexandro vero non concedente, Ptolemæus intellexit illum causam insidiarum extitisse: quapropter ei factus est odiosus, antiochenis autem etiam prius erat odibilis alexander propter Ammonium: multa nanq; per eum passi fuerant. & pœnam quidẽ ab Ammonio pro delictis eius exegerunt, occidentes eũ, qui tanquam mulier se properabat abscondere, habitu circundatus fœmineo, sicut alibi dictum est. Ptolemæus itaque accusans eum vt proditorẽ nuptiarum filiæ suæ, transgressorẽq; auxilij, quod ei cõtra Demetriũ deduxisset, soluit affinitatẽ. Nam & auferens filiam suam, ad Demetriũ legationẽ direxit, amicitiá cũ eo componẽs, filiamq; daturum se illi vxorem, & restituere paterno eum principatui compromittens. Demetrius vero gaudẽs suscepit legationẽ & nuptias. Tum nimis iam Ptolemæo labor restabat, flectere antiochenos, vt Demetrium susciperent: nam inimici eius fuerunt, eo quod à patre

à patre eius Demetrio multa mala perpessi fuissent: & Alexandro tamen Antiocheni propter Ammonium irascebantur, vt prędiximus. Qui pulsus ab Antiochia, in Ciliciam vsque peruenit. Ptolemæus ergo ad Antiochenos veniens, rex ab illis & à militibus ordinatur, coactusq; duo sibi diademata superposuit, vnũ Asiæ, alterum Ægypti. Benignus aũt, & iustus existens, nec concupiscens aliena, sed & futura pręuidens, recusare regnum decreuit, ne Romanos offenderet: ideoq; Antiochenos in concionem congregans, flectit eos vt Demetrium susciperent, dicens eum nequaquam pro patre dolorem seruaturum si bene mereretur ab eis: doctorem autem in bonis & ducem illis se esse, nec se fallacibus negotijs immiscere: sibi autem dicebat Ægypti regnum sufficere. quę differens, flectit Antiochenos Demetrium suscipere. Alexandro vero cum magna militia vel apparatu ad Syriam à Cilicia profecto, terramq; Antiochenorum prædante, Ptolemæus cum genero cõtra eum duxit exercitum (nã iam filiam suam matrimoniali iure Demetrio contradiderat) & vincens Alexandrum, ad Arabiam fugauit eum. Contigit autẽ in pręlio, vt equus Ptolemæi, vocem elephantis audiens, Ptolemæũ iactaret. Quod cũ vidissent hostes, impetum super eum fecerunt: multisq; vulneribus caput eius perforantes, ad periculum mortis eum adduxerunt. Sed custodes corporis eius rapientes eum liberauerunt, & ita per quatuor dies defectus iacuit, vt nec loqui nec intelligere potuisset. Alexandri vero caput Arabum potentissimus Zabilus abscidens, Ptolemæo transmisit. Qui die quinto releuatus à vulnerum dolore, suauem sibi rem summumq; spectaculũ Alexandri mortẽ simul & caput vidit, qui tamen paulopost vitam finiuit, pro Alexandri morte gaudio summo completus. Regnauit vero Asiæ Alexãder, qui dictus est Balais, annis quinque, sicut in alijs demonstratũ est. Suscipiens vero principatum Demetrius, qui Nicanor appellabatur, fraudibus corrũpere cœpit Ptolemæi militiam, oblitus & quod socer eius & auxiliator fuisset, & affinis per cõnubiũ Cleopatrę. Quapropter milites Ptolemæi ad Alexandriã confugerunt: elephantes autem Demetrius comprehendit. Ionathas autem princeps sacerdotum, ex omni Iudęa milites sibi congregans, arcem Hierosolymorum obsidebat: vbi custodia Macedonum, & transgressorum multitudo locata videbatur. Et hi quidem contemnebãt Ionathan facientem machinamenta, confidentes loci munitionibus. Noctu vero quidam maleuoli iudæi exeuntes, venerunt ad Demetrium, ei arcis obsidionem nunciantes. Qui nuncio incitatus, exercitum contra ionathan ab Antiochia eduxit. Cumq; ad Ptolemaidẽ peruenisset, scripsit ionathæ, præcipiens ad Ptolemaidam eum citius occurrere. Ionathas autem obsidionem quidem minime soluere decreuit: seniores vero populi & sacerdotes congregans, & aurum & argentum & vestem, cum multitudine dona portans, ad Demetrium vsque peruenit. Quę cum obtulisset, iram eius molliuit: & honoratus firmum ab eo principatũ sacerdotij suscepit, quem à regibus ante ipsum donatum possidebat: accusantibusq; eum Iudæis transfugis, Demetrius eis non credidit: sed & petenti quatenus pro omni Iudæa, vel tribus prouincijs, Samaria, vel Ioppe, vel Galilea, trecenta tantum daret talenta, pro omnibus his epistolam ei pręstitit, quę verba huiuscemodi continebat. Rex Demetrius Ionathæ fratri, gentiq; Iudęorum salutẽ. Exemplum epistolæ, quam Lastheni cognato nostro scripsimus, transmissimus vobis, vt eã noueritis. Rex Demetrius Lastheni fratri salutem. Iudæorũ genti nobis amicæ, nostraq; iura seruanti, pro fide decreui dona prębere, & tres possessiones, Afferema, Bellcelida, vel Ramathe: quę additæ sunt iudæis de Samaria, & his attinentia, nunc quantacunq; ab immolantibus Hierosolymorum reges accipiebant ante me, vel quęcunq; de fructu terræ, vel plantis, omniaq; alia quæ nostro competunt iuri, vel paludes salis, vel coronas, quę nobis offerebantur, eis cõcedo: vt nihil extorqueatur ab his à modo in posterũ. Cura igitur vt huius epistolæ fiat exẽplar, & detur Ionathæ, quatenus in nobili loco templi reponatur. Hęc quidẽ scripta fuerant. Vidẽs vero Demetrius pacem, nullumq; superesse periculum, nec

Ptolemeus benignus

lum, nec belli timorem, soluit exercitum stipendiaq; eorum imminuit: & solis illis sumptus prębebat, qui cum eo à Creta vel ab alijs insulis venerāt. Vnde odiū vel inimicitiæ militum contra eum conflatæ sunt, quibus ipse quidem nihil præbebat: reges vero ante ipsum eis annonas etiam in pace subministrabant, vt eos in certaminibus, si oporteret, pro se fideles & pronos haberent.

De bello Tryphonis circa Antiochiam, deq; victorijs Ionathę & de tribus hæresibus Iudæorum Caput VIII

1. Mach. 11 INtelligens itaque militum odium circa demetrium Alexandri quidam dux, Apamenus genere, diodotus nomine, qui & Tryphon dicebatur, venit ad Malachū Arabum, qui filium Alexandri Antiochum nutrierat: manifestansq; ei inimicitias exercitus, quas contra Demetrium habebant, dari sibi petebat Antiochum, nā regem eum facere, vel paternum principatum ei restituere se dicebat. Qui primū quidem resistebat, minime credens: post multo vero tempore Tryphone petente, vincitur Malachus, flexusq; voluntate sua est ad ea quę Tryphō petebat. Princeps autem sacerdotum Ionathas capere volens arcem Hierosolymorū, & Iudęos transfugas vel impios, omnesq; qui per totam prouinciam custodes erant, transmittens ad Demetrium legatos cum donis, rogabat vt de castellis Iudęæ custodes eijceret. Cui rex, non hęc tantum se prębere, sed etiam his maiora promitrebat, post finem belli quod præ manibus habebat: petebat vero eum & auxilia transmittere, mandans quod exercitus suus ab eo recessisset. Tunc Ionathas tria milia militum eligēs destinauit. Antiocheni vero Demetrium propter hæc quæ passi fuerant abhorrentes, & propter patrem eius, qui multa contra eos mala commiserat, tempus seruabant quo potuissent eum inuadere: videntesque auxilia venisse Demetrio ab Ionatha, & arbitrati quod multa congregaret auxilia nisi præuenirent eum, arma ceperunt: & circunstantes aulam obsidionis modo, cūctos exitus partiti, regem conabātur opprimere. Ille ergo videns populum hostiliter se cum armis inuadere, colligens conductos & ab Ionatha transmissos Iudæos, cum Antiochenis confligit, quorum vim non ferens vincitur. Videntes autem sic Iudæi Antiochenos atrociter expugnantes, super palatij culmen ascenderunt: vnde illos vulnerantes, ipsi quidem propter altitudinem minime lædebantur, illos vero telis prosternebāt, quę de superioribus ad inferiora iactabant, & sic eos de proximis domibus repulerunt. Deinde igne supposito, flamma totā ciuitatem ex lignis constructam, rectorum spissitudine deuorauit. Antiocheni vero nequaquam valentes ignem extinguere, ad fugam conuersi sunt: & cum iudæi de tecto ad tectum dissilirent, & ita eos persequerentur, ammirabilem contigit fieri Antiochensium depulsionem. Rex autem, vt vidit Antiochenos filios suos & vxores suas velle saluare, quapropter & pugnā reliquisse, per angustas vias inuadit eos, & confligens cum eis multos interfecit, ita vt cogerentur armis proiectis tradere se Demetrio: qui veniam eis pro facinoribus cōcessit, seditionemq; compescuit. Donauit etiam Iudæis partē prædæ. Causamq; victoriæ suæ factos eos professus, gratias agens Ionathæ ad Hierosolymā transmisit, laudans eum pro auxilijs destinatis. Post autem maleuolus cōtra eū extitit, promissionesq; fraudauit: bellumq; minatus est, nisi cuncta redderet tributa, quę gēs Iudæorum prioribus regibus Syriæ persoluebat. Et hęc fecisset, nisi Tryphō impetum eius prohibuisset, & apparatum eius cōtra Ionathan, erga suas vertisset curas. Reuersus enim ad Syriam ex Arabia cum puero Antiocho, imponit ei quā-uis adulescenti diadema. Cumq; omnes milites transissent ad eum Demetrium deserentes, bellum contra Demetrium producit, & confligens cū eo, victoriam obtinuit, & elephantos cum Antiochensium ciuitate subiecit. Demetrius ergo victus ad Ciliciā recessit. Antiochus autem legatos ad Ionathan destinans & literas, amicum eum sibi parauit, & principatum sacerdotij confirmauit: & quatuor prouincias, quę terræ Iudęorum additæ fuerāt, insuper & aurea vasa vel pocula,

&purpuream

& purpuream vestem ei transmisit, hisq; omnibus ei vti permisit, & fibulã aureã ei donauit, primumq; amicum suum vocauit. Simonem aũt fratrem eius ducem super omnem militiam à regione Tyri vsque ad Ægyptũ cõstituit. Ionathas autem de donationibus Antiochi gauisus, mittens ad eum & ad Tryphonem legatos, amicum se eis professus est, & pugnare cum eo contra Demetrium, insinuãs pro pręmijs laborum non parua mala à Demetrio se esse perpessum. Concedente igitur Antiocho à Syria vel Phœnice vt congregaret exercitum, quatenus cũ ducibus Demetrij confligeret, statim ad ciuitates exijt. Quæ cum eum splendidissime suscepissent, exercitum dare distulerunt. Veniens aũt ad Ascalonam ciuitatem, & munificenter Ascalonitis cum donis sibi occurrentibus, hos ipsos petebat, & vnãm quanq; humilis Syriæ ciuitatem à Demetrio desistentem, ad partes Antiochi transire: ac secum bellum producere pro vltione Demetrij, & his quæ quondam in eis peccasset: esse autem dignas occasiones, per quas hęc cogitare deberent. Cumque flexisset ciuitates auxilium Antiocho mittere, peruenit ad Gazam, sperans se & horum fidem ad Antiochum conuertere. Multum vero pręter quod sperauerat aliter Gazæos inuenit, qui durissima obiectione non eum suscipere, nec Demetrium relinquere decreuerunt. Quo dum Ionathas concitatus esset, ad obsessionem eorum & afflictionem prouinciæ parabatur. Nam partem militiæ circa Gazam dispones, cum reliqua ipse percurrens, cuncta prędabatur vel incendebat. Quę cum vidissent Gazæi, nullumq; auxilium à Demetrio sibi venisse conspicerent, & periculum præsens, adiutorium vero longe, & incertum esse vtrum veniret: optimum esse decreuerunt, hunc dimittentes illi obedire. Facientes igitur cum Ionatha amicitias, auxilia promiserunt. Homines enim ante malorum peritiã vtilitates non intelligunt suas: sed cum in malis fuerint constituti, tunc mente percipiunt, & agunt quę nihil læsi facere debuerunt: Ionathas vero consentiens eis de amicitijs, tollensq; obsides ad Hierosolymam transmisit: ipse vero totam prouinciam percurrit vsque ad Damascum, dum Demetrij duces audisset ad Cedessam cum multa manu venisse. Cedessa inter Tyrum & Galilæam consistit. Nam hoc desiderabant duces Demetrij, vt de Syria eum Galilæam traherent, putantes minime eum pati Galilæos sibi subiectos affligi. Cũque Ionathas eis occurrisset, Simonem fratrem in Iudæa ducem reliquit. Qui multum exercitum de prouincia congregans, Bethsuram obsidebat, locũ Iudææ munitissimum: nam tenebat eam Demetrij custodia, sicut & prius à nobis demõstratum est. Vt vero aggerem composuisse Simonem viderunt, & machinamenta constituisse, multaq; vsum industria contra Bethsuræ obsidionem, timuerunt custodes, ne capto loco interirent, & mittentes ad Simonem, petebant fidem accipere, ne quid ab eo pessimum paterentur. Qui cum dedisset, illos quidem de ciuitate tulit, suamq; custodiam ibi constituit. Ionathas aũt exiens à Galilæa, ab aquis quę Gennisaron dicuntur, nam ibi sua castra posuerat, ad campũ qui dicitur Asor peruenit, nesciens illic hostes existere. Demetrij vero duces cum ante vnum diem cognouissent contra se Ionathan venire, insidias ei per montem collocauerũt, ipsiq; cũ electis militibus in campo ei occurrerunt. Quos cum vidisset Ionathas ad pugnam paratos, hortabatur suos. Illi vero qui à Demetrij ducibus per insidias erant locati, à retro Iudæos inuadunt. Qui cum timerent ne in medio capti perirent, ad fugã se dederunt. Et ibi quidem omnes reliquerunt Ionathan, pauci vero cum eo numero quinquaginta remanserint, & Matathias filius Absalomi, & Iudas Capsei, qui duces erant totius exercitus. Hi audacter & desperate super inimicos irruentes, atrociter eos fugauerunt. Tunc vero milites Ionathæ, qui discesserant, vt viderunt hostes ad fugã versos, congregati persequebãtur eos: & hoc fecerũt vsq; ad Cedessam, vbi castra hostium erãt. Victor igitur Ionathas in illa pugna pręfulsit, duo milia prosternẽs inimicorũ, & ad Hierosolymam reuersus est. Qui cum vidisset omnia sibi dei prouidẽtia secundũ suam accidere volũtatem, legatos Romã destinauit, renouare cupiens olim cum gẽte Iu-

 dęorum

dæorum amicitias celebratas. Suis etiã legatis pręcepit. vt redeuntes ab Italia, per Spartiatas transirent, quos deberent ad memoriam amicitiæ vel cognationis reducere. Qui cum Romam venissent, & ingressi ad senatũ, mãdata principis sacerdotũ Ionathæ dixissent, quod eos mitteret amicitias renouare, quę prius per senatum de Iudęorum amicitiis fuissent statutæ: senatus dedit eis reportãdas epistolas ad omnes Asiæ reges, & magistratus ciuitatum, quatenus per eos illæsi ad propria remearent. Reuertentes aũt ad Spartiatas venerunt, & epistolã ionathæ eis porrexerunt, cuius exemplar huiusmodi fuerat: Ionathas princeps sacerdotũ gentis Iudæorum, vel curia & collegiũ sacerdotũ, præsidibus & senatui & populo Lacedæmoniorum salutem. Si saluis vobis publica vel priuata bene procedunt, sic sunt vt volumus: salui autem sumus & nos. In prioribus autem temporibus, epistola nostrò principi sacerdotum Oniæ à vestro rege Ario, & ab omni populo missa est de vestra simul & nostra cognatione, cuius exemplum subiacet epistolæ, quam quidem libenter suscepimus, & populo & Ario fautores facti sumus, non egentes huius rei approbatione, quia per sacras nostras literas hoc esse credidimus. Initia ergo recognitionis non credidimus nos primi facere, ne præripere videremur vestram gloriam. Multo vero transacto tempore, ex quo familiaritas cõmunis extitit, in sacris & constitutis diebus deum pro vestra salute vel victoria sacrificiis deprecamur, & cum multa nos circunstitissent bella per auaritiam vicinorum, nec vobis nec aliis propinquis molestos nos esse decreuim9. Postquam aũt hostes expugnauimus, legatos ad Romanos transmisimus, Numeniũ Antiochi, & Antipatrũ Iasonis, senatorio apud nos septos honore: quibus dedimus etiam ad vos epistolam, quatenus renouent vobiscum cognationem. Bene igitur facietis, si & vos nobis rescripseritis, & mandaueritis si quid forsitan indigetis, minime dubitantes, nos erga vestrum affectum impigros existere. Lacedæmonii vero libenter legatos suscipiunt: & componentes pacta cum eis de amicitiis, dimiserunt. Eodem tempore tres hæreses Iudæorum fuerunt, quę de rebus humanis diuersa credebant: quarum vna Pharisæa dicebatur, altera Sadducæa, tertia vero Essenorum. Igitur Pharisæi dicebant, fata nõ omnia, sed aliqua gubernare, altera, vero quę accidunt per se consistere. Genus autem Essenorum, omnia sub fato esse confirmat: & nihil esse quod hominibus non illius decreto proueniat. Sadducæi fatum quidem nihil esse existimant, neque per id humana concludi, sed omnia nostræ supponunt potestati, bonorumq; nosipsos autores fatentur, & peiora per nostram eligi dementiam. Sed de his quidem certius in secundo libro historiæ Iudaicæ demonstrauimus. Demetrij autem duces cum vellent pugnam in qua victi sunt restaurare, ampliores priori exercitu vires congregantes, contra Ionathan venerunt. Qui cum audiuisset hoc, citius eis ad Amathetidem occurrit: neq; enim tardare decreuit, vsquequo ingrederentur Iudæam: castraq; disponens non longius ab hostibus quinquaginta stadiis, mittit speculatores qui castra deberent hostium perscrutari. Cumq; omnia ei nunciassent, & aliquos nocte cepissent, qui aduersarios superuenturos indicabant, custodias extra castra disposuit, & exercitum per totam noctẽ armatum habebat, pręcepitq; vt forti animo essent: & si oporteret etiã nocte pugnare, ne repentino impetu turbarentur. Demetrii vero duces cum audissent Ionathan cognouisse suum consiliũ, perturbati quod inimici manifestati fuissent, nullo modo valebant per insidias eos inuadere. Nam ex eo quod se credebant non esse pares Jonathæ militibus, fugam meditati sunt, multaq; facientes incendia discesserunt: ita vt hæc videntes Iudæi, putarent eos esse mansuros. Ionathas autem cum ad castra eorũ maneve nisset, inuenit ea deserta. Cumq; intellexisset eos fugisse, persequebatur quos nullatenus valuit comprehendere. Nam iam Eleutheron fluuium transierant. Vnde reuersus ad Arabiam Nabathæos expugnabat: multamq; eorum prędam abigens, captiuosq; ducens, peruenit ad Damascum, vbi omnia illa reposuit. Per idem tempus frater eius Simon, omnem peragans Iudęam, & Palestinam, vsque ad Ascalonam

Epistola Ionathæ ad Spartiatas

Tres hæreses in populo Iudæorum

Ionathas Nabatheos expugnat

ad Ascalonã muniuit castella. Quæ cũ ædificijs & custodijs tuta fecisset, ad Ioppen peruenit: & occupãs eam, magnã introduxit ibi custodiã. Nam audierat Ioppenses velle ducibus Demetrij tradere ciuitatem. Hæc ergo postquã Ionathas & Simon tractauerũt ad Hierosolymam sunt reuersi. Cumq; omnem populum ad templum congregassent, suadebant muros Hierosolymorũ refabricandos, & dirutam partẽ muri templi reconstruendam, altisq; turribus muniendam necnon, & in media ciuitate aliũ ædificare murum, vt custodibus arcis alimentorũ copia negaretur. Insuper etiam castella quæ sunt in prouincia, facerẽt tutiora vel fortiora. Cui dum & populus de bene propositis cõsensisset, ipse quidẽ mœnia ciuitatis ædificabat, Simonẽ vero misit prouinciam cõmunire. Demetrius autem trãsiens ad Mesopotamiã peruenit. Quam cum vellet cum Babylone & superioribus prouincijs obtinere, vt exinde occasiones de toto acciperet imperio, tũc illic Græci vel Macedones habitantes, vt eis propemodum conueniret, legationẽ ad eum miserunt, promittẽtes ei subuenire si ad illos trãsiret, & traderet se, vel expugnare cum eo regem Parthorum Arsacen. Qua spe sublatus subito egreditur ad eos, vt si Parthos deuinceret, viresque resumeret, regem Tryphonem postea debellaret, longeq; eum à Syria pelleret. Quem cum prono suscepissent animo prouinciales, & multos congregasset viros, bellumq; & omnem militiam aduersus Arsacen produxisset: ipse quidem viuus capitur, sicut alibi iam retulimus. *Demetrius capitur.*

De obitu Ionathæ, & successore fratre Simone. C. IX.

Tryphon vero cum mortem Demetrij cognouisset, perfidus Antiocho cœpit existere. Insidiabatur enim, qualiter eum interficiens, ipse regnum teneret. Impediebant vero impetum eius & voluntatem amicitiæ Ionathæ, quas cũ Antiocho habebat. Vnde primũ Ionathan statuit occidere, & tunc aduersus Antiochum accedere. Fraudibus ergo vel dolo cogitans Ionathan consumere, ad Bethsuram ab Antiochia venit, quam Græci Scythopolim appellant, vbi cum electis quadraginta milibus ei Ionathas occurrit, putans ad bellum eum venisse. Tryphon vero cum Ionathan vidisset ad pugnã paratũ, donis eum placauit, suisque ducibus vt Ionathæ obedirent præcepit: per hæc fidem suam volens cofirmare, cunctamq; suspicionem depellere, quatenus confidẽtem & incautum, nihilq; preuidentem caperet: & persuasit ei vt exercitum dimitteret, quẽ frustra dicebat esse fatigatũ ab eo, nequaquã bello existente, & vndiq; pacem rebus habentibus sed tenere paucos, & Ptolemaidem simul cum eo venire supplicabat: nam tradere ei ciuitatem, & omnem prouinciæ moderationem, se venisse profitebatur. Ionathas vero nihil suspicans, sed vera fide vel voluntate Tryphonem hæc suadere credens, exercitum dimisit, tria milia secum sola tenens. Ex quibus in Galilæa duo milia relinquens, cum mille tantum militibus ad Ptolemaida Tryphonem comitatus superuenit. Vt vero intrauit Ptolemaida, portas statim ciues serauerunt, secũdum quod eis à Tryphone erat præceptum, & Ionathan viuum capientes, omnes qui cũ eo erant interemerunt. Misit etiam Tryphon ilico ad Galilæã qui relicta duo milia interficerent. Sed hi cum fama præueniente captionem Ionathæ comperissent, antequam venirent à Tryphone missi circundati à prouincia, processerunt. Tunc satellites Tryphonis cum vidissent eos pro anima decertare, nullam eis molestiam inferentes, ad Tryphonẽ reuertuntur. Hierosolymitæ tamen cum audissent Ionathan captum, & cum eo milites perisse, flebant illius interitum: & summus de ipso questus apud omnes fiebat: magnus autẽ timor eos inuadens contristabat, ne eis virtute vel prouidẽtia Ionathæ priuatis, vicinæ gẽtes inimicæ, & propter Ionathæ mortem inquietatæ, contra se bellũ construerent, & ad mortis pericula peruenirent: quæ sicut suspicabantur euenerũt. Nam gentes mortem Ionathæ cum audissent, contra Iudæos bellare cœperunt, tanquã indigentes duce. Tryphon vero exercitum multum congregans, ad Iudæam ascendere statuit, vt Hierosolymam debellaret. Simon autem videns Hierosolymitas metuentes, cœpit eos alloquio confortare, quatenus forti animo essent, *1. Machab. 12.*

nec pertimescerent Tryphone superueniente. Et conuocans in templo populum alacriorem eum suis verbis effecit: hinc allocutionis initium sumens: Pro vestra, inquit, libertate ò viri Iudæi, me dudum cum patre vel fratribus mori paratum, quis ignoret? Siquidem exempla mihi plurima non desunt. Mori enim pro legib9 patria religione, nostram familiam nullus timor inuadit, qui hanc voluntatem ab anima nostra possit eijcere, sed introducat magis desiderium vitæ, vel gloriæ. Quapropter non vt indigentes duce, qui laborare vel pati pro vobis recuset, sequimini, prono animo vbicunq; perduxero: nec enim melior meis fratribus existo, vt meæ parcam animæ: neq; peior, vt quod illis visum est optimũ, pro patrijs interfeci legibus, vel pro dei religione, deuitem: sed in quibus oportet me germanum illis fratrem ostendere, in his me demonstrabo consimilem. Confido enim in deo, vltionem ab inimicis expetere: vosq; omnes cum vxoribus vel filijs ab eorũ violentia liberare: templumq; incolume cum dei auxilio reseruare. Nam uideo gentes contempsisse vos, tanquam ducem non habẽtes, bellaq; pręparasse. Cum hæc Simon verba ad plebã fecisset, confestim depulso populus ab animis metu audaciam sumpsit, desperãsq; ad spem bonã repente mutatus est, & vnanimiter exclamauit, nutu dei esse Simonẽ ducem, & Iudę vel Ionathę fratrum principatum tenere dignum se quoq; omnibus iussionibus eius obsecuturum promittens, ducis ei contulit dignitatem. Tunc Simon cõgregans omnes sui exercitus bellatores, festinauit ciuitatis muros reconstruere, turribusq; altis & fortibus eam munire. Destinauit etiam Ionathan quendam amicum, filium Absalomi cũ militibus ad Ioppen, imperans habitatores eius eijcere: nam timebat ne ciuitatem traderent Tryphoni: ipse vero Hierosolymam tuebatur. Tryphon autem exiens ab Ptolemaide cum multo exercitu, ad Iudæam venit, Ionathan ligatum ducens. Cui Simon cum suis occurrit ad Iadam ciuitatem, quæ super montes iacet, vnde etiam Iudeæ campi patescunt. Cum vero Tryphon à Iudæis audisset ducem Simonem constitutum, direxit ad eum, fraudibus vel dolo cupiens hunc quoque circunuenire: iubetque ei, si vellet fratrem Ionathan redimere, mitteret argenti talenta centum duosq; filios Ionathæ, quatenus fides illi haberetur post demissionem, ne Iudæã in suam ditionem redigeret: quia & nunc non pro alia re, nisi pro debito vectigalium eum se ligasse confinxerat. Tum Simon intelligens artem Tryphonis, quia & si argentũ mitteret, ille tamen fratrem eius minime relaxaret, sed & filios eius hosti tradi frustra cognoscens, tamen territus ne à populo accusaretur, se causam fraternæ necis extitisse, quod non pecunias nec filios pro ipso contraderet: colligens exercitum, mandata Tryphonis indicauit, dicens quod hæc dolo vel insidijs plena sunt: tamen optabilius esse pecunias, & filios eis transmittere, quàm propositis à Tryphone non obediens, putaretur non velle fratrem absolui: initoq; cum suis Simon tractatu, filios Ionathæ pecuniasq; transmisit. Quas cum Tryphon accepisset, nec fidem seruare, nec Ionathan absoluere voluit: sed mox exercitum colligens, ad propria remeauit: ordinatoq; itinere per Idumæam, ad Hierosolymam ascendere cupiens, venit ad Doram ciuitatẽ Idumææ. Præcedebat vero cum exercitu Simon, castra contra eum semper disponens. Quod cognoscentes hi qui in arce Hierosolymitana erant, ad Tryphonem dirigunt, rogãtes eum ad se ocius properare, quatenus alimenta eis præberet. Ille vero per noctem illã equitatum parauit, quasi Hierosolymam ascensurus: sed niue vehementi ea nocte cadente, iter inuium reperit equis vel peditibus suis. Qua causa obstante, nequiuit ad Hierosolymam Tryphon ascendere: sed reuertens ad Syriam, & propè Galaaditidẽ ingressus, Ionathan ibi perimi vel sepeliri iussit, & ita ad Antiochiam peruenit, Simon autem à Bascama ciuitate transferens ossa fratris, sepeliuit in patria sua, luctum maximum omni super eum populo faciẽte. Tunc Simõ ingens Mausoleum fabricãs, patri suo fratribusq; sepulturam ex albo & polito lapide construxit, opus mirabile conspicuumq; faciens: cuius & porticus vndiq; columnis sustentãtibus ex vno lapide visu mirabiles statuit, insuper & pyramydes

oratio Simonis ad populum Iudaicum

1. Machab. 13.

Ionathan perimitur.

Mausoleum

septem

septem parentibus, vel vnicuique germanorum singulas superposuit, magnitudine vel decore lucentes, quæ hactenus seruantur. De sepultura quidem Ionathæ, & ædificationes monumentorum, hoc studium Simonis cognouimus. Defunctus vero est Ionathas principatum possidēs sacerdotij, per quem annos quatuor gentem continuit Iudæorum. Et de labore quidem mortis eius in mutuis documentis, publicisq; monumentis primi anni Simonis benefactoris, & Iudæorum principis scriptum est. Itaque Iudæi feliciter aduersarios vicinos superauerunt, cum Simon Gazara ciuitatem, vel Ioppen, vel iamniam deuastaret, arcémque Hierosolymorum deponeret, ne forte inimicis refugium fieret, vnde percurrentes eos lædere possent. Quod cum fecisset, optimum & vtile putauit, etiam montem super quem arx constituta erat, destruere. Quo multitudo cunctique ingressi, montem destruebant, & nec die nec nocte cessantes per tres annos, deposuerunt eum ad solum, campumq; planissimum fecerunt, ita vt eminentius templum excelleret, arce vel monte depositis. *Simon arcē hierosolymitanā diruit.*

De Tryphonis malicia & dolis. Cap. X.

POst captiuitatem Demetrij, non multo post, Alexandri filium Antiochum, qui Theos nominabatur, Tryphon interemit tutor eius, quarto imperij eius anno: amicos autem & familiares suos ad milites transmisit, & multas dare pecunias pollicitus, si eum rgem ordinarent. Nam Demetrium à Parthis captū nunciabat teneri, fratrem vero eius Antiochum, si principatum obtineret, multa pessima eis facturū esse dicebat, dum proditionem eorum ulcisceretur. Qui cum sperassent affluentia pecuniarum sub regno Tryphonis frui principem eum constituunt. Tryphon autem vt regni insignia suscepit, cōtinuo nequitiam suam patefecit, & innotuit omnibus, quia quod priuatus humiliter multitudini obsequebatur, non hoc voluntate bona, sed impossibilitate faciebat. Postquam vero regnum adeptus est, exuēs se simulatione verus Tryphon apparuit, cœpitq; potius extraneos quàm clientes diligere. Pro qua re exercitus eius recedens ab eo, ad Cleopatram Demertij vxorē se contulit, quæ tunc in Seleucia cum filijs erat conclusa. Errantem vero fratrem Demetrij Antiochum, qui Soter dicebatur, nullaque eum ciuitate admittente Tryphonis timore, accersit Cleopatra, ad suas eum nuptias & ad imperium inuitans. Quem ad hoc vocauit suadentibus amicis, & timore nolentibus Trypphoni ciuitatem Seleuciam aperire. *Triphon princeps constituitur a militibus.*

De morte Tryphonis. Cap. XI.

CVmq; intrasset Seleuciam Antiochus, & fortitudo eius per singulos dies cresceret, exijt pugnaturus contra Tryphonem. Quem vincens à superiore Syria repulit ad Phœnicen, & in Dora castello munito conclusum obsidebat, mittitq; ad Simonem principem sacerdotum Iudæorum legatos pro amicitijs vel auxilijs. Qui cum libenter petitionem suscepisset, pecunias multas cum alimentis militaribus Doram obsidentibus large præbuit, vt Antiochum inter necessarios pauco tēpore pateretur. Nam Tryphon dum à castello Dora ad Apameam fugeret, captus in ea conclusione, peremptus est, tertio sui regni anno.

De victoria Simonis contra Cendebeum. Cap. XII.

SEd Antiochus auaritia vel prauitate sua, Simonis obliuionem vnà cum ministratis pecunijs & alimentis concepit: virésque militares cuidam Cendebeo amico tradens, ad deprædationem Iudææ captiuitatémque Simonis misit. Sed cum Simon audisset Antiochi præuaricationē, licet senex esset, tamen quod nihil ab Antiocho iustū fieri videbat, concitatus ad audaciam super ætatem suā, iuuenilem fortitudinem accepit: & disposuit quidem filios cum bellicosissima parte militum, ipse vero per aliam partem cum reliquis viribus perrexit ad bellum multosq; in vallibus montium ad insidias locabat, nullusq; conatus eius euasit, sed omnem hostium vincens exercitum, in pace reliquam vitam agebat. Nam & ipse cum Romanis de auxilijs composuerat.

De interfectione Simonis. Cap. XIII.

Igitur

IGitur annis octo principatum sacerdotij Iudæorum regens, moritur in conuiuio per insidias Ptolemæi generi: qui vxorē eius cū duobus filijs capiens: & vinctos habens misit tertium Iohannem, qui & Hyrcanus vocabatur, occidi. Quod cum sensisset iuuenis, euasit periculū, & ad ciuitatē festinauit: confidēs de populo propter patris sui beneficia, Ptolemæiq; odium. Properantem vero per aliam portam Ptolemæum intrare, populus expulit: nam iam Hyrcanum receperat. Hinc Ptolemæus ad quoddam castellum, nomine Dago in Hierico discessit.

De bello Hyrcani contra Ptolemæum deq; matris Hyrcani morte & passionibus. Cap. XIIII.

1. Machab. 6.

ACcipiens autem paternum principatum Hyrcanus, deum hostijs placauit, & ita contra Ptolemæi militiam produxit exercitum. Et cum ad locum peruenisset, in alijs omnibus hostem circumueniens pręualebat: vincebatur tamen matris & fratrum amore, quos super murum Ptolęmeus trahēs, in prospectu eius torquebat, & præcipitare minabatur, si non ab obsidione discederet. Hyrcanus autem quantum remitteret de obsidionis industria, tantum charissimis putabat offerre subsidia, ne dum male paterentur, eius crudelitati reputaretur. Mater autem protendens manus petebat, ne propter eos differret, sed multo magis impetu castellum inuaderet: inimicoq; suæ potestati subacto, pro charissimorum tormentis redderet retributionem: sibi quoque æstimans hoc esse vtilissimum, si per suam mortem hostes atrocius deperirent. Hyrcanum vero petitionibus matris incensum, castellum capiendi furor tenebat. Rursus vero cum vidisset matrem cędi vel dissipari, soluebatur: & pro ingestis matri tormentis, impetum deponebat obsidionis: taliq; necessitate obsidendi protractus, annum expleuit in quo semper Iudæi vacant. Nam per septem hunc obseruant, sicut in septimis diebus. Quapropter Ptolemæus à bello solutus, occidit matrem & fratres Hyrcani, & fugit ad Zenonem, qui Cotylas appellabatur, in Philadelphia tyrannidem exercentem.

De amicitijs initis inter Antiochum & Hyrcanum déque sepulchro Dauid. Cap. XV.

Hic finis est historiarū bibliæ

ANtiochus autem infestus Simoni de interitu sui exercitus, contra Iudæam accessit, quarto anno sui imperij, primo vero principatus Hyrcani, olympiade centesima sexagesima secunda. Cumq; deuastasset prouinciam, Hyrcanū in ciuitate conclusit, quā septē aciebus circundedit: nihil tamen penitus proficiebat propter murorū munimina, & propter obsessorū virtutē, necnon & aquarum inopiá, qua propter siccitatē domabatur. In parte vero planissima turres statuit celsiores, numero centū, tria tecta vnaquaque habente, super quas militares ordines disposuit: multosq; quotidie labores cōgressus inferebat, fossamq; altā & latissimá construens, muros ciuitatis deposuit. Iudęi vero multas incursiones contra moliebantur, & si quidē incautos aduersarios inuenissent, pessime eos cōterebant: :si vero pręsensisse cognoscerēt, innocui redibant. Vt vero noxiam multitudinem intra ciuitatem Hyrcanus attendit cōsumendis citius necessarijs, nihilq; populo prodesse prospexit, inutilē eius partē secernēs foras ciuitatem emisit: quę vero bellicosa & fortis erat, hanc tantum tenuit. Antiochus aūt proiectos egredi vetabat Qui dum inter muros errarent sęuissimis tormentis miserabiliter animam exhalabant. Cum vero festi dies tabernaculorū venissent, miserati eos intra ciuitatē denuo receperunt. Hyrcanus autem ad Antiochū legatos direxit, petens inducias septem dierum, propter festiuitatem deiq; supplicatione. Qui cum audisset, respondit legatis: immolate. Nec nō etiam sacrificium magnificentissimum destinauit, taurum cornibus inauratis, & pocula plena omnib9 aromatib9, aurea vel argentea: quod sacrificiū adductū susceperunt qui ante portas stabant & ad templum deduxerūt. Antiochus autē iste in exercitu melius Antiocho Epiphane claruit: nam ille capiēs ciuitatem, porcos super aram immolauerat, & ius carnium per totū templum sparserat: etiam leges Iudęorū, paternamq; religionē

Quantū iste anteriore melior fuerit Antiochus

confuderat

confœderat, propter quæ gens illa rebellauit, & minime recōciliari passa est: hūc vero Antiochum propter pietatem religionis, omnes pium vocauerunt, laudantque modestiam eius. Hyrcanus etiam animaduertens studium ipsius erga deum, petiuit eum, vt patriam eis conuersationem restitueret. Qui cum refutasset pessimum consilium suadentium gentem capi legibus dissonantem, ad omnem pietatem flexus, legatis respondit: quod si traderent arma, partemq; tributorum Ioppes, aliarumq; ciuitatum circa Iudæam existentium soluerent, & custodiam in ciuitate susciperent, confirmans pactum, finiret bellum. Iudæi vero omnia perferre præter custodiam cōsentiebant, quam non propter aliud nisi pro dissimili conuersatione recusabant: pro custodia tamen obsides dare profitebantur, & talenta argenti quingenta: ex quibus statim trecenta cū obsidibus obtulerunt, inter quos erat & frater Hyrcani. Quæ cum suscepisset rex Antiochus, & coronam ciuitatis deposuisset, obsidionem soluens discessit. Hyrcanus vero sepulchrum Dauid aperiens, qui multo ditior quondam regibus fuit, tria milia talenta pecuniarum exinde protulit: ex quibus primus Iudæorum cœpit peregrinos alere. Composuit etiam cum Antiocho amicitias, suscipiénsque eum intra ciuitatem, munificenter abundéque militibus omnia necessaria ministrabat. Cumq; exercitum Antiochus cōtra Parthos duceret cum eo Hyrcanus egressus est. De his testis est Nicolaus Damascenus, sic in historia dicens: Trophæum sistens Antiochus iuxta fluuium Lycum, vbi vicerat Indathim Parthorum ducem, ibi duobus diebus remoratus est, petente Hyrcano Iudæo propter Iudęorum celebrationem, in qua non erat legitimum eos proficisci. Et hæc quidem non est mentitus. Nam quinquagesima festiuitas post sabbatum instabat, in qua minime licet nobis vel in sabbatis vel in festo die viam conficere. Tunc etenim Antiochus cum Arsace Parthorum rege confligens, & multum perdens exercitum, interijt. In regno autem Syriæ frater eius Demetrius succedit. Arsace eum à captiuitate soluente, eo tempore, quo Anthiochus Parthorum terram ingressus est, sicut prius demonstratum est.

De sepulchro Dauid aperto.

Nicolaus Damascenus

De Hyrcani victorijs & amicitia cum Romanis. C. XVI

HYrcanus vero Antiochi morte cognita, statim ad Syrię ciuitates expeditionem parauit: arbitratus eas imparatas & desertas pugnatoribus defensoribusq; inuenire, quod etiam euenit. Nam Medabam, cum multum exercitus eius laborasset, sexto mense capit: post etiam Samogam, vel illas quæ vicinæ fuerunt, nec non & Sichymam, ac Garizim, gentémque Cuthæorum, quę templum ædificatum ad similitudinem Hierosolymitani possidebat, quod Alexādri mandato Sanabalath dux condidit, propter Manassen generum suum, fratrem Iaddi principis sacerdotum, sicut superius intimauimus. Contigit vero templum hoc dirui post annos ducentos. Hyrcanus vero ciuitates Idumææ Aboram, Marisam, cunctosq; cum domuisset Idumæos, permisit eis prouinciam habitare, si circuncidérentur, legibusque Iudaicis vterentur. Qui desiderio patriæ terræ circuncisionem, & aliam conuersationem Iudæorum prætulerunt, ideoque ex illo tempore cœperunt esse Iudæi. Quo facto, Hyrcanus princeps sacerdotum, societatem Romanorum renouare cupiens, legationem ad ipsos direxit. Cúmque senatus scripta eius suscepisset, composuit amicitias hoc modo. Fannius M. filius, consul senatum omnem octauo idus Februarias, in campo iussit conuenire, præsente L. Manlio, L. Menimij filio, & C. Sempronio, Falernæ filio: propter hoc, quod legati Iudæorum petiuerant, Simon filius Dosithei, & Apollonius Alexandri, & Diodorus Iasonis, viri optimi à populo Iudæorum destinati, de societate vel auxilijs exhibendis, quam cum Romanis de publicis rebus habuerunt, vt Ioppe, & portus, & Zora, vel fontes, & ciuitates, insuper & villæ, quas Antiochus pugnans contra senatusconsultum tenuit, restituantur: quatenus nec regij milites per terrā eorum cum subiecti sint, transeant: vt etiam illa quę per antiochū gesta sunt contra senatusconsultū, cassentur: vt & legatos mit

tant,

tant,quatenus recipiantur,quæ ab Antiocho ablata sunt: vt & prouinciam æstiment vastatam:vtq; eis ad reges & populos liberos literæ darentur,quatenus ad propriam domum illæsi reuerterentur. Placuit igitur amicitias & auxilia cum hominibus bonis, & à bono populo vel amico transmissis,esse renouandas. De rebus autem ablatis responderunt consulares,cum à suis negocijs senatus vacuum habuerit, festinabitur in posterum nullam in eos iniquitatem ab aliquo fieri: decernentes vero dare consulem Fannium publicas iusserunt pecunias expendendas, dum ad patriam remearent. Et Fannius quidem legatos Iudæorum remittit,pecunias publicas eis præstans,&senatusconsultum per quod debuissent cum tutela ad suam redire patriam. In his quidem principes sacerdotum Hyrcanus erat. Interea rex Demetrius cum exercitum aduersus Hyrcanum colligeret, nec tempus ei, nec occasio data est: cum milites & Syri malitiam eius abhorrerent, & per legationem peterent Ptolemæum Fisconem cognominatum, quatenus de genere Seleuci transmitteret eis, qui deberet accipere principatum. Ptolemæus autem cum Alexandro Zebenna exercitum mittens,pugna commissa,Demetrium superat. Qui dum fugeret ad Cleopatram suam vxorem in Ptolemaida ab ea non susceptus, Tyrum recedens,multaq; passus ab inimicis,interijt.

De felicitate Iudæorum sub Hyrcano & eius bello contra Samariam. Cap. XVII.

Bellum fratrũ inter se

ALexander autem regnum accipiens, & amicitiam cum Hyrcano principe sacerdotum componens, interiecto tandem tempore, expugnatus ab Antiocho filio Demetrij Grypi nomine,occiditur. Cumque Antiochus imperium Syriæ tenuisset, contra Iudæam exercitum destinare timuit. Audiens vero germanum suum,& ipsum nomine Antiochum, ex eadem matre progenitum, multas vires cõtra se à Cyrico congregasse,eum intra prouinciam statuit expectare, quatenus obuius incursionibus fratris Antiochi resisteret: qui Cyzicenus diceba tur,quod in illa ciuitate nutritus esset:filius autẽ fuerat Antiochi,qui Soter nun cupatur, & vitam bello Parthico terminarat. Hic etiam frater fuerat Demetrij Grypi patris. Contigit vero ambos fratres vnam vxorem Cleopatram duxisse, quemadmodum & alibi retulimus. Cyzicenus autem Antiochus ad Syriam perueniens,diu cum fratre bella commisit. Iterim Hyrcanus omni tempore illo,pace fruebatur. Nam & ipse post mortem Antiochi à Macedonib9 destitit, dumneque vt amicus,vel subiectus aliquid eis præbuisset. Cuius res abunde creuerunt, temporibus Alexandri Zebennei,& magis tunc, quando hi fratres contra se pugnabant. Nam dum bello occupati fuissent,Hyrcanus Iudæam cum licentia possidebat,multamq; pecuniarum summam collegit,amboſq; inter se dimicantes cõtemnens, expeditionem contra Samariam ciuitatem valde munitam produxit: de qua suo loco referam, qualiter ab Herode sit condita, & Sebastia nominata. Accedens igitur ad eam studiose obsidebat,memor malorum quæ Samaritæ contra Marisenos colonos,& auxiliatores Iudæorum commiserunt obedientes regibus Syrorum: Cum ergo mœnia vndiq; circũdedisset, duplici muro cincta stadijs octoginta filios suos obsidioni præposuit,Antigonum& Aristobolum. Quibus imminentibus,in tantam necessitatem famis Samaritæ inciderunt,vt etiam illicita tangerent,& vocarent adiutorem Antiochum Cyzicenum. Qui statim veniens ad defensionem, vincitur ab Aristabulo: fugatusq; à fratribus vsque ad Scythopolim currens,euasit periculum. Hi rursus ad Samaritas reuersi,concludunt eos intra murum,vt secundo necessitatis Samaritæ adiutorem vocarent Antiochũ: qui cũ à Ptolemæo Lathyro sex milia viros petisset,quos Ptolemæus inuita matre direxit(nam needum à principatu eum expulerat) primum prædatorio modo inuadit Hyrcani prouinciam cum Ægyptijs, non audens aperte pugnam committere (Nam vires suas sciebat impares) sed sperans populatione terræ cogere Hyrcanum à Samariæ obsidione recedere. Cumq; multos milites perderet insi-

Hyrcanus obsidet Samariam.

dijs

diis circūuentus, discessit ad Tripolim. Callimandro & Epicrati bellū Iudaicū committēs. Callimander ergo aduersarijs fugā similantibus, & post reuersis, statim consumitur. Epicrates autē manifeste pecunijs seductus, Scythopolim cum vicinis locis prodidit Iudæis: Samariæ vero obsidionē soluere non potuit. Igitur Hyrcanus sub anni cōclusione capiens ciuitatē, non hoc solo contentus est, sed totam deleuit Samariā. Nam sic eam euertit, vt vallū magis quàm ciuitatē fuisse illic quisquā iudicaret. Mirabile tamen aliquid de principe sacerdotū Hyrcano dicitur, quemadmodū ei deus locutus est. Nam referunt illo die, quo filij eius cum Cyziceno conflixerant, dum ipse in tēplo solus sacerdos adoleret thura, audisse vocem quod filij eius vincerent Antiochū. Qui cum à templo processisset, hoc omni populo manifestū fecit, quod ita constat euenisse. Hyrcanus quidem in his degebat. Per idem vero tēpus, non solum Hierosolymorū Iudæi, sed & prouinciales, & Alexandriā habitantes, & Ægyptū, & Cyprum, feliciter agebant. Nam Cleopatra regina contra filiū Ptolemæum Lathyrū seditionem mouēs, ordinauit duces Chelchiā, & Ananiam filios Oniæ, quem superius templū ædificasse constat in terra Heliopolitana, ad similitudinē sacrarij Hierosolymorū Cleopatra tamen cum tradidisset istis exercitū, sine sententia eorū nihil tractabat: sicut testatur & Strabo Cappadox, ita dicens: Nam plures & qui cum eo ascenderunt, & quos postea Cleopatra mittebat, in Cypro statim ad Ptolemæum transibant: soli vero Iudæi qui Oniæ dicebantur, apud Cleopatrā permansere reginā, propter Chelchiam & Ananiā, hæc Strabo disseruit. Hyrcano autem inuidiam mouit apud Iudæos felicitas, magis autem Pharisæi. Nam male eum pati volebant, qui tantū apud populū valebant, vt si quid contra regē vel principem sacerdotum dixissent, facile crederetur. Discipulus tamen eorum & Hyrcanus fuerat, & nimis ab eis diligebatur. Sed cum eos ad conuiuiū vocaret, & amicabiliter pasceret, nimisq; delectari vidisset, dicere cœpit: Scitis me velle iuste viuere, omnia que agere, per quæ deo & vobis placeam. Rogo autē si quid me peccantem videritis, & à recta via deuiantem, reuocate atq; corrigite. Qui dum ei testimoniū præberent, omni virtute ornatū, lætatus est. Tum vnus ex accumbētibus, Eleazarus nomine, maleuolus & seditionibus gaudens: quoniam iustum, inquit, dixisti te viuere velle, & veritatē cognoscere iustum est, depone principatū sacerdotij, & tantum sufficiat tibi populi regere magistratum. Hyrcano vero causam rogāte, qua propter deponeret principatum: quoniā, inquit, audiuimus à senioribus captiuam fuisse matrē tuam sub Antiocho Epiphane: quod falsum fuerat. Contra quem irritatus est Hyrcanus, omnesq; Pharisęi valde indignabātur. Tunc Ionathas quidam de Sadducæorum hæresi, quæ contraria Pharisæis existit, valde Hyrcano amicus, dicebat: scientibus omnibus Pharisæis Eleazarum blasphemiam fecisse, & hoc manifestum illi fieri posse, si requireret illos, qua dignus esset pœna pro verborum qualitate multari. Cumq; Hyrcanus Pharisæos interrogasset, quā iudicarent eum pœnam meritū, non enim credo, inquit, cum vestra sententia factam iniuriam. Tunc illi cū eum honorari vellent, dicebant, ad mensuram pœnæ plagas & vincula sufficere: nam non videbatur digna cōtumelia quæ potuisset morte multari: & quia modesti sunt naturaliter ad tormenta Pharisæi, valde cōtristabatur. vnde putabat illorū sentētia maledictiones Eleazarū sibi fecisse. Incitator vero irę eius Ionathas, flexit eū relictis Pharisæis ad Sadducęorū partem transire: vt & leges ab eis populo dispositas solueret, custodesq; earum puniret. Vnde summū ei & filijs odium à multitudine concitatum est. Sed de his quidem iterum differemus. Nunc autem volo demonstrare, quas leges populo patrū successione tradidissent Pharisæi, quæ non sunt inter Mosaicas leges conscriptę: ideoq; Sadducæorū gens has expulit, dicens illas debere teneri leges, quę conscriptę sunt: illas vero quę à patrib⁹ traditæ fuissent minime custodiri. Et de his multa quæstio vel altercationes maximæ fiebāt: & Sadducæos copiosi vel diuites sequebantur, populares vero non eis obsequebantur, sed Pharisæos vnanimiter

D adiuuabant,

Samaria deletur

Hyrcano deus locutus est

Strabo

Contra Hyrcanum Iudæorū inuidia

Cōtumelia hyrcano irrogata

Pharisæorū & Sadducæorum controuersia

adiuuabant. De his tamen duabus hæresibus, atq; Essenorum, in secundo volumine Iudaicę historiæ disseruimus. Hyrcanus autem post seditionem sedatã feliciter vixit, & principatum optime rexit annis triginta vno: defunctusq; reliquit filios quinq;, qui maxime his tribus rebus dignus à deo iudicatus est, magistratu populi, principatu sacerdotij, & prędicatione prophetię. Nam deus cum eo erat, & futurorum præscientiam ei donauit. Ita enim cognoscebat & prædicabat, vt etiam de duobus filijs prędiceret, quod rerum domini non diutius permanerent. Quorum interitum operæpretium est narrare, quatenus sentiamus, quantum indigni felicitate patris fuissent.

Hyrcani mors & laus

De Aristobuli impietate & morte. Cap. XVIII.

DEfuncto enim patre, maior Aristobulus magistratum ad regiam dignitatem transferre decreuit: primusq; sibi diadema imposuit, post quadringentos octoginta & vnum annos, & menses tres, ex quo de captiuitate Babylonyca populus liberatus, ad propria remeauit. Amans autem fratrem suum secundum Antigonum, simili dignitate eum ornauit: alios vero vinculis tenebat astrictos. Inclusit etiam matrem de magistratu altercantem: nam illam Hyrcanus dominam esse relinquerat: qui ad tantam crudelitatem perductus est, vt vinculis eam penuriaque consumeret. Insuper addidit matri etiam Antigonum, quem amare videbatur, & communis regni habere consortem: accusationibus alienatus ab eo, quibus primum quidem non credebat aliqua amore non admittens, aliqua vero per inuidiam arbitratus dicta. Sed Antigonus, cum clarus ab expeditione redisset, tempore quo festiuitatem tabernaculorum deo celebrant, contigit Aristobulum quidem morbo teneri. Tum Antigonus agens dies festos, ad templum ascendt, valde splendidissime ornatus cum suis armatis, & multum pro salute fratris orauit. Maleuoli vero cupientes eorum separare concordiam, occasionem se cepisse, pompam Antigeni putauerunt & victoriam eius coram rege, pompamque maleuole dilatabant, quomodo in celebratione tabernaculorum sublimis apparuit, vt non hæc à priuato fieri viderentur, sed regiæ munificentiæ ostentatio crederetur: cumque cum multitudine militum venturum ad fratris interitum nunciabant. Aristobulus autem, cum his accusationibus inuitus credidisset, timens ne in fratris suspicionem incideret, simúlque suam custodiam curans, disposuit custodes sui corporis in subterraneo vel tenebroso loco. Iacebat autẽ ipse in turri, quæ Antoniana dicebatur: & præcepit, vt inermem occiderẽt nullum: fratrem autem Antigonum, si armatus intraret, interficerent: mandauitque Antigono, vt sine armis veniret. Regina vero cum insidiatoribus Antigoni, persuasit mandata portanti cõtraria dicere: quia frater tuus, inquit, audiens construxisse te arma, ornatumq; bellicum, petit, vt ingrediaris cum armis: quatenus videat eorum facturam. Quo nuncio Antigonus nihil arbitratus dolosum, sed confidens de fratris affectu, sicut erat armatus, ad Aristobulum ingreditur, vt ei armorum demonstraret ornatum. Dumq; ad turrim, quæ Stratonis dicitur, peruenisset, ab eis qui in tenebroso loco fuerant collocati, prosternitur. Cuius mors ostendit, nihil inuidia, nihil calumnia validius: neq; magis aliud secernit fidem, seu naturalem familiaritatem quàm istæ passiones. Ammirari potest quilibet & Iudam Essæum genere, qui nunquam in his quæ prædixit, mentitus est. Nam hic cum vidisset Antigonum per templum transire, clamauit socijs suis & notis qui gratiam prædicendi futura doctrinæ eius obseruabant: Melius est mihi mori, quàm si mortem fuero mentitus Antigoni, quem hodie video periturum in turri Stratonis. Locus vero stadijs sexcentis distabat, vbi eum prædixit interfici. Diei quàm plurima pars transierat, vt etiam dubitare de vaticinatione videretur. Cumque hæc dixisset, tristisque esset, nunciatur ei Antigonum esse defunctũ in subterraneo. Nam & ipsa turris, Stratonis dicebatur, eodem nomine quo maritima Cæsarea nuncupatur. Igitur vatem hoc perturbauit. Aristobulum autem fraternæ cœdis pœnitentia, fletusque possedit, nec non etiam ægritudo mentem

Aristobulus matrẽ suam & fratres in carcere conicit

Aristobulus fratrem per insidias necat

Iudas Essæus propheta

mentem eius celeri dolore persuasit: & intollerabilem passionem corruptis visce ribus sustinebat,copiamq; sanguinis euomebat. Quem dum puer aulicus portaret, lapsus est in loco quo maculæ sanguinis adhuc Antigoni permanebant,vt arbitror,dei prouidentia disponente. Quo facto,clamor videntium fusum sanguinem eleuatus est,dum existimarent hoc puerum spōte fecisse. Clamorē vero cum Aristobolus audisset,causamq; requisisset,tacentibus amplius minabatur,discere volens clamoris causam: homines enim suspicantur mala in his, quæ tacentur, & semper esse peiora putant. Vt vero cogenti & interminanti veritatem aperuerūt confunditur eius mens.percussa conscientia sua, gemensq; cū lachrymis ex alto pectore,dixit: Nunquid latere deum potui in tam impijs & crudelibus factis, vt non pro scelere fraternę necis veloci pœna consumerer? Vsquequo improbū corpus prohibes animā ad vmbras fratris & matris accedere? Cur non eam celeriter reddis,sed paulatim meū libo sanguinē interemptis. Quæ cum dixisset,moritur, regni sui anno primo:qui etiā dictus est Phylellin,id est amator Græcorū. Multum vero patriæ profuit. Nam subegit Ituræos, plurimamq; eorū prouinciam Iudæis adiecit:& compulit habitantes in ea, vt si vellent in prouincia permanere, circunciderentur secundū leges Iudaicas. Erat autem naturæ valde modestæ, & pudoris ingenui, Sicut testimonium præstat Strabo,nomine Timagenes, ita dicens: Modestus fuerat hic vir,& nimium Iudæis vtilis. Nam prouinciam eis acquisiuit,& partem gentis Ituræorum sibi circuncisionis vinculo coniunxit.

Aristobolus moritur.

De gestis Alexandri,Ptolemæi,Cleopatrę,Theodori & varijs prælijs. Cap. XIX.

DEfuncto tamen Aristobulo, Salome vxor eius, quę apud Gręcos Alexandra nominatur,soluēs fratres eius,quos ligatos Aristobulus tenebat vt prędictum est,Iamneum qui & Alexander dicebatur,regem ordinauit,ætate maiorem qui nunquam ad faciem patris venit. Causa vero huius odij,talis fuisse dicitur. Cum diligeret priores filios suos Hyrcanus,Antigonum & Aristobulum, & apparuisset ei deus in somnis,& interrogasset eum, quis filiorū successor eius existeret,deo demonstrante vultum istius,contristatus quod omniū bonorum suorū hic hęres existeret,genitum in Galęa nutriri dimisit. Deus vero nequaquā mentitus est Hyrcano. Nanque regnum post Aristobuli finem,iste suscepit. Qui vnum è fratribus suis nitentem regnum pręsumere, interfecit: alterum vero volentem innocenter viuere,honorabiliter tractabat. Is enim dum principatum suum, sicut ei videbatur vtile,disposuisset, expeditionem contra Ptolemaidem egit: pugnaque commissa, victor in ciuitate hostes concludens, obsidebat eos. Nam ex ciuitatibus maritimis,Ptolemais & Gaza solę vt subijcerentur,restabant:necnō etiam Zoili tyranni turris Stratonis,& dora. Sed Philometore Antiocho,fratrēque eius Antiocho Cyziceno, inuicem decertantibus, suasq; vires perdentibus, nequaquam Ptolemaitæ sperabant ab illis auxilium. Quibus obsidione exhaustis,Zoilus qui turrim Stratonis,Doramq; tenebat,agmen militare nutriens,tyrannidem meditatus est,dum reges contra se bellarent: & paululum Ptolemaitis subueniebat,quia nec reges talem familiaritatem circa eos habebant, vt confiderent ab eis mereri solatia. Vterq; enim durabat,quod sæpe Athletis cōtingit:qui cum viribus diffidunt,erubescentes cedere, otio vel quiete certamina differunt. Reliqua Ptolemaitis spes erat in rege Ægyptiorum Ptolemæo Lathyro, qui cū à matre depulsus è regno fuisset,Cyprum habitabat. Igitur mittētes ad eum Ptolemaitę,petebant auxilio venire,quatenus eos à manibus Alexandri periclitantes eriperet. Spem etiam non minimam ei legati excitauerunt,dicentes,si transiret ad Syriam,haberet Gazæos & Zoilum, insuper & Sidonios ac multos alios: & Ptolemaitæ secum pugnarēt. Quibus incitatus,nauigare festinauit. Per idem tempus Demęnetus orator eloquentissimus,persuasit eis sententiam permutare, melius esse dicens, incertum Iudęorum sustinere periculum, quàm manifestam suscipere seruitutem,dum se traderent domino: quo facto,non solum pręsens ha

berent bellum,sed multo magis ab Ægypto sperarent. Nam & Cleopatram nequaquam pati vicinum exercitum aggregare dicebat, sed venturam cum maximo contra eum exercitu, quæ properabat & à Cypro filium eijcere: & cum Ptolemeus nihil proficeret, rursus Cyprum fugeret, ipsos vero nouissimum habere periculum. Ptolemæus vero, quamuis per viam cognouisset Ptolemaitarum voluntatem mutatam, non minus tamen nauigauit, & applicuit in Sycamina: ibique vires suas deposuit. Omnis vero exercitus eius erat cum equitibus & peditib9 triginta milia. Quos cum iuxta Ptolemaidem produxisset, & applicuisset, valde cogitabat, quomodo neque legatos eius susciperent, neque verba audirent. Sed cum venissent ad eum Zoilus, & Gazæi, ac peterent auxilium sibi præberi, quod terra eorum à Iudæis & Alexandro depopularetur, soluit obsidionem Alexander Ptolemęi timore: reuersusq; ad propriam terram, deinceps bella disposuit, latenter quidem Cleopatram contra Ptolemæũ inuitans, aperte vero amicitias & auxilia cum eo componere simulans: & quatuor milia talentorum argenti se dare promisit, si Zoilum tyrannum depelleret, terramq; eius Iudæis traderet. Tunc ergo Ptolemæus Alexandri amicitias suscepit, & Zoilum subegit. Deinceps cum audisset latenter ad Cleopatram matrem eius mandasse, soluit pacta, quæ cum eo fecerat, atque fidem: & ad Ptolemaidem quidem accedens, obsidebat, quod eum non suscepisset: ibique relinquens duces, & partem sui exercitus, vt obsessos custodirent, cum reliqua parte Iudæam populaturus inuadit. Alexander vero cum Ptolemæi præuaricationem audisset, congregauit prouincialium quinquaginta milia, vt autem alij historiarum scriptores dixerunt, octoginta milia. Cum vero colegisset exercitum, occurrit Ptolemæo. Ptolemæus itaque subito inuadens Asochiton ciuitatem Galilęæ, die sabbatorum viriliter cepit eam: indéque decem milia corporum, & aliam multam prædam abstulit. Cumq; tentasset Sephoram ciuitatem, pauco distante spacio à ciuitate capta, multos amisit. Post autem cum Alexandro bellaturus, perrexit. Cui cum Alexander iuxta Iordanem fluuium occurrisset, in loco qui Asaphon dicitur, non longe à Iordane fluuio castra sua disposuit, habens octo milia pugnatorum, quos Hecatontamachos vocabat, id est, contra centum pugnantes, quoniam æreis scutis vtebantur. Verum etiam fuerunt & Ptolemæo propugnatores cum æreis clypeis, sed minus Iudęis ornati: ideoque milites Ptolemęi timide ad prælium accessere. Sed non paruam audaciam eis immitebat Philostephanus, qui stratagematorum peritus, eos fluuium transire prohibebat, supra quem castra sua posuerant. Alexandro vero minime visum est, transitum eorum vetare, dum putaret, quia si post dorsum fluuium haberent, nequaquam possent à pugna recedere. At in principio prælij ex vtraque parte fortiter pugnatum est, pari animositate vel studio, vt ab vtroque exercitu multi prosternerentur. Sed cum Alexandri exercitum superiorem Philostephanus vidisset, milites diuisit: & defectus suos fortiter adiuuans, nulloque subueniente Iudæis, partem illam cum eis qui propè stabant, ad fugam conuertit, Quod cum vidissent milites Ptolemæi, secuti Iudæos interficiebant. Post autem reuersi, reliquos in fugam vertunt: & tamdiu prostrauerunt eos, vsquequo & ferrum & manus eorum defecissent. Triginta vero milia virorum occisa fuisse dicuntur. Timagenes vero quinquaginta milia retulit, reliquos autem captos, paucos vero ad suam fugisse prouinciam. Tunc Ptolemæus post victoriam, prouinciam peragrans, vespere facto, in quasdam Iudææ villas ingressus est: quas plenas mulieribus & infantibus inuenient, iussit militibus suis, vt occiderent, & laniarent, membráque eorum in cacabos mitterent ad coquendum. Hoc autem simulauit, vt hi qui fugerant à pugna, putarent hostes suos carnibus humanis vesci, & exinde eos valde metuerent. Cepit vero & Ptolemaidem, sicut alibi retulimus. Sed Cleopatra cum respiceret filium suum crescere, & Iudæam licẽter deuastare, ciuitatemq; Gazęorũ subiectam habere, negligere recusauit, dum iam in portis suis eum præsentem speraret esse futurum, & amari ab

Ptolemeus infãtes coqui iubet

Ægyptijs

Ægyptijs propter virtutem eius putaret eum statim cum nauali & pedestri exercitu contra eum egreditur duces totius militiæ Celchiam & Ananiã Iudæos proponẽs: pecunias vero multas, nepotésque suos, & testamenta apud Cõn insulam commendans. Cumq; iussisset filium suum Alexandrum, cum maxima classe nauium ad Phœnicen nauigare, propter refugia omnem suam expeditionem Cleopatra in Ptolemaide deposuit. Cumq; eam non suscepissent Ptolemaitæ, ciuitatem obsedit. Ptolemæus tamen à Syria contra Ægyptum festinauit, putans subito eam sine militibus existentem occupare, sed spe sua deceptus est. Per idem tempus Celchias vnus ex ducibus Cleopatræ, circa inferiorem Syriam Ptolemæum persequens, moritur. Cleopatra vero, cum audisset filij conatum, & quod nullatenus Ægyptij eum sicut sperabat, suscepisset, transmisit militiæ patrem, quæ de prouincia Ptolemęum depelleret. Qui reuersus ab Ægypto, iterum in Gaza hyemabat. Interiecto vero tempore, Cleopatra custodiam Ptolemaidis cum ciuitatis obsidione cepit: ad quam cum Alexander summa dona deportans venisset, dixissétque mala à Ptolemæo se passum, refugiumq; non alibi nisi apud eam habiturum quidem amicorum persuadebant ei, vt prouinciam Iudæorum percurreret, & obtineret: neque contemnerent tam optimam multitudinem Iudęorum sibi subijcere. Cumq; Ananias contradicens, suaderet iniustum esse, si hominem auxiliatorem priuaret propria potestate, verumetiam & cognatos suos esse: nam te minime volo, inquit, ignorare regina, quoniam propter hanc iniquitatem inimicos omnes Iudæos habebis: Hęc ergo Anania persuadente, Cleopatra flectitur, nihil penitus Alexandrum lædere, sed de societate cum eo composuit in Scythopoli Syriæ. Qui cum à Ptolemæi timore liberatus esset, exercitum statim contra humilem Syriam produxit, & expugnauit Gadara decem mensibus obsessam, & Amathunta, magnum propugnaculum habitantium super Iordanem, vbi optimus vel industria dignus Theodorus Zenonis possidebat: qui insperate Iudæos inuasit, & decem milia interfecit, sarcinasq; Alexandri diripuit. Quo facto nequaquam perturbatur Alexander, sed mox iuxta maritima loca ducit exercitum & Raphiam, & Antedonem expugnauit, quã postea Herodes Agrippiadã nominauit. Cumq; videret Ptolemæum à Gaza ad Cyprũ redisse, matrẽq; eius Cleopatram ad Ægyptum, Gazæis iratus, quoniam Ptolemæum auxiliatorem conuocassent, ciuitatem obsedit: prouinciãq; ipsorum deprædauit. Sed Apollodotus dux Gazæorum, cum duobus milib9 peregrinis, & decem milibus ciuium, in exercitum irruit Iudæorum: & quandiu nox erat, Gazæi vincebant, arbitrantibus Iudæis rursum Ptolemæum superuenisse. Postero autem die facto, cognoscentes Iudæi veritatem, reuersi Gazęos inuadunt, & prosternũt mille. Quibus adhuc resistentibus, neque multitudine perterritis, gerere prælium, & quicquid aduersi accidisset tolerare passi sunt, ne hosti subijcerentur. Exhortabatur autem eos rex Arabum Aretas, magnanimus vir, qui sperabatur in auxilium eorum venturus. Sed contigit antequam veniret, Apollodoto perempto, ciuitatem capi. Nam Lysimachus frater eius inuidens, quod ei tam magna gloria à ciuibus præbebatur, interfecit eum: militarémque congregans phalangem, ciuitatem Alexandro prodidit, qui statim cum ingressus fuisset, quieuit. Post autem milites Gazæis immisit, vt eos cruciarent, & per diuersa loca prosternerẽt: nec tamen Gazæi animas debiles, sed pronas habentes, venientibus Iudæis resistebant, nec paucos dilaniabant: alij vero desolati domus suas incendebant, ne aliqua spolia aduersarij possent inuenire: alij quippe & liberos cum vxoribus suis manibus interficiebant, quatenus seruitutem inimicorum vel taliter euitarent. Cumque quingenti ex primatibus eorum in templum Apollinis confugissent, quorum consensu proditio facta erat, hos abstrahens Alexãder occidit: ciuitatémque post anni obsidionem deponens, ad Hierosolymam remeauit. Eodem tempore & Antiochus, qui Grypus dicebatur, moritur insidijs Herodiani, anno vitæ suæ quadragesimoquinto,

Cleopatra contra filium ex Aegypto progreditur

Theodorus multos Iudæos occidit

Gaza capitur

Antiochus Grypus

imperij vero vicesimonono. Cuius principatũ cum filius eius Seleucus suscepisset bellauit etiam contra fratrem patris Antiochum, qui Cyzicenus nominabatur: quem cum vicisset & cepisset, occidit. Non multo vero post, Cyziceni filius Antiochus, & Antonius pius, cum peruenissent in Aradum, coronamq; sibi imposuissent, confligunt cum Seleuco, quem post victoriam ex omni Syria depulerunt. Qui cum fugeret in Ciliciam, & peruenisset Mopsuestiam, iterum ab eis pecunias exigebat. Tum populus Mopsuestenus indignatus, palatium eius incendit, eúmque cum amicis extinxit. Antiocho vero Cyziceno adhuc Syrię regnante, Seleuci frater Antiochus bellum contra eum produxit, victumque cum suo prostrauit exercitu. Post ipsum vero & frater eius Philippus, cum imposuisset sibi diadema, in parte aliqua Syriæ regnabat. Ptolemæus vero Lathyrus quartum fratrem eorum Demetrium, qui Eucerus dicebatur, à Gnido deducens, in Damasco regem constituit. His autem duobus fratribus pertinaciter Antiochus resistens, citius occiditur. Nam Laudociæ Gaminorum reginæ contra Parthos bellanti, cum socius aduenisset, viriliter pugnans occubuit. Syriam vero duos fratres tenuerunt. Demetrius & Philippus, sicut alibi demonstratum est. Alexãder autem dum contra eum sui seditionem mouissent, in die qua festiuitas tabernaculorum agebatur, & super aram staret immolaturus, virgis cedrinis iaculabantur eum. Nam legitimum est apud Iudæos in scenopegijs, vnumquenque portare virgas ex palmis & cedris. Demonstrauimus autem hæc etiam in alijs. Verumetiam contumeliose eum aggressi sunt, cum ingressi fuissent, dicentes de captiua genitum, & honore sacrificij indignum. Iratus ergo sex milia eorum occidit: parietem vero ligneum circa aram & sacrarium construens vsque ad altare, in quod solis sacerdotibus licet ingredi, multitudinis introitum prohibebat: simul & peregrinos Parsas & Cilicas conduxit: nam Syrijs inimicus existens, non eis vtebatur. Cumque Arabes, Moabitas & Galaaditas vicisset, tributorum incrementum eis imposuit: & Amathunta expugnauit, non audente Theodoro cum eo cõfligere. Cumque conseruisset pugnam cõtra Obodam regem Arabum, & incidisset in insidias altissimæ vallis iuxta Galaaditidem, indeque cum fugeret ad Hierosolymam, super infelicitatem suam habuit etiam gentem Iudæorum inimicã: contra quam annis sex pugnans, interfecit quinquaginta milia. Rogante vero eos, vt odium quod in eo haberent soluerent, magis horrebant eum propter hæc quæ acciderũt Cumq; interrogaret eos, quid vellent fieri: omnes clamauerunt, mori eum.

De Alexandri victoria, & Iudæorum calamitate.

Cap. XX.

TVnc ad Demetrium Eucerũ destinauerunt, vt eum auxiliatorem rogarent: qui maximo cum exercitu dum peruenisset ad eos, qui eum inuitauerant, circa Sichimam castrametatus est. Alexander autem cum conductis militibus sex milibus ducentis, & Iudæis viginti milibus qui ei fauebãt, contra Demetrium perrexit: cui equites fuerunt tria milia, pedites vero quadraginta milia. Multa ex vtraque parte gerebantur, Demetrio quidem volente seducere conductos milites Alexandri tanquam Græcos: Alexandro autem tentante Iudæos Demetrio sociatos auellere. Cumq; neuter valuisset persuadere, vicit Demetrius, & omnes Alexandri conducti milites occiduntur, fidei simul & virtutis probationem ostendentes. Multi etiam à parte Demetrij milites conciderunt. Cum vero per montana fugisset Alexander, misericordia ruinę eius flexi, colliguntur ad eũ sex milia Iudæorum: & tunc quidem recedit timore Demetrius. Post autem iterũ Iudæi contra Alexandrum bella mouentes, superantur ab eo, multiq; eorum in pugna extincti sunt. Quorum etiam potentissimos in Bethomis ciuitate conclusos obsedit. Cumq; cepisset ciuitatem, & tenuisset eos, duxit ad Hierosolymam, & crudelissimam in eos pœnam exercuit. Nam dum cœnaret cum concubinis suis in excellenti loco, crucifigi ex ipsis octingentos præcepit: liberos vero & vxores eorum coram ipsis adhuc viuentibus occidi. Et hæc quidem ad vltionem

fecerat

fecerat pro his,quę male passus erat:sed tamen humanam vindictam excessit, quamuis multum sudasset & laborasset in bello contra eos,& in nouissimum periculum animæ regniq; venisset. Non enim eis suffecerat contra se inuicẽ certare,nisi etiam aduersus eum alienigenas prouocassent:& ad talem necessitatem perduxissent,vt terram Moabitidis & Galaaditidis,& vicos regi Arabũ traderet,quatenus non auxiliaretur contra se Iudæis:sed & alia multa conferret:quapropter videtur hæc iuste fecisse:ideoq; propter hanc crudelitatis exaggerationẽ vocatus est à Iudęis crucida. Aduersarij tamen eius octo milia noctu fugerunt, & quamdiu vixit Alexander exulabant. Et iste quidẽ liberatus à seditione eorũ, cum omni quiete in posterum regnauit. Demetrius autem cum à Iudęa in Berœã discessisset,obsidebat fratrem suum Philippum,cui decem milia peditum erant, & mille equites. Straton autem Berœæ tyrannus. Philippo auxiliũ præbebat,& zizum principẽ Arabum conuocabat,necnon etiam Mithridatem Synacem pręfectum Parthorũ. Qui cum venissent cum multa expeditione, & obsedissent Demetrium intra castra,sagittisq; & siti eum angustassent, cõpulerunt milites eius vt eum traderent. Cumq; depopulassent prouinciam,& Demetriũ cepissent,hũc quidem Mithridati Parthorum regi transmiserunt, captiuos vero gratis Antiochenis reddiderunt. Mithridates itaque Parthorũ rex, Demetrium maxime honorabat,vsquequo termin9 ei vitæ venisset,Philippus vero à pugna statim ad Antiochiam perrexit:eamq; tenens, Syriæ regno potitus est.

Crucida

Bellũ inter fratres Demetrium & philippum

De gestis circa Damascenos,& Iudæorum potentia,& obitu Alexandri. Cap. XXI

POst vero Antiochus,frater eius,qui nuncupabatur Liber pater, vendicans sibi principatum,ad Damascum peruenit,ibiq; regnauit. Cumq; contra Arabas exercitum duceret,Philippus frater eius ad Damascum perrexit. Tunc Milesius,qui custos arcis relictus erant,simul cum Damascenis ciuitatem Philippo tradidit. Ingratus Milesio Philippus extitit,cum nihil omnino pro traditione ciuitatis ei donaret:nam timore putabat Milesiũ prodidisse. Quapropter in suspitione eum habebat, qui rursus à Damasco repellitur. Nam cum Philippus ad circũ exisset,Milesius clausit Damascũ,& Antiocho seruauit. Quod factũ cum audisset de Philippo Antiochus,reuersus ad Arabiam,expeditionẽ statim contra Iudęam parauit,pedites quidem octo milia,equites autem octingentos. Cuius Alexander congressionẽ timens,fossam altissimã fodit,circa Capharsaba,quę nunc Antipatris vocatur,initium eius faciens,& vsque ad Ioppẽ. Cumque murum ædificasset & turres ligneas erexisset per stadia centumquinquaginta,Antiochum expectabat. Ille autem hæc incendio eremans, exercitum suum ad Arabiam exinde transduxit. Cui rex Arabum cedens primũ,deinde ex inproviso cum decem militibus equitum adueniens, occursione Antiochi fortiter debellatur. Cumq; vinceret,Antiochus occiditur auxilium parti laboranti ferẽdo. Postquam vero cecidit Antiochus,milites eius ad Chanam villam confugiunt, vbi plurima pars eorũ fame consumitur. Post hunc imperat inferiori Syriæ Aretas,receptus in principatum à Damascenis,propter Ptolemæi iuuenis odiũ. Qui cum militiam congregasset contra Iudæam,& circa Adidam vicum prælio vicisset Alexandrũ,cum pactis à Iudęa discessit. Alexander autem iterum cum inuasisset Dion ciuitatem ,contra Essemon produxit exercitum , vbi plurimæ vel mirandæ res Zenonis fuerãt:quam tribus aggeribus circundans, pugnando inuasit. Exinde contra Galilæam & Seleuciam pergit,& has cum cepisset,subegit etiam vallem quę Antiochi dicitur,castellum quoque Gamala. Sed cum multi Demetrium ducem illorum locorum accusarent, nimis indignatus eum damnis affecit:& tertium annum complens,soluta expeditione ad sua reuersus est:quem Iudæi & Græci omnino propter felicitatem eius accipiunt. Per idem tempus iam Syrorum,& Idumęorum,& Phœnicum ciuitates Iudæi possidebant: iuxta mare quidem Stratonis turrem,Apolloniam,Ioppen, Iamniam,Azotum,Gazam,

Oppida sub ditione Iudæorum

zam,Anthedonem,Raphiam,Rhinocoluram,in mediterraneis vero per Idumæam,Aboram,Marisam,omnemq; Idumæam,Samariam,Carmelum montē, & Thaburium mōtem,Scythopolim,Gadaram,Gaulanitidem,Seleuciam,Gabalam,Moabitidem,Sebō,Medabam,Lembaoronem,Mega,& Onzoram,Cilicum,Aulonem,Pellentem. Post hæc rex Alexander crapulæ multum indulgens,in valetudinem incidit,& tribus annis quartana febre laborans,nec sic,tamen ab expeditione quieuit,donec in laboribus expiraret. Mortu9 est aūt in mōte Gerasenorum,Ragaba castellum trans Iordanem obsidens. Quem cum vidisset regina propinquantem letho,nullamq; salutis spem habentē, deplorans futuram desolationem suam & filiorum,ait: Cui me ita relinquis cum filijs,alteri9 auxilijs egentem,dum sic scias aduersariam tibi gentem existere? Tunc ille persuasit ei mandata sua custodire,quatenus certum cum filiis regnum tutaretur,& vt mortem eius militibus cælaret,vsquequo castellum caperet: deinceps vt ad Hierosolymam victrix & splendidissima rediret, & Pharisæis potestatem daret quę vellent agere,eosq; honore præferret: quatenus illi laudantes eam propter honorem sibi illatum,fidam ei gentem constituerent. Nam posse hos multum apud Iudęos,dicebat,& lædere si quem abominarentur,& prodesse cui fideles existerent: cum nimium eis à populo crederetur, quicquid vellent de aliquo sæuissimū referre: seq; ideo offendisse multitudinem aiebat,quod Pharisæos aliquando contristasset. Tu igitur,inquit,cum ad Hierosolymam perueneris,conuocatis militibus,eis meum corpus ostende, & permitte eis qualiter velint, vti meo cadauere: siue cōtumeliose velint & insepultum relinquere, quod à me iniqua perpessi sunt: seu aliquid in corpus meum desæuire,concede: neque sine illorum cōsilio velis aliquid in tuo regno decernere. Quod si hæc ad eos dixeris,ego quidē clariore dignior ab eis funere,quàm à te habebor: cum ira post mortem in aliquo non seruetur: tu vero firmum tibi conficies principatum. Hæc cum suę persuasisset vxori,descessit imperij sui vicesimoseptimo anno, ætatis vero quadragesimonono. Alexandra autem cum castellum cepisset,secundum mariti mandata Pharisæos alloquitur,& illorum potestati mariti corpus & regni gubernationem commendat: & ita quidem iram eorum,quam in Alexandrum habebāt, extinxit: fideles vero eos amicos sibi parauit. Qui secundo populum ad concionē conuocantes,res gestas Alexandri explanauerunt: regem se dicentes iustum & magnum perdidisse,& tantū populo luctum & mœstitiam laudibus regijs intulerunt,vt exequias ei meliores quàm cæteris regibus exhiberent.

Consilium Alexandri morientis

De regno Iudęorum sub Alexandra regente & Pharisæis. Cap. XXII

ALexander autem liberos relinquēs,Hyrcanum & Aristobulum,vxori Alexandræ regnum tradidit. Ex filijs tamen eius alter,Hyrcanus rerum gubernationes ignorans,vitam ociosam elegerat: nouissimus vero Aristobulus, efficax & audax erat. Igitur à populo mulier diligebatur,eo quod videbatur cōtristari,de quibus maritus eius peccasset. Quæ principem quidem sacerdotum Hyrcanum propter ætatem,magis autem propter innocentiam ordinauit: Pharisęis tamen omnia facere permittens,quibus obedire multitudinem pręcepit: & si quid legum Hyrcanus socer eius soluisset,quas Pharisæi secūdum patriam traditionem introduxerant,hoc iterum restituit. Nomen ergo regium tantum ipsa ferebat,omnem vero potestatem Pharisæi possidebant,Nam & transfugas reducebant,& ligatos soluebant,&nihil à dominis penitus differebant. Verumetiam regina prouidentiam sui faciebat,dum multos cōductos milites contineret,suasque vires duplas ostenderet,vt iam in circuitu reges terreret,& caperet ab eis obsides transmissos. Pacem vero omnis habebat prouincia,præter Pharisæos. Nā hi rempublicam perturbabant,reginā flectere molientes,quatenus occideret cōsiliarios Alexandri,qui eum hortati essent octingentos interficere: ex quibus ipsi vnum occiderunt Diogenem,& post ipsum alios multos, vsquequo potentissimi eorum in aulam intrassent cum Aristobulo, cui videbantur molesta facta

Alexandra rerum potitur Iudææ

Pharisęorum.

Pharisæorum. Apparebat autem, quod vellet occasione accepta, matrem à regno deponere. Qui cum ingressi fuissent, admonebant eam quanta fecissent, per quæ firmam fidem suo domino conseruassent, pro quibus etiam multa ab eo merita cepissent: & petebant, ne omnino spem eorum euerteret. Nam cur fugerint aduersariorum pericula, si domi ab inimicis vltionem tanquam pecora tolerarent. Dicebant etiam, si contenti essent aduersarij mortuorum interitu, propter dominorum fidem se patienter ea quę contigerunt perferre: si vero in eisdē Pharisæi permanserint, petebant dari sibi licentiam recedendi. Nam prę ter iussionē eius nullatenus aiunt pati saluti suæ prouidere, sed libenter in aula eius morari, ne perfidos eos post discessum putaret: obprobrium vero reginæ esse, si neglecti socij mariti eius aduersarijs traderentur. Nam gaudium Aretę Arabo erit, tot & tales viros à te alienari, quorum prius terribile fuerat nomen auditum. Si vero Pharisæos prę ponere iudicas, vnumquenque nostrorum in castellis dispone, & si ita aduersarios vis erigere, nos sine in humilitate consistere. Multa talia cum ei dicerent, & ad misericordiam mortuorum & periclitantium manes Alexandri inuocarēt: omnes qui assistebāt lachrymis completi sunt, sed amplius Aristobulus, qui dum suam ostēderet voluntatem, multa contra matrem locutus est. Sed illi quidē suæ calamitatis causa fuerunt, dum ambitiose furenti mulieri, præter constituta regni committerent moderamina. Quę dum nihil sciret quod ageret, ad postulationem eorum custodiam castellorum illis tradidit, prę ter Hyrcaniā, & Alexandriam, & Macheruntem, quo plurimæ & pretiosissime res eius repositæ videbantur. Non multo post tamen filium suum Aristobulum cum exercitu destinauit ad Damascum contra Ptolemæum qui Minæus dicebatur: qui nihil studio dignum agentes, ad Hierosolymam reuertuntur. Eodem tempore nunciatur Tigranes cum trecentis milibus armatorum contra Iudæam venturus, quod nimis reginam & gentem perterruit, vt dona multa nobilissima per legatos ei destinaret, quem obsidentem Ptolemaidem inueniunt. Nam regina Selene quæ & Cleopatra, Syriæ regnans, suasit habitatoribus Ptolemaidis, vt Tigranem excluderent. Qui cum peterent eum pro sua regina, proq; sua gente, laudat eam Tigranes, quod ex longinquo legationem ei cum donis transmisisset, spem etiam eis bonam promisit. Capta vero Ptolemaide nunciatur Tigrani, quod Mithridatem dum sequeretur Lucullus illum quidē fugientem ad Iberos, minime potuisset comprehendere: Armeniam vero depopulans obsedisset. Quę cum cognouisset Tigranes, domū reuertitur. Interiecto vero tempore, Alexandra regina cum valetudinem sæuissimā incidisset, placuit Aristobulo rempublicam inuadere: & per noctem cum vno famulo egressus ad castella perrexit, vbi paterni sui amicī degebant. Nam olim de actibus matris suæ conquerebatur. Tunc vero magis veritus est, ne matre defuncta, & Pharisæis rem tenentibus, omne genus suum deperiret. Præuidebat enim futura, quod non posset principatui succedere, dū frater ei maior extaret. Cōscia vero facti vxor eius tantum fuerat, quam illic cum sua generatione dimisit. Cumq; primū peruenisset in Gabatha, vbi potentissimus Galestis eius amicus erat, à quo etiam suscipitur, post diem regina cum Aristobuli fugam sensisset, diuq; putasset discessionem eius non pro rebellione fieri, venerunt, qui nunciarent iam tenuisse illum primū castellum & secundum, & reliqua omnia. Nam vno cōprehenso, simul ad illius voluntatem omnia festinabant.

Tigranes obsidet Ptolemaidem

Tunc cuncta gens Iudęorum cū regina in maximis cœpit esse terroribus. Nam sciebat non longe abesse Aristobulū, quatenus sibi principatum defenderet: timebat etiā, ne vltionem exigeret de illatis sibimet contumelijs. Placuit igitur vxorē eius cum genere in superiori custodia templi constitui. Aristobulum autem cū multi frequenter nunciassent regio circundatum ornatu, & intra quindecim penè dies loca vigintiduo occupasse, vnde etiam militiam congregaret à Libano, vel Trachonitide, vel monarchis: tunc seniores Iudæorum & Hyrcanus ad

ad reginam intrantes, petebant vt sententiam de rebus ferret instantibus. Nam Aristobulus iam penè cuncta possederat, tantis locis occupatis. Inhonestū enim putabant, quamuis ægritudine laboraret, sine ea aliquod consilium capere: imminere vero sibi non longe periculum clamitabant. Cumq; illa præcepisset eis agere quę existimarent prodesse, multas quoque causas eis vtiles adesse demonstrabat, id est gentem validam, exercitum potentissimum, pecuniarum copiam: sibiq; deficiente iam corpore, vanum esse pro talibus laborem impendere. Hæc cum dixisset, non multo post decessit, anno sui regni nono, ætatis vero LXXIII mulier quę debilitati sui sexus nunquam succubuit, callida circa regni detentionem, quod ex ipsis operibus euidenter ostensum est: & quę præponeret futuris prę sentia, & omnia post poneret potentiæ principali: & cum nec bonum aut iustum attenderet, ad summam calamitatem negotia domus suæ ita perduxit, vt post multa pericula & labores, potestatem quam possedit non multo tempore, tracta cupiditate perderet. Inimicis enim generis sui quam habuit tradidit potestatē, & principatum potentium amicorum gubernatione priuauit, & miserijs regnum post suā mortē compleuit propter malā dispositionem. Sed quamuis ita regnasset, gentem tamen in pace custodiuit. Alexandra ergo finem inuenit huiusmodi.

Alexandra decedit

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVSQVARTVS.

De regno Aristobuli, & Hyrcano priuatim de gente.

CAPVT PRIMVM

LEXANDRAE regine morte in superiori volumine demonstrata, sequentia referamus: nihil aliud festinantes, nisi minime quicquam de gestis rebus memoriæ prodendum præterire. Nam qui conscribunt historias, & res veteres indicant, oportet eos propter antiquitatem narrationi decus imponere, vel explanationi rerum studere propter legentes, quatenus cū aliqua gratia vel delectatione experientiā possint rerum concipere. Super omnia vero certius conscriptores debēt & veritatem dicere, vt rerū ignari possint credere lectioni. Centesima octogesimatertia olympiade: Q. Hortēsio, & Quinto Metello Cretico Coss. bellum contra Hyrcanum Aristobulus præparauit: pugnaq; facta prope Hierichuntem, multi milites Hyrcani ad fratrem eius transfugerunt. Quo facto, Hyrcanus ad arcem, vbi Aristobuli vxor & filia à matre eius erant cōclusę, cōfugit. Cui Aristobulus de recōciliatione verba faciēs, inimicitias deposuit: vt ipse quidem regnū teneret, frater autem priuatus viueret, sua possessione cōtentus. Cumq; hæc disposuissent in templo, & iusiurandum & dextras dedissent, omni populo vidente, discesserunt: ille quidem in aulam regiam, Hyrcanus vero vt priuatus in Aristobuli domum.

De Antipatro qui iuuabat partem Hyrcani aduersus Aristobulum. Cap. II

AMicus igitur quidā Hyrcani, genere Idumęus, Antipater dictus, multas possidens pecunias, & vir efficax, Aristobulo suspectus habebatur propter Hyrcanum. Nicolaus tamen Damascenus ait hunc genere nobilissimum Iudęū fuisse, ex illis qui ad Iudæam à Babylone reuersi sunt. Hæc autem refert ad gratiam Herodis filij eius, quem regem Iudæorum contigit postea fieri, de quo apto tempore dicemus. Hic ergo Antipater, qui prius Antipas appellabatur, & eodē quo pater nomine vocabatur, cū eum Alexāder rex, & vxor eius ducē totius Idumęæ ordinassent, amicitias inisse cum finitimis Arabis, & Gazæis, & ascalonitis perhibetur,

perhibetur, multis & maximis donis illos sibi coniungens. at cū Aristobuli potētiam iunior Antipater formidaret, timens ne quid ab eo pateretur propter inimicitias latentes, excitat contra eum Iudęorum validissimos viros, iniustum esse dicens negligere, dum viderent Aristobulum inique principatum habere: fratrēque eius priorem eiectum, cui magis propter ætatem imperium debebatur. Et cū hæc ad Hyrcanum verba frequenter iaceret, & diceret periclitari vitam suam, nisi prouideret, fecit eum discedere. Nam indicabat Aristobuli amicos nullum tempus prætermittere, in quo non suaderent eum interfici, quatenus firmum sibi gereret principatum. His hyrcanus verbis minime credebat, dum natura bonus esset, & accusationem facile non admitteret: faciebat autem eius innocentia & mentis remissio, vt debilis & inualidus putaretur, cum contrariæ naturæ Aristobulus esset: Nam facinorosus & arrogās erat. Sed cum Antipater vidisset Hyrcanum non attendere verba sua, nullatenus parcebat singulis diebus accusationes fictas de Aristobulo illi inserere, tanquā eum interficere festinaret: quē vix impulit ad Aretam Arabum regem cōfugere: nam promittebat ei auxiliatorem illum quoque futurum, Igitur cum hæc audisset Hyrcanus, arbitratus prodesse sibi, ad finitimam Iudææ Arabiam discedere, præmittit Antipatrum ad Arabū regem, fidem ab eo accepturum, quod non refugientem ad se traderet inimicis. Cumq; accepisset fidem Antipater, ad Hyrcanū in Hierosolymā remeauit. cum paucis ergo de ciuitate egreditur. cumq; multam fecissent viam, ad Petram ciuitatem perueniunt, vbi palatium Aretæ erat.

De pugna contra Aristobulum, & iusto Onia interfecto. Cap. III

ANtipater autem dum multum amicus regi esset, & rogaret eum vt Hyrcanum ad Iudæam deduceret, & hoc singulis diebus sine vlla intermissione faceret, sed etiam dona promitteret, flectit Aretam. Necnon etiā Hyrcanus pollicitus est, si restitueretur patriæ regnumq; reciperet, omnē terram. & decem ciuitates, quas suus pater Alexander ab Arabis ceperat, reddere: Fuerunt autem Medaba, Libyas, Nabalota, Arabata, Galata, Zoara, Monslingon, Adissa, Ribdalusa, Oriblo. Cum has promissiones audisset, contra Aristobulum exercitum quinquaginta milium equitum & peditum produxit. Sed cum in pręlio vicisset, & multi post victoriam ad Hyrcanum refugissent, desolatus Aristobulus ad Hierosolymā recessit Arabum autem rex omnem agens exercitum, & applicans ad templum, Aristobulum obsidebat: adiectoq; populo Iudæorū Hyrcano, & pariter obsidente, soli sacerdotes cum Aristobulo permansere. Igitur aretas cum exercitu Arabum vel Iudęorum circundans eos, fortiter obsidioni imminebat. Quę cum fierent, tempore celebrationis azymorum, quæ pascha dicitur, probatissimi Iudæorum prouinciam relinquentes, in Ægyptum recesserunt. Onias vero quidam vir iustus deoq; amabilis, qui dum non plueret, orauit deum quatenus solueret siccitatem, & audiens deus pluit, dum tunc cælatum eum haberent, propter seditionē abstraxerunt, & in exercitum Iudæorum produxerunt: petētes, vt similiter oraret contra Aristobuli milites, vt soluerentur, sicut soluta est pluuia. Cumq; diu resisteret recusans, à multitudine compulsus, in medio stetit, ita orando, dicens: Deus omniū rex, quoniam & hi qui mecum consistunt tuus existit populus, & qui obsidentur tui sacerdotes sunt, peto, vt neque istos exaudias contra illos petentes, neque illos contra hos orantes. Cumq; hæc orasset, maleuoli Iudæi adorti interfecerunt eum. Deus autem statim ab eis vltionem crudelitatis & pœnam exegit post mortem Oniæ, hoc modo. Obsessis sacerdotibus & Aristobulo, celebratio paschæ prouenit, in qua solemus multas immolationes offerre. Cumq; indigerent victimis Aristobuli socij, & petissent Iudæos vt pro victimis acciperent quantas vellent pecunias, tunc illi mille dragmas dari pro singulo capite dixerunt. Cumq; libenter Aristobulus & sacerdotes promisissent, per muros pecunias deposuerunt: quas illi cum accepissent, nequaquā victimas reddiderunt: sed maleuolentia tracti fidei transgressores & impij coram Onias interfi citur

deo

deo pro de fraudatione hostiarum extiterunt. Sacerdotes autem orauerunt deũ, quatenus hoc illis impune non cederet. Qui nõ remoratus pœnam, procellamve hementem accerrimamq; in fructus totius prouinciæ mittes, consumpsit eos ita, vt modius tritici dragmis vndecim emeretur.

De fortunis Aristobuli & aurea vite. Cap. IIII

INterea Scaurum Pompeius, dum in Armenia adhuc Tigranem ipse debellaret, ad Syriam destinauit. Qui cum ad Damascum venisset, & Lolliũ & Metellum nuper cepisse ciuitatẽ inuenisset Teostam, in Iudæam perrexit. Vbi dum venissent ad eum legati Aristobuli vel Hyrcani, ingrediuntur, petentes auxilia Sed dum Aristobulus promitteret quadraginta se dare talenta, & nihilominus hæc etiam eadem Hyrcanus offerret, Scaurus magis Aristobuli promissa suscepit. Nam & diues & magnanimus Aristobulus erat, & omnino paruũ erat quod dari postulabat, Alter vero & pauper & tenax, & de maioribus perfidá promissionem prętendebat. Nam & simile non erat, quod petebat idem virtute ciuitatem munitissimá capere, & trásfugas cum multitudine Nabathæorum bello depellere. Prædictis ergo causis flexus Scaurus, cum pecunias accepisset, soluit obsidionem, pręcipiens Aretá recedere, ne Romanis hostis appareret. Igitur Scaurus iterum discessit. Aristobulus autẽ cum multis viribus contra Aretam & Hyrcanum parauit exercitum. Quibus confligens circa locum qui Capiron dicitur, vicit eos sex milia hostium prosternens: inter quos Cephalon etiam frater Antipatri cecidit. Sed non multo post cum Pompeius in Damascum peruenisset, & inferiorem Syriam percurrisset, venerunt legati ab Ægypto, & ab omni Syria vel Iudæa: per quos miserat ei donum maximũ Aristobulus, vitem auream quingentorum talentorũ, cuius mentionem fecit etiam Strabo Cappadox ita referẽs: Venerunt vero ex Ægypto legati cum corona aurea quatuor milium solidorum: & à Iudæa vitis vel hortus aureus: quem nominabant Terpnon, id est, delectabile. Hoc vero donum nos quoque vidimus in templo Romæ Capitolini Iouis sacratum fuisse, titulum habens Aristobuli, filij Alexandri regis Iudæorũ: quod æstimatum est quingentis talentis. Igitur Aristobulus Iudęorum potentissimus, hoc donum dicitur misisse. Interiecto vero tempore, rursus legati ad eũ veniũt, idem Antipater pro Hyrcano, Nicomedes pro Aristobulo, qui etiam accusabant Gabinium & Scaurum, quod pecunias accepissent: ille trecenta talenta, alter quadringenta.

Aristobulus diues: Hyrcanus pauper & tenax

De uite aurea

Altercatio Aristobuli & Hyrcani apud Pompeium. Cap. V

CVmq; iussisset Pompeius certantes ad Damascũ venire instanti tẽpore veris, cõgregans Apamenũ exercitũ, de locis hyemalibus ad Damascum properauit, qui in transitu suo mox Apamená arcem euertit, quam Antiochus munierat Cyzicenus: & Ptolemæi Minæi prouinciam considerauit, viri maleuoli, & penè Dionysio Tripolitano deterioris, qui securi fuerat percussus. Et dũ eum morte dignum inuenisset, acceptis ab eo mille talentis, ex quibus stipendium militibus suis donauit, absoluit eum: necnon & Lysiadem oppidum cepit, vbi tyránnus Silas Iudęus erat. Cumq; ciuitates Heliopolim & Chalcidem transisset, in medio positum montem ascendit, & ad inferiorem Syriam Damascumq; peruenit. Vbi & comperit, quod Iudęi cum suis principibus Hyrcano & Aristobulo haberent discordiá: totamque audiuit gentem contra vtrosque dicentem, non debere sub regali ditione esse: sed patrio ritu sacerdotibus obedire, quos deus venerari pręcepit. Hi nanq; dum nepotes existerent sacerdotibus, non contenti eo honore, ad aliũ magistratũ cupiebant gentẽ transducere, & seruitutis vinculis obligare. Hyrcanus autem accusabat quod maior frater esset, & ab Aristobulo partẽ paruá prouinciæ datam teneret, aliam vero Aristobulum violentia cepisse cõfirmans, necnon etiam incursiones contra finitimos & latrocinia illum perpetrare criminabatur, neque gentẽ Iudæorũ à se, nisi per illius violentiam ad seditionem descendisse. Cui etiam hæc allegant, testimoniũ plus mille optimates

Iudæi

Iudæi præbebant, Antipatre suadente. Aristobulus autem à principatu dicebat eum decidisse propter suam naturalem & inefficacem segniciem, pro qua & contemptibilis videbatur: se quoq; aiebat non tãtum pro regni ambitione suscepisse principatum, quantum metu, ne forte ad alios migraret. Appellari autem se regem patris sui nuncupatione, & testes conuocabat iuuenes promptissimos: quorũ cultus purpuræ, vel comæ, necnon & phaleræ, aliusq; ornatus sic stupebatur, vt non ad iudicium intrare, sed ad pompam procedere putarẽtur. Pompeius tamen cum hęc audisset. Aristobulum de violentia culpans, dimisit eos, leniter allocutus. Nam dixerat ad prouinciam eorum sese venturum, quo certius singula posset cognoscere, cum Nabathæorum primum prouinciam prouideret: & interim pacem eos habere præcepit. Aristobulo autem blandiebatur, ne prouinciam faceret rebellare, aditusq; viæ concluderet, quod euenit.

De gestis Pompeij cum Aristobulo. Cap. VI.

ARistobulus autem à Pompeio egressus, nec aliquid eorum quæ ille monuerat curans, in Delon ciuitatem peruenit, & exinde Iudæam perrexit. Quapropter iratus Pompeius, expeditionem quam contra Nabathæos parauerat in Damasco & à Syria, legionesq; Romanorum contra Aristobulũ produxit. Cumq; pellam & Scythopolim transisset, in Corias peruenit, quæ initum est Iudææ mediterraneæ: vnde munitissimum oppidum super mõtem positum videtur, Alexandrium nomine, quò Aristobulus confugerat. Tunc Pompeius destinans ad eum, iussit descendere: multisq; suadentibus, Romanis non rebellare, descendit. Cumq; disputasset contra fratrem suum de principatu, rursus in oppidũ Pompeio concedente discessit: & hoc bis aut tertio fecit, sperans regnum obtinere, ad omnia quæ Pompeius præceperat, obedire se simulans, donec rediret ad munimina sua, timens ne regno spoliaretur, & Hyrcano principatus traderetur. Pompeius autẽ cum iussisset ei vt castella traderet: & custodibus propria manu scriberet, quatenus eum susciperent, obediuit hæc scribere.

De dolo & perfidia Aristobuli. Cap. VII.

DIscedens autem ad Hierosolymam, bellum parauit. Interiecto vero tempore Pompeio contra eum exercitum ducente, quidam ex Ponto veniens, nunciauit Mithridatem hausto veneno defunctũ, quod illi filius suus Pharnaces confecerat. Cumq; in Hiericho castra posuisset, vbi maxime nascitur opobalsamum, vnguẽtum optimum, cuius cũ flos acuto lapide incisus fuerit distillat: mane Hierosolymam ascendit. Tunc Aristobulus pœnitens ad Pompeium descendit, pecunias offerens, & in Hierosolymis eum suscipiens: rogabatq; bello desineret, & quæ vellet cum pace disponeret. Pompeius autem veniam ei petenti præstitit: & mittit Gabiniũ cum militibus ad ciuitatem vt pecunias obtineret. Sed cum nihil horum penitus egisset, Gabinius redijt, negatisque pecunijs, de ciuitate exclusus est. Nam Aristobuli milites pactis minime consenserunt.

Quomodo iritatus Pompeius, Hierosolymam cepit, Aristobulum victum Romam duxit. Cap. VIII.

QVapropter Pompeius iratus, Aristobulum reclusit in carcerem: & ad ciuitatem peruenit vndiq; munitissimam, præter septentrionalem partem. Circuit enim eam vallis latissima, intus templum concludens, lapideo muro fortissime constructum. Seditio tamẽ hominum intus de præsentibus rebus erat, quibusdam iubentibus, Põpeio tradi ciuitatẽ: Aristobuli vero socij, excludere eũ & repugnare persuadebant, & illum haberi vinctũ. Qui cum in tẽplo confugerent, pontẽ ab eo in ciuitatem transpositum, ad obsidionem parabant: alij autem exercitũ Pompeij susceperunt, & aulã ei tradiderunt. Pompeius autem Pisonẽ legatũ cum exercitu destinauit palatium custodire, & domos vel templum obseruare. Qui prius quidẽ verba pacifica in templo conclusis offerebat, sed hi dum non obedissent, loca iuxta templũ posita muris circundedit, ad omnia Hyrcano ministrante. Pompeius autẽ mane circa templum à parte aquilonis, vnde expu-

gnare eos potuisset, collocauit milites. Fuerunt namq; & per illam partem turres altissimæ, & fossæ altissimæ, quæ vallo circundabantur. Ponte namq; deciso mu nitior extiterat. In qua valle Pompeius cum aggerem in circuitu syluam incidẽtibus Romanis imponeret, & videret satis fossam coæquatã, machinamenta vel instrumenta bellica à Tyro deportata superimposuit: per quæ etiam tẽplum deposuit. Sed si nobis patrium non fuisset, septimo die vacare, nullatenus aggerem construere Iudæis repugnantibus potuissent. Nam bellantibus & occidentibus re sistere lex concedit, si quid vero aliud aduersarij velint facere, nulla nobis datur licentia sabbatis eos prohibere. Quapropter non certantibus Iudæis, nec manus armantibus, turres erigere, vel machinamẽta Romanis licuit fabricare, quib9 po stero die vtebantur. vnde potest nostra erga deũ pietas legisq; custodia cognosci, quòd nihil ob timorem obsidionis ad immolandum impediti fuissent, sed secundo die mane & circa horam nonam super aram immolabant, & neque conflictione belli sacrificium remittebant. Nam cum capta ciuitas fuisset tertio mense Ieiuniorum, centesima septuagesima nona olympiade, Gaio Antonio, & Marco Tullio Cicerone Coss, hostes templum ingressi cunctos peremerunt: qui sacrificijs occupati, nullatenus sacra ruperunt, aut timore animæ conturbati, aut dolore morientium sunt expulsi: sed omnia voluerunt circa ipsas aras pati, dum putarent melius esse mori, quàm sacrificia imperfecta relinqui. Et hanc non esse laudem mendacem per quam pietas nostra apparet, sed veram extitisse cuncti testan tur qui Pompeij gesta conscripserunt, inter quos & Strabo, & Nicolaus, nec non & T. Liuius Romanæ conscriptor historiæ. At cum machinamentum primum il latum fuisset, turris maxima commota cecidit, & aperuit partem templi, per quã hostes irruperunt. Quorum primus Cornelius Faustus Syllæ filius, cum suis militibus super murum ascendit: post eum etiam per alteram partem Furius centurio cum suis, in medio vero Fabius, & ipse centurio cum turba fortissima. Tunc omnia cæde Iudæorum complebantur. Quidam enim à Romanis, alij vero semetipsos occidebant. Erant etiam qui præcipites sese flammis inter domos inijcerent, minime valentes violentiam sustinere. Cumq; prostrata viginti duo milia Iudæorum, Romanorum vero pauci defuncti fuissent, capitur etiam Absalom, patruus simul & socer Aristobuli. Non parua vero in templo commissa sunt, dum ea quę priori tempore inuisibilia vel inaccessibilia erant, adisset Pompeius, & cum eo non pauci vidissent, quæ non liceret nisi sacerdotibus intueri. Inuenerunt autem mensam auream, & circa eam candelabra vel libatoria non pauca: necnon & aromatum multitudinem, & in thesauris sacras pecunias duo milia talenta quas Pompeius penitus contingere noluit, propter pietatem: etiámque hoc dignum sua virtute perfecit. Cumque in posterum ministris templi præcepisset illud purgare, & legitima offerre deo, Hyrcano principatum sacerdotij donauit: quod ei vtilis apparuisset, & prouinciales prohibuisset Aristobulo auxilium præstare: autores quoque belli securi percussit. Fautum vero cum alijs qui propensius murum ascenderant, præmijs dignis honorauit, & Hierosolymam sub conditione fiscalium Romanis exposuit. Ciuitates etiam quas prius Iudæi de inferiori Syria ablatas subegerant, sub suo principatu esse constituit: & omnem gentem prius nimis extensam, suos intra fines astrinxit: nec non & Gadaram pauloante dirutam ædificauit, Demetrio donans Gadarenos, suo liberto: reliquas autem, Hippon & Scythopolim, & Pellam, vel Dion, & Samariam, insuper & Marisam, & Azotum, & Iamniam, & Arethusam habitoribus reddidit, quæ mediterraneæ fuerant, præter alias dirutas. Gazam vero dirutam maritimam, & Ioppen, & Doran, & Stratonis turrim, quam postea Herodes magnifice cõdidit, & cum porticibus vel templis eam ornasset, Cęsaream cognominauit Pompeius liberas reliquit: & à prouincia discessit. Horum malorum Hierosolymis authores Hyrcanus & Aristobulus extiterũt, cũ inuicem inter se bella gessissent. Nam tũc & libertatẽ deposuimus, & subiecti Romanis sumus: & prouinciã

Modestia Pompeii.

Hic libertatem perdunt Iudæi

quam

quam armis possedimus à Syrijs ablatam, Syrijs compulsi sumus denuo restitue re. Insuper decem milia talenta pauco tempore Romanis nos exegerũt: & regnũ quod antiquitus secundum generationem principibus sacerdotum dabatur, popu lare factum est. De his quidem competenti loco dicemus. Pompeius autem cum inferiorem Syriá vsque ad Euphratem fluuium & Ægyptum Scauro tradidisset & duas legiones Romanas, per Ciliciam Romam perrexit. Ducebat etiam cum sua generatione Aristobulum vinctum, cui duæ filiæ vel totidem filij fuerunt, quorum Alexander euasit: nouissimus autem Antigonus cum patre vel sororibus Romam deportatus est. *Aristobulus romam uictus perducitur.*

De bello Scauri contra Petram. Cap. IX.

SCaurus autẽ contra Petrã Arabiæ cum exercitũ produxisset, propter difficultatem ciuitatis, in circuitu terram vastauit. Sed exercitu Romano fame fatigato, Antipater obediens præceptis Hyrcani, à Iudęa triticũ vel quæcunque erát necessaria, destinabat. Cumq; missus ab Scauro legatus Antipater ad Aretã perrexisset, per amicitias quas cum eo habuerat, flexit eum pecunijs, ne prouincia prædaretur. Qui etiã fideiussor pro trecentis talentis extitit: & in his bellum Scaurus sedauit. Siquidem nõ minus & ipse, quàm Areta, concupiuit idem fieri.

De Gabinij gestis contra Alexandrum. C. X.

INteriecto vero tẽpore cum Alexãder Aristobuli filius Iudęam inuasisset, dux exercitus Gabinius de Roma ad Syriã vsq; peruenit: qui inter alia quæ miranda fecit, contra Alexandrũ produxit exercitum, nullatenus valente Hyrcano viribus illius resistere: cum etiam erigere Hierosolymorũ muros festinaret, quos Põpeius deposuerat, hoc ne faceret, prohibuerunt eum Romani inibi constituti. Circumiens aũt prouinciã, multos Iudęorum armauit: & maturius quàm sperabatur, collegit decẽ milia pedites, & mille quingentos equites: Alexandrium etiam castellũ valde munitũ, & Macherunta iuxta montes Arabię cepit. Igitur Gabinius cõtra eum veniebat, cum iam M. Antonium, aliosq; duces præmisisset. Qui cum Romanis militibus, & subiectis Iudæis, quos Pitholaus & Malachus ducebant, adunantes sibi & Antipatri societatem, Alexandro obuiam venerũt, quos sequebatur etiam Gabinius cum legione. Alexander autem prope Hierosolymã accessit, vbi cum hostibus prælio facto, peremerunt Romani tria milia Iudæorum: capiunt etiam non minus tria milia. Interim Gabinius cum ad Alexandriũ peruenisset castrum, inuitabat conclusos ad pacem, veniamq; de prioribus suis delictis pollicebatur eis. Vbi cum plures hostium foras vallum starent, M. Antonius fortiter decertans, in congressione multos prostrauit. Gabinius ergo exercitus partem cum ibi reliquisset, vt castellum vastaret, & ipse reliquam Iudæam circuibat, quantasq; inuenisset dirutas ciuitates, renouari præcepit: & reconstructæ sunt, Samaria vel Azotus, Scythopolis, & Anthedon, Raphia, vel Dora, Marisa, & Gaba, & aliæ non paucæ. Cumq; omnes Gabinij præceptis obedissent ciuitates multo tempore desertæ suos habitatores acquisierunt.

Gabinus quàm mansuete prudenterq; se gesserit. C. XI.

HÆc cum per prouinciam egisset, redijt in Alexandriũ castellum. Vbi dum obsidionem statueret, & legationem ad eum Alexander destinauit, veniã sibi de prioribus commissis postulans, & tradere castella, Hyrcaniam vel Macherunta, post etiam Alexandrium pollicetur: quę Gabinius accepta euertit, Mater vero Alexandri cum ad eum peruenisset (nam fauebat Romanis) marito eius & alijs filijs Romam abductis, concessit ei Gabinius quæ postulauit. Cúmque disposuisset pacem cum ea, Hyrcanum ad Hierosolymam reduxit, habiturũ templi diligentia. Quinque tamen curias constituens, æqualibus turmis gentem diuisit, quarum vna in Hierosolymis degebat, alia in Gadaris, tertia in Amathunte, quarta vero in Hiericunte, quinta in Sephoris Galileæ: qui regia potestate liberati, sub optimatum gubernatione uiuebant.

De pugna Gabinij contra Aristobulum & alios. C. XII.

SEd cum Aristobulus à Roma ad Iudæã confugisset, & Alexãdrium quod nuper dirutum fuerat, renouare desideraret, Gabinius milites cum ducibus Sisinnio & Antonio & Seruilio mittit, vt oppidum reconstrui prohiberent, simul & caperent. Multi tamen Iudæi ad Aristobulum transiebant, propter veterem eius gloriam nouis rebus studentes, necnon & Pitholaus dux Hierosolymorum cum mille ad eum refugit: sed multi qui ad eum conuenerũt, inermes erant, quos decreuit in Macherunte ponere. Aristobulus ergo eos qui armis inopes erant dimisit, armatos aũt octo milia existentes cum collegisset, perrexit ad bellũ. Quos Romani fortiter inuadentes, prælio facto vicerunt. Et licet Iudæi propensius decertarent, tamen atrocitate hostium ad fugã conuertuntur, quorum quinq; milia prosternũtur, reliqui vero dispersi vt vnusquisq; valuit, per fugã sibi salutem quęsiuit: tamen plus mille Aristobulus habens, in Macherũtẽ muuitissimum opidũ recessit. Cumq; male perdidisset, nihilominus spem sibi bonam promittebat. Per duos tamen dies obsidioni resistens multis perfossus vulneribus, captiuus cũ Antigono filio, qui de Roma cum eo fugerat, ad Gabiniũ trahitur. Aristobulus quidem his casibus vsus, rursus ad Romanã ciuitatem transmittitur, quo ligatus tenebatur, cum regnum & principatum sacerdotij. tribus annis & sex mensib⁹ gessisset, vir clarus & magnanimus. filios autem eius senatus matri remisit, Gabinio scribẽte hoc ei promissum fuisse pro castellorum proditione. sed hi quidem in Iudæam remearũt. Gabinius autem cum contra Parthos exercitum duxisset, & Euphratem fluuium transisset, placuit ei ad Ægyptum reuerti, quatenus Ptolemæũ ibi restitueret. Hæc vero & per alios historiarum scriptores monstrata sunt. Gabinij deinde militibus Antipater ministrauit triticum, & arma, & pecunias, & Iudæos prope Pelusium auxiliatores effecit, qui custodes Ægyptiorũ adituum fuerant. Cumq; ex Ægypto remeasset, & ad Syriam peruenisset, seditionibus & turbis eam inualescentem inuenit. Siquidem Alexander Aristobuli filius, recipiens rursus per violẽtiam principatum, multos Iudæorum subtraxerat, magnoq; cum exercitu prouinciam inuadens, omnes Romanos, quantos inuenire poterat, occidebat, refugientes ad mõtem Garizin. Gabinius autem hæc videns, Antipatrum vt prudentem pręmittit ad illos qui rebellabant, vt eorum sedaret amentiã, quatenus ad meliorem sensum redirent. Qui cum perrexisset, multos quidem castigauit, & ad competentia restituit. Veruntamẽ Alexandrum comprehẽdere non potuit, dum exercitum haberet triginta milia Iudæorum, qui cum Gabinio confligens vincitur decem milibus suis prope Taburium montem prostratis. Gabinius autem cum disposuisset Hierosolymorum ciuitatem, Antipatri voluntati obediens, contra Nabathæos expeditionem produxit: quos cum in pugna vicisset, Parthorum trãsfugas Mithridatem & Orsanem dimisit: qui fide non seruata, ad proprios remearũt. Sed Gabinius cum operam maximam vel clarissimam expeditionem fecisset, Romam redijt, Crasso tradens ducatum. De Pompeij & Gabinij contra Iudæos expeditione conscribit Nicolaus Damascenus, & Strabo Cappadox, nihil vnus altero amplius exponens.

Contumelia Alexandri in Romanos

De Crassi gestis apud Parthos, & Iudæos, & de Iudæorum dispersione. Cap. XIII.

CRassus aũt cum contra Parthos militiam produceret, ad Iudæã peruenit: & pecunias tẽpli, quas Põpeius non tetigerat, duo milia talentorum abstulit, necnon & totum reliquum aurum vsq; ad octo milia talentorum. Tulit etiã trabẽ auream versatilem, trecentas minas pensantem. Mina vero apud nos duæ & semis libræ existimantur. Tradidit vero ei hanc trabẽ custos pecuniarũ, Eleazarus nomine sacerdos, non maleuolo animo, nam iustus & bonus fuerat: sed dũ cõmissa fuisset ei custodia velorum tẽpli, quę mira pulchritudine vel cõstructione pretiosissima resplendebant, in hac trabe pendentia, & Crassum vidisset templi cunctum aurum velle colligere, veritus ne tẽpli cunctum ornatum auferret, aureã ei trabem pro redemptione omniũ præstitit: dum & iusiurandũ ab eo acce

Mina

pisset

pisset, nihil aliud à tēplo tollendum, sed solo contentum esse auro ab eo tradito, quo multa milia pondo posset inuenire. Hanc vero trabem alia lignea circundabat, ideoq; latebat. Crassus vero licet iurasset, nihil aliud in templo tangere, post acceptam tamen trabem transgressus, omne templi aurum deposuit. Nemo tamē miretur, si tantæ diuitiæ in nostro templo fuissent, dum has omnes per diuersam terram Iudęi deum colentes, ibi ex antiquis temporibus obtulissent. Nec magnitudo prædictarum pecuniarum testimonio caret, nec arrogantia nostra per tantam magnitudinē diuitias extollit, sed multi alij conscriptores nobis testimoniū ferunt: nec non & Strabo Cappadox ita dicens. Transmittens autem Mithridates in Coon tulit pecunias, quas ibi Cleopatra regina deposuerat: verumetiam & Iudæorum octingenta talenta. Nobis itaque pecuniæ publicæ non sunt, nisi dei tantum. Vnde manifestum est, Iudæos per Asiam constitutos, veritos Mithridatem has pecunias in Coum transmisisse. Non enim ex Iudæa fuerunt in Coo pecuniæ, dum ciuitatem & templum munitissimum haberent: sed neq; Alexandriæ habitantes Iudæos, verisimile est hoc fecisse, dum nihil omnino Mithridatem timerent. Testis nobis est idem Strabo & in alio loco, quia tēpore quo transijt Sylla in Græciam pugnaturus Mithridati, Luculum trasmisisse fertur in Cyrenem ciuitatem, propter nostræ gentis seditionē, quæ totum orbem cōpleuit, ita dicēs: Quatuor in ciuitate Cyrenæorum partes existunt, ciuium & agricolarum, tertia vero colonorū, & quarta Iudæorum. Hæc per omnes ciuitates iam dispersa est, & nullus mūdi locus facile inuenitur, in quo non hanc gentē videamus. Nam Ægyptus, & Cyrenæa dum sub vno regno fuissent, omnem conuersationem horū ęmulatæ sunt, ita vt scripturis eorum vterentur: & præsertim pecunias secundum patrias leges Iudæorum congregarent. In Ægypto ergo summam partem Iudæorum habitasse demonstratur, & Alexandriæ ciuitatis maxima pars huic genti deputata est. Ordinatus vero etiam princeps, qui causas eorum & instrumenta publica debeat curare, & præcepta dare, tanquam princeps perfectæ Reip. In Ægypto tamen hæc generatio cōualuit, eo quod initio Iudæi Ægyptij fuissent, & quia iuxta prouinciam Iudęam Ægyptus iacet: necnon & propter illos, qui exinde ad Ægyptum peruenerunt. Ad Cyrenæam autem ideo transijt, quod & ipsa finitima Ægypto existeret, quemadmodum & Iudæa, quod sub vno regno prius fuissent. Strabo quidem hęc retulit. Crassus autem cum omnia disposuisset, quemadmodum vellet contra Parthos egreditur, vbi cum toto suo defecit exercitu: sicut & alibi demonstratum est. Sed Cassius, dum ad Syriā fugisset, & vindicasset eam ab incursionibus Parthorum, qui nimis per Crassi perditionē audaciores fuerant, rursus ad Tyrum peruenit: & exinde ad Iudæam ascendit. Tarichenam vero ciuitatem inuadens, statim prædauit, & triginta milia virorum captiuauit: Pitholaum etiam seditionis Aristobuli successorē cepit, Antipatro inuitante. Qui etiā cum apud eum multum vlauisset, Idumæis amicus erat, de quibus & vxorem nobilissimam nomine Cyprin sibi coniūxit: ex qua quatuor liberos procreauit: Phaselum, & Herodem, qui postea rex fuit, & Iosippum, & Pheroram, filiam quoque Salomen. Hic autem Antipater, dum cum alijs potentissimis amicitias, & hospitium copulasset, Arabo potius se sociauit: cui etiam filios suos dum bellaret, commendauit. Igitur Cassius, cum expeditionem super Eufratem duxisset, prohibuit illam deuastari prouinciam, sicut & alibi relatum est.

De Aristobulo interfecto. Cap. XIIII.

INteriecto vero tempore, cum Cæsar Romam teneret, post Pōpeij vel senatus fugam, soluēs à vinculis Aristobulum, ad Syriā transmisit: duas ei tradens legiones, quatenus paratam illi vt potens faceret Iudæam. Aristobulus autē potentia à Cæsare donata, minime potitus est. Nam Pōpeiani præoccupantes veneno eum corruperūt, & sepelierūt cū Cæsaris socijs: quo multo tēpore iacuit, vsq; quo Antonius eum ad Iudæam remitteret, & in regijs monumentis poni præciperet.

De morte Alexandri Aristobuli filij. C. XV.

SCipio aūt mandat Pompeio, Alexandrū Aristobuli filiū occidēdum, dum culparet eum de his quæ prius cōtra Romanos egisset: & securi eum percussit. Quo in Antiochia defuncto fratres eius Ptolemæus Minæi, tyrannus Chalcidis prope Libanum montem constitutæ, detinuit. Qui cum filium suum Philippionē in Ascalona ad Aristobuli vxorem destinasset, iussit eam mittere filium Atigonum cum eius sororibus: è quibus alteram Philippion cum dilexisset, vxorē eam habuit. Quem postea Ptolemæus pater eius occidens, matrimoniali iure eam duxit vxorem, & prouidentiam fratribus eius impendebat.

De profectu Cæsaris in Syria & Ægypto. Cap. XVI.

POst mortem vero Pompeij, dum Cæsar contra Ægyptum pugnaret, Antipater Iudæorum potentissimus, mandatis Hyrcani obediens, multum illi vtilis apparuit. Nam Mithridates Pergamenus, dum per Corycum transiret, & minime potuisset per Pelusium viam cōficere, sed in Ascalone moraretur, Antipater ei tria milia armatos Iudæos adduxit, necnon & Arabum nobilissimos auxiliatores illi parauit: & propter eum omnes Syri propensius Cæsaris partes adiuuabant. Verum & Iambilicus potentissimus & Ptolemæus filius eius, Libanum montem habitantes, cum omnibus ciuitatibus eadem pro Cæsare mentem habebant. Mithridates autem surgens è Syria, cum ad Pelusium peruenisset, & cum non suscepissent, ciuitatem obsidebat: cuius maxima virtute Antipater primus patrem muri deiecit, & reliquis viam ingredi ciuitatem parauit. Et Pelusiū quidem ita deuastatur. Antipatrum autem & Mithridatem euntes ad Cęsarem, cum Ægyptij Iudæi transire prouinciam vetarent, quæ Oniæ dicitur, Antipater eos flexit ad Cæsaris amicitiam principis sacerdotum literas eis ostēdens. Quod cum audissent Memphitidem habitantes, simili modo Mithridatem ad se inuitarunt. Ad quod cum profectus fuisset, & ad locum qui dicitur Delta, peruenisset, confligisset, cum hostibus, circa locum qui dicitur Iudæorum castra. Habebat autem dextrum cornu Mithridates, læuum vero Antipater. Sed commisso prælio, inclinatur cornu, quo Mithridates pugnabat: qui periclitatus esset: nisi per ripam fluuij cum suis militibus Antipater currens, deuictis iam aduersarijs, mortis cum periculo liberasset. Nam victores Ægyptios ad fugam conuertens, & persecutus, castra eorum deuastauit, Mithridatémque fugientem retinuit. Cuius ceciderunt milites octingenti, Antipatri vero quadraginta. Sed cum Mithridates Cæsari demandasset victoriam, simul & salutem, quam per Antipatrum obtinuit, Cæsar Antipatrum quidem tantum dilexit, vt etiam vteretur eo per omnia bellorum pericula. Quapropter & vulnerari Antipatrum sæuissime contigit. Ergo bello finito, Cæsar cum in Syriam nauigasset, Hyrcano quidem principatum sacerdotij firmum indulsit. Antipatrum vero ciuitate Romana & immunitate donauit. Dicitur tamen Hyrcanum huic quoque militię in Ægypto socium extitisse, sicut testatur Strabo Cappadox, ex autoritate Asinij ita referens. Post Mithridatis & Hyrcani principis sacerdotum in Ægypto profectionem. Idem Strabo alibi ex autoritate Hypsicratis rursus ita retulit: Mitrhridātem solum exisse, vocatum autem secundo: cui Antipater Iudææ tutor in Ascalone tria milia militum præparauit, & alios potentissimos inuitauit: sociatum etiam Hyrcanum huic militiæ dicens. Hæc quidem Strabo exposuit. Sed cum venisset Antigonus Aristobuli filius tunc ad Cæsarem, & patris sui calamitatem defleuisset, qualiter propter ipsum veneno fuerit interemptus, fratérque suus securi à Scipione percussus, petebat miserari se à regno depulsum: præterea Hyrcanum & Antipatrum accusabat, quod male gentem regerent, & in se crudeliter egissent. Antipater autem cum affuisset, satisfaciebat de obiectis sibi criminibus, rebellem Antigonum cum suis socijs differens: & narrabat, quantum ipse laborasset in expeditione coram ipso Cæsare: & dicebat iuste Aristobulum Romam tractatum, quod semper Romanis hostis extitisset: fratrem vero eius latrocinij causâ pœnam à Scipione meritam sumpsisse. Cum hæc Antipater verba

Virtus Antipatri.

Victoria de Aegyptiis

Cæsar Hyrcano confert sacerdotium

fecisset, Cæsar Hyrcanum quidē principem sacerdotum ordinauit, Antipatro vero potestatem donauit, quam ipse elegerat, tutorē eū totius Iudææ constituens. Hyrcano quoq; cōcessit patriæ muros restituere, cū hanc ille gratiā ab eo petisset: nam adhuc diruti iacebāt, ex quo Pompeius eos deposuerat: vnde à consulibus in Capitolio senatuscōsultū hoc modo prolatū est: L. Valerius, Lucij filius, Cos. Conueniente senatu Idibus Decemb. in tēplo Cōcordię, pręsente L. Copinio, L. Collinę filio, & Cepario filio Quirini, de his quę Alexāder Dorothei, & Numenius Antiochi, & Alexāder Iasonis, Iudæorū legati, optimi viri & auxiliatores locuti sunt, renouantes cum Romanis gratias, & amicitias præexistentes, clypeum aureū pro indicio auxiliorū deuouerūt, quinquaginta milium siclorū: & petiuerūt literas sibi dari ad omnes liberas ciuitates, quatenus prouincię vel portus eorū nullam violentiam paterentur. Placuit igitur senatui amicitias & societatē cum eis componere, & omnia quę supplicauerunt, concedere, clypeumq; suscipere. Hæc acta sunt sub Hyrcano principe sacerdotū, & rectore gentis, nono anno, mense Panemo. Hyrcanus autem etiam ab Atheniensium populo laudatus est, cum multū ei apparuisset benignus: nam miserunt ei scriptū huiusmodi decretum: Sub iudice vel sacerdote Dionysio, filio Asclepiadis, mense Panemo, vicesimoquinto die, datum est magistratibus decretum Atheniēsium sub pręside Agatho, de quo Deucles Menandri Alimusius scriba exposuit: Munychionis vndecimo die, cōcilio iudicum facto in theatro, suffragium tulit Dorothęus princeps sacerdotū: cum quo assidens Dionysius filius Dionysij, dixit: Quoniam Hyrcanus Alexandri princeps sacerdotum, & rector Iudęorum, permanet cum populo nostro, vel singulis ciuibus fidelis existens, & omni circa eos vtitur industria: ibiq; venientes Athenienses seu legationis causa, seu priuatim, munificēter ad se suscepit, & prouidit quatenus illæsi redirent, decretum quidē de his & prius factum est: nunc vero Dionysio Dorothei Suniensi suggerente, & de viri virtute populū ammonente, quomodo volūtatem habet bene nobis quod potuit semper facere: placet honorare virū aurea coronā optima secundum legem, & dedicare ei imaginem æream in templo populi, vel Gratiarum: decernere vero coronam in theatro, cum Libero patri tragœdiæ solennia celebrantur, & in Panathenęis & Eleusinijs, & in gymnicis certaminibus: diligētiam vero magistratus habeāt, vt si permanserit, & seruauerit fauorem nostrum, omne quod excogitamus pro gratia vel honore viri, munificenter compleatur: quatenus cum hęc ita facta fuerint, appareat noster populus optimus eum amplecti, vicesq; reddere gratiarum, vt ille nostrum studium iam honoribus affectus imitetur: immò etiā debemus eligere ab omnibus Atheniensibus, qui decretum ei deportent, vt cum honorem susceperit, festinet benefacere semper nostræ ciuitati. Romanorum ergo vel populi Atheniensium erga Hyrcanum merita demonstrauimus.

De Herode instituto rege, & gestis prioribus. Cap. XVIII

CÆsar autē cum Iudęam disposuisset, in Syriam nauigauit. Antipater autē vt Cæsarem à Syria deduxit, in Iudæam reuertitur: & statim muros à Pompeio dirutos reconstruxit, seditionemq; prouincialium sedauit: interminationib9 simul & persuasionibus requiescere eos inuitans, cum diceret: Si quis Hyrcano consenserit, feliciter vitam suam potest peragere. Qui vero ad spem rebellandi peruenerit, & lucro priuabitur, & me ipsum pro patrono dominum, Hyrcanum autem pro rege tyrannū sentiet, Romanos vero ad Cæsarem pro rectoribus amaros hostes: nam minime patientur amoueri, quem ipsi principem constituerunt. Sed cum tardum & segnem Hyrcanum vidisset, priorem filium suum ducem in Hierosolymis ordinauit, secundum vero Herodem Galilææ tutorem demonstrauit, adhuc omnino iuuenē, nam quindecim annorum tunc erat: cui nihil obfuit iuuentus, dum prudentiam super ætatem haberet. Qui cum occasionem inuenisset, statim ad virtutis ostentationem prorupit. Siquidem Ezechiam principem latronum comprehensum, qui Syriam cum magna turba vexabat, fecit *prudentia Herodis*

interimi

interimi cum multis suis prędonibus. Quo facto nimium à Syris amplectitur, vnde & in amorem eius exarserunt, quod à latrocinijs prouincia eorum esset erepta. Laudabant ergo eum per ciuitates & per vicos, quòd pacem eis pręstitisset, & tuitionem prædiorum suorum inuenisset, Quapropter & Sexto Cæsari, cognato magni Cęsaris, tunc totam regenti Syriam, amicus factus est. Cum vero ęmulatio pro factis Herodis Phaselum fratrem eius intrasset, non minor studuit tali gloria reperiri: & in Hierosolymitis fautores sibi parabat, dũ & ciuitatem haberet, & populi negotia non ignare tractaret. Quę Antipatrum faciebant ab omni gente, tanquam esset omnium dominus, honorari: tamẽ ex tali claritate, qualia sæpius contingunt, Hyrcani fidem transgressus est. potentissimi vero Iudæorum, Antipatrũ videntes cum filijs extolli per fauorem gentis, & reditus Iudææ, vel pecunias Hyrcani, nimis inuidebant ei. Nam Antipater amicitias cum imperatoribus Romanorum composuerat: & cum flexisset Hyrcanũ pecunias trãsmittere, tanquam suas, & non Hyrcano pręstante eas, Romanis principibus destinabat. Vnde manifeste Antipatrum accusabant, dicentes Hyrcano: Vsquequo ista pateris? an non vides Antipatrum cum filijs principatu præire cunctos, teq; nomen tantum regium possidere? Sed ne te lateant, ne putes sine periculo tuo negligere negotia, dum Antipater & filij eius totam nunc autoritatem contineant, & hanc sine tuis iussionibus disponant. Nam Herodes filius eius Ezechiam & omnes qui cum eo erant, peremit: nostram legem transgressus, quę hominem prohibet occidi, licet malignus sit: nisi primum in concilio condemnatus sit. Ille vero, dum nullam à te suscepisset potestatem, hæc ausus est committere. Quę cum Hyrcanus audisset, flectitur: plus autem iram eius incenderũt matres eorum, quos Herodes interfecerat, dum per singulos dies in templo eum peterẽt, vt Herodes ante concilium de actis suis redderet rationem. Commotus igitur Hyrcanus, Herodem vocauit, satisfacturum de criminib9 sibi illatis. Qui persuasionibus patris impulsus, venit. Nam sic ei pręceperat, vt nõ priuatus, sed cũ tutela & custodia corporis adueniret. Qui cũ & Galilæam, vt putauit prodesse sibi, disposuisset, militum parua manu circundatus viam secabat, vt nec terribilis videretur Hyrcano, cum maxima veniẽs multitudine, nec nudus vel incautus coram iudicibus esset: imò & Sextus Cæsar, Syriæ rector scripsit Hyrcano, supplicans, vt liberaret à Iudicio Herodem: simul & interminabatur ei, si nõ obediret. Sed Sexti literæ occasio fuerant, ne quid pateretur à sententia cõcilij Herodes, sed magis absolueretur. Nam diligebat eum Hyrcanus, tanquam filium. Herodes autẽ, cum in medio vnà cum suis militibus astitisset, omnes perterruit: nec ausus est aliquis ex his eum accusare, qui primum contra eũ exclamabãt, sed omnes sub quiete & silentio, rei exitum sustinebant. Qui cum ita sedissent, vnus quidam nomine Sameus, vir iustus, & propter hoc minime deuitans periculum, surgens ita locutus est, Viri iudices & rex, neminem scio ad iudicium à vobis vocatum ita constitisse, neque vos nosse quicquàm opinor simile: sed omnis quicũque in hoc iudiciũ peruenit exquirendus, humiliter astitit, misericordiam à vobis expetens, capillis prolixis, & veste nigra indutus: hic autẽ Herodes optimus iuuenis, reus pro homicidio satisfacturus, de tali crimine vocatus interest purpura circundatus, & caput ornatum habẽs compositione crinium, stipatusq; armis, vt si condemnatus secundum legem fuerit, nos quidem interficiat, ipse vero vim faciens veritati, liberetur. Sed Herodem de his non culpabo, siquidem suũ cõmodum pluris quàm legem fecit: sed vos vel regem accuso, qui tantam ei licentiam dedistis. Scitote tamen maximũ esse deum, quia hic, quem nunc propter Hyrcanũ vultis absoluere, quãdoq; vos & ipsum regem torquebit. Nihil autem hæc dicendo mẽtitus est. Nam Herodes, cum regnum cepisset omnes occidit in cõcilio tunc inuentos, cũ ipso hyrcano, pręter Sameum, quem nimis dilexerat propter iustitiá eius: & quod ciuitate posthac obsessa ab Herode & Sosio, persuasisset populo, vt Herodem acciperent, dicens, propter peccata eum nõ posse deuitari. De

Hyrcanus Herodem ad concilium uocat

his quidem suo loco dicemus. Hyrcanus autem cum vidisset propensiores iudices ad necem Herodis, iudiciũ in posterum diẽ distulit: & mittens ad Herodem furtim, persuasit ei ciuitatem relinquere, vt ita posset periculũ declinare. At ille cum discessisset in Damascum, fugiens regem, & ad Sex. Cæsarem peruenisset, ita apud se decreuit, vt si vocandus ad iudicium esset, non obediret. Indignabantur autem iudices Hyrcano dicentes quomodo hæc omnia contra eum essent. Illum vero cũ nihil lateret, nihil agebat amentia vel imbecillitate sua. Sed cum Sextus Herodem ducem inferioris Syriæ ordinasset (nam hoc ei pecunijs vendidit) Hyrcanus timebat eum, ne quando contra se exercitum produceret. Non multis autem transactis diebus, hoc euenit. Herodes enim aduersus eum expeditionem ducens, irascebatur, eo quod ad iudiciũ vocatus sit satisfactu r9. Prohibuerunt tamen eum obuiam venientes pater Antipater, & frater, impetumq; ei9 retinuerunt: rogantes, ne accederet prope Hierosolymam: nec aliquod opus niteretur facere contra eos, qui concesserunt ei ad talem peruenire dignitatem. Deprecabantur etiam, vt indignationem deponeret, quod vocatus ad iudicium esset, sed absolutionis gratiam potius recordaretur: nec ita dolorem cõsideraret, vt saluti ingratus existeret: & animaduertendum vero, quod & bellorum casus de9 dispensat, quapropter victoriam non omnino speraret, expugnando regem & amicum, qui multum ei profuisset, nihil vero sponte in eum commisisset aduersi: sed per maleuolos suasores actum, quod difficultatis vmbram pręstiterit. Flexus his Herodes, & arbitratus satis sibi factum, quod suam fortitudinem genti demonstrasset, reuersus est. Per Iudęam ergo taliter se res habebant.

Decreta Romanorum aliorumq; populorum & vrbium de amicitia Iudæorum. Cap. XIX

CÆsar autem cum Romam venisset, parabat ad Aphricam nauigare, quatenus Scipionem vel Catonem expugnaret. Ad quem Hyrcanus dirigens legatos, petijt confirmare cum eo amicitias. Videtur mihi necessarium & hoc exponere, qualiter Romanorum principes cum nostra gente sunt pacti: ne lateat aliquos quod & Asiæ & Europæ reges studium habuerũt, sociare sibi nostram fortitudinem, dum eorum fidem dilexissent. sed quoniam multi propter odium nostrum minime credunt Persicis vel Macedonicis scriptionibus de nobis, eo quod non eadem vbique in publicis locis deposita demonstrantur, sed apud nos tantum & alios quosdam Barbarorum, de Romanis tamen decretis non est ambigẽdum: nam & publicis locis reposita hactenus, & in Capitolio tabulis æreis conscripta, continentur. Nam & C. Iulius Cæsar, Alexandriæ Iudęos per æream tabulam demonstrauit Alexandrinos ciues existere. Vnde initium approbationis faciam dum pando senatusconsulta, & C. Iulij Cæsaris de Hyrcano, vel gente nostra, decreta. C. Iulius Cæsar, imperator & pontifex, & dictator secundo, magistratibus Sidoniorum, & curiæ, & populo salutem, Si sani estis, bene est: & ego sanus sum, cum meo exercitu. Exemplum facti decreti ad Hyrcanum filium Alexandri, principem sacerdotum, & rectorem gentis Iudæorum, vobis destinaui, quatenus in publicis vestris annalibus reponatur. Volo ergo vos Gręce vel Latine in ærea tabula scriptum hoc ponere, quod huiusmodi est: C. Iulius Cæsar, imperator & pontifex, secundo dictator, Cum deliberata sententia decreui, quoniam Hyrcanus Alexandri, Iudęus, & nunc & in prioribus annis, in pace & bello, fidem & studium demonstrauit, cui multi etiam consules testimonium prębent: insuper & in propinquo Alexandriæ loco, cum mille quingentis militibus auxiliatoribus nobis occurri, & ad Mithridatem à me destinatus cum omni deuotione fidelis apparuit: propter has ergo causas Hyrcanum Alexandri, filiosq; eius, rectores Iudęorum esse, & principatum sacerdotij gentis Iudaicæ semper habere secundum patrios mores, pręcipio: ipsum quoque filiosq; ei9, & auxiliatores vobis & inter viros amicissimos esse censendos: quantacumque vero sacerdotalia iura sunt, eum vel filios eius possidere decerno. Si qua vero interfuerit quæstio de

Decreta C. Cæsaris pro Hyrcano

ſtio de Iudaicis rebus,placet nobis iudicium de his adhibere:exhyemationes ve ro militum,aut pecunias exigendas ab eis,minime probaui.C.Cæſaris dictatoris, conſulis data conceſſaq; decreta ſic habent:vt filij eius principatum gentis Iudæorum,& donata ſibi loca poſſiderent:vt princeps ſacerdotū idem & rector gentis Iudęorum legatis vim paſſis adeſſet:& quia tranſmiſiſſet ad Hyrcanū Alexandri filium,principem ſacerdotum, Iudęorum legatos, qui de amicitijs vel auxilio cum eo loquerentur,& dedicarent ei tabulam æream in Capitolio, & in Sidone,& in Tyro,& Aſcalone,& in templis,ſcriptam apicibus Gręcis vel Latinis,quę infra expoſita cōtinentur.Vtvero hoc decretum omnibus per ciuitates curatoribus,& iudicibus,& amicis innoteſceret,& hoſpitia legatis pręſtarentur & ſanctiones vt vbique deſtinarentur,præcepit.C.Cæſar,imperator, conſul,honoris & virtutis & clementiæ cauſa,cōceſſit pro commodis ſenatus & populi Romani,Hyrcanum Alexādri filium,liberoſq; eius,principes eſſe ſacerdotum, vel antiſtites Hieroſolymorū & gentis Iudææ,iure quo& proaui eorum ſacerdotium ſuum geſſerunt.C.Cæſar,quinquies conſul,decreuit habere hos vel munire Hieroſolymorum ciuitatem,& gubernare eam,Hyrcanum Alexandri,principem ſacerdotum Iudęorum,rectorem gentis ſecundum ſuam voluntatem,vt Iudæis in ſecundo anno locationis ex reditibus cori,id eſt,triginta modij ſubducantur:neque vt aliqui eis calumnientur,neque tributa ab eis exigant. C.Cæſar,dictator ſecundo ſanxit,vt per ſingulos annos Ioppenſes tributa Hieroſolymorum ciuitati pręſtent,excepto ſeptimo anno,quem Sabbaticum annum appellant, quoniam in eo neque fruges agrorum colligunt neque ſeminant:necnon etiamHyrcano,& filijs eius decimas prębeant,& vt nullus vel pręſes, vel dux,vel legatus in finibus Iudęorum auxilia colligat,vel militibus liceat pecunias exigere ad exhyemandum,aut pro nomine alicuius:ſed eſſe vndique liberos. Quęcunque poſtea habuerunt,vel emerunt,vel poſſederūt,omnibus his eos potiri:& Ioppen ciuitatem,quam ab initio Iudæi habuerunt,& cum amicitias cum Romanis feciſſent,eorum eſſe ſicut & nobis prius placuit,imperamus. Ex qua ciuitate Hyrcanum Alexandri filium,liberoſq; eius à poſſeſſoribus terræ,& à portu,tributa conſequi iubemus: de Sidone modios viginti milia,ſexcentos ſeptuagintaquinque, per ſingulos annos,excepto ſeptimo anno,quemSabbaticum vocant,in quo neque arant,neque fructum arborum colligunt.Prędia etiam in maximo campo, quę Hyrcanus & proaui eius prius poſſidebant, placet ſenatui, hęc Hyrcanum & Iudæos habere,eodem iure quo & prius poſſederunt.Manere etiam iura,quæ ab initio inter Iudęos vel principes ſacerdotum fuerunt,& inſtitutiones quas populo vel ſenatu decernente habuerunt,prętérea eodem iure liceat illis vti.Et in Lydia loca etiam vel terras, quas pro hoſpitalitate reges Syri vel Phœnices per donationem Romanorum poſſederunt,eas ſenatus probauit Hyrcanum rectorem gentis Iudęorum habere.Dari etiam licentiam Hyrcano, omnibuſq; ab eo miſſis,vt cum ſenatoribus in ludo monomachorum, vel beſtiarum ſedentes ſpectent:& ſi petierint dictatorem vel magiſtrum equitum, vt in ſenatu eos introducant,& reſponſa eis tradant intra decimum diem:hoc fiat poſt ſenatuſcōſultum.C.Cæſar,quater imperator,quinquies conſul,in perpetuum dictator,huiuſmodi verba fecit de iure Hyrcani Alexandri,principis ſacerdotum, & rectoris gentis Iudęorū:Prędeceſſores mei imperatores in prouincijs,cum teſtimoniū Hyrcano principi ſacerdotum Iudęorum,& Iudæis coram ſenatu vel populo Romano prębuiſſent,cūq; gratias ei populus & ſenatus egiſſet,bene nobisviſum eſt memoriam habere& prouidentiam,quatenus Hyrcano ac Iudæorum genti filijſque Hyrcani,à ſenatu & populo Romano,pro ſuo erga nos fauore,gratiæ retributionis redderentur.Iulius Caius dictator & conſul Romanorum, magiſtratibus Parianorum curiæ ac populo ſalutem.Interpellauerunt me Iudæi in Delo,& quidam de Colonijs Iudęorum pręſentibus veſtris legatis, & demonſtrauerunt decretum,per quod vos eos prohibetis patrijs morib9 & ſacrificijs vti.Ergo mihi

non

non placet in nostros amicos & auxiliatores talia fieri decreta, vel prohiberi eos secundum suam viuere consuetudinē, seu pecunias ad conuiuia & ad victimas inferre: quãdo hoc facere nec Romæ quidem prohiberentur. Nam Caius Cęsar noster consul, dum in sanctioribus suis vetaret collegia per ciuitates congregari, hos solos non prohibuit, nec pecunias conferre, nec conuiuia parare: & ego quoque alios prohibens, istis solis pręcipio secundum patrios mores & leges conuenire. Bene ergo facitis, si prolatam sententiam contra nostros amicos vel auxiliatores, propter nostrum erga eos studium & fauorem aufertis. Post Caij mortem, Marcus Antonius, & Publius Dolobella consules, cum senatum congregassent, & Hyrcani legatos introduxissent, locuti sunt de quibus petierunt, & amicitias cum eis fecerunt, & omnia eis concedi senatus decreuit quęcumque postularent: subiuncto etiam senatusconsulto, quatenus probationem dictorum habeant qui hanc historiam relegunt: quod tale fuit senatusconsultum ab ærario transcriptum de tabulis publicis, sub Quinto Rutilio ærarii custode: dum tertio idus Aprilis, in templo Concordiæ conscriberētur, præsente Lucio Calphurnio, & reliquo senatu. Publius Dolobella & Marcus Antonius consules, dixerunt: De his quæ per senatusconsultum Caius Cæsar pro Iudæis decernens in ærario deponere non occurrit, sic placet nobis, sicut & senatui visum est, vt hæc in tabulis æreis deponantur, & per singulas ciuitates transmittantur, quatenus curent & illi in tabulis reponere quod decretum est: Quinto Idus Februarias, in tēplo Cōcordiæ. Legati autem principis sacerdotum fuerunt Lysimachus Pausaniæ, Alexander Theodori, Patroclus Chæreæ, Ionathas Oniæ. Misit aũt & ex his legatis vnum Hyrcanus ad Dolobellam, tunc Asiæ proconsulē, petens eum soluere Iudęos à militia, vt patriam custodirent cōsuetudinem, quod facilius impetrauit. Siquidem Dolobella cũ accepisset literas Hyrcani, nihil remoratus scribit per totam Asiam pro Iudęis, & ad Ephesinam ciuitatem, primã totius Asiæ, quę huiusmodi legebantur, sub iudice Artemione, mēsis Lenæonis die prima: Dolobella imperator Ephesiorum curiæ, & magistratibus vel populo salutē. Alexander Theodori, legatus Hyrcani, filii Alexandri principis sacerdotum, & rectoris Iudęorum, intimauit mihi, quod non possent ciues sui militare, dum nec arma portare possint, nec iter facere diebus sabbatorum, nec alimentorum secundum patrias leges copiam habere: idcirco ego sicut prędecessores mei imperatores, prębeo eis militię remissionem, & concedo patriis vti legibus secundum solēnes & sacras immolationes, & congregare sicuti solent pro sacrificiis pecunias, & volo vos hęc per singulas conscribere ciuitates. Hanc quidem Dolobella Hyrcano legationem mittente, nostris donauit licentiam. Lucius autem Lentulus consul dixit: Ciues Romanos Iudęos, templa habentes, Ephesi ante tribunal, religionis causa à militia dimisi duodecimo kalendarũ Octobris. Lucio Lentulo, & Caio Marcello consulibus, pręsente senatu. Balbus legatus & vicarius, Ephesiorũ magistratibus, curię & populo salutem. Iudęos per Asiã constitutos, Lucius Lentulus consul me pro ipsis petente, à militia dimisit. Postulans vero post hæc & Fanniũ tribunum plebis, & Luciũ Antonium ęrarium, impetraui. Vos autem cupio curare, ne quis eis molestiam inferat. Decretum Deliorum sub pręside Bioto: mense Thargelione, vicesima die ad titulationem iudicũ. Marcus Piso legatus adueniens in ciuitatem nostrã, pro delectu militũ conuocans nos, & multos ciuiũ, pręcepit, vt si qui sunt Iudęi ciues Romani, nequaquã militare cogantur, eo quod Cornelio Lentulo cōsuli religionis causa Iudęos dimittere placuit. Quapropter obedire consuli nos oportet. His similia Sardiani quoq; de nobis decreuerũt. Caius Fannius Caii filius, dux, cōsul, magistratibus Coorum salutem. Volo vos scire, quomodo legati Iudęorũ adierũt me, petendo accipere senatuscōsulta pro ipsis cōstituta, quę etiam subiuncta sunt. Igitur volo vos curare vel prouidere his hominibus secundũ senatusconsultũ, quatenus per vestram prouinciam incolumes ad propria reuertantur. Lucius aũt Lentulus cōsul dixit: Ciues Romanos

Hucusque decreta C. Cæsaris

Decreta P. Dolobellæ & M. Antonii

Decretum L. Lentuli cōsulis

Decretum Deliorum

Decretum C. Fannii consulis

nos Iudæos qui templa Iudaica habere Ephesi videntur, religionis causa dimissi. Hoc factum est duodecimo kalendarum Iuliarum. Lucius Antonius, Marci filius, vicarius ærarij vel proconsul, Sardianorũ magistratibus curiæ & populo salutem. Iudæi ciues nostri adeuntes probauerunt nobis consilium habuisse proprium secundum patrias leges ab initio, & locum proprium, in quo negotia vel iudicia inuicem mouent: & hoc petierunt, quatenus liceat illis hoc facere, quod custodiri vel permitti decreui. Marcus Publius, filius Publij, & Marcus Lucius Marci filius dicunt: Lentulum proconsulem adeuntes intimauimus ei, de quib9 Dositheus Cleopatridæ filius Alexandrinus verba fecit, vt ciues Romanos Iudeos tẽpla iudaica facere solitos, si illi visum fuerit, religionis causa eos fecisse, dimittat: & dimisit duodecimo kalendas Iulias. Lucio Lentulo & Caio Marcello cõsulibus, Lentulus decretũ protulit. Ciues Romanos Iudeos, sacraria Iudaica facere solitos, Ephesi ante tribunal religionis causa dimisi. Laodicensium princeps C. Rabilio Caij filio cõsuli salutẽ: Sosipater Hyrcani principis sacerdotum legatus, porrexit nobis epistolam tuam, per quam designauit nobis, ab Hyrcano principe & sacerdote Iudæorũ destinatos quosdam cum literis pro sua gente conscriptis, quatenus sabbata Iudæis liceat secundum patrias leges celebrare, vt ne quis eos quicquam impediat, quoniam amici & auxiliatores nostri probantur: aut ne quis eis violentiam inferat in nostra prouincia: & licet Tralliani palàm dicant, non sibi placuisse quę pro his decreta sunt, tamen præcepisti hæc ita fieri. Postulamus autem ita, vt & nobis eadem de his scribas obsequentibus tuis pręceptis. Epistolam aũt porrectam suscepimus, quam reposuimus inter publica nostra monumenta: & de reliquis quæ præcepisti prouidemus, quatenus in nullo culpemur. Publius Seruilius, Publij Galbæ filius, proconsul, Milesiorũ magistratibus, curię & populo salutem. Pritanis Mercurij filius ciuis vester, dũ in Trallibus negocia tractarem, insinuauit mihi, præter nostram sententiam Iudæis vos inquietudinem inferre, & prohibere eos sabbata celebrare, vel templa patria perficere, fructusq; sua consuetudine colligere. Volo igitur vos scire, quo modo audiens verba eius vel eorum qui contra eum differebant, decreui ne prohiberentur. Decretum Pergamenorum sub iudice Cratippo mense Desio sententia principum. Quoniam Romani sequẽtes suos maiores, pro communi omnium hominum tutela pericula suscipiunt, & student auxiliatores & amicos suos in felicitate vel firma pace consistere, cum transmisisset ad eos Hyrcanus princeps sacerdotum gentis Iudææ legatos, Stratonem Theodori, Appollonium Alexandri, Æneam Antipatri, Aristobulum Amintæ, Sosipatrum Philippi, viros optimos, & hi singula demonstrassent, decreuit senatus de his quę postulauerũt, quatenus nequaquam rex Antiochus Antiochi filius lædat Iudæos auxiliatores Romanorum, imò vt & castella & portus, vel prouinciam, & si quid aliud ab eis abstulit, redderet: & liceat eis à portubus deportare quęvolunt, & vt nullus rex vel populus à portubus Iudæorũ seu vectigalibus aliquid auferat, excepto Ptolemęo rege Alexandrino, quia & ipse auxiliator his & amicus noster existit: imo etiam custodiam à Ioppe depelli, sicut petierunt. Nostræ vero curiæ Lucius Peticus vir optimus, iussit vt hæc fieri ita curemus, quemadmodum senatus decreuit, & prouideamus, quatenus incolumes legati ad propria possint redire, nec non etiam Theodorum in curia, vel in conuentu suscepimus: Qui cũ nobis epistolam, & senatusconsultum porrexisset, verba faciens, demonstrauit Hyrcani virtutem & liberalitatem, quia publice vel priuatim cunctis prodest qui ad eum conuenerint. Literas vero inter publica conscripta reposuimus, & nos quoque omnia pro Iudæis agere tanquam auxiliatores Romanorum, secundum senatusconsultum decreuimus, Quippe etiam postulauit Theodorus dum epistolam nobis porrigeret, quatenus à magistratibus nostris mittatur ad Hyrcanum exemplar decreti, intimantis nostri populi sententiam, & petentis custodiri vel ampliari nostras cum eis amicitias, & vt meminerit temporibus Abraham, qui omnium Iudæorum pater

Decretum L. Antonii — *Decretum M Publii* — *Decretum Laodicensium* — *Decretum Pu Seruilii* — *Decretum Pergamenorum*

ter extitit nostros maiores amicos ei fuisse, sicut & in publicis conscriptis inuenimus. Decretũ Alicarnasseorum sub sacerdote Memnone Aristidis filio. Placuit populo, Marco Alexandro insinuante, quoniam Iudæi pietatis studiũ omni tempore habent, populusq; Ro. omnium hominum benefactores, pro Iudæorum amicitijs vel auxilijs ad nostram ciuitatũ precepta miserunt, quatenus per mittantur immolationes deo solennes efficere. Placuit igitur & nobis concedere Iudeis viris vel mulieribus sabbatum celebrare, vel sacrificia producere secundum leges Iudaicas. Si quis vero hos prohibuerit, militiæ reus & debitor ciuitatis existat. Decretum Sardianorum. Placuit curiæ vel populo, ducibus intimãtibus, quomodo nostram ciuitatem habitantes Iudæi, multa vel maxima beneficia à popolo sæpe meruerunt, nunc quoq; cum ingressi fuissent in curiã populum petere, quatenus suis legibus & libertate data à senatu populoq; Romano secundum consuetudinem congregentur, & iudicia sua disponant, datus est illis locus, in quo cum vxoribus vel filijs possint celebrare deo patrias arationes. Igitur visum est curiæ vel populo, concedere eis conuenientibus certis diebus agere secundum suas leges: deputari etiam eis locum quem aptum ædificationib9 vel habitaculis putauerint: Habeant etiam curatores annonæ ciuitatis diligentiam, vt si qua opus habuerint alimenta, faciant eis introduci. Decretum Ephesiorum sub iudice Menophilo, mense Artemisio, paima die Nicanor Euphemi dixit. Placuit populo intimantibus ducibus quomodo interpellauerũt in ciuitate Iudæi, Marco Iunio Bruto proconsule, quatenus agerent sabbata, & omnia facerent secundum patrias leges, nemine penitus impediente, proconsul concessit, Placuitque populo propter Romanos, nullum prohiberi obseruare sabbatorum diem: imò concedere eis omnia facere, secundum Iudaicas suas leges. Multa quoque & alia decreta senatum vel imperatores Romanos ad Hyrcanum pro gente nostra destinasse cognouimus, necnõ & aliarum ciuitatum iudicata vel literas à magistratibus reciprocas nostris epistolis, ex quibus hæc quę demonstrauimus flectere sine inuidia legentes putauimus. Nam euidẽtissima signa de amicitijs Romanorum & nostris, demonstrantur æreis tabulis, hactenus in Capitolio permanentibus, & in posterum permansuris. Omnium vero expositionem tanquam superfluam & fastidiosam recusaui, nullum credens tam difficillimum inueniri, qui vel opinetur Romanorum humanitatem minime circa nos extitisse, quam sępius ostenderunt: nos quoque de quibus retulimus nequaquam mentitos esse cognoscat. De amicitijs quidem Romanorum, & nostris illis temporibus factis retulimus. Eodem vero tempore seditionem per Syriam hac occasione contigit fieri. Bassus Cæcilius, Pompeianarum partium fautor, insidias Sexto Cæsari faciens, interfecit eum: ipse vero cum suis militibus regni gubernacula tenuit. Tunc etiam maximum bellum circa Apamiam commissum est à ducibus Cæsarianis, quibus & Antipater auxilia cum filijs destinauit, memoriam habens beneficiorum Cæsaris. Qua propter & punire peremptores eius iustum pataiuit. Bellum autem cum traherentur, Marcus quidem venit à Roma ad Sexti successionem, Cæsar autem interficitur à Cassio & Bruto in Senatu, cum principatum tenuisset tribus annis, & mensibus sex, quod & per alios conscriptores dictum est.

Decretum Alicarnasseorum

Decretum Sardianorum

Decretũ Ephesiorum.

S. Cæsar insidijs interficitur

C. Iulii Cæsaris cædes

De Cassij gestis & Malachi, Antonijque edictis pro Iudæis. C. XX.

POst Cęsaris autem internitionem, cum bellum conflatum fuisset principibus Romanorum, omnibus pro exercitu congregando dispersis, Cassius ad Syriam peruenit. Qui cum Apamenũ exercitũ accepisset, obsidionem soluens, ambos sibi coniungit, Bassum & Marcum: & ciuitates circũeundo milites cum armis conglomerabat, & fiscalia grauia eis imponebat: à Iudæa vero plus quàm septuaginta talenta pecuniarum exegit. Antipater autem cum vidisset in maximo timore vel turba negocia constituta diuisit pecuniarum exactiones, vtroque filio eas tradens. Herodi quas difficilius exigi putabat, reliquas vero alijs præcepit colligere. Cumq; primus Herodes à Galilæa exegisset quanta fuissent ei sta-

tuta, necessarius inter amicos à Cassio recipitur. Nam statuerat Romanis obsequi, & fauorem eorum sibi laboribus alienis parare. Alij autem procuratores ipsas ciuitates cum habitatoribus vendebant, quarum Cassius quatuor maximas captiuauit, id est, Gofnam & Amathuntem, necnon & Liddam, & Thamnam, qui etiam Malachum penè perdiderat, nisi Hyrcanus per Antipatrum centum talenta de suo ei misisset, & ita impetũ eius refregisset. Sed cum Cassius cum multis pecunijs à Iudæa discessisset, Malachus insidias Antipatro parabat, dum interitum eius principatus Hyrcani tutelam fore putaret. Quod Antipater intelligens, discessit trans Iordanem vbi exercitum Arabicum simul & prouincialem congregauit. Malachus autem callidus existens, iureiurando negabat se insidias ipsi, vel filijs eius fecisse, satisfaciens ei. Nam Phasello Hierosolymam regente, Herode vero tenente armorum custodiam, nequaquam se tale facinus vel in animo habuisse dicebat. Vnde reconciliabatur cum antipatro. Sed cum Marcus Syriam procuraret, audiuit nouis rebus per Iudæã Malachum studere, & venit quatenus eum interficeret. Quod paulominus contigisset, nisi Antipater eum petendo liberasset, nescius quod suum interfectorem Malachum liberaret. Igitur Cassius & Marcus exercitu congregato, ducem Herodem totius Syriæ fecerunt, naues cum toto exercitu commendantes: promiserunt etiam regem eum Iudææ post bellum ordinare, quod iam tunc contra Antonium & iuuenem Cæsarem immineret. Tunc magis veritus Malachus, Antipatrem depellere cogitabat. Cúmque Hyrcani pincernam pecunijs redemisset, (nam vterque apud eum epulabatur) veneno hunc virum interfecit: & milites armatos habens, ciuitatem obtinuit. Et cum insidias Malachi cõtra patrem suum Herodes & Phasellus intellexissent, & vindictam inferre cogitassent, Malachus eis iureiurado Antipatri negabat interitum. Cuius vita summis laboribus patriam protegens, ita finem inuenit. Filius vero eius Herodes, vltionem quidem patris exigere cogitauit, & cum exercitu contra Malachum venit: Phaselo vero placuit dolo magis hominem superare, ne belli ciuilis initium facere putaretur, & satisfactionem Malachi suscepit, & credere simulauit, nihil eum ad patris interitum commisisse. Sepulchrum etiam patri ornatissimum construxit. Sed cum Herodes ad Samariã peruenisset, & inuenisset eam afflictam, refouebat, & ita inter eos certamen dissolutum.. Interiecto deinde breui tempore celebratione Hierosolymorum instante, cum militibus suis Herodes in ciuitatem aduenit: quod cum Malachus cognouisset, veritus Ayrcanum flexit vt nequaquam permitteret eum ingredi ciuitatem. Hyrcanus quidem paruit, causamvero talem interdictionis proposuit, quod non deberet multitudinem alienigenarum ieiunanti populo superinducere. Sed Herodes præcepta negligens, noctu ciuitatem ingreditur. Tunc Malachus licet metueret, dissimulationem tamen non refutauit, sed Antipatrum vt amicum manifeste plangebat, custodiam vero corporis sui latenter habebat. Placuit vero etiam Herodi, non redarguere dissimulationem eius: sed è contrario muneribus ei blandiebatur. Cassius tamen de patris interitu Herodi mandauit, quatenus Malachi crudelitatem cognosceret. Qui scripsit præcipiens ei patris obitum vindicare, tribunis quoque in Tyro mandauit Herodis sequi voluntatem.

De Cassio

Tempore vero quo Cassius Laodiciam cepit, accesserunt ad eum pariter coronas vel pecunias ei deportantes. Herodes quidem sperans Malacho ibi veniente se vlcisci cum ad Tyrum Phœnices peruenissent, causamq; opinatus esset, Malachus maius quidam conatus est agere, ita vt filium in Tyro obsidem existentem, in ciuitatem ingressus furto voluisset auferre, & ad Iudæam reuerti: credens se gentem Iudæorum contra Romanos excitaturum, & deiecto Hyrcano regnaturum, dum bello Cassius ab Antonio occupatur. Consilijs tamen eius deus restitit. Herodes quoque intelligens eius voluntatem, transmisit famulum, quasi hospitalia paraturum, quia cunctos ad conuiuium inuitauerat. Et licet hoc simularet ad tribunos tament vere direxit, quatenus ammoneret eos cõtra Malachũ cum

gladijs

gladijs exire. Qui cum exissent, & iuxta ciuitatem eum conuenissent, super littus hominem vulneribus confoderunt. Hyrcanus ergo cum factum intellexisset, obstupuit: rediensque ad sese consuluit Herodem, quid esset factum, vel qui Malachum interfecissent. Cumq; Herodes responderet, Cassium hoc iussisse, laudauit factum: nam maleuolū & nimis patrię persuasorem eum esse criminabatur. Hāc ergo pro iniquitate in Antipatrum cōmissa Malachus pœnam soluit. Cassio vero discendente de Syria, maxima per Iudæam turba cōcinatur in Hierosolymis, cum felix contra Phaselum vnà cum militibus armaretur. Herodes autem ad Fabium rectorem Damasci proficiscens, cum hoc audisset, & in fratris solatium cuperet festinare, ægritudine prohibetur. Phasellus tamē Felicem superans, in aliqua eum turre concludit, quem postea sub pactionis fœdere dimisit Hyrcanum penè accusans, quod multa sui beneficia pretermittens, inimicis suis fauorem impenderet. Itaq; frater Malachi multa tunc occupans loca, obtinuerat & Massadam omniū munitissimā: contra quem Herodes valetudine liberatus exercitū duxit, auferens omnia loca quæ cōprehenderat sub pactionis lege eum dimisit. Antigonus aūt Aristobuli filius, vt militiā congregauit, & Fabiū pecunijs redemit, Ptolemæus eum Minæi propter cognationē ad Iudæā ducebat: auxiliū etiam ei prębebat Marion, quē Tyriorū tyrannū Cassius reliquerat. Nam hic Syriā oēm potentia capiens custodiuit. Marion aūt Galilęā finitimā inuadens, tria castella eius occupauit. Contra quē Herodes cū venisset omnia quę ille tenuerat abstulit Tyriorum vero custodes cū humanitate dimisit, quibusdā etiam & dona præstitit, propter ciuitatis fauorē. Cum hæc ergo egisset, obuiauit Antigono, & prælio cōmisso vicit, & penè iam altiora Iudęæ tenentem fortiter expulit, victoriaq; potitus ad Hierosolymā venit, vbi coronas ei tam Hyrcanus quàm populus ob virtutis pręmiū offerebāt. Nam cognatus Hyrcani per affinitatē credebatur, ideoque magis eum defendebat, veluti dictur ū neptem suam fratris Aristobuli filiam ex qua triū mariū extitit, & duarum fœminarū pater. Habuit siquidem priorem vxorem nomine Dorin, popularē ex gente nostra, ex qua prior filius eius concipitur Antipater. Cassium nanq; cum Antonius & Cæsar in Philippēsi campo vicissent, sicut & ab alijs demonstratum est, post victoriam Cæsar ad Italiam redijt, Antonius autem ad Asiam regressus est. Cumq; venisset in Bithyniam, legationes vndiq; obuiauerunt ei. Tunc & Iudęorum nobilissimi accusabant Phaselum & Herodem, dicentes habitu tantum Hyrcanum regem extare, hos vero omnem potestatem possedisse. Herodem tamen Antonius maxime honorauit, cum ad eū venisset satisfacere pro accusationibus, propter quod accidit aduersarios eius nec sermone aliquid impetrasse. hoc namque acquisiuit pecunijs Herodes ab Antonio. Sed cum Ephesum peruenisset Antonius, destinauit Hyrcanus princeps sacerdotum, nostraq; gens legationem ad eum, auream deportantem coronam, & supplicantem, quatenus Iudæos à Cassio abductos, non extante bello, scriberet ad prouincias liberos relaxari, terramq; temporibus Cassij subreptā restitui. Antonius vero iustas Iudæorum postulationes considerans, rescribit Iudæis & Hyrcano, mandans etiam simul & Tyrijs decreta huiusmodi continentia:

M. Antonius imperator, Hyrcano principi sacerdotum, & rectori gentis Iudeæorum salutem. Si valetis lætamur, valeo & ego cum exercitu meo. Lysimachus Pausaniæ, & Iosippus Minçi, & Alexander Theodori, legati Ephesum aduenientes, priorem Romæ confectam legationem renouarunt, & hanc quoq; pro te tuaq; gente sedulo disposuerunt, dum demonstrarent tuum erga nos fauorem. Quod cum intellexissem ex decretis & sermonib⁹ te familiaritatem erga nos seruare, moresque optimos vestros & religionem considerassem, proprium te nobiscum esse iudicauimus. Sed cum totam Asiam nostri populiq; Romani aduersarij percurrissent, qui nec ciuitatibus, nec templis pepercerunt, nec iusiurandum quod statuerant quicquam seruauerunt, nos non pro eius tantum certamine, sed velut pro communi omnium salute in autores scelerum, quæ in Iudæos vel in omnes

Epistola Antonii ad Hyrcanū

commissa sunt, vindicauimus. Quorum facinora solem aduersatum existimauimus, quod talia in Cæsarem commiserint. Impias vero eorum insidias Macedonia, tanquam in suo nefandissimo receptaculo, suscepit, cũ sceleratissimas eorum malignitates partes Philippensis campi cõtinerent: quæ loca maxima vsque ad mare, montésque munitos occupauerant, vt penè cunctos transitus sicut vnum introitum custodirent, quos ad eorum damnationem pro conatibus iniustis grauatos deuicimus. Sed & Brutus cum Philippos confugisset, circumseptus à nobis eiusdem perditionis merito cuius Cassius particeps inuentus est. Quibus oppressis, in posterum pace frui licebit, & Asiam respirare à bellorum afflictione liberatam. Igitur communem pacem facimus cum auxiliatoribus à deo nobis donatá: & tanquam de maxima peste corpus Asiæ releuatum, per nostram refouemus victoriam. Memores ergo vestri, & gentem Iudaicam curauimus reddere lætiorẽ. Literas quoque per ciuitates proposui, quatenus si qui liberi seu serui venundati sint, sub Caio Cassio, seu per duces eius, absoluantur. Super hæc & donationibus à me vel Dolobella clementer oblatis, vos vti cupio: necnon & Tyrios violẽtos vobis esse prohibeo vel quantacunq; possident Iudæi competentia, restitui præcipio. Coronam vero quam destinatis accepi. Marcus Antonius imperator, Tyriorum magistratibus, curiæ populoq; S. Cum mihi occurrissent Ephesi Hyrcani principis sacerdotum, & rectoris Iudæorum legati, dixerunt prouinciam vos eorum tenere, quam inuasistis sub aduersariorum nostrorum tyrannide. Quod nos pro imperio bellum suscipientes, iusta & pia prouidentia vindicauimus, obliuiosos gratiæ vel transgressores iurisiuraudi punientes. Volo ergo & vestram pacem cum auxiliatoribus nostris constare, & quæ de nostris hostibus accepistis, hæc nõ concedimus nisi restituantur. Nam neque prouincias, neq; exercitum quisquam illorum senatu præstante suscepit, sed violenter subripuit, dum auxilium eis præberent, qui iniqua concupiscunt. Quapropter cum illi pœnam dedissent, nostros auxiliatores præcipimus sine mora recipere, quæ prius possedisse noscuntur. Vos quoque si qua prædia Hyrcani rectoris Iudęorum pauloãte, Caio Cassio bellum illicitum producente contra nostram prouinciam, ablata possidetis, reddite: nec aliquam violentiam eis ingeratis, vnde lædi possint. Si quid vero iustum contra eos habetis, dum ad locum veniremus, liceat allegationibus vti: nos autem auxiliatoribus singula iusta consideratione seruauimus. Marcus Antonius imperator, Tyriorum magistratibus, curiæ populoq; S. Edictum meum vobis destinaui, de quo curam vos habere pręcipio, quatenus in tabulis publicis describatur literis Latinis vel Gręcis, & in loco eminentissimo descriptum ponatur, vnde ab omnibus relegi possit. Marcus Antonius imperator ac triumuir dixit: Quoniam Caius Cassius alienam prouinciam sub exercitu constitutam & auxiliatores deprædauit, & deuastauit Iudæorum gentem, amicissimam populo Romano arrogantiam illius armis conculcantes, edictis & decretis ab illo deprædata renouamus, vt restituantur hæc nostris auxiliatoribus: & quanta Iudæorum corpora venundata sunt, sicut prius libera remittantur, & possessiones prioribus dominis resignentur. Si quis autem his nostris edictis non obedierit, vlcisci in eo satisfaciẽtes causæ promittimus. Hæc eadem & Sidonijs, & Antiochenis, & Aradijs conscripsit, quæ tempore opportuno referemus, vt signa prouidentiæ Romanorum circa nostram gentem extitisse clareant.

Edictum Antonii ad Tyrios

De Herodis tetrarchia ab Antonio instituta. Cap. XXI.

POst hæc autem dum Antonius ad Syriam pergeret, Cleopatra ei per Ciliciam obuiauit, & amore suo detinuit: vbi iterum centum potentissimi Iudęorum ad eum peruenerunt, accusantes Herodem cum Phasello. Contradicebat autẽ eis Messala defendendo iuuenes, Hyrcano præsente, qui socer iam Herodis erat. Cumq; ambas partes Antonius audisset, cõsuluit Hyrcanum, qui magis gentem continerent. Illo autem respondente, Herodem & fratrem eius: Antonius familiaritatem cum eis habens propter paternam hospitalitatem, quam

Herodes cũ fratre constituitur tetrarcha Iud

cum

cum Gabinio pater eorum præsens fecerat:hos quidem ambos tetrarchas ordina uit,& commisit eis Iudæorum negocia:quindecim autem ex resistentibus ligauit vt eos occideret,nisi recusasset Herodes. Sed neque ita de legatione reuersi quie scebant. At cum Antonio rursus in Tyro occurrissent,multis iam corruptus pecu nijs ab Herode vel fratre eius, Antonius præsidibus locorum præcepit legatos Iudæorum nouis rebus studentes torquere, & Herodi præbere principatum to- tius. Mox autem Herodes sedentibus ante ciuitatem cum Hyrcano nunciauit,& petijt eos recedere,nec ad certamen venire,ne magnũ malum eis eueniret:cui dũ quidã non consentirent recedere,& quasi cõtrarij restitissent,mox Romani mili tes decurrentes cum armis eos inuadũt,& quibusdã ex ipsis peremptis multos vul neribus laniabant: residui vero fugientes cum nimio metu ad propria redierunt. Clamante vero populo contra Herodem,incitatus Antonius vinctos interfecit. Secundo tamen anno Syriam continuit Pacorus regis filius, & Barzafarnes sa- trapa Parthus. Quo tempore & Ptolemæo Minæi defuncto, filius eius Lysanias in regno succedens, componit amicitias cum Antigono Aristobuli filio, satra- pámque prædictum sibi coniunxit,cuius & amicitijs nimis confidebat.

dec a M. Antonio

Antigoni & ptololemæi amicitia

De fuga Herodis,profectionéque ad Romam,& Parthorum tyrannide. Cap. XXII.

ANtigonus autem promittit mille talenta & quingentas mulieres Parthis of ferre,si Hyrcanum principatu priuarent,& ipsi traderent, Herodemq; cum suis interficerent: quod non compleuit,licet Parthi contra Iudæam expedi- tionem parassent,deducente eos Antigono. Nam Pacorus per maritima, satra- pa vero Barzafarnes per mediterranea ingreditur. Tunc Tyrij excludunt Paco rum, Sidonij autem & Ptolemaidenses suscipiunt turmam equitum : quam idem Pacorus in Iudæam destinauerat vexaturam prouinciam,& Antigonum adiutu- ram,ducem pincernarum regis vnum eis præponens . At cum à Carmelo monte quidam Iudęorum ad Antigonum venissent parati ad auxilia,per quos sperabat partem aliquam prouinciæ Antigonus capere,id est,ad locum qui Drimi nuncu- patur,dumq; ei quidam occurrissent,ad Hierosolymam cum suis ascẽdit:vbi con gregatis etiam multis,contra regiam aulam peruenire statuit, vt hanc expugna- ret,nisi Phasellus & Herodes pręlio per forum commisso eos vicissent. Et cũ eum in templo conclusissent,dirigunt armatos vt propinquantes domos tenerẽt,quos populus cum ipsis domibus igne consumpsit:pro qua iniquitate paulo post Hero- des à resistentibus vltionem exegit . Cumq; singulis diebus inter se iacularentur, expectabat populus multitudinem de prouincia in Pentecostes celebratione ven turam. Instãte ergo die festiuo,circa templum in ciuitate multa milia hominum armata & inermia congregantur : compleuerunt nanque templum cum ciuitate qui conuenerant,præter aulam quam Herodes cum paucis militibus custodiebat Cumq; phaselus murum seruaret,Herodes cum suis excurrebat super hostes. Quo cum fortiter pugnaret,& multa milia fugaret,multi ad templum, quidam etiam ad exterius vallum confugerunt. Nam & Phasellus fratrem adiuuabat. Pacorus autem dux Parthorum cum paucis equitibus,Antigono petẽte, ad ciuitatem per uenit. prætextu quidem componendæ seditionis,re vera autẽ Antigono principa tum traditurus. Cui dum Phasellus occurrisset,& hospitio suscepisset,Pacorus do lum aliquem meditatus,flectit eum legationem ad Barzafarnem deducere. Pha sellus quidem nihil suspicatus acquieuit, licet Herodes hoc minime approbaret, propter Barbarorum perfidiam. Sed tamen Pacoro alijsque properare hortanti- bus, Perrexerũt legationem ferentes Hyrcanus & Phasellus. Pacorus vero cum ducentes equites & decem horũ qui liberi dicuntur,eis reliquisset,præcessit. Cum que Galilæam intrassent, cum armis eis occurrũt prouinciæ custodes & Barza- farnes

Antigonus obsidetur in templo

Fraus Pacori ducis parthorũ

farnes: & primum quidem eos studiose suscepit, ac munera præstitit, post vero eis contexebat insidias. Phasellus tamen cum suis prope mare reuertebatur. Vbi cum audisset Antigonum promisisse Parthis mille talenta, & mulieres quingentas, in suspicione iam Barbaros habebat. Necnō & noctu insidias senserat, dum quidam nunciaret ei subito custodiam circundatam. Et tunc capti quidem fuissent, nisi expectassent Parthi vsquequo in Hierosolymis Herodes comprehenderetur, ne his prius interfectis, ille sentiens diffugeret. Phasello ergo cum persuaderent quidam fugiendo periculum euitare, propensius autem Ofellius, qui hoc à Saramala ditissimo tunc Syrorum audierat, naues quoq; ad fugam ei promitteret (nam iuxta mare fuerant) ille minime Hyrcano relicto fratrem adiuuare passus est. Cumq; ad Barzafarnē accessisset: non æqua, inquit, te facere video, dum talia de nobis cogitas. Nam si pecunijs eges, plures tibi ab Hyrcano poferētur quàm Antigonus promisit: imò etiam nimis acerbum est, si legatos, qui ad te cum fide venerunt, interfeceris. Tunc Barbarus eo dicente hęc, iurabat nihil verum esse, sed fálsa eum suspitione turbari. Et hæc dicens, ad Pacorum perrexit. Quo eunte Parthi quidem Hyrcanum & Phasellum ligauerunt, multa de periurio Parthos increpantem. At ille pincerna, qui contra Herodem destinatus fuerat, mandata habens, vt eum foras murum procedentem comprehenderet, antequam hoc faceret, nuntij missi à Phasello, indicauerunt Parthorum perfidiam. Cumq; audisset Herodes ab hostibus eos ligatos, cum querelis accedit ad Pacorum Parthorumq; nobilissimos: qui omnem causam scientes dissimulabant, & dicebant eum oportere exire foras murum ad occursum litteras deportantium, ne ab aduersarijs tenerentur: nam conuenisse dicebant, vt demonstrarent quantum Phasellus profecisset. Quibus Herodes minime credidit, audiens ab alijs fratris comprehensionem: necnon & suasione filij Hyrcani quam sibi desponderat, de Parthis suspicabatur. Quam cum alij non attenderent, ipse obodiebat mulieri sapientissimæ. Dumq; Parthi cogitarent quid fieri oporteret (nam nō eis visum est palàm tam maximum virum comprehendere) & in posterum distulissent, Herodes credens magis quæ de fratre vel de Parthorū insidijs audierat, quàm aduersarijs consentire, vespere veniente deliberauit euitare aduersariorum pericula. Igitur egressus est cum armatis. Cumque mulieres super iumenta imposuisset, matrem suam, & sororem & quam matrimonio ducturus erat Alexandri filiam, qui fuit Aristobuli filius, & huius matrem Hyrcani filiam, & nouissimum fratrem, omniaque in via necessaria, & residuam multitudinem, ad Idumæam festinauit hostibus ignorantibus. Quorū nullus tam durissimus natura reperiri potuit, qui non, cum præsentia cerneret, miseraretur eosdem, videndo mulieres cum infantibus duci lachrymantes, & gementes, quod à patria discederent, & nihil iam de se bonum expectarent. Sed Herodes fortius atrocitatem rei sustinens, & magnanimus contra omne periculum, per viam vnumquemq; confidere hortabatur, ne traderet se mœstitiæ quæ posset eius fugæ nocere, in qua sola spes salutis eorum deposita esset. Et illi quidem Herodis persuasionibus calamitatem sufferre tentabant: ipse vero penè se interemit, dum carpento euerso, mater eius mortis periculum sustineret. Cuius propter passionem & timorem, ne hostes eos persecuti remorantes circa passionis curam comprehenderent, suum gladium euaginauit: séque perimere conantem retinuerunt pręsentes viri, dum dicerent, non oportere inimicis satisfieri. Nam non hoc esse fortis, siquidem se de periculis liberás, amatos traderet inimicis. Quibus verbis compulsus, facinus quod in se cogitauerat prætermisit, matrémque curans pergebat viam propositam, & celerius ad Massadam castellum peruenit. Cumque multas pugnas contra Parthos excurrentes egisset, totas obtinuit. In fuga vero nec Iudæis pepercit, qui eum à ciuitate. LX. stadijs sunt hostiliter persecuti. In illo vero loco vbi Iudæos fudit, postea regnū adeptus, aulam oportuná construxit, ciuitatémque ædificauit, quam Herodion appellauit. Cumq; ad Idumæā in Risa vico peruenisset, frater eius Io-

sippus

sippus obuiauit ei, cum quo consilium de omnibus quid fieri debuisset assumpsit: nam magna multitudo eum sequebatur, præter peregrinos conductos milites. Oppidum vero Massada in quo propositum eis erat confugere, paruum erat, vt tantum susciperet populum: è quibus plus quàm IX. milia dimisit, præcipiens per Idumæam sese liberare, præstans eis viæ stipendia: necessarios vero in oppidum adducens peruenit. Cumq; ibi deposuisset mulieres quę octingentæ fuerunt, tritico, vel aqua vel alijs opportunis in oppido sufficienter constitutis, ipse ad Petrá Arabiæ recessit. Parthi vero mox die facto, cum vniuersam Hierosolymam & palatium deprædassent, Hyrcani tantum pecunias non tangebant, quę vsq; ad trecenta talenta fuerunt. Sed & multæ res Herodis euaserunt. Ille enim aliquas deportauerat per prouidentiam suam ad Idumęam. Dumq; Parthis ciuitatis pecuniæ non sufficeissent, prouinciam exeuntes vastabant, & Marisa potentissimá ciuitatem expugnauerunt. Antigonus quidem cum sic ad Iudæam à Parthorum rege introduceretur, Phaselum & Hyrcanum vinctos suscepit: nimis autem cruciabatur, quod mulieres fugissent, quas hostibus dare promiserat. Nam has pro mercede cum pecunijs pactus est. Veritus autem ne multitudo Hyrcano aliquá do regnum restitueret, dum adhuc à Parthis custodiretur, aures eius amputauit, molitus ne posset rursus ad eű principatus sacerdotij peruenire propter hanc mutilationem, dum lex hunc honorem iussisset integros tantum obtinere. Sed Phaselli miretur quisquam fortitudinem. Qui cum sciret se occidēdum, non mortem putauit atrocem esse, sed sub inimico perire amarissimum iudicauit. Cumq; non haberet manus à vinculis solutas, & aptas ad interficiendum se ipsum, saxo caput suum allidens vitam finiuit. Dicunt autem quia vulnere confectum, præcipiens Antigonus medicis tanquam curandum interemit, mortiferis medicaminibus superpositis in vulnere. Cum tamē ad integrum vitam non amitteret Phasellus, à quadá muliere audiens fratrem Herodem aduersarios vitasse, satis internitionem viriliter & prone sustinuit, dum relinqueret superstitem, mortē suá vindicaturum & super inimicis vlcisci valentem. Herodem tamen magnitudo circumuenientium malorum non perterruit: sed faciebat eum sagaciorem. Nam ad Malachum Arabum regem multa prius sibi beneficia debentem, remunerationem accepturus perrexit: & quod magis opus habuisset tum pecunias sumere, seu sibi debitas, seu per donationem dádas, quia multa impetrauerat Malachus abeo. Qui dum fratris interitum non audisset, festinabat eum ab hostibus redimere. Tyrijs argenti trecenta talenta promittendo. Adducebat etiam Phaselli filium, septimum annum ætatis agentem, quatenus pignus eum Arabis deponeret. Sed cum nuntij obuiassent & dixissent ei Malachum iussisse, vt à prouincia sua discederet, quod Parthi pręcepissent nequaquá Herodē suscipi: qua occasione vsus est, ne debitum persolueret: nam & nobiliores Arabes ab hoc eum irritabant, quatenus pecunias lucraretur depositas vel acceptas prius ab Antipatro: respondit Herodes, nihil eos grauare se venisse, sed locuturum se tantum de necessarijs suis negocijs. Postquam autem visum est ei discedere, caute pergebat cum paucis ad Ægyptum: veniensq; in quoddam templum, remoratus est. Postero vero die, cum ad Rhinocolura peruenisset, interitum fratris sui audiuit. Malachus vero pœnitens persequebatur Herodem, cui minime propinquauit ad Pelusium festinanti. Vbi cum inuenisset classem applicitam, prohibebatur Alexandriam nauigare. Ille vero præsides interpellauit, à quibus cum multa veneratione perductus in ciuitatem, à Cleopatra suscipitur, quem nullatenus potuit ibidem detinere Romam festinátem, licet tempestas esset, & Italia seditionibus plena nunciaretur. Vnde cum nauigasset ad Pamphyliam, hyeme atrocissima vix ad Rhodum deducitur. Quò duos amicissimos sibi cum occurrere vidisset. Sapphinium & Ptolemæum, & inuenisset ciuitatem bello Cassij deuastatam, quam uis inops, tamen benefacere eum non piguit, sed & super vires suas largitus est, & ad eam renouandam donauit pecunias. Cumque triremes construxisset, &

Hyrcano aures præcisæ

Malachus rex

nauigasset cum amicis ad Italiam, in Brundusium deducitur, & exinde Romam perrexit. Vbi prius Antonio retulit quę contigissent per Iudæam, & qualiter frater eius Phasellus à Parthis interẽptus, & Hyrcanus captiuꝰ tenerentur: & quod Antigonum regem ordinassent, mille talenta promittentem, & mulieres quingentas, quę ex primoribus & de genere suo fuissent: & quod suas noctu perduxisset, & vitasset inimicorum manus, multas passus calamitates. Post vero deflebat periclitari suos familiares, dum obsiderentur: & quemadmodum hyeme nauigasset. & contemnens pericula, dum festinaret ad eum, in quo solo spes suas & auxilium firmum possideret.

De Herode à senatu rege ordinato. Cap. XXIII

ANtonius autem misericordia mouetur pro Herodis calamitatibus, deflens quod & in tali dignitate constitutis hominibus fortuna dominetur, nec nō & memor amicitiæ patris eius Antipatri, & promissionis pecuniarum quas Herodes dare promiserat, si rex esset, quemadmodum & prius tetrarcha ordinatus: multo magis tamen propter odium Antigoni, dū seditiosum & Romanis eū inimicissimum arbitraretur, propensior erat Herodes apud eum. Cæsar quoque propter Antipatri expeditiones, quas per Ægyptum patri suo perduxit & hospitiū vel in omnibus fauorem exhibuit: præstansq; Antonio nimis pro Herode studenti, ad petitiones & ad auxilium, de quibus Herodes petebat, paratior erat. Cumq; senatum congregasset, Messala & Atratinus Herodem præsentantes, de patris eius beneficijs intimabant, & quem circa Romanos ipse habuisset fauorem: simul etiam Antigonum accusabant, hostem eum manifestum pronunciantes, non solum ex his quę prius commiserat, sed quoniam & nunc à Parthis principatum Romanis neglectis acceperat. Cumq; senatus pro his commotus fuisset, Antonius insinuabat quemadmodum & contra Parthorum pugnam Herodem regnare prodesset. Cumq; hoc omnibus placuisset, decreuerūt eum creare regem. Summum tamen fuerat Antonio erga Herodem studium, quod ei tantum principatum insperate acquisiuit, quod minime petiturus ascenderat, nunquam enim putabat Romanos sibi regnum daturos, quod soliti erant generi sacerdotali donare: & ideo fratri suæ coniugis id præbere volebat, qui nepos per patrem quidem Aristobuli, per matrem vero Hyrcani fuerat, quem postea interfecit, quod apto tempore referemus: & quod intra septimum diem contulisset ei senatus, quod nullatenus sperauit, & ab Italia discedere fecisset. Senatu vero dimisso Herodem medium habentes Antonius & Cæsar exierunt, pręcedentibus aliis consularibus, immolaturi & deposituri senatus consultum in Capitolio. Herodem autem primo die regni pauit Antonius, cuius initium fuit centesima & octogesimaquarta olympiade, consulibus C. Domitio Caluino II. & C. Asino. Quo tempore Antiganus Massadam circunsidebat, plenam omnibus prosperis, tantum vero deficientem aquis. Quapropter & frater herodis Iosippus, cum ducentis familiaribus fugere cogitarat ad Arabas, dum audiret Malachum pœnitere de his quę in Herodem commiserat, prohibuit autem deus, qui per noctem tantam pluuiam misit, vt receptacula cisternarum cuncta complerentur, Qua copia recreati, exeuntes contra Antigonum confligebant, cum quibusdam palàm, cum alijs vero furtim: quorum etiam multos in congressionibus prostrauere. Vẽtidius autem eodem tempore à Romanis dux transmissus, quatenus Parthos à Syria prohiberet, in Iudæam peruenit, manifeste quidem tanquam Iosippum adiuturus: omnis vero eius machinatio erat vt ab Antigono pecunias acciperet. Igitur cum prope Hierosolymam castra posuisset, & satis pecuniarum ab Antigono sumpsisset, ipse quidem cum ampliori militia discessit: vt nō manifestaretur pecuniarum acceptio: Silonem autem cum quadam parte militum ibi reliquit, quem similiter Antigonus remunerabat, vt nihil se molestaret, sperans rursus sibi Parthos adiutores.

De Ventidio duce

Quomodo

Quomodo Herodes Antigonum, Iudæã & Galilæam deuicerit. Caput XXIIII

HErodes autem ab Italia cum ad Ptolemaidam nauigio venisset, & congregasset non paruam expeditionem ex peregrinis simul & Iudæis per Galilæam, cucurrit super Antigonum. Conueniebant etiam cum eo Silo & Vẽtidius per Delium compulsi: qui transmissus ab Antonio fuerat, vt Herodem deduceret. Vẽtidius ergo dum componeret turbas, quas per ciuitates Syriæ Parthi cõmouerant, in Iudæa pecunijs ab Antigono corruptus degebat: Herodi vero quotidie vires crescebant, cui se penè omnis Galilæa tradiderat. Cumq; impetũ fecisset Herodes in Massadam, necessarium putãs circunseptos in oppido cognatos liberare, fit illi impedimento Ioppe. Nam aduersariã eam existentem oportebat prius capere, ne haberet post se relictum oppidum inimicorum ad Hierosolymam pergens. Cumq; Silonis voluntate rebellarent Iudæi, Herodes cum paucis militibus eos inuadit, & ad fugam conuertit: Silonem vero incaute configẽtem, à periculo liberauit: Ioppen quoque expugnãs, de Massada familiares suos eripere festinabat. Tunc quidam prouincialium propter paternam amicitiã subueniebant ei: multi vero propter eius gloriam, imò etiam & alij propter remunerationem beneficiorum quę ex ambobus acceperant, plures vero propter spem quam in eum tanquam in regem habebant. Antigonus autem opportunos eius transitus insidiis & fraudibus præoccupãs, nihil aut perparũ hostes lædebat. Herodes ergo de Massada familiares suos eripiens, & Risam castellum capiens, ad Hierosolymam properauit vnà cum exercitu Silonis. Et cum multi fortitudinẽ eius, castraq; ad occidentalem partem posita ciuitatis cernentes metuerent, partis illius custodes sagittis eius impetũ amouebãt, quidam vero etiam excursione facta cum hostibus decertabant. Herodes primum quidem iussit prȩconari iuxta murum, quod bono populi prȩsto esset, & pro salute ciuitatis, nec manifestorum aduersariorũ malitiã recordaretur: sed etiam inimicissimis abolitionem delictorum quę in se cõmiserant, prȩstaturũ se promisit. Antigono vero cõtra prædicta Herodis clamante Siloni vel exercitui Romanorum, quia præter suam iustitiã egissent, dum Herodi priuato & Idumæo, id est, non integro Iudæo regnum darẽt, cũ soliti fuissent hoc generi prȩbere digno: nam & si nunc de se vel de regno suo grauiter ferrent, tamen sacerdotes qui nihil in Romanos peccauerant, non iusta paterentur, si de honore deciderent. Cum hæc adinuicem dixissent, & ad blasphemias peruenissent, Antigonus repellere prope murum venientes suis prȩcepit, qui iaculando vel propensius pugnando facile procul à turribus depulerũt eos. Tunc & Silo pecuniarũ acceptionem reuelauit. Nam multos ex proprijs militibus remisit, dum indigentiam sumptuum reclamarent, & pecunias ad alimẽta postularẽt, quosdàvero ad hyemalia loca destinauit. Nam circa ciuitatem loca deserta erant, eo quod à militibus Antigoni omnia diruta fuissent, mouitq; exercitũ, & discedere tentabat. Herodes autem petebat Silonis duces vel milites, vt nõ se relinquerent à Cæsare vel Antonio vel à senatu honoratũ, nã prouidere eorum inopiæ, & facile prȩbere quȩcunq; quȩrerent se promisit. Post petitionem autem statim ad prouinciã egreditur, nullã occasionem discessionis Siloni relinquens. Si quidem multitudinẽ, quantam nemo sperabat, necessariorum deportauit à Samaria: familiaribus suis administrantibus triticum, vinum & oleum, & pecora simul & alia diuersa in Hiericũta deducentibus: prȩuidens ne per sexdies aliquid militibus deesset. Quȩ cum non latuissent Antigonum, statim misit per prouinciã, qui deberẽt insidiis prohibere deportatores alimentorũ. Cumq; præceptis Antigoni paruissent, grandem multitudinẽ armatorum circa Hierichũtem congregantes, super mõtes locati, custodiebant alimoniam deducentes sed dum hęc aguntur, Herodes non otiose degebat, sed decem turmas suscipiens, quarum quinque Iudȩorum erant, aliæ vero mercede conductæ, necnõ & equites paucos ad Hierichunta peruenit. Cumque ciuitatem desertam inuenisset, quingentos

Herodes obsidet Antigonum & Hierosolymam

vero excelſa prǫoccupaſſe cum vxoribus & cognationibus, hos quidem dimiſit: Romani tamen irruentes ciuitatem deprædauere, dum plenas domos pecunijs reperiſſent. Igitur cuſtodiam rex in Hierichūte relinquens, reuertitur, & Romanorum militiam ad hyemalia dimiſit in Idumęa, & Galilæa, & Samaria. Impetrauit autem & Antigonus à Silone pro pecuniarum munere, vt partem exercitus Romani in Liddis ſuſciperet, pro Antonij ſatisfactione. Romani quidem in delicijs erant, & ab armis quieti: Herodi vero minime viſum eſt otium habere, ſed ad Iudæam fratrem ſuum Ioſippum cum duob9 milibus peditum, & quadringentis equitibus deſtinauit, ipſe vero cum ad Samariā perueniſſet, & ibi depoſuiſſet matrem & alios cognatos ab Maſſada deductos, ad Galilæam vſque peruenit, capturus quędam loca, quę cuſtodes Antigoni prǫoccupaſſent. Perueniēs autem in Sephoram, cuſtodibus Antigoni fugatis, in abundantia proſpera erat. Poſtinde contra quoſdam latrones in ſpeluncis habitantes, equitum alam & peditum tria agmina tranſmittit, quatenus prohiberēt eos, ne latrocinium exercerent. Hæc autem iuxta villam vocabulo Arbilon fiebant, vbi ipſe quadrageſimo die cum omni expeditione profectus eſt. Hoſtes vero cum conflixiſſent, verterūt læuum cornu agminis eius, quos ipſe inuadens fugauit, ſuos autem fugientes eo loco conſtituit, permanſit vero contrarios perſequens vſque ad Iordanem fluuium, cum per alias & alias vias diffugerent. Itaque cum totam Galilæam cepiſſet, pręter eos qui in ſpeluncis habitabant, & diuiſiſſet pecunias, vnicuique viro centum & quinquaginta dragmas prębens, ducibus autem multo plus, ad hyemalia eos loca remiſit. Sub idem tempus & Silo ſimul cum ſuis ducibus ad eum venit, eo quod noluiſſet Antigonus alimenta per hyemalia conſtitutis prębere. Nam plus menſe non eos pauit: ſed miſit in circuitu per prouinciam, pręcipiens vt omnia diſſipantes per montes confugerent, quatenus de neceſſarijs nihil habentes Romani, fame conſumerentur. Herodes vero prouidentiam eorum fratrē ſuum nouiſſimum habere præcepit, ſimul & Alexandrium oppidum muro circundare. Qui celerius abundantiam neceſſariorum militibus pręparauit: & Alexandrium olim dirutum reconſtituxit. Eodem tempore Antonius quidem Athenis morabatur. Per Syriam autem Ventidius Silonem accerſens contra Parthos, primum quidem ei demandauit Herodem adiuuare, deinde vero ad ſe auxiliatores conuocare.

Bellum contra latrones

Herodes tota Galilea potitus

De geſtis Herodis circa latrones deletos, & alijs quibuſdam prælijs ac periculis. Caput XXV

CVm Herodes contra latrones in ſpeluncis feſtinaret, Silonem quidem ad Ventidium tranſmiſit, ipſe vero contra illos expeditionem produxit. Erant enim latronum cubilia in montibus abruptis conſtituta, & per medium altiſſimos habentia tranſitus, ſaxis acutiſſimis circundatos, vbi cum omnibus ſuis familiaribus latebant. Rex autem arcas conſtruens, ferreis catenis ligatas, per machinam de vertice montis ſuper eos deponebat, dum nec ab inferioribus aſcendere propter acutum montem potuiſſent, neque de ſuperioribus contra eos deſcendere. Arcæ vero militibus armatis plenæ erant, falces longiſſimas habentibus, quibus reſiſtentes latrones abſtractos occidere præualebant. Sed depoſitionem arcarum contigit incaute diſponi, dum nimis ad alta deſcendiſſent. Habebant etiam intus neceſſaria. Cum tamē arcæ depoſitæ fuiſſent, nec auderet quiſquam a ſpeluncis exire, vnus ex militibus gladio cinctus, & ambabus manibus catenam tenens ex qua arca pendebat, deſcendit in ſpeluncam, abhorrens moram non audentium exire latronum. Cumq; prope vnam ſpeluncam veniſſet, primū quidem iaculis multos fugauit, poſt autem falce reſiſtentes impellebat ad præcipitia ruere. Cumq; intus ingreſſus fuiſſet, multos occidit, & reuerſus in arca quieuit, timor vero reliquos gemitum audientes, & ſalutis deſperatio comprehendit. Rei vero terminum nox prohibuit: & multi rege concedēte ſeſe ſubiectos tradiderunt.

Induſtria Herodis cōtra latrones

derunt. Eo modo & in posterum conflictionibus vsi sunt, vt ab speluncis latrones exirent, & ante ianuas pugnarent. Milites autem in circuitu syluæ ignē miserunt, & ita multos occiderunt. Tunc senex quidam intus cum septem filijs & vxore relictus est, à quib⁹ petit⁹ quaten⁹ eos ad hostes dimitteret exire, stans super ostium spelūcę, vnumquenque filiorum suorum exeuntē prosternit, vsquequo cunctos interemit, post autem & suam vxorem. Cumq; in pręcipitio cadauera iactasset, super illa se quoque dedit, mortem pro seruitute sustinens: multaq; prius in Herodem vociferatus, & infirmitatem exprobrās, licet rex dexteram ei tetendisset, & omnem licentiam promisisset. Igitur his actis, iam omnes speluncas obtinuerat rex. Vbi ducem Ptolemæum ordinás, ad Samariam cum sexcentis equitibus & tribus milibus peditum discessit, tanquam Antigonum expugnaturus. Ptolemæo vero non bene hæc militia cessit: siquidem hi qui prius Galilæam turbabant, inuadentes eum interemerunt. Cumq; hoc fecissent, in nemoribus & in difficillimis locis confugiunt, prędantes & rapientes omnia: quos reuersus Herodes puniuit. Nam multos transgressores interfecit: & eos qui in munitissimis locis confugerant, obsidione capiens occidit, & castella deposuit. Mulctauit etiam ciuitates, rebellibus extinctis, centum talentis. Interea Pacoro bellis ruēte, cum Parthi fugissent, mittit Ventidius Machæram adiutorem Herodi cum duabus cohortibus & mille equitibus, Antonij pręceptis obsecutus. Machæra siquidem Antigono vocante pręter sententiam Herodis pecunijs corruptus properabat, exploraturus eius negotia. Cuius factionem suspectam habens Antigonus, aduentū eius non suscepit: sed fundis eum prohibuit, & demonstrauit eius voluntatem. Quod vbi Machæra sensit, & Herodem optime sibi persuasisse cognouit: seq; peccasse non audientem ammonitionem illius, ad Samariam ciuitatē discessit: Iudæos vero per viā occurrentes amicos & inimicos prostrauit, iratus in his quę passus est. Rex autem his incitatus, ad Samariam perrexit. Vnde ad Antonium cum propter hæc deliberaret proficisci, & suggerere quod talibus auxiliatoribus non egeret, qui magis ei quàm hostibus nocerent, seq; ipsum sufficere ad expugnationem Antigoni, Machæra secutus supplicabat ei vt permaneret: si tamen omnibus modis iturus esset, fratrem suum Iosippum sibi pręponeret vt debellaret Antigonum. Itaq; petitus à Machæra, reconciliatur ei. Cumq; reliquisset Iosippum cum militia, persuasit ei ne periclitaretur, neq; Machæræ aduersaretur. Ipse porrò ad Antonium festinauit, qui Samosata oppidum iuxta Euphratem obsidebat cum equitibus & peditibus auxiliatoribus. Cumq; ad Antiochiam peruenisset, inuenissetq; congregatos qui ad Antonium pergere festinabant, timore tamen quod in via Barbari multos inuaderent & interimerent, nō audentes trāsire, ipse eos adhortatus, dux itineris factus est. Sed cum ante duas mansiones Samosatorum venissent, insidiæ Barbarorum ibidem locatæ, euntes ad Antonium inuadebant. Nam spinis obstruebant camporum aditus, vbi etiā equitum non paucos ociose sedere Barbari disposuerant: vt cum ad cāpum peruenirent, impetū super eos facerent. Sed vbi primi transierunt, & retro obseruaret Herodes, Barbari subito ab insidijs velut quingenti secuti, primos ad fugam verterunt. Tunc rex impetum cum suis militibus in eos faciens, statim hostes inuadit. Quos cū in fugā vertisset, audaciā suorū excitauit, & confidenter eos fecit reuerti, qui prius fugiebant. Tunc rege à tergo pugnāte, vndiq; Barbari circundati prosternebantur. Sed cū multa iā direpta fuissent vasa & sarcinulæ & mácipia, vniuersa rex hęc eripiēs pergebat. Porrò tamen cū multi de sylua propinquante eo campis contra eum exissent, his confligens ipse cum cohorte fortissima, vertit eos in fugam: multosque interimens, opportunam sequentibus viam pręstabat, qui saluatorem & propugnatorem eum vocauerunt. Cum autem prope Samosata perrexisset, transmittit Antonius exercitum cum ornatu ad occursum Herodis, hunc ei honorem tribuens auxilij causa. Nam Barbarorum insidias, & impetum contra

Machæra Herodi uenit auxilio

Herodes ad Antonium properat

Barbarorum insidiæ

tum cōtra eos factum audierat. Cumq; pręsentem alacriter vidisset, & cognouisset ab eo quę per viam acciderant, amplectebatur, & virtutem eius laudibus efferebat & osculabatur eum, & præponebat sibi quem pauloante regem ipse monstrauerat. Sed cum Antiochus non multo post oppidum traderet, & à bello desineret, Sosio quidem Antonius præcepit auxilium Herodi prębere, ipse vero ad Ægyptum discessit. Tunc Sosius duas legiones cum Herode præmisit ad Iudęā, ipse etiam cum ampliore exercitu sequebatur. Contigit vero Iosippum in Iudæa tali modo perire: Hic immemor pręceptorum fratris ad Antonium euntis, exercitum per montes produxit, nam quinque cohortes ei Machęra dederat ad Hierichuntem properanti, dum vellet triticum metere: & Romanis militibus nouis & bellorum inexpertis existentibus, quorum multi per Syriam delecti fuissent, aduersarijs eum inuadentibus, relictus in difficilibus locis, fortiter pugnans interimitur, cunctum penè exercitum perdens: si quidē sex turmæ extinctæ sunt. Antigonus autem cum inimicos vicisset, caput Iosippi incidit, quod quinquaginta talentis frater eius Pherora redemit. Sed iam post hęc deserentes Galilæi potentes gentis suæ, socios Herodis in paludem mergebant. Multi quoque & in Iudæa rebellauerunt. Machæra tamen oppidum Gutam munitissimum capit. Nūcij vero cum regi in Daphne Antiochiæ indicassent fratris casum, & ipso quidē hoc sperante propter visiones, quas euidenter in somnis de morte fratris sui vidisset, festinans proficiscebatur. Et cum ad montem Libanum peruenisset, octingētos exinde sumens, & habens etiam Romanum exercitum, ad Ptolemaidem peruenit: vnde noctu surgens, cum expeditione Galilæam adijt. Cui cum hostes occurrissent, & pręlio victi fuissent, in aliquo oppido concluduntur, vnde & prius egressi sunt, dum congressiones facerent, multa tempestate commotas. Nihilq; valens conficere, exercitum ad villas propinquas perducit. At cum ab Antonio secunda legio venisset, hi qui oppidum tenebant, territi nocte ipsum relinquūt: & rex ad Hierichuntem vrgebatur, vltionem exacturus pro fratre. Vbi cum profectus esset, potentissimos suos pauit. Post conuiuium autem cum ad superiorem domum ascēdisset, dimisit omnes qui præsentes erant, vbi miranda affuit dei circa regem prouidentia. Nam tectum domus subito cecidit, & neminem comprehendit. Vnde omnes crediderunt Herodem dei amatorem esse, dum tam maximum & mirandum periculum velociter euitasset. Postero die aduersarij cum ā summitate montium sex milia ad pugnam descenderent, timorem Romanis immiserunt. Qui cum accessissent, iaculis lapidibusq; regis socios exeuntes vulnerabant, & ipsum quidam telo circa pręcordia percussit. Antigonus autem ad Samariam ducem mittit Pappum nomine, cum aliquanto exercitu, cupiens hostibus opinionem de se tanquam de bellatore pręstare. Machæra vero duci Pappo assidebat. Herodes aūt quinque ciuitates cum cepisset, relictos ibi duo milia existentes interfecit, ipsasq; ciuitates incendens, redijt contra Pappū, qui castra sua circa villam Assanam vocabulo disposuit. Dumq; multi confluerent ad eum ab Hierichunte, & ab Iudæa, iuxta hostes accessit: eosq; audacter percurrentes cum eis confligens deuicit. Quos persequens, pro fratris sui vindicta occidebat. Quorum multi cum in domibus armati confugissent, tectis aulis, desuper lapidibus eos oppressit. Quod factum aduersariorum magis animos confregit, sperantium futura deteriora existere. Nam non latuit multitudo ad villam fugientium: & nisi tunc tempestas grandis descendisset, & si rex ad Hierosolymam exercitum victoria cōfidentem destinasset, omne opus tunc perfecisset, Antigono iam fugam meditante, & à ciuitate discedere. Rex autem vespere facto, cœnare milites pręcepit. Ipse vero cum in quandam domum lassus intrasset, vbi balneum erat, pene maximum periculum incidit: quod prouidentia dei vitauit. Nam nudum & cum vno sequente puero lauantem, hostium quidam, qui armati in eadem domo præ timore cęlati fuerant, inuadunt. Quorum vnus exiit gladium tenens, & per ianuam cucurrit, & post hunc secundus & tertius similiter armati, nihil tamen regem

Iosippus in Iudæa perit

Galilæi deficiunt ab Herode

Herodes telo vulneratus est

regem læſerunt. Poſtero tamen die interêpti Pappi caput Pherora decidens pro vltione fratris, Herodi tranſmiſit. Nam is manu ſua illiús interfector extiterat. Deſinente vero hyeme regreſſus inde, prope Hieroſolymam peruenit, & iuxta ciuitatem caſtra ſua locauit: tertio regni ſui anno, ex quo Romæ ordinatus erat. Poſtea rurſus ſua caſtra iuxta murum accedens tranſmigrauit, vnde potuiſſet ante templum ciuitas expugnari, ſicut & prius à Pompeio: & tribus aggeribus locũ circundans, turres erexit. Cúmque multa manu ad opus vſus fuiſſet, & ſyluam decidiſſet, & opportunos operantibus præpoſuiſſet, ipſe ad Samariam pro nuptijs diſceſſit, ducturus Alexandri filij Ariſtobuli filiam: nam hanc ſibi deſponſauerat, ſicut & prius retulimus. Nuptiæ herodis

Quomodo Herodes Hieroſolymam expugnauerit. C. XXVI.

POſt nuptias autem venit Soſius per Phœnicen, cum exercitum per mediterranea pręmiſiſſet: venit etiam multitudo equitum & peditũ. Tunc rex quoque regreſſus eſt à Samaria, non paruam ſuper priorem expeditionem producens ſiquidem triginta milia fuerát. Omnes autem prope Hieroſolymorũ muros congregabantur, vbi circunſidebant per aquilonis partem muros ciuitatis. Quorum exercitus erat vndecim cohortes peditum, & ſex milia equitum, necnon & auxiliatores Syri, & duo duces: Soſius quidem, ab Antonio miſſus auxiliator. Herodes autem decertabat pro ſe, quatenus ab Antigono principatum reciperet, qui Romæ dudum hoſtis fuerat iudicatus, & pro illo rex Herodes per ſenatuſconſultum ordinatus. Cum multa aũt alacritate vel certaminib9 Iudæi, qui intra muros concluſi fuerant, Herodi repugnabant, multaq; pro tēplo iactabant: & multa pro ſolatijs populi, tanquã liberante eos à periculis deo: & omnia foras ciuitatem deſtruebát, ne quid alimenti vel hominũ vel iumentorũ relinqueretur: & latrocinijs furtim vſi, inopiã eis parabant. Quæ cum Herodes proſpexiſſet, aduerſus latrocinia quidē in opportuniſſimis locis inſidias parauit: de expenſis aũt longius agmina militum tranſmittens, venalia congregabat: vt intra paucum tempus multam affluentiam eis neceſſariorum faceret abundare: manuq; multa frequenter operantes, tres aggeres citius erigunt. Æſtas enim erat, & nullum operantibus impedimentũ fiebat: ſed machinamenta inferentes, murũ permouebát, & omnibus experimentis vtebátur: nec tamen terrebant intra ciuitatem exiſtentes. Nam illi reſiſtentes, cõtra iſtos non parua excogitabant: quædam adhuc imperfecta inſtrumenta, alia vero perfecta cõburentes. Cumq; ad manus veniſſent, non minores Romanis audendo fuerũt, niſi quia diſciplina deerat militaris. Aduerſum machinas namq; muros conſtruebant, iam prioribus ædificijs euerſis: & ſub terram fodientibus occurrentes confligebant: deſperatione tamen potius quàm prouidentia belli vſq; ad vltimum permanebant, licet magna expeditione obſeſſi, vel fame fatigati, vel inopia neceſſariorũ fuiſſent exhauſti. Nã ſeptimus tunc annus acciderat. Interim aſcendunt quidem ſuper murum vigintipriores, poſtea vero centuriones Soſij. Nam primus murus iam captus fuerat diebus quadraginta, ſecundus autem quindecim, & aliquæ circa templum porticus incenſæ ſunt: quas Herodes Antigonum incēdiſſe dicebat, odium ei mercatus Iudæorum. Sed poſt dum capta exterior pars templi fuiſſet, & inferior ciuitas, ad interius ſacrarium & ad ſuperiorem ciuitatem Iudæi cõfugerunt. Cumq; timuiſſent, ne prohiberēt eos Romani deo quotidianas immolationes offerre legatos ſupplicabát, permitti victimas ſolitas introduci. Herodes autem dum putaret eos iam quieuiſſe, conſenſit. Sed cum nihil videret fieri eorum quę putaſſet, imò fortiter repugnare pro Antigoni principatu, inſtanter accedēs, ciuitatem expugnat, & omnia ſtatim internitionibus ſunt completa. Si quidē Romani pro mora obſidionis iraſcebantur, Herodes autem nullos ex Iudæis aduerſarios relinqui volebat. Occidebant igitur per vicos & per domos quoſcunq; inueniſſent, fugantes eos & in templo concludentes: neque infantibus, neq; ſenibus, neque infirmitati mulierum miſericordiam præſtantes. Sed & rege deſtinante & petente vt parcerent, nemo

fuit qui dextram retineret immotam, sed furiosi cunctam ætatem extinguebant. Vnde & Antigonus nec priorem nec præsentē fortunam considerans, à turre descendit, & procidit ante pedes Sosij. Ille tamen nequaquam eius misertus pro calamitate, sed plausibus incontinenter vsus Antigonam eum tanquam fœminam nominauit, quem non vt mulierem sine custodia remisit. Et ille quidem ligatus custodiebatur. Herodes autem prouidebat prohibendo alienigenas auxiliatores. Nam festinabat multitudo peregrina templum videre, & sancta in sacrario constituta. Rex autē quosdam petens, alijs interminatus, multos autem & armis vetabat: perditionem priorem victoriam æstimans, si quid inuisibilium visum fuisset. Resecabat etiam rapinas ciuitatis, multum contra Sosium altercatus, dicendo: Si pecunijs & hominibus Romani ciuitatē euacuarint, solitudinis me regē relinquerent: sed & tantis ciuibus prostratis, paruum vniuersi mundi principatū iudicari, pro repensatione necis huiusmodi. Ille vero cum pro obsessione militibus iuste prædam permitti dixisset, respondit ipse se pecunias de suo pro mercede singulis præstaturum, & ita reliquam ciuitatem promissionibus completis liberauit. Nam ita munificenter singulis militibus & ducibus merito regali, & ipsi Sosio donauit, vt omnes pleni pecunijs abirent. Hæc clades Hierosolymorum vrbi contigit, consulibus Marco Agrippa & Canidio Gallo: centesima & octogesimaquinta olympiade, tertio mense, in celebratione ieiuniorum, tanquā reuersa calamitate quæ sub Pompeio Iudæis illata est. Nam & tunc eodem capti ante vigintiseptem annos esse noscuntur. Sosius vero cum auream deo coronā deuouisset, reuersus ab Hierosolymis, Antigonum ligatum ad Antonium perduxit Herodes quoque veritus ne custoditus Antigonus ab Antonio, & Romam perductus, allegationibus suis senatui demonstraret se quidem ex regibus descēdentem, Herodem autem priuatū: & quod oporteret filios eius regnare propter genus, si ipse Romanis peccasset: multis pecunijs compulit Antonium, vt Antigonus interficeretur. Quod cum factum fuisset, Herodes quidem timorem deposuit. Destitit autē hoc modo Asamonæi principatus post centum vigintisex annos. Nam de familia clarissima, & nobilissimo genere, vel honore sacerdotali fuerat. Cumque multa pro gente Iudaica parentes egissent, propter mutuam seditionem principatum amiserunt. Transijt autem ad Herodem Antipatri filium de familia populari, & genere priuato, & subiecto regibus. Nos igitur hunc terminum cognationis Asamonæorum accepimus.

Antigonus tradit se Sosio

Herodes defendit templum a militibus

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVSQVINTVS.

De Herodis auaricia & morte Antigoni, Caput. I.

Sosius quidem & Herodes qualiter Hierosolymam ceperint, necnon & Antigonū captiuum, in superiori volumine demonstrauimus: sequentia vero nunc explanabo. Cum autē totius Iudææ principatū Herodes sumpsisset, quantoscunq; priuatos sui fautores inuenit, in dignitatibus eos constituit: illos autem qui contraria elegerāt, non destitit tormentis singulis diebus afficere. Honorabātur autem apud eum Pollio Pharisæus, & Samæus discipulus illius. Siquidē obsessis Hierosolymitis, isti persuadebant Herodem suscipi, pro quo & compensatione gratiarum fruebantur. Nam hic erat Sameus, qui quondam in iudicio dum Herodi pepercisset Hyrcanus, prædixerat improperans ei & iudicibus, quod Herodes liberatus eos omnes persequeretur:

quod

quod & factum est,deo sermones illius adimplente. Eodem tempore cum Hierosolymam venisset Herodes,omnem ornatũ ciuium auferens:in aula colligebat. Ex quo multũ pondus argenti & auri Antonio vel amicis eius donabat. Interfecit etiá quadragintaquinque primates partis Antigoni. Nam & custodes per portas muri disposuerat,ne quid deportari posset cũ defunctis. Cadauera vero dum excuterentur,si quid argenti aut auri,vel aliud necessarium fuisset inuentum,regi ferebatur:nullus vero malorum terminus erat. Nam auaritia rectoris male conquisita, deterius expendebat. Prouincia autem inculta permansit, septimo anno cogente, in quo agriculturam exercere illicitũ nobis esse probauimus. Antonius itaque cum captiuum Antihonum suscepisset, deliberauit ligatum ad triumphum seruare. Sed audiens gentem rebellare Antigono fauentem, donisq; Herodis redẽptus,decreuit in Antiochia illum perimere, quia nullatenus Iudæi quiescerent. Quod testimonio Strabonis Cappadocis confirmatur, ita dicentis: Antonius Antigonum Iudæum Antiochiam perductũ interfecit. Et visus est hic primus Romanorum,regem occidisse:dum non æstimaret alio modo sententias Iudæorum flectere,quatenus susciperent pro illo constitutum regem, Nam nec tormentis subditi, regem eum appellari patiebantur, tanquam magnum aliquid de priore principe retinentes. Infamiam igitur vel odium Herodis ita minuere putauit. Hæc quidem Strabo. Strabo

De reditu Hyrcani ad Herodem à Parthis, & ambitione principatus Sacerdotij & Aristobuli pulchritudine. C. II.

CVm vero Herodem principatum tenuisse Hyrcanus princeps sacerdotũ audisset,qui captiuus apud Parthos tenebatur,redijt ad Herodem, de captiuitate tali modo solutus. Barzafarnes & Pacorus Parthorum duces, cum captiuos Hyrcanum principem sacerdotum prius constitutum,post autem & regẽ, & fratrem Herodis Phasellum ad Parthos perducerent: Phasellus non tolerans vinculorum obprobrium, & omni vitæ præponens mortem gloriosam, ipse suus peremptor,sicut prędictum est,apparuit. Hyrcanum vero ad Parthos perductũ, Phraates Parthorum principesmodestius attendebat,dum nobilitatem prosapię eius audisset. Quapropter remissum à vinculis, Babyloniæ habitare cõcessit: vbi & multitudo Iudæorum Hyrcanum tanquam principem sacerdotum & regem, & omnes vsque ad Euphratem Iudæi habitantes honorabant. Qui dum his frueretur,& audiret Herodem principatum suscepisse,mutauit spem suam,ab initio ei amicissimus existens: quem & gratiæ memorem putauit, quod eum à quæstione & mortis damnatione,vel periculo tormentisq; liberasset. Sermones ergo Iudęis proferebat,festinando ad eum proficisci. Qui petebant, & rogabant eum permanere,dicentes, quod officiorum simul & honoris in sacerdotali vel principali dignitate nihil apud eos minus habuisset,præsertim dum nihil ab Hierosolymitanis posset mereri pro diminutione corporis,quam ab Antigono pertulisset. Retributiones autem non similes à regibus dantur,quas priuati à benefactoribus acceperunt:nam mutat eos fortunæ prouentus. Talia cum ei suggererent, Hyrcanus desiderio eundi tenebatur. Cui rescribens Herodes, petebat eum Phraati & illic Iudæis habitantibus supplicare, quatenus non inuiderent ei vnà secum commune regnũ possidere. Nam tempus extitisse dicebat, quo ipse gratias redderet pro beneficijs,cum ab eo nutritus & saluatus esset. Hæc scribens Hyrcano,mittit ad Phraatem legatum Saramallam & dona multa,supplicans ne impediret gratias reddere, quas pro beneficio deberet. Erat autem studium eius non pro hoc: sed quoniam præter meritum principatum obtinuerat,timebat ne illi rationabiliter auferretur: & Hyrcanum properabat sub potestate sua redigere, vel penitus eum disperdere, quod postea fecit. Tunc tamen flexo Partho, pecuniásque Iudæis ei dantibus vt veniret,cum omni eum honore suscepit: & in conuentu primum ei locum,& in conuiuijs primum lectum concedebat: quem etiam decipiebat patrem vocando,& omnibus modis insidias inopinatas ei parabat. Disponebat etiam re

lum festinaret:sed quia Antonium iustum circa se cognosceret,nihil horum difficillimum speraret:quod autem tardaret,fauore firmiore circa se Antonij, speraret Cleopatræ reconciliari animo posse,& se hoc facere dicebat:nam Antoniū petitiones suas adimplesse,& sibi inferiorem Syriam concessisse denunciauit: & per hoc solatium refutaret & reijceret appellationes quas Cleopatra pro Iudæa fecisset:Cum hæ literæ venissent,desierunt ab impetu, quem tanquam de mortuo habuissent,vt ad Romana signa confugerent:non tamen earum latuit volūtas. Nam præcessit Antonium rex ad Parthos euntem,& ad Iudæā reuertitur:statimq; soror eius Salome,materq; eorum consilium quod habuisset Alexandra cū suis aperuerunt:Salome vero & cōtra maritum Iosippum accusationem protulit dicens,quod cum Mariamme frequenter conuenisset. Hęc vero dicebat inimicitiarum causa,quod frequēter ignobilitatem generis eius in iurgio deprauaret. Herodes aūt callidus semper,& nimis Mariammen amans, licet statim conturbatus fuisset,non tamen patitur amore Mariāmes aliquid temerarium in ea cōficere:sed in vtroque anxius, secrete eam inquirit, vtrum verum esset de Iosippo quod audierat,an falsum. Illa vero cum iuramento affirmante,& satisfaciente, quod in nullo peccato fuisset ei cōmixta:paulatim rex deflectitur, & ira deleta coniugis amore superatur,vt & iam satisfactum sibi de his crederet quęaudisset, & honestati eius multas ageret gratias:fauorem quoque quē erga ipsamvel amorem haberet pandebat:& qualia sæpe amantibus contingunt,collachrymabant inuicem,magno studio sese pariter diligentes. Cum vero rex suum affectum iam prætermissa zelotypia confirmasset,non amantis est, inquit Mariamme, quod mandaueras Iosippo,vt si quid patereris ab Antonio molestum, me perimeret, quę nihil tibi peccassem. Quod verbum vt audiuit Herodes,exardescens in furorē,statim eam ab amplexu dimisit,clamās,& suos capillos dilacerans: dicendo manifestum signum cepisse,Iosippum cum ea habuisse cōmunionē: nā nullatenus prodidisset,quod secrete audierat,nisi maxima fides illis interfuisset: credēsque de crimine,penè suā interfecisset vxorē:nisi victus amore,furoris impetū refrenasset,seipsum cōsumēs: Iosippū tamen vlterius, nec ad suam faciem venire permisit: Alexandrā vero tanquā totius mali causam seruari,præcepit.

De malitia Cleopatræ & Herodis virtute Caput IIII

INterea per Syriam turba commouebatur, Cleopatra non desistente Antonium flectere,quatenus omnibus oppressis potentiam singulorum ablatam sibi donaret:multumque valebat, desiderio sui illo inflammato: quæ cum natura auara existeret,nihil iniustū reliquit. Si quidē fratrem suum,quem iam habiturum regnum sciret,venenis aggressa consumpserat,quintum &decimū ætatis annum agentē:sororem aūt Arsinoen Ephesi ad templum Dianæ confugientem, per Antonium extinxit. Iam pecuniarum gratia & templa, & corpora violabat: neque sacrariū tā castum fuit,aut asyli priuilegio tutum,cuius ornatum ipsa nō abstulit:nec tam profanum vel incestum,quod solum potuisset auaritiæ illius satisfacere. Et cū omnia expoliaret,fœmineis cupiditatibus nullatenus satisfaciebat:siquidem cuncta deesse suis desiderijs semper putabat. Quapropter & Antoniū cōpellebat aliquid ab alijs auferentē sibi donare. Nam cum transisset ad Syriam cum eo,& eam cogitaret possidere: Lysaniā quidem Ptolemæi filium accusans,quia Parthos contra Remp. duxisset,occidit. Petijt autem ab Antonio etiā Iudæorum & Arabiæ reges occidi. Antonius autem cum ex omnibus amore fœminæ victus esset,vt non tantum verbis,sed etiam venenis videretur obedire, manifestam quidem iniquitatem videns, petebat eam, ne se tantum vt peccaret compelleret,ne cuncta negaret ei:nec quanta illa præcepisset perficiens, palàm iniquus videretur. Ideoq; partes prouinciæ vniuscuiusq; recolēs, donauit ei:præstans etiā ciuitates quæ intra fluuium Eleutherum vsq; ad Ægyptum erant excepta Tyro & Sidone, quas à maioribus liberas esse cognouerat,licet multum cū illa sibi eas prębere supplicasset. Cum hæc Cleopatra obtinuisset,& deduxisset Antonium

Cleopatræ malitia

ſet Antoniumvſque adEuphratem cõtra Armenios euntem,reuertitur,& intrat Apameam & Damaſcum,inde etiam in Iudæam peruenit· Quam cum Herodes ſuſcepiſſet,conduxit ab ea reditus Hiericuntis : nam balſamum terra illa generat,quod pretioſiſſimum eſt,& nuſquam alibi naſcitur,& palmas multas & optimas. Et dum multum tempus faceret cum Herode,tentabat cum eo concumbere:nam naturaliter & euidenter libidine exardebat : forſan tamen & aliquid amatorium paſſa eſt:ſed quod veriſimilius eſt,regno eius inſidiabatur,ſi quo modo iniuriam in ſe factam poſſet pro accuſatione adipiſci:deſiderio vero quaſi victá ſe eſſe demonſtrabat. Herodes aũt licet olim nullatenus faueret Cleopatræ, dum ſciret eam omnibus eſſe moleſtam,tunc tamen & ampliori odio eius detentus,quod per luxuriam vellet illa inſidias ei parare,verba quidem eius in pręſenti refutauit:conſiliũ vero cum amicis ſuis ſumpſit,vt eam ſub poteſtate ſua poſitam occideret,vt & ſe & multos malis eius liberaret,quibus iam grauis factavel fieri poſſe putabatur. Nam hoc ipſum & Antonio prodeſſe,quia neq; illi fidelem eam eſſe dicebat. Cum hæc cogitaſſet,prohibebát eum amici:primum quidẽ ſuggerentes,quod non deberet maximum periculum & manifeſtum pro re tanta ſuſcipere. Cumq; permanſiſſent ſupplicantes ne quid temerarie conaretur,nam nullatenus Antonium poſſe pati dicebant,quamuis eum muneribus redimere putaret:cum amore eius potius incenderetur,& videret violentia,vel inſidijs illius ſe eius amore priuatum,nec mediocre quiddam pro ſatisfactione poſſet edicere, ſi contra fœminam hoc ageret,quę per illud tempus omnes dignitate ſuperabat: vtilitatem autem quam Antonio dicit futuram,verẽdum eſt ne potius ille temeritatem exiſtimet, quod affectu tali eum priuaret : vnde non eſt incertum, dicebant,quod maximis vel continuis malis principatus eius vel generatio compleretur:refutare vero concubitum,quem illa poſtulabat,pro tempore honeſte ſuadebant:qui cum hæc deſignarent , & pericula merito demonſtrarent ,conatus eius compreſſerunt. Tunc Herodes Cleopatræ donis & muneribus ſatisfaciens, deduxit eam ad Ægyptum. Antonius autem cum Armeniam cepiſſet,Artabazen Tigranis filium cum Satrapis ſuis ligatum in Ægyptũ deſtinauit,donás eos Cleopatræ cum omni eorum regio ornatu. Armeniæ vero tenuit principatum Artaxias,maior illius filius,qui tunc euaſerat. Quem cum Archelaus & Nero Cæſar expuliſſent,Tigranem nouiſſimum eius fratrem ordinauerunt. Hæc quidem poſtea contigerunt. Vectigalia vero,quæ debuiſſet de terra donata ab Antonio,Cleopatræ præbereHerodes iuſtum iudicauit ex integro,ne occaſionem ei odij pręſtarent.

Balſamum nuſquam niſi in Hiericho naſci

Herodes Cleopatram interficere cogitat

Herodes Cleopatram ad Aegyptum deduxit

De pugna Herodis contra Arabes Caput V

ARetas autem,cum Herodes reditus eius conduxiſſet, tempore quidem aliquanto reddebat duo milia talenta,poſt autem indeuotus extitit , vix partem aliquá prębens. Herodes quidem hoc modo defraudantem,nihilq; ſecũdum iuſtitiá facere volentẽ,perſequi deliberauit:ſed interim propter bellum Romanorũ hác diſtulit exactionem. Nam dũ in Acciaco littore ſperaretur pugna, quæ centeſimaoctogeſimaſeptima olympiade contigit , & Cæſar cum Antonio de Repub. decertaret,Herodes ex opulentia prouinciæ ſuæ multo tempore reditibus &viribus collectis,Antonio deliberauit auxilia diligenter pręparare. Sed Antonius nihil auxilio egere ſe dixit,Arabum autem perſequi pręcepit. Nam iam audierat à Cleopatra perfidiam eius. Petebat enim hoc Cleopatra,dum ſibi putaret prodeſſe ſi vnus ab altero ſterneretur. Cum hoc ab Antonio iuſſum fuiſſet,Herodes milites congregauit,tanquam confeſtim Arabiam ingreſſurus:parataq; equitum & peditum multitudine,in Dion ciuitatem peruenit. Cumq; illic Arabes ei occurriſſent,pugna maxima commiſſa eſt,in qua vicerũt Iudæi. Poſtea multum exercitum Arabum in Chana vico congregatum,qui eſt in inferiori Syria,audiẽs Herodes venit ſuper eos ,ducens maiorem partem ſuæ militiæ , & prope Calon ſua caſtra metatus eſt,vnde opportune pugnaret. Cumq; hęc diſponeret,

Victoria Iudæorum contra Arabes

Hyrcanum fratrem suum priuauit: tertius Herodes principatum sacerdotij adulescenti tradidit Aristobulo. Et nunc quidem putauit sedasse contentionem. Et licet reconciliati fuissent, non tamen securus degebat, dum Alexandram ex praeteritis conatibus, ne tempus nouarum rerum caperet, valde timeret. Quapropter praecepit eam ita in aula conuersari, vt nihil sub potestate sua haberet: diligenter etiam custodiebatur occulte, ne quid praeter quotidianam conuersationem mitteretur: quae paulatim magis illam exacerbabát, & in odio suscitabát: nam superbia muliebris diligentiam custodiae indignabatur habere, dum omnia potius vellet pati quàm fiducia priuari, & fucosum honorem cum seruitute vel metu possidere. Ad Cleopatram igitur, in quibus existeret, frequenter se lamentando destinabat, postulans sibi auxilium praeberi. Quę iussit ei furtim cum filio in Ægyptū ad se confugere. Cumq; hoc ei placuisset, tale aliquid excogitauit: Duos loculos tanquam pro mortuorū exequijs parauit, in quibus & seipsam & filium mitti iussit: praecipiens conscijs famulis eos noctu deferre, & exinde viam ad mare facere vbi nauim qua nauigarent ad Ægyptū, praeparatā haberet. Haec Sabioni amico Alexandrae Æsopus seruus eius edixit: Quod cum Sabio audisset, & inimicus Herodis esset, quod inter insidiatores Antipatri de veneno conscius putaretur, odium lenire pro indicationis fauore putauit: & regi nunciat insidias Alexandrę Qui cum iam vsq; ad conatum procedere demisisset, in ipso facinoris opere detinuit, sed inuitus concessit culpam, dum putaret nullatenus Cleopatram cessare, si contra se causam inuenisset. Palàm ergo magnanimitate vel modestia veniam eis largitus est. Proposuit tamen omnibus modis adulescentem perimere, non tamen cito, propter verisimilem dissimulationem. Cum ergo tabernaculorum festiuitas venisset, quae apud nos cum summa veneratione celebratur, tunc quidem distulit, & in delicijs ipse & reliqua multitudo degebat: mouit tamen eum festinare voluntatem suam conficere inuidia. Nam dum adulescens Aristobulus decimum & octauum annum ducens, secundum legem super aram ascenderet victimas immolaturus, & ornatu sacerdotali circundatus, celebraret religionis consequentia, magnitudinem super aetatem ostendens, necnon & generis dignitatem, populi concitauit fauorem, & Aristobuli aui sui praesens memoriam eis reduxit. Qui paulatim iritati, volutates suas iam demonstrabant, gaudentes simul & laetitia perfusi, vocésque laudabiles in eum orationibus mixtas emittebant, vt manifestus fieret populi fauor & temerarius, sub regno vtiq; constituti, cum aliorum praeterita beneficia memorarent. Inter haec omnia, statuit Herodes voluntatem quam in adulescentē habuisset implere. Celebratione aūt transacta, dum in Hierichunte maneret, & in conuiuiū eos Alexādra peteret, Herodes adulabatur adulescenti, & eliciebat ad affluentiā potionis, paratus conludere, vel iuueniliter ad gratiā illius iocari: & loco aestiuo illic existēte, collecti simul exierunt refrigeriū captantes. Cumq; fontibus assisterent, calorē meridianum aura temperare, prius quidem natantes seruos & amicos prospiciebant: post aūt cum adulescens iritaretur, Herodis amici, quibus hoc praeceptum fuerat, tenebris iam tenentibus, saepe eum mergentes tanquam cum eo ludētes, non emiserunt, vsquequo eum pressum fontibus suffocarent. Aristobulus quidem ita extinctus est, decimum & octauum annum agens aetatis, cum principatum sacerdotij anno non amplius tenuisset, quem rursus Ananelus suscepit. Quo malo mulieribus nunciato, incessabilis eas statim dolor defuncti inuasit. Ciuitas etiam rumore delato, lamētis cuncta completa est, omnibus calamitatem tanquam propriam & non alienam dolentibus. Alexandra vero plus consummebatur conscientia peremptionis: nam dolorem ampliorem ab ipso funeris actu ferebat. Sed sustinere necessarium putauit, licet saepius sua manu vitam finire niteretur: desijt tamen si posset viuens sufficere ad vltionem insidiarum perempti. Vnde potius suam vitam tenebat, ne daret suspicionem filium suum insidijs perijsse: per hanc enim dissimulationem sperauit satius se opportuno tempore vindicare. Illa quidem sic continenter dolorem tolerabat.

Cōspiratio alexandrae & cleopatrae in Herodem

Aristobulus dolo Herodis submergitur

neret, populus Iudæorum clamabat mora dimissa contra Arabes impetum facere, dum credunt se in hoc paratos esse, quia in priori pugna victores extitissent. Igitur suum studiū milite ostendente, rex statuit magnanimitatem eorum non remorari, dicens non se deesse virtuti eorum, & primus se armans omnes produxit ad aciem. Statim autem terror Arabis incidit. Contra quos modicum resistentes, vt viderunt inexpugnabiles, omniq; plenos virtute, plurimi fugerunt: fuissentq; perempti, nisi Artemon Herodem & Iudæos inuasisset: nam hic erat dux Cleopatræ ibi constitutus, & inimicus Herodis, futuraq; non imprudenter prospexit: vt si quid clarum agerent Arabes, ipse quiesceret: victis autem eis, quod & contigit, ex proprijs pręparatis militibus, inuaderet Iudęos: quos tunc lassos & iam vicisse putantes, subito superueniens prosternebat. Nam alacritatem animi contra manifestos inimicos consumentes Iudęi, & post victoriam remissiores, citius à recentioribus hostibus obteruntur in locis asperis & saxosis, quorum notitiam inimici amplius habuerunt. Arabes aūt prius victi sese recuperantes reuersi occidebant, fiebatq; diuersa perditio. Rex autem Herodes desperationi pugnæ vectus equo ducere tentauit auxilium, sed non valuit (licet festinasset) subuenire. Sed castra Iudæorum cum Arabes cepissent, non mediocrem felicitatem & sine spe tenuerunt: nam victoriam quam prius perdiderant, post obtinuerunt, plurimum aduersariorum prosternentes exercitum. Exinde latrocinijs vtebatur Herodes, multamq; Arabum terrā discurrens vexabat, dum super montes castra disponeret, & omnino recusaret manus cum eis ex æquo conserere. Frequēter tamē laborum diligētia lucrum sibi acquirebat: nam & proprios milites omnibus modis fouebat, ruinam suam cupiens emendare.

Artemon lassos inuadit Iudæos

De Herode contra Arabes instituente exercitum & vincente Cap. VI

INterea Acciaco bello inter Cæsarem & Antonium gesto, septimo imperij anno Herodis, terra Iudæorum commota est: qualiter nunquam animalium pestilentia per prouinciam gesta, perempti sunt à ruinis etiam hominum decem milia. Milites vero cum sub diuo degerēt, nihil ab oppressione sunt læsi. Quę cū Arabes inquirerent, & plus quàm in veritate erat, audirent, quę facta fuissent, tanquam prouincia hostium euersa hominibus peremptis, nihil vlterius sibi aduersum credebant posse insurgere, Quò cum legati Iudæorum peruenissent, pacem propter hæc quæ euenerant facturi, Arabes peremerunt eos, & cum alacritate contra milites eorum pręparabantur. Qui nec inuasionem Arabum sustinuerunt, scilicet calamitatibus oppressi: nec bellare decernunt, dum non pares sese pręlijs eorum putarent, neq; auxilium haberent, rebus suis domi subuersis. Quos ita dispositos rex flectere sermone tentauit, vt recuperaret eis antiquum alacritatis animum: & exhortatus aliquos optimatum, ausus est etiam & ad populum sermocinari: nam prius pigebat eū, ne male propter calamitates susciperetur ab eis. Petebat ergo talem orationem proferens: Non ignoro socij quoniam multa per hoc tempus facta sunt contra Rempu. nostram, & fortassis nec hi modo de se confidunt, qui multum virtute præcellunt: sed quoniam compellimur pugnare, nec est aliquid quod semel factum, non possit rursus bene tractatum emendari: petere vos elegi simul & docere, per quæ possitis in proprio alacritatis animo permanere. Volo tamen primū vobis ostendere, quod iuste bellum id conamur cōmittere, propter iniurias aduersariorum: nam maxima magnanimitatis hæc causa vobis existit: post vero declarare, quod nihil sint quę nunc nobis mala superuenerunt, sed & multas nos spes victoriæ possidere. Exordiar autem principia, testes vos faciens mei sermonis. Nam Arabum iniquitatem nostis, & circa alios omnes, ita perfidam tanquam Barbarorum, & quia nec deum cogitent: sæpius enim nos offenderunt auaritia vel inuidia sua. Et quid multa dicimus, dum immineret eis vt à proprio principatu deciderēt, & Cleopatræ seruirēt, quis alter eos de hoc timore liberauit, nisi mea amicitia quā cum Antonio possidebam? Et illius circa nos affect⁹ nihil hos importunū sustinere permisit: nam Antoni⁹ ca-

tuebat

uebat agere, quod posset nobis in suspicionem peruenire. Tamen & cum vellet Cleopatræ partes aliquas ab vtraque prouincia præbere, hoc quoque ego dispensaui, multaq; munera secretius offerens, tutelam vtrisq; acquisiui. Expensas autē ipse suscepi ducenta præstando talenta, duo milia vero fide dicendo, quę etiā pro reditibus adimpleui: vnde nos nihil ab eis suscepimus. & oportebat quidem nulli tributa prouinciæ Iudæos prębere: quod & si præbēdum esset, pro nobis, nō etiam pro Arabis daretur, qui nobis nec gratias agunt: nā pro beneficijs iniqua circa nos egerunt, prius quidem quod nos amicos non hostes reditibus priuauerint. Nam si fides hostibus necessario seruatur, multo melius amicis: Sed non apud hos ita est, qui modis omnibus optimum putant iniquitatem eligere, si solum lucrum eis possit acquiri. Est ergo quæstio nobis, vtrum oporteat iniustos punire, dum hoc etiam deus desideret, & præceperit semper iniquitates & contumelias execrari: quę non tantum verbo, sed etiam iussit per bellum vlcisci: Nam quod videtur iniustissimum apud Græcos & Barbaros, hoc si dici fas est, in nostros legatos cognoscitur perpetratum. Græci siquidem sacros & inuiolatos dicunt eos esse, nos autem optimum & beatum decretum in lege à deo didicimus. Hi nanque & hominibus deum placant, & aduersarios hostibus reconciliant. Qualis igitur possit iniquitas peior agi, quam si legati qui pro iustitia loquuntur intereant? Quemadmodum autem possint vitam suam innoxiam custodire, seu circa bellum feliciter agere, dum talia perpetrassent, mihi quidem non videtur. An forsitan rectum & iustum nobiscum est, illi vero fortiores ob hoc putantur? Sed primum quidem indignū est vos hæc credere. Nam vbi iustum est, ibi & de9: deo vero pręsente multitudo cum fortitudine pręsto est. Vt ergo de nobisipsis requiramus, vicimus primo prælio, in posteriore vero nec substiterūt, sed statim cesserunt, non sustinentes nostræ alacritatis impetū: vincentes autem nos Artemō inuasit, bellum inferens non indictum. In primo vero prælio nomē & fortitudo nostra apparuit: in posteriori vero, iniquitate vel insidijs cōcidimus. Cur igitur minora sapimus in his, vbi maiores spes possidemus? Quomodo autē obstupescimus eos, qui cum palàm decertant, semper vincuntur: cum vero sic vincuntur, ab iniquitate illis hoc euenit: Virtus vero non expugnatione debiliū, sed in oppressione fortiū apparet. Si tamen quenquā & illa terrent, quę domi contigerunt, & in terræmotu acciderunt, primum quidem sciat, quoniam hoc ipsum & Arabas decepit, dum maiora quam contigerūt putarent. Pręterea non debent hęc aut illis audaciā, aut nobis timorem immittere. Illi namq; nostris laboribus vel calamitatib9 spes sibi assumunt, quas nos egressi contra eos, viriliter auferemus. Vos autem accipite alacritatem pugnandi, neque enim intātum sumus contriti, neq; ira dei vulnerati, vt quidā putant, quę potius accidentia sunt dicenda. Quę si dei prouidētia acciderūt, liquet quod iam secundū illius iudicium ira desijt, dum satis vindictā de factis nostris acceperit. Nam si vellet amplius nobis nocere, nequaquam flexus fuisset. Bellum autem quia & vult fieri, & iustum esse cognouit, ex his nobis ostēdit, quod multis per prouinciā terræmotu perēptis, nullus armatus interijt, deo euidenter ostendente, quod si omnes cum filiis vel vxoribus militarent, nihil penitus eis inopportunum accidisset. Hęc reputantes ergo quod in omni tempore dei patrocinium possidetis, persequimini fortitudine iusta iniquos amicis perfidos, maleuolos circa legatos, semperq; vestra virtute deuictos. Cum hæc audissent Iudæi, multum audaciæ sumentes, ad pugnam parabantur. Herodes autem hostijs celebratis, cum magno studio eos contra Arabas, transiens Iordanē fluuium produxit, & prope aduersarios castra disposuit. Tum visum est castellū in medio positum occupare, quod sibi multum prodesse putauit volēti maturius pręlium vel cōmittere vel differre: nam opportuno vel munito loco constiterat: Cumq; idem prouiderent Arabes, bellum pro castello committitur: & primum quidem protelatio, deinde vero multis ex vtraq; parte ad manus venientibus, Arabes afflicti recedunt. Quod statim spes Iudæis non minores erexit, virtutemq;

Vincuntur Arabes

tutemq; accendit. Dumq; magis omnia vellent Arabes pati, quàm decertare, & Iudæi castra eorum inuaderēt, Arabes coacti recedunt, nullas vincendi spes habentes, sed tātum multitudine audaciam sumētes. Itaque pugna facta, multisq; ab vtraque parte cadentibus, Arabes recedunt, quorum plurima mors fugiendo fiebat. Nā non tantum ab aduersarijs terrebantur, sed ipsi fugientes, sua multitudine contriti moriebantur. Vnde quinque milia defuncta sunt, reliqui vero ad castra confugerunt, minime spes salutis firmas habētes necessariorum inopia, & quod peius erat, aquarum indigentia. Iudæi autē licet persequerentur, tamen inuadere castra minime permittebatur: obsidentes ergo vias eorum, fugere volentes arcebant. In his igitur Arabes cōstituti, legatos ad Herodē dirigunt, primum quidem dissolutionem belli petentes: nam sitis eos vrgebat omnia pati, dum tantum in præsenti licentiam aquas acciperent hauriendi. Qui nec legatos nec dona suscepit: neque mediocre quiddam pactus est, dum obstinate permaneret vlcisci transgressiones in suos ab illis factas. Qui siti compulsi nimia semetipsos tradiderūt, vt per quinq; dies quatuor milia caperentur: sexto vero die reliqui de castris egressi, decertare cum aduersarijs nitebantur, eligentes omnia pati, ne paulatim sine gloria deperirent, Quę cū deliberassent, nullaten9 decertare valuerūt nam animo & corpore calamitatibus afflicti, pro lucro mortem esse putauerunt, ne in tribulationibus vitam extenderent, quorū septem milia priori prælio consternūtur. Cū his ergo casibus vterentur, arrogantiam priorem deponunt, miratiq; Herodis prudentiā cesserunt, patronum eum suæ gētis pronunciantes. Qui cū multa felicitatis gloria reuertitur, maximā acquirens suæ fortitudini dignitatē.

Quomodo Hyrcanum Herodes occiderit, & Cæsaris gratiam acquisierit. Caput VII

IGitur licet optime per bellum Herodes res suas disposuisset, tamen in periculum incidit. Siquidem pro Republica decertans Antonius, in Acciaco litore à Cæsare vincitur. Tum in desperationem sui Herodes venit, dum amici & inimici putarent non impune amicitias ei prouenire, quas cum Antonio habuisset. Quapropter amici quidem desperabant: inimici vero licet in speciem contristarentur, tamen clàm nimium lætabantur, sperātes meliora sibi rerum mutatione ventura. Herodes autem Hyrcanum solum vidēs in dignitate regia constitutū, prodesse suis rebus opinatus est mortem illius: ne imminēte sibi à Cæsare periculo, ille daret occasionē, qui solus regio videbatur ex genere. Cum hęc cogitaret, nec daret occasionē Hyrcanus, nam modestia morū nullā rerū gubernationē curabat, nec rebus studebat nouis, omnia concedens fortunæ: Alexandra nimis pertinax, & spem rerum mutatione incontinēter credens, verba ad patrem fecit, ne sustineret Herodis iniquitatē in familiam suam procedere: sed custodire spes eorum petebat, vt & Malacho Arabiam tenenti scriberet, quatenus eos susciperet ad se refugientes. Nam si mors euenerit inimico Cæsaris Herodi, ad se principatū venturum, & propter populorū fauorem, & propter generis dignitatem. Dum his eū flectere niteretur, Hyrcanus verba depellebat. Sed pertinacia muliebri dum illa permanens nec noctu vel interdiu desinens, Herodis erga se insidias accusaret, compellit eum epistolam dare Dositheo cuidam amico, in qua scriptum erat, vt Arabas equites qui deberent eum ad se perducere, mitteret prope paludem bituminis, quæ distat ab Hierosolymis stadijs ducentis. Credebat enim Dositheo, dum nimis eum sibi amicum ipse & Alexandra existimarunt propter inimicitias, quas cum Herode haberet, vt Iosippi cognatus, quem ille peremerat: quia & illorum qui in Tyro prostrati fuerant ab Antonio prior frater extiterat. Sed hæc Dositheum nullatenus Hyrcano fidum in ministerio parauerunt. Nam pręponens illi regis amicitias, porrigit Herodi epistolam: qui eum pro fide non tantum laudauit, verum iussit ei, vt ministraret reliquę causæ, quaten9 signatam epistolā traderet Malacho, literasq; ab illo reciperet, cum nō paruum putaret & Dosithei perfidia

illius sententiam cognoscere. Quę cum Dositheus alacrius ministraret, Arabs rescripsit & ipsum Hyrcanum se suscipere, & omnes qui cum eo venirent. Destinauit etiam qui deberent eos caute perducere. Vt vero & hanc epistolam Herodes suscepit confestim vocato Hyrcano, de factis ei cum Malacho pactis requirebat. Cumq; ille negasset, epistolas coram concilio demonstrans, virum interfecit. Hæc nos conscripsimus, quæ in annalibus regis Herodis continebantur. Alij vero non ita existimant, sed magis Herodem insidias contra Hyrcanũ contexisse quatenus eum interficeret, dicunt, ita scribentes. In aliquo conuiuio sine suspicione quendam sermonem Hyrcano intulit, si quas epistolas à Malacho suscepisset. Qui dum se confessus esset salutatorios apices accepisse: illo rursus interrogante, si qua super hæc etiam dona recepisset: nihil amplius respondit, quã quatuor iumenta transmissa suscepisse. Occasione hac inuenta, dona esse corruptionis vel proditionis vociferans, virum iussit occidi. Signa vero sunt minime Hyrcanum peccasse, quatenus tali termino occũberet, & modestia morum eius, quod nihil in iuuentute sua atrocius aut temerarius egisset: & quia cum ipse regnũ habuisset, plurimam gubernationem Antipatro cõmiserat: cum iam octogesimum duceret annum, & cum multa tutela sciret Herodem regnum possidere, & Euphratem transisse honorantes eum: quę omnia despexisse eum, & aliquid nouitatis molitum, nimis incredibile est: quia nec naturæ illius aptum erat, sed molitione Herodis occisus est. Ita quidem finem vitę inuenit Hyrcanus, diuersas & varias calamitates expertus. Nam principio vt mater eius Alexandra regnauit, principatus sacerdotij gentis Iudæorum nouem annis honorem obtinuit, matreque defuncta cum imperium suscepisset, & hoc tribus mensibus gubernasset, depellitur ab Aristobulo fratre, restituitur autem iterum à Pompeio: & quadraginta annis honore vsus, secundo regum per Antigonum perdidit, & corporis diminutionem passus, apud Parthos captiuus perductus est: & exinde ad propria post tempus remeãs, propter spes ab Herode promissas, nihil sicut sperauit executus est. Itaque multis vitæ passionibus inuolutus, & quod pessimum est, vt diximus, in senectute, non dignum vitæ terminum impetrauit. Siquidem modestus & mediocris in omnibus existebat, & plurima sui imperij sub dispensatoribus innocẽs tractabat, neque callidus regnũ disponere, Antipatro & Herodi vsque ad hoc conamen aperuit iter. Herodes autem Hyrcano interfecto, à Cæsare nihil optimũ sperans de rebus suis, propter amicitias quas cum Antonio habuisset, laborabat. Cumq; in suspicione Alexandrum habuisset, ne tempus nancisceretur, & multitudinẽ & turbam in regno vel rebus suis concitaret, commendauit omnia fratri suo Pheroræ: matrem autem Cyprin cum sorore & cognatione cuncta in Massadam constituit, iubens vt si quod de se periculum audirent, principatum sibi assumerent. Mariammen vero suam vxorem, quod non potuisset vt inimica cum sorore vel matre conuersari, in Alexandrium cum Alexandra matre sua deposuit: Iosippum & Iturium & Soemum super eas dimittens fidos sibi amicos, quos sub specie honoris custodire mulieres reliquit. Quibus etiam mandauerat, vt si quid de se periculosum audirent, ambas interficerent, regnum vero filijs suis cũ fratre Pherora custodirent. Cum hæc mandasset, ipse Rhodum ad Cæsarem properabat. Cumq; in ciuitatem delatus esset, deposuit quidem diadema, aliud vero nihil de dignitate sua diminuit. Vt vero communem sermonem cum Cæsare inseruit, tum multo potius suam magnitudinem ostẽdit, suæq; maiestatis honorem seruauit, dum nec ad preces, nec ad petitiones conuerteretur tanquam de peccatis suis satisfaciens: sed ratione actuum suorum confidens sine dubitatione Cæsari dicebat, amicitias sibi maximas cum Antonio fuisse, omniaq; pro virtute sua egisse, quatenus ille rerum potentiam sortiretur: militiæ tamen eius nullatenus communicasse eo quod occupatus Arabas expugnaret: transmisisse vero & pecunias & frumenta: tamen minora dignitate sua. Nam qui fatetur amicum vel benefactorem aliquem habere, debet viribus animę vel corporis aut substantiæ se facere participem

Hyrcanus occiditur

re participem etiam ad periculũ,quod ego,inquit,minus,quàm oportebat effeci. Illud vero integre scio:quia quàuis victum in Acciaca pugna non reliqui,neque manifeste transiui,cum & ipsa transiret fortuna,sed seruaui ei fidem, quanquam non opportunus auxiliator,tamen cõsiliarius fidissimus existẽs. Nam Antonio causa salutis & rerũ potestas qualiter prodesset ostendi,dum Cleopatram hortarer occidi: quod si perẽpta illa fuisset,nullatenus à rerum principatu concidisset, imò magis & tuas facilius indignationes euitasset. E quibus nihil ille agẽdo,sed sibi quidem incõmode,tibi vero vtiliter profuturam præponendo clementiam perijt. Nunc ergo siquidem pro Antonij ira nostram fidem fuisse iudicas, non sum denegaturus,quia parui,neq; meum erga illum fauorem euidenter prædicans recusabo:si vero persona ablata,quis sim circa benefactorem,vel qualis amicus requiras,poteris me à factis cognoscere. Nam licet nomen ablatum fuerit,nihilominus amicitiarum firmamentum in nobis poterit approbari.

De liberalitate Herodis erga Cæsarem maxima, & cunctatione circa vxorem. Ca. VIII.

CVm hæc dixisset,& in omnibus sui animi libertatem ostendisset,non mediocriter Cæsaris libertatem,vel indulgentiam meruit: intantum vt criminum causas pro fauore eius vindicari deposceret. & tunc diadema rursus sibi reposuit,Cæsare inuitante,dum nihil secus circa eum quàm prius erga Antonium appareret. Tunc Cæsar omnem ei honorem addidit, cæteris regibus scribens, cum omni alacritate Herodem sibi occurrisse. Postquã vero hanc satisfactionem præter spem susceptã cognouit,videsq; sicut prius firmiorem sibi principatum à Cęsare datum, decretumq; Romanorum sibi pro stabilitate sua mercatum, secutus est Cæsarem ad Ægyptum ambulantem. Cumq; super vires suas ei vel amicis dona obtulisset,liberalitatem magnanimitatemq; suam ostendens,petebat,ne Alexãder amicus Antonij aduersi aliquid pateretur. Sed hoc non imperrauit,quia iam iureiurando Cæsar præoccupatus fuerat. Redijt autem iterum ad Iudæã cum ampliore honore & sperantibus contraria stuporem cum metu incussit,quod clarior à periculis dei prouidentia remeasset. Confestim ergo susceptionẽ Cæsari per Syriam in Ægyptum eunti parabat. Itaq; cum eum suscepisset cum omni regio apparatu Ptolemaide,& præbuisset exercitui sumptus affluenter,omnino inter fidelissimos reputatus est. Cumq; expeditionem Cæsar deputaret,in centum quinquaginta domibus ornatis,eum cum amicis suscepit. Præbuit aũt per loca arida transeuntibus necessariam humanitatem,ita vt nec vinum nec aqua, quæ potius militib9 acceptabilis erat,alicui deficeret: ipsi etiam Cæsari octingenta talenta donauit:omnibusq; demonstrauit, quod plus clarior in regno suo remunerãdo eum apparuisset,vt magis fidem eius & alacritatẽ Cæsar probaret. Cui & redeunti rursus Herodes ab Ægypto non minorem priore largitatem exhibuit. Tunc quoq; cum ad regnũ suum redisset,turbatam omnem domum inuenit, ac grauiter ferentes vxorem suam, & matrẽ eius Alexandram: dum putarent non pro corporũ tutela in illo oppido se positas,sed tanquã in carcere,cum nihil illæ neq; de suo neque de alieno in potestate haberent. Mariãme quidem amorẽ regis, dissimulationem & deceptionẽ suam putabat. Angebatur aũt, quod si quid ille periculosum pateretur,nec spem vitæ posset habere, mandatáque Iosippo data recordabatur. Quapropter custodes cum nimia diligentia mittigabat, magis vero Soemũ,dum illi putaret omnem potestatem creditam. Soemus autem initio fidelis, nihil penitus de mandatis Herodis patefecit: sed cum sermonibus & donationibus mulierum flexus paulatim deuictus esset, in vltimo cuncta regis mandata dilucidauit dum tamen non omnino speraret eum cum eadem potestate reuersurum:sed si potius periculum fugeret,ne rediret insignior: ideoq; non parua mulieribus putauit præstare vtique ampliorẽ beneficiorum retributionem se accepturum sperans, si regnaret. quod si prospere cuncta gerens Herodes reuerteretur,nequaquam contra voluntatẽ vxoris eum posse facere sciret:dum cognosceret,omni ratione regis

Herodes honoratur a Cæsa.

Soemus mulieribus regis mãdata pandit

vacuum, dum nequaquam ei periculum fieret. Hæc eum docens illo tempore locuturum intromittit. Qui tanquam verisimilia dicturus cum studio ingreditur, asserens Mariammen præmia sibi præstitisse, dum flecteretur amatorium regi porrigere. Cumq; ad hoc rex commotus fuisset: venenũ, inquit, erat, quod illa monebat dari: cuius virtutem ipse se non scisse fatebatur, ideoq; nunciasse, quatenus ipse requireret. Itaq; cum talia verba Herodes audisset, & dudum iam furibundus, tunc potius excicatur: & eunuchum qui Mariammæ fidelissimus erat, de veneno torquebat, cognoscens quod sine illo tale aliquid non fecisset. Qui cum necessitatibus interesset, nihil quidem tortus de veneno dixit. Vxoris autem odium quod in eum haberet, propter sermones quos Soemus explanasset, manifestauit ei. Cum hæc dixisset magis rex exclamauit, dicens, nullatenus Soemum sibi fidissimum prioribus temporibus, hæc prodidisse mandata, nisi quiddam amplius inter eum & Mariãmen prouenisset. Et Soemum quidem protinus interimi præcipit, vxori vero iudicium colligens familiarium accusationem parauit, studioseq; executus est de relationib9 amatorij vel veneni. Erat tamen sermone incõtinens & iracunda, quam postea ita sentientes qui præsentes erant, mortiferam in eam sententiam protulerunt. Dum hęc sententia pronunciaretur, subuenit quidam ei ex aliquibus pręsentibus, ne ita temerarie illã interficerent: sed deponerant eam in aliqua regali custodia. Tunc Salome cum suis festinauit è medio mulierẽ abducere, quæ potius regem impulit: caue, inquiens, seditionem multitudinis, si illa vixerit. Mariamme quidem ita trahebatur ad necem. Considerans autem Alexandra tempus, & quod paruam spem haberet, eadem ab Herode passura, cõtra priorem suam fiduciam, nimis valde commutabatur. Nam volens ostendere se ignorasse causam, exiens multa mala contra filiam vociferata est, & omnibus audientibus clamabat, malam circa maritũ & ingratam extitisse: quapropter iuste pati, quod audacter ei restitisset, nec tribuisset tantorum beneficiorum remunerationem. Inter hæc talia & inhonesta ea simulante, & audẽte etiam capillos suos euellere, multa quidem in ea ab alijs vituperatio deformis dissimulationis apparuit. Quod potius à pereunte comprobatum est, cum nec verbum in initio dedisset, nec ad vllius improperationes turbata respexisset: sed æqualiter animi grauitate peccatum matris euidenter ferre demõstrabat. Ipsa quidem non timido gressu, neque mutato corporis colore ad mortem ducebatur, generositatem suam nequaquam in extremitate demutans. Et illa quidem sic interijt, fœmina quæ ad continentiam, & ad magnitudinem animi optima erat, modestia vero ei defuit. Pulchritudine nanque corporis & affabilitatis dignitate, magis quàm quis æstimare posset, omnes mulieres anteibat: occasio tamen exinde maior prouenit, ne cum gratia regis vellet viuere. Nam dum semper potiretur illius amore, & nihil difficille ab illo speraret, fiduciam immoderatam habuit: contristabant autem eam quæ erga suos euenerant. Hæc omnia ei quemadmodum passa fuisset dicendo, ad vltimum inimicas sibi parauit matrem & sororem regis, & illum simul, in quo tantum confidens, nihil quod molestum sibi oriretur sperabat. Postquam interijt, regis potius desiderium exarsit, vt sæpius nomen illius inuocaret. Moliebatur omnia facere quæ possent solatium afferre, conuiuia, colloquia, quæ nihil ei profuerunt: gubernationes etiam regales recusabat, & tantum doloribus tenebatur, vt aliquando Mariammen vocare ministris tanquam viuentem valentemq; præciperet. Cum sic haberetur, superuenit ægritudo pestifera, quæ plures populi vel amicorum eius honestissimos extinxit: & omnibus præbuit suspicari, per iram dei hæc contigisse, pro iniquitate erga Mariammen confecta. adeoque in peiora rex peruenit, vt in vltimo solitudines eligeret sub occasione venationis. His confectus cogitationibus, non potuit multos dies protrahere: sed incidit ad difficillimam valetudinem. Nam inflammatione vel astrictione gutturis, mentisq; mutatione tenebatur: & quę potuissent pœnam exibere, nihil penitus profuerũt, sed contraria inueniebantur. Vnde postea desperatione facta, medici dum ne-

Mariamme accusatur venefi cij.

Soemus interimitur

Mariamme ad mortẽ trahitur

quaquam medicaminibus allatis ægritudo decresceret, & rex nihil potuisset accipere, omnia quæ ille vellet iusserunt ei præberi, desperationem salutis casui deuouentes. Et ille quidem in Samaria Sebaste nominata, ita vt inualidus iacebat: Alexandra vebo Hierosolymis habitans, cum audisset in quibus esset Herodes, festinauit custodias ciuitatis obtinere, quæ duæ fuerant: vna quidem ciuitatis, altera vero templi: quas si quis sub potestate sua comprehendisset omnem gentem sibi subdebat. Nam immolationes nullatenus sine his fiebant, quas non exercere impossibile Iudæis videbatur: paratis vtique magis vitam amittere, quàm religionis Dei solitum sacrificium non implere. Igitur custodibus earum Alexandra sermonem obtulit, quod oportuisset ipsi vel filijs Herodis eas tradere, ne quis alter eas præoccuparet illo defuncto, rerumq; potestatem teneret: dicens, quia si à morbo quo detinetur euaserit, tutius ea poterit custodire. Cum hæc verba fecisset, non patienter tulerunt, sed fideles prioribus temporibus, extiterunt tunc magis & propter odium Alexandræ, putantes non esse optimum Herode viuēte desperare. Quorum vnus consobrinus regis nomine Amabec, confestim nunciauit regi Alexandræ sententiam. Qui nihil remoratus, interfici eam pręcepit. Ipse vero vix & multo labore cum ægritudinem euitasset, animo & corpore debilitatus, simul & fastidiosus in omnibus causis factus, ad pœnā peccantium paratior erat, iccirco & amicos sibi necessarios interemit, Custobarum, & Lysimachum, & Antipatrum, Gadiam vocatum, necnon & Dositheum, ex hac occasione. Custobarus quidam genere Idumæus erat, inter primos dignitate horum qui à proauis sacerdotes videbantur Coze, quem deum Idumæi arbitrabantur. Hyrcano vero Rempulicam eorum sub Iudaicas leges redigente, cum Herodes regno successisset, iudicem Custobarū Idumææ vel Gaze declarauit: & dat ei sororem Saloniē, Iosippum occidens priorem eius maritum, sicuti demonstrauimus. Cumq; hæc Custobarus præter spem libenter impetrasset, eleuatus felicitatem paulatim excedebat, putans non esse bonum, sese iudice Herodis præcepta conficere, neque Idumæos sub lege Iudaica existere. Quapropter destinauit ad Cleopatram, dicens, Idumæam semper illius maiorum fuisse, ac propterea iustum esse vt peteret prouinciam ab Antonio. Nam se paratum confirmabat trāsferre fauorem suum ad illam. Agebat tamen hæc, non quod potius Cleopatrā dominari desideraret, sed æstimabat, si pluribus viribus Herodes priuaretur, facilius iam posset sibi gentis Idumæorum principatum vendicare, occasione generis & pecuniarum, quas perpetuo per illicita lucra acquisierat. Et Cleopatra quidem Antonium petens, prouinciam minime obtinuit. Nunciantur autem hæc verba Herodi. Qui paratus Custobarum interficere, matris petitionibus & sororis veniam ei donauit: sed non insuspectum eius in posterum pro prioribus conatibus dereliquit. Tempore vero interiecto, cum contigisset Salomen à custobaro discordare, mittit statim ei repudium, connubium renuens, non secundum leges Iudęorum. Nam marito quidem apud nos licet hoc facere, vxori vero nullatenus separari & ducere aliū, nisi prius à priore marito dimittatur. Salome tamen non generali lege, sed potestatis sanctione connubium separauit: & ad fratrem Herodem dicebat, pro illius fide maritum se reliquisse, dum cognosceret eum cum Antipatro & Lysimacho & Dositheo nouis rebus studentē: fidem vero sermoni de Babæ liberis imponebat, quod seruarentur apud eum duodecim annis: quæ multum stuporem regi præter spem verba fecerūt. Nam Babæ liberos destinauit olim persequi, quod inimici sui fuissent: tunc vero per temporis longitudinem de memoria eius exciderunt. Quorum inimicitiæ & odium hinc ortum est: Cum Antigonus regnum haberet, & Herodes ciuitatem Hierosolymorum obsideret, necessitate vel malis quanta obsessis assistunt, plures inuocabant Herodem, & ad illum clamabant. Babæ autem filij dignitatibus præcellentes & apud populum validi, permanebant cum Antigono, & Herodem accusabant, & seruandum regio generi principatum suadebant, Ciuitate vero capta, cum Herodes Rempublicam tenuisset, Custobarus exitus ciuitatis

De temeritate & morte Alexandræ.

Herodes sæuit in amicos

De Babæ libe.

uitatis obstructurus ordinatur, quatenus non recederent ab ea qui ciuium rei, aut qui regi contrarij extitissent: sciens vero in opinione vel honore populi Babę libe ros esse, & putans magnam partem sibi eos fore in rerum mutatione, illorumque saluti studens, abscondit in proprijs prædijs. Et tunc quidem iureiurando Herodem flexit nihil de illis scisse se, quare liberatus est à suspicione. Rursusq; edicto rege proposito, & omnem modum excogitãte vt eos inueniret, non est confessus. Sed cum primum negasset, non sine pœna sua esse putauit postea viros ostendere: & non fide iam tantum, sed & necessitate eos cælare festinabat. De his cum nunciatum à sorore fuisset, rex destinans ad loca vbi commorabantur, simul cum alijs accusatis, illos occidit: vt iam nihil esset residui de genere Hyrcani, sed regnum suo possideret arbitrio nemine in dignitatibus existente, qui iniquitatibus eius resisteret.

De instituto theatro & trophæo ab Herode, & consequentibus malis, déque extructione Sebastiæ ciuitatis: & aliarum.

Caput X.

IDcirco potius à patrijs morib9 excedebat & peregrinis inuentionibus veterem statum corrumpebat, qui nullatenus maculari debuisset: vnde non minora nobis in posterum mala prouenerunt diuersis recedentibus à maiorum pietate corruptelis. primum quidem certamen quinquennale. Cęsari constituit, & theatrum in Hierosolymis condidit, rursus in campo maximo Amphitheatrum, vtraq; cõspicua, à moribus vero Iudaicis aliena. Siquidem vsus aut apparitio talium, nequaquam tradita fuerat. Celebrationẽ quidem illam clarissimam per quinquennium construebat, nuntians finitimis, & conuocans ab omni gente athletas ad omnia certamina: & de tota terra inuitabat, vt spe propositorum præmiorum & victorię gloria conuenirent. Igitur collecti sunt capitales artifices: nam non tantum eos qui exercitationibus corporis præualerent, sed & musica præcellentes, quos Thymelicos vocant, proponens maxima victoriæ præmia, omnésque nobilissimos ad conflictionem conuenire vocitabat. Constituit quoque & quadrigis & bigis, & vnius equi cursui non parua dona: & omnia quæ munificentia vel decore apud singulos præfulgebant, volens habere clariora, spectaculum liberalitate composuit: theatrum vero circa Cæsaris imagines habebat: & trophæa gentium quas bellando ille deuicerat, auro scilicet & argẽto puro cunctis instructis: & neque de veste neque de vasis aut de lapidibus pretiosissimum aliquid defuit, quod certantibus non auferebat. Apparatus etiã ferarum fuit. Nam leonib9 multis congregatis, & alijs quæ eminent ferocitate, & raro inueniuntur, quorum inter se altercationes & pugnæ contra homines excogitabantur: peregrinis quidem ammiratio sumptuum, & delectatio spectaculi videbatur: prouincialibus autem euidentissima solutio morum qui apud eos coluntur. Impium est enim feris homines pro hominum spectaculo subdere: iniquum etiam peregrinis moribus solita permutare. Super omnia vero contristabant eos trophæa, dum putarẽt imagines esse armis obsitas, quia non patriũ illis fuerat talia colere: Quod nec Herodẽ latebat, qui violentiã quidem eis inferre opportunum non putauit, loquebatur aũt & solabatur vt superstitionem eorum auferret: sed nullatenus persuadebat, dum grauiter illi tulissent, ea quæ videbant soluta lege cõmitti. Illi vero vnanimiter clamabant, dicẽtes: Licet omnia existimemus tolerabilia, tamen hominũ imagines vel trophęa non esse patriũ in ciuitate admitti profitemur. Herodes autem turbatus, & intelligẽs non facile eos resistentes deuinci sine solatio, accersit quosdã primos eorum ad theatrũ, & ostendens trophęa, consuluit quid illis hęc viderentur. Qui cum clamassent, hominum imagines præcipiẽs auferre ornatum impositum ostendit ligna nuda: quæ statim spoliata, risum plurimum spectantibus incussernnt. Tali modo multitudinis impetum mitigauit Herodes, vt iam plurimi mutati non offenderentur. Quidam vero permanebant in difficultatibus suis, quod solita minime contuebantur, & putabant initium patrijs legibus destruendis. Vnde

Ciues decẽ contra Herodẽ coniurauerunt

optimũ existimauerunt magis pericula pati, quàm mutatam Remp. negligi: dum Herodẽ prospicerent violenter introducere quæ non solita fuissent, & verbo quidem regem, operibus autem hostem omnium demonstratũ. Vnde coniurauerunt omne periculum se subire decem ciues & gladios sub vestimẽtis portabant. Inter quos fuit quidam oculis captus, qui per indignationem eorum, quæ audiebat fieri seipsum pati quæ & illi affirmabat, qui non mediocrẽ eis impetum in conatibus periculosis immisit. Quod consilium cum deliberassent, ex composito ad theatrũ pergebant, sperantes non posse Herodem fugere, si subito eum inuaderẽt: Cumq; parati cum audacia properarent, vnus horum qui perscrutãtes singula renunciabant regi, eorum conspirationem intelligens, paratos theatrum ingredi indicauit. Qui confestim sciens odium quod plures in eum habuissent, & seditiones quotidianas, discedẽs ad aulam, nominatim accusatos vocauit. Qui cum à ministris euidenter capti fuissent, scientes quod non euitarent periculum, ornauerunt necessarium vitæ finem, nullatenus deponentes animi sui fiduciam. Nec enim negauerunt actum, sed & demonstrauerunt gladios: confessiq; sunt bene & pie coniurationem se fecisse, lucri quidem nullius causa, neq; pro suis doloribus, sed pro cõmunibus causis, quas seruare aut pro his mori cunctis dignũ videretur. Talia quidem illi de voluntate insidiarũ fiducialiter prolocuti, à regalibus ministris circũsepti ducebantur, omnemq; pœnã passi perimuntur. Non multo post eũ qui talia nuntiauit, odio quidã rapientes non tantũ interfecerunt, sed & membratim dilacerantes canibus apposuerunt. Videbant autẽ multi ciuium quæ fiebant, & nemo nunciauit, vsq; dum Herodi acerbiorem & certiorem inquisitionem facienti, mulieres quædã tortæ confessæ sunt quæ vidissent. Tunc Herodes eos qui facinus cõmiserunt, simul cum tota domo peremit. Cõcursus vero & audacia populi, quam pro legibus habebant, non remissiorem faciebant Herodẽ, sed multo potius cautiorem. Qui statuit sese vndiq; munire, vt si qui nouis rebus studerent, manifesta eorum fieret cõspiratio: dũ ciuitas ab aula in qua conuersabatur, & à templi custodia curaretur, quę Antonia dicebatur. Samariam quoque deliberauit muris circundare, quam mutato nomine Sebastiam appellauerunt. Putans etiam prodesse prouinciæ locum munire, qui ab Hierosolymis aberat vnius diei via & olim vocabatur Stratonis turris, etiam eum constructum Cęsaream nominauit: & maximo campo electos equites deputans, locum ædificauit, qui in Galilæa Gaba vocatur, & trans fluuium Sobonitidam. Hæc ergo paulatim semper pro tulela sua molitus perfecerat, & circundatus custodijs totam gentem, vt nequaquã potestatem haberet seditiones promptas agere, quibus paruo motu facto frequenter vtebantur, nec laterent si mouerentur, assistentib9 semper in proximo qui vel cognoscerẽt. Et multos quidem auxiliatores suos, plures autem ex finitimis illic habitare fecit, dum munificentia ductus templum cõstrueret, cui simile prius nec in nobilissimis ciuitatibus existebat: quod magis pro tutela sua construens, in honorem Augusti Cæsaris Sebastiam appellauit, & prouinciæ partem meliorem, quæ propè fuerat, distribuit habitatoribus, vt prono animo conuenientes in ea conuersarentur: muroq; fortissimo circũdans altiora loca, custodijs communiuit, ne magnitudine minor esset maximis ciuitatibus. Nam viginti stadia intus habuit, in medio vero mensuram vnius & semis stadij locum statuit vndique decoratum: in quo templum amplitudine & pulchritudine excellens ædificauit, paulatimq; totam ciuitatem exornans, munitioni quoque eius prospexit, cuius pulchritudine memoriam posteris voluit relinquere suæ largitatis.

Accusator dilaceratur

Samaria nunc Sebastia.

Stratonis turris nũc cæsarea

Templum

De insigni liberalitate Herodis ad populum, & fauore consequente. Cap. XI.

EOdem tempore, tertiodecimo anno regis Herodis instante, magnæ calamitates prouinciam occupauerunt, siue de vltione, siue de casu sic occurrente. Siquidẽ prius gelu percussa terra, fructus nullatenus proferebat. Præterea & ciues per inopiam frumẽti, morbus & passio pestifera possidebat. Qui continue

malorum diuersitate comprehensi, dum indigerent cura vel alimentis, plus peste moriebantur. Morbus autem ita percuntium. & viuentium solatia auferebat. Nã corruptis frugibus terræ, horreisq; exhaustis, nulla spes alimentorum præter pestilentiæ malum vllatenus expectabatur. Necessitas ergo plurima inopiæ, non minus ipsi regi quàm populo imminebat. Siquidem vectigalia quę de terra solitus erat accipere, minime colligere præualebat, & pecunias consumpserat largissime ciuitates ædificando, nec erat quod dignum auxilio videretur. Interea deliberabat tempori conferre pręsidium, quod difficillimum fuerat, dum nec vicini habuissent vnde alimenta pręberẽt, quia nec ipsi leuiora tolerassent, & pecunijs deficientibus, licet potuissent pauca pluribus comparare: bene tamen arbitratus nequaquam auxilium negligere, ornatum regium incidit, neque pretiosissimis vasis, neque artificiosissimis parcens. Mittebat autem pecunias ad Ægyptum Petronio præsidi à Cæsare constituto, & dum non pauci ad eum confugissent propter eandem necessitatem, & amicus Herodis priuatim existeret, volẽs subiectis eius subuenire, primis ipsis deportare triticum concessit, per omnia eos & in emptione & in nauigatione subleuans, vt maxima pars ipse huius auxilij fieret. Nã Herodes his deportatis, non tantum sententias in horrore se prius habentiũ mutauit, imò maximam ostentationem sui fauoris & patrocinij lucidauit. Siquidem primum his quantum potuissent per se panificare, triticum diuisit. Præterea multis existentibus, qui senio vel altera infirmitate tenti, non sufficerent alimenta sibi pręparare, prouidebat eis constituendo pistores, qui paratos panes venderent. Diligentiam autem ne cum periculo hyemarent habuit, cum comprehendisset eos etiam vestium inopia: corruptis enim & omnino consumptis pecoribꝰ, neque lanæ, neque aliorum vestimentorum copiam habuerunt. Quę cum procurasset iam & ciuitatibus finitimis conabatur prodesse, semina Syris præbendo: quod etiam ei multum profuit, dum gratiam exinde acquisisset, Terra enim post hoc fructus suos vberius ostendente, non minus quinquaginta milia hominum, quos ipse pauerat, ad propria destinauit. Cum hoc modo calamitatibus oppressum regnum, munificentia vel industria recuperasset non parua, & in circuitu similibus passionibus afflictos finitimos releuauit. Nam non fuit qui per necessitatem ad eum veniẽs, non eius auxilium inueniret secundum suam dignitatem. Sed & populi vel ciuitates, & priuati ad eum confugientes, solatium impetrarunt, in tantum, vt æstimaretur indigentibus extraneis plus decem milia tritici coros dedisse. Corus autem habet modia Attica decem. In ipso autem regno suo octoginta milia expendit. Hanc eius diligentiam & solicitudinem, apud Iudęos tantum contigit pręualere, & diuulgari apud alios, vt antiqua in eum odia commota pro præuaricationibus legum, per quas etiam regno totius gentis penè priuari putaretur, liberalitate sua prorsus extingueret, animi sui magnificentiam pręter opinionem demonstrans. Populum autem intantum mutauit, vt talẽ eum arbitrarentur, non qualem experti sunt dudum, sed qualem in necessitatibus probauerunt. Eodem tempore & auxilia Cæsari quingentos electos sui corporis custodes destinauit, quos Eliseus ad mare rubrum perduxit. Post hæc ad meliora rebus sibi prouenientibus, palatium in superiori ciuitate construxit, magnas erigens domos, & ornatu preciosissimas, vt plures viros ammiratione sui capere potuissent. Secundum mensuram autem & appellationes eis imposuit. Nam vna Cæsaris, altera Agrippæ vocabatur.

Corus · *Fauor populi erga Herodẽ*

Herodes sacerdotis cuiusdam filiam vxorem ducens, arces & oppida extruit, filiosq; erudiendos Romam mittit. Cap. XII

DEsiderio deinde commotus, cum nihil pręponeret suæ libidini, filiam Simonis sibi coniunxit: qui Hierosolymita filius Buzi cuiusdam Alexandrini, sacerdos inter nobilissimos, cum filiam haberet optimã, & tunc in Hierosolyma nominatam, huius pulchritudo animũ Herodis inflãmauit. Et ne suspicaretur

Herodes sacerdotis filia ducit uxorem

caretur violentia vel tyrannide hoc agere, melius arbitratus est nuptijs puellam ducere. Ideoq; Simonem indignum regia cognatione iudicans, dum suum desiderium complere vellet, per honores euexit. Statimq; Iesum Boethi filium à principatu sacerdotij deposuit, & Simonem ordinauit, atque affinitati suæ coniunxit. Cum vero nuptiæ perfectæ fuissent, ædificauit castellũ in loco quo prius Iudęos, cum à principatu per Antigonũ penè decidisset, euicerat: quod abest ab Hierosolymis sexaginta stadijs, natura munitum, ad ædificationem oportunissimum, in star collis manu factum, vt esset in rotundo circuitio eius. Concluditur autem in circuitu turribus, rectum habens ascensum, ducentis gradibus ædificatum. Intus autem domus regiæ preciosissimæ & ad munimen & ad ornatum simul effectæ. Circa initium collis habitacula constructionis perspicuæ, & aquę ductus fecit. Nam non ille locus proprias habuit aquas, sed longe per plurimis sumptibus deductas. Circa campum vero ciuitas erat ędificata, quę collem pro arce habebat. Cumque omnia secundum spem euenissent, seditiones contra regnum nequaquam sperauit oboriri, duobus modis subiectos regens: timore quidem quod esset ad pœnam non mitis: diligẽtia vero, quod in necessitatibus magnanimis appareret. Circundedit autem tutelam extrinsecus, tanquam murum subiectis parans. Nam & ciuitates extraneas, diuersarumq; regionum reges muneribus ad amicitias suas flectebat. Vnde magnificentia sua Cęsarem & Romanorum potentissimos placabat, transgrediendo leges, dum templa erigeret ritui nostro cõtraria. Nam nobis interdicta sunt delubra, vel figuras more paganorum honorare: quę foris prouinciam Iudęam pro Cæsaris fauore faciebat in ciuitatibus, pro quarum constructione multas pecunias expendebat. Attendens vero prope mare locum opportunum ciuitati, qui quondam Stratonis turris dicebatur, non qualemcunque vrbem illic, sed lapide albo palatiisque preciosissimis ciuitatem construxit. Portum quoque tranquillum, magnitudine similem Piræo, tutaque confugia nauibus prębentem constituit. Quę ciuitas iacet in Phœnice secundum pelagus ad Ægyptum, inter Ioppen & Doram, oppida maritima: quę stationem nauium difficilimam habent propter Aphrici procellas. Cui difficultati remedium pręstans, descripsit in circuitu portum, qui sufficeret maximis classibus locum prębere refugij, lapides in altum ingentes vlnis vigintiquinque deponens: quorum longitudo XXV pedum erat, altitudo autem non minus decem & octo, latitudo nouem: super quos turres disposuit, quarum maxima Drusus nominabatur, à Druso Cæsaris priuigno. Ostia vero portus contra Aquilonem extabant: in medio autem turris erat, super quam templum Cęsaris positum nauigantibus apparebat habens statuas, vnam quidem Romæ, alteram autem Cæsaris Ciuitas autem Cæsarea vocabatur, que subtus cloacas non minores superioribus ædificiis habebat, quarum alię quidem modicæ, spatio non longo ad portum & ad mare fundunt: vna vero media est, omnium receptaculum purgamentorum, quę imbribus & mari influente diluuntur. Ædificauit etiam theatrum ab australi latere portus: Amphitheatrum quoque multa milia hominum capiens, in conspectu pelagi construxit. Itaque perfecta ciuitate duodecimo anno cum nec ab re lassaretur, neque rex sumptibus deficeret, deliberauit filios suos Romam transmittere ad Cęsarem, Alexandrum & Aristobulum. Qui cum ascendissent, & in domo Pollionis, viri nimis illustris, & Herodis amici conuersarentur, Cæsar eos cum omni humanitate suscepit: pollicitus licentiam Herodi pręstare, quem vellet sibi successorem relinquere: insuper & prouinciam Trachonem & Bathaniam & Auranitem ei concessit, huiusmodi occasione. Zenodorus quidam conductor domus Lysaniæ fuit: cui dum reditus non sufficerent, de latrocinijs per Trachonem amplius acquirebat, quę loca habitant latrones Damascenorum pręda agentes. Hos Zenodorus minime prohibebat propter communionem lucri. Cum ergo mala paterentur finitimi, Varronem tunc præsidem interpellabant: rogantes vt scriberet Cæsari iniquitatem Zenodori.

Cesarea oppidum

Portus

Turris Drusus

Templum Cesaris Augusti

Theatrum

Amphitheatrum

Herodes mittit filios suos Romam

De zenodoro quodam

nodori. Cæsar autem delata suggestione rescripsit latrocinia exterminari: prouinciam aût Herodi deputari, tanquam illius diligentia indigentem: quia difficillima domicilia & aquarum receptacula, & deposita frumenta habentes possent diu sustinere pericula munitis speluncis. Cum hæc per gratiam Cæsaris Herodes accepisset, ad prouinciá Trachonẽ pergẽs, maleuolos latrones oppressit, & in circuitu desideratá pacem omnibus præbuit. Zenodorus aût contristatus, primum quod à magistratu depositus fuisset, magis autẽ inuidia, quod præfectura Herodi tradita esset, ascendit Romam accusaturus eum: vnde nihil agens reuersus est.

De amicitia Herodis cum Agrippa & Cæsare, & de Manachemi prophetia. Cap. XII

INterea Agrippæ successori Cæsaris trans Ionium misso, circa Mitylenem locuturus Herodes occurrit: pristinaq; amicitia renouata, rediit ad Iudæam. Gadarensium autem quidam cum ad Agrippam peruenissent accusantes Herodem, ille nullo responso dato, ligatos regi transmisit. Arabes quoque iam dudũ infesti principatui Herodis, seditionẽ conabãtur rebus eius inferre, occasione huiusmodi nacta. zenodorus enim cum iam de se diffideret, præfecturæ suæ partẽ aliquam Auranitidis quinquaginta talentis vendidit: quę cum in donatione Cæsaris haberetur, tanquam iniuste ea sublata, contendebant sæpius quidem incursionibus violentiam inferre, necnon & inopes milites flectebant, expectantes rebellionem: quam desiderant qui student male vitæ suæ consulere. Quę cum cognouisset Herodes, prouidentia sua seditionum auferebat occasiones. Igitur septimodecimo anno regni Herodis, Cæsar ad Syriam peruenit, vbi Gadarenses plurimi Herodem accusabant, grauem eum sibi & tyrannum in præceptionibus intimantes. Hæc autem eos dicere compellebat zenodorus, cum iurasset nullatenus eos relinquere, vsq; quo ab Herodis imperio eos auferret. Quibus commoti Gadarenses, & confitentes quod nihil passi fuissent ab Herode, cum eos Agrippa tradidisset, qui crudelis quidem in proprios, humanus autem erat in aliorum peccatis: accusabant rapinas & cõtumelias, probantes & euersiones templorum. Et Herodes quidem indignatus, paratus erat satisfacere: Cæsar aût amplectebatur eum, nihil de fauore suo dicens per seditionem multitudinis commutandum. Et in primo quidem die de his sermones prolati sunt, in posterum vero nulla processit cognitio. Siquidem Gadareni videntes Cæsaris & concilij intentionem, timore territi, ne regi traditi tormentis afficerentur, quidam sese noctu gladio percusserunt, alij præcipites sese dederunt, quidam in fluuio sponte submersi defecerunt, quæ videbantur temeritatis, non peccati fuisse supplicia. Quapropter nequaquam Cæsar remoratus, Herodem à reatu soluit, necnon occurrit etiam non mediocris ei felicitas. Nam zenodorus præcordijs ruptis sanguine multo profluente, in Antiochia Syriæ vitam finiuit. Cæsar autem & huius possessionis partem non paruam Herodi concessit, quæ inter Trachonem & Galilæam erat, Vlatham & Paneada, & in circuitu terram. Dimisit autem eum, & procuratoribus Syriæ pręcepit, vt secũdum illius sententiam omnia tractarentur: qui in tãtum felicitatis processit, vt cum duo isti Romanorum imperium regerent, Cæsar & Agrippa, tertiũ sibi amicitijs Herodem coniunxissent. Qui cum in tanta fiducia consisteret, fratri suo Pheroræ petiuit tetrarchiam à Cæsare, centum talentorum fide iussor existens: ita vt si quid ille pateretur, filij eius immunes euaderent. Sed cum Cęsarem comitatus esset vsque ad mare, rediens in terra zenodori pulcherrimum ei templum construxit iuxta Paneada, vbi spelunca pulcherrima in monte consistit: sub qua terrę altitudo inaccessibilis est aquis immobilibus plena, vnde fontes Iordanis fluuij nascuntur. Quẽ locum templo constructo, Cęsari deuouit. Tunc etiam tertiam partem tributorum concessit subiectis suis occasione sterilitatis: plus autem reconcilians eos, ne aduersarentur vlterius Nã in talibus operib⁹ pietate soluta, moleste de pręuaricatis legibus ferebant, &

Agrippa cum Herode amicitias renouat

Liberalitas Cæsaris ergà Herodem

sermones faciebant adinuicem. Qui dum his incitarentur & turbarentur, diligẽtiam habuit hęc sedare, auferens quidem otium, & præcipiẽs semper in laboribus eos occupari. Nam neque communis deambulatio fiebat, neque conuentus in ciuitate, sed omnia custodiebantur, & sæuissima tormẽta captis inferebantur, cum multi palàm & furtim in carcerem Hyrcani tracti, illic extinguerentur, & intus in ciuitate pariter & in viis: nam erant qui conuenientes in vnum speculabantur eos. Dicũt etiam nec ipsum hoc neglexisse: sed sæpius priuatum accipiens habitum, nocte cum populis cõuersabatur, experimentum faciens quid de principatu suo sentirent. & si quos omnino atroces, nec approbãtes sua opera inuenisset, omnibus modis persequebatur, & reliquã multitudinem sacramẽtis impellebat sibi fidelem existere, & cogebat fauorem cum iureiurando sibi vel principatui custodire. Quorũ multi placantes eum, vel timentes, veniebant ad quod postulasset: alios vero seruantes suam opinionem, & grauiter ferentes quod cogerentur, modis omnibus occidebat. Flectebat autem & Pollionem Pharisæum, & Samæum, sociosq; illorum sibi iurare: Qui licet non obtemperassent, tamen nõ sunt torti, dum venerationes eius per Pollionẽ impetrassent. Liberati sunt etiam de hac necessitate hi qui dicuntur apud nos Esseni. Genus autem hoc est, quod conuersatione vtitur quam apud Græcos Pythagoras tradidit. De his quidẽ in aliis certius explanabo. Essenos autem ex hac causa sic honorabat, quia maius quiddam de his sentiebat, quàm de mortali natura. Dignum puto (nam non inhonestus sermo videbitur in historiarum genere) de his talibus intimare. Quidam Essenorum nomine Manachemus fuit, per omnem vitam benigna voluntate probatus præsciẽtiam à Deo futurorum habens. Is dum adhuc Herodem puerum ad doctores pergentem vidisset, vt regem Iudæorum salutauit. qui illusum se putãs, cõmonebat eum sermone adhuc priuatus. Manachemus hic ridens, & feriens manu posteriora eius: regnabis, inquit, feliciter: nam iam à deo dignus iudicatus es, & recole Manachemi plagas, vt hoc tibi sit signum de peccatis in regno committẽdis. Nam optima est ratio, si iustitiam & dei pietatẽ dilexeris, & modestiam circa ciues habueris: sed non talem te futurum intelligo dum omnia cognoscã. Felicitate nanque omnes pręcelles, & habebis gloriam æternam: obliuionem vero pietatis & æquitatis possidebis. Hæc non latebunt deum in vltimo vitæ pro tuo facinore. Quibus statim nullatenus animum intendit, dum spes Herodi deesset: paulatim vero cum eleuatus vsque ad regnum fuisset, & feliciter principatũ egisset, accersiit Manachemum, & de tempore quãtum regnaret cõsuluit eum. Manachemus autem cum omnino nihil respõdisset, sed tacuisset, interrogauit eum, si decem tantum anni regni sui essent: respondit, & viginti & triginta, sed finem non addidit. Herodes autem istis contentus, Manachemum cum honore dimisit, & omnes Essenos propter illum honorauit. Hæc igitur licet miranda, legentibus demonstrare festinauimus, & ostendere, multos apud nos talem diuinationis habuisse notitiam.

Pharisei & Esseni

De Manachemo Esseno

De ædificatione noui templi & stola pontificali. Cap. XIIII

INterea decimo & octauo anno regni, Herodes post prædicta ædificia opus non minimum inchoauit: siquidem dei templum maximum construere, & multum altum & decorum erigere iudicauit, dũ putaret id nobilius omnibus suis factis perficere, & ad æternam memoriam peruenire. Sed cum non facile populo persuaderi cognosceret, propter operis magnitudinem, conuocans eos hac oratione mulcebat dicens. Alia quidem quæ à me in regno sunt acta, ò viri contribules, vt de his laudem proferam, credo superfluum: tãquam mihi quidem minorem, licet vobis maiorem vtilitatem ferre videantur. Nam in difficultatibus non neglexi quę ad vestra cõmoda pertinerent: neq; in extructionibus mihi magis quã nobis omnibus festinaui tutelam impendere, & puto quod dei consilio ad hanc felicitatẽ euectus sum, ad quantam non prius gens Iudæorum aliquando peruenit. Constructę nanque sunt per prouinciam ciuitates, quas habitatoribus

plenas

plenas munitionibus ornantes genus nostrum exaltauimus,quas operosum mihi videtur scientibus enumerare. Quod autem nunc nitor efficere omni pietate præcellentius,explanabo. Bene enim nostis,quod istud maximũ deo templũ nostri patres ædificauerunt,cũ à Babylonia remeassent: & quia desunt ei ad magnitudinem in altum cubiti sexaginta,ad instar illius quod Salomõ cõstruxerat, nemo negligentiam pietatis parentũ nostrorum accuset:quia non culpa illorũ factum est breuius templũ,sed Cyrus & Darius Histaspis filius,huiusmodi mensuram ædificationis fieri præceperunt. Quibus illi seruiẽtes,vel successoribus eorũ, & post illos Macedonibus,non habuerunt aptum tempus quo ad eiusdem antiqui formã istius mensurã perducerent. Nunc autem,quando nutu Dei principatui meo pax larga concessa est,& diuitiarum possessio,& multitudo redituum,& quod maximũ est,amicitia fauorq; Romanorum , qui omniũ rerum domini existũt:cur nõ studemus relictũ necessitate seruitutis tempore opus corrigere,& integrũ deo prębere pro beneficijs eius in meo regno collatis? Talia concionante Herode,multis admirationem sermo pronũciatus præter opinionem imposuit: nec aliqua desperatione cõmoti sunt,nisi quod anxiabãtur, ne eo soluto aliquid emergeret,& opus moraretur ad finem vsque perduci:idcirco maior illis & difficilis putabatur magnitudo conaminis. Quos cũ Herodes cerneret dubitãtes,adhortabatur eos dicẽs,se non prius deponere tẽplũ, nisi omnia prępararentur quę ad perfectionem eius pertinerent. Nã neque mentitus est ex hoc quod promiserat. Mille enim plaustra parauit,quę lapides veherẽt,decẽ milia vero elegit peritos artifices,& mille numero sacerdotes,quib9 stolas secundũ eorũ honorẽ habitũq; parauit:sed & quosdã cementarios,alios aũt fabros lignarios eruditos ad tẽpli fabricã hortabatur. Cũq; omnẽ apparatũ alacriter aggregasset, antiquis fundamentis solutis noua imposuit,super quę tẽplũ erexit,longitudine centũ cubitorũ,latitudine centũ cubitorũ,altitudine centũ viginti. Qui viginti cubiti per tẽpus fundamentis desiccatis resederunt,quod post hæc tẽporibus Neronis renouare deliberauimus. *Aedificium noui templi* Ædificatũ est autem templũ ex lapidibus albis & tenacissimis, quorũ magnitudo in longitudine vigintiquinq; cubitorũ,altitudine octo,latitudine duodecim erat. Totius tẽpli nanq; circuitus,& porticus vndiq; humillima, altissimũ vero mediũ fuit,vt à multis stadijs conspiceretur,& in prouincia cõstitutis,& cõtra habitãtibus aut ab accedentibus cerneretur. Ianuas aũt introit9 & superliminaria,necnõ & vela iuxta templi magnitudinẽ vario ornatu decorauit, & aureos flores ambiẽtes columnas fecit,super quarum capita vitis tendebatur, botryones aureos habens pendentes:qui mirandã magnitudinem,& artificii claritatem videntibus exhibebant,propter materiæ pulchritudinẽ. Circundedit etiam & porticibus maximis omne templũ,& secundum quantitatem vniuscuiusq; rei sumptibus omnia priora superauit. Porticus autẽ duæ maximis parietibus fulciebãtur,ipsi autem parietes opere inaudito cõstructi erant. Nã collis erat saxosus,paululum erectus à parte orientali ciuitatis,pronus super arcem,quã dudum rex Salomon per dei prouidentiam magnis operibus muro circumdederat, ab inferioribus incipiens,quem vallis altissima circumdabat. Saxa vero Affrico exposita,plumbo ligauit,vt interiora loca complecterentur,multum spatiũ structura comprehendente,& in altum quadrangulo facto, vt vastitas lapidũ à fronte videretur:ab interiore vero parte ferro ligati,compaginem munirent immobilẽ per omnia tempora. Cumq; ita factum opus cõtinuaret,vsque ad summitatẽ collis perduxit,& fossas circa murum positas complẽs,planum super æqualemq; cõfecit. Quadriporticus vero in circuitu,vnaquaq; porticu longitudinẽ stadij concludẽte,& intra hanc porticũ,murum circa ipsam summitatem alius murus superius saxosus ambiebat omnia. Ab oriẽtali vero parte pari longitudine porticũ duplicẽ habebat,contra tẽpli ianuas constitutam,quam multi priores reges construxerant. Circa omnem vero sacrarij orbem, spolia barbarorum,fixa,quę rex Herodes deuouit,addens etiam quę & ipse ab Arabis ceperat. Per latus autem

aquilonis

Stola pontificis, quibus solita sit conseruari.

aquilonis turris alta, angulosa, munita valde fuerat, quam ante Herodem reges & sacerdotes generis Asamonęorum construxerant, & Barin denominauerant, vt illic sacerdotalem stolam deponerent: qua cum opus habuisset vt immolaret princeps sacerdotum, induebatur. Hanc rex Herodes suo loco seruauit: post cuius obitum sub Romanis fuit vsque ad tempora Tiberij Cæsaris. Sub quo Vitellius Syriæ procurator, cum profectus Hierosolymam, & susceptus à populo clarissime fuisset, volens eis vices retribuere, vt sacerdotalē stolam sub sua potestate haberent, scripsit Tibero Cæsari, & ille concessit. Et permansit stola sub potestate Iudæorum, vsque quo obijsset rex Agrippa. Post quem Cassius Longinus, cui tunc Syria parebat, cum Cuspio Fado Iudææ procuratore, imperauerunt Iudæis in Antonianam turrim eam deponere, dicentes, Romanos oportere dominos eius esse, sicut & prius. Destinant igitur Iudæi legatos ad Claudium Cæsarem, vt de his peterent. Qui cum peruenissent, iuuenis Agrippa rex Romæ constitutus, petens ab imperatore potestatem eius, accepit, scribente Vitellio Syriæ procuratore. Prius autem sub sigillo principis sacerdotum, & custodum pecuniarum fuerat: qui ante vnum diem celebrationis ad principem custodiæ Romanorum ascendentes, & requirentes suum sigillum, stolam tollebant: transeunte vero festiuitate, in eundem locum deportantes, & principi custodiæ ostendentes, similiter cum sigillis reponebant. Hanc autem Barin, id est, turrim, Iudęorū rex Herodes munitionem construens pro templi custodia, ad gratiam Antonij, amici quidem sui, principis vero Romanorum, Antoniam nominauit. A parte autem occidentalis muri quatuor portæ stabant, quarum vna ad aulam tendebat, interposita valle quę erat in medio eius viæ, duæ autem ad suburbana, quarta vero ad ciuitatem: multis gradibus ad inferiorem vallem tendentibus, & exinde rursus ad superiora ascēdentibus. Nam ex aduerso templi ciuitas in modū theatri iacebat, circundata valle altissima per omnem australem tractum. Quarta autem frons, quæ ad meridianum solem posita erat, habebat & ipsa quidem in medio portas, super quas regia porticus triplici longitudine terminata, ab orientali valle incipiens, & ad occidentalem finita, amplius tendi non potuit. Opus autem fuerat dignum narrari omnibus qui sub sole sunt. Siquidem altissima vallis sic erat, vt nullatenus videri posset, siquis eius altitudinem attendisset, super quam porticus illa steterat. Ex qua si quis à summo, id est, à tertio tecto notasset, & profunditatem ædificiorum videre vellet, tenebris perfundebatur, ita vt nō posset visus ad immensam altitudinem peruenire. Columnarum autem ordines consistebant in quadro per longitudinem, nam quartus paries colligabatur parieti lapideo. Crassitudo vero vniuscuiusque columnæ, tres coniunctas vlnas habebat: longitudo autem pedes vigintiseptem, duplici spira supposita, multitudo autem omnium, centum sexaginta duæ fuerunt. Capita autem columnarum secundum modum Corinthium sculpta, & admiranda propter magnitudinem operis. Cumq; quatuor ordines fuissent, tres quidem media loca tenebant: quorum duo eodem modo facti, latitudinē habebant pedum triginta: longitudine stadia tria, altitudine quinquaginta pedibus tendebantur: Medius vero ordo latitudinē vigintiquinque pedum habebat, altitudinem centum: nam dupla super vtrunque fuerat. Tecta vero lignis sculptis in figuras diuersas apparebant: medię vero porticus altitudo in immensum tendebat, habens columnas compositas, politas vndique, quarum compago incomprehensibilis omnibus videbatur. Talis quidem primus murus fuerat. A medio vero non multum secūdus distabat, gradibus paucis ascendendus: quem paries circuibat lapideus, titulum habens, qui prohibebat alienigenas ingredi morte interminata. Interior autem murus per australem partem & aquilonis tractū, tres in pariete ianuas habebat à se distantes: per oriētalem vero vnam maximam, per quam transiebamus purificati cum mulieribus. Inaccessibile autem sacrarium fuit, intra quod tertium erat, vbi sacerdotibus solis ingredi licebat. Ante quod sacrarium ara erat, super quam immolationes &

Altitudo ædificiorum incredibilis

holocausta

holocausta deo imponebamus. Horum trium nullum rex Herodes intrauit, cum vtique prohiberetur, quia non sacerdos existeret: sed operibus muros & porticus exteriores curabat. Quæ cum octo annis ædificasset, tẽplo per sacerdotes in vno anno & quinque mensibus peracto, omnis populus læticia completus est. Et primum quidem pro celeritate gratias deo agebant: deinde alacritatem regis, quam in dedicatione habuit, laudibus extollebant. Rex autem trecentos boues obtulit Deo, & alij secundum vires suas, quorum numerus nullatenus æstimatur. Nam cum occurrisset templi dedicatio, regisq; natalitius dies, quo principatũ assumpserat, insignis est celebrata festiuitas. Construxerat & effossam viam ad aulam, ab Antonia intra tẽplum ducentem per ianuã orientalem: super quam & turrẽ ædificauit, quatenus & subterraneũ haberet accessum, propter populi seditiones. Dicitur aũt per illud tempus, dum tẽplum construeretur, quod in die quidẽ non plueret, nocte vero imbres descenderent, quatenus templi constructio prohiberetur. Quod verbũ nostri patres tradiderunt, nec est incredibile, si etiam dei prouidentiam aliquis consideret. Templũ quidem huiusmodi constructione finitum est.

Subterraneus in templũ transitus

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS SEXTVS.

Lex Herodis de furibus, & regressus filiorum è Roma. Cap. I

IN administratione rerum, studium habẽs rex omnes iniquitetes prohibere, quę per ciuitatem & prouinciã fiebãt, legem ponit nullatenus priori similem, in qua firmauit fures vẽdi. Quæ res non ad pœnam tantum grauis, sed ad confusionem patriæ, solutionemq; consuetudinis existebat. Nam alienigenis, & non eundẽ vitæ modum habentibus, seruire in his quæ imperassent, peccatum in religione non pœna excedentium erat dum in prioribus cautum fuisset de hac pœna: Nam iubebant leges quadruplum fures reddere: non habentem vero tantum venundari, non tamen alienigenis, neque in perpetua seruitute, sed Iudæis, & sexto anno absolui. Ergo præter constitutionẽ, & præter legem reddi hanc pœnam, superbiæ pars videbatur: nec regis sed tyrãni in vniuersos subiectos tormẽtum atrocissimum excogitatum, quod populi parabat discordiam. Eodem tempore Herodes ad Italiam nauigauit, Cęsarem desiderans salutare, & videre filios suos Romæ degentes. Cæsar quidem amicabiliter eum suscipiens, perfectos ei doctrina filios redidit quos ad propria reduxit. Cũ vero ab Italia redissent, studium populi circa iuuenes erat: & conspicui omnib9 facti magnitudine corporis, & ornatu regio, forma non deficiente, inuidiosi statim visi sunt Salomæ sorori regis, & illis qui accusationibus Mariammen damnauerant: dum putarent, quòd si præualerent, vltionem exigerent de his, quæ in matrem suam commissa videbantur. Causam vero timoris ad illorum criminationem transferebant dum dicerent, non libenter cum patre eos commorari propter matris interitum: & quia iniustum eis videretur, simul cum interfectore genitricis conuersari: & ex veritate sumentes initium, ad verisimile descendentes, affligere eos tentabant, & fauorem patris quem circa filios habebat auellere. Quod non manifeste ei dicebant, sed in multitudinem rumorem spargentes Herodi nuntiari credebant: vnde odium in eos patris exarsit. Interea omni suspicione vel accusatione prætermissa, rex amore, filiorum honores eis largitus est, & vxores nobilissimas

Lex noua herodis in fures

Odiũ Salomes in filios herodis

iuxit: Aristobulo quidam filiam Salomes Beronicen. Alexandro vero Archelai regis Capadocum filiam Glaphyram.

De prodigalitate Herodis in gratiam Agrippæ, & vectigalibus Iudæorum. Cap. II

Herodes occurrit Agrippæ uenienti in Asiam.

CVum hæc deposuisset, & audisset Marcũ Agrippam nauigasse rursus ab Italia ad Asiam, festinauit ad eum, à quo petijt vt ad regnum eius accederet, vt obtineret quę oportebat ab hospite vel amico. Qui cum flexus esset, lętus ad Iudæam peruenit. Herodes autem nihil quod ei placeret reliquit, in nouis ciuitatibus eum suscipiendo, ædificia demonstrãdo amplissima, & omni deliciarum apparatu reficiendo eum cum amicis in Sebastia, & Cæsareæ portu à se constructo & in oppidis Alexandrio, & Herodio, & Hyrcanio. Ducebat etiam eum ad ciuitatem Hierosolymorum, occurrente cuncto populo cum laudibus. Agrippa autem deo quidem centum boues immolauit, pauit etiam magnifice populum. Qui licet multos dies illic vellet remorari, tamen propter tempus nauigationis festinauit, rursusque ad Ioniam muneribus ab Herode multis donatus, vnà cum suis amicis nobilibus peruenit. Rex autem post hyememveris tempore properauit rursus ad eum, sciens exercitum ad Bosphorum productum. Cúmque per Rhodum & Coon nauigasset, putauit eum in Lesbo inuenire, flatu vero Aquilonis detentus, in Chio remoratus est: vbi multos sibi occurrentes donis regalibus honorabat. Cumque ciuitatis porticum vidisset dirutam, quam in bello Mithridatico depositam, non facile propter magnitudinem & pulchritudinem restaurari contigerat, pecunias præbens quantæ superabundare potuissent ad operis perfectionem, præcepit ciuibus, vt non negligerent, sed citius ornatum suæ ciuitatis erigerent. Ipse vero cessante procella, ad Mitylenen accessit, & exinde ad Byzantium profectus, cum audisset vltra cyaneas cautes iam Agrippam nauigasse festinauit: & ad Sinopem Pontică descendens, subito illi insperatus apparuit: à quo libenter exceptus honoribus fruebatur. Cum quo & totius expeditionis tempore labores partitus est. Cumque prouincias Ponticas ordinasset, per Paphlagoniam & Cappadociam, & exinde per magnam Phrygiam profecti, Ephesum peruenerunt, vnde ad Samum nauigauerunt. Multa vero per ciuitates singulas beneficia regis, secundum petitiones interpellantium fiebant, dum largitionibus minime parceret: sed & si qui aliquid ab Agrippa petissent, arbitrio suo postulata complebat. Cumque bonus & largus præstando petentibus esset, nullumque constaret, Agrippam similiter ad beneficia prouocabat. Nam Illiensibus eum reconciliauit iratum, persoluit & pecunias, quas procuratoribus Cæsaris Chij debebant: aliorum quoque petitiones munificenter complebat. Cumque ad Ioniam peruenissent, Iudæorum populi qui ciuitates habitabant, tempus & fiduciam nacti: violentias referebant, quas patiebantur dum legibus proprijs vti non sinerentur: damna etiam per calumniam exactorum in festis diebus: darent & pecunias quas ad Hierosolymam transmittebant, & multis alijs calamitatibus opprimerentur, Romanis semper præcipientibus eis secundum proprias leges viuere. Quæ cum suggessissent Herodi, præsentauit eos vt audiret Agrippa eorum allegationes. Nicolaum autem quendam ex suis amicis dedit, qui pro eis peroraret. Agrippa vero Romanorum nobilissimos, & reges & potentes qui tunc præsto erant, cum ad concilium secum perduxisset, Nicolaus ita pro Iudæis locutus est: Omnes quidem ô maxime Agrippa indigentes, oportet pro necessitate confugere ad eos, qui violentiam possint auferre. Hi vero qui nunc interpellant, fiduciam prius à vobis datam quam sæpius optauerunt, nullatenus se perdere per vos postulant qui dedistis. Petunt enim hæc quæ acceperunt à vobis, qui soli potestis præstare, seruentur: Nam damnis afficiuntur, non ab aliquo meliore, sed ab his quos pariter secum subiectos vobis esse cognoscunt. Et si quidem maxima sunt, quæ à vobis meruerunt, laudabiles videntur, quod ita se probauerunt beneficijs dignos: si vero minora sunt, inhonestum est, si nec

Liberalitas herodis.

Herodes iterũ occurrit agrippæ.

Oratio Iudæorum ad Agrippam pro tuenda libertate

si nec hæc firmauerint qui præstiterunt. Hi enim qui violentiam Iudæis ingerũt, nisi putarent bonos eos esse quod à vobis talia meruissent, non eis inuiderent, & vestra beneficia cessare niterentur. Quod si quis interroget, vtrum velint patrijs legibus ipsi priuari, id est, immolationibus & pompis, quas festis diebus offerunt: scio libenter eos omnia pati, quàm patrias leges amittere. Nam & bella propter hoc multi amplectũtur, verentes, ne transgrediantur patrias leges & libertatem quibus nũc vniuersum hominum genus per vos potitur, quod nos etiam petimus, vt liceat nobis per prouinciam seruare solennia. Cur ergo hi quæ pati nolunt, in alios committũt? Illud vero consideremus: Nunquid est populus, aut ciuitas, aut genus hominum, quibus non maximum bonum apparuit continentia vestri imperij, vel potentia Romanorum, vel audet aliquis eorum beneficia infirmare, licet si amens? Nam nemo est, qui non horum particeps, vel publice vel priuatim existat. Quod & si quis auferat quæ vos donastis, nihil firmum neq; sibi quod per vos habuerit obtinebit. Vestra enim dona quis enumerare præualeat? Si recordatum fuerit regnum antiquum, & modernum imperium, multa existunt quę à felicitate vestra concessa sunt. Nostra vero licet clara sint, non tamẽ inuidiosa, propter vos qui donastis. Hoc tantum perfrui postulamus, vt sine impedimento patriam religionem seruemus. Quod & per se non debet inuidiosum esse, siquidem deus lætatur honoratus. Ex nostris vero solẽnibus nihil inhumanum est, omnia vero religiosa & iustitia sunt salutari deuota. Neq; enim cælamus mandata quibus vtimur monimentis pietatis & humanarum professionum. Septimum vero diem remittimus, doctrina nostrorum solennium imbuti: quapropter nullatenus peccamus. Bonæ itaque leges probantur quas colimus, si quis per se eas requirat, & antiquæ existentes, licet aliquibus non sic esse videantur, vt earum honor per longitudinem temporis non facile repellatur ab his qui eas caste custodiunt, quibus non priuant per violentiam. Pecunias nanque quas deo conferimus, rapientes manifestum sacrilegium committunt. Vectigalibus vero grauantes nos in festis diebus, ad iudicia & ad mercimonia non necessaria trahunt, pro contumelia religionis quam nos colere cognoscunt, de qua non iustum odium habent. Siquidem vestrum imperium, quod omnibus dominatur, probitatem quidem laudat, contumelias autem fortiter abhorret. Postulamus igitur maxime Agrippa violentias auferri, ne prohibeamur legitimis nostris solẽnitatibus perfrui, & ne substantiæ nostræ rapiantur ab his, quibus nullam violentiam inferimus. Nam petimus non tantum iusta, sed etiam à vobis primo donata, poscimusque pro his senatusconsulta, & tabulas in Capitolio positas relegere, quas certum est experimẽto nostræ circa vos fidei datas. Sed si nullatenus fideles vobis apparuissemus, debent tamen firma esse quæ donastis, & non tantum nobis, sed etiam omnibus hominibus præstitistis, eos beneficiorũ largitionibus ampliantes: quorum singula si quis enumeret, potest immensam orationem longo sermone conficere. Nos vero hęc iuste impetrasse si velimus ostẽdere, sufficiet nobis, vt priora taceamus, hic noster rex, qui vobiscum præsens cōsidet, qualiter eius fides erga vestram familiam claruit. Quis enim fauor eius, aut quis in vos non excogitatus honor, aut causa quæ defuit. Quis autem prohibet vestra circa nos enumerando beneficia explanare. Sed bonum puto, prius patris Antipatri res gestas explicare: qui cum in Ægyptum Cæsar intrasset, cum duobus milibus armatis ei auxiliaturus occurrit, neque in terrestribus certaminibus neque naualibus armatis minor apparẽs. Et quid oportet dicere quantum profecit illo tempore, tot donationibus Cæsaris accumulatus. Singulas vero memorare Cæsaris epistolas, quas tunc senatui pro ipso destinauit, publicos etiam honores, quod ciuem Romanum Antipatrum ordinasset, superfluum puto referre. Sufficit enim hæc demonstrare, iuste nos beneficia vestra possidere, quæ per vos confirmari postulamus: quæ & si prius non extitissent, sperabamus affectu circa vos nostri regis, & vestro erga eum acquirere. nunciatur enim nobis ab Hierosolymorum Iudæis, qualiter prouinciam ingressus esses,

Accusãtur turbatores libertatis Iudæis a Romanis concessæ

sus esses, & deo perfectam immolationem honorando eum integris supplicationibus persoluisses, & quomodo populum pauisses, & ab illo munera suscepisses, quæ per gentes & ciuitates signa vel indicia hospitalitatis & amicitiæ vestræ putantur, quæ meruit Iudæorum gens per Herodis prouidentiam. Hæc admonentes vnà cum isto tibi considente rege, petimus te nihil superfluum: sed vt quæ vos dedistis, ne concedatis ab alijs auferri. Cum hæc Nicolaus disseruisset: nulla est facta à Græcis controuersia. Non enim in iudicio hæc, sed in conuentu ventilabantur: hac tamen occasione pro satisfactione vsi sunt, dicentes: quod inquilini per prouinciã Iudæi violẽtiam habitatoribus eius ingererent, dum illi indigenas se demonstrabant: & licet suis solennibus vsi, tamen nihil læderent eos. Ergo intelligens Agrippa violentiam eos pati, hæc respondit: Propter Herodis amicitiã vel fauorem, paratum se esse cuncta Iudæis concedere. Tamen hæc, inquit, quæ postulant, per se iusta perspiciuntur: & si amplius petissent, non me piguisset, quæ non lædebant Romanorum imperium, eis concedere. Sed quoniam hæc & prius acceperunt, infirmari nullatenus concedo, quos volo sine molestia proprijs solẽnibus potiri. Cum hæc interlocutus fuisset, concilium dimisit. Herodes autem affectui eius gratias exoluebat. Et ille pariter eum amplectebatur, & ita tunc discesserunt. Rex autem domum reuerti volens, nauigauit: & ad Cæsaream deductus non multis diebus prospero flatu ventorum, ad Hierosolymã peruenit. Vbi concilium totius populi congregans, cum multi ex prouincia conuenissent, concione habita, rationem totius suæ profectionis explanauit, & quæ Iudęis in Asia per eum prouenissent, vt sine violentia in posterum possent degere. Narrauit etiã quid felicitas vel gubernatio sui principatus eis profuisset: nec non & quartã partem fiscaliũ præteriti anni concessit. Qua illi oratione vel gratia lætati, cum summa exultatione bona regi orantes, recesserunt.

Responsio Agrippæ.

Herodes reddit Hierosolymam

Domesticũ dissidium inter Herodem & eius filios. C. III

PRocedebat autem seditio domestica, & acerbiorem accipiebat prouectum, cum tanquam hęreditarium odium suscepisset circa adulescentes Salome, & sumpsisset de matris eorum morte audaciam: dumq; vellet neminem illius relinquere, qui posset mortem eius vindicare. Cumq; adulescentes à genitore discordarent, memoria matris quę falsis accusationibus fuerat interempta & imperij cupiditate: rursus simile malum prioribus ortum est, dum derogationes ab illis circa Salomen & Phœroram fierent, insidiæ vero ab his in adulescentes. Nam odium par alterutris fuerat, modus autem odij non similis: dum illi manifeste quidem detraherent, inhonestum putantes iram cælare: illi vero non tali modo, sed callide ac maleuole accusationibus vterentur, seducentes semper adulescentes, quorum audaciã putabant ad necem posse fieri genitoris. Qui nullatenus pro matris flagitio confundebantur, nec eam credebant iuste perisse, imò magis festinabant in authorem homicidij vindicare. Deinde cuncta ciuitas istis sermonibus completa miserabatur innocentiam adulescentium: diligentia vero Salomes crescebat, & ab illis occasiones accipiebat, dum sic contristarentur propter indignum matris interitum. Dicebant enim, misere quidem contigisse matris obitum: se vero miseriores, qui compellerentur cum interfectoribus matris cohabitare. Hæc autem ad peiora in absentia regis procedebant.

De odio Herodis & impietate in filios duos legitimos. C. IIII

CVm ergo Herodes recessisset, & populo interlocutus esset, sicut prædiximus, statim sermones ad eum per Pheroram & Salomen proferebãtur, magnum ei ab adulescẽtibus periculum imminere, quod minime sustinerent inultum matris interitum. Addebant etiã, quod Archelai Cappadocis spe niterentur, tanquam per illum ad Cæsarem profecturi, & patrem Herodem accusaturi. Per quæ Herodes confestim conterritus obstupuit, quod & alij hæc eadem nunciassent.

Recordabatur

Recordabatur autem priscas calamitates, quod nec vxore priuatus, seditione liberata domus eius fuisset, quæ priorum grauiora & peiora pateretur. Quapropter contristabatur, quod omnia præter spem feliciter ei forinsecus deus præstitisset, & domesticis calamitatibus vinceretur. Turbatus ergo & huiusmodi calamitatibus afflictus in deiectionem adulescentium, Antipatrum filium suum ante principatum sibi genitum de priuata vxore illis præponens, omnia in eum transtulit: dum putaret sic cõterrere fiduciam filiorum Mariammes, & temeritatem eorum damnare, dum illi crederent alium præter se, patri succedere: depositoq; Antipatri prouectione supercilio, posset eos ad meliora conuertere. Quod non sicut putauit euenit, nam pueris omnino sua deiectio grauius apparuit. Qua Antipater fiducia potitus quam prius non habuit, festinauit fratres affligere eorumque accusatoribus consentire, quibus pater facile credebat, alienatus à filiorum amore. Sodalibus ergo ministris vsus, ne ipse in suspicionem veniret, patris animum in fratres accendebat: nam multos iam acquisierat suæ voluntatis ministros, propter spem quam de regno iam habuit: fide vero patris putabatur hæc facere: vnde plus tristitiæ adulescentibus occasiones crescebant. Nam sæpius ab eis lachrymæ pro contemptu suo, & matris recordatione fundebantur, patremq; manifeste apud amicos tanquam iniustum accusabant. Quę maleuoli per Antipatrum Herodi renunciantes, non paruam in aula seditionem commouebant. Quare exacerbatus rex accusationibus, & humiliare nimis Mariammes filios volens, maiora in honorem Antipatri excogitabat, adeo, vt & matrem eius dudum contemptam reduceret, & Cæsari sæpius pro eo scriberet. Agrippa vero pod dispensationem decennalen Asiæ Romam ascendente, rex à Iudæa nauigans ad eum, solum Antipatrum secum duxit. Cui eum cũ multis donis commẽdauit, quatenus Romæ Cæsari amicũ faceret, vt iam omnes crederent, contẽptis adulescentibus in illum regnum patris transferri. Ipse quoque scribens, Romæ multis amicis Antipatrum commendabat. Qui contristabatur, quod absens fratres suos solito accusare minime valeret: timebat enim, ne mutatus pater, modestius filios Mariammes diligeret. Cumq; hæc cogitasset, sua maligna voluntate vsus, exinde incitare patrem sperabat: vnde contra fratres frequenter scribens, vereri patris interitum simulabat: vsquequo Herodem ad tantum iræ vel furoris perduxisset, vt iam aperte contra filios niteretur. At ille, ne tantum facinus perpetuaretur, melius putauit Romam nauigare, & filios apud Cæsarem accusare: nihilq; sibi tale permittere quod propter magnitudinem impietatis periculosum existeret. Cum vero Romam peruenisset, & ad Aquileiam ciuitatem perrexisset, Cæsarem compellare festinans, tempore apto de maximis suis calamitatibus intimauit: filiosq; suos præsentans, insolentiam & audaciam eorum accusauit, quod festinassent patrem suum perimere, regnumq; tyrannico more inuadere: dum ipse licentiam haberet, non necessitate sed recto iudicio tradere regnum permanenti filio circa paternam pietatem: quam à Cęsare percepisset, vt quem vellet, sibi successorem relinqueret: cum illi non solum regno, sed & vita mererentur priuari, qui tale facinus in patrẽ moliti sunt: quorum temeritatem diu portans, nunc cogeretur Cæsaris aures talibus verbis polluere, cum nihil passi sint molestum aut graue à patre: cur vero iniustũ eis videretur, si principatum quem multis laboribus vel periculis suis acquisiuit, cõcederet & præberet ei quem meritum æstimaret? nam hoc, inquit, præmiũ cum alijs iustitiæ donis existit, si meritis quisquam gratiam præcedentem compensauerit: & talem diligentiam habuerit, vt retributione tanta dignus existat. Impiũ enim est vel de hoc ipso cogitare, dum non possint ad regnum nisi patre perempto accedere, quibus hactenus pater honores vel diuitias administrauit, coniugésque nobilissimas genere copulauit: Aristobulo quidem filiam suæ sororis, Alexandro vero filiam Archelai regis Cappadocum. Pro quibus commissis dum talia fecissent, potestatem habens non in eos se vindicasse dicebat, sed ad communem benefactorem Cæsarem adduxisse: & auferendo à se totum, quantum aut

pater Iæsus, aut rex insidiatus potuisset agere, pariter eos in iudicio secum fecisse astare: & reliquum esse, aut eos occidi, ne cum timore maximo ipse viueret: aut se opprimi, quatenus vtriq; fabula hominum uel opprobriũ forent. Cum hęc Herodes apud Cęsarē filios suos accusando dixisset, iuuenesq; eo dicente lachrymarentur, confusi de tali accusatione, licet liberum sermonem ac fidelem à conscientia possedissent, tamen patris criminationibus difficilem satisfactionem putabāt fore dum non arbitrarentur honeste & cum fiducia patrem redarguere. Erat ergo eis inopia dicendi & lachrymæ cum gemitu: dum timerēt, ne putarētur mala consciētia satisfactionem non inuenire. Turbationem autē eorum Cęsar attendens, sicut erant innõxij, credidit quod non cõscientia facinorosa, sed imperitia & modestia minime sese pręualerent purgare. Vnde etiam facti miseratione digni cunctis pręsentibus, patrem cõmouerunt ad veram misericordiã: videntesq; propitiũ eum & Cæsarem, & alios præsentes, vnus eorum Alexander accusationes dissoluere nisus est: O pater, inquit, tuus quidē erga nos affectus euidenter manifestus ex ipso iudicio apparuit. Nam si quid in nos crudele cogitasses, non nos ad omniũ seruatorē Cæsarem deduxisses, dum tibi quod velles liceret vt patri. Nemo enim quenquam volens interficere ad templa eum sacrariaq; perducit, vnde vita conquiritur: quæ nobis morte peior existeret, si tale aliquid in patrem cogitassemus. Siquidem sermonem fiducia veritatis inuenit: cum beatos nos fore sciamus, te mitigantes, ac pericula & falsam delationem fugientes: si vero accusatio pręualuit, solem iam videre nos superfluũ iudicamus. Quod ergo dicis regnũ desiderare nos verisimilis contra iuuenes causa videtur: & quod de miseræ matris interitu subiũgis à priore calamitate argumēta percipiēs, nobis ingeris crimē. Considera tamē quia hæc cõmunia cunctis existũt, & similiter in alijs dici possunt, dum nihil prohibeat, si regis filij sint iuuenes, & matre eorum defuncta, omnes in suspicione patris esse tanquam insidiatores. Sed opinio ad talem credulitatem non sufficit. Dicat vero quisquam, si tale aliquid præsumptum est à nobis, vnde credibila hęc appareant. Nunquid hoc manifestis indicijs poterit approbari, aut veneni confectio, aut æqualium coniuratio, aut seruorum corruptio, aut literæ contra te destinatæ: dum & hæc possint, licet non facta criminationibus confingi, domo regia non concordante? Principatum etiam, quem tu dicis præmium esse pietatis sæpius euenit causam fieri malignæ rei. Culpam quidem nostram nullus probauit. Accusationes vero quomodo soluat, qui excusationes non vult audire? Locuti sumus quiddam, sed non contra te: nam hoc iniustum esset: sed in eos, qui si quid dictum fuerat, minime tacuerunt. Matrem vero quidam nostrum planxit, non quod defuncta esset, sed quia derogabatur ei ab indignis, volentibus principatum inuadere. Scimus nec patrem possidere quicquam, quod nos non possidemus. Et dum regijs honoribus fruamur, frustra festinamus, si te occidendo regnum tenēre voluerimus, quibus pro hoc facinore nec terra peruia, nec mare nauigabile videtur. Nunquid subiectorum pietas, & gens religiosa concedere habuit patricidas Rempublicam obtinere, aut sanctissimum à te confectum ingredi templum. Vt vero hæc omnia omittam, homicidium inultum Cæsare viuente posset dimitti. Sed neque filios impios creasti, aut stultos, sed infelices, téque indignos. Si neque causas habes neque insidias inuenis, quid tibi ad fidem sufficiet in tali crudelitate. An putas de matris interitu coniecturam sumere, quæ nos non incitare, sed magis mitigare posset. Ampliorem quidem satisfactioni volebamus sermonem inferre, sed non recipiunt prolixiorem orationem, quæ minime commissa creduntur. Quapropter ante omnium dominum Cæsarem præsenti tempore pacisemur, si sine suspicione tua cum veritate circa nos tuum recipimus affectum pariter possumus viuere, licet non feliciter: quia maxima mala sæpius ex falso crimine generantur. Permanente autem in aliquo mœrore culpæ nostræ, iam nobis vita iucunda non videtur, si tu eam vt immeritis largiaris. Cum hæc dixisset, & Cæsar nec prius magnitudinem criminationis crederet, tunc magis

Responsio Alexandri contra accusationem patris

placabatur

placabatur: & frequenter Herodē attendens, videbatur mitigari. Cumq; pręsentium miseratione rumor in aula diuulgatus esset, regem faciebat inuidiosum incredibilis accusatio. Nam adulescentum ætas, corporis pulchritudo, miserandū eis auxilium conferebat: plus vero, quia oratio conuenienter & sapienter in Alexandri verbis occurrerat. Cæsar autem modicum remoratus, adulescentes quidē licet ab accusatione extranei viderentur, hoc ipsum tamen peccasse eos pronunciauit, quod non tales se patri prębuissent vt non darent criminationis occasionem. Herodem vero petebat, vt omnem opinionem abijciens, reconciliaretur cū filijs: dum non esset credibile ab eis scelus hoc potuisse committi. Cum hæc persuasisset, iuuenibus innuit, ad vestigia patris sese proijcere. Qua supplicatione pater eos, lachrymabiliter & flebiliter est amplexus: quod cernentes qui aderāt, flexi miseratione, in lachrymas facile proruperunt. Illi autem gratias Cæsari agētes, pariter discesserunt, & vnà cum his Antipater, simulans lætitiam pro eorum reconciliatione celebrata. Postero die Herodes Cæsari quidem donauit trecenta talenta, spectacula & munera populo Romano tribuenti. Cęsar autem ei metalli æris Cyprij dimidios reditus, & dimidiam procurationem prębuit, & hospitalibus eum muneribus honorauit: & de regno potestatem concessit, quem vellet filiorum successorem relinquere, vel partiri vnicuiq; regnū, vt ad omnes perueniret. Illo tamen viuente, hoc agere non permisit, dicens: oportere eum dum viueret, & regni & filiorum dominationem possidere. Hæc dum ordinasset, rursus redit ad Iudęam. In cuius absentia, non parua pars regni defecerat Trachonitidis: quos relicti Iudices iterū sub imperium redegerunt. Herodes vero cum filijs dum nauigaret, & peruenisset in Eleusam Ciliciæ: quę postea Sebaste dicta est, inuenit Cappadociæ regem Archelaum expectantem, & de filiorum reconciliatione gaudētem: & quod Alexander, qui filiam eius habuit, ab accusatione solutus esset: donationesq; inuicem vt reges dederunt. Vnde cum Herodes ad Iudæā peruenisset, & ingressus in templum fuisset, de suis prosperis actibus locutus est populo, Cęsaris in se munificentiam explanans. In fine vero ad persuasionem filiorum sermonem conuertit, vt in aula & in aliis cunctis cōcordarent: quos & post reges futuros demonstrauit: primū quidem Antipatrum, postea vero filios Mariammes, Alexandrum & Aristobulū, hortabaturq; eos, vt dum ipse viueret, sibi in omnibus obedirent, quia nec per ætatem impediretur, nec per senectutem suam Remp. gubernaret. Cum hęc dixisset, concione dimissa, multi sub expectatione filiorum eius, nouis rebus studebant.

Reconciliatio Herodis & filiorum suorum

De magnanimitate & munificentia Herodis, & vrbibus ab eo conditis, & crudelitate in suos. Caput V

EOdē tempore perfecta est Cæsarea, quam ędificauit decennali tempore, vicesimooctauo anno regni sui, olympiade centesima & nonagesimasecunda cuius in dedicatione celebratio vel apparatus munificētissim⁹ fuit. Nā pręceperat certamina musica, & palæstras cōuenire. Pręparauerat etiā feras, & gladiatores, cursusq; equorū: & reliqua miranda spectacula, in honore quinquēnali Cęsaris. Cui Cęsar cū sua vxore Iulia, pro dedicatione ciuitatis, maxima liberalitate summū direxerat apparatū: quorū sūma qīngētis talētis ęstimata est. Cū que multitudo ad ciuitatē cōuenisset pro spectaculis, & legationes quas populi destinauerant, beneficiis eius gratias agētes, pariter occurrissent, cūctos suscepit in diuersorijs & cōuiuiis: & per dies quīdecim spectacula & delicias ministrauit, vnde insignis ei⁹ magnanimitas potuit diuulgari. Qua propter perhibēt Cęsarē & Agrippā sæpius dixisse, quod magnanimitati Herodis imperiū ei⁹ deesset: & dignū eū esse Syrię vel Ægypti regnū possidere. Post hui⁹ vrbis dedicationem in cāpo qui Capharsaba vocabatur, in loco aquoso, & optima terra arborib⁹, & fluuio circundata, ciuitatē ædificauit, quā nomine patris sui Antipatridem nuncupauit, pulchritudine & amœnitate decoratā: necnon & nomine matris locum

Quinquennale certamen

Munera a Cæsare missa

eo deputetur. Suggestionem vero eorum pro pietate mea, quã habeo super omnes homines, per C. Martium Censorinũ mihi porrectam, & hoc decretum, pręcipio proponi in nobilissimo loco, quem omnis Asia meo nomini dedicauit. Si quis aũt transgressus fuerit hanc constitutionẽ, non mediocrem pœnã exoluet. Scriptũ est in templo Cæsaris. Cæsar Norbano Flacco salutem. Iudæi, qui antiqua consuetudine solent pecunias sacras ad Hierosolymã transmittere, sine impedimẽto hoc faciant. Hæc quidẽ Cæsar. Agrippa vero scripsit pro Iudæis hoc modo: Agrippa magistratibus, senatui, populoq; Ephesiorũ salutem. Pecuniarũ sacrarum: quę in Hierosolymorum templum transmittuntur, diligentiam & custodiam in Asia Iudæos habere pręcipio, secundum patriũ morem. Hos autem, qui sacras pecunias Iudæorũ auferũt, & ad asylum confugiunt, iubeo detrahi, Iudeisq; reddi: quo iure etiã sacrilegi detrahuntur. Scripsit vero Syllano magistratũ gerenti, ne sabbato Iudæi compellantur vadimonia prębere. M. Agrippa Cyrenensium magistratibus, senatui, & populo salutem. Iudæi, qui per Cyrenẽ habitãt, pro quibus iam Augustus scripsit in Libya Fabio magistratũ gerenti, alijsq; ibi prouinciæ procuratoribus, quatenus sine impedimento pecunię in Hierosolymã secundum morem suum transmittãtur, nunc me interpellauerunt, qui ab aliquibus calumniatoribus affliguntur, occasione tributorum, quę nequaquam debẽt, & prohibentur solennia sua peragere: quos nullo modo impedire admoneo. Sed & si quas sacras pecunias ciues ab eis abstulerunt. has ipsas reddi pręcipio, & in reliquo corrigi, ne talia cõmittantur. C. Norbanus Flaccus, proconsul, Sardiensiũ magistratibus, & senatui salutem. Cęsar scripsit mihi, pręcipiens nequaquã Iudęos prohiberi patria consuetudine pecunias colligentes, ad Hierosolymam transmittere. Scripsi ergo vobis, vt sciatis, quoniam Cæsar & ego sic volumus. Nihilominus & Iulius proconsul scripsit ita: Ephesiorũ magistratibus, senatui, & populo salutem. Per Asiam Iudęi habitantes, Idibus Februarijs Ephesum mihi Iudicanti demonstrauerunt, Cæsarẽ Augustum, & M. Agrippam concessisse eis, proprijs vti legibus: imò & pecunias, quas singuli eorum sua voluntate pietatis causa, quam in deum habent, solent transmittere, habeant licentiam sine impedimento hoc agere. Petierunt autem, vt & ego similiter cum decretis à Cæsare, & Agrippa, meam sententiam confirmarẽ. Volo igitur vos cognoscere, quomodo decretis Augusti & Agrippæ parens, præcepi eos vti & seruare sine impedimẽto sua solẽnia. Hęc ideo explanauim⁹, quoniã cõscripta nostra amplius apud Gręcos ventura sunt, vt demonstrem eis, quia cunctũ honorẽ ab initio impetrantes, nihil ex patrijs legibus prohibiti sumus à magistratibus agere: sed & defendebamur, religionẽ & honores in deũ seruãtes: quarũ facio sæpius mentionẽ, vt mutatis seculi odijs causæ quę nobis ob hoc vel illis irrationabiliter inferTę sunt, euellãtur. Nã legibus eisdem nulla gens semper vtitur, dum & oppidatim multa religionis differentia seruetur: iustitiæ vero à cunctis hominibus similiter studetur, quę cõmoda Gręcis & Barbaris existit: de qua nostræ leges cũ sint multam rationem habẽtes, omnes homines debent nos vt amicos & hospites amplecti. Nam oportet non differentia religionum nos alienos facere, sed conseruare benignitatis affectus, quę omnium hominum cõmunem vitam poterit custodire. Redeo vero ad reliqua monumenta conscriptionis. *Ratio quare tot epistolas congesserit*

De sepulchro Dauidis & Salomes incontinentia & Herodis perturbatione. Caput VII

IGitur Herodes sicut prędixi, consumptis suis pecunijs, audiẽs Hyrcanum ante se regẽ aperuisse tumulũ Dauid, & tria milia talentorũ inuenisse, multo plura credens deposita, quę ad omnes sumptus suos sufficerẽt, tumulum aperiẽs ingreditur noctu, dũ nequaquã vellet hoc ciuitatẽ sentire. Vnde fidelissimos amicos tantũ ducens, pecunias quidẽ depositas sicut Hyrcanus non inuenit, ornatumve ro, & vasa aurea plura tulit. Dum vero omne studiũ poneret, & inquisitionẽ diligentiorẽ faceret, ac vellet interius ingredi ad vrnas, in quibus Dauid & Salomonis corpora

nis corpora posita erant, duo eius satellites flammis exusti sunt, ab interiore parte occurrētibus. Tunc ille timore perterritus, egreditur: & pro piaculo, monumētum ex lapide candido, ante ianuā magnificētissimis construxit expensis. Cuius & Nicolaus historiographus meminit, sed descēsum regis obticuit, dum inhonestum hoc factum cognosceret, quod semper in suis egit conscriptis. Nam viuente rege cum eo degens, ad gratiam eius & fauorem illa tātummodo dicebat, quæ ad gloriam eius pertinebant: multas vero iniquitates eius mutabat, & cum multo studio cælabat. Nam Mariammes, filiorūq; eius mortes crudeliter factas, ad satisfactionem cupiēs perducere, vt luxuriosam illam, & adulescentes patris insidiatores accusauit. Rex gestas autem regis, amplioribus laudibus extollens, de delictis eius studiose satisfaciebat. Cui danda venia est, quia non historiam, sed laudem conscripsit. Nos vero generi Asamonæorum regum propinqui, & cum honore sacerdotium habentes, aliquid mentiri fœdum putauimus: ideoq; cum veritate gestorum memoriam recensemus. In domesticis ergo malis Herodes constitutus affligebatur, nam multi ex regis ira capientes audaciam, accusabāt propinquos & amicos eius. Quibus ita inter se dispositis, nulla requies erat. Siquidem Salome inimica filijs Mariammes, Aristobulo suam filiam coniunctam, nullatenus fidelem ei esse sinebat: dum flecteret eam, vt quicquid locutus secrete fuisset, nunciaret sibi: & in altercationibus quæ inter iugales sæpius cōtingūt, cogebat puellam dicere, quæ de marito sciebat. Illa vero dicebat, quod sæpius memoriam suæ matris Mariammes faceret, & quod patrem odio haberet: freqūēter autem interminaretur, quia si principatū obtineret, filios quos Herodes ex alijs vxoribus habebat, magistros literarum in agris constitueret: dum magis apti essent ad hoc opus, quàm haberent circa studia diligentiā: vxores vero, si quando videret maternum indui ornatum, pro præsentibus ornamētis, ciliciis intercludi, ne solem viderent. Quæ confestim per Salomen regi nunciata, dolorē eius inflāmabant. Vrgebatur vero multo peius omnibus credēs, inuicem se accusantibus. Tunc aūt filijs interminatus, satisfactionibus eorum ad præsens mollitus, in posterū atrocius exarsit. Nam Pherora cum ad Alexandrum venisset, filiam Archelai Glaphyram, sicut prędiximus, habentem: Salomen, inquit, dicentem audiui, quod Herodes in amorem Glaphyræ suæ nurus incidisset, & minime desiderij solatium posset inuenire. Quod ille audiens, adulescentia vel æmulatione cōmotus, quę honoris causa circa puellam ab Herode fiebāt, propter amorem hæc eum facere suspicabatur. Dolorem ergo minus tolerans, patri nunciauit cum lachrymis, quę Pherora dixisset. Herodes autem multo magis furens, & mendacium impudicæ criminationis non ferens, turbabatur, & sæpius exclamans maleuolentiam familiarium, qualis ipse erga eos fuisset, & quales eos inuenisset, cōuocauit Pherorā, quem huiusmodi verbis aggressus: Pessime, inquit, omnium ad tam immēsam & infandam indeuotionem peruenisti, vt talia de nobis existimes aut loquaris? Nonne video tuam voluntatem, quia non ad meam iniuriam talia verba producere, sed insidias & venena immittere filio pro mea perditione festinasti? Quis enim alter nisi bonitate dei retentus, quam hic puer in se habet, portare potuisset in patrem nō vindicare tam crudelem opinionem? Prius enim gladium in dextram, quàm hoc verbum in animum eius debebas immittere cōtra patrem. Quid autem conaris male loquendo de me, nisi vt eorum fauorem fraudibus tibi cōcilies? Nam talia dixisti, quæ tuæ impietati fuissent cogitanda. Abscede iam pessime circa fratrem ac benefactorem, & tecū quidem hæc malicia conscientię conuiuat. Ego vero vincere soleo meos, nec vindicans merito in eis, sed magis beneficijs exornans, quibus indigni esse noscuntur. Talia quidem rex. Pherora vero statim mœstitia plenus: Salome, inquit, hæc persuasit, & ab illa sermones audiui. Quæ mox, vt audiuit (nam pręsens erat) exclamauit, quod nihil tale ab ipsa dictum fuisset, & quod festinarent omnes ad odiū regis eam perducere: cūctisq; modis occidere, propter fidem quam erga eum semper habere cognoscerent

Iosephus ex genere Machabæorum

Indignatur Herodes fratri

scerent: in præsenti vero plus sibi insidiari, quod sola reflecteret fratrem, ne vxorem quam nunc haberet, repudiaret, regisq; filiam in matrimonio sibi coniungeret. Quapropter me falsis, inquit, accusationibus est aggressus. Cum hęc dixisset, crines suos dilacerans, & pectora manibus tundens, verisimilis ad negationem esse constabat: maleuolentia vero morum, dissimulationem redarguebat. Pheroras autem in medio restitit, nullam habens satisfactionem. Nam Alexandro se dixisse confessus est, audisse vero à Salome minime comprobauit. Vnde diu confessione sermonum facta, rex fratrem & sororem auersatus, filium pro constantia laudauit, quod sibi sermones Pherorę nunciasset. Hac lite facta, Salome vt accusationis commotæ caput, omniũ odio tenebatur, quam vxores regis vt malenolam abhorrebant, eo quod natura malignam eam cognoscerẽt. Occasione ergo data, semper eam accusabant Herodi: quarũ fiducia ex huiusmodi causa magis accreuit. Rex Arabum Obodas nomine, naturaliter segnis, & regni negocijs penè inefficax, habebat dispensatorem regni sui astutum iuuenem, & in omnibus nimis ornatum: cuius & ditioni omnis Arabia subiacebat. Hic pro causa quadam cum ad Herodem peruenisset, & cœnaret cum rege, vidit Salomen, & desiderio eius captus est: audiens præsertim quod vidua esset, amplius inflammatus, loquitur de nuptijs eius. Salome vero male tunc à fratre tractata, iuuenisq; accensa amore, libenter consentit ad nuptias. Et cum rursus ad cœnam conuenissent, monstrabantur plurima, nec mediocria signa cupidinis eorum. Quę mulieres regi nunciauerũt, deridentes impudentiam illius. Herodes vero, cum Phororam interrogasset, & obseruare precepisset in cœna quid illi facerent inter se, nunciauit ei, quod nutibus & oculis non laterent de suo pudore. Post hęc Arabs quidem in suspicionem veniens, recessit. Cumq; tribus mẽsibus remoratus esset, rursus redijt, adhuc ipsum sermonem Herodi facturus, postulatq; dari sibi matrimoniali iure Salomen, dum non incommoda ei foret affinitas eius cum Arabũ principatu, quem iã sibi nunc adesse, magis vero futurũ ex plano credebat. Cumque hunc Herodes sermonem sorori retulisset, interrogans, si ad nuptias consentiret, illa sine mora consensit. Tum illum quoque inquirit, si vellet inscribi legibus Iudęorum, & circumcidi, eo quod aliter non posset Salome penitus sibi iungi. Ille respondit nullatenus ista consentire: quia si actum fuerit, se ab Arabis nõ solum regno, sed & vita priuari. Quo dicto, recessit. Salomen autem ex illo die Pheroras iam de luxuria criminari cœpit, nec tantum ille, quantum regis vxores. quæ dicerent eam cũ Arabo adulteriũ cõmisisse. Puellam nanque, quã fratri suo Pheroræ rex desponsauerat, ipse quidem nõ accepit, victus amore, sicut prędiximus, vxoris absentis. Salome autem rogabat filio suo de Custobaro nato, eã coniungi: & dissuadetur rex à Pherora, dũ adulescentem suspectum haberet propter patris interitum: iustius autem esse, si duceret eam filius suus, qui magistratus tetrarchiæ successor extabat. Cumq; priore pacto soluta puella, duceretur à filio Pheroræ, pręstitit rex dotem centum talenta. Itaq; dissensiones familiares non cessabant, sed maiores ei turbę crescebát, & incidit tale aliquid ex causa nõ honesta, & diutius ad difficultatẽ vsq; processit. Fuerunt enim eunuchi regi, propter pulchritudinem nõ mediocriter acceptabiles: quorum vnus pincerna, alter inferior, alter vero lectuli regis creditarius, qui & cõsilio eius intererant. De quibus nũciauit quidã regi, quod hi ab Alexandro multis pecunijs corrupti essent. Qui requirenti regi, de facta quidẽ cõmunione vel permixtione confessi sunt: aliud vero nihil acerbũ scire de patre dixerunt. Cumq; magis torquerẽtur, & in necessitatibus essent, semperq; ministri atroces in eos insisterent, ad gratiam Antipatri hoc confessi sunt, quod odiũ circa patrẽ & inimicitias Alexander haberet & persuaderet eis Herodem quidẽ spernere, velut superfluũ, & cooperientẽ senectutis suæ tẽpora, dum annos ętatis cælaret: & ad se iam respicere, tanquã regnũ habentẽ inuito patre: & quod alij nullatenus: sed sibi citius primus locus venturus esset: non propter genus tantũ, sed præparationibus præparatã ei dominatio-

Salome de adulterio suspecta

De tribus eunuchis qui odium filiorum in Herodem cõfessi sunt

nem

nem,esseq́; quã plures,qui cuncta pro se pati vel facere essent parati. Hæc cum Herodes audisset,totus in furorem metumq́; tractus,ea quę ad contumeliam dicta cognouit,moleste tulit:alia vero in suspicionem periculosam suscepit. Vnde ex vtrisq; incitatus,timebat,ne pro veritate conflata fuisset in eum coniuratio fortior priore,& custodias vndique communiens:secrete quęstionem fecit. Speculatores autem eis de quibus suspicabatur,apposuit:& dum in suspicione vel odio cunctos haberet,arbitrium pro tutela concipiens,multum contra insontes acerbus factus est. Sed magis ac magis validi videbantur ei,& terribiles,quos infrequenter nominabat,propter insolitam conuersationẽ:& si forte vocasset,statim de interitu suo securi non erant. Postea vero omnes propinqui,dum nihil habuissent firmũ ad spem suæ salutis,contra se conuersi,existimabant vtile,si quis anticipans aliũ accusasset:& hoc sibi salutem posse conferre,si suis facinoribꝰ alios onerarent:& eò cadebant,in quod cæteros insidiabantur immittere. Nam regis pœnitẽtia ne eos occideret,quod nõ manifeste peccassent, intercedebat: ipsi vero,quod peius est,non desistebãt similia committere,sed ad pœnã currebant parem:dum vlciscerentur in eos,qui prius eos accusassent.

Accusationes amicorum Herodis inter se

De dissidio Herodis cum filio Alexandro,& eorum amicis. Cap. VIII

TAlis igitur dum fuisset in aula turbatio,multis amicis rex palatium interdixit. Quam interdictionem maxime constituit his, qui fiduciam potiorẽ habebãt. Siquidem Andromachum & Gemellum,viros ab initio amicissimos, qui multum in repub.eius legationibus & consilijs domesticis profuerãt,eiusq; filios docuerãt:& qui præ filijs primum fiduciæ locum haberent,recusauit suscipere:Andromachum quidem,quod filius eius Demetrius amicus Alexandri esset: Gemellum vero fidelem illi sciens,quia & in conuiuijs & in studijs Romæ cum ipso degebat. Quos honeste quidem expulit,ne indecens aliquid contra viros nobilissimos constituere videretur:sed caute agens,fiduciam eorum cum honore amputauit,ne per potentiam aliquid in eum committerẽt. Horum autem omnium malorum autor erat Antipater,qui patris inconstantiam intellexerat: cum iam dudum ei consedisset. Vnde magis suadere videbatur,vt auferretur vnusquisque potentium. Tunc ergo rex,Andromacho cum cæteris expulso de colloquio & fiducia,reliquos fidelissimos Alexandri cum tormentis interrogabat,vt si quid cõtra se conflatum scirent,edicerent. Qui moriebantur,dum non haberent quod dicerent. Ille vero consumebatur,quia tales quales existimabat, non inueniebat. Callidus autem Antipater,quod ex veritate ad constantiam & fidem deducere non valebat,plus incitabat,requirendo à pluribus latentem coniurationem. Proinde cum aliquis ex pluribus tortis retulisset, quod cognosceret adulescentem, cum laudaretur corporis eius magnitudo vel sagittandi peritia, cunctaq; alia quę ad virtutem super omnes haberet,hæc sibi dixisse potius bona naturæ officere,dum pater inuideret:& idcirco ambulando cum eo sese humiliare,ne longior appareret:in venationibus vero cum sagittaret,illo præsente non recte iaculari propter genitoris inuidiã,quam de gloria sua haberet. Cumq; verbum scrutaretur,& remissio pœnarum corporis interuenisset,addebat,quod fratrem Aristobulum conscium haberet,vt in venatione patrem perimentes, ad Romam confugerent,regnumq́; peterent,repertas vero & literas adulescentis ad fratrem Aristobulum,in quibus patrem accusabat non iuste fecisse,dum terram tribuisset Antipatro ducentorũ talentorũ reditus. Quibus relectis,putauit Herodes verũ existere,quod de filijs suspicabatur:& statim apprehẽdens Alexandrum ligauit. Deinde vero remisit suam atrocitatẽ,dum nec quæ audisset crederet,& existimaret nihil dignum pro insidijs ex his conflatum apparuisse,sed querela esset vel iuuenilis temeritas:& quod manifeste interficientes eũ Romã confugerent,non verisimile videbatur. Et maius aliquod sperans inuenire iniquitatis filij signum,dicebat non placere sibi temerarie filium colligasse. Torquẽs autem amicos nobilissimos

Antipatri malitia

Alexãder comprehenditur

simos

ſimos Alexandri non paucos, nihil penitus dequibus ſuſpicabatur, cōfeſſos inuenit. Cumq; in hoc multus apparatus exiſteret, & terrore vel turba palatium plenū eſſet, vnus quidam iuuenis, vt in neceſſitates peruenit, Romam dixit tranſmiſiſſe Alexandrū, & petiſſe, vt citius euocaretur à Cæſare: habere ſe manifeſte cauſam ſuggerere contra patrem, quod regem Parthorum Mithridatem contra Romanos ſibi recōciliaſſet: addens quia venenum etiā Alexander in Aſcalone ei paraſſet. Tunc Herodes cum hæc audiſſet, credens quod ſolatiū temeritatis inueniſſet ſtatim de veneno præcepit inquiri, quod tamē nullatenus potuit inuenire. Magnitudinē ergo malorū Alexander volens confirmare, negare quidem diſtulit, incitando temeritatē patris ad multo maiora delicta: forſan aūt & per hoc amputare volens facilitatē eius, quā in accuſationibus credendis habebat: tamen nullatenus obtinuit, dum omne regnū cōcutere voluiſſet. Siquidē literas in quatuor libris deſtinauit, dicens, quod non oporteret torqueri quenquā, nec vlterius hoc procedere: quia reuera inſidiæ factæ eſſent, in quas coniuraſſe Pheroram & fideliſſimos amicos eius aſſerebat: Salomen autem noctu ſuper ſe ingreſſam,] & cum inuito concubiſſe: cunctoſq; ſimul illic contra eum iure venturos, quatenus eum occidentes perficerent, quod ſemper habere in expectatione meditati eſſent. Inter hos etiam Ptolemæus & Sapphinius fideliſſimi regis accuſantur. Nam nihil aliud videbatur, quàm ſi rabies quædam incidiſſet beluarum more, vt amiciſſimi contra ſe armarentur. Idcirco ne ſatiſfactio veritatis habebatur, ſed indiſcrete perditiones pronunciabantur. Cumq; aliquibus vincula, & alijs mortes, alijs vero inſperate dolores infligeret, turpiter regnum à priore felicitate dehoneſtatum eſt: & ſæuiſſima erat Herodi vita, dum turbatus nemini crederet, magnâq; expectationem tormentorum haberet. Ita noctu & die turbatus, in furorem & inſaniam penè lapſus eſt,

De conciliatione Herodis cum ſuo filio, & interfectione latronum. Cap. VIII.

ARchelaus autem rex Cappadociæ, cum hęc de Herode audiſſet, territus pro filia, & de adoleſcente contriſtatus, pro tantis amici turbationibus in Iudęā venit: nec in contemptu quæ contigerant ponens, diligenter prius cuncta percontatus eſt: nec tamen in aliquo quaſi culpans Herodem, quod temere feciſſet, aggreſſus eſt: verens, ne non ad reconciliationem furoris eum perduceret: ſed alium tenens ordinem, emendare quæ acciderant, cæpit. Nam iuueni interminabatur, Herodem autem mitem dicebat, dum nihil temerarie feciſſet, matrimoniū quoq; filiæ ſoluere ſe promittens: & nec ipſi parcere, ſi in aliquo reperta illi conſcia non indicaret. Cum talem pręter expectationem Herodes Archelaum vidiſſet, & quia plus ipſo furorem ſuum demonſtraſſet, rex ab iracūdia mutatus, dum putaret iuſte acta quæ feciſſet, paulatim ad patris affectum redijt. Miſericordia ergo inter vtroſq; apparuit, cū aliqui pro iuuene ſatisfeciſſent, & Herodes ab ira mutaretur. Tunc Archelaum ſimiliter increpantē attendens, petebat vt nuptias ſolueret, quod minatus eſſet: quia quamuis parum iræ adhuc habebat, in his quæ iuuenis cōmiſerat. Archelaus tamē vti modeſtiorem eum faceret, criminationes in amicos referebat: dicens illorum eſſe, quod iuuenem malignitate ſua corrūperēt: fratremq; regis magis in ſuſpicionem mittebat. Nam cum Herodes iram contra Pheroram habuiſſet, & Pheroras indigeret regis reconciliatione, ſimulq; credens, quod Archelaus eum flectere potuiſſet, acceſſit ad eum cum veſte nigra: petens, vt fratrem pro eo peteret. Quem Archelaus nec ſpreuit, nec confeſtim ſe Herodem ſuadere poſſe promiſit. Imò hortatus eſt eum, ad regem accedere, & ſupplicando cōfiteri, ſe omnium malorum autorē extitiſſe: quia prodeſſent hæc ad eius indignationem mitigandam pluſquā ſua ſuggeſtio. His flexus Pheroras, quæ inter ſe ambo conſtituerant pręter ſpem adoleſcentis accuſationes abſoluit. Cumq; & Pheroram reconciliaſſet Archelaus, ad Cappadociā reuerſus eſt: & gratus tanquam nemo alter illo tēpore factus Herodi. Quapropter & muneribus eum munificenter

Pherora fratri reconciliatur

K nificenter

nificentissimis ornauit, & omnibus magnifice ditauit, & inter necessarios amicissimum arbitratus est. Constituit autem Romam proficisci, quoniã de his Cæsaris scripta susceperat: & vsq; ad Antiochiam eis simul euntibus, Syriç procuratorem Titium, inimicum Archelai, ei Herodes amicum fecit. Cumq; Romæ fuisset, & inde reuerteretur, factũ est bellum inter ipsum & Arabes, ex huiusmodi causa: Qui Trachonitidem habitant regionẽ quam Cæsar à Zenodoro tollens, Herodis prouinciæ addidit, latrocinandi licentiam non habebant, sed agrũ colere & sub quiete viuere cogebantur, quod illis minime commodum erat: multaq; Herodi gloria pro diligentia sua surrexerat. igitur quando nauigauit Romamam, vt filium Alexandrum accusans, Cæsari cõmendaret Antipatrũ, fama vulgauit eum esse mortuum. Quo comperto. Trachonitidẽ habitãtes, subtrahẽtes se ab eius principatu, rursus ad solitum morem reuersi, finitimos agros depopulabantur. Contra quos egressi procuratores regis, omnes domuerunt. Ex quibus quadraginta principes latronum cum cognatione sua, à Trachone prouincia ad Arabiã recesserunt: Sylæo suscipiente eos pro causa iræ, quam habebat negatis nuptijs Salomes. Quib⁹ cum locum munitum dedisset, illi non tantũ Iudęam, sed & inferiorem Syriam deprædabantur: refugia sibi præstante Sylæo. Herodes autẽ Roma reuertens, cõperit plurima regni sui à latronibus male tractata, nec posse duces suos latrones cõprohendere, nec habere qualiter tutelã suam muniret, illis arabum patrocinijs fultis. Cumq; hoc grauiter ferret, ipse quidẽ Trachonẽ perueniens familiares eorum peremit. Vnde potius illi ad iracundiam incitati, legemq; habentes vt in eos vindicarẽt qui familiares suos occidissent, cunctã Herodis terrã vexabant & deprędabantur. Ille vero referebat hæc Cæsaris ducibus, Saturnino & Volumnio, volens latrones ad pœnam petere. Nam illi fortiores & plures facti, omnia perturbabant, affligendo regis Herodis prouinciam, & villas deprædãdo, & captos homines interimendo, vt & bello similis esset violentia quã faciebant. Nam iam plus mille extabant. Herodes autem latrones quidem petebat, & debitum quod per Sylæum mutuasset Obodæ talentorum sexaginta, iam constituto die transacto, in quo statutum fuerat reddi pecunias. Sylæus autem Obodam despiciens, dum ipse cuncta gubernaret, latrones quidẽ denegauit per Arabiam esse, de pecunijs vero differebat. Quapropter cognitiones coram Saturnino & Volunnio procuratoribus Syriæ cõmittebantur. Qui statuerunt, intra tricesimum diem Herodem pecunias debere recipere: & eos qui de vtroq; regno cõfugissent, inuicem reddere. Et apud Herodem quidem nullus Arabũ penitus inuentus est, nec per afflictionem nec alio modo tentus: Arabes aũt passi sunt latrones apud se tenere Iudæos. Cumq; constitutus dies transisset, nec Sylæus de quo staturat aliquid composuisset, Romam ascendit. Redditionẽ vero pecuniarũ & latronũ Herodes exequebatur. Cumq; Saturninus & Volũnius præcessissent in deuotos persequi, exercitum assumens Herodes Arabiã ingressus, diebus septem mãsiones fecit. Cumq; prope castellum vbi latrones erant peruenisset, cepit quidem omnes eos insidijs. Euertit vero castellum, quod Repta vocabatur, cum neminẽ penitus læsisset. Itaque Arabis ad auxiliũ venientibus, cum Nacebo duce, pugna cõmittitur: in qua pauci quidem Herodis, Nacebus autem Arabum dux cum vigintiquinque suis cecidit: reliqui vero ad fugam cõuersi recesserunt. Puniens autem rex horum tria milia, circa Trachonem Idumæorum locauit exercitum, & latrones ibi constitutos arcebat: & de his ducibus circa Phœnicem existentibus mandauit demonstrando, quia nihil amplius in indeuotos executus Arabas quam oportebat egisset: quę illi quidem requirentes, inueniebant nequaquam eum fuisse mentitum.

Traconitæ latrones ad Sylæum Arabum cõfugiunt.

De gestis inter Cæsarem & Arabes. Cap. X.

NVncij vero Sylæo cũ Romæ gesta indicassent, & magis ad singula exaggerassent, & ille in aula permaneret tunc inter Cæsaris amicos statim hæc audiens, mutata nigra veste ad eũ ingressus, suggessit quod bello cuncta Arabia conflicta, totumq; regnũ commotũ ab Herodis exercitu fuisset: & lachrymis

fusis quingentos quidem cum duobus milibus Arabum primates perijsse dicebat: interfectum autem & ducem eorũ Nacebum, propinquum & affinẽ sibi: diuitjas autem Repte castello constitutas depredasse: dum pro ægritudine contẽptus Obodias ei non sufficisset occurrere: quia nec ipse nec exercitus Arabiæ interfuissent. Talia Sylæo dicente, & inuidiose insuper addente, quod nec ipse rediret ad prouinciam nisi crederet, quia Cæsar de pace omnium cogitaret: neq; si præsens fuisset, commodum esse cum Herode bellum cõmittere: His dictis Cæsar iratus, præsentes homines Herodis percontatus est, qui tunc à Syria venissent, si exercitũ Herodes ad Arabiam deduxisset. Qui cum ei hoc dicere compellerentur, nec causam facti suggererẽt, ira Cæsar cõmotus, scripsit Herodi cuncta quidem grauia. Summa vero epistolæ hæc erat: Olim amico, nunc vero subiecto. Scripsit autem de his Sylæus Arabis, qui releuati neq; latrones ad se fugientes reddiderunt. neq; pecunias: sed etiam & pascua, quæ mercede tenebant, minime soluto redditu possidebãt, Iudæorum rege Cæsaris furore humiliato. Tunc quoq; Trachonitidẽ habitantes, cum Arabis aggressi custodiam Iudæorum afflixerunt eos, non tantum pro sua vtilitate, sed & memoria prioris belli per Herodẽ sibimet irrogati. Quæ rex ferebat perdita fiducia, quam Cæsaris amicitijs habuerat, dum secundo legationes suas satisfacturus pro culpis non susceptas ab eo cognosceret. Æstuabat etiam de Sylæo, cui credebatur à Cæsare, qui præsens Romæ conabatur defuncto Oboda rege Arabum in regno succedere, multis Cæsari promissis pecunijs, alijsque in aula potentibus. Interea Oboda moriente, Dineas, qui post Areta dictus est, regnum arripuit. Cæsar autem Aretæ minabatur, quod regnare præsumpsisset, priusquam sibi de hoc scriberet. Ille vero cum donis Cæsari coronam auream multorum talentorum destinauit: & epistolam, per quam Sylæum criminabatur vt maleuolum seruum, & Obodam venenis eius peremptum, vxorésque Arabum ab eo adulteratas, dum causas reipub. rege viuente gubernaret, imò & ære alieno sibi vellet per pecunias principatum acquirere. Quibus nullatenus animo Cæsar intendens, remisit dona. Arabia vero & Iudæa pluribus malis affligebantur: dum regum vnus quidem, quia necdum firmum imperium habebat, prædatores nullatenus prohiberet: Herodes autem iratum Cæsarem pro sua vindicta videns, omnes illorum iniquitates portare cogebatur. Deinde tantis circunstantibus malis, iudicauit iterum Romam transmittere, si posset mediocriter per amicos Cæsarem placare. Direxit ergo Nicolaum Damascenum.

Dineas qui & Aretas Obodæ successor

De accusatione filiorum Herodis coram Cæsare. Cap. XI.

DOmus autem & filij sui mulo peius illo tempore erant dispositi: & licet sine suspicione vunquam fuissent, malum tamen plus tunc ex huiusmodi causa præualuit. Lacedemonius Eurycles, nobilis domi, malus autem animo luxuriosusq;, ad Herodem veniens, multis donis eius fauorem comparauit, vt inter necessarios amicos deputaretur. Qui manens apud Antipatrum, aditum & consuetudinem cum Alexandro habebat. Nam Archelao Cappadoci sese dicebat hospitem, & ideo propter Glaphyram valde honorabat eum, cunctisq; blandiebatur. Semper autem dicta vel facta notabat, vt exinde posset accusationibus consertis gratias Herodis conquirere: vnde singuli existimabant multum sibi fidelem existere. Quapropter tractus Alexander vt adulescens, & dolens de his quæ passus fuisset, narrauit quomodo pater alienat9 fuisset, & mater sua interfecta ab eo perisset, Antipatrum autem sibi præposuisset: & quemadmodum ille intolerabilia de eo patri dixisset, & ad odium illum incitasset, ut nec cõuiuijs eos, nec conuentu dignaretur. Cum ergo dolens talia defleuisset, statim Eurycles Antipatro nunciauit, dicens: Non pro mea vtilitate tibi hæc nuncio, sed tuis iam victus honoribus & rei magnitudine, præcipio cauere Alexandrum. Nam hæc non sine dolore dicens, inesse suis verbis audaciam demõstrabat. Igitur Antipater cum eum sibi fidum esse existimasset, magnas ei donationes obtulit, & deinde flectit Herodi eadem explanare. Qui non sicut ab Alexandro audiuerat intimauit, sed ver-

Eurycles delator

bis suis aliquam veritatem accusationibus addẽs, animum regis immutabili odio filiorum compleuit. Qui à rege donationem quinquaginta talẽtorum accipiens, ad Archelaum regem Cappadociæ profectus, Alexãdrum modestum & bonũ referebat: multumq; laborasse, quatenus patri eum reconciliaret. Quapropter ab illo quoq; multa dona suscipiens recessit. Qui nec in Lacedæmone talia facere desistens, multis iniquitatibus immersus, patria priuatus excessit. Rex autem Iudęorum, non sicut prius contra Alexandrum vel Aristobulum tantummodo accusationes audiebat, sed & si nullus aliquid ei nunciasset, ipse perscrutabatur: licentiamq; dedit volentibus quiddam contra eos referre. Tum vero Euaretum quendam, licet vellet, tamen non libenter accusantem audiuit: quia & ipsum vt conscium abhorrebat. Superuenit autem contra adulescentes aliquid peius, dum omnes præmiorum promissione ducerentur, aliquid acerbum contra eos nunciare: qui tanquam pro salute regis dicentes, etiam falsa suggerebant. Duo enim fuerũt amici Herodi, fortitudine vel magnitudine corporis præcellentes, Iocundus & Tyrannus nomine. Qui cum offendissent regem, expulsi & Alexandrum secuti, in exercitationibus ab eo honorabantur, pecuniasq; & donationes accipiebant. Quorum statim rex in suspicionem ductus, torquebat eos. Qui cum multo tempore sustentassent, post victi, dicebant quod eis suasisset Alexander Herodem in venatione feras sequentem ab equo deijcere, vt ita facile eum suis telis perfoderent. Quod olim ei contigerat. Demonstrauerunt etiam aurum in Ioppe oppido cælatum: & præpositum venationis conuincebant, quod sibi tela regalia Alexandri iussionibus dedisset. Post hæc princeps custodiæ Alexandrij oppidi apprehensus torquebatur, quasi vellet suspicere custodiam adulescẽtium, & præbere eis in castello positas regales pecunias. Et ille quidem nihil tale confessus est: filius vero eius ista facta fuisse dicebat, literasq; porrexit, quasi manu Alexandri factas, quæ ita continebãt: Cum dei auxilio quæ proposuimus omnia confecta sunt. Ergo veniemus ad vos, & sicut promisistis, in castello nos suscipite. Post hãc epistolam Herodes quidem de filiorum insidijs credidit. Alexander autem Diophantum inquit scriptorem imitatum manum suam, & has propter Antipatrum literas astute scripsisse: Diophãtus enim talis erat, quapropter in huiusmodi & alijs rebus conuictus interijt. Rex autem cum coram multitudine produxisset in Hierichuntem filios, & accusatores eorum, hoc quidem multi manu iaculãtes interemerunt. Cumq; impetum super Alexandrum occidendum fecissent, rex eos per Ptolemæum & Pheroram prohibuit. Custodiebantur autem, ne quis ad eos ingrederetur, & speculabantur ne quid facerent vel dicerent. Et quid amplius? Cum damnatorum infamia tenerentur, horum vnus Aristobulus existimans suam socrum cum dolore suis calamitatibus, & regem in odio habere: Et tu, inquit, in periculo perditionis cõmunicas, dum accusata de nuptijs Sylæi, cuncta putaris prodere. Hæc autem illa statim fratri nunciauit. Qui nullatenus sese continens, ligari eos, & distractos ab inuicem, quæ male de patre sensissent, scriptis porrigere præcepit. Qui præceptis coacti scribunt, insidias quidem contra eum nec cogitasse, nec instruxisse: fugam vero meditatos, & hanc propter necessitatem, dum in suspicione vel difficultate vitam suam haberent. Eodem tempore cum de Cappadocia legatus ab Archelao, Mila nomine, nobilissimus peruenisset, Herodes volens erga se perfidiam Archelai manifestam facere, vocauit Alexandrum sicut in vinculis erat: & rursus cõsuluit de fuga, qualiter vel vbi statuisset discedere: cum Alexander ad Archelaum dixisset, & ab eo promissum sibi fuisse, vt Romæ destinaretur: nihil vero aliud, neq; importunum aut acerbum in patrem cogitasse: nec ea quæ per maleuolentiam aduersariorum conficta essent, vera existere: ac velle si adhuc Tyrannus viueret, vt quæstione cautiore facta veritas appareret: sed hunc citius perisse, Antipatro per amicos populum incitante: Cum talia retulisset, iussit Milam cum Alexandro simul ad Glaphyram produci, vt interrogaretur, si quid ea cognouisset de insidijs in Herodem constructis. Qui cum venissent,

statim

Euaretus delator.

De Iocundo & Tyranno

Diophantus pseudograph.

De legato Mila.

Glaphyra Alexandrum ligatum videns, caput suum percussit, & stupefacta nimis ingemuit. Fuerunt autem & adulescentis præsentium lachrymæ, spectaculū dolore plenum: nec diu potuerunt interrogare vel respōdere. Deinde multo post Ptolemæo, qui iussus erat eos perducere, interrogante Glaphyram, si quid de his quæ fiebant cognosceret, Alexander respondit: Quid meum hæc ignoraret, quæ anima mea plus mihi diligitur, dum & communes filios haberemus. At illa clamauit, quod nihil cognosceret importunum: si tamen aliquid saluti eius prodesset: non recusaret etiam mentiendo confiteri. Alexander autem: Nihil impium, inquit, nec quod pater suspicatur, quia nullatenus hoc ipse cogitaui. Tu vero mulier, quid aliud scis, nisi quod ad Archelaum fugere deliberauimus, & exinde Romam ascendere? Eadem & illa confessa, Herodes in Archelaum de perfidia suspicionem habuit: deditq; Olympo & Volumnio literas, præcipiens transeundo per Elousam ciuitatem Ciliciæ eas Archelao tradere, culpans eum quod insidiarum particeps cum filijs suis esset: & exinde Romam nauigarent: vbi si Nicolaum inuenirent aliquid profecisse, ne Cæsar in eadem facultate permaneret, darent literas & argumenta, quę contra iuuenes constructa destinauerat. Archelaus autem literas accipiens, suscipere se quidem adulescētes confessus est, quia prodesset eis vel patri, ne quid peius per discordiam eueniret: ad Cæsarem autem transmittere vel aliud perfidum contra eum agere, nihil adulescentibus penitus promisisse. Legati vero cum hæc audissent, & Romam peruenissent, literas porrexerunt: quia Cæsarem placatum inuenerunt. Nam de legatione Nicolai taliter euenit: vt hic ad aulam ascendit, primum quidem non pro quo venerat, sed Syleum accusare deliberauit. Quod multi intelligentes, Nicolaū adeuntes, iniquitates omnes Sylæi nunciabant, & quod multos Obodæ peremisset, quorum indicia manifesta ex litteris eius demonstrabant.

De recōnciliatione Cæsaris cum Herode, deq; accusato Sylæo, qui morte damnatus est. Cap. XII.

Nicolaus felicitatem quandam sibi existimans oblatam, moliebatur per accusationem Sylæi Cæsarem Herodi reconciliare. Sciebat enim quia si vellet satisfacere de factis eius, non permitteretur: si vero Sylæum accusaret, tēpus pro Herode dicēdi posset inuenire. Constituto ergo die, Nicolaus pręsentibus legatis Aretæ, accusabat Sylæum, & cum cæteris addebat regis multorumq; Arabum simul interitū: & pecunias mutuo accepisse pro nullo Reip. commodo: nec non adulteria, non tantummodo per Arabiam, sed etiam Romanarum mulierum. Addebat autem, quo acerbius cōcitaret Cęsarem, nihil verum docuisse de factis Herodis. Cumq; ad hunc locum peruenisset, Cæsar quidem interrogauit, si Herodes exercitum contra Arabiam non duxisset, nec duo milia quingentos occidisset, nec captiuos traxisset, prouinciamq; deuastasset. Ad quæ Nicolaus respōdit: pro his magis se velle suggerere, quod nihil aut multo minus vt audierat factū fuisset: sed tu, inquit, vir iustus hæc atrociter æstimasti. Quod cum præter opinionem Cæsar audisset, & iussisset vt diceret: Nicolaus satisfaciendo, quingentorum talentorum syngrapham produxit. In qua cautum fuerat, licere Herodi constituto die transacto, pecunijsq; non redditis, totam Arabiam inuadere. Introductam vero per prouinciam militiam, non expeditionem dicebat, sed multitudinē suas pecunias volentem exigere, nec constituto die, sed multo post introductam. De qua re cum sæpius quidem Saturninum & Volumnium procuratores Syriæ interpellasset, deinde coram illis in Beryto cum Sylęus per tuam fortunam iurasset, intra tricesimum diem pecunias se præbere, nec non & eos qui à regno Herodis transfugissent, nihil horum eo faciente, rursus ad procuratores Herodes peruenit. Cui cum præcepissent pignora sumere, statim prouinciam cum suis ingressus est, quod iste bellum dicit, ad inuidiam procuratorum tuorum, qui hoc fieri denunciauerunt secundum conscriptionum statuta. Iste vero, inquit, non tantum deos, sed & tuum numen periurans decipit. Restat mihi iam de captiuis differere. Latrones

Nicolaus Sylæum accusat

trones Trachonē habitantes, quadraginta primum, deinde multi tormēta facto rum timentes, refugium sibi fecerunt Arabiam: quos Sylęus cum suscepisset, contra omnes homines vastabant terrā, quam eis habitandam præbuit: & lucra latrocinij cum eis partiebatur. Spopondit autem per eadem sacramenta & hos reddere, & die quo promiserat se debitum soluturū. Quid ergo? Potest ne demonstrare in præsenti quenquā alium ex Arabum prouincia, quàm hos abstractos quos refero? nec cunctos vt ait, sed qui nequaquam latere potuerunt. Ita ergo calūnia de captiuitate declarata, maximū Cæsar intellige mendacium, & falsitatem ad tuam excitandam iram ab isto confictam. Nam cum ingressus Arabiam noster exercitus fuisset, & vnus vel alter de socijs Herodis concidissent, coactus resistere, Nacebū ducem eorum cum vigintiquinq; prostrauit. Quorū pro vnoquoq; eorum centum iste referens, duo milia quingentos perisse dixit. Hac oratione Cæsar permotus, ad Sylæum conuersus, furore plenus, interrogauit quàm multi Arabum perissent. Qui conturbatus, errasse se dixit. Deinde pacta debiti legūtur literæq; imperatorum & ciuitatum, quæ latrocinia criminabātur. Mutatus ergo Cęsar, Sylæum quidem mortis sententia damnauit, Herodi vero reconciliatur, satisfaciens quod ex falsa criminatione atrociter ei scripsisset. Nam ita Sylæo respondisse perhibetur: Quis est iste, qui me impulit mendosa suggestione virum mihi amicum offendere? Sylęus quidem pecunias creditoribus redditurus, & post puniendus destinatur. Cęsar autem adhuc irascebatur Aretæ, quia principatum nō suis pręceptis, sed propria pręsumptione cepisset. Cogitabat ergo & Arabiam Herodi tradere, sed impedierunt literæ quas rex miserat per Olympum & volumnium. Qui cum Cęsarem audissent placatum, statim pro pręcepto Herodis literas vel probationes, quas de filijs miserat, porrexerunt. Quas cum Cęsar legisset, principatum alium addere seni, & male sentienti de filijs, non æstimauit. Admittens ergo legatos Aretę, & improperans quod temerarie nisus esset, & non à se regnum accepisset, dona suscepit, & principatum ei confirmauit.

Sylæus damnatur *Herodes reconciliatur*

De occisione filiorum Herodis à patre crudelissimo. C. XIII

HErodi vero scripsit, quod placatus ei fuisset, & de filijs eius contristaretur: præcipiens vt si quid acerbum contra eum præsumpsissent, persequeretur tanquam patris præuaricatores: nam huiusmodi potestatem ei concessit: si vero fugam tantummodo cogitassent, vt improperans mitigaret eos, nec aliquid crudele perageret. Admonuit vero, vt concilio in Beryto congregato, quo multi Romani habitant, & simul imperatoribus Syriæ & Archelao rege Cappadociæ, alijsq; quantos existimaret amicitijs vel honoribus clarissimos, eorum sententijs quod oporteret impleretur. Herodes autem cum literæ venissent, lætus pro reconciliatione, & quod sibi potestas super filios fuisset concessa, statim accersijt cunctos à Cæsare constitutos ad concilium, præter Archelaum, quem propter offensam noluit interesse, ne quid voluntati suæ impediret. Cumque in Beryto imperatores & alii conuenissent, filios quidem non permisit ad concilium accedere, sed in villa quadam Sidoniorum Platane nomine, iuxta ciuitatem reliquit vt vocati ad concilium præsentarentur. Solus autem ingressus, centum & quinquaginta viris considerantibus, accusabat filios: & causa quidem non erat acerba, quantū ad veritatis indicia: multum vero dissimilis patri filios criminanti. Nam violēter perorabat, & in approbatione causæ turbabatur, & maximi furoris & ferocitatis signa mōstrabat. Defendebat etiam tanquā vera, quæ in odiū filiorum dicta fuerant: & quæ ipse contra filios scripserat legebat, in quibus insidiarum quidem nulla conscriptio fuit: tātum vero quod fugere cogitassent, & derogationes quædam, & opprobria propter odium quod in eos habebat. Quæ cum legisset, clamauit iurando, quod melius vita priuaretur: quàm talia vellet audire Deinde cum dixisset quod & natura & Cæsare concedente potestatem haberet, addidit: & patriam legem sibi præcipere, si quando parentes filios accusarent, & super capita eorum manus suas imponerēt, necesse esse populos circunstantes la

Herodes iterū accusat filios.

pidare

pidare eos,& huiusmodi morte perimere:quā legem ipse paratam in patria quidem vel in regno habebat si facere voluisset:sed spectasse illorum iudicia:cognitores aūt inuenisse eos in manifestis filiorum & non paruis criminibus, vt tempus habentes dignum,nullatenus deberet negligere,ne alijs talia prouenirent. Cum hęc rex itaque dixisset,& adulescentes ad satisfactionem transissent,vidētes iudices quod modestiam vel reconciliationē minime rex assumeret, potestatem ei confirmauerunt.Et primus quidē Saturninus,vir consularis,& in dignitatibus clarissimus,mitem sententiam protulit,dicens:Damno filios Herodis,interfici vero non iustū arbitror:quia & ipse filios habeo, & regem puto sic velle, quamuis infelices filios se habere cōsentiat.Post quē Saturnini filij tres,qui eius erant legati,sententiā eandem cum patre pronūciauerunt. Volumnius aūt econtra,morte puniendos filios Herodis respondit,ita circa patrem iniquos inuētos. Eadem cū plures dixissent,vt cum nihil ambiguum esset,quo minus intelligeretur morte damnatos adulescentes,statim Herodes ad Tyrū peruenit,ducens miseros adulescentes.Cūq; Nicolaus ad eum Roma delatus esset,& prius ipse sententias in Beryto de filijs pronunciatas audisset:Herodes eum cōsuluit,quid amici eius de hoc Romæ deliberassent.Ille ait:Quod & mihi videtur,impia esse quę illi de te senserūt:oportere vero ligatos& custoditos coerceri,& si quid tibi aliud visum fuerit.Prouide tamē,ne plus iracundia quam modestia vsus esse videaris. Nā minime dimitti solutos puto,ne talia cōmittant,quę nullatenus possent corrigi.Multi etiā tuorū amicorū eadē Romæ deliberauerunt.Herodes aūt cum tācuisset mœstitia tētus,post iussit Nicolaū secum nauigare.Moxq; vt ad Cęsareā delatus est,rumor à populo de filijs eius euolabat,cunctis sustinētibus vbi causā eueniret dum sic periclitarentur:& cū doloribus eorū condoleret,dicere aliquid palā,aut dicentē audire,sine periculo non erat.Vnde misericordiā cūdolore cōclusam sine voce comprimebant.Vnus autem miles nomine Tyro,cum filio suo æquæuo & amico Alexandri,cuncta quę alij timore tacite dolebant,cum libertate loquebatur:& sæpius clamabat inter multitudinem dicens,quod perisset veritas,quod iustitia ab hominibus recessisset.Vigēt,inquit,mendacia & malignitas:tantamq; nebulam humanis negocijs intulerunt, vt maxime calamitates & miserię pro nihilo iudicentur.Cum talia sæpius exclamasset, licet non sine discrimine,veritas tamen omnes mouebat. Quapropter singuli timentes occultabant,& hæc illum dicētem libenter audiebant.Qui cum regem petisset,vt solus soli quę vellet ediceret,concessumq; ei fuisset:Non possum,inquit,rex continere pro tali dolore fiduciam vel audaciam meam,necessariam quidem tibi & cōmodam,si quid vtile velis ab ea suscipere:meæ vere tutelæ contrariam. Deinde subsecutus ait:Quò tua mens sagacissima recessit?aut cur superabundans sapientia sensu mutatur?quo plures vel mali mos acquisisti triumphos? Quid est quod cognati vel amici remorantur petitionibus tuam flectere pietatem? quos tibi minime iudico esse cognatos vel amicos,si despexerint tale scelus in tuo beatissimo fieri principatu.Tu vero non præuides quid eueniat,si duos adulescentes ab vxore regia tibi creatos,& in omni summitate virtutis præcellentes,occidis: teq; solum in senectute relinquis, cum vno filio male suam spem disponente, & cum cognatis,quos ipse toties iam morte damnasti.Nonne cogitas, quod multitudo tacens crudelitatem tuam conspicit & odit?exercitus quoque cunctus & primates eius,qui misericordiam quidem de infelicibus,odium vero in te hæc faciente concipiunt,terret?Cum hæc rex in initio non libenter audisset,& commouissent eum verba Tyronis,per quę manifeste familiarū perfidiam exprobrauerat:paulatim immensa & militari fiducia vsus Tyro, concidit, & turbatione compleuit Herodem.Qui cum magis increpari quàm admoneri se putasset, & quia milites eum abhorrerent, & primates eorum indignarentur, præcepit nominatos cunctos cum Tyrone ligatos in custodia detineri. Cum hoc factum fuisset,& Try-

Damnantur miseri adulescentes

Tyro comprehenditur

Tryphon adulator phon quidam tonsor regis, inuenta occasione regem adisset, ait: Suasit mihi Tyro sæpius, vt regem tondens, guttur eius inciderem: nam inter primos apud Alexandrum, inquit, poteris esse, magnasq; donationes ab eo percipere. Quæ cum dixisset, eum rex comprehendi pręcepit, & tormentis Tyronem & eius filium atq; tonsorem subdi. *Filius Tyronis* Cumque Tyro ita consisteret, videns filius patrem suum crudeliter laceratum, nec habentem spem salutis, futurumq; sibi iudicium ex tormentis intelligens: se, inquit, regi veritatem nunciare: si verbo confirmaret, tormenta patris & sua remittere. Cumq; rex fidem dedisset, dixit constituisse sibi Tyronem manu sua regem adire & occidere, si copia daretur, vt solum eum inueniret: multaq; pati, quatenus Alexandro præstaret. Quæ cum ille dixisset, patrem à necessitate soluit. Incertum autem est, vtrum hæc veritate an necessitate retulerit, vt aliquod perfugium in pręsentibus malis inueniret. Herodes autem licet de liberasset iam dudum filios interimere, tunc tamen festinauit crudelitati suæ finem imponere: & in concione producens, trecentos priores militum reos factos, cum Tyrone filioq; eius, & accusatore tonsore, criminabatur coram omnibus. Et illos quidem multitudo peremit: Alexander autem & Aristobulus in Cæsaream tracti, patre pręcipiente laqueo perimuntur. *Alexander et Aristobulus Laqueo perimuntur* Corpora vero eorum noctu ad Alexandrium ponuntur: quo matris eorum pater, pluresq; cognati, & proaui positi esse videbantur.

FLAVII IOSEPHI ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS SEPTIMVS.

De pessimis studijs Antipatris in patrem & alios Cap. I

Antipater ab omnibus odio habitus

Ntipatro autem, postquam fratrum extitit accusator, & patris in facinus extremæ impietatis & crudelitatis impulsor, haud sanè pro voto spes vitę sequētis aperitur. Nanque iam amittendi regni metu fuerat liberatus, quod iam videlicet illud cum fratribus se cōmunicaturū fore non cerneret, operosius tamen & ambiguū regnum sibi fieri magis magisq; sentiebat. Siquidē odium vniuersæ gentis aduersus illum erat exortū. Fuit vero illi etiam hoc valde cōtrariū, quod totam contristabat militiā, dū auersam ab ea gereret protinus voluntatē, in qua proculdubio omnia regni munimenta consistunt: & maxime, quoties gentem aut populū vniuersum, nouarum rerum cupidini perturbari contingeret. Tantum etenim periculū ei fratrū procurauit interitus. Verūtamen cū patre pariter participabatur regnādi negotiū, non aliter quā si rex etiā ipse consisteret: amplioraq; à patre ei negocia credebantur: & vnde perire debuisset, firmitatē magis fauoris inuenerat, quod quasi pro Herodis tutela fratrum suorum proditor extitisset, & nō inimicitia, qua circa illos & circa patrē ipsum detinebatur. Talibus enim eū maleloquijs induxerat. Quę omnia machinationes erant, viā construentes, quæ aduersus Herodem tenderet, vt Antipater accusatores non haberet de his quę parare cogitabat: Herodes aūt omni refugio nudaretur, non habens qui sibi auxiliaretur, cum Antipater hostis manifestꝰ existeret. *Maleuolus Antipatri animus in patrem* Proinde odio paterno illas fratrum insidias perpetrabat. Pulsabat autem eum amplius, vt ab incepto non desisteret, quod cernebat moriente quidē Herode certo

de certo sibi principatum esse venturum: prolixius autē viuente patre multa sibi surrectura pericula, si eius factio proderetur, cuius extabat ipse cōpositor: & quæ si palàm fieret, hostem illi patrem cōpellebat existere. Propter quę ad donandū erat largus & affluens: & etiam eos qui circa patrem erant, lucris pulsabat ingentibus, vt aduersus eum omnium odia concitarent: & maxime illos, quos Romæ possidebat amicos, missionibus magnorū munerum sibi beneuolos comparabat. Ante omnes autē Saturninū, qui tunc curá Syriæ gerebat, inducere magna spe incitabatur: sed etiam Saturnini fratrē promereri festinabat. Ad hæc sororē regis viro inter primos apud Herodem coniunctá, suo modo vtens, ad se volebat attrahere. Erat quippe ad fingendas amicitias colloquētibus secū callidus, & ad odiū dissimulandū valde credibilis, & ad celádū semetipsum astutissimus. Non tamē decipere valebat suá nutricē, quę illū iam ante abunde cognouerat, & ab eo falli non poterat. Siquidem omnibus eius factionibus iá antea fuerat relucta ta, ob morū improbitatem: quamuis eius filiam haberet vxorē prouidentia matris Antipatri, & eius ipsius instantia illá suscipiens, quę primo fuerat Aristobuli sociata connubio. Ná alterá Calleas viri eius filius habebat vxorē: Sed nullum hoc ei tutamē erat, quo minus eius intelligeretur iniquitas: sicut nec prius cognatio quicquā obstiterat, quo minus odibilis haberetur. Interea Salomen festinātē Sylæo Arabi coniungi corporali libidine concitatá, Herodes cōpellit cum Alexa inire connubiū, cooperante quoq; illi Iulia, & persuadente Salomę ne illius renueret nuptias, ne inimicitiæ inter eos maturius orirentur. Iurabat quippe Herodes, nunquá se circa Salomen beneuolum fore, nisi coniugium Alexæ susciperet, & obediret Iuliæ, vt pote Cæsaris coniugi, ad hæc etiam vtilia suadenti. Interim filiam Archelai regis, Herodes ad suum destinat patrem, quę fuerat Alexandro iugata, dotem etiam restituens, vt nullum inter eos certamen oriretur. *Salome nubit Alexæ*

De Herodis vxoribꝰ, & filijs filiorū. Deq; Zamari Iudęo Babylonico. Cap. II

IPse autem enutriebat filiorum filios diligenter admodum. Erant enim Alexādro quidem ex Glaphyra virilis sexus duo: Aristobulo autem ex Beronice Salomes filia masculi tres, puellæ duæ. Et sæpius amicis pręsentibus coram se constituens Herodes illos infantulos, filiorum quoq; fortunam casumq; deplorans, orabat, ne tale quicquam illorum filijs accideret: sed vt cum virtute crescentibus, vicissitudinem illi nutricationis & educationis exoluerent. Desponsabat autem eis maturo iam tempore decurrente, maiori natu quidem Alexandri filiorū, filiam Pheroræ: Aristobuli vero filio, filiam Antipatri: filiam vero Aristobuli denominat Antipatri filio: alteram vero ex filiabus Aristobuli, Herodi filio suo: fuerat autem is regi natus ex filia pontificis. Paternus quippe mos erat, vt simul plures haberemus vxores. Agebat autem filiorum desponsationem rex misericordia infantulorum parentibus orbatorum, ad beneuolentiam eorum per societatem coniugalem Antipatrum prouocare desiderans. Antipater autem non cessabat circa infantulos ea voluntate versari, qua circa fratres quoque fuerat agitatus. Incitabat autem eum studium patris, quod circa infantulos gerebat, sperans eos maiores ac meliores suis fratribus fore, præsertim cum in virilem ætatem prorumperent: Archelao etiam auxilium nepotibus prębituro, viro in regni culmine constituto: & Pherora, in nurum vnam ex eis suscepturo filiá: tetrarches enim erat iste. Excitabat aūt eum vniuersa quoq; multitudo, quæ circa infantulos quidem misericordi mente mouebatur, aduersus eum autem odium in omnibus gerebat, eo quod claruerat tantæ in fratres iniquitatis astructor. Machinabatur quoque dissoluere quę patri placuerant: aduersum sibi reputás, si contra se talium adunaretur potētia. Et differebat quidem Herodes sequi postulationes Antipatri, vt ipse quidem Aristobuli filiam in connubio susciperet: Pheroræ vero filius, fratris eius Alexandri filiam. Et sponsiones quidem nuptiarum huiusmodi gerebantur à rege, Antipatro tamen inuito. Herodi vero regi ea tempestate vxores erant nouem: Antipatri mater: & filia pontificis; ex qua etiam eiusdem no- *Mos Iudeorum*

minis

minis illi filius fuerat procreatus. Erat autem ei etiam fratris filia coniuncta: & cum ea neptis altera: ex his quidem proles nulla germinauerat. Erat etiá in vxoribus ex gente Samaræorũ vna, ex qua filij extiterant Antipas & Archelaus: & filia Olympias nomine, & hanc quidem postea Iosippus suscepit vxorem, qui regis fuerat fratruelis. Archelaus autem & Antipas Romæ apud quendá familiarem educabantur. Coniuncta illi erat etiam Cleopatra, sed Hierosolymitis: & filij ex ea fuerant nati, Herodes & Philippus, qui etiá Romæ educabantur. Erat in vxoribus etiam Pallas, quę Phasellũ ei pepererat filiũ. Super has quoque Phędra & Helpis erãt vxores, ex quib⁹ duę filiæ fuerãt procreatæ, Roxana nomine, & Salome. Filiæ autem eius maiores natu, & vna matre procreatæ cũ Alexãdro quarũ intuebatur Pherora nuptias, coniunctæ erant, vna quidem Antipatri sororis filio, altera vero Phasello: & iste quoque fratris Herodis fuerat filius: & hoc quidẽ ex dispositione factũ fuerat Herodis. Tũc autẽ volens aduersus Trachonitas munitus existere, cogitauit vicũ Iudęis ædificare, nõ distantem magnitudine ciuitatis, vt per hoc inaccessibiles hostibus faceret limites suæ prouinciæ. Et cognoscens virum quendam Iudęũ ex Babylonia, cum equitibus quingentis & sagittarijs plurimis, cognatorum etiam multitudine, vsque ad centũ ferme numerum virorum, Euphratem fluuiũ transmeasse, & in Antiochia in loco qui dicitur Daphne Syriæ conuersari cum Saturnino, qui tũc ibidem imperator militiæ cõsistebat, illũ ei locũ ad habitandũ benigna largitate, cui Balathana nomẽ erat, concedere promisit. Euocabat ergo eum cum tota multitudine omniũ, qui eũ fuerãt consecuti: spondẽs daturum se terram in regione quę dicitur Bathanea. Determinauerat enim eum in Trachonitide cõstituendũ, volens eius habitationem obstaculum contra hostes habere. Promittebat itaq; illam regionem sine tributis esse daturum, & liberos fore, quę moris erat illius regionis habitatoribus exhibere: immunẽq; eis terram & nullis illationibus obnoxiam prębiturum. His persuasus Babylonius venit: & suscipiens regionem, oppida, & municipia plurima cõstruxit. Et vicum Bathyra nomine constituens, obstaculum erat & oppositio quędam, ille vir indigenis aduersus Trachonitas, & Iudæis de Babylonia veniẽtibus ad Hierosolymam per sacrificiorũ tempora, ne quis eorum latrocinijs Trachonitarũ insidijsq; læderetur. Et aduentabãt ad eum plurimi, maximeq; illi vndiq; concurrebant, à quibus patern⁹ mos Iudæorum, & instituta colebantur. Quibus rebus illa regio breui populosa facta est, propter quod immunis ab omnibus functionibus permanebat viuente duntaxat Herode. Cæterum postquá Philippus filius eius principatum regni suscepit, modicas paruo tempore illis functiones imposuit. Agrippa vero maior, & filius eiusdem nominis, eos admodum grauauere: nõ tamẽ eis de libertate ipsorum, cũ possent, vllam intulere molestiam. Sed Romani deinde dominatũ illius regionis adepti, libertati quidẽ eorũ etiam ipsi seruauere dignitatẽ, impositionibus autem eos functionum vsquequaq; grauauerunt. Et hæc quidem opportuno tempore diligenter exequar, oratione procedente. Zamaris autem Babylonius inter hęc vita defungitur: qui ad possidendam illam regionem ab Herode fuerat accitus: quiq; cum virtute viuẽs, filios quoque optimos reliquerat: Iacimum quidem, qui fortitudine clarus extabat (is equites Babylonios, qui sub illo fuerant, continebat) & Eli: quos rex afficiebat abũde muneribus. Sed Iacimus in senectute defunctus, Philippũ filium dereliquit, & manu bonum, & alijs virtutis artibus vsui supra quemlibet accommodum. Ob hoc fida illi amicitia, & firmissimus fauor cũ Agrippa rege prouenerat, militiámq; totam quam rex habebat, iste curabat: & vbicunque deducendam ratio postulabat, eius regimine ducebatur.

De Zamari Iudæo

Insidiæ Antipatri in patrem Herodem, sed deprehensæ in Pharisæis Cap. III

HErode autem in quibus retuli constituto, in Antipatrũ spectabant cuncta negotia, propter quod vtilis ac promptus à rege putabatur, & rex ex hoc

firmitatem

firmitatem non amiserat potestatis,quam ei pater propitius indulgebat,spe qua si fauoris eius,ac fidei. Ad hæc erat etiam ad deriuandam in se potestatem auda cissimus,quoniam incognita erat patri eius nequitia: & quoniam ad fidem faciẽ dam in dicendo callebat. Erat etiam cũctis terribilis, non tantum magnitudine potestatis,quantum peruersitate morum, & quod erat ad male loquendũ proca cissimus. Maxime aũt cum Pheroras accurabat,vicissimq; curabatur. Nam eum callide valde circũuenerat Antipater, & maxime per mulieres, ad occupandos eius animos ambierat. Deditus quippe fuerat Pheroras vxori, matriq; eius,atq; sorori,licet mulierum genus horreret,ob iniuriam filiarum suarum virginum:ve runtamen has patiebatur,ab hisq; ducebatur, & nihil ab eo sine illis mulieribus agebatur. Nam hominem illum etiam medicaminibus accurabant, & sibimet in uicem cooperari nequaquam mutuo fauore cessabant. Ita enim eas omnibus mo dis Antipater induxerat,partim per semetipsum,partim etiam per propriam ma trem. Nam idem hæ quatuor mulieres sentiebant, idemq; loquebantur. Pheroræ tamen circa Antipatrum in nonnullis minimis sanè rebus sententia mutaba tur. Erat autem illis in contrarium nitens regis soror,iam diu cuncta circumspi ciens, & amicitiam eorum in perniciem Herodis construi cernens, & à nuncian do non abstinens. Illi autem sentientes molestam esse regi suam ad inuicem be neuolẽtiam,consilium ineunt,vt manifesta eorum nõ esset amicitia,neq; palàm cõuentum facerent:odium autem & maliloquia, vbi tempus exigeret,contra se metipsos confingerent:maxime autem sub Herodis præsentia, vt ad eum de se metipsis talia deferrent:secreto vero benevolentia inter eos firmior certiorq; cõ staret. Et sic quidem illi gerebant. Salomen autem nihil prorsus latebat, neque primũ eorum propositum ad huiusmodi negotia festinare, neq; tunc,quando se cretas machinationes construebant. Cuncta quippe illorum illa mulier indaga bat,quę amplificans & atrociora faciens,ad fratrem proprium perferebat, secre tos eorum conuentus insinuãs: & conuiuia, & consultationes occulte semotimq; consertas,ad eius interitum tendere,nisi maturius proderentur. Indicabat quoq; illos in manifesto quidem aduersarios sibimetipsos quasi constare, & ad læsiones mutuas ficte loqui,finemq; festinare:secrete & ab alterutris remotos,beneuolen tiam inter se confirmare maximam: & quoties in quibuscunque negotijs singu li forent, illud agere, quod amicitia postularet: & polliceri sibi, etiam pugnare contra quos opus esset,modo vt illud astu vel fauore mutuo non sentirentur effi cere. Illa quidem hæc & huiusmodi inuestigabat omnia, & integra ad fratrem conueniens cuncta deferebat, sentientem quidem iam etiam ipsum plurima per semetipsum:sed ad audendum aliquid, licet excitatus esset sororis accusationi bus,retardantem. Erat enim portio quędam Iudæorum hominum, de scrupu lositate & subtilitate paternæ legis gloriantium, & culturam diuinitatis simu lantium,à quibus inducebantur mulieres illæ supra memoratæ: hi Pharisæi di cebantur, qui possent maxime regi non modicum afferre præsidium. Erant enim procaces ad bellum gerendum,læsionesq; inferendas immaturius eleuati. Cum igitur cuncta gens Iudaica iureiurando iurasset, Cæsaris se propriam fore, & omnibus regis rebus fauere, isti non iurauerunt. Erant autem numero supra sex ferè milia,quos rex pecuniario damno mulctauerat. Quod damnum vxor pro eis Pheroræ contulerat. Illi vero beneuolentiam quasi pro vicissitudine refe rentes,futurorũ sibi agnitionẽ nutu diuinitatis infusam esse prędicabant: quod Herodi videlicet terminus regni iam esset ex superna maiestate decretus,tã ipsi quàm eius vniuersæ cognationi. Illam autem regnum possessuram,atque Phero ram, & filios qui ex eorum essent semine descensuri. Et hæc quidem regi nuncia bantur:nõ enim Salomen ista fugiebát, & quomodo plurimos regalis aulæ cor rumpere niterentur. Rex autem interfecit Pharisęos, qui causa seditionis extite rant: & Bagoan eunuchũ, & Carum quendam,qui tunc primatũ inter eos habe bat, honestate dignitatis decoratum, filiosq; eius peremit:omnesq; ei cognatio ne vel

De Hypocrisi Pharisæorum

Occiduntur pharisei

ne vel familiarite coniunctos: quibus ille Pharisæus præsagiebat. Magnificabatur autem apud eos etiã Bagoas vti pater, & plurimis rebus benemeritus, ac pro futurus apud regem futurum. In manibus enim eis cuncta fore prædicabat, præbente illis rege & coniugii firmitatem & filiorum, veluti propriis filijs.

De simultate inter Herodem & Pheroram. Caput IIII

Herodes apud amicos accusat Pheroram & eius uxorem

HErodes itaque vltus ex Pharisæis qui fuere conuicti, conuentum cõgregat amicorum: & accusationem Pheroræ coniugis, iniuriamq; virginum, & audaciam illius mulieris exponens, & crimen vxoris ad diminutionem dignitatis illius referens & honoris: quod ei certaminum seditiones aduersus fratrem & bellum, ex illius ingenio ac verbis operibusq; consurgerent: & quantum poterat hortabatur, vt illa inter eos simulatio solueretur: quod fore firmabat, si societatem illius effugeret propter illa quæ gesserat. Nihil enim cum fratre Phe rora gratiæ permanere posse definiebat, si secum illam retineret, quæ bonum ingenium circa se fratris euerteret. Iubebat igitur vxorem abiicere, quæ inter fratres causa belli constaret: & si magni pretii consanguinitatem suam duceret, illã non iugaret: sic enim posset nullo modo charitas fraternitatis imminui. At Pheroras licet illo sermone moueretur, tamen affirmabat neque aliquid iuris ex germanitatis necessitudine detracturum, neque dilectionem coniugis abnuere: eligere se potius mori dicebat, quàm illa muliere priuari, quæ sibi grata constaret. Herodes vero differebat circa Pheroram super hoc iracũdiam, quamuis cuperet pro rebus gestis vltionem sumere. Antipatro tamen interdixit & matri eius cum Pherora miscere colloquiũ, vel cum illis mulierib9 quæ cũ eo erant: obseruarentque, ne in vnum aliquatenus conuenirent. Illi vero profitebantur quidem, cõueniebant tamen, qnando temporis opportunitas prouocabat, & simul etiam conuiuabantur Pheroras & Antipater. Ferebatur etiam sermo, quod Antipater Pheroræ coniugi misceretur cooperante illis ad conuentus faciendos Antipatri matre. Suspectum autem patrem habens, & timens Antipater, ne circa se amplius eius odium procederet, scribit amicis Romæ, postulãs vt scriberent Herodi, quatenus celeriter Antipatrum mitteret, simulq; cũ eo munera digna mandaret, & testamentum etiam, in quo post se regem declararet Antipatrum: quoniã iam defũctus erat Herodes, qui ex filia põtificis erat procreatus. Quo facto, pergit vnà quoque cũ Antipatro & Sylæus Arabs, nihil ex his quæ præceperat Cæsar peragens: vnde quoque Antipater ante Cæsarẽ eius accusator extiterat: pro quib9 primus Nicolaus patiebatur inuidiam. Accusabatur etiam & ab Areta Sylæus, eo quod plures occiderit in Petra castello benemeritorũ hominum, præter suã conscientiam: maxime aũt Sondum virum omni virtute decoratum, iustitiaq; pollẽtem, sed etiam Fabatum Cæsaris seruum. Sylæus autem causas habuit ex hisdem criminibus propagatas. Erat quidam Corinthus, Herodis regis vnus custodum corporis, cui maxime plura committebat. Huic persuadet Sylæus, pecunias magnas pollicẽs, vt Herodem occideret: hoc etiam ille promiserat. Quod agnoscẽs Fabatus Sylæo indicante, statim regi denunciat. Ille vero Corinthum tormentis examinans, fecit omnia depalari. Detinuit autem & secum duos Arabes, confessioni credens Corinthi, & Philarchum, quod Sylæi fuisset amicus: qui etiam ipsi (nam eos rex tormentis affecerat) confessi fuerãt quod eos exhortaretur, nuncians Corinthum non agere molliter, & sicubi orpus esset rei, ferro cooperarentur ad perpetrandum facinus inter eos complacitum. Ad hæc etiam Saturninus, omnibus ei ab Herode denunciatis, Romam eos destinat. Pherorã vero fortiter in amore coniugis permanentem, discedere ad propria Herodes præcepit. Ille vero gratanter accipiens, ad suam tetrarchiam non moratus abscessit: plurimũ se iureiurando constringens, non prius reuerti, quàm mortem Herodis aduerteret. Proinde etiam ab Herode morbo constricto petitus, vt veniret pro aliquibus sibi mandatis,

mandatis, si mors contingeret iniungendis: nullo modo persuasus est aduenire, ne iurisiurandi violator existeret. Non tamē Herodes in his rebus imitatur illius exemplum, meliorem circa Pheroram voluntatem suæ mentis ostendens. Nam paulopost ipse cœpit ægritudine laborare. Ad quam Herodes non solū non euocatus aduenit, sed etiam, mortuum eum recepit, atque ad Hierosolymam detulit, & iuxta morem exequias ei honorabiliter magnificéque celebrauit: ingentemq; luctum super eum, supra quàm quisquam ratus erat, exposuit. Hoc Antipatro, licet Romam nauigasset, malorum tamen extitit aduersorumq; principium: exhinc enim iam cœpit fatricidij fractio denudari. Narrabo itaq; omnem super hoc homine rationem, exemplum generi humano in futura tempora mansurum, ad vtilitatem qui voluerint virtutis esse cultores. *Pherorus moritur*

De veneno parato Herodi à filio. Cap. V.

PHerora itaq; mortuo, humatoq; celebritate magnifica, duo ex liberis ei⁹, qui ab eo in honore habebantur, ad Herodem veniunt postulantes, ne inultam mortem fratris relinqueret: quin potius inquisitionem faceret acerbę mortis & calamitosæ, repentinęq; translationis. Illo autem attonito facto liberorum sermonibus (fidelia nanq; narrabant) apud coniugem die proxima antequā ægritudinem incurreret eum cœnasse retulerunt: venenum autem in cibo sumpsisse, exq; perisse: quod venenū allatum esset ex Arabica muliere, amoris faciendi gratia. Amare se nanq; fingebat, re autem vera ad interitum erat Pheroræ petitum. Sunt quippe ad venena conficienda artificiosissimæ Arabicæ mulieres. Persuasum illi dicebat, vt venenum venūdaret: ad loca quippe illa venisse referebat matrem Pheroræ coniugis & sororem, vnde illud venenum apportantes, cœnam illi præparauere, in qua ille veneno sumpto perijt. His verbis protinus excitatus, ancillas earum mulierum tormentis examinat, inter quas aliquas etiam liberarum. Et adhuc in occulto remanente negotio, quia nulla earum aliquid depalaret: nouissima quædam, inflictis ei magnis ex tormento doloribus, nihil quidem aliud dixit, nisi deum inuocans, vt talibus supplicijs Antipatri matrem traderet imprecata est, quæ omnium illorum malorum causa consisteret. Hæc ad instandum Herodem magis magisq; coegerunt, vt cuncta mulierum illarum secreta tormentis erueret. Tunc omnia palàm facta sunt, & conuiuia, & conuentus secreto facti sæpissime: sed etiam sermocinationes, quę ad ipsos & ad filium solum factę fuerant, & illa quæ ab eo ad mulieres Pheroræ deferebantur (erant autem munera centum talentorum) vt secreto Pheroræ persuaderent, quicquid Antipater impetraret. Prodebatur etiam odium quo in patrem concitaretur, & lamentationes quas ad matrem propriam frequentabat, quod tam prolixe pater aduiueret: sibi imminere senium, vt etiam ei si regnū veniret, non liceret iucunde viuere per ætatis ægritudinem atque molestiam: Ad hæc etiam, multos sibi fratres in regno illo coalescere, & fratrum plures filios, ex quibus omnibus minus spem suam tutam haberet. His etiam addebat dixisse, quod per idem iam tempus fratri potius in regno suo licentiam habere concederet, crudelitatem quoque plurimam regis accusare, & filiorum cædes: se quoque timere, ne vsque ad ipsum hoc malum pertingeret. Artem quoque Romam pergendi consiliumq; narrabat: Pheroram quoq; ad suam tetrarchiam ex eius discessisse sententia. Quibus Herodes auditis, agnoscebat sororis suæ sermones, quos ad se sæpe detulerat. Incitabatur autem rex super Antipatri nequitia, iussitq; matrem eius ornamenta sua cuncta contradere, quæ multorum constarent prætio talentorum. Quæ postquam abstulit, reiecit eam, & in amicitiam mulierum Pherorę pro damnatione dedicauit. Amplius autem aduersus filium iracundiam regis incendebat vir Samarites, Antipater nomine, qui filio regis Antipatro curator extabat. Nam cum alia quidem eius in tormentis aperuisset, illud quoq; prodiderat, quomodo venenū mortiferū confecerat, dederatq; Pheroræ: iubens, vt post eius abscessum, cū iam spatium aliquanti temporis cucurrisset, vbi ratio prouocaret, patri protinus propinaret, & dicebat attulisse *Antipater Samarites aperit herodi omne cōsilium filiis eius*

L illud

illud venenum ex Ægypto Antiphilum, vnum ex amicis Antipatri: transmissum aūt Pheroræ per Theudionem fratrem matris Antipatri, & hoc modo ad vxorē Pheroræ peruenisse, dante marito ad custodiendum. Quod illa quoq; fatebatur, rege scrutante negocium: & procurrens tanquam venenum allatura, misit se de tecto deorsum: non tamen interijt, quod cadēs in pedes terra suscepta sit: ac dein de postquam recreauit animam, promittit ei Herodes salutem, eiusq; domesticis, dummodo ab ea nequaquam occultaretur veritas. Neq; se illi malum pro ingratitudine redditurum iurabat, si cuncta cum veritate proderet, vel modum quo gesta constarent. Ad hæc illa dicebat ista ab alijs enunciata: firmabatq; allatū esse venenum ex Ægypto ab Antiphilo: medicum quippe esse fratrem eius aiebat, à quo prouisum fuerat: per Theudionem autem viro suo transmissum: se vero custodire illud à Pherora susceptum, aduersum seipsum sanè ab Antipatro præparatum. Cum igitur Pheroras ægritudine, inquit, teneretur, & eum aduentu tuo consolationéque curares, videns circa se tuam beneuolentiam, concidit mente deiecta, & me conuocās: ô mulier, inquit, induxit me Antipater, aduersus patrem suū fratrem meum, consilia iniqua constituēs. Nam venenum in eius perniciem nundinatus est. Nunc itaq; quoniam frater erga me nec ante iniquum aliquid gessit, & nunc propositum bonę voluntatis ostendit, me autem non multum post de hac luce sentio recessurum, age ne cum cōscientia fratricidij ad nostros progenitores abierimus, illud venenum apportans, epistolamq; Antipatri, me vidente comburere. Ego autem plurimum eius igni contradens, aliquantulum reseruaui, vt Pherora defuncto, si me, ô rex, male fortassis attenderes, illo vsa, seculi huius necessitates effugerem. Hæc dicens, & venenum & pyxidem in medium protulit. Sed etiam frater Antiphili & mater eius eadem fatebantur tormentorū vehementia compulsi, pyxidem quoq; illam nihilominus agnoscebant. Accusabatur quoque filia pontificis, vxor regis. tanquam omnium conscia fuisset, sed ea cælare maluerit. Ob quæ illam quidem Herodes emisit: filium autem eius ex testamento deleuit, in cęteris permanente: sed etiam socerum pontificatu priuauit Simonē Boethi: substituit vero Mathiam Theophili, Hierosolymitem genere. Cum ea gerūtur, Bathillus quoq; ex libertis Antipatri venit ex Roma, & tormentis examinatus, inuenitur venenum aliud attulisse, quod matri daret Antipatri, ab illa Pheroræ tradendum: vt si primum venenum minus regem forsitan peremisset: & hoc maturius vterentur. Apportabat etiam litteras ab amicis Herodis Romę constitutis, consilio Antipatri & dictatione cōpositas, accusationem habentes Archelai atq; Philippi, quod quasi de patre conquererentur pro nece Aristobuli & Alexandri: semetipsos quoq; Herodem miserari nunciabant: & euocabantur quidem à patre, veluti non ob alias res, nisi vt etiam ipsos extingueret. Hæc quippe magnorum munerum amici gerebant opitulantes Antipatro. Scripsit etiam Antipater de fratribus, culparum genera magna confingens, omnimodo eos adiudicans, ætati eorum causam ascribens, qua impelli possent nequitiam sui patrare propositi. Ipse vero certamini quod cum Sylæo gerebat, magno studio fuit intentus: & accusationi primorum virorum Romæ constitutorum se totum dediderat. Monilia quoque præciosissima ducentis talentis empta parauerat. Miretur fortasse aliquis, quomodo tantis aduersus eum in Iudæa motis turbinibus, fermè septem mensium tempore decurrente nihil illic fuerit nunciatum. Causa vero huius rei erat obseruatio viarum atque custodia, & odium hominum, quo circa eum tenebantur. Nullus etenim erat, qui pronus esset proprio periculo illius tutamen salutemq; conquirere.

Accusatio Antipatri de veneno patri præparato. C. VI.

HErodes sanè, Antipatro scribente quod cuncta quæ oporteret peragēs, maturius adueniret, cælans suam indignationem, rescribit iubens, ne vlla desidia ad iter agendum præpediretur, ne quid in eius absentia ipse forte pateretur. Et simul quoque de matre ipsius minimum quiddam expostulando causatur,

tur, promittens tamen ei se reconciliatum iri, cum ipse protinus adueniret: & in omnibus erga eum dilectionem suæ quasi mentis aperiebat, formidans, ne forte quicquam suspicans differret ineundæ viæ negotium, atq; Romæ demorans, aliquas possibilitates pararet, & in regno Romano muneris alicuius fieret minister. Has itaq; in Cilicia literas accepit, alias autem Tarenti, in quarum textu Pheroræ declarabatur occasus. Quibus lectis, ægre satis tulit & aspere, nō propter Pheroræ gratiam: sed quia patris interitu, vt promiserat, non peracto defecerat. Circa Celenderim autem Ciliciæ veniens, cœpit de causa nauigationis ambigere, vtrum deberet domum sicut instituerat tendere, abiectiōe matris adductus in dubium. Tunc ex amicis pars suadebāt expectare, donec agnosceret, quæ domi mota gestaque fuissent. Alij vero hortabantur ne nauigationem domum differret: soluturum enim suo aduentu omnes aduersitatis causas aiebant: nam neque tunc aliunde illos fluctus euenisse, nisi eius absentia facultatem accusatoribus virtutémque tribuisset. His persuasus protinus nauigauit: & exceptus est portu nomine Sebasto, quem magnis opibus constructum, Sebastum ad honorem Cæsaris appellauit. In apertis iam malis erat Antipater, nullo ad eum cominus accedente, nullo colloquente, sicuti cum fuisset egressus, votis eum ac secundis precibus prosequebantur: nunc e contra aduersis eum maledictis non prohibebantur excipere. Verebantur enim cuncti, quod pœnam esset fratribus pro sua impietate soluturus. Ea tempestate contigerat forte Varum Quintilium in Hierosolymis agere, qui successor Saturnini ad Syriæ regionem fuerat destinatus. Venerat quippe consulatum Herodi, ab eodem postulatus, pro causis in quarum dispositionibus hæsitabat. Quibus vnà consessum habentibus, venit Antipater, cunctis illi rebus incognitis, ingressus aulam regiam, indutus purpura. & ipsum quidem ianitores excipiunt: amicos autem qui circa illum erant, aulá accedere prohibebant. Cœpit itaque perturbari, in quæ mala deuenerit manifeste cognoscēs. Denique illum pater salutatum accedentem repulit, fratricidij simul accusans, & consilia obiectans super suimetipsius interitu, quorum omnium auditorem ac iudicem in crastinum Varum fore confirmat. Et ille quidem tanto malo audito pariter atque imminēte, ipsa magnitudine fatigatus abscessit. Cui mater & vxor accurrunt, quæ residua fuerat de filiabus Antigoni, qui ante Herodem in Iudæa regnauerat: ex quibus vniuersa cognoscens, cœpit se certamini iudicioque præparare. Sed die postero consessum faciunt Varus simul atque rex, amici etiam vtrorumq; conuocantur. Aderant quoque regis consanguinei, & Salomæ soror: & si qui nuciaturi forent, quæ prodiderant examinatione tormentorum. Serui deniq; Antipatri, ex materno illi iure conuenientes, qui pauloante fuerant comprehensi epistolam differentes Antipatro, quę fuerant in hanc perscripta sententiam: ne ad patriam repedaret, quod cuncta videlicet ad patris notitiam reuelata peruenissent: solumq; illi suffugium remansisse Cæsarem, & sub patris potestate non cadere. Antipatro verò patris genibus prouoluto, atque deprecante, ne iudicium de illo rebus incognitis promeretur, qui potius facultate sibi auditorij cōtributa, purgatum iri se apud patrem posse firmabat: Herodes iubens eum in medium produci, ipse lamentari primitus cœpit, quod tales illi filios habere cōtigisset, per quos ei fortunæ tales exurgerent: aut vnde tantam diuinitatis indignationem comparauerit, vt sua senectus in Antipatri nequitias incidisset. Memorabat etiam enutritiones, & educationes, quas filijs studiose præbuerat: opum quoque ac facultatum affluentiam, in quibuscunque temporibus illi cuperent, semper illis protinus adiacere, & quod nullum esset impedimentum quin eorum consilio periculū mortis incideret, dum illi regnum impie rapere festinarent, antequam ipse legi naturæ concederet. Vnde se valde mirari dicebat Antipatrum, quorum spe subleuatus auderet sine vlla refrenatione ad talia tantaque prorumpere, quandoquidem eum regni successorem etiam scribendo declarasset: sed etiam vitæ suæ tempore in nullo minor existeret, non claritate dignitatis, non virtute potentiæ: quinqua

ginta deniqne illum talenta ex redditibus sumere, ad hęc trecenta talenta Romã eunti dona dedisse. Increpabat illum etiam de fratribus, quos velut malignos ac cusauerit, cur eorum imitator extitisset: si vero innocentes fuissent, inique aduersus consanguineos crimina cõfecisset: Nam illa omnia quæ de illis nunciata fuissent, à nullo alio nisi ab illo semetipsum protinus aduertisse: cõsilioq; eius gessisse cũcta, quæ aduersus illos fuerint gesta, quos nũc prorsus absolueret, isto Herodi illis in parricidij facinore succedente. Hæc simul dicẽs profundebat lachrymas, quæ illum interclusa voce loqui amplius non sinebant. Verum Nicolaus Damascenus, regis amicus, & in omnibus cum eo vnà sempérque versatus, & modum quo res gestæ fuerant assecutus, rogabatur à rege, vt ipse residua loqueretur, quæcunque ad demonstrationem causæ redargutionemq; proficerent. Sed Antipater econtra conuersus ad patrem, semetipsum excusare nitebatur. Enumerabat itaq; cuncta suæ circa illum benignitatis exempla, honorésque sibi à patre concessos, quos minime percepisset, nisi virtute dignus & officijs circa illum meritus haberetur: enimuero prouidisse se semper, vt vsui necessaria forent, consiliumq; semper circunspectis rationibus antecepisse: ac si quando ad rem explanandam manu opus esset, suo labore negotia cuncta peregisse: neque credibile constare, qui sæpi⁹ ex aliorum insidijs patrem strenue liberarat, nunc ipsum insidiatorem patris effici, vt deleret omnia suæ virtutis vetera monumenta, molimine repentini facinoris: præsertim, cum successor regni iam fuisset ostensus, & simul etiam rerum honorumq; potiretur, quæ vsque ad præsens tempus eum habere constaret. Neque illud esse verisimile prorsus, aiebat, qui cunctarum rerum dimidium sine sui periculo, & cum virtutis honestate teneret, velle totum cum crimine atque periculis appetere, incertus vtrum non valeret affectum suæ cupidinis obtinere: præsertim cum pro tali causa suos fratres vidisset extinctos, quorum facinoris & nunciatorem & accusatorem ipsum esse constaret: quod nisi ab ipso proderetur, occultum proculdubio remaneret: quorum etiam postmodum, quod esset malignitas eorum circa patrem ad fidem perducta, punitor extaret. Et ibi quidem hæc sua dicebat esse monumenta, quibus conuersationem suam cum magna beneuolentia circa patrem agitasse probaretur. Romæ vero quæ gesserit, testem Cæsarem conuocabat, quem iuxta ac deum fallere nemo posset, quorum fidem facere literas ab eodem Cæsare destinatas: quibus literis haud rectum esse fortiores aut fideliores reputare accusationes hominum, violentium inter eos turbas & iurgia concitare, quas accusationes à suis inimicis confictas aiebat, quas se reuerso vltra iam habere non possent. Causabatur etiam de tormentis, quod eorum violentia factũ esset, vt falsa dicerentur: doloris quippe ac necessitatis eam esse naturam, vt doceat eos qui subiecti sunt illa loqui, quæ viderint grata dominantibus, quorum se potestate tormentis adigi sentiunt. His dictis, mutatio est facta totius consessus. Satis etenim miserebantur Antipatrum, profusione lachrymarum & vultus humilitate miserabilem, ita vt etiam inimicis lamentabilis appareret. Iam quoque flectebatur Herodis animus inclinatus, licet conaretur suam mentem alijs non esse manifestam. Nicolaus autem exorsus ab illis verbis, quibus rex principium fecerat, causam amplificare cœpit: & cuncta quæ vel tormentis eruta, vel testibus erant relata proferens, congregabat vndique criminis probamẽta: maxime virtutem regis & clementiam, longa narratione proferebat: qualiter nutritiones & educationes in studijs doctrinarum filijs suis impenderat: quarum rerum labor in nullo ei profecisset accommodus, in alias ex alijs calamitatibus irruẽti, quanquam se non mirari diceret proprium filiorum inconsiderationem, quod & adhuc fuissent adulescenti, & deceptui faciles, à prauis suasoribus corrupti, in transuersum declinassent naturæq; iura reliquissent, vt immaturius quàm oporteret regnandi cupidine raperentur: Antipatri vero furiam admodum se prorsus expauescere, propter paterna beneficia, in quibus eum affatim fuerat muneratus,

Excusatio Antipatri.

quæ

quę cum essent tam multa magnaq́;, eius tamen animum lenem reddere non quiuere, more venenatorum repentum: licet illa repentia quamlibet sint aspera, beneficijs aliquatenus leniūtur. Non solum ergo in hoc expauescere se dicebat prauitatem Antipatri, verumetiam quod fortunæ iam fratrum pro exemplo præcederēt, quo minus imitator eorum existens, impetum suum à crudelitate retineret. Quanquam ó Antipater, qui temeritatis fratrum nunciator extitisti, & scrutator documentorum & punitor redargutorum, cur non repulisti animum, quem in illis te prodente culpabamus, sed potius ad imitandum flagitium illorum insana libidine raptus es? Vnde claret, quod nec illa à te pro tutamine gesta sunt patris, sed pro fratrum infelicium interitu festinata: vt illorum odium ostentando, amator quasi patris crederis, quatenus posses ad eius insidias iter facilius adipisci, potestatem à patre percipiens, quod etiam ipsis operibus approbatur. Ambiebas enim, vt fratres interimerentur de nequitia redarguti: vt autem conscij eis proderentur, minime curasti. Vnde certum est, te quoque cum illis aduersus patrem insidias construxisse, accusationem illis præparando: vt si forte ad effectum venissent, tibi lucrum parricidij prouenisset, vt ex duobus procertaminibus tu fructus perciperes gaudiorum, tuis moribus competentes. Et circa fratres quidem qualis extiteris, manifestus es: nam super eorū morte, velut de rebus gloriabare magnificis. Quod quidem esset dignum, ita te sapere, si tu non deterior extitisses. Sed te occulto aduersario patris extante, claret quia illos non veluti patris insidiatores habebas exosos (nam hud ita exorbitares, similem nequitiam cupiens perpetrare) sed timens, ne regni fierent successores, quos tibi videbas iustius posse præponi: patrem autem super fratres extinguere festinabas, ne celeriter tua aduersus fratres factio proderetur: & pro quibus tu merebaris pœnas luere, ab infelici patre supplicium sumere conabaris: ac parricidium non commune cogitasti, sed quale vix à quoquam huc vsque in vita hominum vel videri potuit vel audiri. Non solum enim filius patri insidias pręparabas, verum diligenti quoq́;, & beneficia multa præstanti. Socius quippe regni constabas, successor in nomine, in dispositionibus particeps, in fruendo communis. Nam & successor ante iam denunciatus, & iucunditatem ac fructum regni iam ante capere in nullo prohibitus, ad spem etiam futuri gerendam es sententia patris & literis communitus. Sed tu nō ex Herodis clementia iudex rerum eras, sed tua voluntate ac nequitia opera paterna pensabas: volens, patre in omnibus tibi obediente, etiam patrem quam possedisset abripere: & cōfingebas verbis velle seruare eum, quem rebus ipsis & operibus interimere nitebaris. Et non solum tu malignus extabas, verumetiam matrem prauis tuis replebas inuentionibus fratrumq́; voluntatem aduersam seditiosamq́; reddebas: qui etiam patrem bestiā appellare ausus es cum habeas ipse mentem omni serpente peiorem. Siquidem illorum aduersus patrem venena colligebas, & quem patrem? qui te tantis beneficijs muneratus est. Et contra eum auxilia diuersa postulabas, & artibus varijs per viros atq́; mulieres vtebaris, quatenus interimeres hominem senio & ætate confectum, quasi ad nocendum non sufficeret sola tuæ mentis iniquitas. Et nunc venisti post tormenta liberorum atque seruorum, quæ propter te viris atque mulieribus constat inflicta, & contra denuntiationes coniuratorum tuorum inficiatum ire festinas. Et non solum patrem hominibus auferre meditatus es, sed etiam leges, virtutemq́; Vari, & ipsius iura naturæ, ipsamq́; conaris interimere veritatem. Itáne tua confidis impudentia, vt etiam tormentis temetipsum subijci velis? cum causeris de tormentis eorū qui examinati sunt: vt illi quidem qui ea dixerunt, quę ad liberationem tui patris attineant, veritatem minime tenuisse videantur: tormentis vero quæ tibi fuerint adhibita, velis indagasse veritatem. Nónne saluas Vare, nónne liberas regem, factionem à suo sanguine sustinentem? Per maiestatem imperij Romani, per virtutem tuam obtestamur, vt hanc atrocissimam bestiam, quæ per proditionem fratrum, patri se beneuolum esse simulabat, quatenus posset solitarium & omni consanguinitate

sanguinitate desertum de regno propellere, adiudices atq; condemnes. Non pronuncias hunc sceleratum ducendum ad necem, sciens, quoniam parricidium communis iniuria est, & naturæ ipsius, & totius vitæ hominum? Neq; minus facinorosus reputandus est qui cogitauerit, tametsi eum effectum non contigerit adipisci. Naturam ipsam iniuriat, qui talib9 supplicia non importat. Addebat etiam illa, quæ mater Antipatri ad aliquos stoliditate muliebri locuta est: ariolationes quoque ac diuinationes super rege factas, & sacrificia memorabat. Aiebat item & quicquid Antipater cum Pheroræ mulieribus lasciuire dicebatur: comessationes quoque sordidas, amoréque narrabat. Denique examinationes tormentorum, & testificationes plurimas inferebat, quæ sanè plurimæ constabant. Nam alias quidem ante parauerat, alias ex repentinis nuntijs summatim acceperat, ex quibus priora magis magisq; firmabantur. Plurimi quippe homines, quæ antea timore Antipatri silentio prætereunda mandabant, cernētes eum accusationibus plurimis odibilem & aduersa fortuna inimicis eius aperte prompteq; contraditū, quod odio ineffabili aduersus eū nitebantur, tunc omnia prodebant. Incitabantur quoque ad accusandum non solum horrore factorum eius & magnitudine scelerum, quæ vel patrauerat, vel patratum ire præsumpserat: sed & improbitate, quam circa patrem & fratres exercuerat parricidijs, & quod semper eum senserant, neque odium merito, neq; amorem benignitate circa quempiam habuisse, sed suæ tantū cōmoditatis intuitu. Quorum omnium illud eum amplius aggrauabat, quod nulli extiterant, qui rex ex æquo bonoq; iudicabant, quod eorum animus amicitiarum iure careret. Dicebant ergo se olim ista sensisse, prohibitosq; semper ànūciando: libertate vero data, in medium cuncta deferre. A quibus proferebantur multiformia probamenta, nequaquam accusari de falsitate valentia: quod neq; benignitate circa Herodem, neq; timore periculoso tacerēt: sed solo rerum indicio iniquitatem Antipatri proferebant: dicentes, quod non in suis actibus Antipater vtilitatem Herodis & munimen attenderit, sed sola nequitia ad illa facinora fuerit concitatus: propter quod omni pœna dignum esse loquebantur. Multa etiam à plurimis sine vlla interrogatione dicebantur, ita vt Antipater, quenquam in omnibus rebus impudens, & ad mentiendum promptissimus atque callidissimus, tamen tunc tanta confusione fuerit oppressus, vt neque negare neque contradicere valuisset. Nicolao igitur finem dicendi redarguendique faciente Varus iubebat Antipatrum, vt se tantis criminibus expurgaret, si aliquas astructiones haberet, quibus obnoxius illorum quæ importata erant, non esse mōstraretur, Nam ipse quoque optare patrem se certe nosse dicebat, vt in nullo se cogitasse fieret manifestus. Ille vero in faciem prouolutus, deo rem omnibusq; commendabat, qui sibi testificarentur, nihil se improbum cogitasse: atq; signum à deo fieri postulabat, insidiatorem se patris penitus non fuisse. Solent quippe vniuersi quibus iusticia deficit, quando facinorum aliquorum perpetratores existunt, dicere, sibi liberum arbitrium ex diuinitate concessum: quando vero in pericula ceciderint, iustum recipientes iudicium, per inuocationem eius omnia testimonia conantur auertere: quod etiam Antipatro contingebat. Cum tanta namque velut absente diuinitate, ante gesserat, tunc autem iusto iudicio vndique concludente, defectu purgationum ad dei iudicium accusationum absolutionem omniumque criminum ferebat: potentiæ diuinæ causam tribuens, vt eius testimonium in medium veniret, quanta pro patre gesserit, quantaq; pericula pro eius salute prǣsumpserit. Varus autem cum sæpius interrogaret Antipatrum, & nihil amplius ille quàm dei proferret inuocationem, videns in infinitum rem pergere, iussit venenū in medium proferri, vt experiretur quænam esset uis eius. Et adductus quidam eorum qui fuerant morte damnati, bibit iubente Varo, confestimque moritur. Tūc exurgens, abibat è consessu, & die postera in Antiochiam perrexit: vbi frequens illi fuerat conuersatio, eo quod Syrorum regnum ibi fuerat constitutum.

Vis ueneni.

De Episto

De Epistolis contra Herodem scriptis machinatione filij. Cap. VII

HErodes autem cōtinuo in vinculis filium obstringi iussit. Incertæ aūt erant plurimis confabulationes Vari, quę ad regem habebantur. Dicebant non nulli, quod ex eius sentētia fecerit, quęcunque de Antipatro gesta sunt. Ligans ergo eum, destinauit Romam ad Cæsarem literas, omne declarantes negotium: sed etiam qui pręsenti relatione Cæsarem docerent nequitias Antipatri. Deprehenditur autē in his diebus etiam epistola, ab Antiphilo ad Antipatrum scripta. In Ægypto autem erat iste. Quę soluta à rege, talia declarabat: Misi tibi epistolam ab Acme, non parcens animæ meæ. Scis enim, quàm periclitabor à duobus domesticis, si hoc fuerit agnitum. Tibi autem prosperitas ad gerendam causam proueniat. Et epistola quidem talia loquebatur. Rex autē quærebat alteram Epistolam, quę tamen inueniri non poterat. Nam & seruus Antiphili, qui lectam apportauerat epistolam, aliam se suscepisse denegabat. Cum autem hæsitaret rex, vnus amicorum Herodis inspiciens interiorem tunicam serui (nam duabus erat indutus) arbitrat⁹ est in interiori tunica literas obcęlari: & erat ita. Inuenitur ergo epistola, in qua erant scripta hæc. Acme Antipatro. Scripsi patri tuo qualem voluisti prorsus epistolam: & rescriptum faciens epistolæ, quę ad meam dominam, veluti à Salome directa est, destinaui. Quam cum legerit, certo scio puniturum Salomen, tanquam insidiatricem. Erat autem epistola tanquam Salomes ad dominam eius, ab Antipatro dictata, sub Salomes nomine, quantum ad sententias pertinebat: stilo autem Acmes composita. in qua continebantur ista: Acme regi Herodi. Ego studium habens, ne te quicquam lateat, quę aduersum te geruntur, inueniens epistolam Salomes ad meam dominā contra te conscriptam, cum periculo quidem meo, sed cum tua tamen vtilitate conscriptam, cum periculo quidem meo, sed cum tua tamē vtilitate conscripsi, tibiq; direxi. Hanc autem illa conscripsit, volens Sylæo coniungi. Scidi igitur hanc epistolam, ne fortassis ego de mea vita periclitarer. Ad ipsum autē Antipatrum epistola scripta erat, quod eius iussionibus ministerium gesserat, vt ad Herodem scriberet, quasi Salome insidias illi præparare festinaret. Sed etiam rescriptum eius epistolæ, quę quasi ad suam dominam fuerat à Salome destinata, direxerat. Erat autem Acme Iudęa quidem genere, in seruitio autem erat Iulię Cęsaris cōiugis: & hęc gerebat amicitia, quam cum Antipatro iunxerat, comparata ab eodem Antipatro magnis pecuniarum muneribus, vt eius aduersus patrem & nutricem suffragaretur insidijs. Herodes autem obstupefactus magnitudine nequitiarum Antipatri, impellebatur quidem vt confestim eum perimeret, velut procellam magnarum turbinemq; causarum, & non solū sibi, sed etiā sorori insidiantem, domumq; Cæsaris sua iniquitate corrumpentem. Accedebat autem etiā Salome, crebro pectus percutiens, & se interfici postulans, siquid forsitan tale in ea probaretur. Herodes autem conuocans filiū interrogabat, iubens, vt siquid haberet aperiret: increpabaturq; à patre, dicente: Quoniā inimicus omnino repertus es, age nunc, & qui tecū ad hæc negotia operam dedere, nullo modo moreris aperire. Ille autem in Antiphilum cuncta referebat, nullumq; alium causam horum extitisse firmabat. Herodes vero admodū dolens, volebat Romam ad Cæsarem filium destinare, vt supplicium pro suis factionibus sumeret: timens vero ne fortassis amicorum suffragio valeret effugere, ipsum quidem vinctum, sicut & antea custodiebat. Verum legatos misit ad accusandum filium cum literis, intimandaq; omnia, quę Acme illi ad perficiendā factionem fuerat suffragata: exemplaria quoque transmisit epistolarum. Interea legati Romam proficiscuntur, docti in præsentia quę loqui respondereq; deberent.

Epistola Acmes quæ erat ministra Iulię Augusti coniugis

Antipater culpam in Antiphilum reijcit.

De aurea Aquila pro foribus templi posita, & vindicata. Cap. VIII

SEd rex morbo prægrauatus, testamentū scribit, iuniori filio regnū retribuens odio, quod circa Archelaū Philippūq; ex Antipatri accusatione conceperat. Cæsari vero mille talenta dereliquit: Iuliæ vero Cæsaris vxori, & filijs & ami

cis,& libertis Cæsaris,quingenta filijs etiam suis, filiorumq; filijs pecunias & reditus distribuit.Salomen sororem magnifice locupletauit,quod eam scilicet erga se beneuolam semper agnouerit,& nunquam aliquid ex aduerso molientem. Desperans autem contra morbum se posse subsistere (nam annum agebat circiter septuagesimum)exasperatus est,irreuocabili furia & amaritudine mentis incensus,volebatq; si posset,Iudæorum cũcta disperdere.Causa vero huius rei erat quod se cõtemni putabat,eo quod casum suum iucunde gentem totam existimabat accipere. Super hæc quoque quidam popularium hominum seditionem excitauerãt,propter huiusmodi causam.Erat quidam Iudas Arifei,& Matthias Cargalothi,Iudæorum eruditissimi,& supra cæteros legisexpositores dactissimi:populo etiam amabiles propter iuuentutis eruditionem.Semper enim apud eos totos consumebant dies cũcti,quibus inerat studium,& cura virtutis. Isti igitur audientes regem morbo prægrauatum,& remedij minime receptabilem,omnem excitauere iuuentutem:vt opera quęcunque à rege præter patriam legem facta fuissent euertentes,pro lege dei gloriosa niterẽtur exercere certamina.Etenim propter eius pręsumptionem, & propter quod præter humanum morem fuerat conuersatus in plures, omnia illi mala contigisse firmabant : ægritudinẽ quoq; pręsentem,non ei ob aliud accidisse. Fecerat enim Herodes quædam contra legem, quę Iudas & Matthias vociferantur. Nam construxerat supra portam tẽpli munus,quasi deo propositum,aquilam auream immanem,& qualitate& quantitate satis opulentam.Prohibet autem lex imaginum eleuationes & animaliũ propositiones constituere,his qui volunt secundum eius pręcepta conuersari. Proinde hortabãtur illi sophistæ aquilam illam loco diuellere.Enimuero mortalib⁹, inquiebant,multo iucundius debet esse periculum,quod pro conuersatione paternæ legis & pro virtute suscipitur,quam vitæ quantacunque dulcedo. Nam morte quidem fama & laus sempiterna conquiritur,& nasciturís hominibus memoria iucunda relinquitur,exemplumq; virtutis & gloriæ. Nam etiamsi quisquam sine periculo valeat aliquod pręclarum opus efficere,post paululum tamen venturam mortem naturæ lege non valebit effugere. Proinde pulchrũ est his,qui studium habent amoremq; virtutis,cum laudibus & cum honoribus de hac vita discedere.Leuigatio quippe maxima est,pro bonis operibus interire,quæ non nisi meditatione periculi conquiruntur,filijs atque cognatis , & alijs quibuscunque, qui ab eodem stemmate deducuntur,siue fuerunt viri, siue mulieres siue quilibet alteri:quibus prouideri debet in posterum,vt ad eos vtilitas gloriæ perueniat.Et illi quidem huiusmodi verbis iuuenes excitarunt.Defertur autem ad eos repente rumor,regem vita discessisse,qui sophistis illis admodum suffragatus est: mediaq; die ascendentes euulsere aquilam,& securibus concidére. Cumq; plurimus esset tumultus in templo,ecce dux regis cum militibus venit:nunciatus quippe illi fuerat nisus eorum:& existimãs ex maiore illos conspiratione etiam manu cõgressuros ad pręliũ,ampliorem secum numerũ militum duxerat,qui possent impetum sustinere illorũ,qui moliebantur anathema templi deijcere. Quo irruente super eos,nequaquam vim eius sustinere valuerunt:sed sicut solet turba vulgaris,pręsumptione magis stulta,quã cauta prouidentia congregata,omnes continuo fugerunt.Equibus quadraginta soli iuuenes animi confidentia remansere, quos dux comprehendit,cum principibus facti, Iuda & Matthia.Ingloriũ enim iudicauerunt loco cedere,aduentumq; ducis effugere. Hos omnes deducit ad regem.Quos cum interrogasset,cur in tantam audaciam prorupissent,vt ornamẽta templi conuellerent.Et illi:gessimus,inquiunt,quę gesta sunt, & cõsulto nos illa gessisse profitemur,quę ad virtutem attinent, quam viros decere certum est, Siquidem prudentum est defensare dignitatem legis & numinis. Nec mirari debes,si tuis institutis instituta præferimus,quæ nobis Moses inspiratione dei conscripta dereliquit.Mortem autem ac supplicia quælibet importes, cum iucunditate subimus.Non enim pro iniusto facinore,sed pro amore pietatis nobis sustinend a

Iuuenum quadraginta comprehensorum constantia

nenda sunt. Et illi quidem talia loquebantur, in nullo minora verba quàm fuerat commissi præsumptio proferentes. Rex autem vinculis eos constringi præcipiens, euocauit ex Hiericunte Iudæorum principes. Quibus aduenientibus, consessus omnium congregatur: ipse vero in lecto recumbebat, quod præ valetudine stare non poterat. Enumerabat igitur præsumptiones seditiosorum iuuenum, in quibus sæpius fuerant deprehensi: templi quoque ornamēta quæ suis fuissent magnis sumptibus constructa, memorabat: qualia per annos centum viginti sex, neque Asamonæum regem construere, neq; prosapiam eius valuisse narrabat: se autem ad honorem diuinitatis illud templum anathematis admiratione dignis ornasse: quo post eius mortem, gratam sui memoriam iucundamq; relinqueret. Exprobrabat etiam quod iniuriam illi non dubitarent ingerere. Cæterum præsumptum facinus verbo quidem ad suas pertinere dicebat iniurias, re autem ipsa & veritate, si quis vellet meritū examinare facinoris, sacrilegium commissum esse firmabat. Ad hæc illi propter eius crudelitatem, ne cōtra se quoque fortassis exasperatus, vltiones in eos aliquas moliretur, humiliter respōderunt, dicentes: neque ex sua sententia contigisse, neque illa commissa inulta esse debere. Ille vero circa cæteros quidem quasi mansuetus extitit, Matthiam autem pontificem sacerdotio remouit, velut huius facti cōscium, & causam seditionis extantem: promouet autem Azarum pontificem, fratrem vxoris suę: Matthiæ autem pontificatus tempore, euenerat alterum extitisse pontificem, ad vnius videlicet diei functionem, quam Iudæi cum ieiunio celebrant. Causa vero talis erat: Matthiæ sacerdotali fungenti officio nocte, quæ in solennem lucescebat diem, in qua futurum erat ieiunium, visum est se omnino mulieri esse commixtum: proptereaq; sacerdotio perfungi non potuit: sed Iosephus Elimi filius, cognatus eius secundum carnem, pro eo munere sacerdotali perfungitur. Hunc ergo Matthiam Herodes pontificatu remouit: alterum vero Matthiam qui seditionem excitauerat, & aliquos viros ex socijs seditionis illius, viuos igni contradidit. Sed etiam luna eadem nocte defecerat.

Sacerdos unius diei

Iudæi uiui traduntur igni

De luctu quem sibi Herodes moriturus instituit. Cap.

Morbi Herodis immedicabiles

HErodem porrò amarior indies morbus vrgebat, supplicia deo commissi sceleris expetente. Ignis quippe lentus inerat, non tantum conflagrationem in superficiem corporis agentem prodens, quātum intrinsecus crescēs operabatur incēdium. Auiditas quoque inexplebilis semper inerat cibi: nec tamen satietas vnquàm rabidis incitatam faucibus valebat implere ingluuiem. Intestina internis vlceribus tabida putrescebant, doloribus quoque coli sæuissimis cruciabatur, humor liquidus ac luridus erga pedes tumidos oberrabat. Similis illi quoque & circa pubem erat afflictio: Sed & verenda ipsa putredine corrupta scatebant vermibus, spiritus quoque incredibilis erecta tentigo, quę fuerat satis obscœna diritate fœtoris, & anhelitus respiratione creberrima: contractus quoque per cuncta membra subsistens, vim noxiam operabatur, quę omnem tolerantiæ contulerat firmitatem. Dicebatur igitur ab his quibus inerat diuinandi peritia, diuinitus has pœnas ob impietatem eius, & multa crudeliter gesta deposci. Ipse tamen multum spe salutis instabat, si forte posset cōtra morbos aliqua remedia prouidere. Medicos quoq; aduocans, vt vterentur si quid possent ad salutem proficere postulabat: & transiens Iordanem fluuiū, aquis calidis quę sunt circa Calliroen, die noctuq; fouebatur. Hæ igitur aquę calidæ, super alia quæ habebant commoda, etiam potabiles erant. Pergebat autem aqua illa in paludem, quę sulphurifera vocitatur. Prętera visum est medicis, vt eum in dolio oleo pleno confouerent: quò cum missus esset, ita defecit, vt ab omnibus mortu⁹ putaretur. Tūc grandis seruorū vlulatus exortus est. Cum igitur nulla iam de eo spes salutis existeret, iussit militibus quinquagenas dragmas auri distribui: plurima quoque ducibus & amicis suis munera tribuebat. Deinde reuersus in Hiericuntem, pręualente nigra cholera, exasperatus iniquius est: vt ipso moriente indignum facinus

ageretur. Venerant quippe ex locis omnibus per eius pręceptum Iudęorum optimates, & erát plurimi, siquidem ex omni gente fuerant conuocati. Ad hęc etiam fuerat mors contemptoribus pręcepti proposita. Magna igitur in omnes regis furia concitata, pariter culpabiles inculpabilesq; in hippodromo concludens, sororem suam Salomen virumq; eius Alexam conuocat, & mortem suam non in longum differri denunciat: tantis se doloribus circumuentum, fore cunctis satis optabilem: se autem sine luctu & deploratione periturum, quod regibus, maxime autem sibi, magni mæroris esse firmabat: neque suum arbitratum Iudæorum falli proposito, quod eis sua mors amabilis foret & grata: Nam etiam se viuente sæpius illos & seditiones & secessiones fuisse molitos, & in eius iniurias semper fuisse festinos: cæterum leuigationem quandam illis natam esse dicebat, quod talibus ipse doloribus vrgeretur: proinde petere se ab illis, quod eos sciret cōtra eius gloriam in nullo venturos, vt agerent qualiter eius exequiæ honorabiles super cæteros reges, & luctus amplior ageretur: Quod futurum dicebat, si peregissent vt Iudæi ex animo in eius morte deplorare lamentarique cogerentur. Cum igitur me, inquit, animam videritis expirātem, circumuallantes hippodromum omni militia, nec dum mea morte vulgata, confestim omnes illos inclusos iugulari perficite: & ita cunctis intereuntibus duo commoda prouentura, quod & regnum illis post suam mortem firmū perseueret, hostibus amputatis, & super suam mortem luctum celebrandum esse magnificum. Et ille quidem lachrymabūdus talia lamentatur, & cognatos omnes beneuolentiam circa se fidemq; seruare postulat, inuocationē diuinam in his interponens: ne cū inhonorificentia sua mors, & cum indignitate tractaretur. Illi vero profitebantur in nullo se eius pręcepta transgressuros. Sed ego comperio illius hominis mentē, considerans illa quæ in anteriori tempore appetebat, quod ex more temporalis vitæ fecerit quęcunq; parentibus gessit, considerans etiam præsentia mádata nihil humanum penitus habuisse. Siquidē etiam de hac vita discedens procurabat, quatenus omnē gentem orbatam & desertam parētibus dilectissimisq; relinqueret: iubens vnum ex vnaquaq; domo interimi, qui nihil iniustum neq; in ipsum neq; in alios admisisse fuerant deprehensi. Hęc igitur illo suis parentibus demandante, deportantur & literæ ab legatis, qui ad Cæsarem Romam fuerant missi. Quarum hęc erat sententia, quod Acme indignatione Cæsaris extincta sit, pro facinoribus quę cum Antipatro perpetrare tentauerat: ipsum autem Antipatrum in patris voluntatē dimissum, vt quod placeret ex eius sententia fieret: ipsum etenim & patrem esse & regem: siue illū in exilium detrudi, siue illum morte multari vellet, in eius proposito cōstitutum. His auditis Herodes, paulisper animum refouit, volūtate scriptorum & morte Acmes in superbiam subleuatus, & potestate puniendi, quam acceperat in filium. Sed præualētibus crescentibusq; doloribus, interitui propinquabat: & quáquá in multo defectu contineretur, appetebat tamen cibum: & postulans malum, quæsiuit & cultrū. Erat enim illi talis mos, vt ipse per semetipsum malum excorians, per partes modicas recinderet, & comederet. Sumens ergo cultrum, circumspiciensq; ne quis adesset, noluit semetipsum interimere, quod forsitan perfecisset, nisi pręueniens manum eius Aciabus contineret: nepos autē eius erat: & magnum clamans, statim vlulatus per totam aulam exortus est & tumultus. Quę cum ad Antipatrum peruenissent, credidit suum patrem vitæ terminum suscepisse: præcipiensq; fiduciam tam verbis quá motibus, ita totus animo gestiebat, tanquam fuisset liberatus è vinculis, & regnum in suis manibus sine vllo labore percepisset. Tunc cœpit cū custode carceris de sua dimissione fabulari, magna se continuo spondens dona tributurum. Ille vero non solum non acquieuit vt faceret quæ volebat Antipater, verum etiam cuncta regi denunciat, intimás eius mentem, & quę ab eo munera spondebantur. Tunc Herodes, quamuis & ante non minore odio ferretur in filium, cum audisset custodem carceris illa narrantem

Literæ e Roma de Antipatro Herodi allatæ

narrantem, magnum protinus exclamauit. Tunc quassans caput, quamquam in extremo vitæ teneretur, & cubito sese attollens statim destinans quendam armigerorum suorum, sine vlla dilatione celeriter necari iubet Antipatrum, sepulturamq; eius in Hyrcanio sine vllo honore fieri.

Testamentum Herodis. Cap. X

TEstamentum interea scribebat mente mutabili, & Antipatrum quidẽ, quem sibi successorem in regno designauerat, tetrarcham facit Galilęæ regionis atque Berœæ: Archelao vero regnum contribuit. Gaulanitidem aũt & Trachonitidem: & Bathaniam, & Paneada, Philippo filio quidem suo: fratri autem Archelai germano, tetrarchiæ iure cõcessit. Iamniam vero & Azotũ & Phaselidẽ Salomę sorori distribuit, sed & argẽti signati myriadas quinquaginta. Disposuit etiã de cæteris suis consanguineis atque cognatis, opibus eos reditibusq; locupletans. Cęsari sanè argenti signati mille myriadas, pręter vasa quędã aurea, quædã argẽtea, & metallis pretiosa, & artificis opere venustissima dereliquit, indumenta quoq; pretiosa. Iuliæ Cæsaris coniugi, & alijs nonnullis, quingentas myriadas. His dispositis, quinto die postquã Antipatrũ filium necauerat, defungitur: regnans postquã Antigonũ interemit, annos XXXIIII: postquã autẽ à Romanis regnũ perceperat XXXVII, vir crudelis quidẽ in omnes æqualiter: iræ quidẽ subditus, à iustitia vero effrenatus: fortuna porro propitia super quemlibet affluenter abusus, & ex plebeio in regnum assurgens, & pericula plurima eludens quibus sæpius fuerat circũseptus, diuturnitate vitæ perfruitus est. Domi vero circa filios, quantũ quidẽ ad eius sententiã, etiam ibi prosperitate potitus, eo quod se suos inimicos superasse censebat, meo vero iudicio super omnes infelicissimus. At Salome & Alexas antequã mors regis diuulgata foret, ex hippodromo Iudęos abire permittũt ad proprias domos, dicentes, regem iussisse vt vnusquisq; in suas regiones abscederet. Hoc aũt fecerũt, beneficiũ illi genti pręstare cupientes: Interea mors magis magisq; diuulgatur.

Testamentum Herodis

Mors Herodis et tempus eius regni

Iudæi soluuntur è carcere

De sepultura Herodis & successore Archelao. Cap. XI

TVnc Salome & Alexas cunctam militiam cõgregantes in amphitheatro quod Hiericunti erat, primum quidem epistolam regis legi fecerunt, quam ad milites fecerat: deinde gratias eius in eos pro fide ac beneuolentia, quam circa eũ exhibuerunt, insinuant: petitiones quoque ei9, vt similes se circa Archelaum filium eius exhiberent, quem regem cõstituit, intimabant. Ptolemæus etiã, cui fuerat testamentum à rege creditum, annulusq; quo signauerat commissus, continentia testamenti denunciat: quod testamentũ non posse robur firmitatẽq; suscipere dicebat, nisi cuncta quę in eo essent, deferrentur ad Cæsarem. Fit continuo fragor ingens, honorantium Archelaum, regemq; proclamantium: milites quoque cuncti, & vniuersi duces, fauorem & beneuolentiam promittebant: paratosq; se ac promptos ad omnia profitentur, adiutoremq; deum supplicationibus aduocabant. De hinc sepulturam regi præparabant. Curæ nanque fuit Archelao, vt exequię patris quàm magnifica possent celebritate agerentur, vtque memoratum testamentum proferrent cum mortuo producendum. Portabatur itaque in lecto aureo, lapidibus depicto varijs atque pretiosis, stramina vero erant ostro auroq; contexta: eratq; ipse mortuus circumamictus purpureis vestimentis, caput eius diademate coronatum: sceptrum quoque in manu eius, velut si à viuo teneretur, erat appositum: Circa lectum autem erat frequentia filiorum, multitudo cognatorum: circa quos omnis militia stipata pergebat, per proprias distincta nationes, & discreta nominibus. Erãt autem tali ordine distributi: Nam primi quidem pergebant eius armigeri, post quos omnis Thracum manus: post istos etiam natio Germanorum, atque Galatarum. Hos item sequebatur cum ornatu maximo cuncta belligeratoria multitudo. Cætera vero militia postrema sequebatur, in eum scilicet modum digesti, qualiter solebant in bellum procedere, & à suis ducibus ordinari. Post hos sequebantur seruorũ eius quingenti;

Populus gratulatur Archelaö

odores varios,& aromata deportantes. Pergebant autem in Herodium stadijs distans octo: illic enim est eius sepultura ex eius iussione cōfecta. Et Herodes quidem hoc modo defungitur. Archelaus autē per septem dies luctum super patrem honore regio ex more gerit: tantos etenim dies lex paterna præcepit obseruari. Conuiuia itaque celebrans,& luctum exoluens, ascendit in templum. Ibi magnis ei clamoribus fauebatur, magnisq; prædicabatur laudibus, secundum quod vnusquisque arbitrabatur ei maiora quam alius conferre præconia. Tum vero tribunal illę conscendens, quod sibi fuerat pręparatum,& confidens omnibus benigna loquebatur,& sibi propitios comparabat, gaudio fauoris omnium,& volūtate, quam ex beneuolētia circa se cunctorum ceperat: gratiasq; illis habere narrabat, quod cum essent læsi à patre nihil circa se malum ab illis reciprocaretur: se autem adnisurum, vt eis bonorum vicissitudinem redderet, eorumque remunераret alacritatis affectum: rogabatque, vt nunc interim parcerēt nomine illum regis honorare, sufficere sibi dignitatem potestatis aiebat, quam tunc firmam esse dicebat, cum testamentum à patre scriptum à Cæsare firmaretur: ob quam causam neque in Hiericūte, cuncta milia diadema illi imponere cupiente, voluisse suscipere: ambiguū honorem existimando ex tali re sibi prouenturum, quod esset adhuc incerta voluntas eius, qui posset illi regnum proprie firmiusq; concedere: non sibi defuturam circa illos benignitatem, quę beneuolentiæ eorum vicissitudinem reportaret. Festinare quippe se in omnibus enarrabat, meliorem se suo patre circa illos ostendere. Illi vero, sicut plebeia multitudo consueuit, in ipsis primis diebus videntes regis lene principium, voluntates suas laudibus & fauoribus aperiebant,& quāto mansuetius cum eis loquebatur Archelaus, tanto amplius nomen Archelai prædicabant: deinde ad munerum petitiones intercessionesq; vertuntur. Alij quidem functionū publicarum leuigationem cum clamore postulabant, pars vero vinctorū solutiones expetebant, qui fuerant ab Herode deuincti: alij vero grauedines, quas Herodes in emptionib9 & in publicis nundinis constituerat, auferri vociferabantur. Archelaus porrò in nullo illis contraria respondebat, sed in omnibus eos placabat, accurans regni fore suffragium, si multitudinis beneuolentiam cōparasset. Dehinc ad sacrificia offerenda deo conuertitur,& cum amicis conuiuia celebranda.

Verba Archelai ad populum sibi gratulātem

Seditio Iudæorum propter ablatam auream Aquilam. Cap. XII

Seditio

CVm hæc interim aguntur, congregantur Iudęorum iuuenes plurimi, nouarum rerum cupidine concitati: & cœperunt de morte Matthiæ, aliorumq; cum eo ab Herode interemptorum, tumultuosa voce causari: dicentes, quod iniuste perempti etiam exequiarum honore Herodis timore caruerant. Erant autem isti, pro quibus turba loquebatur, qui fuerant euulsione aureæ aquilæ perempti. Magnum ergo illa turba proclamante,& clamitationibus vtente, quasdā etiam iniurias, quasi ex hoc posset ad illos mortuos aliqua leuigatio peruenire, proterue procaciterq; iactāte congregabatur magis magisq; numerosa multitudo,& vltionem mortuorum ab Archelao fieri debere poscebāt, suppliciis eorum, qui sub Herode fungebantur honoribus. Et primum quidem omnium sacerdotio remoueri pontificem, quem Herodes fecerat, proclamabant: virum mundum,& secundum leges suas dignum, ad pontificatum promouendum esse dicebant. Archelaus autem licet ista grauiter ferret, annuebat tamen, impetum eorum mitigare festinās donec iter ad Romam, quod propositum habebat, sine tumultu perageret: & cū de se se voluntatem Cæsaris agnouisset, respicere dixit, quid agendum foret,& de cunctis petitionibus eorum legitime dispositurum, neq; tunc tempus esse dissensionis, aut iniurias vel contumelias ingerendi, magis autem vnitatis atq; concordiæ, donec ex pręcepro Cæsaris ad eos cum firmitate regni recurreret: tunc quippe in commune consulendum, de quibuscunque illis tractandum esse videretur: tum autem sustinēdum esse, ne forte seditionis quoque crimen incurreret. Et ille quidem hæc dicens, ducemq; suum edocens, mittit ad eos, hæc ipsa locuturum.

Illi porrò proclamantes, ducem loqui penitus non sinebant: periculum quoq; minabantur, si quis eos ab assumptione sua reuocare voluisset: & instabant sua libidine magis expleri, quam imperantium subiacere consilijs. Graue nanque illis videbatur, si cum Herode viuente amicis priuati fuissent, eodem quoq; mortuo nullam ultionem fieri mortuorum. Illud enim iustum legitimúq; dicebant, non quod ratio dictaret, sed quod eorum libidini voluptatem posset afferre, fatui ad prouidendum, quantum esset illis ex ea re periculum nasciturum. Plurimis itaq; ab Archelao missis, vt tumultum seditionemq; mitigarēt, alijs ex regis persona loquentibus, alijs autem ex illius quidem sententia, sed veluti ex sua mente monentibus, illi nullum penitus aduertebant: sed amplior fremitus & turba fouebatur: concurrente etiam plurima multitudine, quod illa tempestate Iudæis dies festus imminebat, quando azyma secundum obseruationem paterni moris exercent. Pascha enim illa festiuitas vocitatur, ad recordationem & memoriam exitus ab Ægypto & sacrificatur ab eis illo die cum alacritate magna pecudum innumerosa multitudo, quanta in nulla alia solennitate acta. Concurrit ergo ex vniuersa regione magna copia populorum, plures etiam ex montanis locis adueniunt, religionem numini soluturi. Sed iuuenes qui seditionem excitauere, Iudam Matthiamq; lamentabantur, veluti doctores expositorésque legis antiquæ: & persistebāt in templo, suffragatione quoq; victualium abunde subsistente. Nam seditiosis hominibus turpe non ducebatur ab alijs cibos expetere. Anxius autem Archelaus, ne in deterius eorum procederet audacia, cohortem destinat armatorum: cum quibus etiam tribunum militarem mittit, vt eorum coerceat impetum: & primum quidē vt illos seditiosos repellerent, & alia multitudine separarent. Sed veniētibus militibus, illi seditiosi cum ingenti alacritate, excitata secum etiam turba, super tribunum ac tuta præsidia, cum voce magna inuicem hortātes impetum faciunt, ex quibus plurimi fusi, pauci autem cum tribuno sauciati diffugiunt. Archelaus autem cuncta pessum ire censebat, nisi multitudinis illius impetum frāgeret, tumultumq; illum resectum extingueret. Cunctam igitur mittit malitiam, vt alij eos qui sibi in templo habitacula construxerant, exinde repellerent. Cæduntur itaq; ab æquitibus circiter tria milia hominum, reliqua vero in montes proximos refugit multitudo. Cęteros autem ex edicto, cunctos ad suas regiones discedere iubet Archelaus. Qui continuo discesserunt, festiuitatem deserentes minime celebratam, maioris timore periculi propulsati, licet essent in mortem temeritate præcipites. Interea Archelaus ad mare proximum cum matre descēdit, Nicolaum secum & Ptolemæum habens, & amicorum plurimum comitatum: Philippoq; fratri omnia gubernanda reliquit, domum ei regnumq; commendans. Salome quoque soror Herodis, cum eo simul egreditur, omnem secum ducens prosapiam: ad hæc etiam plurimi cognatorum, verbo quidem, veluti cum Archelao collaboraturi, vt ei regnum à Cæsare firmaretur: re autem vera, vt aduersus eum niterentur: maxime illa, quæ ab eo in templo gesta sunt, accusando proponerent. Obuiam fit Archelao Sabinus Cæsaris curator earum rerum quas in Syria possidebat, in Iudæam pergens pro conseruatione thesaurorum Herodis. Quem Varus ab hac intentione reuocauit, per Ptolemæum, qui transibat ab Archelao, conuocatus. Sabinus ergo Vari gratia, neque arces obtinuit, quæcunque fuerant in Iudæorum ciuitatibus constitutæ, neque thesauros consignauit: sed omnia sub iure dimisit Archelai, donec quid de his Cæsari videretur, agnosceret. Proinde Cæsareæ se sustinuit: sic enim se promiserat esse facturum.

Cæduntur circiter tria milia Iudæorum in templo.

Archelaus ad Cæsarem nauigat

Certamen duorum de regno Iudææ, Antipatri & Archelai.

Caput XIII.

SEd cum Romam nauigasset Archelaus, Varus perrexit Antiochiam, Sabinus ascendit in Hierosolymam, & aulas regias obtinet, euocansq; omnes oppidorum præfectos, & quotquot rerum dispensatores fuerant, ratiocinari cœpit, & arces vt sibi traderentur expetere. Ex hoc iam illi quos pręfecerat custodes Ar

chelaus, mandata eius implere non poterant: sed custodiebant omnia secundum interdictum Sabini, vsque ad Cæsaris præceptum. Nauigat etiam Romam in illis diebus Antipater Herodis filius, regnum etiam ipse petiturus, hortatu Salomes & promissionibus incitatus, dicentis, iustiores causas illum habere Archelao ad regnum percipiendum, quod primum testamentum, in quo is successor regni fuerat constitutus, firmius esset, quàm illud, quod posteriore tempore factum est: illud sana siquidem mente fecisse Herodem, hoc autem iam sensu præ valetudine diminuto conscripsisse. Ducebat secum etiam matrem, & fratrem Nicolai Ptolemæum, amicum Herodis satis honorabilem, sed etiam sibi valde gratissimum atque fauentem. Maxime autem eum incitabat ad regnum petendum Irenaus rhetor, vir opinione clarus, & ad dicendum acerrimus. Idcirco etiam freti, eos qui persuadebant cedendum Archelao, siue quod regio testamento successor fuerit institutus siue quod maior natu esset, aduertere contemnebant. Sed cum Romam venissent, omnes cognati ab Archelao discedentes, ad istum conueniunt: non beneuolentia circa eum aliqua constricti, sed odio, quo aduersus Archelaum irritabantur. Maxime autē libertatem desiderabant, & Romanorum iudices magis quàm reges proprios habere cupiebant. Quod si hoc minus præcederet, Antipatrum magis quàm Archelaum sibi regem conducibilius æstimantes, impetrare laborabant. Sabinus quoquo accusationem Archelai apud Cęsarem deposuit. Inter hæc Cæsar suscipiens ab Archelao literas, in quibus iura à patre sibi relicta proposuit, testamentum quoque cognoscens, & ratiocinia thesaurorum Herodis cum annulo consignatorio, quem Ptolemæus apportauerat, cœpit dispicere quid ordinandum ratio postularet. Legens quoque literas Vari, & epistolas Sabini, summam quoque thesaurorum, & quid pecuniæ per singulos annos ingrederetur, aduertens: literas quoque quas Antipater pro regno promerendo transmiserat recensens, congregabat ad consultandum omnes senatorij ordinis, & amicos, in quibus etiam Caium filium Agrippæ & Iuliæ filiæ suum adoptiuum. Deinde illis omnibus in concessum inductis, copiam facit, vt quisque de quibus moneretur, ediceret. Ibi primum Salomes filius Antipater, dicendi potentissimus, & Archelao satis infestus, huiusmodi verba locutus est, dicens: Archelaum verbo quidem pro regni petitione se fingere laborare, opere vero omnem regni potestatem possidere: antequam ei à Cæsare, in quo cuncta potestas sita esset, indulgeretur. Huius testimonium esse dicebat eius audaciam, qua præsumpserat in die festo Iudęos interimere. Qui & si iniustū aliquid gessissent, alios eos debere vlcisci, qui eos possint legitima & ordinata potestate compescere, & non ab illo tantam cædem fieri oportere. Qui si vt rex illud fecisset, contumeliam grandem Cæsari intulisse firmabat, quod ignorans quid de eo adhuc dispositurus esset, regia iam vti potestate præsumeret. Si autem vti priuatus illa gessisset, amplius eum deliquisse narrabat: quod regnum non possidens, supplicia quibuslibet intulerit, de quibus decretum Cæsaris debuit expectari. Opponebat illi etiam iudicium militarium mutationes, & ordinationes: adhæc etiam sedisse illum in solio regali & causas plurimas iudicasse, ac determinasse proclamabat, tanquam à rege legitimo eius ius potestatis integrum possidente: petitionum quoque plurimarum promissa publice facta memorabat, quid eum amplius iuris ac potestatis habiturum, dum in regno à Cæsare firmaretur? Opponebat illi etiam, quod ex hippodromo vinctos sponte dimiserit, & plurima siue quæ facta fuerant, seu quæ facta quidem non erant, sed credibilia videbantur propter naturam sui: quod fieri posse iudicabantur à iuuene tum etiam ab accenso regnandi cupidine. Dicebat etam luctum eum patris penitus neglexisse, prohibitos quoq; omnes à rege cū moreretur videndo: vnde initium quoq; seditionis affirmabat exortum, quod eum videbant circa patrem suum mortuum, qui ei multa & magna bona præstiterat, tam nequiter couersari, velut in se lachrymas per diem publice confingentem: occulte autem voluptate regni percepti perfrui,

Antipater contra Archelaum

& noctes

& noctes in delicijs agitare. erga Cæsarem quoq; huiusmodi se præbiturum Archelaum, cum ei regnãdi iura tribuerit, qualem se erga patrem exhibuisse cognoscitur: Tripudiare nanque, & cantus exercere in morte patris, tanquam si hostis aliquis interiret. & quod nunc aduenisset ad Cæsarem, calliditate visum dicebat, vt se regni percipere firmitatẽ desiderare simularet, cum omni iam vsus esset antea potestate, quanta illi nec amplior à Cæsare rerum domino posset attribui. Maxime vero cædem, quæ in templo facta fuerat, verbis exaggerebat: & impietatem obiectabat, quod in die festo sacrificijs diuinis instantibus, multa milia hominum cæsa fuissent, in quibus multi peregrini, plurimi insontes, indigne & miserabiliter occubuerint: templum quoque plenum cadaueribus mortuorum fuerit, non alienigena hoste perimente sed eo qui se regni iura legitime percepisse iactabat. Vnde apparet, inquit, illud opus crudelitatis libidine peregisse, vt integre se plenum tyrannidis negotium prosecutum esse testetur, per iniquitatem admissam, qua cunctis hominibus constaret odibilis. Festinabat enim quoquo modo regnum accipere, sciens quod pro sui merito nunquam possetvel in somnis regiam potestatem legitimo iure promereri. Nam & patri suo certos esse suos mores agnouerat, vnde se regni ab eo successorem disponi proculdubio desperabat, nisi per ægritudinem ac morbos, quibus non solum corpore confecto defecerat, verumetiam animo parum valido erat. Cæterum quando mens eius sospes fuisset & sana, & corpore forti, vt digne ac merite negocia cuncta disponeret, in Antipatrum potestatem regnandi contulerat, testamento iure legitiméque confecto: Nam qualis porrò rex iste possit existere, qui aut contempto Cæsare, ius sibi totius potestatis arripuit: aut si à Cæsare se dominum fieri & ab eo regnum sperabat accipere, cur ciues suos sine illius præcepto priuatus adhuc, & in templo die festo instante, tam crudeliter interemit? Et Antipater quidem huiusmodi verba locutus, testes etiam introduxit plurimos ex cognatis, per quos sua dicta firmaret. Cumq; is loquendi finem faceret, surgit Nicolaus pro Archelao verba facturus, dicebat itaque: Illa quidem quæ in templo contigerant improbitate potius eorum qui passi sunt, quàm Archelai potestate contigisse: siquidem tantum eos facinus aggressos fuisse, vt non solum iniuriam contumeliasq; iactarent, sed etiam eos qui deuote humilitérque viuere disponebant, vlcisci prætenderent. Cumq; hostilia multa operarentur, verbo quidem aduersus Archelaum, rei autem acerbitate aduersus Cæsarem, necessarium Archelaus iudicauit, vt eos ab hac insolentia & improbitate reuocaret. Sed illi eos, quos Archelaus ad sedandas turbas miserat, interimere festinabant, sine vlla vel dei vel loci festiuitatis ve reuerentia. Mirari se sanè dicebat, non confundi Antipatrum, quod talium defensor existeret: dummodo inimicitiæ suæ, quam contra Archelaum gerebat, libitum faceret: & odio magis quàm natura iustitiæ iudicaret: illos purgare gestiendo, qui cum tanto scelere aduersus suos principes arma corripuerint. Cætera vero de quibus Archelaum accusauerant, in eos ipsos accusatores referebat, dicens: nihil sine ipsorum consultatione vel consensu factum gestúmve fuisse: sed animo lædendi nũc in transuersum ab æquitate discedere. Nam neque scire taliter res esse dispositas qualiter accusabant: sed ad inuidiam Archelai cuncta deprauare: & tantam illos cupidinem inuasisse obsistendi Archelao, viro quidem consanguinitate propinquo, conuersatione autem eis familiari per omne tempus adiũcto. Testamentum etiam patrem sana mente conscripsisse narrabat, firmiusq; esse quod posterius fuisset conscriptum, quod in hoc posteriore dominum cunctæ ordinationis Cæsarem constituerit, quem minime illorum improbitatem imitaturum dicebat, qui Herodi iniuriam facerent, in cuius vita omnibus bonis omniq; potestate perfuncti essent, nunc autem ad contumelias voluntatis eius & intellectus in omnibus festinarent. sed nequaquam Cæsarem iniurias illius viri permittere, qui & amicus fuerit & auxiliator, & omnia in sua potestate dimiserit, neque pati vt testamentum eius solueretur, quod de sua fide fretus scripserit: neque virtutem Cæsa-

Nicolaus pro Archelao verba facit.

rimos sauciabant. Nam opportunitate loci, Iudæi superiores extiterant. Romani vero in incerto positi, nec ictus ancipites euitare, nec hostem vllis iaculis poterant vulnerare. Proinde cum in hunc modum non breui tempore pugnaretur, Postremo Romani impune se talia perpeti non ferētes, ignem porticibus submittunt, Iudæis qui super porticus erāt, non sentiētibus. Ignis porrò à plurimis appositus, continuo in flammas exæstuat, tectaque corripuit, quorum materies, quod erat pice cum cera peruncta, & in superficiem deaurata, ignem cōfestim suscepit, quo incendio opera illa magna & admiratione digna dispereunt. Sed etiam eos qui super porticus pugnantes astiterant, repentinus corripit & insperatus interitus: alij simul cum tectis concidentibus pessum ibant, pars hostium confixi periere vulneribus: pleriq; defectu consilij, & sub tali cladis stupore, aut igni sese contradunt, aut gladijs abusi suis intereunt: vt malum quasi quo se videbant circumseptos, effugerent. Quotquot autem retrorsum via qua ascenderant, recurrentes, à ruina vel incendio liberabantur, à Romanis continuo sine vllo negocio necabantur. Quippe nudi armis, & animi timore soluti, veniebant in manns Romanorū. Proinde ex cunctis quæ tecta conscēderant, nullus valuit penitus euadere. Romani aūt per illud incendium in fiduciā subleuati, interius progrediuntur: & ærarium vbi templi opes seruabantur, arripiunt: & plurima quidem à militib9 furata sunt. Sabinus autē vix inde quadraginta talenta publica valuit ratione conquirere. Interea Iudæos plurimum contristabat, tam interius sociorum, quàm ærarij, anathematúmque direptio: & tamen quotquot eorū vel peruersitate mentis obstinati, vel pugnaces promptique constabant, aulam regiam vndique vallātes minabantur incendiū, & custos ibidem vnà interitui dare, nisi celeriter abscederent. Nam se quoque copiam illis exeundi, si id eligerent, daturos. Sabino quoque, si etiam ipse vellet, exeundi tribuere facultatem pollicebantur. Dum ista gerūtur, nonnulli ex regijs militibus ad Iudæos transeunt. Rufus autem & Gracchus tria milia pugnatorum ex militia Herodis sub se habebant, viribus corporis exercitatos, & strenuos. Cum his igitur omnibus sese Romanis adijciunt. Rufus etiam equites aliquantos habebat, ipsos quoque secum Romanis auxilio duxerat. At Iudæi obsidionem minime negligebant, sed etiam mœnia cuncta circuibant: hortabanturq; omnes, vt illam opportunitatem se saluādi, & in libertatem paternam respirandi non perderent. Sabino vero optabile fuit, vt egrediens abscederet: sed committere semetipsum non audebat, suorum consideratione factorum, & quod hostes admodum infideli mente esse cognouerat: simul etiam Vari præstolabatur aduentum: eumque si adesset, obsidionem illam esse soluturum.

Magna strages Iudæorum

Rufus & Gracchus

De tumultu Iudæorum vario pro libertate & regno. Caput XV.

EA tempestate etiam alia plurima, turbis tumultibusq; plenissima prouenerunt, quæ totam Iudææ regionem grauiter desolabant. In quibuscunq; nanque locis, alij lucri cupiditate concitati, pars inimicitia Iudæorum, ad excitanda bella ferebantur. Militauerunt quondam Herodi duo milia hominū, hinc inde congregatorum. Hi ergo in vnum collecti, & seorsum à cęteris discedentes, aduersus regios milites pugna congrediuntur. Vtebantur autē duce, Herodis nepote, quem sibi præfecerāt: qui tam in camis ad pugnam strenue ferebatur, quàm in locis asperis arte præualebat, propter experientiam, quam ex vsu belli perceperat. Iudas autem quidam erat filius Ezechiæ præpositi latronum, qui multum quondam præualuerat, sed temporibus Herodis cum magno fuerat labore deprehensus. Iste igitur Iudas circa Sephorim Galilææ congregans multitudinem virorum perditorum atque desperatorum, cum eis aulam regiam pugnabundus inuadit. Ex qua copiam armorum, quantamcunque ille locus habebat, abripuit: & exinde suos omnes armans: sumit etiam cunctas opes, quæ ibidem pro custodia fuerant derelictæ. Hinc terribilis vniuersis effectus est. Nam huc atq; illuc age-

bat & ductabat exercitum, libidine rei maioris accensus, & æmulatione regnandi, sine vlla virtute, vllaq; prudentia: sed ad vim inferandam tantum, & lædendum pronior, & procliuis extabat. sperans ex hoc sibi dignitatem gloriamq; venturam. Extiterat quoque Simon seruus quidem Herodis regis, verum decorus vir magnitudine corporis ac fortitudine præstans, cui magna fuerant credita cōmissaq; negocia. Is igitur rerum intemperantia subleuatus, diadema suo capiti præsumpsit imponere, & aliquanta multitudine congregata, rex pronunciatur, insania simulq; furia populorum. Sed etiam ipse dignum semetipsum existimans, super omnes qui regnum ante gessissent, aulam regiam in Hiericunte succendit, & omnia quæ ibi habebantur abripuit: multa quoq; in diuersis locis per vniuersam prouinciam, vbi regia consistebant tabernacula, comburebat: cunctaq; extermínio dabat, ignibus concremando. Ampliora quoque iste gessisset, & amplius illa regio fuisset deleta, nisi celeriter mutatio contigisset: nam exercitus militum regiorum, qui se Romanis addiderant, tota manu, totaque virtute congrediens, occurrit Simoni: vbi multa vi die longo certatur. Sed plures, qui ex locis trans Iordanem cum Simone fuerant congregati, neque ordniis neque dispositionis bellicæ gnari, (siquidem temeritate magis quàm disciplina pugnabant) à regijs occubuere militibus. Sed & ipsi Simoni per fugas se & per mōtis fauces seruare cupiēti, Gracchus occurrens, caput abscidit. Incensus est etiam illis diebus super Iordanem locus, nomine Emachoes, à quibusdam hominibus, Simoni consimilibus. Sic igitur in illa gente multa dementia vagabatur, eo quod regem proprium non habebat, qui populum virtute ac moderatione disponeret: & propterea alienigenæ irruperant, per quos seditiose mentes occasionem accipientes ad bella excitanda succensæ sunt, intentione sola deuastandi, & rapiendi aliena. Cęterū & Athrongæus, vir neque generis dignitate conspicuus, neque virtute decoratus, sed opum tantum confisus abundantia (pastor enim erat iste, & cunctis in omnibus rebus obscurus, verum magnitudine corporis & robore præualens) ausus est etiam ipse in regni conspirare potentiam. Erant quippe illi fratres quatuor, vasti etiam ipsi corpore, & magnum de fortitudine gloriantes, & ex hoc credebant sese regnum omnibus modis obtinere: nam vnusquisque eorum turmam propriam ductabat. Congregatur itaque ad eos plurima multitudo. Et illi quidem ductorum fungebantur officio: & sicubi opus erat, discurrebant, bellicos exercendo conflictus. Ille vero diadēma suo capiti circumponens, ad consultandum consilium conuocabat, vt quid facto opus esset, decerneret. Videns autem cuncta in sua potestate, cœpit insania ferri, maxime quod rex à populo vocabatur, quod sibi ad regendum quæ vellet, nihil esse impedimento cernebat. Denique tam ipse quàm fratres eius magna conspiratione frementes, odio Romanorum & regiorum militum, bellum gerere festinabant. Nam æqualiter aduersus vtrosq; infesta mente ferebantur: aduersus regios quidem milites, propter iniurias, quas eos sub Herode perpetrasse reputabant: aduersus Romanos autem, quod eorum in præsentia potestas existeret. Igitur asperitas huius mali tempore currente crescebat, nullusque interitum poterat euitare. Nam alios quidem spe lucri exterminabant, alios autem occidendi consuetudine perimebant. Incurrunt etiam aliquando Romanorum turmæ circa Emmaum, & circundantes Arrium Centurionem, qui ductabat exercitum, quadraginta ex eis vulnerauere, qui fuerant manuum exercitatione meliores: cæteri vero timore fugiētes, à Graccho qui multitudinem regiæ militiæ sub se habebat, defensati saluantur, suos mortuos relinquētes. Et multa parte diei romanę legionis milites insequētes, plurimos sauciabant. Superātur tamen postea, & comprehendūtur: alius quidē cum Graccho cōfligens, alter aūt cum Ptolemæo. Maiorem autē fratrem, Archelai milites cōprehenderunt. Nouissimus autem eorum, super his quæ contingebant mœrore confectus hæsitare cœpit, qualiter saluaretur. Nam se solum remansisse cernens, & omni manu militum spoliatum, fidei patruelis Archelai se committit ac tradit: sed

De Simone seruo Herodis

De Athrōgæo

ſed hæc quidem poſtea contigerunt. Igitur ſic Iudęa latrocinium facta fuerat habitatio. Si quis enim manum aliquam congregaret, quæ ſecum ad ſeditiones faciendas conſpirare præſumeret, ſtatim rex efficiebatur exurgēs ad communem regionis interitum. In breui quidem, & in minimis rebus Iudæi Romanis noxij exiſtentes, inuidia tamen contribulium, ciuiumq; ſuorum, ad omnia nequitiæ opera ferebantur.

De Varo Romanos in Hieroſolyma obſeſſos liberante, trucidantéque ſeditioſos. Cap. XVI.

Varius præſidium ſuis ferre maturat

INterea Varus, mox vbi quæ geſta ſunt Sabino ſcribente cognouit, timens illi legioni, quam in Hieroſolymis dereliquerat, duas reliquas legiones aſſumens (tres quippe in Syria fuerant conſtitutæ) aſſumēs etiam equitum alas quatuor & auxilia quę reges ac tetrarchæ diuerſi mandauerant, maturabat præſidium illis, qui in Iudæa obſidione tenebantur, afferre. Dicebat autem omnibus, quod Ptolemaidem pergeret. Dant illi etiam Berytij tranſeunti ſubſidium mille quingentorum virorum. Mandat illi & Aretas quoque Petræus, qui odio circa Herodem, amicitiam cum Romanis induxerat, non paruam peditum & equitum manum, Congregato itaque in Ptolemaide omni exercitu, exinde partem filio tradens, vnum amicorum ſuorum deſtinat Galilęos expugnatum, qui ſuper Ptolemaidem habitabant. Ille autem Galilæam ingrediēs, magna vi pugnare cœpit. Et primum Sephorim capiens, habitatores quidem omnes captiuos abduxit: ciuitatem autem ignibus tradidit. a Varus autem Samariam cum omni manu ingreditur, ſed à ciuitate abſtinuit: erat enim crimine ſeditionis immunis: ſed quodam vico Ptolemæi Arus nomine, caſtra collocat, quem vicum Arabes odio Herodis hoſtili more comburunt. Iter quoque agentes, alium vicum Saffo nomine, magnum atq; opulentiū, ijdem Arabes comprehendentes, incendio concremarunt, & quaqua verſum exercitus ibat, igne cuncta & cæde replebantur. Succenditur enim Emmaus caſtellum, Varo iubente, gratia mortuorum. Hinc itaq; in Hieroſolymam tendit. Illi porrò qui ad obſidionem fuerant congregati, faciem ipſam non ferentes exercitus, paſsim cūcti diffugiunt, imperfecta ſeditionis opera relinquentes: qui vero in Hieroſolymis fuere Iudæi, Varo grauiter incuſante excuſationibus diuerſis ſemetipſos purgare nitebantur, quod multitudo illa propter feſtiuitatem fuerit congregata: bellum autem nequaquam ex eorum ſententia contigiſſe: ſed temeritate aduenarum fuiſſe commotum, ſeipſos aūt cum Romanis obſeſſos potius quam obſidendi geſsiſſe propoſitum. Venerunt autem in occurſum Varo Ioſippus Herodis regis nepos, & Gracchus atque Rufus, omnem exercitum quem ſub ſe habebant, ſecum pariter adducētes: occurrunt etiam Romani: qui obſidione tenebantur. Sabinus autem non volens in faciem Vari venire, ex alia parte Hieroſolymis egrediēs, mare verſus abſceſsit. Interea Varus per omnem regionem, partem militiæ mittit quæſitum eos, qui cauſa ſeditionis extiterant. Deprehenſis autem qui manifeſtabantur, alios qui cauſa mali extitere, ſupplicijs cruciabat: quoſdā vero dimittit, in quibus culpa leuior inuenitur. Fuere autem, qui propter hanc cauſam in crucē acti ſunt, fermè duo milia hominū. Hoc igitur modo rebus correctis, atque compoſitis, maximá partē militiæ ad ſedes proprias dimittit, grauem eam illis locis exiſtimans: nam in plurimis exceſſerant, & eius decreta plurima contempſerant, lucrorum ac rapinæ cupidine. Ipſe vero decem milia Iudęorum in vnū locū fuiſſe congregatos audiens, feſtinus occurrit, vt eos cōprehenderet. Illi aūt antequá cōprehenſi fuiſſent, ſemetipſos tradidere, hortatu Aciabi. Tūc Varus multitudini quidē veniá cōtribuit, ipſos aūt ductores, qui cām ſeceſsionis excitauerant, ad Cæſarē mittit. Cęſar aūt pleroſq; ex eis dimittit: illos aūt qui Herodis cognati fuere, ſupplicijs adegit, quod nullū iuſtitiæ gerentes reſpectū, cōtra familiares & cōſanguineos arma tentauerāt. Et Varus quidem iſta diſponens, & propter præſidia vnam legionem, quam etiam

Aretas rex Arabum

primo

primo dimiserat, Hierosolymis relinquens, Antiochiam redire festinat.

Iudæorum querela contra reges & Cæsaris decretum. Caput XVII

Iudæi aduersus archelaum Romam conueniunt

ARchelao vero apud Romam cōmemorante, aliorum negociorum principia pullulabant, quorum hęc erat causa. Venerat Romam legatio Iudęorum, super octo milia hominum, petētium, vt suis legibus viuerent. & legati quidem qui ex decreto totius gentis fuerant missi, quinquaginta fuere. cętera vero multitudo Romæ ad eos fuerat vocata. Cæsare autem concilium faciente cum amicis, cæterisq; Romanorum primatibus, & eos in Appollinis templum congregante, quod ab ipso fuerat magnis opibus impensisq; fundatum, legati quidem cum vniuersa multitudine indigenarum Iudęorum, causam acturi conueniunt. Archelaus autem econtra cum amicis aderat. Quotquot autem regis fuere cōsanguinei, ab Archelao per odium separantur, Iudæis autem aduersus eum consociabantur: non tamen semetipsos publice demonstrabant, graue putantes, & ad confusionem propriam pertinere, si ante Cæsarem contra consanguineum & familiarem loqui præsumerent. Aderat etiā Philippus de Syria veniens, Vari concitatus hortatu, prima quidem causa, vt fratri adesset. Nam ei plurimum Varus fauebat. Enimuero arbitrabatur, quia illo regno soluto, per partes posset distribui: siquidem plures essent, qui suis legibus viuere postulabant. Vndę Philippū hortabātur, vt pro se laboraret, quo posset etiam ipse partem aliquam regni percipere. Data igitur Iudęorum legatis copia dicendi cœperunt pro dissoluendo regno multa loqui, & primum ex iniquitatibus Herodis argumenta multa sumere: dicentes, eum nomine tantum fuisse regem, re autem vera tyrannidis facinora perpetrasse, & multam per eum desolationem rerum factam esse Iudęorū: naturaliter eum etiam ad nouitates inueniendas pronum fuisse proclamabant, & tantos quidem Iudæorum eius crudelitatibus interisse, quantos nunquam ex historia perisse cognoscerent: sed multo amplius semet qui viuerent, infeliciores existere, non solum eis, quibus ostensione vultus asperi, & indignatione mentis terribilis apparebat, sed etiam eis quibus substātias suas abripuit: ciuitates quippe extraneas, & ab alienigenis habitatas, eum ornare & locupletare, cum perditione & exterminio eorum, qui sub eius regno habitabant: omnem gentem penuriæ necessitatique cōtradidisse, cum paucis autem regno delicijsque frueretur: plurimos quoque ex nobilibus ciuitatibus, & nobili genere natos perimeret: nullis rationabilibus subsistentibus causis, nisi vt eorum substantias raperet, & quibus vitam fortasse concessisset, rerum suarum amissione damnaret. Iam vero in exactionibus functionum, alia quidem pro mulieribus publicis cum augmentis annalibus exigebat, alia vero lucrorum gratia post functiones à seruis exactoribus, vel amicis eius diripi solere causabantur: nec solum ista quæ ad damnum auri vel argenti pertinebant agi: virgines etiam corrumpi, matronas pollui, quę pudore sui similiter ab eis qui passi fuerant, tacebantur, sicut ab illis qui gerebant desiderabantur: qui videlicet facinora sua timebant, ne in publicum proderentur: tantasque sub Herode iniurias, & contumelias passos fuisse, quantas nec vlla bestia posset ingerere, si facultas daretur, vt hominibus imperaret. Et multas quidem sæpius calamitates suam gentem passam dicebant, sed nunquam se in tantam infelicitatem, tantamq; cladem prorsus incidisse. Exemplum nanque iniquitatis & facinoris Herodem vniuersę genti fuisse. Et optabiliter se Archelaum quidem regem denominasse firmabant, quia post Herodem quemlibet malum ferendum & tolerandum vtique decernebant: qui tamen ipsis initijs se quasi mitiorem Herode conabatur ostendere: verum postea verens, ne non germanus Herodis filius crederetur, nihil vltra distulit, sed statim aperuit suę mentis indicia: & cum nondum erat regni consecutus integram firmitatem, quod in Cęsaris arbitrio consisteret, illius regni potestatem vel tribuere vel negare, dedit tamen ingenij sui propositique specimen, qualiter posset in futuro illud regnum

Philippus uenit Romam

gnum gerere, ex his quę in ipsis initijs perpetrare pręsumpsit: vt ciues in templo die festo velut numini eos offerēs, auderet occidere: vnde iuste vniuersæ genti illum fuisse exosum, propter merita suæ crudelitatis & sceleris. Ob id quoq; & has querelas legationem, totam gentem destinasse firmabant. Petebant ergo, vt eorum prouincia regibus careret, & Syriæ iungeretur: vt ab illis iudicibus regerentur, qui illuc ex Roma ad gubernandam prouinciam mitterentur: & tunc cognosci posse dicebat, vtrumne seditiosi essent, & tumultuum concitatores, an subiecti & deuoti, si probis iudicibus & rectoribus vterentur. Talia Iudæis dicentibus, Nicolaus regem criminibus expurgabat: Herodem quidē, quomodo per omne tempus quoad vixerit, nunquam fuerit accusatus. Non enim vera posse dicere eos confirmabat, qui cum haberent aliquid vnde causarentur, illo viuente prętermittentes, quando possent in quibus læsi fuerant vindicari, illo mortuo querelas importune confingerent. Illa vero quę sub Archelao acta essent, ad illorū improbitatem iniuriasq; referebat: qui contra ius & contra leges talia commisisse præsumpserint, quique cædis fecere principium in eis, qui se à tumultibus prohibebant. Incusabat eos etiam, quod seditionis libidine tenerentur, & quod peruicaces essent ad obediendum vel legibus, vel iustitiæ, dum cuperent in omnibus suis assumptionibus vincere. Hæc itaque Nicolao dicente, Cęsar hincinde quę dicta sunt audiens, conuentum dimisit: & post paucos dies Archelaum quidem regem non pronunciat, dimidiæ vero Iudęæ regionis, quę Herodi tributa reddebat, Toparcham constituit: spondens ei regiam quoque dignitatem, si laboribus & fauoribus circa semetipsum meritus appareret. alteram vero dimidiā, bifariam distribuit, alteris Herodis filijs, Philippo videlicet & Antipæ, qui contra fratrem Archelaum de vniuerso regno certauerat. Et huic quidem regio trās Iordanem Galilęa tributa reddebat, quę constabant in talentis ducentis per singulos annos. Philippo autem Bathanea cum Trachonitide, & Auranitide, cum aliqua parte domus, quę Zenodori dicebatur, reddebant talenta centum. Cęterum Archelao Idumæa, & Iudęa: & Samaria. Hæc enim leuigata fuerāt quarta parte functionum, ex decreto Cęsaris: propter quod in seditione cæteræ multitudini participes non fuere. Erant autem ciuitates, quę Archelao tributa reddebant, Stratonis turris, & Sebasta, cum Ioppe, & Hierosolymis: Gaza vero, & Gadara, & ipsæ fuere Gręcæ ciuitates: quas abscindens à dispensatione Syriæ, additamento Iudęæ regioni coniunxerat. Accedebant ergo Archelao tributa per vnūquenq; annum talenta sexcenta, ex omnibus regionibus quas in sua potestate susceperat. Et hęc quidem de filiis Herodis ordinata sunt. Salomę vero super illa quę frater in testamēto reliquerat, (erat autem Iamnia, & Azotus, & Phasellis, & argenti signati myriades quinquaginta) Cęsar etiam donat ad habitandū aulam regiam, quę fuerat in Ascalone constituta. Intrabant autem etiam huic reditus ex omnibus suis, talenta per singulos annos sexaginta. Domus autem eius in regionibus erat, quę sub Archelai fuere potestate. Accipiunt sane regis quoq; consanguinei, quęcunq; in testamento declarantur. Duabus autem filiab⁹ eius virginibus, pręter illa quę pater reliquerat, Cęsar etiam vtrique dona largitur vicenas quinas myriadas argenti signati, easq; coniunxit Pherorę filijs. Cuncta vero, quę illi fuerant dimissa, per filios Herodis distribuit: erant autem quingenta & mille talenta, pauca sibi sumens vascula, quę non tam ei magnitudine vel precio quàm recordatione regis accepta constabat.

Nicolaus Archelaum expurgat

Archelaus non rex, sed toparcha fit

Diuisio regni

De Alexandro quodam simulante se Herodis filium, interemptum à patre, deprehenso. Cap. XVIII

His igitur à Cęsare dispositis iuuenis quidam, Iudęus quidē genere, sed apud Sidonios nutritus à quodam Romanorum libertino, qui eum in cognitionem Herodis induxerat, similitudine formæ pronocatus, qua videbatur Alexandro consimilis,

De quodam Alexandro: qui se Herodis filium esse simulabat

dro consimilis, filio Herodis, qui fuerat interemptus (testificabantur quoque illi cuncti, quorum aspectibus occurrebat) ex hoc occasionem sibimet esse reputabat quo regnum posset excipere, assumens secum adiutorem suæ gentis, hominē scientem cuncta quæ in palatio gerebantur, & ingenio callidum ad magna negocia perturbanda, eo sibi huius fictionis magisterium prębente. Dicebat ergo Alexandrum se esse Herodis filium, ex morte seruatum ab his, quibus eum vt perimerent, fuerat delegatus: occidentes quippe alios, per quos imaginem completæ iussionis ostenderent, & expectatores fallerent, illum eiusq; fratrem Aristobulum saluauisse. His igitur figmentis & ipse in superbiam extollitur, & alios quot quot occurrerent, erudiebat. Interea Cretam appulsus, Iudęorum omnibus, qui cum illo colloquia miscuere, persuasit. Vnde ille quoque pecuniarum abundantia cœpit affluere, plurimis hincinde donantibus. Præter hęc venit ad Melum, ibiq; congregat meliora. Nam ei plures offerebantur pecuniæ, fide, qua ex regio sanguine illum descendere iudicabant: & spe quod posset paterni regni iura suscipere, vicemque pręstantibus rependere. Ibat igitur Romam, plurimis in eius obsequium venientibus, & Dicæarchiam appulsus, ibidem quoque qui habitabant Iudęos similibus fallacijs illudere deciperéq; non destitit. Occurrebant nanque illi, veluti regi, & alij quidem plurimi, maxime tamen illi, qui familiaritatem & amicitiam cum Herode possederant. Causa vero maxima deceptionis erat hominibus, quod illum casum cum voluptate à referentibus aduertebant. Ad hæc etiā accedebat fides ex formæ vultusq; similitudine: etenim etiam qui plurimum fuerant cum Alexandro conuersati, nihilominus inducti fuerant ad credendum, illum non fuisse alterum, sed Alexandrum Herodis filium: ita vt etiam alijs nescientibus iurare pręsumerent. Proinde ingredienti Romam, & fama sui cuncta replenti, in occursum egreditur Iudæorum plurima multitudo, instar miraculi, salutem eius factam diuinitus admirātes, & cum gaudio illum maiore suscipiūt: maxime propter maternum genus, quod erat valde clarissimum. Proinde cum ciuitatem intraret, per plateas & vicos in sella portabatur, cuncto regali cultu cōpositus ex opibus & quęstibus, quos per diuersa loca perceperat. Cōgregatur itaque ad eum maxima multitudo, voces plurimæ, clamoresque cum fauore reddebantur, & omnia fiebant, quę solent ad gaudia mentes hominum concitare, præsertim in tali euentu, vbi pręter spem salutem illius factam esse mirabantur. Sed vbi Cæsari nuntium illud allatum est, non quidem credebat, eo quod sciret Herodem non facile posse in quibuslibet negocijs decipi, præsertim in illis, in quibus animum intenderet: tamen sperans potuisse contingere, Celadum quendam suum libertum, qui sæpius fuerat cum illis infantulis collocutus, mittit vt videret Alexandrū. Ille autem cum vidisset, nulla meliori discretione vsus est, quàm vsa fuerat multitudo. Verum Cæsar decipi omnino non potuit, quoniam erat quidem ille similis Alexandro, sed non ita, vt eos posset inducere, qui prudenter inspicere discernereq; valerent. Siquidem iste falsus Alexander, ex labore & opere valde constabat attritus: in illum autem delicatudo ex delicijs, & fortitudo de frequenti exercitatione concurrerant: huic autem durius & crassius erat corpus. Intuens igitur mendacia, conspirantes iuxta discipulum atque doctorem, & cum fiducia verba proferentes examinabat: rem etiam de Aristobulo cūctam perquirens, quid de illo quoque fuerit factum, & semetipsum obstupescere simulans rogabat ob quam causam Aristobulus quoque non venisset, quo regnū etiam ipse dignitatemq; sibi deposceret. Cumque ille respondisset, in Cypro illum insula remansisse, marinis periculis simul fatigatum, & territum, vt si forte sibi aliquid accidisset, saltem ille saluaretur, ne omne genus Mariammes penitus interiret (talia enim eum doctor ille respondenda docuerat) Cæsar semotum adulescentulum à cęteris abducens, tibi, inquit, mercedis gratia salus à me præstabitur, si non tentaueris etiam me arte deceptionis inducere. Dic itaque mihi tu quis sis, & quis te ad talia confingenda perpulerit: maior quippe est tua ætate

Calliditas Augusti in deprehendendo dolo

hæc

hæc adinuenta calliditas. Tunc ille(neque enim vltra mentiri potuit in periculo constitutus)aperit Cæsari omne figmentum, & quali modo, & à quo fuerit cōmentum. Tunc Cæsar falli quidem Alexādrum nequaquam contra quod promiserat fecit: videns enim eum laboribus aptum, in ordine constituit numeroque nautarum: illum vero qui talia præsumēda persuasit, morte condemnat. Meliēsibus autem condemnatio sufficiens visa est, vt quantoscunque sumptus vel pecunias in falsum Alexandrum erogassent, irreparabiliter amisissent. Et circa falsum quidem Alexandrum res cum magna temeritate prȩsumptæ, finem huiusmodi perceperunt.

Autor doli occiditur

Archelai accusatio & relegatio. Caput XIX

ARchelaus autem toparchiam suscipiens, mox vt Iudæam attigit Iozarum Boethi de pontificatu remouit: exprobans ei, quod cum seditiosis vnà conuenerit: Eleazarum autem fratrem eius ad pontificatum surrogat. Ædificat etiam in Hiericunte aulam regiam, cum elegantia & decore mirabili: medietatē quoque aquarū, quȩ ad irrigationem agrorum influebant, tractu ductuq; constructo, diuertit in campū, qui ab ipso fuerat palmarum arboribus consitus. Vicum etiam ædificat, cui nomen Archelaidem cōstituit. Paternam quoque legem transgrediens, Glaphyram Archelai quidem filiam, Alexandri vero fratris coniugem, ex qua filios quoque susceperat, sibimet accersijt vxorem. Iudæis autē fas non erat, fratrum vxores accipere. Sed neque Eleazarus in pontificatu diuturno tempore perseuerauit. Siquidem etiam super ipsum constituit Iesum Seæ filium. Interea decimo anno principatus Archelai, omnis nobilitas Iudȩorū, primatesq; Samariæ, non ferentes crudelitatem eius, moresq; tyrannicos, apud Cæsarem accusationem ei instituūt: maxime quia cognouerant eum Cȩsaris mandata transgressum. Nam ei prȩceperat, vt mansuete, clemēterq; conuersaretur ad populū. Cȩsar igitur vt hȩc aduertit, indignatione commotus, curatorem eiusdem Archelai rerum earum quȩ Romæ fuere(Archelaus etiam ipse dicebatur)aduocat: cæterum scribendum Archelao, indignum æstimat: Illum autem destinat, vt Archelaum celeriter exhiberet. Ille continuo sine vlla dilatione nauem ascendēs, nauigationē celeriter peragit, & in Iudȩā venit: Archelaumq; occupat cum amicis epulum celebrantem: mentem ei Cȩsaris aperit: atq; vt confestim egrederetur ciuitatem, compellit. Cȩsar vero, veniente Archelao, aliquibus accusatoribus astantibus, causam hincinde cognoscit: sed vbi se parū expurgat Archelaus, in exilium retrudi prȩcipitur: in Vienna ciuitate Galliȩ habitaculo contributo: pecunias vero eius, rationibus iussit sociari fiscalibus. Sed antequā Romam vocatus fuisset Archelaus, somnium suis amicis tale recitauit: Vidisse se nanque dicebat, spicas decem numero, plenas turgentesq; frumentis, vigoremq; integrum possidentes, quas videbat à bubus comedi. Sed hoc vidēs, magnis fluctibus eius animus fatigabatur: à quibus dum sciscitaretur, illi per diuersas contrariasq; opiniones, solutionesq; discinduntur. Tunc Simon, vir Essenus, veniens, mutationē rerum illo somnio significari dicebat Archelao, non sanè in rebus secundis aut commodis prouenturam. Boues nanq; labores, & miseriam significare firmabat, eo quod soleat illud genus animalium laboribus affligi & conteri: mutationem autem rerum illo somnio demonstrari dicebat, quod terra boum laboribus & operibus exarata in seipsa permanere penitus non sinatur: per spicas autem decem, periodum decem annorum terminari manifestabat. Vnam quippe futuram ȩstatem, & tempus suppleri asseuerabat Archelao, quo de principatu suȩ potestatis exiret. Et ille quidem hoc modo somnium illud exposuit. Quinto vero die, postquam illud somnium Archelao fuerat demonstratum, euocator eius Archelaus procurator suus, in Iudæam venit à Cæsare destinatus. Similiter & Glaphyrȩ vxori eius, & regis Archelai filiȩ prouenit. Quæ primo, sicut supra ostendimus,

Iozaro surrogatur Eleazarus

Archelaus relegatur in Viennam

Somnium Archelai

mus, Alexandro in coniugium sociata constabat, Herodis quidem filio, sed fratri Archelai. Postea vero quàm idem Alexander à patre fuerat interemptus, Iubæ Maurorum regi coniūgitur. Quo defuncto, item illam viduatam in Cappadocia à patre Archelaus in coniugium suscepit: Mariam excludens, quę sibi fuerat coniugata. Tātus si quidem illum Glaphyræ amoris ardor incenderat. Cum vero iuncta esset Archelao, tale somnium ipsa quoque contuetur. Videbat quasi Alexandrum sibi astantem, & se quidem illi adgaudere, eumq; libenter & alacriter amplexari: illum vero exprobrationes ei protinus imputare, dicētem: O Glaphyra, nempe vel nunc confirmas prouerbium, quo dicitur, fidem mulieribus non habendam. Nonne mihi iureiurando constricta es, & iugali fœdere virgo, sociata? Postquam filios quoque suscepimus, amores nostros oblita es, secūdarum cupidine nuptiarum: sed neq; hoc tibi sufficere iudicasti, quin etiam cum tertio spōso concumbere prę sumpsisti: & sine pudore domum nostram ingrediens, thorum genialem polluisti, cum Archelao ius coniugale consocians, vt illum virum haberes, quem meum fratrem esse constaret. Verum ego nunquam tui penitus obliuiscar: neque beneuolentia, qua semper circa te detentus sum, carebo. Liberabo sanè te vniuersis opprobrijs, meam, sicuti fuisti, firmam stabilemq; perficiens. Quę cum illa familiaribus mulieribus retulisset, post paucos dies vita defungitur. Hæc ergo haud sanè importuna huic nostro operi ratus inserui: primum quidem, quia ea sunt, quę circa ipsos reges contigisse noscuntur: deinde, vt exemplo vera probentur dicere illi à quibus immortalitas disputatur animarum: ac etiā, vt appareat diuina prouidentia rerum humanarum cuncta disponi, ne incredulitate huiusmodi rerum, homines lædantur in moribus. Enimuero qui hęc crediderit, nullo modo prohibebitur per dies singulos ad virtutis augmenta procedere. Archelai vero regio tributaria facta, Syriæ dispensationi coniungitur. Interea Cyrenius, vir consularis, à Cæsare destinatur, censum in Syria dispositurus, & domum Archelai redditurus.

Glaphyra moritur

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS OCTAVVS.

De descriptione Syriæ per Cyrenium tempore natiuitatis Christi. CAPVT PRIMVM

CYRENIVS autem, vnus de his qui semper in consultatione congregabantur, vir per omnium magisteriorum & principatuum officia celebratus, per cunctas administrationes ad cōsulatus culmen ascendens, & in cunctis alijs dignitatibus clarus, cum paucis venit ad Syriam, censor gentis à Cæsare destinatus, & approbator vniuscuiusque sententiæ. Mittitur etiam cum eo Coponius, ductor totius equestris agminis, potestatēq; Iudæorum omnium gerens. Venit etiam Cyrenius in Iudęam (nam dispensationi Syriæ fuerat adunata) vniuersorū depreciaturus substantias, & Archelai redditurus pecunias. Porrò Iudæi licet in ipsis initijs descriptionis nomen dirum haberent, subijciuntur tamen ne amplius resisterent, persuadente illis pontifice Iozaro: Boethi nanque erat iste filius, & illi quidem euicti ratione pontificis depreciari suas permiseri substantias, nihil amplius hæsitantes. Sed Iudas Gaulonites, homo ex ciuitate, cui nomen erat Gamala, Saddocum Pharisæum sibi coniungens, recessionem facere festinabat, depretiationemq; & censum nihil aliud esse dicebant, quam integram seruitutem. Proinde ad defendendam suam suber-

De Iuda & Saddoco

tatem

tatem,totam plebem diuersis exhortationibus incitabant:omnem quoq; illis cooperaturam esse creaturam,si pro bono libertatis honorem suum & gloriam magnanimitate tuerentur:sed etiam deum non aliter illis auxiliatorem fore, nisi talibus consilijs ad agendum procederent. His ita dictis, amplius eorum animus concitatur,vt etiam homicidijs nullo modo parcerēt:quoniam cum magna voluptate,quicquid ab illis dicebatur,hauriebant:atque hoc modo in magnum malū seditio illorum & audacia prorumpebat:nihilq; fuit malorum,quod per illos non pullulauerit viros,& supra quàm dici potest,illa gens continuationibus est repleta bellorum:& clades inter eos latrocinia deprædationésque gerebantur, obtentu quidem vtilitatis defensionisq; communis,reuera autem propriorum lucrorum gratia tota seditio gerebatur.Multę itaq; cædes ciuium sociorumq; perpetrantur: postremo in inuicem conuertuntur, non secus quàm contra hostes infensius agerent bellum.Itaque quotidie deprædationes,captiuitates, cædes vbiq; concurrebant:ita vt etiam templum dei ignibus cremaretur.Tātum valuit nouitas,& institutionum mutatio paternarum.Siquidem iste Iudas & Saddocus quartam philosophiam nouiter introduxerant:cuius amatorum copiam conquirentes, seditionibus ac tumultibus repleuere rempublicam. Sed etiam malorum futurorum radices pessimas plantauere,per insolentiam inconsuetæ philosophię de qua volo pauca differere.

De quatuor hæresibus apud Iudæos. Cap. II.

IVdæis igitur philosophiæ tres erant,iam inde ab initio institutis patrijs derelictæ,Essenorum,Sadducæorum,& tertia qua philosophabantur,qui dicebantur Pharisæi.Et quanquam de eis explanauerim in secundo libro Iudaici belli,tamen etiam nunc commemorationis gratia breuiter attingam.Pharisęi enim quotidianam conuersationem exiguam habent,& prorsus abiectam,nihil mollitudini aut delicatudini penitus indulgentes:sed quæcunq; iudicio rationis oportere comperta sunt, illa sequuntur: præpositis nullo modo reluctantur: maiores natu competenti honore venerantur, ita vt nec contrarium quiddam alicui aliquando respondeant:fato geri omnia credunt: sed neque liberum arbitrium hominis auferunt:iudicium dei futurum esse sentiunt,illic cunctos homines propria merita recepturos,tam eos quidem qui secundum virtutem vixerint, quàm illos qui nequitia deprauati sunt.Animas autem immortales dicunt. Sed etiam in inferno congrua vnicuique habitacula,pro merito vel virtutis vel iniquitatis attribui,sicut vnicuique viuenti gerebatur studium:& alias quidem animas ęternis retrudi carceribus,alias autem facultatē reuiuiscendi percipere:ob hæc populis quidem sunt acceptabiles,credibilesq;.Quantacunque item ad culturam diuinitatis pertinent,orationum celebrationes,templorū constitutiones,expositionibus suis facienda esse prædicant.Nam tantum virtutibus eorum pręlatum est testimonium,vt ad eos plurimæ ciuitates,& maxima multitudo cum studio grandi cōfluerent,opinione adducti, qua meliores cæteris æstimantur. Sadducæi autem animas mortales existimant,simulq; cum corporibus interire.Nullas vero alias obseruationes præter legē custodiūt:aduersus doctores autē philosophiæ suæ certare,& reniti, gloriosum annumerant. Sed ad paucos admodum doctrina eorum peruenit,& modus exercitationis.Primates autem apud eos dignitatibus honoribusq; celebrantur. Esseni autem ad deum cuncta redigunt: immortalem animam dicūt:iusticiam autem rem preciosam,pro qua etiam vsque ad mortem pugnandum esse prędicant:in templo autem anathemata proponenda prohibent: sacrificia vel hostias cum populo non celebrant,quod se plurimum ab eis putāt munditia vel sanctitate differre:& merito se à cōmuni congregatione discernūt, remotim sacrificia facientes:cultu vero morū atque cōuersationis optimi: ad colendam terram & exercendam omni studio intenti. Illud etiam habent dignum, & valde mirabile,quod in alijs non inuenias gentibus tam Gręcorum quā etiam Barbarorū,quod omnes illis opes in medio sunt,& ab eis omnia communia pos-

Pharisæorum dogmata

Sadducæorum dogmata

Essenorū dog.

sidentur. nihil amplius inter eos ditior fruitur, nihil pauperior defraudatur, ac si nihil omnino possideat. Et illi quidem hoc modo sese gerunt. Sunt autem super quatuor milia hominum numero, Vxores non ducunt, neque seruos habere festinát: aliud quippe iniquitatis, aliud seditionis opportunitatem æstimant. Isti ergo semotim apud semetipsos adiuiunt: mutuas sibi vicissitudines ministrantes: susceptores autem redituum promouent, curatorésque constituunt, qui cuncta quę terra profert, in vsus necessarios administrent. Sacerdotes autem optimos viros eligunt: cibus illis simplex est, habitus insumptuosus & mundus. Quartæ ergo philosophiæ Iudas princeps extitit, cuius fecimus mentionem. Huius sequaces in vestitu, in habitu, cæterisque alijs, Pharisæis consentiunt: circa libertatem vero immobilem retinent atque immutabilem sententiam. Nam huiusrei cupido magna eorum mentibus est infixa. Solum enim principem & dominum dicunt deum omnium. mortis etenim multas & varias species sustinere pro nihilo pendunt: vel cognatorum supplicia, vel amicorum amissiones omnino contemnunt, dummodo nullum hominem dominum dicere compellantur. Nonnulli nanque viderunt, qualiter sæpius aliqui eorum in supplicijs immutabiles permāserunt. Vnde plurimi quoq; illius gentis hoc stulticiæ morbo insanabiliter ægrotarunt: Gessio Floro principatum huius vanitatis obtinente. Nam ex hac quoque superbia ad seditiones excitādas Romanis, recedēdiq; ab eis, & ipse præcipitatus est, & alios pręcipites dedit. Et philosophiæ quidem genera, hæc atque huiusmodi sunt apud Iudæos.

Quarta secta a Iuda introducta.

De ciuitatibus ædificatis tempore Cyrenij, & pollutione templi. Cap. III.

INterea Cyrenius opibus restitutis Archelai, descriptionéque perfecta, quæ facta est tricesimo septimo anno, postquam Antonius acciaco bello fuerat à Cæsare superat9: Iozarum quoque pontificem, seditionem à multitudine passus, sacerdotali deposuit officio, Ananum in pontificatu substituēs. Herodes autem & Philippus tetrarchiam suam eorum vnusquisque suscipiens Herodes Sephorim muro circundedit, ad instar & similitudinem Galilææ, quam Autocratorida appellat. Aliam autem Betharanta. Ciuitas autem ipsa est, quam muro circunsepiens, Iuliam ex nomine Iuliæ vxoris Cæsaris nominat. Philippus autem Paneadem, quæ est circa fōtem Iordanis fluminis construens, Cæsaream nuncupauit. Tum etiam Bethsaidam proximam stagno Genesaræ ædificat, & dignitatem ei ciuitatis attribuit, habitatorumq; multitudine replet, aliarumq; necessariū copia rerum refertam facit, & Iuliam cognomine Cæsaris filiæ vocat. Coponio autem Iudæām illo tempore gubernante, quem supra docuimus cum Cyrenio destinatū huiusmodi factum in Iudæa prouenit. Azymorum dies agebantur. quam festiuitatem Pascha vocamus, in qua mox erat ex media nocte portas templi à sacerdotibus aperiri. Et tunnc itaque apertis portis, viri quidā Samaritæ occulte in Hierosolymam venientes, per templi cunctas porticus, & per totum fanum ossa iaciunt mortuorum. Ex illo cœpit in tēplo custodia maior à sacerdotibus exerceri.

Iozarus pontificatu deponit̄. Sephor. Betharanta. Paneas. Bethsaida. Iulis.

De morte Cæsaris, & Parthorum imperatoris, de Artabano Pilatoq;. Cap. IIII.

COponius autem non post multū temporis Romam reuertitur, cui successor regendæ prouinciæ Marcus efficitur, sub quo etiam Salome Herodis regis soror vita defungitur, Iuliæ Cæsaris vxori derelinquens Iamniam, & omnem suam toparchiam: & in campo Phasellidem & Archelaidem constitutam, quæ etiam plurimis consitæ fuere palmetis, quorum fructus optimus & valde pręcipuus. Sed huic quoque succendit Antonius Rufus, sub quo etiam Cæsar moritur Romanorum secundus imperator, septem & quinquaginta annos in imperio aduiuens, menses sex, dies aliquantulum superduos: ex quibus quatuordecim annis, simul cum eo Antonius Reipub. gubernacula rexerat. Viuens itaque annos septuagintaseptem, vita decessit. Huic succedit in principatu Tyberius Nero

Augusti obitus

vxoris eius Liuiæ filus, qui fuit Romanis tertius imperator: sub quo quint9 Iudæorum rector Valerius Gratus efficitur, Annij Rufi successor. Is Ananum remouẽs sacerdotio, Ismaelum filiũ & Iabi pontificem designauit. Sed & hunc non multo post abijciens, Eleazarum Annę pontificis filium, sacerdotio surrogauit. Post annum vero etiam hunc arcet officio, & Simoni cuidam Camithi filio, ministerium pontificatus attribuit. Sed non amplius & idse quàm vnius anni spacio eodẽ perfunctus officio, Iosephum cui Caiphas nomẽ fuit, habuit ordine successorem. Et Gratus quidem talia gerens, Romam reuertitur, postquam X I. annos in Iudæa compleuerat. Huic successor Põtius Pylatus effectus est. Herodes autem tetrarcha ad magnam amicitiam Tyberij perueniens, ædificat ciuitatem, quam ex eius cognomento Tiberiadem denominat, mœnibus eam firmis fortibusq; circundãs, in regione Galileæ iuxta stagnum Genesar, vnde aquæ calidæ non longe distabant in vico, cuius nomen erat Ammaus. In hanc igitur confines plurimi confluxere, atque etiam ex tota Galilæa non parua multitudo concurrit. Ex omni quoque regione, quæ sub illo fuerat constituta, ab eo coacti cõueniunt, vt ibidẽ commanerent. Multi etiam ex nobilitate illuc habitandi gratia transferuntur. Suscepit etiam quotquot hinc inde veniebant inopes & egenos, plerosq; etiam quos liberos non esse constaret, quibus tamen securitatem libertatis attribuit, & beneficia plura contulit, vt hoc inuitamento nollent ex ea ciuitate discedere. Priuatas etiam domos ex proprijs opibus fabricabat, agros largiebatur, vt his omnib9 stabiles habitatores efficeret: maxima autem ex paterna lege transcribẽs, in qua significatur, vt habitatio septem dierum ciuem loci perficiat. In illis diebus moritur etiam Phraates Parthorum imperator insidijs illi à Phraate filio præparatis secundum hunc modum: Phraates imperator postquam legitimos filios habuit, asciuit sibi Italici generis concubinam, cui nomen erat Thermusa. à Cæsare Iulio cum alijs muneribus hæc ei fuerat condonata. & primum quietem ea, sicut dixi, pro concubina vtebatur, captus mira pulchritudine mulieris. Procedente vero tempore, filioq; ex ea Phraate suscepto, cõiuge eam legitimam designauit: quam honorabiliter tractabat in omnibus quicquid etiam ei diceret obediebat. Itaque festinans, vt Parthorum principatus filio suo contingeret, quod videbat aliter fieri non posse, nisi exinde legitimos filios aliquibus argumentis excluderet: persuadet imperatori, vt illos Romani obsides destinaret. Proinde illi (non enim facile fuit Phraati, dispositionibus Thermusæ resistere) Romam à patre mittuntur, & solus in regno Phraates filius enutritur. Sed postquam adoleuit, graue reputans ac molestum vt principatũ patre tribuente susciperet, insidias præparat patri cooperante sibi etiam matre. Nam sermo quoque ferebatur, quod ei concubitu misceretur. Itaque pro vtroque facinore genti factus est exosus, tam parricidio quã amore matris infando: & seditionibus excitatis, antequam amplior fieret, ex regni potestate depulsus emoritur. Concordantes itaque in vnum Parthorum fortissimi, cernẽtesq; sine principe se non valere consistere, cœperunt inspicere quisnam illis ex genere Arsacidarum fieret imperator: nam aliunde fieri non licebat vnde quoque vsque in hodiernum diem pollutum dicunt, & iniuriatum ex semine mulieris Italicæ illud imperium. Herodem itaque per legatos asciscunt. Sed postquam iste quoque suscepit imperium, cœpit inuidiosus esse multitudini, atque suspectus, propter immensam crudelitatem: erat quippe ferus, & omnibus modis immitis. Hunc ergo congregati simul extinguunt. Plerique autem dicebãt, quod eũ in sacrificijs inter altaria peremerunt: nam eis moris erat in diuinis celebrationibus cultros portare. Apud plurimos tamen opinio illa est, quod dum venatum pergit, occisus est. Legationem itaque Romam mittunt, vnum ex obsidibus ad imperium postulantes: & mittitur illis Vonones, cæteris suis fratribus antelatus: quod iudicabatur fortunam suam, potestatemq; non insolenter aut nimie tractaturus. Sed barbarę multitudini celerrima conuersio suboritur. Siquidem sunt etiã natura mutabile; Mansuetudinem itaque eius cœperunt contemnere: indignum

N 2 putantes

Tyberius successor Augusti.

Põtius Pylatus

Tiberias conditur ab Herode.

Vonones a Parthis pulsus

putantes, vt seruo subijcerentur alieno: Nam obsidatum seruitutem esse debfiniebant: neq; enim iure belli datum: sed quod peius putabant, in pace ad iniuriã suæ gentis & regni alienigenis esse cõtraditum. His ergo querelis gens vniuersa commota, illum proturbat imperio, confestimq; Artabanum euocant Medorum regem, Ab Arsacidarum genere descendentem. Persuasus itaq; Artabanus, venit cum omni malitia. Cui Vonones occurrit, & multitudine congregata Parthorũ, cum eo bello congreditur. Artabanus autẽ victus, confugit ad montes Mediæ: & non post multũ tempus congregãs etiam ipse magnas turmas exercitus, cum Vonone confligit: & victus Vonones, cum pauco ad Seleuciam fugit equitatu. Artabanus autẽ fusum Parthorum exercitum insequens, magnam stragẽ operatus est Tunc Barbaris grãdi metu compressis, ad Ctesiphontẽ cum magna multitudine pergit. Illo itaq; Parthis imperante, Vonones in Armeniam venit: & primo quidem in illa regione cœpit imperare, deinde vero ad Romanos legationẽ mittit. Sed vbi Tyberius petitionẽ eius abnuit, ille recta ad Parthos cõuertitur, & bellũ Artabano denuntiat, quãdoquidem nulla illi recuperandi regni machinatio succurrebat. Cæterum Armenij, qui circa Nifatem habitabant, Artabano fuere sociati: à quibus detentus Vonones, Syllano Syriæ rectori contraditur. Ille autem ex verecũdia, quoniã eum Romę nouerat, custodiuit, honorificeq; tractauit. Armeniã autem Artabanus Horodi vni suorũ filiorum tradidit. Ea tẽpestate moritur etiã Comagenæ rex Antioch9, & plebs aduersus nobilitatẽ scinditur, & mittit vtraq; pars legationem Romam: nobilitas quidem statum Reipub. habitumq; mutare desiderans, vt præsidali dispensatione regeretur: multitudo vero regnum habere proprio more cupiebat. Senatus autem vtraque legatione suscepta, ex decreto Germanicum mittit, cuncta Syriæ negocia correcturum, agente fortuna quo facilius interiret. Nam veniens in partes Orientis, & in melius cuncta disponens, à Pisone veneno perimitur, sicut iam in alijs indicatum est.

Artabanus

Vonones capitur

Antiochus rex Comagenæ moritur.

Germanicus veneno perit

De Iudæorum cæde à Pylato commissa. Cap. V.

PYlatus autem Iudææ rector, exercitum de Cæsarea secum assumens, tendit ad Hierosolymam, vt leges solueret Iudæorum. Nam secum statuas Cæsaris, quę in signis militaribus inerant, intromittit. Imagines autẽ, aut aliquid huiusmodi facere, lex nostra prohibet: & propter hoc ante illum omnes Iudęæ rectores, sine signis ingrediebantur mœnia ciuitatis. Primus autem Pylatus ignorantibus populis introgressus, signa quæ secum apportabat, in ciuitate constituit. Illi vero mox vt rem cognouere, congregati veniunt Cæsaream, diebus plurimis supplicantes, vt imagines de Hierosolymis auferrentur. Pylato vero abnuente, quod iniuriã Cæsari facere si fieret æstimabat, Iudæi nullo modo discedunt. Tũc ille occulte in insidijs armatos milites collocat, Cũq; pro tribunali sedisset, quod ei fuerat ornatum in stadio (nam eum locum insidijs, quas præparauerat, aptum esse perspexerat) Iudæiq; iterum supplicarent, signo dato milites processere, Iudæisq; vndique circundatis, cœpit Pylatus mortem comminari, nisi quieuissent. At illi mortẽ se potius electuros, quàm constitutiones legis suæ transgressum ire firmabant. Tunc Pylatus admirans fortitudinem Iudæorum in conseruandis legibus suis, confestim imagines de Hierosolymis auferri præcepit, Cæsareamque perduci. Voluit etiam ex opibus templi aquæ ductum pergentem in Hierosolymam fabricare, suscipiens initium torrentis, qui stadiorum duorum interuallo distabat. Sed Iudæi non libenter accipiunt: & circa eos qui operabantur multa milia hominum congregata, clamabant vt ab illo opere cessaretur. Pleriq; etiã maledictionibus vtebantur, contumelias quoque iactantes, sicut vulgaris solet multitudo. Ille vero milites à dorso Iudæos circunuenire præcipiens, iubebat vt decederent. Illis autem ad contumelias iniuriasq; conuersis, dato signo militibus, iussit vt Iudæos inuaderent. Milites porrò ampliora quàm iussi erant perpetrantes, multitudinem magna cæde prosternunt. Plures igitur ibi deficiunt, plerique autem sauciati discedunt, Itaque hoc modo seditio illa terminatur.

Iudæi cæduntur a Pilato

De domino Iesu Christo. Cap. VI.

FVit autem eisdem temporibus Iesus, sapiens vir, si tamen virum eum nominare fas est. Erat enim mirabilium operum effector: & doctor hominum eorum, qui libenter quæ vera sunt audiunt. Et multos quidem Iudæorum, multos etiam ex gentibus sibi adiũxit. Christus hic erat. Hunc accusatione primorũ nostræ gentis virorum, cum Pylatus in crucem agendum esse decreuisset, non deseruerunt hi qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertia die iterum viuus: secundum quod diuinitus inspirati prophetæ, vel hæc vel alia de eo innumera miracula futura esse prædixerant. Sed & in hodiernum, Christianorum, qui ab ipso nuncupati sunt, & nomen perseuerat & genus.

De stupro nobilis Paulinæ in templo Isidis Romę: deq; Iudæorum turbatione Romæ & in Iudæa per Pylatum. C. VII.

EIsdem temporibus alia Iudęos sæuiora perturbất. Nam etiam in templo Isidis, quod Romæ fuerat constitutum, factum quoddam turpitudine plenum opprobrioq; contigit, quod primum explanabo: tum demum ad illa quæ apud Iudęos euenere transibo. ¶Paulina quædam mulier erat Romę, maiorum dignitate pręclara, studio castitatis intenta, honestatis opinione perspicua. Erat etiá opum magnitudine locuples, & vultus pulchritudine decora: ætate aũt quando maxime mulieres pudicitia decorantur. Hæc nupta erat Saturnino, etiam ipsi genere, opibus, cæteroq; cultu consimili. Huius itaq; amore detinetur iuuenis quidam, nomine Mundus, ex numero equestri, sed in gradu iam emerito constitutus, & dignitate magna sublimis, idoneus etiam ad munera largienda, sumptusq; faciendos. Nam memoratæ quoq; mulieri maiora dona promiserat, quę illa contẽnente maximo fuerat amore succensus, vt etiam viginti myriadas dragmarum Atticarum se daturum pro vno concubitu spopondisset: sed neq; sic illa deflexa est. Tum ille nimiam infelicitatem morbi sustinens: siquidem neq; cibũ valebat accipere, morti se addixerat: hoc vnum sibi iudicans tanti mali fore remediũ. Et ille quidem tale decretum animo insigens, per singulos hoc agebat, vt celeri morte raperetur. Erat autem eidem Mundo liberta quædam ex parentibus, nomine Ida, omnium malorum & iniquitatum coagulũ. Quę grauiter ferens, quod ille iuuenis se damnaret in mortẽ (nam clarebat omnino periturus) accedens erexit eũ & cœpit cum eo talia fabulari, quæ animum eius bonæ spei facerent. Promittebat se nanque acturam apud Paulinam, vt quinque myriadas accipiens concederet iuueni quod volebat. His itaq; dictis iuuenem de morte reuocans, sumpsit ab eo pecuniæ quantum placuerat: sed non eandem Paulinã aggreditur, qua fuerat ante tentata: cernens animum mulieris nullo modo capi pecunijs. Sciens vero quod admodũ esset illa cultura Isidis occupata, tale aliquid machinatur: Accedit ad quosdam ex templo Isidis sacerdotes, quibus interpositione iurisiurandi fidem seruare persuasit, dans etiam in præsenti duas myriadas & dimidiá, promittens etiam aliud tantũ, si quod vellet habuisset effectum. Tunc causam aperit amorem iuuenis indicat: orat vt mulierem quibus possent modis inducerent. Illi aũt pecuniarum cupidine capti, promittunt quicquid imperaret protinus impleturos: præter tim aũt ipse maximus sacerdotũ, vt Paulinam conueniret, ac suis verbis impelleret, pollicetur. Finxit itaq; se ex Ægypto venisse, ab Anubi, destinatum, quod is grandi circa Paulinam amore teneretur: eumq; deum sibi iussisse, vt Romam veniret, mulieriq; præcepta numinis apportaret. Libenter illa & exoptabiliter suscipit, atq; ad amicas gloriando denũciat, quod ab Anubi tali merito digna iudicetur. Hoc etiam indicat & marito, quod ab ea thorum & cœnam Anubis concupiscat. Ille aũt gratè concessit, pudicitiam coniugis non ignorans. ¶Illa igitur pergit ad templum: & cum cœnasset, tempusq; quiescendi venisset, vniuersæ ianuæ à sacerdote clauduntur, cuncta quoq; lumina subtrahũtur, Mundus autem intrò latebat occultus. Qui postquá silentiũ factum est ad mulierẽ deuenit, Illa aũt existimás deũ esse, reuerenter accipit: atq; ita cũ ea Mundus pernoctás,

De Liberta Mũdi, nomine Ida.

Paulina in templo stuprata.

circa vicinam lucis abscessit. Illa autem mane facto consurgens, atq; ad suum virum veniens, aduentum ad se numinis enarrauit. Similiter etiã loquitur ad amicas: magnam sibi ex hoc glorificationẽ reputans prouenisse: & quia verba quoq; ad illã feisset Anubis, indicabat. Sed ex audientibus alij non credebãt, naturam inspicientes rei, alij aũt credebant: quidã vero admiraculum ducebant, pudicitiã attendentes, dignitatem referentes. Tertia vero die postquã factum est, occurrẽs ei Mũdus: ô Paulina, inquit, saluasti mihi viginti myriadas, quas potuisses familiaribus tuis rebus adijcere, nunc autẽ nec meis postulationib9 defuisti: & damnificatione liberasti. Nam in templo tota nox à te cum Mũdo peracta est: nec mei nominis interest voluptate percepta. Nihil enim ad perficiendum negocium obfuit, quod Anubis vocitatus sum. Et ille quidẽ talia locutus abscessit: Illa vero in mentem suã rediẽs, tunc primũ illud facinus intellexit: & scissis protinus vestimẽtis, ad virum accurrit, fictionemq; aperuit tam magni facinoris, deprecata ne suã iniuriam negligeret. At ille imperatori cuncta denunciat. Tunc Tiberius diligẽter causam examinans, vniuersum sacerdotum scelus inuenit: & ipsos quidẽ cum Ida, quæ causa totius iniquitatis extiterat, adegit in cruces: templum autẽ ipsum funditus euertit, statuamq; Isidis in Tybrim fluuium iactari præcepit: Mundum autem exilio condemnauit, dignum eum maiore pœna non iudicãs, quod amoris vehementia deliquisset. Et ea quidẽ quę in templo Isidis prouenere, tali fine conclusa sunt. Nunc ad rem redeo, vt explicẽ quæ Iudæis Romę eodem tempore contigerunt, sicut etiam ante præstrinxi. Erat quidem vir genere Iudæus, de sua patria profugus: accusabatur autem de legalium transgressione præceptorum, vnde apud suos quoq; reus habebatur, & malignus in omnibus. Iste per multos dies legem se Mosi exponere simulabat: & tres viros in omnibus similes sibi consocians seducũt Fuluiam quandam, vnam de cœtu nobilium, vt legi Iudaicę animum suum dederet. Cui persuadent, vt ostri & auri plurimũ in Hierosolymam mitteret, templi ornatui profuturum. Quod illi sumentes, proprijs vsibus absumpsere, propter quod etiam argumentis & fallacijs antea cuncta peregerant. Tum Tyberi9 (nam ei totum negocium Saturninus insinuat, vir Fuluiæ pariter amicus & tutor) iubet Roma cunctos Iudæos excedere. Consules autem quatuor milia ex Iudęis militantes mittunt in Sardorum insulam: plurimos aũt militare nolẽtes propter legis paternæ custodiam, affecere tormentis: atque hoc modo propter nequitiam quatuor hominum, vniuersa ex vrbe multitudo pellitur. Sed neq; Samaræorum gens turbarũ fuit expers, vel à tumultibus aliena. Hos enim peruertit vir quidam, mentiri pro nihilo ducens, Caphedon nomine, qui omnem plebem suasionibus artificiosis induxerat, vt in montem Garizin omnes accurrerent, quod eum sanctum ac venerabilem haberent. Pollicebatur enim se ascendentibus ostensurum vniuersa vasa, quæ ibidem à Mose fuissent obruta. At illi persuasi verbis illius armantur, & considunt in quodam vico, cuius nomen Tirathua: atq; hincinde plurimos congregabant vt cum maxima multitudine montẽ ascenderent. Sed hos in ipso ascensu Pylatus occupat, omnem equitatum præcedere iubens, & peditum uelocissimos. atq; ibi circa memoratũ vicum pugna cõmittitur: & alios obtruncant, plerosq; in fugam vertunt, maximã partem capiunt: quorum seditionis principes, vel eos qui in fugiendo plurimũ valuerant, Pylatus interfecit. Sed ex Samaræorum gente turbata, cuncti priores ad Vitellium veniunt, qui per idẽ tempus gerebat Syriæ principatum, atq; apud eum Pylatum accusant, quod iniuste tantos occiderit. Non enim à Romanis discedendo, sed iniuriam Pylati declinando, in Tirathua congregatos esse profitebantur. Tunc Vitellius Marcellum, vnum ex suis amicis, qui curaret in Iudæa, constituit: Pylatum aũt Romã pergere, vt de his quibus à Iudæis accusabantur, se in iudicio Cæsaris expurgaret. Tũc Pylatus, postquam in Iudæa decimum compleuit annum, pergit Romam, Vitellij iussione compulsus: non enim posse eius dispositionibus reluctari. Sed antequã Pylatus Romam veniret, Tyberius ex humanis rebus abscessit.

Destruitur templum Isidi

De Fuluia

Iudæi Roma excedere coguntur

Vitellij gesta circa Caipham pontificem, & de bello Parthorum. Cap. VIII

VItellius autem veniens in Iudæam, ascendit Hierosolymam: & erat forte tunc festiuitas à maioribus instituta, quę Pascha vocatur. Vitellius itaque magnificus âc munificus extitit in populos: nam & venaliũ rerũ preciã leuigauit, & in alijs plurimis circa eos liberalis apparuit: sed etiã stolã pontificis, vniuersumq; eius cultum atq; ornatũ, in tẽplo haberi permisit, & sub pontificum potestate seruari, secundũ institutionem moris antiqui. Nam antequã Vitellius venisset, in Antonia seruabatur. Arx enim huiusmodi nomine censebatur. Vt autem ibidem seruaretur, talis extiterat causa. Pontificum quidã Hyrcanus nomine, vnus ex multis (nam plures hoc vocabulo fuerant nuncupati) prius in loco tẽpli vicino tabernaculum cõstruxerat, & ibi ex maxima parte degebat, vbi etiam stolam põtificalem habuit. Nam custos eius existebat, eo quod eam soli licebat induere, quando intrabat templum. Cæterum quando in ciuitatem exibat, priuatis indumentis vtebatur. Hanc itaque consuætudinem & ipse & filij eius multo tempore conseruabant. Sed postquã Herodes accessit in regnum, illud tabernâculum opportuno loco sibi situm existimans, opulentius construit: & Antoniam ex nomine Antonij, quod ei amicus erat, appellat: sed etiam stolam sicut eam ibi reperit, ita etiam pręcepit custodiri, existimans ex hoc nihil seditionis aduersus se populum commoturum. Similiter etiam fecit Archelaus filius eius, postquam Herodi successit in regnum. Et deinde Archelao excluso, à Romanis seruabatur stola pontificis in illo tabernaculo ex lapidibus fabricato: sub sigillo sanè põtificum, & gazophylacis habebatur, à quo & cætera templi ornamenta & cãdelabrũ quoq; seruabatur, quod tantum per dies festos ad vsum pontificum tradebatur. Transacta vero festiuitate, iterum in loco proprio reponenda reddebatur: & per tres vtique festiuitates singulis quibusq; annis, & per ieiunia dabatur atque reddebatur. Vitellius aũt tunc secundum morem antiquum stolam illam pontificum potestati contribuit: neque permisit, vt quando vsui opus esset, à gazophylace peteretur. Hoc itaque beneficium Iudæis indulgens, pontificem Iosephum cognomento Caipham, sacerdotali remouit officio, cui Ionathan filiũ Annæ in pontificale ministerium subrogauit. Quę cum egisset, iter confestim, quod in Antiochiam ducit, ingreditur. Mittit etiam Tiberius ad Vitellium literas, iubens ei, vt amicitiam cum Artabano Parthorum imperatore conficeret. Terrebat enim eum, quod inimicus extaret, & Armeniam inuasisset, ne forte amplius eius concepta progrederetur audacia: monetq; vt nõ aliter eius amicitiæ credere tur, nisi suos filios obsides prębuisset. Hæc itaq; ad Vitellium scribente Tiberio, ille magnis muneribus persuadet Iberorum & Albanorum regi, vt cum Artabano sine vlla dilatione pugnarent. At illi à pugna quidem abstinent, verum Scythas, concesso eis transitu, aperientes Caspias pylas, in Artabani regiones immittũt, atq; ita deuastatur Armenia, omnisq; terra Parthorum hostibus impletur & cladibus. Nam primi eorũ passim vbiq; perimũtur, turbis & luctu cuncta cõplẽtur. Filius etiã ipsius imperatoris in ea pugna perimitur, cum exercitu numeroso. Nam multæ myriades ibi defecere Parthorũ: ipsumq; Arthabanum, per munera Vitellius corruptis amicis eius & consanguineis, penè perdiderat. Sed cum dolos intelligeret Artabanus, seq; circunuentũ irremediabiliter agnouisset (nam erant & plures & primi, à quibus insidiæ parabantur) cum paucis fidelibus ad superiores satrapias abscessit, atq; ita se insidiantiũ dolis eripuit. Postea vero magnam manũ Dacorum suorumq; congregans, & superans, suum tutatus est principatũ. Hęc igitur Tiberius audies, iussit postea cum Artabano amicitiã fieri: quod etiã ille libenter amplectitur. Hoc aũt quando gerebatur, circa Euphraten fluuium erant Artabanus & Vitellius, atq; ibidẽ paucis de fœdere colloquũtur, in medio sibi ponte fluminis occurrẽtes, paucos secum vterq;, qui sibi munimento forent, adducens. Ibi postquã de pace locuti sunt, Herodes eis tetrarcha cõuiuium in loco medio

De stola pontificali à Vitellio reddità

Herodes conuiuium Artabano et Vitellio præparat

co medio præparat, tabernaculum ex velamentis preciosis exornans. Tunc Artabanus dat obsidem Tiberio Dariũ filium suũ, cũ quo etiá munera magna multaq; transmittit. In quibus etiam hominem magnitudine septem cubitorum, genere Iudęum, nomine Lazarum, misit: qui propter corporis vastitatem Gigas vocabatur. His itaque peractis, Vitellius ad Antiochiam, Artabanus autẽ in Babyloniam reuertitur. Herodes aũt volens semetipsum Cæsari tali nuncio cõmendare, literas per huiusmodi destinat portitores, in quibus intimat pacem factam obsidemq; susceptũ, postremo cuncta denunciat, quę ad negocium pertinebant, nihil penitus prætermittens. Postea vero cum à Vitellio de his rebus destinarentur epistolæ, rescribitur à Cæsare, quod cuncta iam ante cognouerit, Herode de omnibus edocente. Ex hoc Vitellius supra quá quisquam ratus erat, indignatione turbatur: nõ tamen suum animũ aperit, sed iram mente seruabat, donec reuerteretur, Caio sumente regimen principatus.

De bello inter Herodem & Aretam propter Herodiadem Cap. IX

TVnc etiam Philippus Herodis huius frater vita defungitur, vicesimo quidem secundo anno imperante Tiberio: ipse autem per vigintiduos annos rectus aduixit, sub suo iure possidens Trachonitidis & Gaulanitidis regionẽ. Ad hęc etiam Bathaneorem vniuersam gentem suo regimine gubernabat. Is moderatum & mansuetum se cũctis quibus imperabat exhibuit, nullas oppressiones aliquibus importans: ná eius ad subiectos conuersatio talis erat. Procedebat in itinere cũ paucis electis, sibiq; gratissimis, in causis iusta iudicia proferebat: occursantibus vel opis egentibus auxiliabatur impiger: ac si forte oppressione senserat alicuius, statim in solio cõsidens causam audiebat, iustæ parti adiutor, iniustæ aũt punitor existens. Hic ergo moritur in Iuliada : vnde magnis exequijs in monumentũ defertur, quod ab ipso ante fuerat constitutum. Iustaq; sunt illi magnifice celebrata. Principatum autem eius Tiberius Cęsar assumens, siquidẽ nullũ reliquerat filium, dispẽsationi Syriæ regiminiq; coniunxit: functiones autem tributarias quęcunq; colligerentur, in eadem præcepit tetrarchia seruari. His quoq; temporibus inter Aretam Petræum, & Herodem regem simultas magna contigit, propter huiusmodi causam: Herodes Tetrarches vxorem habuit, Aretę filiá, cum qua non paruum tempus aduixerat. Sed cum Romam euocaretur, tránsiens in domo Herodis exceptus est. Frater eius erat etiam ipse, sed non ex vna matre progenitus. Herodes enim ex filia Simonis sacerdotis fuerat procreatus. Cumq; ibi esset, Herodiadis amore captus est, vxoris alterius Herodis: filia enim erat ista Aristobuli, soror autem Agrippæ maioris. Audet igitur cum muliere de nuptiis incundis miscere sermonem. Illa vero suscipiente, pacta firmantur: vt cũ Roma reuersus fuisset, illa cõnubij iura susciperet. Erat enim in pactis, vt filiam Aretæ regis excluderet. Et Herodes quidẽ Romam talibus pactis firmatis aduehitur. Sed cum reuersus fuisset, peragẽs Romæ propter quę fuerat euocatus, vxor eius fideliter cuncta cognoscens, quę inter eum fuerant Herodiademq; composita: antequam eá ille cuncta cognouisse sentiret, rogat virum vt in Machærunta, vbi limes erat Aretæ Herodisq; regionis, ab eo mitteretur, nihil suæ voluntatis aperiens. Hoc Herodes libenter accipiens, mittit vxorem, nihil eam sensisse penitus arbitratus. Illa vero (prẹmiserat enim ante multum tempus ad patrem, vt ei apud Machærunta omnia pararentur, quę itineris vsus exposceret) à ductoribus Aretæ suscipitur: cõfestimq; intrat Arabiá, atq; ibi ab illis ductorib9 ad alios ab illisq; rursus ad alteros tránsmissa, cum summa celeritate patri perducitur, cui cunctam Herodis aperit voluntatem, Ille vero exhinc inimicitiarũ sumpsit initiũ, atq; ab vtroq; exercitu congregato, in regione Gamalica bello confligitur, non quidẽ ipsis pręsentibus, sed ductorib9 abvtraq; parte tránsmissis, Pugna itaq; facta, & exercitu Herodis afflicto, proditione perfugarũ, qui de Philippi tetrarchia ad Herodem quasi auxiliandi causa conuenerant, hęc Herodes scribit ad Tiberiũ. Ille autẽ indignatus, quod Aretas talia perpetrauerit, scribit Vitellio,

vt ei bellũ incunctanter inferret, & aut viuum eum vinctum adduceret, aut certe mortui caput auferret. Tiberius quidẽ vt hęc ageret, rectori Syriæ demãdabat.

De Ioanne Baptista Caput X

QVibusdam autem Iudęorũ videbatur ideo perisse Herodis exercitum, quod in eum satis iuste indignatio diuina commota sit, pro vindicta Ioãnis, qui vocabatur Baptista. Hunc enim Herodes occidit, virum valde bonum: qui pręcipiebat Iudæis, virtuti operam dare, iustitiam colere, in deum seruare pietatem, & per baptismum in vnum coire. Tum demum enim baptismum acceptabile fore, si nõ solum ad abluenda peccata sumatur, verumetiam ad castimoniam corporis, atque ad animæ iustitiam, purificationemq; seruetur: omniumq; pariter virtutum velut signaculum & custodiam quędam fidelis habeatur. Quę cum ab eo pręcepta huiusmodi docerentur, atq; ad audiendum eum perplurima multitudo concurreret, veritus Herodes, ne forte doctrinæ eius persuasione populi à suo regno discederẽt (videbat enim quod præceptis eius ac monitis parata esset plebs in omnibus obedire) melius credidit priusquam noui aliquid fieret, præuenire hominem nece, quàm postmodum turbatis rebus, seram pœnitudinem gerere. Ex sola hac suspicione Herodis, vinctus in castellum Machæruntа abducitur Ioannes, ibiq; obtruncatur. Iudæis autem, sicut iam diximus, videbatur pro eius vltione interitum illius exercitui deum importasse, quo Herodes sumpsisset digna supplicia.

De morte Tiberij, & Herodis progenie vniuersa Cap. XI

VItellius vero cœpit omnia pręparare, vt bellum cum Areta perageret. Sumẽs igitur duas legiones, & peditũ & ęquitumq; vniuersam manũ, cunctosq; auxiliarios ex regibus qui sub Romanis erant, simul adducẽs, pergebat per Iudęã transitum facere. Sed venientes in occursum eius primates Iudæorum, postulabãt ne per eorum regionem iter ageret, ne compellerẽtur contra legẽ suam imagines & signa suscipere. Quibꝰ auditis ille persuasus, mutuata sententia, quã ante consulto prouiderat, per campum magnũ ire pręcepit exercitũ: ipse autem cum Herode tetrarcha & amicis ascendit in Hierosolymam, deo hostias immolaturus. Nam dies festus Iudęorum propinquus instabat. Ad quam festiuitatẽ occurrẽs, fauorabiliter ac decẽter ab omni multitudine Iudæorũ exceptus est: ibiq; peragens dies tres Ionathan põtificali remouit officio quod Theophilo eius fratri contradidit. Quarto aũt die allatæ sunt illi literæ, in quibus significabatur mors Tiberij: & vt omnem multitudinẽ congregans, ad deuotionem Caij iurare cõpelleret: milites quoq; & auxilia cuncta ad loca propria dimittebat, quod bellũ iam gerere non valeret, nesciens Caij propositũ, in quem potestas rerum translata constaret. Dicebatur etiã, quod hoc Aretas ex augurio antea cognouisset. Nam cum ad eum Vitellius nunciũ belli misisset, fertur Vitellij militibus respõdisse, impossibile prorsus, vt ad Petræos Romanus exercitus adueniret: antea enim vnum ex principibus moriturũ, vel eum qui bellum imperauisset, vel illum qui imperantis propositio ministraret, vel illum aduersus quem prœliũ pararetur. Vitellius interea in Antiochiam repedauit. Agrippa vero Aristobuli filius, anno antequã Tiberius moreretur, Romam venit: volens apud imperatorẽ agere, vt sibi aliquam tribueret potestatem. Volo igitur plenius explicare de vniuerso Herodis genere, qualiter fuerit propagatũ: simul enim & sermo ad hanc historiam pertinẽs, amplius enitescet: & nihil prodesse, vel exercitus, aut vim corporis, vel alia quę videntur mortalibus appetenda, sine pietate qua colitur deus. Si quidem intra centum annorum spacium, pręter paucos (nam admodum plures erant) cuncta Herodis origo consumpta est. Super hęc etiam ad humilitatem & modestiam humanũ genus adducitur, cum illius familiæ calamitates audierit. Postremo etiã omnis res Agrippæ declarabitur, digna maiore miraculo, qualiter ex priuato & abiecto, ad tantam magnitudinẽ potestatis ascenderit, quod nullꝰ de illo homine, aut sperare posset, aut credere. Dixi quidem & antea de his tamen nunc

Mors Tiberiĩ

De uniuerso Herodis genere

men nunc quoque diligentius explanabo. Herodi maiori fuere ex Mariamme Hyrcani filiæ duæ: ex quibus vna, id est, Salome, nupta fuerat Phasello nepoti suo, filio Phaselli fratris Herodis: hanc enim pater ipse tradiderat: altera vero, id est, Cypris, Antipatro, & ipsa nepoti quidem Herodis, filio autem sororis eius Salomes. Et Phasello quidem ex Salome procreantur liberi quinque: Antipater, Herodes, & Alexander: filiæ autem, Alexandra, & Cypris: quam in coniugium acceperat Agrippa, filius Alexandri. Alexandram autem honorabilis vir Cyprianus ex nobilibus habebat vxorem: sed nullos suscipiens filios Cypris, emoritur. Verum ex Agrippa quidem pueri procreantur duo, filiæ autem tres: Beronice, Mariamme, Drusilla: Agrippa autem & Drusus pueri vocabãtur: quorũ Drusus, antequã ad adulescentiam veniret, emoritur: Agrippa autem à patre enutriebatur. Herodes autem & Aristobulus, & Beronice, etiam hi quoq; filij fuerũt filij Herodis maioris: Beronice autem Custobari, fuit Salomes filia, sororis Herodis. Hos Aristobulus infantulos dereliquerat, occisus à patre cũ Alexandro fratre, sicut ante iam diximus. Sed hi postquã adoleuerunt, ducunt: Herodes quidẽ iste Agrippæ frater, Mariam filiam Olympiadis, regis Herodis filiæ, & Iosippi qui erat Herodis regis frater. Habuit aũt ex hac filium Aristobulum. Tertiꝰ autem Agrippæ frater aristobulus ducit Iotopalam, Sigerammi filiam, Emesorum regis: ex quibus nascitur puella, cuius audiendi sensus fuerat obturatus, nomine Iotapa: Et isti quidem masculorũ filij fuere. Herodias quoq; erat his soror progenita, quę Herodi Herodis maioris filio fuerat iuncta, quem ex Mariamme susceperat, Simonis pontificis filia. Ex istis etiã Salome filia procreatur: qua procreata, Herodias legem paternã transgrediens, Herodi cõiungitur fratri viri sui, ex vno patre progeniti, viuum deserẽs virũ. Hic aũt cui coniuncta est, tetrarchiam habebat Galilææ. Filia vero eius Salome, Philippo filio Herodis nupta est, tetrarchæ Trachonitidis regionis. Sed isto sine filijs moriente, Aristobulus eam in coniugem suscepit, filius Herodis, fratris Agrippæ. Ex quibus filij quoq; nascuntur tres: Herodes, Agrippa, aristobulus. Et Salomes quidem tali modo prosapia propagatur. Ei aũt ex Antipatro filia procreatur Cypris, quã Alexas Selcias sumit vxorem. Alexæ vero huiusq; mulieris filia, fuit item Cypris. Herodes aũt & alexander, quos fratres diximus antipatri, sine filijs moriuntur. Alexandro aũt Herodis regis filio, qui à patre fuerat interemptus, alexander & Tigranes filij generãtur, ex Archelai Cappadocum regis filia: & Tigranes quidẽ cũ regnaret in Armenia, accusatus in Roma, sine prole defungitur. Alexãdro autem, Tigranẽs cognominis fratris eius gignitur filius: Et iste alexander, qui ducit Antiochi Comagenorum regis filiam Iotapam nomine, Lesidi Ciliciæ ciuitatis à Vespasiano rex efficitur. Et Alexandri quidem origo confestim vt pullulauit, culturã gentis suæ dereliquit, ad ritus transiens moresq; gentilium: cæteræ vero filiæ Herodis, nullam prolem penitus habuere. Herodis autem quam memoraui prosapia, permansit vsque ad tempus quo Agrippa maior regnum accepit.

Agrippæ fortunæ in Iudæa & cum Cæsare Cap. XII

Nauigatio Agrippæ

HIs itaq; de Herodis genere declaratis, nũc de Agrippa narrabo: vel qualis illi aduersitas fortunæ prouenerit, vel qualiter omnes calamitates effugerit, atq; ad magnam dignitatem potestatemq; cõscenderit. Ante paucum igitur tempus quàm rex Herodes de vita discederet, Agrippa apud Romam erat vbi maximam familiaritatem cũ Druso Tiberij filio conquisierat, & cum Antonia Drusi maioris coniuge: eo quod hæc matrem eius in honore magno haberet, & venerabiliter appellaret. Agrippa vero magnanimus & natura largus existens, & ad donãdũ valde munificus, viuente quidem matre suam voluntatẽ non valebat ostendere, veritus ne illam in aliquo contristaret. Mortua vero matre, & proprij factus arbitrij, cœpit opes suas abundãter effundere: & alia quidem quotidiani victus gratia opulenter erogare: alia muneribus in diuersos expendere,

plurima

plurima vero libertis Cæsaris dare, quod ipse per eos posset aliquid adiuuari. Proinde hoc modo semetipsum exhibens, breui ad magnam penuriam egestatemq; peruenit. Accessit illi enim aliud, vnde Romæ permanere prohiberetur. Contingit enim Tiberij filium mori: quo mortuo, Tiberius prohibuit omnes amicos filij sui, omnesq; familiares ante faciem suam accedere: ne illis visis, recordatione filij facta, dolor ei luctusq; moueretur. Ob hanc igitur causam in Iudæam Agrippa nauigãdo perrexit, videns se apud Romam miserabiliter viuere, eo quod omnes suas opes amiserat: & nullus illi aditus esset, vnde posset aliquos quęstus habere: nam multas etiam ibi pecunias sub fœnore acceperat, à quibus cum vrgeretur, vnde debitum consolueret non habebat. Defectu igitur consilij, & confusione, quod se taliter videret, discessit in quandam turrim, quæ in Malathoes fuerat constituta: addicens semetipsum, vt hac luce defungeretur. Quę cũ vxor eius Cypris ita esse sentiret, cœpit omnibus modis laborare, vt eum à morte prohiberet. Inuenit ergo cõsilium, vt ad suam sororem Herodiadem scriberet, quam Herodes tetrarcha vxorem acceperat, intimans ei in quibus Agrippa esset constitutus, vel qualiter se vellet morte damnare, oportere illam propter consanguinitatem auxilium ferre. Illi vero euocantes Agrippam, habitationem illi in Tiberiadem construunt, & aliquantum æris per singulos dies, quod ad victum eis subministraretur, dare pręcipiunt. Sed in hoc Herodes non multo tempore perseuerat, licet etiam ipsa quę daret sufficientia non essent. Nam cum aliquo die in Tyro per vinum hoc Herodes exprobraret Agrippæ, Agrippa impatiens exprobrationis abscessit, atque inde perrexit ad Flaccum virum consularem, cum quo Romæ amicitiam non paruam induxerat. Is enim tunc gubernationem Syriæ dispensabat. Cumq; susceptus esset à Flacco, apud eum interim degebat. Retinuit ibi quoq; Flaccus Aristobulum fratrem Agrippæ, sed simultate diuersum: haud sane per hoc in aliquo prępediebantur, quo minus amicitiam consulis honoremq; mererentur. Sed non tamen Aristobulus aduersando cessauit, donec eum Flacco quoq; reddidisset inuisum, huiusmodi causam offensionis inueniens: Damasceni cũ Sidonijs pro limitibus certamen exercebant. Cumq; inter eos Flaccus auditurus foret, illi cognoscẽtes Agrippam, quod apud eum plurimũ posset, rogabãt vt partis eorum fautor existeret, argentum ei plurimũ promittentes. Et ille quidem omnia studiose gerebat, quod Damascenis suffragaretur auxilium. Aristobulus autem (non enim eum latuit pecuniarum quæ fuerat facta promissio) causam deportat ad Flaccum. Quę cum fieret examinatione manifestior, à sua gratia repellit Agrippã. Ille aũt extrema penuria circunseptus ad Ptolemaidem pergit, atq; ibi necessitate rei familiaris astrictus, consiliũ capit in Italiam nauigandi. Sed cum eũ sumptuũ prohiberet inopia, Marsyam libertum suum rogabat, vt ei in tanto molimine adiutor existeret, ab aliquibus pecunias mutuãdo. Et Marsyas primum quendam Beronices matris Agrippæ libertum, sed iure testamenti eius factum ditionis Antoniæ, postulat vt ei aliquas pecunias daret, scriptura & fide mediãte. Ille vero querebatur de Agrippa pro cuiusdã fraude pecuniæ: & cõpellit Marsyam, cautionem dare III milium Atticarũ, facereq; vt duo milia minus quingentis acciperet. Ille porrò concessit, quia non erat aliud quod egisset. Sumpta itaq; pecunia, Agrippa Anthedonem venit, & reperiens nauim, iter propositũ peragebat. Hoc agnoscens Herennius Capito, Iãniæ curator, milites mittit, vt ab eo argenti triginta myriadas exigerẽt, quę Romæ thesauris Cæsaris debebantur. Qui venientes, Agrippam pecuniam dare compellũt. Ille vero facturũ se quod iubebatur assimulans, nocte Alexandriam profugit, vbi Alexandrum deprecatur Alabarchũ, vt ei viginti myriades mutuãs largiretur. At ille ipsi quidem daturum se non promisit. Cypridi autem similia postulãti nõ abnuit, obstupescens studium dilectionis eius erga propriũ virũ, & quod eam videbat honestatis cuncto genere decoratã. Alexãder igitur quinq; illis talẽta in Alexãdria mutuatur, promittens vt cũ in Dicæarchiã veniret, ibi reliquũ daret: timens Agrippam

Herennius Agrippæ creditor

pam, quod esset in expensis profusior. Et Cypris quidem exinde virum in Italiã nauigaturum dimittens, ipsa cum filijs in Iudæam reuertitur. Agrippa vero Puteolos appulsus, epistolam ad Tiberium Cæsarem scribit, qui tunc Capreis agebat, præsentiam suam significans, vt dignus fieret vultui Cæsaris apparere, quo continentiam ab eo mereretur. Petebat ergo vt ei Capreas venire concederet. Tiberius autem nihil dilatione producens, clementer illi & humane rescripsit: inter alia gaudere se quoque significans, illum ad se sospitem repedare. Cumq; ille Capreas aduenisset, nihil minus ei Cęsar alacritatis exhibuit, quam per literas ostenderat. Nam eum & amplexatus est, & magnifica hospitalitate suscepit. Sed postero die allatis literis ab Herennio Capitone, in quibus significabatur, quod Agrippa triginta myriadas debens, soluendo non esset, & ob id tempore quo se spoponderat redditurũ profugit, exactores euitans, animus Cæsaris immutatus est. Nam cum illam legisset epistolam, indignatione commotus, ingressum ad se interdixit, donec ab eo debitum redderetur. Ille autem nequaquã ex Cæsaris indignatione turbatus, Antoniam deprecabatur Germanici matrem & Claudij, qui postea Cæsar effectus est, vt ei triginta myriadas mutuas impartiret, ne ab amicitia Tiberij decideret. Illa vero Beronices matris Agrippæ recordatione (nam se hæ mulieres admodũ diligebant, siquidem pariter Claudio lac præbuerant, pariter illum enutrierant) argentum quod postulabat impartitur. Quod cũ pro debito reddidisset, nullo modo post hęc ab amicitia tiberij prohibetur. Deinde Tiberius Cæsar eum suo nepoti coniunxit, iubens vt ei in omnibus processionibus adhęreret. Agrippa vero, propter quod ab Antonia cum magna gratia fuisset exceptus, cœpit omni ope niti, vt Caium ei9 filium in omnibus accuraret, qui fauore matris in magnis habebatur honoribus. Erat ibi fortè quidam genere Samaræus, libertus Cæsaris, ab eo mutuatur myriadas centum, ex quibus Antonię restituit quod debebat: ex aliquo aũt Caium amplius accurabat, vnde apud eum maiorem adipiscitur dignitatem.

Agrippa ad Tiberium properat

Tiberius committit Agrippæ curam sui nepotis

De moribus & morte Tiberij, deq; captiuitate Agrippæ, & exaltatione eius in regnum. Caput XIII

IN dies igitur Agrippa circa Caium in melius procedente, quodam die sermo fit de Tiberio. quumq; Agrippa ex affectu vota profunderet, vt celeriter defũcto Tiberio, Caio daretur imperium, quem meliorem dignioremq; in omnibus esse firmabat: inter auditores horum verborum fortè fuit quidam Eutychus, Agrippæ libertus & auriga: & tunc quidem silentio quod audiuerat tradidit, postea vero cum eum Agrippa furti argueret pro vestibus aliquibus, & reuera aliqua vestimenta subtraxerat, fugiens comprehenditur. Cumq; ad Pisonem duceretur qui tunc custos fuerat ciuitatis, causam fugæ requisitus, verba quędã secreta Cęsari se nũciare dicit, eius munimini salutiq; profutura. Proinde vinctum mãdat ad Capreas. Tiberius autem more suo vtens, habuit eum in vinculis custoditum. Magnam enim solicitudinem pro semetipso gerebat, super quemlibet aut imperatorem cogitans aut tyrannum, Nam neque legationes facile suscipiebat, neq; ducum suorum, vel curatorum, vel aliorum in cæteris constitutorum officijs remotiones, prouectionesq; celebrabat: nisi fortè cum quisquam in aliqua deprehenderetur offensa. Alioqui nulli ab eo dabatur nisi morte successor: nam vinctorum aliquas secretas denunciationes suspectas habebat. Vnde cum amici causam huius dispositionis inquirerent, respondisse fertur: legationes quidẽ ideo nec facile suscipere, nec cito dimittere: ne cęteri videntes alios facilius absolutos, ex hoc plures ad se venire incitarentur, & sibi frequentia legatorum molestiam inquietudinis apportaret, pręsertim cum necesse esset etiam eis dona largiri. Magistratus autem semel datos ideo se iugiter permittere dicebat illis, quibus fuere concessi, quod intelligeret consuli per hoc & pręstari ex magna parte subiectis.

Eutychus quidam furti reus

subiectis. In natura nanq; omnem administrationem hoc habere firmabat, vt circa opes acquirẽdas faceret homines studiose festinare. Cum igitur non se aliquis perẽnem in officio permanere perspexerit, manifestum quod omne gerat studium vt antequam arceatur officio, quàm plurimum possit acquirat. Vnde quoque ad furta & rapinas plurimi concitantur. Si vero perseueraturos se in administrationibus certo cognoscant, licentia plurima conquirendi pigriores & quietiores fiunt, ad furta, vel fraudes aliquas faciendas. Cum autem celères successiones dantur hominibus, nequaquam subiecti sufficiunt ducibus deprædantibus, quib9 largitas temporis non est attributa: qui repleti si essent, studium omne lucrandi deponerent. Exemplum etiam eis proferebat, quendam vulneratum, ad cuius vulnus muscæ congregabantur plurimæ: quem quidem transeũtium cum vidisset, miseratus est eius calamitatem, ratusq; quod imbecillitate nimia muscas illas à se non posset abijcere, opusq; haberet alterius beneficio, interrogauit eum causam, cur sibimet ipse non auxiliaretur, molestiam repellendo muscarũ. Cui ille respondens: Amplius, inquit, læsionis importas, si has præsentes fugaueris. Istæ quidem iam repletæ sanguine, non eo modo molestæ sunt, quin etiam aliquantulũ remissius insistunt: si vero his amotis aliæ famelicæ congregẽtur, ita illud vulnus inuadunt, vt etiamsi intereant, non valeant effugari. Propterea igitur & seipsum dicebat subiectis per rapinas iudicum fatigatis consulere, per hoc quod non crebro in administrationibus alios subrogaret: qui more muscarum, cum naturaliter ad lucra ferantur, tum etiam remotionis timore, amplius incitarentur ad rapiẽdi cupidinem. Testificatur autem huic meo sermoni, quod huius esset naturę Tiberius ipsum eius opus inspectum: quandoquidem duobus & viginti annis in imperio actis, duos tantum dispensatores in Iudæam misit, quorum illa gens gubernatione regeretur, Gratum, atq; Pylatum, qui ei successerat: nec in sola Iudæa fortè talis extitit, sed etiam in cæteris regionibus non aliter apparuit. Sed etiam vinctorum examinationes differre propterea se dicebat, quia si cõdemnati morerentur, liberatio per hoc omnium malorũ imminentium illis adesset: cum vero in custodia tenerentur, maiorem illis sicut meriti essent inferri calamitatem. Propter has igitur & huiusmodi causas, etiam Eutychus auditus non fuerat, sed retinebatur in vinculis. Tempore vero procurrente, Tiberius ex Capreis Tusculanum venit, distantẽ à Roma interuallo stadiorum centũ. Agrippa vero rogabat Antoniam, vt ageret, quò Eutychi aduersum se discuteretur accusatio. Honorabilis quippe apud Tyberiũ habebatur Antonia, & cognationis & dignitatis grati: nam Drusi fratris eius vxor extiterat, tum etiã virtute pudicitiæ. Ætate nanq; viridi viduata permansit, spernens secundi viri coniugiũ, cum etiam ab Augusto cuicunq; nubere cogeretur, omnemq; suam vitam liberá detractionibus gessit. Tyberio quoque beneficium grande præstiterat, cum fuissent à Seiano insidiæ præparatæ, amico viri sui, & potentiam tunc magnam habente, eo quod multarũ tunc militiarũ ductor existeret, & quod in consiliũ eius perplures ex nobilitate concurrerẽt, libertorumq; se ad eum magna manus addiderit: sed militia omnis fuerat ante corrupta. Igitur omnibus in dies augmentum accedebat insidijs, & penè Seianus totum opus impleuisset, nisi Antonia Seiani malignitate prudẽtior, suã exercuisset in hac causa fiduciã. Nam cum cognouisset quæ de Tyberio tractarentur, scribit ad eum omnia diligenter: & per Pallantem quendam seruorum suorum fidelissimum, literas in Capreas destinat ad Tyberium. Ille autem insinuata cognoscẽs Seianum cum consocijs vniuersis interemit. Antoniam autem, licet etiam ante venerabilem haberet, venerabiliorem tamẽ ex eo habuit, eiq; in omnibus obediebat. Ab hac igitur Tyberius rogatus, vt examini daret Eutychũ: siquidẽ, inquit, mendacium est aduersus Agrippam quod dicitur, meritum habebit Eutychus dignumq; sibi supplicium: si vero in examine quę dicit vera claruerint, in illum qui causam examinari compellit, omnis pœna reuertetur. Sed Agrippa cum ei hæc ab Antonia dicerentur, magis instabat, deprecans examinationem causæ fieri.

Antoniæ dignitas

De insidiis Seiani

Antonia vero (non enim valebat Agrippam contemnere, quod erat vehemens in petendo) tempus opportunum inueniens, procedente etiam Caio eius filio & Agrippa pomeridiano (iam quippe pransi processerant) postulat Tyberium, vt vocato Eutycho, celebraretur examen. Tunc ille: Sciunt, inquit, Antonia dij, quia non ex mea sententia, sed à te coactus gerã, quicquid in hac causa fuerit gestum. Hæc dicens, iubet Macronem, qui Seiano successerat, vt adduceret Eutychum. Et ille sine vlla dilatione cum esset adductus, cœpit eum Tyberius percontari, quidnam dicendum haberet aduersus eum, qui ei libertatis munus indulserit. Tum ille: O domine, inquit, vehebatur carruca Caius, & Agrippa cum eo, ego autem ante pedes eorum assidebam. Et cum multi sermones verterentur, hoc etiam inter plura locutus est ad Caium Agrippa: O si veniat aliquando dies, vt isto sine defuncto mundi tu suscipias principatum: nihil enim Tyberius filius eius impediet, quod à te facile valebit occidi. Tum enim mundus beatus erit, & ego cum eo beatus efficiar. Tunc Tyberius credibilia quæ dicta sunt reputans, simul etiam quod iram veterem reseruaret Agrippæ, eo quod eum iusserat Tyberium nepotem suum filium Drusi frequentare suis conuentis & curare, quã iussionem Agrippa contempserat, totumq; se Caio dediderat: hunc, inquit, Macro vinciri facito. Sed Macro non satis intelligens, de quo illud verius imperaret: nam nec sperabat eum de Agrippa tale vnquam aliquid cogitare: interrogauit, vt certius de eo id quod iuberet agnosceret. Cum quo Cæsar in hippodromo deambulabat, & peruenit ad Agrippam, eumq; manu comprehendens, dixit ei: O Macro, hunc iussi vinciri. Illo etiam tum requirente, quemnam præciperet: Agrippam, inquit. Et Aggrippa subito perturbatus, ad depræcationes conuertitur, commemorationem eius filij faciens, cum quo fuisset vnà nutritus, & Tyberij, cum quo pariter fuerat educatus. Haud tamen proficiebat aliquid, sed ducebatur Austro vestit⁹ in vincula: & erat ardor magnus: nam æstatis tempus extabat: & ex vino quo in epulis multo fuerant vsi, cœpit siti vehementer incendi. Vnde quoq; anxius factus, præter decus atq; dignitatem cœpit cuncta respicere, vnde posset sitis inuenire remedium: & conspiciens quendam ex famulis Caij, Thaumastum nomine, aquam in vase portantem, petiuit bibere. Illo autem porrigente suscepit atq; auide bibit: Et spero inquit, ô puer, quod in bono tibi hęc effecta fuerit administratio. Nam cum hęc effugero vincula, nullo modo tardabo tibi libertatem à Caio promereri, qui mihi etiam vincto ministerium prębuisti: sicut etiam ante nunquam neglexisti, cum fuissem in dignitate constitutus. Neq; hæc dicens mentitus est, sed vicissitudinem ei meritam reddidit. Nam postmodum rex effectus, Thaumasto libertatem à Caio promeruit, curatoremq; eum fecit suæ substãtiæ: sed etiam moriens, filio suo Agrippæ & Beronicæ filiæ in eodem ministratuum officio dereliquit: atque in hoc honore senio grandæuus defungitur. Et hæc quidem postea facta sunt. Agrippa vero tunc vinctus stabat ante palatium, in quadam arbore prę anxietate reclinatus cum plurimis, qui simul fuerant vincti. & quadam alite considente super arborem, in quam fuerat Agrippa reclinatus, quem bubonem Romani vocant: quidam ex vinctis Germanus natione contemplatus, interrogauit milites, quisnam esset ille qui austro vestiretur. & agnoscens quod Agrippa vocaretur, genere autẽ esset Iudæus, ex his qui in illa gẽte primates haberentur: petiuit colligatum sibi militem, vt ad eum copiam acciperet accedendi, quod vellet ab eo de patria eius aliquid percõtari. Quod cum ei concederetur, accessit: & per interpretem, ô iuuenis, inquit, affligit quidem te repentina mutatio, magnam tibi fortunã calamitatis importans: sed verba tibi denunciabo quæ tibi ex munimine diuino fugam totius mali portendunt. Scito ergo, deos tibi tam meæ patriæ quàm huius loci testes inuoco, ex quorum prouidentia hęc nobis vincula prouenerunt, quod neque cupidine fallendi, neque vanum tibi gaudium afferre desiderans dicã, quę dixero. Siquidem tales pręnunciationes, quæ non valent ipsis operibus approbari, magis faciunt mœroris argumentum, quàm si nihil

Eutychus accusat Agrippam.

Agrippa apprehenditur

Germanus augurii & boni ominis interpres

verborum aduertas illorum: ideoq; iustum putaui hoc deorum præsagio nũciare. Impossibile nanq; est, non te confestim de his vinculis liberari, & ad prouectum diuturnum magnæ dignitatis & potestatis ascendere: ita vt inuidiã ab vniuersis habeas, qui te nunc miseranter attendunt: exitus etiã vitæ in beatitudine te reperiet constitutum: diuitiasq; plurimas, omniaq; quæ prima mortales ducunt, tuis filijs qui tibi nati fuerint derelinques. Memineris autem, cum iterum hanc alitem videris, intra quinque dies finem vitæ tibi venturum. Et hæc quidem tibi cuncta complentur, nisi vano hæc à numine disponuntur, cui placuit prænunciandi causa illam alitem destinare. Ego autem iniustum putaui, si talia cognoscẽs, te quoque cognoscere defraudarem. Nam vtile tibi iudicaueris paululum afflictum esse mœroribus, cum in manus tuas cuncta mortalium bona deuenerint, & omnem infelicitatem, in qua nunc detrahimur effugeris. Et Germanus quidem talia prędicens, tantum risum excitauit Agrippæ, quantum postea apparuit dignus miraculo. Et Antonia grauiter ferens Agrippæ calamitatem, intercedere quidem pro eo apud Tiberiũ, suspectum esse cernebat: ad hęc etiam infructuosum fore. Sanè inuenti sunt ei Macrone ex militibus tales, qui eum sine districtione seruarent. Adhibetur etiam talis centurio, qui illis præesset militibus: sed etiam qui cum eo ligaretur talis inuentus est. Lauacra quotidiana concedebantur, sed etiam copia libertis & amicis ad eum intrandi tribuitur: aliaq; omnia permittuntur, quibus solicite curaretur. Intrabant autẽ ad eum amicus Sylas, & ex libertis Marsyas, & Stocchens, cibos afferentes quos libenter edebat, aliamq; diligentiam, quæ necessaria esse solet in rebus talibus, exercebant, indumẽta quoq; deportantes sub obtentu vendendi. Cum autem noctis adesset aduentus, stramina cõponebant, conscijs fauẽtibusq; militibus. Nam eis Macro cõmendans ante prædixerat. Et hæc quidem agebantur per menses sex, quibus Agrippa in his infortunijs habebatur. Tyberius autem reuersus in Capreas, febrium ardore corripitur: & primum quidem mediocriter, sed in peius ægritudine procedente, contrariam de eo spem habebat Euodus, amãtissimus ei omnium libertorum. Is iussit ad eum filios eius adduci. Oportere nanque dicebat, vt cum eis loqueretur, antequam terminum vitæ susciperet. Erant autem illi filij, non quidem proprij, sed adoptati: nam Drusus eius filius iam fuerat mortuus, cuius filius Tyberius fuerat adoptatus, cognomẽto Gemellus: & Caius, Germanici fratris filius, iam adulescentulus, & liberalib9 apprime disciplinis institutus, qui etiam populo & honorabilis erat & charus, propter Germanici patris eius virtutem. Nam hic ad magnum honorem apud populos fuerat sublimatus propter mansuetudinem morum, & propter affabilitatẽ qua cunctis gratus extabat. Et cum ipse clarus esset, non se tamen pręferebat, sed omnibus par esse volebat. His igitur rebus non solum apud populum, sed etiam apud ipsum senatum magnus habebatur. Ad hæc etiam vnusquisq; diuersarum gentium, alius confabulationis gratia, alius fide ac mansuetudine, quam in eius moribus motibusque cernebat, ad amorem fuerat excitatus. Cæterum eius morte luctus magnus apud vniuersos expositus est: non sicut assolet, vt principi placeretur, ficto dolore monstrato: sed vera cuncti tristitia mœrebant. Nam eius mortem vnusquisque propriam suam reputabat, ita eius mores eiúsque colloquia cunctis hominibus grata fuerant. Vnde ad filium quoque ipsius, amor cunctorum fauórque peruenerat: maxime autem omnis militia eius amore tenebatur, ita vt gloriam reputarent pro eo mori, si ratio postularet, quo ipse susciperet principatum. Sed tunc Tyberius Euodo iussit, vt sub ipso diluculo adolescentes illos adduceret: Ipse autem dijs patrijs supplicabat, vt ei signũ manifestum ostenderẽt, quisnam post eum in imperium succederet: festinans quidem vt nepoti suo principatum relinqueret, maiorem tamen credens sua sententia suoq; consilio diuinæ dispensationem prouidentiæ, ideo à dijs sibimet demonstrari desiderabat. Supplicãti denique illi omem tale monstratur: ad illum videlicet venturum esse principatum, qui ad eum sequenti die primus ex omnibus aduenisset. Hæc ille cogno-

Agrippa vinctus benigne tractatur

Tyberius Cæsar ægritudine corripitur.

germanici laus

scēs mittit ad nepotis sui pædagogū, iubēs vt primo mane puerū ad se perduceret, putans illa re numinis superare sententiam. Sed deus econtra de imperio decernebat. Illo igitur talia cogitante, ecce dies illuxit: iubentéque Euodum, vt quisquis foris esset adolescentum, eum ad se primitus euocaret: ille autem egressus Caium ante tabernaculum reperit: nam Tyberius necdum aderat, ciborum acceptione tardatus. Ille autem ignorans totum quod agebatur, quidq; Tyberius cuperet veni, inquit, vocat te pater. Et cum dicto eum in tabernaculum introduxit. Tyberius autem vt vidit Caium tum primum intellexit maiestatis supernę potentiam, & quod non sit in hominum potestate de imperij constitutione decernere: Tunc ille primum lamentatur: seipsum quidem, quod eius cōsilium fuerat infirmatum, & ei potestas ordinandi quem vellet ablata: Tiberiū autem nepotem, quod non solum de imperio decidisset, sed etiam ipsam salutem aevitam agere illi non sine periculo fore cernebat: ad hæc etiam inuidiam illi ex cognatione futuram esse. Nam timore vel odio suspectum fieri Caium rebatur, tam ex eo quod principatum accipere festinauerit, quàm ex eo quod eum insidiaturum sibi putaturꝰ esset: quasi festinaturum in se redigere potestatem. Et tunc quidē in his malis erat Tyberius ex illo euentu augurij, quod ei pręsagium fuerat, quod eius nepos amisisset imperium. Vnde multum anxius, se quoq; culpabat, quod illud augurium postulasset accipere: & quod cum liceret de hac vita mœroribus liberū abscedere ignoratione futurorum per suam ipsius imprudentiam factū esset, vt cum magna infelicitate & magno dolore discederet. Tunc tamen licet valde turbatus, quod imperium ad quos nollet cernebat esse venturum, pugnauit cum animo suo, vt huiusmodi verba loqueretur ad Caium: O fili, inquit, cum habeam propinquiorem Tyberium tamen ex mea sententia deorumq; decreto, imperij tibi contribuo potestatem. Rogo autem te, vt nihil aduersus aliquem recorderis, qui mihi in principatu administer extiterit, vel qui mihi beneuolentiam exhibuerit aut fauorem, neq; aliquem lædas propter me, qui te ad tantam sublimo magnitudinem dignitatis: neque circa Tyberium minus aliquid charitatis exhibeas, quàm te & cognationi debere cognoscis, & mihi: qui tibi tantorum bonorum autor existo: vt digná vicissitudinē meæ circa te beneuolētię reddas, & simul Tyberium cures, vt etiá consanguinitati quod debes exhibeas, & munimē tibi vel principatus vel salutis acquiras, cum tibi eum feceris adiunctum. Nam solitarius quisque amplius patet periculis, maxime cum in tanta rerū celsitudine quisquá fuerit constitutus: ad hæc quoque, quia nec dij impunitum quicquam relinquunt, quod contra fœdus naturæ fuerit perpetratum. Et hæc quidem Tyberius loquebatur. Caius autem, & si ficta locutum Tyberium senserat, & ipse longe aliter in animo gerebat, tamē pro tempore benigne respondit, & facturum se omnia pollicetur. Cæterum in imperium veniens, & Tyberium extinxit, & ipse non post multum tempus insidijs interemptus est. Sed hæc postea. Tūc autem Tyberius Caium successorem in principatu pronuncians, paucis diebus aduiuens vita defungitur. Imperauit autem dies tres, menses sex, annos duos & viginti. Caius autem quartus Romanorum efficitur imperator. At Romani audientes Tiberij mortem, hilares agere cœperunt, prospero lætificari nuncio: non tamen ad credendum, vel exedendum gaudium fiduciam gerebant: non quia forte nollent (nam multis suis pecunijs comparare diligerent, vt illud nuncium verum esset) sed timuere, ne si falso nuncio concitati gaudia sua proderent, ab illo cogniti perirent, quod eius morte gauderent. Plures quippe ille nobiles Romanorum extinxerat. Nam erat importabilis in ira, irreuocabilis ad quicquid perpetrandum cupiditas impulisset & sine ratione quoque malorum occasionem inueniens, & in omnibus quæ facienda decernebat, asper agrestisq; constabat. Ob hæc illi mortem eius audientes, suam lætitiam manifestare verebantur. Interea Marsyas libertus Agrippæ bonum deportarat nuncium, quem cum in balneo reperisset iam egredientem, noto ei signo dato, Hæbræaq; lingua locutus: mortuus est, inquit, leo. At ille verbum intelligens,

Imperia in manu dei non hominum

Stimulatio Tyberii contra Caium.

gaudio cœpit extolli. Tibi, inquit, super omnia pro hoc etiam bono nuncio gratiæ abundantes repositæ sunt, tantum vt vera sint quæ dicuntur. Tunc centurio, qui Agrippæ custodiendo præerat, intendens tam festinationem Marsyæ qui aduenerat, quàm gaudiũ Agrippę, quod ex eius verbis illi contigerat, ratus nouitatem quandam significatam, interrogabat eos quid vellet ille sermo, qui fuisset allatus. Illi tantisper secretum efferre trepidabant: sed dum vrgeret, nihil hæsitans indicauit Agrippa. Iam enim amicitiam magnam induxerat. Ille autem gaudiũ magnum illo sermone percipiens, quod etiam prosperitatem ex hoc Agrippæ euenire cernebat, conuiuium ponit. Eis epulantibus, potuq; indulgentiore procedente, venit quidam dicens viuere Tyberium, & intra paucos dies in ciuitatem venturum. Tunc centurio aspere valde illo sermone turbatus eo quod cernebat morte digna quæ gesserat, quod morte Cæsaris audita cum illo vincto gaudens conuiuium celebrauerit, ex lecto ponit Agrippam: Tu, inquit, fallere festinasti, mortem imperatoris falso denuncians: sed scito hunc sermonem pœna tui capitis expiandum. Hæc dicens, confestim largiri iubet Agrippam, & constringi arctiore custodia. Et nocte quidem illa, Agrippa in malis fuerat cõstitutus: sequenti vero die, per omnem ciuitatem de morte Tyberij sermo firmatur, & iam iamque homines illum sermonem confidenter ac publice proferebant. A Caio quoque destinantur epistolę, vna quidem ad senatum, mortem Tyberij nuncians: altera vero ad Pisonem, præfectum tunc temporis vrbi: in qua iubebat Agrippam ex militũ auferri custodia, & ad domum transferri, in qua primitus habitabat, antequam haberetur in vinculis: & ibi tunc interim erat in remissiore custodia. Sed Caius postquã Romam venit, Tyberij corpus secum adducens, iusta ei secundũ morem patrium opulenter magnificeq; celebrauit. Agrippam vero, cum ipso die cuperet absoluere, Antonia prohibuit, non odio aliquo circa vinctum, sed opinioni consulens Caij: ne putaretur mortem Tyberij gratanter accipere, si eum tam celeriter absoluisset, quem ille deuinxerat. Veruntamen non multis diebus prætereuntibus, eum accersiuit in domum, tondiq; præcepit, & vestibus cultuq; mutato, diadema capiti eius imposuit, & regem confirmat tetrarchię Philippi, donans ei etiã Lysaniæ alteram tetrarchiam. Pro catena vero ferrea quam gerebat, auream ei parem pondere condonauit. Magistrum autem equitum in Iudæa constitutorum Maxillum destinat. Verum secundo anno Caij Cæsaris, Agrippa postulat, vt nauigare permitteretur ad propria, quo prouinciam sibi commissam, & aliqua necessaria certo dispensans moderamine, reuertatur. Et permittente imperatore, venit in patriã: & præter spem omnium rex ab omnibus cernebatur cum magno miraculo: & in hoc cunctis apparebat, quãtam habeat in omnibus fortuna licentiam. Omnes enim hæsitabant, comparantes penuriam hominis, in quã tempore priori deciderat, & prosperitatem præsentem, qua fuerat sublimatus. Pleriq; etiã beatificabant hominẽ, quod non fuerit defraudatus recuperatione fortunæ. Alij etiam penè incredibilia putabant, licet suis intuerentur obtutibus. Tanta quippe in Agrippa rerum mutatio cernebatur, vt quorundam mentes adducerẽtur in dubium.

Agrippæ nũciat mors tiberij

Herodes qua ratione missus in exilium Lugdunum Galliæ. C. XIIII.

HErodias autem soror Agrippæ, quæ Herodi coniuncta fuerat (tetrarcha enim erat iste Galilææ prouinciæ & trans Iordanem) potestatem fratris ex inuidia nõ ferebat, quod eum in maiore dignitate cerneret quàm maritum & quod prouincia quidem cum fuga discesserit, debitum non valens resoluere reuersus autẽ esset cum amplissima dignitate. Contristabatur igitur, grauiterq; portabat tantam mutationem fratris: maxime autem, quãdo eum intuebatur cum regalibus insignibus incedentem, atq; hinc inde circunferri multitudine populorum, infelicitatẽ suę non tolerabat inuidię. Sed & viri animum cõcitabat, exhortando vt Romam nauigaret, similemq; sibi dignitatem imploraret à Cæsare: In-

tolerabilem nanq; sibimet ipsis vitam esse firmabat, si Agrippa filius Aristobuli, qui culpatus à patre mori meruerit, inopia magna compressus, ita vt aliter non posset euadere creditores, nisi nauigatione diffugeret, atq; hoc modo patria decedens, cum regali fuisset dignitate reuersus: ipse vero cum esset filius regis, & frater eius qui tetrachiam illam ante possederat, vnde magis ei cognatiōis iure deberetur: sederet in humilitate priuatæ degēs vitæ. Quod si antea nihil Herodem contristabat, quod minorē honorem parente proprio possideret, saltem tunc excitari debere cōsanguinei tā præclarissima dignitate: neq; se pati debere superari ab eo cui pecunia sua subuentum est: confusionemq; debere putare, vt ille præiret honoribus, qui anteriori tempore sua sustentabatur misericordia. Verum Romam, inquit, pergamus, nec labori parcentes, nec sumptibus: non enim pro auro re peritura debemus prohiberi, ne ad honores valeamus ampliores ascendere: sed oē quicquid nobis est expēdamus, vt regnum valeas adipisci. Ille vero repugnabat, otiū diligens & quietem: & molestiam Romæ declinans, moliebatur eam ratione deplacare. At illa quanto videbat eum quiescere cupientem, tanto amplius instabat: iubens ne aliqnid agendum prætermitteret, quo pösset regnum à Cæsare promereri. His igitur illa mulier nullo modo cessabat, donec sæpius fatigādo: in suā eum fecit transire sententiam. Ille igitur præparans opulenter vniuersa, & nihil sumptibus parcens, nauigat Romam, simul secum Herodiadem adducens. Agrippa vero intentionem eorum intelligens, vel qualiter præparabantur attendens, etiam ipse seipsum pręparat. Cum autem nauigasse eos cognosceret, mittit etiam ipse Romam quendam ex libertis suis, nomine Fortunatum, plurima Cæsari munera deportantem, & epistolas aduersus Herodem. Ipsum etiam instruit, quę ore proprio Caiū edoceret opportunitate reperta. Qui cum subsecutus esset Herodē, epistolas Cæsari reddidit. Nam simul in Dicæarchiam veniētes, Caiū apud Baias inueniunt, quæ ciuitas est parua Campaniæ, quinque stadiorum interuallo distans à Dicęarchia. Habitacula quoque ibi imperialia opulenter cōstructa sunt, opibus diuersorum per tempora principum magnifice exornata. Lauacra calida ille locus exhibet, aquis ex terra vltro manantibus, aptis saluti corporum, quos ibi lauari cōtigerit. Caius autē, mox vt Herodem suscepit, & primum sermonem cum eo commiscuit, confestim Agrippæ suscepit epistolas, quibus accusationes continebantur Herodis. Accusationes autem erant huiusmodi: consilium habuisse Herodem cum Seiano aduersus Tyberium, & cum Artabano Partho aduersus Caium. Probamentū aūt huius rei dicebatur, quod haberet Herodes constructionem immensam armorum, quæ septuaginta milibus pugnatorum suffecisset: Hanc in armamentario Herodis repositam dicebat asseruari. Quibus lectis motus Caius, percontatur Herodem, si verum esset quod de armis nunciaretur. Ille vero cum aliter dicere non posset, ne veritate conuinceretur, respōdit esse arma. Tunc Cæsar veram credens accusationem, tetrarchiam eius abstulit, & Agrippę regno coniunxit: sed etiam omnes opes similiter Agprippæ contribuit: ipsum autem æterno condemnauit exilio, habitaculum illi constituens in Lugdunensium Gallię ciuitate. Cognoscens vero Herodiadem Agrippæ esse sororem, opes & alia quæcunq; propria esse probarentur, ei restituit, arbitrans in consilio viri consciam non fuisse: tutabatur enim etiam eam quod sororē Agrippæ cognouerat. At illa: tu quidem, inquit, imperator magnifice satis, sicut dignitatem tuā decebat, hæc mihi largiens: verum ego tuo vti non possum beneficio tuisque muneribus propter dilectionem qua marito meo constringor: cui socia in prosperitatibus existens, iustum non existimo, vt eum in hac fortuna derelinquam. Tum ille magnitudinem animi eius indigne suscipiens, simul eam cum Herode misit in exilium, eiúsque substantiam Agrippæ contribuit. Et Herodiadi quidem pro inuidia, quam circa fratrem gerebat, & Herodi ob id quod muliebres hortationes & vanitates aduertit, tale iudicium ex prouidentia diuinitatis illatum est. Caius autē primo quidem ac sequenti anno magnifice rebus vtebatur & medio-

Accusationes Agrippæ aduersus Herodē

crem

crem semet exhibenti fauor in dies tam apud Romanos quam apud cæteros subiectos amplior augebatur. Sed procedente tempore, magnitudine dignitatis eleuatus, humanum perdidit intellectum, & sese volebat consimilem diuinitati, diuinitatem quæ vera est inhonorans.

De statua Caij Cæsaris impedita ne statueretur in templo. Cap. XV

ILlo tempore cum in Alexandria seditio proueniret inter Iudæos ibidem habitantes atque paganos, terni ex vnaquaque parte legati mittuntur ad Caium. Erat vero inter Alexandrinorum legatos vnus, Apio nomine, qui Iudæos plurimum blasphemabat, multa quidem & alia dicens: illud autem præ cæteris eos accusabat, quoniam Cęsaris honores haberent omnino contemptui. Nam cum Romano imperio subiectos, templa Caio fundare, altaria construere, atque alia sicuti dijs celebrare firmaret, à solis Iudæis duci proclamabat inglorium: debere quoque istos simulacris honorare Cæsarē, nomenque eius habere iurabilē. Hæc igitur Apione, & alia huiusmodi durissima prolocuto, quibus eum in superbiam eleuari posse censebat: Philo è contra suscepit, qui præerat legationi Iudæorum, vir in omnibus quidem magnæ gloriæ: nam Alexandri Halabarchi germanus extabat: philosophiæ quoque non expers: idoneus etiam defendere causas, & purgare quęcunque accusationibus subiacebant. At hunc ex secretario Caius iubet excludi, absentémque fieri. Nam tanta indignatione succensus est, vt crederetur aliquid sæuissimum perpetrare. Tum Philo egrediens è secretario, dicit ad Iudæos, qui forte circa illum fuerant, vt animo confidentes existerent, neq; Caij furore terrerentur: nam propè esse, vt ipsis operibus deum repugnare claresceret. Interea Caius grauiter ferens, quod in tanto despectu apud Iudæos solos existeret, legatum in Syriam mittit Petronium, successorem Vitellio, iubens vt cum numerosa manu Iudæam inuaderet: & si quidem susciperent sponte eius simulacrum, erigeretur in templo dei: si vero resistere molirentur, pugnando superans idipsum incunctanter efficeret: atque ita Petronius in Syriam, decreta Cæsaris exigens, pergebat, vt mandatis Cæsaris minister existeret. Cumq; auxilia plurima quanta potuit congregaret, duasq; Romanæ militiæ legiones assumeret, Ptolemaidem venit: vt ibidem hyberna perageret, vt primo veris tempore prælium posset agere cum Iudæis: inde quoque consilium suum Cęsari per literas intimauit: Ille aūt laudabat eius sententiam, iubens vt nullo modo prętermitteret: & si minus obedientes essent, prælium Iudęis intētius importaret. Interea Iudęorum multa milia veniunt ad Petronium in Ptolemaidem, deprecantes, ne ad solutionem & ad transgressionem paternæ legis cogerentur. Si autem modis omnibus statuisset simulacrum in Hierosolymam inferre, ibiq; statuere, semetipsos primitus si placeret interimi postulabant. Neque enim possumus, inquiunt, quoad viuimus rem istam admittere: quæ nobis ne fieret interdicta est ab eo legislatore, cuius autoritatem non valemus omnino contemnere: neque illas constitutiones paruipendere possumus, quas proaui maioresq; nostri vsque ad suum interitum seruauere. Petronius autem respondit: Si in primis essem, meis vterer ad agendum quod oporteret consilijs, & iusta vobis ad me hæc esset oratio: nunc autē Cęsare iubente incumbit mihi multa necessitas eius decreta complendi: ne si cōtemptero, aliud periculum maius incurram. Tunc Iudæi: quoniam, inquiūt, ita sapis ò Petroni, vt transgredi Cæsaris mandata non audeas, neq; nos legis diuinæ pręcepta transgredimur, qui virtute maiorum nostrorū & laboribus instituti: nūc vsq; sine transgressione viuimus: neq; in tantam ausi fuerimus nos pręcipitare nequitiā, vt quæ à deo interdicta sunt fecerimus, vel aliquibus bonis illecti, vel metu mortis adacti: sed fixum animo tenemus, vt pro seruatione legis nostrę cūcta pericula subeamus, spem gerentes fortissimam, deum nobis auxiliaturum in pręsentia, & mercedem postea redditurum, si pro eius cultura fuerimus aliqua mala perpessi. Si vero tibi voluerimus obedire, non solum infamiam debilitatis incurrimus, quod timore transgressores legis efficimur; verumetiam immaniter offendimus

Philo

Mittitur Petronius contra Iudæos

Constantia Iudæorum

fendimus deum, qui etiam te iudice multo antiquior tempore censetur esse quàm Caius. Tunc Petronius considerans ex verbis eorum immutabile firmumq; propositum, & sine pugna se non posse Caij præcepta perficere in eius erigendo simulacro, nec sine multa cæde negotium illud euadere: assumens omnes amicos, & cuncta sua seruitia, in Tiberiadem pergit, volens Iudæorum instituta cognoscere, vel cuiusmodi essent, vel qualibus ordinibus haberentur. Iudæi vero magnum quidem sibi ex bello Romanorum cernebant imminere periculum, sed magis iudicabant subigi, quàm impij efficerentur in deum. Multa itaq; milia Petronio in occursum veniunt, ad Tiberiadem vndiq; confluentes: & supplicationibus vtebantur, ne cogerentur ad talia, vt pollueretur ciuitas erectione simulacri. Ad hæc Petronius: Et pugnabitis, inquit, cōtra Cæsarem, neque illius potentiam, neque vestram putantes infirmitatem? At illi: Minime nos, inquiunt, pugnare disponimus, verumetiam sumus mori parati, antequam legis nostræ mandata soluamus. Simulq; in faciem prostrati, perimi se paratos esse firmabant. Et hæc quidem per dies quadraginta gerebāt, culturam quoque terræ negligentes, cum maxime tempus exigeret. Nam iam ea pars anni vertebatur, quando solent semina terræ mandari. Tantus quippe eos moriendi feruor accenderat, ne simulacrū aliquod poneretur in ciuitate. Taliter igitur se rebus habētibus, Aristobulus Agrippæ regis frater, & Elicias maior, alij quoque optimi viri ex eadem ipsa familia, & plures de primatibus ad Petronium venere, deprecantes vt bene de negocio præsenti consuleret, neque de tantæ multitudinis perditione cogitaret: quin potius scribendum Caio decerneret, significans immobilem animum Iudęorum, neque eos constitutionem simulacri velle suscipere: omnem quoque culturam terræ negligere. sed & in occursum suum venisse: & pugnare quidem nec velle nec posse: mori tamen incunctanter paratos, antequam transgressores suæ legis extarent: debere igitur consuli, ne in aliud intenta multitudine, terra inculta remaneat, & postea per inopiam latrocinia perpetrentur: fortassis enim posse Caium emolliri, & nihil crudele decernere, neq; talia disponere, quibus ad seditionem populus excitetur. Et Aristobulus quidem, alijq; qui cum illo erāt, talibus Petronium deprecabantur. Petronius vero instante Aristobulo & cęteris, videns quoniam non pro rebus minimis supplicabant, videns etiam Iudeorum constantiā: sæuū quoque ratus, vt multa milia hominū per ipsum darentur in mortem, si vellet Caij furiæ ministrare, simul etiā se deū offensurum, & cū pessimis postea spebus aduiuere: multo melius iudicat, vt scriberet Caio: vt eius animo mitigato, nihil per eū iniquum cōtingeret: aut si forsitan indignatione commoueretur, quod eius mandata minime compleuerit, & aduersus eū aliquid mali decerneret: bene contentum esse iudicabat, pro meliore causa, & pro tanta hominū multitudine subire discrimen. Conuocans igitur in Tiberiadem magnam multitudinem Iudęorum (nam multa milia illic fuerāt congregata) & constituens in circuitu cūctas militias & turmas, censuit primo non suam, sed Cæsaris proferre sententiā, dicens timere se iracundiam Caij: proinde accedere ad perficienda quę sibi pręcepta sint, oportere se firmabat: qui tanto fuisset ex eius beneficiis honore sublimatus, vt nihil contrarium eius voluntati perageret. Verū non arbitrior, inquit, iustum esse: vt salutem honoremq; meum non pro vobis, qui tam plures estis, impendam: nec permittam, vt per me paternę legis vestrę instituta soluantur: nec adeam dignitatem templi dei contemnere, vt per potestates principum, iniurię vestris religionibus ingerantur: sed scribam ad Caium, vestras illi voluntates intimans, quantum possum causam adiuuans, & vestrum in bono propositum: & spero quia aderit deus, cuius potestas potior est omni humano molimine humanaque virtute: potens est enim & vos in conseruatione legis vestrę protegere, & me tutari, vt nec ab ipsis etiam excidam humanis honoribus. Quod si etiam exasperetur forsitan Caius, vt iram suam in me velit effundere, sumam omne periculum, omnem miseriam, quęcunque corpori meo possit infligi, ne vos

Modestia Petronii & prudentia

tantos

tantos pro rebus optimis pereuntes intuear. Ite igitur vnusquisq; vestrũ ad opus proprium,& terræ vestræ culturam impendite. Ego vero Romam literas destinabo,& omnia pro vobis,tam per me quàm per amicos, quæ rei conueniant agere nõ omittam. Hæc dicẽs, Iudæorũ dimitti congregationem iubet, vt culturæ terræ diligentiam exhiberent. Omnes aũt alloquio nobiles populi adhortabatur, vt spem meliorem gererent. Et ille quidem hoc modo multitudinem lætificare festinabat. Deus autem suam manifestauit repente præsentiam,& adiutoriũ suũ in omnibus fore Petronio. Simul enim vt finem loquendi fecit, confestim ingẽs descendit pluuia preter spem omnium. Nam illo die ab ipso solis ortu serenitas magna claruerat, nullumq; signum pluuiæ in cœlo fuerat visum: sed etiam omnis annus magna fuerat aridate siccatus, ita vt desperatio fuisset exorta, non solum pluuiæ, sed etiam si vnquam posset cœlum tectũ nubibus apparere. Tunc igitur etiam præter consuetudinem tanta inundatio venit aquarum, vt Iudæis spes magna fieret in nullo frustratum iri Petronium, pro eorum negotio laborãtem. Petronius autem amplius obstupuerat, videns manifestissime deum Iudæorum se consolatorem ostendere,& multum suam declarasse sententiã, ita vt nec illi forte contradicere valerent, quibus religioni nostræ reluctari tota laborat intentio. Scribit ergo ad Caium, postulans ne tanta milia hominum contemneret, quæ non possent sine bello & ingenti cæde ad transgressionem suæ religionis impelli: peritura quoq; tanta tributa, quæ ab illa gente darentur: memoriã etiam non bonã Romani nominis in posteriora tempora relinqui: super hoc quoq; virtutem diuinam Iudæis præbere præsidium. Nam exploratum esse firmabat pro Iudæis euidenter indicium. Et Petronius quidem huiusmodi literas destinauit. Agrippa vero rex(erat enim tũc Romæ fuerat)amplius in amicitia gratiaq; Caij crescebat. Et forte quadam die epulum præparauerat Cæsari, vbi magnam impenderat diligentiam, vt omnium in cibis elegantiam vinceret, omnesq; suauitates & delicias studiosius prouideret, ita vt non solum cæteros anteiret adinuentionibus epularum, sed nec ipse Caius multum cupiens ei posset æquari. Tũc Caius admodum admiratus tam ingenium eius, quàm magnificẽtiã animi quod super virtutem suam sumptus expenderet vt sibi placeret, voluit munificentiam Agrippæ remunerare. Tum itaque ex delicijs & voluptate ac vino hilarior effectus, cum ab Agrippa ad potum inuitaretur: & primũ, inquit, quãuis tibi honorificentiam exibui pro beneuolentia & fauore, quem circa me semper habuisti, vt etiam apud Tiberium periculum ingens incurreres, verum quia in omnibus te video & virtute præditum,& nos amore superantem, indecorum existimo tuo circa me studio superari. Volo itaque, quod antea minus feci, modo perficere, & tãtas tibi munerum copias attribuere, vt magnum momentũ tuis opibus, & tuis accedat honoribus. Et ille quidem hæc dicebat existimans quod posceret aliquos reditus sibi dono dari: vel ciuitates exhiberi. Ille autem quamuis præparatum haberet quod petere cupiebat, timens, haud suam voluit aperire sententiam: sed respondens confestim Caio, quia neque primo lucro, sed eius gratia delectatus, vt contra Tyberij præceptum studium accurationis ei impenderet, neq; modo se aliquid agere intentione lucri, sed sola eius gratia semper se fuisse contentum aiebat: nam & multa sibi ab eo & maiora fuisse donata: quæ si tua, inquit, virtute tuaq; potentia minora sunt, meo tamen, hoc est, accipientis merito & dignitate mea multum constat esse maiora. Caius autem obstupescens eius continentiam, magis instabat vt diceret, quid sibi cuperet donari. Ille quoniam, inquit, ò domine magnanimitate nimia dignũ me muneribus tuis existimas, postulo nihil quidẽ quod ad diuitias opesq; pertineat: nã me anterioribus tuis muneribus admodum locupletem reddidisti: sed illud peto, quod tibi & opinionem pietatis efficiat,& diuinitatis mereatur auxilium vnà etiam mihi gloriæ fuerit apud audientes: quod nihil à te petierim, ad vsus pertinens temporalium rerum. Postulo igitur, vt erectionem statuæ, quam in templo Iudæorum faciendam

Pluuia insperata.

Petronio præcepisti, vltra nolis effici. Et ille quidem, licet periculosum existimaret illud exposcere: nam nisi rectum quod petebatur iudicaret Cæsar, nihil aliud nisi mortem afferret illa petitio: ergo quamuis periculosum esse censeret, tamen contemptis alijs sibi necessarijs & vtilibus, illud Cæsarem postulauit. Caius autem, tum eo quod ab Agrippa taliter fuerit accusatus, tum quia indignum existimabat mẽdax corã tãtis arbitris apparere, ante quos alacriter cõpellabat Agrippam quod vellet expetere, paululũ sui pœnitẽs, mox vero virtutem Agrippæ miratus, quod suum regnũ non reditibus, non pecunijs, non alio quocunque munere amplificari cupiuerit, sed pro conseruanda lege culturaq; diuinitatis illibata celebranda interuentor extiterit, cõcessit: ac scribit ad Petronium, laudans quidem eum, quod exercitus instruxerit, pugnareq; cum Iudæis fuerit pręparatus, & omni nisu laborauerit iniũcta perficere. Verum statuam, inquit, si contigerit erexisse, vt constituta est perseueret: si vero necdum erecta est, nihil vltra fatigandus exercitus, & auxilia dimittenda: teipsũ vero ad ea quę missus es curanda, conuenit proficisci: nam vltrà iam opus non habeo vt erigatur statua. Hoc enim Agrippæ gratiæ concessum esse volo, viro honorabili mihi semper, sed nunc amplius honorando. Et Caius quidem talia scribit Petronio, antequam seditio maior oriretur. Nam ita iam mẽtes omnium tumebant, atq; talia voluntatũ eorum indicia monstrabantur, vt si forte contrarium nuncium aduenirent, parati essent apertum bellum gerere cum Romanis. Sed Caius, cuius animus erat obnoxius turpitudini, alienus bono consilio: & in omnibus quę facienda decerneret, ira magis pertinax ad implendum: moderari se nullo modo sciens: sed beatitudinem iudicans: si omne quod sibi esset voluptati perficeret: postea scribit Petronio huius modi verba: Quoniam, inquit, dona quę tibi Iudæi dedere, meliora iudicas quam mea complere pręcepta, & cuncta quæ illis libita sunt studes efficere, mea mandata contemnẽs, iubeo temetipsum iudicem fieri, & eligere quid debeas pati, qui mẽ ad tantam iracundiam concitasti: vt exemplum efficiare cunctis & præsentibus & futuris, quo nullus audeat imperatoris mandata contemnere. Hanc igitur epistolam destinauit quidem Petronio, non tamen ipso viuente perlata est. Petronius autem tardius eam aliquãto suscepit, remoratis nauigio portatoribus: in tantum vt etiam ante hanc epistolam alias literas accepisset, in quibus de morte Cæsaris certior redderetur. Non enim obliuisci poterat deus tantorum periculorum, quę Petronius cum alacritate magna subierat, vt Iudæis in honorem eius religionis gratiã pręstitisset: & Caium de medio auferens, mercedem illi dignam pro illius impietate restituit, cooperatus est autem Petronio. Nam tanta illi dilectio comparata est, tam Romæ quàm in vnoquoque regno, vt dei gratia super eum euidens appareret. Romæ nanq; senatorij ordinis, & quotquot dignitatibus eminebant, tam virtutis merito, quàm odio Caij, quod propter eius crudelitatem iniquitatemq; cõceperant, circa Petronium magno fauore ferebantur. Mortuus autem est nõ post multum temporis, quàm fuerat epistola scripta Petronio in qua eum morte damnauerat. Causam aũt per quam extinctus est, & totum ordinem insidiarũ, narrabo procedente sermone. Petronio vero prima venit epistola, mortem indicans Caij: post aliquãtum vero temporis ea, in qua propria manu semet ipsum interimere iubebatur. Vbi miranda est diuinæ clemẽtiæ prouidentia, quo modo sine vlla dilatione tantam illi retributionem mercedis indulserit, pro honore quem exhibuit templo dei, & pro adiutorio quod Iudęis pręstitit, vt per eum beneficium salutis acciperent.

Literæ Caii ad petronium

Prouidentia dei erga Petronium

De actis Asinei & Anilei fratrũ, & maxima strage Iudęorum in Babylonia & Seleucia. Cap. XVI

Contigit etiam per idem tempus Iudæis illis, qui in Mesopotamia & Babylonia habitabant, valde magna calamitas, vbi quoq; multa cædes accidit, quanta antequã ante refertur in historia: de qua cuncta diligenter absoluam, vt

causas ipsas ex quibus prouenit insinuem. Neerda dicitur Babyloniæ ciuitas, ad modum populosa, habens circa se plurimã fœcũdamq; regionem: quę cum alijs plurimis bonis, tum etiam hominibus ipsa referta est, hostibus quoq; inadibilis. Nam eam Euphrates vndiq; circumiens, in medio continet vniuersam. Ad hęc etiam mœnibus est munita firmissimis. Est aũt alia ciuitas, cuius Nisibis vocabulum, circa eiusdem fluminis fluenta constructa: vnde Iudæi quoque natura confidentes locorum, censum quem solẽt in honorem dei tribuere, ibidem custodiendum illo tempore deponebant. Sed etiam alia munerá decora tẽplorum illis ciuitatibus habuere: nam eis veluti penu, vel promptuario munitissimo securi⁹ vtebantur: hinc aũt in Hierosolymã, cũ tempus expeteret, pecunias dirigebant. Plurima quoq; inde hominum milia pascebantur. Erãt itaq; duo quidam homines, Asineus & Anileus nomine, Neerdatenses quidẽ genere, & inter se germani fratres. His præceperat mater (nã patre orbati fuere) vt nauium operarentur vela: quia non indecorum apud eiusdem loci ciues hoc opus habebatur, ita vt etiã plures apud eos virorũ, eis exerceantur operibus, quę vsui marino proficiant. Hos quadam die magister, qui eidẽ operi prçerat, apud quem etiam ipsam artẽ didicerant, de aduentu & tarditate culpauit, eosq; verberibus vltus est. Illi vero grauiter hoc ferentes, arma quantacumque in eius domo seruabantur, abripiũt: & pergunt in quendam vicum, qui diruptio fluminũ vocatur, vbi optima solebant pascua germinari, ibiq; ea reposuerunt. Quo facto, congregantur ad eos plurimi iuuenes, quotquot egestate laborabant. Hos armis instrunt, ipsi vero veluti ductores agebant. Ibi quãdam sibi extruentes arcem, demandant vniuersis, qui per illa pascua armenta ductabant, vt illis censum redderent, atque ex hoc & cum eis amicitiam haberent: & aduersus hostem qui depopulatum forte prorumperet, auxilio fore se firmabant. Illi vero dicto audientes fuere, non enim aliter facere valebant, & ex pecoribus mittebant quantacumq; iubebantur: ac proinde manus & virtus illis amplior accedebat, & potestatem habebant quęcũq; animus vellet efficere, alios fugare vel lædere, alios regere vel curare, non solũ incolas regionis, sed etiã quos forte transire cõtingeret: nomẽq; eorũ formidolosum satis habebatur, & per singulos dies de eis sermo crescebat: donec ad regem Parthorũ vsq; peruenit rumor. Satrapa vero Babyloniæ, postquam ista cognouit, voluit eos in ipsis initijs reprimere, antequam eis licentia crescẽte malum amplius oriretur. Et congregans manu quã plurimam potuit, sed etiam ex Parthis Babylonijsq; quãplurimos, aduersum eos repente tendebat, nolens eos nunciũ sui antequam veniret, accipere. Igitur per occulta ductãs exercitum, & veniens in quendã nemorosum locum, ibidem latitabat. Et sequenti die (illucescebat nanque sabbatum, in quo Iudæi nihil operantur) ratus est resistere non ausuros, atq; hoc modo sine pugna victos posse abducere. Paulatim ergo ac pedetentim accedebat ad locũ, vt cũ proximus fieret, statim in eos irrueret. Sed Asineus, sicut forte cum alijs nonnullis consederat, ante quos arma fuere iacẽtia: ò viri, inquit, hinnitus equorum meas aures allapsus est, non equarũ amor: sed equorũ viros vehentium hinnitus scio existere: nã etiam strepitũ frenorum simul aduerto. Vereor, itaq;, ne nos circumfusi hostes aggressi sint. Sed citius quispiã ex vobis spectatũ procurrat, qui nobis quidnã istud sit manifeste denũciet. Opto autem falsa me locutũ fuisse, & deceptum potius verisimilitudine sonitus, quàm vera sensisse. Et ille quidẽ huiusmodi verba locutus est. Cum ecce simul quidam adueniunt speculati negotium: & celeriter accurrentes, neque tu, inquiunt, falleris, sed integre coniectasti, quæ aduersus nos geruntur. Ab hostibus circundati quippe sumus dolo, nihil à brutis animalibus differentes. Nam nos plurimus equitatus inuadit, eo præsertim tempore, quo nudi omnibus armis extamus, ob id, quod lex paterna vacare nos, & nihil agere hodie præcipiat. Asineus porrò, non secundum speculatoris sententiam quid deberet fieri decernebat: sed legale magis existimans, ne demissis manibus pereuntes, lætitiam hostibus exhiberent, oportere iudicat, vt non

Neerda oppidum

Nisibis oppidum

sine

fine hostium vltione operentur. Arma itaque corripit, alios qui circa illũ erant similiter adhortatur, eos in audaciam excitans, vt virtutis memores, hostes itinere fessos inuaderent: atq; impetum facientes, multos obtruncát, alios fugauerũt. Nam eos securitas, qua se putauerát quasi cuncta parata reperturos, & ignauos & molles effecerat. Parthorum autem imperator cum ei tale nuncium aduenisset, obstupefactus super illorum fratrum audacia, desiderauit eos videre, & cum eis miscere colloquium: & mittit ex armigeris fidelissimum, qui diceret: Imperator Artabanus, quamuis læsus à vobis, & quamuis sua prouincia deprędata, tamen nulla circa vos indignatione, qua debebat accensus est: sed consideratione virtutis vestræ, magis in vestram gratiã factus attonitus, misit me, dextram vobis fidemq; præbiturum, vt ad eum veniatis, & eius habeatis amicitiam, nullum dolum aut insidias formidantes: dona etiam se daturum promittit, & honoribus sublimare, ex quibus potentia vobis maior acrescat. Tunc Asineus ipse quidem distulit, sed fratrem suum Anileum cum muneribus mittit, quæ præparare potuerunt. Et ille quidem ita perrexit, atq; perueniens ad imperatorem ingreditur. Artabanus autem audiens Anileũ venisse, interrogabat causam, cur etiam Asineus non simul aduenerit. Cumq; audisset, quod timore suũ aduentum subtraxerit, cœpit per deos patrios obtestari, nihil se mali facturum in eos, si se eius cõmitterent fidei. Inter illos enim barbaros esse solet iudicium, vt nunquàm quisquam inter eos, postquàm dextram præbuerit, mentiatur: nec quisquã de fide dátis dextram dubitauerit. Et Artabanus quidem ista gerens, mittit Anileum persuasurum fratri, vt ad eum etiam pariter ipse adueniret. Agebat autem hæc imperator, opus habens illis fratribus, pro tutamine illius satrapiæ, eo quod in aliena regione facile possent ab imperio suo decedere, vt antequam tale aliquid contingeret, ipse illos per amicitiam occuparet. Timebat etiam ne in Babylonia plurimi se Asineo coniungerent, & ille manu valida congregata, præsertim in illis locis tá munitissimis, facile se à Persarum imperio defensaret. Et ille quidem talia reputás, mandabat Asineo. Anileus autem persuasit fratri, intimans ei munificentiam & alacritatem imperatoris, tum etiam iusiurandum quod ei præbuerat: proinde ad Artabanum cum alacritate pergebant. Ille autem eos cum gratia magna suscipiẽs, admirabatur Asineum, quod ita magnanimus extitisset, cum corpus possideret ad videndum breue, & quod contemptui ab intuentibus haberetur: eiusq; prudentiam strenuitatemq; considerans, fertur ad amicos dixisse, quàm maior esset anima corpore tam minore. Ostendenteq; Asineum vni ductorum suorũ, Abdagadi nomine, atque eius nomen indicáte, omnemq; virtutem & strennuitatem eius intimante, qualis extitisset in bello: Abdagades postulabat permissum sibi contribui, vt eum occideret, atque iniurias eius & depopulationes, quas in prouincias commiserat, vltum iret. Non permittam, inquit imperator, hæc fieri in eum virum, qui mea fide præsumptus, dextram à me iurationemq; deorum accipiens, venire properauit. Tu quia vir bonus extas in bello, nihil periurijs meis opus est, vt Parthorum iniurias vlciscaris: discedentem vero, si cupis insequere, eumq; si poteris iure belli superato. Mane itaque facto, accersiri iubet Asineum. Tempus tibi est, inquit, ò iuuenis ad propria discedendi, ne forte plurimos ad te ductorum irrites, & sine mea conscientia pereas. Commendo autem tibi Babyloniæ regionem, vt eam lædi à latronibus nõ permittas, sed tua virtute à malis omnibus defendatur. Dignus nanque sum à te optimo homine hanc reciprocationẽ accipere, qui tibi fideles animos omnino seruauerim: neq; ad eos attendi, qui fuerant ad tuum interitum irritati, sed ad salutem tuam tutandam sedulo festinaui. Hæc dicens, eum donatum muneribus cõpetentibus, in propriam destinat regionem. Ille autem domum reuersus, oppida constituit, & castella quæ primo fuere restaurando confirmat, atq; ita breui magnus effectus est: tantaq; per eum negocia gerebantur, quanta nunquam ab alio ante ipsum geri potuerunt. Tantus ergo fuerat factus, vt etiam ab ipsis Parthorum ductoribus honoraretur, qui ad illam regionem

lam regionem per tempora mittebantur. Nam solam Babyloniorũ honorificentiam habere minorem ducebat, quam suę virtutis merito debere iudicabat exolui Omnia igitur negotia quæ in Mesopotamia gerebantur, ex eius potestate pendebant, & amplius eius felicitas per annos quindecim amplificata crescebat, & bonorum omniũ vigore ac flore pollebat. Sed dum tali prosperitate frueretur, subito malorum illos occupauere principia, quæ huiusmodi causis occipiunt. Postquá enim strenuitate ac virtute ad magnam peruenere potentiam, conuertuntur ad iniurias perpetrandas, & transgressiones paternarũ legum, cupiditatibus in trásuersum agentibus. Denique Parthorum quendam ductorem inuadunt, qui ad gubernandam illam missus fuerat regionem, quem etiam propria vxor fuerat comitata: Hæc cum in alijs pluribus rebus laudabilis erat, tum pulchritudine cunctas fœminas anteibat, ita vt magnum decoris miraculum spectantibus apportaret. Hác Anileus siue pulchritudinem eius auditu cognoscens, siue proprio visu conspiciens, adamauit. Deinde cœpit insidias eius viro præparare, eumq; hostiliter inuadens interemit, illam autem abripiẽs sibi coniunxit. Quæ mulier haud equidem sine magnis calamitatibus Anilei domum ingressa est, sed tam ipsi quàm Asineo fratri, magnorum malorum deportauit aggeriem, per huiusmodi causam: Cum enim illa post mortem viri, deorum suorum simulachra sumpsisset, quæ more paterno tam ab ipsa quàm à viro eius religiose colebantur: cœpit ea domi habere, & simili cultu venerari: sed etiam cum alicubi forte pergebant in exteras regiones, secum illa simulachra portabat. Et primo quidem latenter hunc ritum religionis exercebat, postea cœpit etiá marito monstrare, quali modo vel lege deos illos cum primo suo cõiuge coleret. Tunc socij eorum, qui ab eis inter primos honorbantur, primum quidem ad ipsum Anileum locuti sunt: quia non deberet Hebraico ritu contempto, & neglectis suis legibus, eam mulierem accipere, quę contrario ritu aliam religionem habens, interdicta sibi sacrificia dijs extraneis exhiberet: debere illum aiebant rebus suis bene cõsulere, ne forte amore mulieris & voluptate corporis captus, illa celebrari permittẽs seq; regnumq; suum pessundaret. Sed cum nihil proficerent talia commonentes, virum etiam quendam illorũ, qui maxime inter eos honore fungeretur, quoniá ampliore fiducia locutus sit, interemit. Ille vero moriens, maledixit ipsi Anileo fratriq; ipsi Asineo, cunctisq; socijs vt similiter ab hostibus interirent: ipsi quidem, quod tale in se facinus perpetraret: illis autem, quod non prohibuerint, neq; vllum auxiliũ tulerint homini, pro legibus paternis & pro tanta gente proloquenti. Cuius mortem omnes quidem grauiter ferebant: tolerabant tamen non ob aliud, nisi quia illorum potentia ad infelicitatem ducebantur. Cum autem culturam etiam deorum Parthorum audissent, vltra tolerandum non esse iudicabant opus Anilei, quod in legem patriam iniuria gerebatur. Itaque plurimi congregati, ad Asineum accedunt: & cum magnis vocibus increpabant, dicentes: Bene quidem esset, si neque primum tale aliquid fieret: sed quia iam factum est, saltem nunc correctio consequatur, antequàm illud peccatum illi cum cæteris omnibus adducat interitum. Eiq; exprobrabant, propter nuptias cum alienigena muliere confectas, contra consuetudinem legis ipsorum: & superstitionẽ mulieris, quæ in iniuriá dei sui fuisset inducta. Ille aũt, quamuis peccatum fratris cognosceret magnorum malorum fuisse causam & fore, veruntamen victus consanguinitatis fauore tolerabat: veniamq; fratri dabat, quod fortiore malo libidinis vincebatur. Sed cum plures ad eum in dies accusationes a pluribus aduenirent, tunc de his Anileo loqui compulsus est, increpás eum, & quiescere de cętero iubens ab illis operibus, & vt mulierem ad sua propria perentésque reuocaret. Sed nihil eorum verborum percipiebat effectum. Mulier autem sentiens tumultum, qui propter se populos obtineret, venenum inter cibos dedit Asineo. Quo ille accepto, defunctus est. At illa sine vllo timore postea degere cœpit, solum sui iudicem habens, quem sentiebat suo amore constrictum. Porrò Anileus solus regni moderamina excipiens, exercitum sumens, vicos Mi-

thridatis inuadit, viri apud Parthos in primo loco constituti, & regis Artabani filiam in coniugio possidentis. Vbi cum irrumperet, omnia prædæ dedit: & multas pecunias inde, multosq; captiuos abripuit, & numerosum pecus abduxit: & alia plurima, quæ ad diuitias opulentiamq; pertinere noscuntur. Sed cum hæc Mithridates audisset, quod talis in suis vicis præda & captiuitas fuisset effecta, grauiter tulit, quod ipse ante nihil læsisset Anileum. Anileus vero quod exordiũ tantæ sumpsisset iniuriæ, tanta in se dignitate contempta: congregansq; quamplurimum potuit equitatũ, sed etiam ætate feruẽtium non minimam manum, aduersus Anileum venit, & contendebat, vt cum eo bello decerneret. Sed antequàm ad eum venisset, in quodam occulte castra constituit, vt inde proxima die in hostes irrumperet: quoniam sabbatũ illucescebat, cum à Iudæis otium & vacuitas exercetur. Anileus autem ista cognouit à quondam homine Syro, alienigena, ex alio vico: qui cum alia integre nunciaret, tum etiam vicum intimabat, vbi Mythridates mansionem fecerat. Milites itaque cœnare faciẽs, castris egressus est, cunctis ignorantibus quod aduersus Parthos tenderet. Et circa noctis ferè quartam vigiliam, hostes inuadit, alios dormientes obtruncat, plerosque in fugam conuertit. Mithridatem autem viuum tenens, secum ducebat, super asinum nudum imponens, quod valde ignominiosissimum apud Parthos habetur. Cumq; ad locũ proprium peruenit, hortabantur amici, vt Mithridatem perimeret. Sed contrà ipse consilium aliud dicebat, non rectum esse dicẽs, vt Mithridatem extingueret, virum primo genere apud Parthos ortum, & necessitudine connubij apud regẽ Artabanum magnifice honorabilem: nunc autem vtcunque tolerabile censeatur esse quod factum est: quoniam & si iniuriatus est Mithridates, verum tamen beneficio salutis erit se liberantibus gratiam debiturus: si vero quicquàm patiatur, nequaquam regem Artabanum patienter laturum, sed magnam cladem Iudæis importaturum in Babylonia constitutis. Parcere itaque illi melius videtur, & propter consanguinitatem qua regi coniunctus est, & pro tanta dignitate qua inter suos honorabilis ac magnus habetur. Et ille quidem talia in concione loquens, omnibus persuasit. Dimittitur igitur Mithridates. Sed ei reuertenti, eius mulier exprobrabat, nisi festinaret vtpote regis gener, & in tanta dignitate constitutus, supplicia sumere de his qui contumeliam ingessissent. Turpe nanq; illa esse dicebat, vt salutem eligeret, postquàm captiuus in manus Iudæi hominis fuisset, & nunc aut vltum ire suam iniuriam intenderet, aut se per deos iurare coniugij fœdera soluturam. Has ille exprobrationes per dies singulos minime ferẽs, magnanimitatem etiam mulieris metuens, ne inter eos coniugium solueretur, non sponte quidem neque volens congregans manum quàmplurimam potuit aduersus Iudæos tendebat, intolerandam & ipse salutem æstimans, si Parthus impune fuisset à Iudæis repulsus belli certamine. Anileus autem, vt cognouit ad se tendentem cum multa manu Mithridatem, ingloriũ iudicauit si in locis suis maneret, & non magis anteueniens hostes occurreret, ex prosperitate prima confidẽs iterum se pugnaturum, credens audentibus virtutis etiam robur accrescere. Multi itaq; illi superiorum exercitus se coniunxere, sperantes prædam se sicut antea relaturos, & in ipsa prima facie terrorem hostibus illaturos. Pergunt itaque illo die stadia nonaginta, per loca vasta & inaquosa iter facientes: sed medio die, ardore solis ingenti, sitis Iudæos occupat. Mithridates autem apparens continuo, fessos itinere, ac siti fatigatos inuadit. Illi nec æstum nec arma ferre valentes profugiunt. Parthi vero insequentes, magnam cædem faciunt, Iudæorum multæ myriades occumbunt. Anileus autem, & quotquot circa eum erant, in syluam se recipiunt. Mithridates vero magnam victoriã sumens, magno gaudio cœpit exultare. Congregatur aũt ad Anileum infinita multitudo hominum, pessimorum, & suam salutẽ paruipendentium, quos Anileus suscipiebat, volens ex his recompensationem efficere multitudinis quæ bello perierat: sed haud sanè similes illis, qui bello perierãt Nam erat vulgus inexercitatum. Sed etiam cum hac multitudine irrupit in vicos

Anileus superat Mithridatem

Victoria Mithridatis

Babyloniorum,eosq; passim depopulabatur. Tum Babylonij,quamuis ad bellũ parati, mittunt tamen in Neerdam ad Iudæos qui ibidem habitabant, tradi sibi Anileum expetentes. Illi vero nequaquam illorum sermonem accipientes, neq; cum traditione Anilei pacem facere volentes,prouocabant eos ad prælium. Veruntamen aditum legatis Babyloniorum permisere,vt ad Anileum venirent, & cum eo quicquid vellent protinus loquerentur. Babylonij locum integre speculãtes quo se constituerat Anileus, & cuncta diligenter inspicientes, occulte nocte somno oppressos inuadunt,necantq; quantoscunq; reperiunt,ipsumq; Anileũ obtruncant,atque hoc modo Babylonij iniurijs Anilei,& grauedine liberati sunt. Impressio nanq; eis illa magno constabat odio,quod circa eos detinebatur. Nã pene semper inimicitias exercebant. Causa vero huius iræ, fuit lex eorum paterna,quam ille oppugnabat:& propterea sibi semper inuicem æmulabantur: vnde si eorum quisquam opportunitatẽ inuenerat,ab iniurijs non parcebat. Tunc itaque hoc modo pereunte Anileo, cœpere Babylonij Iudæis instare. Illi vero & grauiter ferentes impressionem Babyloniorum, & repugnare penitus non valentes, in Seleuciam cum suis omnibus emigrarunt. Seleucia ciuitas est admodum opulens,& decora,quam Seleucus Nicanor fabricatus est. Habitabant aũt eam Macedoniorum plurimi,& Græcorum abundantissimi. Est ibi etiam Syrorum non minima multitudo. In hanc igitur Iudæi refugiunt:& per quinque quidem annos illæsi,& expertes malorum fuere. Sexto vero anno(nam Babyloniæ corruptio eorum magna contigit & ruina, & ob hoc plurimi in Seleuciam magis magisque confugiunt)eos amplior ibi clades suscipit, propter causam quam breuiter enarrabo. Græcis in Seleucia habitantibus aduersus Syros ex maxima parte inimicitiæ acutæ gerebantur,sed Greci semper superiores extabant. Tunc itaque cohabitabant eis & Iudęi,qui aduenerant. Syri autem seditionem mouentes cœperunt superiores existere,ex consensu & auxilio Iudæorum,hominum inconsiderate se in pericula præcipitantium, & intentionem solam ad bellum gerendũ habentium. Tunc Græci hac seditione superantur. Illi vero nullam aliam rationem cernebant,qua possent statum suum pristinum,& dignitatem reformare,nisi Syros a Iudæis separarent. Vnusquisque igitur eorum,verba faciunt ad Syros, cum quo quisque se familiaritatem habere cernebat: atque hoc modo pacem inter se,amicitiamq; componunt. Primates itaq; viri ex vtraq; parte, pacta quibus pax & concordia seruaretur,instituunt: atq; hoc modo inuicem exhortantur, vt cum Iudęis bellum gerant. Quos ex constituto repente inuadunt:interimuntque super quinquaginta milia hominum. Pereũt igitur omnes præter admodum paucos,qui forte vt amicorum,aut vicinorum misericordia conseruati sunt. Et quia iam ibidem viuere non poterant,discedunt exinde Ctesiphontem, ciuitatem vicinam Seleuciæ: vbi consuetus est Parthorũ rex, per singulos annos hyberna peragere: vbi etiam plurimæ eius opes,& plurimus regni cultus asseruatur. Nulla tamen iam eis viuendi spes fuerat derelicta: nam etiam ibi omnis gens Iudæorum terrore regis premebatur. Nam tam Babylonios quàm Seleucios formidolosos habebant: sed etiam omnis multitudo Syrorum, quæ in illis locis habitabat, id ipsum cum Seleucijs loquebantur, vt bellum gererent cum Iudæis. Ob hoc ergo discedunt etiam inde in Neerdam,& in Nisibin: vbi propter munimentum illarum ciuitatum tutos se esse censebant. Super hæc etiam habitantur illæ ciuitates ab hominibus bellicosis. Et ea quidem quæ circa Iudæos Babyloniæ constitutos acta sunt,huiusmodi fuere.

cædes quinquagies mile Iudæorum.

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER DECIMVS NONVS.

Qualiter C. Caligula Cæsar insidijs extinctus sit. Cap. I.

CAius autem non in solos Iudæos, qui Hierosolymis fuere, & eos qui in his regionibus habitabant, iniustitiæ suæ demõstrabat insaniam, sed per omnem terram, & per omne mare super eos præcepta destinabat, quaquauersum imperium Romanũ protenditur: & pluribus cuncta calamitatib9 adimpleuit, quales ante nunquam historiæ prodiderunt. Maxime autem omnium Roma cladem perpetiebatur, quam in nullo honorabiliorem cæteris ciuitatibus æstimabat. Nam cum omnes cæteros exteros libenter tractaret, non ita senatum, & omnes quanticunque ex nobilibus vel generosis clarissimi cõstabant. Multa etiam crimina perpetrabat, aduersus equites Romanos. Quidam autem hoc dignitatis nomine censebantur, opibus autem penè pares senatoribus existebant: propter quod etiam in conuentu senatus interesse solebant, quos valde inhonoros habuit: plurimosq; ex eis morte damnabat, quorum etiam simul pecunias auferebat. Nam multas etiam cædes non ob aliud, nisi vt eorum auferret pecunias, perpetrabat. Diuinum vero sibi cultum & honores volebat, non cum hominib9 exhiberi: sed etiam in templum Iouis veniens, quod capitolium quidem vocant, magis autem venerabile illis est omnium templorum, fratrem se Iouis ausus est appellare. Sed etiam alia quæ gerebat, non erant à furore aliena. Nam etiam ex Dicæarchia ciuitate, quæ in Campania constituta est ad Messanam, quæ alia quoque maritima ciuitas est, graue putans vti remis trãsitumque facere, putansque sibi subijcere etiam hoc elementum posse, velut domino maris existenti, talia volebat etiam in fluctibus gerere, qualia solet terræ natura sustinere. Voluit ergo & à littore ad littus, stadia fermè trecenta in medio mari, & intra tam vastum sinum, pontem construere, super quem carrucis & diuersis vehiculis itinera valeret efficere. Sed & templorum paganorum nullũ non depopulatum reliquit. Quæcunque enim pictura aut sculptura venusta fuere, vel alio quolibet officio pulchra simulachra, atque omnimodo anathematizata, deferri iussit ad se. Non enim alibi pulchras res esse dicebat oportere, nisi in pulchriori loco. hũc autem Romam esse firmabat. Non solum autem suam domum sed etiam hortos, aliaq; sua habitacula, vbicunque terrarum Italiæ constabant, ex talibus repleuerat ornamentis. Nam etiam Iouem Olympium, qui maxime apud gentiles venerabilis habetur, quem Phidias Atheniensis fecerat, ausus est in Romanam transferre ciuitatem: non tamen ad effectum res perducta est, architectis dicentibus ad Menium Regulum, cui res illa fuerat imperata, quod si illud simulachrum moueretur, aliquod malum posset accidere. Fertur autem Mennius: etiam prodigijs propter hoc multis acceptis distulisse negotium. Veruntamen eiusmodi verba scribit ad Caium, vnde periculum mortis illi protinus immin ebat: euasit tamen, quoniã Caius morte præuentus est. Intantũ etiam proruperat eius insania, vt cum ei filia fuisset exorta, eam perducens in Capitolium, super genua simulachri constitueret, cõmunem sibi natã Iouiq; cõfirmans, duos patres vni proli cõstituens. Et hęc illũ etiam talia perpetrantem, prò nefas, homines tolerabant. Molitus est & seruos ad accusationẽ excitare dominorũ, quęcunq; vellent in publicũ crimina deportare. Illi aũt, quæcunq; illis pessima oriebantur in animo, nulla prohibebãtur dicere ratione: cernente gratũ illi fore, quicquid malidixisset: ita vt etiã Claudiũ auderet Polydeuces seruus eius accusare: & ille pa

Caii crudelitas & arrogantia

tiebatur

tiebatur aduersus patrũ suum geri capitale iudiciũ, sperans etiã ipsum, quo facilio rem potentiã aduersus cæteros adipisceretur, extinguere: nõ tñ assecutus est quod volebat. Repleta igitur vniuersa repub. diuersis malis, diuersisq; calũnijs, ex audacia seruorũ aduersus dominos vbiq; insidiæ gerebantur: ab alijs quidẽ, vt suas iniurias quas passi sunt vlciscerentur: ab alijs aũt, præuenire dominos cupientib9 cum sibi ab eis pro culpis suis aliquid supplicij imminere sentirent. Proinde quoniam corruptis legibus & hominibus in afflictione cõstitutis, non paruũ beatitudinis momentum mors illius hominis apportauit: sed etiã genti nostræ, quæ breui iã omnis interisset, nisi mors illũ celeriter occupasset: volo super eo cũcta disserere. Nã aliàs quoq; magnã felicitatẽ confert hominibus, & solatium in calamitatibus cõstitutis: ac etiã correctionẽ his, qui putant prosperitatẽ esse perpetuam docetq; ne rebus secundis quisq; pessime cõmutetur, sed virtutis studiũ esse percolendum. Vias equidẽ tres mors illa parauerat: & harũ vniuscuiusq; viri boni primatũ in consilijs habebãt. Æmilius enim Regulus ex Corduba Hispaniæ ciuitate originẽ ducens, congregauit plurimos, vt siue per illos, siue per semetipsum alacriter Caiũ interimeret: alterius autẽ principatum gerebat Cassius Chærea tribunus: sed & Minutianus non paruam partem hominum ad hoc opus aggregauerat. Causa autem erat illis odium, quo circa Caiũ vniuersi tenebantur. Et Regulus quidem iracundiã eius, & iniusticiam, qua in cunctos vtebatur, horrebat. Gerit quippe indignationis aliquid animus liber, vt iniquitatem ferre non valeat. Hic igitur cum multis aduersus Caium consilium capit, cum amicis & cum alijs qui efficaces ei videbantur ad causam. Minutianus autẽ, vt Lepidũ vlcisceretur amicum suum, hunc enim cum aliquibus suis conciuibus Caius extinxerat. Super hoc quoq; sibi timebat, ne à Caio similiter pateretur. Nam videns ex alijs exemplis sibi mortem imminere, festinabat suum prę uenire periculũ. Chæreas vero cõfusionem suã, & Caij obprobria non ferebat: quibus eum arguebat, quod quasi nihil in se fortitudinis haberet, insuper etiam periculum sibi per singulos dies immi nere cernebat. Mortẽ quoq; Caij, omnes honestum opus & liberum libenter excipere reputabant: cęteri vero cupiebant super hoc habere cõmune consilium: vidẽtes tantas iniurias, & exemplum paruum dari cupientibus principatum. Omnes ergo, vt tantis cladibus liberarentur, desiderabant aduersus Caiũ aliquid geri, decere nanque ad talia negotia bonos viros accedere, pro salute pietatis, & imperij macula auferenda, etiã cum suo discrimine. Super omnia aũt Chæreã ad opus gerendum excitabat melioris famæ cupiditas: & quia cernebat facilem sibi aditum fore ad Caiũ: tribunus nãq; erat, & per hoc se opportunitatẽ reperturum putabat qua perimeret Caiũ. Interea ludi currules agebantur, circa quæ spectacula magnum geritur à Romanis studiũ. Concurrunt enim alacriter ad circũ: & pro quibuscunq; rebus opus habuerint, ab imperatorib9 congregatione facta, deposcũt. Illi vero quod multitudini non iudicant resistendum, confestim grate petita concedunt. Rogabant itaq; tunc Caium, cũ omni intentione postulationibus vtẽtes, vt censuum releuationes efficeret, & grauedines cunctas auferret. Ille vero nolebat ista concedere. At illi voces amplius eleuabant. Tum ille diuersos per diuersa loca mittens, iubet clamantes abripi, & sine vlla dilatione cõfestim interimi. Et ille quidẽ talia iusserat: quibus aũt præceptum erat, iussa complebant. Plurimis itaq; pro hac causa morientibus, populus spectãs clamare cessauit. Tunc omnibus suæ facultates in contẽptu fuerunt, videntibus alios pro suis opibus ad interitum peruenire. Hæc & huiusmodi Chæreã excitabant, vt magnanimiter ingrederetur in causam, & insidias quas parauerat Caio perficeret, & eum tam nequiter aduersus homines exasperatũ reprimeret. Et sæpius in conuiuijs Caij, rem voluit aggredi, & tamen consideratione reuocabatur: non se cernẽs inuenire opportunitatem, qualem negotio aptam esse iudicabat: verẽs, ne frustra ad tantũ opus accederet: sed ita rem moderabatur, vt cõsilium animi sui consequeretur effectũ. In hoc igitur multo tempore militabat, non libenter conuersationem sustinens

Conspiratio aduersus caligulã

Mors Caii oĩbus optabilis.

Multi a Caio interempti

Chæream in insidias Caii exasperatus

Caij. Cum autem eum constituisset Caius super omnes publicas functiones, & cætera alia quæ Cæsaris erant inferanda thesauris, per illud omne tempus à rato negotio priuabatur. In quo tamen maiorem sibi virtutem implendi operis aggregabat, quod more suo magis rebus vtebatur, quàm Caij obediebat imperio: parcebat enim humilibus atque depressis. Vnde ad iracundiam prouocauit Caium, ita vt eum de mollitie & de socordia criminaretur, non valentem sicut ipse vellet pecunias congregare. Contumelias igitur illi plurimas ingerebat, & muliebria oppingebat nomina, omni confusione plenissima. Et hęc quidem cum alijs increparet, ipse magis gerebat in quibusdam celebrationib9 mysteriorum quas ipse constituerat. Stolas nanque muliebres induebatur, & circumpositionem crinium complicatorum adhibens, aliaq; quæ ad ornamentum cultumq; muliebrem pertinent, ipse sustinens, huius confusionem criminis audebat alijs exprobrare. Chærea autē quando hæc vestimenta Cæsar sumebat, indignatione ferebatur: maxime autem cum illa vestimenta ministris irridentibus redderet, ita vt etiam tribuni in derisionem eum haberent & opprobrium. Nam cum sumpturi essent ministri à Cæsare muliebria vestimenta, prædicabant aliquas vt consueti erant, ad lusum illum proferre facetias. Propter hoc etiam ei fiducia maior accesit, vt socios quosdam acciperet, quibus se ostenderet, non pre causis minoribus indignari. Nā erat etiam Pompidius senatorius, qui penè per omnes ordines & gradus administrationis transierat. Epicureus autem erat, & propter hoc otij & quietis studiosus. Hūc Timidius inimicus eius accusauit, quod posset Caium maleficijs turpibus infamare, eò assumens Quintiliam mulierem, quæ in rebus scenicis erat propter pulchritudinem clara, & pulchritudine plurimorum amorem habebat & studium nam etiam ab ipso Pompidio diligebatur: accusatio autem erat falsa. Illa vero graue iudicante, testimonium in causa mortis aduersus amatorem proferre, torqueri eam dixit debere Timidius. Tum Caius excitatus, iubet Chæream sine vlla dilatione continuo tormentis examinare Quintiliam. Nam & in rebus capitalibus, & vbicunque tormentis opus esset, eodem Chærea vtebatur: eo quod eum crudelius arbitrabatur ministerium exhibere, timentem, ne ab eo de mollitie & socordia culparetur. Quintilia itaque dum ad tormenta duceretur, cōsciorum cuiusdam pedem calce deprimens, significauit eos debere confidere, & nihil de tormentis eius penitus timere. Chæreas tamen & si nolens, tormentis eam adegit: timens propter illam ipse subire periculum. Et nihil differens, eam in conspectum Caij deducit, fœdatam tormentis, atq; deformatam: vt etiam ab amatoribus suis sine vlla voluptate videretur. Tunc Caius illam speciem non sustinens, sed admodum compassus Quintiliæ: eo quod grauiter tormentis fuisset affecta, liberam crimine absolutamque pronunciat, & cum ea simul Pompidium. Ipsam tamen etiam pecuniarum dono muneratur: vnde illi solatium esset, propter quod grauiter erat debilitata tormentis. Nam non solum sanitas eius corporis ex suplicijs corrupta erat, sed etiam pulchritudo defœdata. Hæc igitur grauiter Chæream commouerunt, quod per eum homines torquerentur. Vnde quoque suam iracundiam non sustinens, dixit ad Clementem, atque Papinium: quorum Clemens quidem super militiam constitutus erat, Papinius autem super eos qui Caij fuere: O Clemens, inquit, nimis fecimus in agendo, quæ pro imperatore constabant. Nam etiam eos, qui aduersus eius principatum coniurationem fecerant, multa prouidentia vigilentes, & laboribus desudantes, alios quidem extinximus alios autem tormentis affecimus: in tantum, vt etiam ipsi Caio miserabiles videantur. Ita nostram militiam cum nimia seueritate tractamus. Tacente autem Clemente, grauiter quidem se ferre quæ imperabantur, tam oculis erat, quàm vultu & colore manifestus: verbis autem insaniam imperatoris aperire, iniustum esse iudicauit. Chæreas autem cohortes prouidenter præparans, cœpit fiducialibus vti sermonibus: & ad eum enarrabat mala, quæ ciuitatem & imperium illud obtinerent: & quod verbo quidem Caius illorum esse causa malorum diceretur, si

Molities Caligulæ.

Quītilia mima

tur, si

tur, si vero quisquam rē, inquit cum veritate discutiat, inueniet ò Clemens, quod ego sim totius mali causa, & hic Papinius, & tu, qui Romanis & vniuersæ humanitati pro bonis omnia tormenta & omnes clades ingerimus, non imperijs compulsi Caij, sed nostra in hoc voluntate progressi. Festinemus igitur comprimere tantum iniuriatorem in ciues suos omnesq; subiectos, cui nos ministerium exhibemus: & veluti satellites atq; carnifices, ad eius crudelitates explendas extam9: & arma quę aduersus hostes proferre debemus, in nostros ciues cōuertimus, non pro libertate, non pro imperio Romano: sed pro salute eius, qui suæ iniquitati festinat cuncta subijcere. Nam simul & nostra corpora, & nostras conscientias, per singulos dies polluimus tormentis & sanguine miserorum: donec etiam alter aliquis inueniatur, qui in nos quoque tale Caio ministerium exequatur. Non enim propter hęc quę gerit, cum fauore circa nos conuersabitur, magis aūt cū suspicione. Ad hæc etiam cum pereūtium multam stragem fecerit (non enim poterit Caij vnquàm sæuitia terminari, quoniam non iudicio in talibus causis intendit, sed sola libidine ad hominum cædem impellitur) tum demum etiam nos cunctis pereuntibus coniunget. Ad hæc Clemens consilium Chæreę manifestius approbabat: taceri autem iubebat, ne in plures sermo ferretur: & diffusis passim rebus quę gerebantur, antequam res consequatur effectum, secreto prodito, & insidijs propalatis, ipsi ducerentur ad pœnam: sed tempore procedēte, rem spei permittere, vt opportunitatem fortuna tribuente, opus gnauiter adimpleretur: se tamen dicebat per senectutem non posse audaciam gerere, ad tātum negotium inchoādum. His vero quæ à te ò Chærea tractata dictaq; sunt, cautius aliquid fortassis inueniā: decentius aūt quis poterit inuenire? Et Clemens quidem continuo mutare sententiā, omniaq; quæ audierat, quæq; ipse dixerat, cœpit efferre per plurimos. Chęreas autem formidans, perrexit ad Sabinum, existentem virum dignū quem etiam libertatis cognouerat amatorem, & propterea dispositiones illorum temporum hostiliter abhorrentem. Opus itaque putans, vt celeriter quę cogitabat inciperet, opportunum ratus est, vt cum eorum communicarent maximo timore, ne à Clemente secreta proderentur. Super hęc etiam dilationes temporum aliquid contrarium reputabat allaturas. Cum autem libenter Sabinus tali cogitationi, taliq; voluntati consentiret, tunc quidem tacere se dixit, & ad nullum de tali re suam proferre voluntatem: si vero tempus & homine nancicerentur, tunc nō solum silentiū abiecturum, sed etiam suam voluntatē manifestaturum esse firmabat: sed si aliquid viriliter volum9 efficere, nihil dilationis penitus detur. His igitur dictis, exinde conuertuntur ad Minutianum, ipsis quidem studijs & virtute parē, & similia ex animi magnitudine cupientem: consanguineum tamē Caij, sed suspectū propter mortē Lepidi. Multam nāque inter se amicitiam Minutianus Lepidusq; possidebāt: & propterea etiam ipse timore periclitabatur, ne similiter eū perire cōtingeret. Erat quippe Caius omni nobilitati terribilis, vt putaretur aduersus vnumquenq; singulari insania proruptures. Propter hoc enim alter utri sibimet erant pro rerū necessitate formidini: & voluntatē, quē circa odium Caii gerebant, indicare nō poterant. Ob huius vtiq; suspicionē, nec deuotionē sibimet aperte impendere pręsumebant. Dū igitur conuenissent, & minutiano honorem sicuti prius exhibuissent, erat enim dignitate pręclarus, & cūctorum ore laudatus, inter principia sermonum, præcedens ille verba fecit ad Chæream: requirēs quod signum illa die perceperit. Per totam nanq; ciuitatē grata Chæreæ videbatur iniuria, quam per signorū dationem ipse portabat. Et ille inter verba iucunda nihil motus, Minutiano respondit, eiq; sermonem de rebus talibus faciendum esse cōmisit: & tu mihi, inquit, da libertatis signum, gratias agenti tibi, qui me amplius acuisti, quàm egomet implere consueui. Neque mihi sermonibus iam pluribus opus erit, sed hoc sufficiet iudicio, si etiam tibi idem placeat, quod & mihi: quando & priusquàm cōueniremus, eiusdem cognoscimur fuisse communionis. Vno itaque gladio sum accinctus, qui sufficere possit ambobus, in quo

consueti fortiter & accedamus ad op9. Princeps autem si uis, ipse cōsisto, iubens operibus imminere, Quod si cepero tui cooperationem solatii, persequar grassatione ferri, concessa mihi te confirmante fiducia: per hoc enim, ipsū quoq; ferrum efficatius solet existere. Impellor enim ad actū non pro his quæ patior ego, dum spe ipse circunferar, Non enim hæc lenitas, mea pericula tantummodo me cōsiderare permittit: dum & liberæ patriæ atque legibus, & ademptæ virtuti, & tantę condoleam pesti, quę cunctos simul propter Caium apprehendit. Dign9 enim sum apud te iudicem fide rerum huiusmodi, quando etiam tu sapere talia comprobaris. Tunc Minutianus considerans ardorem sermonum eius, libenter amplexus est, & eius audaciā approbauit atque laudauit: & vale dicto, cum votis eum pręcibusq; dimisit. Quidam enim asseuerabant, ea quæ contingebant quodam auspicio fuisse firmata. Nam dum Chæreas ingrederetur in curiam, vox cuiusdam de populo fertur emissa, quę quasi admoneret, dicens: Perfice quod agendum est, opitulante diuinitate. Quo facto, primum quidem Chæreas expauit, ne quis coniuratorum videretur prodidisse secretum: nouissime vero considerando, quia hæc pro inuitatione dicerentur, siue commonente aliquo sociorum: seu certe deo (qui cuncta humana respicit) consulente, omnibus ad confortationem insidiarum causa patuisset, vniuersi simul sunt: alij quidem ex ordine senatorio, alij vero Romanorum militum qui conscij esse videbantur. Neque enim erat vir nobilitate seu felicitate præditus, qui Caij exitium non ardenter appeteret. Qua propter omnes quo possent studio, vt vita priuaretur, totaq; confidentia atq; virtute, ad tyrannicidium erant & sermonibus & operibus pręparati. Nam & Calistus libertus Caij, vir vnus potentia summi culminis eleuatus, qui nihil aliud potestate sua, quàm tyranno æquus esse putaretur, timore cunctorum, & magnitudine pecuniarum, quę ei nimis accesserant, eo quod esset in muneribus accipiendis, & iniuriis exercendis acerrimus, & vigorem vltra modum haberet, cum naturam Caii instabilem esse sciret, & in quibus declinasset, nequaquam posse reuocari: & multas quidem alias periculi causas, necnon & magnitudinem pecuniarum haberet, accedens latenter ad Claudium, sperans quia si ei cederet principatus, deficiente Caio, honorem similem ei præberet, eo quod illi gratiam & verba clementiæ impendisset primitus, ait, quia iussus à Caio Claudium veneno perimere, crebras huius rei dilationes quęsisset, ne talia perpetraret. Sed mihi videtur, quia fingebat hæc Calistus, volens capere Claudiū. Nā neq; Caius studēs interfici Claudium honestas poterat occasiones exquirere, neque Calistus iussus optabilem rem Caio perpetrare, si distulisset mādata domini sui, pericula potuit declinare, Sed Claudiū quidem diuinitas à Caij vesania liberauit. Calist9 autem pro cōmendatione finxit hanc gratiam, quæ ei nequaquā probabatur iniuncta. Hi quidem, qui circa Chæream erant, differebāt quotidie, dū multos segnicies detineret: Chæreas aūt nullā moram gerebat, sed omne tempus ad agendum opportunissimū iudicabat. Nā dū Caius in Capitolium ascendisset, vt pro filia sacrificaret, venit frequenter ad eū, & in imperialis loci culmine stātem, ac populo auri & argenti pecunias dispergentē, dum hæc ministeria gererentur, pręcipitē ex eminenti loco cogitauit impellere: cum se à nullo videri putaret, nec insidias fecisse crederetur. Et licet non optata mors euenisset, ipsi tamē accessisset audacia vt etiā pręter ferrū perimeret Caiū. Tantū habuit cū coniuratis Chæreas ardorem, metuēs, ne tempora opportuna diffluerent. Illi vero videbant quidē eū pro sua libertate solicitū: poscebant aūt, vt paucum tēpus vsq; ad solennitatē spectaculorum differret: ne dum conamen nequiuerit impleri, turba fieret ciuitati, dum conscii requirerentur à Caio: & insidiarum non valeret vtilitas in futuro: sed hoc vtile fore, vt in celebratione spectaculorum res potius agi tentaretur. Hęc spectacula in palatio ob honorem Cæsaris, in paruo eius rotundo templo aguntur, qui primus potestatem populi conuertit in seipsum, quæ scilicet Romani nobiles cum filijs simul & coniugibus libenter spectare noscuntur. Tunc enim Caius negligens

Vox emissa in curia coniuratos exagitat

De Calisto Caii liberto

negligens ad omnes ita facilis erat incursus,quando multa milia hominum paruo loco concurrerant,vt potuisset quilibet ad eius necem audacter accedere:absentibus quoq; custodibus,qui licet vellent,non tamē ei præsidium facile deportarent. Expectabat ergo Chæreas,& venientibus spectaculis,prima die nitebatur,vt quod fuerat præcogitatum,sine dilatiōe fortunæ solatijs adimpleret: quo tamen tribus diebus ludorum transactis, vix die nouissimo opus valebat terminari. Itaq; Chæreas aduocans coniuratos,satis,inquit,ò viri pręteritum tempus nostram potest obiurgarę segnitiem,pro his quę cum tanta virtute tractata sunt, & neglecta noscuntur. Et melius est,ne proditione facta,pereat occasio, & potius Caius nos afficiat,cūctorumque auferat libertatem,his diebus,quos nos tyrannidi eius adijcimus,cum & nos de cætero debeam9 esse liberi,& alijs causam prębere felicitatis,pręteriti seculi honorem & miracula reparare. Illis vero nequaquam contradicentibus,quasi non bene fuisset hortatus, neque actum hunc aduerse suscipientibus,sed potius cōticescentibus:cur,inquit,ò fortissimi, segnes sumus? An non videtis hodie spectaculorū diē esse nouissimū, & Caium ferri ad Alexandriam nauigaturum, vt Ægyptum contempletur? Bonū ergo vobis est, vt vestris manibus Romanæ gloriæ auferatis obprobriū, & hoc terra mariq; diuulgetur. Nā quomodo non iuste erimus confusioni obnoxij , si quis eum Ægyptius videatur perimere,iniuriam non ferens libertatis oppressæ? Ego siquidem nequaquam cogitationes vestras differre patior, sed hodie ad pericula simul accedo:grate ferens quicquid ex eis euenerit:animo scilicet consistens ad pericula omnia pręparato,quàm vt mihi huius laudis possit euenire priuatio. Hæc ille dicens,& ipse audacius armatus est,& reliquis fiduciam pręparauit:cunctisq; iam erat desideriū,vt conamen attingeretur,nihilq; differens, diluculo ad palatium multitudo equestrium armata cōuenit. Mos erat tribunis ense cinctis, petere ab imperatore signum,quod ei competebat,vt signum acciperet. Concurrebant ergo ad palatium omnes,vt pro spectaculo loca sibimet occuparēt. Cumq; multa plebe atque compressione Caius exultaret,ita vt præ multitudine,neq; senatui, nec Romanis equitibus locus esset:sed omnes permixti sederent,cum viris pariter mulieres,& liberi vnà cum seruis,Caius processu sibimet facto , Diuo Cęsari solenniter imolabat:cuius etiam spectacula celebrabat. Et cum de sacrificijs aliquid sanguinis cecidisset,contigit,vt ex eo cruore cuiusdam senatoris Asprenatis nomine,vestis adimpleretur,quod factum Caio quidem præbuit risum,Asprenatis vera augurium fuit apertū,qui scilicet vnà cum Caio peremptus est. Ferūt itaque Caiū vltra suam naturam illa die fuisse mitissimum,ita vt omnibus eius humilis salutatio mira videretur. Qui post sacrificia ad spectacula veniens , præsidebat:& circa eum primi procerum. Est autem ipsum spectaculū, vbi annis singulis exhibetur in duabus cellis,quarum altera quidem ducit ad atriū,altera vero ad porticum,ingressibus & egressibus apta,quatenus non turbentur, qui interius esse noscuntur. Est enim illic & alia cella,vbi lusores exerceri solent, atque cantores. Residente itaque populo,& Chærea cum tribunis non procul à Caio, (dextrū nāque cornu Cæsar tenebat)quidam Batibius ex ordine senatorum,vir militaris,Cluditum cōsularem virum iuxta se residentem:nullo audiente requirebat,si quis ei aliquid dixerit nouitatis. Quo dicente:nihil sibi ea die nuntiatū, ò Cludite:inquit:hodie tyrannicidij certamen agitur. Tunc Cluditus,ò fortissime:inquit:tace,& mox versum Homeri subiecit:dicens:nequis alius maleuolus sermonem exaudiat. Cumq; multa poma in Theatro spectantibus spargerētur: & pariter aues innumeræ: & quæ pro raritate sua sunt comparantibus preciosæ: Caius lites & rapinas propter hæc actas libenter inspiciebat. In illo siquidem spectaculo,duo ei auguria prouenerunt. Mimus nanque introducitur , quo actum est,vt Iudex deprehensus crucifigeretur, & pantominus fabulam saltauit Cynaræ,in qua & ipse occisus,& eius filia Myrrha videbatur:atque sanguis mi-

mica arte diffusus,& circa iudicem crucifixum,& circa Cynaram & Myrrham. Constat autem,quoniam dies ipse fuit,quo Philippum Amyntæ filium , Macedonum regem,in spectaculum ingredietem,vnus sociorum sustineret in spectaculo,vsque in finem,eo quod nouissimus erat dies,aut certe vsus balneis,atque cibis illic,deinde remearet,sicut & prius. Minutianus iuxta Caium sedens,ac metuens,ne in vacuum tempus efflueret,surgens,cum etiam Chæream videret egressum,pergebat vt cõfortaret eum. Tunc egredientem tenuit Caius à veste, & quasi per amicitiam,quò,inquit,pergis ô beatissime? At ille reueritus Cæsarem,cum timore resedit,& paululum quiescens,denuo surrexit,& abijt. Cui egredieti non impediuit iter Caius,credens eum ad necessaria progredi. Asprenas quoque,cum esset & ipse particeps operis,admonebat Caium,sicut & prius,vt ingressus ad balneas atque prandium,ad spectacula remearet: quærens vt ad finem sua tractata perducerentur. Illi siquidem,qui circa Chæreã erant,exacuebant alterutros, quasi tempus esset singulos pręparari,ne ad opus absentes inuenirentur,& negligentes opportunum tempus amitterent. Erant nanque etiam dies,iam circa horam nonam. Chæreas itaque tardante Caio,erat paratus, vt ingrederetur ad sedem eius: præscius tamen,quia illic necem principis cum multo sanguine senatorum,& simul equestrium adimpleret: licetq; arderet,melius tamen esse iudicauit, omnium tutamen libertatemq; seruari. Cumque essent omnes ad spectaculorum vota conuersi,Caius signum surgendi fecit: turbaq; repente facta,cõuersi sunt cõiurati,& populos impellebãt,vt quasi Caio secreti officium pręberent,opere vero volentes habere licẽtiam,vt eum in silentio trucidarent. Præcedebant itaque Claudius patruus eius & M. Minutianus sororis coniunx,& Valerius Asiaticus: quos etiam si voluissent repellere,propter dignitatis reuerentiam non valebant. Caius vero sequebatur cum Paulo Aruntio. Cumq; iam esset intra regalia, rectum dimisit iter,vbi constituti erant famuli,qui ei gratifice ministrabant,Claudio scilicet præcedente. Et conuersus est ad locum quendam angustum , silentio iturus ad balneas,simul & pueros qui venerant ex Asia contemplaturus,qui eorum forent vtiles ad hymnos mysteriorum,quę erat celebrare consuetus,aut qui ad Pyrrhicam in theatris apti esse viderentur. Tunc itaq; occurrit ei Chæreas, vt signum peteret. Quo quasi ad illusionem eius signum dante mollium, nihil ille moratus,iniurijs vtebatur aduersus Caium,& euaginato gladio,ei intulit plagam vehementem: non tamen omnino mortalem. Sunt qui dicunt, hoc à Chærea de industria factum: ne Caius vnius plagæ vulnere moreretur,sed plagarum multitudine sauciatus,maiori dolore cruciaretur. Sed mihi nõ videtur hic sermo credibilis,eo quod in huiusmodi actibus timor talem non exigit rationem. Nam si Chæreas ita cogitauit,omnes stulticia præcessisse credendus est, voluptati magis fauorem pręben s,quàm per celeritatem sibi & coniuratis periculorum euasionem acquirens,dũ possent multæ machinationes auxilium Caio conferre, antequam potuisset mori. Vnde certum est,quia Chæreas non circa supplicia Gaij restitit,sed de se & amicis potius cogitauit: quando etiam acta causa silẽtio magis vsus est, vt vindicum fugeret iracũdiam,& quatenus res gesta cælaretur: ne sermonibus vsus,& se perderet, simul & tempus. Et hæc quidem licet vt voluerit vnicuiq; tractare. Caius itaque vulneris dolore ferebatur: inter humerum enim & collum ensis illatus,iuguli ossibus est retẽtus,ne vlterius posset accedere. Quo facto,neque clamauit,neque vocauit quemlibet amicorum,seu incredulitate,siue imprudentia,sed dolorẽ fortiter ferẽs,interius fugiebat. Quem suscipiens Cornelius Sabinus,& ipse iam sua mente pręstructus,impulit. Tum genu flexo cadentem,multi circumastantes,singuli adinuicem gladijs: & quasi ad certamina discerpserunt. Cõstat autẽ: quia vltim9 Aquila ei mortis intulit plagam. Omnis itaque causa: Chęreæ indubitanter attribuenda est. Nam licet cum multis hoc opus effecerit: primus tamen cogitauit quemadmodum gereretur: & primus cæteris

Chęreas gladio Caium appetit

Caius confoditur

Chæreas coniurationis princeps

cæteris hoc ausus fuit edicere:quibus suscipientibus,in illius necem verbo subinde alios congregauit:& sapienter cuncta disponens , vbi erat sententiarum adhibenda professio,etiam sermonibus locutus est vtilibus: necnon necessitatē suæ pręsumptionis imposuit,vt dum tempus exigeret,manibus vterentur. Is quoque rem prior aggressus est , & virtutem illius necis impleuit : atque nisum facilem Caio iam moriente concessit.Quapropter iustum est,vt etiam quęcunque cęteri gesserunt,Chęreæ cogitationi& labori manuum acvirtutibus applicentur. Caius itaque hoc modo,multis vulneribus iacebat extinctus. Chæreas autem & cæteri perimentes Caium,per eadem itinera reuertentes, euadere se impossibile iudicabant,propter hæc vtique,quę fuerant gesta.Non enim paruum erat periculū, peremisse principem,stulticia populi sępius honoratum : cum & à militibus non sine sanguine,de morte eius facienda esset seditio.Ita cum essent angustæviæ,in quibus hoc opus effectum est,& maxima turba repleret eas militum,qui illo die pro custodia principis aderant,per vias alias discedentes,ad domumvenere Germanici patris Caij.Erat enim domus coniuncta regalibus,eo quod hi qui in eminentia constituti sunt,diebus suæ potentiæ in talibus habitare noscuntur:&declinantes multitudinis inuasionem,esse iam videbantur in requie. Cum itaq; lateret adhuc pestis illata Caio,primū Germanis ē agnita.Erāt enim armigeri,ęqui uocum gentis suæ Celticę habentes tagma , quorum patrię mos est , importabili vti furore,sicut Hispanis,aut cęteris Barbaris:eo quod omnes huiusmodi homines ratione minore sint,corporisq; robusti : & impetu primo,quibuscunque congressi hostibus,pręualentes:cum non haberent virtutis discretionem,pro vtilitate cunctorū,sed tantum sibi prospicerent:quibus Caius charissimus ob hoc erat, quod pecuniarum muneribus eos sibi placauerat.Euaginatis ergo gladijs,ingressi sunt domū,perscrutantes Cęsaris peremptores,quorū tribunus Sabinus erat:qui nō tantū virtute & fortitudine maiorum,quantū suo robore, cū monomarch9 esset,hanc obtinuerat dignitatē. His itaq; requirentibus Asprenas primus occurrens exoluit pœnas:cuius vestē sacrificiorum sanguis,sicut pręd iximus,cruentauerat,& non ei bonū fecisse videbatur augurium.Post hunc occurrit eis Barbarus Norbanus,fortissimus ciuium,& de cuius maioribus imperatores multi processerant,cuius etiam ciues eminentiam non ignorabant.Is cū esset valetudine robustus,primo sibimet occurrentiū abripiens gladium,permixtus alijs contendebat, ne sine aliorum interitu moreretur.Qui multorum agmine constipatus,frequentium vulnerū illatione defunctus est.Tertius aūt Anteius,ex ordine senatorio, Germanis sicuti priores occurrit.Is vt videret Caium iacentem,& lętaretur,aduenerat:quia patrem illius eiusdem nominis effugauerat:eumq; nec sic satiatus, militibus destinatis,occiderat. Aderat ergo Anteius, vt Caij videret funus,turbataque subito domo,dum se vellet occulere, furentes Germanos,& tunc subtiliter inquirentes qui Caium occiderant,etiam innoxios vnà perimētes,latere non potuit.Et illi quidem ita sunt mortui.Cū igitur in theatrū deCaij morte venisset sermo.admiratio & incredulitas facta est. Alij nāq; valde delectabātur in eius morte:& licet dudū scirent sibimet vtilem fore, hoc non sinebantur credere per timorē.Quibusdā vero hoc in desperatione erat,cum neq; vellent circa Caiū huiusmodi aliquid prouenire,necvere hoc crederent,quasi non posset aliquis hominum,opus huius virtutis implere. Erant enim,quibus non erat grata mors Caij, mulieres & infantes,& quidā militum:alij propter mercedem,& qui ad nihil aliud,quàm tyranno cōueniente ad iniurias potentissimorū ciuium,illius ministerio erant pręparati:mulieres aūt ac iuuenes,propter spectaculorum & gladiatorum munera,in quibus solet vulgo delectatio ministrari, & propter carnium dilaceratiōes,quas in ludis agebat Caius , vt quasi populo voluptatem exhiberet: pro veritate aūt ad satiandam suæ crudelitatis insaniā. Serui aūt dominos contemnebāt,& ad iniuriandū eos,eius fulciebantur auxilio. Facile nanq; eis mentientibus

Germani ad ulciscendum Cęsarem armantur

tientibus contra dominos credebatur: eorumq; pecunias ostendentibus, & libertas & diuitiæ succedebát: nec accusationis metuebant pœnam, quibus erant proposita prçmia, octaua pars substantiæ senatorum. Igitur etsi aliquibus in theatro credibilis videbatur de Caij peremptione sermo, eo quod aut præscissent insidias aut optassent, de his quæ nunciabantur non solum gaudia retinebant, sed etiam audire hoc aut dicere fugiebant, metuẽtes, ne cum verũ non appareret, pœnę succumberent, quasi vota suæ voluntatis aperientes. Illi vero qui insidias prçsciebant, amplius se cælabát: formidantes ne dum alicui amatori tyrannidis hoc panderent, proditi viuente Caio punirentur. Nam & alius sermo fuerat dispersus in populo, quia res quidem à cõiuratis fuisset tentata, non tamen Caius extinctus, sed ablatus à medicis, ductus fuisset ad curã: nullusq; erat verax, cui se quicunque cõmitteret, aut suam panderet voluntatẽ. Nam & si quis amic9 erat, propter fauorem tyranni videbatur esse suspectus, & multo magis odiosus non poterat credi. Dicebatur autem senatoribus, à quibusdam eorum animos perturbantibus, quod inter ipsa pericula atq; vulnera, vt erat sanguine cruentus, venisset in forum, & concionem habuisset ad populum: quę reficiebant eorum mentes, neq; loca suæ custodiæ relinquebant, formidantes ne illis quælibet impingeretur culpa: quando non qua voluntate discederent accusari poterant aut damnari: sed quemadmodum vellent accusatores aut iudices. Cum itaq; turba Germanorum euaginatis gladijs spectaculum circumdedisset, cunctis spectantibus metus suæ perditionis accessit: & ex omnibus aditibus terror erat, quasi repente ingredientiũ gladijs caperentur: & neque discedendi securitatem habebant, neque in theatro poterant morari sine periculo. Illis igitur irruentibus, in theatro fragor eruptus est, supplicantium atque dicentium, quia & quæ cogitata fuissent (si tamen aliquid prouenisset) & quę dicebantur gesta, nescirent: & deberent parcere, nec alienam prçsumptionem eis, qui non essent culpabiles, irrogarent: sed exquirerent commissores, si tamen aliquod scelus probaretur esse commissum. Et illi quidem hçc & his potiora cum lachrymis & percussione vultus sæpius clamitabant, facientes ea quæ periculi & mortis vicinitas exigebat. Ad hçc militum ira cessauit & pœnitẽtia ducti sunt, in spectaculo cõstitutos occidere. Erat enim crudele etiam illis, licet viderentur exasperati: portabant enim capita Asprenatis & eorum quos vnà peremerunt. Quę cum viderent in spectaculo positi, amplius sunt concussi, pro dignitate virorum, & misericordia huiusmodi casuum. Quapropter & semetipsos à talibus ærũnis inuadere non credebant: & incertum sibi fore, si tanta pericula possent declinare. Ideoq; licet aliqui aperte & iuste odium circa Caium habuissent, eius alacritatis munus expulere: cum ad tanta pericula peruenissent, & spe totius cecidissent vitę. Fuit igitur Aruntius quidã, gratus homo inter prçcones rerum venalium, & propterea magnitudine vocis vtebatur, indutus vestibus diuersi coloris, ad instar nobilium Romanorum: habebatq; potentiam agendi quę vellet in ciuitate, in his quę tunc & postea gerebantur. Is aptauit semetipsum veluti lugẽtem, licet & ipse odio Caium haberet: erat que timore superior eius concio, atque militia, qua nitebatur salutem in reb9 prçsentibus apparare: & omnem ornatum, quasi de charissimi principis morte amisisse confingens, progressus est in theatrum, vt mortem Caij denunciaret. Quo facto, quies omnibus affuit, ne possent vlterius ignorantia fluctuare. Deinde statuas etiam Aruntius, & loca singula circuibat, reuocans Germanos, & cum eo tribuni, iubentes recondi ferrum, atque manifestantes Caium fuisse defunctum. Hoc ergo factum aperte in theatro collectos eripuit, & vniuersos qui furorem incurrerant Germanorum à morte seruauit: nam prius spem habentes viuere Caiũ à nulla factione penitus abstinebát. Tantam enim deuotionem circa eum habuerãt, vt etiam post amissionem animæ eius fauorabiles essent. Quẽ dum aperte mortuum cognouissent, ab iracundia diuersorum & supplicio quieuerunt, eo quod

Impetus Germanorum euntium in theatrum

quod vindicta illis vtilis iam non esset:nec foret,qui eis pro talibus recompensaret:deinde timentes ad potiorem iniuriam prorumpere,ne senatum contra se prouocarent,si ad eos imperij summa deueniret. Igitur Germani à sua rabie,quæ eos inuaserat pro Caij morte,quieuerunt. Chæreas autem cum nimis esset de Minutiano sollicitus,ne Germanorum fuisset insania extinctus, singulos militum de eius salute requirebat. & Minutianum quidem Clemens adduxit in medium : ad Chæream vero conuersus,cum multis alijs senatoribus,iusticiæ & virtuti testabatur,eius laudans cogitatum,& actum sine formidine completum, tyrannidem dicens ad nihilum fuisse perductam, eo quod iniuriarum voluptate fuerit eleuata: quippe cum non posset felix vita illi præberi , qui virtuti probaretur odibilis, sed cum tali calamitate deficere,quali Caius,qui etiam ante coniuratorũ consensum propriũ facinus sibi constituit inimicum,agendo iniurias diuersorum & prouidentiam legis exterminádo:vt quos habebat charos,sibi hostes efficeret, & sermone quidẽ alios eius esse peremptores , opere vero semet ipsum sine dubio perdidisse. Iam ergo surgebant de theatro custodiæ,quæ principio perniciosæ fuerant,quando omnes abscedere festinabant. Cuius mali tunc causa fuit Alcion medicus abreptus quidẽ quasi ad curam aliquorũ vulneratorũ, & mittens qui cum eo erant, vt quasi ad medicinã necessaria deportarent:quos inde pro veritate dirigebat, vt pericula declinarẽt. Interea conuentus agit̃ senatorũ & plebis in foro. Et populus quidem inquisitionẽ de Caij peremptoribus vehementius faciebat. Aderat & senatus:inter quos Asiaticus Valerius,vir consularis,stans in populo, tumultuantibus illis & dirum esse clamantibus, eo quod imperator eis ignorantibus videretur occisus:dum eum cuncti requirerent: qui sunt qui Caium interemerunt? Vtinã inquit,ego. Ad hæc autem & consules edicta proposuerunt,accusantes Caiũ: atque iubentes populo simul & militibus,vt ad propria remearent:populo quidem multã requiem promittentes,militibus autem honores:si tamen solita disciplina consisterent , & nulli quodlibet contumeliæ genus inferrent. Erat enim metus, ne forsitan exasperati mala ciuitati facerent,& ad rapinas aut ad templorum spolia verterentur. Conuenerat itaqua omnis multitudo senatorum,& maxime consentientes aduersus Caium:fidutia iam vtentes, & in contemptu maximo constituti,quasi in eis respublica resideret.

Germãi ab iracundia & furore quiescunt

Alciõ medicus

Valerius asiaticus.

Sentij oratio pro libertate Romana,& mors vxoris filiæq; Caij. Cap. II.

INterea subito de domo raptus est Claudius. Milites enim facto cõcilio, alterutri de rebus agendis dedere sermonem. Videbant enim impossibile fore,vt tantis rebus existentibus quis rempub. gubernaret:nec sibi vtile , si quis illorum qui cooperatores in nece Caij fuerunt,ad imperium perueniret:sed bonum esse si nondum perfectis rebus Claudium principem facerẽt, defuncti patruum, & omnium senatoria dignitate præcipuum,virtute maiorũ fultũ, militari disciplina pariter eruditum. Hũc deliberauerunt,in medio statuentes,imperatorem facere:dignitatibusq; solennibus honorare. Sentius itaq; Saturninus, licet Claudij cognouisset raptum,& quasi pro laude fugientem,qui videbatur quidẽ ad hoc inuitus accedere,non tamẽ declinabat integra voluntate,stans in medio senatus,nihilq; metuens,apud liberos fortesq; viros perorauit hæc dicẽs:Licet incredibile sit ô Romani,libertatis nos acquisisse dignitatem,eo quod longo tempore nobis absuerit:verũtamen tenemus eam incertã quidem,quantum ad magnitudinem pristinę seruitutis:sed tamen alacritatem ferre possibile est, si eius felicitatem nequiuerimus amittere. Satis est enim,& vna hora sensum virtutis habentibus,cũ secura voluntate in libera patria vitam degere,& legibus florentibus aliquando cõmunicare. Ego siquidẽ iam prioris libertatis oblitus,quam olim quidem amisimus,nunc autem magna beatitudine retinemus,reuerentiam exhibendam his,qui geniti in ea atq; nutriti sunt: & non minorem à dijs honorem his viris præbendum esse decerno:qui licet sero & in hac ætate nos eam gustare fecerunt , ita vt etiam in futuro

Qualiter Claudius suscepit imperium.

Oratio Sẽtii ad Senatum

seculo eius præmia teneamus. Sufficiet itaq; etiam hæc dies, & iuuenibus nostris, & quicunq; senuimus: senibusquidem, quando eius conspicientes libertatem, cum dulcedine moriemur: iuniorib9 autem, eo quod sit eis doctrina virtutis Vnde constat viros esse istos, quorum labore consistimus, propter hæc quæ nuper gesta noscuntur: quia nihil quàm cum virtute degere maius est, de qua consueuit libertas humana solūmodo cogitare, Ego siquidem antiqua noui auditu cognoscens: quæ vero visu conspexi, valde sunt grauia. Malis enim ingentibus inuaserunt rempublicam principes tyrannidum, prohibentes vtiq; omnem virtutis modum, & magnanimitatis officium, libertati derogantes, docentes blandimenta pariter & timorem: eo quod principium voluntati cuncta subijciuntur. Ex quo enim Iulius Cæsar potestatem populi soluit, & ornamenta legum comprimens, rempublicam conturbauit, iusticiā prçuaricatus, & sua delectatione victus, nihil est mali quod non irruit ciuitati, successoribus adinuicem imperium sibi detrahentibus, ad destructionem scilicet patriæ libertatis, & vt præcipue in defectum robur ciuiū deueniret, arbitrati suam esse munitionē, si vitiosis vterentur hominibus, & virtute præcelsos, non solum gloriç immanitate priuarēt, sed etiā ad mortem vsq; perducerent. Singuli nanque regnantium quæque sunt grauia commiserunt. Quorum Caius qui hodie mortuus est, amplius extitit sæuior vniuersis, qui non solum in ciues, sed etiam in cognatos pariter & amicos effrenatam intulit suæ ferocitatis insaniam, iniuste pœnas exigens, & veluti furiosus in homines atque deos ferus existens. Nihil etenim tyrannus suauitatis habere potest. Nónne cum iniuria vobis abusus est? Nónne in pecunijs vos & coniugibus contristauit? Nónne omne votum vestrum precib9 angebatur insistentibus inimicis? Aduersa quidem tyrannis cuncta libertas est, nec eis vnquam faueri potest: sed nec ipsi, qui cōsentiunt eis, patiuntur turpia sustinere. Sentientes nanque tyranni quibus malis insignes viros affligant, & eos videntes patienter talia sustinere, nec tamen ignorare quod geritur, sed solatium expectare, hoc solummodo suam credunt comparare securitatem, si eos potuerint penitus amputare. His igitur erepti malis, & sub alterutra vestri ditione constituti, quod reipublicæ maxime prodest, & ad præsentem respicit deuotionem, insidijs amputatis, & restituta republica, iustum est vtilitati communi prouideatis, & quod placet non imminente periculo censeatis: quando non erit dominus, qui rempublicam gubernaturus eligitur, vt ciuitatem lædere, & imperiali iure cuilibet loquenti pœnarum multa genera possit inferre. Sub tyranno siquidem quod illi displiceat dici non potest, nec diuersa sententia reluctari. Hactenus igitur amittentes delectationē pacis, & consueti degere modo seruili, importabiles incurrentes ærumnas, etiam proximis malorum videbamur autores fugientésque cum virtute mori, nouissima confusione peribimus. Quapropter primitus tyrannicidis decernite honores egregios, & maxime Cassium Chæreā principem fortium virorum annunciate, qui cum alijs vir vnus & consilio & opere acquisitor nostræ libertatis apparuit: cuius nunquam dignum est obliuisci, qui contra tyrannidem nostra pro libertate primus consilium sumpsit, & semetipsum periculo pro salute nostra ante cunctos ingessit. Opus est enim optimum, & viris liberis beneficium oportunum præstantibus, aliquid recompensare dignum: qualis scilicet vir iste circa vos extitit non similis Cassio & Bruto, qui Caium Iuliū peremerunt. Illi nanq; seditionis principia bellorúmque ciuilium, subuersionem ciuitatis excitauerunt: hic autem cum tyrannicidij grassatione, etiam malis eius priuauit vrbem. Sentius itaque his sermonibus vsus est, senatu delectabiliter audiente, & equitibus Romanis, qui præsentes erant. Quo facto, quidam Trebellius Maximus insiliens, annulum de digito traxit, habentem lapidem clausum, in quo forma Caij cælata videbatur: quem ille sibimet studio dicendi, quæ suadebat impleri, fuerat oblitus auferre. Et cælatura quidem est agnita, nox autem continuo subsecuta. Chæreas vero cum signum à consulibus petisset, & illi Libertatem ei dedissent, miraculum fuit cunctis, & veluti incredulitas, quia reuersa

videretur

videretur ad consules hæc potestas. Hi siquidem, antequam tyrãnus inuaderet ciuitatem, rebus militaribus ciuilibusque præsidebant, qui senatui consentiebant. Chæreas vero præcepto signo militantibus præsidebat. Erant autẽ cohortes quatuor, quibus viuere sine principe magis quàm sub tyrannide complacebat. Milites itaque cum tribunis abibant, & populi discedebant læti, hanc spem habentes atque cogitationem quasi ipsi gubernationem reipublicæ rursus acquirerent, & nequaquam alij subiacerẽt: inter quos Chæreas præcipuus existebat. Igitur Chæreas periculum credens, si Caij vxor & filia superessent, & non omnis domus eius pariter deperiret: quando si quis ex eis derelinqueretur, non hoc sine peste ciuitatis lethoq; constaret: insuper & propositum suum perficere, & odium quod circa Caium habebat, explere festinens, misit Lupum vnum tribunorum, qui vxorem Caij filiamq; perimeret. Erat enim is Lupus cognatus Clemẽtis, cui hoc officium tradiderũt, quatenus vel hoc opere & virtute tyrãnicidij particeps esset, & quasi in omnibus videretur insidijs prioribus consensisse. Quibusdam vero coniuratorum crudele videbatur, vt contra mulierem taliter vteretur, dicẽtibus Caium sua magis natura malis vsum, quàm vxoris consilio facinora molitum, quibus & ciuitas vexata esset, & flos ciuium deperisset. Et illi quidem his assertionibus eam defendere nitebantur: omnium autem malorum quæ a Caio gesta fuerant: hæc erat caput. Caio nanque dederat poculũ vt eius mentem suo posset subiugare seruitio & amori: & incantationibus ad vesaniam transformatum ita sibi deuinxerat, quatenus fortunæ omnium Romanorũ, & totius vrbis cui præsidebat, ei subditæ viderentur, nihilq; defensores eius valere potuerunt. Missus itaque Lupus, in nullo moratus est ministerium eo momento differre, ne culpabilis esset in his, quæ ei pro vtilitate publica videbantur iniuncta: veniénsque ad palatiũ, inuenit Cæsoniam Caij coniugem, iuxta viri corpus humi prostratam, & omnes in luctu positos, sicuti moris est mortuis exhiberi corporib9, eratq; sanguine vulnerũ eius plena, & maxima calamitate circundata: necnon & filia iacebat simul: nihil illic aliud audiebatur, nisi culpa Caij, tanquam non bene gubernãtis, & quia vxor eius frequenter talia ventura prædixisset. Hæc enim ratio & tunc & nunc similiter æstimatur, & in omnium mente sita est circa eos qui compatiuntur. Alij nanque dicebant, quia suasisset Caio, vt recedens a sæuitia & credulitate ciuium, humiliter & cum virtute rempublicam gubernaret, qui cum in sua seueritate viueret, propter talia deperisset: alij vero, quia cum sermo de coniuratis peruenisset ad Caium, suasisset illa, vt sine vlla dilatione velociter cunctos placaret, quia licet nihil iniuste tentasse aliqui probarentur, tamen hoc agens cuncta pericula declinaret. Quæ igitur à Cæsonia dicta sunt, & quæ de ea homines dicebant, hæc sunt. At illa cum vidisset venientem Lupum, corpus Caij monstrabat, & vt ad proximum veniret, eum cum lachrymis exorabat. Cumq; eum vidisset mente attonitum, & nulla compassione motum, cognoscens ad quod venerat, ei suum iugulum præparabat: & lugens ea promptius faciebat, quæ agere soliti sunt, qui in vitæ desperatione constituuntur. Tum inuitauit eum, vt quę decreta fuerant, non moraretur implere. Et illa quidem magnanimiter à Lupo hoc modo perempta est, & super eam filia pariter extincta est. Caius igitur quarto imperij sui anno, minus quatuor menses, ita defunctus est, vir & ante regnum nequitia summus, libidinibus subiugatus, derogationibus amicus, in rebus terribilib9 timidus, & pronæ semper auidus potestatis, in quibus non oportebat nimie largus, acquirens diuitias occidendo, & contra leges agendo, & diuinitate ac legibus maiorem se esse studens, atque videri volens. Is fauore populi sæpe deceptus, quæcunque leges tanquam turpia sapiunt, sua credidit esse ornamenta, virtutis & amicitiarum immemor, quando contra hæc cum illatione supplicij frequenter exorsus est, inimicum sibi existimans quicquid virtuti esset aptissimũ, & in his quæ concupisceret, nullo contradicẽte cedens. Vnde etiam propriæ sorori permixtus, odium ciuium maxime cœpit habere, eo quod simile aliquid longo tempore minime factum esse con-

Cæsonia.

Vxor & filia Caii occisa.

se constaret. Opus autem magnum aut regium, nullum ab eo ad vtilitatẽ præsen tium temporum, aut futurorum reperitur gestum, nisi quod circa Rhegium & Siciliam, propter aduentum nauium frumenta ex Aegypto deferentium, horrea decenter instituit. hoc enim constat maximum, & nauigantibus vtilissimũ, quod tamen non venit ad effectum: sed semiplenum ab eo, dum segnius cõstruitur, derelictum est. Cuius moræ hæc causa fuit, eo quod rebus inutilibus, sibiq; placitis voluptatibus studens, & illic expensas efficiens, melioris operis dereliquit vtilitatem. Insuper fuit & rhetor optimus, Græca pariter & Latina lingua, ad dicendũ velocissimus, & ad intelligendum aliena opera præparatus: ita vt maiori oratione dictis contradiceret alienis, & acerrimo ingenio, meditationisq; labore, suum magis opus excellere dictionis fortitudine cõprobaret. Hũc nanq; Tiberius, tanquam fratris nepotẽ, quem etiam habuit successorẽ, magna necessitate studit erudiri, cum ipse eisdem annis primo floruerit. Caius itaq; puer colebat hęc, quasi cognatus & imago principis. Ob quam rem ciuibus meruit præsidere, quod non tamen obtinere præualuit, neque ex erudjtionis opere bona congregata seruare: sed abusus potestate, peruenit ad mortẽ. Difficile nanq; est, vt illis possit acquiri virtus, quibus facile videtur agere quò trahuntur. Initio siquidem, faciente eruditionis causa, amicis studebat dignis zelo meliorum rerum: postea perductus ad iniuriam, onus & odium quod circa eum homines omissa priori deuotione gerebant ad id vsque descendit, vt ab eisdem passus insidias extingueretur,

Caii eruditio

Claudius in imperium à militibus vocatus, à senatu rogatur missis legatis, si cedere imperio noluerit, id eorum potius quàm militum autoritate vsurpet. Cap. III.

CLaudius igitur, sicut dixi superius, interruptione facta viarum, egrediebatur de theatro: Qui Caio mortuo, & domo Cęsaris nece turbata, in angustia pro salute consistens propria, & in quodam arctissimo loco deueniens se cælabat: nullam periculorum causam, nisi ruborem formidans. Is enim cum priuatus esset, se mediocriter tractabat inter omnes, sufficienter doctus, & disciplina maxime Græca compositus, qui etiam se ab omni turbarum inquietudine subtrahebat Tunc itaque, dum trepidatio populos obtineret, & omne palatium ferocitate militum plenum esset, & terror atque indisciplinatio cunctos apprehendisset, summi duces in curia de his quæ forent agenda tractabant. Et Caij quidem interitum paruipendentes, eo quod iuste videretur extinctus, quæ sibi essent vtilia potius cogitabant: quemadmodum bene cuncta disponerentur. Cúmque Germani ad necem peremptores Caij requirentes, suæ magis quàm cunctorum vtilitati consulerent, Claudius turbatus, & nequaquam de salute sua securus, maxime quia capita ferri viderat Asprenatis, & quos cum eo constabat occisos: stabat in quodam loco super paucos gradus, obscuritate cælatos. Tunc Gratus quidã militum in palatio videns eum, nec perfecte præ obscuritate cognoscens, credens hominem esse, qui magis in eo loco insidias faceret: proxime veniens, eumque apprehendens agnouit, séque requirentibus ait: Iste Germanicus est, eum constituamus imperatorem. Claudius videns eos in suo raptu præparatos, & metuens ne propter Caium ipse quoque moreretur, parcendum sibi esse poscebat, eisq; sua facta commemorabat. Tunc Gratus subridens, dexteram ei porrexit: & noli, inquit de tua salute pusillanimis esse, cum te magis oporteat magnanimiter de imperio cogitare: quod dij auferentes Caium, mundóque prospicientes, tuæ concessere virtuti. Perge nunc, & maiorum tuorum recipe solium. Supportabatq; eum, nequaquam valentem pedibus ambulare, propter timorem scilicet, gaudiumque dictorum. Concurrebant autem circa Gratum etiam multi militum, & videntes Claudium duci quasi ad supplicium rerum gestarum, tanquam pro viro suaui ac quieto, & multa pericula in imperio Caij perpesso, dolebant. Pluribus autem mili-

Turbatio Claudii.

de grato milite

Claudius in imperatorẽ a militibus deligitur

tibus

tibus aggregatis, factaq; turba, fugæ totius plebis exorte sunt. Tūc Claudio propter corporis debilitatem fugere non valente, eum in vehiculo rapiētes, pro eius incolumitate sollicitti cum fuga ad palatium deuenerunt. Qui locus, vt sermo tradit, primus in ciuitate Romana habitaculum dedit hominibus. Cumq; iam remp. tenere videretur, multo magis militum concursus procedebat, cunctis vtiq; aspectum Claudij libenter inspicientibus, eumq; principem statuere festinātibus, pro fauore Germanici eius fratris, qui magnam gloriam suæ vitæ reliquerat vniuersis: insuper etiam cogitantibus de auiditate senatoriæ potestatis, & quæ pridē suo principatu deliquerant, Inter hæc etiam rursus cogitabant, quia imperium deductum ad vnum, periculo non careret: quando quodcunq; solus vellet efficere pro fauore senatui gratiam perpensaret sufficienter: inter alterutrosq; cogitabant, & quæ solent prouenire quotidie loquebantur. Erant ergo diuisę hæ sententię populi atq; senatus. Hi quidem dignitatem pristinā appetebant, & onerosum seruitiū pro tyrannorū iniuria declinabant: populus autē inuidiam circa senatum habēs, & auaritiā eius effugiēs, in raptu Claudij pro imperatoris ordinatione gaudebat. Tunc itaq; bellum penè iam ciuile sub Pompeio flagrabat, quod tamen imperatore constituto sedatū est. Inter hæc senatus agnoscens Claudiū à militibus abreptum, misit ad eum de suo cœtu viros virtute claros, qui eum admonerent, vt pro adeptione regni nullam vim faceret: sed magis vt senatui tantorum virorū vnus cederet, & communem vtilitatem prospiciētibus legibus subiaceret, vtq; memor esset, quorum malorum prisci tyranni occasio fuerint ciuitati, & quæ sub Caio etiam ipse cum eis pericula pertulerit: neque imitaretur tyrannidis onus, & iniuriam ab alijs grauiter irrogatam, sponte ad subuersionem patriæ coarmaret, sed vt magis priorem virtutem suæ quietis ostenderet: quatenus ei honores liberiorū ciuium, & legum decreto succederent: quo facto, fauorem imperantium & quibus imperatur acquireret: quia si neque obtemperare vellet, nec cederet autoritati senatoriæ, grandem manum ad resistendum haberent, & armatorum copiam & famulorum multitudinem, quibus aduersus eum fortiter vterentur: maximum vero sibimet esse remedium spei atq; fortunæ. Sed etiam deos non alijs præbituros esse solatia, nisi eis, qui cum virtute & boni principio ad congressionem certaminis aduenirent, cum ipsi scilicet pro patriæ libertate pugnarēt. Et legati quidem Verānius & Brachus, ambo tribuni, his vtebātur verbis, & prostrati Claudiū suppliciter exorabant, ne bellorum ac subuersionis foret occasio ciuitati: vidētes vtique eum multitudine militum circunseptū, & in comparatione illius exercitus cōsulis nihil esse: Suadebantq; simul, vt si appeteret principatū, à senatu magis sibi datum acciperet, quod esset prosperius atq; felicius, si nō cum iniuria, sed cum fauore decernētium potius imperaret. Claudius igitur sciebat quidem cum qua senatus arrogantia direxisset, & ad præsens miti sententia mediocriter se tractabat: sed tam propter metum & instantiam militum, quàm regis Agrippæ preceptum cogebatur tantum principatum qui sponte venerat, cedere non debere.

Claudius à militibus imperator cōstituitur

Calliditas Agrippæ erga senatum. Dissensio senatus & populi: & cædes coniuratorum Cap. IIII

IGitur Agrippa, cōpletis solennibus circa mortem Caij, à quo fuerat honoratus & eius lecticam lugubriter prosecutus, agnoscens Claudium à militibus raptū festinabat ad eum. Quem turbatum inueniens, & paratum vt senatui cederet, exacuit monens, vt imperiū sibi defenderet. Cumq; talia dixisset, abscessit. Quē cum senatus euocasset ad curiā, vnguens caput vnguentis, quasi ab scorto remearet, senatum interrogabat quid de Claudio gereretur. Illis autem quę gesta fuerant dicentibus & consulentibus quam ipse sententiam possideret, paratū quidem se mori pro gloria curiæ sermone professus est, & tractandū suasit de vtilitatē cunctorum: opus esse dicens, si resistere Claudio vellent, armis atq; militibus, quibus eum viriliter expugnarent: ne forsitan imparati incidere viderentur in malis. Respondente vero senatu, armorum copiam & pecunias abundare, sed etiam militum co-

Calliditas Agrippæ

piam aliquam partem congregandam: quatenus libertas seruis emergeret: opto, inquit Agrippa, ô curia, peragere vos quæ desiderij vestri sunt: dicendum tamen est indubitanter, quod credo fore pro vestra salute. Scitis militiam, quę pro Claudio pugnat, longo tempore armis imbutam: nostra vero pars hominum est incerta fluctuatio & turba multorum, & seruitute inopinabiliter liberata, retineri difficilis. Nos vero aduersus expertos bella suscipimus, producentes viros neque gladios scientes educere. Quapropter mihi videtur esse mittendum ad Claudium, qui suadeant componendam esse huiusmodi causam. Si censetis etiam me legatione fungi, paratus sum. Hæc cum dixisset, cunctis consentientibus, missus cum alijs, Claudio tumultum senatus exposuit: eumq; magis latenter exacuit, imperialiter & dignitatis potestate respondere. Tunc Claudius ait, non esse mirabile, si imperatorem non libenter exciperet curia, quæ crudelitate priorum principum fuerat vulnerata. Sed dum eius mansuetudinem prægustaret, cum nomine tantum ipse princeps foret, opere vero communitas imperaret, eo quod multarum variarumq; rerum videretur expertus, prospere eius imperium sibimet obuedisse gauderet. Et legati quidem hæc audientes verba, reuersi sunt ad senatum. Claudius autem congregato exercitu loquebatur, ab eis iusiurandum secum permanendi accipiens, donauitq; singulos custodum corporis sui quinque milibus drachmis, & ducibus numerorum promeritam portionem largitus est: sed & militibus absentibus similia cõpromisit. Consules itaque conuocauere senatum ad templum Triumphatoris, adhuc existente nocte: quorum alij quidem semetipsos in ciuitate cælarunt, consultationem refugientes eorum: alij vero in agros proprios sunt egressi, prospicientes, quoniam si res ad effectum veniret, in libertatis desperatione consisterent, præstantius iudicantes, sine periculo sæuiendi cum segnitie viuere, quàm possidentes dignitatem patrum, sub salute dubia commanere. Veruntamen non amplius centum collecti sunt: quibus in commune de præsenti statu tractantibus, repente clamor congregati exercitus est emissus, petentium vt militaris imperator eligeretur, & nequaquam principatus Romanus multis solueretur. Et hoc quidem milites apud semetipsos decreuerant, ne cunctis simul, sed vni traderetur imperium: hoc tantum senatui concedentes, vt ipsi qui dignus videretur eligerent. Ob quam rem contraria erát vota senatus & populi: multo magis autem tam pro amissione gloriæ libertatis, quàm pro formidine Claudij. Erant vero qui eligerent aliquos ex genere nobiliũ, dignitatibus & coniunctione coniugum præpollentes. Minutianus namque Marcum fortitudine dignum, qui Iuliam Caij sororem habebat vxorem, studebat eligere, vt rerum culmine potiretur. Consules vero diuersis occasionibus differebát. Sed etiam valerium Asiaticum Minutianus anteponebat, & penè homicidia facta sunt desiderantium principatum, vt Claudio quoquo modo repugnaretur. Monomachorum vero turba non parua militum, per noctem ad ciuitatis custodiam positorum, concurrebat ad Claudium. Quapropter alij nouam vrbis libertatem, alij quoque Claudium metuentes, à cõsulibus abscesserunt. Diluculo autem Chæreas cum socijs adueniens, & ad medium transeuntes verba facere nitebátur ad milites. Quos dum multitudo vidisset silentium postulantes, & dicendi initia facientes continuo disturbauit: non acquiescens eis vt aliquid allegarent, eo quod ipsi ad monarchiã pariter conspirassent. Tum regnaturo fauebant, tanquam non patientes senatui cedere potestatem, qui etiam si imperare niterentur, milites non sinerent interfectores Caij regnare. Inter hæc igitur Chæreas iram non ferens, imperatorem posceenti populo daturum se promisit ducem, qui ei signum abeunti deportaret. Erat enim hic Ethicus, agitator prasinus, Caio & militibus circa solennitates Circensium & seditiones atq; opera inhonesta deuotus: multaq; Chæreas opprobria sibi reluctantibus inferebat, sed & Claudij caput se dicebat ablaturum. Pessima namque est insipientia cum furore. Milites ergo non reuerentes verba Chæreæ, sed euaginantes gladios, & signa tollentes ad Claudium deuenerunt, cõmunicaturi

Dissensio populi & senatus in eligendo imperatore

Chereas Claudio inimicus

cum

cum illis qui etiam præbuerant iusiurandum. Consules aũt & senatus in desolatione relicti sunt, non differentes aliquid à priuatis: eratq; eis formido pariter & angustia ignorantibus quid passuri forent, dum Claudius preualeret: & sibimetipsi adinuicem derogabant, & pœnitentiam facti gerebant. Sabinus autem vnus interfectorũ Caii, transiens ad medium, prius semetipsum interficere minatus est, quã Claudium principem cõstitui, & seruitute se damnari videret. Sed & Chæream hanc magnanimitatem assequi compulit: qui dum cõtempsisset Caiũ & primus autor bonæ fuisset vitæ, neq; sic patriæ vindicare potuit libertatẽ. Chereas aũt de morte quidem in nullo dicebat esse dubitandum, velle tamen mentẽ Claudij trutinare. & illi quidẽ in his erant: ad milites aũt omnis vndique populus concurrebat. Interea Q. Pompeius dũ accusaret milites, & pro libertate senatus supplicaret, impetu facto euaginatis gladijs, nisi mitis Claudius prohibuisset, opus in eum necis impleuerãt. Tunc Claudius ereptũ consulem à periculo, fecit sibi assidere. Senatores aũt qui cum Quinto fuerant, non simili honore suscepit Nam quidã eorum etiã plagis affecti sunt, & ad eum venire compulsi. Apronius aũt vulneratus effugit, eratq; periculum vniuersis. Tunc rex Agrippa accedẽs ad Claudium, postulauit vt circa senatũ mitis existeret, dicens quia si quid crudelitatis exerceretur in curia, non esset super quos eius cõsisteret iam potestas. Claudius aũt his flexus, senatum ad curiã cõuocauit. Cumq; de palatio per ciuitatem ipse procederet, obsequentibus in eius processu militibus, cũ multo nimis impetu atq; ridiculo Caij interfectores in publicũ proruperũt, Chereas & Sabinus, prohibentes eũ mandato Pollionis, quem ante paululum Claudius ducem custodum corporis instituerat. Claudius itaq; dum ad palatiũ denuo venisset congregãs alios, protulit sententiã in Chæreã: quibus opus quidẽ videbatur esse preclarũ. Sed Pollioni præcipue causam mortis applicabãt, qui tantum opus fieri persuaserat: & vt ipse pariter pro metu futuri tẽporis deperiret, iustum esse clamabant. Ducebatur itaq; chereas ad mortẽ, & cũ eo Lupꝰ, sequebãturq; multi Romanorũ. Dicitur aũt quia Chæreas magnanimiter hãc cladẽ exceperit, non solũ vultu nequaquã deposito, sed etiã Lupum resolutũ in lachrymas obiurgando. Cumq; turba ad vidẽdũ prosequeretur, dum venisset ad locũ, requirebat militem, si interficiendi meditationẽ haberet: rogauitq; vt gladiũ ad necem suam deferret, quo Caium ipse videbatur occidisse. Et feliciter ergo mortuꝰ est Chæreas, vnius vulneris percussione finitus: Lupus autem crudeliter est extinctus plurimarum ictu plagarũ eo quod ceruicẽ mollius præparasset ad necem. Post paucos vero dies imminẽte festiuitate, Romani honorauerunt facta Chæreæ, petentes expiationem fieri, eo quod eiꝰ memoriæ fuissent ingrati. Hoc itaq; modo Cherea vita priuatus est. Sabinus autem, dum eum Claudius non solum absoluisset à culpa, sed etiam dignitatẽ quam habuerat remisisset, iniustũ credẽs vt relinqueret cõiuratos, semetipsum occidit gladio: sic incumbens, vt eum vsq; ad capulum vulnus absorberet.

Militum impetus in Põpeium

Chereas & Lupus morte multati

De Agrippa honorato a Claudio, & edictis pro Iudæis. Cap. V

CLaudius itaq; susceptos milites dispergẽs, edicta proposuit: & principatum Agrippæ, quẽ Caius ei prestiterat, ipse confirmans, regem quoq; collaudãs, adiecit ei omne regnum Herodis, quod auus eius super Iudeos & Samaritas habuerat. Et hec quidem tanquam debitum proprij generis ei restituit. Abelã vero Lysanie, & quecũque in Libano sunt monte, ei de suo pariter adiecit imperio. & publice in media ciuitate Romana, cũ Agrippa fœdera celebrauit. Antiocho vero regnũ auferẽs, quod habebat, Ciliciã & Comagenen donauit ei. Distinxit aũt Lysimachum, antiquo sibi amicitiarũ iure coniunctũ, qui etiam Antonie matris eius tutor extiterat, & circa Caium deuinctus erat: cuius filius, Beronicen Agrippe filiam duxit vxorem, Quam, dum Marcus Alexãder filius fuisset mortuꝰ, resumens virginem fratri suo Herodi Agrippa coniunxit, petens ei regnum Chalcidis à Claudio. Hoc itaq; tẽpore, seditio inter Iudeos atq; paganos in alexãdrina

ciuitate surrexit. Moriente namq; Caio, sub cuius principatu ab Alexandrinis vi debatur afflicta Iudæorum gens, recepta fiducia, repente veniũt ad prælia. Claudius autem Ægypti præfecto mandauit, vt seditionem amoueret. Et supplicantibus sibi regibus, Agrippa pariter & Herode, edictum misit in Alexandriam, atque Syriam, huiusmodi oratione conscriptum. Tiberius Claudius Cæsar, Pius, Germanicus: tribunitiæ potestatis dicit: Notum est, Iudæos in Alexandria constitutos, qui etiam Alexandrini vocantur, cohabitasse temporibus priscis Alexãdrinis: & paria ciuitatis iura à principibus impetrasse. Quod palàm est ex rescriptis eorum, pariter & edictis. Sed postquam nostro imperio Alexandria per Augustum noscitur subiugata, seruata sunt eis iura sua, à præfectis per diuersa tempora destinatis: & nulla de legibus eorum mutatio facta est, tempore quo Aquila in Alexandria fuit. Moriente vero Augusto principe, vt fuerunt singuli eorum in suis solennitatibus permanserunt, neq; coacti sunt religionis paternæ iura transcendere. Quapropter Alexandrinos eleuatos contra Iudæos ibidem constitutos, qui temporibus. C. Cæsaris, pro vehementi eius superbia simul & impudentia, quod nollet gens Iudæorũ patriã religionem transcendere, & illũ deum appellare, humiliati sunt: præcipio, vt nequaquam propter impudẽtiam Caij, de iure Iudæorum aliquid auferre nitãtur: sed seruanda eis iura priora, manentibus vtique in suis solennitatibus: quamobrem partem vtrãque præcipio magnam habere curam, vt postquã fuerint hæc edicta proposita, nulla de cætero turba fiat. Edictum siquidem in Alexãdria pro Iudæis missum, huiusmodi esse dignoscitur. Quod vero in omni orbe directum est, his cõtinetur eloquijs: Tiberius Claudius Pius, Germanicus, tribunitiæ potestatis, consul ordinarius secundo, dicit: Petentibus me regibus Agrippa & Herode charissimis, quatenus eadẽ Iudæis iura concederem: in omni imperio Romanorum, quæ in Alexandria constitutis, libenter hoc præbui, non solum petentibus hoc concedens, sed etiam ipsos, pro quibus rogatus sum, dignos existimans, propter fidem & amicitiam Romanis impensam: præcipue iustum esse decernens, vt neq; Græcorum vlla ciuitas eorum iure priuetur, quoniam ad dei culturam hæc facere noscuntur. Optimum ergo iudico, Iudæos in omni orbe sub nobis constituto, paternas solennitates sine prohibitione celebrare: quibus iam nunc præcipio, vt hanc meã clementiam mansuete custodiant: & ipsi aliarum gentium religionem nequaquam adnihilare pertentent, sed suas leges obseruent. Hoc igitur edictum meum, iudices ciuitatum atque coloniarum, & municipiorum, intra Italiam & extra eam, regesq; pariter & potentes, per proprios legatos transcribere velint, propositumq; nõ minus triginta diebus esse in loco, vnde ex humili ab omnibus legi possit. His igitur edictis in Alexandriam, & in omnem terrarũ orbem directis, ostendit Cæsar Claudius, quam voluntatem circa Iudæos habuerit. Mox autem etiam Agrippam, reddito ei regno, maximis cumulatum donis, remisit ad propria: principibus prouinciarum atque præsidibus, literis suis scribens, vt ei honorem debitum exhiberent. Ille vero dum meliori fuisset fortuna prouectus, cum celeritate reuersus est: veniẽsq; ad Hierosolymam, gratificas hostias celebrauit, nihil quod erat legitimum derelinquens: vnde & multos Nazaræos tonderi præcepit. Auream vero catenã, quam ei dederat Caius, factã ad instar ponderis ferreæ catenæ, in qua manus regiæ fuerant obligatæ, vt tristis fortunæ memoriam reuocaret, & testimoniũ de rebus melioribus perhiberet, in templo suspendit supra Gazophylaciũ, vt & maximũ eius indicaret casum, & simul ostenderet, posse eũ qui corruerit, denuo suscitari. Hoc enim illius catenæ oblatio omnibus indicabat: quoniam rex Agrippa ex parua causa, antequã dignitatem acciperet, fuerat alligatus, & post paululũ cõpedibus absolutus, ad regnum priscũ clarius probatur euectus. Propter hæc ergo oportet intelligi, quia res hominũ & lapsu faciẽte corruunt, & inclinatæ ad culminis fastigiũ sæpius reducũtur. Perfecte igitur Agrippa cultu exhibito deo, Theophilũ

Edictum Claudi pro Iudæis

Nauigatio regis Agrippæ in Iudæam

quidem

quidem Anni pōtificatu semouit: & Boethi Simoni, cui cognomentum erat Cāthara, honorē eius attribuit. Duo etenim erant fratres Simoni, & Boethus pater, cuius filiam habuit rex Herodes vxorem: sicut superiùs declaratū est. Cū fratribus ergo sacerdotium habuit. Simonis aūt Oniæ tres filij, in Macedonum principatu fuerunt, sicut in priori scriptura contradidi.

Iniuria Doritarū erga Iudæos, quomodo vlta est à Petronio Cap. VI

Rex igitur Agrippa hoc modo sacerdotes instituens, Hierosolymitis compēsationem eorum deuotioni restituit: & vniuscuiuiq; modum bene disponens, affectuosam præbuit largitatem. Præfectum vero militiæ toti⁹ fecit Syllā, virum qui multis laboribus ei sæpe cōmunicauerat. Igitur tempore paruo prætereunte, Doritæ iuuenes, præponentes venerationi præsumptionē, cum natura viderentur audaces, tollentes Cæsaris simulacrū, in synagoga statuere Iudęorū, quod opus Agrippam vehementer exacerbauit. Videbatur nanque ad destructionem paternarū legum esse celebratum. Pro qua re ad Publium Petronium præsidem Syrię festinanter aduenit, & contra Doritas conquestus est ei: qui non minus indignatus, cum vtiq; & ipse transgressionem legum factā nimiam esse iudicaret, impietate indisciplinatorum Doritarū, hæc cum magna indignatione scripta direxit: Publius Petronius, legatus Tiberij Claudij Cæsaris Pij Germanici, primatibus Doriensium dicit: Audiuimus, quoniam quidam vestrūm tanta superbiæ pręsumptione sint vsi, vt nec dictis Cæsaris Claudij Pij Germanici subderentur: quibus sancitum est, Iudæos obseruationi paternarum legum esse dimittēdos: vosq; omnia contraria fecisse cognouimus, synagogam consistere prohibentes Iudæorum cum in ea posueritis simulacrum Cæsaris, pręuaricationem scilicet agentes non solum cōtra Iudęos, sed contra ipsum imperatorem: cuius simulacrum melius poneretur in omni Iudęorū templo, quàm in debito loco: cum vtiq; decreto Cęsaris sit sancitum, vnūquenq; in locis suis habere potestatem. Verūtamen cū edictum imperatoris, pręcipientis vt iure solennitatibus suis vtantur, & cum Gręcis pariter cōuersentur, contempseritis, risibile est si dicam cur mei iudicij fueritis immemores. quapropter eos qui contra edictū Cæsaris talia cōmiserunt, cum etiā eorum iudices indignentur, qn̄ nō propria voluntate asserunt, sed impetu plebis impletum, à centurione Proculo Vitellio ad me perduci præcipio, quatenus possint gestorum reddere rationem. Primates vero seu principes moneo, vt si nolint videri hanc querelam sua voluntate celebratā, culpabiles personas centurioni demōstrent, nullam seditionis aut litis relinquētes occasionem, quam scilicet maleuoli venari his operib⁹ demonstrantur. Mihi nanq; & charissimo meo regi Agrippæ, nulla potior cura est, quàm ne gens Iudęorū occasionem sumat vindictæ gratia, & vt ad tumultū seditionis accedat. Vt aūt apertius sciatis, quid & Cæsar ex huiusmodi causa pręcepit: edicta eius Alexandriā destinatā, huic scripturę præposui: quę licet omnibus nota esse videantur, tū etiam apud tribunal meū charissimus mihi rex Agrippa hęc legit, allegans, vt non oporteat eis dona imperatoris auferri. Agit siquidem me pronunciantē, vt de cętero nulla seditionis aut turbę quęratur occasio, sed vnusquisq; suę religionis iura sectetur. Petronius igitur hoc mō quę fuerāt cōmissa, correxit, vt denuo nihil posset huiusmodi perpetrari. Rex aūt Agrippa Simonem Cantharā pōtificatu priuauit, & denuo Ionam Annę constituit, eum scilicet existimans digniorem: cui tamen gratū non fuit tātam recipere dignitatē, pro qua re supplicabat, hęc dicens: Tu quidem ò rex meo honori congaudens, hanc mihi restituis proprio consilio dignitatem: licet me pōtificatu nunquam dignum iudicauerit deus: semel tamen cum indutus sim stola sacerdotij, sufficit mihi: prius enim sum dignius indutus, quàm nūc denuo recepturus. Tu vero si modo vis, vt accipiat dignior hunc honorem, agnosce quia omni peccato mundior est apud deum & apud te rex frater mihi, qui possit ad hunc honorē dignus accedere. In his ergo sermonibus rex Agrippa collaudans Ionę voluntatem, præbuit Matthię eius fratri pontificatum. Et non multo post

Petronij epistola ad Dorenses

Ionas Annæ pontifex

tempore

tempore, Petronio successit Marsus, qui Syriam gubernabat.

Quid Agrippa egerit circa Sylam, Hierosolymitas atque Berytios Caput VII

SYlas igitur præfectus regis Agrippæ, quoniam in omni fortuna ei fidelis extiterat, & nec in periculorum eius communione recesserat, sed cum eo in manifestis laboribus atque necessitatibus succubuerat, circa eum magnā habebat fiduciam: concedereq; sibi petiit apud eum parem honorem, pro amicitiarū pristina firmitate, & nequaquam patiebatur ei legaliter obedire: ita vt maxima ab eo beneficia postulando, onerosus esse videretur, cum semetipsum immensa arrogantia glorificaret, & regi sæpius ad memoriam causas communis tristitiæ produceret, vt studium quod tunc circa eum gerebat ostēderet. Quod dum crebro faceret, vt mihi videtur, improperare beneficia noscebatur: cuius rex apertam fiduciam tolerare non potuit. Non est enim ignobilium temporum grata memoria: neq; suauis agnoscitur, qui frequēter ea quę præstat, improperat. Quid plura? dū frequenter Sylas regis prouocaret iram, & ille plus indignationi quàm rationi tribueret, nam eum remouit à pręfectura solūmodo, sed etiam tradendū vinculis in patriam destinauit. Cumq; eius ira longo fuisset tempore mitigata, & perspecta ratione in memoriam reuocasset, quantos pro eo labores ille pertulerat, eius remisit culpam. Die si quidem festiuo natiuitatis suæ, dum cuncti quibus imperabat in lætitia magna consisterent, Sylam reuocari iussit, secum scilicet comesurum. Ille vero modū libertatis, quem iustum esse credebat, venientibus ad se non tacuit, dicens: En ad quem me honorem rex euocat, quem denuo post paululum ablaturus est: quippe nec primos honores deuotionis exhibitæ custodiuit, qui iniuriis me afficere non quieuit. Cum qua ergo fiducia, aut qua cōscientia ad eum veniam? Quantis malis eum eripui, quanta pericula sustinui, vt illi salus acquireretur & honor? pro quibus omnibus retributionem merui, vincula & carcerem tenebrosum. Nunquam ergo horum obliuiscar malorum: mihi enim pro bonis actionibus, etiam post solutionem carnis & animæ hæc memoria reseruatur. Hæc loquens, poscebat vt regi dicerentur Agrippæ. Qui dum eum cognouisset animo non posse mitigari, dimisit eum in carcere custodiri. Hierosolymorum vero muros, qui circa nouam respiciunt ciuitatem, publicis sumptibus munitissimos latitudine & altitudine fabricatus est: & omni humano reddidisset tutamine fortiores, nisi Marsus Syrię preses Claudio Cæsari quod agebatur suis indicasset scriptis. Quamobrem Claudius rebellādi causa suspicatus hoc fieri, Agrippæ mandauit, vt à murorum ædificatione cessaret. Qui mox vt agnouit, reluctandum ei non censuit. Fuit etenim rex iste natura bonus, & ad beneficia munifica pręparatus, & ciuitatem proprijs sumptibus exornare non tardus, ita vt sua claritate muneribusq; gauderet, & fauorabiliter suę vitæ iura disponeret in nullo similis Herodi regi. Illi nanque mens erat callida, & ad supplicia pręparanda, & aduersus odiosos sine retentatione perniciosa, Græcis magis quàm Iudæis familiaris existens, & alienigenarum ciuitates sæpe nobilitans: impensa magna pecuniarum balneas, thęatra, & templa, porticusq; constituens: Iudæorum vero ciuitates nulla fabrica reparauit, nec aliquam eis prębuit impensam, vnde potuissent habere eius memoriā. Mores autem Agrippæ erant mansueti, circa omnes beneficia similia conferebat. Alienigenis quoque erat clemens, etiam in illis dona suæ voluntatis ostendens: circa suam gentem pro modo benignus, & potius compassione pronus. Grata siquidem ei commoratio atque frequens in Hierosolymis erat, seq; in paterna solennitate seu puritate seruabat: nullaq; dies præteribat hostijs viduata solemnibus. Quidam igitur in Hierosolymis vir, nomine Simon, qui putabatur mandata legitima perfecte discernere, multitudine in ecclesia conuocata, cum rex Cęsaream perexisset, eum accusare præsumpsit, quasi non sanctum & iustum: suadens, vt rex prohiberetur à templi limine, quò non nisi dignis ingredi liceret. Hęc ergo regi literis indicata sunt à præfecto,

Sylas in uincula coniectus

quia

quia Simon talia concionatus esset. Quem rex euocatum, dum tunc esset in theatro, sedere iuxta se fecit, & sub silentio mitissime requisiuit: Dic mihi, inquit, quid horum quæ hic aguntur contra legem esse noscitur? Ille vero nihil habens quod responderet, veniam postulabat. Tunc rex circa eum magis placatus quã ab aliquo crederetur, iudicans etiam mansuetudinem conuenire regi potius quam furorem, muneribus honoratum remisit ad propria. Cum autem multis multa concesserit, præcipue Berytios honorauit. Instruxit enim eis theatrum, amplitudine & pulchritudine pręcipua decoratum, & amphitheatrum copiosa impensa constructũ. Sed & balneas & porticus celsis operibus exaltauit: nullaq; tenacitatę sumptuũ aut pulchritudinẽ fœdauit, aut magnitudinẽ quamlibet imminuit: quorum omnium dedicationem largissime ac magnifice ministrauit. Cum igitur in theatro spectacula celebraret, musica quęq; illic instrumenta produxit, & varia delectationũ opera affluẽter exhibuit. In amphitheatro aũt multitudine gladiatorũ suam largitatem cunctis ostẽdit. Vbi volens numerositate concertantiũ delectationẽ spectantib⁹ exhibere, alios septingentos pugnaturos emisit: quoscũq; malignos habuit, in hac actione distribuens, vt & illi hoc modo pugnarent, & opus belli voluptas pacis existeret. Hos itaq; passim hoc modo cũctos extinxit.

De magnificentia Agrippæ & obitu Cap. VII

HIs spectaculis celebratis, in Tiberiadem vrbem Galilææ migrauit: eratq; inter alios reges valde conspicuus: ad quem venit Comagenensis rex Antiochus, & Emesorum Sigerammus, & Cotys minoris Armeniæ, qui etiam in Ponto Polemoniaco regnabat: pariter & Herodes frater eius, qui & ipse Chalcidis habebat imperium: habuitq; colloquium apud eos, susceptione & amicitijs valde dignissimũ, ita vt ostenderet suę sapientiæ culmen, & in præsenti eos videretur regaliter honorare. Sed his apud Agrippam ita degentibus, Marsus Syriæ præses aduenit, Verum Agrippa rex, sciens eum honorabilẽ Romanis esse, processit è ciuitate, occursurus ei, quasi ab stadijs septẽ. Hoc etenim principiũ inimicitiarũ circa Marsum fuit. Sedens enim in tribunali Agrippa, inuitauit alios reges: quorum concordia Marso, & tanta pariter amicitia in suspicionẽ repente venit: nõ credenti expedire Romanis, reges huiusmodi habere cõsensum. Mox itaq; ad vnũquenq; mittens, mãdauit, vt non segniter ad propria remearent. Hęc Agrippa dolẽter accepit, & propterea Marso quidẽ factus est inimicus. Matthia vero pontificatu spoliato, pro constituit sacerdotẽ Elioneũ Cantharæ natũ. Igitur cũ tertiũ annũ in Iudææ cõplesset regno, venit in Cæsaream ciuitatẽ, quę primitus turris Stratonis appellabatur, ibiq; spectaculũ ad honorẽ Cæsaris pro eius salute celebrabat: ad quam festiuitatem omnis prouinciæ multitudo nobilium, simul & procerũ vnà conuenerat. Secũda vero spectaculorũ die, stola vestitus vndiq; argento contexta, ita vt textus esset valde mirabilis venit ad theatrum incipiẽte die, & primis radijs sole oriente demissis, argenti claritas repercusso fulgorẽ reddidit valde perspicuũ, & oculis inspicientibus formidandum. Mox aũt adulatores voces fauorabiles emittebant, quæ nec illi bonę pro veritate videbãtur, deum scilicet appellantes eum, atq; dicentes: Propitius nobis esto, quia licet hactenus te velut hominẽ timuerimus, attamen iam nunc superioris naturæ te esse cõspicimus. Has aũt voces rex nequaquã cõpescuit, nec impia eorum verba cõpressit. Post paululum vero respiciens, vidit supra suum verticem in quodã fune sedẽtem bubonem: quem etiam mox esse malorum causam intellexit, qui fuerat ei aliquando bonorum. Mox ergo passionem mortiferam corde suscipiens, & vehementer vteri dolore percussus, respiciensq; suos amicos: Ego, inquit vester deus iam vitam mutare compellor. Repente namque increpitus sum, cum mendaces ad me clamarent. Nam qui vocabar immortalis à vobis, ecce iam ducor ad mortem. Suscipienda est sententia, quæ profertur à deo. Viximus etenim non praue, sed claritatem beatitudinis appetentes. Hæc itaque cum dixisset, crescente dolore comprimebatur. Tũc cum festinatione ad regalia reportatus est.

De Marso præside Syriæ

Spectacula Cæsareæ exibita

Agrippa dolore corripitur

Et sermo

Et sermo est apud cunctos egressus, quia indubitanter moriturus esset. Mox itaque cuncti cum coniugibus simul & liberis, lege patria in saccis iacentes, deprecabantur pro rege deum, & omnia luctu gemituq; complebantur. Rex autem cum in domo sublimiore iaceret, deorsum respiciens, atque videns eos prostratos esse, nec ipse à lachrymis potuit abstinere Quinque vero continuis diebus ventris dolore confectus, vita priuatus est, habens annum ætatis quartum & quinquagesimum, septimum vero regni. Quatuor namque sub Cæsare Caio regnauit annis, cum Philippi quidem tetrarchia tribus, quartum vero cum Herodis: tres autem reliquos sub Claudij compleuit imperio: in quibus & Iudæam percepit, & Samariam, atq; Cæsaream, & tributa sui innumera auxit imperii. Multum tamen à diuersis mutuũ sumpsit. Nam cum esset valde munificus, supplicantibus larga munera conferebat, & dona sine aliqua parcitate prębebat. Igitur cum mors eius populis esset ignota, conspirantes simul Herodes Chalcidis rex, & Telchi præfectus, & regis amicus, Aristonem quendam fidelissimum ministrorum destinauerunt: & Syllã quoniã eorum erat inimicus, quasi iubente rege peremerunt.

Quæ Agrippa mortuo contigerint iuniori Agrippæ Cap. VIII

Proles Agrippæ

REx igitur Agrippa hoc modo conuersatus, discessit à vita: qui de suo genere filium dereliquit, Agrippam nomine, agentem septimum & decimum ętatis annum, & filias tres: quarum alia quidem nomine Beronice, sextodecimo ętatis anno Herodi patris fratri videbatur esse coniuncta: virgines autem duę erãt, Maria & Drusilla, Maria quidẽ decimũ agẽs annũ, Drusilla vero sextũ. Eratq; despõsata à suo patre Maria Archelao Chelcię filio: Drusilla vero filio Antiochi Comagenẽsis regis, qui dicebatur Epiphanes. Cumq; mors Agrippæ cunctis innotuisset, Cæsarienses & Sebasteni benefactorũ eius immemores, pessimas res egerũt, blasphemantes vehementer indecẽterq; defunctum. Sed & militum quę tunc aderat multitudo, in domum eius adeuntes, & statuas filiarum regis virginum diripientes, pariter ad loca fornicaria detulerunt: & statuentes eas in publico, reclinantes eis fœdas contumelias inferebant: & turpiora facinora quàm dici fas est, scelestis actibus adimplebant: celebrantes conuiuia publica coronati, & madentes vnguentis & oleo, sacrificia pariter exhibẽtes: prandiaq; sibimet alterutri pro regia morte mittentes. Erant autem immemores non solum Agrippę qui multas eis prębuerat largitates, sed etiam aui eius Herodis, qui ipsas ciuitates instruxerat, porticusq; simul & templa claris probabatur fabricatus impẽsis. Filius vero defuncti, Agrippa erat tunc Romæ, & alebatur à Cæsare. Tũc Claudius audiens Agrippã fuisse defunctum, & Sebastenos atque Cæsarienses ei mortuo contumelias intulisse, graui dolore perculsus est, eratq; pręparatus, vt eius filium Agrippam in illius regnum dirigeret successorem, volens etiam iusiurãdum quod cum illo habuerat confirmare. Et conuocatis amicis indicauit, quod deliberarat super commendato suæ fidei puero: interrogans quid & ipsis videretur, vtrum cogitata de hoc manere vel non decernerent: qui perspecto Cæsaris animo, prudentius aliquid consiliati sunt, collaudantes quidem benignitatis eiꝰ propositum, voluntatem autem eius incautã esse dicentes, vt puero, qui nec pueriles annos excesserat, magnitudinem tanti regnĩ committeret, cui esset impossibile tanta gubernacula detinere. Cumq; videret eos recte locutos Cæsar, pręfectũ in Iudæam totumq; regnũ direxit Cuspium Fadum: quo facto etiam honorem defũcto pręstitit, ne Marsum ad eius regnum, qui illi fuerat inimicus, eueheret. Præ omnibus autẽ Fado pręcepit Claudius, vt Cæsarienses & Sebastenos pro defuncti contumelijs coerceret. Cohortem vero Cæsariensium & Sebastenorũ, & quinque numeros in Pontum transferri iussit, vt ibidem militarent: & ex numeris Romanorũ in Syria constitutis, eligerentur milites, qui eorum loca complerẽt. Sed nequaquam tali iussione migrati sunt. Mittentes namq; legationem ad Claudium

Agrippa iunior

Cuspius Fadus mittitur in Iudeam

dium supplicarunt,& in Iudæa consistere meruerũt. Vnde etiam futuris tempori bus causa maximarum calamitatum Iudæis effecti sunt, sumentes initio semina belli sub Floro. Quamobrem tempore quo Vespasianus vicit, sicut postea paulũlum referemus, eos ex illa regione migrauit.

FLAVII IOSEPHI

ANTIQVITATVM IVDAICARVM LIBER VIGESIMVS.

De dissidio Iudæorum & Philadelphinorum composito & de stola sacerdolita. Cap. I.

M Oriente siquidem Agrippa rege, sicut in libro præcedente narrauimus, Cæsar Claudius misit successorem Marso Cassium Longinum, memoriæ conferens hoc defuncti à quo viuente rogatus fuerat, ne Marsus vlterius Syriæ præsideret. Fadus inter hæc, dum præfecturæ culmine in Iudęã venisset, comperit Iudęos habitantes trans fluuium, cõtra Philadelphinos habentes contentionem pro finibus vici, cuius nomen est Meas. Erantq; illic armatorum plurimi congregati, qui præter voluntatem primatum suorum sumentes arma, multos Philadelphinorum peremisse noscuntur. Hęc audiens Fadus, vehementer accensus est, eo quod non eius reseruassent iudicio, qui se dicebant à Philadelphinis fuisse lęsos, sed vsque ad arma venissent: Qui sumens tres priores ipsius seditionis alligari præcepit. Deinde quendam eorum Antibam nomine iussit occidi: duobus autem reliquis, Amaramao & Eleazaro fugam commisit. Ptolemæus autem princeps latronum, & qui multa mala Idumæis & Arabis frequẽter intulerat, non multo post captus, & ad eũ deductus, morte multatus est. Hoc itaque modo cuncta Iudæa latronibus est purgata, Fadi prouidentia atq; sollicitudine. Is enim Fadus tunc cunctos vocans sacerdotes & priores Hierosolymitarum, admonuit eos, vt in talarem tunicam, & sacerdotalem stolã, qua solus pontifex indui solet, in Antoniæ castro reponerent: vt sicuti prius, sub Romanorum potestate iaceret. Illi vero nequaquam contradicere præsumpserunt, sed rogabãt Fadum atque Longinum (nam & ipse cum multo exercitu ad Hierosolymam venerat, metuens ne præceptis Fadi multitudo resisteret Iudæorum) & ab eis suppliciter exorabant, vt sinerent legationem ad Claudium destinari, quatenus ab eo peterent, vt sacerdotalem vestem haberent in propria potestate, & ipsi sustinerẽt donec Claudij responsa perciperent. Illi vero ita se hæc præstare dixerunt, si eorum filij obsides præberentur. Quibus obedientibus, filiosq; dantibus, legati sunt missi. Cumq; Romam venissent, audiens Agrippa iuuenis defuncti filius, causam aduentus eorum (erat nanque, sicut iam prædiximus, apud prędictum Claudium) Cæsari supplicauit, vt eisdem Iudæis concederet, mittens ad Fadum sua scripta, quæ de sacerdotali veste poscebant. Vocans itaque Claudius legatos Iudęorum, promisit se concedere quæ petebant: iussitq; vt Agrippæ gratias dignas exoluerẽt cuius præcibus hæc eis iura concederet. Quamobrem huiusmodi ad Fadum misit epistolam. Claudius Cæsar, Germanicus, tribunitiæ potestatis, quinquies consul, ordinarius quater, imperator decies, pater patriæ, Hierosolymorum principibus, curiæ populoq; Iudæorum, & cunctę genti salutem. Agrippa meo pijssimo, quem ego connutriui, & habeo mecum, perducente ad me legatos vestros, gratias agente, eo quod habeam gentis vestræ sollicitudinem, & cum summa deuotione pro sacerdotali veste atq; corona supplicante, vt sub vestra potestate consistant, quæ

sunt à me postulata concedo, sicut vir fortissimus & mihi charissimus Vitellius fecit. Huic itaque voluntati consensi, primum quidem propter pietatem meam, volens vnumquenque exhibere suam in paterna traditione culturam: deinde sciens quia dum hæc fecero, & ipsius regis Herodis, & Aristobuli iuuenis, potētium personarum, quorum circa me pietatem, & circa nos studium esse cognosco, amplissimas amicitias collocabo. Scripsi vero ob hāc causam & Cuspio Fado, meo procuratori. Nomina vero literas deferentium hæc sunt: Cornelius Leo, Tryphon Theodions, Dorotheus Nathelis, Iohānes Iouis panis. data est XIII kalendas Iulij, Consulibus Rufo & Pompeio Syluano. Petijt autem à Claudio Cæsare & Herodes, frater Agrippæ defuncti, cui illō tempore Chalcidis regnum videbatur esse commissum, potestatem templi & sacerdotum ordinationem: & omnia pariter impetrauit. Ex illo autem fuit apud omnes eius liberos hęc potestas, vsque ad belli finem. Herodes itaque à pontificatu remouit Cantharam, & Ioseph filium ei successorem dedit.

Potestas instituendi pontifices Herodi cōcessa

De Helena regina ad Iudaismum conuersa. Cap. II.

EO siquidem tempore Heleno Adiabanorum regina, & filius eius Izates, ad solennitatem Iudæorum hac causa proueniente migrauerunt: Monobazus Adiabenorum rex, cui cognomen erat Bazeus, sororem Helenā amore captus duxit vxorem. Quæ dum ex eo haberet in vtero, contigit, vt dum cum ea dormiret, super ventrem mulieris manum poneret per soporem, & quandam subito vocem audiret, præcipientem vt manum de ventre eius auferret, ne infantem in eo vexaret, qui prouidente deo & principiū & finem esset felicissimū possessurus. Qua voce turbatus, repente surgens, hæc dixit uxori, & natum filium iratem nuncupauit. Habebat autem ex Helena & alium seniorem filium, nomine Monobazum, & alios filios ex alijs mulieribus procreatos: maximam tamen deuotionem quasi vnigenito Izati desiderabiliter impendebat: pro qua re ille inuidiam fratrum sustinebat. Habebat & odium, quando cuncti cōtristabantur, quia eum pater omnibus præponebat. Hoc pater aperte cognoscens, illis quidem ignouit: sciens quia hoc non agebant pro malicia, sed quoniam singuli fauorem patris habere desiderabant. Izatem vero, cum pro eo valde metueret, ne odio fratrum mali aliquid sustineret, multis muneribꝰ sarcinatum, in castrum Pasini misit ad Abennerigum regem, commendans ei nati salutem. Abennerigus autem libenter eum excepit, & pro multa deuotione, filiam suam Amacos nomine, ei dedit vxorem: donauitque prouinciam, ex qua perciperet multa tributa. Monobazus autē cum iam senectute grauaretur, & paucum sibi tempus viuēdi superesse videret, voluit aspectum filij antequam moreretur, inspicere: & vocans eum delectabiliter est amplexus. Cui dedit quoque prouinciam quæ dicitur Carrorū, terra fertilis amomi, in qua etiam reliquiæ sunt arcæ Noe, quæ ex imbrium diluuio liberata fertur & hactenus videre volentibus demonstratur. Cōmorabatur itaque Izates in hac regione, & Artabanem Parthicum ad Iudæam destinauit. Cumq; legibus crederet Iudæorum, studebat & ipse conuerti; & credens se perfectum non esse Iudęum nisi signum circuncisionis acciperet, erat hoc agere paratus. Quod dum cognouisset mater eius, prohibebat, dicens ei fore periculum: quia cum esset rex, multorum acquireret inimicitias subiectorum, cum peregrinas solennitates & suæ genti extraneas adimpleret: nec pati eos super se regnare Iudæum. Et illa quidem hęc dicens, omnino prohibuit. At ille ad Ananiam verba referebat: Qui matri dixit atque interminatus est, quia nisi acquiesceret, repente decederet. Cui mater ait: metuere se, ne causa omnibus indicata, periculum ipse supplicij sustineret, qui quasi autor & doctor existeret operum indecētium apud regem. Tunc ille audiens hæc, respondit, quia posset etiam præter circuncisionem colere diuinitatem, si omnino decerneret apud se leges Iudaicas obseruare: & hoc esse firmius quàm circuncisionem accipere: veniamque illi daturum deum, opus hoc non implenti propter necessitatem, subiectorumque formidinem. Tunc ergo rex huiusmodi

Terra fertilis amomi et i qua sunt reliquiæ arcæ Noe

sermonibus

sermonibus acquieuit. Post hæc autē cum nequaquā suum desiderium adiecisset, Iudæum quendā alium de Galilæa venientem, Melazarū nomine, & leges erudi tum patrias inuitauit, vt circuncisionis opus impleret. Qui cum intrasset ad eum, & inuenisset legem Moseos legentē: ignoras, inquit, ò rex Moseos iura, & per hęc deo facere videris iniuriā. Non enim solum legere, sed primitus facere te oportet quæ præcepta sunt. Quàm diu sine circuncisione permanes, legibus nequaquā no sceris obedire. Sed nondum ex hoc legisti legē, vt scias quapropter hoc geratur, vel nunc lege. Hæc audiens rex, actū differri non pertulit, sed ad aliam cōuersus est domum, & vocans medicū quod pręcipiebatur impleuit. Tunc euocata matre & Anania doctore, eis quod egerat explanauit. Qui repente non mediocri timo re sunt territi, ne causa cunctis manifestata rex periculum deiectionis incurreret non patientibus subiectis virum extranei dei cultorem sibimet superesse: ipsiq; pa riter pericula sustinerent: quasi & huius rei viderentur autores. Deus autem præ sens erat, qui illorū metum non perduxit ad terminū. Nam cum multa pericula & Izates & eius filij sæpius incurrissent, eum ex ingentibus liberauit angustijs, & salutis dona concessit: ostēdens quia respicientibus ad eum, & ipsi soli credētib9, nequaquā fructus pietatis auferetur. Sed hęc quidem postea explanabimus. Igitur Helena regis mater, videns regem pacifice gubernare, & suum filium esse beatum, & vltra cunctas gentes prouidentia diuina religiosum, desiderium habuit Hierosolymitarum conspicere ciuitatem, atq; cunctis hominibus diuulgatū dei templum suppliciter adorare, & hostias pacificas offerre. Ob quam rem filio supplicauit. Quo matri petenti prone consentiente, & multam præparationem itine ris faciente, & plurimas dante pecunias, descendit in Hierosolymam, etiam filio multo eam itinere deducente. Cuius aduētus Hierosolymitis tunc profuit valde. Nam dum eorum ciuitatē illo tempore fames apprehendisset, & multi fuissent egestate consumpti, Helena regina misit quosdam suorum, alios quidē ad Alexan drinā vrbem, vt frumenta ex eius pecunijs cōpararent: alios Cyprum, quatenus caricas ex abundanti deferrent. Cumq; venissent hæc onera deportantes, alimēta indulgentibus illa diuisit. Quapropter genti nostrę beneficiorum suorum maximam memoriam dereliquit. Cuius filius Izates audiēs hanc famem, multas pecunias Hierosolymitarum primatibus destinauit. Et alia quidem multa bona hi principes in nostra ciuitate gesserunt, quæ postea declarabimus.

Izates circumciditur

De gestis Izatis regis & obitu. Cap. III.

ARtabanus itaque rex Parthorum, sentiens sibimet satrapas inimicos degere apud eos sibi iudicauit incautum. Quapropter decreuit pergere ad Izatem regem, salutem apud eum inuenire se credens, & ita ad regnum proprium re meare. Sumptis ergo cognatorum atq; familiarium circa mille viris, venit ad re gem Izatem. Cumq; ipse illum aperte nosset, Izates vero Artabanū penitus igno raret, inueniens eum in itinere constitutum, & astans ei, prior secundum morem patrium adorauit. Deinde: ò rex, inquit, nec me despexeris tuum seruū, nec circa supplicem sis superbus: miser enim rerum mutatione factus, existens ex rege pri uatus tuum posco solatium. Perspice siquidem inconstantiam fortunæ, & hāc sci to esse cōmunem, & vim similem habituram. Nam si me sine vindicta despexeris erūt audaciores plurimi circa alios etiam reges. Hęc ergo Artabanus cum lachry mis edicebat, capite reclinato deorsum. Izates autem vt eius nomē audiuit, & Ar tabanum suppliciter sibi respexit astantem, mox ex equo desiliens: habe, inquit, fiduciam ò rex, nec te præsentia fata confundant. Velociter enim erit tibi mutan da tristicia: amicum nanq; me & auxiliatorem inuenies plus quàm credis: aut enim in Parthorum regno te rursus, aut in meo constituam regem. Hæc dicens: Artabanum imposuit equo, ipse vero pedibus sequebatur, honorē tribuēs ei, quasi regi maiori. Respiciens igitur hoc Artabanus, grauiter tulit: & per præsentem fortunam honoremq; iurauit, descensurum se, nisi ille rursus ascenderet atq; præiret. Tunc ille in equum ascendens, eumq; ad regalia sua perducēs, omnem ei ho

Artabanus auxiliū implorat ab Izate

norem libenter exhibuit: & in consessu atq; conuiuijs primum recubitum ei parauit, non præsentem fortunam intendens, sed eius pristinam dignitatem, eumq; ratione frequenter consolatus est, quia cõmunes sunt omnibus fortunæ permutationes hominibus. Scripsitq; Parthis, suadens eis vt Artabanum susciperent regem, promittens eum pristinorũ in se non habere memoriam, simul & iuramenta præbens. Parthis vero suscipere quidem se velle eum non negantibus, sed non posse dicentibus habere regem, eo quod Cinnamũ iam constituissent principem, ne forte certamen inter eos emergeret: agnoscens eorum Cinnamus voluntatem, mandauit vt veniret Artabanus, regnum proprium recepturus. Cui vtiq; credens Artabanus, reuersus est: occurritq; ei Cinnamus, & adorans eum, & regem simul appellans, auferens de suo capite, imposuit eius vertici diadema. Sic igitur Artabanus per Izatem rursus in regnum, vnde per proceres suos ceciderat: restitutus est: nec fuit immemor beneficiorum in se gestorum, sed Izatem magnis muneribus redonauit. Nam & tiara recta ei permisit vti: & in aureo lecto, quo solis Parthorum regibus licet dormire, concessit: deditq; ei maximam & optimam regionem regis Armeniorum, cuius terræ nomen est Nisibis: in qua etiam primitus fecerũt Antiochiam ciuitatem, quam Mygdoniam nuncuparunt. His itaque muneribus à rege Parthorum Izates honoratus est. Post paululum vero tempus Artabanus regnum Bardani filio dereliquit. Is enim veniens ad Izatem, suadebat ei, vt sibi contra Romanos pugnaturo ferret auxilium, cui tamen persuadere non potuit. Izates enim Romanorum sciens potentiam atque fortunam, putabat eum impossibilia bella tẽtare. Insuper dum misisset quinq; filios ætate nouellos, vt linguam nostræ patriæ & eruditionem sub integritate condiscerent, sed & matrem, vt templum sicut prædiximus adoraret: segnior erat ad bellandum. Sed & Bardanem sæpius prohibebat, narrans ei Romanorum virtutes, & credens eum per talia verba terrere, quatenus à desiderio contra Romanos bellandi recederet. In his ergo Parthorum rex indignatus, bellum aduersus Izatem repente pronunciauit. Sed nullam in hoc vtilitatem habere promeruit, deo scilicet spem eius annihilante. Agnoscentes enim Parthi Bardanis voluntatem, & quia contra Romanos bellum suscipere decreuisset, illum quidem extinxerunt, principatum vero Gotarzi eius germano contradiderunt. Cui etiam post paululum per insidias rebus humanis ablato, successit frater Vologeses, qui duobus ex eodem patre germanis suis præbuit potestatem: Pacoro quidem seniori Medorum, Tyridati vero iuniori dedit Armeniam. Monobazus igitur regis frater, pariter & eius cognatio, videntes Izatem propter pietatem quam circa deum habebat, vltra omnes homines excellentem, habuerunt & ipsi desiderium, vt mores patrios derelinquentes, Iudaicis solennitatibus obedirẽt. Horum nisus fuit subiectis valde ingratus, & in hoc proceres indignati, iram equidem retinebant expectantes opportunum tempus, vt in eis vlciscerentur. Quamobrem ad Abiam regem Arabię scripserunt, multas se daturos pecunias promittentes, si contra eorum regem castra moueret: simúlque professi sunt circa primam congressionem eum se quoque deserere: quem vellent propter odium, quod eorum cultum reliquerat pœnas exsoluere. Dictis ergo sacramento firmatis, festinabant ad terminum peruenire. His itaque flexus Arabię rex, cum multo exercitu venit ad Izatem. Tunc ipsa prima congressione, antequàm ad manus accederent, facto signo omnes Izatem velut vno vincti funiculo reliquerunt, & dorsũ hostibus dantes effugerunt. Non tamen Izates expauit, sed consilium proditionis agnoscens à primatibus factum, & ipsi cum exercitu descessit: causamq; requirens, vt agnouit cõstitutum ad Arabas factum, autores quidem interfecit. Altera vero die cõgressus, plurimos occidit, omnes autẽ simul in fugam vertit: ipsumq; regem persequens, in quodam castro Arsanum nomine circumclusit. Quo tamen forti dimicatione præualuit, captoq; castro, dũ Abiam regem non inuenisset viuum, quoniam seipsum peremerat, abripiens omnem prædam, quæ in eo videbatur esse magna amplitudine constituta, in Adiabenorum

Bardanes bellũ romanis mouet

Monobazus subit iudaismum

Victoria Izatis de inimicis

regressus est regionem. Primo quidem conamine Adiabenorum proceres non valentes aduersus regem, deo scilicet eos eius potestati tradente, neque tunc quiescere voluerũt: sed scripserunt Parthorum regi Vologesi, rogantes eum, vt Izatem occideret, & eis principem de Parthorum gente constitueret, dicentes se odio habere proprium regem, qui iura patriæ destruxerat, & extranea diligebat. Hæc audiens rex Parthorum, eleuatus est ad bellum: & cum iustam belli non inueniret occasionem, datos ei à patre honores repetit, & resistenti bellum se inferre minatus est. His auditis, Izates non mediocriter turbatus est: & iudicans turpitudinem sibi fore, si propter metũ collatis honoribus cedere videretur, sciens insuper, quia etiam si is cederet, Parthorum rex ab eius inimicitijs non cessaret, decreuit magis deo curatori omnium animæ suæ pericula committere: eumq; maximum habere se arbitratus auxiliatorem, filios quidem & coniuges constituit in munitissimis locis, cunctaq; frumenta & fœnum, & pabula congregauit. Quibus gestis, hostium sustinebat aduentum. Veniẽte vero Parthorum rege, cum exercitus sui multa virtute, pedestrium pariter & equestrium, & cum magna velocitate faciente vallum circa fluuium, Medorum scilicet & Adiabenorum prouinciam terminantem, etiã Izates castra posuit non procul ab eo, habens circa se equestrium quasi sex milia Quo facto venit ad Izatem nuntius, à Parthorum rege directus, qui eorum virtutem ediceret, quomodo ab Exphrate fluuio vsque ad Bactrorum terminos resideret: simul & subiectos reges ei adesse dicẽs: interminatus pariter, quia pœnas Izates exolueret, eo quod circa suum dominum esset ingratus: à cuius manibus neque deus eum posset quem colebat eruere, Hęc dicente nuntio, Izates nosse se quidem ait parthorum exercitum suo abundantius potiorem: sciendum tamen quia cunctis hominibus potentior esset deus. Et huiusmodi dato responso, ad supplicationem dei conuersus, humi se prosternens, & cinere caput implens, cum filijs & vxoribus ieiunauit, inuocans deum, atque dicens: Dominator domine, si non frustra me tuæ dignitati subieci, & iuste omnium te solum & primum dominũ esse cognoui, adueni auxiliator: non pro me solummodo vlturus in hostibus, sed quia etiam contra tuam virtutem cum nefanda præsumptione locuti sunt. Et ille quidẽ hoc modo ingemiscens, cum lachrymis supplicabat: quem repente deus exaudiuit. Ea nanque nocte Volegeses accepit epistolas, in quibus scriptum erat, quia Dacæ & Sacæ cum maxima manu, contemnentes eius absentiam, ad diripiendam Parthorum prouinciam deuenissent. Quapropter nihil agens, retrorsum denuo remeauit. Sic itaque Izates deo prouidente, Parthici regis interminationẽ effugit. Post paululum vero tempus, cum quinquagesimum quintum ætatis, & vicesimũ quartum regni complesset annum, relinquens filios masculos vigintiquatuor & filias vigintiquatuor, vita priuatus est. Successionémque regni fratrem Monobazum habere præcepit: repẽsans ei quia per eius absentiam post mortem patris regnum ei fideliter conseruasset. Cuius mater Helena, audita filij morte grauiter quidem tulit, & sicut potuit mater, quæ pissimum filium videbatur amisisse: veruntamen consolata est, audiens regni successionem ad seniorem suum filium fuisse perductam: ad quem etiam pergere festinabat. Cumq; venisset ad regionem Adiabenorum, non multo tempore super filium Izatem vixit. Monobazus autem & illius ossa pariter & germani mittens, in Hierosolymis sepelire præcepit in mausoleis, quæ mater tribus procul stadijs ab Hirosolymis construxisse videbatur. Sed quęcunque rex Monobazus vitæ suæ tempore gesserit, postea declarabimus.

Izates moritur

Izates in Hierosolymis sepultus

De Theoda mago, & pseudopropheta Cap. IIII.

IGitur dum Fadus Iudæam prouinciam gubernaret, quidam vir magnus, nomine Theodas, populo multa suasit, vt sumentes substãtias suas, sequerẽtur eum ad Iordanem fluuium: semetipsum asserens esse prophetam, & præcepto fluuiũ diuidere, vt eis facile transitum præberet. Hæc ergo dicens, seduxit quidem multos: non tamen permisit eos Fadus ad experimentum suæ insipientiæ peruenire

ſed repente cohortem miſit equeſtrium ſuper eos: quæ inopinabiliter irruẽs, multos quidem peremit, plurimos autem viuos cepit: ipſumq́; Theodam cõprehendentes, capitis ſectione multauerũt. Hæc ſunt ergo, quæ Iudęis contigerunt, tempore quo Fadus in eorum præfuit regione.

Theodas a Fado occiditur

De Iudæ Galilæi filijs. Cap. V.

VEnitq́; Fado ſucceſſor Tyberius Alexander Alexandri filius, qui etiam in Alexandria fuit Halabarches, id eſt, princeps ſalis, genere diuitijſque Alexandrinorum cunctos excellens: ſed etiam filio ſuo Alexandro diuina cultura melior, quippe cum ille in paternis ſolennitatibus non permanſerit. Horum ergo temporibus contigit illa maxima fames, quando etiam Helena regina multis pecunijs frumenta comparans ex Ægypto, indigentibus, ſicut prædiximus, eſt partita. Inſuper autem Iacobum atque Simonem, filios Iudæ Galilæi, qui populum à Romanorum poteſtate ſubducere nitebatur ſub Cyrenio Iudęæ pręſide, ſicut prædiximus, crucifigi Alexãder imperauit. Herodes autẽ rex Chalcidis remoto à pontificatu Ioſeph ſucceſſionem hanc Ananiæ Nibidæi contribuit. Tyberio autem Alexandro Cumanus ſucceſſor aduenit. Defunctuſq́; eſt Herodes frater regis Agrippæ maioris, octauo anno Claudij principatus, tres filios derelinquẽs: Ariſtobulum, qui ei de priori fuerat vxore progenitus, & ex Beronice fratri filia Beronicianum & Hyrcanum. Cuius regnum Claudius Cæſar Agrippæ iuueni dedit.

Tiberius alexãder præſes

De ſeditione orta in diebus azymorum ob impudentiam militis. Caput VI.

SEditione igitur incidente in Hieroſolymitarum ciuitatem, dum Cumanus in Iudæa pro rerum gubernatione conſiſteret, multi Iudæorum perẽpti ſunt: ſed primitus cauſam narrabo propter quam talia prouenerunt. Inſtante feſtiuitate paſche, in qua mos eſt nobis azyma offerre: dum vndique ad feſtiuitatẽ hãc populus conueniſſet, metuens Cumanus, ne qua per multitudinem turba aut res vel actio naſcertur, iuſſit militibus, vt vnam aciem armatorum facientes, circa porticus templi conſiſterent: vt ſi forte aliquid excitaretur, tumultuantium inquietudinem prohiberent: hoc etenim & priores præſides Iudææ in huiuſmodi feſtiuitatibus faciebant. Cumque quarta dies eius celebrationis exceſſiſſet, quidam militum reuelauit genitalia ſua, & populo demõſtrabat. Quod illi videntes, ad iram furorémque perducti ſunt: non ſemetipſos contumeliam paſſos, ſed in deo impietatem geſtam eſſe dicentes. Quidam vero procaciores, Cumanum blaſphemabant, aſſerentes militem ab eo ſummiſſum. Cumanus autem audiens, & ipſe non mediocriter prouocatus eſt. Veruntamen hortabatur eos à ſeditione quieſcere, ne in feſtiuitate inquietudines excitarent. Quibus dum ſuadere non poſſet, & illi ad blaſphemias magis accederent, iuſſit omnes milites arma ſumentes ad Antoniam conuenire. Erat enim hoc caſtrum, ſicut prædiximus, ſuprapoſitum templo. Multitudo ſiquidem videns milites ibidem congregari, perterrita cœpit effugere. Et dum ſe milites perſequi crederent, per anguſtos egreſſus pariter cum timore fugientes oppreſſi ſunt, & multos adinuicem conterentes interemerunt. Viginti millia enim dinumerati ſunt, qui in illa turba defecerunt. Quapropter erat eis pro feſtiuitate luctus: & omnes obliti orationum atque ſacrificiorum, ad lamentationes lachrymáſque conuerſi ſunt. Has ergo paſſiones vnius militis laſciuia generauit. Nondum igitur luctus quieuerat, & alter incidit denuo ſuper eos. Quidam enim qui ex illa turba fugientes euaſerant, via publica venientes, quaſi centum ſtadijs procul à ciuitate, & Stephanum Cęſaris ſeruum iter agentem more latrocinij ſpoliantes, omnem eius dirrupuere ſubſtantiam. Audiẽs hoc Cumanus, milites continuo deſtinauit, præcipiens vicinos diripi vicos, & nobiles eorũ ad ſe vinctos adduci. Igitur vaſtatione facta, quidam militum leges Moſeos in quodã vico reperiens, eaſq́; ſumens cunctis videntibus rupit, & multas blaſphemias atq; contumelias eis impoſuit. Iudæi vero hæc audientes & multi pariter concurrentes

Seditio.

Impudentia militis

Viginti Milia Iudæorum tempore azymorũ oppreſſa

currentes, in Cęſaream deſcenderunt. Illic enim Cumanus erat. Ad quem acceſſerunt dicentes: non ſe, ſed deum, ad cuius iniuriam hęc facta videbantur, vltu-rum: ſe autem nolle viuere, dum leges patrias ſic tractari viderent. Cumanus autem metuens, ne denuo tumultum populus excitaret, ſuadentibus amicis, & milite, qui contumeliam fecerat legibus, ſecuri percuſſo, occaſionem ſecundæ ſeditionis abrupit.

Alia ſeditio orta inter Samaritas & Iudęos, Caput VII

POſt hæc igitur inter Samaritas atque Iudæos inimicitiæ huiuſmodi cauſa prouenerunt. Mos erat Galilæis, tempore feſtiuitatum ad ſacram concurrere ciuitatem, & iter facere per Samariam. Dum ergo aliquando iter haberent per vicum nomine Ginais, inter Samariam & campum maximum conſtitutũ, quidam conſerentes litem, multos eorum interemerunt. Primi ſiquidem Galilęorũ audientes quę geſta fuerant, ad Cumanum venerunt, rogãtes eum vt de interemptorum nece inquireret. At ille pecunias à Samaritis accipiens, neglexit hoc facere. Tunc Galilæi dolẽtes, multitudinem excitauere Iudęorum, vt arma ſumerent, & ſuam defenderent libertatem: ſeruitutẽ amariſsimã eſſe dicentes, & iniurias importabiles, in talibus non defendi. Primatibus vero eorum, eos compeſcere volẽtibus, ac promittentibus quia faceret vindictam Cumanus, illi penitus non acquieſcentes, ad arma progreſsi ſunt: & ſumentes in auxilium Eleazarũ Dinei, qui per multos annos latrocinia faciebat in montibus, vicos aliquos Samaritanorum incendẽtes: cuncta diripuerũt. Cumanus aũt hoc audiens, atq; ſumens Sebaſtenorum cohortem, & pedeſtriũ quatuor ordines, & coarmans pariter Samaritas, ſuper Iudęos egreſſus eſt: factaq; congreſsione multos quidẽ peremit, plurimos aũt viuos cepit. Primi vero Hieroſolymorum genere pariter & honore, videntes ad quantã calamitatũ magnitudinem deueniſſent, induti ſaccis, & cinere capita ſua cõplentes, omnino eis qui reſultauerant vtq quieſcerẽt ſupplicabãt: ponentes ante oculos eorum ſubuertendam propriam regionem & tẽplum pariter cõcremandum, vxorum ac filiorum captiuitates futuras: & ideo rogabãt vt mutarent voluntatem, & proijciẽtes arma quieſcerẽt, & de cætero ad propriã remearent. Hęc ergo dicentes, flexerãt eos. Quorũ alij receſſerunt, latrones autẽ ad munitiora loca profecti ſunt. Ex illo omnis Iudæa latrocinijs eſt impleta.

Eleazarus latronum princeps

De diſſenſione Iudęorum & Samaritanorum. Cap. VIII

SAmaritanorum vero primates, ad Numidium Quadratum Syriæ præſidem, qui illo tẽpore in Tyro erat, aduenictes, accuſauere Iudæos, qui vicos eorum incenderint ac diripuerint. Et pro his quidem quę ipſi paſsi fuerant, non tantum ſe dolere dicebãt, niſi quia Romanorũ contempſerint poteſtatẽ: ad quorum iudicium debuerant pro ſua, ſi qua fuiſſet, læſione concurrere. Nunc autem quaſi Romanos iudices non haberent, hæc ab eis acta dicebant, & propterea vindictã fieri poſtulabãt. His ergo Samaritæ quęrebãtur: Iudæi vero & ſeditionis & litis autores Samaritas fuiſſe dicebant, & ante omnia Cumanũ munerũ oblatione corruptum, qui peremptorum necem noluerit vindicare. Quadratus ergo cum audiſſet, diſtulit iudicare, dicens tunc ſe ſententiã prolaturum, cum in Iudæã veniens veritatẽ ſubtiliter indagaſſet. Et illi quidẽ nihil agentes reuertebãtur. Poſt paululum vero tempus Quadratus in Samariã venit, vbi autores ſeditionis audiens, & quoſdam Samaritanorum ac Iudæorum indiſciplinatos inueniens, crucifixit eos, quos Cumanus captiuos habuerat. Et exinde veniẽs in quendã vicũ nomine Liddam, non breuiorem magnitudine ciuitatis, ſedens in tribunali, & ſecũdo Samaritas audiens, à quodam Samaręo didicit, quomodo quidam primus Iudæorum nomine Dortus, & aliqui cũ eo iuuenũ, numero quatuor, populo ſuaſiſſent, vt à Romanorum poteſtate recederent. Et illos quidem Quadratus pręcepit occidi. Ananiam vero põtificem, & Anianum magiſtrum alligans, Romam direxit, quatenus de his quę geſta fuerant, redderent Cæſari Claudio rationem: iuſsitq;

Numidius Quadratus

Claudius interea Cæsar defunctus est cum imperasset annis tribus & decem, & mensibus octo, diebusq; viginti. Est autem sermo quorundã, quia ab vxore Agrippina fuerit veneno peremptus: cuius Agrippinæ pater fuit Germanicus Cæsaris frater: vir aũt eius Domitius Ænobarbus nobilissimus Romanorum. Quo moriente, viduatam multo tempore Claudius duxit vxorem, habentem filium, qui patris nomine Domitius vocabatur. Claudius ergo propter zelũ Agrippinę, Messalinam peremit vxorem, ex qua liberos habuerat Britannicũ & Octauiam. Erat autem ei & Antonia filia senior, quam ex prima vxore nomine Petronia habuerat. Octauiã itaq; desponsauit Neroni: sic enim eum postea vocitauit, cum Cęsar eum filium adoptasset. Agrippina autẽ metuens, ne Britannicus crescens regnũ à patre perciperet, & volens imperium suo filio pręparare de morte Claudij, sicut erat sermo, tractauit. Quo mortuo, repente misit principem militiæ Burrum, & cum eo tribunos libertorum valde prępotentes, qui deducerent de castris Neronem, & eũ more principis adorarẽt. Nero siquidẽ hoc modo principatu sumpto, Britannicum quidem veneno latenter occidit, matrem vero propriã interemit: hoc ei retributionis munus impendens, non solum pro matris officio, sed etiam quod ei suis machinamentis Romanorum pręburerat principatum. Peremit etiam Octauiam suam vxorem, multosq; viros insignes, quasi insidias ei fecissent. Sed de his quidem desino plura narrare. Multi nanq; de Nerone historiã conscripserunt. quorum quidã pro gratia beneficiorum eius neglexere veritatẽ: alij vero propter odium & eius inimicitias, sic impudenter mendacijs inuoluti sunt, vt aperta reprehensione sint digni. Mirandi tamen à me non sunt, qui de Nerone mentiti esse noscũtur: dum neque priorũ gesta cõscribentes, veritatẽ videantur historiæ custodisse: licet circa eos neq; odium habuisse noscantur, cum longis post eos temporibus extiterint. Sed de his quidem, qui veritatem historię pręuidere nolunt, liceat scribere sicut nolunt. Probantur enim hoc habere gratissimũ. Nos autem propositum veritatis habentes, perfectionem presentis negotij breuiter cõprehendere nitimur, & quę nobis Iudæis euenerunt enunciamus, non negligentes aut calamitates, aut delicta reserare.

Obitus Claudij · *De crudelitate Neronis*

De Iudęa latronibus & seductoribus populi referta. Caput XI

Reuertar igitur ad narrationem casuum gentis nostræ. Primo itaq; imperij Neronis anno, moriente Aziazo Emesorum rege, eius frater successit in principatu, & minoris Armeniæ pręsulatus Aristobulo Herodis regis Chalcidensis filio à Nerone cõmissus est. Sed & Agrippæ donauit Cæsar partem quandam Galilęæ Tiberiadis tetrarchiæ: pręcipiens, vt ei esset subiectus: deditq; ei & Iuliadem ciuitatem trans fluuium constitutam, & vicos circa eam positos quatuordecim. Res itaque Iudęorum crementum semper ad peiora suscipiebãt. Latronum nanque denuo & magorum hominum turba populum seducentium est repleta prouincia. Quorum multos quotidie cum latronibus capiens Felix necabat: pariter & Eleazarum Dinei filium, qui latronum ordinem instituerat, per insidias cepit viuum. Dans enim ei fidem quia nihil mali sustineret, flexit eum ad se venire, quem vinctum Romam direxit ad Cæsarem. Habens autẽ simultatem Felix cum pontifice Ionatha, eo quod esse pius ab eo moneretur, vt rebus Iudæorũ melius pręsideret, ne querelã à plebe susciperet: cum populus petisset à Cęsare, vt ipse in Iudęã dirigeretur administrator, occasionem quærebat per quam remoueret eum, qui videretur ei sæpius importunus. Graue nãq; est nocere volentibus, si crebrius arceãtur. Pro hac igitur causa Felix, fidelissimum amicorum Ionathę quendam, nomine Ioseph, genere Hierosolymitam, multarum pecuniarum promissione flexit, vt super Ionatham latrones induceret, qui eum vita priuarent. Ille autem sumpto consilio, hoc modo per latrones necem illius adpetiuit: Ascenderunt quidam eorum ad ciuitatem, quasi adoraturi deum: gladiosque sub veste portantes, & permixti populis, peremerunt eum. Cumque mors eius inulta remansisset, de cætero cum omni fiducia latrones in festiuitatibus ascendebant

Aristobulus Armeniæ præses · *Agrippa iunior.*

Latrocinia crebra in templo patrata

ascendebant,& gladios absconsos habentes,quos volebant inimicorum permixti populis perimebāt,& non solū in reliqua in ciuitate,sed etiam in templo quosdam interimebāt. Nam & ibi sæpius cædes facere prǽsumpserunt,nihil se agere impietatis existimantes. Ob quam causam arbitror etiam deum auersatum nostram vrbem & templū,velut nequaquā suo habitaculo mundū,tradidisse Romanis,& vt purgatio fieret ciuitatis,ignem & seruitium intulisse,dum vellet nos cū vxoribus atq; filijs crebris castigare calamitatibus. Opera siquidem latronū hoc implebant scelere ciuitatem. Magi vero & seductores populo suadebant, vt eos in eremum sequerentur,dicentes se dei prouidentia signa & prodigia monstraturos. Multiq; in hac insipientia flexi,supplicia pertulerunt:quoniam dum ad hoc accessissent,à Felice puniti sunt.

De Ægyptio quodā propheta,velut seductore populi à Felice occiso. Caput XII

HOc etiam in tempore venit aliquis ex Ægypto ad Hierosolymam, dicens se esse prophetam:& populari multitudini persuasit,vti cum eo ad mōtem, qui dicitur oliuarū,positū è diuerso ciuitatis procul stadijs quinq; conscenderent,velle se dicens eis exinde monstrare, quia eo iubente Hierosolymorum muri corruerent,vnde ingressum eis faciendum esse promittebat. Felix autē dum hæc audisset,iussit militibus vt arma sumerent. Quo facto cum multis equestribus impetu facto ab Hierosolymis,irruit super eos:& quadringentos quidem eorum gladijs interemit,ducentos vero viuos cepit:ipse autem Ægyptius fuga lapsus disparuit. Rursus itaque latrones populum contra Romanorum prælia concitabant,suadentes ne eis subiacere deberent, & sibi resistentium vicos incendebant atque diripiebant.

De contētione Cæsareæ orta inter Iudæos & Syros,deq; alia inter pontifices & sacerdotes. Felix etiam à Iudæis accusatur, succedente illi Portio Festo. Caput XIII

INter hæc autem Iudæi habitatores Cæsareæ,contra Syros pro æquitate ciuitatis huiusmodi fecere seditionem. Iudæi nanq; primos se esse dicebāt,eo quod conditor Cæsareæ rex Herodes,de genere fuit Iudęorum: Syri vero de Herode quidem ita esse profitebantur. dicebant autē Cæsaream Stratonis turrim primitus vocitatam,& tunc nullum habitatorem ipsius ciuitatis fuisse Iudęum: Hęc audientes prǽfecti prouinciæ,sumentesq; ex vtraq; parte seditionis autores, plagarum affecere vulneribus,& tempestatem litis eorum,ad breue tempus hoc opere sedauerunt. Rursus enim Iudæi habitātes in ciuitate,diuitijs cōfidentes,& propterea spernentes Syros,blasphemijs studebant eos ad iurgia denuo prouocare. Illi vero pecunijs quidem minores,sed sapientia fortiores,dum multi Cæsariensium & Sebastenorum sub Romanis ibidem militarent,pauco tempore & ipsi Iudæis iniurias sermonibus inferebant. Post alterutros se ita lapidauerunt, donec ex vtraq; parte vulnerati conciderent:veruntamen vicere Iudæi. Felix autē cum vidisset belli modo eorū esse certamen, metuens petebat Iudæos:vt à lite cessarent. Quibus non audientibus,milites armatos immisit,& multos quidem eorum peremit,plurimos autē viuos cepit,& domos quorundā multis pecunijs refertas, expilari militari irruptione permisit. Iudæorū vero modestiores,& dignitate nobiliores,metuentes pro semetipsis,rogauere Felicē,vt milites missa tuba reuocaret, eisq; de cætero parceret,quod Felix facere eorum precibus acquieuit. Hoc itaque tempore rex Agrippa dedit pontificatum Ismaeli filio Siab. Exorta est enim & pontificū contentio,contra sacerdotes & Hierosolymitarum primates. Vnusquisq; enim eorum cateruas procacium & seditiosorum hominum colligēs, videbatur esse princeps. Et conferētes semetipsos ad lites, alterutris derogabāt, & se lapidibus obruebant. Qui autem prohiberet non erat,sed vt in ciuitate sine prǽsule,audaci potestate ab omnibus talia gerebantur. Tātam siquidē impudentiam atq; prǽsumptionē pontifices obtinuerant,vt etiam seruos suos ad areas destinare

ſtinare præſumpſerint,qui decimas ſacerdotibus competētes auferrēt. Vnde fiebat,vt ſacerdotes per inopiam deperirent. Sic enim inquietorum vis,oppreſſa iuſtitię grauitate,prænaluerat. Portio ſiquidem Feſto directo à Nerone pro ſucceſſione Felicis,primi Iudæorum Cæſaream habitantes,aſcenderunt Romam accuſaturi Felicem. Qui ſine dubio poterat pœnas exoluere pro læſione Iudæorum, niſi plurimum ei Nero pro fratris Pallantis prçcibus indulſiſſet, cui tunc honorem maximum impendebat.

Contētio inter Syros & Iudæos,ac de Beryllo Neronis pædagogo,deq; mago quodam ſeductore populi. Caput XIIII

INterea primates Syrorum Cæſarienſium,Beryllo pædagogo Neronis,qui officium ſuper Græcos habebat,per epiſtolas multis pecunijs ſuaſerunt,vt à Nerone peteret,daret eis epiſtolam,per quam ius ciuilitatis,quod cum eis habebāt Iudæi communiter,penitus non fieri intimaretur. Beryll9 ergo imperatorē rogauit,atque promeruit vt huiuſmodi ſcriberetur epiſtola, quę tamen genti noſtræ poſtea ingentium malorum fuit occaſio. Agnoſcentes nanq; Iudæi Cęſarienſes, quę fuerant ſcripta pro Syris,tantas ſuſcitauere ſeditiones,donec bella ſuccederent. Feſto igitur in Iudæam veniente,contigit vt prouincia à latronibus vaſtaretur,& vici omnes incenderentur: pręcipue nanq; ſicarij tunc abundabāt, vtentes gladiolis magnitudine ſimilibus Perſicorum enſium,cum ſummitatibus obūcis,& quales ſunt Romanorum ſicæ,à quibus etiam vocabulū ſicariorum latrocinantes habuerunt. Hi nanq; latenter permixti,in feſtiuitatibus populorum,ſicut prius diximus,ad ciuitatem pro cultura diuina conuenientium,quos volebāt facile perimebant. Sæpius etiam cum armis ad vicos inimicorum venientes diripiebant,& cuncta pariter concremabāt. Interea diuerſis rebus turbata prouincia,Feſtus multitudinem deſtinauit equeſtrium atque pedeſtrium ſuper populos qui decepti fuerant à quodam mago, ſalutem eis & malorū requiem promittente,ſi eum ſequi in deſertum contenderent. Quo facto,& ipſum ſeductorem & ſeductos irruentes qui miſsi ſunt,occiderunt. *De mago quodam*

De pariete circa templum ædificato,& Anano ſacerdote. Cap. XV

HOc tēpore rex Agrippa fabricatus eſt ædificium, magnitudine valde præcipuū,in palatio Hieroſolymorū,iuxta theatrum. Quod palatiū factū eſt olim à filijs Aſamonæi,in loco eminēti poſitum. Quod etiam volentib9 ciuitatem deſpicere,delectabilem conferebat aſpectum: vnde rex inclinatus,inſpiciebat ea quę gerebantur in tēplo. Hęc itaq; videntes Hieroſolymorum primates,grauiter habuerunt. Nō enim patriū erat,vt ea quę fiebant in templo,& maxime cū ſacra diſpenſarentur,aliquis exceptis ſacerdotib9 aſpiceret. Quapropter parietē excelſum ędificauerūt circa exedrā,quę erat in interiori ſacrario ad occidentē cōuerſa. Hic ergo paries non ſolum triclinij regalis aſpectum abſtulit: ſed etiam occidentalis porticus,quę erat in exteriori templo,vbi cuſtodias in feſtiuitatibus propter templū habere Romani ſolebāt. In his igitur indignatus rex Agrippa,& pręcipue Feſtus pręfectus,pręcepit eis,vt opus ędificatū repente deſtruerent. At illi rogauerūt,vt eis poteſtas daretur,quatenus ob hoc legatos dirigerēt ad Neronem,dicētes non ſe vitam habituros,ſi quædā pars templi deſtrueretur. Tunc permittente Feſto,miſerunt de ſuis primatibus decē,ſimul & Iſmaelē pontificē,& Helchiam gazophylacem. Nero autem audiens eos,non ſolum veniam geſti operis condonauit,ſed etiam ædificium manere permiſit,hoc beneficiū Poppeæ coniungi religioſe pro Iudæis ſupplicanti condonans. Qui decem quidē qui venerant redire pręcepit,Helchiā vero & Iſmaelem obſidum loco retinuit. Rex igitur hęc agnoſcens,pontificatū dedit Ioſeph,filio Simonis pōtificis,qui cognomen habebat Gaddis. Porrò Cæſar miſit Albinum in Iudæam præfectum mortem Feſti cognoſcens. Rex autem denuo Ioſeph quidem pontificatu priuauit, & Anani filio,qui & ipſe Ananus vocabatur,eius ſucceſſionem dedit. Hūc etenim ſeniorē Ananū dicunt fuiſſe felicisſimū: filios nanq; habuit,qui omnes dei pon- *Albinus præſes* *Ananus pontifex*

tificatu

tificatu sunt functi, dum & ipse primitus hunc honorem plurimis temporibus habuisset, quod nulli pontificũ apud nos prouenisse dinoscitur. Ananus aũt iunior cum pontificatum suscepisset, erat vehementer asperrimus & audax, secta Sadducæus, qui circa iudicia sunt vltra omnes Iudæos valde crudeles, sicut iam declarauimus.

De Iacobo fratre domini lapidato sub Anano pontifice, qui pontificatu priuatus, sacerdotum decimas rapuit. Deq; Cæsarea illustrata, & pontificũ dissidio. Cap. XVI

CVm ergo huius sectę Ananus esset, credẽs se inuenisse tempus oportunum, Festo mortuo, & Albino in itinere cõstituto, concilium fecit iudicũ, & quosdam deducẽs ad semetipsum, inter quos & fratrẽ IESVM, qui dicitur Christus, nomine IACOBVM, quasi cõtra legem agentes accusans, tradidit lapidãdos. Qui autẽ videbantur moderatissimi esse ciuitatis, & circa legis integritatem habere sollicitudinem, grauiter hoc tulere, miseruntq; latenter ad regem, rogantes eum, vt scriberet Anano, ne talia perpetraret, cũ neq; prius recte fecisset. Quidam vero eorũ etiam Albino occurrerunt, ab Alexandria venienti, eumq; docuerũt, quia non liceret Anano pręter illius voluntatem cõgregare concilium. Albinus autẽ eorum sermonibus flexus, cum iracundia scripsit Anano, interminatus eum pœnas exoluere. Quapropter & rex Agrippa, sublato ei pontificatu, quẽ tribus habuerat mensibus, Iesum Dannei filium in eius locum constituit. Cumq; Albinus in Hierosolymitarum venisset vrbem, omni prouidẽtia nisus est, vt prouincia pacem haberet: & ideo sicariorum plurimos interemit. Pontifex igitur per singulos dies ad meliorem gloriam conscendebat, & fauorem ciuium habebat, pariter & honorem. Erat enim locuples, & quotidie Albinum atq; pontifices muneribus cõplacabat. Habuit autẽ famulos valde laboriosos, qui cum procacibus cõuersati viris pergentes ad areas sacerdotũ, decimas accipiebant, vim facientes & non abstinẽtes à cæde non dantiũ. Sed etiam alij põtifices similia seruorũ illius peragebãt, cum nullus vtiq; prohiberet. Qua propter sacerdotes, qui olim ex decimis alebantur, tunc inopiæ necessitate deficiebant. Rursus igitur sicarij, festiuitatis tempore, noctu ciuitatem ingredientes, comprehenderũt vnum scribam magistratus, Eleazarum filiũ Ananiæ pontificis, & alligantes eduxerunt è ciuitate Deinde mittentes ad Ananiá, dixerunt ita sese scribã remissuros ad eum, si Albino suaderet, vt decẽ viros, quos ex eis ceperat, & vinctos habebat, absolueret. Ananias autẽ propter necessitatem Albino vt hoc faceret persuasit, quod op⁹ maximorũ malorũ fuit initium. Latrones nanq; semper moliebantur vt aliquos famulorũ caperent Ananiæ: quos nõ aliter nisi quosdam sicariorum reciperent, dimittebant. Cumq; numerus eorum iterum accreuisset, capta fiducia rursus prouinciá affligebát. Hoc itaq; tempore rex Agrippa, Philippi Cæsaream amplius fabricatá, ad honorem Neronis Neroniam appellauit, & Berytijs theatrum pecunijs multis instructũ, annalibus spectaculis condonauit, innumeras illic expensas efficiẽs. Frumẽta nanq; populo copiosa, & oleum opulenter exhibuit, & omnẽ pariter ciuitatẽ statuarũ pulchritudine & antiquorũ imaginibus exornauit, & penè omne decus regiũ ibi migrauit. Quapropter crescebat aduersus eũ odium subiectorum, eo quod illorum pompam auferens, ornaret extraneam ciuitatem. Iesus autem Gamalielis filius, à rege successionem pontificatus accepit, Iesu Dánei honore priuato: & propterea seditio inter alterutros orta est. Faciẽtes etenim collectionem prauorum hominũ, frequenter vsq; ad lapides blasphemiis præcedentibus inciderunt. Ananias autem precellebat eos, quando diuitijs suis paratos accipere pecunias redimebat. Custobarus etenim & Saul maximam ei multitudinem congregabát, cum essent genere regio, & propter Agrippæ cognationem populi fauorem haberent, violenter scilicet iura & res infirmorum diripere parati. Ex quo pręcipue contigit nostram ciuitatem languere magis, cum vtiq; res eius ad peiora proueheretur.

Dissidium propter pontificatum

De hymnidicis,

De hymnidicis, & ædificio templi ac ciuitatis. Cap. XVII.

ALbinus itaq; cum audisset sibi successorē Gessium Florū fuisse directum, volens aliquid Hierosolymitis pręstare, producens vinctos, qui erant indubitanter morte digni, eos pręcepit occidi: alios autem qui ex parua querela tenebantur in carcere, pecunijs sumptis abire præcepit. & ita factum est, vt carcer quidem purgaret à noxijs, sed prouincia latronibus impleret. Interea ex tribu Leui quicūq; erant hymnorū dictores, persuaserunt regi, vt facto concilio eis concederet, quatenus stola linea proxime sacerdotibus vterentur: eius regnū dicere dicentes, vt memoriā de nouitate introducta perciperet. Quod petentes, impetrauerunt. Rex etenim cum voluntate eorum qui cōcilio præsidebant, hymnidicis hoc concessit, vt pósita veste prima, linea sicut voluerant vterentur. Omnia contraria paternis legibus agebantur: quibus spretis, non poterant penè non solui. Igitur cum iam tunc etiam templum videretur esse perfectū, & ciues conspicerent artifices vltra decē & octo milia vacantes operibus & labore, indigentes vnde mercedes acciperēt, quibus scilicet ex opere tēpli alimēta ministrabātur, pecuniasq; repositas propter timorē Romanorū habere non valerent: tunc habito concilo, vt cura haberetur artificum, & eis potius liceret expandi thesauros, quando si vna hora quilibet operaretur, mercedes acciperet: regi persuaserunt, vt orientalē porticum altius eleuaret. Erat aūt hæc porticus in exteriori tēplo posita, in conualle profunda, quadringentorum cubitorum parietes habens, ex lapide quadrato alboq; constructos: Singulorum enim lapidū erat longitudo cubitorum viginti, altitudo vero sex, opus Salomonis regis, qui primitus templum omne cōstruxit. Rex aūt, dum ei à Claudio templi fuisset cura cōmissa, iudicans quia omnis operis destructio quidē esset facilis, instructio vero difficilis, & præcipue ad hanc porticū, & tempore & copiosis pecunis opus esset: hoc quidem supplicantibus fieri denegauit: ciuitatem vero sterni albo lapide non prohibuit. Iesu autē filio Gamalielis pontificatu priuato, dedit hunc honorē Matthiæ Theophili: sub cuius pontificatu & bellum Romanorum contra Iudæos sumpsit initium.

Catalogus omnium pontificum Iudæorum ab Aaron vsq; ad destructionem templi, & de Floro præside. Cap. XVIII.

NEcessarium inter hæc credo, & historiæ præsenti esse conueniēs, narrare de pontificibus, quomodo inchoauerūt, & quibus fungi hoc honore permissum est, & quanti fuerunt vsq; ad belli finē. Primum itaq; omniū dicunt Aaron fratrem Moseos pontificatū sumpsisse diuinū: quo moriente successisse mox filios & alijs eorum denuo liberis honorē vnius distributum. Vnde legitimū est, nullū posse pontificatum percipere, nisi de sanguine fuerit Aaron. Ex alio nanq; genere neq; si in regno cōstitutus sit, pontificatū poteſt adipisci. Fuerunt itaq; omnes ab Aaron (sicut diximus) primo, vsq; ad Dinasum, qui belli tempore per discordiam pontifex ordinatus est, numero octoginta tres. Ex quibus, in deserto temporibus Moseos consistente tabernaculo, quod Moses deo dicauit, vsq; dum ad Iudæā populus aduenisset, vbi Salomon rex deo ædificauit templū, pontificatum habuerūt viri numero tredecim. Primi nanq; donec vitam morte finirent, habebant ineripibiliter hunc honorē, postea vero etiam viuentibus successio præbebatur. Sed hi quidem tredecim, Aaron existentes ex genere, per successionē sumebant honorem. Fuit aūt Hebręorum respub. primo quidem sub populi potestate, post hoc autem sub vnius principatu sita, tertio vero sub regibus. Tempus ergo quo isti tredecim habuere principatum, à die qua Ægyptum patres nostri Mose duce reliquerunt, vsq; ad ædificationē templi, quod Salomon rex Hierosolymorum in vrbe construxit, fuit annorum duodecim & sexcentorum. Post illos itaq; tredecim pōtifices, decem & octo alij hanc tenuere potestatem, à Salomonis regis temporibus Hierosolymis sibimet succedentes, vsq; ad aduentum Nabuchodonosor Babyloniorum regis, qui castrametatus aduersus vrbem, tēplum quidem concremauit, gentem vero nostram in Babyloniā migrauit, & pontificē Iosedech captiuū

Ordo & numerus omnium Iudæorum pontificum

duxit. Tēpus enim pontificatus horū quadringentorum sexaginta sex fuit annorum, mensiū sex, dierumq; viginti, cum vtiq; iam Iudæi sub regibus essent cōstituti. Post tēpus aūt annorum septuaginta captiuitatis gestę per Babylonios, Cyrus Persarum rex dimisit ex Babylonia Iudæos ad propriā remeare terram, atq; concessit templum ædificare captiuis. His itaq; remeantib9, Syson pontificatum sumpsit, & ex eius genere alij quindecim, vsq; ad tempus regis Antiochi qui vocabatur Eupator, hunc habuere præsulatū. Conuersabātur autē populari potestate annis quadringentis quatuordecim: primusq; Antiochus, quē prædiximus, & princeps militiæ eius Lysias, Oniā, cui erat Menelaus cognomentū, pontificatu deposuerunt, perimentes eum in Berœa, & constituerunt pontificē Ioachim ex genere quidem Aaron, non aūt ex ista domo. Propterea & Onias, defuncti fratruelis, & nomen referens patris, veniens in Ægyptū, Ptolemæi Philometoris amicus effectus & Cleopatræ eius vxoris, suasit eis vt in Heliopolitica præfectura deo construerent templū, Hierosolymitano simile, & eum pontificē ordinarent. Sed de templo quidem apud Ægyptū ædificato, sæpius declarauimus. Ioachim vero cū tribus annis habuisset pontificatū, defunct9 est: cui nemo successit, sed per annos septem ciuitas fuit sine pōtifice. Rursus aūt descendētes ex genere filiorū Asamonæi, cōmissa sibimet potestate gentis, arma sumentes aduersus Macedones, Ionathan septē annis constituere pontificē. Quo per insidias moriente, dolo Tryphonis, sicut superius iam quodā loco narrauimus, accepit hunc honorē Simon germanus eius. Huic quoq; per dolū generi in conuiuio morienti, filius successit Hyrcanus. Qui cum tenuisset pontificatū annis triginta & vno, Aristobulum filium successorem habuit, in senectute moriens, qui cum & pontificatū tenuisset & regnum (is nanq; primus vsus est anno vno diademate) hæredē fratrē reliquit Alexandrū. Cuius vxor Alexādra, fratrem eius Alexandrū constituit in regno. Alexander aūt cum & regnasset, & sacerdotium tenuisset annis vigint septem, vita priuatus est: Alexādræ coniugi pręcipiens, vt ipsa pontificē ordinaret. Quæ pontificatū quidem Hyrcano suo filio dedit, regnū vero ipsa retinens annis nouē defuncta est. Cuius filius Hyrcanus per tēpus pontificatū obtinuit. Post mortē nanq; Alexandrę, dimicauit aduersus eum frater Aristobulus, & dum vicisset, illum quidē pōtificatu remouit: ipse vero & regnū tenuit, & dei pōtifex fuit. Hui9 anno tertio regni, mense similiter tertio, veniens Pōpeius, & Hierosolymitarū ciuitatē forti dimicatione deuincens, ipsum quidē Romam cum filijs vinctū misit, Hyrcanum vero denuo in pontificatū restituit: quem gentis quidem præsidatum habere permisit, diademate vero vti prohibuit. Habuit aūt Hyrcanus hanc potestatem super nouē priores, alios annos viginti tres. Barsafarnes aūt & Pacorus Parthiæ potentes transeuntes Euphratem, & pugnātes aduersus Hyrcanū, ipsum quidem ceperunt: Aristobuli vero filiū Antigonum constituere regem. Qui dum tribus annis & mensibus totidem tenuisset regnum, Sosius & Herodes obsederunt eum: Antonius aūt deductum Antiochiā trucidauit. Herodes vero, cōmisso regno sibimet à Romanis nequaquam constituit ex genere Asamonæi pontifices: sed quibusdā ignobilib9, & qui solummodo de sacerdotibus essent, præter Aristobulum tribuit hunc honorem. Aristobulum nanq; filium Hyrcani, qui à Parthis captus fuerat, pontificem constituens, sororem eius Mariāmen duxit vxorem: ob quam rem fauorem populi sibimet collocauit, propter Hyrcani memoriam. Deinde metuens, ne cuncti ad Aristobulum declinarent eum in Hierico suffocari dolo machinatus est cū nataret, sicut iam declarauimus. Post hunc aūt nequaquam alicui ex genere Asamoniæ pontificatus tribuit potestatem. Similia quoq; gessit in constitutione sacerdotum Archelaus Herodis filius: pariter & Romani, postea super Iudęos obtinentes imperiū. Sunt ergo viri qui ab Herodis temporibus pontificatum habuerunt, vsq; ad diem qua Tytus templum & ciuitatem capiens cōcremauit, cuncti simul vigintinouem. Tempus aūt horum, anni sunt centum & septem. Quorū quidam conuersati sunt sub Herodis regno & filij eius Archelai. Post horum vero mor

ro mortem, populi quidem potestate cuncta regebantur: præsulatum tamen gentis pontifices obtinebant. Hæc ergo de pontificibus dicta sufficiant. Gessius itaque Florus, missus a Nerone successit Albino, qui plurimis malis Iudæos attriuit. Erat nanque genere Clasonius, habuit autem vxorem nomine Cleopatram: quæ dum esset amica Poppeæ Neronis vxoris, & malignitate marito non minor, per eam vir eius infulas huius dignitatis adeptus est. Sic autem Florus circa potestatem malignus fuit & violentus, vt pro magnitudine malorum eius, Albinum quasi beneficij largitorem Iudęi laudarent. Ille nanq; malignitatem cælabat, & ne penitus deprehenderetur à turba quodammodo prouidebat. Gessius autem Florus quasi ad docendam nequitiam missus, iniquitates suas in gentem nostram aperta malignitate portabat, neq; direptioni parcens, neq; modum iniusti supplicij derelinquens. Erat enim inflexibilis ad miserandum, & omnibus lucris auarus: qui etiam in latronum direptione communicabat. Sine timore nãq; multi ad hoc accedebant, cum illius promissione de sua salute minime cogitarent: Quod opus non erat mediocriter cõdolendum. Quapropter infelices Iudæi, cum non valerent vastationes sustinere latronum, cogebantur à proprijs solennitatibus recedentes cuncti diffugere: vt melius, vbicunq; liceret, apud alienigenas habitarent. Florus igitur fuit, qui nos contra Romanos bellum fecit assumere: melius iudicans, citius quàm paulatim & per tẽpora nos perire. Initium quippe sumpsit hoc bellum secundo quidem anno administrationis Flori, duodecimo autem Neronis imperij. Sed ea quidem quęcunq; aut facere coacti sumus, aut pati, perfecte scire poterunt, qui legere voluerint libros à me de Iudaica dimicatione cõscriptos. Hic igitur ponam terminum Antiquitatis historię, post quam etiá bellum cœpi conscribere. Continet autem hoc opus à primi hominis natiuitate traditionẽ, vsq; ad decimũ annũ Neronis imperij. Ea siquidẽ quę nobis Iudæis prouenerunt in Ægypto, & Syria atq; Palæstina, & quęcunq; perpessi sumus ab Assyrijs, & Babylonijs, vel circa nos Persę seu Macedones egerunt, & post eos Romani, sicuti reor, sunt cum integritate composita. Nisus sum autem etiam descriptionem pontificum conseruare, qui per annos duo milia constituti sunt. Conscripsi etiam sine errore successiones regũ, actus eorum & conuersationes enunciás, & monarchiarum potestates enarrans, sicut ex sacris libris de rebus omnibus descriptio continetur. Hoc enim in principio historiæ me facere compromisi. Dico siquidem cum fiducia, opere iam perfecto, quia nullus alter, licet voluntatem habuerit, neq; Iudęus, neq; alienigena, potuit hoc negocium Gręcis ita subtiliter explanare. Habens enim indubitanter à congentilibus meis maximam eruditionẽ nostræ prouinciæ, etiam Græcas studui literas adipisci. Artis nanque grammaticæ experimentum sumpsi, integritatẽ vero prolationis verborũ possidere me paterna cõsuetudo prohibuit. quippe cũ apud nos non recipiant eos, qui elocutionẽ multarum gentium didicisse noscuntur, eo quod cõmune putent hoc officium nõ liberis tantummodo, sed etiam volentibus seruis. Sapientiam vero illos tantũmodo testantur habere, qui leges sub integritate cognoscunt, & virtutem sacrarum literarum interpretari possunt. Propterea multis in hoc studio laborantibus, víx duo quidem aut tres adepti, & laborum fructum repente potiti sunt. Non erit forsan inuidiosum, etiam de genere meo, & vitæ actibus postea breuiter enarrare. In his ergo dicere vlterius de antiquitate cessabo, libris quidem existentibus viginti, habentibus vero sexaginta milia versuum. Et si diuinitas concesserit per discursum quidem commemorabo rursus & causas belli, & eorum quæ ad præsentem pertinent diem, quæ est tertijdecimi quidem anni Domitiani Cæsaris principatus: mihi autem a natiuitate quinquagesimi & sexti. Proposui quoque vobis conscribere etiam nostras, id est Iudęorum sectas, in quatuor libris: de deo eiusq; substantia, & de legibus, & cur secundum eas aliud facere permittimur, aliud prohibemur.

Redit ad Florum malicia insignem

Peroratio

Eruditio Iosephi

Aetas Iosephi dum hæc scriberet

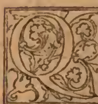
Flauij Iosephi Librorum. xx. antiquitatum Iudaicarum, Finis.

QVVM PRO MEO MORE OFFICIOQVE SVCCVRRENDI scriptorum monumentis, quæ ob superioris seculi partim inscitiã partim etiam socordiam, maiorẽ diligentiam postulãt, diu græca Iosephi exemplaria perquisiuissem, quo instructior ad hanc editionem fierem, nec Antiquitatum libri vsquam reperiri quirent, dedi operam, vt saltem reliqua eius autoris opera Bellum videlicet Iudaicum, & contra Apionem, sic emitterem, vt eorum studiosis quàmaxime satisfieret. Itaq; corrogatis è Gallia Germania atq; etiam Polonia græcis codicibus, latina ad illos conferenda curauimus, quo facilius mendæ per librariorum oscitantiam admissæ tollerentur: alicubi etiam quæ ab interprete ipso obscurius reddita erant, clarius exprimerentur: hoc tamen obseruato, vt suus illi stylus, quum græcorum schematum admixtu peregrinum quiddam sonans, tum ex vulgaris sermonis fece nonnihil trahens, ita relinqueretur, ne centonis speciẽ crebra interpollatio referret. Hanc autem operam non superuacuam apparebit, vel ex lectione non paulo quàm antehac inoffensiore simul ac dilucidiore: vel, siquis certius experimentum capere velit, ex vniuscuiuslibet folii ad veteres editiones collatione: præcipue vero in duobus libris contra Apionẽ: in quorũ singulis præter alias mendas innumeras, circa finem primi atq; item circa sequentis initium plusquam centenos versus deesse deprehendimus eosdemq; restituimus. Verum etiãsi hæc ipsa editio vigilantiam nostrã candido cẽsori abunde approbare põt, euidentius tamẽ id erit, vbi græca (mõ deus quod in animo est secundet) mature subsequentur. Interea præsentibus fruere ac vale, nostræq; industriæ fauere perge.

FLAVII IOSEPHI

HEBRAEI HISTORIOGRAPHI CLARISSIMO DE Bello Iudaico libri septem, interprete Rufino Aquileiensi.

PROLOGVS.

QVoniam bellum, quod cum populo Romano gessere Iudęi, omniũ maximum quæ nostra ætas vidit, quæq; auditu percepimus, ciuitates cum ciuitatibus, gentésue commisisse cum gentibus: quidam, non quod rebus interfuerint, sed vana & incongrua narrantiũ sermones auribus colligentes, oratorum more perscribunt: qui vero præsto fuerunt, aut Romanorum obsequio, aut odio Iudæorum cõtra fidem rerum falsa cõfirmant: scriptis autem eorum partim accusatio, partim laudatio continetur: nusquam vero exacta fides reperitur historię: idcirco statui, quæ retro Barbaris antea misi, patria lingua digesta, Græca nunc his qui Romano imperio reguntur exponere, ego Iosephus Matathiæ filius, Hebræus genere, sacerdos ex Hierosolymis: qui & initio cum Romanis conflixi, posteaq; gestis, quia necessitas exegit, interfui. Nam cum hoc, vt dixi, bellum grauissimum exortum est, Romanorum quidem populum domesticus motus habebat: Iudæorũ autem, qui ætate validi, & ingenio turbulenti erant, manu simul ac pecunia vigentes, adeo temporibus insoleter abusi sunt, vt pro tumultus magnitudine, hos possidendarum spes, illos amittẽdarum partium Orientis metus inuaderet. Quoniã Iudęi quidẽ cunctos etiam qui trans Euphratẽ essent, gentiles suos, secum rebellaturos esse crediderant. Romanos autẽ & finitimi Galli irritabant: nec Germani quiescebãt: dissensionũq; plena erãt omnia post Neronẽ: & multi quidẽ tẽporum occasione Imperiũ affectabãt: lucri aũt cupidine exercitus rerũ nouandarũ cupidi erãt. Itaq; indignũ esse duxi, errantẽ in tãtis rebus dissimulari veritatẽ: & Parthos quidẽ, ac Babylonios, Arabũq; remotissimos, & vlta Euphratẽ gẽtis nostrę incolas, itẽq; Adiabenos, mea diligẽtia vere cognoscere, vnde cœpisset bellũ quãtisq; cladibus cõstitisset, quóue modo desijsset: Gręcos vero & Romanorũ aliquos, qui militiã secuti nõ essent, figmẽtis siue adulationibus captos, ista nescire. Atqui historias audẽt eas inscribere, qui pręter hoc (vt mihi quidẽ videtur) quod nihil sani referũt, etiã de proposito decidũt. Nã dũ Romanos volũt magnos ostẽdere, Iudęorũ res extenuãt, & in humilitatẽ deijciũt. Nõ aũt intelligo, quonã pacto magni esse videant᷑, qui parua superauer᷑it. Et neq; lõgi tẽporis eos pudet, quo bellũ tractũ est: neq; multitudinis Roma. quã ĩ ea militia labor exercuit: neq; ducũ magnitudinis: quorũ profecto gloria minuit᷑, si cũ multũ pro hierosolymis desudauerit, reb⁹ per eos prospere gestis aliquid deroget᷑. Nec tñ ego cõtẽtione Romanas res extollẽtiũ, gẽtiles meos ãplificare decreui: sed facta quidẽ vtrorũq; sine vllo mẽdacio prosequar: dicta vero de factis reponã, dolori atq; affectioni meę in deflẽdis patrię cladibus indulgẽs. Nã quod domesticis dissensionibus est euersa, & in

ſa,& in templum ſacroſanctum inuitas Romanorum manus atq; ignem Iudęorũ tyranni traxere,teſtis eſt qui eam vaſtauit,ipſe Cæſar Titus:per omne bellũ miſeratus quidem populum,quod à ſeditioſis cuſtodiretur:ſæpe autẽ conſulto differri paſſus ciuitatis excidium,protracto obſidionis ſpatio,dũmodo belli pœniteret autores. Quod ſi quis me aduerſus tyrãnos eorũq; latrocinium accuſatorie loqui putet,vel patriæ miſerijs ingemẽtem calũniari pręter legem hiſtorię,dolori veniam tribuat. Ex omnibus enim,quę Romano imperio parent,ſolam noſtram ciuitatem cõtigit ad ſummum felicitatis faſtigium euadere, eandẽq; in extremum miſeriæ deijci. Deniq; omnium poſt cõdita ſecula res aduerſas,ſi cum Iudæorum calamitatibus cõferantur,ſuperatum iri non ambigo. Et horum autor nullus externus eſt:vnde nec fieri poteſt,vt à queſtibus temperetur. Siquis autẽ durior miſericordiæ ſit iudex,res quidem tribuat hiſtorię,lamenta vero ſcriptori:quanquã merito Gręcorũ diſertos increpauerim,qui tantis rebus ſua memoria geſtis, quarum cõparatione pręterita olim bella exigua reddũtur,iudices reſident aliorum facundię detrahentes:quorum etſi doctrinam ſuperant,propoſito vincũtur. Ipſi vero Aſſyriorũ & Medorum geſta perſcribunt,veluti minus recte à ſcriptoribus antiquis fuerint expoſita:cum in ſcribendo tantũ eorum viribus cedant, quãtum ſententiæ. Erat enim vnicuiq; ſtudiũ,quę vidiſſet facta,conſcribere:quoniam & interfuiſſet rebus geſtis,& efficaciter quod promittebat,impleret:mentiriq; apud ſcientes,inhoneſtũ eſſe videretur. Enimuero noua quidem neq; ante cognita memorię tradere, ſuiq; temporis res cõmendare poſteris,laude ac teſtimonio dignũ eſt. Induſtrius autẽ habetur,nõ qui alienam diſpoſitionẽ atq; ordinem tranſuerit, ſed qui noua dicendo etiam corpus propriũ conficit hiſtoriæ. Sed ego quidẽ ſumptu ac labore maximo,qui cum ſim alienigena,Græcis ſimul & Romanis geſtarum rerum memoriã repono, Ipſis autem indigenis,ad quæſtum quidem ac lites, ora patent,linguæq; ſolutæ ſunt. Ad hiſtoriam vero,in qua verum dicendum eſt, ſummaq; ope negotia colligenda ſunt,obmuteſcunt:cõceſſa infirmioribus neque ſcientibus licẽtia ſcribendi res à principibus geſtas. Honoratur itaq; apud nos hiſtoriæ veritas,quę à Gręcis negligitur. Ab origine quidẽ Iudęos repetere,qui fuerint quóue pacto ab Ægyptijs diſceſſerint, quaſq; regiones errando peragrauerint,& quas vel quoties incoluerint,& quẽadmodum inde migrauerint,neq; huius eſſe tẽporis,& pręterea ſuperuacaneum exiſtimaui:quoniã multi ante me Iudęorum de maioribus huius gẽtis veriſſima compoſuerunt: & nõnulli Græcorũ, quę illi ſcripſerãt,patria voce proſecuti nõ multum à veritate deuiarunt: exinde autem hiſtorię principiũ ſumam,quo ſcriptores eorũ & prophetę noſtri deſierũt. Et bellũ quidem meis tẽporibus geſtum,latius quaq; potuero diligentia referam: quę vero ætate mea ſunt antiquiora,ſummatim breuiterq; percurram: Quomodo Antiochus cognomẽto Epiphanes,deuicta penitus Hieroſolyma,cũ triennium ſexq; menſes eã tenuiſſet,ab Aſamonęi filijs expulſus eſt. Deinde quod eorũ poſteri de regno diſſentiẽtes,ad res ſuas occupãdas populum Romanũ Pompeiũq; traxerunt:quomodoq; Herodes Antipatri filius,eorum potentię finẽ fecerit,auxilio Soſij. Tum,quomodo Herode mortuo,plebis in eos orta ſeditio eſt, Auguſto quidem imperante Romanis,Quintilio aũt Varo prouinciã obtinente. Quodq; bellum anno duodecimo imperij Neronis eruperit: quamq; multa per Soſium acciderint:quãtaq; ad primos impetꝰ armis Iudęi peruaſerint:quoq; modo accolas permunierint: & quod Nero propter acceptas Ceſtij ductu clades ſummę rei metuens,Veſpaſianũ bello prępoſuerit: & quod is cum maximo filiorum Iudęam intrauerit,quantũq; Romanorum exercitum ducens: quantaq; manus auxiliorum per omnem cæſa fuerit Galilæam: & quod eius ciuitatum quaſdam vi ceperit, alias deditione. Vbi etiã Romanorũ in bello diſciplinam,curãq; rerum,& vtriuſq; Galilææ ſpatia,& naturã fineſq; Iudęæ,necnon & peculiarẽ terræ qualitatẽ,lacuſq; & fontes,captarũq; ciuitatum mala,cũ fide ſicut vidi,aut pertuli, expediã. Nec etiã miſerias meas cælauerim,cũ ſcientibus eas relaturus ſim. Deinde,quod

Autor proponit ex ordine quid in his libris dicturus

iam fessis rebus Iudęorum, Nero quidem mortem obierit: Vespasianus autem in Hierosolymam properans, imperij causa retractus sit: quęq; signa de hoc ei cõtigerint, Romęq; mutationes: & quod inuitus a militibus imperator declaratus sit: & quod eo disponẽdę reipu. gratia in Ægyptum digresso, Iudęorũ status seditionibus agitatus sit: quoq; modo tyrãnis succubuerint, eorumq; inter se discordias mouerint. Et quod ex Ægypto Titus reuersus, bis Iudæorum fines ingressus sit: quoq; modo exercitũ, & quo in loco cõgregauerit: vel qualiter, & quoties ciuitatem affecerit ipso prę sente seditio. Aggressus quoq; numerosos, & quantos erexerit aggeres: triumq; murorũ ambitum & magnitudinẽ, siue mensurã, & munitionem ciuitatis, & sani templiq; dispositionẽ: ad hęc arx spacium, mensurãq; verissime dicã: festorum quoq; dierum mores aliquos, septẽq; lustrationes, & munia sacerdotum. Itemq; põtificis vestes, sanctaq; templi cuiusmodi fuerint, sine aliqua dissimulatione vel adiectione memorabo. Narrabo deinde tyrannorum in suos gentiles crudelitatẽ, Romanorũq; in alienigenas humanitatẽ: quotiesq; Titus, ciuitatem simul ac tẽplum seruare cupiens, ad cõcordiæ fœdera dissidẽtes prouocauit. Differã vero populi vulnera, & calamitates: quamq; multa mala nũc bello, nunc seditionibus, nunc fame perpessi, postea capti sint. Nec vero aut perfugarũ clades, aut captiuorũ supplicia pretermittam: vel quemadmodũ templum inuito Cęsare cõflagrauerit: quãmq; multę opes sacrę flãma raptæ sint: ac totius, quæ reliqua erat, ciuitatis excidiũ, & quę præcesserant portenta, atq; prodigia, vel tyrãnorum captiuitatẽ, vel qui seruitio abducti sunt, multitudinẽ: aut cui quisq; fortunę sit distributus: & quod Romani quidẽ belli reliquias persecuti sunt, deuictorũq; munimina funditus eruerũt, Titus vero peragrata regione cuncta restituit: eiusdẽq; reditum in Italiã, ac triumphum. Hęc omnia septem libris cõprehensa, adnixus ne vituperationem à rerum scientibus & qui bello interfuerunt sustineã, studiosis veritatis magis quàm voluptatis perscripsi. Narrandi autem initium faciam hoc ordine, quo capitula sunt digesta.

FLAVII IOSEPHI

DE BELLO IVDAICO LIBER PRIMVS.

De deuastatione Hierosolymæ ab Antiocho.

CAPVT PRIMVM.

An. li. 12. ca. 6 Vm potentes Iudęorũ inter se dissiderent eo tempore, quo de tota Syria cũ Ptolemæo Sexto Antiochus, qui Epiphanes dictus est, ambigebat (erat autẽ illis contentio de potẽtia, quod honoratus quisq; grauiter ferret similibus subiugari) Onias quidã è pontificibus postquã præualuit, Thobiæ filios expulit ciuitate. Illi autem supplices ad Antiochum cõfugerunt, petẽtes, vt semet ducibus in Iudęam irrumperet. Idq; regi persuasum est, iampridẽ sic animato. Quare cũ magnis militum copijs egressus, & ciuitatem fortiter expugnatam capit, & maximã eorum multitudinem, quibus Ptolemæus charior erat, interfecit. Dataq; passim militibus prædandi licentia, ipse & templum spoliauit, & quotidianæ religionis assiduitatem per annos tres, sexque menses inhibuit. Pontifex autem Onias An. lib. 13. c. 4 effugit ad Ptolemæum: acceptóque ab eo in Heliopolitana præfectura solo, ibi oppidum condidit Hierosolymis simile, templúmq; ædificauit: de quibus iterum opportune referemus. Veruntamen Antiocho neque præter spem deuicta ciuitas, neq; populatio, neque tantæ cædes satis fuere: sed intemperantia vitiorum, eorumq; memoria, quæ in obsidione pertulerat, Iudæos cogere cœpit, vt abroga- An. lib. 12. c. 7 to more patrio, nec infantes suos circũciderent, porcosq; super aram immolarẽt: quibus omnes quidem aduersabantur: optimus vero quisque propterea trucidabatur. Et Bacchides præsidijs ab Antiocho præpositus, ad naturalem crudeli-

tatem suam preceptis impijs obsecundans, omnimodam iniquitatē excessit: cum & singulatim viros honorabiles verberaret, & cōmuniter quotidie speciem captæ vrbis exhiberet: donec eos atrocitate incommodorum, qui ea patiebantur, ad vindictæ audaciam irritauit. Deniq; Matathias Asamonæi filius, vnus ex sacerdotibus, ex vico cui nomen Modin est, cum manu domestica (nam quinque filios habebat) sicis armatus, Bacchidem occidit: & statim quidem præsidiorum multitudinē verit9, in mōtes refugit. Multis vero ex populo sibi sociatis, recepta fiducia descendit: commissoq; prælio, superatos duces Antiochi ex Iudææ finibus exegit. Secundis autem rebus potentiam nactus, suisq; volentibus, quod ab alienigenis eos liberasset, imperans, moritur relicto Iude principatu, qui filiorū suorum natu maximus erat. Ille autem (nec enim cessaturum existimabat Antiochum) & indigenarum conflauit exercitum, & cum Romanis primus amicitiam pepigit. Antiochumque Epiphanem iterum in fines suos ingredientem, vehementissima percussum plaga repressit. Adhuc autem feruente victoria, in præsidia ciuitatis impetum fecit: necdum enim cæsa fuerāt: habitoq; conflictu, milites de superiori ciuitate, quæ pars sacra dicitur, ad inferiorem compellit. Fano autem potitus, & locum purgauit omnem muroq; cinxit: & vasa noua diuinis rebus curandis fabricata, in templum intulit, veluti prioribus profanatis, aramq; aliā ædificauit, & religionibus dedit initium. Sacro aūt ritu vix ciuitati reddito, moritur Antiochus. Regni aūt eius, & in Iudæos odij filius Antiochus hæres existit. Quare coactis peditum milibus quinquaginta, equitum autem propè quinq; milibus, octoginta vero elephantis, mōtana Iudææ per partes aggreditur. Et Bethsurā quidem oppidum capit. In loco vero, cui Bethzachariæ nomē est, quà transitus erat angustior, Iudas cū suis copijs occurrit. Et priusquàm congrederentur agmina, Eleazarus frater eius, prospecto præter alios excelso elephante, turriq; maxima & munimētis aureis ornato, illic Antiochum esse ratus à suis procul excurrit: ruptaq; hostili acie, ad elephātum vsque peruenit. Sed illum quidē, quem regem esse opinabatur, contingere, quod multum supereminerct, minime potuit. Beluam vero in aluo percussam, super se deiecit, & obtritus interijt: nulla alia re gesta, nisi quod magnū opus aggressus, vitam gloriæ posthabuit. Qui tamē regebat elephantum, priuatus erat. Et si casu fuisset in eo Antiochus: nihil plus Eleazaro prestitisset audacia, quàm vt sola spe preclari facinoris, mortem videretur optasse. Hoc autē fratri eius, totius prælij præsagium fuit. Nam fortiter quidem Iudæi, diuq; decertarunt: sed à regijs secunda fortuna vsis, numeroq; præstātibus superati sunt: multisq; interfectis, Iudas cū cæteris in Gophniticam toparchiam refugit. Antiochus aūt ad Hierosolymam profectus, ibiq; dies paucos commoratus, penuria vtensiliū abstitit: relicto quidem ibi præsidio, quantum satis esse arbitrabatur: cætera vero multitudine ad hyemandum deducta in Syriam, Discessu autem regis, Iudas non quiescebat: sed accessione multorum suæ gentis animatus, aggregatis etiam quos ex prælio receperat, apud vicum Adasa cum Antiochi ducibus congreditur: factisq; fortibus in prælio cognitus, multis hostibus interfectis, occubuit. Et in diebus paucis frater eius Ioannes occiditur, insidijs eorum captus, qui cum Antiocho sentiebant. An. lib. 12 ca. 18

De successionibus principum à Ionatha vsq; ad Aristobulū. Cap. II

CVm autē successisset ei frater Ionathas, & in alijs que ad indigenas pertinerent, cautius se ageret, suāq; potētiam Romanorum amicitia corroboraret, Antiochi quidem filio reconciliatur. Non tamen horum ei quicquam profuit ad depellendum periculum. Nanque Tryphon tyrānus, Antiochi quidē filij tutor, sed insidijs eum captās, & præter hoc amicis nudare cupiens, Ionathan, cum ad Antiochum paucis comitatus Ptolemaida venisset, dolo comprehēdit. Eoq; vincto, contra Iudæam mouit exercitum. Vnde repulsus à Simone Ionathæ fratre: quodq; ab eo superatus esset, iratus, eundem Ionathā interfecit. Simon autem fortiter regendis rebus intētus: Zara quidem, & Ioppen, & Iamniam capit. Euertit An. lib. 13 ca. 1 An. lib. 13 cap. 9

autem & Accaron,subactis præsidijs:aduersusq; Tryphonē Antiocho auxilium præbuit,qui Doram ante expeditionem quam in Medos fecit obsidebat. Sed regis auiditatem satiare non potuit,quamuis neci Tryphonis suā quoque operam adhibuisset. Non multo enim post,Antiochus Cendebeum ex ducibus suis,aduastandam Iudæam opprimendumq; seruitio Simonem, cum exercitu misit. Ille autem,quanquam senior erat,bellum tamen iuueniliter administrabat: & filios quidem suos cum validissimis præmisit, parte vero multitudinis comitatus alio latere aggreditur:multisq; per multa loca insidijs etiā in montana dispositis, in omnibus superat. Clarissimaq; potitus victoria,pontifex declaratur: & ducētos septuaginta post annos Iudæos liberat à dominatione Macedonū.sed & ipse perijt in conuiuio,captus insidiis Ptolemæi generi sui:qui eius coniuge duobusq; filijs in custodiam conclusis,certos misit,vt Ioānem tertium,cui etiam Hyrcanus nomen fuit,interficeret. Cognito autem impetu,qui parabatur,adulescens ad ciuitatem properabat,multo populo fretus, & propter memoriam paternæ virtutis,& quod iniquitas Ptolemæi cunctis esset inuisa. Voluit autem Ptolemæus etiam alia porta ingredi ciuitatem:sed à populo reiectus est, qui maturius Hyrcanū susceperat. Et is quidem statim recessit in quoddam vltra Hierichunta castellum,quod Dagon vocatur. Hyrcanus autem paternum honorem pōtificis assecut9,postquàm deo sacrificia reddidit,velociter Ptolemæū petit & matri simul & fratribus adiumēto futurus,castellumq; aggressus,alijs quidem rebus superior erat,iusto autē dolori cedebat. Ptolemęus enim quotiens premeretur,matrē eius fratresq; in murum productos,palàm vt possent conspici,verberabat :eosdemq; pręcipitandos,nisi quamprimum recederet,minabatur. Vnde Hyrcanū quidem plus timor ac misericordia,quàm iracundia commouebat. Mater vero eius nihil plagis aut intentata nece perterrita,manus protēdens,filium pręcabatur,ne vel suis fractus iniuriis,parceret impio : siquidem ipsa sibi mortem à Ptolemęo propositam immortalitate duceret meliorem,dūmodo ille pœnas eorum,quæ in domū suam contra fas admisisset,expenderet. Ioannes aūt nūc obstinationem matris cogitans,ac preces eius audiens,ad irruendum impellebatur:modo verberari eā,lacerariq; conspiciens,effœminabatur:totusq; plenus doloris erat. Ob hęc autem diu tracta obsidione,feriatus annus aduenit:quem septimo quoq; circuitu redeuntem apud Iudęos cessare moris est,exemplo septimorum dierum. Et in hoc Ptolemæus obsidionis requiem nactus,fratribus Ioannis vnà cum matre occisis,ad Zenonem confugit,qui Cotylas cognominatus est,Philadelphiæ tyrannum. Antiochus autem ob ea,quę per Simonem passus fuerat,iratus in Iudæam ducit exercitum:ibiq; assidens Hierosolymis,Hyrcanum obsidebat. Ille autem patefacto sepulchro Dauid,qui regum ditissimus fuerat, ablatisq; inde pecuniæ plus quàm tribus milibus talentorum,& Antiocho persuasit,datis ei trecentis talētis ab obsidione discedere,primusq; Iudæorum priuatis opibus alere peregrina cœpit auxilia. Rursusq; tamē,quando Antiochus contra Medos bello suscepto tempus ei vindictæ prębuit,confestim aduersus ciuitates Syriæ perrexit,vacuas propugnatoribus esse ratus,quod & verum fuit. Medabam quidem,& Samæam cum proximis,necnon & Sichimam,& Garizim ipse cepit, & super his Cuthæorum gentem,adiacentia fano loca incolentium, exemplo eius quod est Hierosolymis,ædificato. Cepit autem & Idumææ non paucas alias ciuitates,& pręterea Doreon,& Marisan. In Samariam vero vsque progressus, vbi nunc est Sebaste, ciuitas ab Herode rege condita,ex omni eam parte concludit:filiosq; suos Aristobulum & Antigonum obsidioni pręfecit. Quibus nihil remittentibus,ad hoc famis penuria qui erant intra ciuitatem venerunt,vt etiam insuetam carnem cogerentur attingere. Igitur Antiochum adiutorem sibi aduocant,Spondium cognominatum. Qui cum prompta eis voluntate paruisset,ab Aristobulo & Antigono superatur. Et ille quidem ad Scythopolim vsque,persequentibus eum memoratis fratribus,effugit:hi vero in Samariā reuersi, & multitudinē iterū intra murū concludunt

Ptolemæus ab Hyrcano obsessus

Ant.li.13 ca.16.17

concludũt,& expugnata ciuitate,ipſam diruũt: & habitatores eius captos abducunt. Proſpere autem geſtis ita cedẽtibus,alacritatem refrigeſcere non ſinebãt: ſed cum exercitu Scythopolim vſq; progreſſi,& ipſam peruaſerunt,& agros intra Carmelum omnes,inter ſe partiti ſunt.

De Ariſtobulo,Antigono Iuda Eſſæo Alexãdro Theodoro & Demetrio geſta. Cap. III

SEcundarum autem rerum Ioannis,& filiorum eius,inuidia ſeditionem gentilium concitauit.multiq; aduerſus eos collecti non quieſcebant,donec aperto bello deuicti ſunt. Reliquũ vero tempus Iohannes cum fortunatiſſime viueret,& optime rebus per annos triginta & tres adminiſtratis,& quinque filijs relictis,moritur: vir plane beatiſſimus, & qui nullam dediſſet occaſionem,cur eius cauſa de fortuna quiſpiam quereretur. Denique tria vel maxime pręcipua ſolus habebat. Nam & gẽtis princeps,& pontifex erat,& pręterea propheta: cum quo deus ita colloquebatur vt futurorum nihil penitus ignoraret. Quinetiam de duobus maioribus filijs ſuis,quod rerum domini permanſuri non eſſent, prȩuidit,atque prędixit. Quorum vitæ quis fuerit exitus,narrare non indignũ videtur,quãtumq; à paterna felicitate diuerterint. Patre nanque mortuo, natu maior Ariſtobulus,translato in regnum principatu,diadema ſibi primus impoſuit: quadringentis & octogintauno annis,ac tribus menſibus,poſtquam populus in eam terram deuenit,ſeruitio,quod apud Babylonios ſuſtinuit liberatus. Fratrem vero à ſe ſecundum Antigonũ(nanque illum diligere videbatur)in honore pari producebat:alios autem vinctos cuſtodiæ tradidit. Matrẽq; itidem colligauit, auſam aliquid de poteſtate contendere. Nanq; hanc rerum dominam Ioannes reliquerat. Eoq; crudelitatis proceſſit,vt vinctam fame necaret. Horum autem facinorum pœnas,Antigoni fratris morte perſoluit,quem plurimum amabat, quemq; regni participem habebat. Nam & hunc interemit, adductus criminationibus, per maleuolos regni compoſitis. Itaque primo quidem Ariſtobulus dictis fidem non habebat,qui & fratrem magnipenderet,& pleraq; liuore fingi arbitraretur. Sed cum Antigonus ex militia clarus rediiſſet,feſtis dieb9,quos tabernaculis poſitis,deo celebrare mos patrius exigebat,euenit eodem tempore, vt aduerſa valetudo Ariſtobulum corriperet. Antigonus vero circa feſtorũ ſolenniorum finem, armatis comitatus,templum ad orandum quammaxime petiuit, pluſq; in honorem fratris aſcẽdit ornatus. Tumq; delatores nequiſſimi regem adeũtes,& armatorum pompam,& Antigoni arrogantiam,priuata fortuna maiorem eſſe criminabantur:quodq; maxima caterua ſtipatus,vt illum interficeret,eò veniſſet. nec enim perpeti honorem ſolum ex regno habere, cui regnum ipſum liceat obtinere: His paulatim,quamuis inuitus,tamen credidit Ariſtobulus. Ac ne vel ſuſpicari quicquam videretur,proſpiciens,& vt incerta pręcaueret,ſuos quidẽ ſatellites in quendã ſubterraneum & tenebroſum locũ tranſire iubet. Ipſe aũt iacebat in caſtello,Bari ante,poſt aũt Antonia cognominato: & vt inermi quidem parcerẽt,occiderent aũt Antigonũ,pręcepit,ſi cũ armis adiret. Necnõ & ipſi Antigono qui pręciperent miſit,vt inermis veniret. Ad hæc regina ſatis callidũ cũ inſidiatoribus cõſiliũ capit. Nanq; his qui ad eum miſſi fuerant perſuadet,vt mandata quidem regis taceant,dicant vero Antigono,quod frater audiſſet,arma ſibi eum pulcherrima in Galilæa ornatũq; bellicum fabricaſſe: quę ne ſingulatim inſpiceret,morbo impeditũ fuiſſe:nunc aũt,pręſertim cum aliò diſceſſurus ſit libẽter eum videret armatum. His auditis,Antigonus(ne quid enim mali ſuſpicaretur,fratris ſuadebat affectus)cum armis velut oſtẽtatum ſe veniens,properabat. Sed vbi ad obſcurum tranſitum,qui Stratonis pyrgus vocabatur,acceſſit,à ſatellitibus interemptus eſt: certumque documentum præbuit, omnem beneuolentiam,iusque naturæ calumnijs cedere,nullamque optimarum affectionum tantum valere,

Hyrcanus decedit

An.lib.13. cap.18

Antigonus occiditur

regni sui vires cōsumeret. Vnde armis omissis, sermone placido cum subiectis redire in gratiam conabatur. Illi autem inconstantiam eius morumq; varietatem intantum oderant, vt percontanti, quonam pacto eos sedare posset, dicerent, si moreretur. Ná vix etiam mortuo daturos veniá, qui tá multa scelerate fecisset. Simul etiá Demetrij auxilium, cui cognomen Acęro accersiuerunt. Qui cum his maiorum pręmiorum spe facile paruisset, venissetq; cum exercitu, miscentur auxilijs eius Iudæi circa Sichimam. Vtrosq; tamē Alexander mille quidem equitibus, sex aūt peditum mercenariorū milibus excepit, cū haberet ex Iudæis quoq; propè ad decē milia bene sibi cupientiū, aduersæ aūt partis essent equitum tria milia, peditūq; milia quadraginta. Et priusquàm veniretur ad manus, intercedētibus nūcijs & pręconibus, reges transfugia tentabant: Demetrius quidē Alexandri mercenarios, Alexander aūt Iudęos qui Demetriū sequerentur, obtemperaturos sibi sperantes. Sed cum neq; Iudæi sacramenta, neq; fidem Græci cōtemnerēt, armis iam cominus decernebant. Superatq; pręlio Demetrius, quamuis Alexandri mercenarij multa & animose & fortiter gessissent. Euentus autem pugnę pręter spem cedit vtriq;. Nam neq; hi qui Demetriū acciuerant, in partib9 victoris permanserunt: & immutatæ fortunę misericordia, sex Iudęorum milia se ad Alexandrum, qui in montes effugerat, contulerunt. Huius inclinationis momētum Demetrius ferre non potuit, sed Alexandrum iam quidem collectis viribus pręlio sufficere ratus, omnem vero gentē ad eū transire existimans, mox inde digressus est. Nō tamē reliqua multitudo ob abscessum auxiliorū simultates deposuit: bello aūt assiduo tamdiu cum Alexandro decertabat, donec plerisq; interfectis cæteros in Bemeselim ciuitatem compulit, eaq; subacta in Hierosolymam captiuos abduxit. Verum immoderata fecit iracundia, vt crudelitas eius ad impietatem vsq; procederet. Octingentis enim captiuorum in media ciuitate cruci fixis, mulieres earumq; filios in conspectu matrum necauit, atque hæc potans, & cum suis concubinis recubans, prospectabat. Tantus autem populum terror inuasit, vt etiam diuersæ partis studiosi proxima nocte octo milia hominum extra totam Iudæam profugerent: quorum exilij mors Alexandri finis fuit. Cum eiusmodi factis tandem ægreq; regni otium quęsisset, ab armis requieuit.

An. li. 13 ca. 20

Alexandri crudelitas

De bello Alexandri cum Antiocho & Areta, deq; Alexandra & Hyrcano. Caput IIII

RVrsus aūt fit ei turbarum initium Antiochus, qui etiá Dionysius dict9 est, Demetrij quidem frater, sed eorum nouissimus qui Seleucum generis autorem habebant. Hunc enim timens, qui Arabas parato bello pulsarat, totū quidē super Antipatrida montibus proximum, & inter Ioppes littora spatium, fossa altissima diremit. Ante fossam vero murū ædificauit excelsum turresq; ligneas, vt faciles aditus obstrueret, fabricauit: nec tamē Antiochum arcere valuit. Exustis enim turribus fossisq; repletis, cum suis copijs transgressus est. Vindictaq; posthabita, qua deberet eum à quo prohibitus est vlcisci, protinus contendit in Arabas. Horum autem rex in loca suę nationis commodiora cedens, mox ad pugná cum equitatu reuersus (habebat autem numerum decem milium) imparatos ex improuiso Antiochi milites inuadit. Valido autem prælio commisso, quamdiu quidem supererat Antiochus, durabat eius exercitus, quamuis eum passim Arabes trucidarent. Vbi vero procubuit (succurrendo enim victis semper in periculis aderat) omnes terga dederūt, maximaq; pars eorum, cum in acie, tum in fuga absumitur. Reliquos autem in vicum Cana delapsos, alimentorum penuria perire contigit, pręter admodū paucos. Hinc Damasceni Ptolemæo Minhæi filio infensi Aretá sibi sociant: Syriæq; Cœles regē constituunt, Qui bello illato Iudææ, postquam pugna vicit Alexandrū, pactione discessit. Alexander autem Pella capta Gerasam petiuit rursus opum Theodori cupidus: tripliciq; ambitu circundatis defensoribus, locum expugnauit. Necnon & Gaulanen, & Seleuciam, & eam quę Antio

chi

ga peruenit in castellum Antoniam: ibiq; salutis obsides nactus (erat enim ibi in custodia, vt præmisimus, coniunx Aristobuli cum filijs) priusquam grauius aliquid accideret, ea lege in concordiam redijt, vt regnum quidem Aristobulus haberet, ipse vero cederet, quasi frater regis alijs honoribus contentus. Hoc modo in fano reconciliati, cum in conspectu circũstantis populi benignissime alter alterum complexus esset, domus permutant: & Aristobulus quidem discedit in regiam, Hircanus autem in Aristobuli domum. An.li. 14.c.4.1

De bello Hyrcani cum Arabibus & expugnatione Hierosolymæ.

Caput. V.

Metus vero & alios eius inimicos præter spem dominantis occupat, & maxime Antipatrum iamdudum Aristobulo inuisum. Erat autem genere Idumæus, & nobilitate ac opibus gentis suæ princeps. Is igitur & Hyrcanum vt ad Aretam regem Arabiæ confugeret, eiusq; auxilio regnum repeteret hortabatur, & ipsi Aretę vt Hyrcanum susciperet atq; in regnum deduceret suadebat, multum obtrectans Aristobuli moribus, multisq; Hyrcanum laudibus prędicãs. Simulq; admonebat, quod eum deceret regno clarissimo prępsidentem, iniquitate oppressis manum porrigere: Hyrcanum aũt iniuriam pati, qui principatu iure successionis sibi debito excidisset. Sic instructis & præparatis ambobus, nocte cum Hyrcano ex ciuitate profugit: citatoq; cursu in oppidum quod Petra dicitur saluus euasit: ea est Arabiæ regia. Ibi postquam Hyrcanum in manum regis Aretę tradidit, multis dictis multisq; muneribus vt auxilium præberet, quo in regnum deduceretur, effecit. Erant autem peditum equitumq; milia quinquaginta, quib9 nequaquam restitit Aristobulus: Sed primo impetu superatus, in Hierosolyma fugere cogitur: atq; omnino captus esset, nisi dux Romanorũ Scaurus, aduersis horum temporibus imminens, soluisset obsidionem. Nanq; is ex Armenia quidẽ in Syriam missus erat à Pompeio Magno, qui cum Tigrane bellũ gerebat. Sed vbi Damascum venit, recens à Metello & Lollio captam reperit: his inde submotis, cognitoq; in Iudæa quid ageretur, illuc velut ad quęstum cucurrit. Denique mox vt fines ingressus est, Iudęorum legati ad eum veniunt à fratribus, vtrisque vt sibi potius adiumento esset orantibus. Sed trecentis talentis, quæ Aristobulus ei miserat, iusticia posthabita est. Tot enim acceptis, Scaurus ad Hyrcanum & Arabes legatos mittit, Romanorum eis & Pompeij nomen intentans, nisi ab obsidione desisterent. Itaq; & Areta ex Iudęa in Philadelphiam recedit metu perculsus, & Scaurus Damascum redit. Aristobulus autẽ, quod captus non esset, satis sibi esse nõ credidit: sed omnib9 quas haberet copijs collectis, persequebatur hostes: & circa locum, quẽ Papyrona vocant, prælio cõmisso, supra sex eorum milia cędit: in quibus erat & Cephalon frater Antipatri. Hyrcanus vero & Antipater Arabum priuati auxilio, spem in aduersarios trãstulerunt. & cum Põpeius Syriam ingressus Damascũ peruenisset, ad ipsum cõfugiunt. Multisq; muneribus ei datis, eadẽ illa quibus apud Aretã vsi fuerant allegantes, magnopere precabãtur vt Aristobuli violentia dãnata, regno Hyrcanum restitueret, cui tam ætate quàm morib9 deberetur. sed nec Aristobulus sibi defuit, corruptione Scauri fretus. Venerat autem quantum potuit ornatus cultu regio: deinde offensus obsequijs, neq; ferendũ existimans abiectius quàm regem deceret vtilitati seruire, à Diospoli regrediebatur. Ob hoc iratus Pompeius, etiam Hyrcano eiusq; socijs hoc precantibus, Aristobulum petit, & Romano simul exercitu & Syrorum instructus auxilijs. Cum vero Pellam & Scythopolim prætergressus Coreas venisset, vnde Iudæorum fines incipiunt per mediterranea loca subeuntibus, cognito Aristobulum in Alexandrium confugisse (castellum est magnifice structum, in monte præcelso sitũ) mittit per quos eum iuberet inde descendere. Ille autem decreuerat, quia pro imperio vocaretur, periclitari potius quàm parere. Sed populum videbat horrescere: & amici monebant, vt Romanam vim cogitaret, quam sustinere non posset, Itaque horum consilijs obediens, descendit ad Pompeium, quódque iuste regnaret, multis

An.lib. 14.c.4.2.3.4

Scaurus.

An.lib.16.c.6.7

bus diuinis perseuerabant: & in ipso libandi templumq; adolendi ministerio mactabantur, saluti quoq; præferentes religionis obsequium. Multos autem sui gentiles aduersæ partis studiosi truci dabant, plurimi semetipsos in rupes præcipitabant. Nonnulli furibundi cunctis quæ circa murum erãt in desperatione succensis, pariter conflagrabant. Itaq; Iudęorum quidem milia duodecim occubuerũt: Romanorum vero perpauci: sed plures sauciati sunt. Nihil autem grauius in illa clade Iudæorum genti visum est, quàm sanctum illud arcanum, neque cuiquam prius visum alienis esse detectum. Denique Pompeius vnà cum suis comitibus in templum ingressus, vbi neminem præter pontificem adesse fas erat, quæ intus erant candelabra cum lychnis, & mensis in quibus libare atque adolere moris est, & vascula, ex auro cuncta spectauit: congestamq; pigmentorum molem, sacræq; pecuniæ ad duo milia talentorum. Nec tamen vel hæc vel aliud quicquam de sacrosanctis opibus siue instrumentis attigit: sed postero die post excidium purgare templum æditμos iussit, & solennia sacra celebrare. Ipse autem Hyrcanũ pontificem declarauit: quod se & in alijs rebus alacrem obsidionis tempore præbuisset, promptamq; ad bellum agrestium multitudinem ab Aristobulo reuocasset: per quæ sicut imperatorem bonum decuit, beneuolentia potius quàm timore plebem sibi conciliauit. inter captiuos etiam comprehensus Aristobuli socer idemq; patruus tenebatur. & illos quidem qui maxime belli causa fuissent, securi percussit: Faustum vero & qui vnà fortiter operam nauauerant pręclaris pręmijs donat & Hierosolymis tributum indicit. ablatas autem genti etiam quas in Cœle Syria ceperant ciuitates, Romano qui tunc erat præsidi parere iussit: proprijsq; tantum finibus eos circũclusit. Instaurat autem in gratiam cuiusdam ex libertis suis Demetrij Gadarensis, etiam Gadaram, quam Iudæi subuerterant. Mediterraneas præterea ciuitates ab eorum imperio liberauit, quas præuenti non exciderant, Hippon & Scythopolim & Pellam & Samariam & Marisam: itemq; Azotum & Iamniam & Aretusam: necnon & maritimas, Gazam & Ioppen & Dorã; & quæ pridem Stratonis Pyrgus vocabatur, post autem ab Herode rege clarissimis ædificijs transformata, Cæsarea nominata est: easq; omnes indigenis ciuibus redditas prouinciæ Syriæ coniunxit. Huius autem & Iudæę, cunctorumq; administratione ad Ægypti vsq; fines & flumen Euphratem, cum duabus legionibus Scauro permissa, Romam ipse per Ciliciam properauit, captiuum ducens Aristobulum cum familia. Erant autem filiæ duæ totidemq; filij: quorum vnus Alexander ex itinere fugit: minor autem Antigonus cum sororibus Romam vectus est.

Hyrcanus pontifex declaratur.

De bello Alexandri cum Hyrcano & Aristobulo. Cap. VI.

INterea Scaurus in Arabiam ingressus, ad Petram quidam regionum asperitate prohibebatur accedere: quæ autem circum erant omnia vastabat, multis & in hoc malis afflictus. Nam exercitum fames premebat: cui tamen Hyrcanus per Antipatrum victui necessaria suppeditabat. Quem velut Aretæ familiarem etiam Scaurus ad eum legauit, vt bellum pactione deponeret. Itaq; persuasum est Arabi, vt CCC. talenta daret: atque ita Scaurus ex Arabia transduxit exercitum. Alexander autem Aristobuli filius qui Pompeium fugerat, magna manu medio tempore congregata, Hyrcano grauis imminebat, Iudæamq; depopulabatur. Quem quidem mature debellare posse credebat: quoniam disturbatum quoque à Pompeio murum Hierosolymis renouatum esse confidebat: nisi Gabinius in Syriam missus qui Scauro successerat, cum in alijs fortem se præbuisset, tum etiam in Alexandrum mouisset exercitum. Huius autem ille impetum veritus, & ampliorem militum manum congregabat: donec facta sunt decem milia peditũ, & mille quingenti equites: locaq; opportuna muris, hoc est Alexãdrium & Hyrcanium, & Machærunta non longe ab Arabiæ montibus, muniebat. Igitur Gabinius cum parte copiarum præmisso Marco Antonio, ipse cum toto exercitu sequebatur. Lecti autem Antipatri comites, aliaque Iudæorum multitudo, quorum Malichus & Pitholaus princeps erant: iunctis cum Marco Antonio viri-

Ant.li.14.ca.9

Ant.li.14.c.10

 bus suis,

bus suis, Alexandro obuiam processerunt: neque ita multo post aderat cum suis copijs Gabinius. Alexander autem quod tum in vnum confertam hostium multitudinem sustinere non poterat, abscessit. Cúmque Hierosolymis appropinquasset coactus prælio decertauit: amicisque sex milibus, quorum tria viua capta sunt, tria vero prostrata, cum reliquis effugit. Gabinius autem vbi Alexandrium castellum venit, quia multos deseruisse castra cognouit, promissa delictorum venia conabatur eos ante prælium sibi coniungere. Cum autem illi nihil mediocre cogitarent, plerisque interfectis, reliquos in castellum concludit. In hoc prælio dux Marcus Antonius multa præclare gessit: & quamuis semper & vbique vir fortis apparuisset, tamen tunc etiam suum vicit exemplum. Gabinius autem relictis qui castellum expugnarent, ipse ciuitates adire, & intactas quidem confirmare subuersas, autem erigere curabat. Denique iussu eius & Scythopolis habitari cœpit, & Samaria & Anthedon, & Apollonia, & Iamnia, & Raphia, & Marisa, & Dora, & Gadara, & Azotus, aliæque multæ, lætis ciuibus atque incolis ad eas concurrentibus. His autem recte dispositis regressus

An. li. 14. ca. 11 Alexandrium, vehementius vrgebat obsidium. Qua re territus Alexander, omnibus desperatis legatos ad eum misit, & ignosci delictis orans, & quæ sibi parerent castella Machęrunta & Hyrcanium tradere non dubitans: quinetiam Alexandrium eiusdem potestati permisit. Quæ quidem Gabinius omnia consilio matris Alexandri funditus eruit, ne rursus belli alterius receptaculum fierent. Aderat autem, quo suis Gabinium palparet obsequijs, viro suo cæterisq; captiuis metuens, qui Romam fuerant abducti. Post hæc ergo Gabinius Hyrcano Hierosolymam deducto, eiq; fani cura mandata, cęteris reipu. partibus optimates pręfecit. Omnemq; Iudęorum gentem in conuentus quinq; diuisit: vno Hierosolymis, altero Doris, iteq; tertio vt apud Amathunta respondeat, destinatis. quarto Hierico, & quinto Sephoris Galilææ ciuitas attributa est. Singulari autem vnius do

An. li. 14. c. 12 minatione Iudęi liberati, libenter ab optimatibus regebantur. Veruntamen non multo post euenit, vt turbarum his fieret initium elapsus Roma Aristobulus: qui magna iterum Iudæorum manu conflata partim cupida mutationis, partim quibus olim dilectus erat, primũ occupat Alexandrium: idq; recingere muro tentabat. Deinde cognito, quod Gabinius Sisennam & Antonium & Seruilium duces contra se cum exercitu misit, in Machęrunta concedit: vulgiq; imbellis onere deposito, solos armatos prope ad octo milia militum secum duxit: inter quos & Pitholaus erat secundarum partium rector, cum mille viris ex Hierosolymis profugus. Romani autem sequebantur, habitoq; conflictu, aliquandiu cum suis Aristobulus fortiter dimicando perseuerabat, donec vi Romanorum subacti, cæsa sunt virorum quinque milia. propè vero ad duo milia in quendam tumulum confugerunt. Cæterique mille cum Aristobulo, perrupta Romanorum acie, in Machærunta coacti sunt. Vbi rex cum in ruinis prima vespera tetendisset, sperabat quidem aliam se manum per inducias belli posse contrahere, castellumq; bene munire. Impetum autem Romanorum, supra quàm poterat, per biduum remoratus postremo capitur: & cum Antigono filio qui Romæ secum fuerat vinctus, ad Gabinium atque inde Romam perductus est. Sed illum quidem senatus carceri inclusit. Filios autem eius in Iudæam transmisit, quia Gabinius scripserat per epistolas, id pro traditione castellorum coniugi Aristobuli spopondisse. Parato autem Gabinio bellum Parthis inferre, Ptolemæus impedimento fuit. Qui reuersus ab Euphrate, petebat Ægyptum, Hyrcano & Antipatro amicis vsus ad omnia quæ militiæ necessitas exigebat. Nam & pecunijs & armis eum & frumento Antipater & auxilijs adiuuit. Et Iudæis in ea parte vias, quæ Pelusium ducerent, obseruantibus, transmittere Gabinium persuasit. Alia vero Syria discessu Gabinij cõmota, & Iudęos iterũ Alexander Aristobuli filius ad defectionem reduxit: & maxima multitudine conflata, Romanos omnes, qui per eam terram degerẽt, obtruncare decreuerat. Quam rem Gabinius metuens (iam enim ex

Elabitur Roma aristobulus

Iterum aristobulus capitur & Romam reducitur

Ægypto

Ægypto redierat)hoc tumultu instante,nonnullis diffidentium præmisso Antipatro concordiam persuasit.Cum Alexandro autem milia triginta remanserāt, & ille ad bellum promptus erat.Itaq; ad pugnam egreditur. Occurrūt autem Iudæi,& circa montem Itaburium congressi,decem milia sternuntur: cæteram vero multitudinem fuga dispersit. Et Gabinius ad Hierosolymā reuersus(id enim Antipater voluit)rempubli.eius composuit: deinde hinc profectus, Nabathæos pugna superat:& Mithridatē & Orsanē à Parthis perfugas clàm dimittit: eosq; militibus aufugisse dixit. Interea Crassus ei successor datus, Syriam suscepit. Is in Parthicæ militiæ sumptum,& omne aliud aurum templi, quod Hierosolymis erat,abstulit,& à quibus Pompeius temperauerat,duo milia talentorū.Euphratem vero transgressus,& ipse perit & exercitus eius:de quibus non est huius temporis commemorare.Post Crassum autē, Parthos in Syriam properantes irruere Cassius inhibuit,receptus in prouinciam.Eius autem fauore quęsito, in Iudæā festinabat:captisq; Taricheis,prope ad tria milia Iudęorum abducit in seruitiū. Occidit autem etiam Pitholaum, seditiosos Aristobuli colligentem,cuius necis suasor erat Antipater.Huic autem nupta fuit ex Arabia nobilis fœmina, nomine Cypris:vnde filios quatuor,Phaselum,& regem Herodem,& Iosephū,& Pheroram,& Salomen filiam habebat,Cum autem omnium,qui vbique potentes essent,amicitiam hospitijs familiaritateq; conquireret,præcipue regem Arabū per affinitatem sibi sociauit:eiusq; fidei commendans filios suos ad eum misit: quoniam bellum cum Aristobulo gerendum susceperat.Cassius autem, compulso ad otium per conditiones Alexandro,ad Euphratem reuersus est, Parthos transitu prohibiturus,de quibus alio loco referemus. An.li.14.ca.13

De Aristobuli morte & bello Antipatri contra Mithridatem Cap. VII.

CÆsar autem post senatus & Pompeij fugam trans mare Ionium, rebus omnibus Romaq; potitus,solutum vinculis Aristobulum,cum duabus cohortibus velociter ad Syriam misit: & hanc facillime & cuncta Iudææ proxima,per illum subijci posse ratus. Verum & spem Cæsaris & Aristobuli alacritatem præuenit inuidia. Nam veneno peremptus à Pompeij studiosis, aliquandiu etiam sepultura in solo patrio carebat, corpusq; mortui seruabatur melle conditum, donec ab Antonio Iudæis missum est in monumentis regalibus sepeliendum.Occiditur autem Alexander quoque filius eius, à Scipione securi percussus Antiochiæ,secundum Pompeij literas,accusatione pro tribunali prius habita super his, quæ in Romanos admiserat. Ptolemæus autem Minnæi filius, qui Chalcidem sub Libano tenebat,captis eius fratribus,filium suum Philippionem, qui eos arcesseret,mittit Ascalonem:atque ille abstractum ab Aristobuli coniuge Antigonum,eiusq; sorores,adducit ad patrem.Amore autem captus, minorē earum coniugio suo copulat,ob eamq; postea causam à patre occiditur. Accepit enim Ptolemæus in matrimonium Alexandram perempto filio:huiusq; affinitatis gratia,fratres eius propēsiore cura tuebatur.Antipater autem,Pompeio mortuo,in clientelam Cæsaris sese contulit, & quia Mithridates Pergamenus ab accessu Pelusij prohibitus,cum exercitu quem ducebat in Ægyptum,apud Ascalonem morabatur,non solum Arabas,quamuis hospes esset,auxilium ferre persuasit:verum & ipse armata Iudęorum tria circiter milia secum mouit.Excitauit autem præsidio Syriæ quoque potentes,& incolam Libani Ptolemæum,& Iamblichum,& Ptolemæum alterum,quorum gratia ciuitates illius regionis alacri animo bellum pariter inchoarunt.Iamq; fretus Mithridates auctis propter Antipatrum copijs,Pelusium proficiscitur.Et quia transire vetaretur,ciuitatem obsidebat:Antipater vero & in hac oppugnatione clarius enituit.Efracto enim ex parte sua muro,primus in ciuitatem cum suis insiluit.& Pelusium quidem captū est: vlterius autem eos progredi nō sinebant Iudęi Ægyptij,terrarum incolę,quę appellantur Oniæ:Quibus tamē Antipater non modo ne obstarent,verumetiam vt victui necessaria præberent militi persuasit.Vnde factum est,vt nec Memphitæ

An.lib.14. ca.14.

An.li.14.c.15.

An.li.14.c.16

T 5 ad manus

ad manus venirent, vltroq; sese traderent Mithridati, atque ille Delta iam peragrato pugnam cum cæteris commisit Ægyptijs, in loco cui nomen est Iudęorũ Castra: eumq; in acie omni dextro cornu periculo liberauit Antipater, circũgressus fluminis ripam. Leuum enim cornu contra se positum superabat. Facto autẽ in eos impetu qui Mithridatem persequerẽtur, multos occidit: tamq; diu reliquos fugientes agebat, donec etiam castris eorum potitus est, octoginta tãtum de suorum numero amissis. Octingẽtos autem ferè Mithridates cum fugeret, perdidit. Præter spem vero seruatus ex prælio, vacuus inuidia, testis rerum ab Antipatro gestarum fuit apud Cæsarem. Vnde ille tunc quidem Antipatrum spe & laudibus incitatum ad subeũda pro se pericula reddidit promptiorem. In quibus omnibus bellator audacissimus comprobatus, multaq; perpessus vulnera, toto corpore gerebat signa virtutis. Post autem quãdo rebus in Ægypto compositis, ad Syriam redijt, & Romana eum ciuitate simul & immunitate donauit: alijsq; rebus honorando, amicissimeq; tractando, dignum æmulatione reddidit: eiusdemq; gratia etiam pontificatum confirmauit Hyrcano.

De accusationibus Antipatri apud Cæsarem, de pontificatu Hyrcani & Herode bellum mouente. Cap. VIII.

Antigonus Aristobuli filius

EOdem vero tempore, Antigonus quoque Aristobuli filius, cum venisset ad Cæsarem, maioris præter opinionem felicitatis causam prębuit Antipatro. Nam qui de patris morte queri deberet, propter inimicitias Pompeij veneno quantum putabatur perempti, & crudelitatis in fratrem accusare Scipionem, nullumq; inuidiæ dolorem admiscere miserijs, vltra hæc Hyrcanum & Antipatrum criminabatur, veluti se patrio loco cum fratribus iniquissime pellerent, multisq; gentem iniurijs afficerent, dummodo satiarentur: quodq; in Ægyptum auxilia ipsi Cæsari non beneuolentia, sed timore veteris discordiæ miserint, & vt amorem Pompeij deprecarentur. Ad hæc Antipater, veste proiecta, multitudinem vulnerum demonstrabat. & qua fide quidem Cęsarem coluisset, verbis non esse opus dixit: nam corpus etiam se tacẽte clamare: Antigoni autem mirari audaciam, qui cum hostis Romanorum sit filius, & fugitiui Romanorum nouarumq; rerum studium votumq; seditiosum patris habeat, apud Romanorum principem alios accusare conetur, boniq; aliquid adipisci tentet: quem hoc solum oporteret contentum esse, quod viueret. Nanque nunc eum non propter inopiam desiderare facultates: sed vt in eos qui dedissent, Iudæorum seditiones accenderet. Quæ vbi Cæsar audiuit, Hyrcanum quidem pontificatu digniorem esse pronũciauit. Antipatro autem cuius vellet potestatis detulit optionem. Qui permisso dignitatis modo ipsi qui daret, Iudææ procurator declaratus est. Et præter hoc impetrauit, vt sub-
An.li.14.c.16 uersa patriæ mœnia renouare sibi liceret. Et hos quidem honores Cæsar incidendos in capitolium misit, vt iustitiæ suæ virtutisque signum Antipatri memoriæ traderetur. Antipater vero vbi de Syria Cæsarem prosecutus est, in Iudæam reuersus, ante omnia patriæ muros à Pompeio dirutos reparabat: omniaq; lustrando, ne quid in illis regionibus turbarum esset, nunc interminando, nunc etiã suadendo curabat: vnumquenq; admonens, quod si cum Hyrcano sentirent, in otio atq; opulentia victuri essent, fortunisq; suis & cõmuni pace potituri: sin spe vana ducerentur eorũ, qui priuati quęstus gratia res nouas optarent, se quidem nõ procuratorem sed dominum omnium, Hyrcanum vero tyrannũ pro rege, itemq; Romanos & Cæsarem hostes pro amicis & rectoribus habituri: nec enim passuros huius potestatem labefactari, quem ipsi regem constituissent. Sed quamuis hæc diceret, tamen etiam per se, quoniam Hyrcanum segniorem videret, neq; tam efficacem quàm regni posceret solicitudo, statum prouincię componebat. Et Phaselum quidem, natu maximũ filiorum suorum, militibus præpositum, Hierosolymis eiusq; territorio pręfecit: Herodem vero ætate posteriorem, nimisq; adulescẽtem, Galilæę destinat, similia curaturũ: qui cum natura strennuus esset, cito ma-

teriam

teriam vbi animi magnitudinem exereret,inuenit:captumq; latronũ principem Ezechiá,quẽ prædari maximo agmine continentia Syriæ deprehendit, ipsum aliosq; latrones multos interfecit. Eaq; res adeo grata fuit Syris,vt per vicos at que oppida caneretur Herodes,veluti per eum pace reddita, & possessionibus re stitutis. Ex huius deniq; operis gloria, Sexto etiam Cæsari propinquo magni Cæ saris,& Syriam tunc administranti,est cognitus. Quin & Phaselus fratris indo lem contentione bona superare certabat,augendo erga se beneuolentiam Hiero solymis habitantium:atque illam quidem ciuitatem possidens,nihil autem con tumeliose per insolentiam potestatis admittens.hinc & Antipater obsequijs re galibus ab ea gente colebatur,& honores ei tanquam rerum domino omnes ha bebant. Nec tamen ipse propterea minus fidelis aut beneuolus Hyrcano fuit. Ve rum fieri non potest,vt liuorem quisquam in secundis rebus effugiat. Nanq; Hyr canus,quãuis & antea tacite sua sponte mordebatur adulescentium gloria, maximeq; rebus ab Herode bene gestis,& crebris nuntijs laudes eius per singula facta prædicantibus angeretur:à multis tamen inuidis,qui regias infestare solent, quibusq; Antipatri eiusque filiorum probitas officiebat,instigabatur:dicentibus quod Antipatro & filijs eius rebus traditis,solo cõtentus & hac potestate vacuo regis nomine sederet. Et quamdiu sic errabit,vt in se reges producat? Nec enim eos vel simulare iàm procurationem, sed certe esse dominos ipso reiecto:cuius nec mandatis nec epistolis præter Iudæorum legem tantam multitudinem pere misset Herodes:illumq; nisi regnet,sed adhuc priuatus sit,ad iudicium venire de bere,rationem tam ipsi regi quàm patris legibus redditurum, quæ indemnatos occidi non sinerent. His paulatim accendebatur Hyrcanus. Ad extremum autem iracundia prodita,causam dicturum Herodem iubet accersiri : atque ille & patris monitu,& quod ei fiduciam res gestæ darent,firmata prius Galilæa præsidijs,ad regem proficiscitur. Ibat tamen cum forti caterua,ne vel derogare videretur Hyrcano,si plures duceret, vel inuidiæ nudus pateret. Sextus autem Cæsar adulescenti metuens,ne quid apud inimicos deprehenso mali fieret, ad Hyrcanum mittit,qui ei manifeste denunciarent,vt homicidij crimine liberaret Herodem. Hyrcanus autem qui eum diligeret, per se quoque id cupiens, absolutionem decernit. Atq; is inuito rege euasisse ratus, Damascum recessit ad Sextum, nequaquam paratus obedire si denuo fuisset accitus. Rursumq; ab improbis irritabatur Hyrcanus, qui dicerent iratum Herodem abijsse,& vt se contra ipsum in strueret,properasse. Hæc aũt rex verà esse existimans,quid ageret nesciebat:quo niam potentiorem inimicum videbat. Cum vero à Sexto Cæsare dux militum per Syriam itemq; per Samariam declaratus esset Herodes,neque solum propter gentis fauorem,sed etiam viribus suis terribilis putaretur,in timorem extremum incidit,iamiamq; illum contra se credens cum exercitu esse venturum. Neq; opi nione deceptus est. Namq; Herodes intentatæ sibi accusationis iracundia,cõfla tam militum multitudinem in Hierosolymã ducebat,vt Hyrcanum regno depo neret. Idq; fecisset,ni pariter egressi pater & frater fregissent eius impetum,depre cantes vt & ipse vindictam nimis tãtum,solaq; indignatione metiretur : regi au tem parceret,sub quo ad hoc potentiæ processisset:ac si propterea quod in iudicium vocatus esset,indignaretur:quia tamen absolutus est,gratias ageret,neque tristibus quidẽ paria referret,saluti vero esset ingratus. Quod si etiam momenta bellorum reputanda viderentur,iniquitatem militiæ consideraret: neq; omnino de victoria bene speraret,qui cum rege congressurus esset domestica consuetudi ne iuncto,& de se bene merito:sæuo autem nunquam,nisi quod maleuolorũ con silijs impulsus,vmbram ei tãtum iniquitatis intentasset. Paruit his Herodes,qui speratis putauerat posse sufficere,suasq; vires demonstrare nationi. Et inter hæc discordia Romanorum circa Apamiam bellumq; domesticum oritur : quoniam Cæcilius Bassus fauore Pompeii, Sextum Cæsarem dolo necauerat,eiusq; militem occupauerat. Alij vero Cæsaris duces,mortis eius vlciscendæ gratia,cũctis viribus

Sex Cæsar pro Herode ad Hyrcanum mittit

Sex Cæsar dolo necatur

viribus Bassum petebant. Quibus tam interempti, quàm superstitis Cæsaris causa, quod ambobus esset amicus. Antipater per filios suos misit auxilia. Cum autem bellum traheretur, ex Italia successor ante dicti Sexti venit Marcus.

De Romanorum dissidijs post mortem Cæsaris & insidijs Malichi Cap. IX

An. lib. 14 cap. 20

EOdem tempore magnum bellum inter Romanos conflatur, dolo Cassij & Bruti Cæsare interfecto, postquàm triennium septemq; menses tenuit principatum. Maximo autem motu cædis eius gratia concitato, & optimatibus inter se dissidentibus, propria spe quisq; ducebatur ad id, quod existimabat esse commodius. Itaq; Cassius Syriam petit, occupaturus militem, qui Apamiam circunsidebat: vbi & Marcum & dissidētes cohortes, Basso conciliauit, simulq; obsidione liberauit Apamiam. Ipse vero exercitum ducens stipendium ciuitatibus indicebat: nec modus erat exactionum. Cum autem Iudæos quoq; septingenta talenta iussisset conferre, minas eius veritus Antipater, filijs suis & alijs amicis mature pecuniæ cogendæ curam distribuit, & inter eos Malicho cuidam ex amicis: adeo necessitas vrgebat. Primus autem Herodes Cassij fauorem promeruit, qui ex Galilæa parte sua, talenta centum attulit, proptereaq; inter eximios amicos numerabatur. At vero cæteros tarditatis arguens Cassius, ipsis ciuitatibus irascebatur. Eoq; Gophnam & Ammaum, & duas alias ciuitates ex vilioribus depopulatus, ibat quidem quasi Malichum interfecturus, quod remissior in exigendo fuisset. Verum & huius & cæterarum ciuitatū interitum repressit Antipater, centum ilico talentis Cassio delinito. Nequaquā tamen Malichus post abitū Cassij, beneficiorum Antipatri memor fuit. Sed illi ipsi, quē sæpenumero memorabat sui seruatorem fuisse, periculū moliebatur, iniquitatis suæ impedimentum abolere festinās. Itaq; Antipater & vires eius & calliditatē metuens, flumē transit Iordanē, adulciscendas insidias collecturus exercitū. Deprehensus aūt Malichus Antipatri filios impudētia superat. Nam & Phaselū apud Hierosolymā præsidijs appositū, & Herodem, qui custodiam curabat armorum, multis excusationibus & sacramētis circūuētos impellit, vt ipsis intercedētibus recōciliaretur Antipatro: atq; ita denuo per Antipatrū exorato Marco, tunc in Syria militem regente, seruatus est: qui Malichū statuerat occidere, quod nouis rebus studuisset. Cæsare vero adulescente & Antonio cum Bruto & Cassio bellū gerentibus, Marcus & Cassius exercitu de Syria cōflato, quod magnū momentum, vbi vsus poposcit, Herodes fuisset, ipsum quidē totius Syrię procuratorē præficiunt, equitū illi manu peditūq; attributa: si autem bellū desijsset, regnū quoq; Iudęæ Cassius se eidē delaturum esse pollicitus est. Euenit aūt, vt Antipatro & spes & fortitudo filii, causa mortis fieret. Horum enim metu Malich9, ministro quodam regio pecunia corrupto, mixtū ei veneno poculum dari persuadet. Atque ille quidem iniustitiæ Malichi præmium fuit post conuiuium mortuus, vir & alias strenuus rebusq; administrandis idoneus, & qui regnum recuperatum conseruasset Hyrcano. Malichus autem infensum propter suspicionem veneni populum, negando placabat: simulq; vt validior esset, armatorum sibi copias conquirebat. Nec enim Herodem cessaturum arbitrabatur, quinetiam mox cū exercitu necis paternæ vltor adueniret. Sed Phaseli fratris cōsilio, qui eum palàm minime persequendū esse dicebat ne vulgi seditio concitaretur, & purgantem se tunc Malichū patienter admisit, & suspicione liberum esse concedens, clarissimas paterno funeri celebrauit exequias. Conuersus aūt in Samariam, & ciuitatem cōposuit seditione turbarā, perq; dies festos in Hierosolymā remeabat, præmissis ac comitātibus armatis: cui Hyrcanus, ita suadente ob metūMalicho, denunciat, ne alienigenas superinducat indigenis festū pure casteq; celebrātibus. Herodes aūt, & ipso qui præceperat, causaq; contempta, nocte ingressus est. Iterumq; Malichus ad eum veniēs, Antipatrum flebat. Cōtraq; ille se falli, cum vix animi dolorem premeret, simulabat, & tamē de nece patris apud Cassium per epistolas questus

Herodes Syriæ præficitur

est,cui propterea Malichus inuisus erat. Itaque non modo vt mortem patris vlci sceretur,ei rescripsit:sed etiam tribunis quibus præerat,vt in causa iusta Herodi opem ferrent,occulte præcepit. Et quoniam capta Laodicia,vndique ad Herodem conuenerant optimates cum muneribus & coronis,ipse quidem hoc vltioni tempus destinauerat. Malichus autem id Tyri fore suspicabatur:& filium suum tunc apud Tyrios obsidem,statuit subducere,& ipse in Iudæam fugam parabat. Salutis autem desperatio stimulabat,vt etiam maiora cogitaret:nam & Iudæorum gentem contra Romanos excitaturum se credidit,dum bello aduersus Antonium Cassius occupabatur,deiectoq; Hyrcano facillime regnaturũ. Sed profecto irridebat eius spẽ fatale decretũ. Etenim quò intenderet animũ suspicatus Herodes,& ipsum & Hyrcanum ad cœnam vocat. Deinde seruorum quendam instruendi conuiuij specie mittit. Sed res erat,vt tribunis prædiceret ad insidias egredi:atque illi præceptorũ Cassii memores,ad littus ciuitati proximum armati gladijs occurrunt,ibiq; circumseptum Malichum multis vulneribus interficiũt. Hyrcanus autem statim concidit stupore dissolutus:vixq; anima recepta,Herodem percontabatur,quis Malichum occidisset. Et cum è tribunis vnus respondisset,Cassii præceptum,planè,inquit,& me & patriam meam Cassius seruat incolumem:qui amborum insidiatorem peremit. Vtrum autem ex animo dixerit,an quod timore factum probaret,incertũ est. Sed enim Malichum hoc modo vltus est Herodes. *Malichus interficitur*

De Herode accusato & vindicato Cap. X

POstquam vero Cassi9 excessit e Syria,iterum Hierosolymis orta seditio est cum Felix in Phaselum mouisset exercitum, & in Herodem, fratris pœna vellet necem Malichi vindicare. Casu aũt Herodes cum Fabio Romano duce apud Damascum habitabat:& ne cupiens auxilio foret,morbo impediebatur. Interea Phaselus etiam sine cuiusquam auxilio superauit Felicem:probrumq; ingrati obiiciebat Hyrcano,qui & Felici studuisset,fratremq; Malichi castella occupare permisisset. Iam enim multa tenuerat,omniumq; tutissimum Massadam. Nec tamen ei quicquam contra vim Herodis potuit sufficere,qui mox vt conualuit,& alia recepit,& illum ex Massada supplicem dimisit, & Marionem Tyriorum tyrannum ex Galilæa pepulit:tria enim castella possederat: Tyriisq; quos ceperat,vitam concessit omnibus:nonnullos etiã donatos abire iussit,vnà & sibi ciuitatis beneuolentiam,& tyranno comparans odium. Marion autem à Cassio quidem meruerat tyrannidem,qui tot Syriæ tyrannos præfecerat:sed ob Herodis inimicitias etiam Antigonum Aristobuli secum ducebat, & Ptolemæũ,propter Fabium, quem Antigonus sibi pecunia sociatum, adiutorem incepti habebat. Cuncta vero socer Ptolemæus Antigono subministrabat. Contra quos Herodes instructus,in aditu Iudææ cominiso prælio,victoria potitur:fugatoq; Antigono,redit in Hierosolymam, pro merito gestæ rei omnibus charus, vt etiam quibus antea despectus erat, tunc in eius familiaritatem sese dederint, propter Hyrcani affinitatem. Namque is Herodes iampridem ex indigenis habuerat vxorem,non ignobilem,quæ Doris vocabatur, & Antipatrum ex ea susceperat filium. Tunc autem duxerat Alexandri,cuius pater fuit Aristobulus,filiam Mariammen,Hyrcani neptem ex filia,atque inde regi familiaris erat Sed vbi Cassio circa Philippos interfecto,Cæsar in Italiam,& Antonius in Asiam discesserunt: legatis ab aliis ciuitatibus ad Antonium missis in Bithyniam, etiam Iudæorum optimates accusatum veniunt Phaselum & Herodem: quod illis rerum summam vi possidentibus, nomen tantum honorabile superesset Hyrcano. Ad quæ Herodes qui præsto erat magna pecunia, placatum sic Antonium affecit, vt ne verbum quidem inimicorum eius pateretur audire. & tunc quidem ita digressi sunt. Cum autem denuo Iudæorum primates centum viri, Antiochiæ proximam Daphnen ad Antonium venissent, amori Cleopatræ iam seruientem, delecti à ceteris, qui eloquentia & dignitate præstabant, aduersus fratres *Felix superatur* *An.lib.14 cap.21*

accusationem

accuſationem proponunt. Reſpondebat autem Meſſala, cauſæ defenſor, aſtante etiam propter affinitatem Hyrcano. Auditis deinde vtriſque partib9 Antonius percōtabatur Hyrcanum, quinam eſſent regendis rebus aptiſſimi. Cumq; is Herodem, eiusq; fratres alijs prætuliſſet, voluptate repletus (nam & hoſpes eorum paternus erat, humaniſſimeq; ab Antipatro ſuſcept9, eo tempore, quo in iudęam cum Gabinio venerat) tetrarchas ambos declarat, totius eis Iudęæ procuratione permiſſa. Legatis autem id ægre ferentibus, quindecim eorum correptos, carceri tradidit, quos etiam penè occidit. Cęteros autem reiecit cum iniuria: vnde maior tumultus Hieroſolymis excitatus eſt. Denique mille legati iterū Tyrum miſſi ſunt, vbi commorabatur Antonius, in Hieroſolymam paratus irruere. Et contra eos vociferantes, magiſtratus Tyriorum directus eſt, data ei licentia, vt quos comprehendiſſet, occideret: prçceptoq;, vt eorum poteſtatem confirmare curaret, qui tetrarchæ ipſius eſſent Antonij ſuffragio conſtituti. Ante hæc autem Herodes vſque ad littus cum Hyrcano progreſſus, multis eos admonebat, ne & ſibi interitus, & patrię belli cauſa fierēt, dum inconſiderate contendunt. Illis autem tanto magis id indigne ferentibus, Antonius miſſis armatis, multos occidit: multos etiam vulnerauit. Quorum & ſaucios cura, & mortuos ſepultura Hyrcanus dignatus eſt. Nō tamen ideo qui effugerant, quieſcebant: perturbādo enim ciuitatem, Antonium irritabant, vt etiam quos in vinculis haberet, occideret.

Iudæi ab Antonio occiſi

De bello Parthorum contra Iudæos & fuga Herodis ac fortuna Cap. XI

An. lib. 14 cap. 22

BArzapharne autem Parthorum ſatrapa Syriam biennio poſt cum regis filio Pacoro detinente, Lyſanias patris ſuis mortui ſucceſſor Ptolemęi Minnæi filij, mille ſatrapæ talenta pollicitus & mulieres quingentas, ei perſuadet vt Antigonum in regnum inducerēt, Hyrcanumq; deponerent. Impulſus igitur ab eo Pacorus, ipſe quidem per maritima loca perrexit, Barzafarnem autem itinere mediterraneo iuſſit irrumpere. Sed maritimorum Tyrij Pacorum excluſerūt, cū Ptolemaidenſes cum & Sidonij recepiſſent. Ille autem quendam regium pincernam, cognominem ſuum, equitatus ei parte attributa, ad Iudęam iuſſit accedere, & exploraturum hoſtium conſilium, & vbi vſus exegiſſet, præſidio futurum Antigono. quibus Carmelum populantibus multi Iudæi vltro ad Antigonum confluunt, ad expeditionem alacriter animati. Ille aūt ad locum qui Drymos dicitur, occupandum eos præmittit, vbi commiſſa pugna, depulſiſq; hoſtibus & effugatis, Hieroſolymam curſu petebant: auctiq; multitudine, vſque ad regiam proceſſerunt. Excepti autē ab Hyrcano & Phaſelo, forti acie in foro cōfligunt. Ibiq; hoſtes in fugam verſos, pars Herodis in fanum concludit: cuſtodesq; his ſexaginta viros apponit, per ædes proximas collocatos. Sed hos quidem infenſus fratribus populus, igne conſumit. Herodes autem iracundia peremptorum congreſſus cum populo, multos obtruncat: inq; dies ſingulos inuicem ſeſe per inſidias incurſantibus, aſſiduæ cædes erant. Inſtāte vero die feſto, qui Pentecoſte vocatur, omnia circa templū, totaq; ciuitas plebe ruſtica repleta eſt, & pleraque armata. Et Phaſelus quidē muros, Herodes aūt cū paucis domum regiam cuſtodiebat. Inuaſiſq; de improuiſo hoſtib9 in ſuburbano, cōplures quidem peremit, omnes autem in fugam vertit. Et hos in ciuitatē, alios in fanum, alios in extremum vallum includit. Interea pacis arbitrum Pacorum Antigonus petit admitti. Exoratus aūt Phaſelus & ciuitate & hoſpitio cum quingentis equitibus Parthum recepit, prætextu quidem componendę ſeditionis venientem, re autem vera vt adiuuaret Antigonum. Deniq; Phaſelum dolo perpulit, vt ad Barzafarnem legatus de pace proficiſceretur: quamuis multa diſſuadente Herode, atque vt inſidiatorem occideret, néue ſe eius fallacijs dederet, admonēte: natura enim barbaros fidē negligere. Exijt etiam Pacorus cum Hyrcano, quo minus ſuſpectus eſſet: nōnulliſq; relictis equitibus apud Herodem, quos Eleutheros vocant, cū cęteris Phaſelum proſequebatur.

Pugna Hieroſolymis

Pacori dolus

prosequebatur. Sed vbi ad Galilæam venerũt,,indigenas quidem diffidentes atque armatos offendũt: satrapam vero coueniunt satis callide & officijs amicitiæ dolos tegentem. Denique postquam dona eis dedit, redeuntibus insidias posuit. Illi aũt in maritimum quendam locum deducti, cui nomen est Ecdipon, fraudẽ intelligũt. Ibi enim de promissis mille talentis audierũt: & quod Antigonus plerasq; mulieres ex his quas ipsi haberẽt, inter quingẽtas Parthis deuouisset: quodque sibi semper à barbaris præstruerentur insidiæ, ac olim capti essent, nisi mora fuisset: dum Hierosolymis caperetur Herodes, ne sibi præscius quæ de his agerẽtur, caueret. Hæc iam non verba erant solum, nam & custodes haud procul abesse conspiciebat. Et tamen Phaselus Hyrcanum deserere non sustinuit, quamuis eum sæpius moneret Offilius vt fugeret: cui Saramalla Syrorum tunc ditissimus dixerat, quemadmodum essent omnia de insidijs constituta. Sed conuenire satrapam maluit, atque in os exprobrare, quod se insidijs appetisset. ac maxime quia pecuniæ causa talis extitisset, cum plus ipse pro salute daturus esset, quam pro regno promisisset Antigonus. Ad hæc Parthus subdola satisfactione iureq; iurando suspicionem deprecatus, perrexit ad Pacorum: statimq; à Parthis qui remanserant, quibusq; iussum erat, Phaselus atque Hyrcanus comprehenduntur, periuriã simul ac perfidiam execrantes. At interim pincerna ad hoc missus, Herodem capere moliebatur: eumq; fallere, vt extra murum procederet, sicut sibi mandatum fuerat, conabatur. Ille autem suspectos habere solitus barbaros, & tunc minime dubitãs in hostes incidisse literas quæ insidias indicarent, prodire nolebat: quanquam satis idoneam causam Pacorus obtenderet, epistolas portantibus obuiam ire debere: nec enim ab hostibus esse captos, aut quicquam de insidijs, sed quę Phaselus gessisset, his contineri. Iamdudum autem ab alijs audierat Herodes, fratrem suum Phaselum esse correptum: & Hyrcani filia Mariamme prudẽtissima fœminarum, multis eũ precibus ne prodiret orabat, néue se crederet manifestis iam conatibus barbarorum. Adhuc aũt Pacoro cum socijs deliberante, quonam modo clàm patraret insidias, nec enim fieri posse, vt tantæ sapientię vir ex aperto circũueniretur, nocte Herodes cum propinquissimis sibi, ad Idumęam ignaris hostibus proficiscitur. Eo cognito, Parthi eum persequebãtur. Et ille matrem quidem fratresq; suos, desponsatamq; puellam cum matre, minimoq; fratre prætendere iter iussit. Ipse autem caute cum famulis suis barbaros retentabat: multisque per omnes cõflictus interemptis, ad castellum Massada properabat. Grauiores autem in fuga Parthis Iudæos expertus est. Qui cum semper molesti fuissent, à sexagesimo tamen ciuitatis stadio aliquandiu etiam acie decertauerunt. Vbi Herodes victoria potitus, cum multos interfecisset, ipsumq; locum in memoriam præclari facinoris ædificatum, locupletissima exornauit regia, arcemque in eo munitissimam condidit, ac de suo nomine Herodion vocauit. Et tunc quidem cum fugeret, multos sibi adiungebat. Postea vero quã Thresam Idumeæ peruenit, occurrit ei frater Iosephus, turbamq; sequentium diminui persuadet: nec enim capacem esse tãtæ multitudinis Massadam. Erat autem supra quã nouem milium multitudo. Itaq; paruit Herodes eius cõsilio, & impares quidem necessitati per Idumæam dimisit cum viatico, lectissimos autem maximeq; necessarios tenuit, atq; ita in castellum receptus est. Deinde octingentis ibi relictis qui mulieres defenderent, itemq; commeatu, qui satis esset obsessis, ipse in Petram ciuitatem Arabiæ perrexit. Parthi autem apud Hierosolymam in prædam versi, in fugientium domos ac regiam irruebant, solis Hyrcani pecuniis abstinentes: quæ trecenta talenta superabant, aliorum vero spe minores inueniebantur: quoniam Herodes iampridem barbarorum perfidiam suspicãs, quicquid erat in opibus preciosum, in Idumæam multo ante comportauerat: eiusque sociorum itidem quisq; fecerat. Veruntamen postquam præda potiti sunt Parthi, ad hoc iniuriæ processerunt, vt omnem terram illam bello implacato replerent, Marisa quoq; ciuitate vastata: nec solum Antigonum regem constituerent, verũetiam

Victoria Herodis

Herodion

Phaselum

Phaselum & Hyrcanum vinctos ei traderent verberandos. At ille Hyrcani quidem auriculas dẽtibus truncat, vt ne solutus quidem mutatis rebus vnquam pontificatum recipiat: ab integris enim celebrari sacra oportet. Phaseli vero virtute præuentus est Antigonus. Qui cum nec ferri copiam, nec manus liberas haberet ad saxum fracto capite interijt: atq; ita probato, quod ver9 Herodis frater esset, Hyrcanusque degenerasset, viriliter moritur: dignum anteacta vita obitum assecutus. Fertur tamen & aliud, quod ex illa quidem plaga resipuerit, sed veluti curandi eius causa, missus ab Antigono medicus, venenis malis vulnus expleuerit, eoque illum pacto peremerit. Vtrumuis aũt verius sit, præclarum habet initium. Denique aiunt eum, priusquã efflaret animam, cognito ex quadam muliercula, quod Herodes euasisset, dixisse: Nunc bono animo discedã, qui vltorem inimicorum viuum relinquerim. Ille quidem hunc exitum habuit. Parthi autem, quanquam mulieribus caruerint, quas maxime cupiebant, rebus tamen cum Antigono apud Hierosolymam compositis, vinctum in Parthiam Hyrcanum ducunt. Herodes autem obstinatus in Arabiam, velut adhuc viuo fratre suo, festinabat: vt pecunias ab rege acciperet, quibus solis exoratum iri pro Phaselo sperabat auaritiam barbarorum. Et enim cogitabat, si Arabs min9 memor fuisset paternæ amicitiæ, animoque liberali parcior, vel mutuum ab eo sumere, quod redemptionis causa præberet: pignori opposito ipsius filio, quem redimeret. Secum enim habebat fratris filium, septem annos natum: trecentaque talenta dare decreuerat, interpositis precationi Tyrijs. Sed profecto studium fortuna prçuenerat, & Phaselo mortuo, nequicquam fratrem diligebat Herodes. Non tamen vel apud Arabas saluam amicitiam reperit. Denique Malichus rex eorum, præmissis qui hoc admonerẽt, quamprimum reuerti eum ex finibus suis iubet, simulatione quidem Parthos per legatos petisse, vt Herodem Arabia pelleret: certa vero causa fuit, quod vicem Antipatro debitã, negare proposuerat, neq; pro beneficijs ab eo perceptis, aliquid eius filijs gratiæ rependere, consolationis egentibus. Impudentiæ vero suasores habebat, qui Antipatri vellent abiurare deposita. Erant aũt circa eum potentissimi. Proinde Herodes, vbi Arabas ex ea sibi causa hostes esse deprehendit, vnde amicissimos existimabat, eaq; respondit nunciis, quæ dolor imperauit, Aegyptum versus recedit. Et prima quidem vespera in quoddam agreste fanum, dum post se relictos reciperet, diuertit. Postero autem die, cum Rhinocoluram peruenisset, fratris ei mors nunciatur. Acceptoque tanto luctu, quantum curarum æstum deposuit, ibat vlterius. Itaq; Arabem sero facti pœnituit: & qui reuocarent eum, quem cõtumeliose tractauerat, velociter misit. Herodes autem in Pelusium peruenerat: ibiq; transitu prohibitus ab eius rei speculatoribus, rectores adit: & illi famam viri dignitatemq; reueriti, Alexandriam eum prosequuntur. Ingressus autem ciuitatem, à Cleopatra honorifice susceptus est, ducem sibi militum fore eum, ad ea quæ parabat, existimante, Posthabitis autem reginæ precibus, neq; hiemis asperitatem, neq; marina discrimina, quo minus nauigaret Romam, extimuit. Circa Pamphyliam vero periclitatus, maiore oneris parte reiecta, vix in Rhodum vehementer bello Cassii vexatam, saluus euadit. Amicorum autem suorum, Ptolemæi & Saphinii receptus hospitio, licet rei pecuniariæ premeretur inopia, maximam tamen ædificat nauim triremem: eaq; cum amicis delatus Brundusium, atq; inde continuo Romam profectus, familiaritatis paternæ gratia, primum conuenit Antonium: eiq; tam suas quàm totius generis clades exponit: quodq; affectibus suis in castello relictis, atq; obsidione cinctis, ad eum hyeme supplex nauigasset. Itaq; tantæ miserationis casum miseratus Antonius, & memoria quidem iunctæ cum Antipatro dexteræ, tum vero ipsius qui aderat, contemplatione virtutis, etiam tunc eum regem constituere proposuit Iudæorum, quem ipse tetrarcham antea fecerat. Non minus autem, quàm fauore Herodis, odio ducebatur Antigoni. Hunc enim & seditiosum, & Romanis inimicum esse arbitrabatur. Cæsarem quidem habebat, multo

Herodes Romam nauigat

quàm ipse

quàm ipse paratius renouantem Antipatri expeditiones, quas in Ægypto cum eius patre pertulerat: & hospitium & in rebus cunctis beneuolentiam: cum præter hæc ipsius quoque Herodis strenuitatem cerneret. Veruntamen & senatum conuocabat, vbi Messala, & post eum Atratinus, astante Herode, patris eius merita, & ipsius circa populum Romanum fidem prosequebantur, quo simul hostem Antigonum demonstrarent: non solum quod intra breue tempus is dissidere cœpisset, verum etiam quod antea quoque populo Romano despecto, Parthorum suffragio regnum curauisset accipere. His autem cōmoto senatu, cum Antonius etiam bello cōtra Parthos gerendo vtile esse diceret Herodem regem creari, omnes assentiunt. Dimissoq; senatu, Antonius quidem & Cęsar egrediebantur, medium stipantes Herodem. Consules autem cum alijs magistratibus antecedebāt, cæsuri hostias, decretumq; senatus in Capitolio reposituri. Primo autem die regni Herodis, apud Antonium cœnatum est.

De bello Herodis è Roma redeuntis, pro Hierosolyma & contra latrones. Cap. XII.

EOdem vero tempore, Antigonus apud Massadam inclusos obsidebat, alijs quidem victui necessarijs abūdantes, aquę autem inopes. Vnde Iosephus quoque frater Herodis cum ducentis familiaribus suis ad Arabas confugere cogitabat: audito, quod eorum quæ in Herodem commiserat, Malichum pœniteret: castellumq; reliquisset, nisi circa noctem, qua exiturus erat, plurimū imbriū contigisset effundi. A qua enim repletis puteis, fugiendi causa non erat, adeo vt etiam vltro in Antigoni militem eruptiones auderent: multosq; nunc aperto prælio, nunc insidijs neci darent: non tamen illis omnia pro voto cedebant, sed ipsi quoque interdum cum aduerso casu reuertebantur. Interea dux Romani militis Ventidius, prohibitum missus Parthos à Syria, post illos in Iudæam venit: verbo quidem, vt Iosepho & qui vnà obsidebantur, ferret auxilium: re autem vera, aut pecunias auferret Antigono. Itaque cum non longe ab Hierosolymis tetendisset, quęstu expletus, ipse quidem cum maxima exercitus parte discessit. Silonem vero cum paucis, ne furtum deprehēderetur, si omnes abduxisset, reliquit. Antigonus autem, sperans iterum Parthos sibi adiumento fore, Silonem interim placabat: vt pendente spe, nihil inquietaret. Iam vero naui ex Italia in Ptolemaidem deuectus Herodes, non parua manu coacta externorum atque gentiliū per Galilęam aduersus Antigonum properabat, Ventidij & Silonis fultus auxilio: quibus Delius ab Antonio missus, vt Herodem in regnum deducerent persuasit. Horum autem Ventidius quidem turbas in ciuitatibus, quæ propter Parthos euenerant, componebat. Silonem vero Antigonus in Iudęa mercede corruperat Non tamen Herodes opis egebat: in dies enim singulos, quo magis iter promouebat, augebantur eius copiæ. nam pręter paucos, omnis ei Galilæa consensit. & propositum habebat præmium necessarium Massadam, vt primum affectus suos obsidione liberaret, sed impedimento fuit Ioppe. Hæc enim prius, quod hostilis esset, eximenda videbatur: ne dum ipse peteret Hierosolymam, receptaculum à tęrgo aliquod inimicis relinqueretur. Silo autem iungit agmina, inuenisse gaudens resistendi occasionem, quod eum persecutio premeret Iudæorum. Hos autē Herodes paruæ manus excursatione perterritos, mature in fugam vertit: & Silonem male repugnātem, periculo eripit. Deinde capta Ioppe, suos liberaturus ad Massadam festinabat: dum indigenarū alios amicitia paterna sibi sociaret, alios ipsius gloria, nonnullos vtriusque beneficijs debita vicissitudo: plurimos tamen spes, vt à rege certissimo. Iamq; validissimas quæsierat militum copias: sed Antigonus iter eius impediebat, loca insidijs opportuna pręoccupans, vnde nullū aut minimum afferebat hostibus detrimētum. Herodes autem facile receptis ex Massada pignorib9 suis & rebus, à castello in Hierosolymam perrexit. Cui se Silonis milites, & multi ex ciuitate iunxerunt, virium eius timore perculsi. Castris autem

An. li. 14. c. 23

An. li. 14. c. 24

positis ad occiduam regionem oppidi, custodes eius partis, ipsum sagittis & iaculis impetebant: ab alijs vero per cuneos excurrentibus, primæ frontis acies tentabantur. Herodes autem primo circa muros præconis voce declarari iussit, populi se bono, & saluti ciuitatis aduenisse: pœnasq; ab nullo quamuis manifesto inimico repetiturum, sed discordissimis etiam ostensarum obliuionem daturum. Deinde cum allocutionibus contrarijs pars Antigoni obstaret, quo minus aut præcones exaudire, aut voluntatem mutare quispiam posset, quod reliquum erat suis imperat murorum defensores deturbare: atque illi statim sagittis cunctos ex turribus in fugam verterunt. Ibiq; tunc Silonis detecta corruptio est. Multis enim militum subornatis, qui rebus egere se necessarijs acclamarent, pecuniamq; alimentis poscerent, atque hyemandi gratia in loca opportuna dimitti (Nam ciuitati proxima deserta erant, ita omnibus ab Antigono ante prouisis) & incitabat exercitum, & ipse recedere conabatur. Herodes autem non solum duces, qui Siloni parerent, sed etiam milites vbi essent plurimi conueniendo, rogabat, ne se destituerent, quem scirent à Cæsare & Antonio, & senatu deductum, in vno die pollicitus eos penuria soluere. Deinde hæc precatus, ipse agros adit: tantamq; his exhibuit copiam commeatus, vt Silonis omnes accusationes perimeret: simulq; prospiciens, ne vel in posterum ministrare desineret, accolas Samariæ per epistolas ammonebat (Nam ciuitas eius se clientelæ dederat) vt alimenta & vinum, & oleum, & pecora in Hierichunta deferrent. Hoc vbi audiuit Antigonus, statim qui frumentatu hostes prohiberent, atque insidijs opprimerent, per agros dimittit. Illiq; iussis obediunt, & magna iam manus armatorum super Hierichũta fuerat congregata. Discreti autem montibus insidebant, si qui exportarent victui necessaria speculantes. Non tamen Herodes ociosus erat: sed decem cohortibus comitatus, quinque Romanorum, & quinq; Iudæorum, quibus permixti erant etiã mercede conducti trecenti, præterea paucis equitibus Hierichunta peruenit: & ciuitatem quidem vacuam habitatoribus reperit, quingentos vero cum mulieribus ac familijs, montium occupasse cacumina, & hos quidem captos dimisit: Romani autem in reliquam ciuitatem irruunt, eamq; diripuere, cum plenas domos offendissent omnigenis opibus. Rex autem apud Hierichunta præsidio collocato, reuersus est: Romanumq; militem in his quæ sibi accesserant ciuitatibus, hoc est, Idumæa, & Galilæa, & Samaria, hyematurum dimisit. Antigonus quoque Silonis corruptione meruit, vt exercitus partem Lyddenses susciperent in Antigoni gratiam. Et Romani quidem armorum cura soluti, rebus omnibus abundabant. Herodes autem non quiescebat, sed Idumæam duobus milibus peditum, & quadringentis equitibus, misso etiam fratre suo Iosepho, communiuit, ne quid noui cum Antigono tentaretur. Ipse autem, matre cum alijs quos ex Massada liberauerat affectibus suis in Samariam translata, ibique tutissime collocata. vt cætera Galilææ subuerteret, atque Antigoni præsidia expelleret, proficiscitur. Cúmque Sephorim, licet vehementissime ningeret, peruenisset, facillime ciuitatem capit, custodibus eius ante aggressionem fuga dilapsis: ibique suis militibus, quos hyems fatigauerat, recreatis (erat enim magna copia commeatus) aduersus latrones in speluncis agentes direxit animũ: qui pleraque illius regionis incursantes, non minoribus quàm belli cladibus incolas afficiebant. Præmissis autem tribus peditum cohortibus, vnaq; ala equitum in vicũ Arbelam, ipse diebus quadraginta post cũ reliqua manu superuenit. Nec tamen eius incursum hostes extimuere, sed armati obuiam procedebant, peritia bellatoris fisi, & ferocitate latronis. Deniq; prælio commisso, dextro ipsorum cornu, sinistrum Herodis in fugam pellitur. Ille autẽ de suo dextro circungressus, velociter subuenit. & suos quidẽ à fuga retrahit: irruendo autem in hostes, impetum persequentium refrenabat, donec à fronte pugnantes violentiæ concesserunt: qui tamen eos vsq; ad Iordanem cædendo persequebatur: & magna fugientium parte perempta, cæteri trans fluuiũ disiecti sunt: & Galilæa metu est purgata, nisi quod in speluncis

Herodes cum Romanis Hierichunta uadit

An. li. 14. c. 24

victoriã Herodis

in speluncis latitantes reliquerant, eorumq; causa diutius ibi remorandum fuit. Quemobrem primum laboris fructum militibus rependebat, centum quinquaginta argenti drachmas singulis diuidendo: eorúq; ducibus multiplicatam summam ad hyberna mittendo. Pherorae autem fratri minimo scripsit, vt & foro venalium consuleret, muroq; castellum Alexandrium cingeret: quae ab illo curata sunt. Interea circum Athenas versabatur Antonius. Vetidius autem ad bellum contra Parthos Silonem atque Herodem accersit: mandato eis per epistolas, vt Iudaeae statum ante componerent. Sed Herodes, libenter ad Ventidium Silone dimisso, ipse aduersum latrones in speluncis habitantes mouet exercitum. Istae autem speluncae in praeruptis montibus erant, vndique inaccessae, transuersosq; tantum ac perangustos ascensus habebant: saxumq; ab earum fronte vsque ad fauces altissimas pertingebat, rectum vallibus imminens, vt aliquandiu quidem rex pro loci difficultate quid ageret, incertus esset. Postremo autem placuit, vt molimine vteretur satis incauto. Etenim valentissimus quisque demissus arculis exponebatur in ostia speluncarum. Hiq; cum familijs eos mactabant, ignemq; repugnantibus inijciebant. Cumq; aliquos ex his conseruare vellet Herodes, vt ad se accederent, voce praeconis edixit. Sed illorum neq; voluntarius se quisquã ei tradidit: sed & quos vis coegerat, multi mortem captiuitati praetulerunt. Vbi etiam senior quidam, septem filiorum pater, orantes cum matre pueros, vt egredi sibi ad foedera permitteret, occidit hoc modo: Iussit exire singulos, ipse ad ostium stabat, & prodeuntem quenque filiorum trucidabat. Herodes autem è specula haec prospiciens, & dolore conficiebatur: & vt filijs parceret, seni dexteram cum precibus porrigebat. Ille autem dictis eius nequaquam mitior factus, insuper humilem animum Herodi exprobrauit. Et post filios occidit vxorem: deiectisq; desuper mortuis, postremo semetipsum praecipitem misit. Speluncis igitur & qui in his erant ita subactis, Herodes relicta exercitus parte, quãtum ne quis rebellare tentaret satis esse arbitrabatur, eiq; parti Ptolemaeo praeposito, in Samariam redijt: scutatorum quidem tria milia sexcentos vero equites in Antigonum ducens. Tuncq; propter eius abscessum nacti licentiam, quibus Galilaeam turbare mos erat, Ptolemaeum quidem ducem aggressi, nec opinantem interficiunt. Agros autem vastabant, in paludes atque in abditissima loca refugientes. Quibus cognitis Herodes mature succurrit: & magnam quidem eorum multitudinem morte consumit. Omnibus autem castellis obsidione liberatis, huius mutationis causa multam exegit à ciuitatibus pecuniam, centum talenta. Iam vero Parthis expulsis, occiso etiam Pacoro, Vetidius Antonij literis monitus, equitum mille auxilia duarumq; legionum, aduersus Antigonum mittit Herodi. Eorum autem ducem Machaeram, vt se adiutum veniret, per epistolas rogauit Antigonus, & de iniuria Herodis multa cõquestus, & pecuniam dare pollicitus. Sed is: nec enim ad quod missus fuerat, negligendum putabat, cum praesertim plura daret Herodes: in proditione quidem ei nõ paruit, simulata vero amicitia res Antigoni exploratum perrexit, non admisso Herodis consilio, dissuadentis id fieri. Antigonus autem, quia praesensit quid cogitaret, ciuitatem ei clausit, & tanquã hostem proturbabat ex moenibus, donec Machęram incepti puduit, & in Amathuntem ad Herodem recessit. Iratus autem quod res aliter cesserat, quoscunque Iudaeos offendisset interficiebat, vt nec vel Herodianis parceret: sed vt Antigonianis, omnibus abutebatur. Haec cum aegre ferret Herodes in Machaeram quidem vindicare voluit, tanquam in hostem: iracundiam vero repressit, & ad Antonium properabat, apud eum accusaturus Machaerę iniquitatem. Ille autem delicta sua reputans, velociter regem consequitur: vtq; in gratiam secum redeat, multis precibus efficit. Neque tamen Herodes à proposito suo reuocatus est quo minus ad Antonium pergeret. Sed cum audisset eum magnis viribus oppugnare Samosatam, iuxta Euphratem validissimam ciuitatem, acrius festinabat, opportunum hoc tempus esse perspiciens demonstrandae virtutis, & vt magis magisque

An.li.14.c.25

Machere insolentia

placeret Antonio. Deniq; mox vt ad eum venit, finem attulit obsidioni, multis Barbaris interfectis, magnaq; prædæ parte sibi destinata: vt Antonius quidem quanquam eius virtutem antea mirabatur, tamen etiam tunc magis eandem opinionem haberet, multumq; ad honores eius spemq; regni adderet: Antiochus vero tradere Samosatam cogeretur.

De Morte Iosephi, & obsidione Hierosolymæ per Herodem, & Antigono occiso. Cap. XIII.

Ant. li. 14. c. 25 DVm hæc agerentur, res Herodis in Iudæa fractæ sunt. Reliquerat enim Iosephum fratrem suum, qui omnia procuraret, cum mandatis huiusmodi, vt nihil ante reditum suum aduersus Antigonum moueret, quia non firmum esset auxilium Machæræ, quantum ex delictis superioribus appareret. Verum Iosephus, vbi fratrem procul abesse cognouit, immemor præceptorum, Hierichunta cum quinque cohortibus à Machęra secum missis petit, vt maturo messiũ tempore frumenta diripiat. Incursu autem hostium per montana atque aspera loca oppressus, & ipse cadit, magnam viri fortis in ea pugna gloriam cõsecutus, & omnes Romani milites pereunt. Recens aũt lectę de Syria cohortes erãt, nec veteranorum quenquam permixtum habebant, qui belli imperitis opitulari posset. Antigonus autem victoria minime contentus fuit, sed eò processit iracundię, vt mortuum quoque Iosephum verberaret. Denique nactus corpora mortuorum, etiam caput eius abscidit, quamuis quinquaginta talenta Pheroras frater precium redemptionis offerret. Tanta vero nouitas post Antigoni victoriam Galilææ res occupauit, vt qui partibus eius magis fauerent, productos optimates Herodis studiosis lacu submergerent: multaq; in Idumæa quoque mutarentur, vbi Machæra castelli cuiusdam instaurabat mœnia, cuius nomen est Githa. Nec horum quicquam Herodes audierat. Captis enim Samosatis Antonius, & præposito Syriæ Sosio iusso vt Herodem quoque aduersus Antigonum adiuuaret, discessit in Ægyptum. Sosius autem duabus cohortibus in Iudæam prȩmissis, quarum Herodes vteretur auxilio, ipse cum cætera manu militum sequebatur. Herodi autem degenti prope Daphnen Antiochiæ, mortem fratris somnia manifesta significant. Cumq; turbatus prosiluisset è stratis, ecce nuncij cladis intrabant: quare præ dolore paululum quęstus, maxima parte luctus dilata, in hostes properabat, vltra vires iter accelerans. Et vbi ad Libanum venit, octingentos montis accolas assumit auxilio, vnamq; his iungit Romanorum cohortem. Cum quibus, non expectata luce, Galilæam ingressus est, hostesq; obuios in eum quem reliquerant locum auertit. & assidue quidẽ castellum oppugnare tentabat: sed prius quàm id caperet, asperrima hyeme coactus, in vicum proximum recepit exercitum, paucis autem diebus post, auctus etiam alterius cohortis præsidio, quam Antonius miserat, tanto hostibus terrori fuit, vt castellum nocte desererẽt. Iamq; per Hierichunta properans ibat, vt quamprimum interfectores fratris sui posset vlcisci, vbi etiam mirabilis ei monstrique similis casus euenit: vnde præter spem liberatus, opinionem quod deo charus esset adeptus est. Nam cum multi honorati vespera illa apud eum cœnauissent, postquam dimisso conuiuio omnes egressi sunt confestim cœnaculum concidit. Id autem commune sibi tam periculorum quàm salutis præsagium, quantum ad futurum bellum pertineret, esse conijciens mane primo castra mouet, hostiumq; sex circiter milia de montibus decurrentes, prima tentabant agmina. & manum quidem cum Romanis conserere non satis fidebãt lapidibus autem ac telis eos, dummodo plurimos sauciarent, eminus appetebant vbi Herodes quoque ipse præteriens, latus iaculo vulneratur. Antigonus autem se nõ solũ audacia suorũ, sed etiam multitudine superiorem videri cupiens, Pappum quendam ex contubernalibus suis cum manu militum in Samariam mittit quibus quidem Machæra erat præmium victoriæ. Herodes vero terram peruagatus hostilem, quinque municipia capit, duoque habitatorum milia consumit. Exustisque domibus, ad exercitum redit, circa vicum qui appellatur Cana ten-

Margin notes: De ruina cœnaculi (beside "tus, opinionem quod deo charus"); Pappus dux Antigoni (beside "quibus quidem Machæra").

dentem. In dies autem singulos magna ei multitudo Iudæorum vel ex ipsa Hierichunte, vel ex alijs regionibus accedebat: cum hos odium moueret Antigoni alios ipsius Herodis præclara facinora. Enimuero multos ratione carentes, mutationis cupiditas impellebat. Hoc autem congredi festinante, Pappi milites neque multitudine hostium, neque impetu perterriti, acriter ad pugnam ex altera parte procedunt. Sed vbi agmina conflixerunt, cæteri quidem paulisper restiterunt. Herodes autem fraternæ cædis recordatione periculosius dimicans, dummodo eius vlcisceretur autores, aduersam aciem facillime superat. Deinde semper integros aggrediendo, vniuersos in fugam vertit. Erat enim plurima occumbentium strages, cum alij quidem in vicum vnde venerant compellerentur, nouissimus autem ipse instaret, atque infinitos occideret, Postremo ruens inter fugientes hostes in vicum irrupit: cum omnes domus armatis essent refertæ, plenaque propugnatorum desuper tecta: & quoniam foris deprehensos facillime superabat, disturbando ædes intus abditos extrahebat, alios conuulsis obrutos fastigijs, multos simul necabat. Si quis autem subterfugisset ruinam, cum gladijs armati milites excipiebant. Tantaque cadauerum per omnes vias multitudo cōgregata est, vt etiam victoribus ipsis transitus obstrueretur. Hanc plagam hostes adeo non tulerunt, vt confluentium turba, conspectis qui in vico perissent, fuga discederent. Statimq; successu fretus Herodes ad Hierosolymam perrexisset, nisi eum hyemis asperitas prohibuisset. Hæc enim perficiendæ victoriæ fuit impedimentum, & ne penitus opprimeretur Antigonus obstitit, qui ciuitatem iam deserere cogitabat. Herodes autem ad vesperam, cum lassos amicos reficiendi corporis gratia dimisisset, ipse adhuc ab armis calidus, more militis lauatum ibat. Siquidem vnus tantum puer eum sequebatur. Et priusquam in balneum perueniret, obuius eis quidam ex hostibus gladio armatus excurrit, deinde alter & tertius & plures. Et hi confugerant armati ex acie in balneum, sed perculsi etiam tum metu ac latitantes vt regem viderunt, illum quidem stupore debilitati ac trementes, cum inermis esset prætereunt: exitus vero quà fugerent cursu petebant. Itaque cum alius casu, qui eos comprehenderet nullus adesset, Herodi autem nihil pati satis fuisset, omnes effugiunt. Postero autem die Pappum quidem, Antigoni militum ducem, abscisso capite obtruncat: idq; Pheroræ magistro exercitus fratri suo mittit in perempti fratris vltionem. nanque Pappus erat qui Iosephum interfecerat. Vbi autem rigor hyemis cessit, Hierosolymam repetijt: murisq; admoto milite (annus autem tertius agebatur, ex quo Romæ rex fuerat declaratus) pro templo castra posuit, quà facilior erat expugnatio, & antea Pōpeius ceperat ciuitatem. Exercitu autem in opera distributo, suburbanisq; diuisis, tres quidem leuare aggeres, & super eos turres ædificare iubet. Relictis autē qui operibus instarent impigerrimis amicorum, ipse in Samariam vadit, vxorem accepturus, Alexandri filij Aristobuli filiam, sibi desponsatam, vt diximus: & dum obsidet, subcisiua opera nuptias curaturus: quippe iam hostes despiciebat. Igitur vbi eam duxit, ad Hierosolymam redit, auctus militum copijs: eiq; Sosius cum magna manu equitum peditumq; sociatur: qua mediterraneo itinere præmissa, ipse per Phœnicen iter fecit. Vniuerso autem exercitu congregato, ad peditū legiones vndecim, equitumq; sex milia, præter auxilia Syrorum, non pro minima parte ducenda, propè à septentrionali muro castra collocarūt: Herodes quidem senatusconsulto fretus, quo rex fuerat declaratus: Sosius vero Antonio, à quo milites quibus præerat asciret missos Herodis auxilio. Iudæorum autem intra ciuitatem agentium populus varie turbatus erat. Nam circa templum infirmior multitudo conueniens, furore agebatur, multaq; veluti diuinitus de temporibus dictitabat: & qui audaciores essent, in cateruas conglobati, multis modis latrocinabantur: maxime ex locis oppido proximis victui necessaria diripientes, neque aut equis aut viris alimenta relinquebant. Bellatorum autem constantiores, obsidentibus oppositi, è muris opus aggerum prohibebant, & contra instru-

Victoria Herodis

Bona fortuna Herodis.

Pappus occiditur.

An. lib. 14. c. 12

Eleutherum ipsi dedit. Quorũ potita dominio, ad Euphratem vsq; Parthis bellum inferentem prosecuta Antonium, per Apamiam & Damascum in Iudæam venit. Atque hic Herodes, licet magnis muneribus infensum eius animum mitigasset: tamen ducentis talentis annuis abscissas regno suo possessiones impetrat sibi locari: ipsamq; omnibus obsequijs placans, Pelusium vsque deducit. Nec multum interea tempus & Antonius ex Parthis aderat, captiuumq; Artabazen Tigranis filium dono Cleopatræ ducebat. Nam cum pecunijs omniq; præda, Parthus illi statim condonatus est.

De insidijs Cleopatræ in Herodem, & Herodis prælio contra Arabes, & ingenti terræmotu. Cap. XIII

CONcitato autem bello Actiaco, Herodes quidem cum Antonio proficisci paratus erat, & alijs per Iudæam turbis liberatus, & Hyrcanio potitus, quem vicum Antigoni soror tenebat: veruntamen à Cleopatra callide, ne periculorum Antonij particeps fieret, interclusus est. Regibus enim, vt diximus, insidias tendens, bellum in Arabas vt Herodi committeret, persuadet Antonio. quos si vicisset, Arabię: sin autem victus esset, Iudææ domina constitueretur: alterumq; potentium per alterum peßundaret. Sed hoc eius consilium Herodi feliciter cessit. Nam primum in Syros hostes ducens, magnum quem conflauerat equitatum, circa Diospolim in eos mittit, & quamuis fortiter resistentes, superauit. Qui cũ iam victi essent, magno motu Arabes suscitantur: & infinita manus in Syriæ Cœles Canathan cõgregati, expectabant Iudæos. Vbi rex eos Herodes cum exercitu aggressus, bellũ consultius administrare tentabat, castraque muro cingi pręcipiebat. Non tamen ei paruit multitudo, sed priore victoria freti Arabas impetunt. Et prima coitione in fugam versos vrgebant: in persecutione vero insidijs periclitatur Herodes, Canathẽsibus ab Athenione immissis, qui ex Cleopatræ ducibus semper ei fuerat inimicus. Nanq; horum incursu recreati Arabes, pugnam repetunt: iũctisq; agminibus circa saxosa loca & deuia. Herodis militẽ fugant, plurimis cæde prostratis. Qui vero ex prælio seruati sunt, in vicum Ormizam confugiunt. Vbi etiam castra eorũ cum hominibus circumuenta Arabes, sicut erant plena ceperunt. Neq; multo post accepta clade, Herodes aderat cũ auxilijs, serius quàm vsus poposcit. Huius ei vulneris causa fuit, præpositorũ militibus contumacia, quod iussis obedire noluerunt. Non enim repentino commisso prælio vllum Athenio insidiandi tempus habuisset. Rursus tamen vltus est Arabas, assiduis fines eorum incursionibus infestans: quodq; semel victus est, sæpe rependit. Sed dum inimicos persequitur, incurrit ei diuinitus alia calamitas, septimo regni anno & Actiaco bello feruẽte. Nãq; veris initio terra mota, infinita quidem pecorũ, triginta vero hominum milia peremit, cum exercitus mansisset incolumis, quoniam sub diuo tendebat: ibiq; Arabas in maiorem audaciam fama sustulit, tristibus nuncijs grauius semper aliquid affingens. Vnde velut omni subuersa Iudæa, terrę obtinendæ spe, quia neminem superesse credebant, in eam irruunt, legatis prius interfectis, qui ad se venerant à Iudæis. Herodes autem aduentu hostium perterritam suorum multitudinem, tam magnitudine quam assiduitate calamitatũ fractam, ad repugnandum incitare tentabat, hęc dicens: Rationem habere non videtur, cur vos pręsens formido perculerit. Nam diuinę quidem indignationis plagas mœrori vobis esse non miror. Ignauum est autem perpeti idem, etiam cum incursus hominum repellendi sunt. Ego enim tantum ab est vt hostes post terræmotum pertimescam, quod magis putauerim deum hanc illis illecebram immisisse, vt pœnas redderent. Non enim tantum manu armisque freti, quantum nostris calamitatibus, veniunt. Fallax autem spes est, quę nõ suis viribus nititur, sed alienis aduersis. Neq; vero vel secundæ res vel contrarię apud homines certæ sunt: sed in vtranque partem videas fortunam nutare vicissim, & exempla vobis propria demonstrabunt. Nempe pręlio superiore victores, post

Ant. lib. 15 ca. 16

Herodis concio

res, post ab hostibus victi sumus. & nunc ergo, quantū æstimare licet, illi capientur, victores se fore credentes. Nimis enim confidens incautus est: metus aūt prouidentiam docet. Itaque mihi quidem, hoc ipsum quod timetis, fiduciam suggerit. Nam cum ferociores quàm opus erat fuistis, & præter voluntatem meam in hostes egressi estis, Athenion insidiandi tempus inuenit. Nūc aūt vestra cunctatio, & minus alacer animus, vt videtur, certam mihi victoriam spondet. Conuenit tamen ante præliū sic esse affectos, in ipso autem opere virtutem exerere: cōsceleratisq; hostibus planū facere, quod neq; humanum aliquod malum, neque ira cœlestis vnquam deprimit fortitudinem Iudæorum, donec spiritum vitæ ducunt, vel eorum quisquam in bonis suis Arabas dominari patietur, quos aliquoties penè captiuos abduxit. Nihil autem vos terreat rerum anima carentiū metus: neq; arbitremini, terræ concussionem, alicuius futuræ cladis esse portentum. Naturalia nanque sunt elementorum quoque vitia: nullumq; damnum inferunt nisi quod ex ipsis euenerit. Nam pestilentiæ quidem, vel famis vel terræmotus signum aliquod, tardius fortasse præcesserit: ipsa vero cum extiterint, sui magnitudine finiuntur. Cæterum quid nobis amplius, quàm terrę concussio, bellum nocere poterit etiam victis? imò enimuero maximum imminentis excidij mōstrum non sponte sua, neque alienis manibus inimicis accidit, qui legatos nostros præter omnium hominum leges crudeliter mactauerunt, talesq; deo pro belli euentu hostias ceciderunt. Non enim effugient maximum eius lumen inuictamque dexteram, sed continuo pœnas dabunt: si patrio repleti spiritu, in vindictam violati fœderis animos excitemus. Pergite quisque non pro coniugibus, neque pro liberis, aut pro patrię periculis pugnaturi: sed legatorum cædis vltores. Illi melius quàm nos qui viuimus exercitum regent: vobisq; mihi obedientibus, periclitabor ipse pro cęteris. Pro certo enim sciatis, fortitudinem vestram sustineri non posse, nisi temeritate lædatur. His adhortatus milites, vbi eos alacres vidit, sacra deo celebrauit: deinde cum exercitu Iordanem fluuiū transgressus est. Castris autem Philadelphię positis, haud procul ad hostibus, quasi de interiacente castello contenderet, pugnam eminus iritabat, quamprimum cupiēs congredi. Nam & hostes pręmiserant, qui castellum occuparent. Sed illos quidem regij facile repulerunt, collemq; tenuerunt. Ipse vero quotidie producto ad prælium milite, instructaq; acie, Arabes lacessebat. Cum autē nemo contra procederet (quędam enim eos vehemēs formido tenebat, & ante multitudinem dux Althemus timore obriguerat) vallum eorum disturbat ipse aggressus: eoq; modo coacti ad pugnam confusis ordinibus, mixtiq; cum equitibus pedites egrediūtur: etsi multitudine superiores, Iudęis tamen alacritate impares, quamuis audaciores eos faceret victorię desperatio. Et quamdiu quidem restiterunt, non magna eorum cædes facta est: vbi vero terga nudauerunt: multi à Iudæis, multi vero à semetipsis conculcati perierunt. Denique milia quinque in fuga ceciderunt, cętera q; multitudo in vallum compulsa est, eosq; statim circūseptos obsidebat Herodes. Et licet armis propè adesset excidium, tamen aquę penuria vehementer vrgebat. Cum rex arrogantius eorum legatos despiceret, & talenta quinquaginta pro redemptione offerētibus, magis instaret: deniq; ardescente siti, cateruatim exeuntes, vltro se Iudęis tradebant, adeo vt quinque diebus quatuor milia vincirentur, sexto reliqua multitudo ad pugnam desperata salute procederet. Quibus congressus Herodes, iterum septem milia circiter sternit. tam magna plaga vltus Arabiam, extincto virorum eius spiritu, tantum profecit, vt eius patronus ab ea gente optaretur.

Congreditur Herodes cum hoste

Herodes exaltatus in regnum. Cap. XV

An lib. 15 cap. 7

MOx aūt illum excepit desueta rerum solicitudo propter amicitiā Antonij, post victoriā Cęsaris apud Actiū. Veruntamē plus timoris habebat, quàm ipse patiebatur. Nec enim Cęsar victum iudicabat Antonium, donec Herodes cum eo superesset. Itaque rex periculis decreuit occurrere, Rhodūq; transmissus,

missus vbi Cæsar, eo tempore morabatur, adijt eum sine diademate, veste quidē cultuq; priuato, sed fastu regio: neque dissimulata veritate coram eo hæc dixit: Ego quidem Cæsar, rex factus ab Antonio, fateor vtilem me fuisse regem Antonio. Neque dissimulauerim, quod omnimodo armis quoque me grauem expertus esses, nisi Arabes prohibuissent. Veruntamen & auxilia ei pro viribus meis misi, & multa frumenti milia: sed nec accepta apud Actium plaga, bene de me meritum deserui. Nam cum auxilij minus commodarem, optimum ei consilium dedi, vnam esse dicens Cleopatræ mortem aduersorum correctionem. Quam si occidisset, & pecunias ei, & muros ad tuitionem, & exercitū, & memetipsum belli cōtra te sociū pollicebar. Sed profecto ei⁹ aures cleopatrę, amores & de⁹, qui tibi victoriam donaret, obstruxit. Vna ergo cum Antonio victus sum, & diadema cum eius fortuna deposui. Ad te autem veni, spem salutis de virtute præsumens: & vt in examen adduceretur properans, qualis amicus alicuius fuerim. Ad hęc Cæsar: Imo vero saluus esto, inquit, & nūc regnato certius. Nam meritus es qui plurimos regas, cum amicitiam tanta fide tuearis. Experire autem, vt etiam felicioribus fidus permaneas: siquidem ego præclarissimam spem de tua magnanimitate michi promitto: Recte tamen fecit Antonius, qui magis Cleopatræ quam tibi paruit Te namque lucrati sumus propter eius amentiam. Prior autem ab officijs cœpisti, quantum apparet, quem aduersus eorum gladitores idonea auxilia misisse Ventidius perscribit. Quare interim tibi decreto firmitatem regni præbeo, Experiar autem ipse quoque bene tibi aliquid facere, vt non desideres Antonium. Huius sermonis humanitate regem ne quid de amicitia sua dubitaret hortatus, & diadema ille imposuit, & indulgentiam decreto consignat: in quo multa magnifice in eius laudem commemorauit. Ille autem prius eum muneribus delinitum rogabat, vt Alexandrum quendam supplicem, ex amicis Antonij, iuberet absolui. Sed vicit iracundia Cæsaris, multa illum & grauia pro quo rogabatur admisisse dicentis, quibus repulit deprecantem. Postea vero ad Aegyptum euntem per Syriam Cæsarem, Herodes cunctis accepit regni diuitijs: tumq; primum cum eo milites recensente, circa Ptolemaidem equo vectus est, cœnamq; illi cum omnibus amicis exhibuit, atq; insuper exercitus eius epulis cuncta distribuit. Prospexit etiam vt per arida loca proficiscentibus ad Pelusium, atque inde redeuntibus aquarum copia non deesset. Nec fuit quicquam vtensilium, quod desideraret exercitus. Pro his denique meritis paruum esse Herodi regnum: tam Cæsar quā milites existimabant. Ideoque postquam venit in Ægyptum, iā Cleopatra & Antonio mortuis, non solum cæteros eius honores auxit, verum etiam regno partem finium addidit, quam Cleopatra dempserat. Et præterea Gadara, Hippon, Samariam, maritimarumque insuper ciuitatum Gazam, & Antedonem, & Ioppen, & Pyrgon Stratonis: & ad hæc satellites quadringentos Gallos ei donauit, quos antea Cleorapra Stipatores habebat. Nulla res autem magis liberalitatem Cæsaris incitabat, quam magnus animus accipientis. Post primam vero Actiada, etiam regionem quæ Trachon vocatur, eius ditioni subdidit, eique continentem Batanæam, itemque Auranitin, ex huiusmodi causa. Zenodorus qui domus Lysaniæ conductor erat, non cessauit vnquam ex regione quæ Trachon dicitur, latrones Damascenis immitte. Illi autem ad Varronem tunc rectorem Syrię confugerunt, eumque deprecati sunt, quo suas miserias Cęsari declararet. Cęsar aūt his cognitis ei rescripserat, vt latrociniū penitus curaret extinguere. Varro aūt milite aggressus loca suspecta, expurgauit latronibus terrā, ipsamq; Zenodoro abstulit: quā Cęsar, ne latronū denuo cōtra Damascū receptaculum fieret, Herodi dedit, eumq; pręterea totius Syrię procuratorē constituit. Et decimo anno reuersus iterum in prouinciā, ne quid eo incōsulto procuratoribus liceret amministrare pręcepit: ac Zenodoro mortuo, terrā omnē quę inter Trachonē & Galileā erat, eidem attribuit. Quod autem maius his omnibus existimabat Herodes, à Cęsare quidē post Agrippam amabatur, ab Agrippa

Respōsio Cæsaris

Herodi Cæsar diadema imponit

vero post Cæsarem. Hinc ad summum felicitatis euectus, & ad maiorem subleuatus animum, maximam prouidentiæ partem obsequio pietatis impendit.

De vrbibus & ædificijs instauratis & conditis ab Herode: Deq; munificentia, qua vsus est erga exteras gentes, eiusq; felicitate. Cap. XVI

An. lib. 15. ca. 10. 12. 13. 14

ITaque anno regni sui quintodecimo, & templum instaurauit, & duplum terræ spatium quàm fuerat circa templũ, muro amplexus est, ingenti sumptu & magnificentia singulari. Argumento erant in ambitu fani magnæ porticus, eiq; iunctum à septẽtrione castellum. Et illas quidem à fundamentis erexit. Hoc autem nulla re minus, quàm regni sedes largis opibus renouatum, Antoniam vocauit, in honorem Antonij. Quin etiam domo sibi regia in superiori parte ciuitatis extructa, duas ædes in ea maximas atque pulcherrimas, quibus ne templum quidem vsquam conferri posset, ædificauit: easq; amicorum vocabulis vnam Cæsaream, Agrippium alteram nominauit. Nec vero solis tectis memoriam eorum & cognomina circũscripsit, sed in totas etiam ciuitates studium liberalitatis extendit. Nam in Samaritica regione, oppidum muro pulcherrimo per viginti stadia circundatum, Sebasten appellauit, deductis eò sex milibus colonorum, terraque

De Sebaste condita

fœcundissima his attributa: vbi templum quoque maximum inter ædificia, & circũ id aream trium semis stadiorum Cæsari dedicauit, eiusdemq; oppidi habitatoribus pręcipua legum beneficia pręstitit. Ob hæc alterius terræ adiectione donatus à Cæsare, aliud ei templũ circa Iordanis fontẽ candido marmore posuit, qui locus appellatur Panium. Vbi montis quidam vertex in præcelsum editus, propter subiecti lateris vallem specus aperit vmbrosum, quà profũdæ altitudinis rupes, ad immensum liquentis guttę receptaculum concauatur, vt stagnantis aquę copia demittentibus aliquid, donec terram inueniant, longitudo nulla sufficiat.

Panion

Foris aũt è speluncæ radicibus oriũtur fontes: & (vt quidam putant) hoc est Iordanis principium. Sed veri fidem in posteribus indicabimus. Quin & apud Hiericunta, inter castellum Cyprum & priores domos regias, meliores alias, & quę cõmodiorem vsum præberent aduenientibus fabricatas, eorundem amicorum nominibus vocitauit. Prorsus nõ est idoneus regni locus, quem honore Cæsaris nudum reliquerit. Postea vero quàm fines suos templis repleuit, in prouinciam quoque honores eius effudit, & in multis ciuitatibus templa quę Cæsaria vocantur, constituit. Cum autem inter maritimas ciuitates vidisset vnam vetustate iam fessam, quæ Stratonos pyrgos vocabatur, & pro loci natura munificẽtiæ suæ capacem, totam eã candido saxo reparatam, clarissima regia decorauit, & in ea maxime innatum sibi animi magnitudinem demonstrauit. Nã inter Doram & Iopen, quarum media ciuitas sita est, omnis ora maritima adeo fuit importuosa, vt omnes qui ad Ægyptum ex Phœnice nauigarent, in salo fluctuare cogerentur, minas Africi metuentes: cuius etiam mediocris aura, tantas vndarũ moles ad scopulos erigit, vt remeante ęstu gurgitis, per aliquantum spatium maris feritas augeatur. Sed rex liberalitate ac sumptibus deuicta natura, Piræo maiorẽ portum fabricauit, & in eius penetralib9 alias nauibus stationes fecit altissimas. Et quãquam omnis ei locus aduersabatur, tamen ita cum difficultate certauit, vt firmitas quidem structuræ nequaquam mari cederet: pulchritudo vero tãta esset, qua si nulla res ardua præpedisset ornatum. Metitus enim quantam diximus portui spatium per viginti vlnas in profũdum saxa demisit, quorum pleraq; pedũ quinquaginta longitudinis, & altitudinis nouem, & latitudinis decem, nonnulla vero etiam maiora fuerunt. Expleto autem spatio quod vnda celabat, in ducentos pedes murum dilatauit. Ex quibus centum repellendis erant fluctibus ante constructi, vnde etiam procymia dicebantur: cæteri autem saxeo portus quo cingitur muro subiecti sunt, magnis turribus interpositis, quarũ maxima atq; pulcherrima ex nepote Cæsaris Drusium cognominata est. Crebri autem fornices ad deducenda quę portus haberet: proq; fornicibus, & circũ eos, pila saxea, & lata, quę

naues

naues egredientes exciperet,deambulatio. Aditus autem septentrionalis erat. Ventorum enim pro situ loci placidissimus est boreas. Ad ostium vero colossi tres,vtrinq; fulti columnis:quarum à leua quidem intrantibus stantes solida turris sustinet: dextra vero duo proceri lapides iuncti,& partis aduersæ turris magnitudinem superantes. Domus autem portui connexæ,candido itidem lapide: pariq; mensura spatiorum,ciuitatis viæ tendentes in portum. Contra ostium vero portus,in colle,Cæsaris templum magnitudine simul & pulchritudine præcipuum: in eoque Cæsaris colossus non minor quàm Iouis apud Olympiam, cuius ad exemplar factus est,Romano autem par,& Iunoni,quę Argis est. Oppidum autem prouinciæ dedicauit,rebusq; aduectitijs portũ. Cæsari vero conditoris honorem,vnde ciuitati Cæsareæ nomẽ imposuit. Quinetiam & cętera opera,forum,theatrum,amphitheatrum,digna vocabulo collocauit: & quinquennali certamine instituto,nomen ei Cæsaris donauit. Primusq; ipse in centesima nonagesima & secunda Olympiade maxima præmia proposuit:vt non solum victores,sed & proximi & tertii successores eorum,regalibus diuitiis potirẽtur. Anthedona quoq; renouatam,quàm bella subuerterant,Agrippium vocauit:nimiaque beneuolentia,nomen amici etiam portæ inscripsit,quam ipse in templo ædificauit,Sed nec parentes suos ita quisquam dilexit.nam & patris monumentum optimo regni campo ciuitatem condidit,fluminum arborumq; ditissimam, eáq; Antipatridem nuncupauit. & super Hiericunta castellum,natura tutum,& pulchritudine pręcipuũ,muro cinxit,atq; in honorem matris Cyprum vocauit. Fratriq; Phaselo turrim cognomine Phaselidem Hierosolymis ædificauit,cuius ambitus & in magnitudine liberalitas postea declarabitur. Aliamq; ciuitatem in regione quę à Hiericunte in boream tenditur,Phaselum nominauit. Cognatis autem & amicis æternæ gloriæ traditis,ne sui quidem fuit immemor:sed castellum contra montem Arabici lateris propugnaculo permunitum, de suo nomine Herodiũ vocauit:tumulumq; in mammę formam manu factum,qui stadiorum sexaginta spatio ab Hierosolymis aberat,similiter nominatum,munificentius accurauit. Etenim rotundis quidem turribus cacumen eius amplexus est. Ambitũ aũt complevit ędibus regijs liberalissime exornatis,vt non solũ interna mẽbrorum facies clarior esset,verum etiam foris parietes ac macerię tectaq; largis infusa diuitijs eluccrent. Aquam etiam plurimam ingenti sumptu ex longo interuallo induxit,perq; ducentos gradus marmoris candidissimi fabricauit ascensum. Erat enim totus collis manu factus,& vehementer excelsus. Quin & aliam circa radices eius regiam,ac diuersoria,quę & sarcinas & amicos recipere possent,ędificauit:vt pro rerum quidem omnium copia ciuitas esse videretur castellum: circumscriptione vero, domus regalis. Tantis autem constructis ędificiis, animi sui magnitudinem in plurimis etiam externis ciuitatibus demonstrauit. Nãq; apud Tripolim & Damascum & Ptolemaidẽ,publicas balneas quę gymnasia dicũt: Bibli autem murũ,exedras vero & porticus,foraq;& templa Beryti ac Tyri:nec non & apud Sidonem, & Damascũ theatra condidit. Maritimis autẽ Laodicẽsibus aquę ductũ:apud Ascalona vero Nymphea siue lacus ornatissimos,& balneas,item peristylia,tam opere quàm magnitudine miranda constituit. Sũt quibus etiam lucos portusq; pręstitit. Multę ciuitates ab eo,tanquam regni socię, agris quoq; donatæ sunt. Ad exhibitionem vero thermarũ alijs reditus annuos ac perpetuos delegauit,quemadmodũ Cois,ne quando beneficij gratia deficeret. Ad hęc frumenta cunctis ministrauit egentibus: & Rhodijs ad instruendá classem pecunias sępe multisq; in locis prębuit, incensumq; Pythium in meliorem formã reparauit sumptibus suis. Quid dicam eius in Lycios aut Samios liberalitatẽ? perque omnem Ioniam eorũ, quę desiderasset quisq;, largitiones? Nónne etiam Athenienses, & Lacedęmonij,& Nicopolitani, & in Mysia Pergamus, Herodis sunt plena donarijs? Nónne Antiochensium Syrię plateam, cum

plena

An.lib.15.ca.10.12. & libr.17.cap.5

Agrippium

Antipatri

Cyprus

Phaselus

Herodium

Frumenta ab Herode egentibus administrata

plena cœni ab omnibus vitaretur, per viginti stadia prolixá, strauit polito marmore: declinandisq; imbribus, quàm longa esset porticibus ornauit? Sed hæc quidem propria quis dixerit illorum, quibus ea detulit, populorum. Quod autem Elidensibus præstitit, non solum Achaiæ commune, sed etiam totius orbis terræ munus videtur, per quem Olympiaci certaminis gloria diffunditur. Nam cum hoc deficere sumptuum videret inopia, quodq; solum ex veteri Græcia restabat collabi, non solum agonotheta ipse factus est, eo lustro, quod cum Romam nauigaret, offendit: sed etiam perpetuos pecuniarum reditus instituit, vt nunquam eius memoria agonothetæ munere fungi desineret. Inextricabile opus fuerit, debitorum siue tributorum remissiones exponere, sicut Phaselitas & Balaneotas aliaq; circa Ciliciam municipia leuauit annuis pensionibus: licet multum eius animi magnitudinem timor fregerit, ne quam pateretur inuidiam, velut maius aliquid aucuparetur, si beneficijs amplioribus afficeret ciuitates, quàm qui eas haberent. Quin & corpore vsus est, quod animo conueniret. Cumq; summus venator esset, in hoc tamen ipso, equitádi peritia quæ cuperet assequebatur. Deniq; vno die quondam quadraginta feras subegit. Est autem aprorum altrix illa regio, sed magis ceruis & onagris frequentatur. Bellator autem erat, qui sustineri non posset. Itaq; multos etiam in exercitatione terrebat: quibus & torquēdo iaculo directissimus, & sagittarum librator videbatur egregius. Præter animi autem corporisq; virtutem, fortuna quoq; secunda vsus est. Raro enim contra votum eius, belli cessit euentus. Et si quando id accidit, non ipsius culpa, sed aut proditione quorundam aut temeritate militum factum est.

De dissidio Herodis cum filijs Alexandro & Aristobulo Cap. XVII

An. lib. 15. ca. 3. 8. 9. & lib. 16. cap. 13

ATuero publicam ei felicitatē mœrores inuidere domestici, & aduersi casus ex muliere cœperunt, quam maxime diligebat. Nam quia regis meruit potestatem, repudiata quam prius acceperat vxorem ex Hierosolymis genus ducentem, quæ Doris vocabatur, Mariammen sibi coniunxit, Alexandri filiam Aristobuli filij: vnde domus eius in discordiam venit, & antea quidem, maxime vero postquá Roma regressus est. Nam primum Antipatrum ex Doride filium, eorum causa quos è Mariamme susceperat, expulit ciuitate: solis festis diebus cò commeandi facultate concessa. Deinde auum coniugis Hyrcanum, ex Parthis ad se reuersum, propter insidiarum suspicionem peremit: quem captum quidem, occupata Syria, Barzafarnes abduxerat: miserati vero gētiles liberauerant, qui vltra Euphratem colebant. Et si monitis eorum paruisset, ne ad Herodem transiret, non interisset. Verum mortis eius illecebra, fuit neptis matrimoniū. Hoc enim fretus, multoq; amplius patriam desiderans, venit. Herodem autem cōmouit, non quod regnum affectaret, sed quod ipsi iure deberetur. Quinque aūt filiorum quos ex Mariamme susceperat, duæ fœminæ, cæteri mares erant. Horumq; minimo Romæ in studijs mortuo, duos maiores natu, & propter matris nobilitatem, & quod iam regnanti sibi fuissent geniti, regie producebat. Sed enim fortior amor his Mariammes suffragabatur: qui in dies singulos proficiens, adeo succendebat Herodem, vt eorum nihil sentiret, quæ propter dilectā sibi dolerent. Tantum nanque in eum Mariammes erat odium, quantum ipse illam amabat. Habens igitur ex rebus quidem ipsis, inimicitiarū probabiles causas, ex amore vero fiduciam, in os ei, quę Hyrcano auo suo fecisset obiiciebat, quæq; in fratrem Aristobulum egisset. Nec enim vel huic, quanquá puer erat parcebat: quem pontificem in decimoseptimo ætatis anno creatum, post honorem statim occidit. Atq; ille quidem cum sacra veste amictus ad aram accessisset festo die, populus omnis illachrymauit, & tamen noctu missus in Hiericūta, ibi sicut mandatum fuerat, lacu submersus à Gallis, interiit: Hec igitur Herodi Mariamme probro dabat, sororemq; eius & matrē maledictis atrociorib9 dehonestabat. Sed ille quidē amore mutus erat. Graui autem indignatione mulieres sæuiebát: & quo maxime cōmoueretur

moueretur

moueretur Herodes, insimulabant eam adulterij: præter alia multa, quæ verisimilia fingerentur, hæc accusantes, quod in Ægyptum imaginem suam misisset Antonio: próque immoderata libidine, absentem se properasset ostendere viro, mulierum cupidine insanienti, & qui vim posset inferre. Id veluti fulmẽ aliquod emissum perturbauit Herodem, maxime quidem amoris causa zelotypia succensum, deinde etiam cogitantem Cleopatræ sæuitiam, cuius gratia & Lysanias rex, & Malichus Arabs erant perempti. Non enim coniugis amissione, sed morte sua periculum metiebatur. Itaque profecturus Iosepho Salomes sororis suæ viro, quem fidum habebat, & pro affinitate beneuolum, commendabat vxorem: mandato ei clàm, vt eam interficeret, si etiã se occidisset Antonius. Verum Iosephus non maligne, sed regis amorẽ mulieri cupiens demonstrare, quod ab ea nec mortuus pateretur diuelli, secretum ei sermonem aperit. Et illa reuerso Herode, multaq; inter fabulas de affectu iurãte, quodq; nũquã esset alterius mulieris amore captus: valde, inquit, amor erga nos tuus mandatis Iosepho comprobatus est, quibus vt me occideret præcepisti. His auditis quæ occulta credebat, amens erat Herodes ilico: nec vnquam Iosephum mandata sua proditurum fuisse ratus, nisi eam corrupisset, præ dolore insaniebat. Cumq; stratis exiluisset, in regia spatiatur: ibiq; tunc Salome soror eius arrepto tempore criminandi, suspicionem de Iosepho cõfirmauit. Vnde Herodes immoderata zelotypia furens, confestim vtrũque iussit interfici. Deinde pœnitudo sequebatur insaniam: & postquam iracundia concidit, amor iterum calescebat. Tanta vis autem cupidinis erat, vt ne mortuam quidem putaret eam, sed præ ægritudine tanquam viuam alloqueretur: donec processu temporis funere cognito, mœroris magnitudine eum quo superstitem dilexerat æquauit affectum. Maternæ autem iracundiæ succedunt filij, & immanitatem sceleris reputantes, non aliter suspectum patrem quàm si hostis esset, habebant: idque & antea, quàm diu Romæ in studijs erant, & multo magis postquam in Iudæam reuersi sunt. Siquidem cum ætatibus eorum, mentium quoque roborabatur affectio. Iam vero maturi coniugio, vnus amitæ suæ Salomes, quæ matrem amborum accusauerat, filiam duxit: alter Archelai Cappadocum regis. Vnde accessit etiam libertas odio, & occasiones ex eorum confidentia delatoribus collatæ sunt. Itaque apertius quidam cum rege loquebantur, quod ei per vtrunque filium struerentur insidiæ: & alter quidem vltrices materni exitij simul cum fratre armaret manus: alter vero, hoc est Archelai gener, socero fretus etiã fugam pararet, ipsum apud Cęsarem accusaturus Herodem. His igitur criminationibus repletus Herodes, veluti propugnaculo sibi futurum aduersus filios, adducit Antipatrum ex Doride susceptum: hisq; illum pręponere modis omnibus coepit. Qui cum hanc mutationem tolerabilem non putarent, ac priuata matre æditum proficientem viderent, indignationem cohibere pro sua nobilitate nõ poterant: sed in singulis quibus offenderentur, iram prodebant. Et illi quidẽ in dies singulos magis magisq; negligebantur. Antipater autem etiam sui causa fauorabilis erat: nam & patri blãdiri callide nouerat, & varias in fratres suos calũnias conferebat, quędam ipse dictitans, amicos vero suos ad alia vulganda submittẽs donec omnino spem regni ascidit fratribus suis. In testamento enim ipse aperte quoq; iam successor fuerat declaratus. Deniq; tanquam rex etiã ad Cęsarem missus est, cultuq; regio & cęteris obsequijs pręter diadema vtebatur. Tempore autẽ valuit etiam suam matrem in cubile Mariãmes inducere: duobusq; armorũ generibus in fratres vsus, blanditijs & calũnijs, regi obrepsit, vt etiam de filiorũ morte cogitaret. Quapropter Alexandrum quidem secum Romã pater abstractũ, veneni sibi dati reum apud Cęsarẽ postulauit. Ille autem vix deplorandi copiã nactus & licet apud imperitissimũ iudicem, tamen Herode & Antipatro prudentiorem, delicta quidẽ patris verecunde suppressit: in se vero delata crimina fortiter diluit: periculorũq; socio fratre purgato, mox de Antipatri calliditate, & de suis iniurijs questus est: cum pręter innocentię conscientiã eloquentia iuuaretur, erat

An.li.16.ca.4

enim acerrimus in dicendo. postremo prolocutus quod eos pater libenter occideret, crimen illi obiecit. & lachrymas quidē cunctis excussit: verum Cæsarem sic affecit, vt eorum accusationibus spretis, Herodem statim reuocaret in gratiam. Hac aūt lege reconciliatio facta est, vt adulescentes quidē patri in omnibus obedirent, ille autem relinqueret regnum cui vellet. Postea rex Roma reuersus, licet soluisse criminibus filios videretur, nondum tamen erat suspicionibus liberatus: quoniā argumentum odij sequebatur Antipater, etsi verecundia reconciliatoris palàm proferre inimicitias nō auderet. Cum autem Ciliciā prēternauigās Eleusam delatus esset, suscepit eum benignissime Archelaus, pro salute generi gratiā referens, & redintegratę cōcordię causa lætus: quippe nihil moratus amicis Romę scripserat, vt in causa dicenda suffragarentur Alexandro: & vsq; ad Zephyrium deduxit talentis triginta donatum. Postea vero quàm Hierosolymā peruenit Herodes, populo cōuocato, tribusq; filijs prope astantibus causam reddit profectionis: multasq; deo gratias agit, multas etiam Cęsari, qui domus suę perturbationem sedasset: & quod regno maius esset, cōcordiam filijs prę̈stitisset, quā ego, inquit, arctius copulabo. Nam ille quidem me regni dominū & successorum iudicem cōstituit. Ego autem cum mea commoditate illi gratias refero, tresq; filios meos reges designo, huiusq; sententię meę socium primum deum fieri precor, deinde vos. Nanq; huic ætas, illis nobilitas successionem regni cōciliat, & quidem magnitudo eius etiā pluribus sufficit. Quos autem Cęsar iunxit, & pater instituit obseruate: non iniustis eos, neque disparibus, sed meritis colentes honoribus. Nec enim tanta quis afficiet eum lætitia, cui pręter ætatem obsequitur, quantū ei quē despiciet doloris infliget. Quos autem singulis coniunctos esse oporteat propinquos atq; amicos ego distribuam, & concordię sponsores illos cōstituam: pro certo sciens, seditionum contentionūq; causas ex cōtubernalium nasci malitia: hosq; si boni fuerint, affectiones tueri. Rogo autē, vt non solum isti, sed etiam primates ordinum exercitus mei, in me solo spem habeant in præsentia. Non enim regnum, sed regni honorē filijs meis trado: & iucūditate quidem quasi rectores potiētur, pondus autē rerum tametsi nolim, meum est. Consideret autē quisquis vestrum ætatem meam, vitęq; institutum, necnon etiam pietatem. Nam neq; senex adeo sum, vt de me cito desperetur: neq; voluptatibus assuetus, quę adulescētium quoq; vitam spatio breuiore cōcludunt. Diuinitatem vero ita coluimus, vt in longum nos æuum progressuros esse credamus. Quod si quis in contēptum meū filijs meis placere maluerit, etiam pro illis mihi supplicium dabit. Ego enim, nō quod inuideā ex me genitis, honorifice eos haberi veto: sed quia noui hęc adulescentibus studia ferocię nutrimenta suggerere. Itaq; sic cogitent qui ad eos se applicāt, bonis quidem apud me paratum esse pręmium, seditiosis vero apud ipsos etiā quibus lenocinabātur, infructuosam fore malignitatem. Omnes profecto mecum, hoc est, cum filijs meis sentient. Nanq; ipsis expedit me regnantem, meq; his esse concordem. Vos autem ò boni filij sacram primum retinentes mente naturam, cuius affectiones inter feras bestias saluæ sunt, deinde Cæsarem qui nos reduxit in gratiam, meq; tertium qui ea quę iubere liceat rogem, fratres permanete. Iam nunc autē vobis & vestimenta & obsequiā dabo regalia: Deumq; oro vt conseruet iudicium meum, si concordes eritis. Hæc locutus, singulos benigne consalutauit, populumq; dimisit: alios conuenientia dictis eius optantes: qui vero mutationis erant cupidi, ne audisse quidem se quicquam simulātes. Fratres autem dissensio non reliquit, sed peiora suspicantes alius de alio digressi sunt. Nanq; Alexander & Aristobulus ægre ferebant confirmatum esse Antipatro meritum, Antipater autem succensebat vel secundo loco fratres haberi. Sed tamen ille pro varietate morum, & reticere secreta nouerat, & quanto sibi essent odio multa fraude celabat. His autē pro nobilitate generis, in lingua erat quicquid venisset in mentem. Et multi quidem his instigandis operam dabant, plures autem amicorum sese explorandi causa insinuabant. Itaq; omne quod dictum esset apud Alexandrum,

drum, statim apud Antipatrum erat, & ab Antipatro ad Herodem cũ adiectione deferebatur. Nec vel simpliciter aliquid prolocutus, adulescens innoxius habebatur, sed cuncta eius verba in crimina vertebantur: maximaq; minimis affingebantur, sicubi liberior paulo fuisset. Semper autem qui eum iritarent, submittebat Antipater, vt mendacia sua veras occasiones haberent: multisq; falso vulgatis, vnum quid comprobatum fidem omnibus faceret. Sed huius quidem amicorũ quisq; aut natura taciturnus erat, aut muneribus parabatur, ne quid occultum ex promeret: nec errasset aliquis, si Antipatri vitam malitię dixisset arcanum. Alexandri vero familiares, aut pecunia corruptos, aut impulsos blãditijs, quibus expugnauit omnia, fures ac proditores eorum quę contra se dicerentur siue agerentur, effecerat. Cum autem caute vniuersa committeret, astutis etiã criminationibus aditus ad Herodem moliebatur: fratrisq; personam gerens alijs delatoribus subornatis vtebatur. Siquid in Alexandrum nũtiassent fauore simulato, id quod primo reprehendisset, mox otiose astruendo, regis iracundiã prouocabat: omniaq; ad insidias referebat, & vt necem patris Alexander optare videretur. Nihil enim maiorem fidem calũnijs suggerebat quàm si eum purgaret Antipater. His accensus Herodes, quantum in dies singulos de affectu adulescentium detrahebat, tantum adijciebat Antipatro. In eandem vero partem inclinati sunt etiam qui regno parebant: hi volentes, alij pro imperio, sicut Ptolemęus amicorum clarissimus, regisq; fratres, ac tota progenies. omnia nanq; in Antipatro sitã erant: & quod Alexandro fuit acerbissimum, cuncta in eorum perniciem, matris Antipatri cõsilio gerebãtur. Nouerca enim sæuior erat, multoq; plus quàm priuignos oderat, quos regina mater ediderat. Sed quanquam omnes, vt Antipatro magis obsequerentur, spes inducebat: nõ minus tamen pręcepta regis quenq; ab adulescentibus separabãt: qui charissimis edixerat, ne quis ad Aristobulum vel eius fratrem accederet, aut se ad eos applicaret. Non solum autẽ regalibus erat formidini, verumetiam externis amicis. Nulli enim regum tantum potestatis Cæsar dederat, vt fugitiuos suos quãuis ex ciuitatibus nũ subiectis ei liceret educere. Adulescentes autem delata in se facinora nesciebant, hisq; propterea capiebantur incautius. Nullus enim palàm incusabatur à patre: sed affectu refrigescente paulatim intelligentes, aduersus dolorem asperius excitabantur. Eodem autem modo etiam Pheroram patruum, & Salomen amitam, contra illos commouit Antipater, assidue velut cum vxore sermocinando quibus in eos instigaretur. Huius autem inimicitias augebat Alexandri quoq; vxor Glaphyra, multa de sua nobilitate commemorans, cunctarumq; se quæ in regno viuerent dominam esse dictitans: paternum enim genus à Temeno, maternum autem à Dario Hystaspis filio ducere: multumq; ignobilitatem despiciens sororis & vxorum Herodis: quarum quæq; propter formam, non propter nobilitatem esset electa. Nanque multas ei fuisse diximus vxores: quod liceret Iudæis more patrio plures habere, quodq; rex pluribus oblectaretur. Omnibus igitur propter superbiam & contumelias Glaphyræ inuisus erat Alexander. Salomen autem Aristobulus, & si socrus eius erat, ipse inimicam sibi reddidit, & ante quidem propter maledicta Glaphyrę sæuientem: frequenter enim humilitatem generis obijciebat vxori: quodq; ipse priuatam, reginam vero frater suus duxisset Alexander. Hoc Salomes filia cum fletu matri nunciauit. Addebat autem, quod aliorum quoque fratrum matres idem Alexander & Aristobulus, si regnum obtinuissent, textrices cum ancillis facere minitarentur, ipsos quoque vicorum scribas, scilicet irridẽtes, quod literarum studijs operam darent. His commota Salome, quod iracundiam cohibere non posset, Herodi cuncta indicauit. Satis autem idonea videbatur contra generum dicens. Et præter hæc alia quædam criminatio diuulgata est, quę succendit animũ regis. Audiuit enim Alexandrum & Aristobulum crebro matrem implorare, casumq; eius cum gemitu atque imprecationibus conqueri: ac sæpe illo quædam ex Mariammes vestimentis posterioribus diuidente cõiugibus, minitari solitos esse, quod

Delationes Antipatri pro fratrib. perdẽdis.

Antiq. 16. c. 7.

quam humanius aspiceret, qui accusati non essent: verũetiam amicis immitissimum sese pręberet. Itaq; multis etiam regno interdixit, & in quos potestatem nõ habebat, in eos dictis asperis sæuiebat. Accessit malis Antipater, collectaq; propinquorum caterua, nullum criminationis genus omisit. Tantus autẽ ineptia suã regem commentisq; delatorum timor inuasit, vt stricto instare sibi gladio videretur Alexandrum. Deniq; subito & ipsum correptum in vincula cõiecit, & in amicorum eius tormenta perrexit: multi autem tacite moriebantur, nulla voce supra conscientiam prodita. alij vero, quibus mendacium impatientia doloris extorsit, de patris eum insidijs cum fratre Aristobulo cogitasse dixerunt: tempusq; obseruare, vt illo dum venaretur occiso, Romam profugerent. His tametsi verisimilia non erant, sed necessitate cruciatus ex tempore fingebantur, libẽti tamen animo rex credebat, pro consolatione accipiens vincti filij, ne id fecisse videretur iniuste. Verum Alexander quoniam suspicionem patris nullo modo aboleri posse arbitrabatur, vltro malis assentiendum putauit: ac digestis aduersus inimicos quatuor libris, fatetur insidias, earũq; se plurimos socios habere perscribit: ante omnes autem Pheroram & Salomen. Hãc enim etiã stupro sibi quondam esse mixtam, cum vim noctu adhibuisset inuito, Iamq; libri in manibus erant Herodis: multa & grauia de optimatibus clamãtes, cum mature in Iudęam Archelaus venit, metuens genero simul ac filiæ, quibus etiam prouidentissimo consilio succurrit, regisq; minas arte dissoluit. Mox enim cũ eo congressus, vbi nam est, clamat, exitiabilis gener meus? aut vbi parricidale caput aspiciam, quod meis manibus ipse lacerabo: addamq; filiam meam bono marito nouo? Nam etsi consilij particeps non est, quia tamen eiusmodi viri coniunx fuit, inquinata est. Miro autem patientiam tuã, cuius periculum agitur, quod adhuc viuit Alexander: ergo nanq; ita ex Cappadocia properans veniebam, vt qui & illum reperirem olim dedisse supplicium, & de filia quęstionem tecum haberem, quam tui tuęq; dignitatis contẽplatione illi desponderam. At nunc de vtroq; nobis consulendum est: licet nimium pater sis, & ad puniendum insidiatorem filium minus fortis. Permutemus dexteras, & alter alterius iracundiæ vicarij succedamus. Talibus increpans, quãuis pertinacem, fallit Herodem. Itaq; ille quos Alexander perscripserat libros, legendos ei præbet, singulisq; capitulis insistens, cum eo deliberabat. Vnde occasionem sui consilij nactus Archelaus, paulatim causas in eos qui scriptis continebantur, & in Pheroram contulit. Cum autem sibi credere regem videret, considerandum est, inquit, ne forte adulescentulus tot nequissimorum insidijs circunueniatur, non tu ab adulescentulo. nec enim apparere causam, cur in tantum ruerit scelus, qui & nunc regno potiretur, & successionem regni speraret, nisi aliquos haberet huius persuasionis autores, qui ad deteriorem partem lubricum ætatis impellerent. Ab eiusmodi nanq; hominibus non solum adulescentulos falli, verum etiã senes, domosq; clarissimas totaq; regna solere subuerti. Consentiebat dictis Herodes, iramq; paulatim remittebat in Alexandro, & in Pheroram excitabatur. nanq; hic erat librorum quatuor argumentum. qui vbi propensiorem esse regis animum sensit, & in omnibus apud eum amicitiam Archelai præualere, quã honeste non posset, ex impudentia salutem quæsiuit. relictoq; Alexandro, confugit ad Archelaum. & ille negat se videre, quo pacto eximat tot criminibus inuolutum, quibus manifeste conuinceretur regem insidijs voluisse decipere, omniumq; malorũ pręsentium adulescenti causa fuisse: nisi malit omissis artibus callidis, & negandi pertinacia, de quibus insimularetur omnia confiteri, & à fratre, præsertim cui dilectus esset, veniam petere. nanque ad hoc ei modis omnibus se quoque opem laturum. Paruit Archelao Pheroras, atraq; veste cum lachrymis, vt quàm miserabilis appareret, instructus, ad pedes Herodis accessit: veniamq; meruit postulans. & se quidem sceleratum esse fatebatur: nanque omnia quæ sibi obijcerentur, fecisse. horum autem causam esse diminutionem mentis atque insaniam, ex mulieris amore conceptam. Itaq; postquam stetit Pheroras suimet ipse

Ant.li.16.c.8.

Astutiã Archelai regis

accusator ac testis, tunc eum iam Archelaus excusando, Herodis iracundiam mitigabat, proprijs vsus exemplis: etenim se quoque à fratre multo grauiora perpessum, naturale ius dicebat anteposuisse vindictæ. Quippe in regnis, velut in magnis corporibus, semper aliquam partem pondere ipso tumescere: quā recidi quidem non oporteret, leniter vero curari. Multa in hunc modū locutus Archelaus, Herodem quidem Pheroræ placidum reddidit. ipse autem Alexandro tādiu manebat iratus, filiamq; ab eo distractam secum abducturum se aiebat, donec Herodem compulit vltro pro adulescentulo deprecari, vt iterum ei filiam desponderet Satis autem grauatim Archelaus cui vellet eam præter Alexandrum collocari permisit: maximi enim pēdere, quo iura inter se affinitatis inuiolata permaneāt Rege autem sibi filium ab eo donatum affirmante, nisi matrimonium diremisset, quod & liberos iam haberent, vxor quoq; ab adulescente diligeretur: quæ si remaneret, peccatorum foret obliuio: si vero discederet, causa de omnibus desperandi: molliorem nanq; fieri audaciam, si domesticis affectionibus distrahatur: vix tandem cessit, vnaq; & ipse redijt cum adulescente in gratiam, & patrem eius reduxit. Procul dubio tamen eum Romam mitti debere ait, cum Cęsare collocuturū: de omnibus enim sese literas ad eum fecisse. Vafrum igitur Archelai consilium, quo generum periculo liberauit, peractum erat, & redintegrata cōcordia in epulis & humanitate conuictus familiariter versabantur. Abeuntem autem muneribus talentorum septuaginta, solio quoq; aureo gemmis ornato, & eunuchis, & cōcubina donat Herodes, quæ Pannychis vocabatur: itemq; amicorum eius quenque pro merito. quin & cognati regis omnes, iussu eius Archelao dona splendidissima dederunt: cumq; tam ipse quàm optimates Antiochiam vsq; prosecuti sunt.

An. lib. 16. c. 11 Eurycles

Non multo post quidam in Iudæam venit, Archelai consilijs multo potentior: qui non solum reconciliationem gratiæ Alexandro quæsitam fecit irritam: verū etiam causa fuit vt periret. Laco erat genere nomine Eurycles ad regni desiderium amore pecuniæ corruptus. Iam enim luxum eius regia tolerare non poterat Is amplissimis donis Herodi oblatis, velut eorum quæ aucuparetur illecebra, cū statim multiplicata recepisset, immaculatam liberalitatem nihil esse ducebat, nisi regum sanguine comparasset. Itaque regem adulatione falsisque de ipso laudibus, & sermonis calliditate circumuenit: maturéque perspecto eius ingenio, dictis simul & factis quæ illi placerent, inter primos eius amicos habetur. Nam & rex & omnes eius comites libenter ciuem Spartæ patriæ causa, præcipuo dignum honore ducebant. Ille autem postquam fragilitatem domus animaduertit fratrúmque inimicitias, & quemadmodum pater in singulos esset animatus, Antipatri quidem hospitio præuentus erat. Simulata vero amicitia fallebat Alexandrum, olim se & Archelai socium esse mentitus, quo etiam citius quasi probatus obrepsit. Móxque ab eo fratri quoque Aristobulo commendatus est. Pertentatis autem personis omnibus aliam alio modo subibat: ac primum fit Antipatri mercenarius, & Alexandri proditor: illum exprobrando castigans, quod cum fratrum sit maximus, spei suæ negligat insidiatores: Alexandrum vero, quod regina creatus, & regiæ vir coniugis, filium priuatæ mulieris pateretur regno succedere, præsertim cum haberet magnam occasionē Archelaum: quæ quidem adulescenti bona fide suadere videbatur, quod amicitiā simulasset Archelai. Vnde nec Alexander quicquā metuens, & de Antipatro quę se mouerent apud eū querebatur: & quod nihil mirum faceret Herodes, si cum matrem illorum interemerit, ipsis quoq; regnum eius auferret. quorum causa Eurycles & miserari eos & cōdolere simulans, etiā Aristobulum ad ea dicenda pellexit: atq; ita querelis in patrem vtroq; deuincto, referens ad Antipatrū secreta discedit: afficto quoq; insidiarum mendacio, quas ei fratres parasse affirmabat, ac pene iam strictis gladijs in eum irruere. Ob hęc aūt multa pecunia donatus ab Antipatro, laudator eius erat apud patrem: & ad extremum necis Alexandri & Aristobuli redempta opera, ipse accusatoris partibus fungitur. Cumq; adisset Herodem, vitam ei se rependere pro

beneficijs

beneficijs sibi delatis, & lucem referre dixit pro hospitio: olim Alexandrum exacuisse in eum gladium, & confirmasse dextram: verum sceleri tanto fuisse impedimento, quod societatem facinoris assimulasset. Alexādrum enim dicere, non bene secum Herodem actum putare, quod regnum obtinuisset alienum, & post matris eorum necem principatum eius dilacerasset, nisi etiam degenerem cooptaret hæredem, auitumq; ipsorum regnum Antipatro spurio traderet. Proinde semet Hyrcani manes & Mariammes vltum ire. Nec enim decere successionem regni ab huiusmodi patre sine cæde suscipere: multis autem rebus ad hoc excitari quotidie, quia nihil sibi omnino loqui sine calumnia liceret. Nam si de nobilitate aliorum fiat mentio, sine ratione se contumelijs affici, patre dicente, solus generosus Alexander, & cui pater sit pro ignobilitate dedecori. in venationibus quoq; offendere, si taceat: si vero laudet, cauillatorem appellari. & prorsus vbique immitē sibi patrem inueniri, soliq; Antipatro indulgentem: ob quę vel emori non recusare, nisi ex voto insidiæ successissent: sin eum occidisset, primū salutis occasionem fore Archelaum socerum suum, ad quem facile posset effugere: deinde Cęsarem, qui nunc vsque ignoraret mores Herodis, nec enim sic ei ad staturum vt antea, patris præsentiā formidādo, nec de suis tantum criminibus locuturum, sed primum totius gentis ærumnas, & quod ad necem vsque tributis opprimeret vulgaturum. Deinde in quibus delicijs, quibusq; actibus partæ sanguine pecunię cōsumptæ sint, & qui vel quales ex illis fuerint locupletati, quę causa ciuitatis afflictæ: ibi autem lamentaturum & aui & matris necem, omniaq; scelera regis recturum: quibus cognitis, nemo se iudicauerit parricidam. His Eurycles in Alexandrum falso delatis, Antipatri laudes prosequebatur, illum solum qui patrem diligeret esse confirmans, quiq; adhuc insidias retardasset. Rex autem nondum præteritæ suspicionis dolore compresso, intolerabilis iracūdiæ feritate turbatur. Iterumq; hoc tempus nactus Antipater, alios accusatores fratribus subornauit, qui eos dicerent cum Iucundo & Tyrannio clàm colloqui solitos esse, equitum regis olim principibus, tunc vero propter quasdam offensiones ordinibus motis. Hac denique indignatione succensus, cōfestim eos tormentis Herodes subdidit. Illi autem nihil eorum se, quę crimini darentur, scire confessi sunt. Sed oblata est quædam velut ad pręfectum castelli Alexandrij ab Alexandro scripta epistola, deprecante, vt cum Aristobulo fratre se in castellum reciperet, si patrem interfecissent: tamq; armis quàm alijs subsidijs eos vti permitteret. Hanc Alexander Diophanti commentum esse dicebat, qui regis erat notarius, homo audacissimus, & cuiuslibet manus literas imitari per callidus. Itaque multis sæpe falso conscriptis, ob hoc postremo occisus est. torto autem castelli pręfecto, nec eius indicio quicquam Herodes eorum, quę delata erant, verum esse cognouit. Sed quamuis nullum documentum validum proferretur, filios tamen asseruari præcepit. Euryclem vero domus suæ pestem, ac totius sceleris fabricatorem, bene de se meritum datoremq; salutis appellans, talentis quinquaginta donauit. Ille autē prius quam certa fama nuntiaret, ad Archelaū properat: aususque dicere, quod Herodem reconciliasset Alexādro, ab illo quoque pecunias capit. Deinde in Achaiam trāsgressus, ad similia facinora mala quęsitis abusus est. Postremo apud Cæsarē accusatus, quod dissensionibus repleuisset Achaiam, & ciuitates spoliaret, in exilium mittitur: atq; hoc eum modo pœnæ Alexādri & Aristobuli persecutæ sunt. Hoc loco dignum est Coum Euaratum huic Spartiatæ conferre. Nāque his cum amicissimus esset Alexādro, eodemq; tempore quo Eurycles ibidem erat aduenisset, percōtanti regi super his quæ ille insimularet, iuratus nihil se ab adulescentibus audisse affirmauit. Nec tamen id quicquam miseris profuit apud Herodem, solis maledictis aures paratissimas aperientem: eumq; gratiosissimū sibi iudicantē, qui secum eadē crederet: ijsdemq; moueretur. Incitabat præterea Salome crudelitatē eius in filios. Nam ad hanc Aristobulus, quo periculis inuolueret, quam & socrum habebat & amitam, monitum miserat, vt saluti suæ con-

Iucundus & Tyrannius accusati

A. *An. lib. 16 cap. 12*

Salomes accusatio perniciosa

suleret: quasi rex eam decreuisset occidere, iterũ insimulatam, quorum ante fuerat accusata, quod Sylæo Arabi nubere cupiens, quẽ sciret eius inimicum, occulte illi secreta regis nunciaret. Et hoc fuit extremum, quo tanquàm tempestate oppressi adulescentes, non secus ac turbine pessundati sunt. Salome enim protinus contẽdit ad regẽ, eiq; monita Aristobuli prodit: atq; ille vlterius durare non passus, vtrunq; filiũ vinxit, & separatos asseruari præcepit. Deinde Volumnium militiæ magistrum, & ex amicis suis Olympum, descripta ferẽtes indicia, proficisci iussit ad Cæsarem: qui postquã Romam naui delati, regis literas reddiderunt, vehementer quidem Cæsar ob adulescentes indoluit, verum potestatem in filios à patre auferendam non duxit. Deniq; rescribit ei, vt ipse sui dominus esset arbitrij, melius tamen facturũ dicens, si in communi consessu propinquorum suorum prouinciæq; rectorum de insidijs quæreret: eosq; si delato crimini reperiret astrictos, occideret. si vero fugam tantũ esse meditatos, mediocri supplicio contentus esset. Paret scriptis Herodes: cumq; Berytũ, quò Cæsar iusserat, peruenisset, cogit iudicium. Præsederunt autem rectores, quibus à Cæsare scriptum fuerat, Saturninus & Pedanius legati, & cum his Volumnius procurator, itemq; propinqui regis & amici, necnõ & Salome & Pheroras, & post hos optimates Syriæ, præter Archelaum regem: nanq; hunc Herodes, quod Alexandri socer esset, suspectum habebat. Sed filios quidem satis prouido consilio in iudiciũ non produxit: sciebat enim quod si tantum visi fuissent, omni modo ad misericordiam cunctos impellerent: si vero etiam dicendi copiã nacti essent, facillime Alexander obiecta dilueret. Igitur illi quidẽ custodiebantur in Platane, vico Sidoniorũ. Exorsus autem rex, veluti cum præsentibus ageret, cõmouebatur. & insidias quidem timide obijciebat: nam probationibus deficiebat maledicta vero & probra & iniurias, & peccata plurima in se admissa prosequebatur: eaq; morte grauiora esse consessoribus demonstrabat. Postremo cum nemo contradiceret, semetipsum argui miserabiliter questus, acerbamq; victoriã vincere, singulos sententiam proferre rogat in filios. & primus Saturninus condẽnandos esse adulescentulos, sed non morte pronunciauit. nec enim fas esse, cum tres ipse astantes habeat filios, mortem alienis decernere. Idem etiam duobus legatis visum est, eosq; nonnulli alij secuti sunt. Tristem vero sententiam primus Volumnius dixit, cunctiq; post eum Herodis æmulatione, vel odio: neq; indignatione quisquam necandos esse adulescentes iudicauit. Tunc autem vniuersa Iudæa & Syria, suspensa quidẽ operiebatur huius tragœdiæ finem: sed nemo existimabat Herodis crudelitatem ad parricidium vsq; processuram. Ille tamen filios Tyrum traxit: atque inde naui Cæsaream deuectos, quo mortis genere perimeret cogitabat. Interea vetus quidam regis miles, Tiro nomine, qui & filium habebat Alexandro assuetum atque amicum, & ipse diligebat adulescentulos: præ nimia indignatione mentis postremo circumiens clamitabat conculcatam esse iusticiam, veritatem perijsse, naturam esse confusam, vitamq; hominum iniquitatis esse plenam, & omnia quæ dolor contemptori vitæ dictasset. Deinde ipsum etiam regem ausus adire: mihi vero inquit, omnium videris esse infelicissimus, qui contra charissimos nequissimis credas. Siquidẽ Pheroras & Salome fidẽ apud te aduersus filios tuos habẽt, quos sæpe ipse mortis supplicio dignos esse iudicasti: neq; aduertis hoc eos agere, vt iustis successoribus destitutus, cum solo remaneas Antipatro, capi facile regem optantes. Veruntamen cogita, ne ille quoque militibus odiosus sit, propter cædem omniũ fratrum. Nullus enim est, qui non adulescentium misereatur, principum aũt plurimi etiam palàm grauiter ferunt. Hæc dicens, simul eos quibus res indigna videretur nominabat. Rex aũt statim illos & ipsum cũ filio cõprehendi iubet. Ibiq; tum alius quidam regius tonsor, nomine Tryphon, nescio qua exagitatus insania, semetipsum indicãs prosilit: ac mihi quoque Tiro, inquit, iste persuasit, vt occasione tondendi nouacula te occiderem: magnaq; inde Alexandrũ daturum munera pollicebatur. His auditis, Herodes & Tironẽ eiusq; filium, & tõ-
sorem

Filii Herodis uincti

An. lib. 16. cap. 13

Audacia Tironis increpantis Herodem

An. lib. 16 cap. 13

Tryphon regis tonsor

ſorem ſubdidit quæſtioni. Cumq; illi pernegarent, tonſor autem amplius nichil diceret, Tironem vehementius torqueri iuſſit: tumq; filius eius, patris miſeratiōe commotus, cuncta ſe regi, ſi eum ſibi condonaſſet, indicaturum promiſit. Eoq; relaxato, ipſius occidendi patrem ſuum habuiſſe voluntatem dixit, impulſum ab Alexandro. Hoc autem quibuſdam fictum ab adoleſcente videbatur, quo tormentis eriperet patrem, nonnulli verum eſſe affirmabant. Herodes tamen & militum principibus & Tyrone pro concione accuſatis ita in eos armauit populum vt ibidem cum tonſore lignorum & lapidum ictibus interirent. Filios vero in Sebaſten miſſos, quæ non longo à Cæſarea interuallo diſtaret, præfocari iubet, eaque re mature perfecta, in caſtellum Alexandrium mortuos aſportari, cum Alexandro materno auo ſepeliendos. Hic finis Ariſtobulo & Alexandro vitæ fuit. *Filios ſuos Herodes offocari precipit*

De conſpiratione Antipatri contra patrem Caput XVIII

ANtipatrum vero, cum iam ſine controuerſia ſucceſſionem regni ſperaret, intolerabile gentis excepit odium, cunctis ſcientibus illum omnes fratribus ſuis conſeruiſſe calumnias: nihiloq; minus timor eum non mediocris ſollicitabat, creſcente ſobole peremptorum. Erant enim Alexandro ex Glaphyra filij duo, Tigranes & Alexander: itemq; Ariſtobulo ex berenice Salomes filia, Herodes & aggrippa & ariſtobulus, filiæq; Herodias & Mariāme. Sed Glaphyram quidem Herodes cum dote ſua in Cappadociam dimiſit, poſtquam Alexandrum interfecit: Berenicen autem Ariſtobuli coniugē, auunculo Antipatri nuptum dedit: vt enim Salomen, quam infenſam habebat, ſibi reconciliaret Antipater, iſtas nuptias excogitauit. Idem vero etiam Pheroram muneribus alijsq; obſequijs, atque amicos præterea Cæſaris ambiebat, magnas Romam mittendo pecunias. Saturninum enim cum alijs omnibus apud Syriā donis expleuerat. Hoc autem magis inuiſus erat cunctis, quo plura donabat, velut opes tantas non munificentia largietur, ſed metu conſumeret. Itaq; eueniebat, vt nec accipientium beneuolentia quicquam profecerit: quibuſq; nihil dediſſet, acerbiores inimicos haberet. In diſtributionibus autem munerum quotidie largior erat, cum præter ſpem videret orbos pueros ab Herode curari: quantumque illum peremptorum cædis pœniteret, prolis eorum miſeratione ſignificari. Conuocatis enim propinquis atque amicis ſuis, & pupillis aſtantibus cum lachrymis oppleſſet oculos, dixit: Horum quidem mihi patres fortuna quædam triſtis eripuit, ipſos autem orbitatis miſericordia cum natura commendat. Experiar itaq; vt & ſi pater infortunatiſſimus fui, auus tamen ſim prouidentior, & à quibus poſt me regantur, amiciſſimos mihi relinquam. Deſpondeo igitur filiam tuam Pherora maximo filiorum Alexandri, vt ei curator ſis neceſſarius: tuo vero Antipater filio, Ariſtobuli filiam: eris enim hoc modo pater orbatæ. Sororem vero eius meus Herodes accipiet, ex pontifice auo materno prognatus. Et de his quidem hoc ſit iudicium meum, neq; id quiſquam dirimat, qui me amabit. Precor autem etiam Deum bono regni mei, meorumq; nepotū copulare nuptias, atq; hos pueros placidioribus, quam patres eorum oculis aſpicere. Poſtquā hæc locutus eſt, fleuit, & puerorum dexteras iunxit, benigniſſimeq; conſalutatis ſingulis dimiſit conſiliū. Statim diriguit Antipater, quantoq; dolore affectus eſſet neminē latuit pupillorum. Namq; honorem apud patrem quoq; ſibi derogatum exiſtimabat: iterumq; de rebus cunctis periculum fore, ſi Alexandri filijs præter Archelaum etiā Pheroram tetrarcham adiutorem habere licuiſſet. Ad hæc reputabat odium ſuū, & orbitatis miſerationem, qua tota gens flectebatur, quanto viuentium puerorum ſtudio, & quanta memoria mortuorū ipſius ſcelere tenerentur Iudæi: Itaq; omni modo dirimere ſponſalia ſtatuit, & callide quidē patri ſurrepere timuit, ſæuienti acriterq; vigilanti ad ſuſpicādū. palā vero eum ſupplex adire auſus eſt, corāmq; depoſcere, ne ſe honore priuaret, quo dignū eſſe iudicaſſet, nudumq; regis nomē habere vellet, regni autem ſubſtantiam penes alios eſſe. Nec enim poſſe rerū obtinere *Odium omnium in Antipatrum* *An. lib. 17 cap. 11*

tinere

tinere dominatum, si præter auum Archelaum, etiam Pheroras Alexandri filio socer esset adiunctus. Instantissime vero precabatur, quia numerosa esset regia progenies, nuptias permutari. Nouem nanque regi vxores erant, sed harum septem vnde filios susceperat, ipsum Antipatrum ex Doride, Herodem autem ex Mariamme pontificis filia: itemq; Antipam & Archelaum ex Malthace Samaritide, filiamq; Olympiadem, quam frater eius Iosephus habuerat: ex Hierosolymitide vero Cleopatra Herodem & Philippum, necnō ex Pallade Phaselum. Habebat autem filias quoque alias, Roxanen & Salomen, vnam ex Phædra, & alteram ex Elpide: duasq; vxores sine filijs, consobrinam & fratris filiá: & præter has Alexandri & Aristobuli sorores duas ex Mariamme. Cum igitur tanta prolis copia superesset, aliter nuptias iūgi postulabat Antipater. Rex autem perspecto eius animo, quid de pupillis cogitaret, vehemēter iratus est: quippe filiorum quos interfecerat casum reputans, reputabat, ne etiam hi quandoque criminationum Antipatri præmium fierent. Sed tunc quidem sæuioribus dictis eum protelat. Postea vero blanditijs eius adductus, sponsalia reformauit: ac primum ipsi Antipatro Aristobuli filiam collocat, filium vero eius iungit filię Pheroræ. Hinc licebat aduertere, quátum Antipatri valuerit adulatio, quod idem in simili causa impetrare Salome non potuit. Hanc enim quamuis soror esset, atque hoc sæpe intercedente Iulia vxore Cæsaris postulasset, Arabi Syllæo nubere non passus est: sed inimicissimam sibi fore iurauit, nisi ab hoc studio destitisset. posteaq; inuitam alexæ cuidam ex amicis suis in matrimonium dedit: eiusq; filiarū vnam Alexandri filio, alteram Antipatri auunculo tradidit. Natarum autem Mariámes vna, sororis filium habebat Antipattum, altera fratris Phaselum. Sic interrupta pupillorum spe Antipater, & pro sua commoditate affinitatibus iunctis, expectatione certa nitebatur: adiectaque malignitati fiducia, nequaquam erat tolerabilis: nam quia singulorum odium vitare nō poterat, securitatem sibi ex terrore quærebat: cum præterea Pheroras ei veluti iam confirmato regi obsecundaret. Quin & mulierum conflata in aula conflictio, nouas turbas excitabat. Etenim Phæroræ vxor cum matre ac sorore sua, necnon & matre Antipatri, multa in regia insolenter agebat, ausa etiam duas regis filias contumeliose tractare: cui rei maxime ab Antipatro erat obiecta. Itaque cum illi inuisæ essent, alias quidem morigeras habebant: sola vero Salome aduersabatur eorum concordiæ: quodque non bono regis coirent, apud ipsum insimulabat. Cognita vero eius delatione mulieres, quodque Herodes ægre tulisset aperto quidem conuentu & familiaritate abstinuerunt, contra vero & discordare inter se rege audiente simulabant: cum his adeo colluderet Antipater, vt palàm Pheroram minime dubitaret offendere: occultos autem cœtus & nocturnas comessationes agebant: earumq; consensionem fecit obseruatio firmiorem, cum horum nihil ignoraret Salome, sed Herodi cuncta nunciaret. Ille autem ardens iracundia, maximeq; aduersus Pheroræ coniugem, quod eam præter cæteras accusaret Salome, aduocato cognatorum amicorumq; concilio, & alia multa mulieri & filiarum contumelias crimini dedit, quodq; Pharisæis mercedem cōtra se præbuisset, fratremq; sibi hostem reddidisset expugnatum venenis. Postremo conuersus ad Pheroram, vtrum, ait, se fratrem an vxorem vellet optare? Cumq; ille se citius vita dixisset quàm coniuge cariturum, incertus quid ageret, ad Antipatrum sermonem contulit: ac ne cum Pherora, vel eius coniuge, aut quouis alio, qui ad eam pertineret, vnquam colloqueretur edixit. Verum ille palàm præcepta custodiens, in occulto cum his pernoctabat: metuensque obseruationem Salomes, per amicos in Italia degentes, vt Romam proficisceretur, effecit: ipsorum perlatis literis, vbi Antipatrum aliquanto post tempore ad Cæsarem mitti oportere perscriberent. Igitur Herodes nihil moratus, eum misit: cunctis quæ vsui forent, magnaque pecunia liberaliter instructum, testamentumque vnà portandum ei dedit, in quo rex ipse Antipater inscriptus erat, & Antipatri successor Herodes, ex

Vxores & proles Herodis earumque coniugia

An. lib. 17 ca. 3

An. lib. 17 cap. 4

des, ex Mariamme pontificis filia procreatus. Quin & Syllæus Arabs itidem Romam, neglecto Cęsaris pręcepto, nauigauit, de his cum Antipatro certaturus, de quibus cum Nicolao causam ante dixerat. Non leue autem cum Areta rege suo certamen habebat, cuius & alios amicos interfecerat & Soemum in Petra oppido potentissimum, redemptoque Fabato procuratore Cæsaris fautore vtebatur etiam in Herodem. Sed maiore pecunia data Herodes Fabatum à Syllæo alienauit: ac per eum quę Cæsar iusserat exigebat. Ille autem cum nihil dedisset, accusabat apud Cæsarem Fabatum, dispensatorem esse dicens, non quæ ipsi, sed quę Herodi expedirent. Quibus commotus ad iracundiam Fabatus, adhuc autem apud Herodem in honore maximo habebatur, secretorum Syllęi proditor factus est: regiq; indicauit, quod Syllæus Corinthum eius satellitem pecunia corrupisset, eumq; asseruari aporteret. Neque rex id facere dubitauit: quoniã Corinthus iste, licet in aula regis esset educatus, ex Arabia tamen fuerat oriũdus. Igitur mox non illum solum corripi, sed etiam duos alios arabas iussit apud eum repertos, vnum Syllæi amicũ, alterum Phylarchum. Qui subditi quęstioni, magna pecunia Corintho vt Herodem occideret, persuasisse cõfessi sunt: atque etiã à Saturnino Syriæ rectore interrogati, Romam transmissi sunt.

De veneno Herodi parato, & quomodo compertum sit. Cap. XIX

AT Herodes Pheroræ vehemẽtius imminebat, vt repudiaret vxorem: neque quomodo mulierem plecteret inueniebat, quũ multas in eam odij causas haberet, donec ipsum etiam fratrem cum ea supra modũ indignat⁹ eiecit. Pheroras autem æquo animo accepta iniuria, in tetrarchiam suam recessit, iuratus vnũ sibi exilij finem fore mortem Herodis, neque ad eum reuersurum esse dum vixerit. Denique nec ægrotum quamuis sæpe accitus fratrem visere voluit, cũ quibusdam mandatis eũ quasi moriturus vellet instruere. Sed ille quidẽ pręter spem conualuit. Postmodum aũt Pheroras in morbũ incidit, tumq; Herodis patientia demonstrata est. Nam & venit ad eum, & humanissime curatum voluit: sed morbum superare non quiuit: intra dies enim paucos est mortuus. Quem licet vsque ad vltimũ vitæ diem dilexisset Herodes, tamen quod illum quoque veneno peremisset, fama vulgatum est. Verum eius corpore in Hierosolymã deportato, luctũ maximum cunctę genti denunciauit, clarissimaq; funus sepultura dignatus est. Vnus quidẽ interfector Alexandri & Aristobuli, hunc exitũ vitæ sortitus est. Transijt aũt in Antipatrum autorem pœna sceleris, ex interitu Pherorę nacta principiũ. Quidam enim ex eius libertis, cũ regem tristes adijssent, fratrẽ ipsius Pherorã veneno interceptum esse dicebãt. Nam quendam ei cibum obtulisse cõiugem suam, nõ eo quo solebat modo cõditũ: eoq; sumpto illum morbo protinus esse correptũ. Venisse aũt ante biduũ, matris ac sororis eius accitu quandam veneficam mulierculã ex Arabia, vt venenum Pheroræ conficeret amatoriũ: & pro amatorio dedisse mortiferũ Syllæi cõsilio: nanq; illi notum fuisse. Perculsus igitur plurimis suspicionibus rex, ancillas & nonnullas libertinas quęstioni subiecit. Ibiq; tũ exclamat aliqua doloris impatiens: Deus cœli terræq; rector, in matrẽ Antipatri, quę horũ nobis malorũ causa est, vindicet. Hoc rex initiũ nactus, persequebatur vlterius indaginẽ veritatis. Mulier vero & matris Antipatri familiaritatem cum Pherora eiusq; mulieribus, & occultos eorum conuentus aperuit: quodq; Pheroras & Antipater redeuntes à rege, tota cum illis nocte potare soliti essent, seruis omnibus exclusis & ancillis. Vna quidem libertinarum hæc indicauit. Cum autem ancillæ separatim singulę torquerẽtur, patuit omnium dicta cõgruere, qua de causa Romam quidem Antipater ex composito, Pheroras vero trans flumen secedere curauisset. Nam sæpe illos in sermone dixisse, quod post Alexandrum & aristobulum ad ipsos eorumq; coniuges transiturus esset Herodes. Nec alicui posse parcere, qui Mariãme eiusq; filijs minime pepercisset: ideoque melius esse, ab hac belua quam longissime fugere. Sæpe autem dixisse matri Antipatrum

Pheroras moritur

An. lib. 17 cap. 5

tri Antipatrum conquerentem,quod cum ipse iam canus esset,pater in dies singulos iuuenesceret,seq; fortasse priusquam regnare incipiat moriturũ:aut si vnquam ille decesserit,(quando autem istud futurum?)voluptatem sibi successionis omnino fore breuissimam. Pullulare præterea hydræ capita,hoc est Alexandri & Aristobuli filios:sibi autem filiorum quoque spem ademptam esse patris iniuria:qui non eorum quenquam post mortem suam regni successorem, sed Mariámes filium scripsisset hæredem. qua quidem in re prorsus eum senectute delirare, si testamento suo standum arbitraretur. se nanque vt ex eius progenie nemo superesset curaturum. Quinetiam cum omnes patres,quibus inuisi vnquam filij fuerũt,odio vincat:plus tamen eum etiam fratres odisse. Denique nuper sibi, ne cum Pherora colloqueretur, centum talenta donasse: atque cum Pheroras diceret,quid enim per nos lædebatur? respondisse Antipatrum, vtinam cunctis ablatis nudos se dummodo viuos relinqueret. Verum hoc nequaquam fieri posse, vt tam pestiferam bestiam quisquam effugiat,sub qua nec amicis esse palàm liceret. Denique nunc occulte,inquit,conuenimus:licebit autem aperte, si virorum spiritum manusq; habeamus. Hæc in tormentis ancillæ prodiderũt,& quod Pheroras cum illis Petram fugere cogitasset. Vt omnibus autem dictis Herodes crederet,centum talentis effectum est. De his enim soli Antipatro dixerat. Igitur ante alios in Doridem Antipatri matrem furor eius erumpit: eamq; omni ornatu,quem illi donauerat,spoliatam,multis comparato talentis,expellit. Deinde ira deposita,Pheroræ mulieres à tormentis recreabat. Timore autem pauidus erat,& ad omnes suspiciones excitabatur:multosq; innocentes,metu ne quẽ nocentiũ prætermitteret,in tormenta ducebat. Hinc ad Samaritam se cõuertit Antipatrum,qui procurator erat Antipatri,& ex illius tormẽtis comperit, necandi sui causa ex Ægypto Antipatrum venenum malum petijsse, per quendam Antiphili amicum:idq; ab eo Antipatri auunculum accepisse Theudionem,ac Pheroræ tradidisse:cui mandasset Antipater, vt Herodem occideret,dum ipse Romæ abesset,ac suspicione careret:Pheroram vero venenum vxori suæ dedisse seruandum. Itaque hanc euocatam,statim rex quod acceperat afferre iubet. Illa vero quasi allatura egressa,de tecto se pręcipitem dedit,vt eo modo probationes & regis tormẽta pręueniret. Sed dei prouidentia,sicut apparet,quę ab Antipatro pœnas repeteret,nõ in caput,sed in diuersam delata partem, periculum mortis euasit. Portataq; ad regem,vbi resipiscere potuit(nam casus eá perturbauerat)quam obrem se præcipitasset interrogata,adiurante rege,quod vera dicenti remitteret omne supplicium:sin falsa promere maluisset,corpus eius tormentis absumeret, neq; sepulturæ quicquam relinqueret:paulisper tacuit.deinde,quid,inquit,secreta custodio,cum Pheroras obierit, Antipatro qui nos omnes perdidit seruitura? Audi rex,& tecum deus testis mihi veritatis, qui falli non potest. Cum Pheroræ morituro lachrymans assiderem,tunc ille me ad se vocauit: En multum,inquit, coniunx de fratris erga me animo sum deceptus. Nam qui sic me diligeret:inuisum habui,& necare cogitaui:qui tanto nunc mei,quamuis nec dũ mortui, dolore confunditur. Sed ego quidem impietatis precium fero:tu vero quod in eum seruas,relictum nobis ab Antipatro venenum,huc affer propere, meq; vidente cõsume,ne ad inferos quoque vltricẽ huius sceleris conscientiá deferam. Ita vt iussit attuli,&magná quidem veneni partem sub obtutibus eius in ignem effudi:modicũ vero mihi propter dubios casus,& quæ te metuerem, reseruaui. His dictis, illa quidem omnino paululum quiddam veneni habentem pyxidem profert:rex vero in matrem fratremq; Antiphili contulit quæstionem. Verum hi quoque Antiphilum ex Ægypto attulisse pyxidem fatebantur,illumq; venenum à fratre apud Alexandriam exercente medicinam accepisse dicebant. Totũ autẽ regnum circumeuntes Alexandri & Aristobuli manes,ipsi erant incertarum rerum exploratores atq; indices,&à suspitionibus remotissimos ad probationes trahebát. Denique etiá põtificis filiam Mariammen:cõnsciam esse maleficiorum patuit. Hoc enim

Antipater Samarites

Mariamme ueneficiorum conscia

enim tortis eius fratribus demonstratum est. Rex autem matris audaciam filij quoque pœna coercuit. Nam quem illa pepererat Herodem, patri successorem scriptum ex testamento deleuit.

De Antipatri in Herodem malignis studijs deprehensis & vltis. Cap. XX.

POst hęc etiam Bathylus, nouissima consiliorum Antipatri fides documentis accessit. Nanq; is erat quidem libertus eius: aliud autem venenum ferēs, hoc est, aspidum virus, aduenerat, aliorumq; serpētum succos: vt si prius fuisset inualidum, hoc se Pheroras cum sua coniuge in regē armaret. Idem vero pręter susceptam contra salutem patris audaciam, velut operā subcisiuam, habebat epistolas aduersum fratres compositas ab Antipatro. Erant autem Romę in studijs Archelaus & Philippus, iam adulescētuli, magniq; animi, regis filij, quos Antipater velut imminentes spei suæ remouere festinans, quasdam in eos literas ipse finxit, amicorum nomine Romæ degentium. Nonnullis autem corruptis scribere persuasit, quod multis patrem maledictis carperent, ac de Alexandri & Aristobuli nece manifeste quererentur, seq; accitos esse grauiter ferrēt: iam enim pater eos redire pręceperat, idq; maxime solicitabat Antipatrum. Quinetiam priusquam proficisceretur, in Iudæa constitutus Antipater, eiusdē modi contra eos Romæ literas mercabatur: patremq; adeundo vitandæ suspicionis causa, fratres purgare simulabat: quædam falso scripta, quædam vero adulescentiæ peccata esse commemorans. Quo quidem tempore scriptoribus epistolarum, quas in fratrum perniciem simulabat, plurimis pecunijs datis, sumptuum cōfundere tentabat indicia, vestem preciosam variaq; stragula, poculaq; argentea necnon & aurea cōparando, aliaq; plurima instrumenta, vt preciorum magnitudine mercedes falsarijs erogatas cęlaret. Denique ducenta talenta retulit expensa, & eorum maxima fuit occasio causa Syllęi. Vniuersis autem malis eius tūc minoribus maiore contectis, cum omnia quidem tormēta de parricididio, epistolæ vero de iteratis fratricidijs conclamarent, nemo tamē ex Iudæa venientium, quo loco fortunæ domus essent ei nunciauit, quamuis inter scelus probatum & ipsius reditum septem mensium interualla fluxissent. Ita erat inuisus omnibus. Fortasse autem etiam quibus indicandi voluntas fuit, per interfectorum fratrum manes obmutescebant. Deniq; Roma literas misit, continuo se venturum esse, quodq; honorifice dimissus esset à Cæsare nuncians. Rex autem insidiatorem manibus tenere desiderans: timensq; ne si quid præscisset, forte caueret, ipse quoq; literis beneuolentiam simulans, & alia familiarissime scripsit, & vt reuersionem suam maturaret orauit. Nam si properasset, matris suæ quoq; offensionem posset componere, quam expulsam esse non ignorauit Antipater. Primā quidem iam de morte Pheroræ susceperat epistolam apud Tarentum, eumq; vehementer luxerat: id autem nonnullis de patruo laudabile videbatur: sed quantū intelligi datur: causa doloris erat, quod insidiæ pro voto non cesserant: neque tam Pheroram flebat quàm maleficiorum ministrum. Præterea metus eum quidam ob ea quæ confecerat occupabat, ne quando forte deprehēderetur venenum. Tunc autem in Cilicia patris epistola sibi reddita, quā supra memoraui, statim quidem festinabat: sed postquam in Celenderim delatus est, subit eum quædam materni casus cogitatio, anima iam per semetipsam diuinante. Et amicorum quidem prudentiores ei suadebant, ne prius patrem conueniret, quàm pro certo cognosceret, quibus ex causis matrem suam repudiasset: nanque timere, ne forte criminibus matris adderetur. Minus autem prudentes, & visendæ patriæ cupidi magis, quàm quid Antipatro esset vtile considerantes, vt properaret monebant, ne ex ipsa mora & patri causam prauæ suspicionis, & occasionēm præberet calumniantibus. Nunc enim si quid motum est, in absentem esse factum: nec enim præsente illo quenquā id ausurum fuisse. Absurdum autem videri, propter suspiciones incertas certis bonis carere, neque mature se patri reddere, ab eóque regnum accipere, quod solo ipso niteretur. Paruit his Antipater, impellente fortuna, transmissusque in

Bathylus apprehensus

Doli Antipatri in Archelaum & Philippum.

An. li. 18. ca. 8. Antipater euocatur Roma.

Male sibi conscius Antipater dolet Pherora mortem

Sebaſtum Cęſariæ portum defertur. Occurrit autem illi pręter opinionem maxima ſolitudo cum omnes eum deuitarēt, nullusq; auderet accedere. Nam etſi ſemper æque inuiſus erat, odio tamen vt proderetur tunc data libertas eſt. Multos autem auertebat ex rege formido, quoniam cunctas iam ciuitates de Antipatro fama repleuerat, ſolusq; de ſe quid agere? Antipater ignorabat. Nec enim vel clarius eo quiſquam deductus eſt, cum Romam nauigaret, vel ignobilius inde ſuſceptus eſt. Enimuero clades ille domeſticas intelligens, calliditate cælabat, metuq; pene mortuus, vultu confidentiam ſimulabat. Et neq; fugę ſpes vlla erat, neq; circunſtantibus malis emergere poterat: certumq; nihil ei de domo, ne ibi quidem nuntiabatur: id enim regis interminatio prohibuerat. Vnde interdum etiam ſpes eum pertentabat hilarior, aut nihil eſſe deprehēſum, aut ſi quid eſſet, hoc ſeſe impudentia ſua diluiturum ac dolis, quæ ſola inſtrumenta ſalutis haberet. Itaq; his armatus, ſine amicis in regiam venit, qui à prima ianua cum iniuria ſunt repulſi. Forte autem Varus Syriæ rector intus aderat. Ingreſſus inde ad patrem, confirmatusq; audacia, velut eius ſalutandi cauſa, propius accedebat: cum ille obiecta manu, & capite declinato, exclamat: Et hoc parricidæ eſt, vt me amplexari velis, qui tot maleficijs inuolutus ſis. diſpereas, impium caput: neque me attingas, priuſquam criminibus te exuas. dabo enim tibi iudicium & iudicem, qui opportune præſto eſt, Varum. Abi, & quemadmodum te purges in diem craſtinum meditare. nam & tempus indulgeo calliditatibus tuis. Ad hæc metu obſtupefactus Antipater quia reſpondere nihil potuit, reuerſus eſt. Cum autem ad eum veniſſet mater & vxor, cunctas ei probationes expoſuerunt. Túmque recepta mente, quo pacto ſeſe defenderet cogitabat. Poſtero autem die rex adhibito propinquorum atque amicorum concilio, Antipatri quoque amicos vocat. Ipſe autem cum Varo reſidens, cunctos indices iuſſit adduci, in quibus erant etiam ſerui matris Antipatri quidam pridem comprehenſi, qui ab ea literas ad eū deportauerunt huiuſcemodi: Quoniam illa omnia patri tuo cognita ſunt, caue ne ad eum venias, niſi aliquod auxilium à Cæſare impetraueris. Itaque his vnà cum alijs introductis, ingreditur Antipater. Cumque pronus ante pedes patris cecidiſſet: oro, inquit, pater, ne quid de me præiudices, ſed integras aures ſatiſfactioni meæ præbeas. Demonſtrabo enim me innoxium, ſi tu velis. Ille autem magna voce imperato ei ſilentio, ad Varum locutus eſt: Quod & tu Vare, & quiuis iuſtus iudex, Antipatrum morte dignum iudicauerit, certe ſcio. Vereor autem ne mea quoque tibi ſit inuiſa fortuna, omnique calamitate dignum depútes, qui tales filios genuerim. Atqui hoc tibi magis miſerandus videri debeo, quod erga tam ſceleſtos indulgentiſſimus pater fui. Nam illis prioribus adhuc adoleſcentulis regnum detuleram, eoſque Romæ educatos amicos Cæſaris feceram: ſed quos alijs inuidendos regibus æmulandóſque conſtitui, meæ ſalutis hoſtes inueni, quorum tamen interitus Antipatro magis profuit. Iſti enim, quod iuuenis & ſucceſſor meus futurus eſſet, maxime ſecuritas quærebatur. at vero hic belua, patientia mea ſupra quàm ſatis erat expletus, in me ſatietatem ſuam profudit: eique diu viuere ſum viſus, meamq; ſenectutem grauiter tulit, rexque fieri non niſi parricidio paſſus eſt. quæ quidem profecto noui qua ratione cogitauit: quod eum ex agro abiectum reduxerim, & excluſis quos mihi regina pepererat filijs, regni mei vicarium declarauerim. Equidem tibi Vare confiteor meæ mentis errorem. Ego illos contra me filios irritaui, qui Antipatri gratia ſpes eorum iuſtas abrupi. Quid enim tantum de illis, quantum de iſto bene ſum meritus. cui viuus etiam poteſtatem meam pene conceſſi: aperte autem regni ſucceſſionem teſtamento reliqui, & pręter deſtinatos ei ſeparatim quinquaginta reditus talentorum, ſumptum paſſim mea pecunia ſubminiſtraui: ac nuper Romam quoq; nauigaturo dedi trecenta talēta, quemq; ſolum ex omni familia mea, tanquam patris ſeruatorem, Cæſari commendaui. Aut quid illi tantum ſceleris, quantum Antipater admiſerunt. quódue de his

Antipater ad patrem ingreditur

Herodes apud Varum accuſat Antipatrū.

de his habui tale indicium,quale demonstrauit huius insidias? etiã approbo,quia ausus est aliquid parricida,rursumq; veritatem dolis sperat obtegere: tibi Vare cauendum. nam ego istam beluam noui: & quàm sit verisimilia dicturus, iam nunc prospicio,fletusq; simulatos. Hic est qui me quõdam monebat, vt viuum Alexandrum cauerem,neque meum corpus omnibus crederem. Hic est quivsq; ad cubile meum solebat ingredi, & circunspicere ne quis mihi forte parasset insidias. Hic somni mei custos erat,& securitatis dator,qui consolaretur luctum peremptorũ, & viuentium fratrum beneuolentiã dijudicaret: hic propugnator & satelles meus Cum eius calliditas Vare in mentem venerit,& quemadmodum singula simulasset,vix me credo viuere,tamq; grauem insidiatorem quo pacto effugerim miror. Veruntamen quia fortuna quædam excitat cõtra me domum meam, mihiq; amicissimi semper infensi sunt,ego quidem fatorum iniquitatem flebo,& mecum ipse solitudinem gemam. Nemo autem qui meum sanguinem sitierit elabetur,etiã si per oẽs filios meos indicia ventura sint. Hęc dicẽs,ipse quidẽ interrupto sermone tacuit,dolore cõfusus. Nicolao aũt vni ex amicis probationes iussit exponere. Inter hęc autem Antipater sublato capite,cum prostratus ante patris pedes maneret,exclamat: Tu pater meas partes defendisti. Nam quomodo ego parricida quem tu semper seruatorem te habuisse commemoras? Aut si ficta,vt dicis, simulataq; mea pietas fuit,cur in alijs tam callidus,in hoc adeo demens fui, vt nõ intelligerem,quod si homines lateret tanti sceleris cogitatio,cœlestem latere iudicem omnino non posset,qui vbiq; præsto esset,& cũcta conspiceret? An fratrum exitus ignorabam,quos ob id deus vltus est,quia de te male tractauerant! Quid autem fuit cur me tua salus offenderet. Spes regni. Sed regnabam. Odij suspicio. Sed diligebar. An ex te metus aliquis. Quin tui seruans,alijs timẽdus eram. Sed egestas causa fuit. Multo minus. Quis enim magis expensarum habuit potestatem. Si autem omnium hominum perditissimus essem,immanisq; bestię animum gererem,certe mansueti patris beneficijs vinceret: quem, sicut tu dixisti, reduxeris,totq; filijs anteposueris,viuusq; regem declaraueris,aliorumq; bonorum magnitudine reddideris inuidendum. O me miserum , acerbissimamque peregrinationem meam, quàm longum liuori tempus magnumque insidiantibus spatium præbui. Sed tamen tibi pater tuisque rebus abieram, ne Syllæus tuam contemneret senectutem. Roma mihi testis est pietatis, & princeps orbis terræ Cæsar,qui me patris amatorem sæpe vocitabat, Accipe pater has eius literas. hæ fictis in me criminationibus veriores. his me defendo. hæ affectus erga te mei argumenta certissima. Recordare quàm inuitus hinc nauigauerim , latentes in regno contra me inimicitias non ignorans. Tu pater imprudens me perdidisti, tu compulisti vt darem accusandi tempus inuidiæ. Verum ad indicia veniam. Ecce adsum, terra marique nihil vsquam parricida perpessus. Sed nondum me hoc argumento diligas. nam & apud deum,& apud te pater,cõdemnatum me esse scio. Condemnatus autem deprecor,ne aliorum tormentis fidem habeas: in me feratur ignis, per viscera mea pergant instrumenta pœnarum,ne parcas scelesto corpori. Nam si parricida sum, tormentorum expers mori non debeo. Talia cum lachrymis atque vlulatu vociferans, & omnes alios, & Varum ad misericordiã prouocauit: solum autem Herodem,quo minus fleret, iracundia continebat,documentis veris intentum. Ibi autem Nicolaus, iussu regis multa de Antipatri calliditate præfatus,& misericordiæ spem abstulit,& atrocissimam accusationem instituit, cuncta quidem regni maleficia illi ascribens: maxime vero fratrum interitum,quos ipsius calumnijs interfectos esse demonstrans,etiam superstitibus eum insidiari quasi successionis captatoribus affirmabat. Nam qui patri venenum parasset, multo minus à fratribus abstineret. Cum autem ad veneni probationem venisset,per ordinem proferebat indicia, etiam de Pherora crimen exaggerans,veluti illum quoque Antipater fratricidam fecisset, corruptisque regis amicissimis,scelere omnem domum repleuisset. Atque ita multis alijs

Respondet Antipater

Profertur venenum

dictis & probatis perorauit. Varus autem cum respondere iussisset Antipatrum, & ille nihil amplius elocutus, quàm, deus testis est innocentiæ meæ, silésque iaceret, venenum petijt, idque cuipiam damnatorum capitis ex custodijs bibendum dedit: eoque statim mortuo, quædam in secreto cum Herode sermocinatus, gesta in consilio Cæsari scripsit: posteroque die inde discessit. Nihiloque minus rex Antipatro vinculis tradito, cladis suæ nuntios ad Cæsarem misit. Post hæc Salomen appetisse insidijs arguebatur Antipater. Quidam enim è seruis Antiphili Romà venerat, epistolas ferens cuiusdam Acmes nomine, ancillæ Iuliæ: quibus ad regem scriptis, indicauerat Salomes epistola inter literas Iuliæ reperta, clam ei beneuolentiæ causa misisse. Ipsius autem Salomes epistolis & maledicta in regem acerbissima, & accusatio maxima continebantur. Sed hæc ab Antipatro erant fictæ: isque Acmen pecunia corruptam, ad Herodem eas mittere persuaserat. Epistola enim eiusdem mulierculæ ad ipsum scripta id prodidit, cuius verba hæc sũt Sicut voluisti patri tuo scripsi, & alias epistolas misi, certo sciens, regem sorori suæ minime posse parcere, si eas recitauerit. Bene autem facies, si consummatis omnibus, pollicitationum tuarum memor fueris. Hac epistola & quæ in Salomẽ sunt composita deprehensis, regem subijt cogitatio, ne forte etiam Alexander falsis epistolis fuisset oppressus: quodque penè sororem propter Antipatrum occidisset, anxius erat. Itaque non est vltra cunctatus, quo minus ab eo sumeret omnium causa supplicium: sed ne propositis satisfaceret, graui morbo impeditus est. De Acme tamen ancilla, & in Salomen fictione conflata, dedit literas ad Cęsarem. ac propterea testamento mutato, exemit nomen Antipatri, regemque scripsit Antipan, præteritis Archelao & Philippo natu maioribus. nam & hos Antipater insimulauerat. Cęsari autẽ post alia pecuniaria munera mille talenta, & vxori eius ac filijs, itemque amicis & libertis, propè quinquaginta: cæterisque omnibus agrorum & pecuniarum non parum distribuit, ac sororẽ Salomen clarissimis donis honorauit. In testamento quidem ista correxit.

Epistola Acmes ad Antipatrum

De Aquila aurea, morteque Antipatris & Herodis. Cap. XXI.

An. li. 17. ca. 8

MOrbus autem ingrauescebat, quod eum senectus pariter ac mœror vrgeret, & annos iam septuaginta natus esset: & filiorum cladib⁹ animum adeo habebat afflictum, vt nec bona valetudine quicquam iucunditatis admitteret. Acriorem autem faciebat ægritudinem, quod Antipater viueret. Hunc enim non opere superuacuo, sed cum ipse cõualuisset, cogitabat occidere. Ad has ei calamitates accidit etiam populi quidam tumultus. Erant in ciuitate sophistę duo, qui summe scire leges patrias videbantur, & propterea per omnem gentem maxima gloria prædicabantur: Iudas filius Sepphoræi, & alter Margali Matthias. Hos non pauci adolescentium sectabantur, cum leges exponerent, & in dies singulos puberum exercitum congregabant. Qui cum regem audissent mœrore ac morbo tabescere, apud notos loquebantur, opportunum iam tempus esse, vt deus vindicaretur, fabricataque aduersus leges patrias opera destruerentur. Siquidem in templo nefas sit, imagines aut vultus, aut cuiuslibet animalis cognomine simulacrum haberi. Hęc propterea dicebatur, quod supra maximam portam templi rex aquilam collocauerat auream. Eamque tunc monebant sophistæ vt tollerent pulchrum esse dicentes, etiam si quod inde periculum immineret, pro legibus patrijs mori non recusare: sic enim decedentibus, & animam immortalem, & bonarum rerum sensum perseuerare perpetuo: minus autem fortes & sapientię suę nescios amare animam imperitia: magisque morbo cupere, quàm virtute defungi. Dũ hęc illi disſererent, rumor subito peruagatur, regem ferè iam mori: vnde etiã cõfidentius adolescentes coronam adorti sunt: ipsoque meridie, cum plurima multitudo versaretur in templo, crassis demissi funibus, aquilam ex tecto auream securibus abscidebant. Qua re statim regis duci nunciata, non parua ille manu comitatus ad templum cucurrit: & prope ad quadraginta iuuenes comprehensos, regi exhibuit. Qui primum interrogati, an aquilam ipsi auream cõcidere ausi essent,

fecisse confessi sunt: deinde quo iubente, lege patria respōderunt. Cum vero, quid exultarent tantum, quibus mors immineret, ab his quęreretur: quia post mortem bonis plurimis frui sperarēt, asseuerunt. His itaq; rex commotus, magnitudine iracundię morbum superat, atque in concionem procedit. Deinde multum in eos quasi sacrilegos inuectus, & quod occasione legis patriæ quędam maiora tentassent, velut impios supplicio dignos esse iudicauit. Populus autem metuens, ne per multos quęstio iret, precabatur, vt primum facinoris suasoribus, deinde in eo deprehensis pœnę subditis, cæteris indignationem remitteret. Tandem igitur exoratus, & ipsos rex qui funibus demissi erant cum sophistis viuos incendi, & reliquos qui vnà comprehensi sunt, obtruncandos carnificibus tradidit. Hinc totum eius corpus morbo occupatum varijs doloribus differebatur. Nam febris quidem non mediocris erat: prurigo autem intolerabilis habebat omnem corporis superficiem. assiduis autem vexabatur coli tormentis, pedesq; tanquam ex intercutis vitio tumuerant. Quin & inflatio ventriculi, putredoq; virilis membri vermiculos generans, ac prętereа creber anhelitus, & irrupta cum suspitia membrorumq; omnium contractio fatigabat: vt qui hæc ad diuinitatem referrent, vltionem eã esse dicerent sophistarum. Ille autem, quamuis cum tot morborum cruciatibus luctaretur, vitæ tamen cupidus erat, & remedijs excogitatis salutem sperabat. Deniq; Iordanem transgressus, apud Calliroen aquis calidis vtebatur, quæ in lacum feracem bituminis, qui Asphaltites vocatur, effluentes, pro dulcedine potui sunt. Ibi autem corpus eius, quod medicis oleo calidiori fauori placuerat, in soliũ plenum demersum ita dissolutum est, vt etiã lumina quasi mortuus resoluta torqueret. deinde perturbatis qui eum curabant, ad clamorem quidem illorũ respicere visus est. desperata vero salute, militibus quinquagenas drachmas, multáq; pecuniam rectoribus atq; amicis diuidi iussit. Cum autem rediens ad Hierichunta venisset, atra iam bili correptus, & pęnè ipsi morti minitabatur, factumq; nefarium excogitauit. Collectos enim cuiusque vici ex omni Iudęa nobiles, in locum cui nomen est Hippodromus, concludi præcepit. Deinde Salome sorore & Alexa marito eius ad se vocatis: scio, inquit, mortem meã festis gaudijs celebraturos esse Iudæos. Verum per alios lugeri potero, & pręclarissimos honores sepulturæ assequi, si quæ præcipio feceritis: Hos viros qui habentur in custodia, cum animam efflauero, statim militibus circũdatos occidite: vt etiam inuita omnis mihi Iudæa, omnisq; domus illachrymet. Et simul his mandatis, legatorum quos Romã miserat epistolæ sunt allatæ, quibus Acmen ancillã Iulię iussu Cęsaris interemptam, & Antipatrum morte damnatum esse, indicabatur. Quin etsi pater eum in exilium dare mallet, id quoque permisisse Cæsarem, scriptum erat. Herodes autem paululum hoc nuncio recreatus, doloribusq; rursum victus (nam inedia tussisq; pariter violētia distēdebatur) fatũ pręuenire conatus est: sumptoq; malo, etiã cultellum poposcit: sectũ enim comedere cōsueuerat. Deinde circũspecto ne quis arbiter impediret, tanquam se percussurus dexterã sustulit. Cum vero Achiabus cōsobrinus eius accurrisset, manũq; continuisset, vlulatus maximus in regia statim, quasi rex mortuus esset, excitatus est. Eoq; propere audito, Antipater fiduciã recepit: lętusq; iam custodes promissa etiã pecunia, rogabat, vt se soluerēt, atq; dimitterent: quod eorũ princeps nō solum ne fieret obstitit, sed etiã regi velociter nũciauit. Ille aũt fortius exclamans, quàm vires ægrotãtis valebãt, cōtinuo satellitibus missis, occidit Antipatrũ: mortuũq; sepeliri pręcepit in Hyrcanio. Deinde rursum corrigit testamentũ, & successorem quidē Archelaũ natu maximũ Antipę fratrem scripsit, tetrarchã vero Antipam. Post interitum autem filij quinq; diebus exactis moritur: annos quidē trigintaquatuor, ex quo interfecit Antigonum, regno potitus: triginta vero & septem, postquam rex à Romanis declaratus est. Et in alijs quidem omnibus, secunda fortuna vsus est, ac si quis alius. Regnum enim quod priuatus sibi quęsierat, tanto conseruatum tempore, filijs suis reliquit. In reb9 autem domesticis infelicissimus fuit. Salome aũt, ante-

Anti. li. 17. ca. 9

Anti. li. 17. ca. 10

quam resciret mortem regis exercitus, cum marito progressa, vinctos absoluit, quos occidi mandauerat: ipsum dicens mutasse consilium, & vnumquemq; iussisse domum dimitti. Atque ita post horum abitum militibus indicatur. Quibus in cōcionem cum alia turba in amphitheatrum apud Hiericūta collectis, Ptolemæus anuli regis custos, quo signare solitus erat, & fortunatum illum cœpit dicere, & multitudinem consolari. Relictamq; ab eo militibus epistolam recitauit, in qua multum rogabat, vt beneuolo animo successorem suū fouerent. Deinde post epistolam testamentum legebat, in quo Philippū quidem hęredem Trachonis, proximarumq; regionum: tetrarcham vero, sicut supra diximus, Antipam: regem autem Archelaum scripserat: eidemq; anulum ad Cęsarem ferre mandauerat, assignatamq; regni administrati notitiam. Omnium nanq; dispositionum suarū dominum & confirmatorem Cæsarem esse voluit, cætera vero seruari iuxta superius testamentum. Quo perlecto, cōfestim clamor secutus est omnium Archelao gratulantium: militesq; per cuneos & populus adeuntes, suámque promittebant, deiq; beneuolentiam precabantur. Hinc ad sepeliendum regem operam contulerunt. Nihil autem munificentiæ prætermisit Archelaus, sed omnem ornatum extulit regium in funeris pompa ducendum. Lectus quippe totus erat gemmis auroq; distinctus, thorus autem purpura variatus, corpusq; super eum velatum itidē purpura. Capiti autem diadema erat impositum: corona vero desuper aurea, sceptrumq; in dextera, & circa lectum filij cum propinquis. pręterea satellites agmenq; Thracium, Germaniq; & Galli, velut ad bellum instructi omnes antecedebant. Cætera vero militum manus armata, ducesq; suos ordinūq; principes sequebantur decenter. Quingēti autem serui ac liberti odores ferebant: corpus aūt per ducenta stadia portatum est in castellum Herodion: ibiq; secūdum ipsius regis mandata sepultum est. Et Herodis quidem regis hic finis fuit.

An.li.17.ca.11. — *Pōpa funebris Herodis*

FLAVII IOSEPHI

DE BELLO IVDAICO LIBER SECVNDVS.

De successoribus Herodis, & vltione direptæ aureæ Aquilę. CAPVT SECVNDVM.

An.li.17.ca.11.

Turbarum autem nouarum principium fuit Archelao Romam proficiscendi necessitas. Diebus enim septē in lugendo patrē consumptis, epulisq; feralibus prolixe populo exhibitis (Hic autem mos apud Iudæos necessario multos ad inopiam redegit: nam qui eum neglexerat, impius æstimabatur) candida veste indutus, procedit ad templum. Ibiq; varijs fauoribus exceptus à plebe, ipse quoq; in excelso tribunali, solioq; aureo residens, humanissime vulgus admisit: eisque & quod sepulturam patris sedulo curauissent, gratias egit, & quod sibi quasi certo iā regi, magnos honores habuissent. Verum se tamen ait non potestate solum interim, sed etiam ipso regis nomine temperare, donec à Cæsare sibi fuerit confirmata successio, qui etiam testamento rerum esset omnium dominus constitutus. Idcirco enim se apud Hiericunta voluntati exercitus restitisse, cum sibi diadema voluisset imponere. Cæterum alacritate ac beneuolentia, æque militibus ac populo plenam se vicissitudinem relaturum, si ab his, quorum etiam esset imperium, certus rex declaratus fuisset: studiumq; sibi esse, vt erga illos rebus omnibus patre melior appareret. His gauisa multitudo, statim eius mentem magnis tentare petitionibus cœpit. Nāq; alij tributa leuari, alij vectigalia tolli, quidā solui custo-

dias acclamabant. Cunctis autem postulatis, in gratiam populi facile annuebat Archelaus. Deinde celebratis hostijs, cũ amicis erat in epulis. Ecce autem subito post meridiem congregati non pauci nouarum rerum studiosi, vbi communis luctus de rege cessauit, propria lamenta suscipiunt, flentes eorum casum, quos propter abscisam ex porta templi aquilam auream Herodes morte damnauerat. Dolor autem non occultus erat, sed clarissimis questibus, fletuq; iusto & planctu ciuitas personabat, virorum causa videlicet, quos pro templo ac legibus patrijs interijsse dicebant. Eorum autem mortis pœnas, ab illis quos Herodes pecunia donasset, repetendas esse clamitabant: ac primum, quem is constituerat pontificem reijciendum, aliumq; pietate præstantem, magisq; purũ optari debere. Quibus etsi mouebatur Archelaus ad vltionem, tamen eum profectionis festinatio continebat, metuentẽ, ne si multitudinem reddidisset inimicã, motu eius impediretur. Quamobrẽ monẽdo magis quàm vi experiebatur sedare turbatos: missoq; magistro militum, vt quiescerent, eos rogabat. Sed illum seditionis autores, vbi ad templũ venit, priusquam verbum faceret, lapidibus proturbarũt: & alijs post eum mulcendi sui gratia missis, multos enim legabat Archelaus, iracũde omnia responderunt: neque si numero aucti fuissent, ociosi fore videbantur. Itaque instante azymorum die festo, qui apud Iudæos Pascha vocitatur, plurima victimarũ copia plenus, infinita quidem ad templum ex agris multitudo religionis causa descendit: cũ illi qui sophistas lugebant, in templo consisterẽt, nutrimenta seditioni quærentes. Hoc aũt metu Archelaus, antequam omnem populum morbus iste corrũperet, cohortem militum & tribunũ qui etiam seditionis principes comprehenderẽt, cò dirigit: contra quos omne vulgus excitatũ, multos lapidum ictibus interfecit. saucius vero tribunus vix elabitur. Et illi quidem statim, veluti nihil mali actum esset, ad celebrãda sacra cõuersi sunt. Sed Archelao sine cæde iam multitudo comprimi non posse videbatur. Quamobrem totũ illis immisit exercitũ, pedites per ciuitatem simul omnes, equitesq; per campum: qui cũ sacrificijs occupatos singulos inuasissent, propè ad tria milia hominũ occidunt: reliquam vero manũ per montes proximos disiecerunt. Præcones autem sequebantur Archelaũ, iussu eius vnumquenque vt domum recederet admonẽdo. Itaque cuncti neglecta diei festiuitate, abiere. ipse autem cum matre, necnon & Popla, & Ptolemæo, & Nicolao amicis, ad mare descendit: relicto Philippo regni procuratore, itemq; rerum familiarium curatore. Vnà vero egressa est cum filijs suis Salome, fratrisque regis filij, generq;, specie velut Archelao ab obtinendam successionem adiumento futuri: certa vero causa, quæ contra leges in templum admissa fuerant, delaturi. Interea fit illis Cæsareæ obuiam Sabinus Syriæ procurator, ad Iudæam veniens, ad pecunias custodiendas Herodis. Quem vlterius progredi Varus inhibuit, multis accitus Archelai precibus, intercedente Ptolemæo. Et tunc quidem Sabinus in gratiam Vari, neque ad arces venire properauit, neque thesauros paternæ pecuniæ clausit Archelao: sed vsque ad cognitionem Cæsaris se otiosum esse pollicitus, apud Cæsaream cõmorabatur. Postea vero quàm sibi obstantium vnus Antiochiam petijt, alter, hoc est, Archelaus Romã nauigauit, mature profectus in Hierosolymam, regiam tenet: custodumque principibus, itemq; dispensatoribus euocatis, rationes pecuniarũ discutere conabatur, & arces occupare tentabat. Non tamen immemores Archelai mandatorũ custodes erant, sed in obseruando singula quęque perseuerabant, causam custodiæ magis Cæsari, quã Archelao tribuentes. Ad hoc autẽ Antipas quoque de regno certabat, posteriore superius Herodis testamentũ firmius esse defendens, in quo rex ipse Antipas fuerat scriptus: eique se tam Salome quàm multi alij cognati, qui cũ Archelao nauigarant, suffragio fore promiserant. Ducebat aũt secum matrẽ, fratremq; Nicolai Ptolemæũ, in quo pro fide apud Herodem probata, nõ nihil videbatur esse momẽti. Nãq; illi fuerat amicorũ charissim9. Oratori aũt Irenęo propter dicẽdi acrimoniam plurimũ confidebat: vnde etiã qui se mo-

Nauigatio Archelai

Ant.lib.17 ca.13

nuerant, vt Archelao pro ætatis merito & secundi testamẽti voluntate cederet, audiendos esse non censuit. Romæ vero migrauerunt ad eum cunctorum studia propinquorum, quibus inuisus erat Archelaus, quiq; præcipue liberi omnes suiq; iuris esse cupiebãt: & aut romano magistratu administrari, aut si hoc nõ impetrarent, Antipam regem habere. Ad hoc etiam Sabini ope nitebatur Antipas, qui Archelaum per epistolas accusauerat apud Cęsarem, Antipam vero multũ laudauerat. Itaque digesta crimina Salome & cæteri qui cum ea sentirent Cæsari tradiderunt: & post eos Archelaus gestorum suorũ perscripta capitula, patrisq; anulum per Ptolemæum, rationesq; administrationis intromisit ad Cæsarem. Ille autem secum præmeditans ea, quæ ab vtraq; parte dicerentur, vbi & regni magnitudinem, multitudinemq; redituum animaduertit, atq; insuper Herodis familiam numerosam, perlectis etiam Vari ac Sabini literis, optimates Romanorum ad concilium vocat, in quo tunc primum ex Agrippa ac filia sua natũ Caium sedere iussit, filiũ adoptiuũ: atq; ita partibus prosequendi copiam dedit. Igitur Salomes filius Antipater (nanque is erat orator acerrimus eorum, qui aduersabantur Archelao) accusationem proposuit insimulans Archelaum, quasi verbis quidem de regno videretur cõtendere, re autem vera iamdudum rex esset effectus, & apud aures modo Cæsaris cauillaretur, quem iudicem successionis expectare noluisset. Nam post Herodis mortem, quibusdam vt diadema sibi imponerent subornatis, regis cum more in solio aureo residentem, partim ordines militiæ permutasse, partim condonasse promotiones: & insuper his omnia annuisse populo, quæ velut à rege impetranda petijsset: maximorumq; reos criminũ, quos pater suus vinxerat, absoluisse, qui cum ista fecisset, modo regni vmbram à domino postulaturus venisset, cuius sibi corpus ipse rapuisset, vt non rerum sed vocabulorum dominum esse Cæsarem demonstraret. Ad hæc ei, quod etiam luctũ patris assimulasset, obiiciebat: cum interdiu quidem personam cõponeret in mœrorem, noctu vero ad commessationes vsque potaret. Denique seditionem vulgi ex hac indignatione conflatam esse dicebat. Totius enim orationis suæ vires, eorum multitudine qui circa templum cæsi fuerant, astruebat. Hos enim ad diẽ festum quidem venisse: ad hostias vero, quas ipsi mactandas venerant, crudeliter esse iugulatos: tantumq; in templo funerum esse congestum, quantum nullum ab externis illatum bellum implacabile congessisset. Itaque huius crudelitatis Herode præscio, ne spe quidem regni vnquam eum dignum esse visum, nisi cum sanæ mentis inops erat, animo deterius ægrotante quàm corpore, & quem in secundo testamento successorem scriberet, ignorabat: præsertim qui priore testamento successorem scriptum incusare nihil posset, quod incolumi corpore, omnique vitio purgata mente fecisset. Vt tamen quis firmius esse ponat morbo laborantis arbitrium, ipsum se Archelaum abdicasse regia dignitate, multis in eam contra leges admissis. Nam qualem fore, si acciperet a Cæsare principatum, qui antequam acciperet, tantum populum peremisset! Multa in hunc modum prosecutus Antipater, multis ex numero circunstantium propinquorum in singula crimina testibus exhibitis, perorauit. Surrexit autem Nicolaus defensor Archelai, & ante omnia cædem in templo necessario factam esse perdocuit: nam quorum necis argueretur, non regni solum, sed etiam ipsius iudicis, id est, Cæsaris hostes fuisse: aliorum autem criminum suasores aduersarios ipsos demonstrauit. Secundum vero testamentum idcirco ratum manere postulabat, quod Herodes in eo successoris sui firmatorem Cæsarem constituisset. Nam qui tantum saperet, vt rerum domino potestate sua cederet, nec vnquam in hæredis errasse iudicio, sed sano corde quem constitueret elegisse, qui per quem constitui deberet ignorauit. Cum autem omnibus expositis, etiam Nicolaus perorasset, in medium progressus Archelaus, ad genua Cæsaris accidit ocyus. Quo perbegnine Cęsar erecto, quod paterna quidem successione dignus esset, ostendit: certum vero nihil pronunciauit. Sed illo die dimisso con

Antipater pro Antipa

ſo concilio,ſecum ipſe de cognitis deliberabat,vtrũ ex his qui teſtamento cõtineretur,aliquem regni oporteret conſtitui ſucceſſorem,an toti familiæ diſtribui principatum. Multitudo enim perſonarum egere ſubſidio videbatur.

De pugna & ſtrage Hieroſolymis inter Iudæos & Sabinianos. Caput. II

SEd antequam de his quicquam ſtatueretur à Cæſare, mater Archelai Malthace,morbo correpta moritur. Et variæ literæ de Syria perlatæ ſunt,Iudęos defeciſſe nunciantes:quod Varus fore proſpiciens, in Hieroſolymam poſtquã Archelaus nauigarat,aſcendit,vt incentores ſeditionis prohiberet. Et quia multitudo ceſſatura non videbatur,ex tribus quas è Syria duxerat ſecum legionibus,vnam in ciuitate reliquit:atque ita in Antiochiam ipſe remeauit. At Sabinus cũ poſtea in Hieroſolymam veniſſet, cauſas nouarũ rerum Iudæis præbuit: modo vim cuſtodibus,vt ſibi arces traderent,adhibendo,nunc maligne regis exquirendo pecunias. Nõ autem ſolis relictis à Varo militibus fretus erat,ſed etiã ſeruorum ſuorum multitudine,quos etiam omnes armatos auaritiæ miniſtros habebat. Feſto autem quinquageſimo die,quę pentecoſte à Iudæis vocatur, ſepties ſeptẽ diebus exactis rediens,ex eorum numero vocabulũ nacta, non religionis ſolennitas populum ſed indignatio congregauit. Deniq; cõcurſus infinitæ multitudinis ex Galilęa,itemq; Idumęa & Hiericunte,transq; Iordanem poſitis regionibus,factus eſt:cũ indigena ex ipſa ciuitate populus Iudæorũ, & numero ſimul & alacritate pręſtaret: & tripartita manu terna caſtra collocauerunt,vna in ſeptentrionali regione tẽpli,altera in meridionali Hippodromum verſus, tertiaq; in occiduo prope regiã tractu:circunſeſſosq; Romanos vndique obſidebant. Sabinus autem multitudine pariter,eorũq; ſpiritu perterritus,crebris quidẽ Varum nuncijs precabatur,vt quàm mature ferret auxilium,quaſi occiſione delenda legione,ſi quid morę interueniſſet. Ipſe vero in altiſſimã caſtelli turrim, quę Phaſelus vocabatur,euadit,fratris Herodis cognominem,quem Parthi necauerunt. Hinc legionarijs,vt in hoſtes irruerent,ſignum dabat. Nam prę timore nec ad eos quibus ipſe prę erat,deſcẽdere audebat. Eius aũt pręcepto milites obediẽtes in templum volant,vehementiq; cum Iudęis pugna confligunt:in qua dũ nemo deſuper adiuuaret,imperitos belli peritia ſuperabant. Poſtea vero quàm multi Iudęi porticibus occupatis,à vertice telis eos appetebant,plurimi conterebãtur: & neq; ex alto iaculantes vlciſci facile poterant, neq; cominus dimicantes ferebant. ab vtriſq; tamen afflicti ſuccendunt porticus,opere, magnitudine atq; ornatu mirabiles. ibiq; tum multi flamma ſubito comprehenſi aut ea conſumebantur,aut in hoſtes deſilientes ab ipſis occidebãtur:alij retrorſum cedentes pręcipitabantur ex muro:nõnulli deſperata ſalute,incendij periculũ ſuis gladijs pręueniebant. Qui tamen ex mœnibus obrependo in Romanos feciſſent impetũ, metu attoniti nullo negotio ſubigebantur:donec omnibus aut interẽptis,aut timore disiectis,theſauro dei defenſoribus deſtituto manus milites attulerunt, & quadraginta ex eo talenta diripuere:quorum quę furto ſublata non ſunt,conquiſiuit Sabinus. At Iudæos multo plures,magisq; pugnaces,tam virorum quàm opum interitus in Romanos cõtraxit. Obſeſſaq; his regia minitabantur exitium, niſi quãprimum inde ſecederent: Sabino,ſi vellet,vnà cum legione abeundi copiam pollicẽtes. Quibus opitulabantur regiorũ plurimi, qui ad eos ſponte transfugerant. Pars tamen bellicoſior erat, Sebaſtenorum tria milia, hisq; Rufus & Gratus prępoſiti,vnus peditum rector,at vero equitum Rufus: quorum vterq; vi corporis atq; prudentia,etiam ſi nullam manum obediẽtẽ haberent, magnũ tamen momentũ belli Romanis addidiſſent. Itaq; Iudæi quidẽ inſtare obſidione,ſimul & caſtelli mœnia tentantes,& ad Sabinum clamãtes,vt diſcederet,neu impediret habituros tãto poſt tempore patriam libertatem. Sabinus aũt quamuis optaret euadere,fidem tamen pollicitationibus non habebat:ſed eorum lenitatem,inſidiarum eſſe illecebram ſuſpicabatur: ſimulq; auxilium Vari ſperãs,obſidionis periculum

An.lib.17 cap.14

Rufus & Gratus

An.lib.17 cap.15 periculum perferebat. Eodem tempore per Iudæam plurimis locis tumultus erat, multosq; ad regni cupidinem tempus impulerat. Nam in Idumæa quidem duo milia veteranorum, qui sub Herode militauerant, congregati, armisq; instructi cum regijs decertabant: quibus Achiabus regis consobrinus, ex vicis munitissimis repugnabat, campestre prælium declinando. In Sepphori autem Galilææ, Iudas filius Ezechiæ latronum principis, ab Herode quondam rege capti, qui tunc illas regiones vastauerat, non parua multitudine collecta, ruptisq; regijs armamentarijs, & omnibus quos circa se habebat armatis, contra potentiæ cupidos manus mouebat. Trans flumen quoq; Simon quidam ex regijs seruis, pulchritudine simul & vastitate corporis fretus, imposito sibi diademate, cum latronibus quos congregauerat ipse circuiens, & apud Hiericunta regiam, & multa alia magnifica diuersoria igni corrupit, facilem sibi prædam ex incendio comparans. Omnesq; habitationes, in quibus aliquid decoris erat, concremasset, nisi Gratus regiorum peditum rector, ex Trachone sagittarios, itemq; Sebastenorum pugnacissimos ducens, properasset occurrere. Vbi peditum quidē in pugna multi consumpti sunt: ipse autem Simonem compendio præuenit, ardua valle fugiētem, & ex transuerso percussum in ceruice deiecit. Incensæ sunt aūt & quęcunq; Iordani proximæ fuerunt sedes regię, apud Betharantes, quorundam aliorū manu conflata ex locis vlterioribus. Tūc etiam pastor quidam, cui nomen erat Athrongæus, regnum affectare ausus est: quod vt speraret, vi corporis animæq; fiducia mortem contemnentis impulsus est, ac pręterea fratrum sibi similium robore, quorum singulis tāquā ducibus & satrapis attributa manu armatorum, ad incursus vtebatur. Ipse autem veluti rex maiora negotia procurabat. Et tum quidem etiam diadema sibi imposuit. Nō paruo autem post tempore, cum fratribus suis vastando territoria, & occidendo præcipue Romanos, itemq; regios, perseuerauit: cum nec Iudæorum quisquam effugeret qui lucrum aliquod ferens venisset in manus. Ausi sunt etiam apud Amauntem repertum Romanorum agmen circumuenire, qui frumenta legioni atque arma portabant. vbi Arium quidem centurionem & quadraginta fortissimos iaculis confecere: cæteri vero in eodem periculo constituti, auxilio Grati qui cum Sebastenis aduenit, elapsi sunt. Multis in hunc modum contra indigenas, itemq; alienigenas per omne bellū gestis, post aliquod tempus tres ex his comprehensi sunt: natu quidem maximus ab Archelao, duo vero qui ætate sequebantur, in manus Grati ac Ptolemæi delati. Nam quartus Archelao pactione concessit. Sed hic finis eos postea secutus est. Tunc autem latrocinali bello cunctam inflammabant Iudæam.

De quodam pastore Athrongæo

De Vari gestis circa Iudæos crucifixos Cap. III

An.lib.17 cap.16 VArus autem, acceptis Sabini & principum literis, toti legioni metuens, opem his ferre properabat. Itaque cum duabus reliquis legionibus, & quatuor alis equitum in Ptolemaida profectus, eodem regum atque optimatum auxilia conuenire iussit. Ad hæc à Berytijs etiam, cum per eorum transiret oppidum, mille & quingentos accepit armatos. Vbi vero in Ptholemaidem tam cætera manus auxiliorum, quàm propter Herodis inimicitias Aretas rex Arabum non cum exiguo numero equitum peditumq; peruenit, statim exercitus partem in Galilęam, quę Ptolemaidi propinqua erat, dirigit, amici sui Galli filio his rectore pręposito. Qui mox & aduersus quos ierat, omnes in fugam vertit, & Sepphori ciuitate capta, ipsam quidem incendit, incolas vero eius seruitio subiugauit. Varus aūt ipse cum omni exercitu Samaria potit9, ciuitate quidem abstinuit quod inter aliorū turbas, nihil eam mouisse deprehendit: castris aūt ad vicum positis, qui appellatur Arun, Ptolemæi possessionem propterea direptam ab Arabis, qui & amicis Herodis infensi erant, inde ad Sappho progreditur, alterumvicum tutissimum: quem similiter, omnesq; reditus ibi repertos depopulati sunt. Cędis autem ignisq; plena erant omnia, nec prędationi Arabum quicquam obsta-

bat.

bat. Exusta est & Ammaus iussu Vari, necem Arij cæterorumq; indigne ferentis, habitatoribus eius fuga dispersis. Hinc progressus ad Hierosolymam cũ exercitu, solo visu Iudęorum castra disiecit: & alij quidem per agros abiere fugiẽtes: qui vero intra ciuitatem degebant, suscepto eo, seditionis causas in alios conferebant, nihil quidem se penitus mouisse dicentes, sed propter diem festum receptã necessario multitudinem, in ciuitate obsessos esse potius cũ Romanis, quam cũ diffidentibus conspirasse. Ante vero obuiam ei venerant Iosephus, Archelai consobrinus, & cum Grato Rufus, ducentes exercitum regium, & Sebastenos, & Romanos milites ornatos habitu consueto. Sabinus enim nec in os Vari venire passus, iamdudum ex ciuitate ad mare discesserat. Varus autem dispartitum aduersus autores tumultus per agros dimisit exercitum: multisq; sibi exhibitis, quos minus turbulentos inuenisset, custodiæ tradidit: maxime vero nocentium propè ad duo milia cruci suffixit. Adhuc autem circa Idumæam superesse decem armatorũ milia nunciato, confestim Arabas domum abire iubet: quod eos nõ auxiliãtium more vti militia, sed pro sua libidine, & supra quàm ipse vellet, agros vastare perspexit: suis aũt comitatus agminibus, in aduersarios properabat. Verum illi se Varo priusquam in manus veniretur, Achiabi consilio tradiderunt. Varus aũt multitudini venia data, duces eius interrogandos misit ad Cæsarem. At ille cũ ignouisset cæteris, in nonnullos regis cognatos (erant enim quidam inter eos Herodis propinqui) animaduertit, quod omnino contra regem suum arma cepissent. Varus autẽ hoc modo rebus apud Hierosolymam compositis, eademq; legione, quę dudũ in præsidio ciuitatis fuerat, ibi relicta, Antiochiam rediit.

De Ethnarcha Iudæorum instituto Cap. IIII

ROmæ autem Archelao alia rursus cum Iudæis causa conflata est: qui ante seditionem permissu Vari, legati exierant, ius genti suæ liberum petituri. An.17.ca.13
Erant aũt numero quinquaginta qui venerant, & astabant eis plusquã octo milia Iudæorum Romæ degentiũ. Itaq; conuocato à Cæsare optimatum Romanorum amicorumq; concilio in Palatini Apollinis templum, quod priuatum ipsius erat ædificium admirandis opibus exornatum, multitudo quidem Iudęorum cõstitit cum legatis, contraq; Archelaus cum amicis. Cognatorum autem amici ab vtraque parte secreti erant. Nam & cum Archelao stare propter odium atque inuidiam recusabant, & cum accusatoribus conspici pudore Cæsaris prohibebantur. Inter quos erat etiam Philippus Archelai frater, beneuolo animo duabus ex causis præmissus à Varo, vt & Archelao subueniret, & si regnum Herodis nepotibus eius distribui placuisset, partem aliquam mereretur. Iussis autem accusatoribus exponere, quænam contra leges fecisset Herodes: primum non se regem, sed omnium qui vsquam fuissent, tyrannorum crudelissimum tolerasse dicebãt. Deinde multis ab eo trucidatis, ea pertulisse superstites questi sunt, vt beatiores mortui putarentur. Non enim tormentis solum eum lacerasse corpora subiectorum, sed etiam gentis suæ ciuitatibus deformatis exteras ornauisse, populisq; alienis Iudææ sanguinem condonasse. Pro antiqua vero felicitate ac patrijs legibus, nationem suam tãta egestate simul ab eo atque iniquitate repletam, prorsus vt plures ex Herode clades paucis annis sustinuerint, quàm omni æuo maiores sui, postquam ex Babylone discessere, perpessi sunt, Xerxe tunc regnante ad discordias concitati. Verum se tamen ad hanc mediocritatem & aduersæ fortunæ consuetudinem processisse, vt etiam successionem voluntariam acerbissimæ seruitutis subirent: qui & Archelaum tanti tyranni filium, patre mortuo regem appellassent nihil morati, & vnà cum eo luxissent mortem Herodis, ac pro eius successore vota celebrassent. Illum autem quasi metueret, ne non certus eius filius videretur, à cæde triummilium ciuium regni sumpsisse primordia: & quia principatum meruerit, tot immolasse deo hominum victimas, tot festo die templum cadaueribus impleuisse. Recte igitur eos, qui de tantis malis superessent, aliquando respexisse calamitates suas, & belli lege cupere vulneribus ex-

cipiendis

cipiendis ora præbere:atque ab Romanis precari,vt Iudææ reliquias misericordia dignas existimarent:neue quod ex ea natione restaret,his obijcerent,à quibus crudelissime lacerabatur:sed patriam suam coniugi Syriæ finibus,ac per iudices Romanos administrari decernerent: hoc enim modo probatũ iri, Iudæos qui nunc veluti turbulenti ac belli cupidi reprehenduntur,moderatis rectoribus obedire nosse. Iudæorum quidem accusatio eiusmodi petitione cõclusa est. Cum autem surrexisset contra Nicolaus,primum criminibus quæ in reges erant proposita,dissolutis,nationem cœpit arguere:quia neque gubernari facilis esset,naturaq; regibus vix pareret.vnà etiam propinquos Archelai, qui se ad accusatores contulerant,insimulabat. Sed tum quidem partibus Cæsar auditis, conuentum diremit. Paucis autem diebus post,mediam regni partem sub ethnarchię nomine dedit Archelao:etiam regem,si se dignum præbuisset,facturum esse pollicitus. Reliquam vero dimidiam in duas tetrarchias diuisit,duobusq; alijs Herodis filijs attribuit:vnam Philippo, alteram Antipæ qui cum Archelao de regno certauerat.Huius parti cesserat trans flumen regio,& Galilæa,quarum ducenta talenta reditus erant.Batanæa vero & Trachon,&Auranitis,& quędam partes domus Zenonis,circa Iamniã,Philippo destinatæ sunt: quæ talentorum centum reditus ministrabant. Archelai vero ethnarchia Idumæam, omnemq; Iudęam, & Samariam habebat quarta tributorum parte leuatam, pro munere quia non rebellasset cum cæteris.Ac ciuitates quibus imperaret ei traditæ sunt, Stratonis pyrgus,& Sebaste,& Ioppe,& Hierosolyma.Cęteras autem,Gazam & Gadaram & Hippon,regno auulsas,Syriæ Cæsar adiecit.Erant autem reditus Archelai,quadringenta talenta.Quin & Salomen præter illa, quæ testamẽto regis ei relicta erant,Iamniæ dominã & Azoti & Phaselidis idem Cęsar constituit:regiamq; apud Ascalonem largitus est:ex quibus omnibus talentorum sexaginta reditus colligebantur.Domum vero eius ethnarchiæ subdidit Archelai Cum autem cæteris quoque Herodis propinquis testamento relicta soluisset, duas eius filias virgines extrinsecus quingentis milibus pecuniæ donauit:easque nuptum Pherorę filijs collocauit. Diuiso autem Herodis patrimonio,etiã sibi relictas ab eo facultates ad mille talẽta eis distribuit:exceptis suo nomine,quibusdam rebus vilissimis propter honorem defuncti.

De subditicio falsoq; Alexandro eoq; deprehenso Cap. V

An.lib.17 cap.18 INterea quidam iuuenis natione Iudæus,apud quendam libertinum Romanorum in Sidoniorum oppido educatus,illum se formæ similitudine, quem Herodes necauerat,Alexandrum esse mentitus,fallendi spe Romam venit. Huius autem facinoris habebat socium quendam gẽtilem suum, omnes regni actus optime scientem:à quo instructus,affirmabat eorum se misericordia, qui sui atque Aristobuli occidendi causa missi fuerant,similibus corporibus subditis,morti esse subreptos. Denique his multos iam Iudęos fefellerat,in Creta degentes:ac liberaliter illic acceptus,Melumq; inde transmissus,ibiq; ampliore quęstu cumulatus,etiam hospites suos magna verisimilitudine Romam secum nauigare pellexerat. postremo delatus Dicęarchiam, multisq; muneribus ab Iudęis eius loci donatus,quasi rex à paternis amicis deducebatur. Ad hoc enim fidei processerat formę similitudo,vt qui Alexandrum illum viderant,planeq; nouerant,hunc eũ esse iurarent. Igitur omnes etiam Romę Iudęi,visendi eius studio circunfusi properabant:& infinita multitudo per vicorum angustias,quocunque ferebatur,cõueniebat. Tanta namque dementia multos ceperat,vt illum sella portarent, ac regale obsequium proprijs ei sumptibus exhiberẽt. Sed Cęsar Alexandri vultum optime sciens(accusatus enim apud eum fuerat ab Herode)& si priusquam videret hominem,fallaciam similitudinis aduerterat,hilariori tamen animi spei nõnihil indulgendum putauit:& Celadum quendam,qui Alexandrum bene cognosceret,misit,vt ad se adolescentem deduceret. Qui illo cõspecto, statim personę

differentiam

differentiam coniectura deprehendit. Maxime vero, vbi corporis eius duritiam, & seruilem formam considerauit, intellexit omne commentum. valde autem cō motus est dictorum eius audacia: de Aristobulo enim percontantibus, saluū quidem illum esse commerabat: consulto vero non adesse, quia apud Cyprum degeret cauendo insidias: minus enim se circūueniri posse disiunctos. Itaque ab alijs ei separato vitam dixit à Cęsare premium fore: si tantę fraudis prodidisset autorem. Id autem se facturum ille pollicitus, ad Cęsarem sequitur: & Iudęum indicat, qui formæ suæ similitudine abusus esset ad quęstum. Tanta enim dona ex ciuitatibus eum singulis abstulisse docuit, quanta viuus Alexander non accepisset. Risit his Cæsar: & falsum quidem Alexandrum, propter habitudinem corporis, remigum numero inseruit, suasorem vero eius interfici iussit. Melijs autem sumptuum detrimentum pro amentię precio satis esse iudicauit.

De Archelai exilio Caput VI.

ETHnarchia vero suscepta, memor discordiæ superioris Archelaus, non solū Iudęis, sed etiam Samariensibus crudeliter abusus est. Nonoq; principatus sui anno legatis contra se ab vtrisq; ad Cęsarem missis, ipse quidem in exilium pellitur Viennam Gallię ciuitatē: patrimonium vero eius fisco Cæsaris adiudicatur: quem quidem priusquam euocaretur ad Cęsarem huiuscemodi somniū vidisse cōmemorant: Nouem spicas plenas & maximas à bobus comedi somniauerat: accitos deinde vates, Chaldęorūq; nonnullos, quidnam illo putarent indicari somnio, consuluerat. Alijs autem aliter interpretātibus. Simon quidā Essenus genere, dixerat spicas annos arbitrari, bouesq; rerum mutationes: eo quod agros arando verterent ac mutarent. Ideoq; regnaturū quidem illum esse tot annos, quot significasset numerus aristarum: varias autem rerum mutationes experturum, esse moriturum. Hisq; auditis, Archelaus quinq; diebus post, ad causam dicendam est euocatus. Dignum autē memoria duxi, etiam coniugis eius Glaphyrę somnium, Archelai filię Cappadocum regis, referre: quam cū Alexāder prius habuisset vxorē, frater huius de quo loquimur, Herodis filius regis, à quo ille interfectus est, sicut iam designauimus, post illius mortem Iubę regi Libyæ nuptā, eoq; defuncto domum reuersam, domiq; apud patrem in viduitate degentē, Ethnarges Archelaus vbi conspexit, ad hoc amoris accensus est, vt eam statim repudiata cōiuge sua Mariamme, sibi copularet. Hęc igitur breui tēpore postquam in Iudęam reddijt, videre visa est superstantem sibi Alexandrum dicere: Satis fuerat tibi Libycum matrimoniū: sed tu illo non cōtenta, rursus ad meos penates reuerteris auidissima viri tertij, & quod grauius est, mei fratris iuncta matrimonio. Equidem non dissimulabo cōtumeliam, teq; licet inuitam recuperabo. Atq; hoc exposito somnio, vix biduum superuixit.

An.li.17.c.15

Interpretatio somnii.

De Simone Galilæo. De tribus sectis apud Iudęos Cap. VII.

IGitur Archelai finibus in prouinciam redactis, procurator Coponius quidam eques Romanus missus est, ea sibi à Cęsare potestate mandata. Hoc disceptante Galilęus quidā, Simon nomine, defectionis arguebatur: quia indigenas increparet, si tributum Romanis pendere paterentur, dominosq; post deū ferre mortales. Erat autē propriæ sectæ sophista nulla in re similis alijs. Etenim tria sunt apud Iudæos genera philosophiæ. Horum vnum Pharisæ profitent, alterum Sadducęi, tertium vero, quod etiam probabilius habetur, Esseni colunt, gente quidem Iudæi, verum inter se mutuo amore coniunctissimi: & qui præter cæteros voluptates quidem quasi maleficia vitarent: continentiam vero seruare, neq; cupiditati succumbere, virtutem maximā ducerent. Itaq; nuptias quidem fastidiunt, alienos vero filios, dum adhuc molles sunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, suis moribus diligenter instituunt: non quia coniugia vel humani generis successionem censeant perimendam: sed quia cauendam putent intemperantiam fœminarum, nullam earum vni viro fidem seruare credentes. Quin & diui-

An.li.18.c.1

Essenorum dogmata.

Z tiarum

tiarum contemptores sunt, rerumq; apud eos communicatio admirationi habe-tur, neque inuenias alteri alterum opulentia præstare: legémque sibi dixerunt, vt qui disciplinam suam sectari vellent, bona contubernio publicarét: Ita enim fore, ne vel paupertatis humilitas, vel diuitiarũ dignitas appareret: sed permix-tis facultatibus, velut inter fratres, vnum esset omnium patrimonium. Probro au tem ducũt oleum, & si quis vel inuitus vnctus fuerit, munditijs corpus absterget: quoniá squalorem decorem putant, dummodo semper in veste sint candida. Deli gnatos autem communium rerum procuratores habent, & ad vsus omnium sin-gulos in diuisos. Non est autem illis vna ciuitas certa, sed in singulas multi do-micilia transferunt: & aliunde aduenientibus sectæ suæ professoribus, quicquid habeant promptum exhibent quasi proprium. Denique tanquam consuetissimi ad eos ingrediuntur, quos nunquam ante viderunt. Hinc est, quod cum peregri-nantur, propter latrocinia tantum armantur, neque præterea quicquam ferunt. In singulis autem ciuitatibus, ex eodem collegio specialis curator hospitum con stituitur: qui eorum vestimenta cæteraque viui necessaria tueatur. Amictus au-tem cultúsque corporis omnibus pueris, in metu & sub cura magistri agentibus, par est. Nec vero vestitum siue calceos mutant, nisi aut omnino conscissis priori-bus, aut longi temporis vsu consumptis. Nihil autem inter se mercantur aut ven dunt: sed egenti quisque quod habet præbens, refert ab eo quod ipse non habet: quamuis etiam sine permutatione cunctis libera sit facultas, à quibus libuerit ac cipiendi quod opus sit. Præcipue circa deum religiosi sunt. Nãque ante solis or-tum nihil profani loquuntur, sed ei patria quędam vota celebrant, quasi vt oria-tur precantes. Deinde ad quas venerunt singuli artes, à curatoribus dimittuntur Cumque ad horam quintam studiose fuerint operati, rursus in vnum congregan-tur: linteisque præcincti velaminibus, ita corpus aquis frigidis abluunt. Atque hac lustratione facta in eadem secreta coeunt, quo neminem alterius sectæ ho-minem aspirare concessum est, ipsique purificati, velut in sanctum quoddam templum in cœnaculum veniunt: quibus ibi cum silentio residentibus, pistor qui dem panes ordine, vnũ aũt vasculum ex vno pulmento singulis cocus apponit. Deinde voce cibum sacerdos anteuenit: neque gustare quenquam fas est, nisi prius deo celebretur oratio. Post finem quoque prandij vota repetunt. Nam & cum incipiunt, & cum desinunt, quasi datorem victus, deum laudibus ca-nunt. Tunc veluti sacris illis depositis vestimentis, in opere vsque ad vesperam versantur. Similitérque inde reuersi cœnant, considentibus etiam hospitibus, si quos forte interuenisse repererint. Neque vero clamor vnquam tectum illud, neque tumultus inquietat: cum etiam loquendi ordine alijs alij cedant: eorum-que silentium, extra tectum constitutis arcanum quoddam videatur venerabi-le. Cuius quidem rei perpetua sobrietas causa est, quódque apud eos edendi aut potandi modus saturitate definitur. Sed quamuis aliarum rerum nihil sine præ-cepto faciunt curatoris, tamen in his duobus, hoc est in iuuando & miserendo, sui iuris sunt. Nam & subuenire dignis, cum opus est, suo arbitrio cuique licet, & indigentibus alimenta porrigere. Sanè cognatis dare aliquid sine curatoribus, interdictum. Ijdem iracundiæ moderatores iusti sunt, indignationem cohibent, fidem tuentur, paci obsecundant: & omne quod dixerint, iureiurando fortius ha-bent. Ipsum autem iusiurandum quasi periurio deterius vitant. Iam enim men dacij condemnatum arbitrantur, cui sine deo non creditur. Summum autem stu dium veterum scriptis adhibent: ea maxime inde, quæ animæ & corpori ex-pediant, eligentes. Hinc illis morborum remedia, stirpes medicæ, quamque vim propriam singuli lapides habeant, rimantibus conquiruntur. Sectæ vero suæ studiosis non statim cum eis vna collectio: sed per annum integrum extrin-secus commoranti cuique eundem victus ordinem tribuunt: dolabellam quoq;, & quod prædictum est perizoma, & albam vestem tradentes. Cum vero proces-su temporis experimentum continentiæ dederit, accedit etiam ad communem ci-

bum: & purioribus, ob castificationem scilicet, aquis participat: neque tamen in conuictum assumitur. Post ostensionem quippe continentiæ, duobus annis alijs mores eius probantur. Cumq; dignus apparuerit, tunc demum in consortium assumitur. Prius vero quàm incipiat communem habere cibum, magnis execrationibus adiurat se primum quidem colere deum, deinceps quoque erga homines seruare iustitiam, & neque propria sponte nocere cuiquam, neque ex præcepto obesse: quin immo iniquos omnes odisse, & collaborare semper iustitię sectatorib9, fidem omnibus seruare, maxime vero principibus. Neque enim absque voluntate dei, cuiquam posse principatus potentiam contingere. Si vero ipse cęteris pręsit, nunquam se abusurum viribus potestatis ad contumeliam subiectorũ, sed neque veste aut ambitioso aliquo ornatu reliquis eminere, veritatem semper diligere, & habere propositum conuincere mentientes. Manus vero à furto, & animam puram seruare ab iniustis compendijs: & neq; aliquid de mysterijs consectaneos celare, neque profanis eorum quippiam publicare, etiam si intentata quispiam morte compellat. Super hæc autem addunt, nihil se de dogmatibus aliud quàm ipsi susceperint, tradere. Fugere autem latrocinia, & conseruatum ire simul & dogmatis sui libros & angelorum nomina. His quidem execrationibus explorant, & quasi præmuniunt accedentes. Deprehensos vero in peccatis, à sua congregatione depellunt: & qui taliter fuerit condemnatus, miserabili plerunque morte consumitur. Illis quidem sacramentis ac ritibus obligatus, neque capere ab alijs oblatum cibum potest. herbas vero pecudum more decerpens, & fame exesus per membra corrumpitur. Ob quod etiam plurimos plerunq; miserati, extremũ spiritum agentes receperũt: sufficientẽ pro peccatis eorũ, quæ vsq; ad mortem adduxerit, pœnã luisse censentes. In iudicijs vero sunt diligentissimi atq; iustissimi. Disceptant autem non minus quàm centum in vnum coacti: quod autem ab his decretum fuerit, immobile manet. Veneratio quoque apud eos post deum magna legislatoris est: ita vt si quis eum blasphemauerit, morte damnetur. Senibus vero obedire & plurium quorumque decreto, probabile arbitrantur officium. Cum simul deniq; sederint decem, nullus vnus nouem loquitur inuitis. Expuere quoque in medium eorum, vel in dexteram sui partem, quisque deuitat. Sabbatis quoque operationem aliquam contigisse, omnibus Iudæis diligentius cauent: neque cibum sibi solum pridie præparant, ne videlicet illo die ignem accendant: sed neque vas aliquod transponere audent, imò nec aluum purgant. Alijs autem diebus fodientes foueam vno pede altam σκαλίδι, hoc est, illa dolabella quam tradi nuper accedentibus diximus, demissa veste sese diligentissime contegentes, ne scilicet splendori diuino iniuriam faciant, in eadem fouea ab onere ventris leuantur, ac deinceps terram quam effoderant reducunt: idque ipsum faciunt in locis secretissimis: & cum naturalis sit ista purgatio, nihilominus tamen solenne habent, vt quasi ab immunditia diluantur. Discernuntur autem inter se, secundum susceptæ abstinentiæ tempora, in ordines quatuor: tantumque hi qui iuniores sunt, inferiores præcedentibus æstimantur, vt si aliquos eorum contigerint, quasi à contrectatu alienigenæ diluantur. Viuunt autem quà longissime, ita vt plurimi eorum vsque ad centenariam proferantur ætatem, propter simplicitatem victus, vt equidem puto, & institutionem bene in omnibus ordinatam. Sunt etiam contemptores aduersorum: cruciatus siquidem vincunt firmitate consilij. Mortem vero, si cum decore obeunda sit, iudicant etiam immortalitate meliorem. Prodidit autem eorum in omnibus negotijs animos, bellum quod gestum est cum Romanis. Tunc siquidem per artuum confractiones & ignes, ac per tormenta omnigena transeuntes, vt videlicet vel in legislatoris aliquid loquerentur iniuriam, vel ciborum quippiam quod non solent ederent, ad neutrum horum potuerunt compelli: sed neque deprecari suos tortores, aut inter ipsa flere supplicia: in medijs quinimo cruciatibus subridentes, & eis qui tormenta admouerant illudentes, constantes animas cum

quadã hilaritate reddebant, scilicet quasi qui eas essent denuo recepturi. Opinio quippe apud illos firmata consistit, corruptibilia quidem esse corpora, materiámq; eorum non esse perpetuam: animas autẽ immortales semper manere, & de æthere subtilissimo commeãtes, quasi carceribus ita corporibus implicari, velut quas illecebra naturalis attraxerit. Cum vero fuerint à carnalibus releuatæ vinculis, quasi de seruitute longissima liberatas, ita ilico lætari eas, subliméſque ferri. Et quidem bonas, concinentes in hoc Grçcorũ sententijs, pronunciant vltra Oceanum degere, vbi eis sit reposita perfruitio: illic quippe esse regionem, quæ neque imbribus, neque niuibus, neque æstibus, aggrauetur: sed quam Oceano oriens Zephyrus, & leniter aspirans amœnet. Malis autem animabus procellosa loca & hyberna delegant, plena gemitibus exercendarum sine fine pœnarum. Videntur autem mihi secundum hanc ipsam intelligentiam Græci quoque fortibus suis, quos Heroas & semideos vocauerunt, beatorum insulas sequestrasse: improborum autem animabus locum apud inferos impiorum: in quo etiam cruciari quosdã commentati sunt, Sisyphos videlicet, & Tãtalos, & Ixiones, & Tityos principio quidem immortales esse animas existimantes, ob adhortationem vtique virtutis dehortationémque nequitiæ: bonos quippe fieri in huius vitç conuersatione meliores, per spem bonorum etiam post lucem redhibendorum: improborum autem impetum retardari æstimantes: quoniam & si in huius vitæ spatio latuerint, post obitum tamen sine immortalia tormẽta passuri. Hæc sunt ergo, quç Esseni de diuinitate animæ philosophantur plane illecebram ineuitabilem eis, qui semel de eorum sapientia gustauerint, reponentes. Sunt autem in eis, qui etiam futura nosse promittãt, sacris videlicet libris, & varijs sanctificationib9, prophetarúmque dictis à primis ætatibus adhærentes: raro autem accidit, vt prædictiones eorum frustratio consequatur. Est autem aliud etiam Essenorum collegium, cibos quidem & mores legéſque similes cum prioribus habens, distans vero opinione de coniugio. Maximam siquidem vitæ hominum partem, successionem scilicet, amputare eos qui abstineant nuptijs arbitrantur: quippe si in eandẽ omnes velint ire sententiam, defecturum confestim genus humanum. Nihilominus autem cum tanta ipsi moderatione conueniunt, vt per triennium explorent valetudinem fœminarum: & si constanti purgatione apparuerint idoneç partui, ita eas in matrimonia asciscunt. Nemo tamen eorum cum prægnante concumbit: vt ostendant, quod nuptias non voluptatis, sed liberorum causa inierint. Lauantibus autem fœminis, ita vt viris perizomatum inest amictus: Tales sunt mores huius collectionis. Duorum autem priorum ordinum, Pharisæi dicunt, qui certiorem legalium rituum notitiam profitentur: & hi primum dogma habent, vt

Pharisæi fato & deo vniuersa deputent: & quid ẽ vel agere quæ iusta sunt, vel negligere, secundum maiorem partem esse in hominibus profitentur: adiuuare tamen in singulis & fatum, Animam autem omnem quidem incorruptam esse, transire autem

Sadducæi in alia corpora solas bonorum, improborum autem interminabili supplicio cruciari. Sadducçi porrò, secundus ordo, fatum omnino negant: & deum extra omnem mali patrationem inspectionemq; constituunt. Aiunt autem electioni hominum vel bonum vel malum esse propositum: & secundum volũtatem propriã, alterutrum vnicuique cõtingere. Animarum autem generaliter vel supplicia denegant vel honores. Et Pharisçi quidem sociabiles, & qui studeant se mutua dilectione complecti: Sadducçi vero & inter se feris moribus discrepantes, & conuersatio eorum circa exteros inhumana: Hçc sunt quç de Iudçorum philosophis dicenda reperi: nunc ad inceptum reuertor.

De Pilati regimine Caput VIII.

An. li. 18. c. 5. ARchelai ethnarchia in prouinciam redacta, reliqui, id est, Philippus & Herodes, qui cognominabaẽ Antipas, tetrarchias suas regebant. Salome enim moriens Iuliæ Augusti coniugi toparchiam quam rexerat, & Iamniam, &

in Phaselide

in Phaselide palmeta testamento reliquit. Delato autem ad Tyberium Iuliæ filium Romano imperio post mortem scilicet Augusti, qui præfuit rebus annis septem & quinquaginta, mensibus sex, diebus duobus, manentes in tetrarchijs suis Herodes ac Philippus: hic quidem iuxta fontes ipsos, è quibus Iordanis flumen exoritur, in Paneade condidit ciuitatem, quam Cæsaream vocitauit: aliamq; in inferiore Gaulanite, quam Iuliadem nominauit. Herodes vero in Galilæa Tiberiadem, in Peræa autem cognominem Iuliæ. Missus autem à Tiberio in Iudæam Pilatus cum curandam accepisset regionem. nocte intempesta opertas in Hierosolymam intulit imagines Cæsaris, quæ res post triduum grandem inter Iudæos suscitauit tumultum: nam qui aderant stupore permoti sunt, quasi iam profanatas leges suas viderent. nullum enim fas esse dicunt collocari in vrbe simulacrum. Ad querelam autem eorum qui in ciuitate erant, subito etiam ex agris multitudo confluxit. Euntes autem ilico Cæsaream ad Pilatum, intentissime deprecabantur, vt ab Hierosolymis auferrentur imagines, & eis iura patria seruarentur. Pilato autem supplicantibus abnuente, circa domum eius proni corruerunt: & immobiles quinque diebus continuis noctibusque mansere. Post autem Pilatus tribunal ascendens, studio magno conuocat multitudinem Iudæorum, quasi qui eis vellet dare responsum: cum subito milites accepto signo (sic enim iam fuerat præparatum) armati circunsteterunt Iudæos: circundatáque triplici acie, Iudęi quidem stuporis erant pleni, videntes insperatam rerum faciem. Tunc Pilatus denuncians trucidaturum se omnes, nisi imagines Cæsaris susciperent, annuit militibus vt educerent gladios. Iudæi autem quasi vno consilio omnes subito corruerunt, & ceruices nudatas excipiendis ictibus pararunt, vociferantes vniuersos se interfici magis velle quàm legem profanari. Tunc Pilatus circa religionem studium populi demiratus, confestim de Hierosolymis statuas iussit auferri. Deinde vero conturbationem alteram commouebat: Est apud eos sacer thesaurus, quem Corban dicunt, hunc ad inductionem aquarum iussit expendere: erat autem inducenda aqua ab stadijs trecentis, ob hoc itaque vulgi oriebantur querelæ: ita vt etiam Pilati qui Hierosolymam venerat, cum clamore circundarent tribunal. Ille autem præuiderat tumultum eorum: siquidem populo permiscuit armatos milites, qui tunc essent priuatorum vestibus induti: præcepitque vt gladijs quidem non vterentur, fustibus autem acclamantes ferirent. Sicque compositis rebus, dat ex tribunali signum, confestimq; cædebantur Iudæi: quorum multi quidem plagis, multi vero se inuicem conculcantes, in fuga misera contritione perierunt. Tunc ad calamitatem interfectorum stupens multitudo cõticuit: atque ob hoc accusator Herodis tetrarcha Agrippa, qui fuit filius Aristobuli, quem pater Herodes interfecit, ad Tyberium venit. Illo autem non suscipiente accusationem, residens Romæ & reliquorum quidem potentium notitias ambiebat: maximis autem colebat officijs Germanici filium Caium, cũ adhuc esset priuatus. Et quodam die inter copiosum epularum apparatum, quib9 eum demerebatur, ad vltimum extensis manibus, aperte deum cœpit precari, celeriter illum mortuo Tyberio dominum cunctorum videre. Hoc cum quidam ę familiaribus eius Tyberio nunciasset, statim concludi iussit Agrippam: qui & sub grandi ærumna, vsque ad mortem Tyberij, in carcere per menses sex tenebatur. Sed defuncto eo, post regnum annorum duorum & viginti, sed mensium, trium dierum, succedens in imperium C. Cæsar absoluit Agrippam vinculis, & tetrarchiam Philippi (iam enim is decesserat) ei tradidit, regemq; appellauit. Cum venisset autem in regnum Agrippa, Herodis tetrarchæ cupiditates per inuidiam suscitauit. Iritabat autem eum maxime in spem regni Herodias vxor, exprobrans ei socordiam, & dicens, quia per id quod noluerat ad Cæsarem nauigare, careret potestate maiore: nam cum Agrippam ex priuato regem fecisset, quomodo dubitaret illum ex tetrarcha eodem honore donare? His adductus Herodes venit ad Caium, à quo ob auaritiam vehementer increpitus, ad Hispaniam fugit: secutus

An. li. 18. ca. 5.

De C. Caligula

An. li. 18. c. 14.

eum quippe fuerat accusator Agrippa, cui etiam tetrarchiam illius C. Cæsar adiecit. Atque ita Herodes quidem in Hispania, peregrinante secum etiam vxore, decessit.

De superbia Caij & Petronio præside.
Capùt IX.

Ant. li. 18. c. 15. CAius vero Cęsar intantum contumeliose abusus est fortuna, vt etiam & deū se putaret, & vellet vocari. Patriam quoque suam multorum nobilium cęde truncauit. Extendit autem impietatem suam etiam in Judęam: Petronium denique cum exercitu Hierosolymam misit, præcipiens vt in templo statuas eius locaret: quas nisi susciperent Iudęi, contradicentes quidem ex his interficeret, reliquā vero multitudinem captiuaret. Permouebat autem hoc profecto deum. Et Petronius quidem, cum tribus legionibus, multisq; è Syria auxiliaribus properabat in Iudęam ex Antiochia. Iudęorum vero quidam non credebant famę bellum nunцianti. qui vero credebant, nihil de resistendo poterant comminisci. Celeriter autem in omnes peruadit metus, nam iam Ptolemaidem peruenerat exercitus. Est autem hæc ciuitas Galilææ littore in magno campo sita: circūdatur autem montibus ab orientali plaga per sexaginta stadia disparatis, sed ad Galilæā pertinentibus: à meridiana autem Carmelo, qui abest stadijs centumuiginti: à septentrionali quoque monte qui est altissimus, quem vocant incolæ scalam Tyriorum: & hic autem distat stadijs centum. Ab ea autem vrbe distans duobus stadijs præterlabitur fluuiolus, quem vocant Beleum, exiguus prorsus: cui prope est sepulchrū Memnonis, habens iuxta se centum ferè cubitorum spatium, sed admiratione dignissimum: Est enim specie vallis rotundę, vitream emittēs arenam: quam cum exhauserint multæ naues, pariter accedentes, locus idem rursus impletur. Venti siquidem quasi dedita opera, conuehunt illuc de circūstantibus supercilijs arenā istam, vtique communem: locus autem metalli, statim in vitrum quod susceperit mutat. Mirabilius quoque mihi illud videtur, quod iam conuersę arenę in vitrum, quęcunq; pars super margines loci ipsius fuerit iacta, in cōmunem arenam denuo cōuertitur. Igitur loci quidem illius natura talis est. Iudęi autem cum mulieribus & filijs collecti in campum, in quo est sita Ptolemais, Petronio supplicabant, principio ob patrias leges, deinceps vero etiam pro suo statu: Ille autem ob multitudinem precantium & precum inflexus, exercitū quidem & statuas in Ptolemaide reliquit: procedens autē in Galilęam, & conuocans in Tyberiadem tam populum Iudęorū quàm omnes eorum nobiles, & vim Romani exercitus cœpit exponere, & minas Cęsaris: his addēs, quod & contumeliosa esset supplicatio Iudęorū: cum omnes siquidem gentes quę parerent imperio Romano, in suis vrbib9 inter reliquos deos, imagines quoque Cæsaris locauissent, soli Iudæi istud abnuerent. hoc siquidem quasi ab imperio deficere esset, etiam cum iniuria pręsidentis Illis vero contra hæc legem moresque patrios allegantibus: & quia ne dei quidem simulacrum, nedum hominis, nec solum in templo, sed neque in profano aliquo totius regionis loco fas sibi esset locare: arripiens dictum Petronius respōdit: Sed & mihi domini mei lex seruanda est. si eam quippe transgrediar, vobisque parcam, iuste animaduersionem subibo. Impugnabit sanè vos, non Petronius, sed ille à quo sum missus. nam & ipse æque ad vos cogor implere quæ iussa sunt. Ad hæc tota multitudo vnanimiter succlamauit, ante legis temerationem omnē se libēter subire perniciem. Sedato autem eorum clamore, Petronius ait: Pugnare ergo aduersus Cæsarem estis parati? Responderunt Iudæi, pro Cæsare quidem & populo Romano se per dies singulos offerre sacrificia: si autem in templo imagines æstimet collocandas, debere eum totam Iudæorum gentem prius immolare: præbere se quippe iugulos cum mulieribus & paruulis ei, qui interficere voluisset. Ad hęc admiratio Petronium miseratioq; peruasit, intuentem & insuperabilem religionem virorum, & tantum vulgus ad mortem constanter paratum. Et tunc quidem infectis omnibus recesserunt. Postridie autem ac deinceps summates

Situs Ptolemaidos

Sepulchrum Memnonis

mates eorũ priuatim viritimque compellans, populum quoque publice alloquẽs nunc quasi consulens admonebat, interdum etiam minabatur, extollens & virtutem Romanam & indignationem Cæsaris: inter hæc etiam suam necessitatẽ, cui essent exequenda præcepta. Sed illis ad nulla horum experimenta cedẽtib9, cum videret etiam semẽtem regionis intercipi (ipsum quidem anni tempus erat, & quinquaginta penè continuis diebus multitudo in vrbe otiosa morabatur) ad vltimum conuocatis omnibus, ait, sibimet periculosam rem se velle aggredi. Aut enim, inquit, deo cooperante placabo Cæsarem, ac vobiscum saluabor libenter: aut illo in vltionem irritato, pro tanta multitudine impendam animam meam. Atque ita dimissis turbis, multa pro eo vota facientibus, Antiochiam ab Ptolemaide reuocauit exercitum, atque illinc confestim misit ad Cæsarem, referens & quo apparatu in Iudęam irruisset, & quod tota gens supplicasset: quibus si abnuendum putaret, nosset cum viris etiam prouinciam esse perdendam. Seruare si quidem ipsos legem patriam, & nouis præceptis vehementer obsistere. His epistolis respondit Caius immodice, comminans Petronio mortem, quoniam iussionum suarum segnis executor fuisset. Sed scriptorum talium vectores per tres cõtinuos menses contigit aduersa tempestate retineri: alij autem exitium C. Cæsaris nunciantes, prospere nauigauerunt: denique ante septem & viginti dies epistolas Petronius accepit, finem Cęsaris indicantes, quàm illi peruenirent, qui comminantia scripta portarent.

De imperio Claudij & regno Agrippæ ac morte Cap. X An.19.ca.3

CAio igitur per dolum interempto, qui regnauerat annis tribus, mensib9 sex, rapitur in regnum ab eo exercitu qui Romæ erat, Claudius. Senatus autem, referentibus consulibus Sentio Saturnino & Pomponio Secundo, mandat tribus cohortibus vrbanis vt essent præsidio ciuitati, & ipse frequens in capitolium conuenit: & propter immanitatem Caij, bellum agi cum Claudio decernebat, volens imperium ad optimates reducere: vt sicut olim, ad regendum dignissimi eligerentur. Accidit interim vt Agrippa adueniret: quem cum & senatus in concilium & in castra Claudius euocasset, vt scilicet eo strenuo adiutore vteretur in quibus res posceret: videns Agrippa Claudium iam esse opibus Cæsarem, ad eum perrexit: quem ille ilico legatum ad senatum misit, indicantem suum propositum, quoniam primo quidem inuitus ab exercitu raptus sit, & iniquum esse, si militum erga se studia tam religiosa desereret, imò tutam aliter suam nõ esse fortunam: iam enim ad inuidiam satis fore, quod in regnum vocatus sit. Deinde ad ministrare paratum esse rempub. non vt aliquis tyrannus, sed vt princeps benignus: sufficere sibi quippe honorem nominis. De singulis autem negotijs communem omnium stare sententiam. nam & si non natura esset modestus, locuples tamen moderandæ postetatis exemplum Caij morte esse propositum. Quę cum detulisset Agrippa respondit curia, quasi quę militi suo bonisque consilijs fideret, nolle se subire voluntariam seruitutem. Sed accepto patrũ responso Claudius rursus misit Agrippam, nunciantem eis, se non posse adduci vt eos proderet, quorum consensu in imperium esset accitus. Inuitum autem se initurum esse pugnam aduersus eos, cum quibus confligere minime vellet: proinde eligendum esse locum extra ciuitatem in quo confligerent. neque enim fas esse, propter illorum peruersitatem, patriam ciuili cæde fœdari. Et Agrippa quidem ista senatui nunciauit. Inter hæc vnus ex illis militibus, qui cum patribus erant, educens gladium: Commilitones, inquit: quibus perturbati causis parricidia perpetrare cupimus, & concurrere aduersus propinquos nostros Claudium secutos? maxime cum habeamus imperatorem quem in nulla re culpare possimus, & ad quem cum iustis magis allegationibus quàm cum armis egredi debeamus. Hæc dicẽs, per mediam egressus est curiam, omnibus se milibus consecutis. Hoc exemplo optimates deserti, in magno mœtu esse cœperunt. ac deinceps videntes sibi aduersationem tutam non esse, secuti milites, ad Claudium transierunt. Occurrebát aũt An.19.ca.4.

eis pro muris strictis gladijs hi qui fortunę regis ambitiosius adulabantur: & penè accidit vt progressi quinque interficerentur, ante scilicet quā militum impetū Cæsar agnosceret: nisi accurrens Agrippa, imminentis ei facinoris periculum nunciasset: dicens quod nisi coercuisset exercitum, iam in sanguinē ciuium furentem, confestim amissurus esset omnes per quos conspicuum esset imperium, fieretque solitudinis imperator. Hæc audiens Claudius, cōtinuit militum impetū. Suscepit aūt in castris ad venientē senatū, & indulgenti honore complexus, egressus cū patribus confestim obtulit deo victimas, vt mos est pro imperio supplicari. Agrippā quoque protinus donat regno paterno vniuerso, adijciens ei etiā illa quę Augustus Herodi donauerat, Trachonitidē scilicet & Auranitidem: præter hæc aūt aliud quoque regnū, quod Lysaniæ vocabatur. Et populo quidē donationem hanc per edictum indicauit. Patribus aūt pręcepit, vt incisam æreis tabulis in Capitolio collocarent. Donat aūt etiam fratrem eius Herodē, qui gener eiusdem erat, Berenicę iūctus reginę Chalcidis. Opinione aūt celeri⁹ Agrippæ dati regni census maximus affluebat: qua sanè pecunia, non ille in rebus exiguis abutebatur, sed talem murum Hierosolymis circundare cœpit, qualis, si potuisset absolui, inefficacem prorsus obsidionem Romanis oppugnantibus effecisset. Sed antequam impleret opus, decessit in Cęsarea. Regnauit aūt annis trib⁹. Ante quoq; cū Tetrarchiam regeret, alijs tribus annis tenuerat potestatem. Reliquit filias tres è Cypride natas Beronicen, Mariammen atq; Drusillam: filium aūt ex eadem ipsa coniuge, nomine Agrippam. qui cum admodum paruulus esset, Claudius regnū in prouinciam redegit, in cuius procurationem missus est Cestius Festus: post hunc aūt Tiberius Alexander: qui nihil de consuetudine patria immutantes, gentem in pace tenuerunt. Post hęc vero & Herodes, qui regnabat in Chalcide, decessit, relinquens ex fratris quidē filia Berenice filios duos, Berenicianum & Hyrcanū: ex priore aūt Mariamme, Aristobulum. Alius quoq; eius frater Aristobulus mortuus fuerat priuatus, relicta filia Iotapa. Hi quidē erant (sicut diximus) liberi Aristobuli, qui fuerat Herodis filius. Alexander aūt & Aristobulus nati fuerant Herodi è Mariamme, quos ipse parens occidit. Alexandri autem posteri in maiori Armenia regnauerunt.

An. li. 19 cap. 5

An. lib. 16 cap. 7. 8

De varijs tumultibus in Iudæa & Samaria. Cap. XI

POst obitum autem Herodis, qui regnauit in Chalcide, Claudius Agrippam filium Agrippæ in patrui sui regno constituit. Alterius autem prouinciæ suscepit curā post Alexandrum Cumanus, sub quo oriri cœperunt tumultus, & denuo Iudæos calamitas comprehendit. Conueniente quippe multitudine ad diem festū azymorum in Hierosolymā, stante cohorte Romana super porticum tēpli (armati quippe milites semper custodiebant festos dies, ne quid conuenientes populi nouare auderent) vnus è militibus reductis turpiter vestimentis inclinans posteriora sua obuertit ad faciem Iudęorum: & ad hunc habitū vocem emittens similem succlamauit. Ob quod factum tota cœpit multitudo conqueri, ita vt circunstarent Cumanum, ad suppliciū militem deposcentes. Ex his aūt inconsulti iuuenes, & quasi natura apti ad seditiones mouendas, in rixā grauissimam prosiliebant: cōtinuo quippe saxa rapientes, percutiebant milites. Tunc veritus Cumanus, ne totius in eum vulgi impet⁹ fieret, plures euocauit armatos: qui cum essent porticibus immissi, metus grauis incidit Iudæis. statimq; in fugam versi, relicto templo refugere cœperunt. Tanta autem per egressus de constipatione obtritio facta est, vt conculcatione mutua super decem milia hominum cōsumpta sint. Facta est aūt vniuersę genti luctuosa festiuitas, & planctus per domos singulas personabat. Successit aūt huic calamitati latrocinantium tumultus. Iuxta Bethorō quippe, per viam publicam, Stephanus quidam seruus Cæsaris supellectilem quandam vehebat, quę ab irruentibus direpta latronibus est. Cumanus aūt ad inquisitionē mittens, eos qui in proximis vicis essent, vinctos ad se adduci iussit,

ci iussit, óbijciens quod latrones illos non comprehendissent: qua occasione, quidam militum in vico quodam libros sacræ legis offensos discidit atq; combussit. Iudæi aũt quasi totam religionem inflammatam viderent, vndiq; confluxerũt: & velut machinamento aliquo: ita vi superstitionis attracti, omnes ad vnã euocationem ad Cumanum Cæsaream concurrunt: precantes vt militem, qui tãtam contumeliam deo legique eius intulisset, non relinqueret impunitum. Ad hæc ille (videbat enim multitudinem nequaquam quieturam, nisi aliqua esset satisfactione sedata) adiudicatum militem per medium populum ad suppliciũ iussit abduci: sicque Iudæi placatis animis recesserunt. Denuo autem Galilæorum & Samaritanorum conflictus exoritur. In vico enim, quem Geman vocant, qui est in magno Samariæ cãpo situs, quidã Galilæ9 de numero Iudæorũ ad festiuitatem ascendens interficitur. Ad quod factum multi ex Galilæa regione concurrerũt, vt cum Samaritanis confligerent. Horum aũt nobiliores cõuenerũt ad Cumanũ, rogantes, vt antequam grauis calamitas oriretur, transiret in Galilæam: & in eos, qui autores essent homicidij, vindicaret. Cumanus vero his negotijs quæ habebat in manibus postponẽs illorũ petitiones, sine effectu precatores remisit. Nunciato igitur homicidio Hierosolymam, omnis multitudo cõmota est: & relicta diei solennitate, in Samariam vulgus impetum fecit, sine vllo duce, nec cuiquam principum suorum retinenti acquiescentes. Latrocinij autem eorum & tumultus, quidam Dinęi filius Eleazarus, & Alexander, principes erant: qui in Acrabatenæ regioni cõterminos irruentes, promiscuã edidere cædẽ, & à nullius ætatis exitio temperantes, vicos etiam inflammauerunt. Cumanus autẽ hæc audiens, adducit secum vnam equitum alam, quę vocatur Sebastenorũ, vt auxilio his qui vastabantur esset: sicque eorũ multos qui Eleazarum erant secuti comprehẽdit, plures quoque interfecit. Ad reliquã autem multitudinẽ, qui invastandos Samaritanorum fines irruerant, principes gentis de Hierosolymis concurrerunt: opertique cilicijs, & aspersis cinere capitibus precabantur, vt ab incepto desinerent: nec propter exercendam in Samaritas vltionẽ, ad Hierosolymæ perniciem Romanos cõmouerent: misererentur aũt patriæ suæ atq; templi, filiorũq; & coniugum propriarum, neque omnia pariter in discrimen adducerent, neque ob vnius Galilęi vindictam cuncta disperderent. His acquiescentes Iudæi, à negotio recesserunt. Multi aũt per idem tempus in latrocinia conspirabant: sicut rei è solet insolẽtia crescere rebus quietis: per quę in omni regione agebantur rapinæ, & audaciss. quisque reliquis vim afferebat. Tunc Samaritarum primates ad Numidium Quadratum, qui Syriam procurabat, Tyrum venerunt, vindicari de his qui regionem eorũ deprædati fuerant postulantes. Pręsto aũt fuerant etiam Iudęorum nobiles: & Ionathas, filius Anani, princeps sacerdotum, obiecta diluens allegabat, initium quidem tumultus Samaritas fuisse, qui primi homicidium perpetrassent: causam tamen calamitatum postea secutarum prębuisse Cumanum, qui inter principia autores cædis noluisset vlcisci. Tunc Quadratus vtranq; partem interim distulit, dicens se cum ad ipsas regiones venisset, diligenter singula inquisiturum, deinceps vero progressus Cæsaream, eos omnes quos Cumanus viuos ceperat, in crucem sustulit. Inde cum Lyddam venisset, denuo audiuit Samaritanorum querelas, & accitos Iudæorum decem & octo viros, quos cognouit pugnæ fuisse participes, securi percussit. Duos autẽ principes sacerdotum, Ionathan & Ananiam, eiusq; filium Ananum, & nonnullos alios Iudæos nobiles ad Cęsarem misit, similiter autem & Samaritarum nobilissimos quosque. Præcepit etiam Cumano, & Celeri tribuno, Romam nauigare, reddituros Claudio rationem, pro his quę in regione gesserant. His ita compositis à Lydda ascendebat Hierosolymã: & inueniens multitudinẽ festiuitatem azymorum celebrantem sine vlla conturbatione, Antiochiam redijt. Romę autem Cęsar auditis allegationibus Cumani & Samaritanorum (aderat autem etiam Agrippa, Iudęorum causam magna contentione defendens: siquidem & Cumano multi poten-

De conspiratione latronum

tium

tium aderant) pronuncians aduersus Samaritas, tres eorum nobilissimos iussit in terfici: Cumanum aũt in exiliũ deportari. Celerem autem tribunũ vinctum Hierosolymam missum, Iudæis ad suppliciũ tradidit, vt per vrbem tract9, capite plecteretur. Posthæc Felicem Pallãtis fratrẽ misit ad Iudæos, qui & eorum prouinciam cum Samaria & Galilæa curaret. Agrippam vero de Chalcide in regnum

Claudio mortuo Nero succedit

maius transtulit, tradens ei illã quoque prouinciam, quæ Felicis fuisset. Erat aũt ista Trachonitis & Batanæa, & Gaulanitis. Addidit aũt regnum etiam lysaniç, & tetrarchiam, quam Varus rexerat. Ipse autem per annos tredecim, menses octo, dies triginta administrato imperio, decessit: successorem regni Neronem relinquens, quem suadelis Agrippinæ vxoris suæ in imperium cooptauerat, & quidem cũ legitimum haberet filium, Britannicum ex Messalina natum, priore scilicet coniuge, & Octauiam filiam, quam ipse priuigno collocarat Neroni. Susceperat autem ex Agrippina Antoniam. Et Nero quidem, quemadmodum per magnitudinem felicitatis & opum, abusus sit fortuna: & qualiter fratrem suum, atque vxorem, matrẽque interfecerit, post quos in omnes proximos immanitatem suam conuertit, atque vt ad vltimum per amentiam ad histrionum opera scenamque peruenerit, quoniam scio esse narratione molestum, silentio prætereire melius puto.

De tumultibus in Iudæa sub Felice. Cap. XII

An. lib. 20 cap. 11

CONuertar aũt ad narrãda, quç ab eo aduersus Iudços gesta sunt. Minorem igitur Armeniam regnandam Aristobulo dedit, Herodis filio. Regno aũt Agrippæ quatuor vrbes addidit cum agris ad singulas pertinẽtibus: in Peræa scilicet regione, Abilam & Iuliadem: in Galilæa autem Tarichæam & Tiberiadẽ. Reliqua aũt Iudææ Felici procuranda dedit. Hic principem latronum Eleazarum, qui per viginti annos regionem fuerat deprędatus, aliosq; cum eo multos cepit, vinctosq; Romam misit: Aliorumq; quos in crucem sustulit, latronum vel in communione sceleris deprehensorum popularium, fuit penè innumerabilis multitudo. Sic autẽ regione purgata, aliud gen9 latrocinãtium in Hierosolymis oriebatur. Hi autem sicarij vocabantur, die claro, & in media ciuitate passim quosque interficientes. Potissimum vero diebus solennitate festiuis immiscebantur vulgo, sicas sub veste gestantes. His inimicos interficiebãt: ac deinceps collapsis hominibus, illi inter reliquos de scelere querebantur, qua fraude extra suspicionem manebant, diuque latuerunt. Primus igitur ab eis Ionathas pontifex interficitur. Post hunc autem quotidie plurimi cædebantur, atque ipsis calamitatibus molestior timor ciuitatem premebat: sicut enim in medio bello, per singula momenta omnes mortem opperiebantur. Circumspiciebant autem eminus quosque appropinquantes: & neque amicis suis fidere poterant, dum tamen in medijs suspicionibus atque custodijs nihilominus interficerentur. Tanta erat latrocinantium temeritas, & ars quædam latendi. Ad hęc autem alia etiam malorum collectio facta est, cædem quidem abstinentiũ, sed consilijs magis impiorum, quæ pars non minus quã sicariorum felicitatem vrbis statumq; corrupit. Seductores nanque homines & circumuentores, sub specie religionis nouis rebus studentes, vulgus insanire fecerunt. nam in solitudines egrediebantur, promittentes deum signa eis ostẽsurum libertatis. Contra quos Felix (videbantur quippe semina defectionis esse) mittens equites atque pedites armatos, magnam multitudinem interfecit. Maiore autem plaga Iudæos afflixit Ægyptius quidam pseudopropheta. Adueniens quippe in prouinciam, magus cum esset, prophetæ opinionem sibi arrogans, triginta fermè milia hominum congregauit, quos vana seductione deceperat. Et circumducens eos de sǫlitudine in montem qui vocatur Oliuarum, inde in Hierosolymam nitebatur ascendere: depulsoque Romanorum præsidio, in populares exercere dominationem. Vtebatur aũt stipatoribus, qui ad id facinus conuenerant. Præuidit sanè eius impetum Felix: & occurrens cum ipsis Romanis armatis, quos etiam Iudæorum reliqua multitudo iuuabat, inijt con-

Sicarii

An. li. 20 cap. 12

De Aegyptio pseudopropheta

flictum. Et Ægyptius quidem cum paucis fugit. Plurimi autem qui cum ipso fue rant, cōprehēsi atque vinculis traditi sunt. Reliqua vero multitudo in regiones proprias dispersa est. Compressis vero his etiā, sicut ferè in ægro corpore, rursus pars altera tumescebat. Magi enim quidam & latrones collecti, multis afflictio nem inducebant: & quasi ad libertatem vocabant, mortem apertissimam cōmi nantes his, qui Romanorum principatui obedire voluissent: vt vel reluctantes auerterent eos, qui spontaneam ferrēt seruitutem. Dispersi ergo per totam regio nem diripiebant quorumque potentiū domos, eosq; insuper trucidabant: inflam mabant etiā vicos, ita vt desperatione eorū tota Iudæa protinus impleretur. Et hoc quidem bellū indies ingrauescebat. alter aūt tumultus ortus est circa Cæsa ream, inter Iudæos scilicet qui ibi permixti habitabant, & Syros, seditione com mota. Hi siquidem postulabant, vt eorum fieret ciuitas, Iudæū eius fuisse condi torē dicentes: erat aūt rex Herodes. Æmuli vero, conditorem quidem confitebá tur Iudęum, ipsam vero ciuitatē fuisse gētiliū vindicabant. Neque enim illic sta tuas & fana potuisse constitui, si ad Iudęos eam conditor pertinere voluisset. Ob has ergo causas inter se populus vterque iurgabat. Procedebat aūt vsque ad ar ma contentio: & quotidie ad confligendum audaces quique partis alterutræ pro siliebant. Neque enim Iudęorū seniores cohibere tumultus gentis suæ poterant: & Græcis turpissimū videbatur, Iudæis inferiores videri. Præstabát aūt hi quidē diuitijs & corporū viribus. Gręci vero auxilio militū: magna siquidem pars Ro manæ manus, de Syria illo fuerat cōgregata: & quasi cognati, ad auxiliandū pa rati erant Syris. Præfecti aūt militum curabant comprimere tumultū: & pugna ces quosq; comprehensos, taureis vlciscebantur ac vinculis. nec tamen supplicia cōprehensorum, impedimentū aut timorē reliquis inferebant: imò magis hoc ip so in seditionis irritabantur augmentū. Tunc demum Felix minaci edicto præce pit contumáces quosque vrbe discedere: nō parentium aūt immissis militibus in terfecit non paucos, quorum etiā bona direpta sunt. manēte autem seditione, no biles vtriusq; partis electos, legatos misit ad Neronem, de iure disceptaturos, Successit autem ei Festus, & hos qui maxime infestabát prouinciam solicite per secutus, latronum plurimos comprehendit atq; interfecit.

An. lib. 20 ca. 13

De præsidibus Iudææ Albino & Floro. Cap. XIII

VErum successor huius Albinus non eodem modo negotijs præfuit. neque enim fuit aliqua malignitatis species, quā ille pręterierit. Deniq; non so lū causis ciuilibus furabatur & diripiebat bona singulorū, neq; solū tribu torū addimentis in commune gentem grauabat: sed etiam quos ab latrocinia de curiones ciuitatū comprehenderunt, vel qui à prioribus iudicibus in custodijs e rant relicti, accepta à cognatis eorū pecunia, liberauit: & is solum qui non dedis set, in carceribus quasi nocentissimus remanebat. Per idem tempus, eorū quoque qui res nouare cupiebant, in Hierosolymis crescit audacia. Ex quibus sanè qui erāt opulenti, Albinum largitione redimebant, vt eis tumultum mouētibus non indignaretur: pars aūt popularis quę non satis gaudebat quiete, Albini participi bus iungebatur. Vnusquisque ergo improborum cohorte propria circundatus, ip se quidē inter cæteros quasi princeps latronū & tyrannus eminebat: stipatoribus vero suis ad direptionem mediocrium abutebatur. Ita fiebat, vt hi quidem quo rum vastabantur domus, tacerent: illi aūt qui extra incōmodum stetissent, metu ne similia paterentur, etiā officijs ambirent eos, quos constabat dignos esse sup pliciis, in cōmune autem omnium fuit intercepta fidutia, & erat tunc multiplex dominatio, & semina captiuitatis futurę iam ab illo tempore spargebantur. Cum sanè eiusmodi morum fuisset Albinus, tamen succedens ei Gessius Florus opti mum eum per comparationem sui fecit videri. Ille siquidem plura occulte & cū fraude nocuerat: Gessius vero iniquitates suas in vniuersam gentem, tam palàm quasi gloriaretur exercuit, ac velut non ad regendá prouinciam, sed ad damnato

An. lib. 20 cap. 15

Malorum impunitas sub Albino

An. li. 20 cap. 1

rum pœnas

rum pœnas carnifex missus,neq; rapinarum vllum morem , neque afflictionum prętermisit.In miseris aũt crudelissimus erat,in turpibus vero impudentissimus. Neque enim quis illo amplius offendit fallacia veritatem , neq; commentus est callidiores nocendi vias.Huic siquidem viritim illatis dispendijs lucra quærere exiguum visum est:sed totas simul dispoliabat vrbes,& labes populis inferebat, tantum non voce per totam regionem edicens,liberum esse omnibus latrocinari,dum ipse prædarum acciperet portionem.Denique ob illius auaritiam cõtigit totam penè deseri regionem,ita vt plurimi sedes patrias relinquentes, ad externas prouincias cõmigrarent.Donec autem in Syria Cestius Gallus prouinciam regebat,neque ausus quispiam Iudæorum est aduersum Florum ad eũ mittere legatos.Cũ vero instante Azymorum solennitate ipse Hierosolymam venisset,occurrens multitudo,quę facile tricies centenorũ milium fuit precabatur , vt gẽtis suæ calamitatibus subueniret,& pestem illam prouinciæ Florũ vt eijceret clamitabat.Qui tamen quũ sub populi ore esset,& Gallo assisteret,nõ solum nihil mouebatur,sed voces illas etiam deridebat.Cestius tamen cõpescens impetum populi,& edicens quod deinceps placatiorem eis Florum redderet,regressus est Antiochiam.Deduxit aũt eum vsque ad Cæsaream Florus , illudens mendacijs,& Iudæorum genti bellum sedulo comminiscens, quo scilicet solo iniquitates suas occultari posse credebat.Pace siquidem permanente , habiturum se apud Cæsarem accusatores Iudæos : verum si defectionem negociatus fuisset , maiore vtique malo abducendam à se esse inuidiam peccatorum minorum. Igitur vt gens ab Romano abrumperetur imperio , sedulo indies augebat calamitates. Per idem tempus apud Neronem Cæsarienses gentiles victores extitere,decretumq; istud contestãtes literas attulerunt:perq; hoc bello Iudaico dabatur exordium, duodecimo scilicet anno regni Neronis,septimo decimo autem regni Agrippæ, mense Maio.

Cestius Gallus — *An.lib.20 cap.15*

De Floro sæuiente in Iudæos Cæsarienses & Hierosolymitas, Cap. XIIII

AD magnitudinem autem excitatorum de eo malorum,nequaquam idoneas causas habuisse deprehenditur.In Cæsarea siquidẽ habitantes Iudæi,habebant synagogam prope locũ,cuius erat dominus gentilis quidã Cæsariẽsis. & frequenter quidem egerant,vt ad eorũ ius illa possessio iungeretur,multis partibus maius preciũ quàm res meruerat offerentes.dominus aũt loci preces eorum despexisse non cõtentus,ad maiorem dolorem ædificauit in loco tabernas, ita vt angustum eis transitum & prorsus coarctatum relinqueret.Primum igitur feruẽtiores aliqui iuuenum prosilientes,ędificationem vetabant.Cum vero Flor9 hos à prohibendo cohiberet,non habentes Iudæorũ nobiles quid agerent,inter quos erat etiam Ioannes publicanus,inflectunt Florum oblatione octo talentorum, vt ædificationem vetaret.Ille autem ob capiendum tantummodo,promittens se cuncta facturum,accepta pecunia statim de Cęsarea egressus est , venitq; in Sebasten,seditioni tribuens facultatem,quasi qui pugnę spatium Iudęorum summatibus vendidisset.Sequenti autem die,Iudęorum sabbato,cum plebs ad synagogam coisset,seditiosus quidam Cęsariensis vas samium ante ingressum eorum ponẽs,alites immolabat.Hoc factum Iudęos incoercibiliter accendit,& legem suam quippe contumeliam pertulisse, & locum ipsum dicebant fuisse pollutum. pars autem Iudęorum quę erat constantior atque moderatior , denuo iudicibus esse conquerendum rebatur.Seditiosi autem & iuuentute turgentes Iudęi,effundebantur in rixam.Stabant autem ad confligendum parati etiam Cęsariẽsium tumultuosiores.Ex composito quippe missus fuerat,qui pro synagogę foribus immolaret:sicq; continuo est pugna commissa.Interueniens autem Iucundus , qui ad prohibendum erat relictus,præfectus equitum,vas illud quidem quod positum fuerat

Exordium belli Iudaici — *Perfidia Flori*

tum fuerat iussit auferri,& tumultum sedare pergebat. Cum vero superatus esset præ Cæsariensium violentia, Iudæi statim libros legis rapientes secesserunt in Narbata: regio quædam eorum hoc nomine appellatur, dirempta à Cæsarea sta dijs sexaginta. Primates autem eorum duodecim, cum Ioanne in Sebasten ad Florum venerunt, de his quæ acciderant conquerentes,& vt auxilio esset rogabant, quamuis reuerenter, tamen eum & de octo talentis admonentes. Ille vero ilico comprehensos eos vinciri iussit, arguens cur leges de Cæsarea auferre ausi fuissent. ob hoc igitur apud Hierosolymitas grauissima indignatio nascebatur: veruntamen adhuc iram suam frenabant. Florus vero, quasi ad hoc operam suam locasset, vt bellum inflammaret, misit ad sacrum thesaurum, vt inde decem & septem talenta auferrentur, quasi eam pecuniam impensæ Cæsaris flagitaret. Tunc vero statim inuasit populum multa confusio: concurrentes ad templum, maximis vocibus nomen Cæsaris appellabant, vt à tyrannide Flori liberarentur orantes. Quidam autem seditiosorum, in Florum maledicta iacebant vltima: & canistrum circunferentes stipem eius nomine postulabant, quasi inops & miserrimus talibus indigeret auxilijs. His autem omnibus nihil est à cupiditate deterritus, sed multomagis ad deprędandum iritatus est. Deniq; cum deberet Cæsaream veniens ignem belli illic nascentis extinguere, causasq; tumultuum submouere, pro quo etiam mercedem acceperat pactus: tamē cum exercitu equitum atq; peditum Hierosolymam contendit, vt Romanis armis ad quod volebat vteretur, ac timore & minis vrbem circundaret. Tunc populus lenire eius impetum volens, obuiam militibus processit, cum solitis vtique fauoribus, & Florum honorare officijs paratus. Ille vero præmittens cum equitibus L. centurionem, nomine. Capitonem, discedere eos iussit: Néue eum, in quem tam grauia maledicta iecissent, falso denuo honore deluderent. Oportere quippe eos, si viri sunt fortes, animique constantis, etiam in præsentem effundere contumelias: nec solum in verbis, sed etiam in armis amorem libertatis ostendere: His dictis exterrita multitudo, simul etiam militibus, qui cum Capitone venerant, in medium vulgus irruentibus, diffugerunt antequam Florum salutarent, aut militibus officia consueta redderent. Discedentes igitur in domos, cum metu atque humilitate peruigilem duxere noctem. Florus autem tunc quidem deguit in regia, postridie autem aduersum eos extructo tribunali sublimius resedit: conuenientésque sacerdotum principes,& ciuitatis vniuersa nobilitas, astiterūt tribunali. His pręcepit Florus, vt omnes qui maledicta in eum succlamassent, protinus dederent: edicens in ipsos esse, nisi reos produxerint, vindicandum. Ad hæc respondent Iudęi, populum quidem pacifica quæque sentire, illis vero qui errauissent in verbis, veniam conferendam postulabant. In tanta siquidem multitudine, nihil esse mirandum, offendi aliquos temerarios,& per ætatem insipientes: esse autem impossibile, eorum qui deliquerint, discrimē agitari, cum & singulos nimirū pœniteat, & prę timore ad negandum sint parati. Debere tamen illum, si consuleret gentis quieti,& vellet Romano imperio seruare vrbem, magis propter multos innoxios dare veniam etiā paucis delinquentibus, quàm propter paucos improbos perturbare multitudinem tantam bonorū. Ad hęc vero ille magna indignatione inflāmatus, militibus exclamauit, vt forum rerū venalium, quod erat in superiori parte ciuitatis, diriperent, ac passim obuios trucidarent. Illi vero ad lucri sui cupidinem addita autoritate rectoris, non solum illum diripuerunt locum in quem fuerant immissi, sed in vniuersas insilientes domos, interficiebant habitatores. Fuga autem erat per angiporta omnia,& cędes eorum, qui cōprehēdebantur: direptionis quoq; nulla species pręteribatur. Multos autē etiam nobilium cōprehendentes adduxerunt ad Florū, quos ille verberibus laniatos in crucem sustulit. Deniq; omnis numerus illo interfectorū die cum paruulis & mulieribus (neq; enim vel lactantibus pepercerant) fuit sexcenti & triginta. Grauiorem autē faciebat calamitatem videri nouitas Romanę calamitatis: quod enim nemo vnquā prius, tūc

Florus bellum inflammat

Florus ausus est,vt viros scilicet equestris ordinis pro tribunali flagellis cęderet ac patibulis affigeret:quorum etsi origo Iudęa,tamen Romana dignitas erat.

De alia oppressione Hierosolymorum dolo Flori. Cap. XV.

PEr idem tempus rex quidem Agrippa Alexandriam erat profectus:vt Alexandrum,qui Ægyptum procurabat missus à Nerone,iure hospitis conueniret.Germanam autem suam Berenicen,Hierosolymis inuentam,& iniquitatem militum videntem,grauis ob hoc angor inuaserat.& frequēter quidem præfectos equitum suorum,custodésque corporis mittens ad Florum precabatur vt à cæde desineret.ille vero neque in multitudinem interfectorum, neque in nobilitatem precatricis,sed tantum in lucra sua,quæ de rapinis congregarentur,aspiciens,contempsit annuere:impetus autem militum etiam aduersum reginam efferatus est.Non solum quippe sub oculis eius obuios quosque multabant atque trucidabant,sed etiam ipsam,nisi confugisset in aulam,interfecissent. Ibi autem peruigilem noctem cum intēta custodia egit,verens vtiq; irruptionem militum. Venerat autem Hierosolymam,vt vota deo solueret:His enim qui morbo vel alijs necessitatibus implicantur,mos est orare per triginta dies, antequam immolent hostias: abstinere quoque vino,& capillos radere. Quem morem Berenice regina illis exercens diebus,nudipes etiam ante tribunal stetit,deprecans Florū: & præter quod nihil honoris habitum est,etiam de vita sua periclitata est. Hæc autem facta sunt sextodecimo die mensis Maij.Postridie autem conueniens multitudo in forum,quod erat in superiori parte ciuitatis,magnis clamoribus de his qui interfecti fuerant, querebantur:potissimum autem inuidiosæ in Florum voces erant: quod veriti primates quique & pontifices,disruptis vestibus, & viritim singulos comprehendentes,postulabant,vt ab his verbis,quorū causa mala tanta pertulerant,desinerent,neque in maiorem indignationem Florum mouerent. Sicque sedata est multitudo, tam reuerentia precantium, quàm spe quod nequaquam Florus vltra in eos sæuiret. Ille autem videns multitudinis tumultum fuisse compressum, angebatur: & denuo eam inflammare cupiens, pontifices cum nobilibus aduocauit. Itaque vnum ait argumentum fore, quod nihil vlterius de nouandis rebus cogitaret, si populus obuiam procederet militibus de Cæsarea venientibus: veniebant autem duæ cohortes. Qui cum conuocassent populum ad occurrendum, mandat centurionibus, vt nullam salutationem redderent obuiantibus Iudæis. ad quod si offensi petulanter quippiam essent locuti, statim in eos vterentur armis. Pontifices ergo collecta multitudine in templo, precabantur vt occurrerent Romanis, & ante graue incommodum cohortes solenniter salutarent. His hortationibus seditiosi quique abnuebant, & ob interfectorum dolorem reliqua multitudo iungebatur audacibus. Tūc vero omnes sacerdotes omnésque leuitæ, sacra vasa proferentes ornatumque templi, citharistę etiam & cantores cum musicis organis procidebant ante multitudinem, & obnixissime precabantur, vt illum templi honorem custoditum esse vellēt, neque ad direptionem vasorum sacrorum Romanos contumelijs incitarent. Erat autem videre ipsos sacerdotum principes sparsis cinere capitibus, & pectora disruptis vestibus nuda monstrantes, nominatim singulos quosque nobilium cōpellare, ac denuo in commune multitudinem precari, ne ob modicum peccatum patriam suam proderent his, qui direptioni eius inhiarent. Quam enim vtilitatem vel militibus esse de Iudæorum salutatione tribuendam, vel illis quę acciderant correctionem, si in pręsenti procedere cessarent? At contrà, si officiose susciperent solenniter venientes, auferri Floro occasionem pugnę: ipsos vero saruare patriam suam, & prouidere ne quid vltra quàm pertulerant, experirentur. His addunt, quod paucis seditiosis si tanta multitudo iungatur, hoc magis ad pacificum consilium suam deberent autoritatem transferre. Tali hortatu multitudinē inflectentes, etiam ipsos seditionis autores quosdam quidem minis, quosdam autem sui reuerentia mitigauerunt: ac deinceps præcedentes cū quiete omni populo sequente,

Dolus Flori

lo sequente, militibus obuiam prodierunt. Iamq; cominus factos salutauerunt: illis autem nihil respondentibus, seditiosi Iudæorum aduersum Florum, cuius hęc fierent consilijs, succlamauerunt. Confestimque milites comprehēdentes eos, cædere fustibus adorti sunt: atque in fugam versos persequentes equites proculcabant. Corruebant autem multi quidem cum à Romanis cæderentur, plures autem cum se mutuò propellerent. In ipsis autem portis grauis facta est compressio, & vnoquoque alterum præuenire cupiente tardior fuga cunctis fiebat. Collabentium vero erat durus interitus. Suffocatu enim atque conculcatu miseri disperibant, & neque ad sepulturam quisquam proximis suis cognoscendus remanebat. Irruebant autem etiam pariter milites immoderate, eos quos comprehendissent cædentes: & per ingressum qui Bezetha vocatur detrudebant multitudinē, transire cupientes vt Antoniam & templum obtinerent. Quos etiam Florus consecutus, eduxit de regia eos qui secum erant, & in arcem transire nitebatur. Frustratus tamen est eius impetus. Conuersus quippe aduersum eos populus repugnauit, & per tecta euadentes obruebant saxis Romanos. Qui cum superne venientibus sagittis vincerentur, nec possent defendere multitudinem quæ per angustos arctabatur ingressus, ad reliquum se exercitum qui erat in regia receperunt. Seditiosi autem verentes, ne superueniens denuo Florus templum occuparet, per Antoniam extemplo ascendentes, porticus à templo ad Antoniam continentes interciderunt, quatenus auaritiam Flori desperatione compescerent. Nam cum diuinis inhiaret thesauris, próque his in Antoniam transgredi niteretur, vbi intercisas porticus vidit, ab impetu conquieuit. Et conuocans sacerdotum principes atque curiam, se quidem ait vrbe digredi: pręsidium tamen apud eos relinquere quantum ipsi voluissent. Ad hæc illis respondentibus, nihil nouandum fore, si vnam tantum relinqueret apud eos cohortem, dum tamen non illam quæ cum ciuibus paulo ante conflixerat: ob ea siquidem quæ pertulere populum illis militibus infensum esse: cohorte sicut precabantur mutata, cum reliqua manu Cęsaream regressus est.

Grauis oppressio populi.

Seditiosi templū occupant.

De Politiano tribuno, & oratione Agrippæ ad Iudæos, ad obediendum Romanis hortantis. Cap. XVI.

ALiud autem denuo pugnæ consilium comminiscens, retulit ad Cestium, & Iudæos defectionis criminatus est: impudenti mendacio, illos perpetrasse dicens, quæcunque eos pertulisse constabat. Nec sanè principes Hierosolymorum quæ gesta fuerant, tacuerunt: sed & ipsi & Berenice ad Cestium de his quæ Florus inique in vrbe egerat retulerūt. Ille autem susceptis literis partis vtriusque, quid facto opus esset cum principibus deliberabat. Et quibusdā quidem videbatur, cum exercitu in Iudæam Cestium ire debere, & aut vindicare defectionem, si fuisset admissa, aut magis fidos reddere Iudæos eorúmque accolas. Ipsi tamen magis placuit aliquem de suis præire, qui & negotia & consilia Iudæorum posset ei fideliter nunciare. mittit ergo tribunum Politianum, qui ab Alexandria reuertenti Agrippæ circa Iamniam occurrens, & à quo fuisset missus, & ob quas causas indicat. Quo loci Iudæorum etiam pontifices, & reliqui nobiles, eorumq; curia adesse curauerant, vt circa regem scilicet officia nouarent. Postea vero quàm illum congrua humanitate coluerunt, conquesti sunt quàm potuerunt flebiliter de calamitatibus proprijs, & inhumanitatem Flori explicauerunt. Quam licet argueret Agrippa, vafre tamen inuectionem suam in Iudæos transtulit, quorum maxime miserebatur, volens scilicet frenare eorum motus: vt per hoc ipsum quod viderentur nihil perpessi iniuriæ, ab vltionis desinerent appetitu. Ad hæc ergo quicunque egregij erant, & propter sua prædia desiderabant quietem, intelligebant regis redargutionem esse plenam benignitatis. Populus autem Hierosolymorum sexaginta stadijs obuiam progressus, officiose Agrippam & Politianum suscepit. Lamentabantur tamen interfectos coniuges mulieres: quarum plangoribus reliquus quoque populus ad lamenta

conuersus, precabatur Agrippam vt genti consuleret. Succlamabant etiam Politiano, vt ingrederetur vrbem, videretq; quæ essent à Floro gesta: & ita ostendebant forum desertum domosque vastatas. deinceps vero per Agrippam suasere Politiano, vt is cum vno tantum famulo ad Siloam vsque totam circuiret ciuitatem: quatenus ipsis cognosceret oculis, Iudæos omnibus quidem alijs parere Romanis, soli autem Floro aduersari propter magnitudinem in eos factę crudelitatis. Ille igitur cum circuisset vrbem, & mansuetudinis populi sufficiens documentum teneret, ascendit in templum, quò etiam multitudinem conuocauit: & cum plurimis verbis fidem eorum circa Romanos collaudasset, multa etiam ad conseruationem pacis hortatus, adorauit deum eiusq; sancta: in eo tamen consistens loco, in quo licebat per religionem: sicque regressus ad Cestium est. vulgus autem Iudæorum, ad regem pontificesq; conuersus petebat, vt legati aduersum Florum ad Neronem mitterentur, neq; de tanta cæde tacentes suspicionem suæ defectionis præberent: visum iri quippe eos principes capiēdorum armorum fuisse, nisi præuenientes ostendissent illum esse qui dedisset exordium. constabat autem multitudinem non esse quieturam, si legationem aliquis impedisset. Ad hęc Agrippa, ordinari quidem legatos, qui Florum accusarent, inuidiosum putabat: despicere autem Iudæos in bella commotos, neque sibi expedire cernebat. aduocata igitur concione Agrippa in xystum, & in suggesto constituens germanam suam Berenicen, in Asamonæorum domo (ea siquidem xysto imminebat contra superiorem partem vrbis: nam xysto templum erat ponte coniunctum) huiusmodi orationem habuit: Si quidem viderem vos omnes ad pugnandum cū Romanis esse incitatos, neque populi puriorem syncerissimamq; partem pacem velle seruare, neque processissem ad vos, neque consulere confisus essem: superuacua quippe de vtilibus oratio est, quando omnium auditorum conspirat ad deteriora consensus. Quoniam vero aliquos quidem ætas, malorum belli nescios facit, quosdam vero inconsiderata spes libertatis: nonnullos vero auaritia succendit, & in confusione rerum capiendum de inferioribus lucrum: quemadmodū ipsi ab hoc errore corrigantur, & non per paucorum improba consilia etiam boni dispereant, existimaui oportere, vt omnibus vobis in vnum coactis ea exponerē quæ arbitror expedire. Perstrepat autem nemo, si non ea audierit quæ ipsius fert libido. His siquidem qui sunt ad defectionem irreuocabiliter incitati, licebit etiam post meos monitus manere in pristina voluntate. mea autem etiam ad illos qui audire cupiunt intercipietur oratio, nisi ab omnibus vobis silentium præbeatur. Noui quidem quod multi & iniurias procurantium prouincias, & præconia libertatis quasi tragice prosequantur. Ego autem priusquam discutiam qui sitis, & contra quos bellum suscipere tentetis, primum separabo causas, quas cōnexas putatis. Si enim violatores vestros cupitis vlcisci, cur libertatem magna laude sustollitis? Si vero istud ipsum seruire ītolerabile ducitis, superflua est aduersum rectores querela. illis siquidē vel moderatissime agentibus, nihilominus turpe erit seruire. Considerate autem singillatim, & videte quàm exigua sit materia bellorum. Et primum quidem ipsa rectorum consideranda sunt crimina. Colere siquidem officijs, non exasperare oportet iurgijs potestatem. Cum vero modicorum peccatorum exprobrationes maximas facitis, aduersum vos profecto eos quibus infertis contumelias irritatis. Relinquentes quippe & quod antea clanculo & cū quadam verecundia nocebant, palàm vos confidenterq; populantur. nihil autem ita plagas coercet vt patientia, & violatorum quies violantibus inijcit pudorem. Fac autem eos, qui à Romanis in prouincias mittuntur, esse grauiter molestos, non tamen etiam Romani omnes violant vos, neque ipse Cęsar, aduersum quem pugnare vultis. Neque enim ex præcepto illorum improbus ad vos quisquam venit: neque possunt illi, quæ in oriente geruntur, positi in occidēte conspicere, sed neque facile ea quæ hic fiunt, illic audiuntur. est autem importunissimum, & propter exiguas causas, tantis, & ea de quibus querimur nescientibus, velle confligere. Et

Politianus hortatur populum ad concordiā.

Oratio regis Agrippæ

re. Et quidem nostrorum criminum cito erit futura correctio. neq; enim vnus atque idem prouinciæ semper curam tenebit, & successores eius credibile est modestiores futuros. Motum autem semel bellum, neq; deponere facile est absque magnis calamitatibus, neque sustinere. Libertatis vero bona sitientibus prouidendum atq; certandum est, vt principio non ea careát. molesta enim est nouitas seruitutis: quam ne vtiq; subeas, iustum suscipi certamē videtur. Qui vero semel subiectus est, & deinceps deficit, cōtumax magis seruus quàm amator libertatis ostēditur. Tunc igitur oportuit omnia agere, ne susciperetur Romani, cum in prouinciam Pompeius intraret. Maiores vero nostri eorumq; reges, pecunia, corporib9, animis multo vobis meliores, exiguæ parti potentiæ Romanę obsistere nequiuerunt. vos autem qui hæreditariam obediētiam suscepistis, rebus autem oibus illis qui primi paruere longe inferiores estis, cōtra omne Romanū regnū obsistere posse arbitramini? Et Athenienses quidem, qui ob Græcorum libertatem patriam suam quondam ignibus tradidere, qui superbissimum illum Xerxem per terram nauigantem, per mare vero ambulantem, & cuius classem non caperet amplitudo pelagi, latiorem autem Europa duceret exercitum, hunc inquam cum vna naue fugientem gloriosissime persecuti sunt: circa paruam autem Salaminam, qui tantas opes Asiæ confregere, nunc tamen seruīt Romanis, & illam regiam Græciæ ciuitatem administrant Italiæ iussiones. Lacedæmonij quoque post Thermopylas, & Plateas, & Agesilaum Asiam perscrutatum, eosdem dominos venerantur. Macedones vero, qui adhuc penè imaginantur Philippum videre cum Alexandro promittentem sibi orbis imperium, ferunt tamen rerum mutationem, & adorant eos, ad quos fortuna migrauit. Alię quoq; multę gentes ad libertatem fiducia subnixę, & multo maiores, cesserunt tamen & obediunt: vos autem soli seruire dedignamini his, quibus videtis vniuersa esse subiecta. Quibus exercitibus, quibus confiditis armis? Vbi est classis vestra, quę peruagetur Romanorum maria? Vbi autem qui expensis possint sufficere thesauri. Cōtra Ægyptios forte aut Arabas existimatis vos bellum mouere. Non circūspicitis Romanorū imperiū. Non metimini vestram imbecillitatem. Nónne scitis vestram ciuitatem à conterminis gentibus frequenter esse superatam. illorum autem virtus per totum orbem inuicta percurrit, imò etiam hoc orbe plus aliquid quæsierunt. Neque enim sufficit eis ad orientem quidem totus Euphrates, ad septētrionem vero Ister, neque in meridie solitudine tenus perscrutata Libya, neq; in occidente Gades: sed vltra oceanum alium quæsierunt orbē, & vsq; ad Britannias, inaccessas prius, arma & exercitū transtulerunt. Quid ergo. Vósne ditiores Gallis, fortiores Germanis, prudentiores Græcis. postremo plures estis omnibus in toto orbe degentibus. Quæ vos fiducia aduersum Romanos erigit. Sed dicet aliquis, seruire molestissimum est. At quanto magis id Græcis, qui vniuersis sub sole habitantibus videbātur pręstare nobilitate: & tam latam quondam prouinciam possidentes, nunc bis ternis fascibus Romanorum obediunt. totidem autem etiam Macedones obsequuntur, qui certe multo vobis iustius deberent libertatem tueri. Quid autē quingentę Asię ciuitates. nunquid non absque vllo præsidio, vni tantummodo rectori parent, & fascibus consulis obsequuntur. Quid autem pergam enumerare Heniochos, & Colchos, & Taurorum gentem: Bosphoranos quoque, & habitantes circa Ponti littora nationes, Mæoticasq; gentes. apud quas nimirum olim neque domesticus aliquis dominus noscebatur: nunc vero militum subijciuntur tantum tribus milibus, & quadraginta naues longæ, innauigabile prius mare in pace custodiunt. Quanta autem Bithynia, & Cappadocia, & Pamphyliorum gens, Lydi quoque & Cilices pro libertate dicere valerent. tamen nunc sine armis tributa pendunt. Quid autem Thraces. quinque quidem diebus in latum, septem autem in longum commeabilem prouinciam possidentes, asperiorémque multo quàm vestra est, ac multis partibus fortiorem, altissimóque gelu eos qui irruerint retardantem, duobus milibus Romanorum in præsidio manentibus obsequuntur

Athenienses *Lacedæmonii* *Macedones* *Britanni* *Galli* *Germani* *Græci* *Arabes* *Asia* *Heniochi* *Colchi* *Tauri* *Bosphorani* *Mæotici* *Lydi* *Thraces*

Illyrici Dalmatæ

quuntur. Post hos Illyrici vsq; ad Dalmatiam, & Istro tenus incolentes, duabus tantum legionibus obediunt: cum quibus & ipsi impetus compescunt. Dacorum. Ipsi quoque Dalmatæ, qui tam multa pro libertate conati, sępiusq; capti, rursum cum maioribus opibus rebellarunt, nunc sub vna Romanorũ legione agunt quietem. Veruntamen si aliquos magnæ causę ad defectionem incitare deberẽt, Gallos potissimum oporteret assurgere, quos videlicet tantis munimentis natura cinxisset: ab orientali plaga Alpium montibus, à septentrionali Rheno flumine, meridie Pyrenæis montibus, ab occidente vero Oceano. sed tali munitione gaudentes, trecentis & quindecim gentibus numerosi, fontes autem (vt ita dixerim) felicitatis domesticę habentes, omnibusque bonis totum penè orbem irrigantes, ferunt nihilominus vectigales esse Romanorum, ac felicitatem suam in eorum felicitate reponere: idque sanè ipsum, non per animorum mollitiem, nec propter ignobilitatem parentum (quippe qui per octoginta annos pro libertate pugnauerunt) sed Romanorum admirati sunt horrueruntque cum virtute fortunam, qua illi plura sæpe obtinuere quàm bellis. denique sub mille & ducentis militibus seruiunt, quibus penè plures habuerunt ciuitates. Neque Hispanis nascens in agris aurum, pro libertate bella gerentibus profuit, neq; tanto terrarum marisq; spatio à Roma diremptæ gẽtes, Lusitani scilicet & pugnaces Cantabri: nec vicinus oceanus, etiam accolis suis fragore terribilis: sed vltra columnas Herculis prolatis armis, & per ipsas nubes Pyrenæorum montium eluctati vertices, ditioni suæ hos quoque subdiderunt Romani: atque ita bellicosis gentibus, tantoque (vt dixi) spatio diremptis, legio in præsidio vna satis est. Quis vestrum non audiuit multitudinem Germanorum, virtutem quoque & magnitudines corporum (vt arbitror) sępe vidistis. siquidem vbique Romani earum gentiũ captiuos habent. Sed illi ita ingentem spatijs regionem incolentes, spiritus autẽ maiores corporibus gerentes, & animam quidem cõtemptricem mortis, indignationes autem vehementiores feris, nunc Rhenum limitem habent: & octo Romanorum legionibus domantur: & seruiũt quidem qui capti sunt, reliqua autem eorum gens vniuersa salutem in fuga non in armis reponit. Considerate autem etiam Britannorum muros, qui Hierosolymæ confiditis muris. Illos siquidem circundatos Oceano, & penè non minorẽ quàm noster orbis est habitãtes, Romani nauigantes redegerunt in ditionem suam: quatuorq; legiones tantæ magnitudinis insulam tuentur. Et quid opus est plura dicere? quando etiam Parthi, bellicosissimum genus, tantis prius populis imperantes, & tam magnis opibus circundati, obsides tamen mittunt Romanis: estq; cernere, sub specie pacis seruientem in Italia præcipuam Orientis nobilitatem. Vniuersis penè, qui sub sole incolunt, Romanorum arma venerantibus, vos soli bellum geretis. Neque Carthaginensium considerabitis finem, qui magnum illum Annibalem iactantes, & ex nobili Phœnicum stirpe venientes, tamen sub Scipionis dextera corruerunt. Sed neque Cyrenæi Lacedæmone oriundi, neque Marmaridarum gennus vsque ad Dipsadem protentum, neque terribiles etiam audientibus Syrtes. Nasamones quoque & Mauri, & innumerabilis multitudo Numidarum virtutes impediere Romanas. Sed tertiam partem orbis terrarum, cuius neque numerare quidem nationes facile est, quæ scilicet ab Atlantico mari & columnis Herculis vsque ad rubrum mare infinitos numero & locis Æthiopas continet, totam tamen ceperunt armis: & præter fruges annuas, quibus Romanam multitudinem octo mensibus pascunt, alia quoq; vectigalia pendunt, expensas quoque deuotissimi imperio ministrant, nihil de his quæ iubentur, sicut vos, contumeliosum putantes. & quidem vna cum illis tantum legio commoratur. Sed quid opus est longe petitis exemplis potentiam explicare Romanã: cum eã possitis de vicina vobis Ægypto diligenter inspicere. Hęc enim cum vsq; ad Æthiopas porrigatur, opulentãq; Arabiam, contigua quoq; sit Indiæ, quinquaginta & septingentas myriadas incolarum habẽs, pręter Alexãdrinorum plebem tamen vectigalia

Galli; Germani; Britanni; Carthaginenses; Cyrenei. Marmaridæ; Aethiopes

vectigalia,quorum magnitudinem de censu singulorum capitum æstimari licet de votissime penditans,Romanũ non dedignatur imperiũ:&certe quá magnum stimulum defectionis habẽs,Alexandriam scilicet,multitudine & diuitijs abundantẽ,magnitudine quoq; non imparem.Habet siquidem in longitudine stadia triginta,in latitudine vero nõ minus quàm decẽ: tributorũ vero multo amplius per mẽses singulos infert,quàm vos toto anno penditis:& præter pecuniam,quatuor mensium Romanæ plebi annonam ministrat.Munitur autẽ vndiq;,aut incõmeabili solitudine,aut importuoso mari,aut fluminibus,aut cœnosis paludibus,quorum tamen omniũ nihil Romana fortuna fortius fuit.Duæ etiam legiones ciuitati insidentes,profundam Ægyptum cum illa Macedonum nobilitate frenãt.Quos igitur in bella de solitudinib9 aliquibus socios assumetis? Siquidem omnes qui in orbe habitabili degunt, Romani sunt:nisi forte quis vestrum spes suas vltra Euphratem porrigat,& Adiabenorũ regionem gentiles suos æstimet adiutores.Porrò nec illi propter irrationabilem causam tanto se bello implicabunt:nec si tam probroso operi assensum darẽt,Parthus tamen sineret.Est siquidem ei cura tuendę cum Romanis amicitię,& arbitrabitur fœdus esse temeratũ, si quis de his qui subiecti sunt eius imperio,aduersum Romanos in bello procedat.Superest igitur vt ad diuinum confugiatur auxiliũ.verum & hoc apud Romanos est.sine deo quippe impossibile esset imperium tale consistere. Considerate aũt,quemadmodum hęc ipsa erga ipsam religionem immoderatio.etiã si cum longe inferioribus bellum geratis,tamen ad dispensandum sit vobis difficillima, atque eadem trãsgrediendo offendatis deum.per quę eum auxiliaturum putatis. Si enim seruetis sabbatorum consuetudinem,& ad nullum actũ moueamini,facile profecto capiemini.Sic quippe etiam maiores vestri experti sunt,hos maxime dies Pompeio ad bellum destinante:in quibus scilicet hi qui oppugnabãtur, otia gerebant.Transgredientes aũt in bello legem patriam,nescio propter quid in reliquum dimicetis.Vna siquidem nunc vobis intentio est,ne quid de patria institutione soluatur.Quemadmodum aũt aduocabitis in adiutorium deum, si cultũ ei debitum sponte violetis? Assumunt autem singuli quique bellum, vel diuinę virtuti,vel humanis opibus confidentes.Cum vero vtraque hęc, quantũ ad ipsam pertinet consequentiam,deseruntur, in manifestam vtique captiuitatem volentes pugnare prosiliunt.Quid aũt prohibet propriis manibus filios vestros coniugesq; laniare,& hanc pulcherrimam inflãmare patriã? Erumpentes si quidem in furorem,lucrabimini vel ignominiam superatorũ. Bonum est ô amici, bonum est,dum adhuc stat nauis in portu,præcauere tẽpestatem futurã, & non eo tempore,quo in medias irrueris procellas,trepidare.His siquidem qui in improuisa mala inciderint,superest vt digni vel miseratione videantur:qui vero se in apertum discrimen iniecerint,etiam exprobrationibus onerentur. Nisi forte aliquis vestrum æstimet secundum pacta conflictum ire Romanos,aut postquã vicerint, moderate vobiscum acturos,& non in exemplum aliarum gentium sacram hanc vrbem inflãmaturos,interfecturos autem vniuersum vestrũ genus. Neque enim qui superfueritis armis,vsquam locum fugæ habebitis,vniuersis scilicet gentibus,vel iam habentibus Romanos dominos,vel habere metuentibus. Periculum autem non solum vos manebit,sed etiam in reliquis ciuitatibus habitantes Iudæos.Neq; enim est in toto orbe populus, in quo non vestra portio sit: quos certe omnes vobis rebellãtibus,cæde crudelissima diuersi quique conficiẽt, & propter paucorum virorum praua consilia, vniuersæ vrbes Iudaico sanguine redundabunt.Manet autem venia eos qui talia patrauerint, quod sint nimirum vestro vitio coacti. Si vero eadem exequi supersederint,considerate quàm impium sit,aduersum tam benignos arma mouisse. Subeat autem vos miseratio,& si non filiorum vestrorum atque coniugum,saltem istius ciuitatis,quæ mater vrbium vestrę regionis vocatur.Parcite mœnibus sacris,parcite venerabilib9 adytis,templumq; vobis & sanctasanctorũ seruate.neq; enim vlterius victores Ro-

mani his abſtinebunt,quibus primo parcentes nullam receperunt gratiam.Ego teſtor quidem ſancta veſtra,ſacrosq; angelos dei,patriamq; communem, quod nihil eorum conſiliorũ,quę vobis viderim expedire,ſubtraxerim. vos aũt decernentes quę oportet,mecum in pace degetis:ſi vero protuleritis iras,abſq; me periculis ſubdemini,His dictis,aſtante etiam ſorore lachrymauit,& multam partem de eorum impetu lachrymis infregit. Succlamabant aũt,non ſe aduerſum Romanos,ſed aduerſum Florum,ob ea quę pertuliſſent,bellum gerere. Ad quos rex Agrippa: Sed opera veſtra,inquit,talia ſunt,qualia aduerſum Romanos pugnantium. Neque enim Cæſari vectigal dediſtis,& Antonianas porticus incendiſtis. Sopietis autem cauſam defectionis,ſi & porticus denuo conſtruatis, & tributa reddere maturetis. Neque enim Flori hoc præſidium eſt,aut pecuniam Floro dabitis. His conſultis populus acquieuit,& cum rege ac Berenice aſcendẽtes in templũ,porticus ædificare adorti ſunt. Per vicos autem & regiones principes quique decurionesq; diſperſi,vectigal colligebãt:celeriterq; quadraginta talenta(tantum enim erat reliquum)redacta ſunt. Et belli quidẽ imminentes minas, eo tunc more Agrippa compeſcuit. Deinceps vero perſuadere populo tentabat, vt parerent Floro,donec ſucceſſor ei à Cæſare mitteretur. Ad quam orationem multitudo accenſa,nec à verborum in regem contumelijs temperauit, ſed protinus eum vrbe pepulerunt: auſiq; ſunt nonnulli ſeditioſorum etiam ſaxa in eum iacere. Rex autem videns tumultuantium irreuocabilem impetum,& cõquerendo quod contumelijs eſſet affectus,principes quidem eorum vnà cum alijs potentibus miſit ad Florum Cæſaream,vt ipſe ex eis eligeret,qui de tota regione vectigal exigerent. ipſe vero diſceſſit in regnum.

Rex Agrippa Hieroſolymis pellitur

De cœpta rebellione Iudæorum contra Romanos Cap. XVII

PEr idem tempus quidam eorum qui bellum maxime mouebant, congregati irruebãt in quoddam præſidium,quod vocabatur Maſſada: & oculte eo perſuaſo,Romanos omnes interfecerũt:alios autem de ſuis poſuerunt cuſtodes. In templo quoque Hieroſolymorum,Eleazarus quidam,filius Ananiæ pontificis,iuuenis audaciſſimus,dux illo tẽpore militum,perſuaſit his qui ſacrificijs miniſtrabant,vt nullius munus aut hoſtia,qui non eſſet de Iudæorum gente ſuſciperetur. Id autem erat Romani belli ſeminarium atq; materia. Reiecit ſiquidem hoſtias Cæſaris,quæ pro Romano populo offerri ſolitæ erant. Plurimum aũt ſuper hoc pontificibus,alijsq; nobilibus deprecatis, vt non præterirent eum morẽ, quo ſupplicabatur pro regibus,nihil tamen acquieuerunt,non parum quidem & ſuæ multitudini confidentes : robur ſiquidem omne res nouare cupientium, eorum voluntates iuuabat:maxime autem aſpiciebant in Eleazarum,qui per idem tempus,vt dixi,princeps erat. Conuenientes igitur potentes quique cum pontificibus,& Phariſæorum nobiliſſimis, & videntes quam grauibus malis pergerent ſubijcere ciuitatem,decreuerunt ſeditioſorum animos experiri: & ante portã quę ærea vocatur,concionem aduocantes(erat autem in interiori parte templi poſita,quę reſpicit ad ſolis exortum)ac primo quidem multa de temeraria eorum defectione conqueſti,& quod tam graue bellum patriæ commouerent: deinceps irrationabilitatem cauſæ ipſius arguebant,dicentes, maiores quidem eorũ ornaſſe templum ex magna parte de muneribus gentium, ſemperque eorum qui foris eſſent populorum munera ſuſcepiſſe: & nõ ſolum non prohibuiſſe aliquorum hoſtias(id ſiquidem eſſe impijſſimum)ſed etiam eas quæ viſerentur permanerentq; ad præſens vſque tempus, oblationes eorum in templi cultibus collocaſſe. at nunc eos qui Romana arma iritarent,& deſponderent eorum bella, nouum ſtatuere morem religionis,atque cum periculis etiam ream facere ciuitatem impietatis videri:ſiquidem ea ſit,in qua præter ſolos Iudæos,nullus alius immolet externus,neq; ad orandum ſinatur accedere. Et ſiquidẽ circa vnius alicuius priuati perſonã lex ferretur eiuſmodi,poſſet nimirũ iure nos inhumanitatis arguere:nũc aũt deſpiciuntur Romani,& iudicatur Cæſar profanus. Vnde verendum eſſe,ne

Eleazarus autor nouæ conſpirationis

qui

qui immolandas pro illis hostias repellunt, ipsi in reliquum etiam pro se sacrificia prohibeantur offerre: fiatq; vere extra principatum ciuitas, nisi celerius resipiscentes reddiderint hostias ac priusquam ad eos, in quorum cõtumeliam id tẽtatũ est, huius ausus perueniat fama. Simul aũt ista dicentes, producebant in medium sciẽtissimos morum paternorum, sacerdotes quoque, narraturos quodo omnes eorum maiores exterarum gentium semper sacrificia suscepissent. Attendebat autem nemo res nouare cupientium his quæ dicebantur, sed neq; procedebãt in medium altaris ministri, vt belli materiam præparãtes. Videntes igitur nobiles quique seditionem eò iàm processisse, vt eorum non posset autoritate compesci, & Romanorum armorum periculum se primos esse sensuros, in quantum poterant consulentes, amoliri causas parabant. & legatos quidem alios ad Florum miserunt, quorum erat princeps filius Ananiæ Simon: alios aũt ad Agrippam, inter quos nobilissimi Saulus & Antipas & Costobarus erãt, qui etiam regem propinquitate tangebant. Precabatur aũt vtrunque, vt cum exercitu ascenderent in ciuitatem, & seditionem opprimerent, priusquã ea intolerabilis fieret. Et Floro quidem malum istud quasi bonus nuncius fuit, volensq; inflammare bellum, nihil respondit legatis. Agrippa aũt pariter vtrisque parcens, scilicet deficiẽtibus & ijs aduersum quos bellum mouebatur, volensque & Romanis conseruare Iudæos, & Iudæis templum atque patriam, ad hæc aũt nec sibi conducere talẽ conturbationem sciens, misit in auxilium populo equites ter mille, Auranitas scilicet, & Batanęos & Trachonitas sub præfecto equitum Dario, duce vero Philippo Iachimi filio. His ergo veniẽtibus, optimates quique cum pontificibus & omni multitudine quę optabat quietem, superiorem occupãt ciuitatem: inferiorem siquidem & templum, seditiosorum manus tenebat. Missilibus igitur & fundis indesinenter vtebantur, & cõtinua erat emissio sagittarum ex vtraque scilicet parte. erat aũt quando ex insidijs procurrentes cominus dimicabant. Pręstabant autem audacia quidem seditiosi, belli vero scientia regij. Et his quidem erat propositum maxime templum obtinere, profanatoresq; eius expellere. Seditiosis vero qui cum Eleazaro agebant, vt pręter ea quę obtinebant, etiam superiorem inuaderent vrbem. Per septem igitur dies grauis vtriusque partis cædes fiebat, & neutri de eo loco quem tenuerat depellabãtur. Deinceps vero adueniente ea festiuitate, quæ Xylophorias dicitur, in qua mos est omnibus grandem lignorũ materiam conuehere ad templum, quatenus nunquã ignis deficiat esca(semper enim inextinguibilis perseuerat) aduersarios quidem à cultu religionis excluserunt. inter infirmiorem aũt vulgum irrumpentes multi sicariorum (sic enim vocant latrones, gladios in sinibus gerentes) recepti audacissime prosequebãtur opus quod adorti erant. Regij aũt audacia & multitudine vincebantur. Ita superiore ciuitate cesserunt, cum isti protinus irruentes, Ananiæ pontificis domum, & Agrippæ ac Berenices palatium inflammauerunt, post quod ignem archiuo intulerũt, volentes omnia creditorum documenta disperdere, ne esset vnde ratio creditę pecuniæ pateret, vtque omnem sibi debitorum adiungerent multitudinem, & aduersum locupletes, egenis pręberent insurgendi liberam facultatem. Fugientibus ergo chartarum publicarum custodibus, ignem ædibus iniecerunt: atque ita incensis ciuitatis neruis, in hostes irruebant. Quo loco põtificum atque nobilium quidam in cloacis latuerunt, quidam cum regijs in superiorem regiam confugerũt, portas celeriter obserantes. Inter quos Ananias pontifex, & Ezechias frater eius erant: & illi quos apud Agrippã functos legatione diximus. Tunc ergo victoria & inflãmatione contenti cessauerunt. Postridie autem, quintadecima scilicet die Augusti mensis, fecerunt impetum in Antoniam: & omnes in eo præsidio agentes, per biduum obsessos, ceperunt atq; interfecerunt, præsidiumq; incẽderũt. Postea vero transierunt in regiam, ad quam confugere Agrippæ milites: & in quatuor partes agmen suum diuidentes, muros euertere moliebantur. eorum vero qui intus erant, erumpere nulius audebat, propter multitudinem oppugnantium: sed

Committitur pugna

Antonia capta incenditur

tium:sed distributi per propugnacula & turres, subeuntes interficiebant,ac frequentes omnino latrones sub muris cadebant. Nec die autem conflictus nec nocte cessabat:seditiosis videlicet existimantibus in desperationem cogi eos qui in præsidio erãt,propter inopiam victus:regijs vero credẽtibus,oppugnatores suos cessuros labori. Interea Manahemus quidam,filius Iudæ Galilæi,callidissimi illius sophistæ qui quondam sub Cyrenio exprobrauerat Iudæis quod post deum subijcerentur Romanis:assumptis quibusdam nobilium,perrexit in Massadam, vbi armamẽtarium Herodis regis erat.eoq; perrupto,populares aliosq; latrones diligenter armauit.hisq; vtẽs stipatoribus,veluti rex Hierosolymam reuertitur: factusq; princeps seditionis,oppugnationem disponebat. Machinarum aũt inopia erat,nec poterat palàm suffodere muros,superne hostibus tela iacientib9. cuniculum igitur longe cœptum sub vnam turrim agentes, suspenderunt eam materie subiecta:ac postea in sustinẽtia ligna igne immisso egressi sunt. Sicq; subijcibus exustis,turris quidem extemplo emota est. alter autem murus intus ædificatus apparuit. Regij quippe molitiones eorũ præsentientes,forte etiam de cõcussione turris,alium sibi murum celerius ædificauerunt. Inter hæc autẽ hi quidem qui oppugnabant,& statim se victores credebant,cum vidissent alium murum,stupore defecti sunt:regij tamen ad Manahemum aliosq; seditionis principes mittebant,precantes vt eis discedere liceret. Quod cum solis regijs eiusq; religionis reliquis Manahemus annuisset,protinus discesserunt. Romanos autem qui soli relicti erant,grãdis animi occupauit defectus. Neque enim vi cõtra tantam multitudinem pares erãt:& precari vt exire liceret,ignominiam iudicabãt: quanquam & si permiteretur,nequaquam tutum putabant. Derelinquentes igitur inferiorẽ locum,qui Stratopedõ vocabatur,quippe quasi capi facilem,in turres regias confugerunt:quarum vna appellabatur Hippicos,alia Phaselus,tertia Mariamme. Hi vero qui cum Manahemo erant, protinus irruentes in ea loca è quibus milites fugerant,si quos eorum cõprehenderent trucidantes,omnem reliquum apparatũ diripientes,Stratopedum incenderunt. Hæc igitur acta sunt sexto die mensis Septembris.

Stratopedon incenditur

De cæde Ananiæ pontificis Manahemi & militum Romanorum. Cap. XVIII

SEquẽti autem die pontifex Ananias circa Euripos regiæ domus latens capitur,& à latronibus interficitur cum Ezechia fratre. Circumsidẽtes aũt etiam turres seditiosi,custodiebant ne quis militum posset effugere. Manahemum aũt & munitorũ locorum destructio,& pontificis Ananiæ mors,in crudelitatem erexit:& neminem parem sibi in negociis arbitrans,intolerabilis erat tyrannus. Insurrexerunt aũt duo de sociis Eleazari:& mutuo collocuti,quod nõ deceret à Romanis desiderio libertatis deficientes,eandem populari suo prodere, dominumq; ferre,& si non violentum, tamen seipsis humiliorẽ:nam si oporteat cunctis aliquẽ præesse,quemuis magis alium quã illũ decere:atq;ita pacti,adoriuntur eum in tẽplo.magno enim fastu adoraturus accesserat, regali habitu indutus,& studiosos sui in armis habebat. Cũ igitur hi qui circa Eleazarũ erant,in illum prosiluissent,reliquus quoq; populus rapiens saxa lapidauit sophistam:existimantes quod illo perempto tota seditio solueretur. Paululum aũt stipatores Manahemi resistentes,post quam viderunt totam aduersum se multitudinẽ irruere, quisque quò potuit diffugit. Et cædes quidem erat eorum qui comprehẽsi sunt,perscrutatio aũt latentium sequebatur:pauciq; ex eis clam in Massadam perfugerũt:cum quibus & Eleazarus filius Iairi,propinquus genere Manahemo,qui postea etiã in Massada tyrannidem egit. Ipsum aũt Manahemum, cum confugisset in locũ qui Ophlas vocatur,atq; illic humiliter delitesceret,capientes extraxerũt in publicũ,multisq; tormentis excruciatum interfecerunt. Similiter aũt sub eo agentes principes,præcipuumq; tyrannidis eius adiutorem Absalomon nomine. Et populus quidem, sicut dixi,in his adiutor fuit, suspicans aliquam totius seditionis correctionem

Ananias Pont. interficitur

nis correctionem futuram. Hi vero non vt comprimerent bellum, sed vt cũ maiori licentia gererent, interfecerunt Manahemũ. Deniq; cum populus multum precaretur, vt oppugnationem militum relaxarent, vehementius insistebant: donec vlterius resistere non valentes, Metilius Romanorũ prefectus & reliqui mittunt ad Eleazarũ, precantes vt solam eorum pacisceretur vitam: arma autem & reliqua quę haberent, ipsis tradentibus sumeret. Qui precationem ilico arripientes, remittunt ad eos Gorionem Nicodemi filium, & Ananiam Sadducæũ, & Iudam Ionathæ, scilicet eis dextras & sacramentum daturos. Quibus actis, deducebat milites Metilius: sed quãdiu Romani arma retinebant, nemo aduersus eos seditiosorum fraudis aliquid molitus est. postea vero quã secundũ pactiones omnes scuta gladiosq; posuerunt, neque quicquam vlterius suspicantes discedebãt, facto in eos impetu stipatores Eleazari, comprehensos trucidabant, neq; resistẽtes neque supplicãtes, solas aũt pactiones & iuramenta quę dederant inclamantes. Et hi quidem ita crudeliter interfecti sunt, præter Metilium, Hunc enim deprecantem, & vsq; ad circuncisionẽ Iudaizare se promittentem, seruauerunt solum. Detrimentum aũt Romanis quidem erat leue: ex copijs siquidem amplissimis pauci fuerunt interempti: Iudæorum aũt captiuitatis illud exordium videbatur. Videntes autem graues iam instare causas bellorum, vrbem autem tali facinore fuisse respersam, ex quo nimirũ diuina indignatio imminebat, etiam si à Romanis nulla vltio timeretur, lugebant publice, & tristitia ciuitas premebatur. moderati aũt quique, quasi pro seditiosis causas reddituri, turbabantur. siquidẽ sabbato illam cædem contigerat perpetrari, quo scilicet die propter religionẽ à sanctis quoq; operibus agunt quietem.

De Iudæorum maxime strage Cæsareæ & in omni Syria Cap. XIX

EOdem autem die, eademq; hora, quasi aliqua cœlesti prouidentia, Cæsariẽses quoq; Iudæos apud se habitantes trucidauerunt: ita vt vno tempore super viginti milia hominum cæderentur, & cunctis Iudęis vacuata Cęsarea remaneret. Nã & eos qui effugerant cõprehendentes Florus, vinctos in arenam deduxit. Post Cæsariensem vero cladens, tota gens efferata est. Diuisiq; Iudęi Syrorum vicos ac finitimas ciuitates protinus vastauerunt: id est, Philadelphiã, & Gebonitin, & Gerasam, & Pellam, & Scythopolim. Deinceps vero irruerunt & in Gadaram & Hippon & Gaulanitidem: & alia quidem subruentes loca, alia vero inflammantes, etiam in Gedasam Tyriorum & Ptolemaidem, Gabã quoque, Cæsareamq; tendebant. Obstitit autem eorũ incursui neq; Sebaste, neq; Ascalon: sed his quoque flãma vastatis, Anthedona & Gazam euerterunt. Multa aũt circa fines harum ciuitatum diripiebãtur, vici scilicet & agri, eorumq; qui capiebantur virorũ immensa cædes fiebat. neq; tamen Syri minorem numero multitudinẽ de Iudęorũ gente vastabant: sed etiam eos qui in ciuitatibus erant comprehensos dispergebant, non solum ob vetus odium, sed vt discrimen imminens pręuenirent. Grauis ergo conturbatio totam Syriam peruaserat, & omnis ciuitas in binos diuidebatur exercitus: vnaq; alterutris sal9 erat, si pręuenissent alteros cæde facienda: & dies quidẽ ducebantur in sanguine, noctes autem molestiores formido faciebat. Nam licet viderentur amoliri Iudæos, tamen etiam aliarũ gẽtium Iudaizantes cogebantur habere suspectos: & ob hoc ipsum quod in eis videbatur ambiguum, neq; temere eos placebat interfici, & rursus ob ipsam religionis cõmixtionem quasi penitus externos timebant. Prouocabat autem ad cædes aduersæ partis, etiam illos qui prius fuerant mansueti, auaritia. siquidem substãtias cæsorum passim diripiebant: & quasi victores eorum prædam, quos trucidauerant, in domos alias transferebant. Gloriosior autem erat qui plura collegisset, quasi scilicet plures virtute superasset. Erat autẽ cernere ciuitates plenas cadaueribus insepultis, & inhumatos passim iacere cum paruulis senes, fœminas autem neque pudenda contectas. Et omnis quidem prouincia plena erat inenarrabilium calamitatum. maiorum autem metus quã quæ peracta erant, facinorum

Syria a Iudæis vastata

Miserãda strages Iudæorum

rum

quoque motus fierent, haberent idoneam custodiam, per quam possent insurgentes quosque comprimere. Hos Noarus, quosdam armatos de regijs præmittens, interfecit in itinere omnes. Ausus autem est tale facinus præter consilium Agrippæ: & propter nimiam auaritiam impie in gentiles suos agere non recusans, regnum omne corrupit, perseuerãs post tale scilicet principium in totum genus exercere iniquitatem: donec discussis Agrippa rebus animaduertere quidem in eum veritus est propter propinquitatem Soemi, procuranda tamen eum regione summouit. Seditiosi autem capto præsidio, quod appellatur Cyprus imminens finibus Hiericuntis, custodes quidem interfecerunt, munimenta autem destruxerũt. Per eosdem dies etiam in Machęrunte multitudo Iudęorum persuadebat in prę sidio relictis Romanis, deserere castellum, eisq; tradere. Illi autẽ quod rogabantur cogi metuentes, pacti sunt cum eis discessionem suam: & accipientes fidem, tradunt præsidium, quod diligentibus cœperũt Machęruntij custodijs obtinere. Cæsi sunt septuaginta Macherus a seditiosis capitur

Iudæi Alexandriæ occisi Cap. XXI.

IN Alexandria autem semper quidẽ erat incolis aduersum Iudęos seditio, iam ab illo tempore, ex quo strenuis Alexander contra Ægyptios vsus Iudęis, prę mium societatis tradidit eis, & habitandi apud Alexandriã facultatem, & ius ciuitatis æquale cum gentibus: permanebat autem eis honor iste apud successores quoque Alexandri: denique & in parte vrbis locum eis proprium deputauerunt, quatenus haberent conuersationem per omnia mundiorem à communione scilicet gentium sequestratam: præstiteruntque eis, vt etiam Macedones appellarentur. deinceps vero cum in ditionem Romanorum Ægyptus venisset, neq; Cęsar primus, neque post eum quispiam, honores quos Alexander Iudæis decreuerat minuit. conflictus autem eorum aduersus Græcos penè continuus erat: & iudicibus in multos quotidie ab vtraque parte animaduertentibus, seditio accẽdebatur. Tunc vero cum & apud alios turbata res esset, illic magis exarsit tumultus. Nam cum Alexandrini in cõcionem venissent, vt ordinarent pro certis negotijs legationem ad Neronem ferendam, concurrerunt in amphitheatrum permixti Græcis plurimi Iudæorum. Quos cum vidissent æmuli, extemplo clamare cœperunt, Iudęos hostes & exploratores esse: ac deinceps insilientes intulerũt eisdem manus: & reliqui quidem fugientes dissipati sunt, tres vero ex his comprehensos, trahebant quasi viuos incensuri. Commoti sunt autem vniuersi Iudæi ad opem ferendam: & primum quidem in Gręcos saxa iaciebant, postea vero etiam facibus raptis in amphitheatrum impetum fecerũt, comminantes quod in ipso loco tantum simul populũ concremarent: & penè minas implessent rebus, nisi iras eorum compressisset Tyberius Alexander, magistratus ciuitatis. Nec tamen ipse coercendi principium ab armis sumpsit, sed nobiles eorum quosq; submittens, hortabatur vt desinerent, neque aduersum se milites Romanos commouerent. Seditiosi autem benignam deprecationem ridentes, Tyberium contumelijs appetebant. Qui postquam vidit absq; magna calamitate tumultuosos non posse compesci, immisit in eos duas Romanorum legiones, quæ in ciuitate erãt: & cum his alios quinq; milia milites, casu ad Iudæorum interitum de Libya venientes: prę cepitq; vt non solum interficerent, sed etiam bona eorum diriperent, domosq; inflãmarent. Qui protinus concurrentes in locum qui vocatur Delta (illic quippe erat Iudęorũ multitudo collecta) exequebantur strenue iussa, nec sanè sine cruẽta victoria. Conglobati enim Iudæi his quos melius armatos habebant, in fronte positis, aliquandiu quidem restiterunt: semel vero in fugam versi mactabãtur: nec vnus erat exitij modus, cum alij sub diuo atq; in campo deprehenderẽtur, in ædes autem alij concluderentur, & eas quoq; succenderent Romani, vnà etiã diripiendo quę in his reperissent: cum neque illos aut infantum misericordia, aut reuerentia senectutis moueret, sed in omnes ætates pari cęde sæuirẽt. Vnde totus quidẽ ille locus sanguine redundabat: quinquaginta vero cõgesta sunt milia mortuorum: nec tamen saltem reliquiæ remansissent, nisi ad preces se contulissent, Seditio Alexandrie orta Iudei Alexandrie occisi a Tib. Alexan. Strages Iudeorum quinquagies mille

Bb eorumq;

eorumq; misertus Alexander Romanos iussisset abscedere. Sed illi quidem, quibus erat consuetum obedire præceptis, primo eius nutu necibus pepercerunt: populares autem Alexandrini, propter odij magnitudinem difficulter ab incepto reuocabantur, vixq; à cadaueribus distrahebantur. Apud Alexandriam quidem talis casus euenit.

De strage Cestij in Iudęos Caput XXII.

Cestius populabundus inuadit Iudæam

CEstio vero iam quiescendum esse non videbatur, infensis vbique Iudęis: sed duodecimam legionem integram ex Antiochia secum ducēs, & ex reliquis bina milia lecta peditum, & quatuor alas equitum: insuperq; regum auxilia, hoc est, Antiochi duo milia equitum & peditum tria milia, sagittarios omnes, Agrippę vero tantundem peditum & equitum mille, cum & Soemus sequeretur, IIII. milibus comitatus, quorum tertia pars equitū erat, pluresq; sagittarij, Ptolemaida progressus est. Plurimi autem ex ciuitatibus auxilio cōuenere, peritia quidem militibus inferiores, quod autem scientiæ deerat, in Iudęos odio, itemq; alacritate supplentes. Aderat autem ipse quoq; Agrippa Cestio, & eorum quæ conducerent simul & itineris princeps. Ibi cum abducta exercit⁹ parte Cestius in validissimam Galilæę ciuitatem contendit Zabulon, quæ appellatur virorum, & ab Iudęorum finibus Ptolemaida discernit. Cumq; offendisset eam ciuibus destitutam (in montes enim multitudo refugerat) omnigenum autem rerum plenam, illas quidem militibus diripiendas concessit: ipsum vero oppidum, quamuis admiratus esset eius pulchritudinem, quippe domus habebat similiter vt apud Tyrum & Sidona & Berytum ædificatas, incendit. Deinde cursu territorio peragrato, quicquid inuenisset obuiam depopulatus est: inflammatisq; etiam circum eam positis vicis, in Ptolemaida reuertit. Syris autem adhuc prædę inhęrentibus, & præcipue Berytijs, recepta Iudęi fiducia (Cestium enim recessisse cognouerant) repēte in eos qui remanserant irruunt, & propè ad duo milia cędunt. Cestius autem ex Ptolemaide profectus, ipse quidem Cæsaream peruenit: in Ioppen vero partem pręmisit exercitus cum præceptis huiusmodi, vt oppidum custodirent, si eo potiri possent: aut si oppidani impetum præsensissent, tam suum quàm cęterorum militum pręstolarentur aduētum. Illorum igitur alij mari, alij terra profecti, vtrinq; Ioppen facillime capiunt: ita vt ne fugæ quidem habitatores copiam reperirent, nedū ad pugnam se pararent. Aggressi aūt cunctos interficiunt cum familijs, direptáq; ciuitatē incendunt. Interfectorum aūt numerus octo milia quadringenti fuerunt. Simili modo & in finitimā Samariæ Narbatenē toparchiā non paucos misit equites, qui & partem finium vēdicauerunt, magnáq; indigenarum multitudinem peremerunt: direptisq; patrimonijs, etiam vicos igni dederunt.

Zabulon incenditur

Ioppe capitur

De pugna Cestij contra Hierosolymam Caput XXIII.

IN Galilęam quoq; misit Cęsenniū Gallum, ductorem duodecimę legionis: eiq; tantā militum manū attribuit, quantā genti expugnandę sufficere posse credebat. eum validissima Galilæę ciuitas Sephoris cū fauore suscepit, Huiusq; prudens cōsilium secutę ciuitates aliæ, quiescebāt. Qui vero seditionibus & latrocinijs operam dabāt, in Galilæę montē vndiq; medium recessere, qui est cōtra Sephorim, & vocatur Asamon. Aduersus eos Gallus ductabat exercitum. Illi autē quādiu superiores erāt, facile Romanos ad se ascendētes arcebāt, & ex his plures quàm ducētos interfecerunt. vbi vero eos viderunt circūacto itinere ad celsiora progressos, mature victoriā concesserunt: & neq; pugnā minus armati ferebant, neq;, si terga dedissent, equitū poterāt manus effugere: adeo vt pauci locis asperis delitescerēt, amplius vero quàm duo milia trucidarentur. Gallus igitur cū nihil iam tentari nouitatis apud Galilęā videret, Cęsareā cum exercitu remeabat. Cestius vero cum omni manu reuersus, in Antipatridem perrexit. Cognitoq; nō paruā multitudinē Iudęorū in turrim quę Aphęci vocabatur esse collectā, qui cū his cōgrederentur pręmisit. Sed priusquam in manus venirent, Iudæi metu dispersi sunt: eorumq; castra iam desolata milites adorti, cū vicis circūpositis incēderūt.

Ex An

Ex Antipatride autem Cestius in Lyddam profectus, vacuam viris ciuitatem offendit. nam propter scenopegiorum dies festos, in Hierosolymam populus omnis ascenderat. quinquaginta vero quos ibi comprehendit occisis, exustoq; oppido, vlterius procedebat: perq; Bethoron profectus, in quodam loco, cui nomē est Gabao castra ponit, distante ab Hierosolymis stadijs quinquaginta. Iudæi vero cum iam ciuitati propinquare bellum viderent, omissis dierum festorum solennibus, ad arma properabāt: satisq; freti multitudine, incompositi ad pugnam & cū clamore prosiliebant, ne dierum quidem septem habita ratione feriatorum. erat enim sabbatum, quod apud eos religione maxima curabatur. idem autē furor qui eos ab obsequio pietatis emouerat, in prœlio quoq; superiores effecit. Tanto nāq; impetu Romanos aggressi sunt, vt eorum & aciem perrumperēt, viaq; aperta cædibus in medios ruerent: ac nisi ei militum parti, quę necdum locū amiserat, equites ex circuitu subuenissent, quique nondum defecerant pedites, in periculo totus Cestij exercitus fuisset. Interfecti sunt autem quingenti & quindecim Romani milites: ex quibus quadringenti pedites, cęteri equites erant: Iudæi vero vigintiduo. fortissimi autem videbantur Monobazi regis Adiabenę propinqui, Monobazus & Cenedæus, & post hos Peraita Niger, & Silas Babylonius, qui ad Iudęos ab Agrippa rege transfugerat, cui pridem militabat. A fronte igitur repulsi Iudæi, ad ciuitatem reuertebantur. Romanos autem ad Bethoron ascendentes Gioræ filius Simon inuadit, multosq; postremi agminis coactores laniauit: ac multos carros cum sarcinis captos, in ciuitatem reduxit. Cestio vero in agris triduo commorante, Iudęi locis superioribus occupatis, obseruabant eius transitum neq; cessaturos eos certum erat, si Romani proficisci cœpissent.

De obsidione Hierosolymæ à Cestio, & strage. Cap. XXIIII

ITaq; dum Agrippa, infinita hostium multitudine montes amplexa, ne Romanos quidē à periculo tutos esse perspiceret, verbis Iudęos experiri decreuit, vel omnes sibi parituros existimans, vt bello desisterent: vel siqui aduersarētur, reuocandos qui ab eorum sententia discreparēt. Misit igitur ex comitibus suis Borcæum & Phœbum, quos illis sciebat notissimos: vt à Cestio fœdus amicitiæ, certamq; pro peccatis à populo Ro. veniam pollicerentur, si proiectis armis, secum sentire voluissent. Verum seditiosi metu, ne cuncta multitudo spe securitatis ad Agrippam sese conferret, legatos obtruncare statuerunt: & Phœbum quidē priusquam verbum faceret, peremerunt: nam Borcæus vulneratus effugit: populares autem, hoc indigne ferentes factum, cædendo fustibus atq; lapidibus in oppidum compulerunt. Cestius vero, quia intestinam eorum discordiam, opportunum ad irruendum tempus inuenit, totum in eos duxit exercitum: inq; fugam versos, vsq; ad Hierosolymam persecutus est. Castris autē in loco positis, qui appellatur Scopus, interuallo septem stadiorum à ciuitate discedens, nihil per triduum aduersus oppidum conabatur: sperans fortasse intus degentes aliquid remissuros. In viços autem circa ciuitatem, non paruam militum manum ad rapienda frumēta dimisit. Quarto autem die, qui tricesimus mensis erat Octobris, ordinatum in oppidū introduxit exercitum. Populus quidem à seditiosis custodiebatur: ipsi autem Romanorum disciplina territi, exterioribus cessere partibus ciuitatis, & in partē interiorem tēpli refugerunt, Cestius vero transgressus Bezethā, quæ sic vocatur, & Cęnopolim & forū quod appellatur materiariū incendit. deinde cum ad superiorem ciuitatē venisset, prope aulā regiā castra posuit. Et si tunc voluisset intra muros violenter irrumpere, ciuitatē ilico possedisset, belloq; finē dedisset. sed Tyrānus & Priscus pręfectus castrorū & plures equitū magistri, à Floro pecunia corrupti, conatum eius auerterūt: & Iudęos intolerandis repleri cladibus contigit. Interea plurimi popularium nobilissimi, & Ananus Ionathæ filius, Cestiū quasi portas ei patefacturi, vocabant. ille autē & ira fastidiens, & quod nō satis eis credendū putaret, tamdiu id neglexit, donec proditione cōperta, seditiosi Ananum quidem cum cęters, de muro deiectis lapidibus feriendo, in domos suas refugere

coegerunt: ipsi vero per turres dispositi, murum tentantibus repugnabant. Per dies igitur quinque Romanis vndiq; tentantibus frustrabatur conatus. sexto autem Cestius cum plurimis selectis, itemq; sagittarijs, à septentrionali tractu templum aggreditur, Iudæis ex porticu resistentibus. qui frequenter quidem Romanos ad murum adeuntes auertere, postremo autem repulsi telorum multitudine, recesserunt. itaq; Romanorum qui anteibant, scutis suis muro nixi, & qui eos sequebantur, alijs ac per ordinem alijs similiter superadiunctis, quam sic ipsi appellant, testudinem contexuerunt. vnde sagittæ in eam delatæ, irritę delabebantur: & sine aliqua noxa milites mœnia suffodiebant: templiq; portas incendere moliebantur. vehemens autem seditiosos stupor inuaserat, iamq; multi ex ciuitate diffugiebant, veluti continuo caperetur. His autem populus alacrior efficiebatur: & quantū nequissimi cadebant, tantum vt ipsi portas aperirent, Cestiumq; tanquam de se optime meritum, reciperet, appropinquabant. Et profecto si paululum in obsidione perseuerasset, statim ciuitatem obtinuisset. sed credo iam tūc infestus deus pessimis, eiusq; sancta illo die finem bello dare prohibuerunt. Deniq; Cestius, neq; animis populi, neque obsessorum desperatione perspecta, repente militem reuocat: & sine vlla spei repulsa, inconsulte nimis ac iniuste discessit. inopinata vero eius fuga, latronum fiduciam recreauit: insecutiq; nouissimos aliquot equitum, peditumq; peremere. Et tunc quidem Cestius in castra, quæ apud Scopon munierat, tetendit: altero autem die vlterius recedēdo, magis hostes prouocauit: iamq; postremos assecuti multos necabant, tum vtraq; itineris parte vallata, in transuersos tela iactabant. & neque in eos se retorquere, à quibus à tergo sauciabantur, nouissimi audebant, quādam infinitam multitudinem insequi existimantes: neque à lateribus instantium vim repellere sufficiebant: cum ipsi quidem graues essent, ordinémque interrumpere formidarent: viderent autem Iudæos leues, & ad excurrendum faciles esse. vnde eueniebat, vt multa mala perpeterentur, cum nihil contrà inimicis noceret. Tota igitur via perculsi, deiectique agmine sternebantur: donec multis occisis, in quibus erat Priscus sextæ legionis dux, & Longinus tribunus, & Æmilius Iucundus alæ præfectus vix in Gabao peruenirent, vbi castra prius posuerant, multis impedimentis amissis. Hic autem Cestius biduum commoratus, inops consilij quid ageret, cum tertio die maiorem hostium vidisset numerum, & omnia circum loca plena Iudæis, tarditatem sibi obfuisse cognouit: & si adhuc ibi maneret, plures se hostes habiturum. Itaque pro compendio fugæ, cuncta quæ militibus impedimento erant, amputari præcepit: occisisque mulis atque asinis alijsque iumentis, præter illa quæ sagittas & machinas ferrent (hæc enim velut vsui futura seruabat, maxime quia timebat ne Iudæis contra se capta prodessent) Bethoron versus antecedebat exercitum. At Iudæi latioribus quidem locis minus instabant: contractos vero in angustias atque descensus, alij ab exitu prohibebant, alij postremos agminis trudebant in vallem: fusaque omnis multitudo per itineris iuga, militem sagittis operiebat. vbi etiam peditibus, quo pacto sibimet subuenirent, hæsitantibus, equitum periculum promptius erat. nec enim ordinate viam prosequi poterant, obstantibus iaculis: & ne contra hostes irent, ascensus ardui prohibebāt equitantibus inuij. iaculatoribus aūt rupes ac valles tenebantur: in quas deiecti qui aberrassent consumebantur: nullusq; locus aut fugiendi, aut resistendi rationem habebat. Itaq; incerti quid agerent, ad vlulatus, quod desperati solent, fletusq; conuersi sunt: quibus resonabat Iudæorum exhortatio, cum clamore lætantium pariter atq; sæuientium. totusq; penè qui cum Cestio fuerat, perisset exercitus, nisi nox aduenisset: qua Romani quidem in Bethoron confugerunt, Iudæi vero obsessis circum omnibus locis, eorum transitus custodiebant. Deniq; vbi Cestius aperto itinere desperato, iam de fuga cogitabat, lectos propè ad quadringentos omniū fortissimos milites, tectorum fastigijs imposuit. hisq; præcepit, vigilum qui in castris excubarent, signa clamare: vt eo modo Iudæi omnem illic militū numerum

Clades exercitus Cestii

Cestii fuga

Callidū Cestii consilium

arbitrarentur remanere. ipse autem cum cęteris otiose vsq; ad triginta stadia pro greditur. Vnde mane cum Iudęi locum in quo Romani tetenderant desolatum vi dissent, in quadringentos à quibus decepti fuerant concurrerunt. & illos quidem sine mora iaculis confecerunt: mox autem Cestium persequi properabant. sed il le cum nocte non paruum spatium itineris peregisset, die vehementius quoq; fu giebat: adeo vt metu perculsi milites, machinas siue tormenta muralia, itemq; ba listas, multaq; alia instrumenta relinquerent: quibus tunc ablatis Iudęi rursus cō tra illos qui ea reliquerant vsi sunt. Insequēdo autem Romanos, Antipatridem vsq; venerunt. Deinde cum eos assequi non potuissent, inde redeuntes & machi nas secum asportarunt mortuosq; spoliarunt, & prædam quæ remanserat colle gerunt: & pæana canentes in metropolim remearunt, suis quidem paucis amissis Romanorum autem & auxiliarium quinq; milibus peditum ac trecentis, itemq; nongentis & octoginta equitibus interemptis. Hæc quidem Nouembris mensis octauo die gesta sunt, anno. xij. Neronis principatus.

De Damascenorum sæuitia in Iudæos, deq; Iosephi studijs in Galilęa.
Caput XXV.

POst Cestij vero casus aduersos, nobilium Iudęorum multi, tanquam è naui pessum itura, ex ciuitate enatabant. Denique Costobarus & Saulus fratres, vnà cum Philippo Iachimi filio, qui princeps erat exercitus regis Agrippæ, inde dilapsi ad Cestium transfugerunt. Qui vero cum his in aula regia fuerat ob sessus Antipas, fuga despecta, quemadmodum à seditiosis interēptus sit, alias in dicabimus. Cestius autem Saulum & cęteros in Achaiam ad Neronem misit, & propriam necessitatem indicaturos, & belli causas deriuaturos in Florum. spera uit enim, & iram in illum excitaturum iri, & sua pericula summouēda. Tunc au tem Damasceni, cęde Romanorum cognita, Iudęos apud se degentes opprimere studuerunt: & cum eos in publicis thermis collectos haberent (nanq; id olim pro pter suspiciones meditabantur) facilem quidē sui conatus exitum fore putabant. verebantur autem mulieres suas, ferè omnes pręter paucas Iudaizantes, & eorū religione imbutas. quare hic magna cura fuit eas cælandi, quid agerent. Iudęorū autem decem milia, quippe vt in angusto loco, atq; omnes inermes aggressi, vna hora sine metu iugulauerunt. Qui vero Cestium fugauerant, in Hierosolymam reuersi, quos adhuc Romanorum studiosos inuenissent, partim vi, partim blandi tijs sibi etiam sociabant: & in templum congregati, plures belli duces eligendos esse censebant. Declaratus est igitur Iosephus, Gorionis filius, & pontifex Ana nus: omnia quę in ciuitate gerenda essent, imperaturi: maximeq; vt ciuitatis mu ros erigerent: Filiū nanq; Simonis Eleazarum, quáuis Romanorū pręda, & ere ptas Cestio pecunias, & insuper his plurima ex thesauris publicis in potestate ha beret, tamen nullis necessitatibus pręposuerunt: quod & ipsum tyrannidis super bia viderent efferri, eiusq; studiosos siue imitatores, satellitum more versari. ve rum paulatim Eleazarus, ambitione pecuniæ, itemq; astutia persuasit populo, vt in omnibus sibi parerent. In Idumęam vero quos mitterent, alios militum duces optarunt, Iesum filium Sapphæ, vnum è pontificibus, & Eleazarum noui ponti ficis filiū. Nigro aūt mandauerunt, qui tunc Idumęá regebat, ex regione trás Ior danem posita genus ducēs, vnde Peraites cognominabatur, vt ducibus obtēpera ret. Sed ne alias quidē regiones omittendas putabát. nanq; in Hiericuntem Iose phus filius Simonis, & trás flumē Manasses, & Tamnam Ioannes Essæus, topor chias administraturi missi sunt. huic aūt Lydda, & Ioppe, & Ammaus erát addi tę. Gophniticę aūt & Acrabatenę regionū Ioannes, filius Ananię, rector designa tus est: & vtriusq; Galilææ Iosephus, Matthię filius. huius aūt pręfecturæ iuncta erat & Gamala, munitissima ciuitatū quæ ibi fuere. Aliorū igitur rectorum, pro alacritate ac prudentia sua, quisq; res sibi creditas administrabat. Iosephus autē, cum in Galilęá venisset, primū curę habuit, indigenarū sibi conciliare beneuolē tiam: multa sciens ea cōfici posse, licet in alijs peccauisset. Deinde considerato,

Damasceni Iudæos decem milia iterimūt

Eliguntur duces Iudæorum

Iosephus huius historiæ scriptor.

quod potẽtissimos quidem amicos haberet si eos participes potestatis fecisset, omnem vero multitudinem si pleraq; per indigenas & consuetos fieri prçciperet, septuaginta de senioribus eius gentis prudẽtissimos elegit: eosq; rectores totius Galilææ constituit: septem vero per singulas ciuitates minorum litium iudices. nam maiora negotia causasq; capitales ad se referre iussit, & illos septuaginta. cçterũ disposito per ciuitates iure quo inter se vterentur, etiam quemadmodum extrinsecus tuti essent animaduertit: certusque in Galilæam Romanos esse venturos, opportuna loca muro cingebat, hoc est, Iotapatam, & Bersabee, & Selamin: nec non & Pereccho, & Iapha, & Sigoph, & montẽ cui nomen est Itaburio, & Taricheas, & Tyberiada: ad hæc etiam circa Genesar lacum speluncas in ea quç inferior Galilça vocabatur muniuit. Superioris autem Galilæç Petram quæ Achabrorum dicitur, & Seph, & Iamnith, & Mero: in Gaulanitide vero Seleuciam, & Soganen, & Gamalam munitione circundedit. Solis autem Sepphoritis permisit, vt murum sibimetipsis fabricarent: quod eos pecuniosos esse, & ad bellũ prõptos etiam sine prçcepto videret. Similiter autem Giscalam, Iosephi iussu per se muro cinxit Ioãnes Leuiæ filius. Cæteris autem castellis omnibus, ipse Iosephus intererat, iubẽdo simul atq; opem ferendo. Quin & exercitum ex Galilça, supra centum milia virorum comparauit: quos omnes vndiq; collectis armis veteribus instruebat. Deinde reputans, hoc maxime Romanorum inuictam esse virtutem, quod dicto essent audiẽtes rectoribus suis, & armorum exercitationi operam darent. doctrinam quidem vrgente necessitate despexit: parendi autem facultatem ratus regentium multitudine posse contingere, ita vt Romani solent, diuisit exercitum: pluresq; fecit ordinum principes. Diuersisq; militum generibus cõstitutis; alios decadarchis, alios centurionibus, alios tribunis subdidit: & insuper his ipsis rectores, maiorum rerum administratores dedit. Docebatq; signorũ disciplinas, & prouocationes reuocationesq; buccinarum, & principia cornuum, & circũductiones, & quemadmodum oporteret laborantibus succurrere fortiores, & cũ defatigatis partiri pericula: quæq; ad fortitudinem animi, corporisq; tolerantiam pertinerent, instituebat. Maxime vero eos erudiebat ad bellum, vbiquequaq; Romanorum referens disciplinam: & quod cum viris essent præliaturi, qui & virib9 corporis, & animi obstinatione, totũ penè orbem terrç superassent. His addidit, quo pacto belli tempore suis essent parituri prçceptis, iam nunc periculũ se facturum, si cõsuetis delictis, hoc est, furtis & latrocinijs & rapinis abstinuissent: sed neq; aut gẽtilibus fraudem facerent, aut consuetissimorũ damna proprium quæstum putarent. Illa enim bella optime administrari, quorum milites bonam conscientiam gererent: qui vero per se praui fuissent, his nõ solum inimicos, sed etiã deum hostem futurum. Multa in hunc modum admonẽdo perseuerabat. Et iam quidem quantum prçlio parandum esset, cõflatum erat. Nam sexaginta peditũ milia, ducentos quinquaginta equites, ac præter hos etiam mercenarios, quibus maxime fretus erat, habebat quatuor milia quingentos: necnon & sexcentos circa se electos custodes corporis, atq; satellites. Exceptis autem mercenarijs, facile cçteri milites à ciuitatibus alebantur. Nãq; singulç quas enumerauimus, cũ mediam sui multitudinem mitterent in militiam, reliquos ad comparandum eis victum tenebant: vt pars armis, atq; alia pars faciendis operibus dirimeretur, & armati securitatem rependerent suggerentibus commeatum.

De Iosephi periculis & euasione, & Ioannis Giscalei malicia. Cap. XXVI.

IOsepho autem hoc modo administranti Galilçam, insurrexit quidam insidiator, patria Giscala ortus, Leuiç filius noĩe Ioannes, callidissimus, ac dolis plenus: & nequitia quidẽ nobilissimus omnium, antea vero pauper, & aliquandiu maliciç suç impedimentum passus inopiam, facile mentiri paratus, mirusq; fidẽ adhibere mendacio: & qui fallaciam virtutem putaret, eaq; aduersus amicissimos vteretur: simulator humanitatis, & spe lucri appetentissimus cædiũ: qui semper quidem immoderata concupisset, spem vero leuioribus maleficijs aluisset. Latro

nim erat, sui moris, ac solitarius, deinde etiam comitatũ inuenit audaciæ, primo quidem paruum, ampliorem autem proficiens. Curæ autem habebat, neminem ignauum asciscere: sed qui & habitudine corporis, & animi magnitudine, belloruq́; peritia præstarent, hos eligebat: donec quadringẽtorum virorum cateruam congregauit, quorum plures ex Tyriorum finibus & vicis erant. Isq́; omnẽ Galilæam depopulabatur: & multos futuri belli metu suspensos lacerabat. Hũc igitur iam dudũ regendi milites cupientem, & maiora desiderantem, diu pecuniæ retardabat inopia. cumq́; videret Iosephum sua industria lætari, persuadet ei primum, vt fabricandi muri patriæ solicitudinem sibi committeret. in qua re quæstus magnos à locupletib9 fecit. Deinde callidissima fraude cõposita, velut oleo, quod non à gentilibus suis tractatum esset, vti cauerent omnes apud Syriam Iudæi, vt ad confinia oleum mitteretur depoposcit. nummoque Tyrio, qui quatuor Atticos faceret, emptis quatuor amphoris, eodem pretio amphoræ dimidium venundabat. cumq́; Galilæa ferax esset olei, maximeq́; illo tempore magna vbertate redundaret, in ea loca vbi erat penuria solus multũq́; mittendo, infinitá summam pecuniæ congregauit: qua mox in eũ vsus est, qui hoc sibi beneficiũ pręstitisset. Deniq; existimans si Iosephum deposuisset, rectorem se Galilææ futurum, quibus præerat latronibus imperauit prædam vehementius exercere: quo multis rebus nouis per eas regiones excitatis, aut insidiis alicubi rectorem perimeret, si cui ferret auxilium, aut si latrocinia negligeret, ob hoc eum apud indigenas accusaret. Iamdudũ aũt rumores dissipauerat, quod res Galilææ Iosephus Romanis prodere cogitaret: multaq́; in hunc modum ad eius perniciem comparabat. Itaq; illo tempore, cũ quidam ex vico Damaritarũ, in magno campo custodias agentes, Ptolemęum Agrippæ & Berenices procuratorem aggressi, omnes quas ferebat sarcinas abstulissent, in quibus erant non paucę vestes pretiosę, plurimaq́; argentea pocula, & sexcenti aurei, neque hanc pręda occulte administrare potuissent, omnia Tarichęas ad Iosephum cõportarunt. Ille autem reprehensa violentia, quam regijs intulissent, reponi res ablatas apud aliquem eius ciuitatis potentissimũ iubet: paratus eas dominis oportune remittere. vnde maximum ei periculum comparatum est. nanque raptores earum, quia prędę nullam partem acceperissent, ęgre ferentes, & perspicientes quod Iosephus cogitauerat laborẽ suum regibus condonare, per vicos nocte discurrunt, omnibusq́; pręeicant Iosephũ proditorem esse: eodemq́; tumultu ciuitates proximas repleuerunt, adeo vt centũ armatorum milia cõtra Iosephum prima luce concurrerent. Deniq; multitudo quidem in circo apud Tarichęas cõgregata, plurima per iracundiam cõclamabat, partim deponi, partim cõcremari vociferans proditorem: plerosque autem incitabat Iohannes, & cum eo Iesus quidam Sapphæ filius, tunc magistratus Tiberiadis. Iosephi igitur amici & satellites, tantę multitudinis incursu perterriti, omnes pręter quatuor diffugerunt. Ipse vero dormiens, propè cum iam ignis admoueretur exurgit: & monentibus eũ quatuor qui remanserant vt fugeret, neque solitudine sua, neq; illorũ qui contra se venerant copijs perturbatus, in cõspectũ illorũ prosilit, veste discissa, infusoque capiti puluere, auersisque post tergum manibus suoque ceruici gladio annexo. Hęc autem amicos ei, maxime Tarichęatas ad misericordiam commouerant. rustica vero plebs, & finitimorum, quibus molestior videbatur, nõ sine maledictis eum iubebát publicas proferre pecunias & facta proditionis fateri. Nam ex habitu eius opinabantur, nihil eorũ de quibus nata fuerat suspicio, penitus negaturũ: & impetrandę venię causa fecisse omnia, quę misericordiam prouocarent. At illius ista humilitas cõsiliũ pręstruebat & contra se indignantes arte circumueniens, vt super his, vnde irascerentur, inter se ipsi discordarent, omnia cõfessurum se pollicetur. Deinde sibi loquendi facultate cõcessa, ego, inquit, has pecunias neq; agrippę remittere cogitabá, neq; in propria lucra cõuertere: absit enim: vt amicũ putẽ vnquá, qui vobis sit inimic9: aut quęstũ ex re capiá, quę vos cõmuniter læderet. Sed quia videbá ô Tarichęa-

Impetus Iudæorum contra Iosephus

tæ, maxime ciuitatem vestram munitionis egere, & ad extruenda mœnia minus habere pecuniæ, timebáq; Tiberiensem populũ, & alias ciuitates raptis pecuniis inhiantes, pedetentim eas retinere decreui, vt vos muro circundarẽ. Si hoc nõvi detur, profero quę ablata sunt, & diripiẽda propono. Sin recte consului, bene de vobis meritũ coercetis. Hæc Tarichęatæ quidẽ ab eo dicta, cũ fauore receperũt: Tibérienses vero cũ alijs deprauando, insuper etiá minitabantur: vtrique autem relicto Iosepho, inter se litigabãt. Ille aũt fretus iam secum sentientibus (erant enim propè ad quadraginta milia Tarichæatæ) cũ multitudine liberius loquebatur: multumq; in eorum temeritatem inuectus, ex præsenti quidem pecunia Tarichæam ait esse muniendá: curæ autem sibi fore similiter, vt etiá cęteræ tutę sint ciuitates. nec enim pecunias defore, si cõcordare velint in eos, vnde parádę sunt, & non in eum moueantur, qui parat. Itaque tum alia quidem multitudo, quę decepta fuerat, quamuis irata recedebat, duo vero armatorũ milia impetũ in eum fecere. Cumq; se ille tecto ante recepisset, instabant ei minitantes. Iterum autem Iosephus in hos quoque altera fraude vtitur. cũq; ad fastigium culminis euasisset, cõpresso dextera strepitu, nescire ait se, quid peterẽt sibi præstari: voces enim se non exaudire confusas. omnia vero quæ iuberent esse facturum, si aliquos intromisissent, qui secum otiose colloquerentur. His auditis, ilico nobiliores cum magistratibus ad eum ingrediuntur. quos ille in intimas ædiũ partes inductos, clausa ianua tamdiu verberauit, quoad omnium viscera nudata sunt, circumstabat aũt interim populus, existimans eos prolixis allegationibus concertare, cum subito Iosephus foribus patefactis, cruentos eos dimiũt. vnde tanto terrore qui minabantur affecti sunt, vt proiectis armis aufugerent. Ob hæc Iohannis etiam atque etiam crescebat inuidia, aliasq; nihilominus Iosepho moliebatur insidias morboq; simulato per epistolam postulauit, vt sibi medicinæ gratia Tiberiensibus aquis calidis vti permitteret. Iosephus aũt, quia nondum ei suspectus erat insidiator, ad pręfectos ciuitatis literas fecit, vt & hospitium, & vtensilia Iohanni pręberent. Quibus ille potitus, biduo post cuius rei causa venerat agebat, & his fraude circumuentis, alijs vero pecunia corruptis, vt Iosephum desererẽt, persuasit. His aũt cognitis Silas quem Iosephus custodiæ pręposuerat, propere de insidijs ei scripsit: atque ille accepta epistola, noctuq; itinere maturato, matutinus ad Tiberiadem peruenit. Et cætera quidẽ multitudo obuiam ei processit. Iohannes autem, quamuis eũ contra se venturũ esse suspicaretur, tamen misso quodá ex notis, infirmitate simulata, quod lectulo detineretur, obsequio sese defuisse mandauit, Tiberiensibus autem à Iosepho in stadium congregatis, vt ad eos quę sibi scripta fuerant loqueretur, missis armatis Iohãnes iussit eum interfici. Quos cum iam nudare gladios perspexisset, populus exclamauit: atq; ita conuersus ad eius vocem Iosephus, vbi ferrum propè iugulo suo imminere prospexit, in littus desilijt è tumulo, excelso cubitis sex, in quo verba faciẽs cum populo steterat: ascensaq; inde nauicula cum duobus satellibus suis, quę illuc applicuerat, in medium lacum refugit. milites vero eius, ilico raptis armis, contra insidiatores irruebant. Mox autem veritus Iosephus, ne bello intestino concitato, propter paucorũ inuidiam ciuitas consumeretur, nuncium suis misit, qui eos moneret, vt pro priæ tantum saluti consulerent: neque vero quenquam vel occiderent. vel arguerent noxiorum. Et illi quidem dicto parentes, conquieuerunt. qui vero circum ciuitatem per agros habitabant, auditis insidijs, & quis earum fabricator esset, cõtra Iohannem veniebant. sed ille primus in Giscala patriam suam fuga receptus est. At Galilæi totis iam ciuitatibus ad Iosephum cõfluebant, & cum multa essent armatorum milia congregata, qui se aduersus Iohannem communem insidiatorem adesse clamabant, vnaq; cum eo ciuitatem, quę illum suscepisset, ignibus tradituros: ad ea Iosephus, probare se quidem eorum beneuolentiam, impetum aũt cohibendum esse dicebat: prudentia magis inimicos vincere cupiens, quàm perimere. His vero, qui de singulis ciuitatibus cum Iohanne rebellassent,

Iterum fit impetus in Iosephum

Iosephus uix gladium insidiantis euadit

Fuga insidiatoris

nominatim

nominatim exceptis,quippe alacri animo suos quisque populus indicabat,præco nũ voce denunciabat,intra quinq; dies eorum qui Iohannem non reliquissent, patrimonia diripienda,domosq; eorum cum familijs exurendas. Et tria quidem milia statim ab eo reuocauit,qui profugi ante pedes eius arma proiecerunt. cum reliquis autem Iohannes propè mille Syris fugitiuis,transtulit se iterum in occultas insidias ex apertis:ac per nuncios in Hierosolymam clàm missos, Iosephum accusabat,quod magnum exercitum collegisset:iamq; nisi præueniatur vi,tyrãnus metropoleos venturus esset. Verũ ea populus quidem præsciens,negligebat: liuore aũt potentes,nonnulliq; magistratuum clàm pecunias ad comparandos mercenarios milites misere Iohanni,vt per eos bellum cum Iosepho gereret. decretumq; inter se conceperunt,quo idem Iosephus militum administratione decederet:non tamen id satis esse credebant:ideoq; duo milia & quingentos armatos,& quatuor miserunt nobiles viros: iurisperiti filium Iosandrũ, & Ananiam Sadducæum,& Simonem & Iudam Ionathæ filios,omnes eloquentia validissimos:vt eorum scilicet monitu,auerteretur ab Iosepho beneuolentia multitudinis:& siquidem ipse sponte sua veniret,paterentur eum rationem reddere: sin remanere contenderet,pro hoste haberent. Amici autem Iosepho militem quidem ad eum venturum esse perscripserũt,causam vero non indicauerunt, quoniam secretũ fuit inimicorũ eius consilium. vnde factum est,vt quia præcauere non potuit,quatuor statim ciuitates ad inimicos transirent:hoc est,Sepphoris,& Gamala,& Giscala,& Tiberias:quas tamen cõtinuo sine armis recepit. captos autem quatuor duces consilijs armatorumq; fortissimos,remisit Hierosolymam:contra quos populus haud mediocri indignatione cõmotus,& ipsos,& à quibus præmissi fuerant,interfecisset,nisi ante fugissent.

Tiberias à Iosepho recuperatur & Sepphoris. Cap. XXVII

IOhannem vero iam intra muros Giscalæ,Iosephi timor custodiebat. Et paucis diebus post iterum rebellauit Tiberias,habitoribus Agrippam regem vocantibus. Et cum ille constituto die ad eos non venisset,paucíq; Romani equites ibi tum comparuissent,à Iosepho defecerunt. Hisq; apud Tarichæas cognitis, Iosephus qui milites frumentatum miserat,neque solus egredi contra desertores,neque se continere patiebatur,metuens ne dum ipse tardaret, regii ciuitatem occuparent. nec enim postero die obstante sabbato quicquam facere poterat. itaq; dolo eos qui se deseruerant circumuenire cogitabat. Et portas quidem Tarichæarum claudi iussit,ne quis consilium suum illis proderet, contra quos suscipiebatur. omnibus aũt scaphis quas in lacu comperit congregatis (ducentæ autem & triginta fuerunt,quaterniq; nautæ non amplius singulis inerant) mature ad Tiberiadem nauigat. cumque tanto ab ea distaret spatio, vnde facile videri nõ posset,inanibus scaphis in salo relictis, septem ipse solos inermes satellites secum habens,propius vt conspiceretur accessit. Quem cum inimici adhuc maledicentes ei ex muro cõspexissent,metu perterriti,& scaphas armatorum esse plenas existimantes,arma proijciunt,manusq; supplices agitantes,vt ciuitati parceret precabantur. Iosephus aũt,postquam multis eos minis & exprobrationibus castigauit,primũ quod bello contra populũ Ro. suscepto,intestinis dissensionibus vires suas ante consumerent,inimicorũque vota complerent:deinde,quod securitatis suæ curatorem de medio tollere properarent,ciuitatemque non erubescerent sibi claudere,qui eam muro cinxisset:nõ repudiaturũ se ait, si qui sibi satisfacerent: quibus interuenientibus amicitiam cum ciuitate firmaret. Itaq; statim ad eum decem Tiberiensium potentissimi descenderunt. his aũt in vnam receptis nauiculam piscatoriam,& procul abductis,alios quinquaginta senatores venire iussit, maxime nobiles,velut illi quoq; fidem sibi præbere deberent. Deinde nouas causationes excogitans,alios insuper atq; alios obtentu fœderis euocabat: vtq; mature Tarichæas recurrerẽt,gubernatoribus nauium repletarum imperabat quos que auexissent,in carcerem collocarent:donec omnem curiam,quę sexcẽtos haberet

beret

beret viros,duoq; milia populariũ comprehensa in Tarichæas scaphis abduxit. Reliquis autem vociferantibus, Clitum quendá esse precipuũ defectionis autorem,iramq; ipsius pœna illius precantibus satiari,nullum quidem Iosephus volebat occidere:suorum vero satellitum quendam Leuiam egredi iussit,quiCliti manus abscideret.Cum vero is præ timore solum se globo inimicorum cõmissurum negaret,eaq; causa indignari Iosephum stantem in scapha videret, ipsumq; velle descendere,ac de se supplicium sumere,vt saltem vnam manum sibi concederet,orabat.neque hoc abnuente Iosepho,dũmodo alterá sibimet Clitus ipse præcideret,educto ille dextera gladio,leuam sibi truncauit.tantus eum timor Iosephi inuaserat.Ioseph⁹ vacuis scaphis,& satellitib⁹vacuis scaphis,& satellitibus septem,populo capto,rursus Tiberiadem sibi sociauit.Paucis aũt diebus post,Giscalam quæ cum Sepphoritis defecerat,militibus deprędari permisit : omnemq; prædam conquisitam popularibus reddidit.Similiter etiá Sepphoritis & Tiberiensibus.Nam & hos captos rapinarum damno corrigere voluit:& redhibitione rerum rursus eos ad beneuolentiam reuocare.

Quomodo Hierosolymitæ bello se pręparauerint: deq; Simonis Gioræ tyrannide. Cap. XXVIII

HActenus apud Galilæá motus erat:iamq;ab intestinis dissensionibus quiescentes,aduersus Romanos instruebantur.Hierosolymis aũt Ananus põtifex & potentiores,qui non cũ Romanorum parte sentirent,muros instaurare properabant:multaq; bellica instrumenta,perq; omne oppidum sagittæ,aliaq; arma fabricabantur:& exercitationibus iussis manus iuuenum operam dabat.Erátq; vniuersa plena tumultus,magnaq; tristitia moderatos occupauerat: multiq; futuras clades prospicientes,fletum cohibere non poterant:in festaq; pacem cupientibus omnia videbantur.Belli autem incentoribus,quę illis placerẽt ex tempore fingebátur:statusq; iam tunc quasi perituræ ciuitatis erat,antequam Romani venirent.Anano autem apparatum belli omittere cura fuit:& seditiosorum,quos Zelotas vocabant,amátiam ad vtiliora conuertere:qui tamen victus est,& quis illius finis fuerit,in posterioribus explanabimus. At in Acrabatena toparchia Gioræ filius Simon,multis nouarum rerum cupidis congregatis,ad rapinas conuersus,nõ solum in domos locupletum irrũpebat, verum etiam corpora verberibus conficiebat iamque tunc palá tyrannidem inceptabat.Ab Anano aũt missis aduersus eũ militibus magistratuum, ad latrones qui erant Masadæ, cum his quos habebat,effugit:ibiq; manẽs,donec Ananus & alii eius inimici perempti sunt,Idumæam cum cæteris populabatur:adeo vt magistratus eius gẽtis, propter cædium multitudinem & prædarum assiduitatem,collecto milite,vicos præsidijs tuerentur.Et Iudęorum quidem res ita se habebant.

FLAVII IOSEPHI
DE BELLO IVDAICO LIBER TERTIVS

De Vespasiani ducis aduentu,& clade duplici Iudęorum. Cap. I

Eronem aũt,vbi res apud Iudæam non prospere gestas accepit,latẽs quidẽ,quod necesse fuit,cum timore stupor inuadit:aperte autẽ superbiam simulans vltro etiam indignabatur:magisq;ducis negligẽtia,quá virtute hostiũ quę cõtigerát facta esse dicebat:decere se putás, propter pondus imperii tristiora contẽnere,viderique malis omnibus superiorẽ animum gerere . veruntamen curis arguebatur mentis eius perturbatio,cũ deliberaret cuinam cõmotum crederet orientem , qui vnà & Iudæos rebellantes vlcisceretur , proximasque

his

his nationes simili morbo correptas antecaperet. Inuenit igitur solum Vespasianū his necessitatibus parem, & qui tanti belli magnitudinem suscipere posset, virum ab adulescentia vsque ad senectutem bellis exercitatum, & qui populo Romano iam pridem pacasset Occidentem, Germanorum tumultu concussum: armisq; ante illud tempus incognitam Britanniam vēdicasset. vnde patri quoque ipsius Claudio præstiterat, vt sine proprio sudore triumpharet. Itaque his omnibus fretus, ætatemq; illius cum peritia stabilem cernēs, obsidesq; fidei liberos, eorumq; florem manus esse paternæ prudētiæ, iam tum fortasse de tota republ. deo aliquid ordinante, mittit eum ad regendos exercitus in Syria cōstitutos, multis pro tempore blandimentis atq; obsequijs animatum, qualia necessitas imperare cōsueuit. Ille aūt protinus ex Achaia, vbi cum Nerone fuerat, Titum quidem filium suum mittit Alexandriam, vt inde quintam itemq; decimam legiones moueret. ipse vero transmissus ad Hellespontum, terreno itinere in Syriam peruenit, ibiq; Romanas vires, multaq; à vicinis regibus auxilia congregauit. At Iudęi post malam Cestij pugnā insperata felicitate sublati, animorum impetus cohibere non poterant: sed tanquam fortuna eos exagitante perciti, bellū vlterius producebant. Denique omni, quāta fuit, manu pugnacissima congregata, Ascalonē petierunt. ea est ciuitas antiqua, septingentorū & viginti stadiorū spatio ab Hierosolyma distans & Iudæis semper inuisa: quę res fecit, vt etiā tunc primis eorū incursibus propior videretur. tres aūt viros aggressionis duces habebant, & corporibus & prudentia præstantissimos: Nigrum Peraitam, & Silam Babyloniū, & Iohannem Essenum. Ascalon vero validissimo quidem muro cincta erat, sed vacua penè pręsidijs. vna enim cohors eam peditum, & vna equitum ala tuebatur, cui prefectus erat Antoni9. Illi igitur ira multa velocius itinere peracto, ac si ex propinquo venirent, pręsto erant. Antonius vero (nec enim eorum fore impetum nesciebat) equites iam ex ciuitate duxerat, & neque multitudinem veritus vel audaciam, primas hostium coitiones fortiter sustinuit: murūq; properantes aggredi refrenauit. Itaq; Iudæi, qui cū peritioribus imperiti, & pedites cum equitibus, cum stipatis aūt inordinati, leuiterq; armati cum instructis, plusq; indignationi quam consilio tribuentes, cum morigeris & nutu rectoris omnia facientibus dimicabant, facile profligātur. nam vt semel eorum primæ ab equitibus turbatæ sunt acies, fugam petunt: & murum versus se à tergo vrgentibus incidentes, suimet ipsi hostes erant: donec omnes incursibus equitumvicti, per totum campū dispersi sunt, qui fuit plurimus, totusq; habilis equitantibus: quod quidem Romanos iuuit, vt magna cęde Iudæos prosternerent. nam & fugientes præuertendo, cursum in eos flectebāt: & quos occupassent, curriculo trāsfigendo infinitos peremere. Alij vero alios quocūq; se vertissent circundatos, exagitantes facile iaculis opprimebāt. Et iudæis quidem propria multitudo, per desperationem salutis, solitudo videbatur. Romani vero licet ad pugnam pauci essent, rebus tamen secūdis animati, etiā superfluere se putabant. Et illi quidē res aduersas superare certantes, dū pudet cito fugere, mutari fortunā sperant, Romani aūt, in his quæ prospere agerent minime delassati, ad maiorē vsq; diei partem pugnā protrahunt, donec Iudæorū quidem perempta sunt decem milia, duoq; duces Iohannes & Silas, cæteri vero pleriq; saucij, cū Nigro, qui vn9 restabat ex ducib9, ī oppidū Idumææ quod Sallis dicitur cōfugere. nōnulli tñ etiā Romanorū ī illo prælio vulnerati sunt. Sed nō Iudæorū spiritus clade tāta sedat9 est, multoq; magis eorū dolor incitauit audaciā: & contemnentes quantum ante pedes mortuorum iaceret, pristinis rebus feliciter gestis ad cladem alteram illiciebantur. denique paruo tempore intermisso, quod ne curandis quidem vulneribus satis esset, cunctisq; aggregatis viribus, maiore cū indignatione, multoq; plures ascalonē recurrebāt, eadē se præter imperitiā aliaq; belli vitia, comitāte fortuna. Etenim cum Antoni9 qua trāsituri fuerāt, posuisset insidias, ex improuiso in eas delapsi, & ab

equitibus

equitibus circūdati, prius quā se ad pugnam componerent, iterū super octo milia procubuerunt, cæteri vero omnes aufugerunt: cumq; his Niger multis dū fugeret magni animi facinoribus demōstratis. & quoniā hostes instarent, in turrim quādā tutissimā compelluntur cuiusdā vici, cui nomen est Bezedel. Antonius vero cū suis, ne vel moras circum turrim, quę inexpugnabilis esset, diu tererēt, vel ducem hostium fortissimū viuum relinquerent, ignem muro supponunt. turriq; inflāmata, Romani quidem exultantes recedunt, quasi etiam Nigro consumpto, ille aūt in castelli specus intimum ex turri saltu demissus euasit: triduoq; post socijs cum fletu eum ad sepulturam inuestigantibus sese ostendit, gaudioq; insperato repleuit omnes Iudęos, tanquam dei prouidentia dux eis in posterum reseruatus. At Vespasianus Antiochiam exercitu adducto, quę Syriæ metropolis est, magnitudine simul aliaq; felicitate sine dubio tertium inter omnes quæ in Romano orbe sunt locum obtinens, vbi etiam aduentū suum regem Agrippā cum omni manu propria offenderat præstolari, ad Ptolemaidem properabat. In hac aūt ciuitate occurrerunt ei Sepphoritæ ciues oppidum Galilęæ colentes, soli mēte pacata: qui tam suæ salutis prouidentia soliciti, quàm Romanorū virium gnari, etiam prius quàm Vespasianus veniret, Cestio Gallo fidem dederant, dextrasque iunxerant, præsidiumq; militare susceperant. tunc quoque benignissime duce suscepto, alacri animo etiam cōtra gentiles suos auxilia promiserunt: Quibus interim Vespasianus pręsidij causa poscentibus, equitum peditumq; tantum numerum tradidit, quantum obstare posse arbitrabatur incursibus, si quid Iudæi cōmouere tentassent. non enim minimum esse videbatur futuri belli periculum, auferri ciuitatem Sepphorim Galilęæ maximam & in loco tutissimo conditam, totiusq; gentis futuram præsidio.

Descriptio Galilææ, Samariæ, & Iudææ. Cap. II

DVæ sunt aūt Galilææ, quę superior & inferior appellantur, easq; Phœnice & Syria cingunt. Discernit vero ab occidente Ptolemais territorij sui finibus, & quondam Galilæorū, nunc aūt Tyriorum mons Carmelus: cui coniuncta est Gabaa ciuitas equitū, quæ sic appellatur, eo quod equites ab Herode rege dimissi, coloni eò deducebantur. A meridie autem Samaritis & Scythopolis, vsque ad flumen Iordanē. Ab oriēte vero Hippene & Gadaris, sed & Gaulanitis definit, qui etiam regni Agrippæ fines sunt. Septentrionalis aūt eius tractus Tyro, itemq; Tyriorum finibus terminatur. Inferioris quidem Galilęæ longitudo à Tiberiade vsque ad Zabulon, cui vicina est in locis maritimis Ptolemais, protenditur. Latitudine aūt patet à vico Xaloth, qui in magno compositus est, vsque ad Bersabem: vnde etiam superioris Galilææ latitudo incipit vsq; ad Baca vicum, qui terram dirimit Tyriorum. Longitudo vero eius à Thella vico Iordani proximo vsque ad Meroth extenditur. Sed cū tanta sint vtręque magnitudine, tantisq; gentibus alienigenis cinctæ, semper tamen omnibus belli periculis restiterunt. nam & pugnaces sunt ab infantia Galilęi, & omni tēpore plurimi, neque aut formido vnquam viros aut eorum penuria regiones illas occupauit: quoniam totæ opimę ac fertiles sunt, omniumq; generum arboribus cōsitę, vt etiā minime agriculturę studiosos vbertate sua prouocent. denique excultę sunt ab incolis totę, nec pars vlla est earum otiosa: quin & ciuitates ibi crebrę sunt, & vbiq; multitudo vicorū propter opulentiam populosa, vt qui sit minimus, supra quindecim milia colonorum habeat: prorsus vt etiam si quis magnitudine minorem Galilęam dixerit, quam trans fluuium regionem, viribus tamen eam prętulerit. hęc enim vniuersa colitur, tota fructuum ferax: at illa quę trās flumen est, licet multo maior sit, pleraque tamen aspera atque deserta est, & nutriendis fructibus mansuetis inhabilis. Peręę sanè mollicies & ingenium fructuosum, campos habet cum varijs arboribus consitos, tum maxime oliuetis ac vineis & palmetis excultos. irrigatur autem abunde montanis torrentibus, & fontibus aquę perennis, quoties illi Sirio ęstuāte defecerint. Et longitudo quidem eius est à Machęrunte

Fertilitas Galilææ

Regionis ultra Iordanem descriptio

chærunte in Pellath: latitudo vero à Philadelphia vsq; ad Iordanem. Et Pella quidem quam supra diximus, septentrionalis eius est tractus: occiduus vero Iordanis: meridianum autem Moabitis regio terminat. ab oriente autem Arabia & Silbonitide, necnon & Philadelphia, itemq; Gerasis clauditur. Samariensis autem regio, inter Iudęá quidem & Galilęam sita est: incipiēs enim à vico in planicie posito, cui nomē est Ginæa, in Acrabatenam desinit toparchiā: sed natura nihil à Iudæa discrepat. nam & vtręq; montosę sunt & campestres, agroq; colendo molles atq; opimæ, necnon & arboribus plenæ: pomisq; tam syluestribus quàm mansuetis abundant, eo quod natura sunt aridæ, imbriumq; satis habent. dulces autem per eas supra modum aquę sunt: boniq; graminis copia pręter alias earum pecora lactis abundant: quodq; maximum virtutis atq; opulentiæ specimen est, vtraq; viris referta est. Harum confinium est Annath vicus, qui etiā Borceos appellatur, Iudæę limes à septentrione. Meridiana vero pars eius, si in longitudine metiare, adiacenti vico Arabum finibus terminatur, cui nomen est Iardan. Latitudo sanè à Iordane flumine vsq; ad Ioppen explicatur. Media vero eius est Hierosolyma: vnde quidam non sine ratione, vmbilicum eius terrę, eam vrbem vocauerunt. Sed nec marinis quidem Iudęa delicijs caret, ad Ptolemaidem vsque locis extenta maritimis. In vndecim autem sortes diuisa est: quarum prima est tanquā regia Hierosolyma, præ cæteris inter oēs accolas eminēs, velut caput in corpore. alijs vero post hanc toparchiæ sunt distributę. Gophna est secunda, & post eam Acrabata. adhoc Thamna, & Lydda, itemq; Ammaus, & Pella, & Idumęa & Engadda, & Herodium, & Hiericus: deinde Iamnia & Ioppe finitimis præsunt. & præter has Gamalitica, & Gaulanitis, & Batanęa, & Trachonitis: quæ etiam regni Agrippæ partes sunt. Eadem vero terra incipiens à monte Libano & fontibus Iordanis, vsq; ad Tyberiadi proximum lacum latitudine panditur. à vico autem, qui appellatur Arphas, ad Iuliada oppidum longitudine tendit: & habitatur ab incolis Iudæis Syrisq; permixtis.

Samariæ descriptio

Iudææ descriptio

Vndecim Iudææ sortes

De auxilio Sepphoritis misso & Romanorum disciplina militari. Caput. III.

DE Iudæa quidem, & quibus esset cincta regionibus, quàm maxime potuî breuiter exposui. Quod autem Vespasianus miserat auxilium Sepphoritis hoc est equites mille, sexq; milia peditum, Placido eos regente tribuno, castris in magno campo positis bifariam diuiduntur. Et pedites quidem in ciuitate ipsius tuendæ causa, equitatus vero in castris dęgebat. vtrinque autem assidue prodeundo, & circa eam regionem loca omnia incursando, magnis incommodis Iosephum eiusque socios, quamuis quietos, afficiebant. & præterea ciuitates extrinsecus deprædabantur: ciuiúmque conatus, si quando excurrendi habuissent fiduciam, repellebant. Iosephus tamen aduersus ciuitatem impetum fecit, sperans eam posse capere: quam ipse, antequam à Galilæis deficeret, ita muris cinxerat, vt Romanis quoque esset inuicta. vnde etiam spe frustratus est, cum nec vi nec suasu Sephoritas in suas partes pertrahere potuisset: magisque in Iudæa bellum accendit Romanis indigne ferentibus insidias, & propterea nec die nec nocte ab agrorum depopulatione cessantibus, sed passim diripientibus quicquid rerum in his reperissent: qui tamen cum mortem pugnacibus semper inferrent, imbelles ad seruitium capiebant: ignis vero & sanguis Galilæam totam repleuerat, nec quisquam expers eius acerbitatis aut cladis erat. vnam salutis spem fugientes habebant in ciuitatibus, quas murorum ambitu Iosephus communierat. Titus autem Alexandriā transmissus ex Achaia citius quàm per hyemem sperabatur, manum militum cuius causa missus fuerat suscepit: contentoq; vsus itinere, mature ad Ptolemaidem peruenit. Cumq; ibi patrem suum reperisset, duabus quas secum habebat legionibus (erant autem nobilissimæ quinta & decima) iunxit etiam quam ille adduxit quintamdecimam. Eas autem seque-

bantur decem & octo cohortes: quibus accessere ex Cæsarea quinq; cum vna ala equitum, & alę quinque Syrorum equitum. decem autem cohortium singulę mille pedites habebant: in cæteris vero tredecim sexceni pedites, & centeni viceni equites erant. Satis autem auxiliorum etiam à regibus congregatum est. Antiochus enim & Agrippa & Soemus, bina milia peditum, & sagittarios equites mille præbuerunt: cum Arabiæ quoque rex Malchus, præter quinq; milia peditum, equites mille misisset, quorum pars maior erant sagittarij: vt tota manus computata cum regijs, sexaginta milia circiter peditum equitumq; colligeret, præter calones: qui plurimi sequebantur, & meditationi bellicæ assueti nihil à pugnacissimis aberant: quod tempore quidem pacis dominorum exercitationibus interessent, belli autem pericula cum ipsis experirentur, & neque peritia neque viribus, à quoquam nisi à dominis vincerentur. Qua quidem in re nimis admirandā quis existimauerit Romanorum prouidentiam, ita seruos instituētium, vt non solum vitæ ministerio, sed belli etiam necessitatibus vtiles sint. Quod si quis eorum aliā quoque respexerit militiæ disciplinam, profecto cognoscet tātum eos imperium non fortunæ munere, sed propria virtute quæsisse. Armis enim vti non in bello incipiunt: neq; solum, si necesse sit, manus mouent, cum in pacis otio cessauerint: sed armis veluti natura cohærentes, nullas capiunt exercitationis inducias, nec tempora præstolantur. Meditationes autem eorum nihil à vera contentione discrepant: sed in dies singulos militum quisque omnibus armis, tanquam in procinctu positus, exercetur: quo etiam facillime prælia tolerant. neque enim ordo neglectus eos à consueta dispositione dispergit, neque metus stupefacit, neq; lassitudo exhaurit. vnde sequitur vt semper superent, quos non itidem cōfirmatos inuenerint. Nec errauerit si quis eorum meditationes conflictus esse dixerit sine sanguine, contraq; pręlia meditationes cum sanguine. nam ne repentino quidem hostium in cursu opprimi possunt: sed quocunq; in hostilem terram irruperint, non nisi permunitis castris prælio decernunt. quæ quidem non leui opere, neque iniquo loco erigunt, nec omnes inordinate describunt: sed si quidem inæquale solū fuerit, complanatur: quatuor vero angulis eorum dimensio designatur. nam & fabrorum multitudo, & ferramentorum copia quę vsus extructionis postulat, sequitur exercitum. Et interior quidem pars castrorum tabernaculis distribuitur, ambitus autem eorum extrinsecus muri faciem pręfert: ordinatis etiā turribus pari spatio dispositis: quarum interualla catapultis atq; balistis, & alijs machinis saxa intorquentibus, omnibusq; instrumentis missilium complent, vt cuncta scilicet iaculorum genera in promptu sint. portas autem quatuor ædificant, tam iumentis aditu faciles, quàm ipsis, si quid vrgeat, intrò currentibus latas. intus autē castra vici spatijs interpositis dirimunt, mediaq; rectorum tabernacula collocāt & inter hæc ducis maximi diuum templo simillimum: prorsus vt quasi repentina quædam ciuitas existat: forum quoq; & opificum stationes, & sedes militum primatibus, ordinūq; principibus, vbi si qua sit inter alios ambiguitas iudicent. Ipse vero ambitus, & omnia quæ in eo sunt, multitudine simul & scientia fabricantium opinione citius communitur. qui si res vrgeat, fossa extrinsecus cingitur, depressa cubitis quatuor, parique spatio lata. Armis autem septi, per cōtubernia cum decore atq; otio in tentorijs agunt: omniaq; ab his ordinate etiam alia cauteq; per contubernia expediuntur: veluti si ligno aquáue opus sit aut frumento. nec enim cœna vel prandium cum voluerit, in potestate cuiusq; est, simul autem omnibus somnus est, excubias & vigilandi tempora buccinæ significant, neq; est omnino quicquam quod sine edicto geratur. Mane autem milites quidem ad cēturiones, illi vero ad tribunos conueniunt salutatum: cum quibus ad summū omnium ducem vniuersi ordinum principes. ille autem his signum aliaq; dat ex more pręcepta proferenda subiectis: quibus etiam in acie circumaguntur quò opus est, ac vniuersi pariter incurrūt itemq; sese recipiūt. Cum autem castris egrediendum est, tuba indiciū facit: nemoq; otiosus est. sed vel solo nutu moniti, taberna-

cula tollunt, omniaq; ad profectionem instruunt. deinde iterum tuba vt sint parati significat. illi autem cum mulos & iumēta sarcinis onerauerint, velut in curruli certamine signum expectant. Castra vero incendunt, eo quod sibi alia munire facile sit, & ne quando hostibus eadē vsui sint. Et tū tertio quoq; tubæ signo indicant, vt exeatur: vrgendo aliqua ex causa morātes, ne quis ordinem deserat. Dexterq; duci præco astans, si ad bellum parati sunt, voce patria ter percōtatur. illiq; toties alacri & magna voce paratos esse se respondent, interrogātemq; præueniunt: & Martio quodam spiritu repleti cum clamore dextras erigunt. Deinde otiose & cum omni decore progredientes ambulant, suum quisque ordinem velut in bello custodiens: pedites quidem thoracibus & galeis septi, & vtroque latere gladijs accincti. leuus autem gladius multo est longior, cum dexter mēsuram palmæ non excedat. qui vero ducem stipant lecti pedites scuta & lanceas gestāt cætera manus hastas & clypeos longos, serramq; & corbem & sarculum & securim, necnon & habenam & falcem & catenam, triduiq; viaticum, vt parum intersit inter onusta iumenta & pedites. Equitibus autem ad dexteram gladius est longior, & contus in manu, transuersusq; ad equi latus clypeus: ternaque in pharetra vel amplius dependent lata cuspide iacula, nihil ab hastis magnitudine differētia. Cassides vero & thoracas peditibus habēt similes: nulloq; armorū genere ab equitum alis discrepant lecti, qui circum ducem versantur. Agmina autē semper cui sorte id obtigerit, antecedit. Talia quidem sunt Romanorum itinera & mansiones, itemq; armorum varietas. Nihil vero nec in prælijs inconsultum aut subitum agunt: sed omnia semper sequuntur facta sententiam: opusq; adhibetur ante decretis. vnde aut minime peccant: aut si peccauerint, facilis est errati correctio. Fortunæ autem successibus meliores consiliorum, etiam si aliter successerit, arbitrantur euentus: quasi bonum quidem fortuitum ad rem inconsulte gerendam illiciat: quæ vero ante cogitata fuerint, etiam si aduersus casus exceperit, bene iam meditatos exhibeant ad cauendum ne idem rursus eueniat: & bonorum quidem fortuitorum non is autor sit cui contigerint, tristiū vero quę præter sententiam acciderint, saltem recte consulta videantur esse solatium. Armorum quidem exercitatione comparant, vt non modo corpora, sed animi quoque militum fortiores sint. maior autem illis est ex timore diligentia. nanque lege apud eos non desertionis solum, verumetiam minimę negligentiæ sunt capitales: ducésque magis quàm ipsæ leges terribiles. nanque bonos honorando, redimūt ne in coercendis noxijs videantur crudeles. Tāto autem obsequio rectoribus parent, vt & in pace ornamento sint, & in acie corpus vnum totius conspiciatur exercitus: sic eorum copulati sunt ordines, ita circunduci sunt mobiles: & acutis auribus ad præcepta, oculisque ad signa, & ad opera manibus: vnde facere quidem semper strenui sunt, pati vero tardissimi. nec est vbi prælliantes aut multitudinem hostium, aut consilia sensere ducum, aut difficultatem regionum sed ne fortunæ quidem succubuere. nam & ea certiorem putant esse victoriam. Quorum igitur actus à consilijs incipiunt, consultaque adeo strenuus exequitur exercitus, quid mirum si Euphrates ab oriente, & Oceanus ab occidente, itemque à meridiano tractu Africæ fertilissima regio, & à septentrione Rhenus atq; Danubius sunt imperij limites, cum minorem esse possidentibus possessionem recte quis dixerit? Hæc ergo prosecutus sum, non tā proposito laudandi Romanos, quàm solatio deuictorum, & vt nouarum rerum cupidos deterrerem, fortasse autem & ad experientiam proderunt bonarum artium studiosis, Romanæ instituta militię nescientibus: redeo tamen vnde digressus sum.

Impetus Placidi aduersus Iotapatam Caput IIII.

VEspasianus quidem vnà cum Tito filio in Ptolemaide interim degens, ordinabat exercitū. At vero Galilæam peruaserat Placidus, vbi maximam eorum quos comprehendisset multitudinem, interemit: hęc autē fuit Gali-

læorum imbecillior turba, animiſque deficiens: pugnaciſſimos autem vt vidit ſemper in ciuitates confugere, quas Ioſephus cõmunierat, in Iotapatam, quę omnium tutiſſima erat, impetum vertit: exiſtimans eam repentino aggreſſu facillime captum iri, magnamq; & ſibi ex ea re alios apud rectores gloriam comparandam, & illis commodum ad reliqua maturius explicanda, quaſi metu ceſſuris alijs ciuitatibus, ſi quæ validiſſima eſſet, occupatam vidiſſent. Multum tamen opinione deceptus eſt: Iotapateni enim, cum eius impetũ pręſenſiſſent, prope ciuitatem aduenientem excipiũt: congreſſiq; cum Romanis ex improuiſo plurimi & ad pugnam parati, necnon & alacres (quippe vt pro ſalute patrię, item cõiugum liberorumq; dimicantes) in fugam eos vertunt, multoſq; ſauciant, ſeptem ſolum interfectis: quia neque inordinate pugna deceſſerant, ſeptiſque vndique corporibus leuiter fuerant vulnerati: cum Iudæi quoque magis eminus iaculari, quàm manus conſerere inermes cum armatis confiderent. ex ipſis autem Iudęis tres ceciderunt, paucis præterea ſauciatis. Placidus igitur ab oppido repulſus aufugit.

Galilæa à Veſpaſiano inuaditur. Cap. V.

VEſpaſianus vero ipſe Galilæam cupiens inuadere. Ptolemaide proficiſcitur, ordinato militum itinere, ſicut Romani conſueuerunt. Auxiliatores enim qui leuius armati eſſent, iteq; ſagittarios præire iuſſit, ad repẽtinos incurſus hoſtium cohibendos, & vt ſuſpectas atque opportunas inſidijs ſyluas ſcrutarentur. hos ſequebatur Romani peditatus equitatuſque pars: poſt quos è ſingulis centurijs deni armaturam ſuam ferentes, menſuraſq; caſtrorum. poſt hos ſtratores viarum ibant, qui aggeris maligna corrigerẽt, ac aſpera complanarent, ſyluaſque obſtantes præciderent, ne perplexo itinere fatigaretur exercitus. Deinde ſuas, itémque ſubiectorum ſibi rectorum ſarcinas, & tutelę cauſa multos cum his equites ordinauit. poſt quos ipſe veniebat, lectos pedites equitéſque, necnon & lancearios ſecum ducens, equitũque præterea ſuorum agmine comitatus. de ſingulis enim turmis proprios centum & viginti equites deputatos habebat. hos ſequebantur, qui expugnandis ciuitatibus machinas & cætera tormenta portarẽt, deinde rectores, itemq; pręfecti cohortib9 tribuni, ſtipati lectis militibus. & poſt hos circum aquilam ſigna alia, quæ omnibus apud Romanos agminibus præeſt, quod & vniuerſarum auium regnum habeat, & ſit validiſſima. itaque illam & principatus inſigne putant, & omen victoriæ, quoſcunque bello petierint. ſacras vero ſignorum effigies ſequebantur cornicines, & poſt eos acies, in latitudinem ſenis digeſta militibus. hiſq; adhærebat ex more quidam centurio, diſciplinæ atque ordinis cuſtos. Serui autem ſingularum legionũ cuncti cum peditibus erant, mulis alijſq; iumentis vehentes militum ſarcinas. poſtremum agmen, in quo erat mercenaria multitudo, cogebant armati pedites, equitũq; nõ pauci. Ita peracto itinere, Veſpaſianus cum omni exercitu ad fines Galilææ peruenit: ibique poſitis caſtris, quamuis promptos ad bellum milites continebat, vna & oſtendendo exercitum, quo hoſtes metu percelleret, ſpatiumq; indulgendo pœnitudinis, ſi quis ante prælium voluntatem mutaret: nihilominus autem murorum inſtruebat obſidium. Itaque multos quidem rebelliones fugere vel ſolus fecit ducis aſpectus: metum vero vniuerſis incuſſit. Ioſephi enim ſocij, qui non longe à Sepphori caſtra poſuerant, vbi bellum appropinquare cognouerunt, & iamiamq; Romanos prælio ſecum congreſſuros, non modo ante pugnam, ſed antequam hoſtes omnino conſpicerent, fuga diſiecti ſunt. cum paucis autem relictus Ioſephus, vbi animaduertit neque ſe ad excipiendos hoſtes ſufficientem manum habere, & Iudæorum animos concidiſſe: ac, ſi fides his haberetur, pleróſque libenter ad hoſtes defectum ire: iam tum quidem bello omni abſtinebat: quàm longiſſime autem periculis abeſſe decreuit: abductiſque qui ſecum remanſerant, in Tyberiada confugit.

Gadaræ expugnatio Caput VI.

VEspasianus autem Gadarensium ciuitatem aggressus, primo impetu capit, quod eam pugnaci multitudine vacuam reperisset. Deinde hinc trásgressus interius cunctos puberes interfecit, cũ Romanos odio gentis, & cladis memoria quam pertulerat Cestius, nullius ætatis misericordia commoueret. Incendit autem non solum ciuitatem, sed etiam omnes circum vicos, & oppidula quædam penitus desolata, nonnulla quorum habitatores ipse cepisset. Iosephus aũt, quam tuitionis causa optauerat ciuitatem, ipse metu repleuit. Nam Tyberienses nunquam eum, nisi de omni bello desperasset, in fugam versum iri credebát: neque in hoc eos voluntatis eius fallebat opinio. videbat enim res Iudęorum quorsum euaderent: vnamq; illos viam salutis habere, si propositum mutauissent. Ipse vero, quamuis adhuc sibi speraret à Romanis veniam tribuendam, mori tamen sæpe maluisset, quàm prodita patria, cum dedecore administrationis sibi creditę apud illos feliciter agere, contra quos fuerat missus. Decreuit igitur Hierosolymam primatibus, quemadmodum sese res haberent, cum fide perscribere: ne vel nimis extollendo vires hostium, timiditatis mox argueretur: vel minus aliquid nunciando, fortasse cœpti etiam pœnitétes ad ferociam reuocaret: vtq; si fœdus eis placeret, cito rescriberent: aut si bellandum esset, dignum ei contra Romanos exercitum mitterent. Ille quidem hac epistola scripta, mature mittit qui Hierosolymam literas ferret.

Iotapatæ obsidio, Caput VII.

VEspasianus autem Iotapatam excindere cupiens (nam in eam plurimos hostium refugisse cognouerat, & prætera validissimum hoc eorum esse receptaculum) præmittit pedites cum equitibus, qui mõtanum iter coæquarét, saxis asperum, ac peditibus quoque difficile, omnino vero equitibus inuium. Et hi quidem quatriduo fecere quod iussum est, latamq; aperuere exercitui viá. quinto autem die, qui mensis Maij vigesimus & primus erat, prior Iosephus in Iotapatam ex Tyberiade venit, abiectosq; Iudæorum spiritus erigit. Cum vero tráситum eius Vespasiano quidam transfuga núciasset, vtq; mox ciuitatem peteret incitaret, veluti cum ea totam Iudæam capere posset, si Iosephum subiugasset: hoc ille nuncio pro maxima felicitate percepto, dei prouidentia factum ratus, vt qui hostium prudentissimus videretur, vltro se etiam in custodiam traderet voluntariam statim quidem cum equitibus mille Placidum mittit, vnaq; decadarchum Ebutium, tam manu quàm prudentia virum insignem, circumuallare ciuitatem iussit, ne clàm inde Iosephus elaberetur. postero autem die cuncta manu comitatus ipse consequitur, & post meridiem vsq; acto itinere, ad Iotapatam peruenit. adductoq; in septétrionalem eius partem exercitu, in quodam tumulo castra ponit, distante ab oppido stadijs septem. Consulto autem quàm maxime conspici ab hostibus affectabat, vt visu attoniti turbarentur. quod etiam factum est: eosque tantus continuo stupor inuasit, vt muris egredi nullus auderet. At Romanos tota die ambulando fatigatos, ciuitatem statim aggredi piguit: ob eam causam duplici acie circundato oppido, tertium extrinsecus agmen equitúm posuere, omnes Iudæis exitus obstruentes. sed ea res illos in salutis desperatione audaciores effecit: quippe in bello nihil est necessitate pugnacius. Itaque postridie impetu in muros facto, Iudæi primo quidem locis suis manentes, Romanis castra ante muros habentibus resistebant. postea vero quàm Vespasianus & sagittarios & funditores, omnemq; iaculatorum multitudinem adhibitam, missilibus in eos permisit vti: atque ipse cum peditibus in aduersum collem, vnde murus expugnabilis erat, niti cœpit: tunc ciuitati metuens Iosephus, & cum eo cuncta Iudæorum prosiluit multitudo: omnésque in Romanos pariter irruentes, procul à muris eos deterruere, multa manu simul & audacia patrando facinora. neque minora tamen patiebantur quàm faciebant. nam quantum ipsos salutis desperatio, tantum pudor incendebat Romanos. & hos quidem peritia cum fortitudine,

illos autem duce iracundia ferocitas armabat. Deniq; cum toto die pugnatū fuiſſet, prælium nox diremit: in quo Romanorum plurimis sauciatis, tredecim interfecti ſunt: Iudæorum autem cum ſexcenti eſſent vulnerati, ſeptem & decem ceciderunt. Nihiloq; minus, Romanis poſtridie iterum irruentibus occurrũt: multoq; fortius reſtiterunt: ex eo ſcilicet fiduciam nacti, quod eos pridie præter ſpem ſuſtinuerant. ſed eos quoq; pugnaciores experti ſunt, quod eorum iracundiam pudor incenderat, vinci credentium, niſi cito viciſſent. Itaq; per dies quinq; Romanis minime ab aggreſſione ceſſantibus, etiam Iotapatenorum excurſus agebantur, muriq; fortius oppugnabãtur. & neq; Iudæi vires hoſtium formidabant, neq; Romanos difficultas oppidi capiendi laſſabat. Etenim Iotapata paulominus tota rupes eſt, ex alijs quidem partibus vndiq; vallibus immenſis præceps: vt earũ altitudinem oculis deprehendere cupientium aſpectus ante deficiat. Ab vna vero tantum Boreæ parte adiri poteſt, vbi per tranſuerſum latus deſinentis montis ædificata eſt: quod quidem ipſum muro ciuitatis Ioſephus fuerat amplexus, quo inacceſſa eſſent hoſtibus ſuperiora cacumina. alijs vero circum montibus tecta, prius quàm in eam perueniretur, à nullo poterat conſpici. Iotapata quidem ſic erat communita. Veſpaſianus autem & cum natura loci ſimul certandum putans & cum audacia Iudæorum, incipere obſidionem acriter ſtatuit: aduocatiſque rectoribus ſibi ſubditis, de aggreſſu deliberabant. Cumq; aggerem fieri placuiſſet, qua parte murus facilis erat acceſſui, totum ad comparandam materiam miſit exercitum: oppidoq; propinquis montibus exciſis, magnaq; vi lignorum & lapidum comportata, cratibuſque ad euitanda iacula deſuper miſſa per vallos diſpoſitis, his protecti aggerem conſtruebant. nulla autem noxa vel minima telorum erat, quæ de muro iacerẽtur. His autem alij terram ex propinquis tumulis eruentes, ſine intermiſſione ſuppeditabant: cunctiſq; trifariam diſtributis, nullus erat otioſus. At Iudæi ſuper eorum tegmina ſaxa ingentia & omne telorum genus curabant immittere: quæ licet minime penetrarent, magnos tamen crepitus dabãt, & horribile impedimentum erat operantibus. Tunc igitur Veſpaſianus machinis miſſilium circumpoſitis (erant autem omnes centum ſexaginta) in eos qui ſuper murum aſtarent, iuſſit tela contendi: ſimulque ex catapultis lanceę percurrebant, ſaxaq; tormentis ingentia mittebantur, ignisq; & ſagittarum frequentiſſima multitudo, quæ non ſolum murũ, ſed etiã totum intra iactũ earum ſpatium Iudæis inacceſſum fecere. Arabum enim ſagittariorum manus, & iaculatores, itemq; funditores & omnes machinæ tela iaciebant. Neque tamen his Iudæi prohibiti, ne deſuper propugnarent, quieti erant: ſed excurrendo per cuneos more latronum, tegmina operantium detrahebant, nudatosq; feriebant: & vbi illi ceſſiſſent, aggerem diſſipabant, valloiumq; munimenta cum cratibus igni tradebant: donec Veſpaſianus cognito, huius damni cauſam ex diſtributione operum contigiſſe, quod interiecta ſpatia Iudæis locum aggrediendi præberent, adunauit tegmina: coniunctiſq; pariter viribus obreptiones hoſtium præpeditę ſunt. Erecto autem propemodum aggere, pauloq; minus ęquato propugnaculis, indignum eſſe ratus Ioſephus, nihil contra moliri, quod oppido ſaluti foret, conuocat fabros murumq; altius iubet extolli. cum illi tam multis obſtãtibus iaculis minime ædificare poſſe affirmarent, hanc eis defenſionem excogitauit. Sudibus fixis per eos boum coria recentia extendi pręcepit, quæ miſſos tormentis lapides ſinuata ſuſciperent, quibusq; repulſa tela cætera dilaberentur, & ignis humore langueſceret. hisq; ante fabros oppoſitis, illi murum die noctuq; operando, ad viginti cubitorum altitudinem erexerunt, crebris etiam turribus in eo conſtructis, minisq; validiſſimis aptatis. Quæ quidem res Romanis iam intra ciuitatem ſe eſſe credentibus magnum mœrorem comparauit, tam Ioſephi molitione, quàm oppidanorũ obſtinatione perterritis.

Situs Iotapatæ

Obſidio Iotapatenorum à Veſpaſiano, & diligentia Ioſephi. deq; Iudęorum excurſione in Romanos. Cap. VIII.

AT Vespasianus & calliditate consilij, & hostium audacia magis iritabatur: qui iam recepta ex munitione fiducia, Romanos vltro incursabāt: inq; dies singulos prælia cateruatim, & cuiusque modi latrocinales doli, & eorū quæ casus obtulisset rapinæ, aliorumq; incendia fiebant: donec Vespasianus retento milite à pugna, statuit obsidere ciuitatem, vt eam vsui necessariorum penuria caperet. Aut enim coactos inopia sibi supplicaturos, aut si ad finem vsque in eadē pertinacia durauissent, fame consumendos eius habitatores putabat: multoq; faciliores expugnatu fore, si post interuallū rursus anxijs incubuisset. Itaq; omnes exitus eorum asseruari præcepit. Illi autem frumēti quidem, aliarumq; omnium rerum intus habebant copiam, præter salem. aquæ vero penuria eos affligebat: quia neque fons erat intra ciuitatem, & imbre cōtentis habitatoribus, rara est in illo tractu æstiuis mensibus pluuia. quo tempore obsessi etiam hoc vehementius afficiebantur, quod arcendæ siti fuerat excogitatum: quodq; fieri, velut omnis aqua iam defecisset, ægre ferebant. Iosephus enim, cum & ciuitatem videret abundare alijs rebus, fortesque animo viros esse, quo longiorem Romanis obsidionem faceret, quàm sperabant, iam tum potum mensura ciuibus ministrabat. illis autē conseruari aquam penuria grauius esse videbatur: ampliorem q; cupiditatem mouebat, quod ius bibendi liberum non haberent: ac velut ad extremā sitim peruentum esset, labori cedebant. Hoc autem modo affecti, Romanos latere nō poterant, qui ex aduerso colle trans murum in vnum eos confluere locum, & aquæ mensuram accipere prospectabant: quò etiam balistarum peruenientibus telis, plurimos occidebant. Vespasianus quidem non multo post, exhaustis puteis, ipsa sibi necessitate traditum iri ciuitatem sperabat. Iosephus autem, vt hanc eius spem frangeret, iussit quā plurimos per murorum minas demersa vndis atque humida vestimenta suspendere, vt omnes repente aqua perfluerent. ex quo mœror simul Romanis ac timor erat, cum tantū aquæ viderent eos ludibrio cōsumere, quos potu indigere credebant. Denique dux belli etiam ipse, quia penuria ciuitatem posse capere desperasset, iterum consilium ad vim atque arma conuertit: Iudæis quoque id maxime cupientibus: quod nec se, nec ciuitatem saluam fore credebant, & priusquam fame vel siti perirent, mortem bello optabant. Iosephus tamen, præter hoc etiam aliud consilium, quo sibi copia pararetur, per quandā vallem deuiam, propterea q; minus curiose habitam à custodibus, excogitauit. mittendo enim per occiduas eius partes literas ad quos vellet Iudæos extra ciuitatem degentes, ab his omnia vitui necessaria, & quæ in ciuitate defecerant, accipiebat, mandato cōmeantibus, vt plerunq; ad excubias reperent, terga velleribus tecti: quo si qui eos nocte vidissent, canum similitudine fallerētur, idq; factitatum est, donec eius fraudem vigiles persenserūt, vallemq; cinxerunt. Itaque tunc Iosephus non diu ciuitatem sustinere posse prospiciens, suamque pariter salutem, si vellet remanere, desperans, cum optimatibus de fuga tractabat. verum id populus sensit, & circa eū fusus, ne sese negligeret, precabatur, in quo solo recūberēt. ipsum enim saluti esse ciuitati manentē, velut omnes eius causa alacri essent animo certaturi. quod si etiam capiantur, eundē solatio fore. decere autem illū nec inimicos fugere, nec amicos deserere, aut quasi ex naui tempestate oppressa desilire, qui ad eam tranquillo mari venisset. ipsum enim magis demersurum esse ciuitatē, cum iam nemo audebit hostibus repugnare, si discessisset cui cōfiderent. Iosephus autem quod sibi caueret occultās, illorū cōmodo se exitum parare dicebat. nam intra ciuitatem manendo, neq; seruatis grāde aliquid se profuturū: & si caperentur, vnà cum his esse frustra periturum, obsidione vero liberatum, extrinsecus maximo eis emolumento fore. mature enim congregatis ex territorio Galilæis, alio bello Romanos ab eorum ciuitate reuocaturum. nunc aūt non videre, quid apud eos residens vtilitatis afferret, nisi quod Romanos ad obsidionem magis incitaret, vt se caperent magnipēdentes. quē si fugisse cognouissent, multum essent de obsidionis impetu remissuri. Non flexit his populum Iosephus, sed hoc

circumsistere se magis incendit. deniq; pueri & senes, itemq; mulierculæ cum infantibus flentes, ad eius pedes accidebant, eumq; omnes complexi tenebant, & vt fortunę socius sibi remaneret, cũ vlulatibus supplicabant: non inuidia salutis eius, quantum ego arbitror, sed propria spe. nihil enim se mali, remanente Iosepho, existimabant esse passuros. ille autem siquidem paruisset, hęc preces esse ratus: custodiam vero, si per vim cogeretur (multum enim propositum discessus etiá querelarum misericordia fregerat) remanere statuit. communiq; desperatione ciuitatis armatus, & nunc tempus esse dicens pugnam incipere, cum spes nulla salutis est: pulchrumq; vitam pacisci pro laude, ac forti aliquo patratro facinore in memoriam posteritatis occumbere: ad opera sese conuertit. Cum pugnacissimis ergo egressus, disiectis custodibus, vsque ad Romanorum castra excurrebat: & nunc pelles aggeribus impositas, sub quibus tendebant, discerpere: nunc operib9 ignem immittere. posteroq; die similiter ac tertio & per aliquot deinceps dies ac noctes bellando non defatigabatur. Sed Vespasianus Romanos his excursibus male affectos aspiciens (nam & terga dare Iudæis pudebat, & fugientes insequi armorum pondere tardabantur: cum Iudæi semper aliquid agentes, priusquá paterentur, in ciuitatem refugerent) armatis imperat, vt eorum impetum declinarent, néue cum hominibus mortis auidis manum cõsererent. Nihil esse forti9 desperatis. restingui autem illorum impetus, si proposito frustrẽtur, quasi flammam si materiam non inueniat. ad hoc oportere Romanos cautius quærere victoriá, augendæ possessionis causa, non ex necessitate pugnãtes. Per sagittarios autem Arabum & Syriæ & funditores, perq; saxa tormentis emissa plerunq; repellebat Iudæos. nulla enim telorũ machina quiescebat. Illi autem his quidem male accepti cedebant: verum eminus missa intra iactum subeuntes, sæuius Romanis instabát: cum neque corpori, neque animæ parcerent: sed per vicem vtrinq; pugnarent, suorum quisque laborantibus subuenientes.

De oppugnatione Vespasiani cõtra Iotapatá, ariete, & alijs tormẽtis bellicis Caput IX

IGitur Vespasianus vltro se existimans longitudine temporis hostiumq; incursibus obsideri, cum prope iam muris aggeres æquarentur, arietem admouere decreuit. Est autem aries, immensa materia, malo nauis assimilis: cuius summum graui ferro solidatum est, in arietis effigiem fabricato, vnde etiam nomen accepit. dependet autem funibus medius ex trabe alia, velut ex trutina, palis vtrinq; fultus, bene fundatis. retrorsum autem magna virorum multitudine repulsus, hisdemque simul rursus impellentibus missus, in fronte prominente ferro mœnia percutit, nec est vlla tam valida turris, aut murorum ambitus adeo latus, vt & si priores ictus fortiter sustinuerit, assiduos vincat. Ad huius periculum rei duci Romano transire placuit, vi capere oppidum properanti: quoniam perniciosa videbatur obsidio, Iudæis minime quiescentibus. Itaque Romani quidem balistis cæterisq; missilium machinis, vt facilius ferirentur qui de muris obstare tentassent, propius adhibitis vtebantur: neque sagittarij aut funditores longius aberant. cum vero ea causa muros nemo auderet ascendere, ipsi arietem applicabant cratibus de super itémque pellibus septum, tam pro sui defensione quàm machinæ. Et primo quidem impetu mœnia concussa sunt: clamorque oppidanorum, velut iam capti essent, maximus factus est. Iosephus autem eundem locum sępe feriri, neque multo post murum disturbatum iri prospiciens, quo commento vim machinæ paulatim falleret excogitauit. Saccos enim paleis confertos, quà semper impetum arietis ferri viderent, demitti iussit ex muro: vt eo modo secundi ictus errarent, aut etiam excepta vulnera laxitas frustraretur. Quæ quidem res multum Romanis morę attulit. nam quocunque hi machinam conuertissent, contra illi qui super murum stabant, palearum traducentes saccos, ictibus supponebant: nihilque murus repercussione lędebatur, donec etiam Romani aduersus hoc aliud machinati sunt: proceris enim contis expeditis,

Aries

peditis, iń his summis falces quibus saccos abscinderent alligarunt. cum autem hoc modo efficax esset opus arietis, ac murus (quia recens ædificatus erat) ictibus cederet, quod reliquum erat, Iosephus eiusq; socij ad ignis auxilium se contulerunt: accensumq; totum quod aridæ fuit materiæ, tribus ex locis pariter inflammarunt, vnaq; machinas & propugnacula Romanorum & aggeres concremarunt. Illi vero non sine malo subueniebant, audacia simul eorum terri i, & nc ad iumento essent, flammis proruentibus impediti: quæ aridum nactæ fomitem & præterea bitumen ac picem, necnon etiam sulfur, opinione citius volitabant: operaque Romanorum multo labore curata, vnius horæ spatio pessum dederũt. Hic etiam vir quidá Iudæus, prædicatione ac memoria dignus inuẽtus est, Samæi filius Eleazarus, cui Saab Galilææ patria fuit. Is enim saxum ingens alte sublatum, tanta vi super arietem ex muro demisit, vt machinæ caput abrumperet, idq; ex medijs hostibus saltu ad eos delatus auferret, nulloq; metu reportaret ad murum. postremo tanquam signum quò tela mitterent, hostibus propositus, nudo corpore quinque sagittarum vulneribus fixus est: earumq; nulla respecta, vbi murum ascendit vnde iam videri ab omnibus poterat, sua audacia ibi constitit, contractusq; dolore plagarum cum ariete decidit. Post hunc fortissimi extiterũt duo fratres Netiras & Philippus de vico Ruma Galilæi. qui cum super milites decimæ legionis prosilijssent, tanto impetu viq; irruerunt, vt & aciem Romanorum perrumperent, quiq; aduersum ierant, omnes in fugam verterent. præter hos Iosephus quoque & cætera multitudo, raptis ignibus machinas & refugia, cum operibus quintæ itemq; decimæ, eius quæ terga dederat legionis, incendunt. cæteri aũt qui mox consecuti sunt, & instrumenta & omne genus materiæ obruerunt. Rursus autem Romani sub vesperam, erectum arietem ad eam muri partem, quę pridem quassata fuerat, appulere: ibiq; propugnatorum quidam Vespasiani plantam sagitta percussam leuiter vulnerat, quia vis teli spatio defecisset. Maximam tũc id Romanis perturbationem fecit. his enim qui propè aderant viso sanguine perterritis, per omnem fama cucurrit exercitum: relictaq; obsidione, pleriq; cum stupore atque formidine ad ducem belli concurrebant: & ante omnes Titus aderat, metuens patri. Vnde contigit vt & beneuolentia circa rectorem, & filij trepidatio confunderet multitudinem. facile tamen pater & timore filium, & perturbatione liberauit exercitum. superato enim dolore vulneris, & ab omnibus qui sui causa pertimuerunt conspici studens, bellum in Iudæos sæuius incitauit. nam velut vltor quisque imperatoris omne periculũ adire cupiebat: & clamore alius alium adhortantes, murum petebant. Iosephus aũt cum suis, licet assiduis balistarum itemq; tormẽtorũ ictibus caderent, nequaquam tamen deterrebantur à muro: sed flámis & ferro & saxis eos appetebant, qui arietem protecti cratibus impellerent. Nihil aũt aut parum proficiebant, cum sine intermissione procumberent in cõspectu hostium positi, quos ipsi contra videre non possent. nam & suis ignibus collucebant, tanquam si dies esset, & certum erant hostibus signum quo tela dirigerent: machinisq; procul non apparẽtibus, missilia cauere non poterát. Ergo propterea tam catapultarũ quàm iaculorum vi simul multi transfigebátur missaq; machinis saxa & murorum minas auferebant, & frangebánt angulos turrium. virorum autem nulli tam fortiter constipati erant, vt non vsque ad extremam aciẽ saxi magnitudine ac violentia sternerentur. Sciet autem aliquis, huius machinæ vis quantum valeat, ex his quæ illa nocte contigerunt. in muro cuidam ex circunstantibus Iosepho, saxo percusso caput auulsum est, eiusq; ad tertiũ stadiũ veluti funda excussa caluaria. Interdiu quoq; prægnátis fœminæ tráiecto vtero, ad dimidium stadium infans abactus est: tanta tormento vis fuit. Ergo machinis terribilior erat impetus & missiliũ strepitus. crebri autẽ mortui, cum per muros deijcerentur, sonabant. & acerbissimus quidẽ intus excitabatur mulierum clamor: extrinsecus autem occumbentium gemitus concrepabant: totusque ambitus

De Eleazaro quodam fortitudine insigni

Machinæ Romana incensæ

Vespasianus uulneratur

ambitus muri,ad quem pugnabatur,sanguine confluebat, iamq; ascendi poterat congestione cadauerum.montes aũt resonantes,multo amplius horrorem augebant:nec quicquam illi nocti defuit,quod vel auribus vel oculis terrorem posset incutere,Plurimi quidem pro Iotapata decertantes,fortiter ceciderunt,plurimi etiam sauciati sunt,& tamen vix circa matutinas vigilias murus assiduis machinarum ictibus cessit. Tumq; illi quidem corporibus atq; armis eam partem quæ deiecta fuerat,priusquam Romani pontes apponerent,munierunt.

De iterata impugnatione Iotapatenorum Cap. X

MAne autem Vespasianus ad occupandam ciuitatem iam ducebat exercitũ, ex nocturno labore paululum recreatum. Idemq; cupiens de cõuulsa muri parte alios propugnatores depellere,equitum quidem fortissimos equis depositos trifariam collocat:vt tecti armis dirutum latus vndique obsiderent,contosq; prætenderent:& cum põtes admoueri cœpissent,ipsi priores introirent.post illos autem pedites validissimos ordinauit.reliquam vero equitũ multitudinem secundum muri spatium per montana loca distendit,ne quis fugiens excidium ciuitatis lateret.deinde qui hos sequeretur constituit sagittarios, paratas sagittas habere iussos:funditores quoq; similiter,& appositos machinis. Alijs autem integris muri partibus scalas applicare præcepit:vt qui hos prohibere tentassent,deiectæ partis defensionem relinquerent:cæteriq; omnibus simul telis oppressi,violentiæ irrumpẽtium cederent. Iosephus autem hoc consilio cognito, per murum quidem integrum labore fatigatos itemq; senes disposuit,quasi lædi non possent in parte vero collapsa validum & potentissimum quemque,senosq; ante omnes viros,in quibus & ipse fuit,ad pericula subeunta sortitus est:hisque præcepit, vt agminum vlulatibus ne metu quaterentur,aures obstruerent:contra sagittarum vero multitudinem communiti protegerentur desuper scutis:paulatimq; recederent,donec sagittarij pharetras exinanirent.Si vero pontes à Romanis apponerentur,ipsos prosilire mandauit:atque hostibus persuasit per sua instrumenta resistere:vnumquenq; vero ita certare debere, non quasi conseruandam tueretur, sed quasi perditam iam patriam vindicaret:atque oculis suis proponere mactari senes ac liberos,coniugesq; suas propemodum ab hostibus capi: vimq; futuræ cladis iam nunc collectam in autores eius effundere.ita quidem in vtroq; disposuit. Ciuitatis autem vulgus imbelle,mulieres ac pueri,postquam oppidum triplici acie videre circundatum(nullus enim ad pugnam translatus fuerat à custodijs) strictisq; gladijs ad partem muri deiectam hostes instare.armisq; montana loca omnia desuper collucere,atque Arabum quendam sagittarijs tela suggere,tunc extremo vlulatu quasi capta vrbe consonuerunt,non vt impendere mala, sed vt adesse iam crederes.Quare Iosephus mulieres , ne misericordia suorum animos effœminarent,intra domos cum in terminatione concludit, silere iussas,ipse vero ad partem muri quæ sibi obtigerat transiuit. & scalas quidem applicantibus animũ non intendit,sed tantum speculabatur impetum sagittarũ. Simul autem ac tubicines vniuersarum legionum consonuerunt, & grauiter infremuit exercitus:signoq; dato,missis vndique sagittis lux obscurari cœpit:Iosephi socii memores præceptorũ,& aduersus clamorem obstructis auribus , & contra sagittarum vulnera corporibus communitis, cum admouerentur pontium machinæ,ipsi eas cursu,& antequam hostes pedem in his ponerent,occupant:eosq; ascendere nitẽtes prælio deturbant,varia manuum itemq;animi facinora demonstrantes:& ne vel in extremis calamitatibus deteriores illis viderentur, qui sine periculo fortes contra se essent,curabant.nec prius à Romanis diuellebantur,quàm vel caderẽt vel occiderent. Itaq; Iudæis perpetuo dimicantibus,cum nec vnde mutarent propugnatores haberent,defessis autem Romanorũ assidue substituerentur:proque his quos violentia repulissent,alii succederent:inuicem se adhortati latera copulant:protectique de super longioribus scutis,inexpugnabilis globus effecti sunt:

Astutissimum Iosephi consilium

totaq;

acie velut vno corpore repellendo Iudæos, in muro iam pedem ponebant. Tum Iosephus, his rerum angustijs consilio necessitatis adhibito, machinis excogitādis cum desperatione stimulatur: feruentiq; oleo perfundi milites iubet, scutorum coniunctione defensos. id autem Iudæi multi, qui & paratum haberent, & plurimū, cito Romanis infundūt: ipsis etiā in eos ahenis missis calore bullientibus. Hæc res Romanorum ardentium aciem dissipauit, & cum dolore sæuissimo deuoluebantur à muro. siquidem facile à vertice ad pedes vsq; sub armatura oleum per totum corpus fluebat, carnemq; nō secus ac flamma depascebatur: quod natura facile calesceret, seroq; pro sui pinguedine refrigesceret. thoracibus autem & galeis illigatis incendij fuga non erat. nunc autem saliētes, nunc incuruati dolore, de pontibus decidebant. ad suos autem contranitentes tutò recedere nō poterant, quoniam facile ab insequentibus vulnerabantur. Sed neque Romanis virtus in rebus aduersis, nec Iudæis prudētia defuit. Romani enim licet oleo perfusi mirabilia pati viderentur, tamen in eos qui perfuderant ferebantur, præcedētem quisque incursando, tanquam ipse impetum retardaret. Iudæi vero progressum eorum dolo altero deceperunt, cum fœno græco decocto pontium tabulata perfunderent: quibus illi dilabentes retrahebantur, vt neque fugientium quisquam, neque aggredientium firmo posset eniti vestigio: sed alij quidem resupinati per ipsas pontium tabulas calcarentur, multi vero super aggeres deijcerentur: & qui cecidissent, à Iudæis feriebantur: qui Romanis desilientibus conflictu iam liberi, facillime tela dirigebant. Cum autem multa milites mala in hac perpeti pugna dux videret, sub vesperam eos reuocat: quorum non paucis trucidatis, plures sunt vulnerati. ex Iotapata vero sex viris mortuis, plures quàm trecenti saucij translati sunt. Hoc autem modo pugnatum est Iunij mensis die vigesimo. At Vespasianus, eorum causa quę acciderant, consolatus exercitum, postquam ira vidit accensum, neque tam exhortationem quàm opus deposcere, aggeres quidem altius tollit. tres vero turres quinquagenum pedum in excelsum iubet erigi, ferro vndique tectas, vt & pondere stabiles essent, neque ignibus expugnarentur: easque super aggeres collocat, iaculatoribus & sagittarijs, itemque leuioribus missilium machinis plenas, funditorum quoque fortissimis. Qui cum non conspicerentur propter altitudinem turrium & loricas, ipsi eos qui super murum astarent facile conspicuos, telis feriebant. at illi cum neque à vertice venientes sagittas facile declinarent, neque vlcisci possent quos non viderent: altitudine quidem turriū, librata manu iacula superante: ferro autem: quo erant septæ, flammis obstante: ob hæc defensionem muri deserunt: oppugnationemq; tentantibus prompte occurrunt. Et Iotapateni quidem ita resistebant, quamuis multi in dies singulos occumberent, neque contra mali quicquam hostibus facerent, quod eos sine periculo prohibere non poterant.

Romani oleo feruenti perfunduntur

Iaphæ expugnatio à Traiano & Tito Cap. XI

HIs aūt diebus, Vespasianus ad finitimam quandam Iotapatæ ciuitatē euocatus, cui nomen est Iapha, nouas res affectantē, & propterea, quod Iotapatenos præter spem restitisse audierat, insolescētem, mittit eo Traianum decimæ legionis rectorem, dās ei duo milia peditum & equites mille. Ille autem cum oppidum contra expugnationem munitissimum reperisset (nam præter naturam qua tutum erat etiam muro duplici cingebatur) habitatores vero eius vidisset paratos ad pugnam sibi obuios processisse, pręlium cum his committit: eosque paulisper reluctatos, in fugam vertit: quos vestigijs consecuti Romani, exterioris muri ambitum quò confugerant: cum ipsis irrūpunt. secundum autem murum petentibus, ciues sui clausere ciuitatem, metu scilicet, ne cum his rursus hostes intrarent. Profecto autem deus Galilæorū clades Romanis donabat, qui etiam tūc ciuitatis eius vniuersum populum exclusum mœnibus proprijs, ad interitum hostibꝰ dedit auidissimis cædium. Multi enim simul ruentes ad portas

multūq;

multumq; nominatim præpositos inclamantes, inter ipsas preces mactabantur, quibus hostes vnum murum, alterum ciues clauserant: & inter medios coacti murorum ambitus, multi quidem sociorum gladijs transfigebantur, infiniti vero à Romanis interficiebantur, ne ad vlciscendum quidem recepta fiducia. nam præter hostilem metum, etiam domestica proditio eorum animos fregerat. Denique moriebantur, nō Romanos, sed Iudæos execrando, quoad omnes interiere numero hominum duodecim milia. Vnde Traianus vacuam esse ciuitatem pugnatoribus reputans, & si qui adhuc intus essent, nihil eos ausuros esse existimans præ timore, imperatori excidium reseruauit: eumq; per nuncios rogauit vt filiū suum Titum mitteret, finem victoriæ impositurum. ille autem laboris aliquid superesse ratus, cum milite filium misit, hoc est, quingentis equitibus & peditibus mille. Qui mature ad ciuitatem profectus sic ordinauit exercitum, vt in leuo quidē latere Traianum constitueret, ipse vero in dextro obsidioni præesset. Itaque militibus scalas muris vndique applicantibus, cum paulisper desuper Galilæi obstitissent, continuo mœnia reliquerunt. Titus vero eiusq; comites saltu demissi, mature ciuitatem obtinuerūt. Tumq; vehemēs cum his, qui se intus congregauere, pugna cōmissa est: nunc per angusta viarum irruentibus validissimis, nūc fœminis ex tectorū culminibus, quę forte inuenissent, tela iactantibus. Et hoc quidē modo vsq; ad sextam horam sustinuere conflictum. absumptis aūt bellatoribus, cętera multitudo, & sub diuo, & per domos, senes pariter ac iuuenes mactabantur. Denique virilis sexus præter infantes nullus remansit, qui cum mulieribus abducti sunt seruitio. Interemptorum quidem in ciuitate, & in primo cōgressu, numerus fuit quindecim milia: captiuorum aūt duo milia CXXX Hæc Galilæis clades contigit quinto & vigesimo die Iunij mensis.

De Samaritis à Cereale deuictis Cap. XII

SEd ne Samaritæ quidem alieni à calamitatibus remāsere. Hi namq; in mōte Garizin, qui est illis sanctissimus, congregati, locis suis expectabant, belli aūt minas eorum conuentus ac spiritus habere videbatur, nec saltem vicinorum malis corrigebantur, sed inconsulta suarum virium infirmitate, secundis Romanorum rebus exterriti, prona in tumultum voluntate pendebant. Vespasiano autem placebat motus antecapere, eorumq; impetus præuenire. Nam & si pręsidijs tota Samaritica regio cincta erat, tamen eorum multitudo qui coierant & cōspiratio timebatur. Eaq; causa Cerealem quintæ legionis rectorem, cum sexcentis equitibus tribusq; peditum milibus mittit. Ille autem ad mōtem quidem accedere, prælioq; congredi nequaquam tutum esse duxit, quod hostes plurimi desuper essent: milites vero circumuallatis vndiq; montis radicibus, tota eos die custodiebāt. Euenit autem aquæ tunc indigētibus Samaritis, etiam graues accendi æstus (erat enim tempus æstatis neque se rebus necessarijs vulgus instruxerat) adeo vt nonnulli quidem vna de siti morerentur, multi vero eiusmodi morti seruitium pręferentes, ad Romanos transfugerent: ex quibus cognito Cerealis, illos etiam qui adhuc perseuerarent, malis infractos, montē ascendit: & circum hostes exercitu constituto, primum eos ad fœdera hortabatur, atque vt salui esse mallent rogabat: si arma proiecissent, tutos fore promittens. denique quia persuadere non posset, aggressus eos occidit omnes. Erant autem vndecim milia & sexcenti. Hęc Iunij mensis vigesimo & septimo die gesta sunt: atq; his calamitatibus Samaritæ oppressi sunt.

Iotapatæ excidium Caput XIII

IOtapatenis autem diu durantibus, & præter spem aduersa tolerantibus, quadragesimo quidem ac septimo die, Romanorum aggeres super murorum altitudinem sunt elati. quidam vero ad Vespasianum eodem die profugus venit, paucitatem ciuium & infirmitatem simul eorum enuncians: quodq; diuturnis virgilijs, & pręlijs assiduis consumpti, minime quidem vlterius vim ferre possent: verum dolo etiam caperentur, si quis instaret. circa extremam nanque vigiliā, quādo &

do & malorum requiem habere viderentur, & maxime defatigatos custodes matutinus somnus occupat, dormire eos dicebat, eademq; hora inuadendos esse suadebat. Vespasiano autem, quia fidem nosset inter se Iudæorum, quantaq; superbia pœnas contemnerent, transfuga suspectus erat: nam & antea quidam ex Iotapata captus, omne tormētorum genus fortiter pertulit, & cum ne flammis quidem coactus, quid intus ageretur, hostibus exquirentibus prodidisset, mortem deridens cruci suffixus est. Fidem tamen proditori coniectura faciebat, fortasse illum vera dicere: ipse autem nihil ex eius fallacia magnum sibi existimans esse metuendum, asseruari hominem iussit, & ad occupandam ciuitatem parabat exercitum. Hora igitur quæ fuerat indicata, silentio muros petebat: primusq; incedebat Titus cum vno è tribunis Domitio Sabino, paucis ex quintadecima legione comitatus. Interfectis autem vigilibus, in ciuitatem ingrediuntur, & post eos Sextus Cerealis tribunus, & Placidus, subiectos sibi milites introducebant. Arce vero occupata, cum hostes in medio oppido versarentur, iamq; plane dies esset ne tunc quidem illi qui capti tenerentur, adhuc excidium sentiebant, multo labore somnoq; pariter dissoluti. Et si quis euigilasset, nebula visus eius hebetauit, quę casu tunc plurima se circa oppidum fuderat, donec totus irrupit exercitus: soloq; malorum periculo exuscitati sunt, morientesq; demum se perijsse crediderūt. Romanos autem memores quid obsidionis tempore pertulissent, neq; parcendi cuiquam, neq; miserendi quenquam tangebat cura. sed ex arce plebem ad prona cō pulsam facillime trucidabant, vbi loci difficultas pugnacibus quoq; negaret copiam resistendi. viarum nanq; angustijs pressi, ac per decliuia dilabentes, fluente desuper bello obterebantur. Id multos etiam qui circa Iosephum lecti erant, vt manibus proprijs liberarentur incitauit. nam cum se viderent Romanorum neminem posse occidere, ne Romanorum manibus oppeterent præuenerunt, & in extrema parte ciuitatis congregati, semet interfecerunt. Quicunq; tamen vigilum primi captam ciuitatem senserant, in quandam turrim septentrionalem fuga recepti, aliquandiu quidem restiterunt. deinde circunfusi hostium multitudine, sero dextras dedere: hisq; instantibus, mortem suam ęquo animo prębuerunt. Potuissent autem incruento Romani obsidionis fine gloriari, nisi vnus ex ipsis occidisset centurio, Antonius, peremptus insidijs. Nam quidam ex his qui ad speluncas confugerant (erant autem plurimi) rogabat Antonium, dextram sibi porrigere, ad fidem salutis ac præsidium, quo tutus ascenderet. cumq; is manum porrexisset incaute, hasta ille præuentum sub inguine perculit, statimq; confecit. Illo quidem die comparentem multitudinem peremere Romani. postea vero secuti diebus scrutando latebras, per cuniculos & speluncas in omnem sæuiebant ętatem, præter infantes ac fœminas. Itaq; captiui quidem mille ducenti congregati erant: quadraginta vero milia connumerata sunt excidij tempore pugnisq; superioribus mortuorum. At Vespasianus ciuitatem ipsam excindi iubet, castellaq; eius omnia exurit. Iotapata quidem ita deuicta est tertiodecimo imperij Neronis anno, calendarum Iuliarum die.

Titus clam hostibus oppidū capit

Quomodo Iosephus captus vitam suam redemerit facto & verbis.
Caput XIIII.

Romani vero Iosephum requirentes, & proprię indignationis causa, & quod imperatori operæpreciū videbatur (captus enim, maxima pars belli esset) mortuos iteq; abditos rimabantur: ille aūt in exitio ciuitatis fortunę quodā vsus auxilio, per medios se hostes surripuit, & in quendā profundū puteum saltu demissus est, cui amplū specus adiunctū erat à latere, quod suprà scrutantes videre non possent: vbi quadraginta insignes viros latitantes offendit, rerumq; vtiliū apparatū, qui non paucis diebus sufficeret. Hostibus autē omnia complexis, interdiu quidē se occultauit: nocte vero sursum ascendens, vigilias explorabat, vt fugeret. Cūq; omnia vndiq; ipsius causa maxime custodirētur, neq; fallendi spes esset, in speluncam iterū descendebat: biduūq; ibi delituit. Tertia vero die, capta

quadam muliere,quę cum ipsis fuerat,indicatus est. Tumq; Vespasianus propere duos tribunos,Paulinum & Gallicanum, iussos pacem dare Iosepho, & hortari eum vt ascenderet,mittit.Quibus tamen ille rogantibus,postquam ad eum venerunt,fidemq; pro salute dantibus minime paruit. Ex his autē magis quę pati meritus esset,qui plurima commisisset, quàm ex naturali mãsuetudine rogantium, suspicionem colligens,velut ad pœnam euocaretur,timebat:donec Vespasianus tertium quoq; tribunum Nicanorem,Iosepho notum,atq; olim cõsuetum misit. Is autem,quàm mite in eos Romanorum esset ingeniũ,quos semel subiugassent, referens:quodq; ipse Iosephus virtutis causa magis admirabilis,quàm inuisus ducibus haberetur:essetq; imperatori studium non eum ad supplicium ducere,quod etiam sine deditione sibi liceret exigere, sed conseruare potius virum fortem:his addebat,quod nec Vespasianus, si quid dolo moliretur, amicum ad id mitteret, vt rem optimam pessimæ,hoc est perfidię prętexeret amicitiam:neq; semetipsum illi,vt amicum falleret,obtemperaturũ fuisse. Verum Iosepho etiam post Nicanoris dicta hęsitante,milites quidem irati,speluncę ignem submittere properabant.sed retinebat eos belli ductor,viuũ Iosephum capere plurimi pendens. Nicanore autem vehementer instante, vbi etiam hostilis multitudinis minas comperit Iosephus,nocturna somnia reminiscitur: quibus ei deus & futuras Iudæorũ clades,& quę Romanis essent euentura principibus,ostendit.erat autē interpretandis quoq; somnijs idoneus, & coniectare quæ ambigue diuinitus dicerentur, sciebat:qui & sacros prophetarum libros nouerat, quod & ipse sacerdos esset, & parentibus sacerdotibus procreatus. Illa igitur hora quasi deo plenus,& recentiũ somniorum,quę horrenda viderat,simulacra mente complexus, occultas preces deo offert. Et quia Iudæorum,inquit,labefactari tibi rem creator placuit,fortuna vero ad Romanos tota migrauit,animamq; meam,quę futura prædiceret,elegisti,do quidem manus sponte Romanis,& viuo.testor autem, quod non proditor,sed tuus minister ad eos ibo. Simulq; his dictis,Nicanori consentiebat. Verum qui vnà confugerant Iudæorum,postquam intellexerunt Iosephum rogantibus cedere,vniuersi circunstantes clamabant, certe plurimum ingemiscere leges patriæ. Vbi sunt,quæ Iudæis deus annuit,quibus mortem contemnentes animas indidit? Vita Iosephe captus es, lucemq; pateris intueri seruientem? quàm cito tui oblitus es? quàm multos pro libertate mori persuasisti? falsam profecto opinionem fortitudinis habebas,falsamque prudentiæ, si salutem apud eos speras, cum quibus ita dimicasti:aut si hæc etiam certa sunt,ab illis tamen te seruari cupis. Sed quamuis te Romanorum fortuna tui obliuione perfuderit, nos tamen patriæ gloriæ consulentes, & dexteram tibi & gladium commodabimus. Tu vero si quidem sponte moriare, dux Iudæorum: si vero inuitus, proditor morieris. Vix hæc elocuti sunt, & intentatis ei gladijs, occidendum illum comminabantur, si Romanis pareret. Timens igitur impetum Iosephus, & se dei præceptorum proditorem esse ratus,si ea non renunciasset morte præuentus,argumentis eos philosophiæ necessario tractare incipit. Et quid enim tantopere,inquit,ò socij propriæ cædis auidi sumus? aut cur amicissimas inter se res, corpus & animam,in dissensionem vocamus, mutatum me esse quispiam dicet, sed Romani hoc sciunt. Optimum in bello mori,sed lege belli,hoc est à victoribus trucidari. Proinde si quidem Romanorum ferrum deprecor,vere meo gladio meaque manu sim dignus. sin illi hosti suo parcendum putant,quando iustius nosipsi nobis pepercerimus. Quippe stolidum est ea circa nos admittere,pro quibus ab illis dissensimus. Pulchrum enim esse pro libertate mori, & ipse fateor, pugnando tamen, & illorum manibus qui eam præripuere: nunc autem neque prælio nobis obstant,neque nos interficiunt, Itidem autem timidus est habendus,qui mori nõ vult cum opus est,& qui vult cum non oportet. Præterea quis nos metus prohibet ad Romanos ascendere,nempe mortis. Ergo eam quæ ab hostibus dubie suspecta formidini est, eam certam ipsi nobis irrogabimus. Verum seruitutem dicet aliquis.

Iosephus se dedit.

cet aliquis. Valde quidem nunc liberi sumus. At viri fortis est semet occidere. Imò vero ignauissimi quantum opinor. Nam & gubernatorem timidissimum puto, qui tempestatem metuens, ante vim turbinis nauem sponte submergit. Quin etiam propria manu perire, à communi omnium animalium natura discrepat, eoq; modo in creatorē nostrum deum summū scelus admittitur. Nullum est animal, quod ex industria vel per se moriatur. Siquidem naturę lex validissima, vt velint viuere, in omnibus sita est: idcirco & qui nobis adimendum id putant, hostes ducimus, & quos nostros insidiatores putamus pœna persequimur. Deum vero indigne ferre non arbitramini, cum donum eius homo despiciat. Ab illo enim accepimus vt essemus: rursumq; vt esse desinamus, illi reddendū est. Corpora quidem cūctis mortalia sunt, ex caduca materia fabricata: anima vero semper immortalis est: deiq; particula in corporibus collocata. Si quis ergo depositum hominis surripuerit aut male tractauerit, pessimus statim ac perfidiosus habetur. Si dei depositum ex proprio corpore quis eiecerit, eum se latuisse quem læserit æstimabit. Et seruos quidem fugientes vlcisci, iustum creditur, quamuis nequam dominos fugerint: ipsi vero deum fugientes, & optimum deum, impie facere non videbimur. An ignoratis quod eorum qui lege naturæ vita exeunt, acceptumq; deo debitū soluunt, cum id qui dedit recipere voluerit, perpetua laus domusq; ac familia stabiles sunt. puræ autem & quæ inuocantes exaudiant animę, retinent locū in cœlo adeptæ sanctissimum: atque inde rursum, voluentibus seculis, casta corpora iubentur incolere. Quorum vero manus in seipsos insanierunt, eorum animas tenebrosior Orcus suscipit. pater autem illorum deus autores iniuriæ per nepotes vlciscitur. Hinc & deo inuisum est, & à sapientissimo legis nostrę conditore coercetur. Deniq; si qui se occiderint, apud nos quidem vsque ad solis occasum insepultos abijci decretum est, cum etiam hostes sepeliri fas esse ducamus: apud alios autem & dextræ iubentur abscindi eiusmodi mortuorū, quę in ipsos armatę sunt: quoniam vt corpus ab anima, ita manum esse à corpore alienam existimarent. Pulchrum est igitur, ô socij, iusta sentire: neque humanis cladibus addere, vt creatorem omnium impietate lædamus. si salui esse volumus, salui simus. nec enim salus apud eos ignobilis est, quibus tantis virtutem operibus demōstrauimus. sin mori placet, ab his occidi perpulchrum est qui nos ceperint. Non migrabo ego in hostium locum, vt ipse mei proditor fiam. multo enim stolidior sim quàm qui ad hostes vltro profugiunt. siquidem illi salutis suæ causa id faciunt: ego vero interitus, & quidem mei. Romanorum tamen insidias votis expeto. nam si me & post iunctas dextras perimant, magno animo paratoque moriar, mendacij perfidiam pro victoriæ solatio mecum auferens. Multa quidem in hunc modum Iosephus, vt à cæde propria socios dehortaretur, dicebat. Illi autem obstructis auribus desperatione, qua se iamdudum morti deuouerant, concitantur: & alij aliunde cum gladijs accurrētes, ignauiam exprobrabant: & quasi eū mox percussurus, quisq; adoriebatur. Ille autem cum alium nominatim vocaret, aliū vultu ducis intueretur, alterius dexteram prehenderet, alium precibus exoraret, varia mentis affectione (vt in tali necessitate) distractus, ferrum omnium à cęde sua prohibebat, non secus vt ferę bestiæ circūclusę, ad eum semper qui se contingeret, ora conuertens. Illorū autem, qui ducē in extrema quoq; clade reuerendū putabant, debilitabantur dextrę, gladijq; de manibus elabebantur multi cū manus ei afferrent, sponte frameas dimittebant. Iosepho autē non defuit in desperatione consiliū, sed fredus dei prouidentia, salutem in periculū mittit. Et quoniā mori decretū est, inquit, agite, cędes mutuas sortiamur: & cui obtigerit, manu sequentis occūbat, atq; ita omniū fortuna perambulet: neq; sua se quis dextera feriat. iniustum est enim cęteris interēptis, ex alijs quenquam, si pœnituerit, saluū esse. Visus est vera dicere, & quod persuasit agitur: vt sors cuiq; obtigit, paratam ei qui sequeretur necem suam præbebat, quasi mox etiam duce perituro. cum Iosepho enim perire, vita dulcius æstimabat. Remansit autem ipse cum altero, siue

cinxerat. nam illam quidem in principio defectionis, pecuniarũ itemq; viriũ copia cõmunierat: Tarichæis vero largitatis eius reliquiæ profecerunt. Scaphas autem plurimas, in lacu paratas habebant: vt in eas videlicet, si terrestri prælio vincerentur, refugerent: simulq; ad nauale bellũ, si opus esset, instructas. Romanis aũt castra munientibus, Iesus eiusq; socij neq; multitudine hostiũ, neque disciplina militiæ perterriti, cursu in eos irruunt: primoq; impetu disiectis muri fabricatoribus, ac parte aliqua ædificij dissipata, vbi armatos cõgregari viderunt, antequam mali aliquid paterentur, ad suos refugiunt: eosq; insecuti Romani, ad nauigia cõpulere. Et illi quidẽ tantũ prouecti, vnde Romanos contingere missilibus possent, anchoras iaciunt: & sicut acies assolent, densatis inter se nauibus, aduersus hostes in terra cõstitutos, nauali prælio decertabant. Audito aũt Vespasianus magnã eorũ multitudinem in proxima ciuitati planicie congregatam, filiũ suum cum sexcentis equitibus lectis eò mittit. Qui cum infinitum hostiũ numerũ reperisset, patri quidẽ maioribus auxilijs opus esse mãdauit. Ipse vero equitum plerosq;, etiam priusquam subsidia venirent alacres esse videns, cum nonnulli eorum multitudinem Iudæorum formidarent, vnde exaudiri posset constitit: & ô Romani, ait, pulchrum est nanq; in principio sermonis admonere vos generis vestri, vt qui cum quibus pugnaturi simus sciatis: nostras enim manus nemo vnquam toto orbe hostis vllus euasit: Iudæi vero, vt etiam pro his dicamus aliquid ad hoc vsque tempus victi non defatigantur: itaq; oportet illis in aduersis rebus constanter dimicantibus, etiam non in secundis perseuerantius laborare: aperta quidem fronte vobis plurimum alacritatis inesse conspiciens, gaudeo: vereor aũtem, ne cui vestrum tanta timorem multitudo hostium latenter incutiat. Igitur quisq; iterum cogitet, qualis cum quibus decertabit: quodq; Iudæi, licet satis sint audaces, mortemq; contemnant, incompositi tamen bellorumq; imperiti sunt vulgus rectè potius quàm exercitus appellandi. de vestra vero peritia atq; ordinatione referre quid opus est? Nẽpe id circo soli armis exercemur, pacis etiam tẽpore, vt ne in bello nos cũ hostibus numero conferamus. nam quod perpetuæ militiæ commodum, si pares cũ rudibus congrediamur? Quin reputare, quod armati cum inermibus, & equites cũ peditibus, & ducis tuti consilio cũ vagis neq; rectorem habentibus decertabitis: quodq; nos hæ virtutes multo plures efficiant, multum aũt vitia de hostiũ numero detrahant. Nec sola hominũ multitudo, quamuis pugnacissimi fuerint, in bello obtinet: sed etiam si vel in paucis sit fortitudo. hi enim & ordinari faciles sunt, & sibimet subuenire: numerosæ aũt copię plus incommodi ex semetipsis, quàm ex hostibus capiunt. Itaque Iudęos audacia & ferocitas ac desperatio siue mentis sæuitia ducunt: quę rebus secundis aliquantum valent. minimis vero offensionibus extinguuntur. nos autem virtus regit, & morigera voluntas, itemq; fortitudo, quæ & in prospera fortuna viget, nec ad finem vsque inter aduersa decipitur. Ad hoc maiores nobis sunt, quã Iudæis, causę certaminis. nã si illi pro libertate ac patria belli pericula sustinẽt, quid est nobis inclyta fama pręstantius? & ne post orbis terræ imperiũ videamur hostiũ aduersariorum loco Iudęos habere? Pręterea considerate, quod ne patiendi quidem alicuius intolerabilis mali metus est. multos enim eosque in proximo adiutores habemus. Rapere aũt victoriam possumus: & quos à patre mitti nobis speramus auxilio, cõuenit antecapere, vt & maior sit & socium non habeat virtutis effectus. Equidem puto nũc de me ac patre meo vobisq; pariter iudicium fieri, si ille quidem rebus ante gloriose gestis dignus fuit, ego vero eius sum filius, vosq; milites mei. nam illi vincere consuetũ est. ego vero reuerti ad eum perpetiar victus? quo pacto aũt vos nõ puduerit, duce vestro periculis occurrente, non superare? appetam enim pericula, mihi credite, primusq; in hostes irrumpã. nemo aũt vestrum à me discesserit, persuasum habens, impetũ meum sustẽtari ope diuina: & manifestissime pręsumite, quod multo plus mixti hostibus efficiemus, quàm si extrinsecus pugnarem⁹. Postquã Tit⁹ hęc prosequut⁹ est, diuina quędã alacritas militi- *Oratio Titi ad milites*

bus incidit. Et quia Traianũ aduenire cũ CCCC. equitibus ante prælium cõtigit, ægre ferebant, tanquam minueretur victoria societate. Misit aũt Vespasianus & Antonium Silonem cum duobus milibus sagittariorum, vt occupato monte, qui ex aduerso erat oppido, murorũ propugnatores repellerent. Et ab illis quidem ita vt præceptum fuerat, circumuenti sunt, ex ea parte subuenire tentantes. Titus aũt primus perrexit citato equo in hostes, & post eum cæteri cum clamore, tanto spatio fusi, quantum aduersa acies occupauerat, vnde multo etiam plures quàm erant apparuerunt. Iudæi vero, licet incursu eorum & disciplina cõterriti, paulisper quidem primos sustinuere congressus. Perculsi autem contis, equorumq; impetu deturbati conculcabãtur: atq; ita multis passim peremptis disperduntur, & in ciuitatẽ, vt quisq; velocitatis habebat, effugiunt. Titus aũt aliquos à tergo instans, alios per transitum occidebat, nõnullos cursu antecapiens, ictu ora trãsuerberabat. multos aũt, aliũ super aliũ lapsos inuoluens, cõficiebat: omnesq; ad mœnia confugientes præueniens, detorquebat ad campũ, donec vi multitudinis elapsi, in oppidũ confugerunt. Excepit aũt illos acerba dissensio. nanq; indigenis, & fortunarum suarum & ciuitatis gratia, & ab initio bellum gestum, maximeq; quod male pugnatũ fuerat, non placebat. sed populus aduenarũ qui plurimus esset vim adhibebat, & inter se discordantium clamor erat: veluti iam arma caperent. Quibus auditis, nec enim procul à muris aberat, Titus exclamat Hoc tempus est, quid moramur cõmilitones? deo nobis dedente Iudęos, suscipite victoriã. Nõ auditis clamores? qui manus nostras euasere, discordant: habemus ciuitatem, si modo properamus. Veruntamen cũ velocitate animis opus est. nihil enim magnum effici sine periculo consueuit. non solum aũt hostiũ concordiam, quos cito necessitas in gratiam reuocabit, sed etiam nostrorum auxilia prę uenire debemus: vt pręter victoriam, qua tantas copias pauci superamus, etiã ciuitate soli potiamur. Simul his dictis cõscendit equũ, atq; ad lacum decurrit, & per eum propere ciuitatem ingreditur, quem cęteri cõsecuti sunt. pauor aũt eius audaciæ murorũ defensores inuasit. & pugnare quidem, vel prohibere veniẽtem, nemo sustinuit. relictis aũt excubijs, Iesus quidem cũ socijs in agros effugit: alij vero decurrentes ad lacũ, in manus hostiũ contra venientiũ incidebant. mactabantur aũt alij cũ scaphas scanderent, itemq; alij, cũ iam prouectas assequi natando conarentur: plurimaq; per ciuitatẽ fiebat hominũ cædes, aduenarũ quidẽ resistentiũ, qui nõ effugissent: indigenarũ vero sine pugna, quoniã spes eos fœderis, & conscientia quod belli consilium non habuerant, à prælio deterrebat: donec Titus nocentibus interemptis, miseratus indigenas ab internitione requieuit. At qui in lacum confugerant, vbi ciuitatem captam viderunt, quàm longissime ab hostibus recesserũt. Titus vero missis equitibus res gestas patri nunciat. Quibus ille cõpertis, quod necesse fuit, & filij virtute admodũ lætus, & facinoris claritudine (maxima enim belli pars videbatur exempta) tum quidẽ statim circundari ciuitatem custodibus iussit, ne quis ex ea subterfugeret. cædẽq; euaderet. postero aũt die cum descendisset ad lacũ, rates aduersus illos, qui eò refugerant, fabricari iussit. quæ tam materiarum copia, quàm artificum multitudine mature contextæ sunt.

Iesus cum alijs f[illegible]

Cæduntur Tarichei à Tito

De lacu Genesar. & fontibus Iordanis. Cap. XVIII

LAcus aũt Genesar quidem à terra cõtinente appellatur. quadraginta vero stadijs in latitudine patens, centũq; in longitudine, aquæ dulcis est atq; potabilis. Palustri enim crassitudine tenuiores habet latices: & vndique in litora ac arena desinens, purus est, ac præter hoc temperatus ad hauriendũ. & fluuio quidẽ siue fonte lenior est. semper aũt frigidior, quã lacus diffusio patitur, manet: æstiuisq; noctibus eius aquę sub diuo perlatę, nequaquam ęstibus cedunt: id enim facere indigenis moris est. Varia aũt sunt in eo pisciũ genera, ab alteri9 loci piscibus tam sapore quam specie discreta: mediusq; fluuio Iordane secatur. Cęterũ Iordanis fons Paniũ esse videtur: sed re vera huc terra conditus fertur ex ea

quę

culo renouant, quam antea vastauerat Cestius. Et quia terra quá vastauerat arcebantur, migrandum in mare censuerunt: ac piraticis nauibus fabricatis, in Syriam ac Phœnicen, itemq; in Ægyptum commeantes, plurimos latrocinijs prædabantur: omnibusq; nauigijs inuium faciebant illarũ partium pelagus. Sed Vespasianus cognito quid constituissent, equites in Ioppen necnon & pedites mittit. hiq; nocte in ciuitatem, quod incustodita erat, ingressi sunt. Eius autem habitatores, postquã irruptionem præsenserant, ne tunc Romanos arcerent, metu deterriti, naues fuga petierunt: & in his, vltra contiguum sagittę spatium, pernoctauere. Cum vero Ioppe natura esset importuosa (nanq; in asperum cęteraq; arduũ littus desinit, ac summis vtrinq; cornibus leuiter incuruum, quę vaste supersunt, & ingentibus procellis pelagus turbant: vbi etiam nũc Andromedę catenarum signis extantibus, fabulæ veteris fides ostenditur: aduersus autem aquilo feriens littora, summos in obiectas cautes fluctus affligit, solitudineq; intutiorem efficit stationem) in eo salo fluctuantibus Ioppenis, prima luce violetus, quem illac nauigantes Melamboream vocant, flatus incumbit: & alias quidem naues inter se, alias vero collisit in scopulos. multæ autem cum magna vi aduerso æstu niterentur ad pelagus (nam & littus saxis infestum, & hostes in eo constitutos timebãt) sublatæ in sublime gurgite mergebantur: & neq; fugæ vspiam locus erat, neq; manentibus spes salutis: cum & mari ventorum, & ciuitate Romanorum violentia pellerentur. Itaq; multi vlulatus collisis nauibus audiebantur, & multi crepitus fractis: Ioppenorum autem fluctibus pars obruti, pars naufragijs implicati moriebantur. nonnulli autem ferro se interficientes, velut id satius esset, mare pręueniebant: plurimi autem euecti fluctibus, scopulis carpebantur: vt & pelagus sanguine redundaret, omnisq; ora maritima cadaueribus oppleretur: cum etiam ad littus appulsos, in eo stantes Romani milites trucidarent. eiectorum autem corporum quatuor milia ducenta fuerũt. Ita captam nullo prælio ciuitatem Romani funditus eruunt. Ioppe quidem hoc modo breui tempore bis à Romanis excisa est. Vespasianus autem, ne rursus eò piratæ confluerent, castris in arce munitis, ibi cum peditibus paucis equitatum reliquit: vt hi quidem locis suis manentes, eadem castra defenderent: equites vero omne circum territorium peragrantes ad fines Ioppes, vicos & oppidula simul exurerent. Illi igitur præceptis obedientes, in dies singulos incursando, excindebant totas regiones atque vastabant. Vbi vero Iotapatæ apud Hierosolymam casus nunciatus est, primo quidem plurimi & pro magnitudine calamitatis, & quod nemo qui se vidisse diceret quæ iactabãtur aduenerat, non credebant. nec enim vel nuncius aliquis superfuerat: sed ipsa per se fama excidium prædicabat, velox nuncia tristium: paulatimque per finitimos veritas ambulabat, & apud omnes ambiguitate certior habebatur. quinetiam rebus gestis plura quæ facta non erant affingebantur: & in excidio ciuitatis peremptus dicebatur esse Iosephus: quæ res maximo luctu repleuit Hierosolymam: & per singulas domos itémque cognationes, amissorum quisque lugebatur à suis: luctus vero ducis publicus erat. & hi quidem hospites, alij propinquos, amicos alij, nonnulli etiam fratres flebant: Iosephum autem vniuersi, adeo vt per dies triginta nunquam lamenta in ciuitate cessarent, magnaq; mercede conducerentur tibicines næniarum. Tempore autem veritate reuelata, vbi de Iotapata quidem vt res habebat, fictum vero quod de Iosephi morte vulgabatur, eũque viuere & cum Romanis esse compertum est, ac supra captiui fortunam à ducibus honorari: tantam in eum viuum iracũdiam, quantam prius cum mortuum crederent beneuolentiam, conceperunt. Et ab alijs quidem ignauiæ, apud alios proditionis arguebatur: totaque in eum ciuitas plena erat indignatione, atq; conuicijs. Vltro autem his vulneribus excitabantur, magisque accendebantur rebus aduersis: & offensio quæ prudentibus ne similia perferant cautionis & custodiæ causam præbet, ad alias calamitates tanquam stimulus incitabat: & malorum semper incipiebat ex fine principium. denique maiore in Romanos impetu ferebantur,

Ioppes situs.

quæ vocatur Phiale. Hæc autem est, quà in Trachonitidem ascenditur ad centesimum vigesimũ stadium à Cæsarea, ad dexteram nõ longe à via. Et proprie quidem ex rotunditate Phiala dicitur lacus, rotæ speciem preferens. semper aũt intra eius labra cohibetur vnda, nunquam deficiẽs vel exuberans. Cumq; interim hoc esse Iordanis principiũ nesciretur, à tetrarcha quondam Trachonitidis Philippo deprehensum est. Is nanq; missis in Phialen paleis, inuenit eas apud Panium redditas, vnde antea fluuius nasci credebatur. Naturalis quidem pulchritudo Panij, regijs opibus & Agrippæ diuitiis magnificentius accurata est. Manifestum autem flumen Iordanis ex hoc antro incipiens, Semechonitis quidem lacus paludes secat cœnosas: centum autem viginti aliis preteritis stadijs, post oppidum Iuliada, Genesar lacum medium transe mensus, deinde multam per solitudinem in Asphaltiten lacum exit. Ad Genesar vero lacum eiusdem nominis terra pretenditur, natura simul & pulchritudine admirabilis. Nullum enim ipsa pro vbertate sui negat arbustum, totamq; plantis conseuere cultores. cœli vero temperies etiam diuersis aptissima est. nuces enim, quę arborum maxime frigoribus gaudent, infinitę florescunt: vbi etiam palmę, quas nutrit calor ęstiuus: has iuxta ficus & oleæ, quibus aura mollior destinata est: vt naturę magnificentiam hanc esse quis dixerit, vim adhibentis vt in vnum conueniant inter se repugnantia, anniq; temporum contentionem bonam, veluti singula peculiari studio terrę fauerent. non enim solum nutrit preter opinionem poma varia, sed etiam seruat, egregia quidem, & quodammodo regnantia. Vuas sanè & caricas sine intermissione decem mensibus suggerit, cæteros vero fructus, anni spatio senescẽtes. Nam preter aeris lenitatem, & fonte quoq; irrigatur vberrimo, qui Capernaum ab indigenis appellatur. Eũ nõnulli venam esse Nili fluminis opinantur, quod similes coracino Alexandrino generat pisces. Longitudo autem regionis secundum littora cognominis lac9 triginta stadijs extenditur, & latitudo viginti. Horum quidem natura eiusmodi est.

Mira fertilitas terræ Genesara

Fons Capernaum

Taricheorum excidium. Cap. XIX

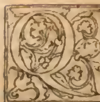
VEspasianus aũt perfectis ratibus, imposita manu militũ, quãta in eos qui lacu effugerãt satis esset, vnà prouehitur. Illi aũt neq; compulsi ad terram euadendi facultatem habebant, infestis omnibus, neque nauali bello pari cõditione pugnandi. nam & scaphæ paruæ, atq; piraticę aduersus rates infirmæ erant: & cum pauci singulis veherentur, cunctis simul instantibus Romanis appropinquare metuebant. Veruntamen circum rates nauigando, nonnunquam etiam propè accedendo, lapidibus Romanos eminus appetebant, aut cominus etiã iritãdo feriebant: plus aũt ipsis vtroq; modo nocebatur. nec enim saxis quicquam præter crebros sonitus agebãt, quoniam contra septos armis iaciebantur, contiguiq; sagittis eorum efficiebantur: & si accedere propius ausi fuissent, priusquam facerent aliquid, patiebantur, cumq; ipsis nauigiis mergebantur. Multos aũt vulnera inferre tentantiũ, qui pilis cõtingi possent, alios desiliendo in scaphas Romani gladiis transfigebant: nonnullos, concurrentibus inter se ratibus in medio deprehensos, cum nauiculis capiebant. Submersorum aũt qui capita sustulissent, aut sagittis præueniebantur, aut ratibus occupabantur: & si desperatione compulsi inimicis adnatare tentassent, eis vel manus vel capita truncabantur, plurimusq; passim ac varius erat interitus eorũ: donec in fugam versi, cæteri terræ appulsi sunt, circunclusis nauiculis suis. Exclusi aũt multi quidem in ipso lacu telis configebantur, multos vero in terram egressos peremerunt Romani. Mixtum aũt sanguine, plenumq; cadaueribus cerneres totum lacum. null9 enim saluus euasit. Acerbus autem secutis diebus odor illam regionem oppressit & facies. nam littora quidem naufragijs simul plena erant, & corporibus tumidis. calescentes aũt ac tabefacti mortui, cœli tractum corrumpebant, vt nõ Iudæis solũ ille casus miserabilis videretur, verũ etiam autorib9 ipsis esset inuisus. Iste quidẽ illius prelii naualis exitus fuit. Perierunt cũ his, qui pridẽ in ciuitate cecidere

sex milia

ſex milia & quingenti. At Veſpaſianus, pugna peracta, pro tribunali apud Tarichæas reſidens, aduenam populum ab indigenis ſecernebat, qui autor belli extitiſſe videbatur: & an hi quoq; ſeruandi eſſent, cum rectoribus deliberabat. his aũt affirmantibus eorum liberationem detrimento futuram: nec enim dimiſſos quieſcere poſſe homines, qui & patrijs carerent, vimq; adhibere ac bellum inferre poſſent ad quos cõfugiſſent: Veſpaſianus ſalute quidem indignos eſſe eos, cõtraque ſeruatores ſuos nouerat euaſuros: ſed de eorũ mortis genere cogitabat. Nam ſi ibi occiderentur, non perpeſſuros ſuſpicabatur indigenas, tot apud ſe ſupplices obtrũcari: fideq; interpoſita deditis vim pigebat afferre: verũ ab amicis ſuperabatur, nihil in Iudæos non licere dicentibus: quodq; vtile eſſet, honeſto debere præponi, cum vtrũq; obtineri nõ poſſet. Indubitata igitur cõceſſa licentia, ſolo eos itinere, quod Tiberiada duceret, exire permiſit. Cumq; illi facile his quę cupierant crediddiſſent, & quò iuſſum fuerat comitati, neque pecunijs ſuis quicquam metuentes abirent: totam ad Tiberiada vſque viam Romani, ne quis euaderet, occupauerunt: eoſq; in ciuitatẽ concluſos, mox inſecutus Veſpaſianus omnes in ſtadio cõſtituit. Et ſeniores quidẽ cum imbellibus, qui mille ducenti erãt, iuſſit occidi: iuuenũ aũt validiſſimos ſex milia lectos, ad Iſthmon Neroni tranſmiſit. cęterãm vero multitudinẽ triginta milia & quadringentos vẽdidit, pręter alios quos Agrippæ donauerat. nam his qui ex eius regno eſſent, facere quodvellet ipſe permiſit. verum & iſtos rex vendidit. Reliquũ vulgus erant Trachonitę & Gaulanitæ & Hippeni, pluresq; Gadaritæ, ſeditioſi & fugitiui, & quibus probra pacis bellum conciliant. capti ſunt autem ſexto idus Septembris.

FLAVII IOSEPHI
DE BELLO IVDAICO LIBER QVARTVS

Obſidio Gamalenſium Caput I.

Vicunque aũt Galilæorũ Iotapatis exciſis à Romanis defecerãt, hi ſe ad eos poſtquã Tarichæatæ ſuperati ſunt, applicabãt: omnia que romani caſtella & ciuitates ceperãt, pręter Giſcalã, & qui mõtẽ Itaburiũ occuparãt. Cũ his aũt rebellarat gamala ciuitas, cõtra Tarichęas poſita ſupra lacũ, quæ ad fines pertinebat Agrippę, itẽque Sogane & Seleucia. Et hæ quidẽ Gaulanitidis regionis erant ambæ: Sogane ſuperioris partis cui nomen eſt Gaulana: & inferioris Gamala. Seleucia vero ad lacum Semechonitẽ, triginta latũ, & ſexaginta ſtadijs longũ, paludeſq; ſuas ad Daphnen vſque tendentem: Quæ regio cum alias ſit delicioſa, pręcipue tamen fontes habet, qui minorem (quem ſic appellant) Iordanem alẽtes, ſub aureo Iouis tẽplo in maiorem deducunt, Soganem quidem ac Seleuciã colentes, in principio defectionis Agrippa ſibi fœdere ſociauerat: Gamala vero ei nõ cedebat, freta locorũ difficultate, amplius quàm Iotapata. Iugum nanq; aſperũ, ex alto monte deductũ, mediam ceruicem erigit: & vbi ſupereminet, in longitudinem tenditur: tantũ contrà decliue, quantum à tergo, vt cameli ſimilitudinem pręferat: vnde nomẽ etiam duxit: niſi quod expreſſam vocabuli ſignificationem indigenæ ſeruare non poſſunt. Et à fronte quidem ac lateribus, in valles inuias ſcinditur: Pars vero qua de monte pendet, paululũ difficultatem refugit. verũ & hãc partẽ, per obliquũ exciſa foſſa, indigenę inuiam fecerant. Domus autem crebræ per prona erant ędificatę, nimioq; pręcipitio caſurę ſimilis ciuitas intra ſe decurrebat, in meridiẽ vergẽs. Auſtralis vero collis immenſa ęditus altitudine, vſum arcis ſine muro ciuitati prębebat, rupeſq; ſuperior ad profundam pertinens vallem, Fons autem intra muros erat, in quem oppidum deſinebat. Quamuis autem

Gamalę ſitus

natura

natura inexpugnabilis esset ciuitas, tamen etiam Iosephus cum murorum eam ambitu cingeret, fossis & cuniculis reddidit firmiorem. Eius autem habitatores, natura quidem loci cōfidentes erant, quàm Iotapateni: sed multo pauciores, minusq; pugnaces: situsq; freti difficultate, plures se hostibus putabant. nam plena erat ciuitas, multis in eam, quod esset tutissima, confugientibus. Vnde ab Agrippa quoque præmissis ad obsidionem, per menses septem restitere. Vespasianus autem profectus ex Ammaunte, vbi pro Tiberiade posuerat castra (Ammaus autem, si quis nomen interpretetur, aquæ calidæ vocantur: Ibi enim eiusmodi fons est, sanandis corporum vitijs idoneus) Gamalam peruenit. & totam quidem ciuitatem ita vt diximus positam, custodia circumuallare nequibat. qua vero fieri posset, excubias collocauit: montēq; occupat superiorem: in quo milites castris, ita vt assolet, muro circundatis, opus aggerum postremo aggrediuntur. Et a parte quidem Orientis summo supra ciuitatem loco turris erat: vbi & quintadecima legio, necnon & quinta contra mediam ciuitatē operabatur: fossas autem decima repleuit & valles. inter hæc Agrippam regem, cum accessisset ad muros, eorumq; defensoribus de traditione loqui tentaret, funditorum quidá ad dextrum cubitum lapide percutit. Et ille quidem propterea familiarib9 suis circunseptus est. Romanos autem ira simul ob regem, suiq; metus ad obsidionem protinus incitauit: nullum Iudæos crudelitatis modum in alienigenas atque hostes prætermissum ire credentes, qui circa gētilem suum, & eorum quæ ipsis conducerēt sua forem, tam immanes fuissent. Aggeribus aūt manus multitudine, operisq; consuetudine cito perfectis, machinas applicabant. Chares autem & Iosephus (námque ipsi erant oppidanorum potentissimi) armatos licet metu perculsos ordinauere: & quanquá non diu obsidionem posse sustinere arbitrabantur, quib9 aqua itēmq; alia viui necessaria non sufficerent, adhortati tamen eos ad mœnia produxerunt. Et paulisper quidem machinis aduenientibus repugnarunt. balistis aūt tormentisq; perculsi, in oppidū recesserunt. Itaq; Romani tribus ex locis aggressi, murū arietibus quatiunt: & qua deiectus fuerat, infusi magno cū armatorum strepitu ac tubarū sonitu, ipsi quoq; insuper vlulantes cū oppidanis confligebát. illi aūt ad primos aditus interim pertinaces, Romanis ne vltrà progrederentur obstrabát. Cæterū vi & multitudine superati, vndiq; ad excelsa ciuitatis loca fugiunt. deinde reuertentes instantibus sibi hostibus incūbunt: illosq; impingendo per decliuia, locorū difficultate & angustia depressos interficiebát. Romani aūt cum neq; à vertice imminentibus repugnare, neque in partem aliquá euadere possent, pronos eos vrgentibus hostibus, in domos hostiū plano contiguas refugiebant. sed hæ repletæ labebantur, quod pondus sustinere nō poterant: vnaq; deiecta multas inferiores, itēq; illæ alias deturbabát. Ea res plurimos Romanorum morte consumpsit. incerti enim quid facerent, quáuis subsidere tecta viderēt, tá men eò conuolabant. atq; ita multi quidem ruinis opprimebantur: non pauci vero subterfugientes, parte corporis opprimebantur. Plurimi aūt puluere suffocati moriebantur. Sed ea Gamalenses pro se fieri existimabant: propriaq; incōmoda negligētes, magis instabant: hostesq; in sua tecta vrgendo compellebant. qui vero per angustos viarū cliuos cecidissent, eos telis desuper missis interficiebát. Et ruinæ quidem lapidum copiam, ferrum vero eis mortui hostes dabant. cæsorum enim gladios auferentes, his contra semineces vtebantur. Multi iam procūbentibus tectis, semet inde proijciendo moriebantur, tergaq; dantibus, ne fuga quidem facilis erat. viarū nanq; ignorantia, & caligine pulueris alius aliū nō agnoscentes pererrabant, & circa se sternebantur. Sed illi quidem vix reperto exitu, ab oppido recesserunt. Vespasianus autem qui laborantibus semper interfuit, sæuissimo dolore perculsus, cum super militem ruere ciuitatem videret, propriç tuitionis oblitus, clàm paulatim superiore in oppido locū prehendit: ibiq; inter media pericula cum paucis omnino relinquitur. nec enim aderat tunc ei filius Titus, ad

Aquæ calidæ

Agrippa funda ictu lesus

Vespasianus inter hostes relictus

tus, ad Mutianum pridē in Syriam missus. Et dare quidem terga, neque tutum neque honestum sibi putabat. rerum autem quas ab adolescentia gesserat, ac propriæ virtutis memoria, quasi deo repletus, corpora sociorum atque arma condensat, & cū his bellum vnà à vertice defluens sustinebat: & neque virorū neq; telorum multitudinem formidans manebat, donec eius animi obstinationem hostes diuinam esse reputantes, impetum remiserunt. illis aūt iam infirmius oppugnantibus, ipse pedem referens, non prius terga ostendit, quā extra muros egressus est Plurimi quidem Romani milites in ea pugna ceciderūnt, & inter eos Ebutius decadarchus, vir non eo tantum prælio quo perijt, sed vbique antea fortissimus cōprobatus, quiq; plurimis malis Iudęos affecisset. In ea pugna centurio quidā nomine Gallus, cum decem militibus in quadam domo latuit. Eius autē habitatoribus dum cœnarent, quod in Romanos fuisset consilium populi sui, inter se fabulantibus, hoc audito (nam & ipse Syrus erat, & hi quos secum habebat) nocte illos aggreditur: omnibusq; mactatis ad Romanos saluus cum militibus euadit.

Vespasianus solatur exercitum

Vespasianus aūt mœrere exercitum aduersis casibus videns, quodq; nullam interim tantam experti fuerant cladem: huiusq; rei magis eos pudere, quod solum ducem in periculis reliquissent: consolandos putabat: de se quidem nihil dicens, ne quem vel initio culpasse videretur. Oportere aūt inquiens, quę communia essent fortiter ferre, naturam belli cogitantes, quodq; nusquam eueniat sine cruore victoria, iterumq; habeat fortuna regressum. Multis tunc Iudæorum milibus interfectis, exiguam pro his stipem se inimicæ pependisse fortunæ. Atq; vt iactātium esse, nimis secundis rebus insolescere, ita esse ignauorū, in offensionibus trepidare. velox enim est, inquit, in vtrunque mutatio: & ille vir fortis habetur, cuius sobrius erit animus in rebus quoq; infeliciter gestis: vt idem scilicet maneat, rectis consilijs peccata corrigens. Quanquam ea quæ nunc acciderunt, neque mollitia nostra, neq; Iudæorum virtus effecit. nam & illis pugnę melioris, & nobis deterioris, causa fuit difficultas locorum. Qua in re nimirum quis reprehenderit alacritatis vestræ temeritatem. nam cum hostes in excelsiora loca refugissent, manus continere debuistis, neq; in summo vertice cōstituta sequi pericula: sed capta inferiori ciuitate, paulatim eos qui refugerant, ad tutiorem vobis & stabilem pugnam reuocare. nunc autem immoderata festinatione vincendi, quàm id incaute fieret, non curastis. Inconsultus autem & furibundus impetus belli, à Romanis alienus est, qui cuncta ordine peritiaq; perficimus, Barbarisq; conueniens, & quo Iudęi maxime possidentur. Oportet igitur nos ad propriā virtutem recurrere: atque indignę offensioni irasci potius quam mœrere. Optimum autem quisque de sua manu solatium quęrat. ita enim fiet, vt & amissos vlciscamur, & in eos à quibus perempti sunt, vindicemus. Ipse autem, ita vt nunc feci, experiar ęque acvos pugnando primus ad bella pergere, & nouissimus inde discedere. Ille quidem his dictis recreauit exercitum. At Gamalenses bene gestare, paulisper animos erexere: quę nulla ratione, magna magnificeque prouenerat. mox autem reputātes ablatam sibi esse fœderis spem, quodq; minime possent effugere (iam enim victus eos defecerat) vehementer dolebant, animosq; remiserant. Nec tamen quatenus valebant, salutem suam negligebant: sed tam disturbatas partes muri, qui erant fortissimi, quàm integras, cęteri amplexi custodiebant. Romanis autem construentibus aggeres, iterumq; tentantibus irruptionem, multi ex ciuitate per valles deuias, qua nulli custodes erant, & per cloacas diffugiebant: eos, qui metu ne caperentur ibi remanerent, inopia consumebat. solis enim vndique alimenta qui pugnare possent, congerebantur. Sed illi quidem in huiusmodi calamitatibus perdurabant.

Itaburius mons occupatur à Placido Caput II

VEspasianus autem inter curas obsidionis, subcisiuū opus aggreditur aduersus eos qui montem Itaburium occupauerat, inter campum magnū & Scythopolim situm: cuius altitudo quidem triginta stadijs consurgens, septētrionali

trionali tractu inaccessa est. in vertice autem, viginti stadiorum planicies patet, tota muro circũdata. Hunc autem tantum ambitum quadraginta diebus ædificauerat Iosephus: & alias ei materias, & aquas suggerentibus locis inferioribus. solam enim incolæ pluuialem habebant. Magna igitur in eo multitudine congregata, Vespasianus Placidum cum sexcentis equitibus mittit. Huic autem subeundi quidem montis ratio nulla erat. multos autem fœderis ac veniæ spe hortabatur ad pacem: & descendebant ad eum ipsi quoq; insidias molientes. nam & Placidus eo studio mitissime cũ his loquebatur, vt eos in planicie caperet: illiq; tanquam dictis obedientes, ad eum veniebant, vt incautum aggrederentur. Vicit tamen astutia Placidi, cœpto enim à Iudęis prælio, assimulat fugam: & postquam insequentes ad magnam partem campi pellexit, reflectit in eos equitum manus: plurimisq; in terga versis, aliquos interfecit. semotam vero multitudinem cæteram, ab ascensu prohibet. Itaque alij quidem Itaburio relicto, in Hierosolymã refugiebant. indigenæ autem fide accepta, quod eis aqua defecerat, & se, & montem Placido tradiderunt.

Excidium Gamalæ. Caput III.

Apud Gamalam vero degentium audacissimi quiq; fuga dispersi latebant, imbelles autem fame corrumpebantur. At vero pugnantium manus obsidionẽ sustinebat, donec euenit secundo & vigesimo die mensis Octobris, vt tres ex decimaquinta legione milites, circa matutinas vigilias editissimam præ cæteris turrim, quæ in sua parte fuerat, subirent: eamq; occulte suffoderent: cum appositi ei custodes neq; adeũtes eos (nox enim erat) nec postquam adiere, sensissent. Ijdem autem milites, cauendo ne strepitus fieret, quinq; saxis durissimis euolutis, resiliunt. subitoq; turris cum magno fragor edecidit, vnaq; custodes præcipitantur. At vero qui per alias custodias erant, perturbati fugiebant: multosq; euadere ausos, peremere Romani: inter quos etiam Iosephum, super dirutã muri partẽ quidam iaculo percussum, interfecit. Intus autẽ in ciuitate degentibus, sono concussis, multus erat pauor, atque discursus, tanquam omnes essent hostes ingressi. tuncq; Chares ægrotus & iacens defecit: cum timoris magnitudo morbũ eius plurimum iuuisset ad mortem. Romani tamen prioris cladis memores, vsq; ad vigesimam & tertiam diem supradicti mensis, oppidum nõ sunt ingressi. Titus autẽ (iam enim aderat) indignatione vulneris, quod Romanos se absente perculerat, ducentis equitibus pręter pedites lectis, otiose in ciuitatem introiuit. eoq; prętergresso, vigiles quidem vbi senserunt, ad arma cum clamore properabant. cognito autem intus constituti eius ingressu, alij raptis liberis, trahentes etiam coniuges, cum vlulatu & exclamationibus in arcem refugiebant: alij Tito occurrẽtes, sine intermissione trucidabãtur. qui vero prohibiti essent in arcem recurrere, nescij quid facerent, Romanorum præsidijs incidebant. vbiq; autem infinitus erat moriẽtium gemitus: perq; prona loca effusus cruor, totum oppidum diluebat. In eos autem, qui arcem occupauerant, omnem Vespasianus induxit exercitũ: Erat autẽ saxosus & accessu difficillimus vertex, in immẽsum editus, & vndiq; circũ rupiũ multitudine pręceps: vnde Romanos ad se adeũtes partim telis partim saxis uolutis arcebant Iudęi, cum ipsos in excelso loco positos nullę sagittæ contingerent. Verum ad eorum interitum, diuino munere quodam, turbo exoritur, Romanorum quidem tela in eos ferens, ipsorum autem à Romanis repellẽs, & obliqua traducens: vt neq; in præruptis consistere propter violentiam flatus possent, cum nihil esset immobile, neq; hostes ad se accedentes videre. Itaq; supergressi Romani, eos circumueniunt: & alios quidem repugnantes antecapiebant, alios manus dantes. in omnes autem vehementius sæuiebant, illorum memoria quos in primo aggressu perdiderant. Multi autem vndique circunclusi, desperatione salutis, filios & coniuges, & semetipsos in vallem præcipites dabant, quæ sub arce in profundum patebat. Euenit autem, vt ipsorum in se qui capti fuerant, immanitate lenior existeret iracundia Romanorum. ab his enim quatuor milia perẽpta *Inuaditur arx.*

Ee sunt: qui

sunt: qui vero se præcipitauerunt, quinq; milia sunt reperti. Neq; quisquam, prę ter duas mulieres, saluus euasit: quæ sorores erát, Philippi filiæ: qui Philippus Iachimo genitus erat, insigni viro, & qui sub Agrippa rege dux exercitus fuerat. seruatę sunt autem, quod excidij tempore Romanorum impetum latuere. nec enim vel infantibus pepercere, quorum multos singuli raptos ex arce proijciebát. Gamala quidem hoc modo excisa est, tertio & vigesimo die mensis Octobris: quæ vigesimo & primo die mensis Septembris cœperat rebellare.

Giscala à Tito capitur. Caput IIII.

IAmq; solum Giscala oppidulum Galilææ restabat indomitum: cuius multitudo pacis studio tenebatur, quod erant pleriq; agricolæ, spemq; suam semper in fructibus collocauerant. non paruæ autem manus latrocinalis permixtione corrupti erant, quo morbo etiam nonnulli ciuium laborabant. Hos autem ad defectionem impellebat, atq; conflabat, Leuiæ cuiusdam filius, nomine Iohãnes: homo veneficus, & fallax, variusq; moribus, & immoderata sperare promptus, miroq; modo quæ sperasset efficiens: atq; omnibus iam cognitus, quod affectandæ sibi potentiæ causa bellum amaret. Huic apud Giscala seditiosorum turba parebat: quorum causa populus etiam legatos fortasse de traditione missurus, Romanorũ tamen congressum in parte belli pręstolabatur. At Vespasianus contra hos quidem Titum cum equitib9 mille, decimam vero legionem circa Scythopolim mittit: cum reliquis autem duabus Cæsaream ipse regreditur, dandam his ex labore continuo requiem putans, ex ciuitatum copijs: eorumq; corpora, itemq; animos ad futura certamina existimans esse refouẽdos. nec enim exiguum sibi laborem superesse de Hierosolymis præuidebat, quę & regalis esset ciuitas, & cunctæ nationi pręstaret. His autem qui ex bello fugissent in eam confluentibus, etiá naturalis munitio, itemq; murorum eius constructio, nõ minimam ei solicitudinem cõparabat: cum virorum spiritum & audaciam, & sine muris inexpugnabilẽ esse cogitaret: ob eamq; rem milites, velut athletas, ante certamina oportere curari. Tito autem ciuitas Giscala (equitando enim ad eam accesserat) aggressione capi facilis videbatur: sciens tñ quod ea vi capta, passim à militib9 populus absumeretur (nanq; satiatus erat ipse iam cędibus) miserans multitudinẽ etiam ipse sine vllo discrimine cum nocentibus intereũtem, pactione magis subigere ciuitatem volebat. Itaq; plenis hominum muris, quorum pleriq; perditę factionis erant, mirari se ait, quonam freti consilio, cũctis iam ciuitatibus captis, illi soli Romanorum arma operirentur, cum viderent, multo quidem munitiora oppida vno impetu fuisse subuersa: securos autem fortunis suis potiri, qui Romanorũ dextris credidissent: quas quidem etiam nunc illis ait se porrigere, neq; ob insolentiam succẽsere, quia spei libertatis ignoscendum putaret: non tamen, etiam si quis impossibilia velle perseueraret. Quod si dictis humanissimis non paruissent, fideq; dextris nõ habuissent, experturos arma crudelia: iam iamq; cogniturous esse, mœnia sua ludum fore machinis Romanorũ: quibus fidentes, soli ex Galilęis sese ostentarent arrogãtes esse captiuos. His dictis, popularium quidem neminẽ non modo respondere, sed ne ad murum quidem licuit ascendere: quia totum latrones occupauerant: & custodes erant portis appositi, ne quis vel ad fœdus prodiret, vel equitum quenquam in ciuitatem reciperet. Iohannes autem accipere se conditiones ait, & aut persuasum, aut necessitatem belli renitentibus adhibiturum. Illum tamen diem Iudæorum legi oportere concedi: quoniam sicut arma mouere, ita etiam de pace conuenire nefas haberẽt. Nam & Romanos scire, quod ab omni cessaret opere dierum septem circuitio, quá si temerassent, non minus coactos quàm qui cogerent, piaculum commissuros, ipsumq; Titum: nullum enim illi ex mora esse dispẽdium formidandum, quod vnius noctis spatium propter fugæ cõsilium ceperit, pręsertim cum id obseruare circunsedentem nemo prohibeat: sibi aũt magnum esse lucrum, nulla in re despicere patrios mores. Et illũ decere, qui

pacem non sperantibus indulget, legem quoq; seruare seruatis. His Titum Iohānes fallere conabantur, non tantum pro septimi diei religione, quantum pro sua salute solicitus. verebatur autē, ne statim capta ciuitate, solus destitueretur, qui totam in nocte ac fuga vitæ spem collocasset. Verum profecto dei nutu, in excidium Hierosolymorum Iohannem saluum esse cupientis, factum est vt non solū induciarum causationem Titus admitteret, verumetiam in superiori parte oppidi castra poneret, ad Cydœssam, qui mediterraneus est Tyriorum vicus validissimus, Galilęis semper exosus. Nocte autem Iohannes, cum nullas Romanorum excubias circa oppidum videret, arrepta occasione, nō solum his quos circa se habebat armatos, sed etiam senioribus plurimis cum familijs abductis, in Hierosolymam fugiebat. Sed vsq; ad vigesimum quidem stadium fieri posse videbatur, vt mulieres ac pueros, aliamq; multitudinem secum duceret, homo quē captiuitatis, iteq; salutis metus vrgeret. vltra vero procedente eo, relinquebatur: & oriebatur atrox remanentium fletus. quanto enim quisq; lōgius à suis aberat, tāto propiorem se hostibus esse credebat. Iamq; affore qui se caperent existimātes, necessario pauitabant: & ad strepitum, quem ipsorum cursus faciebat, assidue respectabant velut instantibus quos fugissent: multiq; simul ruebāt, & circa viam plurimos certamen præcedentium cōterebat. Miserabile autem fœminarum & infantiū erat exitium. Aut si quam iactarent vocem, nonnullę viros aut propinquos, vt se operirent, orabant. Sed Iohānis exhortatio superabat, vt seipsos seruarēt inclamantis: eoq; confugerent, vnde pro remanentibus etiam si raperentur, pœnas à Romanis peterent. Multitudo quidem eorum qui fugerant, vt cuiq; virium fuit, cito dispersa est. Luce vero facta Titus ad muros aderat, fœderis causa: populus autem portis ei patefactis, cum coniugibus occurrentes, tanquam benemerito, & qui custodia ciuitatem liberasset, acclamabant: simulq; Iohannis fugam significantes, vt & sibi parceret obsecrabant, & eos qui ex nouarum rerum cupidis reliqui superessent, vlcisceretur. Ille autē precibus populi postulatus, equitū partem vt Iohannem persequeretur, mittit. Sed eum quidem occupare nequiuere, quod antequam venerant, in Hierosolymam sese receperat. vnà vero fugientium propè ad duo milia perimunt: mulieres ac pueros paulominus quàm tria milia circūactos reducunt. Titus autē indigne ferebat, non statim à Iohanne pœnas fraudis exactas. irato vero animo satis esse quod spe deciderat ad solatium putans, captiuorum & qui trucidati fuerant multitudinem, in oppidum cum fauore ingreditur: iussisq; militibus minimam muri partem iure possessionis abrumpere, minitando magis quàm puniēdo reprimebat perturbatę ciuitatis autores. Multos enim propter odia domestica, vel proprias inimicitias, delatores innocentiæ fore credebat, si dignos pœna discerneret: meliusq; noxium relinquere me suspēsum, quàm immeritum quenquam cum eo perdere, existimabat. Illum enim fortassis modestiorem futurum, vel metu supplicij, vel quod erubesceret præteritorum criminū venia: sine causa vero morientium pœnas, nullo modo corrigi posse. Præsidijs tamen ciuitatem circundedit, quæ tam nouarum rerum studiosos compescerent, quàm pro pace sentientes quos ibi relicturus erat, maiore fiducia firmarent. Galilæa quidem tota, postquam multo sudore Romanos exercuit, hoc modo subacta est.

Titus recipitur a Giscalenis.

Occisi bis mille fugientes.

Hierosolymitani excidij initium. Cap. V.

APud Hierosolymam vero, ad Iohannis introitū, omnis populus erat effusus & circa singulos, qui vnà cōfugerāt, numerosa turba collecti, quas foris clades experti essent, percontabantur. Illorum aūt feruens quidem adhuc atq; interruptus anhelitus, necessitatem significabat. Veruntamen in malis quoq; sibi arrogabant: non Romanorum vim fuisse dicentes, sed sponte venisse, vt cum his ex tutiori loco pugnarent. inconsultorum enim atq; inutilium esse hominum, incaute pro Giscalis & inualidis oppidulis periclitari, cum arma vigoremq; oporteat pro metropoli suscipere, atq; seruare: significando tamen excidium Giscalorum,

rum, etiam quam dicebant honestam discessionem suam, vt multi fugam esse intelligerent, prodiderunt. Auditis autem quæ captiui pertulere, non mediocris populum perturbatio tenuit, magnumq; id esse argumentum proprij reputabant excidij. At Iohannes eorum quidem quos fugientes reliquerat causa minus erubescebat. singulos autem circuiens, spe ad bellum incitabat, infirmitatem Romanorum asserens, propriasq; vires extollens, & imperitorum ea cauillatione inscitiã decipiens, quod etiam si pennas sumerent, nunquam Hierosolymorum mœnia transgrederentur Romani, qui pro Galilæorum vicis tanta mala pertulissent, atq; in eorum muris machinas contriuissent. His eius dictis magna quidem corrumpebatur iuuenum manus. prudentiorum autem atq; seniorum nemo erat, qui non futura prospiciens, velut iam perditam ciuitatem lugeret. Et populus quidẽ in ea confusione tunc erat. At vero per territorium manus agrestium, ante seditionem quæ Hierosolymis orta est, discordare iam cœperat. Titus enim à Gischala Cæsaream, Vespasianus autem à Cæsarea Iamniam & Azotum profectus, vtranq; subegit: impositisq; illic præsidijs, reuertebatur, maximam ducens eorum multitudinem, qui se fœdere sociauerant. Singulas autem ciuitates tumultus bellumq; intestinum exagitabat: quãtumq; à Ro. respirassent, in semetipsos manus vertebant: cum inter amatores belli ac pacis cupidos esset sæua cõtentio: dudũq; discordium pertinacia primo inter domos accenderetur: deinde inter se amicissimi populi dissiderent: & ad similia volentes quisq; cõueniens, aperte iam coacta multitudine rebellaret. Itaq; dissensiones quidem apud omnes erãt: nouitatis autem armorumq; cupienter senibus ac sobrijs iuuentute atq; audacia præstabant. Primo autem indigenarum singuli prædari cœperunt: deinde ex composito confertis cuneis, per territorium latrocinabantur: vt quod ad crudelitatem atq; iniustitiam spectat, nihil à Romanis gentiles abessent: atq; ipsis qui vastabantur, illatum à Romanis excidium leuius videretur. Ciuitatũ vero custodes, partim quia defatigari pigeret, partim odio nationis, aut nulli, aut minimo erant male affectis auxilio: donec rapinarum societate vndiq; cõgregati collegiorum latrocinalium principes, atq; in agmen conflati Hierosolymis irrũpunt. quæ ciuitas à nullo regebatur: & more patrio gẽtiles omnes sine obseruatione recipiebat: tunc præcipue cunctis existimantibus, vniuersos qui superinfluerent, adiumento ex beneuolentia venire. Quæ quidem res etiam sine dissensione ciuitatem postea pessundedit, eo quod iners & inutilis multitudo, quæ pugnacibus sufficere possent, alimenta consumpsit: hisq; præter bellum etiam seditionem, famemq; comparauit: alijq; latrones ex agris eò transgressi, ac multo sæuioribus quos intus inuenere sociati, nullum atrox facinus intermittebant. Nec enim rapinis & expoliationibus metiebantur audaciam, sed vsq; ad cædes ruebãt: non clàm, neq; per noctem, aut quoslibet homines, verum luce palàm nobilissimos quosq; adoriendo. Nam primum Antipam regij generis virum, & adeo potẽtissimum ciuium, vt etiam publicos thesauros fidei suæ permissos haberet, comprehensum custodiæ tradiderunt: post hunc etiam Leuiam quendam, insignem virum, & Sopham filium Raguelis, regalis similiter vtrunq; familiæ, omnesq; præterea, qui præstare alijs videbantur. Grauis autem metus populum possidebat: & velut capta ciuitate, salutẽ propriam quisq; curabat. Illi autem clausorum vinculis non fuere contenti, neq; tutum arbitrabantur ea potentia viros diutius custodire. nam & ipsos, & domos eorum, non paucis viris frequentari, ac per hoc ad vlciscendum esse idoneos, & præterea rebellaturum fortasse populum, iniquitate commotum. Decreto igitur eos occidi, mittunt quendam de suo numero Iohannem, ad cædes promptissimũ, qui lingua patria Dorcadis filius dicebatur: eumq; alij decem armati gladijs, secuti ad carcerem, ibi quos reperissent interficiunt. Fingebant autem huius immanissimi sceleris causam, cum Romanis eos de traditione ciuitatis collocutos fuisse, communisq; libertatis proditores interemisse dicebãt: prorsus, vt audacia sua tanquã seruatores ciuitatis, ac bene de ea meriti gloriarentur. Euenit aũt populum

Intestina seditio

Primores occisi

populum quidem ad hoc humilitatis ac formidinis, illos vero insolentiæ progredi, vt in eorum esset arbitrio etiam pontificum designatio. deniq; familijs abrogatis, vnde per successionem pontifices creabantur, incognitos atq; ignobiles constituebãt, vt impiorum facinorũ socios haberent. nam qui supra meritum summos honores adepti erant, his obediebant necessario, qui ubi eos præstiterant: quoniã & dignitate præditos, varijs machinis fictisque sermonibus committebant, opportunitatem sibi ex eorum, qui se prohibere poterant, contentione captãtes: donec hominum persecutione satiati, in diuinitatem contumelias transtulerunt, pedibusq; pollutis in sanctũ locum introire cœperunt. Iam vero populo contra eos concitato (nanque autor erat Ananus, æuo maximus pontificum, itemq; sapientissimus, & qui fortassis ciuitatem cõseruasset, si insidiatorum manus potuisset effugere) illi templum dei aduersus populi turbam, castellum ac profugium sibi fecere, quod pro domicilio habebant tyrannidis. Acerbis autem malis admiscebatur etiam cauillatio, quæ præ cęteris eorũ factis erat dolori. tentando enim, quãto metu populus teneretur, suasq; vires explorando, sorte pontifices creare conati sunt, cum his (vt diximus) ex familijs successio deberetur. Huic autem fraudi mos antiquus obtendebatur. nam & olim sorte pontificatum deferri solitum fuisse dicebant. re autem vera, legis erat abrogatio firmioris, per eos qui ad potentiã sibi designandorum magistratuum licentiam compararent. Itaque vna sacratarum tribuum accita quæ Eniachin appellatur, pontificem sortiebantur: casuque sors exit homini, per quem maxime eorum iniquitas demonstrata est, Phani cuidam, filio Samuelis, ex vico Aphthasi, non solum non ex pontificibus orto, sed aperte quid esset pontificatus, propter rusticitatem penitus nescienti. Denique inuitum eum rure abstractum, vt in scena fieri solet, aliena ornauere persona: indutumq; sacra veste, quid facere deberet, subito instituebant: ludumque & iocum esse tantum nefas arbitrabantur. cæteri vero sacerdotes, procul spectantes ludibrio legem haberi, lachrymas vix tenebant, honoresq; sacrorum solui grauiter ingemebant. Populus autem hanc eorum audaciam non tulit, sed omnes quasi ad deponendam tyrannidem animos intenderant. nam qui præstare cæteris videbantur, Gorion Iosephi filius, & Simeon Gamalielis, tam singulos circumeuntes, quàm simul vniuersos in concionibus hortabantur, quo tandem aliquando libertatis corruptores vltum irent, sanctumq; locum ab hominibus sceleratis purgare properarent. Pontifices etiam probatissimi, Gamala quidẽ filius Iesu, Anani autem Ananus, populum frequenter in cœtibus exprobrando eius segnitiem, contra Zelotas excitauerunt. ita enim se ipsi vocabant, vti bonarum professionum æmuli, ac non qui pessimam facinorum immanitatem superassent. Itaque in concionem populo congregato, cunctisque indignantibus occupationes sanctorum, itemq; rapinas & cædes, nondum autem promptis ad vlciscendum, propterea quod inexpugnabiles (id enim verum erat) Zelotæ putabantur, stans inter eos medius Ananus, & ad legem crebro respectans, cum lachrymis opplesset oculos: Equidem, inquit mori potius deberem, quàm dei domicilium videre tantis refertum piaculis: atq; inaccessa & sancta loca sceleratorum pedibus frequentari: verumtamẽ sacerdotali veste amictus, & sanctissimum venerabilium nominum ferens, viuo: atq; animæ amore teneor, nec pro senectute quidem mea mortem sustinens gloriosam. Igitur solus ibo, & tanquam in solitudine animam meam solam dabo pro deo. nam quid opus est viuere in populo, clades suas minime sentiente, & apud quos mala præsentia nemo prohibet? siquidem spoliati patimini, ac verberati reticetis, & ne gemitu quidem aperto quisquam prosequitur interemptos. O acerbam dominationem. Quid de tyrannis querar? Nũquid non à vobis vestra potentia nutriti sunt? Nunquid non despectis qui primi erãt, cum adhuc pauci essent, vos dum tacetis, plures eos fecistis? atque illis armatis quiescentes, in vosmetipsos arma vertistis. cum primos eorũ conatus oportuisset infringi, quando cognatos conuicijs appetebant. Vos autem negligendo, ad depredationem

Phanes rusticus pontificatũ adeptus est.

Oratio Anani pontificis.

prędationem noxios iritastis,quia vastatarum ædium nulla ratio erat. Itaq; iam domini ipsi rapiebantur,eisq; cum per mediam ciuitatem traherentur,nemo erat auxilio. Illi autem à vobis proditos, etiam vinculis affecere: non dico quales & quantos,sed quod non accusatos,indēnatos,vinctos nemo adiuuit. restabat eosdem videre trucidari. hoc etiam vidimus: velut è grege brutorum animalium cū præcipua quæque duceretur hostia, ne vocem quidem quisquam emisit, nedum dexteram mouit. Patiemini ergo, patiemini, etiam sancta conculcari videntes? Cumq; omnes audaciæ gradus nefarijs hominibus subieceritis, eorum præstantiā reueremini? nunc enim profecto ad maiora procederent, si quid maius quod euerterent, inueniretur. Tenetur quidem munitissimus ciuitatis locus, fanum appellatione, re arx quædam siue castellum. Tanta igitur contra vos tyrannide munita, & inimicis super verticem positis, vt videtis, quid cogitatis? aut quibus vestras sententias applicatis? An Romanos expectatis, vt sanctis vestris opitulentur? Ita quidem se nostræ ciuitatis habēt res, eoq; iam calamitatis ventum ēst, vt misereatur nostri etiam hostis. Non exurgetis ò miseri respectisq; vulneribus vestris, quod etiam feras bestias facere videmus, non vltum ibitis in hos, qui vos percussere? Non suas quisq; recordabitur clades, & ante oculos positis quæ pertulerit, ad vltionem animos acuet? Perijt apud vos (nisi fallor) affectionum omnium carissima, & maxime naturalis, cupiditas libertatis. seruitutis autem ac dominorum amantes facti sumus, tanquam subiugari à maioribus didicerimus. Atque illi quidem multa & maxima bella, vt in libertate viuerent, pertulerunt, ne aut Ægyptiorum aut Medorum potentiæ cederent, dummodo ne facerent quæ iuberentur. Et quid opus est de maioribus loqui? Hoc ipsum bellum, quod cum Romanis nunc gerimus, vtrum commode an contra incommode non referam, palàm quid habet causæ, nisi libertatem? Ergo qui dominis totius orbis seruire non patimur, gentiles nostros ferimus tyrannos? Quanquam externis obedientes, ad fortunam semel id referunt, cuius iniuria victi sunt, at vero pessimis suorum cedere, ignauorum est, & cupientium seruiendi. Ad hæc autem, quia Romanorum mentio facta est, non vos celabo, quid dum loquor interuenerit, mentémque retraxerit: quod etiam si ab his capti fuerimus (absit autem huius dicti periculum) nihil acerbius experiemur, quàm isti nos affecere. Quo pacto autem non lachrymis dignum sit, illorum quidem in templo donaria cernere, gentilium vero spolia, qui nobilitatem huius maximæ omnium ciuitatis compilauerunt: eósque viros trucidatos videri, quibus etiam illi post victoriam obtemperassent? Et Romanos quidem, nunquam transgredi ausos esse limitem profanorum, aut sacratæ quicquam consuetudinis præterire: sanctorum autem ambitum, quamuis procul aspectum perhorrescere: quosdam vero in his locis natos, ac sub nostris moribus educatos, & qui Iudæi vocentur, inter media sancta deambulare, manibus adhuc suis gentili cæde calentibus? Quis igitur externum bellum metuat, ex comparatione domestici? Multo nobis æquior est hostis. nam si proprie rebus sunt aptanda vocabula, fortasse reperietur, legum quidem cōseruatores nobis fuisse Romanos, hostes vero intus haberi. Verum hos insidiatores libertatis exitio deberi, neq; facinorum eorum dignum excogitari posse suppliciū certum est: idemq; omnibus vobis, & ante orationem meam esse persuasum, atq; ipsis vos rebus quas pertulistis, in eos esse commotos. pleriq; autem fortasse multitudinem eorum, atq; audaciam reformidant: & præterea quod in loco superiore consistunt. Sed hæc vt vestra negligentia conflata sunt, ita nunc magis proficiēt si morabimur. nam & numerus illorum in dies singulos alitur, eo quod nequissimus quisq; ad similes profugiat: & audaciam plus accendit, quod nullum adhuc eius impedimentū interuenit: locoq; superiore vtentur, & quidem cum apparatu, si his tempus demus. Quod si aduersus eos ire cœperimus, humiliores erunt, mihi credite, cōscientia: & celsioris loci beneficium, reputatio scelerū perdet. Fortasse aūt dei pariter spreta maiestas, in ipsos tela retorserit, suisq; missilibus consumentur impij.

tur impij. Videant nos tantummodo, & deiecti sunt: quanquam pulchrum est, vt etiam si quod periculum immineat, pro sacris ianuis moriamur: ac si non liberis & coniugibus, pro deo tamen eiusq; sanctis animas profundamus. Prębebo autem manum, atque sententiam: & neq; consiliũ vobis vllum deerit ad cautionẽ, neque me corpori meo parcere videbitis. His Ananus contra zelotas populum hortabatur: non quidem nesciẽs iam expugnari vix posse propter multitudinem ac iuuentutem animorumq; pertinaciam, multoq; magis propter conscientiam commissorum: nec enim concessum iri veniam his, quæ perpetrauerãt, sperabãt: veruntamen quiduis perpeti pręstabilius existimabat, quàm in tanta rerum perturbatione rempub. negligere. Populus aũt duci se clamabat in eos, contra quos rogabatur: & ad subeunda quisque pericula promptus erat. Sed dum Anan⁹ magis idoneos discerneret, atq; ordinaret ad pręlium, zelotę cunctis conatibus eius cognitis (certos enim qui omnia sibi nunciarent habebant) in pontificem cõmouentur: ac modo per cuneos modo simul vniuersi prosiliunt: neq; obuio cuiquam parcebatur. Cito autem & Ananus populum congregauit, multitudine quidem superiorem: armis vero cõstipatis, non erant zelotæ inferiores. alacritas vero, quod deerat, in vtrisque supplebat. nam & ciues, armis iram conceperant fortiorem: & qui de templo exierant, quauis multitudine maiorem audaciam. quippe illi quidem habitare se in ciuitate minime posse arbitrabantur, nisi zelotas eximerent: hi vero nisi vicissent, nullum se non subituros esse supplicium. Manus autem conseruere, pro ducibus obedientes motibus animorũ. Et primo quidẽ, in ciuitate ac pro templo, eminus missis lapidibus, semet inuicem appetebant. si vero aliqua pars terga vertisset, victores gladiis vtebantur. cumq; plurimi sauciarentur, multæ cædes vtrobique fiebant. Et populares quidem in domos referebantur à suis. zelotarum autem quicunq; vulneratus fuisset in templũ ascendebat, sacram humũ cruore perfundens: vt solo eorum sanguine violatam religionem recte quis dixerit. Semper quidem latrones excurrendo in congressionibus præualebant. Irati vero populares, proficiente quotidie numero suo, cum desides increparent, quique à tergo sequebantur, non aperiendo fugientibus viam inuitos eos repugnare compellerent, vniuersos quidem suos in hostes conuertunt. illis autem, quia vim ferre non poterant, paulatim ad templum recedentibus, irrumpit vnà cum socijs Ananus. Vnde factum est, vt eos, quod ambitu exteriori expulsi essent, metus inuaderet: ideoq; in murũ interiorem fuga recepti, mature ianuas occluderent. Verum Anano portis quidem sacris manus afferre non placebat, hostibus quoque desuper tela torquẽtibus, nefas esse existimanti, etiam si vicisset, non lustratum prius populum introducere. ex omni autẽ suorum multitudine sex ferè armatorum milia sortitus, custodes eos in porticibus collocat. his autem qui succederent, in excubijs alios per ordinem ponit. Multi autem honestorum ab optimatibus ad id electi, mercede conductos pauperes vice sua præsidijs destinabant. Fit autem his omnibus exitij causa Iohannes, quem ex Giscalis effugisse prædiximus. is enim dolis plenus, & vehementem dominationis cupiditatem mente circumferens, iam dudum rebus communibus moliebatur insidias. Itaque tunc eadem quæ populus sentire se simulans, aderat Anano: tam diebus cum proceribus capienti consilium, quàm noctibus peragranti custodias: omniaque secreta Zelotis renunciabat: nullumq; populi consilium non, priusquam caperetur, inimici sciebãt eius indicio. immoderatis vero & Ananum, & populi principes placabat obsequijs, ne in aliquã suspicionem veniret affectans. Sed hæc eius honorificentia in contrarium vertebatur. erat enim ex adulationum varietate suspectior: eoque ipso quod etiam non accitus assiduus erat, arcanorum proditor habebatur. etenim perspiciebat Ananus, omnia sua consilia hostes intelligere: & quę Iohannes faceret, suspicionem proditionis habebant. submouere autem illum non erat facile, neq; possibile, quod malitia prævaleret: ac pręter hoc multorũ non ignobilium, qui summis rebus adhibebantur, patrocinio succinctus erat.

Iohannes Giscalenus consiliorum Anani proditor

ctus erat. Visum est igitur ab eo sacramentum beneuolentiæ causa peti: nihilque dubitās, & fidem populo se seruaturum iurauit, neque factum eius inimicis vllū, neque consilium proditurum: vnaq; deponendis rebellibus, & manu & voluntate operam collaturum. Itaque Ananus eiusq; socij, quoniam iurato crediderunt, nulla iam suspicione suis eum consilijs adhibebant: moxq; ab ijsdem concordiæ causa legatus intromittitur ad Zelotas. curæ nāq; habebant, ne fanum culpa sua pollueretur, neue quisquam in eo procumberet Iudæorum. Ille autem, quasi Zelotis ac non contra pro beneuolentia iurauisset, ingressus ad eos, medius constitit: & sæpe quidem se illorum causa in magno periculo fuisse dixit, ne quid secretorum ignorarent, quę in eos Ananus cum socijs cogitasset. nunc autem ingens cum ipsis omnibus subiturum esse discrimen, nisi diuinum quoddam præsto fuerit auxilium. nihil enim iam morari Ananum: sed persuasisse quidem populo, ad Vespasianum legatos mittere, vt ad capiendam ciuitatem quàmprimum venire properaret, indixisse autem lustrationem postero die, vt religione simulata intro missi, vel etiam vi pręlio manus consererent. se autem non videre, quàmdiu aut obsidionem sustinebunt, aut cum tanta manu acie congredientur. Ad hæc addebat, quod ipse dei prouidentia trāsactionis esset causa legatus. hanc enim spem Ananum his proponere, quo nihil suspicātes eos subito aggrederetur. Itaq; oportere, si quis habendam vitæ rationem duceret, aut obsidētibus supplicare, aut foris aliquod pręsidium petere. Quos autem si victi essent, veniæ spes foueret, immemores audacię suæ credere, simul ac factores pœnituerit admissorum, in gratiam statim eos qui perpessi sunt redituros. Sed nocentium quidem sępe inuitam etiam pœnitudinem fieri, lęsis autem iram in licentia sęuiorem: imminere autem illis ait interfectorum amicos atque cognatos, totumque populum pro dissolutis legibus ac iudicijs indignatione flagrantem: vbi etiam si qua pars misericordiæ fuerit, maiori eam irascentium turbę cessuram. Talia quidem variabat Iohannes, terrorem incutiens multitudini. externum vero auxilium aperte quidem indicare quod diceret non audebat: Idumęos autem significabat vtque principes Zelotarum priuatim etiam commoueret, crudelitatis Ananum arguebat, ipsis eum maxime minitari confirmans.

Idumęorum aduentus pro Hierosolymitanis & acta Cap. VI

Eleazarus suadet zelotis ab Idumæis petendum auxilium

ERant autem, Eleazarus Simonis filius, qui etiam pręter alios idoneus esse videbatur & recte consulere, & quę consuluisset efficere, itemque Zacharias filius Amphicali, vterque à sacerdotibus genus ducens. Hi, pręter communes, etiam priuatis interminationibus cognitis, quodque Anani factio potentię sibi comparandę causa Romanos accerceret (nam & hoc Iohannes affinxerat) diu quidem quid agerent dubitabant, angustijs temporis conclusi. populum enim haud multo post eos aggredi paratum esse cogitabant: externi vero subsidij facultatem, insidiarum sibi celeritate pręreptam, priusq; fore in omnia paterentur, quā auxiliarium quisquam ista cognosceret. aduocari tamē Idumęos placuit. scriptaq; breuiter epistola, quod circūuento populo Ananus vellet Romanis metropolim prodere, ipsi aūt pro libertate dissidentes, in templo obsiderētur: minimumq; temporis salutē sibi promitteret: ac nisi mature subuenirēt, ipsos quidem Anano atque inimicis, at vero ciuitatem Romanis ilico subiugandā: pleraque nuncijs ad rectores Idumęorū referenda mandāt. Ad hoc aūt lecti sunt duo viri strenui, & dicēdi peritissimi, & ad persuadēdū satis idonei: quodq; his rebus esset vtilius pedum velocitate pręstantes. nam Idumęos confestim parituros certū erat, quod turbarū cupiens & incondita esset natio, semperq; ad motus facilis atq; suspensa, & rerum mutationibus lęta, minimisq; petentiū blanditijs ad bella prōptissima: & velut ad festorū quandā solēnitatē, sic ad pręlia properās. celeritatem autē nuntii exigebant, atq; istis nihil deerat alacritatis. vterq; aūt Ananias vocabatur. Iamq; apud rectores aderāt Idumęorum. Illi autem simul epistola mandatisq; attoniti, quasi furibundi circūcursare gentem, militiamq; denūciare

ciare cœperunt. Itaque mox & dicto citius multitudo cõuenerat, omnesq; pro libertate metropoleos arma rapiebant. Cõgregati autem propè ad viginti milia, cum ducibus quatuor Hierosolymam veniunt: hoc est Ioanne & Iacobo Sosæ filijs, & prętερea Simone Cathlæ, & Phinea Clusoth filijs. Ananum autem profectio legatorum, itemq; vigiles eius latuit, sed non etiam impetus Idumæorum. hoc enim ante cognito, portas eis clausit, & muris custodes apposuit. non tamen visum est bello cum his congredi, sed verbis eis ante persuadere concordiam. Stans ergo in aduersa turri Iesus, post Ananũ æuo pontificum maximus, Cũ multæ, inquit, & variæ turbę tenuerint ciuitatem, in nulla re sic mirãda fortuna est, vt in eo, quod pessimis etiam inopinata conspirant. etenim perditissimis hominibus contra nos auxilio venistis, tanta cum alacritate, quanta nec in Barbaros aduocante vos metropoli venire decuisset. Et si quidem viderem consensionem vestram similem esse horum hominum qui vos rogauerunt, non existimarem impetum carere ratione, nihil enim æque ac morum cognatio concordiam firmat. Nunc vero illi quidẽ, si quis eorum singulos explorauerit, mille mortibus digni reperientur. nam ludibria & purgamenta totius rusticæ plebis, luxu absumptis patrimonijs suis, postquã in vicis & ciuitatibus proximis audaciam exercuere, postremo in sacram ciuitatem clàm influxere, vt latrones, solumq; religiosum immanitate polluerunt scelerũ: eosq; videas sine mętu inter sancta ebrios, & auiditate ventris peremptorũ spolia consumentes. vestra vero multitudo armatorũ que talis ornatus est, qualem deceret esse, si publico vos consilio metropolis inuitaret, in alienigenas laturos auxilia. quid igitur hoc esse quis dixerit, nisi fortunæ iniuriam: cum pro nequissimis conuenisse & integræ nationis vestræ arma videantur conspirate! Iamdudum quidem reperire nequeo, quidnã fuerit quod vos tã cito cõmouerit. nec enim sine magna causa, fieri potuisset, vt arma pro latronibus aduersus cognatum populum caperetis. quid! Romanos audistis & proditionem! his enim quidã vestrum obstrepebant nunc, liberandæ metropoleos causa venisse dicentes. vnde mirati sumus pręter alia, noxiorum tale cõmentum, viros enim natura libertatis amatores, eoq; cũ externis hostibus pugnare paratissimos, aliter cõtra nos efferare non poterant, quam vastatæ libertatis proditione mentita. Sed enim vos considerare oportet, qui nos insimulauerint: fidemq; in nos veritatis ex rebus communibus, non ex ficto sermone colligere. Quid enim passi, nunc demum nos dedimus Romanis, cum ab initio licuerit aut ab his nõ deficere, aut quia defecimus, cito venire in gratiam, prius quã circa nos omnia vastarentur! nanq; iam, ne volentibus quidẽ nobis, transactio facilis est: cum & superbos eos effecerit Gaiilæa sub iugum missa: morteq; grauiorem afferat turpitudinem, appropinquantes placare. Equidem quod in me est, pacem morti antepono semel aũt bello appetitus, postquam pugna cõmissa est, gloriosam mortem vita captiui existimo potiorem. Sed vtrum nos populi principes aiunt clàm misisse aliquem ad Romanos, an etiam totum populum communi suffragio! Siquidẽ nobis dicant, quos amicos miserimus, qui serui fuerint proditionis ministri. Cum iret aliquis deprehensus est, rediens captus est, literas nacti sunt! Quemadmodum aũt tantam ciuium multitudinem lateremus, cum quibus omni horaversaremur! Paucis autem, atq; his inclusis, qui de templo ne in ciuitatem quidẽ prodire possent, quo pacto sunt cognita, quę occulte extra ciuitatem fierent! An vero nunc cognouere, quando autorum pœnæ reddendæ sunt! donec autem sine metu fuere, neminem nostrum proditorem suspicabantur! Sin ad populum causam referunt, publicum habuit nempe concilium, nemo aberat concioni: ideoq; manifestior ad vos nuncius fama citius properasset. Quid autẽ opus erat legatos mittere, cum certa nobis esset de transactione sententia! Et quis designatus sit dicant. Sed hæ quidem male periturorũ, & instantes pœnas euitare cupientiũ causationes sunt. Quin etiã si ciuitatem prodi in fatis esset, id quoq; ipsos qui nos criminantur ausuros opinor: quorum audaciæ vnum malum videtur deesse proditio. Vos

tio. Vos aũt oportet, quia semel cũ armis adestis, primũ (id quod est iustissimũ) adiuuare metropolim, & vnà nobiscum tyrannos eximere, per quos iudicio dissoluta sunt: qui calcatis legib9 iura suis gladijs permisere: deniq; nobiles viros nõ incusatos, ex medio raptos foro, primum vinculis cruciarũt: deinde non voce neque prece eorum morati, neci tradiderunt. Licet autem vobis non belli lege ingressis, horum videre argumentum, quę dixi, desolatas domos rapinis, coniuges in veste lugubri ac familias peremptorum, & per totam ciuitatem vlulatus & fletus. nullus enim non persecutionem expertus est impiorum. Qui ad hoc insanię prorupere, vt latrocinalem audaciam nõ solum ex agris atq; alienis ciuitatibus in hanc, quę & caput & facies gentis est, sed in phanum etiam ex ciuitate transferrent. Denique hoc sibi & ad excursus & ad perfugium elegerunt, isq; fiscus illis est eorum quę in nos comparãtur: & locus toti orbi terrę venerabilis, quiq; ab vniuersis alienigenis, ab extremo limite mundi venientibus, honoratur, per hęc quę apud nos nata sunt portenta conculcatur. Exultant autem rebus desperatis, populos cõmitti populis, & ciuitatibus ciuitates, gẽtesq; in sua viscera delectum habere: cum debueritis (vt dixi) quod factu esset optimum ac deceret, nobiscum nocentes eximere: atque hanc ipsam fallaciã vltum ire, quod auxilio vos aduocare ausi sunt, quos metuere vindices debuissent. Quod si eiusmodi hominũ preces reuerendas putatis, attamen licet vobis armis depositis, cognatorum habitu introire ciuitatem: medioq; inter hostes atque auxiliares suscepto nomine, de nostris discordijs iudicare: quanquã reputate quid habebunt commodi, cum de manifestis ac tantis criminibus apud vos causam dicturi sunt, qui hominibus non accusatis, ne verbum quidem facere permisere. Ferant igitur hanc ex vestro aduentu gratiam. Si vero neque nobiscum indignari neque iudicare vultis, tertium restat, vt relictis partibus, nec nostris cladibus insultetis, nec cum insidiatoribus metropoleos maneatis. Nam etsi maxime quenquam nostrum suspicamini Romanis collocutũ, obseruare vobis itinera licet: tumq; demum tueri metropolim, cum factum aliquid huiusmodi patuerit, quale delatum est, & in autores eius, si conuicti fuerint, vindicare. Non enim vos præueniunt hostes, iuxta ciuitatem sedibus positis. Sin horum nihil vobis gratum aut mediocre videtur, ne portarum claustra miremini, quatenus arma portabitis. Hæc quidẽ Iesus loquebatur. Idumæorum autem nequaquam multitudo animum aduertebat, ardens iracundia, quod non paratum habuisset introitum: proq; armis inter se duces indignabãtur, captiuitatem esse existimantes, si ea quibusdam iubentibus deposuissent. Vnus aũt ducum Simon filius Cathlæ, vix placato suorum tumultu, stans in eo loco vnde exaudiri à pontificibus posset, non iam mirari se ait, si libertatis propugnatores in templo obsiderentur inclusi, cum illi cunctæ genti communem clauserint ciuitatem: & Romanos quidem fortasse, coronatis etiam portis recipere sint parati, Idumęos autem ex turribus alloquantur, captaq; iubeant pro libertate arma proijcere: cognatisq; non credentes custodiam ciuitatis, iudices eos discordiarum fieri velint: & alios accusando quod indemnatos ciues occiderint, ipsi totam damnent ignominia nationem. denique vrbem omnibus alienigenis religionis causa patentem, nunc domesticis præclusistis. Valde enim contra vos festinabamus, & ad gerendum cum gentilibus bellum: qui ob hoc adesse properauimus, vt vos seruaremus liberos. Nempe taliter vos etiam hi quos obsidetis læsere, tamq; verisimiles puto suspiciones in illos quoque colligitis. Deinde qui rep. defensores sunt intus in custodia tenentes, genere coniunctissimis gentibus simul vniuersis ciuitatem pręclusam tyrannidem perferre dicitis, cum tam contumeliosis nos iubeatis obtemperare pręceptis: nomenque potẽtiæ alijs, qui vos tyrãnos patiuntur, annectitis. Quis cauillationem vestri sermonis tulerit, cũ rerum repugnantiam videat? Etenim vobis etiam nunc Idumæos excludentibus ciuitate (namq; ipsi nos à patrijs sacris arcetis) recte quis eos incusauerit qui custodiuntur in tẽplo, quod cum ausi essent plectere proditores, quos viros nobiles & innocentes

Oratio Simonis ducis Idumæorum ad Hierosolymitas

pro

pro societate facinoris dictitatis,non à vobis inceperint,súmaq; proditionis mē bra præciderint? Sed licet illi molliores quam res poscebat inuenti sint,nos ta men domicilium dei seruabimus Idumæi , & pro communi patria propugnabimus:tamq; foris irruentes,quàm intus insidiantes,hostes pariter vlciscemur. Hic autem manebimus pro muris armati,donec aut vos Romani respiciendo liberent aut ipsi recuperata libertatis cura mutemini.

De clade Iudęorum ab Idumæis facta Caput VII

His dictis Idumæorum quidem multitudo clamore consensit:Iesus autē tristis recessit,cum nec Idumæos quicquam sentire moderatū,& duplici bello oppugnari ciuitatem videret. Quippe nec Idumæorum tumor & spiritus quiescebat,indigne ferentium contumeliam , quod essent ciuitate prohibiti: & quod Zelotarum vires esse firmas crediderant , erubescentium , postquam nihil eos sibi auxiliari posse viderent,vt iam venisse pœniteret.Pudor autem nulla re penitus gesta redeundi,pœnitudinem superabat. Itaque ibidem prope murum te mere tabernaculis positis,manendum esse statuere. Infinita vero hyems nocte illa venit,ventiq; violenti cum imbribus orti sunt, & crebra fulgura, horrendaq; tonitrua,concussæq; terræ vasti mugitus:certumq; erat apud omnes ,hominū exitio mundi statum esse turbatum,neque paruum quid rerum hęc signa portēdere. Vna vero Idumæis & oppidanis erat opinio:illis quidē,irasci deum militiæ causa,existimātibus:neq; se posse euadere,si aduersus metropolim arma mouissent, Anano autem eiusq; socijs,etiam sine prælio vicisse,deumq; pro se bellum administrare credentibus. Sed profecto falsi erant interpretes futurorum , & quæ sui passuri essent,contra hostes fore diuinabant. Verum Idumæi quidem cateruatim densatis corporibus inuicem sese fouebant,scutisq; contextis protecti capita, minus pluuia lædebantur:Zelotę autē magis illorum quàm suo periculo cruciabantur:collectique deliberabant, si quam reperire subsidij machinam illis possent. Horum autem ardentioribus videbatur , vi armorum custodes inuadere:atq; ita in ciuitatem impetu facto,palàm portas auxiliatoribus aperire. nam& custodes ex improuiso,& quod plures inermes ac belli expertes essent , facile turbatū iri, & multitudinem ciuium difficulter colligi posse:quoniam domi quisque propter hyemem cōtineretur. quin & si periculū aliquod interuenerit,quiduis subire satius,quàm negligere tot copias sui causa turpiter perituras. At qui prudentiores erant,vim adhiberi dissuadebant. non enim sui tātum causa custodes ampliari, sed etiam ciuitatis murum videbant propter Idumęos diligentius custodiri:& vbi que adesse Ananum,omnibusq; horis inuisere custodias existimabant. sed hoc alijs noctibus ita habuerat. illa vero,non sua desidia requieuerat, sed vt & ipse & custodum manus fato duce interirēt. Nanq; iam nocte prouecta, & gliscēte hyeme,custodes in porticu dispositos opprimit somnus. At zelotis cōsilium subit, vt ferris templo sacratis portarum vectes secarent. affuit autem illis, ne exaudiretur crepitus,ventorum sonus,& crebra tonitrua:fanoq; egressi, ad murum clàculo veniunt,seratamq; portam,quę versus Idumęos erat , aperiunt. Illi autem primum Ananum conari aliquid suspicati, vnusquisque dextram ad gladium quasi repugnaturi applicant mature:deinde his qui ad se venerant agnitis,introibant. Qui quidem,si tunc manus vertere in ciuitatem voluissent,nihil obstabat quo minus simul totus populus interiret:tanta ira ferebantur. verum zelotas primo eximere custodia festinabant:illis quoque multum precantibus,qui eos receperant, ne despicerent malis obsessos,quorū gratia venerant,neque his acerbius periculum importarent. captis enim custodibus, faciliorem illis in ciuitatem impetum fore:sed si semel eos concitassent,iam illos contineri non posse,quin si senserint congregentur,& per ascensus nitentibus se opponant. Idem igitur Idumęis visum est:iamq;

Horrenda tempestas

Idumæi clam a zelotis in urbem intromissi

est: iamq; in templum per ciuitatem subibant, cum suspensi Zelotæ aduentum eorum prestolarentur. Denique his ingressis, etiam ipsi confidenter ex interiori fano progressi sunt, mixtiq; Idumæis in custodes irruerũt. Cæsis autem nonnullis, quos somnus oppresserat, omnis multitudo ad clamorem vigilantium suscitata est, raptisq; armis ad repugnandum non sine stupore properabant. Ac primũ quidem Zelotas solos conari aliquid suspicantes, quasi eos superaturi numero confidebant: vbi vero foris alios circunfundi viderent, Idumęos irrupisse sensere. Et maior quidem pars eorum, armis pariter animisque depositis in questibus erant, pauci vero iuuenum fortiter cõmuniti, occurrendo Idumæis, aliquandiu segniorem multitudinẽ protegebant: alij cladem ciuitatis habitoribus nunciabant. Illorũ aũt auxilio venire nullus audebat, cognito Idumęos irrupuisse: sed ipsi quoque irrita vociferantes, cum fletibus respondebant: plurimusq; mulierum vlulatus suscitabatur, si quando custodum quisquam in periculũ aliquod incidisset. Quin & Zelotæ Idumæorum clamorem geminabant, magisq; horribiles tempestas faciebat omnium voces. Nemini aũt Idumæi pepercere, quod natura crudelissimi ad cædes erant, & hyeme grauiter afficiebantur: propterea q; his qui se exclu serant vt inimicis vtebantur, tam supplicantibus quàm repugnantibus infensi. Multos etiam cognationẽ referentes, vtq; cõmune phanum revererentur orãtes, gladijs transfigebant. Nullus autem fugiendi locus, neque spes salutis erat. Compulsi autem circa se, magis quã vi oppressi laniabantur, cum recedendi spatium non daretur, nec interfectores à cædibus temperarent. Incerti autẽ quid agerent, in ciuitatem se præcipitabant: miseri (vt mihi videtur) eo quod fugiebant crudelius subeuntes exitium, donec templum exterius sanguine redũdauit. Octo autem milia & quingentos mortuos dies inuenit. Nec tamen his Idumæorũ ira satiata est: sed versis in ciuitatẽ manibus, omnes domos diripiebant: quemq; fortuito inuenissent, morti dabant. Et cæteræ quidem multitudinis cædem superuacuam esse ducebant: Pontifices autem peruestigabant: & in illos plerique ferebãtur, statimq; comprehensos obtruncabant: astantesq; super eorum cadauera, nũc Anano populi beneuolẽtiam, nunc Iesu quę de muro dixerat, exprobrabant. Ad hoc autem impietatis progressi sunt, vt etiam insepultos eos abiecerint: cum pręsertim Iudæis tãta sepulturæ cura sit, vt etiam iudicio cruci suffixos, ad occasum solis deponant atque sepeliant. Et quidem non errauerim, si Anani mortem dixero excidij ciuitatis fuisse principium, & ex illo die muros euersos remq; publicam Iudæorum perijsse, quo pontificem rectoremq; salutis suæ iugulatum in media ciuitate viderunt. Erat autem & alias vir laudabilis atque iustissimus, & præter nobilitatis ac dignitatis & honoris, quo erat preditus, amplitudinem, infimis amabat æquari. Libertatis aũt maxime fautor erat, & is qui populi affectaret imperium. Commodis autem proprijs cõmunes semper vtilitates anteponebat, super omnia paci studens. Sciebat enim Romanos non posse expugnari: ac prospiciebat, si pacisci vtiliter nequissent Iudæi, omnino eos perituros. vt autem breuiter dicam, cum Anano viuo ad transactionem venissent. Mirus enim erat dicere, mirus populo persuadere quę vellet. Iam vero impedientes bellantesq; subegerat. Plurimum autem moræ sub tali duce attulissent Romanis. Huic iunctus erat Iesus, illo quidem cõparatione inferior, sed pręstans cęteris: vt putem deũ, qui tanquam violatam ciuitatem perire flammis, purgariq; sancta vellet, consulto defensores eorum, & qui ea charissima ducerent, amputasse. Itaque paulo ante sacris indumentis amictos, ac toto orbe celeberrimę religionis autores, quiq; vndique in ciuitatem commeantibus venerabiles habebantur, iacere nudos prędam canibus ac feris videres. Quos quidem viros ipsam puto gemuisse virtutem, tantum licuisse vitijs flentem.

Ananus pontifex

Flauij

FLAVII IOSEPHI
DE BELLO IUDAICO LIBER QVINTVS

De altera strage, & reditu Idumæorum, Zelotarumq; crudelitate. CAPVT PRIMVM.

NANO quidẽ & Iesu eiusmodi finis euenit. Post illos vero tam Zelotę quàm Idumęi passim plebem, quasi nefandorum animalium gregem, irruendo mactabant. Et vulgus quidem in quolibet loco deprehensum necabatur: correptos autem nobiles & adulescẽtes, vinctos in carcerem cõcludebant, spe, nonnullos eorum sibi posse sociari nece dilata. Verum hæc nullum mouebant, sed cuncti mortem præoptauerant, dum modo ne aduersus patriam communem nequissime conspirarent: sæuissima tamen ante cædam verbera sustinebant, exulcerati plagis atq; tormentis. cumq; iam corpus non sufficeret cruciatibus, tandem gladium merebâtur. Quos autem die cepissent, eos in custodiá nocte ducebant: extractosq; inde, si quos mori contigisset, abijciebant, vt vinctis alijs locus esset. Tantus autem populum pauor occupauerat atq; formido, vt ne flere quidem palàm quisquam, siue sepelire proprium funus auderet: sed ferant occultæ clausorum etiam lachrymæ, & ne quis inimicorum audiret, circũ spectantes gemebant. paria nanq; his qui lugebâtur, etiam qui luxissent ilico patiebantur. exiguam vero nocte sublatam terram manibus, corporibus inijciebât & nõnunquam die, si quis fuisset audacior. Duodecim autem milia hoc modo nobilium periere. Illi autem iam cædes exosi, nullo pudore iudicij vim & cognitionis cauillando imitabantur. Itaq; cum illustrium quendam Zachariam Baruch filium interficere decreuissent (iritabantur enim quod nequissimis inimicus nimis erat, & probis amicus, itemq; locuples) neque solum fortunarum eius direptionem sperarent, sed etiam remotum iri virum ad se deijciendos potentem, septuaginta plebeiorum honestissimos ex præcepto conuocant, iudicum specie potestate carentes, & apud eos Zachariam, quasi res proderet Romanis, accusant: quodque ad Vespasianum proditionis causa misisset. Sed neque argumentum, neque vlla probatio criminis erat. ipsi autem misisse dixerunt, & hoc haberi pro fide veritatis volebant. Zacharias autem vbi nullam spem salutis sibi relictam esse vidit, per insidias non in iudicium sed in carcerem ductus, vitæ suæ desperationem libertate non priuauit: sed exorsus veri quidem similitudinem obiectorũ derisit, & illata sibi crimina breuiter diluit: in accusatores autem oratione conuersa, omnes eorum iniquitates per ordinem prosecutus est, multaque de perturbatione rerum querebatur. Zelotæ vero obstrepentes, vix à gladijs temperabât: speciem cauillationémque iudicij sui vsq; ad finem permanere cupientes, & pręter hoc iudices experiri, an periculoso tempore iustitiæ memores forent. Igitur omnes septuaginta pro eo sententiam ferunt, & pro eo mori, quàm sibi ascribi eius interitum maluere. Illo vero absoluto Zelotarum clamor tollitur, & vniuersi quidem iudicibus irascebantur, qui simulationem datæ sibi potestatis non intellexerât. duo vero ex audacissimis aggressi Zachariam, in medio templo interficiunt: & illudendo, habes, inquiunt, & à nobis de absolutione sententiam certiorem: Eúmque statim in subiectam vallem de templo proijciunt. Iudices vero, contumeliæ causa versis gladijs ferientes, templi ambitu pepulere. cædi enim eorum pepercerant, vt dilecti per ciuitatem, nuntij fierent apud omnes seruitutis. Idumæos autem iam venisse pœnitebat, neque his gesta placebant. Quibus collectis Zelotarum quidam secretò indicabat vniuersa: & quæcunq; hi qui eos aduo

Iterum xii. millium nobilium trucidata.

Zacharias accusatur à zelotis

Zacharias in tẽplo occisus à zelotis.

eos aduocauerant scelerate fecissent, omnia demonstrabat: arma quidem cepisse eos, quasi Romanis à pōtificibus metropolis proderetur, reperisse autem nullum proditionis indicium. Illos vero qui tutari eam simularent, & belli facinora ausos & tyrannidis, ab initio quidem prohibendos fuisse. Verum quia semel in societatem intestinę cędis incidissent, finem delictis adhibendum, neq; vires hominibus suggerendas morem patrum destruentibus. Nā etsi portas grauiter ferrent sibi atq; in oppidum aditum esse pręclusum, pœnas ab his qui prohibuerant esse repetitas: & Ananum quidem peremptum, vna vero nocte populum totum pene consumptum. Quarum rerum multos quidem suorum pœnitere sentirent: eorum autem viderent, à quibus rogati essent, crudelitatem immensam: ne ipsos quidem per quos salui erant erubescentium. in oculis enim auxiliatorum pessima facinora committere, illorumq; iniurias Idumęis imputari, quatenus ea non prohibeāt, neq; ab his separentur. Debere igitur (quoniam de proditione quæ dicta sunt, calumniam fuisse patuisset, nullusq; Romanorum impetus timeretur, aduersus ciuitatem vero inexpugnabilis esset potentia corroborata) illos domum recedere: malorumq; societatem vitando cuncta diluere flagitia, quorum nō sponte, sed decepti participes extitissent. Persuasum est Iudumęis. Et primum eos qui erāt in custodijs soluūt, propè ad duo milia popularium: statimq; relicta ciuitate, ad Simonem veniunt, de quo paulo post cōmemorabimus: deinde domum ex Hierosolymis abiere. Euenit autem eorum discessum vtrisq; pariter inopinatum videri. Nā & populus nescius pœnitudinis, paululum fiducia recreatus est, velut inimicis leuatus: & Zelotarum creuit insolentia, quasi nō auxilijs caruissent, sed ijs essent liberati, quorum pudore ac reuerentia criminibus temperabāt. Deniq; nulla iam erat facinorum mora neq; cunctatio: sed festinatis quidem consilijs in rebus singulis vtebantur: quæ vero placuissent, ipsa cogitatione citius peragebant. Maxime autem in viros fortes atq; insignes, cędibus sæuiebant: cum inuidia nobilitatē absumerent metu virtutum: vnamq; cautionem putarent, nullum optimatum superesse. Itaq; occisus est cum multis alijs Gorion, dignitate simul & genere præstans, & plus posse populum gaudens, plenusq; spiritu, libertatis amatos vt nullus alius Iudæorum, quem tamen libertas præter alias virtutes perdidit. Sed ne Peraita quidem Niger eorum manus effugit, bellis cum Romanis gestis vir strenuus comprobatus: qui etiam sępe vociferans, & cicatrices ostendens, per mediā ciuitatem trahebatur. Ductus vero extra portas, desperata iam salute, ne sepultura careret supplicabat: Illi autem prius interminati, quod humum ei quam desiderabat concessuri non essent, mox etiam mortem intulere. Qui tamen cum occideretur, Romanos eis vltores imprecatus est: famemq; præter bellum ac pestilentiam, & ad hæc omnia ipsorū mutuas manus: eaq; vniuersa confirmauit apud impios deus, & quod iustissimum esset effecit, vt audaciam suam quàm primū experirentur inter se diffidentes. Niger quidem occisus, quem habebant de oppressione sui metu eos leuauit. Pars autem plebis nulla erat, cui non ad interitum excogitabatur occasio. Nanq; alij quod iam dudum alijs ciuibus restitissent interficiebantur: qui vero nihil offenderant, subitas pacis tempore causas excipiebant. Et qui omnino libere eos non adissent, pro contemptoribus: qui vero obsequentes, pro insidiatoribus habebantur: vnaq; maximorum criminum & mediocrium pœna, mors erat. neque euasit quisquam, nisi aut ignobilitate aut fortuna perhumilis.

Zelotarum crudelitas.

Gorion occiditur.

Niger occiditur.

De intestina discordia Hierosolymorum. Caput II.

ROmani autē omnes ad ciuitatem animos intendebant, hostium dissensionē lucrum sibi esse censentes: & Vespasianū penes quem summa rei potestas erat incitabant, diuinę prouidentię dicentes auxilio in semet hostes esse conuersos: veruntamen velox esse momentum, & Iudæos cito in concordiam redituros, aut intestinis malis defessos, aut redactos in pœnitudinem. Ad quos Vespasianus ait: Plurimū eos quid fieri conueniat ignorare, tāquam in theatro cupientes quantum

tes quantum armis ac manibus possent ostẽtare potius cum periculo, quàm secũ quid esset vtile reputare. Nam si statim ciuitatem aggrederẽtur, ipsos causam hostibus fore concordiæ, ac vires eorũ etiam nunc vigentes in se prouocaturos. Sin operirentur, paucioribus ac moderatioribus his vsuros, domestica seditione consumptis. Deum nanq; melius quàm ipsos disponere, qui sine labore Iudæos Romanis traderet, nulloq; periculo exercitui victoriam condonaret. Proinde manibus proprijs intereuntibus inimicis, maximoq; malo, hoc est, seditione turbatis, debere se potius periculorum spectatores esse, quàm cum hominibus mortem appetentibus atq; intestina rabie insanientibus confligere. Si quis autem putauerit victoriæ gloriam sine prælio fieri viliorem, sciat, inquit, armorum incerto exitu commodius esse commode perficere quod intendit. Neq; enim manu præclaros esse minus laudabiles, qui paria gesserint moderatione atq; prudentia. Simul autem dum hostes imminuerentur, etiam milites ex laboribus assiduis recreatos valentiores ductum iri. Præterea non id esse tempus, vt mature occupanda videatur victoriȩ claritudo. nec enim armis fabricandis aut muris, vel auxilijs congregandis Iudæos operam dare, atq; ideo moras differentibus nocituras: sed bello domestico ac dissensione tumidos, miserabiliora pati quotidie, quàm ipsi eos captos afficerent intromissi. Proinde siue quis securitatem cõsideret, sinendos esse qui semet absumerent: siue facti gloriam clariorem, nequaquam manus intestino morbo laborantibus afferendas: siquidem ratione recta diceretur, non ipsorũ sed discordiæ fuisse victoriam. Hȩc Vespasianus: eiq; dicenti rectores militũ consentiebant: moxq; apparuit quàm vtile fuisset eius consilium. Nanque in dies singulos multi ad eum confluebant fugiendo Zelotas. Erat autem fuga difficilis, quod omnes exitus custodibus obsidebantur. Et si quis ibi qualibet ex causa deprehensus fuisset, velut ad Romanos ire cuperet, interficiebatur. qui tamẽ eis dedisset pecuniam, saluus abibat: & qui nõ dabat, solus proditor habebatur. Restabat igitur, pecuniosis fugam redimentibus, solos pauperes iugulari. Mortui vero per omnes vias coaceruabantur innumeri, multiq; etiam transfugere cupientiũ, rursus in ciuitate perire præoptabant. nam spe sepulturæ in patria mori tolerabilius videbatur. Illi autem ad hoc crudelitatis deuenerant, vt neque intus neque per itinera occisis humum concederent: sed veluti cum patrijs legibus etiam naturæ iura disturbare pepigissent, suaq; in homines iniustitia diuinitatem quoque polluere, ita sub sole putrescere mortuos relinquebant. Sepelientibus autem suorum corpora, idem quod transfugis, imminebat supplicium mortis: statimq; sepultura indigebat, qui hanc alteri præstitisset: & vt breuiter dicam, nulla tam bona quàm misericordia, perierat in illis cladibus mentis affectio: hisq; iritabantur noxij, quæ miseranda vidissent, à viuis in mortuos, à mortuis in viuos iracundiam transferentes. Modum autem excedente metu, superstitibus mortui adepti requiẽ beatiores videbantur: & qui erant in custodijs, comparatione sui cruciatus, insepultos quoq; fortuantissimos demonstrabant. Omne quidem ab illis ius hominũ calcabatur, ridebatur etiam diuinitas, prophetarumq; responsis tanquam vulgaribus fabulis illudebant. Cum vero multa contempsissent de virtute ac vitijs statuta maiorum, etiam quæ de patria olim prædicta fuerant, vera esse exitu probauere. Vetus enim quidam sermo ferebatur, tunc demum ciuitatẽ captum iri, sancta quoq; flammis exurenda esse lege belli, cum seditio fuisset exorta, fanũq; dei proprȩ manus ante violassent. Quibus Zelotæ, nihil de eorum fide dubitantes, ministros se præbuerunt.

De Gadarensium deditione & strage. Cap. III.

AT Iohannes iamdudum tyrannidem affectans, parem cum similibus honorem habere dedecus existimabat: paulatimq; sibi nequiores adiũgens, ab eorum affectione separabatur. Semper autem aliorum decretis non obediendo, suaq; iubendo imperiosius, quod solus dominari cuperet non latebat: eiq; sociabantur nonnulli metu, alij gratia (mirus enim erat oratione atq; fallacia per-

suadere quæ vellet) multi vero propterea quod sibi tutum esse ducebant, priorum delictorũ causas vni potius ascribi quàm omnibus. Ad hæc quia manu strennuus erat, & bonus consilio, satellites non paucos habebat, etsi magna pars eum contrariæ factionis reliquerat. apud quos etiam liuor nõnihil valebat, graue putantes vt paulo ante pari succumberent. Plus autem metus eos, ne sub vnius potestate viuerent, exagitabat. nec enim facile sperabant eum, si semel obtinuisset, deijci posse: occasionemq; in se habiturum timebant, quod in principio restitissent. Proinde quisq; bello potius quiduis pati decreuerat, quàm sponte seruiens mancipij loco perire. Hinc igitur seditio diuiditur, & Iohannes in contraria dissentientibus parte regnabat. Sed inter ipsos quidem munita omnia erant custodibus: nihilq; aut parum agebatur, si quando armis prælium lacessebant. in populum vero vel maxime contentionem susceperunt, & quis maiorẽ prędam caperet, vtrinque certabant. Cum tamen ciuitas trium malorum ingentium tempestate laboraret, hoc est, belli, dominationis, itemq; seditionis, eorum comparatione bellum popularibus mediocrius videbatur. denique relictis sedibus patrijs ad alienigenas profugiebant: & Romanorum beneficio salutem, quam inter suos desperauerant, assequebantur. Quartum vero præterea malum commotum est gentis exitio. Haud procul ab Hierosolymis castellum erat validissimum, reponendis opibus ad munimenta belli, tutandisq; corporibus ab antiquis regibus ædificatum, quod Massada dicebatur: id occupauerant qui vocãtur sicarij, quod à rapinis amplioribus timore continebantur. Hi cum Romanorum exercitum otiosum esse viderent, apud Hierosolymam vero Iudæos dominatione atque discordia secessisse, maiora facinora aggrediuntur. Die festo azymorũ (qui apud Hebręos ad memoriam salutis, qua ex Ægyptiorum seruitio liberati, in terram patriam deuenerunt, solenniter celebratur) nocte deceptis qui sibi erant oppositi, municipium quoddam Engaddi inuasere: vbi pugna quidem Iudæos ante pręuentos atque dispersos, quàm arma caperent siue concurrerent, ciuitate pepulere. eos vero qui in fuga defecerunt, mulieres videlicet ac pueros, supra septingentos interfecerunt. ædibusq; deinde compilatis, fructus quoque iam maturos depopulati in Massadã portauerunt. & illi quidem omnes circum castellum vicos, totamq; regionem populabantur, non paruo vndiq; perditorũ ad eos numero in dies singulos cõfluente: simul autem concitati sunt etiam per singulos Iudææ tractus in latrocinia, qui interim quiescebant. Ac velut in corpore, si quando principale membrum tumor afficit, omnia pariter ægrotare necesse est: ita propter ciuitatis tumultum atque discordiam, etiam qui foris erant nequissimi prædarum inuenere licentiam. Singuli vero vicis proprijs dilaceratis, deinde in solitudinem recedebant. Congregati autem & cateruatim coniurates, exercitu quidẽ pauciores, plures vero quàm latrocinalis conspiratio, in templa & oppida ferebantur. Et sequebatur quidem, vt in bello fieri solet, ab his eos male affici quos petijssent. verum præueniebatur vltio, cum mox latrones à præda refugerent: nullaque pars erat Iudææ, quæ non vnà cum Hierosolymis præcellentissima ciuitate interiret. Hæc Vespasiano à transfugis indicabantur. nam licet omnes exitus à seditiosis custodirentur, & cum quis ad eos accessisset interficeretur, tamen erant qui ad Romanos clàm profugerent: ducemq; Romanorum opem ferre ciuitati, & reseruari populi reliquias hortarentur. multos enim, quod bene Romanis vellent, perijsse, multos adhuc in periculo dicebant esse superstites. Ille autem iam tum miserans eorũ calamitates, propius ad eos velut Hierosolymam obsessurus accedit, re aũt vera vt ciuitatem obsidione liberaret: spe aũt ante reliqua subigendi, nullũq; impedimẽtum extrinsecus obsidioni relinquendi. Cum igitur venisset in Gadara, transamnianę regionis metropolim validissimam, mensis Martij quarta die ciuitatẽ ingreditur. iam enim optimates, ignorãtibus seditiosis, legatos ad eum de traditione miserant, tam pacis desiderio quàm suis patrimonijs metuentes. multi enim apud Gadara locupletes habitabãt, quorum legationem inimici

Gadara tradit se Vespasiano.

nesciebant,

nesciebant, nisi quod Vespasiano appropinquante id cognouerunt. Et ciuitatem quidem se retinere posse desperabant, quod & intestinis inimicis numero inferiores erant, neq; procul abesse videbant à ciuitate Romanos. si vero fugere decreuissent, sine sanguine id facere, nullaq; à noxijs pœna repetita, non honestum sibi putabant. Itaq; Doleum comprehensum (nanq; is non dignitate solum ac nobilitate ciuitatis princeps habebatur, sed etiam legationis autor erat) interficiũt: nimiaq; iracundia mortuo verberato, extra ciuitatem dilapsi sunt. Iam vero propius accedente Romano exercitu, Gadarensium populus Vespasiano cum acclamationibus in ciuitatem recepto, fidei dextras ab eo accepit: equitumq; & peditũ præsidia contra fugitiuorum excursus. muros enim priusquã id Romani peterent ipsi destruxerant: vt eo sibi fides esset, quod pacem diligerent, si bellum gerere ne volentes quidem posse viderentur. Vespasianus autẽ misso Placido cum D. equitibus ac tribus milibus peditum, aduersus eos qui ex Gadaris fugerãt, ipse cum cæteris militum copijs Cæsaream regreditur. At fugitiui postquam equites repente à tergo insequentes videre, priusquam in manus venirent, in vicum quendam, cui nomen est Bethenabrin, se recepere. vbi reperta nõ paucorum iuuenum multitudine, hisq; partim volentibus, partim vi armatis, temere contra Placidum eiusq; milites prosiliunt. Illi autem primo quidem impetu paululum recesserunt, ea simul arte, vt eos à muro longius prouocarent. deinde loco opportuno circundatos telis agentes eminus sauciabant. Itaq; fugientes quidem, ab equitibus præueniebantur Iudæi, qui vero manus conseruissent, à peditibus trucidabantur, nihil plus audaciæ demonstrantes. condensos enim aggrediendo Romanos, armis nõ secus ac muro septos, ipsi quidem telis aditum non inueniebant, neq; sufficiebãt aciem rumpere: illorum autem transfigebantur telis, & immanissimis feris similes ruebant vltro in ferrum, & sternebantur, alij gladijs ora percussi, alij ab equitibus dissipati: quoniam cura erat Placido, cursum eorum à vico intercludere: assidueq; prætercurrens ea parte, cedentesq; reflectens, vnà etiam libratis sagittarũ ictibus vtebatur: hisq; proximos interficiebat. metu vero lõge fugiẽtes auertebat, donec elapsi qui fortiores erant ad murum effugere. Eius autem custodes quid agerent nesciebant. Nec enim excludi Gadarenses suorum causa patiebantur, & si eos recepissent, vnà cum his se perituros videbant. quod etiam cõtigit. Illis enim compulsis ad murum, penè cum his Romanorum equites irrupere. Portis autem antè præclusis, admoto milite Placidus ad vesperam vsque acerrime oppugnato muro pariter ac vico potitus est: ibiq; tunc vulgus quidem iners occidebatur, fortiores vero fugam petebant. domus vero à militibus diripiebantur, & vicus igni traditus est. Qui vero inde euaserant, totam secum illam regionem ad fugam incitarunt: & extollendo proprias calamitates in maius, totumq; Romanorum exercitum aduentare dicendo, metu omnes vndique commouerunt. plurimo autem numero aucti, in Hiericunta secesserunt. hæc enim etiam tunc eorum spem salutis fouebat, quod esset valida & populosa. Placidus vero equitibus, rebusque ante prospere gestis fretus, eos insequebatur. & vsq; ad Iordanem quidẽ semper quos occupabat, morti dabat. omnem vero ad flumen coactam multitudinem, fluminis impetu prohibitam, quod auctum imbribus vadum transire non poterant, aperto prælio aggreditur. Itaq; necessitas eos ad pugnam compulit, quod fugæ locum non haberent: prætentique ad ripæ longitudinem, tela equitum & incursus excipiebant. à quibus multi perculsi, in fluuium ceciderũt. nam qui manibus eorum cæsi sunt, tredecim milia fuerunt. alij cum vim sustinere non possent, in Iordanem sponte desilierunt. erat autem numerus infinitus. & præterea capta sunt circiter duo milia virorum ac ducenti, cum præda maxima ouium & asinorum, itemq; camelorum & boum. Iudæis quidem hoc vulnus inflictum quamuis par superioribus, maius tamen seipso visum est: non solum quod eam totam regionem quà fugerant, cædes repleuerant, sed etiam quod refertus mortuis Iordanis peruius non erat. & Asphaltites quoq; lacus repletus erat cadaueribus, quæ per multa flu-

Gadarensium fuga.

Gadarẽsiũ tredecim milia cæsa.

ta flumina deuoluta sunt. Placidus autem secunda fortuna vsus, in vicos proximos & municipia contendit. captisq; Abila & Iuliade, & Besemoth, omnibusq; ad lacū Asphaltiten vsq;, idoneos ex transfugis vbiq; collocat. deinde milite scaphis imposito, eos qui in lacum refugerant subegit. Et trans fluuium quidem tota regio Romanis cessit, & vbiq; omnia vsq; ad Macherunta deuicta sunt.

De captis oppidis quibusdam, descriptioq; ciuitatis Hiericuntinæ.

Caput IIII.

DVm hęc aūt aguntur, motus circa Galliam nunciatur, & quod Vindex vnà cum optimatibus indigenarum à Nerone defecisset, de quibus alibi diligentius scriptum est. Vespasianum vero ad impetum belli quę nunciata sunt incitarunt, iam tunc futura bella ciuilia totiusq; imperij pericula prospicientem: cum si partes orientis ante pacasset, minus Italiæ metuendum existimaret. obstante autem hyeme, per subactos interim vicos atq; oppida pręsidia collocabat: & decuriones ciuitatibus apponens, multa etiam eorum quę vastata fuerāt instaurabat. Prius tamen comitatus militum copijs quas Cęsaream adduxerat, in Antipatridem venit: ibiq; per biduum ciuitate composita, tertia die vastando, inflammando, omnemq; subuertēdo circum Thamnam toparchiam, in Lyddam & Iamniā procedebat. Et cum sese vtraq; tradidisset, constitutis illic habitatoribus idoneis in Ammaunta peruenit: occupatoq; ad metropolim earum aditu, castra muro circundat. Quintaq; in his relicta legione cum cętera manu in Bethlepton toparchiam proficiscitur: eaq; & vicina regione itemq; circum Idumæam igne consumptis, castella quidem locis opportunis muniuit. captis autem duobus vicis in media Idumęa positis, hoc est Begabri & Caphartophan, plus quàm decē milia hominum peremit: propè autem ad mille cepit. exactaq; inde cætera multitudine, non paruam militum suorum partem ibi constituit, qui omnia montana loca incursando vastabant. Ipse autem cum reliquo exercitu in Iamniam redijt: vnde per Samaritidē ac per Neapolim, quę dicebaī ab indigenis Mabortha, secundo Iunij mensis die in Coream descendit: ibiq; positis castris, postridie in Hiericunta peruenit: in qua vnus ei rectorum Traianus quem è locis trans Iordanem ducebat militem iungit, cunctis illic deuictis. Sed ex Hiericuntę quidem multitudo ante Romanorum aduentum in aduersam Hierosolymis montanam regionem diffugerat: non pauci autem qui remansere perimuntur. Desolatamvero offenderat ciuitatem, cui in planicie sitæ nudus mons ac sterilis imminet, idemq; longissimus. à septentrionali enim regione vsque ad Scythopolitanos agros: à meridiana vero vsque ad terram Sodomiticam & Asphaltitis lacus terminos extenditur. totus autem asper est, & quod nihil gignat, non habitatur. Huic obiacet circa Iordanem mons alius, incipiens à Iuliade ac septentrionali regione, prolixus autem in meridiem vsque ad Bacra, quæ Petram disterminat Arabię ciuitatem. In hoc est etiam Ferreus mons appellatus, ad Moabitidem vsque longus. Inter duos autem montes regio, quę Magnus campus vocatur, à Gennabara vico ad lacum Asphaltitem vsq; patens, habet ducentorum & triginta stadiorum longitudinem, latitudinem vero centum & viginti, mediusq; ab Iordane diuiditur. Sunt autem illic duo lacus, Asphaltites & Tyberiensis natura contrarij. nanq; alter salsus ac sterilis est, Tyberiensis vero dulcis & fœcūdus. æstatisq; tempore illa planicies ardore solis incenditur, & vitioso opprimitur aeris tractu omnibus circum aridis pręter Iordanem. vnde euenit, vt palmę quę in ripis sunt magis floreant, & fertiliores sint: minus autem, quę lōge remotæ sunt. Ad ipsam vero Hierico largissimus fons est, rigandisq; aruis vberrimus, iuxta veterem scaturiens ciuitatem: quam Iesus Naue filius, Hebræorum ductor, primā in Chananęorum terra bello possederat. Hunc fontē aliquādo ferunt non solū terræ atq; lignorū fructus, sed etiā fœminarū partū obtundere solitū, cunctaq; pariter morbo ac peste corrūpere. Posteavero mansuesisse, contraq; saluberrimum ac feracissimum esse factū ab Helisęo quodā propheta, qui Helię notus fuerat atque successerat.

Lydda & Iamnia a Ro. occupatæ.

Hiericuntis situs.

Ferreus mons Magnus campus

Asphaltites lacus & Tyberiensis

Immutatio fontis in Hiericunte.

cesserat. Receptus enim hospitio ab Hiericuntis habitatoribus, quod humaniores eos expertus erat, ipsos & omnem illam regionem perpetua gratia remuneratus est: progressusq; ad fontem, lagenam fictilem salis plenam in profluentem aquam misit. Iuxtà deinde ad cœlũ dexteram tendens, fontique inuergẽs blanda libamina, ipsum quidem precabatur vt fluenta leniret, ac dulciores aquarum venas aperiret: deum vero vt fœcundioribus auris flumina tẽperaret orabat, tamq; vbertatem fructuũ quàm successionem prolis daret indigenis, nec eos genitrix filiorũ aqua deficeret, quoad iusti manerent. ad has preces ex disciplina manibus quoque multa operatus, fontem immutauit: & qui antea causa erat his orbitatis ac famis, idem victus ac fœcunditatis autor est effectus. Denique rigationis eius tanta potentia est, vt si attigerit modo terram, sapidior sit, aquis diu perseuerantibus. vnde eo quę largius abutuntur, exiguum emolumentum habent, quę vero parcius, plurimum. Amplius tamen quàm cæteri fontes spatium rigat. & septuaginta quidem stadiis longã, viginti aũt latam planiciem permeat. optimos aũt in ea paradisos ac densissimos educat, palmarumq; irriguarum genera, tam sapore, quàm nominibus varia: quarum pinguissimę calcibus pressæ, plurimum mellis emittunt, non multum alio melle deterius: quanquam & mellis altrix est illa regio, & opobalsami ferax, qui omniũ carissimus est fructus ibi nascentium. itemque cyprũ & myrobalanũ gignit: vt qui diuinum esse illum tractum dixerit, non errauerit, vbi & larga & optima generãtur quę sunt carissima. Sed nec in aliis ei fructibus aliqua facile toto orbe regio certauerit: adeo multiplicatum quod satum est reddit. Cuius rei causa mihi videtur esse aquarum vis læta, & aeris calor: cũ hic prouocet quę nata fuerint atque diffundat: liquor autem firmis singula radicibus stringat, viresq; suggerat æstiuo tempore: quo sic perusta est illa regio, vt nihil facile procedat ac pullulet. aqua tamen, si ante solis ortum hauriatur, auræ spiritu refrigescit, naturamq; contrariam aeri sumit. hyeme vero contepescit, eaq; mersis mitissima efficitur. Tanta est aũt cœli temperies, vt quo tẽpore in alia Iudææ regione ningit, lino illic tantũ indigenæ vestiantur. Distat aũt ab Hierosolymis centumquinquaginta stadiis, & ab Iordane stadijs sexaginta: totũq; habet à Hierosolyma spatiũ desertum atq; saxosum: ad Iordanẽ vero & lacũ Asphaltiten, licet humilius, æquæ tamẽ incultum ac sterile. Sed de Hiericho, quàm sit fortunatissima, satis dictum est.

Lacus Asphaltites. Cap. V

COmmemoratione autem dignum puto, Asphaltitis quoq; naturam exponere lacus. Is enim salsus quidem ac sterilis est: nimia vero leuitate, etiam quę grauissima sunt, in eum iacta fluitant. demergi autem quis in profundũ nec de industria facile potest. Deniq; Vespasianus, qui eius visendi causa illuc venerat, iussit quosdam natandi inscios, vinctis post terga manibus, in altum proijci: & euenit omnibus, tanquam vi spiritus sursum repulsos desuper fluitare. Ad hęc mirabilis est coloris mutatio, quę ter in singulos dies superficiem vertit, & solis radijs variata resplẽdet. Multis aũt locis vomit nigras bituminis glebas, quę super vndã & habitu & magnitudine tauris sine capitib9 assimiles natãt. Ad eas aũt cũ lacus exercitores accesserint, nacti quod aggestũ est, ad naues trahũt: & quia lẽtũ est, repletas eas abrũpere nequeũt: sed quasi religata scapha, pẽdet à cumulo, donec mẽstruo mulieris atq; vrina soluatur. Est aũt vtile non modo ad cõpagines nauiũ, sed ad corporũ etiã curationẽ multis remedijs admiscetur. Longitudo lacus est quingẽtorũ & octoginta stadiorũ, qui ad Zoara vsq; Arrabiæ tẽditur. latitudo autem centũ quinquaginta stadiis patet. huic Sodomitica terra vicina est: olim quidem tam fructibus quã diuitiis ciuitatũ fortunata, nunc autem omnis exusta, vt quę habitatorum impietate fulminibus cõflagrasse memoratur. Deniq; adhuc in ea diuini reliquias ignis, & oppidorũ quinq; videre licet imagines, & renascẽtes in fructibus cineres: qui colore quidẽ sunt edulibus similes, car

pentium vero manibus in fumum dissoluuntur & cinerem. Terræ quidem Sodomiticæ fabula eiusmodi fidem habet ex facie.

Gerasæ deuastatio, simul de Neronis morte, Galbę & Othonis. Cap. VI

AT Vespasianus Hierosolymorũ habitatores concludi vndiq; cupiens, apud Hiericho & Adidam castellis erectis, vtrobiq; auxiliariũ pariter ac Romanorum pręsidia collocat. Mittit aũt Gerasam. L. Annium, equitatus ei parte multisq; peditibus attributis. Qui primo aggressu ciuitate capta, mille iuuenũ, qui ne fugerent pręuenti erant, interficit: familias captiuas ducit, bona militibus pręđari permittit. Incensis deinde domib9, proximos petijt. Erat autem fuga potentium & interitus infirmiorum: quodque occupatum fuisset, flammis dabatur: omnibusq; tã montanis locis quàm tota planitie bello oppressis: apud Hierosolymam degentes exeundi copiam non habebant: cũ transfugere quidem cupientes à Zelotis asseruarentur: eos vero, qui etiam tunc à Romanis dissidebant, vndiq; ciuitate vallata cohiberet exercitus. Vespasiano aũt Cæsaream reuerso, & cum omnibus copijs in ipsam Hierosolymam proficisci paranti nunciatur Nero peremptus, cum per annos tredecim & octo dies imperasset. De quo referre, quemadmodũ dehonestarit imperium, nequissimis hominibus Nymphidio & Tigillino, & indignissimis libertorum permissa republica, quodq; horũ captus insidijs, ab omnibus suis senatoribus destitutus, cum quatuor libertis fidelib9 in suburbanum fugerit, ibiq; semet occiderit: & quod multo post tempore, qui eum deposuerant pœnas dederint: bellumq; per Galliam quo pacto desierit: & quod Galba creatus imperator, Romam redierit ab Hispania: & quemadmodum incusatus à militibus, tanquam humilioris esset animi, in medio foro necatus sit, & Otho declaratus sit imperator, militesque suos contra Vitellij duxerit exercitum: necnõ & Vitellij turbas, & circum capitolium pugnam: & quemadmodum Antonius Primus & Mutianus Vitellium interfecerint, & Germanorum agmina bellumq; ciuile sedauerint: hæc omnia recusaui narrare, confidẽs quod à multis Gręcorum itemq; Romanorum ea cuncta copiose perscripta sunt. ordinis autem rerum continuandi gratia, ac ne intercisa pendeat historia, summatim singula designaui. Igitur Vespasianus primo quidẽ in Hierosolymam expeditionem differebat, expectans quonam vergeret imperium post Neronem. deinde vbi Galbam imperare cognouit, nihil conari decreuerat, prius quàm ille quoque ad se de bello aliquid perscriberet. Mittit autem ad eum Titum filium suum & salutatum simul, & vt de Iudæis mandata acciperet. Ob easdem causas & rex Agrippa nauigauit ad Galbam. Sed dum Achaiam, quod hyems erat, longis nauibus pręteruehuntur, interfici Galbam contigit, septem mensibus post & totidem diebus. Deinde Otho suscepit imperium, ac tres menses rempublicam gubernauit. Agrippa vero nihil mutatione deterritus, Romam pergere statuit. Titus vero diuino quodam impulsu, ex Achaia ad Syriam nauigat, & mature inde Cæsaream venit ad patrem. Suspensi autem de omnibus, quasi nutante Romano imperio, Iudæorũ militiam negligebant. patrię quoque metuẽtes, aggreddi alienigenas importunum arbitrabantur.

Gerasenorum mille iuuenes occisi — *Galba* — *Otho* — *Vitellius* — *Titus mittitur ad galbã*

De Simone Geraseno nouæ conspirationis principe. Cap. VII

INterea tñ bellum aliud in Hierosolyma excitatur. Erat Simon Gioræ filius, patria Gerasenus, ætate iuuenis, sed calliditate posterior Ioanne, à quo iampridem ciuitas possidebatur, viribus autem corporis audaciaque præstantior. ob quam ex Acrabatena quoq; toparchia, cuius rector erat, pulsus ab Anano pontifice, ad latrones peruenerat, qui Massadam occuperant. Is aũt primo quidem ita suspectus erat, vt eum ad inferius castellũ cum mulieribus, quas secum adduxerat transire permitterent, ipsi excelsius incolentes. rursus aũt propter necessitudinem morum, fidelis esse videbatur. nam & ductor erat pręđatum exeuntibus & cum ipsis territoriũ Massadæ populabatur, nec tamen eos ad maiora exhortãdo

metuebat. dominandi enim cupibus magnorumq; appetens, quia mortem Anani comperit, in montana loca discessit: ac voce præconum seruis libertate promissa, itemq; liberis præmio, cunctos qui vbique fuerant nequissimos congregauit. Iamq; validis conflatis copijs, mõtanos vicos diripiebat. Semper autem accedẽtibus pluribus socijs, audebat etiam in humiliora loca descendere, & ciuitatibus quoque iam terribilis erat: multosq; potentium vis eius & prospere gesta solicitabant. nec iam seruorum tantum siue latronum exercitus erat, sed multorũ etiam popularium, tanquam regi, parebat obsequium, Excursus autem agebatur in Acrabatenam toparchiam, & in maiorem vsque Idumæam. Vicũ enim cui nomen est Nain muro amplexus, ad tuitionem sui pro castello habebat. In valle autem quę appellatur Pharan, multas quidem dilatauit speluncas, multas vero paratas inuenit, atque his conditorum prædæ receptaculis vtebatur. Quin & direptos illic fructus reponebat, multæq; cateruæ diuersabãtur: neque dubitabatur, quod in Hierosolymam copijs & apparatu præluderet. Vnde insidias veriti Zelotę, ac præuenire eum qui contra se cresceret cupientes, plerique cum armis egrediũtur. His autem Simon occurrit, commissoque prœlio multos occidit, & reliquos compellit in oppidum. Nondum autem viribus fretus, ab obsidione deterretur. Prius autem Idumæam subiugare conatus est. Itaque cum viginti milibus armatorum ad fines eius properabat. Idumæorum autem principes mature ex agris vigintiquinque ferè milibus pugnacium ciuium congregatis, pluribus autem qui sua seruarent domi relictis, propter sicariorum qui Massadæ versabantur incursus, Simonem in finibus pręstolabãtur: vbi conflictu habito, ac per totum diem tracto prælio neque victor neque victus abscessit. Et ipse quidem in Nain vicum, Idumęi vero domũ regressi sunt. Non multo autem post, Simon cũ maioribus copijs eorum fines petebat: castrisque in quodam vico cui nomen est Thecue positis, ad custodes Herodij, quod non longe aberat, de socijs suis Eleazarum misit, vt castellum sibi traderent persuasurum: quem quidem sine mora suscepere custodes, causæ nescii cur venisset. mox autem de traditione prolocutum, strictis gladiis persequebãtur: donec fugæ locum non reperiens, de muro in subiectam vallem se proiecit. & ille quidem hoc modo statim moritur. Idumæis aũt vires Simonis formidantibus placuit, priusquam bello congrederentur explorare hostium copias. ad hoc autem se ministrũ obtulit parato animo Iacobus, vnus è rectoribus, cogitans proditionem. Denique profectus ab Oluro (in hoc enim vico tunc Idumęorum collectus erat exercitus) ad Simonem venit: primumq; se patriam suam traditurum esse pascitur, accepta fide quod semper ei charissimus foret. mox etiam de tota Idumæa operam pollicetur. Ob quas res humanissime apud Simonem cœnatus, amplissimisque promissis animatus, vbi ad suos rediit, primo Simonis exercitum multiplici numero mentiebatur esse maiorem. deinde rectoribus etiam paulatimq; multitudine vniuersa perterritis, vt Simonem reciperent suadebat, eiq; sine pugna rerum omnium permitterent principatum. simul autem hoc agens, & Simonem ipsum per nũcios euocabat, disiecturum se pollicitus Idumæos, quod & pręstitit. Nam cum iam appropinquaret exercitus, equũ primus inscendit, & cum sociis corruptionis effugit. pauor aũt occupat vniuersam multitudinẽ, ac priusquam ad manus veniretur, domum quisque suam soluti ordine recesserunt. Simon vero pręter opinionem sine sanguine Idumęam introiuit: primumque aggressus ex improuiso Chebrõ municipium capit, in quo maxima prędа potitus est, multosque fructus diripuit. Chebron autem indigenę ferunt non eius terræ modo ciuitatibus, verumetiam Ægypti Memphi antiquiorem. denique duo milia & trecenti eius connumerantur anni. hoc autem narrant Abraha quoque parenti Iudęorum fuisse domicilium, posteaquam Mesopotamiæ sedes reliquit eiusque posteros hinc ad Ægyptum esse profectos: quorum etiam nunc monumenta extant in eadem ciuitate, peroptimo marmore liberaliter fabricata. Cernitur autem sexto ab oppido stadio arbor maxima Terebinthus:

Pugna Simonis & zelotarum

eamque

eamq; memorant ab initio mundi creati nunc vsque durare. Hinc totam Simon per vasit Idumæam, non modo vicos eius & ciuitates depopulando, sed exciden do etiam territoria. nam prȩter armatos quadraginta eum milia sequebãtur, vt his ne victui quidem necessaria satis essent. Ad has autem necessitates accedebat eius crudelitas & insuper iracundia, quo magis vastari contigit Idumæá. Et quemadmodũ post locustas sylua cerni solet frondibus spoliata, sic etiam quà Simonis transisset exercitus, à tergo solitudinem relinquebat: & alia quidem com burendo, alia diruendo, & quicquid in ciuitate vel in agris natũ esset conterendo calcibus, aut depascendo delebant: perq; terram cultam iter agendo, faciebãt eam sterili duriorem, prorsus vt ne signum quidem vastatis relinqueretur, quod aliquando fuissent. Hæc omnia rursus Zelotas incitauerunt, & aperto quidem bello cõfligere pertimuere: insidijs vero per itinera collocatis, vxorem Simonis rapiunt, eorumq; prȩterea quos habebat in obsequio plurimos. deinde tanquam Simonem ipsum cepissent, in ciuitatem exultantes redeunt. continuo nanq; sperabãt, armis eum depositis pro vxore sibi supplicaturum. Illum autem non misericordia, sed ira coniugis raptæ persuaserat. cumq; ad muros Hierosolymorum venisset, vt fera saucia quȩ percussores prendere nequisset, ita in quos reperisset, effundebat insaniam. denique olerum sarmentorumq; causa progressos è porta, imberbes pariter ac seniores correptos verberabat ad necem: vt animi indignatione id solum abesse videretur, quod non etiam vesceretur corporibus mortuorum multos autem abscissis manibus dimittebat in ciuitatẽ, vnà perterrefaciens inimicos, & populũ reuocare cupiens à nocentibus. Hisq; mandabat vt dicerent, iurare Simonem per deum qui cuncta regeret, quod nisi cito sibi redderent coniugem suam, muro perrupto omnibus qui in ciuitate essent similiter vteretur, neque cuiquam ætati parceret, aut ab innocentibus discerneret noxios: donec his eius mandatis, non modo populus, sed etiam zelotæ metu perculsi, remisissent ei mulierem. atq; ita delinitus, paulisper ab assidua cȩde requieuit.

Vxor Simonis a zelotis capitur

De Galba, Othone, Vitellio & Vespasiano Cap. VIII

Mors Galbæ

NOn solum autem per Iudȩam erat seditio bellumq; ciuile, verumetiam per Italiam. In medio nanque Romanorum foro Galba perempto, creatus Otho imperator cum Vitellio imperiũ affectante pugnabat: quem Germanicȩ tunc legiones elegerãt. Habito autem apud Bebriacum Galliȩ cisalpinȩ prȩlio cum Valente & Cæcinna Vitellij ducibus, primo die Otho superauit, altero Vitelliani: multisq; trucidatis, & aduersæ partis audita victoria, Otho apud Brixellum semet occidit, postquam biduum tresq; menses imperium tenuit. Accesserunt autem Vitellij ducibus Othonis milites, & ipse iam Vitelllius Romá cum exercitu veniebat: dũ interea Vespasianus quinto die Iunii mensis Cȩsarea profectus, eas quas nondum subegerat Iudȩæ partes petiuit: & in montana regione, quo primum ascendit, toparchias duas Gophniticam & Acrabatenam subegit: deinde post has Bethel & Ephrem municipia: ibiq; prȩsidiis collocatis, vsq; Hierosolymá equitabat. multos vero tunc deprehensos necabat, multosq; capiebat. Ducum autem vnus Cerealis cum equitum parte ac peditum, superiorem quȩ dicitur vastabat Idumȩam. & Caphetram quidem castellum ex itinere captum incendit. alterũ vero quod Capharin dicitur, admoto milite obpugnabat, muro satis valido cinctum. diutius autem ibi se moraturum sperãti, oppidani subito portas aperuere, & supplices ei se tradidere. Quib⁹ subiugatis, Cerealis in Chebron alteram ciuitatem antiquissimam tendit, sitam (vt dixi) in montanis locis, haud procul ab Hierosolymis. Vi autem irrumpens in eam, reliquam multitudinem, quam ibi offendit, cum puberibus interemit: oppidum vero ipsum exurit. Omnibusq; iam captis, prȩter castella Herodium & Massadam & Macherunta, quȩ à latronibus tenebantur, sola iam Hierosolyma Romanis ante oculos erat, quȩ expugnanda restabat.

Mors othonis

De Simonis gestis contra zelotas. Cap, IX

SImon autem vbi vxorem suam à Zelotis recepit, ad reliquias Idumææ tēdit persequendas: & vndiq; circumacta natione, Hierosolymam compulit plerosque fugere, cum ipse quoque ad eam sequeretur. Deinde muro eius obsesso, si quem operariorum ex agris adeūtem multitudinem cepisset, interficiebat. Erat que populo foris Simon Romanis terribilior, intus Zelotæ vtrisq; sæuiores: quos etiam Galilæi nouis inuentis & audacia factionum corrumpebant. Nam & Ioānem ad potentiam ipsi prouexerant: & Ioannes eis pro pòtentia quam sibi comparauerat, vicem referens, omnia quæ desiderarent vt facerent permittebat. Insatiabilis autem rapinarum cupiditas erat, domorumq; locupletū perscrutatio. Cædes autem virorum & fœminarum iniuriæ, pro ludo habebantur: prædamque cum sanguine deuorantes sine aliquo metu, post sacietatem muliebri libidine calescebant: comptique crines, ac fœminarum veste induti, lotiq; vnguentis, & vt forma placeret, oculos illiti, non solum ornatum, sed impudentiam quoque mulierum imitabantur: & obscœnitate nimia nefarios coitus exigentes, vt in lupanari versabantur, ciuitatemq; totam impuris facinoribus profanabant. Effœminantes autem vultum, dextras ad cædem promptas habebant: delicatoq; incessu eneruati, subita incursione bellatores fiebant: & de paludamentis versicoloribus eductis gladijs, casu obuios transuerberabant. Eos autem qui Ioannem fugissent excipiebat sæuior in cædibus Simon: quiq; intestinum euasisset tyrannū, ab eo qui propè erat occidebatur. Omnis autem fugæ via transire cupiētibus ad Romanos abscissa erat. Inter Ioannis autem copias quantum erat Idumæorum dissidebant: separatiq; ab alijs, aduersum tyrannū tam liuore potentiæ quàm crudelitatis eius odio armantur. deinde pugna congressi, multos zelotarum perimunt, cæterosq; in aulam regiam compellunt, quam Grapte ædificauerat. hæc autem fuerat cognata Izatæ regis Adiabenorum. Vnà vero irrupere Idumæi, atque inde Zelotis in fanum pulsis, Ioannis pecunias prędabantur. in aula enim supradicta & ipse degebat, & tyrannidis spolia deposuerat. Inter hæc autem zelotarum qui per ciuitatem dispersi erāt, ad illos qui in templum fugerant aggregati sunt: eosq; Ioannes aduersus populum & Idumæos educere cogitabat. Istis autem non tam impetus eorum metuendus erat, cum pugna plus possent, quàm confidentia, ne de templo nocte subreperent, seq; pariter occiderent, atque oppidum concremarent. Itaque collecti cum pontificibus deliberabāt, quonam pacto impetum præcauerent. Sed profecto deus sententias eorum in deterius vertit, & interitu acerbius excogitabant salutis remedium. nam vt Ioannem deijcerent, Simonem recipere statuerunt, & cum precibus alterum sibi tyrannum imponere. Itaque decreto obtemperatur: missoque Matthia pontifice, rogam Simonem vt ad se introiret, quem sæpe timuerant. cum his autem precatores erant, etiam qui zelotas Hierosolymis fugerant, domus quisque suæ desiderio & fortunarum. Ille autem nimis superbe se dominum fore pollicitus, veluti ciuitatem liberaturus ingreditur, cum salutis eum datorem ac defensorem sui populi clamor designaret. vbi vero cum suis copijs introijt, mox de propria potentia deliberabat: nec minus eos à quibus rogatus erat, quàm eos cōtra quos fuerat aduocatus, inimicos putabat. Iohannes autem cum multitudine zelotarum templo exire prohibitus, amissis etiam quæ in ciuitate habebat (nam statim res eorum Simon cum socijs diripuerat) salutē iam desperabat. Templū tamen adiuuante populo Simon aggreditur. Illi autem in porticibus, perque propugnacula stantes impetum propulsabant: multiq; ex Simonis parte oppetebant, multi saucij referebantur, quoniam zelotæ ad dexteram superiores erant. eoque ictus inpenetrabiles habebant. Et quamuis loco plus possent, turres tamen quatuor maximas fabricauerant, vt ex alto videlicet missilia torquerent: vnam ad orientalē angulum, ad septentrionalem alterā, super xystum tertiam in angulo alio cōtra ciuitatē inferiorem. Quarta vero turris supra verticem Pastophoriorū condita erat: vbi moris est vnum de sacerdotibus astantē post meridiem, quod septimus quisque dies inciperet, tuba

significare:

Omnium scelerum licentia

significare:rursusq; vesperi,quod desineret,nunc ferias populo,nunc vt opus faciat denunciantem. Per turres aūt disposuerunt balistas saxorumq; tormenta,& sagittarios & fundarū scientes. Itaq; tunc Simon pigrius ad impetus mouebatur, cum suorum plerique mollescerent:amplioribus tamē copijs fret9, propius accedebat. machinarū enim missilia delata longius,multos pugnantium perimebāt.

De Vespasiano in imperatorem electo Cap. X

PEr idem tempus Romanos quoq; sæuiora mala circunueniunt. aderat enim ex Germania Vitellius cum exercitu,aliam prçterea ingentē multitudinem secum trahens. Et cum eum destinata militi spatia non caperent,totam vrbem pro castris habebat, omnemq; domum repleuit armatis. illi autem conspectis Romanorū diuitijs oculis insuetis, & auri argentiq; stupore perfusi,vix cupidinem continebant,adeo vt in rapinas se conuerterent, & eos qui obstare conarentur,occiderent. Et in Italia quidē ita res erant. Vespasianus autem postquam Hierosolymis proxima depopulatus,Cæsaream reuertebatur, audiit Romanorum tumultus,& Vitellium principem. Hoc autem, licet ipse imperium pati, sicut bene imperare nosset,ad indignationem perductus est: dominumq; dedignabatur eum,qui veluti desertum inuasisset imperium. Dolore autē saucius cruciatum ferre non poterat,neque aliis vacare bellis,cum patria vastaretur. Veruntamen quantum ira impellebatur ad vlciscendum, tantum longinquitatis cogitatio reprimebat:multa enim fortunā posse noua facere,priusquam ad Italiā,præsertim hyemis tempore ipse transiret:plusq; iam crescentem iracundiam cohibebat. Rectores autem cum militibus conuenientes, aperte iam de mutatione tractabant: & cū indignatione vociferātes,incusabant Romæ constitutos milites, & in deliciis agentes,qui ne famam quidem belli sustineāt,quibus libuerit decernere principatum,& spe quçstus imperatores creare. Se aūt laborib9 tot exactis sub galeis senescentes,aliis condonare potestatem, cum apud se digniorem habeant imperio. cui si hanc amiserint,quam iustiorem,vel quando referrent erga se beneuolentiæ gratiam? Tanto aūt Vespasianum quàm Vitellium iustius esse principem fieri,quanto illis qui eum declarassent ipsi prçstarent. non enim se minora pertulisse bella,quam qui ex Germania venissent: neque illis qui tyrānum inde deducerent,in armis deteriores esse. Nullum autem in creando Vespasiano fore certamen,non enim senatum populúmue Romanum, Vitelii libidines pro Vespasiani pudicia perpessuros: nec pro bono imperatore crudelissimum tyrannum,aut filium pro patre optaturos principem. Maximum enim pacis tutamen esse,veram in imperatore præstantiam. Ergo siue peritiæ senectutis debeatur imperium,habere se Vespasianum: siue adulescentiæ viribus,Titum. ex amborum enim ætate quod sit commodum decerpturos. Nō solum autem se ministraturos declarati imperii vires,qui tres legiones regumq; habeant auxilia: sed etiam totum orientem partemq; Europæ extra Vitelii timorem constitutam: atque insuper qui essent in Italia propugnatores Vespasiani,fratrem atq; alium filiū: quorum alteri multos dignitate præditos iuuenes sociatum iri sperabant, alteri vero etiam vrbis esset commissa prçfectura:quç pars ad imperii principia non parum valeret. Postremo si ipsi cessarent,senatum fortasse declaraturum eum principem,quem conseruatores milites dehonestarent. Hæc primo per cuneos milites loquebantur. deinde se adhortati inuicem,Vespasianum imperatorem appellant:eumq; vt in periculo constitutum imperium cōseruaret, orabant. Illi autem olim quidem rerum omnium cura fuit,nequaquā vero imperare volebat, dignū quidem se factis existimans,priuatæ aūt vitæ securitatem,clarioris fortunæ periculis anteponens. Recusanti autem rectores magis instabant: & circumfusi milites cum gladiis,mortem ei minitabantur,nisi viuere vellet vt dignus esset. diu tamen reluctatus,quod renuebat imperium postremo cum his qui se designauerant minime dissuadere posset accepit.

Ægypti descriptio & Phari Cap. XI

Muriano

MVtiano autem cęterisq; rectoribus, qui eum ad imperiũ inuitauerant, & exercitu alio vociferante, vt se in hostes omnes duceret, prius res Alexandrinas procurandas putauit: sciens Ægyptum plurimam esse partem imperij, propter frumentariam functionem: eaq; si potitus esset, vi quoq;, si perstaret, Vitellium deijciendum sperabat. nec enim perpessurum esse populum fame oppressum. Simul etiam duas legiones, quę apud Alexandriam degerent, sibi cupiebat adiungere. Cogitabat etiam propugnaculo sibi fore illam regionem, aduersus incerta fortunę. Nam & terra difficilis accessu, mariq; importuosa est: & ab occidẽte quidem aridam Libyam habet obiectam, à meridie vero limitem qui Syenẽ ab Æthiopia dirimit, nauibusq; inuias Nili fluminibus cataractas. itẽq; ab oriente mare rubrum, ad Copton ciuitatem vsque diffusum. Septentrionale vero munimentum habet terram vsq; ad Syriam, & quod dicitur Ægyptium pelagus, totum portubus carens. Hoc quidem modo Ægyptus ex omni parte tuta est. Inter Pelusium vero & Syenem, per duo milia stadiorum porrigitur. Ex Plinthine autem ad Pelusium, nauigatio est stadiorum trium milium & sexcentorum. Nilus autem ad Elephantinem oppidum vsq; nauibus ascenditur. nãq; vlterius progredi, vt supra diximus, cataractę non sinunt. Portus autẽ Alexandrinus etiã in pace nauibus aditu difficilis est. nam & ostium perangustũ habet, saxisq; latẽtibus à directo cursu deflectitur: & lęua quidem pars manu factis brachijs cingitur: à dextera vero Pharus obiecta insula, turrim maximam sustinet, ad trecenta vsque stadia nauigantibus igne lucentem, vt quàm longissime difficultatẽ applicandarum nauium pręcaueant. Circum hanc autem insulam, opere instructo ingentes muri sunt: quibus afflictum pelagus, & aduersis obicibus fractum, asperiorem facit meatum, eoq; periculosum per angustiam aditum. Intus tamen portus ipse tutissimus est, & triginta stadijs magnus. in quem tam quæ desunt illi terræ ad beatitudinem deuehuntur: quàm quæ superant ex bonis domesticis & indigenis, in totum orbẽ diuisa exportãtur. Itaq; non sine ratione, Vespasianus Alexandrinarũ rerum erat cupidus, ad totius imperij firmamentum. Proinde statim ad Tyberiũ Alexandrum literas dedit, qui Ægyptum & Alexandriam regebat, indicans militum alacritatẽ: quodq; ipse (quod necesse fuit) suscepto munere principatus, operam atq; adiumentum eius assumeret. Alexander autem, simul vt Vespasiani legit epistolam, prompto animo, & legiones eius sacramento rogauit & populum: vtriq; autem libentissime paruere, virtutẽ viri ex proxima administratione scientes. Et ille quidem permissa sibi potestate, omnia quæ imperij vsus exigeret, aduẽtui quoq; principis necessaria iam parabat.

Aegypti limites.

Portus Alexandrinus.

Pharus

Vespasianus Iosephum captiuitate liberat. Cap. XII.

OPinione vero citius declaratum in oriente Vespasianũ imperatorem, vbiq; fama nunciauit. Et vniuersę quidem ciuitates festos dies habebãt, nuncijq; lętitiã pro eo simul & sacrificia celebrabant. legiones vero apud Mœsiam Pãnoniamq; degentes, quę propter Vitellij audaciã paulo ante fuerant cõcitate, iusiurandum Vespasiano maiore gaudio præbuerunt. Vespasianus autem Cæsaream reuersus, iam Berytum venerat, vbi multę quidẽ è Syria, multęq; ab alijs prouincijs legationes aderant obiam, coronas ei & gratulatoria decreta à singulis ciuitatibus offerentes. Affuit autẽ rector etiam prouincię Mutianus, populorum alacritatẽ, iurataq; per ipsum principem sacramenta renuncians. Vbiq; aũt Vespasiani votis obsecũdante fortuna, rebusq; ad eũ plurima ex parte inclinatis, cogitare cœpit, quod non sine dei prouidentia sumpsisset imperium: sed iusta quędam fati ratio, ad eius potestatem circũduxisset rerum omniũ principatum. Recordatus aũt signa, & alia (multa enim sibi contigerant imperium pręmonstrantia) & Iosephi dicta, quibus eum Nerone viuo ausus fuerat appellare imperatorẽ, admirabatur virum quem adhuc habebat in vinculis: aduocatoq; Mutiano cum amicis & rectoribus alijs, primum quàm strenuus fuisset Iosephus, quantumq; Iotapatenis expugnandis propter eum laborasset exponit. deinde vaticinationes eius

quas ipse quidē timoris causa suspicaretur esse figmēta: tempus aūt diuinas fuisse & rerum exitus probauisset. Tumq; inhonestū esse ait, vt qui sibi augurasset imperium, vocisq; dei minister ac nūcius extitisset, adhuc captiui loco haberet, fortunāq; sustineret aduersam: vocatumq; ad se Iosephum solui iubet. Hoc aūt facto, alij quidē rectores ex ea gratia quam alienigenę retulisset, pręclara etiam de se speranda esse arbitrabātur. Titus vero, qui cū patre aderat, iustum est, inquit, pater vnà cum ferro etiā probro Iosephum solui. erit enim, tanquam nec initio vinctus sit, si nō dissoluerimus, sed inciderimus catenas. nanq; id agi solet in his, qui nō recte fuerint vincti. Eadem Vespasiano placebāt. & quidam interueniens securi catenas abrupit. Iosephus quidē pro his quę prędixerat, præmio famę donatus, & de futuris iam dignus cui credendum esset habebatur.

De Vitellij morte & moribus. Cap. XIII.

VEspasianus autē responso legationibus reddito, iusteq; pro meritis administrationibus ordinatis, Antiochiā venit. Et quonam primum tenderet cogitās, Alexandrino itinere pręstabilius esse duxit, quę Romę agerent curare. Alexandriam enim stabilem esse, Romanas aūt res à Vitellio perturbari. Mittit igitur in Italiam Mutianū cum multis equitum peditumq; copijs. qui tñ propter hyemis asperitatē veritus nauigare, per Capadocas & Phrygas ducit exercitum. Inter hęc autē Antonius Primus adducta legione tertia ex his quę apud Mœsiā morabantur (illam enim regebat prouinciam) bellum gerere cum Vitellio properabat. Vitellius aūt cum magna manu Cæcinnam obuiam ei mitttit. Is autē Roma profectus, quāprimum circa Cremonā Gallię Antonium consequitur, quę cō finis Italię ciuitas est: ibiq; conspecta hostiū ordinatione ac multitudine prælio quidem congredi nō audebat. discessum aūt periculosum reputans, de proditione deliberabat. Conuocatis autem cēturionibus & tribunis sibi subditis, vt transirēt ad Antonium suadebat: Vitellij quidem rebus detrahens, Vespasiani autem vires extollens: & alterum nomen imperij tantum, alterū virtutem habere commemorās: ipsis quoq; melius esse, si id sponte faciant, quod necesse est: cumq; se multitudine superatū iri sciant, voluntate periculum pręuenire. Nā Vespasianū quidem idoneū esse etiam sine ipsis ad reliqua vindicanda: Vitellium vero ne cum ipsis quidem pręsentia posse seruare. Multa loquutus in hūc modum quod voluit persuasit: & cum milite transfugit ad Antonium. Eadem vero nocte milites pœnitudo simul ac metus eius, si vicisset, à quo missi fuerāt, occupauit, eductisq; gladijs Cęcinnā obtruncare voluerunt. fecissentq; nisi his aduoluti tribuni supplicassent. quāobrem cęde quidem se abstinuerunt, vinctum autem quasi proditorē Vitellio transmittendum habebant. His auditis Primus Antonius cōtinuo suos mouet, eosq; cū armis in defectores ducit. illi aūt instructi ad prælium, paulisper quidem restiterunt. mox autē loco pulsi, Cremonā fugerunt. Primus autē comitatus equitibus cursus eorū pręuertit: & ante ciuitatem circūclusam pleráq; multitudinem peremit. aggressus aūt reliquos, oppidum militibus prędari permisit. in quo multi quidē hospites mercatores, multi vero indigenę periere, totusq; Vitellij exercitus, virorum triginta milia & ducenti. quin & Antonius eorum quos de Mœsia adduxerat quatuor milia & quingentos amittit. solutum autem vinculis Cæcinnam, rerum gestarū nuncium ad Vespasianū mittit. qui ad eum intromissus & collaudatus est, & proditoris dedecus insperatis protexit honoribus. Romæ autē Sabinus vbi Antonium appropinquare cognouit, fiducia recreatus est: collectisque vigilum cohortibus, nocte occupat Capitolium. luce vero facta multi nobilium sociati sunt ei, & Domitianus fratris filius, pars ingens obtinendæ victorię. Sed Vitellius de Primo quidē minime curabat. his aūt iratus qui cum Sabino defecerāt, & nobilium sanguinē pro ingenia crudelitate sitiens, immittit Capitolio quam secū adduxerat militū manū. vbi multa ab his iteq; ab illis qui templū tenebant pugnantibus, audacter admissa sunt: postremo autē Germani, quod multitudine superabant, collē obtinuerunt. Et Domitianus quidē cū multis Romanorum

Cecinna desicit a Vitellio

Sabinus occupat Capitoliū.

horum viris insignibus, diuina quadam ratione saluus euasit: reliqua vero multitudo tota laniatur. Et Sabinus quidem ad Vitelliũ ductus occiditur. milites autem direptis donarijs, templum incendunt. Tumq; postero die cum exercitu venit Antonius, eumq; Vitellij milites excipiunt: & trifario commisso intra vrbem prælio, omnes interiere. Procedit autem ebrius de palatio Vitellius, & vt assolet in extremis lõgiore luxu prodigę mensę refertus. tractus autem per populum, varioq; contumeliarum genere dehonestatus, in media vrbe iugulatur, octo menses ac dies quinq; potitus imperio: quem si viuere diutius cõtigisset, vt opinor, eius luxurię minime sufficere potuisset imperium. aliorumvero mortuorum supra quinquaginta milia numerata sunt. Hęc quidem gesta sunt die tertio mẽsis Octobris Postero autem die Mutianus cum exercitu Romam ingreditur, & Antonij militibus à cæde repressis (adhuc enim hospitia perscrutãdo, & Vitellij milites, & ex populo plurimos qui cum illo senserant, occidebant, examinationis diligentiam iracundia præuenientes.) Domitianum productum populo rectorem insinuat, vsque ad patris aduentum. populus autem iam timore liberatus, imperatorẽ prędicat Vespasianum: simulq; & illum confirmatum, & Vitellium esse deiectum festa lætitia celebrabat.

Sabinus occiditur. *Occisi quinquagies.* *Domitianus populi rector*

Titus mittitur contra Iudæos à patre. Cap. XIIII.

CVm autem Vespasianus Alexandriã venisset, gesta ei Romæ nunciata sunt & legati ei ex toto orbe congratulantes affuerunt. cumq; maxima post Romam ciuitas esset, angustior multitudini videbatur. Firmato autẽ iam totius orbis imperio, rebusq; populi Romani præter spem conseruatis, Vespasianus in Iudææ reliquias intendit animum. Et ipse quidem exacta hyeme, Romã proficisci parabat, resq; apud Alexandriam mature compone proponebat. filium vero Titum cum selectis copijs ad excidendam Hierosolymã mittit. Qui terreno itinere Nicopolim vsq; progressus, ab Alexandria ciuitate viginti stadiorum interuallo distantem, inde militem longis nauibus imponit: Niloque flumine post Mendesium tractum, Thmuin vsq; vehitur. hinc autem egressus in terram, apud Tanin ciuitatem diuertit. vnde secunda ei mansio fuit ciuitas Heraclea, & Pelusium tertia. Hic autem milite per biduum recreato, tertio die Pelusij fines transijt: vnãq; mansionem profectus per solitudines, ad Casij Iouis templum castra posuit. posteroq; die apud Ostracinen, quæ mansio aquæ inops est, ob quam causam aduectitia vtuntur indigenæ. Hinc apud Rhinocoluram requieuit: & inde progressus in quartam mansionem, Raphiam venit, quæ prima occurrit Syriæ ciuitas. Gaza vero quintæ mansionis castra suscepit: & postea in Ascalonem, atque hinc Iamniam, deinde Ioppen, & ex Ioppe Cæsaream peruenit: decreto apud se, alias militum copias congregare.

Titus mittitur in Iudæam

FLAVII IOSEPHI

DE BELLO IVDAICO LIBER SEXTVS

De Triplici seditione apud Hierosolymam. Cap. I.

Itus quidem ad eum modum quem prędiximus, emẽsa vltra Ægyptum ad Syriam vsq; solitudine, Cæsaream venerat. ibi enim exercitum decreuerat ordinare. Illo autem adhuc apud Alexandriam vnà cũ patre imperiũ, quod nuper ei deus permiserat, disponente, contigit etiam seditionem, quæ apud Hierosolymam erat, auctam, trifariam diuidi, & aliam partem in aliam verti. quod vt in malis optimum quis dixerit, factumq; iustitiæ. nam Zelotarum quidem in populũ dominatio, quæ autor erat excidij ciuitatis, vnde cœperit,

de cœperit,& per quos creuerit,diligenter ſuperius declaratum eſt. hanc autem non errauerit quiſquam,dicens ſeditionem in ſeditione eſſe factam. Ac veluti rabida fera,externorum penuria, in ſua viſcera ſæuire ſolet: ſic Eleazarus Simonis filius,qui & ab initio Zelotas in templum à populo ſeparauerat, velut indignari ſimulans ob ea quæ dies ſingulos Ioannes auderet, cum ne ipſe quidem à cædibus quieſceret:re autem vera ſeſe poſteriori tyranno ſubiectum eſſe minime ferens,ſummæ rei deſiderio, propriæq́; potentiæ cupiditate ab alijs defecit:aſcitis etiam Iuda Chelciæ filio, & Ezronis Simone potentiſſimis:prȩter quos erat etiã Ezechias Chobari filius,non ignobilis. Horum ſingulos Zelotæ non exigui ſequebantur:occupatoq́; interiore templi aditu, ſuper eius portas in ſacris foribus arma ponunt. & abundare quidem ſe ſuis neceſſarijs confidebant:ſacrarum enim rerum copia ſuppetebat,nihil impium exiſtimantibus: paucitati vero ſuorum timentes,pleriq; in locis ſuis otioſi manebant. Ioannes autem quãto ſuperior erat virorum multitudine,tanto loco ſuperabatur:hoſteſq́; habens à vertice,neq; ſine metu conabatur incurſus,& præ iracundia ceſſare non poterat. Plus autem mali perferens,quàm Eleazari partem afficiens, tamen non remittebat. crebri enim fiebant impetus,& miſſilium iactus,totumq́; polluebatur cædibus templum Filius autem Gioræ Simon,quem rebus deſperatis inuitatum, vltro ſibi tyrannũ ſpe auxilij populus introduxerat:& ſuperiorem ciuitatem retinens,& inferioris plurimam partem,animoſius iam Ioannem eiuſq́; ſocios adoriebatur,quaſi qui deſuper impugnarentur.ſubiectus autem illorum manibus erat, ſicut & illi ſuperiorum.Et Ioannem eueniebat duplex prælium perferentem,lædi pariter ac lædere quantoq́; vincebatur,eo quod Eleazoro eſſet humilior, tanto plus lædebat Simone celſior conſtitutus:cum inferiores aggreſſus etiam ſola manu ſine labore prohiberet:deſuper vero ex fano iaculantes,machinis deterreret. Quippe baliſtis & non paucis lanceis vtebatur,ſaxorumq́; tormentis:quibus non ſolum bellãtes vlciſcebatur,ſed multos etiam ſacra celebrantium perimebat.Quanquam enim ad omne impietatis genus rabidi ferebantur, tamen eos qui ſacrificare cuperent recipiebant,cum ſuſpicione & cuſtodibus indigenas perſcrutando.Hoſpites enim etiam qui exoraſſent eorum crudelitatem, poſt exituri ſubciſiua ſeditionis opera cõ

Templũ cædibus pollutum

ſumebantur.Miſſilia nanq́; machinarum vi ad aram vſq; templumq́; peruenientia,in ſacerdotes ſacra celebrantes cadebant:ac multi, qui properantes ab vltimis finibus terræ ad ſanctiſſimum locum veniſſent, ante ipſas hoſtias procubuerunt:aramq́; vniuerſis Græcis & Barbaris adorandam,ſuo ſanguine imbuere. Indigenis autem mortuis alienigenæ,ac ſacerdotibus profani miſcebantur:perq́; atria diuina,ſtagnum fecerat diuerſorum cadauerum ſanguis.

Exclamatio.

Quid tantum paſſa es ŏ miſerrima ciuitas à Romanis,qui tua inteſtina ſcelera purgaturi flammis introiere? Iam enim dei locus non eras,neq; manere poteras, domeſticorum funerum facta ſepulchrum, & quæ fanum ciuili bello tumulum conſtitueras: poteris autem denuo fieri,poteris,ſi vnquam vaſtatorem tui deum placaueris. Sed enim reprimenda ſunt quȩ dolent,lege ſcribendi:quod non domeſtici luctus,ſed exponendarum rerum hoc tempus eſt. Proſequar autem ſeditionis facinora cætera. Ergo diuiſis trifariam inſidiatoribus,Eleazarus quidem eiuſq́; ſocij, qui ſacras primitias conſeruabant,in Ioannem ebrij ferebantur.Qui vero huic parerent, plebem diripientes in Simonem rebellabant, cum ipſi quoque Simoni contra diuerſæ partis ſeditioſos adiumento eſſet ciuitas. Si quando igitur ex vtraq; parte appetebatur Ioannes, obuertebat ſocios ſuos: & de ciuitate quidem ſubeuntes,miſſis ex porticibus telis,de templo vero iaculantes,machinis vlciſcebatur.Quoties autem deſuper inſtantium moleſtia caruiſſet(frequenter enim ebrietate & laſſitudine ceſſabant)liberius in Simonem eiuſq́; ſocios cum pluribus irruebat. Semper autem quantum in ciuitate pepuliſſet in fugam verſos, ædes frumenti plenas omniúmque vtenſilium incendebat: idémque hoc illo regrediente, Simon inſecutus agebat: veluti conſulto pro Romanis omnia corrumperent, quæ ad

obſidionem ciuitatis erant pręparata, ſuarumq; virium neruos abſcinderent. Denique contigit vnà exuri omnia circum templum, & inter proprias acies ſolitudinem atq; aream pugnę fieri ciuitatem: concremari autem paulominus omne frumentũ, quod non paucis annis ſufficere potuiſſet obſeſſis: deniq; fame capti ſunt, qua minime quiuiſſent, niſi eam ſibimet comparauiſſent. Vndiq; autem inſidiatoribus & confinibus oppugnãtibus ciuitatem, medius populus velut aliquod magnum corpus lacerabatur. Senes vero ac mulierculę inteſtinis malis attonitę, pro Romanis vota faciebant: externumq; bellum, quo domeſticis malis liberarentur expetebant. Grauis autem metus ac terror fœdiſſimus occupauerat: & neq; conſilij capiendi tempus erat, vt voluntatẽ mutarent, neq; pactionis aut fugæ ſpes cupientibus. Etenim cuſtodiebãtur omnia: diffidentesq; latronũ principes quoſcũque Romanis pacatos eſſe, vel tranſfugere ad eos velle ſentirent, quaſi communes hoſtes interficiebant: ſolumq; in occidendis vita dignis concordes erant. Et pugnantium quidem nocte dieq; clamor perpetuus erat: ſed metu acerbiores erãt lugentium queſtus. Et aſſiduas quidem lamentationis cauſas, calamitates prębebant: timor autem includebat vlulatus: atq; obmuteſcente dolore præ formidine tacito gemitu cruciabantur: neq; iam aut reuerentia viuis apud domeſticos erat, neq; mortuis cura ſepulturæ adhibebatur. Quorum amborũ hęc cauſa erat, quod de ſe quiſq; deſperabat. In omni enim re animos remiſerant qui cũ ſeditioſis nõ erant, quaſi continuo modis omnibus morituri. At vero ſeditioſi congeſta in tumulum cadauera conculcantes dimicabant: & ex mortuis haurientes audaciam, quos ſub pedibus cernerent, immanius ſęuiebant: ſemperq; aliquid in ſe perniocioſum excogitantes, & quod viſum fuiſſet ſine miſeratione facientes, nullam cędis aut crudelitatis viam prętermiſere: adeo vt etiam ſacris materijs ad bellica conficienda inſtrumenta Ioannes abuteretur. Nam cum olim fulcire templum populo itemq; pontificibus placuiſſet, idq; viginti cubitis altius ædificare, rex quidem Agrippa ex monte Libano aptas ei materias maximis ſumptibus & labore deuexit: hoc eſt, ligna & magnitudine ſimul & directa proceritate ſpectabilia. Interuentu autem belli opere interrupto, Ioannes his ſectis, quod ſufficere longitudinem reperit, turres ædificauit: & aduerſus eos conſtituit, qui deſuper à templo pugnarent, poſt muri ambitum contra exedram occidentalem admotas, quà ſolum poterant, quod aliæ partes gradibus ex longinquo fuerunt occupatę. Et ille quidem fabricatis ex impietate machinis ſubactum iri ſperauit hoſtes. Deus vero laborem eius inutilem demõſtrauit, & priuſquam in his quicquam poneret, Romanos adduxit. Etenim Titus, poſtquam partem ad ſe collegit exercitus, alijs vero vt ad Hieroſolymam occurrerent ſcripſit, Cæſaream profectus eſt. Erant autem tres legiones, quę pridem ſub eius patre Iudęam vaſtauerant, & duodecima, quę olim cum Ceſtio male pugnauerat, quęque licet per id fortitudine eſſet inſignis, tunc tamen eorum etiam memoria quę pertulerat, alacrius ad vindictam properabat. Harum quidem quintam legionem iuſſit ſibi per Ammaunta occurrere, decimam vero aſcendere per Hiericunta. Ipſe quidem cum cęteris egreſſus eſt quas regum quoq; auxilia plura quàm dudũ, multiq; Syri auxiliares comitabantur. Suppletum eſt autem quatuor legionum quantum Veſpaſianus ſelectum cũ Mutiano miſerat in Italiam, ex his qui cum Tito acceſſerant. duo nanque milia de Alexandrino exercitu lecta, tria milia vero ab Euphrate eum ſequebantur, & amicorum ſpectatiſſimus beneuolentia ſimulq; prudentia, Tyberius Alexander, qui antea quidem Æegyptum adminiſtrauerat, tunc autem dignus qui exercitum regeret propterea iudicatus, quod primus incipienti fuit hoſpes imperio, & cum fide clariſſima incertæ fortunę ſociatus eſt: idemq; cõſultor in vſus bellicos ætate ac peritia præcipuus aderat.

Titus explorator Hieroſolymæ periclitatur. Cap. II.

PRogredientem vero in hoſtilem terrã Titum, antecedebãt regia omniaq; auxilia, poſt eos viarum ſtratores, caſtrorũq; metatores. Deinde rectorum ſar-

cinæ atque armati. Post hos ipse Titus, & alios lectos habens & signiferos, quorum agmen equites sequebantur. Hi vero ante machinas ibant, & secũdum illos vnà cum lectis tribuni, & præfecti cum cohortibus. Post autem circum aquilam signa, & ante signa tubicines, deinde acies senum virorum ordinibus dilatata. Seruile autem vulgus à tergo cuiusque legionis, & ante hos sarcinæ. Omniumvero nouissimi mercenarij, eorumq; custodes coactores agminis. Procedens autem decenter cum exercitu, ita vt mos est Romanis, in Gophnam per Samaritidem venit, quæ & prius ab eius patre fuerat occupata, & tunc præsidijs tenebatur. Ibi autem vnam moratus vesperam, mane inde proficiscitur: peractaq; dei mansione castra ponit in loco quem Iudæi sermone patrio Acanthonaulona vocitant, iuxta vicum quendam Gabath Saul noīe, quod significat vallē Saul, distantem ab Hierosolymis stadijs ferè triginta. Hinc sexcentis propè lectis equitibus comitatus, perrexit in ciuitatem, quàm tuta esset, Iudæorumq; animos exploraturus: si forte se conspecto, priusquam ad manus veniretur, metu cederent. audierat enim quod erat verum, à seditiosis & latronibus oppressum populum desiderare quidē pacem: sed quod rebellantibus infirmior esset, nihil conari. Quādiu quidē per viā quę ad murum duceret equitabat, nemo ante portas apparuit: vbi vero itinere ad turrim Psephinon declinato, transuersum agmen equitum duxit, infiniti subito prosiliunt, quà Muliebres turres vocantur: & per eam quę contra monumentum Helenæ porta est egressi, equitatum intercidunt. atque alios quidem etiam tunc via currentes, ne cum his qui diuertebant sese iungerent, à fronte oppositi, prohibuerunt: Titum vero cum paucis separant. Ille autem vltrà quidē minus progredi poterat: à muro enim cuncta fossis patebant, & transuersi erant horti, multisque macerijs impediti. ad suos autem in aggere constitutos recursus, intercedente hostili manu, desperabatur. Quorum plerique imperatoris periculum nesciebant: sed existimantes eum secum reuerti, etiam ipsi fugiebant. Titus autem in sua tantum fortitudine sitam esse prospiciens spem salutis, flectit equum: & vt se sequerentur cū clamore comites adhortatus, in medios hostes irruit, vi ad suos transire festinans. Quo quidem tempore maxime intelligi potuit, & belli momēta & imperatorum pericula deum curare. Tot enim aduersus Titum missilibus iactis, cum neque galea neque thorace septus esset (non bellator enim sed explorator, vt dixi, processerat) nullum in eius corpus delatum est: sed tanquam ne eum ferirent, ex industria mitterentur, omnia preteruolabant. gladio vero semper à lateribus instantes dirimens, multosq; ante ora subuertens, super cadētes agebat equum. Illorum autem clamor erat, propter audaciam Cæsaris, vt eum aggrederentur, cohortatio: fugaq; & discessio repentina, quocunq; diuerteret cursum. Huic autem se periculi participes, cum à tergo & à lateribus funderentur, adiunxerant. vna enim erat vnicuiq; spes salutis, viam cum Tito patefacere, priusquā circumuentus opprimeretur. Deniq; duorum ex nimis pertinacibus, alter cū equo percussus est: altero vero deiecto & occiso, equus eius abductum est. Titus vero cum cæteris in castra saluus euadit. Iudęis quidem, quod aggressione prima superiores fuerant, inconsulta spes animos extulit, magnamq; his in posterum fiduciam momentum temporaneum comparauit.

De eruptionibus Iudæorum contra Romanos castrametentes Cap. III.

CÆsar aūt, postquam ex Ammaus legio sibi cōiuncta est nocte, luce inde digressus ad Scopon accedit, vnde iam & ciuitas & clara tēpli magnitudo cōspici poterat: qua parte septentrionalem regionē ciuitatis cōtingens locus humilior, proprie Scopos nominatus est, distās à ciuitate stadijs septē: ibiq; duabus legionibus simul, quintę legioni vero retrorsum stadijs trib⁹ castra muniri iubet. labore nāq; nocturni itineris attritos milites progredi visum est, vt sine formidine murum struerent. Mox autē cœpto ædificio, decima quoq; legio per Hiericunta aderat à Vespasiano pręoccupatam: vbi quędam pars armatorum in pręsidio fuerat collocata. His autem pręceptum erat sexto ab Hierosolymis stadio castra ponere

Titus admouet milites urbi

nere, qua in parte mons, qui appellatur Elæon, cõtra ciuitatem ab oriente situs est, altaq; interiacente valle discernitur, cui nomen est Cedron. Intra ciuitatem vero sine requie confligentium dissensionem, tum primum ingens subito bellum foris interueniens refrenauit: & cum stupore seditiosi Romanorum castra inspectantes, trifariam distributa mala, inter se iniere concordiam: rationemq; inuicem requirebant, quidnam expectarent, quidúe perpessi, tres muros cõtra vitam suam paterentur opponi: belloq; tanta se fundente licentia, tanquam spectatores bonorum operum sibiq; vtilium resideret mœnibus clausis, remissisq; armis ac manibus. In nosmetipsos profecto, exclamat aliquis, tantummodo fortes sumus: Romanorum autem lucro ex nostra seditione sine sanguine oppidum cedet. His alios atque alios cõgregantes exhortabantur: raptisq; armis, subito in legionem decimam ruunt: perq; vallem facto impetu, cum ingẽti clamore murum ædificantes Romanos aggrediuntur. Illi autem in opere distributi, armis ob eam causam plerique depositis (nec enim excursum Iudæos ausuros esse credebant, & si maxime vellent, animos eorum seditione distractum iri arbitrabantur) præter opinionem perturbati sunt: atque opere quisque derelicto, confestim alij recessere: multi aũt ad arma properantes, priusquã se in hostes conuerterent, feriebantur. Plures autem Iudæis semper adijciebantur, eorum freti victoria qui præcesserant, & quod cum pauci essent, multiplex numerus & sibi & hostibus videbantur, quod secunda fortuna vterentur. Romani aũt maxime ordinari cõsueti, & cum decore atq; præceptis bellum gerere scientes, ex perturbatione trepidabant. vnde tũc quoq; præuenti aggressione cedebant. Si quando tamen sese conuerterent ab insequentibus occupati, & à cursu reprimebant Iudæos, & ob impetũ minus cautos feriebãt. Sẽper vero excursione gliscẽte magis magisq; turbati, postremo castris pulsi sunt: totaque legio tunc in periculum ventura fuisse videbatur, nisi hoc maturè sibi nunciato, Titus eis tulisset auxiliũ: multisq; increpans ignauiam & suos à fuga reuocasset: Iudæisque à latere ipse cum his irruens, quos circa se habebat electos, multos quidem occidisset, plures vero sauciasset, omnes aũt in fugam vertisset, atq; in vallem præcipites compulisset. Illi autem prono in loco multa mala perpessi, postquam in aduersam partem euasere, flectunt se iterum, & valle intercedente cum Romanis dimicabãt. Igitur ad medium diem ita bellatum est. Paulo aũt post meridiem, Titus his qui secũ erant in subsidio collocatis, alijsque de cohortibus aduersus excurrentes oppositis, reliquum agmen ad murum in summo montis ædificandum remisit. Iudæis autem hæc fuga esse videbatur. Cumque speculator quem in muro posuerant, amictu agitato signum dedisset, frequentissima multitudo tanto impetu prosilijt, vt eorum cursus immanissimis bestijs esset assimilis. Denique in aduersa acie stantiũ nemo impetum sustinuit: sed tãquam machina percussi, continuo dissipati, pulsiq; in montem refugiunt. In ascensu autem medio Titus cum paucis relictus est: multumq; monentibus amicis, qui pro imperatoris reuerentia contempto periculo perdurauerant, vt mortem appetentibus Iudæis cederet, neque pro his in discrimen veniret, quos ante ipsum saluos esse non oporteret: sed potius fortunã suam reputaret, quod non militis officio fungeretur, verum & belli & orbis terræ dominus esset: néue in tanta fuga subsisteret, in quo omnia niterentur: hæc ne audire quidem simulans, & ad se accurrentibus obstabat: eosq; in ora feriens, cum vi obniterentur, occidebat, & per decliue repente incumbens, multitudinem proturbabat. Illi autem & viribus eius & obstinatione perterriti, ne tum quidem in ciuitatem fugere: sed in vtrunque latus ab eo declinantes, rursum fugientes insequebantnr. quos tamen aggressus à latere, ipsorum quoque impetum præpediebat. Dum hæc aguntur, etiam illos qui superiora castra muniebant, vbi fugere inferiores videre, metus ac turba occupat: totumq; agmen dispergitur, suspicantium excursum quidem Iudæorum ferri non posse, Titum vero in fugam versum: nec enim vnquam illo manente alios fugituros fuisse. & tanquam Panico terrore circũdati, alius aliò ferebãtur: donec qui-

Iudæi irruunt in Romanos

Romani e castris pulsi

dam,cum in media pugna versari imperatorem vidissent,plurimum metuentes, vniuersæ legioni eius periculum cum clamore nunciauerunt. Itaq; pudore reuocati,& fuga maius aliquid sibi exprobrantes,quod Cæsarem deseruissent,totis viribus in Iudæos vtebátur,& semel impulsos vrgebát per decliuia. Illi aũt paulatim recedẽtes pugnabant.cumq; Romani plus possent,eo quod superiores erant, in vallem omnes coacti sunt. Titus autem contra se positis imminebat:& legionem quidem ad muri fabricá redire iubet:ipse vero cum his quibus antea resistẽdo hostes arcebat. Itaque si me nihil addẽtem obsequio,neque inuidia detrahentem,verum dicere oportet,ipse Cæsar bis totam legionem periculo liberauit, atque ita castra muniendi copiam militibus præbuit.

Fuga Iudæorum

De intestina pugna azymorum diebus Cap. IIII

REmisso autem paulisper bello externo,iterum intestinum seditio suscitauit Azymorumq; instante die,qui est Aprilis mẽsis quartusdecimus(hoc enim 1e primum tempore opinantur Iudæi ab Ægyptis esse liberatos(Eleazarus quidem cum socijs portam subaperiens,introire cupiebat ex populo qui templum adorare cuperent. Iohannes autem die festo ad protegendas insidias vsus est: & suorũ quosdam ignotiores,armis,sub veste latentibus instructos,quorũ plerique impuri erant,occulte inter alios fani occupandi gratia submittit.illi autem post quam intrauere,vestimentis abiectis,subito armati apparuerunt. Magna vero statim turba circa templum ac tumultus erat,cum alienus quidem à seditione populus,omnibus sine discrimine putaret,Zelotæ vero sibimet solum insidias cõparatas. Verum hi quidem relicta portarum custodia,& alij ex propugnaculis desilentes,priusquam manus consererent,in templi cloacas confugere. Populares aũt ad aram delati,& circum templum appulsi conculcabantur .cum lignis passim ferroq; cæderentur. Multos autem occisorum inimici priuato odio , quasi diuersæ factionis socios interficiebant. Et quicunque antehac insidiatorem aliquem offenderat,tunc agnitus quasi Zelotes ducebatur ad mortem. Sed qui atrocitate magna innocentes afficerent,inducias concessere nocentibus,progressosque ex cloacis dimiserunt.ipsi autem interius templum & omnes eius apparatus tenentes,confidentius oppugnabant Simonẽ. Seditio quidem hoc modo,quæ tripartita fuerat ,in duas partes diuisa est. Titus autem castra propius ciuitatẽ trásferre cupiens de Scopo,cõtra excursus quidem lectos equites ac pedites,quos satis esse arbitrabatur,posuit:alium vero exercitum iussit totum quod erat vsque muros spatium complanare. Cunctis igitur maceriis ac sepibus dirutis, quibus hortos ac prædia incolæ præmunierant,omniq; opposita quamuis frugifera sylua excisa,repletum est quicquid erat cauum & vallibus impeditum.saxorum autem eminentissimis ferro truncatis,humiliorem totum illum tractum à Scopo vsque ad Herodis monumenta fecerunt , serpentium stagnum continentia, quod olim Bethara vocabatur.

Titus castra propius urbi admouet

De Iudæorum dolo in Romanorum milites. Cap. V

HIs deniq; diebus Iudæi Romanis huiusmodi insidias parauere. Seditiosorũ audacissimi extra muliebres (quæ sic appellátur)progressi turres,simulato quod pacis eos studiosi perpulissent,& quod timerent impetum Romanorũ,ibidem versabátur,& alter sub altero vitabundi latebát. Alij vero per muros dispositi,populũq; se esse simulantes,clamore pacem implorabant,fœdusq; pascebát: portasq; se patefacturos esse pollicentes,inuitabát Romanos. Hoc autẽ vociferantes,vnà etiá contra suos,veluti portis eos abigerent,lapide: iaciebát. Illiq; se vi perrũpere aditus velle simulabant,& ciuibus supplicare . cumq; ad Romanos sæpissimæ ire conarentur,reuersi perturbatis similes videbantur. Verũ hæc eorũ calliditas,apud milites quidẽ fide non carebat:sed tanquá hos quidem in manibus haberet paratos ad supplicium,illos vero ciuitatem sibi aperturos sperarent, opus aggredi festinabant. Tito aũt suspecta erat inuitatio,quia rationẽ non haberet.pri-

beret. pridie nãque prouocatos eos ad pactionem per Iosephum, nihil mediocre sentire cognouerat. etiam tunc igitur milites manere loco suo pręcepit. Iamvero quidam operibus appositi, raptis armis ad portas excurrere cœperant. Hi autem qui expulsi videbantur, primo quidem cedebant: deinde vbi ad turres portæ propinquabant, cursu eos circumueniunt, & à tergo persequebantur. qui vero in muro stabant, lapidum his multitudinem, omnigenumq; telorum simul infundunt: adeo vt multos quidem necarent, plurimos vero sauciarent. nec enim facile erat à muro diffugere, alijs retro violenter instantibus. & præter hoc pudor quod rectores peccauerant, itemq; metus, in delicto perseuerare suadebat. Quamobrem cum hoste diu decernentes, multis vulneribus acceptis, neque paucioribus redditis, postremo eos à quibus circumuenti fuerant repulere. quos tamen recedentes vsque ad Helenæ monumentum, Iudæi vrgendo iaculis sequebantur. deinde insolenter fortunæ maledicentes, & Romanos vituperabant fraude pellectos: scutaq; alte sublata crispantes tripudiabant, & cum lætitia vociferabantur. Milites autem interminatio principũ, & Cæsar iratus, huiusmodi oratione corripuit: Iudæi quidẽ, quos sola regit desperatio omnia cum deliberatione faciunt atq; prudentia, fraudes & insidias componẽdo, eorumq; dolos fortuna prosequitur, quod sunt morigeri, sibiq; inuicem beneuoli ac fideles: Romani vero, quib9 ob disciplinam & consuetudinem obediendi rectoribus fortuna famulatur, nunc contra peccant, & intemperantia manuum debellantur: quod omnium est pessimũ, præsente Cæsare, sine rectore dimicantes. Certe, inquit, plurimum ingemiscent militiæ leges, plurimum pater, cũ hoc vulnus audierit. ille quod cum bellando senuerit, nunquam isto modo peccarit. leges autem, si cum in eos qui minimum quid præter ordinẽ mouerint, morte vindicent, nũc totum desertorem exercitum videãt. Modo autẽ scituros esse eos ait, qui arrogãter egere, quod apud Romanos etiam vincere sine pręcepto ducis, infamię est. Hæc Titus ad rectores locutus cum indignatione, certus erat, qua lege in omnes erat vsurus. Et hi quidem abiecerunt animos, quasi iamiamq; iuste morituri. circunfusæ vero legiones Titum pro cõmilitonibus obsecrabant: paucorumq; temeritatem condonari cunctorum obedientiæ pręcabantur, emẽdaturos enim peccatum pręsens, futuræ compensatione virtutis. Placatus est Cęsar vtilitate simul ac precibus. nàq; vnius hominis animaduersionem vsq; ad factum promouendam putabat, multitudinis vero ad veniam. Militibus quidem reconciliatus est, multũ monens vt post hęc prudentius agerent. ipse vero, quemadmodum Iudæorum vlcisceretur insidias, cogitabat. Interuallo autem, quod vsque ad muros ciuitatis erat, per quatriduũ coęquato, sarcinas aliamq; multitudinem cupiens tutò traducere, militum validissimos à septentrionali tractu in occiduum septemplici ordine contra murũ prætendit, peditibus in fronte, ac post eos equitibus acie terna dispositis, medijsq; inter vtrosque sagittarijs. Excursibus autem Iudæorum tãto pręsidio pręclusis, impedimenta trium legionum, itemq; alia multitudo sine timore transijt. Ipse quidẽ Titus cũ propè duobus stadijs abesset à muro, ad anguli eius partem contra turrim quę appellatur Psephinos, castra ponit: ad quam muri ambitus ex aquilone pertinens, flectitur ad occidentem. altera vero pars exercitus eam turrim versus, quę appellatur Hippicos, muro circundatur, duum stadiorum spatio similiter à ciuitate discedens. decima tamen legio in Elæon monte, vbi erat, manebat.

Titus carpit temeritatem militum

Descriptio Hierosolymorum. Caput VI

CIuitas aũt trino muro circundata erat, nisi quà vallibus inuijs cingebatur. ex ea nanq; parte, vnius muri habebat ambitum. & ipsa quidem super duos colles erat cõdita, cõtrarijs frõtibus semet inspicientes, interueniẽte valle discretos, in quam domus creberrimæ desinebant. collium vero alter, quo superior ciuitas sedet, multo est excelsior, & in prolixitate directior, adeo vt quoniã tut9 erat castellum

Castellum David
castellum à David quondã rege vocaretur (is pater Salomonis fuerat, qui primus templum ædificauerat) à nobis autem forum superius. alter autem, qui appellatur Acra, inferiorem sustinet ciuitatem, & vndique decliuis est. Contra hunc autem tertius collis erat, natura humilior quàm Acra, & alia lata valle ante diuisus, verum postea qua tempestate Asamonæi regnabant, & vallem aggeribus repleuerũt, vt templo coniũgerent ciuitatem, & Acræ altitudinem cæsam humiliorem fecerunt, vt ex ea quoque fanum supereminens cerneretur. Vallis autẽ quæ Tyropœon appellatur, qua diximus superioris ciuitatis collem dirimi ab inferiori, vsque ad Siloam pertinet. ita enim fontem, qui dulcis est ac plurimus, vocabamus. Foris autem ciuitatis duo colles profundis vallibus cingebantur, & vtrinq; obstantibus rupibus, nulla ex parte adiri poterant. Trium vero murorũ vetustissimus quidem, propter valles imminentesq; his desuper collem quo erat conditus, facile capi non poterat. ad hoc autem quod loco præstabat, etiam firmissime structus erat. David & Salomonis, aliorumq; interea regum largissimis impẽsis operi insumptis. Hac autem parte incipiẽs à turri, cui nomen est Hippico, & ad eam quæ dicitur Xystus pertinens: deinde curię coniunctus, in occiduam templi porticum desinebat. parte autem altera ad occidẽtem ex eodẽ loco ductus, per eum qui vocatur Betiso descẽdẽs in Essenorum portam: deinde supra fontem Siloam in meridiem flexus, atq; inde rursus in oriẽtem versus, quà stagnum Salomonis est, & vsque ad locum pertinẽs, quem Ophlan vocant, cum orientali porticu tẽpli coniungitur. Secundus autem murus, à porta quidem habebat initium, quam Genath appellabant. hæc autem fuerat muri prioris. septentrionalem vero tantummodo tractum ambiẽs, vsque ad Antoniam ascendebat. Tertio muro turris Hippicos principium dabat. vnde ad Boreæ tractum pertinens, deinde ad Psephinam turrim veniens, contra monimentũ Helenæ, quæ Adiabenorum regina fuerat, Izatę regis mater, & per speluncas regias in longum ductus, à turri quidem in angulo posita flectebatur contra Fullonis quod dicitur monumentum, cum vetere autem ambitu iunctus in Cedron vallem, quę sic dicitur, desinebat. Hoc muro eam partem ciuitatis, quam ipse addiderat Agrippa cinxerat, cum esset omnis antè nuda. exuberans enim multitudine, paulatim extra mœnia serpebat: tẽpliq; septentrionali regione colli proxima ciuitati adiũcta non paululum processerat. quin & quartus collis incolebatur, cui nomen est Bezetha, situs quidem ex aduerso Antoniæ, fossis autem altissimis separatus: quæ de industria ductæ sunt, ne Antonię fundamentis colli cohærẽtibus, & accessui facilis sit, & minus edita: vnde etiam fossæ altitudo plurimum turribus celsitudinis adijciebat.

Acra

Siloa

Secundus murus

Tertius murus ab Agrippa additus

Nominata est autem pars addita ciuitati voce indigena Bezetha, quod latino sermone dicitur noua ciuitas. Eius autem partes incolis protegi desiderantibus, pater huius regis eodem nomine Agrippa, murum quidem ita vt prędiximus inchoarat, veritus autem Claudium Cæsarem, ne magnificentiam constructionis ad nouarũ rerum ac discordię suspicionem traheret, fundamentis tantummodo iactis, ab opere destitit. Nec enim expugnabilis esset ciuitas, si perfecisset muros vt cœperat. Saxa enim viginti cubitis longa, & decem lata contexebantur: quę neque ferro facile suffodi possent, neq; machinis dimoueri: hisq; murus dilatabatur. profecto autem altitudinis quoque plus habuisset, si eius magnificientia qui ædificium aggressus erat minime fuisset inhibita. Rursus autem idẽ murus, etiam Iudęorum studio fabricatus, ad viginti cubitos creuit. & minas quidem binis cubitis, propugnacula vero trinis habebat: totaq; altitudo ad vigintiquinque cubitos erigebatur. Murum autem supereminebant turres, viginti quidem cubitis in latitudinem, viginti vero in altitudinem, quadratis angulis structæ, & sicut ipse murus plenæ ac solidæ. prętereà structura ac pulchritudo saxorum nihil erat tẽplo deterior. post altitudinem vero turrium solidam, viginti cubitis elatam, cellę desuper ac cœnacula erant, aquarumq; pluuialium receptacula, & tortuosi latique

Turres murorũ quot

singularum ascẽsus. Eiusmodi quidem turres nonaginta tertius murus habebat: earum autem interualla cubitos ducentenos. medius vero murus in quatuordecim turres, & antiquus in sexaginta, diuisi erant. omne autẽ ciuitatis in gyro spacium trigintatribus stadijs finiebatur. Cum autem totus admirabilis esset tertius murus admirabilior Psephina turris ad septentrionem occidentemq; surgebat in angulo qua parte Titus castra posuerat. ex ea nanq; per septuaginta cubitos ędita, sole orto Arabia prospici poterat, & vsque ad mare, itemq; ad vltima finium Hebræorum. Erat autem octo angulis. Contra eam vero turris Hippicos, & iuxtà duæ, quas Herodes rex in antiquo muro ædificauerat: quæq; magnitudine siue pulchritudine ac firmitate, vniuersis quę toto orbe essent, pręstabát. ná pręter naturalem animi liberalitatem, rex pro amore ciuitatis, operũ excellentiá proprijs affectibus indulgebat: personisq; trib9 charissimis, quarum nominibus turres appellauit, fratri & amico, & coniugi memoriam dedicando: huic quidem, vt dixi, amoris causa peremptæ, ijs autem bello amissis, cum fortiter decertassent. Hippicos quidem turris, amici vocabulo dicta, quatuor angulis erat. Singulæ autem vigintiquinque cubitos in latitudine itemq; longitudine habebant, & excelsę triginta cubitos erant, nusquam inanes. supra soliditatem vero saxisq; adunatam compaginem puteus viginti cubitis altus erat imbribus excipiendis: super hunc autem duplici tecto domus, viginti quinque cubitis alta, inq; varia membra diuisa: & desuper eam minę quidem binis propugnacula vero ternis cubitis ambiebant: vt omnis altitudo ad octogintaquinque cubitos numeraretur. Secunda vero turris, quam fratris nomine Phaselon appellauerat, æque lata fuerat ac lõga, cubitis quadragenis: per totidem aũt cubitos in pile modũ facta & solida eius altitudo surgebat. & super hanc decẽ cubitis ædita porticus erat, instructa brachiis itemq; propugnaculis septa. In media vero porticu supereminens alia turris stabat, in membra magnifica & balneas diuisa, ne quid regalis eiusus videretur deesse: in summo aũt propugnaculis minisq; erat ornata, cum omnis eius celsitudo propè ad nonaginta cubitos tolleretur. & specie quidem videbatur assimilis Phari turri, quę Alexandriam nauigantibus ignem procul ostendit: ambitu vero ampliore dilatabatur. tunc aũt tyrannicum domicilium exhibebat Simoni. Tertia vero turris Mariãmes (sic enim regina vocabatur) vsq; ad viginti cubitos farta, per viginti alios cubitos in latitudinem tendebat, & magnificentiora cæterisque ornatiora diuersoria sustinebat: cum id proprium, seque dignum esse rex putauisset, vt vxoris nomine appellata turris, plus haberet pulchritudinis, quá quę virorum nominibus vocitatę sunt: sicut illę hac munitiores erát, cui fœmina nomen dederat, & cuius omnis altitudo per quinquagintaquinq; cubitos erigebatur. Sed quanquam tres turres tantę magnitudinis erát, ex loco tamen quo erant sitę multo videbantur esse maiores. nam & ipse antiquus murus, in quo erant, excelso loco fuerat coditus, & ipsius collis velut quidam vertex altius propè ad triginta cubitos eminebat, supra quem turres positę multum sublimitatis assumpserant. Mirabilis etiam fuit lapidum magnitudo. nec enim exvulgaribus saxis, aut quę homines ferre possent, verũ secto marmore candido, & singulis per viginti cubitos longis, latisq; decem, ac per quinque altis erant ędificatę. quę ita inter se copulata erát, vt singulę turres, singula saxa viderẽtur, sic aũt manibus artificũ in faciem angulosq; formata, vt nusquá iũctura cõpaginis appareret. His aũt in septẽtrionali parte positis, intus aula regia coniungebatur, narratione omni pręstantior. Nec enim vel magnificentia, vel structura operis. aliqua ex parte superari poterat: sed tota quidẽ muro per triginta cubitos edito cincta erat. ęqualis autem distantię turribus ornatissimis ambiebatur, ornata virorum receptaculis & cœnaculis rectorum centum capacibus. Inenarrabilis autem fuit marmorum varietas in ea, collectis ibi plurimis quę vbiq; rara videbantur, & fastigia simul proceritate trabium & ornamentorum claritudine mirabilia. membrorum etiam

multitudo

Psephina

Hippicos

Phaselus

Turris Mariammes

Aula regis

multitudo,& innumeræ species ædificij,plenaq; omnia suppellectilis,cum plera que in singulis ex auro essent,atq; argẽto.ad hæc multæ porticus,alia per aliam in circulũ flexæ,columnæq; in singulis,& quę inter eas sub dio patebant spatia, cum essent vtique viridarijs syluisq; variata . tum prolixas ambulationes habebat,altis euripis cinctas,& cisternas vbique signorum æneorũ plenas,quibus aqua effundebatur:multasq; turres mansuetarũ circum latices columbarum. Sed enim neque pro merito exponi regia,qualis fuerit,potest:habetq; memoria cruciatum,referens,quantas res latrocinalis flamma consumpserit.nec enim hęc à Romanis incẽsa sunt,sed ab insidiatoribus intestinis, vt supra memorauimus in principio dissensionis.& ab Antonia quidem omnia corripuit ignis:transijt aũt in regiam,triumq; turrim tecta corripuit. Fanum aũt conditum erat,vt dixi,supra durissimum collem.Et initio quidem vix templo atque areæ sufficiebat, iacens in summo planicies,quod vndique præceps erat atque decliuis. Cũ aũt rex Salomon,qui etiam templum ædificauerat,muro eius partem ab oriente cinxisset,vna porticus aggeri est imposita:&manebat ex alijs partibus nudum,quoad seculis posterioribus:semper aliquid aggeris accumulante populo coæquatus collis latior effectus est.Perrupto autem septentrionali quoque muro,tantũ assum psere spatiũ,quantum postea totius fani ambitus incluserat. Triplici aũt muro colle circumdato,spe maius opus extructum est:in quo longa secula consumpta sunt,omnesq; thesauri sacri , quos toto orbe missa deo munera repleuerant,tam in superiore ambitu,quàm inferiore tẽplo ædificatis:cuius quod humillimũ fuit, trecentenis cubitis munierant,in quibusdã vero locis pluribus.nõ tamen omnis altitudo fundamentorũ videri poterat,multũ vallibus obrutis,vt angustas vias oppidi coæquarent.Saxa vero quadragenũ cubitorum magnitudinis erant.nam & pecuniarũ copia,&populi largitas,maiora dictu conabatur:quodq; nunquam posse perfici sperabatur,diuturnitate ac perseuerãtia explicabile videbatur.Tãtis aũt fundamentis digna erant opera imposita.Duplices porticus omnes,quas columnæ sustinebãt quinis & vicenis cubitis altæ,de singulis saxis marmore cãdido,& laquearia cedrina protegebant. quorũ naturalis magnificentia , quodq; ligno rasili erãt,apteq; cohęrebãt,operæpretiũ spectantibus exhibebat : nulloq; aut pictoris,aut sculptoris opere extrinsecus ornabatur.Latę aũt per triginta cubitos erant:omnisq; gyrus earũ,sex mensura stadiorum cum Antonia concludebatur.Totum aũt sub dio spatium variabatur,omnium quidem generũ lapidibus stratum:quà vero ad secundum templum ibatur, cancellis septum saxeis ad tres cubitos altis,nimiumq; grato opere factis: vbi ęquis depositę interuallis columnę stabant,legem castimonię pręmonentes,aliæ Gręcis,alię Latinis literis,in locum sanctũ transire alienigenas non debere.Sanctũ enim vocabatur alterũ fanum,& quatuor decim gradibus ascẽdebatur à primo:quadratumq; sursum erat, & proprio muro circundatum.cuius exterior celsitudo,quamuis quadraginta cubitis surgeret,tamen gradibus tegebatur.interior aũt viginti quinque cubitorum erat:quoniã in altiori loco per gradus ędificata non tota pars interior cernebatur,colle obtecta.Post quatuordecim aũt gradus,spatium erat vsque ad murum trecentis cubitis planum.Hinc rursum alij quinque grad9,& scalæ ad portas ducebant:à septentrione quidem ac meridie octo,quaternæ vtrinque videlicet,duę vero ex oriente.Necessario nanque proprius locus , religionis causa mulieribus destinatus,muro discernebatur : altera quoq; porta opus esse videbatur. Contra primam vero,secreta erat ex alijs regionibus vna porta meridiana,& vna septẽtrionalis,quibus ad mulieres introibatur:per alias enim trãsire ad mulieres non licebat. Sed nec suam portam interiecto muro transgredi licebat.Patebat enim locus ille pariter indigenis & hospitibus fœminis,religionis causa venientibus. occidua vero pars nullam portam habebat,sed perpetuus ibi murus erat extructus.Inter portas autem porticus,à muro intrò propè à thesauro aduersę magnis & pulcherrimis columnis sustinebantur . erant autem simplices,ac pręter magni

Fanum

tudinem

tudinem nulla re ab inferioribus aberant. Portarum autem, aliæ quidem auro & argento vndiq; tectę erant, itemq; postes ac frōtes: vna vero extra templum ære Corinthio, quę multum argento inclusas & inauratas honore superabat. Et hę fores quidem in singulis ianuis erant tricenis cubitis altæ, quinisdenis etiam latę post introitum vero, vbi latiores fiebant, tricenis vtrinque cubitis exedras habebant: exemplo quidem turrium longas & latas, supra vero quàm viginti cubitis celsas. singulas autem binæ columnæ duodenum cubitorum crassitudine sustinebant. Et aliarum quidem portarum magnitudo par fuit. quæ vero supra Corinthiam posita, quò mulieres conueniebant, ab oriente aperiebatur, porta templi sine dubio maior erat. quinquaginta enim cubitis surgens, quadraginta cubitorum fores habebat, ornatúmque magnificentiorem: quoniam crassiori argento atque auro vestiebatur: quod quidem nouem portis infuderat Tyberij pater, Alexander. Gradus autem quindecim à muro, qui mulieres segregabat, ad maiorem portam ducebant. nanque illis, qui ad alias portas iter dirigerent, quinque gradibus erant breuiores. Ipsum vero templum in medio positum, hoc est, fanum sacrosanctum, duocim gradibus ascendebatur. Et à fronte quidem altitudo eius & latitudo, centenos cubitos habebat: ponè autem quadraginta cubitis angustius erat. aditus enim, veluti quibusdam humeris, vtrinque vicenum cubitorum producebantur. Prima vero eius porta septuaginta cubitis alta erat, & viginti-quinque lata: neque fores habebat: cœlum enim vndique conspicuum latéque patens significabat. erantque totæ frontes inauratæ: ac prima ædes omnis perlucebat extrinsecus: auróque circum interiorem fani partam splendida cuncta cernentibus occurrebant. Cum autem interior eius pars contignatione intersepta esset, adiacens ei prima ædes patebat in altitudinem perpetuam: pérque nonaginta cubitos tollebatur, cum lōga quadraginta cubitos esset, ac viginti transuersa. Interior vero porta tota inaurata erat, vt dixi, & circum eam auratus paries. desuper autem habebat aureos pampinos, vnde racemi statura hominis dependebant. & quia contignatio iam intercedebat, templum exteriore humilius videbatur: & fores habebat aureas, quinquaginta & quinque cubitis altas, sexdecim vero latas. & ad hæc aulæum longitudine pari: hoc est, velum Babylonium, hyacintho, & bysso, & cocco, & purpura variatum, mirabili opere factum, neque contemplationis expers colorum permixtione, sed velut omnium rerum imaginem præferens. cocco enim videbatur imitari, & bysso terram, & hyacintho aerem, ac mare purpura: partim quidem coloribus, bysso autē ac purpura origine: quoniam byssum quidem terra, mare autem purpuram gignit. eratque in eo perscripta omnis cœli ratio, præter signa. Introgressos autem inferior pars excipiebat: cuius altitudo quidem habebat sexaginta cubitos, & longitudo totidem, ac latitudo viginti. rursus autem quadraginta cubiti diuisi erant. Et prima quidē pars, ad quadraginta cubitos auulsa, hæc tria mirabilia & prædicāda opera cunctis hominibus habebat, candelabrum, & mēsam, & thuribulum. Septem vero lucernæ, stellas errantes significabant: tot enim ab ipso candelabro oriebantur. Duodecim vero panes in mensa positi, signorum circulum, atque annum. Thuribulum autem per tredecim odores, quibus replebatur, ex mari & inhospito & inhabitabili, designabat omnia dei esse, deoque seruire. Intima vero templi pars, viginti cubitorum erat. discernebatur autem similiter velo ab exteriore, nihilque prorsus in ea erat positum: inaccessa vero, & inuiolata, & inuisibilis omnibus habebatur, sanctíque sanctum vocabatur. Circa latera vero inferioris tēpli, multa erāt membra peruia, triplici tecto suspensa: & ad vtrūque latus, ad ea introitus à porta patebat. Superior autem pars eadem membra non habebat, quo minus erat angustior, celsior autem quadraginta cubitis, nec ita vt inferior ambitiosa. Colligitur enim centum cubitorum celsitudo vniuersa, cum in solo LX. cubitos habuerit. Exterior autem facies, nihil quod animus aut oculi mirararentur, non habebat. crustis enim aureis grauissimis vndiq; tecta, vltra primos

Aulæum.

Candelabrum

Mensa.

Thuribulum

sancti sanctum

ortus igneo splendore lucebat: vt cum intuerentur cõtendentium oculi, quasi solis radijs auerterentur. Hospitibus quidem adeuntibus, procul monti niueo similis videbatur. nam vbi deauratum non erat templum, candidissimũ erat. In summo autem aureis verubus horrebat acutissimis, ne ab insidentibus auibus pollueretur. Nonnullorum autem saxorum eius, longitudo quadragintaquinq; cubitorum erat, altitudo quinq;, & latitudo sex. Ara vero pro templo, quindecim cubitis alta, lata vero & longa cubitis quadragenis, quadrataq; stans, veluti cornutis angulis eminebat, & à meridie ascensus in eam clementer arduus resupinabatur. sine ferro autem constructa erat, nec vnquam eam ferrum tetigerat. Templũ autem aramq; cingebat ex pulcherrimo saxo lorica gratissima, vsq; ad cubitum surgens, quę populum à sacerdotibus segregabat. Gonorrhœos, hoc est, semine fluẽtes, itemq; leprosos tota ciuitas arcebat, & fœminis menstrua soluentibus clausa erat. prędictum autem limitem, ne puris quidem mulieribus transgredi permittebatur. Viri autem, qui non per omnia casti fuissent, ab interiori aula, & qui puri essent, à sacerdotibus prohibebantur. Qui vero ex origine sacerdotum genus ducentes, cæcitatis causa munere non fungebãtur, cum incolumibus intra limitem aderant, partesq; generis cõsequebantur: vestibus tantum vtebãtur plebeijs: quoniam sacerdotali solus qui sacra celebrabat, amiciebatur. Ad altare vero templumq; accedebant carentes omni vitio sacerdotes, veste quidem amicti byssina maxime vero mero abstinẽtes, ac sobrij religionis metu, ne quid rem diuinam faciendo peccarent. Pontifex autem cum ipsis non tamen semper ascendebat, sed diebus quibusq; septimis, & per singulos menses Calendis: vel si quando patria festiuitas atque annua ab omni populo agebatur. Et sacrificabat velamine pręcinctus, eoq; tectus femora vsq; ad genitalia: lintheum vero habens intrinsecus demissum vsq; ad pedes, & hyacinthinũ desuper indumentum rotundũ, ex quo fimbrię pendebant, alternis nodis aurea tintinnabula, malaq; granata sustinentes: tintinabulis quidem tonitrua, malis vero fulgura designantibus. Pectoris autem vestimentum vittæ cingebant, quinque variatę coloribus: hoc est, auri, purpurę, cocci, byssi, & hyacinthi: quibus etiam vela templi diximus esse cõtexta. ijsdem autem habebat etiam epomidem tẽperatam, in qua plus auri erat: & habitu quidem indumento thoraci similis videbatur: duabus aũt fibulis aureis, aspidum specie vinciebaẽ: quibus inclusi erant optimi maximiq; sardonyches, scripta tribuũ gentis Iudææ nomina præferentes. ex altera vero parte, duodecim pẽdebant alij lapides, in quatuor partes terni diuisi. hoc est, sardius, topazius, smaragdus: carbunculus, iaspis, sapphirrus: achates, amethystus, lyncuriũ: onyx, beryllus, chrysolitus. quorum singulis singula item cognomina erant scripta. Caput autem byssina tiara tegebat, hyacinctis coronata. Et circa eã alia corona erat aurea, scriptas ferens sacras literas, quæ sunt quatuor elementa vocalia. Ea quidem vestẽ non semper, sed alia ambitiosa vtebatur, illa vero si quando adyta introibat. solus autẽ atq; semel in anno intrabat, quo die cunctos ieiunare deo mos erat. Sed de ciuitate ac templo & moribus & legibus iterũ diligẽtius referemus. non enim pauca super his exponenda sunt. cæterũ Antonia in angulo quidem duarum porticuum sita erat prioris templi, quę ad occidentem septẽtrionemq; spectarent. in saxo autem fuerat extructa, quinquaginta cubitis alto, & vndiq; prærupto: quod opus Herodis regis fuit, vbi maxime ingenij sui magnificentiam demonstrauit. Primum enim à radicibus saxum ipsum leuibus crustis obtegebatur, quo & decus adderet operi, & facile dilaberentur, qui vel ascendere vel descendere tentauissent. deinde ante turris ædificium murus erat cubitorum trium. intra hunc omne spatium Antoniæ in quadraginta cubitos erigebatur. Intus autem regiæ latitudinem ac descriptionem habebat, diuisam in omnem vsum habitationem & speciẽ id est, atria, & balnea, & aulas castris aptissimas: vt quantũ ad vsum necessariũ pertinet, ciuitas videretur, magnificentia vero palatium. instar vero turris toto habitu formata, quatuor alijs per angulos turribus cingebatur: quarum cæteræ quinquaginta

Lorica populũ a sacerdotibus discernens in templo

Sacerdotes eorumq; uestes

Arx Antonia

quinquaginta cubitis erant altę: quę vero ad meridianum oriētalemq́; angulum sita erat, septuaginta cubitis eminebat, vt ex ea totum tēplum videri posset. Quà vero porticibus iungebatur, vtrinque descensus habebat, vnde custodes commeabant. semper nanque in ea Ro. milites residebant: & cum armis appositi custodes, ne quid populus festis diebus noui committeret, obseruabant. castrum enim erat impositum oppido quidem templum, templo vero Antonia. In hac autē porticu custodes erant, & superioris ciuitatis aliud castellum, regia Herodis erat. Bezetha autem collis, ita vt dixi, ab Antonia separabatur: qui cum omnium esset altissimus, etiam parti nouæ ciuitatis coniungebatur, temploq́; septentrionali solus obstabat. De ciuitate quidem, ac muris eius, iterum scribere plenius cupiēs, in præsentia satis dixi.

Deditionem Iudæi recusant, & Romanos adoriuntur. Cap. VII.

PVgnacissima autem maximéq; dissentiens multitudo circa Simonem erat, hominum decem milia, præter Idumęos: quinquaginta vero decem milium duces, quibus ipse quasi dominus omnium præerat. Idumęi autem qui erant eius partium, cum essent numero quinq; milia, duces decem habebant. Horū autem principes videbantur, Sosę Iacobus, & Cathlę filius Simon. Ioannes autem qui templum occupauerat, sex armatorum milia habebat, quos viginti duces regebant: tunc autem illi accesserāt etiam Zelotarum, depositis discordijs, duo milia quadringenti: qui Eleazaro, quem ante habuerant, & Simone Arini filio vtebantur ducibus. His autem (vt diximus) bellum inter se gerentibus, populus erat præmium: & plebis pars, quæ non eadem quæ illi committeret, ab vtrisque diripiebatur. Tenebat autem Simon quidem superiorem ciuitatem, murumq́; maiorem vsque ad Cedronem, & antiquioris muri, quantum à Siloa flectitur ad oriētem, & vsque ad Monobazi aulam descendit. Is rex erat Adiabenæ gentis, vltra Euphratem habitantis. Tenebat etiam montem Acræ, quæ inferior est ciuitas, vsque ad Helenę regiam, quæ Monobazi fuerat mater. Ioānes autem, templum & circum templum aliquatenus, itemq; Ophlam, & vallem quæ Cedron appellatur. & alijs quæ interiacebant incensis, medium bello quod inter se gerebant spatium aperuere. Nec enim castris Romanorū prope murum positis, intra ciuitatem seditio quiescebat: sed ad primum eorum impetum paulisper sanitate recepta, mox ad pristinum morbum rediere. Rursusq; discreti, pro sua quisque parte pugnabat: omnia faciendo, quæ obsidentes optarēt. nihil enim acerbius à Romanis passi sunt, quàm ipsi se tractarunt: neq; post illos ciuitas aliquid nouę calamitatis experta est. Sed illa quidem grauiores prius casus pertulit, antequā subuerteretur. qui vero eam debellarunt, maius aliquid perfecere. Dico enim, quod seditio ciuitatem, Romani vero seditionem cepere, quæ multo erat mœnibus tutior. & res quidem aduersas suis, iustitiam vero recte quis Romanis ascriberet. intelliget autem quod dies cuique suggesserit. Verūtamen his intra ciuitatem ita se habentibus, Titus cum lectis equitibus foris circuiens, quà muros aggrederetur explorabat. Hæsitanti autem, quia nec ab ea parte adiri poterat pedibus, quà valles erāt, & ab alio latere, prior murus machinis firmior videbatur, placuit ad Ioannis pontificis monumentum (hic enim tantummodo & primus humilior erat, nec secundo muro coniungebatur) inuadere. neglecta enim fuerat munitio, propterea quia non satis noua ciuitas frequentabatur. Sic in tertium murum facilis aditus illac erat: per quem, superiorem ciuitatem, & per Antoniā, templum capi posse cogitabat. Hæc eo collustrante, quidam ex amicis eius, Nicanor nomine, ad humerum læuum sagitta percutitur: cum propius vnà cū Iosepho accessisset: pacemq; in muro stantibus (dicendi enim peritus erat) suadere tentaret. Vnde cognitis eorum conatibus Cęsar ex eo, quod nec ad salutē se hortantibus abstinuere: excitatur in obsidionem: simulq; suburbana militibus vastare permittit. collectaq; omni materia: iubet aggerem cōstrui. Tripartito autem exercitu ad opera:

Nicanor pacē suadens uulneratur.

medios in aggeribus iaculatores & sagittarios constituebat, & ante eos ballistas, aliasq; machinas atq; tormenta: quibus & excursus hostium in opera prohiberet, & qui ex muris obstare tentarent. Cęsis autē arboribus, momento suburbana nudata sunt: Collectis autem lignis in aggeres, cum totus operi intentus esset exercitus, nec Iudæi segnes erant. populum quidem in rapinis ac cędibus cōstitutum fiducia tunc habebat, quod respiraturus esset: illis aduersus hostes distractis, existimantem pœnas se ab noxijs repetiturum, si Romani superassent. Ioannes aūt quamuis in externos socij sui irrumpere properarent, metu tamē Simonis manebat. Verum Simon non quiescebat, proximus enim erat obsidioni, missilibus per murum dispositis, quę pridem Romanis abstulerat, quęq; apud Antoniam capta fuerant. Sed horum possessio, propter imperitiam plerisq; non erat vtilis. pauci autem à transfugis docti, male vtebantur instrumentis. Sed cum lapidibus & sagittis aggerem iacientibus militibus imminebant, perq; cuneos excurrentes, manus etiam conserebant. Operantes autem crates super vallum oppositę protegebant, omnibusq; legionibus contra excursus erant machinę cōparatę mirabiles.

Machinæ bellicæ muris admotæ

præcipue vero decimę legionis ballistę vehementiores, & tormenta saxorū, quibus non solum irruentes, sed etiam super murum stantes auertebātur. nam & singula saxa talenti pondus æquabant, & vltra stadij modum torquebantur. ictus autem non solum primis quos offendisset, sed aliquando posterioribus quoque intolerabilis erat. Iudęi sane cauebant à lapidibus, quod erant candidi: nec tantū sono ac fremitu noscebantur, sed etiam claritudine prospiciebātur. deniq; speculatores in turribus pręsidentes, prędicebant, quando impelleretur machina, saxumq; ferretur: patria lingua clamātes. filius venit. itaq; pręsciebant, in quos veniret, atq; ita vitabāt: & hinc eueniebat, vt illis declinantibus, lapis irritus intercideret. Proinde Romani excogitant, aramento decolorare lapides. tunc enim missi, non similiter incertos ictus habebatur, multosq; simul vnius impetu corrūpebant. Sed ne male quidem affecti Iudęi, aggeris instruendi Romanis copiā dabant. omni vero eos molitione atq; audacia, die noctuq; prohibebant. Perfectis autem operibus, plumbo & lino ab aggeribus iacto, fabri quod erat ad murū spatium metiuntur. nec enim alioqui id fieri poterat, quoniā desuper telis petebantur. Cūq; pares interuallo arietes inuenissent, eos applicant: propiusq; dispositis machinis, Titus, ne ex muro arietes prohiberentur, ex tribus partibus murū pulsari iubet. Sonitu aūt circūstrepente ciuitatē, clamor ingens ciuium sublatus est, itemq; seditiosos pauor inuasit. Et quia periculum cōmune vtrisq; videbatur, cōmuniter iam repugnare cogitabant, vociferātibus inter se discordibus, quia omnīa pro cōmoditate hostium facerent: cum si non perpetuā concordiam sibi deus prębeat, saltem in pręsentia cōtra Romanos oporteat conspirare. Simon aūt pręcone misso, volentibus ex templo ad murum egrediendi copiam dedit: idemq; & Ioānes, licet minus crederet, permisit. Illi autem obliti odiorū, ac discordiarum suarum, in vnum corpus coeunt: murūq; amplexi, faces inde quamplurimas iaciebant contra machinas Romanorū, contraq; impulsores arietum: eosq; sine intermissione telis petebant. audacissimi vero cateruatim prosilientes, machinarū tegmina dissipabāt: hisq; appositis irruentes, peritia quidē pauca, plura vero audacia perficiebant. Semper aūt aderat adiumento laborantibus ipse Titus: & iuxta vtrasq; machinas equitibus ac sagittarijs ordinatis, ignem quidem ferentes prohibebat: iaculantes vero à turribus, reprimebat, nocendi tempus arietibus faciens: & tamen murus ictibus nō cedebat, nisi quod quintę legionis aries commouit angulū turris: murus aūt stabat incolumis. nec enim statim cum turri periculū sensit, quę multo altius eminebat, nullāq; partem muri secum trahere poterat in ruinam. Cum aūt ab excursibus paululum quieuissent, obseruato Romanos per opera & castra esse dispersos, quia labore & formidine Iudęos discessisse arbitrarentur, excurrunt omnes quā turris erat Hippicus, porta latētet: ignēq; operibus inijciunt. Vsq; ad castrorū quoq; munimenta, in Romanos animati procedebāt. Ho

Filius venit

Excursus Iudeorum in Romanos

rum autem periculo mature,& qui erant propius excitati sunt, & qui procul aberant conuenere. Romanorum autem disciplina vincebat audaciam Iudęorũ: & quos prius offenderant in fugam versis, alijs qui colligerentur instabát. Grauis autem circum machinas pugna cõmissa est,illis incendere,his incendium prohibere certantibus.incertusq; clamor vtrinq; tollebatur,& multi qui in fronte steterant,ceciderunt. Sed Iudęi confidentia superiores erant, ignisq; opera tetigerat. incensaq; omnia cum instrumentis penitus essent,nisi lecti de Alexandria restitissent pleriq;,pręter opinionẽ sui viriliter dimicantes.nam gloriosissimis in hoc bello pręlati sunt,donec imperator equitũ valentissimis comitatus,in hostes irruit: & ipse quidem duodecim repugnatores peremit:metu autem cladis eorũ cętera multitudine in fugam versa,omnes compulit in ciuitatem,eoq; modo aggeres liberauit incendio. In hac autem pugna, vnum ex Iudęis viuũ capi contigit, eumq; Titus crucifigi pro muro iussit,si forte reliqui vel hoc spectaculo territi cõcederent. Post eius vero discessum,etiam dux Idumęorũ Ioannes, dum ante muros cum noto milite loquitur,à quodam Arabe pectus sagitta percussus, cõtinuo perijt:magnumq; & Iudęis luctum,& seditiosis mœrorem reliquit. nam & manu promptus erat,& sapientia nobilis.

Ignis a Iudæis iniectus machinis Romanorũ

Ioannes sagitte ictu interimitur.

De casu turris & duorum murorum obtentu. Cap. VIII.

NOcte vero quę secuta est,incredibilis tumultus Romanis incidit. Nam cum tres turres imperator Titus quinquagenum cubitorũ construi pręcepisset,vt his per aggeres singulos positis,hinc hostes in muro stantes facilius in fugã verteret,vna earum spõte sua nocte intempesta lapsa est,ingenti vero sonitu facto,metus occupauit exercitum.Conari autẽ aliquid Iudæos suspicati, ad arma currebát,eaq; re turba in legionibus ac tumultus erat cũq; nemo quid accidisset referre posset,diu queruli alius aliud opinabantur:nullisq; interueniẽtibus hostibus semetipsos timebant:signũq; diligenter singuli à proximis requirebant, tanquam Iudæi iam castra possiderent: Panicoq; terrore capti videbãtur, donec Titus,cognitis quę res erant,verum cunctis indicari iussit:tandẽq; tumultus eo nũtio cõquieuit. Iudęi quidem cętera fortiter sustinẽtes,male turribus affecti sunt. machinis enim leuioribus,& iaculatoribus,ac sagittarijs,saxorũq; tormentis inde feriebantur. Sed neq; harum æquare ipsi poterant celsitudinem,& turres excidendi spes non erat.cumq; neq; euerti propter grauitatem, neq; incendi propterea quod ferro tegebantur,facile possent,vltra iactum teli fugientes,arietum impetus nõ vetabant:qui sine intermissione ferientes,paulatim aliquid proficiebãt. Itaq; muro iam cedente magno arieti Romanorũ, quem Iudæi Nicona vocabãt, quod omnia vinceret,quamuis & antea defessi erant pugna & vigilijs, cum longe ab oppido pernoctarent:tamen etiam negligentia,vel quod male cõsulerent, murum sibi superuacuum esse credẽtes, quibus alia duo munimenta superessent, lassatiq; plurimi recessere.cum aũt Romani,quà primum murum Nicon perruperat,ascendissent,ad secũdum omnes Iudęi relictis custodijs refugerunt.portis autem Romani qui trãsierunt patefactis,exercitum recepere. Et hi quidẽ hoc modo potiti muro,quinto nonas Maij,& partem eius maximam diruunt,& septentrionalem ciuitatis regionem,quam ante Cestius vastauerat. Titus autem notatò quà Assyriorum castrum est,militem transfert,occupato omni quod inter Cedrona fuerat spatio: & vltra sagittę iactum à secundo muro separatus,oppugnationem statim aggressus est. Tũc igitur partiti murum Iudæi,fortiter restiterunt. Et Ioannes quidẽ,eiusq; socij ex Antonia & septẽtrionali porticu templi ab Alexandri monumento pugnabãt. Simonis autem manus iuxta monumentũ Ioannis aditum clauserant,vsq; ad portam,qua in Hippicon turrim aqua inducebat. Sæpe aũt prosilient è portis,cominus dimicabant:compulsiq; intra muros in cõflictu quidem Romanorũ disciplina,propter imperitiam vincebantur:in murali aũt certamine superabant.eos enim fortuna atq; scientia,Iudæos vero audacia, quam timor aleret,sustẽtabat:quod natura erant in calamitatibus duri. Ad hęc

Casus unius turrium.

Primos murus ab ariete dirutus

Roma potiti primo muro

Oppugnatio secundi muri

autem, & istis suberat spes salutis, & Romanis citę victoriæ. neutros autem lassitudo fatigabat: sed aggressiones, murorumq; oppugnationes, & excursus crebri per cuneos diebus totis agebantur: nullaq; prętiorum species aberat, cum à prima luce incipientia vtrisq; insomnis & die grauior nox dirimeret: his quidem occupatum iri murum continuo metuētibus, illis vero, ne Iudęi castra peruaderent. Itaq; in armis pernoctantes, prima luce vtriq; pugnę parati erant. Et Iudęi quidem certabāt, quis esset promptior ad periculum, eoq; modo gratia emineret apud duces suos. maxime vero Simonis eos metus ac reuerentia commouebat, eoq; modo illum singuli subiectorū colebant, vt ad semet quoq; interficiendos parati essent si hoc ille iussisset. Romanos autem ad virtutem hortabatur consuetudo vincendi, & quia vinci nō assueuerant, crebręq; militiæ exercitationesq; perpetuę, & imperij magnitudo: ante omnia vero Titus semper vbiq; præsens. nam & inertia, spectante atq; opitulante Cæsare, grauissimum facinus videbatur: & ei qui bene decertasset, testis aderat, qui rependeret pręmium. præterea fructus erat, vel cognosci solum principi virum fortem: idcirco multorū maior viribus alacritas demonstrata est. Deniq; istis ipsis diebus, validissima Iudęorum acie instructa pro mœnibus, telisq; vtrinq; missis, quidam Longinus de numero equitū ex acie Ro. progressus, in mediam aciem Iudæorum irruit: hisq; disiectis, hoc impetu duos fortissimos perimit, vnius obuiam tendentis ore percusso, alterius eodem telo quod priori extraxerat, transfixo latere refugientis: & ex medijs hostibus ad suos primus occurrit. Ille igitur ob virtutem insignis erat, æmuli autem eius fortitudinis multi extiterunt. Et Iudæi quidem negligentes quid paterentur, tantummodo qualiter afficerent considerabant: morsq; his leuissima ducebatur, si quo interfecto hoste cecidissent. Titus autem non minus saluti militis, quàm victoriæ consulebat: & temerarios impetus desperationem dicens, solam vero esse virtutem, si quis prudenter & caute sine proprio incommodo fortiter faceret, in ea re potius, quæ periculum non haberet, viros esse præcipiebat.

Audacia cuiusdam equitis Romani.

De Castore Iudæo Romanis illudente. Cap. IX.

Dolus cuiusdā Castoris Iudæi

ITaque à septentrionali parte, mediæ turri applicat arietem: in qua Iudęus quidam versutus ac subdolus, Castor nomine, cum decem alijs militibus suis delituerat, fugatis cæteris formidine sagittarum. Hi cum pauidi sub loricis aliquandiu quieuissent, concussa turri surgunt, extentisque manibus, Castor veluti supplex Cæsarem implorabat: & voce miserabili, vt sibi parceret, obtestabatur. Cui Titus pro simplicitate sua credulus, iamque Iudæos existimans belli pœnitere, arietes quidem impulsione cessare iubet, ac sagittarios supplicibus prohibet. Castori autem quid vellet eloqui permittit. Cúmque ille respondisset, ad fœdus velle descendere: Titus gratulaturum se ait, si omnes eadem sentire voluissent: paratóque animo fidem pacis etiam ciuitati daturum. Sed cum ex illis decem Castoris socijs quinque itidem supplices esse simularent, cæteri nunquam se Romanis seruituros clamant, dum mori liberis liceat. Denique illis super hoc ambigentibus, cessabat expugnatio. Castor autem interea Simonem per internuntios admonebat, vt dum vacuum esset tempus, de rebus vrgentibus consilium caperet: paulisper enim se illudere imperatori Romano. Simul autem hoc agens, ad pacem hortari contradicentes socios videbatur. illi autem velut ægre ferentes, in thoracas nudos fixere gladios: hisq; percussis velut interfecti ciciderunt. Titus vero eiusq; socij obstupuere tāta eorum pertinacia, cum ex inferiori loco quod factum erat, vere videre non potuissent: mirabanturq; simul audaciam, & calamitatem miserabātur. Interea Castorem ad natem quidem sagitta percutit. tumq; ille telum extractum imperatori ostēdens, iniqua se perpeti querebatur. At Titus incusato qui hoc emiserat, astantem Iosephū mittit, vt Castori dexteram porrigeret. verum is neq; se iturū, nihil enim sanum supplices cogitare, respondit: & amicos qui voluere ire prohibuit. Cum vero quidam ex perfugis Æneas, iturum sese dixisset ad eum, inuitante Castore, vt etiam secum in quo

ferret

ferret argentũ aliquid susciperet: ad hæc ille studiose aperto sinu accurrit: alter vero super eum saxum demisit. Et ipsum quidem, quoniã præcauerat, ferire non potuit: sed alium militem qui aderat, vulnerauit. Cæsar vero fallaciam reputãs, intellexit misericordiam in bello nocere, minusq; decipi calliditate sæuitiã: arietisq; impulsionibus, iracundia fraudis, vehementius vtebatur. Castor aũt eiusq; socij turrim ictibus iam cedentem incendunt: perq; flammas in eiusdem missi cuniculos, iterum magni animi opinionẽ apud Romanos habuere, tanquã se ignibus tradidissent. Capit autem hac parte murum Titus, die quinto postquam primum ceperat: fugatisq; inde Iudæis, intro cum lectis mille transijt, quos circa se habebat, armatis: vbi noua ciuitatis & lanæ venditores erant, fabriq; ærarij, vestiumq; mercatus, & ad murum angustæ viæ transuersæ tendebant. Enimuero si vel statim muri disturbasset maximam partem, vel quæ ceperat lege belli vastasset, nullum credo damnum victoriæ fuisset admixtum. nunc autem Iudæos exoratum iri sperans, cum liceret capere facilem discessioni aditum non dilatauit. nec enim quibus consuiebat, insidiaturos sibi putabat.

Secundus murus a Rom. captus

De secundo muro his obtento à Romanis Caput X

DEnique postquam ingressus est, neq; occidi quenquam permisit eorum qui comprehendebãtur, neque domus incendi: sed tam seditiosis, si pugnare vellent, sine populi detrimento copiam dabat, quàm ipsi populo fortunas proprias se redditurum pollicebatur. Plurimi nanq; petebant sibi ciuitatem seruari, templũ vero ciuitati. At enim populum quidẽ ad ea quę hortabatur & antea paratum habebat, bellicosi aũt pro inertia ducebant humanitatẽ: Titumque imbelli animo, quod cæterã ciuitatẽ tenere non posset, has proponere cõditiones putabant. mortem autem populo denuntiantes, & si verbum quisquam de traditione fecisset, pacémue nominasset, mox interficiẽdum eum esse minitantes, Romanis qui introiere, alij per viarum angustias obstabant, alij ex ædibus: alij murum per superiores portas egressi, pugnare cœperunt. quibus rebus perturbati custodes, de muro sese demiserunt, relictisq; turribus in castra recesserunt. clamor autem audiebatur militum intra ciuitatem, quod ab hostibus cingerentur: foris autem degentium clausis contubernalibus metuentium. crescente autem numero Iudæorum, & propter locorum peritiam viarumq; scientiam præualente, multi Romanorum trucidabantur, & ab incumbentibus pellebãtur, cum magis necessitate resisterent. nec enim multis simul fugiendi copia per angustias muri patebat: omnesq; penè qui transierant, perempti fuissent, nisi Titus eis opem tulisset. Dispositis enim per summa viarum sagittarijs, & vbi plus erat multitudinis astãs, missilibus hostes abigebat, & cum eo Domitius Sabinus, vir bonus etiã in illo prælio comprobatus: durauitq; tam diu, sagittis eos prohibens irruere, donec omnes milites recessere. Romani quidem ita secundo muro potiti, ad extremum pulsi sunt. Oppidanis vero qui pugnaces erant, spiritus creuit: & secũdis reb9 amentes erãt, neq; Romanos ausuros esse ad ciuitatem accedere suspicantes, neq; vinci se posse, si ad pręliũ processissent. nã quia iniquierant, officiebat eorum sententijs deus: & neq; Romanorum vim, multo maiorem illa quę pulsa fuerat, superesse cernebant: neque famẽ, iamiamq; serpentem. adhuc enim malis publicis alebantur, & sanguinẽ ciuitatis bibebant. boni autem iamdudum inopia laborabant, & penuria victus iam multi defecerant. populi tamen interitum, seditiosi pro leuamine sui ducebant: & solos eos qui pacem non probarent, saluos esse cupiebant, quiq; viuere contra Romanos optarent. contrariã vero multitudinem, velut onus quoddam, consumi gratulabantur. & ita quidem circa suos affecti erant. Romanos autem, quod ciuitatem iterum ingredi conabantur, armati prohibuerũt, disiectis muri partibus obiectu corporũ pręmunitis: ac per triduũ sustinuere fortiter dimicantes. Quarto autem die, Titum vehementius aggressum nequaquam ferre potuerunt. sed vi coacti, rursum quò antea refugerunt: ille autem

Tito clementia sua nocuit

Romani rursum urbe pelluntur

Titus iterum secundo muro potitus est

interim muro potitus, totam eius septentrionalē partem statim deposuit: in meridiana vero per turres præsidia collocauit.

De aggeribus in tertium murum, & oratione prolixa Iosephi pro deditione facienda, & fame obsessorum Cap. XI

IAmq; tertium murum Titus aggredi cogitabat. Videbatur autem breuissimi temporis eius obsidio: spatiumq; consilij seditiosis esse dandum, si quid disturbatione secundi muri aut famis metu remitterent. nec enim diutius eis prædas posse sufficere: & ipse otio cōmode vtebatur. Nam cum dies aduenisset, quo militibus oportebat alimenta distribui, in conspicuo hostibus loco ductis, iussit duces ordinato exercitu pecuniam singulis numerare. Illi autem prolatis armis ex inuolucris muniti procedunt, equitibus ornatos equos ducentibus: locaq; suburbana per multum spatium auro argētoq; lucebant. Illo autem spectaculo nihil aut iucundius suis, aut horribilius hostibus videbatur. spectantibus enim & vetera plena erant mœnia, & septentrionalis regio. quin & domos refertas intuentibus cerneres, nullamq; ciuitatis partem quam non infusa multitudo tegebat. metus autem quamuis audacissimos ceperat, omnem simul exercitum armorumque pulchritudinem cōspicientes, & ordinationem virorum. Et fortasse ad illam speciem seditiosi animos mutauissent, nisi malorum immanitate, quæ in populū cōmiserant, dandam sibi veniam à Romanis desperassent: imminente autem, si destitissent, morte supplicij, bello mori pręstabiliꝰ esse ducebant. præualebat etiam fatum, quod innocentes cum nocentibus, & ciuitatem cum seditiosis perire decreuerat. Quatriduo per singulas legiones alimenta consecuti sunt. Quinto autem die, cum omnia faciens Titus, nihil Iudæos pacatum cogitare sensisset, bifariam diuiso exercitu, Antoniam versus ad Ioannis monumentum aggeres inchoauit: ista parte superiorem ciuitatem captū iri cogitans, & per Antoniam templū. nāque hoc nisi cepisset, ne oppidū quidem tutum erat obtinere. In vtraque aūt parte duo aggeres erigebantur, à singuli legionibus singuli. Et iuxta monumentum quidem operantes, à Iudæis & Simonis socijs infestantibus prohibebantur: ad Antoniā vero ab Ioannis socijs cum multitudine Zelotarū, non solum quia de superiore loco pugnabant, verumetiam quia machinis iam vti didicerant, paulatim enim vsus quotidianus aluit peritiam. Habebant autem balistas trecentas, & quadraginta tormenta saxorū, quibus difficiliorem aggerum extructionem Romanis efficiebant. Titus aūt sibi saluam fore fortunā sciens, & perituram esse ciuitatē, vnà & obsidioni vehementer instabat, nec pœnitudinē Iudæis suadere cessabat: consiliumq; factis admiscens, & orationē sæpe armis efficaciorem cognoscens, tā ipsos vt saluari vellent rogabat, tradita sibi ciuitate, quę iam capta videretur, quā & Iosephū allegabat, patria lingua verba facturū, sperās eos hominis gētilis monitu aliquid remissuros. Itaque Iosephus murū circuiens, simulque extra teli iactū stans, vnde exaudiri facilius posset, multis orabat, vt sibi ac populo parcerent, templo ac patriæ, néue contra hęc fierent alienigenis duriores. Romanos enim sancta reuereri, cū quibus nulla sibi societas esset, manusq; suas ad hoc vsque cohibere. ipsos vero in his edoctos, cū seruare possent, spōte ad eorum interitum ruere. quin potius viderent muros concidisse firmiores, excisis vero infirmiores superesse: Romanorūq; vires cognoscerē t sustinere nō posse hisq; seruire non esse nouum, neq; inexpertū Iudæis. Nam licet pulchrum sit pro libertate pugnare, tamē id in principio decere fieri. semel aūt subditum, qui multo tēpore paruisset imperio, iugū excutientē, malæ mortis cupidū non libertatis amatorem videri. Debere aūt dedignari dominos humiliores, non quorum in potestate sunt omnia. Nā quid Romanos effugisse, nisi quod propter æstus aut frigora esset inutile? imò vero trāsisse ad eos vndiq; fortunā, deumq; per singulas nationes ducentem imperium, nunc esse in Italia. Hanc aūt validissimam legem, tā feris bestijs quàm hominibus esse præfinitā, potentioribus cedere: apud eosq; esse victoriā, apud quos robur fuerit armorū. Idcirco etiā maiores eorum, quanquam

multũ & animis & corporibus & alijs subsidijs meliores, cessisse Romanis: quos nisi deum scissent illis fauere, nunquã perpessi fuissent. ipsos vero qua tũc re freetos resistere, cũ ex magna parte capta sit ciuitas: ciues autẽ etiam si muros integros haberent, excidio pariter affecti sint. Nec enim latere Romanos, quæ fames teneat ciuitatem: & modo quidẽ consumi populum, cõtinuo vero etiam bellatores interituros: nã etsi Romani desierint, & ab obsidione cessauerint, neq; ciuitatẽ strictis gladijs irruerint, Iudæis tamen inexpugnabile bellum intus asside re, quod horis singulis aleretur: nisi forte cõntra famem quoq; arma caperent ac dimicarent, soliq; possent etiam infortuniũ superare. His addebat, optimũ esse ante intolerabilem calamitem mutare sententiam: dũq; liceret, salutare consilium sequi. Nec enim antea gestorũ causa succẽsere Romanos, nisi ad finẽ vsq; insolentes essent: natura eos esse in imperio mansuetos, atq; iracundiæ præferre quod vtile est. Vtile aũt putare, neq; ciuitatem vacuam viris, neq; desertam habere prouinciam: idcirco velle imperatorem cũ his dexteram iungere: nec enim cuiquam salutẽ daturum si vi ceperit ciuitatem, præsertim qui nec in extremis ei cladibus rogati paruerint. Breui autẽ murum quoq; tertium captũ iri, priores qui capti sunt, fidem facere. & quamuis perrumpi tutamina non possint, tamem pro Romanis pugnaturã. His monentem Iosephum multi in muro stantes vituperabant, multi vero cõuicijs, nonnulli etiam iaculis appetebant. Ille aũt cum manifestis eos calamitatibus minime flecteret, ad gentiles transit historias: O miseri, vociferans, vestrorũq; auxiliatorum immemores, armis & manibus cum Romanis bellum geritis, quasi quem aliũ sic vicerimus. Quando autẽ non deus omniũ conditor, Iudæorum defensor est, si lædantur? Non resipietis? Vnde progressi pugnatis, quantũq; auxiliatorem violatis. Non recordamini opera diuina parentũ atq; hunc sanctum locum, quanta bella nobis aliquando peremit? Ego autem facta dei narrare auribus indignis horresco: sed tamen audite, vt cognoscatis non solum vos Romanis, sed etiam deo resistere. Nechias, qui tũc erat rex Ægyptiorum, idemque Pharao vocabatur, cũ infinita manu descendit, reginamque Saram materni nostri generis rapuit. Quid igitur vir eius Abraham proauus noster Armis credo vltus est iniuriam, Atqui ccc. & xviij. prefectos habebat, quorum singulis infinita multitudo parebat. An ipse quidẽ quiescere maluit absente deo puras aut manus ad hunc locum tendens, quem vos polluistis, inuictum sibi auxiliatorem ad militiam legit, Nonne secunda vespera incorrupta regina remissa est ad maritum? Adorans autem quem vos gentili cæde cruẽtastis locũ, ac tremens nocturnis somnijs Ægyptius exagitatus aufugit, auroq; & argento amarissimos deo donauit Hebręos, Dicã translata in Ægyptũ maiorum nostrorum domicilia. Qui cũ annos quadringentos tyrannis an regibus alienigenis subiacerent, armis ac manibus vlcisci possent, semetipsos deo potius permisere. Quis nescit Ægyptum repletam omni genere serpentium, omnique morbo corruptam? Quis terram infructuosam? quis Nili defectionẽ, & continuas decem plagas? & ob hoc parentes nostros cũ prę̃sidio incruentos, & sine periculo deduci, quos deus sibi sacerdotes ducebat? An nõ ab Assyriis raptam nobis sanctã arcam, Palæstina & Dagon simulacrũ gemuit, & tota gens quæ rapuerat? corruptis vero occultis corporum, ac per ea cũ cibo visceribus exhaustis, cymbalorum ac tympanorum sono manibus noxiis reportauerunt, sanctũ placationibus expiantes? deus erat qui hæc parẽtibus administrabat, propterea quod omissis armis ac manibus, eius se iudicio permisere. Rex Assyriorum Senacherib, cum totam ducens Asiam ad hanc vrbem castra posuisset, num manibus humanis cecidit? nonne ab armis quiescentes in votis erant, & angelus dei in vna nocte infinitum deleuit exercitum? posteroq; die excitatus Assyrius clxxxv. milia reperit mortuorum, atq; ita cum reliquis Hebræos inermes, nec persequentes fugiebat? Scitis etiam in Babylone seruitium, vbi per annos lxx. populus exulans, non ante libertatem recepit, quã eam deo Cyrus donaret: qui eos etiam est prosecutus, iterumq; auxilia-

tori suo

tori suo sacerdotum more seruiebāt. Breuiter dicam, nullū est operæpretiū quod armis parentes nostri fecerint, aut nō sine armis deo permissa potestate impetrauerint. Domi aūt manentes, vt placebat iudici superabant. Pugnantes vero, semper de spe deciderunt. Nam vbi rege Babyloniorum vrbē obsidente, contra Hieremiæ prædicationem Sedechias rex noster cum eo congressus est, tam ipse captus est, quam cum templo ciuitatem vidit excindi. Atqui videte, quanto ille rex vestris ducibus, eiusq; populus vobis erat moderatior. Denique Hieremiā vociferantem, inuisos esse eos deo propter delicta quæ in eum cōmiserant, captum iri aūt nisi traderent ciuitatem, neque rex neque populus interfecit. Sed vos (vt intus gesta prætermittam, neque digne possum iniquitates vestras exponere) me, qui vobis salutem suadeā, querimini, telisq; appetitis irati, quod vos vestrorū cōmonefacio peccatorū, nec dici ea toleratis, quorū quotidie facta cōmittitis. Idē tunc fuit, cum Antiocho qui dictus est Epiphanes obsidente ciuitatē, multis modis offēsa diuinitate, maiores nostri cū armis progressi, ipsi quidē in pugna perēpti sunt, oppidū vero ab hostibus direptum est: sanctūq; per triennium sexq; mēses penitus desolatū est. Et quid pluribus opus est? Ipsos Romanos quis cōtra Iudæorum gentes ad militiā prouocauit? nonne indigenarum impietas? Vnde seruire cœpimus? Nonne à seditione maiorū, quando Aristobuli & Hyrcani furor, & inter eos contentio, Pompeiū intulit ciuitati, & Romanis deus indignos libertate subiecit? Denique tres menses obsessi, quanquam nihil quale vos in sanctum legesq; deliquerant, & maioribus ad bellum subsidijs vtebantur, sese tradiderūt. Antigoni autem filij Aristobuli nescimus exitum? quo regnum obtinente, de⁹ iterum captiuitate persequebatur populum delinquentem. Et Herodes quidem Antipatri filius, Sosium & Romanum adduxit exercitum. circundati vero per sex menses obsidebantur, donec capti peccatorū suorū supplicia pependerunt: direptaq; est ab hostibus ciuitas. Ita nunquam genti arma data sunt. Oppugnationi vero sine dubio cohęret excidiū. Oportet ergo, vt opinor, sacri loci possessores iudiciū deo de omnibus permittere: manusq; tunc humanas contemnere, cum à superno ipsi iudice non recedant. Vos aūt quid ex his, quæ legis conditor bene dixit, egistis? Quid, quod is execratus est, prętermisistis? Quantū aūt illos, qui cito periere, impietate superastis? nam occulta dedignātes peccata, hoc est furta, insidiasq; atq; adulteria, rapinis, cædibus certatis: nouasq; maleficiorū excogitastis vias. Sanctum vero templum, factum est omnium receptaculum: & indigenarum manibus pollutus est locus, quē Romani ex tam longinquo adorabant, multa per legem nostram de suis moribus derogantes. Deinde post hæc in quem fuistis impij, hunc auxiliatorem speratis? Valde quidem iusti estis, supplices, purisque manibus adiutorem vestrum rogatis. Talibus rex noster precibus aduersum Assyriū supplicauit, cum magnum illum exercitum deus vna nocte prostrauit? Similia vero Assyrijs Romani committunt, vt etiam similem vltionem speretis? Nam ille quidem ab rege nostro accepta pecunia, vt vastitati parceret ciuitatis, neglecto iureiurando ad incendiū templi descendit: Romani aūt solenne poscunt tributū, quod parentes nostri eorum parentibus pensabant, Et si hoc impetrauerint, neq; populantur ciuitatem, neque sancta omnino tangunt. Cōcedunt autem vobis familias liberas & possessiones tenere, sacrasq; leges saluas manere patiuntur. Insania est profecto, sperare deum talem circa iustos fore, qualis iniustis apparuit: præsertim qui statim vlcisci nouerit cum oportet. Denique Assyrios prima nocte, qua castra ciuitati admouerant, fregit. Quod si etiam vestram progeniem liberaret, Romanos vero dignos pœna iudicaret, confestim eis illo tempore sicut Assyrijs irasceretur, quo genti manus Pompeius attulit, quo post illum Sosius ascendit, quo Galilęam Vespasianus excidit, postremo non nūc Titus ciuitati appropinquaret. Sed neque Magnus, neque Sosius quicquā p assi sūt & ciuitatē victoria ceperunt. Vespasianus aūt ex bello quod nobiscū gessit, etiā imperiū adeptus est. Nam Tito quidem etiam fontes nunc vberiores profluunt,

qui prius vobis aruerant. Deniq; ante eius aduentū scitis & Siloam & oēs extra ciuitatē fontes adeo defecisse, vt ad vtrunq; aqua mercaretur. nunc aūt ita hostibus nostris largi sunt, vt nō modo ipsis & iumentis eorū, sed etiam hortis sufficiant. Deniq; huius prodigij & ante periculū factū est in excidio ciuitatis, quando supra memoratus Babylonius rex cū exercitu aduenit, qui & captā ciuitatem incendit & templū: quamuis vt opinor nihil tunc illi tantū, quantum vos impie nunc, cōmisissent. Itaq; sāctis relictis, deum fugisse putauerim: hisq; nunc adesse, quibus cū bellum geritis. An bonus quidem vir domum flagitiosam fugiet, & domesticos oderit: Deū vero malis vestris inhęrere arbitramini, qui etiā occulta conspicit, & audit omnia quæ tacentur? Quid autē apud vos tacetur? quid celatur? quid non etiam inimicis planū factum est? Iniquitates enim vestræ velut in promptu neminē latent: inq; dies singulos, quis peior sit, certamen habetis, atq; ita nequitiā, vt virtutem demonstrare contenditis. Veruntamen reliqua salutis via est, si velitis, & diuinitas cōfessis ac pœnitentibus solet sese placabilis offerre. Arma proijcite, pudeat vos patrię iam dirutæ, conuertite oculos, & aspicite eius quam proditis pulchritudinem, quale oppidum, quale templū, quā multarū gentium munera. Quis in hæc flammas adducit? quis hæc iam nō esse desiderat? Et quid est hoc quod saluum esse debeat dignius? ô duri & lapidibus stupidiores. Si hæc non veris luminibus cernitis, saltem familiarū vestrarū miseremini. Versentur in conspectu cuiusq; filij, coniuges, & parentes quos, paulo post aut bellū aut fames absumpserit. Scio quia vnà cū his periclitabitur mihi mater & cōiūx, & familia non ignobilis, domusq; olim clarissima. Et fortasse propterea me quisquā hæc suadere crediderit: Interficite illos, accipite mercedem salutis vestrę sanguinē meū. Ipse quoq; mori paratus sum, si post me resipicitis. Hæc Iosepho vociferante cum lachrymis, seditiosi quidē neq; animos flexērūt, neq; tu tam sibi mutationē fore iudicauērūt. Populus vero ad profugiendū cōmotus est, & alij possessionib⁹ suis, alij rebus charissimis exiguo pretio venūdatis, aureos, ne latrones eos deprehenderēt, transglutiebant. quū vero ad Romanos elapsi fuissent, exonerato ventre habebant vsui necessaria. Titus enim plerosque per agros, quò vellet quisque pergere, dimittebat: idq; magis eos ad perfugium hortabatur, quod & intestinis malis carebant, nec Romanis seruiebant. Ioannes aūt & Simon cum socijs, ne his magis pateret exitus, quàm Romanis aditus, obstruebant: & qui vel vmbram suspitionis dedisset, continuo necabatur. Ditioribus quidem manere etiam sicut profugere, par causa erat pereundi: nam quasi transfugere voluisset, propter patrimonium quisque occidebatur. Cum fame autem crescebat desperatio seditiosorum, & in dies singulos vtrunque malum amplius accendebatur. Et palàm quidem nulla erant frumenta, irrumpentes autem scrutabantur domos. Et siquidem inuenissent aliquid: eos qui negauerant verberabant: si vero nihil inuenissent, quasi diligentius celauissent, tormentis itidem afficiebant. Habendi autem argumento erant corpora miserorum, cum ea quæ solidis viribus starent, abundare cibo putarentur. Tabidi autem transfigebantur: nec rationis esse videbatur, statim famè morituros occidere. multi vero clàm vniuersa bona sua vno frumēti modio, qui ditiores essent, itemq; pauperes ordei permutarunt. Inclusi deinde intimis ædium tectis, quidam summa penuria infectum triticum comedebant. panē alij conficiebant, vt necessitas metusque monuisset. Et mēsa quidē nusquam apponebatur, sed incoctū subtrahentes igni cibum diripiebant. Miserabilis aūt erat victus, dignūq; lachrymis spectaculū, cum potentiores quidem plus haberent, infirmiores autem iniuriam deplorarent, quippe cum fames super omnes clades haberetur. Nihil enim sic perdit hominē vt pudor: nā quod reuerentia dignum est, in fame negligitur. Denique vxores viris, & filij parentibus, & quod miserrimū, matres cibū infantibus ex ipso ore rapiebant: & marcescētibus inter manus charissimis nemo parcebat, quin vitæ guttas auferret. Edētes vero talia nō latebant, sed vbiq; aderāt qui ista diriperēt. Nā sicubi clausam

domum

suros, tanquam similia passuros, nisi se dedidissent. Milites autem diuersis modis suffigebãt, ira & odio & ludibrij causa: & propter multitudinem quam cepissent, iam spatium crucibus deerat, & corporibus cruces. Seditiosis vero tantum defuit, vt ea clade mouerentur, quod etiam in contrarium eis cessit, ad deterrendam reliquam multitudinem. Transfugarum enim familiaribus ad murum tractis, & si qui erant populariũ proniores ad pacem, & quæ paterentur qui ad Romanos profugerent, demonstrabant: & qui comprehensi tenebantur, eos supplices nõ captiuos esse dicebant. Ea res multos perfugere cupientium, donec verum cognosceretur inhibuit. Fuerunt autem qui statim dilapsi sunt, quasi ad verum suppliciũ properãtes. Illatam enim ab hostibus mortem, comparatione famis requiem esse dicebant. Multis autem captiuorum Titus etiam manus abscidi pręcepit, eosq; ad Ioannem & Simonem intromisit, vt propter calamitatem nec viderentur profugi, nec crederentur: saltem nunc desinerent admonens, néve se compellerent ad excidium ciuitatis: sed lucrarentur in extremis mutata volũtate, & proprias animas, & patriam tantam & templum, cuius participem non habebant. simul autẽ aggeres circumeundo, operantes vrgebat, veluti factis verba non multo post secuturus. Ad hæc in muris stantes, & ipsi Cęsari, & patri eius maledicebant, mortemq; se contemnere clamabant, eamq; seruituti recte pręferre: multa vero mala Romanis facere dum sperant, nec se nec patriam curantes, vt ipse diceret, perituros: mundumq; deo templum hoc melius esse: quamuis & id seruaturus sit qui incoleret: quem ipsos quoque auxiliatorem habentes, omnibus interminationibus illusuros. quibus facta non adfore: finem enim dei esse. Talia conuicijs admiscẽtes vociferabantur. Et inter hæc Antiochus quoque aderat Epiphanes, multos alios armatos secum ducens, & præterea caterua stipatus qui Macedones appellabantur, omnes statura pares & paulo maturiores adolescentibus, more Macedonum instructi armis & eruditi. vnde etiam nomen habebant, plerique tamen famam gentis æquare non poterant. Omnium enim regum qui Romanis parebant, felicissimum Comagenum fieri contigit, prius quàm fortuna mutaretur. Ostendit autem ille quoque in senecta ætate, nullum ante mortem beatum dici oportere. Cæterum filius eius adhuc eo vigente præsens se mirari aiebat, quidnam esset quod Romanos adire pigebat muros. erat enim bellator ipse naturáque promptissimus, tantusque viribus, vt multum peccaret audacia. Cum vero Titus ad hoc subrisisset, labore̍mque communem esse dixisset, sicut erat Antiochus cum Macedonibus in murum impetum fecit. & ipse quidem pro viribus suis ac peritia cauebat tela Iudæorum, sagittis eos appetens: adolescentes autem omnes præter paucos attriti sunt. Nam pudore promissionis diutius pugna certauerant, & ad extremum multi saucij recessere: hoc reputantes, quod etiam viris Macedonibus vincere cupientibus, fortuna opus sit Alexandri. A Romanis enim duodecimo die mensis Maij aggeres inchoati, vix nono & vigesimo perfecti sunt, cum totos dies septem & decem laborassent: ingentes enim quatuor iacti sunt. & vnus quidem qui erat ad Antoniam, & à quinta legione fuerat extructus, contra medium stagnum, quod Struthium vocatur: alter vero à duodecima viginti cubitis distans. Decima vero legio, quæ supra memoratis pręstabat, in septentrionali parte opus erexerat, vbi stagnum est quod appellatur Amygdalon. Ab hoc autem quintadecima legio triginta discedẽtem cubitis aggerem fecit ad pontificis monimentũ. Iam vero admotis aggeribus, Ioannes subfossa intus terra vsq; ad aggeres Antoniã versus, dispositis per cuniculum sudibus, opera suspẽdit: illataq; sylua pice ac bitumine illita, ignẽ immittit: succensis aũt fulcimẽtis, fossa repente subsedit, cũq; magno sonitu in eam aggeres decidere. ac primo quidem cũ puluere fumus ex alto excitatus est, cum ignẽ ruina cõcluderet. peresa vero materia qua premebatur, flãma iam clarior apparebat. Et Romanos repẽtini quidẽ facti stupor occupat: molitionẽ vero Iudęorũ ægre ferebant: iamq; se vicisse credentiũ & spes eo casu refrixit, & in posterũ subuenire aduersus ignẽ minus

Manus abscisa multis captiuorum

Conuicia Iudeorũ in Titũ & milites.

Struthium

Stagnum Amygdalon

Aggeres succensi.

Ii vtile

vtile videbatur, etiam si esset extinctus semel aggeribus deuoratis. Biduo vero post, alios etiá aggeres Simon cum socijs aggreditur. illa enim parte Romani admotis arietibus cõcutere murum cœperant. Tephthęus aũt quidam ex Garsi ortus, ciuitate Galilæę, & Megassarus ex regalibus famulis Mariammes, cumq; his Adiabenus quidá, filius Nabatęi, nomen habens ex fortuna Agiras, cuius est interpretatio claudus, raptis facibus in machinas euolarunt. hisq; viris neq; audaciores in illo bello extra ciuitatem apparuere, neq; magis horrendi. nam velut in amicos, nõ in agmen hostium excurrerent, nihil cunctati sunt aut substitere: sed per medios inimicos facto impetu, machinas incẽdere. acti aũt missilibus, & gladijs detrusi, nõ prius à periculo demoti sunt, quàm ignis instrumenta corriperet. Sublata vero iam flãma, Romani quidẽ concurrenter è castris, auxilio properabant: Iudęi vero ex muro eos prohibebát, manusq; cum his conserebát, qui flammas extinguere conarent, proprijs corporibus nullo modo parcẽtes. Et illi quidẽ arietes igni subtrahere, cum eorũ tegmina cremarentur: Iudęi vero etiá per flammas eos retinere certabant. & quáuis feruens nacti essent ferrũ, tamen arietes nõ amisere. Hinc aũt flamma transijt in aggeres, & auxiliantes pręueniebat incendiũ, Itaq; Romani flãma circũdati, quoniá seruare posse opera desperabát, in castra discedunt. Iudęi vero magis instabant, cũ semper eorũ numerus cresceret, ex ciuitate accedẽtibus adiumentis, minusq; cautos haberent impetus, freti victoria. progressi aũt vsq; ad munimẽta castrorũ pręlio cum eorũ custodibus decertabát. Est enim statio pro castris per vices succedentiũ armatorũ, & acerbissima in eos sanctio Romanorũ, vt qui loco de qualibet causa cessisset, occideretur. hi pœnali exitio gloriosa morte pręlata, steterunt fortiter: eorũq; necessitate simul ac pudore, plurimi fugientiũ redierunt: ballistisq; in muro dispositis, ex ciuitate accedẽtem multitudinẽ prohibebant, nihil pro cautione siue tutamine suorũ corporum prouidentẽ. nam quoscunq; obuios habuissent, cũ his congrediebant Iudæi: & in spicula irruentes incaute, ipsis corporibus inimicos feriebát. Sed neq; hi actis magis quàm fiducia superabát, & Romani plus audacię quàm quod male tractarentur, cedebát. Iam vero Titus aderat ab Antonia, quò secesserat, locũ alijs aggeribus prospiciens: multũq; increpatis militibus, si cum hostiũ muros obtinerent, in suis periclitarẽtur, & velut ex carcere contra se dimissis Iudęis, obsessorũ paterentur ipsi fortuná, ipse cum electis militibus hostes à latere circũuenit: illi autem cum in ora ferirentur, cõtra eum conuersi durabant. mixta vero acie, puluis quidem lumina, clamor vero aures exuperabat, neq; aut amicum quisquá internoscere poterat aut inimicum. Iudęis aũt non tam virium fiducia, quátum salutis desperatione perseuerantibus, etiá Romanos pudor amorũ & glorię & pręsentia periclitantis Cęsaris reddidit fortiores. Itaq; putauerim eos ad extremũ nimia ferocitate animorũ, vel totam multitudinem Iudęorum fuisse rapturos, nisi præuento pugnę momento, in ciuitatem se recepissent. Corruptis aũt aggeribus Romani mœrore tenebantur, quod tam longũ laborem vna hora perdidere, & multi quidem solutis machinis captum iri ciuitatem iam desperabant.

De muro extructo ab exercitu Romano circum Hierosolymam triduo. Caput XIII.

Titus aũt cum ducibus quid fieret deliberabat. Et callidioribus quidẽ placebat, omni admoto milite vi muros experiri: adhuc enim Iudęos cũ exercitꝰ parte dimicasse, vniuersi vero militis impetũ tolerare nõ posse, verũ sagittis esse obruendos. Prudentiores aũt rursus aggeres fieri suadebant: alij & sine aggeribus assideri, gressus eorum tantummodo obseruádo, ac ne victus intro ferretur monebant, & ciuitatẽ fami relinquere, neq; cum hoste manu cõfligere: nec enim expugnari eorum confidentiam posse, quibus optatum est ferro procumbere, vel etiam sine hoc interficere, quę sæuior est cupiditas. Ipsi aũt Tito, cessare quidem prorsus tanto cum exercitu, honestũ non videbatur: & pugnare cum his superuacuum, qui semetipsos perdituri essent. Aggeres autem fieri impendiorum penuria

operosum

operosum iudicabat, egressus vero ciuitatis obseruari, operosius. Nec enim circundari eam propter magnitudinem locorumq; difficultaté, ab exercitu posse, & pręterea ad excursus incautum: contra manifestam vero viam obseruatam, occultas vias excogitaturos Iudęos, tam necessitate quàm locorum scientia. Si quid auté clàm esset illatum, diutius obsidionem trahendam, verendumq;, ne victoriæ gloriam diminuat temporis longitudo. Hęc enim cuncta quidem effici posse, sed celeritatem ante gloriá duci: debere tamen si celeritate vti velit & cautione, totam muro cingere ciuitatem. Hoc enim modo omnes exitus posse pręcludi: & Iudęos aut omnibus modis salute desperata, ciuitaté tradituros, aut fame victos facillime capiendos. aliter enim se nõ posse quiescere. Verum & aggeres curaturũ esse, cum infirmiores habeat qui prohibeant. Quod si cuiquam magnũ opus & inextricabile videatur, eum cõsiderare debere, quod neq; paruum opus Romanos decebat facere: & sine labore magnũ quid perficere, ne deo quidem facile sit. His dictis duces exhortatus, iubet eos exercitus in opera distribuere. Diuinus autem quidam impetus militibus incidit: ambitumq; partiti, non solum rectores inter se, verum ipsi etiam ordines certabant. Et miles quidem decadarcho, decadarchus autem hecatontarcho, isq; chiliarcho placere properabat: chiliarchorum vero ostétatio, ad duces vsq; pertinebat, ducum vero certamina Cæsar ipse dijudicabat. In dies enim singulos circuiens, opus sæpissime inspiciebat. Cœptum enim à castris Assyriorum, vbi ipse tendebat, ad inferiorem Cęnopolim murũ duxit. Hinc per Cedronem ad Elæon montem reuertens, à meridie montem complectitur, vsque ad saxum quod Peristereonos vocatur, eiq; proximum collem, qui super vallem imminet Siloam, ac inde ad occidentem flexo ædificio, ad vallem fontis descendit. Hinc subiens ad Anani pontificis monumentum, circundato monte, vbi Pompeius castra posuerat, ad septentrionalem redit regionem. Et cum processisset ad vicum, cui nomen est Erebinthonicus, post illum Herodis monumentum ab oriente clausum castris suis coniunxit, vnde cœperat. Murus quidem vno minus quadraginta stadiorum erat. Adhoc autem foris castella tredecim ædificata sunt: eorum gyrus denis stadijs numerabatur. Totum autem opus triduo constructum est, vt id quidem dignum mẽsibus videretur, celeritas vero fide careret. Muro autem circũclusa ciuitate, per castella custodibus collocatis, primam quidem vigiliam noctis ipse circuiens explorabat: secundá vero Alexandro permiserat: tertia vero obtigit legionum ducibus. Somnos autem vigiles inter se sortiebantur, totaq; nocte per castellorum spatia circuibant.

Vrbs circundatur muro

Ambitus muri Castella.

De fame Hierosolymorum & secundo aggere extructo. Cap. XIIII.

IVdæis autem cum exeundi facultate, omnis etiam spes salutis adempta est: aucta q; iam fames, totas domos ac familias depascebatur. Et tecta quidem plena erant mulieribus exanimatis, atque infantibus: viarum autem angusta senibus mortuis. Adolescentes autem ac iuuenes turgidi, velut vmbræ mortuorũ, per fora versabantur: & vbi quem casus occupauerat, decidebant. Sepelire autem funera, neque poterant præ labore, & eos quibus aliqua vis supererat, pigebat, & propter multitudinem mortuorum, & quod de ipsis erat incertum. Denique super eos quos sepelierant, multi moriebantur. Multi autem ad sepulchra, priusquam fati dies veniret, & viui properabant: neque luctus in illis calamitatibus, neque fletus erat, sed fame superabantur affectus. Siccis autem oculis, & corruptis oribus, qui tardius morerentur, eos qui ante se requiescerent, tuebantur. Altum vero silentium ciuitatem, plenáque mortuis nox comprehenderat, & latrones his acerbiores. domos enim, quæ tum sepulchra erát, & cadauera spoliabant, & velamina corporibus detrahentes, cum risu egrediebantur. hisq; gladiorum mucrones probabant: nonnullosque iacentium adhuc spirantes, ferro experiendi causa transuerberabant. Si quis autem manum rogasset aut ferrum sibi commodari, quo famem euaderet, superbissime negligebatur. Animas vero ęflantium quisq;, in morte templum obtutibus intuebatur, cum viuos relinqueret

seditiosos. Illi autem, primo quidem sumptu publico iubebant mortuos sepeliri, cum fœtorem ferre non possent: deinde quod non sufficiebant, in valles eos ex muro præcipitabant. Quas circuiens Titus vbi plenas cadaueribus vidit, altámq; saniem tabefactis corporibus defluentem, ingemuit: & extentis manibus deum testabatur, factum illud suum non esse. Ciuitas quidem ita erat affecta. Romani vero, cum iam nemo seditiosorum auderet excurrere (nam etiam eos mœror, famesq; tangebat) dies lætos agebát: frumenti, aliarumq; rerum necessariarum habentes copiam, de Syria proximisq; prouincijs. multi autem iuxta murum stantes, magnamq; alimentorum abundantiam demonstrantes, satietate sui famem hostium incendebant. Seditiosis autem nihilo magis calamitate cedentibus, Titus reliquias populi miseratus, & properans saltem hoc liberare quod superest, iterum aggeres inchoabat, quanquá difficulter materiam reperiret. omnes enim ciuitati proximas syluas, opera prima consumpserant. à nonagesimo vero stadio milites alias congerebant: & ad Antoniam solam ex quatuor partibus, maiores prioribus aggeres struebantur. Cæsar autem agmina circuiens, atq; opus vrgens, quod in manibus eos haberet latronibus ostendebat. Sed illis pœnitudo planè perierat: & animis ac corporib. separati, vtrisq; velut alienis vtebant. Nec enim vel animas affectio mansueta, vel corpora dolor tangebat, qui etiam mortuam plebem, quasi canes lacerabant, replebantq; languentibus carcerem.

Iterum extruũtur aggeres

De cæde Iudæorum intra & extra Hierosolymam Cap. XV.

Matthias a Simone occiditur.

DEnique Simon Matthiam, per quem obtinuerat ciuitatem, excruciatum peremit. Boethi filius erat, ex pontificibus populo maxime fidelis & charus. Is, cum à Zelotis male populus tractaretur, quibus iam Ioannes accesserat, vt adiutorem Simonem reciperet, populo persuasit: nulla cum eo prius habita pactione, nec aliquid mali metuens. Ingressus autem ille, postquam obtinuit ciuitatem, inimicum eum æque atq; alios esse dicebat, qui pro se consilium dederat, velut hoc simplicitate suasisset: productumque eum & accusatum, quod cum Romanis sentiret, morte damnauit, ne purgationis quidem ei facultate concessa, cum tribus filijs suis. quartus enim ad Titum ante profugerat. Prius autem se occidi, quàm filios obsecrantem, atq; hanc pro illa, quod ciuitatem ei aperisset gratiam postulantem, vt augeret eius dolorem, nouissimum iussit interfici. Ille quidem super cæsos in conspectu suo filios iugulatur, coram Romanis productus: ita enim Simon Anano Bamadi filio præceperat, qui erat eius satellitum crudelissimus, cauillatus si quid eum iuuarent, ad quos exire voluisset. corpora vero sepeliri prohibuit. Post hos Ananias quidam pontifex, ælius Masbali, nobilis, & scriba curiæ, vir fortis, ex Ammaus genus ducens: & cum his quindecim ex populo clariores necantur. Iosephi vero patrem conclusum asseruabant: missóq; præcone denunciát: ne quis in ciuitate degentium vel colloqueretur cũ eo, vel in vnum veniret: proditionis metu proposito: & eos qui hæc cum illo deflerent: ante quæstionem perimebant. Ista videns quidam Iudas filius Iudæ: vnus ex numero præfectorum Simonis: qui turrim ab eo sibi creditam custodiebat: fortasse quidẽ nonnihil etiam misericordia crudeliter pereuntium, magis autem sui prouidẽtia conuocatis decem fidissimis contubernalium: quousq; tandem, inquit, hæc mala sustinebimus? quámve salutis spem habemus, seruantes pessimo fidem? Ecce iam fames oppugnat, Romani vero penè intus sunt. Simon autem bene quoq; meritis infidelis est: metusq; etiam apud eum pœnę, & apud Romanos certa fœderis dextera. Ergo age, tradito muro & nosmet seruemus & ciuitatem. Nihil autẽ graue Simon patietur, si cum de se desperauerit, pœnas citius pendet. His vbi decem assensi sunt, mane cæteros quos subiectos habebat, per diuersum dimittit, ne quid eorum quę cogitauerat proderetur. ipse vero de turri hora tertia Romanos inuocabat. illorum autem alij præ superbia contemnebant, alij non credebant, alios etiam pigebat, velut mox capturos ciuitatem nullo periculo. Interea vero, cum

Ananias pontifex occiditur Iosephi pater.

Titus ad murum cum armatis succederet, ante rem Simon cognouit, turrimq; velociter occupat: Romanisq; eos inspectantibus custodes peremit, & per murum proiecit corpora mortuorum. Ibiq; circuiēs Iosephus (nec enim rogare cessabat) caput vulneratur lapide, statimq; attonitus cadit. Excursus autem ad eius casum factus est Iudęorum: abreptusq; esset in ciuitatem, nisi Cęsar misisset qui eū protegerent. Illis autem pugnantibus, Iosephus quidem tollitur, parum quod ageretur intelligens. seditiosi vero, tanquam interfecto quem maxime cupiebant, cum lætitia conclamauerunt. Spargitur autem hic rumor per ciuitatem: ex quo residuam multitudinem mœror tenuit, vere perisse credentē, cuius fiducia profugere cogitabant. Audito autē Iosephi mater in carcere, mortuum esse filium suum, ad custodes quidē, ex Iotapatis hoc ait certo se credere, nec enim viuo potiri. Secreto autem flens, ad ancillas: hunc, inquit, fœcūditatis recepisse fructum, quod ne sepelire quidem sibi filium licuisset, à quo sepeliri sperasset. Verum ne illam quidem mendacium diutius cruciauit, neque latrones refecit. Cito enim curato vulnere Iosephus resipuit: progressusq; clamabat, illos sibi non multo post vulneris pœnas daturos. populum autem rursum ad fidem hortabatur. vnde populo quidem fiducia, seditiosis vero stupor incidit eius aspectu. Profugorū autem alij statim de muro necessitate prosiliebant: alij velut ad pugnam cum lapidibus progredi simulantes, mox ad Romanos profugiebāt. Hos autem sæuior ea quàm intus pertulerant fortuna consequebatur: & fame, quam domi reliquerant, velociorem apud Romanos inueniebant ad exitium satietatem. aderant nanque inflati ex inedia, & velut morbo intercutis aquæ turgidi. deinde vacua replentes corpora dirumpebantur: nisi qui periti desideria cohibuissent, paulatimq; cibum desueto corpori obtulissent. Verum & eos qui hoc modo seruarentur, alia plaga suscepit. Quidam apud Syros ex transfugis deprehenditur, e fimo ventris aureos colligens. Transglutientes autem (vt supra diximus) eos veniebant, quod cunctos seditiosi scrutabantur: & maxima vis auri fuerat in ciuitate. deniq; duodecim atticis comparabant, quod antea vigintiquinque valebat. Verum hac arte per vnum detecta, totis castris fama percrebuit, quod auro transfugæ pleni venirent. Arabum autem multitudo & Syri, scissis ventribus supplicium minitabātur. Et hac ego clade nullam credo sæuiorem contigisse Iudęis: vna denique nocte duorum milium patefacta sunt viscera. Et hac Titus iniustitia cognita, penè iussisset autores circumfuso equitatu iaculis appeti, nisi magna fuisset multitudo noxiorum multoq; plures puniendi, quàm qui fuerant interempti. Cōuocatis autem auxiliarium ducibus, itemq; militum Romanorum (nam etiā militum quosdam hæc tangebat inuidia) vtrisq; iratus dicebat: si qui militum suorum hæc cōmitterent lucri causa incerti, nec arma propria quisquam erubesceret auro argētoq; facta: Arabes autem & Syri, primo in alieno bello licenter calamitates inferrent: deinde crudelitatem in cædibus & in Iudęos odia Romanis ascriberent. hac enim quosdam suorum milites infamia participare, & his quidem mortem interminatus est, si quis in eadem postea repertus fuisset audacia. ad legiones autem mandata dedit, vt suspectos inuestigarent, atq; ad se deferrent. Verum profecto auaritia contemnit omne supplicium, sæuisq; hominibus lucrandi amor innatus est: nullaq; omnino calamitas plus habendi cupidini comparatur. Imò vero hæc aliàs, & modum habent, & metu subiugantur. Deus autem, qui damnauerat populum, omnem viam salutis ad interitum verterat: denique id quod cum pœna interdixerat Cæsar, occulte in profugos admittebatur. Et si quis transfugisset, circumspectantes ante ne quis Romanorum videret, eos scindebant, & ex visceribus quæstum nefarium trahebant. in paucis autem reperiebatur, & plerosque sola spes consumebat. Hic quidem casus multos transfugarum reduxit,

Iosephus lapide uulneratus.

Mater Iosephi

De sacrilegio circa templum & relatis ex vrbe cadaueribus & fame.
Capvt XVI.

Ii 3 Ioannes

Donária templi à Ioanne rapta

IOannes autem, vbi rapinæ ex populo defuere, ad sacrilegium sese conuertit: multaq; donaria templi retinens, multaq; vasa diuinæ rei ministerio necessaria, crateras, & lances, & mensas, ne vrceolis quidem abstinuit, quos Augustus eiusq; vxor miserat. Romanorum quidem imperatores honorauerũt semper templum atque ornauerunt: tunc autem Iudæus etiam alienigenarum dona distrahebat. ad socios autem dicebat, sine metu diuinis abuti debere, qui pro deo, qui pro templo militarent, & ex ipso ali. Propterea q; sacrum vinum, & oleum, quod sacerdotes sacrificijs reseruabant, tutum erat effudisse. nanque in templo & multitudini distribuit, & illi sine horrore vngebantur & potabant. Non equidem recusabo dicere, quæ dolor iubet. Puto si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ deuorandam fuisse ciuitatem, aut diluuio perituram, aut fulmina ac Sodomæ incendia passuram. multo enim magis impiam progeniem tulit, quàm quæ illa pertulerat. denique cum eorum pertinacia desperata, totus populus interijt. Et quid opus est singulatim narrare clades? Mannæus Lazari filius, transgressus ad Titum, per vnam portam quæ sibi credita fuerat centum & quindecim milia & octoginta dixit elata cadauera, ex quo die castra propè ciuitatem posita sunt, ex die quartadecima mensis Aprilis, vsque ad calendas Iulij. hæc autem immensa est multitudo: nec tamen ipse fuit appositus portæ, sed publicam mercedem diuidens, mortuos ex necessitate numerabat. cæteros enim propinqui sepeliebant. sepultura autem fuit, elatos ex oppido proijcere. Post hunc autem nobiles profugi, omnia mortuorum egenorum sexcenta milia portis eiecta nunciabant: aliorum vero numerum minime posse comprehendi: cum autem pauperibus efferendis non sufficerent, congesta in maximis ædibus cadauera esse inclusa. & frumenti quidem modium venijsse talento. post autem vbi muro circundata ciuitate, ne herbas quidem legere iam liceret, ad hoc, necessitatis quosdam fuisse compulsos, vt cloacas rimarentur, boumq; veterem fimum alimẽtum haberent. stercusq; collectum, quod ne visui quidem tolerabile fuerat, cibus erat. Hæc Romani quidem audientes miserati sunt: seditiosos autem ne videntes quidem pœnitebat, sed patiebátur vsque ad ea progredi. fatum enim eos reddiderat cæcos, quod iam & ipsis imminebat & ciuitati.

Stercore boum uesci coacti.

FLAVII IOSEPHI
DE BELLO IVDAICO LIBER SEPTIMVS.

De suffossione murorum, succensione aggerum & Sabino oppugnante murum.

CAPVT PRIMVM.

CLades quidem Hierosolymorum in peius quotidie procedebant, cum & seditiosi magis accenderentur aduersis inclusi, postquam populum fames ipsosq; iam possederat. Quin & multitudo congestorum in ciuitate cadauerum, & visu horrenda erat, odoremq; pestiferum emittebat, cum excursus etiam pugnantium moraretur. Nam veluti per aciem ruerent, plurima cæde excitata, conculcare mortuos cogebantur: & qui super eos pedem ponerent, neque miserabantur, neq; horrebant: nec saltem sibi augurio fore putabant contumeliam mortuorum. Gẽtili autem cęde polluti, dexteras ad extremum bellum pręparabant, tãquam exprobrantes deo (vt mihi videtur) supplicij sui tarditatem. non enim spe victorię maior pars eorum, sed desperatione salutis ferocius ferebatur. Romani au-

tem

tem quamuis plurimum in aggreganda materia laborarent,tamen intra viginti & vnum dies aggeres erexerunt,attonsis omnibus ad nonaginta vsq; stadia circa oppidum lucis.Erat autem miserabilis terræ facies. nã quæ antea arboribus & paradisis ornata fuerat,ea tunc deserta præcisis vndiq; arboribus cernebatur: nec vllus qui pridem Iudęam viderat alienigena & suburbana pulcherrima ciuitatis,cum eius solitudinem tunc videret,continere lachrymas poterat,vel non gemere mutationem quantum pristinis derogasset.Omnia nanque insignia pulchritudinis,bellum deleuerat:nec si quis subito aduenisset ,qui locum prius sciērat,eum cognosceret,sed pręsens quæreret ciuitatem.Romanis autem ac Iudæis finitum opus aggerum,par faciebat timoris initium,nanq; hi, nisi eos quoq; exurerent,captum iri ciuitatem putabant:Romani autẽ, fortasse nec voluntatẽ sibi fore illis incensis alios parare.nam & materiæ defecerant:& labori quidem corpora militum,crebris vero offensionibus animi cesserant.Verum ciuitatis cladibus tristius Romani quam ciues in ea degentes afficiebantur. ad mala enim quæ hinc accidebãt,etiam pugnatoribus nihilo segnioribus vtebantur.Sed eorũ spes frangebatur,cum aggeres insidijs,machinæ soliditate muri,manus vero conflictus audacia repugnantiũ superaretur:&pręcipue,quod cum seditione fameq; ac bello totq; malis pręstantiores Iudęorum animos inuenirent,virorum quidem inexpugnabiles esse impetus arbitrabantur,inuictam vero animorum magnitudinem quę calamitatibus aleretur.nam quis eos in rebus secũdis sustineat,qui malis ad virtutem incitarentur? Illi quidẽ propterea cautius custodias præparabãt. Ioannis aũt factio apud Antoniam,simul & quę futura timebantur,si disijceretur murus cauebat, & antequã arietes admouerentur operibus instabat: nisi quia conatus eorum irritus fieret.Aggressi enim cum facibus aggerem,spe decepti remeauere.Nam primum ne concordare quidẽ eorũ videbatur consiliũ, paulatim & per interualla,& cunctãter,non sine metu prosilientiũ,neq; Iudæorum more, vt breuiter dicam.deerant enim quę propria gentis essent,audacia,cursus,& omniũ simul impetus:& vt non sine offensione recederent. Languidiores vero progressi quã solebãt,etiã Romanos solito promptiores offendere:qui corporibus quidẽ atq; armis ita vndiq; aggeres sepsere , vt nusquam igni aditum relinquerent: animum vero ita confirmauerunt,ne quis loco antequã occumberet moueretur. nam præter omniũ rerum desperationem si etiam illud opus esset exustum , acerbissimus pudor milites occupauerat,si aut calliditati virtus cederet, aut arma temeritati,aut peritia multitudini,aut Iudæis Romani. Simul autem missilia pro illis faciebãt in prosiliẽtes delata:& qui cecidisset,posteriores impediebat, ac periculũ antecedentis molliores eos efficiebat.Qui vero intra teli iactũ venire properassent,alij disciplina hostiũ & densitate perterriti,alij confixi hastis retrocedebant:& ad extremũ alius alium timiditatis arguens,re infecta reuertebantur. *Tentata expugnatio* Calendis autem Iulij tentata fuerat expugnatio.Iudæis autẽ inde digressis,Romani machinas admouere:quãuis ab antonia saxis atq; igni ferroq; peterẽtur,& quodcunque hostibus telũ necessitas attulisset.nam licet multũ mœnibus Iudæi confiderent,machinasq; contemnerent,tamen eas applicare prohibebant Romanos. Illi aũt Iudæis studium esse rati,ne murorũ infirmitate Antonia læderetur: *Casus muri* & fragilibus eam fundamentis suspicantes,contra certabant. Nec tamen quod feriebatur,ictibus obediebat:sed ipsi quidẽ crebris in se missilibus iactis,cũ nullis periculis desuper venientibus lassarentur,arietum opus vrgebant.cum vero inferiores essent,ac lapidibus frangerẽtur,alii scutis super corpora cõcameratis, fundamenta manibus & vectibus suffodiebant.Itaq; saxis quatuor obstinato labore concussis,quietẽ vtrisq; nox attulit:& in ea murus arietibus labefactatus, ex qua parte prioribus Ioannes aggeribus insidiando murũ suffoderat,subsidẽte cuniculo repente labitur.Verũ pręter spem vtrorumq; animi affecti sunt. Nam Iudæi quidem quibus mœrorẽ esse oportebat , quod ruina pręter spem acciderat,& aduersum

uersum eam præcauti non fuerant, tanquam maneret Antonia cõfidebant. Romanorum autem inopinatam lætitiam ex celeri subuersione natam, conspectus alius murus, quem intrinsecus Ioannes ædificauerat, cito restinxit. Verũtamen priore facilior oppugnatio videbatur. Tunc enim & ascensum per ruinas promptiorem, & Antonia esse infirmiorem murum qui recens erat, citoq; destrui posset arbitrabantur. Nemo tamen eũ audebat ascendere: quod ei qui primus id tentauisset, certissimum esset exitium. Titus vero spe atq; oratione putans alacritatem pugnantium excitari, & adhortatione atque promissis sæpe quidem periculorum nasci obliuia, interdum autem mortem solere contemni, in vnum congregatos fortissimos experiebatur, dicens: Commilitones, hortari quidem ad ea quę periculum non afferunt, aperte & ipsis qui rogantur, & qui eos rogant, ignauiæ reprehensionem parit. exhortatione autem opus est in solis rebus ambiguis: quippe illa per se quenque gerere dignum est. Itaque difficilem vobis in murum esse ascensum ipse profiteor: quod autem vel maxime oporteat gloriæ cupidos pugnare cũ difficillimis rebus, pulchrumq; sit cum laude mori, nec erit infructuosum si qui primi fortiter fecerint, prosequar. Primum quidem vos illud hortetur, quod nonnullos fortasse deterreat, Iudęorum patiens animus, & in aduersis rebus dura constantia. Romanos enim eosq; milites, quibus in pace bella discere, in bello aũt vincere consuetum est, à Iudæis manu vel animo superari turpissimum est: idque in fine victoriæ, cum etiam dei nitamur auxilio. namque offensiones nostrę, Iudaicæ desperationes sunt. Illorum aũt clades, fauore dei vestrisq; virtutibus crescunt. Etenim seditio, fames, obsidio, murorumq; sine machinis casus, quid sit aliud quã in illos ira dei, nostrumq; adiumentum. Igitur non solum deterioribus inferiores videri, sed etiam diuinum prędidium prodere, vobis non conuenit. Quo pacto autem non turpe videatur, Iudęos quidem quibus non magni pudoris est vinci, qui seruire didicerint, quo minus in posterũ id patiantur, mortem contemnere atque in nos medios frequenter excurrere, non victoriæ spe, sed ostentationis gratia: vos aũt totius penè terræ marisq; victores, quibus etiam non vincere probro habetur, ociosos sedẽtes, ne semel quidem in hostes aliquid audaciter expertos, famem ac fortunam cum his armis operiri? maxime cum paruo discrimine totum possitis efficere. Deniq; in Antoniam si ascenderimus, habebimus ciuitatem. Nam & si pugnandum sit aduersum intus positos, quod non arbitror, attamen capiti ac respirationi hostiũ insedere victoriam nobis plenissimam repromittit. Equidem prętermissa nunc eorum laude, qui in bello cecidere, & immortalitate, qui Martio furore prostrati sunt, ex morbo pacis tempore mortem aliter sentientibus imprecor, quorum anima cum corpore sepultura damnatur. Quis enim virorum fortium nescit, quod animas in acie ferro corporibus absolutas, purissimum elementum æther hospitio receptas inter sidera collocat, manesque se bonos ac propitios heroas, vidẽdos offerunt posteris suis? Quas vero morbus corporis tabesque consumpserit, & si maxime probris ac piaculis purgatæ sint, subterraneę tenebræ operiunt, altaque obliuio suscipit, corporis simul & vitę ac memorię fine circunscriptas. Quod si necessario mors homini decreta est, ad hoc aũt omni morbo leuius est, ferri ministeriũ, cui nõ videatur ignauũ negare vsui, quod debito redditurus sit. Et hęc quidem veluti seruari nequeát, vel qui conati fuerint, prosecutus sum. est aũt salutis spes in maximis quoque periculis, qui virilem animum gerunt. Primum enim quod decidit patet incessui: deinde totum quod ædificatũ est, facillime dissolui potest. Vosque plures hoc opus aggredientes, alius alij pro adhortatione fietis atq; subsidio: vestraque obstinatio breui animos hostium frãget: ac fortasse nobis, si eam tantum cœperimus, incruenta res efficietur. Etenim ascendentes quidem nos prohibere scilicet conabuntur. si vero clã, vel etiam per vim aliquid egerimus semel, quamuis paucos nõ sustinebunt. Me aũt profecto pudeat, nisi qui primus hoc fecerit, inuidendum remunerationibus fecero: & qui vixerit quidẽ nunc ęqualibus pręsit: beatissima vero pręmia sequantur

Oratio Titi ad milites

mia sequantur

mia sequantur occisos. Talia dicēte Tito, cætera quidem multitudo periculi magnitudinem timuit: eorum vero vnus, qui in cohortibus militarent, Sabinus nomine, genere Syrus, vir & manu simul & animo fortis apparuit: licet si quis eum ante vidisset, quantum ex habitu corporis, ne specie quidem militē esse credidisset. erat enim colore nigro, exilis habitudine: sed anima quędā heroica in macro corpore, atque angustiore viribus suis habitabat. Cū primus itaq; surrexisset: do me, inquit, tibi alacri animo Cæsar, & ante omnes in murum ascendo: atq; opto quidem, vt vires ac voluntatem meā sequatur fortuna tua. quod si cœpto casus inuiderit, scito me non præter spem, quod res aliter cesserit, sed quod sic decreuerim, pro te moriturū. His dictis, & scutū læua manu capiti prætendens, strictoque dextera gladio, circa horam diei sextam murum petebat. sequebātur autem ex alijs, qui soli eius virtutis æmuli esse cupiebant, vndecim viri. Multo aūt omnes antecedebat diuino quodam impetu excitatus, cum de muro custodes iaculis & sagittis vndique infinitis appeteret, atque ingentia saxa deuoluerent, quę nōnullos de vndecim deiecerunt. Sabinus autem missilibus occurrens, licet obrueretur sagittis, non tamen ante impetū cohibuit, quam summa muri pręhenderet hostesq; in fugā verteret. viribus enim eius atq; animi pertinacia territi, pluresq; ascendisse rati, non steterūt. Qua in re fortunam quis, veluti virtutibus inuideat, semperq; præclaris facinoribus officiat non incusauerit? Si quidem hic vir neque ab incepto errauit, & offensione lapidis cū maximo crepitu pron⁹ decidit. Vnde factū est, vt Iudæi reuersi, vbi solum & iacentē videre, ex omni eū parte iaculis peterēt. Ille vero genibus nixus, & scuto protectus, primo quidē vlciscebatur hostes, multosq; ad se appropinquantes sauciauit: vulnerū aūt multitudine remisit dexteram: & ad extremū priusquā redderet animā sagittis est obrut⁹, vir dignus pro fortitudine qui meliori fortuna vteretur. pro mēsura vero cœpti facinoris cecidit. Cæteri aūt tres pené iā sūma tenētes, obtriti lapidibus perierūt, & octo sauciati detracti, & in castra relati sunt. Hęc quidē tertia die mēsis Iulij gesta sunt. *Sabinus murum cōscendit*

Romani Antoniam inuadunt. & à Iudæis reppelluntur Cap. II

Biduo autem post, viginti de numero excubantium per aggeres militum congregati, signiferum ordinis sui, & duos quosdā ex ala equitum, & tubicinem vnum ad se vocant: nonaq; noctis hora per ruinas ad Antoniam otiose procedunt occisis autem primis custodibus somno oppressis, murum obtinent, ac buccina signum dari præcipiunt: quo cæteri quidem vigiles subito exuscitantur, & fugiunt priusquam multitudinem quę murum ascenderat, cernerent. nam & timor illis, & tuba imaginem quandam, vt magnum hostium numerum ascendisse crederēt, ostendit. Cęsar autem signo audito, propere armat exercitum: & cum ducibus primis lectorum caterua comitatus, ascendit. Cum autem Iudæi ad templum interius confugissent, ipsi quoque per cuniculum irruperunt, quem Ioannes aduersum Ramanorum aggeres aperuerat. Dispositiq; amborum agminum seditiosi, tam Ioannis quàm Simonis, arcebant eos summa vi atque alacritate repugnandi. siquidem excidij finem putabant, locum sanctum penetrasse Romanos, quod & his victoriæ principium fuit. Ad ipsum autem adytum validissima pugna committitur: his quidem templum vi occupare certantibus, Iudæis vero Antoniam versus eos repellentibus. Et sagittæ quidem ac hastæ vtrisque inutiles erant, strictis autem ensibus dimicabant. Neque conflictu discerni poterat, ex qua parte quisque pugnaret, permixtis viris & propter angustias permutatis, cum & vocis intellectū magnitudo confunderet, multaq; mors esset vtrinq;, armaq; simul & cadauera iacentium cōculcata frangerent pręliantes. Semper autem si bellum fluctuans grauasset alteram partem, potiorum exhortatio & inferiorum conquestio nascebatur. Neq; aut fugę aut persecutioni locus erat: sed propinquę mutationes cōfligentium, & inclinationes permixtæ fiebant exercitus. Qui vero inter primos stetissent, aut occidendi aut moriendi necessitatem habebant, quod refugere non dabatur. nam & posteriores vtriusq; partis, suos in fron- *Vincuntur Romani*

temvrgebāt

tem vrgebant,nullumq; inter dimicantes bello vacuũ interuallũ reliquerant. Cum autem Iudęorũ animi Romanorũ peritiam vincerent, iamq; omnino tota acies pelleretur(à nona enim hora noctis ad septimam vsq; diei pugnabant) hi quidem simul omnes excidij periculum pro nutrimento virtutis habebát: Romani vero exercitus parti(nondum enim ascenderant legiones,illisq; spes pugnantium nitebatur)satis esse visum est in præsentia,Antoniam obtinere.

De Iuliano Romano milite insigni fortitudine Cap, III

Fortitudo Iuliani IVlianus vero quidam centurio ex Bithynia non ignobilis,quem in illo bello & armorum peritia & viribus corporis &, animi spiritu omnium fortissimum ipse cognoui,vbi Romanos iam cedere & male repugnare conspexit (propter Titum autem apud Antoniam stabat)subito prosilijt, iamq; Iudęos vincētes solus ad interiorem vsque templi angulum persecutus est. Fugiebat autem vniuersa multitudo,neque vim eius neq; audaciam hominis esse opinantes. At ille per *Casus iuliani* medios ruens,quos alios aliò disiecerat,ipsos quos occupasset interficiebat: eaq; facie nihil Cæsari admirabilius, aut alijs horribilius visum est. Verum & ipsum profecto fata persequebantur,quæ ab homine vitari non possunt.Calceos namque habēs, creberrimis atque acutis clauis,vt cæteri solent milites,fixos,dũ strato saxeis crustis solo curreret,labitur : magnoq; cum armorum sono deiectus,in tergum fugientes reduxit.Et Romanorum quidem clamor ex Antonia sublatus est,saluti eius metuentiũ: Iudæi vero multis simul gladijs & hastis vndique feriebant.Ille autē multam quidem ferri vim scuto excipiebat:sæpe autē conatus erigere se,percutientium multitudine reuolutus est,& iacens tamen gladio multos perculit.nec enim cito peremptus est, quando galea & thorace omnia membra neci opportuna septus erat.namque diu ceruicem contraxerat,donec concisis alijs eius membris remisit vires,cum ei nemo auderet succurrere.Nimius autē dolor Cæsarem tenuit,vbi tantæ fortitudinis virum in conspectu tantæ multitudinis vidit occidi: & quod locus se quidem intercludebat auxilium ferre cupiētem: alios autem,ne possent,metus impediebat.Iulianus igitur diu cum morte luctatus,cum non paucos interfectorum suorum saucios reliquisset, ægre peremptus *Fortes Iudeorum* est:magna sui gloria,non apud Romanos tantum & Cæsarem, verum apud hostes quoq; relicta.Iudæi vero etiam mortui rapto corpore, Romanos in fugá versos,in Antoniá conclusere.Fortiter autem in eo pręlio decertauere, Alexas quidē & Gyphthæus,ex agmine Ioannis:ex parte vero Simonis,Malachias,& Mertonis filius Iudas, & Sosę filius Iacobus,dux Idumęorũ: Zelotę vero fratres duo filij Iairi Simon & Iudas.

Iosephi oratio pro deditione Iudæorum & profugium eorum Cap. IIII

Fundamenta Antoniæ diruuntur TItus autem militibus suis imperat Antonię fundamēta diruere,facileq; ascēsum cuncto exercitui pręparare.Ipse vero Iosepho ad se vocato(náq; audierat eo die qui erat mensis Iulij septimus decimus,diuiná obseruantiá quę entelechismos vocatur virorũ penuria defuisse,eaq; re populũ nimis dolere)iterum dici Ioanni pręcepit quę ante mandauerat:quod etiam si quis eum pugnandi sęuus amor teneret,cũ qua placeret ei multitudine,ad bellum progredi liceret: dũ modo non vná secum& ciuitas interiret simul & templum:sanctum tamē locum violare desineret,néue in deum nefas admitteret.Potestàtem aũt haberet si vellet,sacra intermissa celebrare per Iudęos quos ipse delegisset.Itaq; Ioseph9,ne so*Iosephus rursus hortatur deditionem* li Ioáni hęc intimarētur,sed etiam pluribus,vnde exaudiri posset constitit,& mádata Cęsaris Hebraico sermone disseruit.Multũ aũt eos quo patrię parcerēt pre cabatur,ignemq; depellerēt iam templo contiguũ,deoq; vota redderent cõsueta His dictis populus tristitia simul& silentio tenebatur.Multis aũt cõuiciis tyránus Iosepho cũ execrationibus lacerato,postremo addidit,nunquá sibi excidium esse metuendũ,quoniam dei ciuitas esset.Atque cum exclamatione,sanèvero,inquit Iosephus,eam purá deo conseruasti,inuiolataq; sancta mansere:nec in eum

cuius

cuius speras auxilium, quicquam impium deliquisti: sed solennia sacra consequitur. Et si quidem tibi quisquam quotidianũ auferat cibum, impium eum hostem putabis: deum vero, quem perpetua religione priuaueris, belli auxilio speras futurum? Et Romanis peccata imputas? qui nostras leges etiã nunc tuentur: & quę ipse intercidisti sacra, deo reddi compellũt. Quis non inopinatæ mutationis causam gemat, ac defleat ciuitatem? cum alieni quidem, hostesque impietatē tuam corrigant: tu vero Iudæus, & inter leges educatus, illis quoque in has sæuior inueniaris. Atqui Ioannes etiam pœnitere malorum, nõ est turpe in rebus extremis: bonumque tibi exemplum patriam seruare cupienti propositum est, Iechonias rex Iudæorum: qui quondam Babylonijs bellum sibi inferentibus, sponte ciuitate priusquam caperetur excessit, & cum cognatione sua voluntariam captiuitatem sustinuit, ne hæc sancta hostib⁹ proderet, deiq; domum videret exuri. ob hoc sacra Iudęorum commemoratione laudatur: eumque memoria transmissa per secula semper noua immortalem posteris tradit. Bonum ô Ioannes exemplar, & si periculum præsto sit: ego autem veniam quoque tibi à Romanis spondeo, dum memineris, quod gentilis moneam, & Iudæis ista promittã, spectariq; oporteat, qui sit autor, & vnde consilium. absit enim vnquam me ita captiuum viuere, vt genus aut leges patrias obliuiscar. Rursum indignaris & clamas, mihiq; maledicis. Etiam acerbiora mereor, qui hæc aduersus fata suadeo, deiq; sententia condemnatos seruare contendo. Quis ignorat scripta veterum prophetarum, & responsum impendens miserrimę ciuitati? Iam tunc enim eius excidium prędixere, cum quis homicidium gentile cœpisset. Vestrorum autem cadauerum non ciuitas tantum, sed etiam templum omne repletum est. Deus planè, deus ipse cum Romanis ignem sibi lustrationis infert, totiq; scelerum plenam exurit ciuitatem. Hęc Iosepho cum fletu & lachrymis prosequente, vox eius singultibus interrupta est. Et Romani quidem miserati dolorē, admirati sunt. Ioannes autem eiusque socij magis contra Romanos iritabantur, illum quoq; capere cupientes. Nobilium tamen plurimos commouit eius oratio. & nonnulli quidem seditiosorum custodias formidantes, locis suis manebant, iamdudum certi de suo pariter & ciuitatis exitio. fuerunt autem, qui capto discessionis tempore, ad Romanos confugere: in quibus erant pontifices Iosephus & Iesus. Filij vero pontificum, tres quidem Ismaelis, cui apud Cyrenem fuerat caput abscisum, & Matthiæ quatuor: alterius vero Matthiæ vnus, qui post interitum patris aufugerat, quem Simon Gioræ cum tribus filijs, vt supra dictum est, interemit. Multi autem nobiles cum pontificibus defecere: eosque imperator cum per alia humane suscepit, tum sciēs in alienigenis moribus illis versari molestum esse, in Gophnam dimisit, vt ibi manerent interim, multas etiam pollicitus possessiones cuique peracto bello se redditurum. Illi quidem in destinatum municipium læti cum omni cautione discedunt. his autem in ciuitate non visis, rumor seditiosis iterum diffamatus est, quod Romani transfugas occidissent, vt hoc metu videlicet à fuga reliquos deterrerent. Et paulisper quidem hęc calliditas eorum sicut antea valuit, timor autem profugere cupientes inhibuit. Rursus autem postquam eos Titus reuocatos à Gophna cum Iosepho murum circumire, & populo conspici iussit, multi ad Romanos fugiebant. In vnum vero congregati, & ante Romanos stantes, cum lachrymis atq; vlulatu seditiosos rogabant, primo quidem vt in ciuitatem Romanos susciperent, patriamq; seruarēt. si hoc displiceret, saltem de fano exirēt, templumque sibi liberarent. nec enim ausuros sine maxima necessitate Romanos ignem sanctis immittere. His illi magis aduersabantur, multaq; in transfugas vociferati conuicia, supra sacras portas iacula & balistas & saxorum disposuere tormenta, vt omne quidem circum fanum spacium multitudine mortuorum sepulchro, templum vero ipsum castello simile videretur. In loca vero sancta & inaccessa, cũ armis adhuc & manibus gentili cæde calentibus insiliebãt: & ad hanc processere legis iniuriã, vt quam Iudęos indignationem oporteret exercere

Multi Iudæorum profugiunt ad Roma.

si hęc

si hæc Romani admitterent: ea tunc in Iudæos propria sacra temerantes, vterentur Romani milites. Nemo sanè fuit eorum, qui non cum honore templum aspiceret, atque adoraret: latronesq; optaret, antequam intolerandum malum cōtingeret, pœnitere. Titus autem dolens vicem eorum, iterum Ioannem eiusque socios increpabat, dicens: Nonne vos ô sceleratissimi, cancello sanctum locum protexistis? Nonne literis Græcis ac nostris incisas tabulas constituistis, quibus ne septa cuiquam transgredi liceret edicitur? Nonne eos qui transissent, quáuis Romanus quis esset, vobis necare permisimus? Quid igitur in eo etiam mortuos conculcastis ô nocentissimi? Aut cur templum & externi & gentilis sanguinis confusione polluistis? Testor ego patrios deos, & si quisvnquam hunc locum ante aspexit, (nunc enim neminem credo) itemque testor & exercitum meum & Iudæos qui apud me sunt, & vosipsos, quod non ego vos violare hęc compellam: quin & si locum acies vestra mutauerit, neque accedet ad sancta quispiam Romanorum neque quicquam in eorum contumeliam faciet. seruabo autem vobis etiam templum nolentibus.

De iterata pugna extructis aggeribus, & excursionibus Iudæorum. Cap. V

HÆc Iosepho internunciante principis dicta, latrones ac tyranni existimantes non beneuolentia, sed timiditate hos sermones fieri, in superbiam tollebātur. Titus autem, qui neque seipsos miserari eos, neque templo parcere perspiciebat, rursus bellum gerere decreuit inuitus. Sed vniuersum quidem his militem quod locus eum non caperet, inferre non poterat. Tricenis aūt de singulis centurijs viris fortissimis lectis, etiā chiliarchis singulis millenos attribuit: hisq; duce præposito Cereali, hora noctis nona iubet in custodias impetum fieri. Cum aūt ipse quoque in armis esset, vnaq; descendere statuisset, amici eum propter periculi magnitudinem ducumq; dicta continuerunt. plus enim operis eum in Antonia pręsidentem militum certamini facturum esse dixerunt, quàm si periculum subisset: omnes enim fore sub oculis imperatoris optimos bellatores. His dictis paruit. Deinde ob hoc solum se manere locutus ad milites, vt de eorū virtute iudicaret, ne aut fortis quisquam indonatus abiret, aut contra impunitus ignauus lateret, sed omnium spectator ac testis fieret ipse, qui & vlciscendi & remunerādi esset dominus: illos quidem ad aciem hora, qua supra memoratum est, dimisit. progressus autem ad speculam in Antonia quid fieret expectabat. Verum hi qui missi fuerant, non ita, vt sperabant, somno oppressos inuenere custodes: sed coortis cum clamore, confestim manus conseruere, excubitorum autem tumultu exciti cæteri cateruatim excurrere. Itaque primorum quidem impetū excipiebāt Romani: qui autem illos sequerentur, in agmen proprium incidebant, multisq; suorum velut hostibus vtebantur. vocis namque agnitionem confusus partium clamor, oculorū autem singulis nox ademerat: cum præterea quosdam furor cæcos, alios iracundia, alios timor efficeret: idcirco obuium quenque sine discretione feriebant. Romanis quidem scutorum coniunctione septis, & per globos prosilientibus, ignoratio minus nocebat: signi enim sui quisque meminerat. Iudæi vero disiecti, tam impetus, quàm recessus temere facientes, sæpe imaginem inter se hostium alijs alij demonstrabant: cum reuertentem suum quisq; per tenebras, quasi Romanum aggredientem exciperet. Denique plures à suis quàm ab hostib9 sauciati sunt, donec orto die, visu iam pugna discerneretur & in acie stantes ordine, sagittis atq; telis vterentur. Neutri vero cedebant, neque labore fatigabantur. Sed Romani quidem & sigillatim, & multi simul in conspectu imperatoris de virtute certabant: illumq; diem sibi quisque promotionis initium fore putabat, si fortiter dimicasset. Iudæis autem & proprium cuiusque periculum, & quod tēplo metuerent, ministrabat audaciam: quod tyrannus stans hos rogaret, alios verberaret, & ad pugnandum interminationibus incitaret. Cominus autem plerūq; pugnatum est, sed cito & breui momento prælia mutabātur. neutra enim pars pro-

Iterum Romani inuadunt hostem

Titus spectator pugnæ

lixum

lixum fugę spatium vel persecutionis habebat. Pro suorum autem euentu ex Antonia tumultus erat, & confidere superantibus, & stare si fugerent, acclamantiũ: eratq; veluti quoddam belli theatrum. nec enim vel Titum vel alios, qui vnà erant quicquam eorum quæ in pugna gerebãtur latebat. Postremo nona hora noctis cœpto prælio, quinta diei dissoluti sunt, cum neutri eo loco vnde pugnã inicere certa fuga cessissent, verum mediam in ancipiti pręlio victoriam reliquissent. Romanorum quidem plurimi nobiliter decertarunt. Iudæorum vero partis quidem Simonis, Iudas Mertonis filius, & Simõ Iosiæ: Idumęiq; Iacobus, & Simon hic Cathlę filius, Iacobus autem Sosę: de Ioannis autẽ socijs Gyphthęus & Alexas: & de Zelotis, Simon filius Iairi. At Romanorum reliqua manus, die septimò subuersis Antoniæ fundamentis, latam viam vsque ad templum fecit. admotæq; muro legiones, mox aggeres inchoabant: vnum contra interioris templi angulum, qui ad septentrionem orientemq; spectabat: alterum contra exedram, ad Aquilonis partem inter duas portas ædificatam. aliorum duorum vnum contra porticum occidentalem templi exterioris, alterum contra septentrionalem. Magno tamen opus cum labore ac miserijs proficiebat, cum materias à centesimo vsque stadio deportarent. Interdum autem insidijs lædebantur, cum ipsi quidem vincendi facultate minime cauerent, Iudæis vero propter desperationem salutis audacioribus vterentur. Nonnulli enim equitum, quotiens ad ligna siue fœnum colligendum exissent, interea dum id facerent, equos suos frenis exutos pasci sinebant: quos Iudæi per cuneos erumpentes rapiebant. Itaque cum id crebro fieret, Cæsar existimans, quod erat verum, negligentia suorum magis quàm Iudęorum virtute rapinas contingere, tristi animaduersione cæteros ad equorum custodiam reuocare statuit: vnóque milite qui equum perdiderat morte damnato, eo metu equos suos cæteris conseruauit. Nunquam enim eos posthac in pascua dimittebant, sed tanquam natura his connexi ad necessitatem egrediebantur. Illi quidem templum oppugnabant, aggeresq; erigebant. Altera vero die post eorum ascensum, multi seditiosorum, quos rapinę defecerant & fames vrgebat congregati, in pręsidia Romanorum, quæ Elæon montem versus collocata erant, circa vndecimam diei horam impetum faciunt. sperabant enim primo quidem inopinatos, deinde curandi corporis causa quiescentes, facile decipi posse. Verum cognito illorum conatu, Romani de proprijs custodijs celeriter collecti obstabant eis, murum transcendere ac perrumpere violenter ambitum conatis. Cõflato autem vehementi prælio, & alia multa ab vtraque parte fortiter gesta sunt cum Romani præter fortitudinem etiam bellandi peritia, Iudæi vero immoderato impetu & effrenatis animis vterentur. dux autem his pudor erat, illis necessitas. nam & amittere iudæos, veluti laqueis irretitos, Romanis turpissimum videbatur: & illi vnam spem salutis, si murum vi perrũpere possent, habebant. & quidam ex ala equitum, Pedanius nomine, iudæis in fugam versis, atq; in vallem coactis equo in aduersum montem à latere incitato præteruectus, rapit vnũ ex hostibus fugam petentem, iuuenem & grauem corpore, & armis vndique septum, talo comprehensum. tantum se inclinauit equo currente, tantámque dexteræ vim itemq; cæteri corporis, & equestris peritiæ demonstrauit. Iste quidem tanquam munus aliquod rapuisset, captiuum ferens, ad Cæsarem venit. Titus autem vires eius qui ceperat admiratus, & captiuo, quia murum aggredi tentauerat supplicio tradito ipse templi oppugnationem curabat, vtque aggeres mature fierent perurgebat. Inter quæ Iudæi aduersis prælijs male tractati, tumescente paulatim bello & in templi serpente perniciem, sicut in putrefacto corpore assolet, membra peste occupata, præuenientes ne vlterius procederet, abscindebãt. Porticus enim parte, quæ ab Aquilone in orientem pertinens Antoniæ iungebatur, incensa, deinde ad viginti ferè cubitos abrupere, immisso sanctis incendio manibus suis. Biduo autem post, prædicti mensis vicesimo & quarto die, Romani porticum inflãmauere: & vsque ad quartumdecimum cubitum igne progresso, Iudæi similiter

Anceps pugna

Aggeres extructi

Pedanius

Porticus incensa

culmen abijciunt: neque omnino recedentes ab operibus, & Antoniæ continentia dirimentes, cum liceret eis ac deberent incendium prohibere. Itaque immisso igne, cursum eius otiose pro sua vtilitate metiebantur. Circa templum autem nũquam prẹlia cessauere: sed frequens erat paulatim contra se excurrẽtium pugna. Ijsdem autem diebus, quidam ex Iudæis, vir & corpore breuis, & vultu despicabilis, tamq; genere quàm rebus alijs vilissimus, Ionathas nomine, progessus ad Ioannis pontificis monumentum, cum alia multa superbe ad Romanos prolocutus est, tum quem fortissimum haberent ad singulare prẹlium prouocauit. At qui cõtra stetere, multi quidem dedignabantur: erant autem inter eos (vt assolet) etiam qui timerent: quosdam vero non inconsulta mouebat ratio, cum mortis cupido non debere confligere. nam qui de salute desperassent, eos neque cautos impetus habere neque deum vereri: & cum his in discrimen venire, quos neq; vincere magnum sit, & vinci cum dehonestamento periculosum, non fortitudinis sed ferocitatis videri. Cum autem diu nemo procederet, multaq; Iudæus eorum timiditati illuderet, homo arrogãs & superbus, Romanus ex ala equitum nomine Pudens, insolentiam eius exosus, fortasse autem etiam corporis breuitate sublatus, inconsulte prosilijt: & cæteris commissa cum eo pugna risum præbuit, à fortuna proditus. Lapsum enim Ionathas interfecit: deinde pede supra mortuum posito, læua scutum, dextraq; cruentum gladium corruscabat: armisq; cum fremitu concussis exercitui & iacenti insultans, spectantes Romanos increpabat: donec eum tripudiantem & vana iactantem, Priscus centurio sagitta transfixit: eoq; facto, & Iudæorum & Romanorum clamor varius excitatus est. Ille autem dolore in vertiginem tortus, supra corpus hostis incubuit: belliq; felicitatem ratione carentem quàm velox vltio sequeretur ostendit.

Pudens cadit

Romani flammis pereunt dolo Iudaico, & de Artorio quodam.

Caput VI.

SEditiosi vero templum tenentes aperte quidem & quotidie militibus in aggeribus positis repugnabant. Vicesimo autem septimo die prẹdicti mensis, huiusmodi dolum excogitãt. Occidentalis porticus spatium, quod inter culmen & trabes erat vacuum, syluis aridis, itémque sulfure ac bitumine repleuere. deinde velut oppressi cedebant. Quare multi quidem temerarij fugientibus instabant, & in porticum ascendere positis scalis nitebantur. qui vero prudentiores erant, nullam fugæ causam Iudæis fuisse cogitantes, locis suis manebant. Verum porticu repleta his qui ascenderant, ignem immittunt Iudæi. excitataq; vndique subito flamma, Romanos & qui extra periculum steterunt ingens stupor inuasit, & desperato quos incendium ceperat occupauit. flammis enim cincti semetipsos retrorsum in oppidum, alij vero in hostes præcipitabant: multi spe salutis desilientes in puteos, illico debilitabantur: alios, dum conantur, prẹueniebat incendium: alij ferro flãmam anteuertebant. statim vero & alios fugientes ignis comprehendebat, plurimum peruagatus. Cẹsarem vero licet moriẽtibus indignaretur, quod iniussi porticum ascenderãt, misericordia tamen eorum tetigit. cumq; nemo prohibere posset incendium, hoc erat tamen solatio pereuntibus, quia videbant eius dolorem, pro quo ipsi animam perderent. vociferans enim & ante alios prosiliẽs & comites suos quàm possent auxilium ferre obsecrãs, cernebatur. eiusq; voces & affectiones quisque, velut aliquam prẹclarissimam sepulturam, secum auferens moriebatur. Nonnulli tamen recepti in partem porticus latiorem, flammarũ quidem periculum euasere. obsessi autem à Iudẹis, cum diu saucij restitissent, postremo vniuersi cecidere. Post omnes aũt quidam iuuenis, nomine Longus, toti huic ornamento fuit calamitati: & quamuis sigillatim digni sint memoria qui periere omnium tamen fortissimus demonstratus est. Quem Iudẹi quidem, quia fortis erat, & quia interficere eum cupiebant, ad se descendere promissa fide hortabantur. frater vero eius Cornelius, qui ex altera parte stabat, ne gloriam suam Romanamq; militiam dehonestaret orabat: cui magis obtemperauit: sublatoq; altius gladio,

Romani flammis exusti

tius gladio,

tius gladio, vt ab vtrisq; partibus cerneretur, semetipsum occidit. Eorum autem quos ignis obsederat, Artorius quidam, calliditate seruatus est. Appellato enim clara voce Lucio quodam, commilitone & contubernali suo: hæredem te, inquit, relinquo totius patrimonij mei, si me exceperis. Cum autem ille prompto animo accurrisset, ipse quidem qui se in eum proiecerat, vixit: Lucius vero pondere oppressus, constratoq; lapidibus solo allisus, continuo moritur. Ea calamitas paulisper quidem Romanis tristitiam comparauit, in posterum tamen cautiores effecit, & aduersus Iudæorum insidias iuuit, quibus plerunque loca moresq; hominũ nescientes lædebantur. Exusta est vero porticus ad turrim vsque Ioannis, quam ille belli tempore quod cum Simone gerebat, supra postes qui in Xystum ducerent ædificauerat. reliquũ vero Iudæi, postquam consumpti fuerant qui ascenderant, absciderunt. Postero autem die Romani quoq;, porticũ quæ in Boreę parte fuit, ad orientalem vsque totam incendunt: continentem angulos eius, quæ appellatur Cedronos, super vallem ædificata: vnde etiam profunda erat & horribilis eius altitudo.

De fame Iudæorum. Caput VII.

CIrca templum quidem ita res se habebant. Eorum vero qui per ciuitatem fame corrumpebantur, infinita multitudo moriebatur. Inenarrabiles autẽ clades eueniebant. Per singulas nanq; domos, sicubi aliqua vestigia cibi apparuissent, bellum illico gerebatur: & amicissimi inter se ad manus veniebant, miseris diripientes animis viaticum. Fides autem penuriæ nec morientibus habebatur: sed etiam quos viderent expirare, scrutabantur latrones: ne quem forte cibum sinu occultans quispiam, moreretur. Ipsos autem spes egestate victus hiantes, veluti canes rabidos decipiebat: & impingentes in ostia, tanquam ebrij ferebãtur, easdemq; domos bis ac ter eodem momento desperatione inquietabant: omniaq; dentibus necessitas subigebat: & ea colligentes quę nullum, quãuis sordidissimũ mutorum animalium, non horreret, comedere patiebantur. Deniq; nec cingulis nec calciamentis abstinuere, coriaq; scutis detracta mandebant. Quinetiam fœni veteris laceramenta victui habebantur: cuius nonnulli exiguum pondus quatuor atticis venundabant. Et quid opus est famis improbitatem ex rebus anima carentibus demonstrare? factũ enim relaturus sum, neq; apud Gręcos, neq; apud Barbaros cognitum, & dictu quidem horrendum, auditu vero incredibile. Itaq; libenter hanc calamitatem intermitterem, ne mentiri me posteri ęstimarent, nisi testes multos haberem: & fortasse frigidam patrię referrem gratiam, parcius ea differens, quorum fata perpessa est.

De muliere quæ per famem filium coxerat. Cap. VIII.

MVlier quædam ex numero trans Iordanem habitantium incolarũ, Maria nomine, Eleazari filia de vico Vetezobra, quod significat domus hyssopi, genere ac diuitijs nobilis, cum alia multitudine fugiẽs in Hierosolymã recepta, cum cęteris obsidebatur. Huius alia quidẽ bona tyranni diripuerunt, quæ ex transamnanis locis in oppidũ cõportauerat. reliquias vero conditorũ, & si alimenta reperissent, irrũpentes domũ eius satellites, quotidie auferebãt. Grauiter autem mulier indignabatur: proptereaq; sępissime raptoribus maledicens, & imprecans, eos cõtra se vehementius irritabat: cum neq; iratus, neque miserans, eam quisquã vellet interficere. Sed victum quidem parando alijs parabat: vndiq; aũt adempta iam erat ei etiã reperiendi facultas, famesq; visceribus & medullis irrepserat. plus vero quàm fames iracundia succẽdebat. Igitur vi animi ac necessitate impulsa, rebus aduersis contra naturã excitatur: raptoq; filio, quem lactentem habebat, miserũ te ait, infans, in bello & fame & seditiõe cui te seruauero? Apud Romanos etiã si vixeris seruiturus es: fames autem pręuenit seruitutem: his vero seditiosi sęuiores sunt. Esto igitur mihi cibus, & seditiosis furia, & humanę vitę fabula, quę sola deest calamitatibus Iudęorum. Et hoc simul dicens, occidit filium, coctũq; medium comedit, adopertum vero reliquum seruauit. Ecce autem ade-

rant seditiosi,& contaminatissimi nidoris odore capti,mortē ei statim, nisi quod parasset ostenderet,minabantur. Illa vero bonam partem se reseruasse respondens,aperit filij reliquias. Illos autem confestim horror cepit atq; dementia, visuq; ipso diriguerunt. At mulier: & hic,inquit,est vere filius & facinus meum. comedite:nam & ego comedi. Nolo vt sitis aut fœmina molliores aut matre misericordiores. Quod si vos pietatem colitis,& mea sacrificia repudiatis, ego quidē comedi,reliquum eius me manebit. Post hoc illi quidem trementes exierunt, ad hoc solum timidi,vixq; hoc cibi matri cessere. Mox autem repleta est eo scelere tota ciuitas: & vnusquisq; ante oculos sibi cladem illam proponens, tanquā hoc ipse admisisset,horrebat. Ab omnibus autem quos fames vrgebat, properabatur ad mortem: & beati appellabantur,qui priusquam id paterentur interijssent. Cito autem Romanis etiam nunciata est illa calamitas:eorumq; alij non credebāt alij miserabantur,multos autem vehementius eius gentis odium cepit. Cęsar autem super hoc deum placabat:siquidem Iudæis pacem obtulisset,eisq; liberā pro posuisset omnium obliuionem quæ commiserant. Illos autem pro concordia seditionem,bellum pro pace,pro satietate atq; opulentia famē optasse: & qui proprijs manibus templum,quod ipse eis seruasset,incendere cœperant, huiusmodi alimentis eos esse dignissimos. Veruntamen scelus huius nefandi victus, ruina sese patriæ operturum:neq; relicturum in orbe terræ, vt sol inspiciat ciuitatem, in qua matres sic vescerentur. Ante matres autem patribus huiusmodi alimenta deberi:qui nec post eiusmodi clades arma deponerent. Simul hæc dicens, desperationem hostium reputabat,nec eos sanam mētem recepturos existimabat, qui cuncta iam pertulissent,quibus antequam ea paterentur,mutare sententiam sperabantur.

De expugnatione muri & incendio templi. Caput IX.

OCtauo autem die mensis Augusti,cum duæ legiones aggeres perfecissent, ad exedram occidentalem templi exterioris admoueri arietes iussit:cū diebus antè sex,qui firmissimus erat aries,parietem sine intermissione pulsando nihil omnino profecisset. Verum & huius & cęterorum magnitudinem structura lapidum superabat. Septentrionalis autem portę alij fundamenta suffodiebant: multumque fatigati, exteriores tantum lapides euellere potuere, ab interioribus autem portę sustinebantur.tamq; diu mansere, donec instrumentorum & vectium conatibus desperatis,Romani scalas porticibus applicuere. Iudęi vero pręuenti,ne eas subire prohiberent,cum his congressi dimicabant. Et alios quidem retro depellentes pręcipitabāt,accedentes alios subsidio trucidabāt. multos de scalis egredientes,priusquam se scutis obtegerent,feriētes gladijs præueniebant,nonnullas autem scalas armatorum plenas,in latus declinantes,deijciebāt. Vnde Romanorum quoq; nō parua cædes sequebatur. Alij signis ablatis pro his decertabant.rapinam eorum grauissimę fore turpitudini ducētes.postremo tamen Iudęi & signis potiuntur: & eos qui vnà ascenderant interficiūt,cæteri vero clade intereuntium perterriti descendunt. Romanorū quidem nemo non aliquo facto opere procubuit. Seditiosorum autem,qui priorib9 prælijs etiā tunc fortiter pugnauerunt, & præterea Eleazarus fratris Simonis tyranni filius. Titus autem cum videret se alieno templo cum damno & nece militū parcere,ignē portis subijci iussit. Inter hæc autem ad eū profugi veniunt, Ananus ex Ammaus Simonis satelles crudelissimus, & archelaus filius Magadati:idcirco sperātes veniam,quod Iudæos victores reliquerant. Titus autem,cum hanc eorū in Iudęos crudelitatem audiuit,vtrunque obtrūcare decreuit.dicebat enim necessitate, nō voluntate venisse:nec salute dignos esse,incensam ipsorum causa patriam deserentes.veruntamen cohibuit iracundiam fides,eosq; dimisit:sed non eo loco habendos,quo etiam alios credidit. Iam vero portis milites ignem admouerant,liquefactoq; argento cito lignum flammæ absumpserant,cum subito auctæ proximas inde porticus corripuere. Iudæis vero ignem circum se videntibus, corpora

Scalæ muris admotæ.

Transfugæ

Porticus templi accensæ

simul

simul animæq; ceciderunt: & stupore attoniti, adiuuare quidem vel extinguere nemo conatus est: stantes vero aspiciebant, nec tamen his quæ absumerentur dolentes, saltem vt quod reliquum esset saluum haberent, animum colligebant. Illo quidem die, & quę secuta est nocte, crescebat incendium: paulatim enim nec simul vndiq; inflammari porticus potuerunt, postero autem die Titus parte militum iussa incendium restinguere, perq; proxima portis loca viam sternere, vt facilior agminibus esset ascensus, rectores ad se conuocat: sexq; collectis qui erant proceres, Tyberio Alexandro totius militię pręfecto, & Sexto Cereali quintę legionis præposito, & Largio Lepido decimæ, & Tito Frigio quintædecimæ, cum quibus erat etiam Æternius Fronto magister duarum Alexandrinarum legionũ & M. Antonius Iulianus procurator Iudææ, congregatisq; præterea chiliarchis & procuratoribus, consilium de templo proposuit. Alijs quidem videbatur lege belli vtendum esse: nunquam enim Iudęos à nouis rebus posse desinere tẽplo manente quò omnes vbicunq; essent colligerentur. Nonnulli si tẽplum reliquissent Iudæi, neq; armis pro eo quisquam certaret, conseruandum esse suadebant: si vero id pugna obtinuissent, ignibus consumendum: quoniam castellum iam videretur esse non templum: & piaculum non ipse, verum illi qui id fieri coegere, cõmitterent. Tito autem, nec si super stantes dimicarent Iudæi, pro hominibus anima carentia vlciscendum esse dicente, neq; se vnquam tãtum opus incensurum: iam enim Romanorum fore hoc damnum, sicut ornamentum quoque fore imperij, si maneret: iam certi quid vellet, ad eius accedunt sententiá, Fronto, Alexãder & Cerealis. Tunc quidem cõsilium dimisit: iussisq; militibus requiescere, itemq; ducibus vt his in procinctu validiorib⁹ vteretur, viam sternere per ruinas lectis ex cohortibus imperat, ignẽq; restinguere. Illo quidẽ die Iudæos labor itemq; timor ab impetu cõtinuit. Postero autem collectis viribus, & recepta fiducia, per orientalem portam contra templi exterioris custodes, secunda hora diei procurrũt. Illi autem primam quidem coitionem fortiter excepere: septiq; scutis, à fronte murum condensa acie imitantur, certum tamen erat eos non diu duraturos, quod & multitudine infestantium & animis vincerentur. Cæsar autem priusquam verteretur acies (nam pugnam ex Antonia prospectabat) cum equitibus lectis venit auxilio, impetum vero eius non sustinuere Iudæi: sed primis interfectis, plerique fugam petunt: & cedentibus quidem Romanis, reuertentes instabãt, cum autem illi retorsissent, iterum refugiebant: donec circa horam quintam, Iudęi vi coacti templum introire conclusi sunt. Titus autem discessit in Antoniam, decreto postridie mane cum omni exercitu aggredi, templũq; oppugnare. Sed id planè dei sententia iamdudum igne damnauerat: euolutisq; tẽporibus aderat fatalis dies, qui erat decimus mensis Augusti, quo etiam prius à rege Babyloniorũ fuerat cõcrematum. A domesticis autem causam principiumq; sumpsit incendium. Nam cum paulisper Titi discessu seditiosi quieuissent, Romanos rursus aggrediuntur, custodumq; templi cum ignem exterioris fani restinguentibus pugna committitur. Hiq; Iudæis in fugam versis, vsq; ad templum accesserunt. *Iterum consilꝭ ctum.*

Quemadmodum templum incensum est inuito Tito. Cap. X.

Hic itaq; tunc militum quidam, non expectato cuiusquam edicto, neq; tantum facinus veritus, sed diuino quodam motus impetu, à contubernali suo sustollitur: & ex ardente materia raptum ignem in fenestram inserit aureá vnde ad membra circum templum ædificata de septentrionali regione aditus erat. Flamma vero excitata, Iudæorum quidem calamitate dignus clamor exoritur, & ad subueniendum properabant: neque iam vitæ parcendum rati, neque viribus temperandum, amisso eo cuius gratia cautissimi videbantur: mature autem hoc Tito quidam nunciat. Et ille (nanque casu in tabernaculo quiescebat sicut à prælio redierat) exilit: templumq; curriculo petit, prohibiturus incendium: omnesq; post eum duces, & hos agmina perterrita sequebantur. Clamor autem ac *Templum sucę cenditur.*

tumultus erat, tanto exercitu sine ordine concitato. Cæsar autem voce simul ac dextera pugnantibus signo dato, ignem iubebat extingui. Sed neque vox eius audiebatur, quod aures eorum maior clamor obstrueret, nutumq; dexterę non attendebant, cum alios bellum, alios ira distraheret. Introcurrentium vero agminum impetum, non pręcepta neq; interminationes cõtinebant: sed quò furor eos duceret, sequebantur. Ad ipsos autem introitus conferti, multi quidem sese inuicẽ cõculcabant: multi vero ardentibus adhuc & fumantibus porticuũ incidentes ruinis eadem quæ victi patiebãtur. Cum vero ad templum accessissent, edicta quidem Cęsaris non audire simulantes, pręcedentem quisq; vt ignem immitteret hortabatur: seditiosis autem iam subueniẽdi quidem spes nulla erat, sed fuga & cędes omnia possidebat. magna vero populi multitudo inualida & inermis, vbicunq; occupati fuerant, interficiebantur. & circum aram quidem ingens mortuorum numerus congerebatur: per gradus vero templi, & sanguis multus profluebat, & eorum corpora qui supra ceciderant delabebantur. Cęsar autem vbi neq; impetum insanientium militum continere poterat, & flamma dominabatur, intro cum rectoribus ingressus, & sanctum templi, & quęcunq; illic erant aspexit, ea quidem quæ apud alienigenas erãt fama meliora, iactatione vero & opinione domestica non minora. Cum autem flamma nondum ex vlla parte ad interiora penetrasset: nec membra quæ circum templum erant depasceretur, quod erat verum, existimans adhuc illud opus posse seruari, & ipse prosiluit, militesq; rogare vt ignem restinguerent conabatur: & Liberalem centurionem de stipatoribus suis, fuste multatos qui non obedirent iussit arcere. Illorum autem furor belliq; impetus quidã vehementior, Iudęorumq; odia, & Cæsaris reuerentiam & prohibentis metum superabant: plerosq; autem prædarum spes incitabat, suspicãtes intus omnia pecunia referta esse: quoniam fores auro factas conspicerent. Præterea quidam miles ex his qui intrauerant, cum Cæsar ad inhibendum incendium cucurrisset, ignẽ iam cardinibus portę subiecerat. tumq; subite, postquam flãma intus apparuit, & duces cum Cęsare discedebant, & stantes extrà succendere nemo prohibebat. Templum quidem hoc modo inuito Tito exuritur. Sed quamuis hoc multum quis deflendum putet, vt opus omnium quę audiuimus aut vidimus maxime admirabile tam extructionis genere, quàm magnitudinis, itémque munificentiæ in singulis rebus, & gloriæ quę de sanctis habebatur, maximum tamen ex fato capiet solatium quod vt animalibus, ita operibus locisque fatum sit ineluctabile. Mirabitur autem in eo etiam circumacti temporis fidem. Nam & mensem, vt dictum est, eumq; diem seruauit, quo primum à Babylonijs templum erat incensum. Et à prima quidem structione templi, quam Solomon rex inchoauerat, vsq; ad hoc excidium, quod euenit secundo anno principis Vespasiani, mille centum triginta colliguntur anni, & septem menses, ac dies quindecim. A posteriore vero, quã secundo anno Cyri regis Aggæus fecerat, vsque ad excidium quod Vespasiano imperãte sustinuit ciuitas, anni sexcẽti trigintanouẽ, & dies quadragintaquinq;.

Cesar ingreditur templi adyta

De sacerdotibus, Gazophylacioq; & porticu. Cap. XI.

DVm templũ autem incenderetur, etiam quicquid in manus forte venisset rapiebatur, & cędes erat infinita deprehensorum. Nec actę fuit ætatis miseratio, aut reuerẽtia castitatis: sed & pueri & senes & sacri & profani similiter interficiebãtur, atq; omne genus hominũ belli calamitas persequebatur, vnaq; supplices cum repugnãtibus necabantur: flãmaq; vlterius progrediens, cum gemitu occumbentium concrepabat. Et pro altitudine quidem collis, ardentisq; operis magnitudine, totã quis ardere crederet ciuitatem. illo autẽ clamore nihil maius aut horribilius excogitari potest. Nam & Romanarũ legionum fremitus erat, & seditiosorũ ferro igniq; clausorum clamor ingens, & populi sursum deprehensi ad hostes fuga cũ stupore, ac calamitatis conquestio: in colle autẽ cõstitutis, etiam multitudo oppidi cõsonabat. Iam vero multi fame marcidi, in mortẽ penè lumi-

nibus clausis,postquam ignem tēpli videre,in questus interim vires clamoremq; receperunt. Resonabat autem & trans fluuiū regio & mōtes circumpositi grauiorem sonitū reddebāt: & tamen erant clades acerbiores tumultu. Nam collē quidem in quo templū erat exuri radicitus quis putaret,itavndiq; flamma plenum: videbatur autem sanguis igne largior esse,pluresq; interfectoribus interfecti: omnisq; terra cadaueribus tegebatur, & supra corpora mortuorū gradientes milites cursum fugientium sequebantur. Latrocinalis quidem multitudo,tandē pulsis Romanis ,in exterius templum , deinde in ciuitatem euadit: populi autem quod fuit reliquum in exteriorem porticum confugerat. Sacerdotum autem nonnulli, primū verubus itemq; sedibus suis,quę ex plumbo factæ erāt,auulsis , in Romanos pro missilibus vtebantur:deinde cum nihil proficerent, ignisq; in eos euomeretur,in parietem secedentes octo cubitis latum,ibi manebāt. Duo tamen ex nobilibus,cum ad Romanos transcundo seruari possent,aut communem cum cæteris durare fortunam,semet ipsos in ignem iniecere , & cum templo concremati sunt,Meirus filius Belgæ, & Iosephus Dalæi. Romani autem,quod frustra se circum templum ædificijs parcere iudicabant,cum ipsum templum arderet , omnia simul incendunt, & quicquid ex porticibus reliquū erat : & portas:præter vnam ex parte orientali,alteram ex meridiana,quamuis eas quoq; postea funditus euerterint. Quinetiam arculas,quæ gazophylacia vocātur,incēdunt,in quibus magna vis erat pecuniæ,ac plurimū vestium,aliaq; bona, & (vt breuiter dicam) omnes Iudæorum cōgestæ diuitiæ,quod opulentissimus quisq; illuc totas domos exhauserant. Venerunt autem etiam in eam quę restabat,vnā porticum,extra templum quò confugerant ex populo mulierculæ,itemq; pueri & promiscua multitudo,propè ad sex hominum milia. sed priusquam de his Cæsar quicquam decerneret,vel ducibus imperaret,ira flagrantes milites incendunt porticum. Hincque contigit,vt alij cum se ex flamma pręcipitarent morerentur,alios ipsa corrumperet,ex tanto autem numero nemo seruatus est. His causa interitus quidā pseudopropheta fuerat , qui eo die pręadicauerat in ciuitate, quod eos in templū deus ascendere signa salutis accepturos iuberet. Multi enim à tyrannis tunc subornati prophetæ,populo denunciabant,vt expectarent dei auxilium , quo propterea minus profugerent, & eos qui supra timorem & custodiam fierent,spes retineret. Cito aūt in aduersis homini persuadetur . Quòd si etiam malorum instantiū liberationem polliceatur qui fallit,necessario qui ea patitur,spei totus efficitur.

Sacerdotes in templi se muris occultantes

De prodigijs excidium Hierosolymæ pręcedētibus & præsagijs. Caput. XII

DEnique miserabilis populus,illis quidem fallacibus deumq; calūniantibus,credulus erat. Certis vero prodigijs & futurā solitudinē pręnūciātibus neq; attēdebāt animo ,neq; credebāt: sed velut attoniti,nec aut oculos habentes,aut animas,edicta dei dissimulauere:modo cum supra ciuitatem sidus stetit simile gladio, & per annū perseuerauit cometes:modo cum ante defectionem primiq; belli motus ad diē festū Azymorū populo conueniente (octauus autem dies erat Aprilis mēsis) nona hora nocturna,circum aram itēq; templū tantum lumen effulsit,vt clarissimus dies putaretur: & hoc vsq; ad mediā permāsit horā; quod imperitis quidē bonū augurū essevidebatur:sacrorū vero peritis,priusquā eueniret,statim dijudicatum est. Eodemq; festo die etiā bos,cum ad hostiam duceretur,agnum in medio fani peperit. Oriētalis aūt porta interioris templi, cum esset ænea atq; grauissima, & subvesperam vix à viginti viris clauderetur, ferisq; ferro vinctis obseraretur,pessulosq; altos haberet in saxeum limē demissos, vno perpetuo lapide fabricatū,visa est noctis hora sexta sponte patescere. his autem curriculo per custodes templi magistratui nūciatis,ascendit ille,vixq; eā potuit claudere, Verum & hoc iterum ignaris quidem signū optimum videbatur. Deum nanq; bonorū portam sibi aperuisse dicebāt. Prudentiores vero templi tutamen sponte sua dissolutum iri cogitabant: & hostium donum esse,portas aperiri:solitudinemq;

tudinemq; illo ostento signari inter se pronunciabant. Post dies autem festos diebus paucis, vicesimoprimo die mensis Maij visio quędam apparuit fidem excedens. Pro fabula autem fortasse quod dicturus sum haberetur, nisi qui viderūt supersessent, & clades dignæ presagijs secutæ fuissent. Nāq; ante solis occasum visi sunt per inane ferri currus totis regionibus, & armatæ acies tranantes nubila, & ciuitati circunfusæ. festo autem die, quam pentecosten vocant, nocte sacerdotes intimum templum more suo ad diuinas res celebrandas ingressi, primum quidem motum quendamque strepitum senserunt: postea vero subitam vocem audiere, quæ diceret, Migremus hinc. Quod autem his horribilius fuit, Iesus quidā, filius Anani, plebeius & rusticus, quadriēnio priusquā bellū gereretur, in summa ciuitatis pace atq; opulentia, cum ad festū diē venisset, quo ategias in honorē dei cōponi in templo ab hominibus mos est, repēte exclamare cœpit: Vox ab oriente: Vox ab occidēte: Vox à quatuor ventis: Vox in Hierosolymam & tēplū: Vox in maritos nouos nouasq; nuptas, Vox in omnē hunc populum. Atque hęc interdiu noctuq; clamitās omnes ciuitatis vicos circuibat. Nonnulli autem virorum insignium, aduersum omen indigne ferentes, corripiunt hominem, multisq; verberibus afficiunt. Ille autem neq; pro se, nec ad eos qui se multabant, secretò quicquā locutus, eadem quę prius vociferans perseuerabat. Magistrat9 autem rati, quod erat verum, magis diuinum esse hominis motum, ducunt eum ad Romanorum pręfectū: vbi plagis vsq; ad ossa lacerat9, neq; supplex cuiquā fuit, neq; lachrymauit: sed vt poterat inclinans maxime flebiliter vocem ad singulos ictus respondebat: Veh veh Hierosolymis. Albino autem interroganti (is nanq; iudex erat) quis esset, vel vnde ortus, aut cur ista diceret, nihil retulit. Non prius autem cessauit à luctu miseræ ciuitatis, donec eum Albinus furere iudicatum dimisit. Ille autem ad belli vsq; tempus neq; adibat quenquam ciuiū, neq; loqui visus est: sed quotidie velut orationem quandā meditatus, veh veh Hierosolymis, querebatur. Sed nec imprecat9 est cuiquam, cum in dies singulos multaretur, nec victum offerentibus benedicebat. Sola vero eius responsio ad omnes erat, triste præsagium. Maxime autem diebus festis vociferabatur: idq; per annos septem & quinq; menses continuos faciens, neq; voce raucior fuit, neq; delassatus est, donec obsidionis tempore ipsa re perspectis augurijs ipse quieuit. Supra murū enim circumiens iterum, veh veh ciuitati ac fano ac populo, voce maxima clamitabat. Cū autem ad extremū addidisset, veh etiam mihi, lapis tormēto missus eum statim peremit, animamq; adhuc illa omnia lugentem dimisit. Hæc si quis reputet, profecto inueniet, deum quidem hominibus consulere, modisq; omnibus præmonstrare quæ sint eorum generi salutaria: ipsos autem ob dementiam suam malis voluntarijs interire, quando quidem & Iudæi post Antoniam captam quadratum fanum fecerant, cū in sacris libris scriptum haberent, capiendam ciuitatem ac templū, si fanum quatuor angulis esset effectum. Sed quod maxime eos ad bellum excitauerat, responsum erat ambiguum, itidem in sacris libris inuentum, quod eo tempore quidam esset ex eorum finibus orbis terrę habiturus imperium. Id enim illi quidem quasi proprium acceperunt, multiq; sapientes interpretatione decepti sunt. Hoc autem planè responso, Vespasiani designabatur imperium, qui apud Iudæam creatus est imperator. Sed enim homines fatum vitare non possunt, etiam si præuiderint. At vero hi signorum quædam pro sua libidine interpretati sunt, alia contempsere: donec patrię excidio suaq; pernicie, eorum iniquitas confutata est.

Clamor rustici ac mors

Presagia sinistre Iudæis intellecta

De imperio Titi & sacerdotum interfectione. Caput XIII

ROmani quidem, postquam seditiosi ad ciuitatem confugére, templo itemq; omnibus circum locis ardētibus, signa in fano reposuere cōtra portam oriētalem: hicq; ibi sacrificio celebrato, maximis cum clamoribus declarabant Titum imperatorē. Vsq; adeò vero præda satiati sunt milites vniuersi, vt in Syria dimidio quàm

dio quàm pridem fuerat pretio pondus auri veniret. Ex his autem sacerdotibus, qui in templi pariete perdurauerant, puer sitiens à Romanis custodibus pacem petebat, sitimq; fatebatur. Sed vbi illi tam ætatis quàm necessitatis miserti, dedere ei dexteram, & ipse bibit, & quam secum attulerat lagena repleta, sursum refugiens abijt ad suos: nec eum quisquam custodum assequi valuit, sed eius perfidiæ maledicebãt. Ille autem nihil se præter placita fecisse dicebat. Dexteram enim sibi datam, non vt apud ipsos remaneret, sed vt tantum descenderet, atque vt aquam acciperet: quę cum fecerit, in fide mansisse. Astutiam quidem propter ętatem, maxime pueri, qui decepti fuerant, mirabantur. Quinta vero die sacerdotes oppressi fame descendunt, & à custodibus ad Titum perducti, vt salutem sibi cõcederet orabant. Ille autem veniæ quidẽ tempus illis præterisse fatus, perisse vero id cuius eos gratia merito conseruasset, decere autem sacerdotes interire cum templo, duci homines ad supplicium iubet. Sed tyranni cum socijs, quoniam bello vndique tenebantur, circundatis autem nusquam erat fugæ copia, Titum ad colloquia prouocãt. Ille autem pro humanitate naturali saltem oppidum seruare cupiens, & amicis pręterea suadentibus (latrones enim iam moderationes factos esse arbitrabantur) in parte occidua templi exterioris consistit. Hic enim super xystum erant portæ, ac pons qui ciuitatem superiorem templo iungebat, isq; tunc inter tyrannos ac Titum interueniebat. Multi autem militum vtrinq; densi astabant: Iudæi quidem circum Simonem ac Ioannem suspensi spe veniæ: Romani vero ad Cæsarem speculandi studio, qualiter eos reciperet. Edicto autẽ dato militibus, Titus, vt & iracundiam & sagittas continerent, adhibitoq; interprete, quo argumento superior ostendebatur, prior alloqui cœpit. Etiamnẽ saturati estis patriæ malis, ô viri? quibus neque virtutis nostræ, neque infirmitatis proprię venit in mentem: sed inconsulto impetu ac furore perditis populum & ciuitatem simul ac templum, ipsi quoq; iuste perituri: qui primum quidẽ, postquã vos Pompeius fortiter debellauerat, nouas res affectare nõ destitistis, deinde etiam bellum apertum contra Ro. populũ extulistis: vtrũmne multitudine freti? atqui parua manus vobis Romani exercitus satis restitit. Auxiliatorum fide? Et quę gens imperio nostro libera, Iudęos præ Romanis optaret? Sed viribus corporum? Atqui scitis nobis seruire Germanos. Firmitate murorum? Et qui maior Oceano murus, atque obstaculum? quo septi Britanni, adorant arma Romanorum. Animorũ obstinatione, vel astutia ducum? Atqui etiam Carthaginenses captos esse noueratis. Itaq; vos cõtra Romanos ipsorũ excitauit humanitas, qui primum vobis & terram dedimus possidẽdam, & gẽtiles imposuimus reges, deinde leges seruauimus patrias, & viuere vos non solum discretos, sed cum alijs etiã vestra voluntate cõcessimus: quodq; maximum est, tributum capere dei nomine, ac donaria colligere permisimus: eaq; offerentes neque monuimus, neq; prohibuimus, vt hostes nobis efficeremini ditiores, nostraq; pecunia vos cõtra nos instrueretis. Ergo tantis bonis affecti, satietatẽ in eos qui hæc vobis præstiterant, extulistis, & immitium exemplo serpentium virus blandiẽtibus infudistis. Esto, Neronis negligentiã contempsistis, & veluti ruptum aliquod membrum, siue contractũ alias, male quieti in maiore vitio detecti estis, & ad spes improbas, etiam cupiditates immodicas explicastis. Venit pater meus ad patriã vestram, nõ vt pœnas à vobis ob ea quę in Cestium cõmiseratis, exigeret, sed monitis emẽdaret. Deniq; cũ deberet, si depopulandæ nationis causa venisset, stirpẽ vestram petere, atque hac delere ciuitatem, Galilæam & circa eã loca vastare maluit, vt pœnitẽdi vobis pręberet inducias. Sed hæc eius humanitas infirmitas videbatur, nostraq; lenitate aluistis audaciã. Et Nerone mortuo, fecistis quod nequissimi solent, & ex intestinis nostris dissensionibus fidutiam pręsumpsistis, meq; ac patre meo digressis ad Ægyptum, ad struendum bellum tempus illud vtile putauistis. Neque vos puduit perturbare principes declaratos, quos etiam duces humanissimos fue-

De puero quodam

Oratio Titi, ad seditiosos

ratis experti. Deniq; vbi ad nos confugit imperium,& omnibus in eo quiescenti
bus,per legatos autem gratulantibus exteris nationibus, ecce iterum hostes Iu-
dæi: & legationes quidem à vobis trás Euphraten vsq;,nouarũ rerum gratia mis
sæ,murorum autem noui ambitus: seditio etiam,tyrannorumq; contentio,& bel-
lum intestinũ,quę sola huiuscemodi nequissimos decēt. Iussus ergo ab inuito pa-
tre cum mandatis tristibus ad ciuitatem venire,lætabar,cognito populum de pa
ce sentire. Ante bellum rogabam vos desistere,pugnantibus aliquandiu parce-
bam,sponte adme veniẽtibus dexteram dedi,fidem seruaui confugientibus,mul
tos captiuos miseratus,verberibus vrgentes bellum coercui,muris vestris machi-
nas inuitus admoui,semper cædis vestræ cupidos milites continui. Quotiens vi-
ci,totiens vos ad pacem tanquã victus prouocaui. Cum propè ad templũ accessis
sem,consultò iterũ legis belli oblitus parcere vos proprijs sanctis orabã,templũ-
que seruare,data vobis exeũdi copia,& fide salutis: vel etiã pugnare alio tempo
re si velletis,in alio loco facultates præbui. Ista omnia spreuistis,& templũ ma-
nibus vestris incendistis. Deinde sceleratissimi nunc me ad colloquiũ prouoca-
tis,vt quid tale conseruetis quale perijt? Qua vosmetipsos salute dignos esse post
templi excidiũ iudicatis? Quin etiã nũc armati statis,& nec in extremis supplices
assimulatis. O miseri,qua fiducia? Nonne populus vester exanimatus? Tẽplum
vero perijt,mihiq; subdita est ciuitas: in manibus aũt meis habetis animas ve-
stras. Et tamẽ fortitudinis esse gloriã mortẽ arbitramini? Nõ contendã cum per
tinacia vestra. Proiectis aũt armis,traditisq; corporibus: vitam vobis indulgeo,
& sicut in priuata domo,domin9 mitis vltus grauiora,cætera mihi seruo. Ad hęc
illi responderũt,fidem quidem se ab eo minime posse accipere: nam iurasse nun-
quã id esse facturos: exeundi vero per munitiones,quã murũ sepserat,cum coniu
gibus ac liberis facultatem petebant. Ituros enim se in solitudinem,ipsisq; oppi-
dũ relicturos. Ob hoc Titus vehemẽter iratus,quod in sorte captorũ constituti,
victorũ sibi conditiones ponerent,declarari quidem his iussit voce præconis, ne
vlterius ad se profugerẽt,nève fidem sperarent: nulli enim esse parcendum: cun-
ctis autem viribus dimicarent,& quantum possent, saluti suæ consulerent: iam
enim se omnia iure belli gesturum. Militibus autem diripere ciuitatem,atque in-
flammare permisit. Illi autem ipso quidẽ die nihil egerũt,postero aũt die Archi
uum,& Acram,& curiam,& qui vocatur Ophla, succendere: & progrediebatur
ignis vsq; ad Helenæ regiã,quę in media erat Acra: nec minus ciuitatis mortuis
plenæ vici domusq; ardebãt. Eodẽ die Izatę regis filij,& fratres,cumq; his mul-
ti nobiles ex populo congregati,vt fidem sibi daret, Cæsari supplicarunt. Ille au
tem quanquã cæteris omnibus iratus erat,mores tamen non mutauit,sed eos su-
scepit. Et tũc quidem omnes in custodia habebat, regis autem filios,ac propin-
quos postea vinctos,Romam perduxit,fidem obsidum præstaturos

Superba responsio seditiosorum

Seditiosi deprædantur regiam

De præda seditiosorum & succensione interioris ciuitatis. Cap. XIIII

SEditiosi autem ad domum regiam profecti,vbi(quia tuta erat)multi faculta
tes suas deposuerant,& Romanos hinc pellunt,& omnibus popularibus qui
eò conuenerant propè ad octo milia & quadringentos occisis,pecuniã etiã di
ripuere. Viuos autem duos milites Romani cepere, vnum equitem, alterũ pedi-
tem. & peditem quidem interfectũ per omnem traxere ciuitatem,velut vno cor
pore omnes Romanos vlciscerẽtur. eques vero quiddã his quod saluti foret, sua
dere pollicitus,deducitur ad Simonem,cumq; ibi quæ diceret non haberet, Arda
læ cuidam ex numero ducum traditur puniẽdus. Is autem eum reuinctis post ter
ga manibus,oculisq; fascia obstrictis,in conspectum Romanorũ veluti capite cę
surus produxit. verum ille dum gladium Iudæus educeret,ad Romanos refugit.
Hunc Titus quoniam ab hostibus esset elapsus, non est passus quidem occidi, in-
dignum vero esse Romanorum militem iudicauit,quia viuus fuerat captus: & ar
mis ablatis cum agmine pepulit, quæ res prudenti viro grauior esse morte videba
tur. Postremo

Duo milites Rom. capti

tur. Postero autem die Romani, versis in fugam ex inferiori ciuitate latronibus, omnia Siloam vsq; igni tradidere. & oppidum quidem gaudebant absumi, rapinis vero carebant: quoniam latrones exinanitis prius omnibus, in superiorem ciuitatem recedebant. Erat nanque illis malorum quidem nulla pœnitudo: arrogantia autem tanquam in rebus secundis. Denique ardere ciuitatem lætis vultibus aspiciētes, alacri voto mortem se expectare dicebant, quod perempto populo, incenso templo, & flagrāte oppido, nihil essent hostibus relicturi. Sed tamen Iosephus in extremis eorum rebus, pro reliquijs ciuitatis obsecrando laborabat. Sed multa quidē in eorum crudelitatē atq; impietatem locutus, multa vero pro salute adhortat9, nihil amplius quā elusus est: quia neq; se tradere propter iusiurandum patiebantur, neq; pugnare cum Romanis ex æquo iam poterant, veluti custodia circūuallati: cædisq; insuper cōsuetudo dexteras commouebat. Dispersi aūt per ciuitatem, per ruinas latitabant, profugere parati insidiātes. Multi autem capiebantur, omnesq; interficiebantur: nam propter inediam fugere non valebant: mortuos autem canibus proijciebant. Omne autē pereundi genus, fame leuius videbatur: adeo vt ad Romanos quoq; sine licentia, etiam desperata misericordia, tamen fugerēt: atq; in seditiosos à cæde non cessantes, sponte inciderēt. nullusq; in ciuitate locus vacuus erat: sed cuncta mortuos habebant, quos fames aut latrones confecerant, & cadaueribus eorum plena erant, qui alimētorum penuria vel seditione perierāt. Tyrannos aūt fouebat, factionemq; latronū, spes vltima, sita in cloacis: quò si fugissent, minime inueniri posse arbitrabantur: sed peracto excidio, post Romanorū digressum prodire ac fugere cogitabāt. Id aūt planè illis erat somniū. Nec enim vel deum, vel Romanos fuerant latituri. Tūc quidem subterraneis freti, plura quam Romani concremabant, & qui ex incendijs fugiētes in cuniculos descēdissent, eos improbe necabāt, itemq; spoliabant. Quimetiam cibum sicubi reperissent concretum sanguine rapientes, deuorabāt. Erat aūt inter se illis iam rapinarū causa bellū: eosq; putauerim, nisi excidio prę uēti essent, nimia crudelitate mortuorum quoq; corpora degustaturos fuisse.

Superior pars ciuitatis adoritur, & confugiunt aliqui Iudęorum ad Titum. Caput XV

CÆsar autem fieri non posse prospiciens, vt sine aggeribus superiorem caperet ciuitatem, in prærupto vndiq; loco sitam, distribuit operibus militem vicesimo die mēsis Augusti. Erat aūt transuectio materiæ difficilis: omnib9, vt dictū est, circū ciuitatem vsq; ad cētesimū stadiū in priorū aggerū extructionē detonsis. Quatuor quidem legionū opus, in occidentali parte ciuitatis, cōtra aulam regiā erigitur: auxiliariū vero manus, & cętera multitudo xystum versus, ac pontē, & Simonis turrim: quam cū Ioanne bellum gerēs, pro castello sibi ędificauerat. His aūt diebus. Idumeorū duces clàm congregati, consilium de sui traditione cepere: missisq; ad Titum quinq; viris, vt dexteram sibi daret, pręcabantur. Ille vero tyrannos sperās esse cessuros Idumæis abstractis, quoniā belli pars videbantur, sero quidē, veruntamen vitam his pollicitus, legatos remisit. Discessum autem parantibus Simō pręsensit, & eos quidē, qui ad Titū perrexerāt, quinque viros statim occidit: duces vero, quorū nobilissimus erat Sosæ fili9 Iacobus, correptos in custodiā cōiecit. Nec multitudinem Idumęorū, abductis rectoribus quid ageret nescientē, sine custodia habebat: sed diligētioribus eam custodijs amplectebatur: & tamen custodes profugientibus obstare non poterant. Quamuis enim multi necarentur, plures tamen erant qui fugerēt. Omnes autem suscipiebantur à Romanis, quod Titus nimia lenitate priora pręcepta neglexerat: ipsiq; milites iā & spe lucri, & satietate, cædibus tēperabant. Sola enim relicta plebe, aliud vulgus cū coniugibus ac liberis, paruo quenq; pretio venundabant. Cum multi aūt distraherētur, & emptores pauci essent, quanquā voce pręconis edixerat, ne quis solus trāsfugeret, vt eo modo familias suas educerēt, tamē hos quoq; recipiebat:

recipiebat: appositis, qui ab his secernerent, si quis dignus supplicio videretur. Et infinita quidem multitudo venijt. Ex populo vero seruati sunt, plus quàm quadraginta milia, quos imperator quomodo cuiq; gratum erat, dimisit. Iisdem aũt diebus, etiam sacerdotũ vnus, filius Thebuthi, nomine Iesus, accepta fide salutis à Cæsare vt de sacris donarijs quædã traderet, egreditur, ac tradit ex fani pariete candelabra duo, his quę in templo erant posita, similia: mensasq; & crateras, & pateras, omnia ex auro solido & grauissimo facta. Tradit etiam vela, & pontificũ indumenta, cum gemmis, & vasa multa sacrificio comparata. Quinetiam custos sacræ pecuniæ comprehensus, Phineas nomine, vestes & cingula sacerdotum ostẽdit, multamq; purpuram, & coccum, quę ad vsum reposita catapetasmatis seruabantur. Cum quibus aliquantũ cinnami erat, casiæ, pigmentorumq; aliorum multitudo, quibus commixtis deo in dies singulos adolebant. Tradita sunt autem ab eo & ex alijs opibus multa, & sacra ornamenta non pauca: quorũ gratia, licet vi capto, vt transfugæ tamen data est venia.

De occupata reliqua parte ciuitatis. Caput XVI

IAm vero perfectis aggeribus, Septembris mẽsis die septimo, qui erat à cœpto opere octauus & decimus dies, Romani quidem machinas admouebant. Seditiosorum autem alij, qui ciuitatẽ desperauerant, muris relictis in Acram recedebant, alij se in cloacas demittebant: multi dispositi prohibebant eos qui arietes applicarent. hos autem superabant multitudine ac virtute Romani: quodq; maximũ est læti mœstos atque iam debiles. Cum autẽ pars esset aliqua muri subruta, non nullæq; turres arietibus pulsatæ cessissent, statim quidẽ propugnatores earum diffugiunt: timor autem etiam tyrannos necessitate maior inuadit. nam & priusquam transgrederentur hostes, torpore tenebantur, & ad fugiendum suspensi erant. Videres autem paulo ante superbos, & factis impijs arrogantes, ita tunc humiles esse, ac tremere, vt miseranda esset, quanquã in nequissimis, tanta mutatio. Conati sunt quidem ambitu & muro, quo mœnia cingebantur, inuaso atq; perrupto, custodes pellere, atq; egredi: cũ vero, quos antea fideles habuerãt, nusquam viderent, fugiebant quo quemq; necessitas impulisset. Adeuntes autem alij, cum totũ ab occidẽte murum subuersum esse nunciarent, alij subijsse Romanos, ac etiam propinquare se quęrentes, alij etiam videre hostes in turribus affirmarent, metu fallente conspectum, in ora prostrati, pro sua dementia querebantur: ac veluti succisi neruos, quà fugerent hæsitabãt. Vnde & maxime quis, & virtutem dei perspexerit contra iniustos, & fortunam Romanorum. Tyrãni siquidẽ semetipsos tuitione priuauere, ac sponte de turribus descendere: vnde vi nunquã, sola vero fame capi poterant. Romani vero qui tantum in muris infirmioribus laborauerant, eos quos instrumentis nõ potuissent, nunc fortuna cepere. Omnibus enim machinis tres turres validiores erant, de quibus suprà memorauimus. Relictis itaq; his, vel (quod est verius) dei nutu ab his depulsi, confestim quidem ad vallẽ Siloam cõfugere. rursum autem vbi à metu paululum respirauerũt, munitionem qua murus erat accinctus ex ea parte petiere. Vsi autẽ infirmiori audacia, quã necessitate (iam enim vires eorum labor, metus, & calamitas fregerat) à custodibus retruduntur, & per diuersa disiecti, in cloacis delitescunt. Romani vero muris potiti, signa in turribus posuere: & plausu atq; lætitia victoriam & cantu celebrabãt, quod principio fine belli multo senserant leuiorem. Denique sine sanguine murum nacti, nouissimum nõ esse credebãt: cumq; nullum reluctãtem viderent: pro incerto mirabantur. In angustias autem viarum strictis gladijs fusi, & quos cepissent interficiebant nullo discrimine: domosq; totas: cũ omnibus qui eò confugerant: igni tradebant. Multas vero vastantes: quas prędæ causa penetrassent: integras mortuorum familias: & plena mortuis tecta: quos fames cõfecerat: offendebãt. Ipsum deinde horrẽtes aspectũ: vacuis manibus egrediebãtur Nec tamẽ eo modo peremptos miserantes idem etiã circa viuos patiebantur: sed

vnumquenq;

vnumquenq; obuium transfigendo, & angusta viarum cadaueribus obstruendo totam ciuitatē sanguine diluere, vt pleraq; incensorū cędes extinguerent. Et occidentes quidē vespere cessabant, nocte vero crescebat incendiū. Ardentibus autē Hierosolymis, illuxit dies Septēbris mensis octauus ciuitati, tot clades cum obsideretur expertę, quot bonis si vsa esset ex quo fuerat cōdita, inuidēda fuisset: nulla tamen alia re tantis infelicitatibus digna, nisi quod talem progeniem qua subuersa est, edidit. Intro aūt Titus ingressus, & alia, & ciuitatis munitiones ac turrium cautes miratus est, quas tyrāni per dementiā deseruerant. Conspecta quidē earum solida altitudine, itemq; magnitudine, subtiliq; lapidū compagine singulorum, quantūq; paterent vel quātum erigerentur, deo, inquit, planè adiuuante pugnauimus, & deus erat, qui detraxit ab istis munimentis Iudęos. Nā quę hominum manus, aut quę machinę ad istas valerent? Tunc quidē multa eiusmodi cū amicis collocutus est, quos vero à tyrānis vinctos in castellis repperit, relaxauit. Cum aūt alia ciuitatis deleret, murosq; subuerteret, eas turres fortunę suę monumentū reliquit: qua cōmilitante his potitus fuisset, quę capi non potuissent. Quia ergo milites interficiendo defatigabātur, magnaq; adhuc extabat superstitū multitudo, solos quidē armatos Cęsar, & qui manū opponerent, iubet interfici, reliquam vero multitudinē saluam esse. Illi aūt cum his, quos occidi mandatū fuerat etiam senes ac debiles trucidabant: vegetos aūt atq; vtiliores coactos in templum, in destinatū mulieribus ambitū concluserunt. Custodem aūt his Cęsar apposuit vnū ex libertis, & amicum suū Frontonem, qui fortunam quā quisq; meritus esset, decerneret. Ille aūt latrones quidē omnes, atq; seditiosos, cum alius ab alio indicaretur, occidit: iuuenes autē lectos, qui procero atq; formoso essent corpore, triūpho seruabat: ex residua multitudine septem & decē maiores annis, vinctos mittit ad Ægyptū, operibus deputādos. Plurimos aūt per prouincias Titus distribuit, in spectaculis ferro & bestijs cōsumendos. Qui vero infra decimum & septimum annum ætatis agerent, venditi sunt. Ijsdem autem diebus, quibus secernebantur à Frontone, mortui sunt fame duodecim milia, quibus partim, odio custodum non præbebatur cibus, partim ipsi victus fastidio tenebātur. Erat autem præ multitudine hominum frumenti penuria.

Titus ingreditur urbem

De numero captiuorum & peremptorum. Cap. XVII.

ET captiuorum quidem omniū qui toto bello comprehensi sunt, nonaginta & septem milium cōprehensus est numerus. Mortuorū vero per omne tēpus obsidionis vndecies centū milia. Horum pleriq; gentiles fuere, sed non indigenę: ab omnibus enim regionibus ad azymorū diem festum cōgregati, bello subito circūfusi sunt: vbi primo quidem illis pestifera lues ex loci angustia nasceretur, deinde citius fames. Quod aūt caperet tantam hominum multitudinem ciuitas, certum erat ex his, qui sub Cestio fuerant enumerati. Is enim tūc vires ciuitatis ac florē Neroni significare cupiens, contēnenti nationem, à pontificibus petijt, vt si quo modo possent, multitudinē numerarent. Illi aūt, cum dies festus adesset, qui pascha vocatur, quando à nona quidē hora vsq; ad vndecimam hostias cędunt, per singulas vero contubernia nō pauciorum quam decem virorū fiunt: solum enim epulari nō licet, multi etiam viceni conueniunt: hostiarū quidē ducenta & quinquaginta sex milia & quingētas numerauere. Fiunt aūt, vt denos epulatores per singulas imputemus, vicies centena ac septingētena milia, sancti omnes ac puri: nec enim leprosis siue vitiliginosis, aut semine fluentibus, quos gonoroicos vocāt neq; mulieribus mēstruo cruore pollutis, neq; alijs inquinatis participare sacrificia permittebatur: sed nec alienigenis quidē, nisi qui religionis causa venissent. Magna vero hęc multitudo ab extraneis cōgregabatur. Tunc tñ velut in carcerem tota gens fato cōclusa est, & farta hominibus ciuitas bello obsidebat. Itaq; superat omnē humanā, & diuinitus emissam pestē numerus peremptorum, quos partim palàm occidère, partim cepere Romani. Rimātes enim cloucas, & sepulchra eruentes, quos offendissent iugulabāt. Inuenti sunt aūt ibi quoq; plusquam

duo milia,quorũ alij manu sua,plures aũt mutuis se vulneribus interfecerãt,cum alios fames corrupisset. Fœdus aũt corporũ odor introeuntibus occurrebat,adeo vt statim multi recederẽt:alij plura habendi cupidine,cõgesta cadauera calcantes,se immergerent.multę nanq; opes in cuniculis inueniebant, nefasq; omnem viã lucri faciebat.Subducebantur aũt multi,quos tyranni vinxerat:nec enim in extremis à crudelitate cessauerát. Vltus est aũt deus vtrunq; merito. Et Ioannes quidẽ oppressus fame cũ fratribus in cloacis,quá sępe despexit,à Romanis dexteram sibi dari precatus est.Simon vero multa vi cũ necessitate luctatus sicut infra designabimus,semet tradidit.Seruatus est aũt alter triũpho.Ioãnes aũt vinculis sempiternis.Romani vero extremas vrbis partes incẽdunt, murosq; subuertunt.

Ioannes & Simon capti

Hierosolymæ vrbis historia breuis. Cap. XVIII.

ITa quidẽ Hierosolyma capta est, secundo anno principatus Vespasiani,Septembris mensis.viij.die. Quinquies aũt prius capta,tunc iterum vastata est. Ægyptiorũ quidem rex Asochæus,& post eum Antiochus,deinde Pompeius, & post hos cum Herode Sosius captã vrbem seruauere.Antea vero rex Babyloniorum ea penitus excidit:post annos ex quo ædificata est,mille trecẽtos sexaginta, & menses octo,& dies sex.Primus aũt conditor eius fuerat Chananæorũ dynasta qui patria lingua iustus appellatus est rex.Erat quippe talis. Ideoq; sacerdotium deo primus exhibuit,& fano primũ ædificato,Hierosolymã ciuitatem vocauit,cũ antea Solyma vocaret. Chanançorũ quidem populo rex Iudęorũ Dauid pulso,colendã suo populo tradidit: & quadringẽtesimo sexagesimoquarto anno post,ac mensibus tribus, à Babylonijs euersa est.A rege autẽ Dauide qui primus Iudæus in ea regnauit, vsq; ad id quod Titus fecit excidium, anni mille centum septuagintanouem.Ex quo primum aũt condita est,vsq; ad excidiũ,anni duo milia centum septuagintasepte.Sed enim neq; antiquitas,neq; ingẽtes diuitię,neq; per totũ orbem terrę diffusa fama, nec magna religionis gloria quicquam iuuit, quo minus periret.Talis quidẽ finis Hierosolymorũ obsidionis fuit.Postquã vero quos occideret,quidve raperet,nõ habebat exercit9,quod iratis animis omnia deerãt(nec enim parcendo si esset quod agerent,abstinuissent)iubet eos Cęsar totam funditus iam eruere ciuitatẽ ac templum:relictis quidem turribus,quæ præter alias eminebant,Phaselo,& Hippico,& Mariáme: muriq; tanto,quantũ ciuitatem ab occidente cingebat.Id quidẽ,vt esset castrum illi custodiæ causa relinquendis:turres autẽ,vt posteris indicarent qualem ciuitatem,quámve munitissimam,Romanorum virtus obtinuisset.Alium vero totũ ambitum ciuitatis ita cõplanauere diruentes,vt qui ad eam accessissent, habitatam aliquãdo esse vix crederent.Hic quidem finis eorũ dementia,qui nouas res mouere tentauerunt, Hierosolymis fuit:clarissimæ ciuitati,& apud omnes homines prædicatissimæ.

Melchisedec iustus rex

Vrbs funditus diruta.

De præmio militum. Caput XIX.

CÆsar aũt pręsidio quidem illic statuit relinquere decimam legionem , non nullasq; alas equitũ,ac peditum cohortes.Omnibus aũt belli partibus administratis,& laudare vniuersum cupiebat exercitũ , pro rebus fortiter gestis , & debita viris fortibus pręmia persoluere. Cõposito autẽ in medio ante castra magno tribunali,stans in eo cum procerum eminẽtissimis,vnde ab omni milite posset audiri,magnã illis,ait habere se gratiam, quòd beneuolentia erga se vtendo perseuerassent.Laudabat autem,quod per omnia bella morigeri fuissent,quodq; pręliando fortitudinem in multis magnisq; periculis monstrassent,patriæ per se amplificantes imperiũ:omnibusq; planum facientes hominibus,quia neq; hostiũ multitudo,neq; munitiones regionũ, neq; magnitudines ciuitatum, vel audacia inconsulta,& immanitates efferæ aduersantium,possint vnquã Romanorum vires,vel manus effugere,quãuis in multis rebus aliqui fortunam opitulantem habuerint.Pulchrũ quidem esse,ait,illos etiam bello finem imponere,quod multo tẽpore gestum sit.nec enim optasse his quicquã melius,cũ id ingrederentur.Hoc aũt pulchrius atq; præclarius,quod duces Romani & administratores imperij,

ab his

ab his declaratos ac pręmissos in imperium cuncti libenter suscipiunt. & his quę ipsi decreuere, standum putát, agentes his gratias qui legissent. Mirari aūt se eos ac diligere omnes, quia nemo viribus alacritatē habuit tardiorem. Et illis tamē, qui pro maiore vi clarius decertassent, vitáq; suá condecorassent fortibus factis, & re bene gesta militiam suā nobiliorem fecissent, dixit se & honores & præmia redditurū: nec vllum eorū qui plus alio laborare voluisset, iusta vicissitudine cariturum: magnáq; sibi huius rei fore diligentiá, quod magis vellet honorare virtutes eorū, qui militię socij fuissent, quàm punire peccata. Confestim ergo iussit eos quorū partes sunt, iudicare, quosnam sciret fortiter aliquid in bello fecisse: & nominatim singulos appellás, pręsentes collaudabat, quasi qui domesticis recte gestis nimiū lętaretur: & coronas eis aureas imponebat, & torques, lōgasq; hastas, & signa ex argēto facta donabat, & vniuscuiusq; ordinē mutabat in meli9. Quin & ex manubijs aurū & argentum, itēq; vestes, aliamq; pręda largiter distribuebat. Omnibus autē ita donatis, vt quisq; se meritum prębuerat, votisq; cum vniuerso exercitu factis, magno fauore descēdit, vertitq; se ad sacra pro victoria celebranda, magnaq; astante boum multitudine circū aras, immolatos omnes exercitui dedit ad epulas, ipse vero cum honoratis per triduum lętatus, milites quidē alios quò quēq; conueniret, dimittit. Hierosolymorum aūt custodiam decimæ legioni credit: neq; ad Euphratem, vbi pridem fuerat, eam remisit. Duodecimá vero legionem, memor quod Cestio duce Iudæis cessérat, totam Syria pepulit: erat enim olim apud Raphanæas: ad Meliten autem, quæ sic vocatur, misit. Hæc ad Euphratem in confinio Armeniæ & Cappadocię sita est. Duas vero sibi obsequi satis esse duxit, donec ad Ægyptum perueniret, quintam & quintamdecimam legiones. Deinde cum ad maritimam Cæsaream cum exercitu descēdisset, in eam manubiarum multitudinem reposuit, captiuosq; ibi asseruari præcepit, quod ad Italiam nauigare tempus hyemis prohibebat.

De nauigatione Vespasiani, deq; comprehenso Simone & spectaculo die natalitio exhibito. Caput XX.

PEr idem vero tēpus, quo Titus Cęsar obsidionis causa apud Hierosolymam cōmorabatur, ascensa naui oneraria Vespasianus Rhodū transmittit. Hinc aūt vectus triremibus, postquam oēs quas pręternauigauit ciuitates inuisit, ab his cum votis exceptus, in Gręciá ex Ionia trāsit. Egressus deinde Corcyra in Iapygiā delatus est, vnde iam terra iter agebát. Titus aūt ex maritima Cæsarea reuersus in Cęsareá quæ Philippi vocatur, aduenit: diuq; ibi commorabatur, celebrans omnia genera spectaculorū: multiq; in ea captiui consumpti sunt, alij bestijs obiecti, alij aūt cateruatim more hostiū inter se depugnare coacti. Hic Simonem etiá Gioræ filium comperit hoc modo cōprehensum. Iste Simon cū Hierosolyma obsideretur in superiore ciuitate cōstitutus, postquam muros ingressus exercitus totá vastare ciuitatem cœperat, tunc fidelissimis amicorū ascitis, & lapidarijs cum ferramētis eorum necessitati congruis, & alimentis quę multis diebus sufficere possent, vnà cum illis omnibus in quandá occultiorem cloacam sese demittit. & quoad fossa patebat, illi progrediebátur: vbi vero soliditas obstitisset eam suffodiebát, sperantes posse vlterius progressos tuto emergere, atq; ita seruari. Sed hanc expectationē veram nō esse, rei periculum refellebat. Vix enim paululum fossores processerát, iamq; alimenta, quáuis parce his vterentur, eos deficiebant. tunc igitur velut stupore posset Romanos fallere, albis tunicis, innexaq; fibula, ac chlamyde purpurea indutus, illo in loco ex terra editus vbi templum antea fuerat apparuit. Ac primo quidē obstupuere qui eū viderūt, locisq; suis manebant. deinde propius cum accessissent, quis esset, percōtati sunt. & id quidem Simon nō dicebat. iubebat autē ad se ducem vocari, statimq; accersitus ab his qui ad eum cucurrerant, venit Terētius Rufus: nanq; is rector militiæ relictus erat. Omni autē ab eo veritate comperta, ipsum quidem vinctum custodiebat: Cæsari vero quemadmodum esset comprehensus, indicauit. Simonem quidem in vltio-

nem crudelitatis, qua in ciues suos amare ac tyrannice fuerat vsus, in potestate hostium quibus maxime inuisus erat ita deus posuit, non vi subditum eorum manibus, sed sua sponte ad supplicium adductum: propterea quod plurimos ipse crudeliter interemerat, falsis criminationib9 insimulatos, defectionis scilicet ad Romanos. Nec enim potest iram dei effugere nequitia, nec inualida res est iustitia, sed quandoque sui temeratores vlciscitur, & grauiorem pœnam ingerit criminosis, cum iam se liberatos esse crediderint, eo quod non statim luere commissa. Id etiam Simon didicit, postquam in iras Romanorum incidit. Illius autem ascensus è terra, magnam etiam aliorum seditiosorum multitudinem ijsdem diebus fecit in cloacis deprehendi. Cæsari autem maritimam Cæsaream reuerso, vinctus Simon oblatus est. & illum quidem triumpho, quem Romę acturus erat, seruari iussit. ibi autem moratus, fratris sui natalem diem clarissime celebrabat, multam partem damnatorum eius honori attribuens. Numerus enim eorum qui cum bestijs depugnarunt, quique ignibus cremati sunt, & inter se digladiatores periere, duo milia quingentos excessit. Omnia tamen Romanis videbantur hęc licet mille modis illi consumerentur, minus esse supplicij. Postea Cæsar Berytum venit (hęc autem est ciuitas Phœnices prouincię, colonia Romanorum) & in hac quoque diutius demoratus est, maiore vsus claritudine circa natalē patris diem, tam magnificentia spectaculorum, quàm sumptibus alijs excogitatis, cum etiam captiuorum multitudo eodem quo antea modo periret.

De calamitate Iudęorum apud Antiochenses. Cap. XXI.

EVenit autem per idem tempus, Iudęos qui apud Antiochiam reliqui erant, acerba & exitiosa pericula perpeti, concitata in eos Antiochensium ciuitate, tam propter criminationes illatas eis in præsentia, quàm propter ea quę fuerant non multo ante cōmissa. De quibus necessarium mihi videtur pauca prędicere, vt etiam quæ postea gesta sunt, consequenti narratione referamus. Iudęorum nanque gens multum quidem totius orbis indigenis asseminata est. Plurimum autem Syris vicinitate permixta, præcipue apud Antiochiam versabatur, propter magnitudinem ciuitatis. Maxime vero his liberam domicilij facultatē reges, qui post Antiochum fuerant, præbuerunt. Nanque Antiochus quidem, qui Epiphanes dictus est, vastatis Hierosolymis templum spoliauit. Qui vero post eum regnum assecuti sunt, quicquid æneum in donarijs fuit, hoc Iudæis apud Antiochiam degentibus reddidere, in eorum synagoga dedicatum: concesseruntque vt pari cum Græcis iure ciuitatis vterentur. A secutis quoque postea regibus eodem modo tractati, & multitudine profecere, & extructione itémque magnificentia munerum templum clarius reddidere: sempérque religione sibi sociantes magnam paganorum multitudinem, etiam illos quodammodo sui partem fecere. Quo tempore autem bellum fuerat conclamatum, & recens in Syriam Vespasianus delatus est nauigio: Iudęorum verò odium apud oēs pullulabat, tunc vnus eorum Antiochus quidam plurimum patris causa honorabilis (erat enim princeps apud Antiochiam Iudæorum) cum Antiochensium populus concionaretur in theatro, progressus in medium, patrem suum & cæteros deferebat, insimulans eos quod vna nocte totam ciuitatem incendere statuissent: & velut huius consilij participes quosdam hospites Iudæos tradidit. His autē auditis, populus iram cohibere non poterat: sed in eos quidem qui traditi fuerant, ignem iussit afferri: statimq; omnes in theatro concremati sunt. In multitudinem vero Iudæorum properabat irruere: si eos celeriter vlti essent, patriam suam seruatum iri existimantes. Antiochus autem iracūdiam magis accendere, mutatæ voluntatis argumentum, quodq; Iudęorum mores odisset, exhibere se credens, si paganorum ritu sacrificaret: idemq; iussit & cęteros compelli facere: renuēdo enim manifestos insidiatores fore. Huius autem rei periculo ab Antiochēsibus facto, pauci quidem consenserunt: alij vero qui noluerunt, perempti sunt. Antiochus autem acceptis

à Romanorum duce militibus, sæuius instabat suis ciuibus, nequaquam eos die septimo ab opere cessare permittens, sed omnia cogens facere, quæ diebus alijs agerent. Tamq; validam necessitatem imposuit, vt non modo apud Antiochiam septimi diei feriæ soluerentur, sed ab hoc exordio in cæteris quoque ciuitatibus ad breue similiter tempus fieret. Iudæis autem apud Antiochiam, tunc eiusmodi mala perpessis, altera denuo calamitas accidit: de qua narrare conati, hæc quoque persecuti fuimus. Nanque quod quadratum forum exuri contigit, & archiua monimentorumq; receptacula publicorum, itemq; basilicas, vixq; ignis inhibitus est super omnem ciuitatem magna nimis vi ruens, huius facti Antiochus Iudęos accusat: & Antiochenses, quos scilicet si his infesti antea nō fuissent, recenti tamen ex incendij tumultu facile calumnia perpulisset, multo magis ex anteactis fidem habere dictis suis persuasit, vt penè sevidisse ignem à Iudęis inijci arbitrarentur: & tanquam furore correpti, magno cum ardore cuncti aduersus eos qui accusabantur, impetum facerent. Vix autem motus eorum potuit reprimere Collega adhuc iuuenis legatus, postulās sibi permitti referre ad Cæsarum gesta. Rectorem nanq; Syriæ Cęlennium Pætum iam quidem Vespasianus ad eam miserat, nondum autem ille peruenerat. Habita vero diligenti quæstione Collega reperit veritatem. & eorum quidem Iudęorum quos Antiochus accusauerat, nemo cōscius fuit. omne autem facinus admisere homines quidam nocētissimi necessitate debitorum: rati quod si forum & scripta publica cōcremassent, exactione liberarentur. Iudæi quidem pro suspensis criminationibus futura expectantes, magno timore fluctuabant.

Quomodo Vespasianus rediens à Romanis exceptus est Cap. XXII.

Titus autem Cæsar à patre sibi allato nuntio, quod vniuersis quidem Italiæ ciuitatibus desiderabilis peruenisset: maxime vero, quod vrbs eum Roma summa cū alacritate & claritudine suscepisset, in maximā lætitiā voluptatemq; translatus est, curis de eo ita vt sibi erat suauissimum liberatus. Vespasianū enim etiam longe absentem, omnes homines Italiæ voluntatibus vt præsentem colebant: expectationem suam, quod nimis eum venire cupiebant, pro eius aduētu ducentes, & omni habētes necessitate liberam erga illum beneuolentiā. Nam & senatus memor calamitatum, quæ mutatione principum contigissent, optabat imperatorem suscipere senectutis honore bellicorumq; gestorum maturitate decoratum, cuius præsentiam sciebat soli saluti subiectorum commodaturam: & populus malis intestinis solicitus, magis eum venire cupiebat: tunc se calamitatibus quidem pro certo absoluendum esse confidens, antiquam vero libertatem cum opulentia recepturum. Præcipue miletes ad eum respiciebant. hi enim maxime bellorum per illum patratorum nouerant magnitudinem. imperitiam verò aliorum ducum experti atque ignauiam, magna quidem se optabant turpitudine liberari. eum verò, qui se & seruare & honestare solus posset, recipere precabantur. Cum verò hac beneuolentia diligeretur ab omnibus, honore quidem præcipuis viris vlterius expectare intollerabile videbatur, sed eum longissime ab vrbe Roma conuenire antè properabant. Nec tamen quisquam moras eius cōuenien di ferebat, sed ita simul omnes effundebantur, & vniuersis facilius & promptius ire, quàm manere videbatur, vt etiam ciuitas ipsa tunc primum inter se iucūdam sentiret hominum charitatem. Erant autem pauciores abeuntibus remanentes. Vbi verò eum appropinquare indicaretur, quàmque mansuete singulos suscepisset, qui præcesserant, nuntiatum est, omnis iam reliqua multitudo per vias cum coniugibus & liberis præstolabantur: & quò transiens aduenisset, videndi eius voluntatem, vultusq; lenitatem omnium generum vocibus prosequebantur, benemeritum & salutis datorem, solumq; dignum Romanorū principem appellantes. Tota vero ciuitas veluti templum erat, sertis atque odoribus plena. Cum autem vix per circunstantem multitudinem in palatium venire potuisset, ipse quidem penatibus dijs aduentus sui gratulatoria sacra celebrauit. Vertunt autem

se ad epulas turbæ, perq; tribus & cognationes & vicinias conuiuia exercentes, deo libabant, & ab eo precabantur ipsum Vespasianum quamplurimum temporis in Ramano imperio perseuerare, & filium eius, & qui ex his nascerētur seruari inexpugnabilem principatum. Vrbs quidem Romana Vespasiano ita suscepto statim maxima felicitate crescebat.

Domitiani gesta contra Germanos & Gallos Cap. XXIII.

ANnte hæc vero tempora, quibus Vespasianus quidem apud Alexandriam erat, Titus vero Hierosolymam obsidebat, magna pars Germanorū ad defectionem mota est: quibus etiam Gallorum proximi conspirantes, magnā spem contulerant, quod etiam Romanorum dominio liberarētur. Germanos autem deficere velle, bellumq; inferre, sustulit primo natura bonis consilijs vacua, parua spe appetens periculorum: deinde odium principum, quoniam solis sciunt gentem suam vi coactam seruire Romanis: necnon equidem maximam tempus eis fiduciam dedit. Nam cum viderent Romanum imperium crebris imperatorū mutationibus intestina seditione turbari, omnemq; his subditam orbis terræ partem pendere ac nutare cognoscerent, hoc sibi optimum tempus ex illorum rebus aduersis atque discordijs oblatum esse putauerunt. Id autem consilium dabant, & hac eos spe decipiebant, Classicus quidam & Ciuilis, ex eorum potentissimis: qui olim quidem res nouas cupiebant: occasione autem inducti, suam sententiam prodidere, Iamq; alacriter affectæ multitudinis periculum facturi erant: verum maxima parte Germanorum defectionem pollicita, & cæteris fortasse nō dissentientibus, veluti quadam diuina prouidentia, Vespasianus ad Petiliū Cerealem, qui pridem Germaniam rexerat, literas mittit, quibus eum consulem declarauit, iussitq; ad Britannias administrandas proficisci. Igitur ille quò iussus erat abiēs, audita rebellione Germanorum, eos iam congregatos aggressus magna clade affecit, depositaq; amentia ad sobrietatem coegit. Sed etiamsi ille ad ea loca non peruenisset, tamen haud multo post erant supplicia luituri. Nam vt primum defectionis eorum nuntius allatus est Romam, Domitianus Cęsar hoc audito, non sicut alter in illa ætate fecisset (nam admodum adulescens erat) tantam rei magnitudinem suscipere non detrectauit: sed à patre habens ingenitam fortitudinem, & supra ætatem exercitatus, ilico tendebat in Barbaros. Illi autem expeditionis fama perculsi, ei se permiserunt: lucrum hoc ex ea re maximum nacti, vt sine clade pristino iugo subijcerentur. Omnibus ergo circa Galliam vt oportuit ordinatis, ne facile rursus vnquam turbarentur, Domitianus clarus atque insignis, ætatem superantibus factis, & patrium decus afferētibus, Romam regreditur. Cum supradicta vero Germanorum defectione, iisdem diebus etiam Scytharum conuenit audacia. Nam qui appellantur Sarmatæ, maxima multitudo clàm transggressi flumen Istrum, violenti atque sæuissimi, propter inopinatum impetum multos Romanorum quos in præsidijs offendère interficiunt: & consularem legatum Fonteium Agrippam, qui fortiter his obuius pugnauerat, occidunt: proximasq; regiones totas ferendo atque agendo, omniáque incendendo peruagabantur. Vespasianus autem hoc facto, & vastitate Mœsiæ cognita, Rubrium Gallum mittit pœnas de eis sumpturum. à quo multi quidem in pręlijs trucidati sunt. qui vero salui esse potuere, cum timore domum refugère. Hoc autem bello magister militum finito, etiam futuri temporis cautioni consuluit. Pluribus enim & maioribus præsidijs loca circundedit, vt omnino Barbaris esset impossibilis transitus. In Mœsia quidem ea celeritate debellatum est.

Classicus & Ciuilis.

De amne sabbatico & triumpho Vespasiani ac Titi celeberrimo. Caput XXIIII.

PRinceps vero Titus aliquandiu quidē Beryti cōmorabatur, ita vt diximus: inde aūt reuersus, & per omnes quas obiret Syrię ciuitates magnificētissima celebrans spectacula, Iudæorum captiuis ad ostentationem cladis eorū abutebatur:

tebatur. Conſpicit autē in itinere fluuium cognitione digniſſimum. Is fluit medius inter Arcas & Raphanæas Agrippæ regni ciuitates. Habet autem quoddā peculiare miraculum. Nam cum ſit quando fluit plurimus, neque meatu ſegnis, tamen interpoſitis ſex diebus à fontibus deficiens, ſiccū exhibet locum videre. Deinde quaſi nulla mutatione facta, ſeptimo die ſimilis exoritur: atq; hunc ordinem ſemper eū obſeruare pro certo compertum eſt. Vnde etiam Sabbaticus appellatus eſt, à ſacro Iudęorum ſeptimo die ſic nominatus. Ciuitatis autem Antiochenſium populus poſtquam Titum aduentare cognouit, manere quidem intra mœnia præ gaudio non ſuſtinebat. omnes autem obuiam ei pergere properabāt, & vſq; ad triceſimum vel eo amplius ſtadium progreſſi, non modo viri, ſed etiam fœminæ cum pueris expectabant. Et cum appropinquantē vidiſſent, ex vtroque viæ latere ſtantes dextras cum ſalutatione tēdebant: multisq; fauoribus exultantes, cum ipſo reuertebantur. Crebro autē inter omnes alias laudes pręcabantur, vt Iudæos expelleret ciuitate. Titus quidem nihil precibus iſtis indulſit, ſed otio ſe quę dicebantur audiebat. Incerti autem quid ſentiret, quidue facturus eſſet, Iudæi magno & atroci metu tenebantur. Nec enim commoratus eſt Antiochię Titus, ſed continuo ad Zeugma Euphratem verſus iter contendit. Quò miſſi etiam ab rege Parthorum Vologeſo venere, auream ei ferentes coronam, quod Iudæos viciſſet. Eaq; ſuſcepta etiam conuiuium exhibuit regijs, atque ita Antiochiam remeauit. Senatu vero & populo Antiochenſi multum petentibus vt in theatrum veniret, vbi omnis eum multitudo pręſtolabatur, humaniſſime paruit. Rurſus autem fortiter ijſdem inſtantibus, & crebro poſtulantibus expelli ciuitate Iudæos, ingenioſe reſpondit, patriam eorum dicens quò expellendi fuerant interijſſe, nullumque iam eſſe locum qui eos reciperet. Vnde ad aliam petitionem ſeſe conuertunt Antiochenſes, quod priorem impetrare non potuerunt. Æneas enim tabulas eum precabantur eximere, quibus inciſa eſſent priuilegia Iudæorū. Sed ne id quidem Titus annuit. verum in eodem ſtatu relictis omnibus quę habebāt apud Antiochiam Iudæi, ad Ægyptum inde diſceſſit. Iter autem agendo cū ad Hieroſolymam veniſſet, triſtemq; ſolitudinem quam videbat, antiquę ciuitatis claritudini compararet, diſiectorum operum magnitudinem & veterem pulchritudinem recordatus, miſerabatur excidium ciuitatis, non ſicut alius feciſſet exultans, quod talem ac tantam funditus excidiſſet, verum multa imprecans ſeditionis autoribus, & qui hāc pœnam ei inferri coegere: ita certus erat, quod nūquam virtutem ſuam voluiſſet punitorum calamitate clareſcere. Ex magnis enim diuitijs, non minima pars in ruinis adhuc inueniebatur. Quædā enim eruebant Romani, plura vero captiuis indicantibus auferebant, aurum atq; argentū, aliaque inſtrumenta precioſiſſima, quę domini propter incertā belli fortunā terrę condidere. Titus aūt propoſitum iter ad Aegyptum tendēs, emenſa velociter ſolitudine, peruenit Alexandriā: decretoq; ad Italiam nauigare, cum ſe duę legiones comitarentur, vtranq; vnde venerant, remiſit: quintam quidē in Mœſiam, quintam vero decimam in Pānoniam. Captiuorum autem duces Simonē & Ioannem, & alios numero ſeptingentos viros electos, tam magnitudine corporū quam pulchritudine pręſtātes, ilico ad Italiā portari pręcepit, cupiens eos in triūpho traducere. Peracta verò nauigatiōe pro voto, ſimiliter quidē Roma in eo ſuſcipiēdo erat affecta, & occurſus exhibuit ei quos patri. Claritudinem vero Tito pater attulit, qui venit obuiam, eumq; ſuſcepit. Multitudini autem ciuium diuinā quandam lætitiam ſuggerebat, quòd videbat in vnum tres conueniſſe. Non multis autem diebus poſt, unum communem triumphum ob res geſtas agere ſtatuére, quamuis vtriq; ſenatus propriū decreuiſſet. Prędicto autem die, quo futura erat pompa uictorię, nemo ex tam infinita ciuitatis multitudine domi remanſit. Omnes aut cum exiſſent, loca ubi tantum ſtare poſſent occupauerant, quantus ſpectandis imperatoribus modus ſufficeret, conceſſo neceſſario tranſitu. Cuncta vero turba militari ante lucem per turmas atq; ordines progreſſa cum re-

ctoribus suis, & circa ostia constituta non palatij superioris, sed prope Isidis templum (ibi enim principes nocte illa quiescebãt) prima iam aurora incipiente procedunt Vespasianus & Titus, lauro quidẽ coronati, amicti vero patria veste purpurea: & ad Octauianas ambulationes transeunt. ibi enim senatus, & ducũ proceres, & honorati equites, eorum prętolabantur aduentũ. tribunal aũt ante porticus factum erat, sellæq; eburneæ in eo præparatæ. Quò cum ascendissent, consederunt. Statimq; eos militaris fauor excepit, multis virtutem testimonijs prædicans. Illi autem inermes erãt, in veste serica laureis coronati. Perceptis autem laudibus eorum Vespasianus cum dicere adhuc vellẽt, silentij signum dedit. Magnaq; omnium quiete facta, surrexit, & amictu magnam partem capitis adopertus, solennia vota celebrauit: idemque Titus fecit. Perfectis autem votis, Vespasianus in commune omnes breuiter allocutus, milites quidem ad prandium, quod his ex more ab imperatore parari solet, dimittit. ipse vero ad portã recedit, quę ab eo quod per illam semper triumphorum pompa ducitur, nomen accepit. Ibi & cibum prius capiebant, & triumphalibus vestibus amicti, dijs ad portã collocatis cæsa hostia, inter spectacula transeuntes triumphum ducebant, vt multitudini facilior præberetur aspectus. Pro merito autem narrari multitudo illorum spectaculorum & magnificentia non potest, in omnibus quę quisque cogitauerit, vel artium factis, vel diuitiarum opibus. vel naturæ nouitate. Nam penè quęcunq; hominibus (qui vsquã sunt) fortunatis paulatim quæsita sunt, alijs alia mirabilia atque magnifica, hæc vniuersa ille Romani imperij magnitudinem probauere. Etenim argenti auriq; necnon eboris in omni specie operũ multitudinem, non vt in põpa ferri cerneres, sed vt ita dixerim omnia fluere. & alias quidem vestes ex rarissimis generibus purpuræ portari, alias diligẽtissima pictura variatas arte Babylonica: gemmæ autem clarissimę tam multæ, aliæ coronis aureis, aliæ alijs operibus inclusæ traductæ sunt, vt appareret frustra nos earum vsquam rerum esse aliquid suspicari. Ferebantur etiam simulacra, quę illi deos habent, & magnitudine mirabili, & arte non defunctorie facta. horumque nihil non ex pretiosa materia. Quin & animalium diuersa genera producebãtur, proprijs ornamentis induta. Erat autem etiam quę singula portaret magna hominum multitudo, purpureis vestibus atq; inauratis ornata. Ipsi etiam qui ad pompam fuerant ab alia turba discreti, pręcipua & mirabili ornamentorum magnificentia culti erant. Insuper his, ne captiuorum quidem vulgus inornatum videres, sed varietas & pulchritudo vestium natam ex fatigatione corporum deformitatem, oculis subtrahebat. Maxime autem stupori erat, pegmatum quę portabantur fabricatio, pro cuius magnitudine timendum viribus portantium occurrentes putabant. multa enim in tertium nidum quartumque surgebant: & magnificentia fabricæ cum admiratione delectabat: multis aurata veste circundatis, cum aurum pręterea factum atq; ebur omnibus esset affixum. Multis autem imitationibus bellum aliter in alia diuisum, certã sui faciem demõstrabat. Erat enim cernere vastari quidem fortunatissimam terram, totas vero interfici acies hostiũ: & alios fugere, alios captiuos duci: murosq; excellentes magnitudine machinis dirui, & castellorum excindi munimina, & populosarum ciuitatum mœnia disturbari, exercitumq; intra muros infundi: cędisq; omnia loca plena, & eorum qui manu resistere non poterant preces ignemq; templis immissum, ędiũque super dominos post multam vastationem euersiones: atque amnis tristitiam, defluentis non in arua culta, neq; ad hominum vel pecorum potum, sed per terram ex omni parte flagrantem. Hęc enim Iudęi bello passi sunt: ars autem & confectorum operum magnitudo, nescientibus adhuc facta tanquam pręsentibus ostendebant. Erat autem per singula pegmata captę ciuitatis dux, ita vt capt9 fuerat, ordinatus. Multę etiam naues sequebantur. Spolia vero alia quidem passim ferebantur. eminebant autem ea quę apud Hierosolymam in templo reperta sunt, mensa aurea ponderis talenti magni, & candelabrum similiter quidem auro

Triumphus de Iudæis

dem auro factum,sed opere commutato ab vsus nostri cõsuetudine. nam media quidem columna basi hærebat,tenues autem ab ea cánulæ producebãtur, forma tæ ad similitudinem fuscinæ,ad summum quæq; in lychni speciẽ fabricatę. erãt autem numero septem,septimi diei, qui apud Iudęos est, indicantes honorem. Post hæc autem portabatur lex Iudæorum,nouissima spoliorum.Deinde transi bant plurimi victoriæ simulacra portãtes:omnia ex auro & ex ebore facta. Post quę Vespasianus prior ibat: & Titus deinde sequebatur. Domitian9 aũt adequi tabat,ipse quoq; ornatus pulchritudine,dignumq; spectari exhibens equũ. Pom pæ autem finis fuit Capitolini Iouis templum. Quò postquam ventum est,cõsti tere. Erat autem vetus mos patrius,operiri donec ducis hostium mortẽ quispiam nuntiaret. Is erat Simon Gioræ,tunc inter captiuos in pompa traductus: laqueo vero circundatus per forum trahebatur, quò eum simul cæderẽt qui ducebãt. lex autem Romanis est,ibi necare criminum reos morte damnatos. Postquam igi tur eum finem vitæ habere nuntiatum est, omniumq; fauor secutus est,tunc ho stias inchoauere.hisque secũdo per vota solennia omine peractis in palatium re cessere. Et alios quidem epulis ipsi excepere,alijs autem omnibus domi cõuiuio rum instructi erant apparatus. Hũc enim diem vrbs Romana celebrabat, victo riæ quidem in hostes gratulatorium,finem vero malorum ciuilium, & spei bonæ pro felicitate principium. Post triumphos vero, & Romani imperij firmissimum statum, Vespasianus Paci tẽplum ędificari decreuit. Itaq; mira celeritate,& quę hominum cogitationem superaret,effectũ est: Magna enim diuitiarum largita te vsus,insuper perfectis id picturæ ac figmentorum operibus ęxornauit. Omnia nanque in illud fanum collecta ac deposita sunt, quorum visendorũ studio per totum orbem,qui ante nos fuerũt,vagabantur: quomodo aliud apud alios situm esset,videre cupientes. Hic autem reposuit etiam quę Iudæorum fuerant instru menta,his se magnifice ferens. Legem vero eorum, & penetralium vela purpu rea in palatio condita seruari præcepit.

Simon Gioræ occisus

Templum pa cis a Vespasia no cõstructum

Herodium & Machærus à Basso capta Cap. XXV

IN Iudæam vero legatus missus Lucilius Bassus,suscepto à Cereali Vetilliano exercitu,castellum quidem Herodiõ cum præsidio deditione cepit. Post autem omni manu militari collecta,multi aũt in partes diuisi erant,& legione deci ma bellũ inferre Machęrũti statuit. Valde enim necessarium videbatur id excin di castellũ,ne multos sui munimine ad defectionẽ inuitaret. Nã & salutis spem habitatoribus certam,& aggredientibus hęsitationem atq; formidinẽ,natura lo ci pręstare maximè poterat. Nã ipsum quidem quod muro cinctum est,saxosus est collis,in proceram altitudinẽ surgẽs,& ob hoc etiam capi difficilis videtur: sed ne vel accedi posset eò natura excogitarat,quę vallibus eũ ex omni parte val lauerat,quarũ altitudo oculis cõprehendi nõ posset: nec transire erat facile, nec aggestu vlla ratione cõpleri possibile. Nam ea quę ab occidẽte secat vallis,sexa ginta stadijs distẽditur,vñ Asphaltites lacus ei limitem facit.ex hoc vero tractu ipse Machærus altissimo vertice supereminet. A septentrione aũt & meridie,val les magnitudine quidẽ supradicta cingunt,similiter vero sunt inextricabiles ad oppugnationẽ.eius vero vallis quæ ab oriẽte est,altitudo non minor centũ cubi tis inuenitur: mõte vero ex aduerso Machęrunti posito terminatur. Ea loci natu ra perspecta rex Alexander,primus in eo castellũ communiuit,quod postea Ga binius bello cum Aristobulo gesto deposuit. Herodi autem regnanti,omnib9 lo cis dignior cura visus est,& cõstructione tutissima,propter Arabum pręcipue vi cinitatẽ. nanq; opportune situs est,eorum fines prospectãs. Magno ergo locum muro amplex9 ac turribus,ciuitatẽ illic fecit incolis,vnde in arcẽ ipsam ferebat ascensus. Quin & circa ipsum verticẽ rursus murum ędificauerat,turresq; in an gulis sexagenorum cubitorum erexerat. in medio autẽ ambitu regiam struxerat, magnitudine simul habitationum & pulchritudine locupletẽ. Multas vero cister

Macherus

nas recipiendis

nas recipiendis aquis abundeq; suppeditandis, locis maxime idoneis fecerat, veluti cum natura certaret, vt quod illa situ loci expugnabile fecerat ipse manu structis munitionibus superaret. Insuper enim & sagittarum multitudinem machinarumq; reposuit: & omnem apparatũ excogitauit, qui habitatoribus posset magnæ obsidionis pręstare cõtemptum. Erat autem in ipsa regia ruta mirabilis magnitudinis: à nulla enim ficu vel celsitudine vel magnitudine vincebatur, ferebant aũt eam ex Herodis temporibus perseuerasse: mansissetq; vlterius profecto sed ab Iudęis qui locum ceperant excisa est. Vallis autem, qua ciuitas à parte septentrionali cingitur, quidam locus Baaras appellatur, vbi radix eodem nomine gignitur: quę flammę quidem assimilis est colore, circa vesperam vero veluti iubare fulgurans, accedentibus, eamq; euellere cupientibus facilis non est: sed tã diu refugit, nec prius manet, quàm si quis vrinam muliebrem vel mẽstruũ sanguinem super eam fuderit. quinetiam tunc siquis eam tetigerit, mors certa est, nisi forte illam ipsam radicem ferat de manu pendentem. Capitur autem alio quoq; modo sine periculo, qui talis est: Totam eam circunfodiunt, ita vt minimum ex radice terra sit conditum. deinde ab ea religant canem: illoq; sequi eum à quo religatus est cupiente, radix quidem facile euellitur: canis vero continuo moritur, tanquã eius vice à quo herba tollenda erat, traditus. nullus enim postea accipiẽtibus metus est. Tantis autem periculis propter vnam vim capi eam operæpretium est. Nam quę vocantur dæmonia, pessimorum hominum spiritus, viuis immersa, eosq; necantia quibus subuentum non fuerit: hęc cito, etiam si tantummodo admoueatur ægrotantibus, abigit. Fluunt autem ex eo loco aquarum fontes etiam calidarum, multum inter se sapore diuersi. Alij namque amari sunt, alijs nihil dulcedinis deest. Multi aũt frigidæ aquæ ortus, non solum in humilioribus locis fontes alternos habẽt: sed quod amplius quis miretur, in proximo quædam spelunca cernitur, non quidẽ altè caua, saxo aũt imminente protecta: super hoc veluti duæ mãmæ inter se paululũ distantes eminent: & altera quidem frigidissimum fontem, altera calidissimũ fundit. qui mixti lauacrum suauissimum prębẽt multisq; morbis ac vitijs salutare: maxime verò neruorum curationi cõueniens: habétque idem locus metalla sulfuris & aluminis. Bassus autem contemplatus vndique regionem, valle oriẽtali repleta accessum parare statuit, opusq; inchoauit, properans aggerem quamplurimũ extollere, facilemq; per eum oppugnationem facere. Qui vero intus fuerant deprehensi, ab externis segregati Iudæi, illos quidẽ coegere, inane vulgus esse existimãtes, inferiorẽ obseruare ciuitatem, ac pericula priores excipere: superius vero castellum ipsi occupatũ tenebãt, & propter munitionis firmitatem, & vt saluti suæ consulerent. Impetraturos enim se veniã opinabantur, si locum tradidissent Romanis. Prius aũt volebant spem declinandæ obsidionis experiendo conuincere: ideoq; alacri animo in dies singulos excursus habebant, & cum his quos sors obtulisset consertis manibus, multi moriebantur, multosq; Romanos interficiebant. semper autem vtrisq; ex tempore plus victoriæ captabatur: Iudæis quidem, si incautiores aggrederetur: in aggere autem positis, si improuisum excursum eorũ bene septi armis exciperent. Sed non is erat finis obsidionis futurus. Res autem quædam fortuito gesta, inopinatam castelli tradendi necessitatem Iudęis imposuit. Erat inter obsessos iuuenis, & audacia ferox, & manu strenuus, Eleazarus nomine. is autẽ fuerat excursibus nobilis, multos egredi aggestumq; prohibere obsecrans, & in prælijs semper grauiter Romanos afficiens: audaciaq; sua socios prosequens, impetum quidem facilem his, periculo autem vacuum discessum efficiebat nouissimus recedendo. Itaque discreta quodam die pugna, & vtraq; parte digressa, ipse tanquam despiciens omnes, existimans neminem tunc hostium prælium excepturum, extra portam remansit: & in muro stantes alloquebatur: tota mente illos attendens. Hanc autem opportunitatem vidit quidam ex castris Romanorum Ægyptius, nomine Rufus: & quod nemo sperasset, impetu facto cum ipsis cum armis repente correptum,

Ruta

cum

cum hoc viso stãtes in muro stupor teneret, in castra Romanorum traduxit. Postquam vero dux nudum pręcepit extendi, & in aperto constitutum, vt ex ciuitate conspiceretur, cædi verberibus, vehementer Iudæos confudit casus iuuenis, vniuersaq; ciuitas in fletu erat & questibus, vnius viri clade perculsa. Id vbi Bassus animaduertit, consiliorum aduersus hostes hoc principium sumpsit: eorumq; miserationem augere cupiens, quatenus coacti pro eius salute castelli traditionē facerent quod sperauit adeptus est. Nam ipse quidem velut mox Eleazarum suspēsurus, crucem defigi iussit. ea vero conspecta, maior castellanos dolor inuasit, & vlulando querebantur, intolerabilem esse calamitatem vociferantes. Tunc igitur Eleazarus eos orabat, ne vel se despicerent, mortem miserrimam subiturum, sibiq; ipsis salutem pręberent, postquam iam subacti omnes Romanorum viribus ac fortunæ concederent. Illi autem & eius sermone fracti, & quod multi int9 pro eo precabantur (ex magna enim & numerosa cognatione genus ducebat) & contra ingenium suum misericordia victi sunt: & quibusdā celeriter missis colloquebantur, castelli traditionem facere petentes, ac reddito sibi Eleazaro, sine metu dimitti. Cū aūt his assensus esset dux Romanorū, multitudo ciuitatis inferioris, inita separatim cum Iudæis cognita pactione, ipsi clā nocte aufugere statuére. Cum vero portas aperuissent, ab his qui deditionem promiserant ad Bassum nuntius venit, siue inuidia salutis eorum, siue formidine, ne eorum fugæ causam ipsi præstarent. Sed fortissimi quidem fugientium, qui præcesserant, euasere. reliquorum autem, viri quidem mille septingenti perempti sunt, mulierculæ vero & pueri in seruitium ducti. Spōsiones autem cum his qui castellum dedidere habitas, Bassus conseruandas esse ratus, & ipsos dimisit, & Eleazarum reddidit.

De Iudæis à Basso interemptis & Iudæa diuendita Cap. XXVI

HIs autem administratis, in saltū, qui appellatur Iardes, ducere properabat exercitum. multi enim illuc congregati esse nunciabantur, qui pridem tempore obsidionis, ex Hierosolymis & Machęrunte profugerant. Ergo cū ad locum venisset: neq; falsum fuisse nuntiū reperisset, primo quidem omnem locum cum equitibus cingit: vt si quis Iudæorū conatus fuisset euadere, fugiendi per equites copiam non haberet. pedites autem syluam iussit cædere, in quam confugerant. Hoc modo ad necessitatē adducti sunt fortiter aliquid faciendi, velut ex audaci certamine fortasse fugam etiam reperirent. Itaq; simul vniuersi, & cum clamore impetu facto, in eos à quibus cincti fuerant, irruunt. illi autem fortiter excipiebant: multaq; his audacia illis contentione vsis, diu quidem pręlium tractum est, non autem similis euenit finis pugnæ certantibus. Nam Romanorum quidem duodecim tantum contigit occumbere, neq; multos sauciari: Iudeorū vero ex illo pręlio nullus euasit. Sed cum non essent pauciores tribus milibus, prostrati sunt omnes, eorumq; dux Iudas Iairi filius, de quo supra meminimus, qui ordini cuidam prępositus cum Hierosolyma obsideretur, quibus demersus fuerat cloacis, latenter effugit. Eodem vero tempore Cæsar etiam ad Liberium Maximum scripsit (erat autem procurator) vt omnem terram venderet Iudæorum. nec enim ciuitatem in ea condidit proprium seruās sibi eorum agrum. Solis vero octingentis militibus illic relictis, locum dedit quem incolerent, qui vocatur Ammaus, distat autem ab Hierosolymis triginta stadijs. Stipendium vero vbicunq; degerēt Iudæis, indixit: binasq; dragmas singulis annis deferre in Capitolium iussit, ita vt antehac Hierosolymorum templo pendebant. Et res quidem Iudæorum illo tempore hunc statum habebant.

De clade Antiochi regis & eruptione Alanorum in Armeniam. Cap. XXVII

IAm vero quarto anno Vespasiano administrante imperiū, contigit Comagenes regē Antiochum in maximas clades cum tota domo incurrere, ex causa huiusmodi. Cesenni9 Petus, qui tunc Syriā administrabat, siue re vera, seu propter

inimicitias

inimicitias Antiochi(certum non valde patefactũ est (literas ad Cæsarẽ misit, Antiochum dicẽs deficere ab Romanis cum Epiphane filio decreuisse, pactis habitis cum rege Parthorum: proptereaq; debere illos antè capere: ne si priores nouas res adorti essent, totum Romanorum imperium bello perturbarent. Nõ erat autem Cæsar huiusmodi nuntium ad se perlatum neglecturus. Nam vicinitas regum, maiore negotium prouidentia dignum esse faciebat. Samosata enim Comagenes maxima ciuitas iuxta Euphratẽ sita est, vt esset Parthis(eo nanque id cogitauere)facillimus transitus, tutum aũt receptaculũ. Fide igitur habita, & potestate sibi permissa, vt ageret quod expedire videretur, negligendũ non putauit. Subito tamen, Antiocho eiusq; socijs nihil opinantibus, in Comagenẽ ingressus est, ex legionibus quidem sextam ducens, & insuper quasdam cohortes, alasque equitũ. habebat aũt auxilio reges, Chalcidicæ Aristobulum, Emesæq; Sohemũ. Introitus autem illis erat sine certamine, quod nemo indigenarum manus valebat opponere. Antiochus enim insperato perculsus nuntio, bellum quidem contra Romanos nec cogitatione concepit. Decreuit autẽ, toto regno in eo quo erat statu relicto, cum cõiuge ac liberis egredi, hoc se Romanis purum ab ea suspicione quę sibi ingereretur probaturum esse ratus. progressusq; de ciuitate centumtriginta propemodum stadijs, in campo tabernaculum ponit. Petus autem in Samosatam qui eam capesserent mittit, & per eos ciuitatem tenebat. ipse vero cum alio milite in Antiochum ire tendebat. Non tamen rex vel ipsa necessitate adductus est aduersum Romanos aliquid bellicũ gerere: sed fortunã suam questus, quiduis pati sustinebat. adolescentibus autem, belliq; peritis, viq; corporis præstantibus filijs eius non erat facile in calamitate sine pugna durare. Itaque ad virtutem se conferunt Epiphanes & Callinicus. vehementi autem pugna per totam diem habita, insigni fortitudine demonstrati sunt: nullaque parte suarũ viriũ diminuta discedũt. Antiocho vero neq; pugna hoc modo peracta manere domi tolerabile videbatur: sed abducta coniuge cum filiabus, in Ciliciam fugit, atque hoc facto militũ suorũ animos fregit. nam veluti desperato ab eo regno defecere, & ad Romanos se transtulere, omniũq; erat desperatio. Ergo priusquã penitus destituerentur auxilijs, Epiphani cum cęteris seruare se ex hostibus erat necessarium. fiuntq; omnes equites decem, qui cum his vnà transgressi sunt flumen Euphratem. hinc iam sine metu profecti, cum ad Vologesem Parthorum regem venissent, non quasi profugi despecti sunt: sed ac si fortunam pristinam retinerent, omni honore dignati sunt. Antiochum vero, vbi Tarsum Ciliciæ venit, misso centurione Petus vinctum Romam transmisit. Vespasianus autem ita regem ad se deduci non passus est: dignius esse ratus, veteris amicitiæ habere rationem, quàm belli occasione inexorabilem iracundiã seruare. Itaque iubet ei iter agenti auferri vincula intermissaq; interim profectione Romã, apud Lacedęmonem degere: magnos vero ei pecuniæ reditus prębet, vt non modo copiose sed etiam regie victum haberet. His Epiphanes & cæteri cognitis, qui patri ante metuebant, magna cura & inextricabili animos relaxarunt, & ipsi quoque spem reconciliandi cum Cæsare concepere. Cum autem etiam Vologeses de his scripsisset ad Cæsarem(nec enim quamuis feliciter agerent, extra Romanum viuere patiebãtur imperium(& cum Cæsar his mãsuete facultatem dedisset, Romam venerunt. patre autem ad eos ex Lacedæmone statim aduecto, cum omnis honor eis haberetur, ibi mansere. Alanorum autem natio, quod quidem Scythæ sint, iuxta flumen Tanain & Mæotides paludes sedes habentes, iam quodam loco memorauimus. His vero temporibus inito consilio, vt terram Mediã, & vlterius prędandi causa peruaderent, cum rege Hyrcanorum colloquũtur. nanq; is est illi⁹ trãsitus dominus: quẽ rex Alexander ità fecerat, vt portis ferreis clauderetur. Aditu aũt sibi prębito, vniuersi nihil suspicantibus Medis incũbũt: eorumq; fines populosos, omnigenumq; pecorũ plenos diripiebant, cum resistere nullus auderet. Nam

Fuga Antiochi

Antiochus uinctus mittitur Romam

Clementia Vespasiani

Alanorum in Mediã eruptio

deret. Namqui regnum eius terræ obtinebat Pacorus, metu perculsus, in diffici- *Pacorus*
liora loca refugiens, cæteris quidem bonis omnibus cesserat: vix autē ab illis con
iugem ac concubinas suas captas, datis centum talentis redemerat. Summa ergo
facultate sine pugna prædabundi, & vsque ad Armeniam vastantes omnia pro-
cessere. Eius autē Tyridates rex erat. Qui cum his obuius bello conflixisset, non
multum abfuit quin viuus in illa acie caperetur. Procul enim quidam misso eum
laqueo circundatum tracturus fuerat, nisi celeriter gladio rupisset laqueum, atq;
ita fugisset. Illi autē pugna multo magis efferati, terrā quidem depopulati sunt:
magnam vero hominum multitudinem, aliamq; ducentes prædam ex vtroque re
gno, ad sua domicilia rediere.

Excidium Massadæ castelli munitissimi Cap. XXVIII.

APud Iudæā vero mortuo Basso, Flauius Silua in administratione succedit.
Et aliam quidem terram bello subactam videns, vnum autem adhuc rebel
le superesse castellum, omni quę in illis locis habebatur manu collecta, ad-
uersus id militem mouit. Nomen est autem castello Massada. Princeps vero sica
riorum, à quibus fuerat occupatum, erat vir præpotens Eleazarus, ex origine Iu- *Eleazarus princeps sicariorū*
dæ, qui non paucis Iudæis persuaserat, vt ante diximus, ne professionem facerēt,
quando censor Cyrenius in Iudæam missus est. Tunc enim sicarij conspirauerūt
in eos, qui Romanis dicto audientes esse vellent: omniq; modo his quasi hostib9
vtebantur, diripiendo quidem & abigendo eorum bona, ignem vero domibus in-
ijciendo. Nihil enim illos ab alienigenis differre dicebant, qui pugna etiam pe-
tendam Iudæorum libertatem tanta ignauia prodidissent: magisq; se optare sub
Romanis seruitium professi essent. Erat autem id plane causatio, & crudelitatis
atque auaritiæ dicebatur obtētu: manifestum autem rebus effectum est. Nam ij-
dem illi & defectionis socij fuerunt, & bellum cum Romanis communiter susce-
pere. Causa vero peior illorum in eos facta est: & cum mentita prior eorum refel
leretur occasio, peius tractabant eos, qui nequitiæ suę iustis assertionibus expro-
brarent. Fuit enim quodammodo illud tempus apud Iudęos omnium generū ma
litiæ fœcundissimum: vt nullum opus intermitteretur infectum: nec si quis exco-
gitando fingere voluisset, haberet quo magis nouum aliquid inueniret. Ita & pri
uatim & communiter omnes vnum erant, & exuperare alium alius tam impieta-
te quàm iniquitate in proximos certabant: potentes quidem multitudinem male
tractando, multitudo vero ad interitum potentium properando: Illis enim erat
dominandi cupiditas: his autem vim faciendi, bonaq; locupletum diripiendi. Pri
mi quidē sicarij fuere iniquitatis in propinquos & crudelitatis authores, nullo ne
que verbo indicto ad iniuriam, neq; facto intentato ad exitium eorū quibus insi
diarentur penitus prętermisso. Verum & hos Ioannes moderatiores esse demon- *Ioannes Giscalenus*
strauit. Non solū enim omnes interficiebat qui necessaria & profutura suaderēt,
tanquam inimicissimos maxime ciues eiusmodi impetens: sed etiam patriam ma
lis plurimis cumulauit: qualia facturus fuerat qui deum quoq; iam esset ausus im
pietate contemnere. Nam & mensa nefaria vescebatur, & legitimam patriamq;
exterminauerat castimoniam: vt iam sit minime mirum, si mansuetudinis cōmu
nionem minime seruabat hominibus, qui dei pietatem furore contempserat. Rur
sus Simon Giorę, quid mali non commisit? quáve liberorum corporū iniuria tem *Simon Giorę*
perauit, qui eum creauere tyrannum? Quę vero eos amicitia, quæve cognatio ad
quotidianas cædes non ferociores effecit? nanq; alienos quidem male tractare,
inertis nequitiæ opus esse arbitrabantur: clarissimam vero gloriam, parere cru-
delitatem in familiarissimos existimabant. Horum furoris æmuli, etiam Idumęi *Idumæi*
fuere: illi enim sceleratissimi peremptis pontificibus, ne qua pars conseruaretur
pietatis in deum, totum quod ex ciuitatis facie supererat, abscidére, summamq;
per omnia iniustitiam induxerunt: in qua illud hominum genus, qui Zelotæ *Zelotæ*
appellati sunt, viguit: qui nomen factis verum probauerunt. Omne enim ma-
litiæ facinus æmulati sunt, nullo inæmulato, quod ante commissum memoria

Mm tradidit

tradidit,prætermiſſo,quamuis nomē ſibi ex bonorum æmulatione impoſuiſſent: qui eos quos læderent,propter efferam ſui naturam cauillando fallebant,qui malorum quæ maxima eſſent bona ducebant. Itaque debitum vitæ finem inuenere,merita illis omnibus pœna dei voluntate decreta. Cuncta enim,quæ natura hominis poſſet ferre ſupplicia,in eos vſque ad extremum vitæ terminum congeſta ſunt,quæ varijs perempti cruciatibus pertulere. Fortaſſe dixerit aliquis minora eos quàm commiſere perpeſſos,verum qua tandem digna tãtis ſceleribus pœna affici poterant? De illis autem qui in eorum crudelitatem inciderunt, non eſt huius temporis pro merito conqueri. Rurſum igitur ad eam narrationis partem redeo, vnde digreſſus ſum. Venit enim dux Romanorum contra Eleazarum, & qui cum eo Maſſadam tenebant, ſicarios, exercitum ducens. & fines quidem ſtatim omnes obtinuit, præſidijs vbique locis opportuniſſimis collocatis: caſtellum autem muro circundedit, ne quis obſeſſorum fugiendi facultatem haberet, vtque cuſtodes perſeuerarent. ipſe vero caſtris locum occupat, ad obſidionem quidem idonem, quem delegerat,qua parte caſtelli rupes monti proximo applicabantur, cæterum difficilem ad copias vtenſilium. Non ſolum enim commeatus ex longinquo,& cum labore Iudæorum maximo portabantur,quibus hæc fuerat cura mandata, verumetiam potus aliunde in caſtra ducebatur: quoniam in eo loco nullus fons proximus naſcebatur. His autem diſpoſitis, Silua obſidionem aggreſſus eſt, artis ac laboris egentem, propter caſtelli munitionem, cuius natura huiuſmodi eſt: Saxum gyro non exiguum, & excelſum longitudine, vndique abruptis atque altis vallibus cingitur inuiſibili ſuper fundo habens ſcopulos: ipſæque omnium ſunt animalium greſſibus inacceſſæ, niſi quod duobus modis idem ſaxum in difficilem explicatur aſcenſum. Eſt autem vnum iter ab lacu Aſphaltite ad ſolis ortum, & alterum ab occidente facilius ambulari. Vocatur autem vnum coluber, ex anguſtia crebriſque flexibus capta ſimilitudine. Quæ enim prominet rupes,frangitur, ac ſæpe in ſe reuertens, paulatim rurſum producitur: vſque illo itinere gradiens promouet pedem. nanq; mutanti veſtigium,neceſſe eſt altero pede niti. Eſt autem certa pernicies, ſiquis labatur. altitudo enim rupium vtrinque dehiſcit,vt quæ horrore quemvis terrere audaciſſimum poſſit. Per eiuſmodi viam cum triginta ſtadijs aſcẽderis,quod reſtat, verticis eſt non in acutum finem coacti, ſed vt habeat in ſummo planiciem. In hac primus quidem Ionathas pontifex caſtellum ædificauit, & appellauit Maſſadam. Poſt autem Herodi magno ſtudio fuit loci illius ſtructio. Nam & murũ per omnem eius gyrum erexit,ſtadiorum ſpatio ſeptem,è candido lapide factũ, & duodecim altum,latumque octo cubitis: & vigintiſeptem turres quinquagenorum cubitorum in eo ſtabant: ex quibus aditus erant in ædes circa omnem murum intus ædificatas. Rex enim verticem,quod fœcũdus omníque planicie mollior eſſet, culturæ deſtinauerat: vt ſi quando externorum alimentorum penuria contigiſſet, ne hac quidem laborarent, qui ſalutem ſuam caſtello credidiſſent. Quin & regiam ſibi ædificauerat, ab occidentalis partis aſcenſu, intra mœnia quidem arcis poſitam, vergentem autem ad ſeptentrionem. Regiæ vero murus erat magnus, ac firmiſſimas quatuor celſitudine ſexagenorum cubitorum in angulis turres habebat. Membrorum autem intus,& porticuum itémque balnearũ varia erat & ſumptuoſa conſtructio, columnis quidem è ſingularibus ſaxis vndique ſubſtitutis,parietibus autem membriſq; ſolida compage lapidum variatis. Ad ſingula vero habitacula, & in ſummo, & circa regiã,& ante turreis, multos magnoſq; puteos in ſcopulis exciderat,cuſtodes aquarum: tantam molitus abundantiam,quãtam qui fontibus vterentur, haberẽt. Foſſæ vero iter ex regia in arcem ſummam ducebant,quas foris nemo cernebat. Sed ne manifeſtę quidem vię facilem ſui vſum præbere hoſtibus poterant. Nam orientalis quidem via natura eſt inacceſſa,vt ſupra memorauimus. Occidentalem vero,magna in anguſtia poſita turri concluſit,quæ nõ minore mille cubitorum ſpatio ab arce diſtaret,quam

Situs Maſſadæ & munitio.

neque

neque transire posse, neque capi facile videbatur. Inextricabilis autem, quamuis licenter ambulātibus, fuerat fabricata. Ita quidem aduersus hostiles impetus natura simul & manu castellum erat cōmunitum: Intus autem repositi apparatus, magis & diuturnitatem & opulentiam iuuere. Nam & frumentum multum erat conditum, & quod in longum tempus sufficere posset: vinumq; multum & oleum: insuper aut cuiusq; leguminis fructus, & palmulę coaceruatę. Cunctaq; repperit Eleazarus, castello per dolum cum sicarijs occupato, matura, nihilq; recens depositis deteriora: quanquam ferè ex quo apparata sunt, ad excidium à Romanis illatum, centum annorum tempus agebatur. Quinetiam Romani fructuum reliquias incorruptas offendére. Si quis autem causam diuturnitatis auram esse existimet, non errauerit, quod arcis altitudine ab omni terrena ac fœculenta materia sit remota. Inuenta est autem omnigenûm quoque armorū multitudo, ab rege condita, quæ decem milibus virorum sufficerent, ferrumq; infectum, nec non æris & plumbi materia: quippe vt magnis de causis factum crederes apparatum. Aiunt enim Herodem id ipsum castellum sibi ad refugium parauisse, duplex periculum suspicantem: vnum quidem ab Iudæorum populo: ne se deposito, illos qui antea reges fuerant, ad principatum reduceret. Alterum vero maius atque atrocius, ab regina Ægypti Cleopatra. Hæc enim suam sententiam non celabat, sed cum Antonio sæpe verba faciebat, postulans Herodem interfici, sibi autem obsecrans regnum Iudæorum donari. Et magis quis miraretur, nondum eius imperio Antonium paruisse, male eius amore mancipatum, quàm non donaturum sperasset. Propter eiusmodi metus Herodes conditam Massadam, extremum belli contra Iudęos Romanis opus reliquit: Nam quia foris iam locum omnem muro cinxerat dux Romanorum, sicut supra diximus, ac ne quis effugeret diligentissime procurauerat: incipit oppugnationem, vno tantum loco reperto, qui aggerum iactum posset excipere. Nam post eam turrim, quæ iter ab occidente, quod ad regiam summumq; montem duceret, præcludebat, erat quædam continentia saxi vastior latitudine, multumq; porrecta: celsitudine autem Massadæ trecentis cubitis inferior, quam Leucen appellabant. Hanc igitur Silua vt ascēdit ac tenuit, aggerem apportare militibus iussit: illis autē alacri animo & magna manu operantibus, solidus ad ducentos cubitos erectus est tumulus. Verum neq; firma, neque sufficiens machinis ferendis hæc mensura videbatur: sed super eum tribunal, constructis saxis ingentibus, factum est, altum itemq; latum cubitis quinquaginta. Erat autem & aliarum machinarum fabrica illis assimilis, quas primo quidē Vespasianus ad oppugnationes, postea vero Titus excogitauerat: & turris sexaginta cubitorum effecta est, tota ferro consepta, vnde multis ballistarum tormētorúmque iaculis Romani cito eos repulere qui de muro pugnabant, & caput exerere prohibuere. Simul autem ingenti etiam ariete fabricato, Silua crebro murum pulsari iubet: ac vix quidem tamen aliquam eius deijcit partem interruptam. Cito autem præuenere sicarij, muro intus altero constituto, qui ne machinis quidem simile aliquid pateretur: mollis enim adhuc erat, & impetus laxare violentiam poterat, hoc modo constructus. Trabes proceritate magnas, & quà sectæ sunt continentes composuere: earum autem ordines erant duo similes, tantumq; distantes quanta esset muri latitudo: & inter eos ambos replebant aggere spatium. ne vero crescente cumulo terra deflueret, alijs transuersis trabibus quas in longitudinem posuerant colligabant. Erat ergo illis opus quidem ædificio simile: sed quod cedenti inferebantur machinarum ictus euanescebant, lutóque subsidente strictiorem fabricam faciebant. Hoc vbi Silua considerauit, igni magis murum captum iri putans, multas quidem ardentes faces militibus intrò iaculari præcepit: murus autem, quippe vt magna ex parte lignis constructus, ignē cito comprehendit: & vsque ad imum sui laxitate calefactus, ingenti flamma colluxit. Incipiente quidem adhuc incendio, spirans aquilo Romanis erat horribilis: auertens enim desuper flammam in eos abigebat, & penè machinas

Aggeres ingentis altitudinis.

Ignis muris iniectus.

quasi iam conflagraturas desperauerant. deinde flatu mutato, veluti diuina prouidentia excitatus auster, multa vi in aduersum eam murum repulit: iamq; totus ardebat ex alto. Romani quidem cum dei vterentur auxilio, ad castra læti digrediebantur, decreto hostes luce aggredi, & nocte vigilias accuratiores facere, ne quis eorum clàm subterfugeret. Sed neque ipse Eleazarus de fuga cogitabat, neque alij cuiquam permissurus erat vt faceret. Videns autem murum igne cõsumptum, alium vero nullum salutis modum neque virtutis excogitans: sed his, quæ Romani in se liberósque suos & coniuges facturi essent si vicissent, ante oculos positis, de omnium morte consilium cepit: idq; ex præsentibus fortissimum ratus, validioris animi socijs vesperi congregatis, talibus eos verbis ad facinus inuitabat. Cum olim vobis decretum sit viri fortes, neque Romanis, neque cuiquam alij seruire, nisi deo: is enim solus est verus & iustus dominus hominum: ecce nũc tẽpus adest, quod factis vestros probare animos iubeat. Ne igitur ipsi nos dehonestemus, antè quidem seruitutem nec sine periculo passi, nunc autem cum seruitute intolerabiles pœnas subituri: si viuos in Romanorũ potestatem venire contingat. primi enim omnium ab his defecimus, & nouissimi cum his bellum gerimus. Puto autem & hanc nobis à deo gratiam datam, vt bene ac libere possimus mori, quod alijs non euenit præter spem superatis. Nobis autem certum est, orto die futurum excidium. Libera est autem strẽnua mortis conditio cum affectibus: neq; enim prohibere id hostes possunt, qui profecto nos optant viuos abducere, neq; nos illos iam possumus superare pugnando. Nam fortasse quidẽ ab initio statim oportuit, quando libertatem defendere cupientibus omnia & à nobisipsis acerba peioráque ab hostibus eueniebant, de dei voluntate conijcere, & scire, quod amica ei quondam Iudæorum natio damnata esset interitu: manens enim propitius, vel saltem nobis leuiter infensus, nunquam tantorum quidem hominum perniciem neglexisset: sacratissimam vero vrbem suam igni hostium excidioq; prodidisset. Nos autem soli scilicet ex omni genere Iudæorũ, sperauimus seruata libertate superare, tanquam nil in deum deliquissemus, nulliusq; culpæ participes fuissemus, qui alios quoq; docuimus. Itaq; videtis quemadmodũ nos vana expectasse redarguit, fortiore nobis speratis rebus malorũ necessitate illata. Nec enim quicquã nobis castelli natura inexpugnabilis profuit ad salutem: sed & alimentorum copiam, & armorum multitudinem, aliumq; habentes abundantissimum apparatum, ipso deo manifestissime auferente spem salutis perdidimus. Ignis enim qui ferebatur in hostes, in ædificatum à nobis murũ non sponte reuersus est. Sed hęc multorum ira sunt criminum, quæ furore capti contra gentiles ausi sumus: pro quibus quæso ne Romanis inuictissimis pœnas, sed per nos ipsos deo pręstemus. istæ autem illis moderatiores sunt. morientur enim coniuges iniuria vacuę, liberi seruitutis expertes. Post illos autem ipsi nobis honestam inuicem gratiam prębeamus, libertate seruata optima sepultura. Prius tamen & pecunias & castellum igne exuramus. Mœrebunt enim Romani, certe scio, si neq; corpora nostra tenuerint, compendioq; caruerint. Alimenta sola relinquamus. hęc enim nobis erunt testimonio mortuis, quod non penuria victi sumus: sed ita vt ab initio statueramus, mortem seruituti prætulimus. Hæc dicebat Eleazarus: sed non in eundem modum præsentiũ sententię cõgruebant. Sed alij quidem ei obedire properabant, & quasi voluptate replebantur, pulchrá esse mortem existimantes. Qui vero molliores erant coniugum ac familiarum suarum misericordia, vel etiam proprius queq; apertissimus deterrebat interitus, aliusq; aliũ intuens, contrarium voluntatis suæ motum lachrymis designabant. Quos cum vidisset Eleazarus formidare, ac magnitudinem consilij animis frangi, pertimuit, ne etiã qui fortiter dicta perceperũt, effœminarent flentes ipsi ac deplorantes. Ergo exhortationem non intermisit: sed erectior, multóque repletus spiritu, clariore de immortalitate animę orationẽ incipit: magnaq; vsus exclamatione,

lachrymantes

lachrymantes attentius aspectans: Plurimum, inquit, opinione deceptus sum: qui putarem viros fortes pro libertate certantes, mori bene malle, quàm viuere. Vos autem ne cuilibet quidem homini quicquam, neque audacia, neque virtute præstatis, qui etiam magna mala effugituri, mortem timetis: cum oporteret vos super hoc neque cunctari, neque expectare monitorem. Olim enim & à primo sensu nos erudire sacræ patriæ orationes, maiorum quoque nostrorum factis & animis confirmantibus, perseuerabant: quod viuere hominis est, non mori, calamitas. Nam mors quidem libertatem animis præstans, ad proprium purumq; locum eas dimittit, ab omni clade futuras intactas. Donec autem mortali corpore vinctæ sunt, vnaq; malis eius implentur, quod verisimile dicitur, mortuæ sunt. Diuino enim cum mortali societas turpis est. Multum quidem potest anima iuncta cum corpore: instrumentum enim facit suũ, latenter id mouens, & vltra mortalem naturam gestis producens: Veruntamen cum pondere, quo in terram detrahitur, quódque ab ea pendet, absoluta, proprium locum receperit, tũc beatam & vndique liberam participat fortitudinem: humanis oculis, vt ipse deus, inuisibilis manens: nec enim cum est in corpore, conspicitur. Nam & accedit occulta, neque rursus cum recedit videtur, vnam quidem ipsa habens incorruptam naturam, corpori aũt causam prębens mutationis. Nam quod anima attigerit, hoc viuit atque viget: vnde verò digressa fuerit, hoc marcidum moritur: tantum immortalitatis ei superat. Et huius orationis argumentum vobis sit somnus: in quo in se collectæ animæ, nusquam eas distrahente corpore, iucundissimã quietem agunt: cum deo vero pro cognatione degentes, vbiq; adsunt, ac multa futura prędicunt. Cur igitur mortem timere conueniat, qui somni diligimus quietem? quemadmodum autem non sit dementissimum, breuitatem vitæ sequentes, sibimet inuidere perpetuam? Oportebat quidem nos domestica institutione meditatos, alijs esse exemplo promptæ voluntatis ad mortem. Attamen si ab alienigenis etiam rei fides petenda est, Indorum videamus sapientiæ professores. Illi enim cum sint boni viri, vitæ quidem tempus, quasi quoddam necessarium naturæ munus, inuiti sustinent: properant autem animos corporibus soluere: nullóque vrgente neque exagitante malo, propter immortalis conuersationis desiderium, alijs quidem prædicunt se esse abituros, nec est qui prohibeat quisquam, sed omnes fortunatissimos appellantes eos, ad familiares suos mãdata mittunt: ita certam verámque animis esse inter se consuetudinem credidere: ipsi autẽ cum mandata perceperint, igni traditis corporibus, vt immaculata puráque anima secernatur, laudati moriuntur. Facilius enim ad mortem illos amicissimi prosequuntur, quàm exterorum hominum quisquam suos ciues, in longinquam peregrinationem ituros. Et se quidem ipsos deflent: illos autem beatos dicunt, quòd immortalitatis ordinem iam recipiant. Non ergo nos pudebit, si deterius Indis sapiamus, propriaq; ignauia leges patrias, quæ omnibus hominibus æmulandæ videntur, inhoneste despiciamus? quanquam & si contraria nos à principio instituisset eruditio, quod summum bonum est hominibus viuere, mors autem calamitas: attamen tempus nos adhortatur eam bono animo & facile tolerare, dei voluntate & necessario morituros. Olim enim quantum apparet, contra omne Iudæorum genus hoc decretum posuit deus, vt vita careremus, qui ea nõ eramus quemadmodum oportebat vsuri. Non ausim enim nobismetipsis ascribere, neque Romanis gratificari, quod nos omnes eorum bellum absumpserit. Non enim viribus illorum hæc accidere: sed causa fortior interueniens, illis præstitit vt vincere viderentur. Quibus enim armis Romanorum perempti sunt, qui Cæsaream incolebant Iudæi? ac ne defecturos quidem ab illis, dum diem septimum celebrarent, aggressa Cæsariensium multitudo, neque repugnantes, cum coniugibus ac liberis mactauerunt: nec vel ipsos erubuere Romanos, qui nos tantummodo hostes, quod defeceramus, putabant. Sed dicet aliquis, Cæsariensibus semper cum suæ ciuitatis Iudæis fuisse discordiam, tempusq; nactos vetus odium

Brachmanæ

exsaturasse: quid ergo de Scythopolitanis dicemus? Nobiscum enim illi propter Græcos bellum gerere ausi sunt, ac nō cum propinquis nostris Romanos vlcisci. Multum igitur his fides illorum ac beneuolentia profuit: siquidem ab ipsis cum totis familijs acerbissime trucidati sunt, ac pro auxilijs gratias eis reddidere: nā quæ illos à nobis pati prohibuere, hęc passi sunt, velut ea ipsi committere voluissent. Longum fiet, si velim nunc separatim de singulis dicere. Nostis enim, quod Syriæ ciuitatum nulla est, quæ non Iudæos apud se habitantes occiderit, nobis quàm Romanos plus inimicos. Vbi etiam Damasceni, cum ne causam quidem probabilem confingere potuissent, ciuitatem suam cæde nefaria repleuere, octodecim milibus Iudæorum cum coniugibus ac familijs iugulatis. Eorum autem multitudinem plagis in Ægypto peremptorum sexaginta milium numerum audiebamus excedere. Illi quidem fortasse in aliena terra, cum nullum inuenissent hostibus aduersarium, ita sunt mortui. At omnibus qui domi cum Romanis bellum suscepere, nihil deerat eorum, quæ spem totàm possent præbere victorię. Arma enim & muri, & castellorum inexpugnabiles fabricæ, atque interriti spiritus ad pericula pro libertate subeunda, cunctos ad defectionem reddunt fortiores: sed hæc ad paucum tempus cum suffecissent, séque sustulissent, maiorum malorum extitere principium. Omnia enim capta sunt, omniáque hostibus succubuerunt, velut illorum nobilioris causa victoriæ, non ad eorum salutem, à quibus instructa fuerant, apparata sint. Et in prælio quidem mortuos beatos existimari oportet: repugnantes enim & libertate non perdita periere. Eorum vero multitudinis, qui à Romanis subiugati sunt, quis non misereatur? quísve non antequam illa patiatur, mori properet? quorum alij torti, tamq; igne quàm verberibus excruciati periere, alij semesi à bestijs ad secundum earum cibum viui seruati sunt: illorum quidem miserrimi habendi sunt, qui adhuc viuunt, qui sæpe mortem optantes non accipiunt. Vbi est autem illa magna ciuitas? Aut vbi est quæ totius gentis Iudææ metropolis fuit? Tantis quidem murorum septis munitissima, tot vero ante muros castellis turriúmque obiectis mœnibus tuta, bellíque apparatum vix capiens, tot autem virorum pro se pugnantium multitudinem continēs, quid nobis facta est, quæ deum habere incolam credebatur? Radicitus ex fundamentis erepta est, soláque eius monumenta restant, eorum à quibus excisa est imposita reliquijs castra. Senes vero infelices ad cineres templi assident, & paucæ mulieres ad turpissimam pudoris iniuriam ab hostibus reseruatæ. Hæc secum reputans quisquam nostrum, aspicere solem durabit, etiam si viuere sine periculo possit? Quis autem inimicus adeo patriæ, quis tam imbellis, aut parcus animæ, vt eum non pœniteat hucusque vixisse? Atque vtinam omnes fuissemus mortui, priusquam illam sacram ciuitatem hostium manibus videremus excindi, priusquam templum sanctum tanta impietate funditus erui: sed quoniā spes nō instrennua nos illexit, quod forte poterimus pro ea hostes vlcisci: nunc autem euanuit, ac solos necessitati dereliquit, mori bene properemus, nostrimet ipsi misereamur, & coniugum liberorumque dum nobis licet à nobisipsis misericordiam capere. Ad mortem nanque ipsi nati sumus, & quos ex nobis genuimus, eáq; fugere ne fortissimi quidem possunt. iniuria vero & seruitus, & videre coniuges ad turpitudinem duci cum liberis, non est malum hominibus ex naturę necessitate profectum: sed hęc sua timiditate perferunt, qui ante mori cum licuit noluere. Nos autem multum freti fortitudine, à Romanis defecimus: & postremo nunc illis ad salutem hortantibus, non paruimus. Cui igitur non est eorum iracundia manifesta, si nos viuos subiugare potuerint? Miserandi quidem adolescentes erunt, quorum vires corporis ad multos sufficient cruciatus: miserandi autē prouectiores, quorum ætas clades ferre nō poterit. Videbit alius cōiugem abduci, alius manibus reuinctis vocem filij patrē implorantis exaudiet. Sed dū liberi sunt & gladios habent, pulchrum ministeriū nobis prębeát, expertes seruitutis hostium. Moriamur liberi, cū filijs & cōiugibus vita decedamus. Hęc nobis leges præcipiunt,

hæc nos

hæc nos coniuges,& filij deprecantur,horum necessitatem deus misit,his contraria Romani nolunt, & ne quis nostrũ ante excidium pereat, timent. Festinemus igitur eis,pro sperata potiundi nostri voluptate,stuporem mortis admirationémque relinquere audaciæ. Adhuc eum orare cupientem omnes interpellabant: & effrenato quodam impetu pleni,ad opus incitabant:ac veluti laruis exagitati,alius alium ante capere cupiebat:hoc specimẽ esse fortitudinis,rectiq; consilij existimãtes,ne quis extremus remanere videretur: Tantus eos & coniugum & filiorum & propriæ cædis amor inuasit. Sed nec, id quod aliquis putauerit,cum facinus accederent obtusi sunt,verum eam seruauere sententiã,quam cum dicta perciperent,habuerunt:propriũ quidem charumq; affectum retinentibus cũctis, rationi vero cedẽtibus,quia iam optime filijs cõsuluissent. Simul enim valere vxoribus cum amplexu dicebant, ac liberos gremiis captos extremum lachrymãtes osculabantur:& simul tanquã manibus alienis iussa peragẽtes volentes eos configebant:malorum quę subditi hostibus passuri fuerant cogitationem, habentes pro solatio necessitatis ad cędem. Deniq; nemo hac audacia minor inuentus est. Cuncti autem coniunctissimos trãsfixere:miseri,quibus id necesse fuit, quibusq; filios atq; vxores occidere,malorum omnium videbatur esse leuissimum. Igitur neq; horum iam factorum dolorem tolerantes, & interfectos læsos existimãtes, si vel breuissimum tempus eis superuiuerẽt,cito quidem vniuersis bonis in vnum congestis ignem iniiciunt, sorte vero ex numero suo decem lectis omnium percussoribus,vniuersi etiam propter liberos ac coniuges prostratos compositi,eosq; complexi manibus,parato animo se mactandos præbebant infelicissimum illud exhibentibus ministerium. Isti autem intrepide cunctis occisis,eandem sortis legem in sua quoq; morte statuerunt,vt cui obtigisset, nouem peremptis semet super eos occideret. ita omnes sibi confidebant,quod neq; in audendo,neq; in sustinendo facinore,præstaret alius alij. Et ad extremũ cæteri quidem se neci supposuere:vnus vero atq; nouissimus,circumspecta multitudine mortuorũ,ne quis forte in multa cæde superesset qui suæ manus egeret:vbi cognouit omnes perẽptos, ignem quidem immittit regiæ: vehementi vero manu toto per se transacto gladio,iuxta suos affectus occubuit. Et illi quidẽ perierãt,nullã credentes animam ex numero suo Romanis subditam reliquisse. Latuit aũt vna mulier senior,& alia quędã Eleazari cognata,plurimum doctrina sapientiaq; mulieribus pręstãs, & quinq; pueri per cuniculos qui aquam sub terra potui ducebant abditi,cũ alij cædibus occupatas mentes haberent, qui erant nongenti numero & sexaginta, cum mulieribus simul ac pueris. Hæc aũt calamitas acta est Aprilis mẽsis quintodecimo die. Romani aũt adhuc pugnam expectantes mane aggeribus scalarũ pontibus iunctis muros aggrediebãtur. Cum vero hostium neminem viderẽt,sed vndique versum acerbam solitudinem, ignemq; intus ac silentium, quid factum esset conijcere nõ poterant: & ad extremum velut impellentes ictum arietis, vlulatũ,si quem forte prouocarent,dederunt. Clamorem autem sensere mulieres,& ex cloacis emersæ,factum Romanis vt erat indicarunt, altera earum quemadmodum dicta vel gesta fuissent omnia narrante manifeste. Non tamen Romani facile his verbis adducebãtur,ausi magnitudinem verisimilem non credẽtes. Ignem vero extinguere conabantur,perq; hunc viam sectantes cito in regiã peruenere:conspectaq; multitudine mortuorum,non vt in hostibus gauisi sunt: sed consilii fortitudinem,&obstinatum in tanto numero rebus ipsis contẽptum mortis admirabantur.

Interitus sicariorum, qui in Alexandriam & Thebas profugerant Cap. XXIX

HVius modi autem peracto excidio,in castello quidẽ pręsidiũ dux reliquit,ipse vero cum exercitu ad Cæsarem profectus est. Nec enim quisquã superarat in illis regionibus hostiũ,sed iam tota Iudæa belli fuerat longinquitate subuersa:multisq; suorum etiam procul incolentibus sensum perturbationis ac peri-

culum exhibuerat. Nam & circum Alexandriam Ægypti ciuitatem postea contigit multos Iudęorum perire. His enim qui ex factione sicariorum illuc effugere potuerunt, nō satis erat saluos esse: verum & illic nouas res conabantur, vt libertatem defenderent, & Romanos quidem nihil se meliores putarent, deum verò solum dominum dicerent. Cum autem quidam ijs Iudęorum non ignobiles aduersarentur, illos quidem mactauere, alijs verò instabant, ad defectionem eos hortantes. Eorum autem videntes confidentiam principes seniorum, iam cohibere tutum sibi non esse arbitrabantur: sed congregatis omnibus in cōgregationem Iudæis, sicariorum temeritatem publicabant, illos omnium malorum causam esse demonstrantes: & nunc aiebant illos, quòd nec si fugissent certam spem salutis habituri viderentur, à Romanis enim cognitos statim perituros esse, sibi debita calamitate replere eos qui nullius fuissent delicti participes. cauendum igitur ab eorum exitio multitudinem monebant, & vt pro se Romanis ipsorum traditione satisfacerent. His dictis, prospecta periculi magnitudine paruere, multoque impetu sicarios aggressi corripuere. quorum sexcenti quidem statim capti sunt: qui vero in Ægyptum Thebasq; illius tractus elapsi sunt, non multo post comprehensi reducti sunt: quorum non est qui duritiam, siue confidentia siue pertinacia voluntatis sit dicenda, non obstupescat. Omni enim genere tormentorum & vexatione corporum in eos excogitata, ob hoc solummodo vt Cæsarem dominum faterentur, nemo cessit, neque dicere velle visus est: sed omnes illa necessitate validiorem sententiam conseruauere, tanquam brutis corporibus non animis etiam cruciatus ignémque susciperent. Maxime vero puerorum ætas, miraculo spectantium fuit: nec enim vel eorum quisquam commotus est, vt dominū Cæsarē nominaret: vsque adeo corporū infirmitatē vis audaciæ superabat.

Sicariorum pertinacia

Oniæ templum clausum apud Alexandriam Caput XXX

Lypus tunc Alexandriam rector administrabat, & de hoc ad Cæsarem motu velociter retulit. Ille autem inquietum Iudęorū circa res nouas studium cauendum esse existimans, ac veritus ne rursus in vnum congregarentur, & quosdam sibi adiungerēt, præcepit Lupo, vt templū Iudæorum, quod esset apud Onion (quæ sic appellatur) ciuitatē, destrueret: Hæc aūt est in Ægypto: quæ ob hanc causam & coli cœpit, & nomen sumpsit. Onias Simonis filius, vnus ex pōtificibus, ex Hierosolymis fugatus, Antiocho rege Syriæ cum Iudæis bellum gerente, Alexandriā venit: & à Ptolemæo suscipitur humanissime, propterea quòd Antiocho erat inimicus, ait se gentem Iudæorum eius auxilio sociaturū, si dictis suis obtemperasset. Cum autem rex ea quæ possent fieri annuisset, rogauit vt in aliqua parte Ægypti templum sibi ędificare permitteret, & more patrio deum colere. Ita enim & Antiochum magis odiosum Iudęis, qui templum apud Hierosolymā vastauisset, ipsiq; beneuolentiores eos fore, eoq; multos ad eum religionis diligentia colligendos. Paruit his Ptolemęus, eique locum dedit centum & octoginta stadijs à Memphi distantem: Heliopolitanus autem ille tractus dicitur: vbi castello fabricato, Onias templū quidem dissimile ei quod est in Hierosolymis, turrim autem similem exstruxit, ingentibus saxis sexaginta cubitis erectam. Arę aūt fabricā secundū patriam imitatus est, & donarijs similiter exornauit, pręter candelabri confectionem. Candelabrum enim non fecit, sed informatum aureum lychnum tanquam iubaris luce radiātem, de aurea cathena suspendit. Totum vero circa templū spatium cocto latere circūdedit, saxeas portas habente. Concessit aūt rex etiam multū agri modum, ac pecunię reditus: vt & sacerdotibus esse copia ad multa, quę dei cultus desideraret. Nō tamen hęc Onias sana voluntate faciebat, sed erat ei contentio cum Iudęis apud Hierosolymā degentibus, propter fugę memorem iracundiam: & hoc templo ędificato, arbitrabatur ad

De templo Oniæ

tur ad id se omnem ab Hierosolymis multitudinem reuocaturum.) Fuerat autem olim prædictio quędã annis noningentis septuaginta: Esaiasq; predixerat huius templi futuram in Ægypto constructionem à quodam viro Iudæo. Templũ quidem ita fuerat ædificatum. Lupus autem rector Alexandrię susceptis literis imperatoris cum ad templum aduenisset, nõnullis ablatis donarijs templum claudit. Postmodum Lupo mortuo Paulinus, qui eius potestati successit, neque donariorum quicquam reliquit (vehementer enim sacerdotibus comminatus est, nisi omnia protulissent) neq; ad templum religionis causa adire volẽtes admisit: sed clausis foribus ita inaccessum fecit, vt ne vestigium quidẽ diuini cultus in eo resideret. Tempus autem fluxerat vsque clausum templum, ex quo fuerat conditum anni trecenti triginta tres. *Templum Oniæ depredatum est*

De interfectione Iudæorum apud Cyrenem Cap. XXXI

AVdacia vero sicariorum, veluti morbus quidam, etiam ea quę circum Cyrenen oppida erant, contigerat. Elapsus enim ad eam Ionathas homo nequissimus, arte textor, non paucis imperitorum vt se attenderent persuasit: perduxitq; eos in solitudines, cum signa & vmbrarum imagines se polliceretur ostẽdere. & alios quidem hęc agendo atque fallendo latebat, dignitate vero præstantes Cyrenensium Iudæorum apparatum eius & profectionem Pentapolitanæ Libye rectori Catullo prænunciant. Ille autem equitibus ac peditibus missis, inermes facile comprehendit: & magna quidem pars manibus interijt, nonnulli aũt viui capti, ad Catullum perducti sunt. Autor autem consilij Ionathas tunc quidem potuit effugere: multum vero ac diligenter per omnes quæsitus regiones captus est, adductusq; ad Catullum, sibi quidem moram pœnæ moliebatur, Catullo autem iniquitatis præbuit occasionem. Nam ipse quidem locupletissimos Iudæorum falso insimulans, autores sibi huius consilij fuisse dicebat. Catullus aũt criminationes alacri animo suscipiebat, rémque delatã multimode cumulabat, tragicis etiam verbis exaggerans, vt & ipse quoddam bellum Iudæorum patrasse videretur: quódque hoc atrocius est, prętter credendi facultatem, etiam doctor erat calumniandi sicarijs. Denique cum iussisset Iudæum quendam Alexandrum nominare: cui iãdudum infensus odiũ publicauerat, etiã vxore eius Berenice criminationibus implicata, hos quidẽ priores occidit, deinde omnes simul pecuniarũ copijs eximios, tria simul milia trucidauit. Et hęc secure facere arbitrabatur, quòd eorũ patrimonia reditibus Cęsaris adiungebat. Ne vero vel alibi degẽtium quisquã Iudæorum eius iniustitiã confutaret, etiã longius mendaciũ propagauit: ac Ionathę nõnullisq; aliis qui comprehensi fuerant persuadet, nouarum rerum accusationẽ viris inferre probatissimis Iudæorũ, apud Alexandriam Romamq; degentium. Horum autem qui per insidias accusati sunt, vnus erat Iosephus qui hęc scripsit. Non tamen Catullo fictio ita vt sperauerat cessit. Nam Romã quidem venit, Ionathan cęterosq; vinctos ducens, finémque arbitrabatur esse quęstionis apud se ac per illum cõflatam calumniam: Vespasianus autem rem suspicatus, veritatem requirebat, cognitoq; non iure hominibus accusationẽ illatam illos quidem Titi studio criminibus soluit, merito vero pœnam in Ionatham statuit: prius enim verberatus, viuus exustus est. Catullo aũt tunc quidem ob lenitatem principum obtigit, ne quid amplius reprehensionis experiretur, nõ multo autem pòst, multiplici morbo & insanabili correptus, acerbissime tortus est nõ corporis tantum cruciatũ sustinens, sed erat ei maior animi morbus & grauior. Terroribus enim expauescebat, & crebro videbat sibi instantes vmbras eorum quos peremerat, & clamitabat. Cumq; se tenere non posset, exiliebat stratis, tanquam tormẽtis sibi & flammis adhibitis. Hoc autem semper multum proficiente malo, extisq; defluentib9, ac intestinis exhaustis, ita est mortuus: nulla re alia magis diuinę prouidentię facto indicio, quàm quod nequissimos vlciscatur. Hic nobis est finis *Iudæorum tria milia occisa*

est finis historiæ, quam promisimus nos cum omni veritate tradituros, cognosce re cupientibus, quem ad modum hoc bellum Romanis gestum est cum Iudęis. & qualiter sit quidem expositum lectoris, vt dicant, relinquatur: de veritate autem confidenter dicere non pigebit, quod eam solam scopum mihi per omnia quę scri psi proposuerim.

FLAVII IOSEPHI

HEBRAEI SACERDOTIS DE ANTIQVITATE IVDAEOrum contra Apionem grammaticum Alexandrinum ad Epaphroditum Liber primus.

SVFFICIENTER, vt arbitror, & per libros Antiquitatū, optime virorum Epaphrodite, legentibus eos, aperui de nostro genere Iudæorum, quia & vetustissimum est, & primam originem domesticā habuit. Quinq; milium enim annorum numerū historiam continētem, ex nostris sacris libris græco sermone conscripsi. Quoniam vero multos video, respicientes blasphemiam quorundā insane prolatā: & ea quę à me de antiquitate conscripta sunt, non credentes: putantes mendacium nostrum esse genus, eo quod nulla memoria apud Gręcorū nobiles historiographos digni sunt habiti nostri maiores: pro omnibus his arbitratus sum oportere me breuiter hęc dicta conscribere: & derogantium quidem, vesanum spōtaneumq; increpare mendacium, aliorumvero ignorantiam pariter emendare: vniuersosq; de nostra antiquitate, qui scilicet veritatem amplectūtur, edocere. Vtar autem in meis dictis testibus eis, qui de omni antiquitate apud Grecos fide digni sunt iudicandi: eos aūt qui blaspheme de nobis atque fallaciter conscripsere aliqua, per semetipsos conuictos indubitanter ostendam. Conabor etiam causas exponere, propter quas nonmulti in Gręcis historijs gentis nostræ fecere memoriā: nec non & eos, qui de nobis scribere voluerunt nescientibus aut nescire simulantibus indicabo. Primitus itaque satis admiror eos, qui existimant oportere de rebus antiquis, græcis tantummodo fidem habere, & ab eis consulendam esse veritatis integritatem: nobis autem & alijs hominibus non esse credendum. Sed ego omnia in his contraria video contigisse. Quapropter decet non varias opiniones inspicere, sed ex ipsis rebus iustitiam ponderare. Omnia siquidem Gręcorum noua, & heri (vt ita dicam) nuperq; facta cognoui: hoc est fabricā ciuitatum & adinuentiones artium conscriptionésque legum: cunctarumque rerum iunior apud eos est historiæ diligentia conscribendæ. Apud Ægyptios aūt, atq; Chaldęos, & Phœnicas (desino enim nos illis cōnumerare) sicut ipsi fatentur, res gestæ antiquissimā & permanentem habent memorię traditionem. Nam & locis omnes in habitant, quę nequaquam aeris corruptioni subiaceant, & multam prouidētiam habuere, vt nihil horum quę apud eos aguntur sine memoria relinqueretur: sed in publicis cōscriptionibus semper à viris sapientissimis dicerentur. Grecorū vero regionem innumeræ corruptiones inuasere, rerum memoriam delētes. Qui autem nouas constituentes conuersationes, omnium se primos esse credidere, sciant quia etiam sero & vix naturam potuere agnoscere literarū. Nam antiquissimum earum vsum habuisse creduntur à Phœnicibus, & à Cadmo se didicisse gloriantur: Sed neq; illo tempore poterit aliquis demonstrare seruatam conscriptionē, neque in templis, neque in publicis anathematis: quando etiam de Troianis rebus. vbi tot annis militatū est, postea multa quęstio atq; cōtētio facta est, vtrum literis vsi sint: & magis veritas obtinuit, quod vsus modernarum literarum illis fuisset incognitus. Constat autem, quod apud Gręcos, nulla inuenitur cōscriptio,

Omnia Grecorum esse noua

poemate

poemate Homeri vetustior: & hunc etiam post bella Troiana fuisse manifestum est. Et aiunt neque hunc literis suum poema reliquisse: sed cantibus memoria reseruatum, postea fuisse compositũ, & propterea multam in eo comperiri dissonantiam. Qui autem historias apud eos conscribere tentauere, id est Cadmus Milesius, & Acusilaus Argiuus, & post hunc quicunq; alij fuisse referuntur, paululum tempus Persarũ contra Græcos expeditionem pręcessere. Sed & eos qui de cœlestibus ac diuinis primitus apud Grecos sũt philosophati, id est, Pherecydẽ Syrium & Pythagoram, & Thaletem, omnes concorditer confitentur, Ægyptiorũ & Chaldæorum fuisse discipulos: & breuiter conscripsisse, quæ à Græcis omnium antiquissima iudicantur, ita vt vix ea credant ab illis fuisse conscripta. Quomodo ergo non est irrationabile, vt tali fastu turgeant Græci, tanquã soli sciant vetera, & veritatem eorum exacte tradant: aut quis non ab ipsis conscriptorib9 facillime discat, quòd neque firmiter scientes aliquid conscripsere, sed quod vnusquisq; opinatus est, hoc studuit explanare. Vnde etiam libris se inuicem arguũt, & valde contraria de rebus eisdem non piget eos dicere. Sed ego videbor me potioribus esse superfluus, si explanare voluero, quantis quidem locis Hellanicus ab Acusilao de genealogijs discrepat, & in quantis Hesiodium corrigit Acusilaus, aut quomodo Ephorus quidem Hellanicum in plurimis ostendit esse mendacem, Ephorum nero Timæus, Timæum qui post illum fuere, Herodotum vero cuncti: sed neq; de Siculis cum Antiocho & Philisto aut Callia Timæus concordare dignatus est: neq; rursus de Atticis hi qui Atthidas conscripserũt: aut de Argolicis qui de Argis historiã protulere, alterutros cõsecuti sunt. Et quid oportet dicere de ciuitatibus breuibusq; rebus, quando de militia Persica, & his quæ in ea sunt gesta, tãtum viri probatissimi discordasse noscuntur? In multis autem etiam Thucydides tãquam fallax accusatur, licet scrupulosissimam sui temporis historiam conscripsisse videatur. Causæ vero huius dissonantiæ multæ forsan & aliæ quærere volentibus apparebunt. Ego vero duabus quas dicturus sum, maximam huius vim diuersitatis ascribo. Et quidem primum dico eam quæ mihi proprior esse videtur: id est, eo quod ab initio non fuerit studium apud Gręcos, publicas de his quę semper aguntur proferre conscriptiones. Hoc etenim præcipue & errorem & potestatem mentiendi posteris, vetus aliquid volentibus scriptitare, concessit. Non enim solummodo apud alios Græcos publica conscriptio est neglecta, sed neq; apud ipsos Atheniẽses, quos terrigenas esse dicunt, disciplinæq; cultores, aliquid huiusmodi reperitur. Sed publicarum literarũ antiquissimas esse dicũt leges, quæ à Dracone eis de supplicijs sunt conscriptæ, modicũ ante tempus tyrãnidis Pisistrati. De Arcadibus aũt in antiquitate gloriãtibus, quid oportet dici? vix enim isti & postea literis eruditi sunt. Cum ergo cõscriptio nulla pręponeretur, quæ & discere volentes doceret, & mentientes argueret, multa inter conscriptores discordia nata est: quoniã qui ad scribendũ se pręparabant, nõ studium veritatis exhibuerunt, licet hęc promissio semper habeatur in promptu: sed verborum magis habere prolationem maximam. Et quemadmodũ laudari se in hoc super alios æstimarẽt, ad hoc potius semetipsos aptabant. Aliqui vero ad fabulas sunt cõuersi: aliqui autem ad gratiam, aut ciuitates laudantes aut reges: alij semetipsos ad accusandas causas aut cõscriptores tradidere: in hoc se fore probabiles æstimantes, & omnino hoc agẽtes, quod historiæ nimis aduersum est. Veræ siquidę historiæ indicium est, si de eisdem rebus omnes eadem dicant atq; conscribant. hi vero cũ quędam aliter conscriberent quàm alij, tunc se putabant omnium veraciores ostendi. Quapropter causa quidem verborũ & calliditatis eorũ, cedere nos gręcis oportet, non autem de antiqua historię veritate, & maxime de rebus proprię vniuscuiusq; prouincię. Quoniam igitur apud Ægyptios & Babylonios, ex longissimis olim temporibus circa conscriptiones diligentia fuit, quãdo sacerdotibus erat iniunctum, & circa eas ipsi philosophabãtur: Chaldei vero

apud

Causa erroris Græcorum

Draconis leges, Arcades

apud Babylonios: & quia præcipue Græcis immixti, vsi sunt Phœnices literis, circa dispensationes vitę, & publicorum operum traditionem, dum cōsentiāt omnes tacendum hoc puto. De nostris vero progenitoribus, qui eandem quam prędicti habuerūt in conscriptionibus solicitudinem (desino dicere, etiam potiorem) pontificibus & prophetis hoc imperantes: & quia vsque ad nostra tempora cum multa integritate seruatū est, & si oportet audentius dicere, etiam seruabitur, conabor breuiter edocere. Non enim solummodo ab initio probatissimos viros, & in dei placatione præparatos, ad hæc exercēda constituerūt: sed quatenus etiam genus sacerdotum sine permixtione purūq; cōsisteret, prouiderunt. Oportet enim eū qui sacerdotium habiturus est, ex eiusdem gētis nasci muliere, & neque ad pecunias, neq; ad honores inspicere, & genus per antiquā lineā & multis testibus approbare. Quod scilicet agimus non solum in ipsa Iudæa: sed vbicūq; nostri generis cōstitutio reperitur, etiam ibi integritas ista seruatur circa nuptias sacerdotū: hoc est, in Ægypto & Babylonia, & quocūq; terrarum orbe quilibet de sacerdotum genere sunt dispersi. Mittunt enim in Hierosolymā conscribentes à patre nomen nuptæ, & antiquorum progenitorum, quicunq; huius rei testimonia prębuere. Si autem bella proueniant, sicut iam crebro factum est, dum Antiochus Epiphanes ad nostram venisset regionem, & Pompeius Magnus, & Quintilius Varus, & præcipue nostris gesta temporibus, tunc hi qui de sacerdotibus supersunt, ex antiquis literis iterum nouas conficiunt, & probant mulieres, quæ relinquuntur. Non enim ad captiuas accedunt, alienigenarum consortia formidantes. Indicium vero integritatis hoc maximum est: quia pontifices apud nos à duob⁹ milibus annis denominati filij à patre conscripti sunt. His autem qui prędicti sunt, si quid præuaricentur, interdicitur ne vel ad altare accedant, vel alia sanctificatione fungantur. Rectè siquidem, potius autem necessariè, cum neq; conscribendi potestas omnibus data, neq; vlla sit in descriptione discordia: sed solummodo prophetis antiquissima quidem & veterrima secundum inspirationem, factam à deo cognoscentibus, alia vero suorū temporū sicuti sunt facta palàm conscribentibus, infiniti libri non sunt apud nos discordantes & sibimet repugnātes: sed solummodo duo & viginti libri, habentes temporis totius conscriptionem: quorum iuste fides admittitur. Horum ergo quinque quidem sunt Moseos, qui natiuitates continent, & humanæ generationis traditionem habent vsque ad eius mortem. hoc tempus de tribus milibus annis paululum minus est. A morte vero Moseos vsque ad Artaxerxem Persarum regem, qui fuit post xerxem, prophetæ suorum temporū res gestas conscripserunt in tredecim libris. Reliqui vero quatuor, hymnos in deū, & vitæ humanæ præcepta noscuntur continere. Ab Artaxerxe vero vsque ad nostrū tempus singula quidē conscripta, nō tamē priori simili fide sunt habita, eò quod nō fuerit certa successio prophetarum. Palā nāque est ipsis operibus queādmodū nos proprijs literis credimus: tanto nanq; seculo iam præterito neq; adijcere quicquam aliquis, nec auferre nec transformare pręsumpsit. Omnibus enim insertū est mox ex prima generatione Iudæis, hæc diuina dogmata nominare, & in his vtiq; permanere: & propterea, si oporteat, mori libenter. Iā itaque multi captiuorū frequenter tormētis affecti sunt, & mortes varias in theatris sustinuere, ne vllum verbum cōtra leges admitterent, aut conscriptiones auitas violarent. Quis Gręcorum aliquid tale perpessus est? quando neq; fortuitam sustinere læsionem volūt: licet omnia apud eos scripta destruantur. Verba enim hæc esse putant secundum conscribentiū voluntates exposita. Et hoc iuste etiam de antiquis sapiunt, quoniam aliquos nunc quoque vident pręsumentes de his rebus conscribere, quibus neq; ipsi interfuere, neq; credere scientibus acquiescunt. Denique de bello quod apud nos contigit nuper, quidam historias conscribentes ædiderunt: cum neq; ad ea loca venerint, neque in proximo rerum gestarum fuerint. sed ex auditu quędam pauca componentes, impudenter semetipsos videntur historiæ nomine iactitare. Ego vero & de omni bello, & quę ibi particulariter gesta

Sacerdotale genus annotatum

ter gesta sunt, veram descriptionem feci : cum ipse rebus omnibus interfuerim. Dux etenim apud nos Galilæorum eram, donec fuit defendendi facultas. Contigit autem vt caperer à Romanis : & habentes me Vespasianus & Titus in custodia vniuersa semper inspicere faciebant, primo quidem vinctum: postea vero solutus cum Tito ab Alexandria propter obsessionem Hierosolymorum directus sum. Eo tempore nihil est gestum, quod meam potuisset latere notitiam. Nam videns Romanorum exercitum, vniuersa cum diligentia describebam. Et ea quæ nunciabantur ab his qui semetipsos tradebant, ego solus integrius intelligens disponebam. Deinde Romæ tempus vacationis habens, omni iam negotio præparato vsus aliquibus cooperantibus mihi propter eloquentiam Grçcam rerum eruditionem exhibui. Tantaq; mihi securitas affuit veritatis, vt primos omnium imperatores belli Vespasianum & Titum testes non expauescerem. Primum nanque illis obtuli libros : & post illos multis quidem Romanorum qui bellis interfuere, plurimis vero nostrorum etiam eos vęnum dedi, qui Græca eruditione videbâtur imbuti, quorum est Iulius Archelaus, Herodes honestissimus, & ipse admirabilis rex agrippa. Isti siquidem vniuersi testimonium perhibuere, quod veritatem diligenter excolui: non dissimulaturi si quid gestorum per ignorãtiam aut per gratiam commutassem, aut prætermisissem. Quidam vero praui homines derogare meæ historiæ sunt conati, tanquam in scholis adulescentium themata exercentes, & accusationis insperatæ atque detractionis facientes opus: cum oporteat illud sciri, quod conuenit promittentem alijs rerum veracium traditionem, ipsum prius hęc nosse certissime, aut rebus gestis adhærendo, aut ab scientibus cõsulendo. Quod ego præcipue circa vtrunque me credo fecisse opus. Antiquitatis nanque libros (sicuti dixi) ex voluminibus sacris interpretatus sum, cum essem genere sacerdos, & participarem illarum sapientiam literarum. Historium vero belli conscripsi, multarum quidem actionum ipse operator, plurimarum vero inspector existens: & omnino eorum quę dicta vel gesta sunt, nihil ignorãs. Quomodo ergo non procaces quilibet existimabit eos, qui aduersum me nituntur de veritate contendere? Qui licet imperatorum commenta legisse dicuntur, non tamen nostrorum repugnantium rebus interfuere. De his rebus itaq; necessariam feci digressionem, significare volens facultatem eorũ, qui historiam scribere promittunt. Et sufficienter, sicuti reor, declaraui, quod conscriptio rerum apud Barbaros potius solẽnior, quàm apud Græcos est. Volo aũt paululum prius disputare aduersus eos, qui cõtendunt nouellam esse nostram conuersationem, eo quòd nihil de nobis, vt aiunt illi, dictum sit à conscriptoribus Grçcis: Deinde testimonia antiquitatis ex aliorum literis exhibebo: & eos qui nostrum blasphemant genus, nulla ratione blasphemare monstrabo. Nos igitur neq; regionem maritimã habitamus, neq; mercimonijs gaudemus: neq; per hoc alterutris peregrinationib9 fatigamur. Sed nostræ ciuitates procul à mari sitæ sunt : regionemq; vberrimam possidentes, in ea assidue laboramus, pręcipue circa filiorum nutrimenta studentes, legumq; custodiam: & traditionem pietatis, totius opus vitę necessarium iudicamus. Cum accedat igitur his quę prędicta sunt, etiam viuendi ratio propria, nihil fuit antiquis temporibus quod faceret nobis cõmercium Grçcorum: sicut Ægyptijs mercimonia, quę ab eis exportantur, & ad eos rursus importâtur: itemq; habitatoribus Phœnicię maritimę, studentibus circa contractus, atq; negocia ambre pecunię requisita. Sed neq; circa latrocinia sicut quidã alij vacauere, amplius habere concupiscentes patres nostri ad bella cõuersi sunt, licet regio nostra multa milia virorum fortium possideret. Phœnices ergo propter negociationem ad Grçcorum prouinciam nauigantes, repente sunt agniti, & per illos Ægyptij, & omnes à quibus ad Grçcos onera deuehebant, immẽsa maria proscindentes. Medi vero postea atq; Persæ palàm in Asia regnauerunt, & vsq; ad alterã continentem Persę militauerunt. Thraces autẽ propter vicinitatem, & Scythę ab his qui Pontum nauigant, cogniti sunt: & omnino vniuersi iuxta mare vel orientale vel

hesperium habitantes, aliquid conscribere volentibus cogniti facti sunt. Qui vero superius habitabãt, & procul à mari, multis sunt temporibus ignorati. Et hoc apparet etiam circa Europam contigisse: quando de Romanorum ciuitate tam longo tempore adepta potestatem, tantáque bella conficiente, neq; Herodotus, neque Thucydides, nec vllus qui fuit istis, fecit aliquã mentionem: sed sero tandem & vix ad Græcos potuit eorum venire notitia. De Gallis enim & Hispanis sic ignorauere hi, qui putantur diligẽtissimi conscriptores, quorum est Ephorus, vt vnam ciuitatem esse arbitrarẽtur Iberos, qui tantam partem occidentalis terræ noscuntur inhabitare. Et mores eorum, qui neque fiunt apud eos, neque dicuntur, referunt. Causa vero ignorantiæ veritatis est, quod procul abessent: vt autem falsa conscriberẽt, quòd vellent videri aliquid amplius quàm alij retulisse. Quomodo ergo mirari decet, si neq; nostra gens plurimis erat nota, neque ad scribendum de se aliquam dedit occasionem, & ita dissita procul à mari, & talibus institutis viuens? Pone igitur nos argumento vti velle Græcorum, quod non sit genus eorum antiquum, eo quod nihil in nostris voluminibus de eis sit dictum: nónne omnino deridebũt causas huiusmodi à me prolatas, & testes vicinæ regionis adducent antiquitatis suæ? Igitur & ego hoc conabor efficere. Ægyptis enĩ & Phœnicibus præcipue testibus vtar, cum nullus eorum potuerit tanquam falsum accusare testimonium. Et videntur maxime erga nos iniqui in communi quidem omnes Ægyptij, Phœnicum vero Tyrij. De Chaldæis autem nequaquam hoc dicere potero, quoniam & generis nostri principes constituti sunt, & propter cognationem in conscriptionibus suis meminere Iudæorũ. Cum vero fidem de his præbuero, & blasphemias falsas ostendero, tunc etiam Græcorum conscriptores memorabo, qui Iudæorum fecere mentionem: vt neque huiusmodi occasio relinquatur in Iudæis nobis faciendæ contentionis. Inchoabo autem primum à literis Ægyptiorum, quas non arbitrantur commendare quæ nostra sunt. Manethon itaque genere vir Ægyptius, Græca disciplina eruditus, sicuti palàm est (scripsit enim sermone Græco) paternæ religionis historiam ex sacris (sicuti ait ipse) interpretatus libris, frequenter arguit Herodotum, in Ægyptiacis ignoratione mentitum. Is Manethon in secundo Ægyptiacorum hęc de nobis scripsit. Ponam vero

Quibus testibus usurus sit

„ etiam verba eius, tanquam illum ipsum adducẽs testem. Fuit nobis rex, Timaus
„ nomine. sub hoc nescio quomodo deus iratus fuit: & pręter spem ex partibus oriẽ
„ talib9 homines genere ignobiles, adepta fiducia in prouincia castrametati sunt.
„ Et facile ac sine bello eam potẽterq; ceperunt: & principes eius alligantes, de cæ
„ tero ciuitates crudeliter incendere: & deorum templa euertere. Erga omnes vero
„ prouinciales inimicissime se gesserunt, alios quidem perimentes, aliorum vero &
„ filios & coniuges in seruitutem redigẽtes: nouissime vero & vnum ex se fecere re-
„ gem, cui nomen Saltis. Hic in Memphydem veniens, superiore inferioreq; pro-
„ uincia tributaria facta, præsidia relinguens opportunis locis, maxime partes mu
„ niuit orientales, prospiciens quod Assyrij aliquanto potentiores, erant desidera-
„ turi regnum eius inuadere. Inueniẽs autem in præfectura Saite ciuitatem oppor
„ tunissimam, positam ad orientem Bubastitis fluminis, quę appellabatur à quadã
„ antiqua theologia Auaris, hanc fabricatus est, & muris maximis communiuit,
„ collocans ibi multitudinem armatorum, vsque ad ducenta quadraginta milia vi
„ rorum eam custodientium. Hic autem messis tempore veniebat, tam vt frumẽta
„ meteret, & mercedes exolueret, quàm vt armatos ad terrorem extraneorum dili-
„ genter exercitaret. Qui cum regnasset decemnouem annis, vita priuatus est. Post
„ hunc aũt regnauit alter quatuor & quadraginta annis, Bæon nomine. Post quẽ
„ alius Apachnas, sex & triginta annis, & mensibus septem. Deinde Apochis, vnũ
„ & sexaginta: & Ianias, quinquaginta, & mense vno. Post omnes autem Assis no
„ uem & quadraginta, & mẽsibus duobus. Et isti quidem sex apud eos fuere primi
„ reges, debellantes semper, & maxime Ægypti radicem amputare cupientes. Vo-

cabatur

cabatur autem gens eorum Hycsos,hoc est,reges pastores. Hyc enim secundum "
sacram linguam,regem significat: Sos vero pastorem siue pastores, secundum cō "
munem dialectum: & ita compositum inuenitur Hycsos. quidam vero dicūt eos Arabas esse. In alijs autem exemplaribus non reges significari comperi per appellationem Hyc sed è diuerso captiuos declarari pastores. Hyc enim Ægyptiaca lingua, & hac quando denso sono profertur,captiuos aperte significat: & hoc potius verisimile mihi videtur, & historiæ antiquæ conueniens. Hos ergo quos prędiximus reges, & eos qui pastores vocabātur, & qui ex eis fuere, obtinuisse Ægyptum ait annis vndecim & quingentis. Post hæc autem regum Thebaidis & Ægypti reliquæ factam dicit super pastores inuasionem, & bellum maximū & diuturnum eis illatum. Sub rege vero cui nomen erat Alisfragmuthosis, victos dicit pastores. & aliam quidem vniuersam Ægyptum perdidisse. inclusos autem in locum habentem mensuram iugerum decem milium, cui loco nomen est Auaris: Hunc Manethon dicit omnem maximo muro atque robustissimo circundedisse pastores, quatenus & omnem possessionem munitam haberent, simul & prædam suam. Filium vero Alisfragmuthoseos Themosin conatum eos vi expugnare, cū quadringentis octoginta milibus armatorum eorum muros obsedisse. Cum vero obsidium desperasset, pacta cum eis fecisse, vt Ægyptum relinquentes, quò vellent innoxij omnes abirent. Illos vero his promissionibus impetratis, cum omni domo & possessionibus non minus ducenta quadraginta milia numero, ex Ægypto per desertum in Syriam iter egisse: & metuentes Assyriorum potentiam (tūc enim illi Asiam obtinebant) in terra quæ nunc Iudæa vocitatur, ciuitatem ædificasse, quæ tot milibus hominum sufficere posset, eamq; Hierosolymam vocitasse. In alio vero quodam libro Ægyptiacorum Manethon hanc ipsam gentem, id est, qui vocitabantur pastores, in sacris suorum libris captiuos asscriptos rectissime dixit. Nam antiquis progenitoribus nostris pascere mos erat: & pascua Iem habentes vitam, vocabantur ita pastores. Sed & captiui non temere ab Ægyptijs dicti sunt: quoniam progenitor noster Ioseph dixit ad regem Ægyptiorum, se esse captiuum: & fratres in Ægyptum posterius euocauit, rege præcipiente. Sed de his quidem in alijs examinationem subtilius faciemus. Nūc autem huius antiquitatis producam testes Ægyptios, rursumq; quomodo se habeant verba Manethonis circa ordinem temporum aperte describam: sic enim ait: Post- "

Ex ægyptiorū historiis

quam egressus est ex Ægypto populus pastorum ad Hierosolymam, expulsor "
eorum rex Themosis regnauit post hæc annis vigintiquinque, & mensibus qua- "
tuor, & defunctus est. Assumpsitq; regnum filius Chebron annis tredecim. post "
quem Amenophis viginti & mensibus septem, huius autem soror Amesses annis "
vigintiuno, & mensibus nouem. Mephres autem duodecim & mensibus nouem. "
Mephramuthosis vigintiquinque, & mensibus decem. Thmosis autem nouem, "
& mensibus octo. Amenophis vero triginta, & mensibus decem. Orus vero tri- "
gintasex, & mensibus quinque. Huius autem filia Acenchres, duodecim, & men- "
se vno. Rathotis vero frater nouē. Acencheres autē duodecim, & mensibus quin- "
que. Acencheres alter duodecim, & mēsibus tribus. Armais vero quatuor, & men "
se vno. Armesis autem vno, & mense quatuor. Armesesmiamum vero sexagin- "
tasex, & mensibus duobus. Amenophis nouēdecim, & mensibus sex. Sethosis aūt "
equestres & nauales copias habens, fratrem quidem Armain procuratorem Æ- "
gypti constituit, & omnem ei aliam regalem contulit potestatem, tantummodo "
autem diademate vti prohibuit, & ne reginam matrem liberorum opprimeret, "
imperauit, & vt abstineret etiam ab alijs regalibus concubinis. Ipse vero ad Cy "
prum & Phœnicen, & rursus contra Assyrios atque Medos castrametatus, vni- "
uersos quidem, alios ferro, alios sine bello terrore magnæ virtutis sibimet subiu- "
gauit. his vero felicitatibus eleuatus confidentius incedebat, orientales vrbes ac "
prouincias subuertendo. multóque tempore procedente Armais, qui in Ægypto "
fuerat derelictus, omnia contrà quàm frater agere monuerat, sine timore facie- "

 bat.

bat. Nam & reginam violenter abiecit, & alijs concubinis sine parcitate iugiter miscebatur: persuasusq; ab amicis & diademate vtebatur, & fratri rebellabat. Is vero qui cōstitutus erat super sacra Ægyptiaca, codicillos Sethosi misit, cūcta significans, & quia rebellaret ei suus frater Armais. Qui repente ad Pelusium destinauit, & proprium tenuit regnum. Prouincia vero vocata est ex eius nomine Ægyptus. Dicit enim quòd Sethosis Ægyptus vocabatur, Armais autem frater eius Danaus Hæc quidem Manethon Palàm vero est ex prædictis annis tempore computato, quod qui vocabàtur pastores, id est nostri progenitores, ex Aegipto liberati, ante tres & nonaginta atque trecentos annos hanc prouinciam in habitauere, quàm Danaus ad Argos accederet: licet hunc antiquissimum Argiui esse confidant. Duas igitur res Manethon maximas pro nobis Ægyptijs literis protestatus est: primam quidem, quia aliunde venerunt ad Ægyptum: dein egressum eorum exinde, ita temporibus antiquissimum, vt penè mille annis bellum præcedat Iliacum. Ea vero quæ Manęthon non ex Ægyptijs literis, sed (sicut ipse confessus est) ex fabulis quorundam sine nomine, adiecit, postea particulariter redarguā, ostendens ea sine verisimilitudine esse mendacia. Sed volo ab istis rursus mire ad ea, quæ apud Phœnicas de nostro genere conscripta sunt, & eorum testimonio declarata. Sunt itaque apud Tyrios multorum annorum publicæ literæ, & conscriptiones diligentissime custoditæ, ex his quæ apud eos facta & inuicem gesta noscuntur, quæ tamen memoria digna sunt. Inter hæc ergo conscriptum est, quià in Hierosolymis ædificatum est templum à Salomone rege, antè annos centum quadragintatres, & menses octo, quàm Tyrij Carthaginem condidere. Descripta vero est apud illos constructio templi nostri. Hiramus enim Tyriorum rex amicus erat regis nostri Salomonis, paternis amicitijs ei deuinctus. Is ergo munificentiam suam exhibens ad claritatē fabricæ, præbuit Salomoni auri quidem viginti & centum talenta: incidensq; pulcherrimam syluam in monte, qui Libanus nuncupatur, ad cameram destinauit ei. Quem redonauit Salomon & alijs multis rebus, & terra Galilææ regionis, quæ Zabulon vocatur. Præcipue autem ei amicitiam sapientię concupiscentia conciliauit. Problemata enim soluenda alterutris dirigebant, & melior in his Salomon erat, & in alijs sapientior apparebat. Hactenus vero seruantur apud Tyrios epistolæ multę, quas illi scripsere ad inuicem. Quod autem non fingam de Tyriorum literis, testem producam Dium qui in Phœnicum historia integerrimus approbatus est. Is igitur in Phœnicijs historijs hoc modo scribit. Abibalo moriēte, filius eius Hiramꝰ regnauit. Hic partis orientalis ciuitates ampliauit, vrbem potiorem fecit: & Olympij Iouis templum, quod in insula sitū erat, iactis aggeribus vrbi adiūxit, & aureis anathematis exornauit. Ascendens autem in Libanum, syluas incidit ad templorum ædificationem. Regem vero Hierosolymorum Salomonem misisse dicūt ad Hyramum quædam ænigmata, & poposcisse ab eo, adiecto vt qui non posset discernere, pecuniam soluenti persolueret: confessumq; Hyramum, non se posse soluere propositas quæstiones, multis pecunijs multatum. Deinde Abdemonum quendam, virum Tyrium, propositas soluisse quæstiones: ipsumq; alias proposuisse, quas si non solueret Salomon, multas rursus pecunias Hyramo regi conferret.

Dius igitur hoc modo de prædictis testimoniū perhibuit nobis. Sed post hunc producam Menandrum quoque Ephesium. Is enim singulorum regum actus cōscripsit apud Græcos & Barbaros, studens ex prouincialibus vniuscuiusque loci literis, historiæ veritatem pandere. Scribens enim de his qui in Tyro regnauere, & deinde veniens ad Hyramum regem, sic ait: Moriente vero Abibalo, successit in eius regno filius eius Hyramus, qui vixit annis trigintaquatuor. Hic aggere coniunxit Eurychorum, aureamq; ibi columnam Iouis in templo reposuit & ad syluam lignorum profectus, abscidit de monte qui Libanus appellatur, ligna cedrina ad tegmina facienda templorum. Demolitusq; antiqua delubra, noua templa ædificauit, Herculisque & Astartes fana dedicauit, Herculis primum

Menander Ephesius

extructo mense Peritio, deinde Astartes: quando castra mouit aduersus Tityos, » minime tributa reddentes: quos etiam subdens sibimet, denuo remeauit. Sub » hoc fuit Abdemonus puer iuuenis, qui semper parabolas soluebat, quas Salo- » mon Hierosolymorum rex destinabat. Supputatur vero tempus ab hoc rege vsq; » ad constructionem Carthaginis, hoc modo: Moriente Hiramo successit ineius re » gno Beleastartus filius. Qui cũ vixisset annis. xliij. septem regnauit annis. Post » hunc Abdastartus filius cũ vixisset annis. xx. regnauit nouẽ. Hũc filij nutricis e- » ius quatuor insidijs peremere: quorũ senior regnauit ãnis. xij. Post quos Astartus » filius Beleastarti regnauit. Qui cũ vixisset annis quadragintaquatuor, regnauit » annis duodecim. Post hunc frater eius Astarimus: & hic vixit annis quatuor & » quinquaginta, regnauit annis nouem, & peremptus est à fratre Phellete: qui » suscipiens regnum, mensibus imperauit octo, cum vixisset annis quinquagin- » ta. Hunc peremit Ithobalus Astartæ sacerdos: qui cum vixisset annis sexagin- » taocto, regnauit annis trigintaduobus. Huic successit Badezorus filius: qui » cum vixisset annis quadragintaquinque regnauit sex. Huic successor factus est » Mettinus filius: qui cum vixisset trigintaduobus, nouem regnauit annis. Huic » successor fuit Pygmalion, qui annos egit in sua vita quinquagintasex, ex qui- » bus quadraginta tenuit principatum. Huius regni anno septimo, soror Dido » in Africa ciuitatem ædificauit Carthaginem. Itaque colligitur tempus à regno Hirami vsque ad ædificationem Carthaginis, annorum centum quinquaginta- quinque, & mensium octo. Quum vero duodecimo anno huius regni, in Hie- rosolymis ædificatum sit templum, fit ab ædificatione templi vsque ad constru- ctionem Carthaginis tempus annorum centum quadragintatrium, mensium octo. Testimonio siquidem Phœnicum quid amplius oportet apponi? Cerni- tur ipsa veritas fortiter approbata: & multo clarius apparet, quoniam præce- dit constructionem templi progenitorum nostrorum ad prouinciam hanc ad- uentus. Cum enim eam vniuersam bello tenuissent, tum demum templum ædi- ficare cœpere: & hæc aperte ex literis sacris etiam à me in Antiquitate manife- stata sunt. Nunc itaque sunt dicenda ea, quæ apud Chaldæos noscuntur esse conscripta, & de nobis in historia sunt relata. Quæ multam habent concor- *Ex historiis* diam cum nostris voluminibus, etiam de alijs rebus. Testis autem horum est *Chaldæorum* Berosus, vir genere quidem Chaldæus, notus autem eis, qui doctrinæ erudi- tioniq; congaudent: quoniam de astronomia & de Chaldæorum philosophia ip- *Berosus* se Græcas conscriptiones edidit. Igitur Berosus antiquissimas secutus historias, de facto diluuio, & hominum in eo corruptione, sicuti Moses, ita conscripsit: si- mul & de arca, in qua generis nostri princeps seruatus est, deuecta scilicet ea in summitatem montium Armeniorum. Deinde scribens eos qui ex Noe progeni- ti sunt, & tempus eorum adijciens, vsque ad Nabulassarum peruenit, Babylo- niorum & Chaldæorum regem. & huius actiones exponens, narrat: quemadmo dum misit in Ægyptum & ad nostram terram filium suum Nabuchodonosorem cum multa potentia: qui dum rebellantes eos inuenisset, omnes suo subiecit im- perio: & templum in Hierosolymis concremauit: cunctumq; generis nostri po- pulum auferens, migrauit in Babylonem. Vnde ciuitatem contigit desolari an- nis septuaginta, vsque ad Cyrum regem Persarum. Dicit autem quod tenuerit Babylonius Ægyptum, Syriam, Phœniciam, Arabiam, vniuersos priores Chal dæorum & Babyloniorum reges actionibus suis excellens. Ipsa vero verba, quæ Berosus protulit, hoc modo dicta, necessario proferenda sunt. Audito autem pa- ter eius Nabulassarus, quod satrapa constitutus in Ægypto & Syria inferiore & Phœnicia rebellaret, cum non valeret iam ipse labores ferre, tribuens filio suo » Nabuchodonosori ætate valenti partem quandam exercitus contra eum misit. » Nabuchodonosor autem cum satrapa desertore congressus, prouinciam quæ ab » initio eorum fuerat, ad propriam reuocauit imperium. Eodem vero tempore, cõ- »

" tigit patrem eius Nabulassarum, cum ægrotasset, in Babylonia ciuitate defungi,
" qui regnauit annis vigintinouem. Nabuchodonosor autem non post multũ tem
" pus mortem patris cognoscens, & negocia Aegyptiaca disponens, reliquarúm-
" que prouinciarum, & captiuos Iudæorum & Phœnicum atque Syrorum, qui in
" Aegypto fuerant, commendans quibusdam amicis, vt cũ exercitu & impedimẽn
" tis perducerentur ad Babyloniam, ipse cum paucis iter aggressus per desertum
" Babylonem venit: reperiensq; cuncta à Chaldęis dispensari, seruatumq; regnum
" ab optimatibus eorum, dominus factus totius paterni principatus, captiuis quidẽ
" aduenietibus pręcepit habitacula in opportunissimis Babyloniæ locis ædificare.
" ipse vero ex manubijs templum Beli ac reliqua munificentissime excoluit: & ve
" teri vrbi alteram extrinsecus adiecit. Et prouiso ne posthac possent hostes fluuiũ
" conuertere & ad vrbem accedere, tres interiori ciuitati per circuitum muros, toti-
" dem exteriori, hos cocto latere, illos addito etiam bitumine, circundedit: tum sic
" communitè portas quæ vel templum deceant, addidit. ad hoc iuxta paternã re-
" giam, alteram sumptuosiorem multo ampliorem'q; extruxit: cuius ornatum expo
" nere fortasse longum esset. illud memoratu dignum, quod hæc adeo superba su-
" praq; fidem magnifica, quindecim dierum spacio perfecta est. In ea lapideas mo
" les excelsas excitauit, aspectu montibus assimiles, omniq; genere arborum consi
" tas. Hortum quoq; pensilem fecit, fama nobilem: eo quod vxor eius montanũ pro
" spectum desideraret, in Medorum regione educata. Hęc itaq; retulit de prędicto
rege, & multa super hæc in libro Chaldaicorum: in quo culpat cõscriptores Græ
cos, quasi vane arbitratos, à Semiramide Assyria Babylonẽ ædificatam, & mira
opera ab illa circa eam fuisse constructã, false conscripsisse dicens. Ipsam certe
Chaldæorum conscriptionem fide dignam existimandum est, quando cum archi
uis Phœnicum concordare videtur, quę ex Beroso conscripta sunt de rege Baby
loniorum: quoniã & Syriam & vniuersam Phœnicen ille subuertit. In his sanè
consonat & Philostratus in historijs, dum Tyriæ meminit obsidionis: & Mega-
sthenes in quarto Indicorum: vbi declarare contendit, prædictum regem Baby-
loniorum Herculem fortitudine & actuum magnitudine præcessisse. Dicit enim
eum & maximam Africę partem, & Hispaniam subiugasse. Quę vero de templo
Hierosolymorum relata sunt, & concrematum esse Babylonijs, & cœptum rur-
sus ædificari Cyro tenente Asiæ principatum, ex dictis Berosi declaramus. Sic
" enim in tertio libro dicit. Nabuchodonosor itaq; posteaquàm inchoauit prædi
" ctum murum, incidens in languorem, de vita migrauit, cũ regnasset annis tri
" bus & quadraginta. Huius regni, dñs effectus filius eius Euelmaradochus, pro-
" pter iniquitates & libidines passus insidias à marito sororis suæ Niriglissoroore
" peremptus est, cum duobus regnasset annis. Quo defuncto, sumens regnum
" qui ei fecit insidias Niriglissoroor, annis regnauit quatuor. Huius filius La-
" borosardochus, principatum quidem tenuit puer existens mensibus nouem: insi-
" dias vero passus, eo quòd nimis appareret malorum esse morum, ab amicis ex-
" tinctus est. Hoc itaque perempto, conuenientes hi qui fecerant insidias, commu-
" ni suffragio regnum tradidere Nabonido cuidam, qui erat ex Babylone ex eadẽ
" gente. Sub hoc muri circa fluuium Babyloniæ ciuitatis ex latere cocto & bitu-
" mine sunt constructi. Cuius regni anno septimodecimo egressus Cyrus ex Persi-
" de cum magno exercitu, vniuersa Asia subacta, impetum fecit in Babyloniam
" vrbem. Sentiens autem Nabonidus inuasionem eius & occurrens exercitu suo,
" atque congressus pugna, victus & cum paucis fugatus inclusus est in Borsippen-
" sium ciuitate. Cyrus autem Babyloniam obsidens, & deliberans exteriores mu
" ros deponere ciuitatis, eo quòd nimis videretur munita, & esset ad capiendum
" valde difficilis, reuersus est ad Borsippum, Nabonidum expugnaturus. Na-
" bonido vero oppugnationem non expectante, sed prius supplicante, vsus cle-
" mentia Cyrus, & dans ei habitaculum in Carmania, expulit eũ à Babylone. Na
" bonidus itaq; reliquum vitæ tempus in illa prouincia conuersatus est. Hęc con

cordant

cordant cum nostris. Scriptum namque in eis est: quod Nabuchodonosor octauodecimo regni sui anno, templum nostrum ad desolationem vsque perduxit, & fuit exterminatum annis septem. Secundo vero anno regni Cyri fundamentis depositis, rursus secundo regni Darij anno perfectum est. His prolatis, adijciam etiam Phœnicum historias: non enim probationũ abundantia relinquenda est: est enim dinumeratio in illis annorũ: sic enim habent: Sub rege Ithobalo Nabuchodonosor obsedit Tyrum annis tribus & decem. Post hunc regnauit Baal annis decem. Post hunc iudices constituti sunt, & iudicauere hi. Ecnibalus Baslechi, mensibus duobus: Chelbis Abdæi: mensibus decem: Abbarus pontifex, mensibus tribus: Myttonus & Gerastus Abdilimi, iudices annis sex: inter quos regnauit Balatorus anno vno: quo moriente, mittentes euocauere Merbalum ex Babylone, & quatuor regnauit annis. Eo quoq; moriente, euocauere fratrẽ eius Iromum, qui regnauit annis viginti. Sub hoc Cyrus Persarum habuit imperium. Quapropter omne tempus est annorum quinquaginta quatuor, & mensium triũ. Septimo siquidẽ anno regni sui Nabuchodonosor cœpit obsidere Tyrum. Quarto decimo autem anno regis Iromi, Cyrus Persarum tenuit principatum. Consonant igitur quæ de templo scripta sunt à Chaldæis ac Tyrijs, cum literis nostris. manifestum vero & sine contentione testimonium est, de prædicta nostri generis antiquitate. Et his quidem qui non valde contendunt, sufficere iudico quę præmissa sunt. Oportet autem non credentibus barbaricis conscriptionibus, sed solis Græcis fidem habendam esse dicentibus, adhuc multos exhibere testes, etiam Græcos, scientes nostrum genus, & opportuno temporore eius habentes mentionem. Pythagoras igitur Samius, cum sit antiquus quidem ætate, sapientia vero & diuina pietate philosophos omnes excellens, non solum quę nostra sunt agnouisse manifestus est, sed etiam æmulatus ea ex multis apparet. Et ei⁹ quidem conscriptio nulla reperitur. multi tamẽ de eo retulere: quorum insignior est Hermippus vir circa omnem historiam diligentissimus indagator. Refert itaque in primo de Pythagora libro, quod Pythagoras vno familiarium suorum defuncto, nomine Calliphonte, genere Crotoniate, illius animã dicebat secum degere die noctúque: & quod præciperet, vt nõ transiret locum, vbi asin⁹ lapsus esset, & ab aqua feculenta semetipsum abstineret, & ab omni blasphemia recederet. Deinde sequitur. Hæc autem agebat atq; dicebat, Iudæorum & Thracum opiniones imitatus ac transferens in seipsum. Dicitur enim vere, quòd ille vir multas Iudæorum leges in suam transtulit philosophiam. Fuit autem etiam per ciuitates nõ ignota olim gens nostra, & multi iam mores ad quasdam transierunt, & æmulatione digni a nonnullis habebantur. Quod manifestat Theophrastus in his, quæ scripsit de legibus. Ait enim, quia prohibent Tyriorũ leges & peregrino sacramento iurare. Inter quæ sacramenta cum quibusdam alijs etiam iusiurandum, quod corban appellatur, enumerat: apud nullos autem hoc inuenitur iuramentum, nisi apud Iudęos solos: quod interpretatur ex Hebraica lingua, donum dei. Verum neque Herodotus Alicarnasseus nostram ignorauit gentem, sed quodammodo eius meminisse cognoscitur. De Colchis enim referens, in secundo libro sic dicit Soli autem inter omnes Colchi, & Ægyptij & Aethiopes, verenda ab initio circuncidunt. Phœnices vero, & Syri in Palestina confitentur hoc ab Ægyptijs didicisse. Syri autem, qui circa Thermodoontem & Parthenium fluuium commorantur, & his vicini Macrones, à Cholchis dicuntur nuper didicisse. Hi namque sunt inter homines soli qui circũciduntur: & isti sicut ægyptij facere vidẽtur. De Ægyptijs autem, & Æthiopibus dicere non possum, vtri ab alteris didicere. Dixit ergo Syros, qui in Palestina sunt, circuncidi. omnium autem qui habitant Palęstinam, soli Iudæi circunciduntur. hoc igitur sciens, de ipsis dixit. Quin & Chœrilus, antiquus poeta, meminit de gente nostra dicens quod militauerunt nostri maiores cum xerxe persarum rege contra Græcos: & enumerans vniuersas gẽtes, nouissimam nostram posuit, ita dicens.

Ex Phœnicum historia

Ex scriptoribus Græcis.

Pythagoras

Hermippus

Theophrastus

Herodotus

Huius

Huius miranda specie gens castra secuta,
Phœnissam ignoto linguam mittebat ab ore.
Sedes huic Solymi montes,stagnum prope vastum.
Tonsa caput circum,squallenti vertice equini
Exuuias capitis duratas igne gerebat.

Palàm ergo est,sicut arbitror,quia nostri meminerit,eo quod & Solymi montes in nostra regione sunt constituti,in quibus habitamus,& stagnum,quod dicitur Asphaltites. Hoc enim inter omnes stagnum in Syria latius atq; maius est. Et Chœrilus quidem ita nostri meminit. Quod autem non solum sciebāt Iudæos sed etiam in quotquot inciderent admirabantur, non è vulgo Græci, sed ob sapientiam celebres,ostendere facile est. Clearchus enim Aristotelis discipulus,& peripateticorum nulli secundus,in primo libro de somno, dicit Aristotelem doctorem suum de quodam viro Iudæo ita referre: & ipsi Aristoteli eundem sermonem asscribit,quod ita conscriptū est. " Sed alia quidem longum est dicere. Quę " vero habere potuerant illius admirationem quandam atque philosophiam, ea " duco operæpretium,referre. Et Hyperochides: vehemēter,inquit,audire desideramus vniuersi. Igitur secundum præcepta,Aristoteles inquit,rhetorica,eius ge" nus primo indicabimus,ne reluctemur doctoribus pręceptorū. Dic,inquit Hype" rochides,ita si placet. tum ille. genere igitur Iudæus erat,è Cœlesyria: qui sunt " ex propagine philosophorum Indorum,vocanturque (vt aiunt) philosophi,apud " Indos Calani,apud Syros autem Iudæi nomen accipiētes à loco. locus enim vbi " habitant,appellatur Iudæa. nomen vero eorum ciuitatis valde difficile est: vo" cant enim eam nomine Hierusalem. Is igitur homo multos hospitio recipiens, " & de superioribus ad maritima descendens,grauissimus erat non solum eloquio, " sed etiam animo. Et tunc nobis degentibus apud Asiam,quum diuinus homo ve" nisset ad ea loca, confabulari cœpit nobiscum, & cum alijs scholasticis eorum " sapientiam tentans,cúmque multi eruditorum congregarentur, tradebat potius " aliquid eorum quę habebat. Hęc ait Aristoteles apud Clearchum, & super hęc multam ac mirabilem continentiam Iudæi viri in cibis & castitatem narrat. Licet autem volentibus hęc ex ipsius lectione cognoscere. ego enim refugio plus quàm decet inserere. Clearchus igitur facta digressione, cum aliud propositum haberet,nostri generis ita meminit. Hecatęus autem Abderita, vir philosophus simul & circa actiones industrius,cum Alexandro rege nutritus, & cum Ptolemæo Lagi commoratus,non obiter,sed integrum de ipsis Iudæis conscripsit librum. Ex quo volo breuiter quędam eorum quę ab eo sunt dicta percurrere. Sed primitus tempus ostendam. Meminit enim pręlij,quo circa Gazam Ptolemæus conflixit cum Demetrio,quod vtiq; contigit vndecimo quidem anno post mortem Alexandri,olympiade vero septima & decima atque cētesima, sicuti refert Castor,adijciens enim hanc Olympiadem,dicit: Sub hac Ptolemęus Lagi vicit in Gaza pręlio Demetriū Antigoni,qui vocabatur Poliorcetes. Alexandrum vero profitentur vniuersi centesima & quarta decima olympiade fuisse defunctum Palàm ergo est,quia & secundū illud tempus,& sub Alexandro genus florebat nostrum. Dicit igitur Hecatęus,quia post pręlium ad Gazam, Ptolemęus locorum quę sunt circa Syriam dominus est effectus. Et multi hominum cognoscentes mansuetudinem & clementiam Ptolemęi,cum eo proficisci ad Ægyptum, & rebus communicare voluere. Quorum vnus,inquit,erat Ezechias pōtifex Iudęorum: homo ętate quidem quasi sexaginta & sex annorum: dignitate vero apud contribules maximus,& animo sapientissimus, potentissimus ad dicendum, & circa causas sicut nullus alter expertus. Dicit etiam omnes sacerdotes Iudęorum qui decimas accipiunt,& vniuersa in cōmuni gubernant,circa mille & quingentos existere. Rursus aūt prędicti viri faciēs mentionem: hic, inquit, homo hunc honorem gerens, & assuetus esse nobiscum,assumens aliquos suorum, differentiam cunctam exposuit: & habitationem suam & conuersationem,quā scriptam

Hecatæus Abderita

habebat

habebat, pariter indicauit. Deinde palam facit Hecatęus, quales circa leges existimus & quia omnia sustinere, ne transcendamus eas, eligimus: & hoc esse optimum iudicamus. Dicit igitur hæc. Et male sapius à finitimis audiētes, & omnes contumelias passi à Persicis regibus & satrapis non possum mente mutari. Sed cum magna exercitacione, de his præcipue omnibus respondere parati sunt. Perhibet autem etiam indicia fortis animi circa leges non parua, dicens. Alexādro quondam in Babylone constituto, & volente Beli templum, quod corruerat renouare, cunctisq; militibus similiter rudera portare præcipiente, solos Iudæos hoc facere non sustinuisse: sed etiam multas plagas, & detrimenta pertulisse non modica, donec eis agnoscente rege securitas præberetur. Qui dum ad prouinciā, inquit, propriam reuersi fuissent, templa & altaria fabricata omnia destruxere. Et pro alijs quidem mulctā satrapæ exoluére, pro alijs vero veniam consecuti sunt. Adijcit autem, quod merito ob hæc mirabiles sint. Et quod gens nostra fuit multorum hominum numero copiosa: sed multa milia nostrorū traducta, in Babylonia Persæ primum collocarunt: nec pauca etiā, morte Ælexandri in Aegyptum & Phœnicen sunt translata, propter seditionem in Syria factam. Idem vir, & magnitudinē prouinciæ quā incolimus, pulchritudinemq; narrauit. Penè decies trecenta milia, inquit, iugera terrarum optimarum vberrimæ prouinciæ possidere noscuntur. Iudæa namque huius est amplitudinis. Et quia etiam ciuitatem ipsam Hierosolymorum spatiosam & maximā olim inhabitamus, & virorum multitudine copiosam, necnon & templi constructionem, idem ipse sic refert: Sunt autem Iudæorum & aliæ quidem multæ munitiones per prouinciam, atque vici. vna vero ciuitas munitissima, habens præcipue circuitum quinquaginta stadiorum, in qua commorantur hominum circa centum & quinquaginta milia, nomine Hierosolyma. Est autem in media ciuitate lapidea quadriporticus, centum per circuitum cubitorum, habens etiam duplices ianuas: in qua ara est quadranguli figuratione composita ex lapidibus non dolatis sed collectis, vnumquodq; latus viginti cubitorum latitudinem habens, altitudinem vero decem. & circa eam maxima fabrica, vbi altare est constitutum & candelabrum, vtraque aurea, duorum talentorum pondus habētia: & inextinguibile lumen noctibus & diebus. Simulacrum vero aut aliquod anathema ibi nequaquam est, nec vlla plantatio. nullus ibi veluti lucus, aut aliquid huiusmodi. Habitant autem in eo & noctibus & diebus sacerdotes, quasdam purificationes agētes, & omnino vinum non bibentes in templo. Insuper autem, quia & cum Alexandri regis successoribus postea militarunt, testatur hoc modo, dicens ea quę cognouerit à viro Iudæo in expeditione constituto: cuius verba subijciam. Ait enim: Me siquidem eunte ad mare rubrum, vnà secutus est quidam cum alijs equestrium Iudæorum nos deducentium, nomine Mosollamus, vir animosus, inter omnes sagittarios Gręcos & Barbaros præcipuus. Is igitur homo properantibus multis pariter, & quodam vate augurium captante, & petente vt cuncti starent, interrogauit, cur substitissent omnes. Ostendente vero ei vate auem quam intuebatur, atque dicente: quod si quidem expediret eis vt manerent omnes, staret auis: si vero surgens anterius euolaret, procederent: si vero post tergum iret, recedere cunctos oporteret: rursum tacens, arcumq; trahens sagittam emisit, & auem percussam interemit. Indignantibus verò vate & quibusdam aliis, & maledicentibus ei: Quid furitis, inquit, infaustissimā auē sumētes in manus? hæc enim suam salutem nesciens, de nostro itinere nobis prosperitatem potuit indicare? Si enim prę scire futura valuisset, in hunc locum nequaquā venisset, metuens ne sagitta à Mosollamo Iudæo periret. Sed Hecatæi testimonia iā quiescāt. facile namq; est, volētib9 ipsum librū legere, & hęc apertius inuenire. Nō vero me pigebit Agatharchidē introducere, licet hō minime malus: vt ei visum est, nobis detraxisse videatur. Is enim narrās de Stratonice, queādmodum venit in Syriam è Macedonia viro suo Demetrio derelicto: Seleuco autē vxorem eam ducere nolente, quod illa sperabat,

Mosollamus

agatharchides

la ſperabat,exercitu eius in Babylonia poſito,circa Antiochiam bella mouit. Deinde quomodo reuerſo rege Antiochia capta, in Seleuciam illa fugiens,cum poſſet velocius abnauigare,ſomnio prohibita ne faceret,capta atq; defuncta eſt. Hæc ergo prædicens Agatharchides,& derogans ſuperſtitioni Stratonices, vtitur exemplo generis noſtri,ſic ſcribens. Qui vocantur Iudæi, habitant omnium
" munitiſſimam ciuitatem, quam vocare Hieroſolymam prouinciales ſolent. Hi
" vacare conſueti ſunt ſeptima die,& neq; arma portare in prædictis diebus,neque
" terræ culturam contingere,neque alterius cuiuſpiã curam habere patiuntur. ſed
" in templis extendentes manus,adorare vſque ad veſperam ſoliti ſunt.Ingrediẽ-
" te vero in ciuitatem Ptolemæo Lago cum exercitu,& multis hominibus,cum cu
" ſtodire debuerint ciuitatem, eis ſtultitiam obſeruantibus, prouincia quidem do-
" minum ſuſcepit amariſſimum:lex vero manifeſtata eſt malam habere ſolennita
" tem.huiuſmodi autẽ caſus,pręter illos,alios quoque docuit vniuerſos: vt tũc ad
" ſomnia & opiniones quę tradebantur de lege confugiant,dum circa res neceſſa-
" rias ratio nihil valet humana.Hoc quidem Agatharchidi videtur eſſe ridiculũ: eis autem qui hæc examinant integrius,apparet magnum,& præcipua laude digniſſimum:ſi & ſaluti & patriæ quidem,cuſtodiam legum pietatemq; diuinã pręponere concupiſcant.Quod vero non ignorantes quidam conſcriptorũ gentem noſtram,ſed propter inuidiam quaſdam ob ſimiles cauſas memoriam noſtri omiſerunt,hoc indicium me arbitror eſſe prębiturum.Hieronymus enim,qui de ſucceſſoribus conſcripſit hiſtoriam,ipſo tempore quo Hecatæus fuit: & amicus exiſtens regis Antigoni,Syriæ præſidebat.Verum Hecatæus quidem etiam librum conſcripſit de nobis:Hieronym⁹ autem nequaquam noſtri in hiſtoria meminit, licet penè in ipſis locis nutritus eſſet:In tãtum voluntates hominum differebãt. Alter namque dignos exiſtimauit de quibus diligenter memoriæ proderet:alterum vero omnino circa veritatem quędam paſſio cernitur obſcuraſſe.Sufficiunt tamen ad comprobationem antiquitatis noſtræ, Ægyptiorum & Chaldæorum atque Phœnicum hiſtoriæ,& ſuper illas Gręcorum pariter conſcriptiones.nam præter ſupradictos,Theophilus etiam,& Theodotus,& Mnaſeas,& Ariphanes & Hermogenes,& Euemerus,& Conon,& Zopyrion,& multi fortaſſe alij(non enim ego omnibus libris incubui)non obiter noſtri fecere mentionem. Plurimi nã que prædictorum virorum,veritate quidem antiquarum rerum fruſtrati ſunt, quia lectioni ſacrę noſtrorum non incubere librorum:communiter tamen de antiquitate teſtati ſunt,pro qua nunc dicere propoſui.Phalereus ſanè Demetrius, & ſenior Philon,& Eupolemus,non multum veritate fruſtrati ſunt: quibus dari veniam,dignum eſt.Non enim inerat eis,vt noſtras literas poſſent omni ſcrupuloſitate ſequi.His ita dictis,vnũ adhuc mihi capitulum eſt relictum ex his quę in principio libri poſui,quatenus derogationes & maledicta,quibus vtuntur quidam contra genus noſtrum,falſas oſtendam: & conſcriptoribus eorum teſtibus vtar,qñ conſcribentes hęc contra ſemetipſos locuti ſunt talia:Quod vero multis alijs hoc euenit propter quorũdã odia,arbitror intelligere eos qui in hiſtorijs verſari ſolent.Quidam enim gentium,& glorioſiſſimarum ciuitatum fœdare nobilitatẽ,& conuerſationi detrahere tentauere:Theopompus quidem Athenieñ ũ,Lacedęmoniorum vero Polycrates.Is autem qui Tripoliticũ conſcripſit(non enim Theopompus hoc fecit,ſicuti quidam putant)etiam Thebęorum momordit vrbem.Multa vero etiã Timęus in hiſtorijs,de prędictis,& de alijs blaſphemauit. Et hoc pręcipue faciunt,quando glorioſiſſimos in aliqua parte calũniantur:quidam propter inuidiã atq; maleuolentiam,alii vero propter verboſam nouitatem memoria ſe dignos fieri iudicantes.& apud ſtultos quidem nequaquam hac ſpe fraudantur,qui non ſanũ noſcuntur habere iudicium,ſani vero auditores eorum malignitatem cõdemnabunt.Blaſphemiarum igitur in nos ſępe congeſtarũ huiuſmodi cauſa eſt. Volentes Ægyptiis gratificari quidã,veritatem corrũpere tentauere.

tauere. Et neq; aduentum in Ægyptum nostrorum progenitorum, sicut contigit, sunt confessi: nec rursus egressum cum veritate dixere: multasq; causas odij ac inuidiæ parites habuere. Principio quidem, quia in eorum regione nostri progenitores potentes effecti sunt: vnde regressi ad propria, denuo fuere felices. Deinde sacrorum diuersitas, multas inter eos fecit inimicitias: in tantum præstantiore nostra pietate quam solẽnitates illorum, quantum dei natura animalibus irrationalibus sine dubitatione præstat. Cõmunis nanq; apud illos ritus est, eiuscemodi bruta arbitrari deos: singillatim autẽ alij alia colunt, Vani ac fatui omnino homines, & ab initio vti his malis opinionibus cõsueti: & propterea nequaquam imitari nostram hohestatem de diuina ratione potuere. Videntesq; multos nostrom zelari conuersationem, inuidiam habuere: & ad tantam fatuitatem ac pusillanimitatẽ quidam perducti sunt, vt non pigeret eos etiam contra antiquas suorum scriptiones aliqua dicere. Qui cum hoc faciunt, sibimetipsis aduersa conscribere passione cæcitatis ignorauere. In vno tamen & maximo viro verbum meũ cõprobabo, quo vsus sum ante paululum nostræ antiquitatis teste. Manethon itaque, qui Ægyptiacam historiam ex literis sacris se interpretaturũ pollicitus est, prædicens nostros progenitores cũ multis milibus in Ægyptum aduenisse, & illic incolas subiugasse: deinde ipse confessus est, quia posteriori tempore amittentes eam, prouinciam quæ nunc Iudæa uocatur, obtinuissent, & ædificantes Hierosolymam, construxissent templum. Et hactenus conscriptiones secutus est antiquorum. Deinde vsurpans sibimet licentiam, professusq; se scribere ea quæ in fabulis vulgaribus feruntur, incredibilia verba de Iudæis inseruit, volens permiscere nobis plebem Aegyptiorum leprosorum, aliorúmque languentium, quod, sicut ait, abominatione ex Aegypto fuga dilapsi sunt. Amenophin enim regem adiecit, quod est falsum nomen. Et propterea tempus regni eius nequaquam diffinire præsumpsit, cum aliorum regum omnes annos perfecte protulerit. Hinc itaq; quasdam annectit fabulas, penè oblitus, quod egressum pastorum ab Hierosolyma ante quingentos decem & octo annos factum esse protulerat. Themusis enim erat rex, quando egressi sunt. Et ab hoc tempore, regum qui postea fuere, anni sunt trecenti nonagintatres, vsq; ad fratres nomine Sethonem, & Hermæum: quorũ Sethonem quidem Ægyptũ, Hermæũ vero Danaum denominatũ dicit: quem expellens, inquit, Sethon, regnauit annis quinquaginta & nouem: & post hunc senior e filijs Rhampses annis sexagintasex. Ante tot igitur annos egressos ex Aegypto patres nostros confessus, deinde Amenophin adijciens regem, hunc ait & deorũ fuisse contemplatorem, sicut Orum quendam priorum regum: & implesse desiderium eius sacerdotẽ Amenophin natum ex patre Papio: qui videbatur quasi diuina participare naturā, secundum sapientiam præscientiamq; futurorũ. Et dixisse regi hunc cognominem, quod posset videre deos, si prouinciã à leprosis & alijs maculatis hominibus purgare contenderet. In quo lætatum rege, omnes dicit corpore debiles ex Ægypto cõgregasse, & fecisse multitudinẽ numero LXXXM. Eosq; ad sectiones lapidum in partem Nili orientalem misisse: simul & alios Aegyptios, quibus hoc erat iniunctum. Fuisse autem quosdam inter eos etiam eruditorum sacerdotum lepra perfusos ait. Amenophin vero illum sapientem diuinũq; virum refert timuisse & erga semetipsum & erga regem deorum indignationẽ, qui aperte suaserat eis vim fieri: & dixisse, quoniam auxiliarentur quidam maculatis hominibus, & Ægyptum obtinerent tredecim annis. Et hæc eum non quidem præsumpsisse regi dicere, sed de his hominibus conscriptum reliquisse librum, ac sibi mortem consciuisse. & propterea regem in anxietatem maximam peruenisse. Deinde ad verbum hæc refert. Itaq; rogatus rex, vt ad requiem & tutamen eorum secerneret ciuitatem, desertã „ urbem, quæ fuerat pastorum, nomine Auarim, prębuit eis. Est autem hęc ci- „ uitas secundum theologiam antiquam, Typhonis. Porrò illi in hanc ingressi, „ & locum hunc ad rebellandum optimum, ducem sibimet quendam Heliopolita „ norum Pon- „

Contra Manethonem Aegyptium

" norum Pontificum Osarsiphum constituere, & huic se obedire in omnibus iuraue" runt. at ille primum quidem eis legem posuit, vt neq; deos adorarent, neq; ab ani" malibus, quæ pręcipue sacra apud Ægyptios erát, se penitus abstinerent: nulliq; " copularentur nisi cum quibus fœdus habere videbantur. Hæc autem sentiens, & " alia plura, maxime Ægyptiorum consuetudinibus inimica, præcepit multo ope" re muros ædificari ciuitatis: & ad bella pręparari contra Amenophin regem. Ip" se vero assumens secũ etiam alios sacerdotes, & maculatorum quosdam, misit " legatos ad pastores: qui videbátur à Themuse rege depulsi ad Hierosolymorum " vrbem, causas suas & aliorum qui simul fuerant exhonorati significans, & po" scens vt pariter contra Ægyptum castrametarentur. promisitq; eos fore ventu" ros: primũ quidem in Auarim progenitorum suorum prouinciam, & necessaria " populis abundantius exhibenda: pugnaturos autem opportuno tempore, & pro" uinciam facillime subdituros. Illi vero lætitia cumulati, omnes alacriter vsq; ad " ducenta milia virorum pariter sunt egressi: & non post multum ad Auarim vsq; " venere. Amenophis autem Ægyptiorum rex, dum illorum audisset inuasionem, " non mediocriter perculsus est, dum recordaretur quod ei prædixerat Amenophis " Papij. Et primum quidem congregans Ægyptiacam plebem, factocõsilio cum " principibus eorum animalia sacra, & quę præcipue à sacerdotibus honorabátur, " antè pręmisit, & sacerdotibus particulariter iussit, vt simulacra eorum caute ce" larent. Filium vero Sethonem, qui etiam Ramesses à Rampse patris nominevo" cabatur, cum quinque esset annorum, apud suum commendauit amicum. Ipse ve" ro transiens cum alijs Ægyptijs, vsque ad trecenta milia virorum, bellatoribus " viris occurrens, congressus non est. Putás enim semetipsum contra deum pugna" re, retrorsum reuersus venit ad Memphim: & sumens Apim & alia sacra, mox in " Æthiopiam cum vniuersis nauibus & multitudine venit Ægyptiorum. Per gra" tiam namq; erat ei subiectus Æthiopum rex: propter quod suscipiens etiam popu" lum vniuersum, præbuit alimenta hominibus necessaria, quę prouincia ministra" bat, & ciuitates ac vicos, qui ad fatale illud XIII annorum exilium sufficerẽt. Et " in Æthiopia quidem hęc gesta sunt. Solymitæ vero descendentes cum viris pol" lutis Ægyptiorum, sic pessime hominibus vsi sunt, vt eorũ victoria esset pessima " his, qui tunc eorũ impietates inspiciebant. non solum etenim ciuitates & vicos " concremauere, sacrilegia facientes, & deorum idola deuastantes: sed etiam ipsa " sacra animalia quæ colebátur crudelissime discerpserunt, peremptores & occiso" res horum sacerdotes atque prophetas esse cogentes, quos etiam expellebant nu" dos. Dicitur itaq;, quod politiá & leges eis composuit sacerdos quidá, genere He" liopolites, nomine Osarsiphus, vocatus ex nomine Osireos Heliopolitani dei: " qui dum conuersus fuisset ad hoc genus, mutauit nomen & vocatus est Moses.

Quę igitur Ægyptij de Iudæis ferunt, hæc sunt, Sed & multa breuitatis causa prætereo. Dicit autem rursus Manethon, quia postea Amenophis ex Æthiopia digressus est cum magna virtute: simul & filius eius Rampses, & ipse habens magnum exercitum. Et congressi contra pastores atque pollutos, vicerunt eos: & multis cæsis persecuti sunt eos vsque ad Syriæ fines. Hæc equidem & huiusmodi Manethon conscripsit. Quia vero anilia loquitur deliraméta, atq; mentitur, aperta ratione monstrabo: illud primo distinguens, postea referendum est. Is enim concessit nobis, atque professus est, quod ab initio non fuerint Ægyptii genere, sed extrinsecus illuc aduenissent, & Aegyptum obtinuissent, & ex ea rursus egressi sint nostri progenitores. quod vero nobis postea permixti non sunt Aegyptij corpore debilitati: & quod ex his non fuit Moses, qui populum eduxit ex Aegypto, sed ante multas generationes extitit, per ea quæ ipse dixit, conabor ostendere. Primam itaque causam posuit figmenti ridiculam. Rex enim, inquit, Amenophis cõcupiuit videre deos. quos putas? siquidem qui apud eos solemnes erát, Bouem, & Hircum, & Crocodilos, & Cynocephalos, videbat, cœlestes autem quomodo

quomodo poterat? & cur hoc habuit desiderium? quia vtiq; & prior rex alter hos viderat? Ab illo ergo audiens, quales essent, & quemadmodum eos vidisset, noua nequaquam egebat arte. sed forte sapiens erat ille vates, per quem hęc rex posse agere confidebat. quod si ita fuisset, quomodo impossibilium concupiscentiá non præsciuit? non enim euenit quod voluit. Proinde quam rationem habere potuit, vt propter mutilos aut leprosos ei inuisibiles essent? Irascuntur enim propter impietates, nō propter corporum vitia. Deinde, tam multa milia leprosorum & male habentium, vna penè hora quomodo fuit possibile congregari? aut quomodo rex non obediuit uati? Ille nanque præcepit debiles Ægyptios exilio deportari, Hic autem eos ad sectiones lapidum destinauit, tanquam operarijs indigenis, & nō purgare prouinciam volens. Ait autem quòd vates semetipsum peremit, prę-uidens deorum iram, & quæ erant in Ægypto futura, & conscriptum librum regi reliquit. Proinde quomodo ab initio vates etiam suum interitum non præsciuit? quomodo non repente regi cōtradixit volenti videre deos? aut qua ratione timebat, iam non sui temporis calamitates? aut quid nam grauius imminebat, quod morte præueniret? Quod vero inter omnia stultius est, videamus: Audiens enim hæc, inquit, & de futuris iam metuens, debiles illos quibus Ægyptum purgare debuerat, neque tunc de prouincia pepulit: sed rogātibus eis, sicut ait, ciuitatem dedit dudum à pastoribus habitatam: quæ vocabatur Auaris. Ad quam congregati, principem, inquit, delegere ex sacerdotibus Heliopolitanis: qui eis legem posuit, vt neque deos adorarent, neque ab Ægyptiacæ festiuitatis animalibus abstinerent, sed omnia perimerent, atque consumerent, nulliq; penitus miscerētur, nisi cum quibus coniurati esse videbantur: & iureiurando multitudine obligata, quatenus in eis legibus perdurarent, Auarim ciuitatem munitam contra regem dicit eos bello sumpsisse. Adiecit autem, quia misit Hierosolymam rogans illos pro auxilijs exhibendis, & daturum Auarim compromittens, quę foret ex Hierosolymis volentium exire maiorum: & ex qua procedentes omnem Ægyptum obtinerent. Deinde subiungit illos quidem venisse cum ducentis milibus armatorū. Regem vero Amenophin Ægyptiorum, cum nollet repugnare deo, mox ad Æthiopiam refugisse, & Apim cum alijs sacris animalibus deuexisse. Hierosolymitas vero inuasione facta, & ciuitates depopulatos, & tēpla concremasse, & equestres peremisse refert: & nulla iniquitate aut crudelitate abstinuisse. Qui vero politiā & leges eis exhibuit, sacerdos, inquit, erat genere Hieropolites, nomine Orsasiphus, vocatus ab appellatione Osireos Heliopolitani dei: & mutato nomine dictus postea Moses. Tertiodecimo vero anno Amenophin, postquam regno pulsus est, ex Æthiopia profectum cum multis milibus dicit: & congressum contra pastores atque pollutos, habita conflictione, vicisse. Et multos interficientem, vsque ad fines Syriæ persecutum. In his iterum non intellexit sine verisimilitudine se mentiri. Leprosi nanque & cum eis multitudo collecta debiliū, licet primitus irascerentur regi, circa se vtique talia facienti, secundum præmonitionem vatis, tamen cum à sectione lapidum sunt egressi, & prouinciam percepere, omnes circa eum mitiores effecti credendi sunt. Porrò si adhuc & illum odio habebant, seorsum magis insidiari potuissent, non omnibus bellum inferre, cum scilicet plurimi existentes multorum illic cognationes haberent. Proinde etiā si contra homines pugnare decreuere, non tamen contra deos impietatem gerere præsumebant: nec contraria suis agere legibus, in quibus educati esse noscūtur. Oportet itaque nos Manethoni gratias agere: quoniam huius iniquitatis principes dicit, non eos qui ex Hierosolyma sunt egressi, sed illos ipsos Ægyptios esse probat, & maxime sacerdotes, atque iurisiurandi vinculum illorum multitudine cōuenisse. Illud autem quomodo non irrationabile est? Domesticorum quidem & amicorum nemo cum illis rebellauit, nec periculorum belli particeps factus est: sed misère maculatos ad Hierosolymam, vt ab eis auxilia poscerent. quanam amicitia aut societate intercedente? hostes enim magis erant, & moribus pluri-

Hæc omnia fere usq; ad finē libri nunc de nouo e Græco adiecta sunt

mum differebant. At illi confestim, vt ait, vocantibus morem gesserunt, nempe inducti pollicitationibus, quòd Ægyptum occupaturi essent: quasi ipsi non admodum eius regionis gnari essent, ex qua per vim pulsi fuerant. qui si tum miserā aut egenam vitam egissent, merito fortasse negocium aggressi essent. cum autem vrbem habitarent fortunatam, & agrum amplum meliorem Ægypto colerent, quid tandē erat, cur ob veteres hostes, eosq; corporibus affectis, quales nemo domesticos ferat, periculum adirent? neque enim futuram regis fugam præsciebant. nam, vt ipse dixit, filius Amenuphis cum trecentis milibus ad Pelusium occurrebat. & hoc quidem omnino sciebant qui proficiscebantur: mutationem vero propositi & fugā vnde coniectare poterant? Deinde occupatis horreis Ægypti, multa mala fecisse ait Hierosolymitanum exercitum: atque hęc eis exprobrat: quasi non hostes eos induxisset: aut quasi hæc sint aliunde accito militi obijcienda, cū eadem ante aduentum eorum fecissent, facturósque se iurassent ipsi Ægyptij. Quinetiam aliquanto post Amenuphis hostes aggressus prælio vicit: fusosq; ac fugatos Syriam vsque persecutus est. adeo scilicet Ægyptus est omnibus vndecunque inuadentibus captu facilis: & qui tunc ea iure belli potiebantur, cum scirent Amenuphin viuere, neque aditus ab Æthiopia communiuerant, multas ad hoc commoditates habentes, neque alioqui copias contraxerant. Ille vero vsq; Syriam trucidans eos (vt ait) persecutus est per arenosa & inaquosa loca. Scilicet ea vel quieto exercitu transire expeditum est. Igitur autore Manethone neque ex Ægypto genus nostrum oriundum est, neque illinc aliqui admixti sunt. Leprosorum enim & morbidorum multos in lapidicinis perisse vero simile est, multos in prælijs, plurimos vero postremo & in fuga. Superest vt de Moyse illi contradicam. Hunc virum mirandum Ægyptij & diuinum existimant, sed non sine blasphemia incredibili sibi vindicare conantur: dicentes Heliopoliten esse vnum sacerdotum, ob lepram cum alijs pulsum. Ostēditur autem in ratione temporum, DXVIII annis prior fuisse, & patres nostros ex Ægypto in regionem quam nunc tenemus eduxisse. Quod vero eiuscemodi calamitatis corpus expers habuit, ipsius dicta indicāt. Leprosis enim & oppidis & vicis interdixit, vt seorsim in lacero vestitu agant: & eum qui eos attigisset, aut sub idem tectum successisset, pro impuro habet. Quin etiam si eo morbo liberari, & in pristinum restitui contingat, præscripsit certas purificationes, mūdationesq; per fontanarū aquarum lauacra, & omnium pilorum abrasiones: multísque & varijs sacrificijs peractis, tum demum sanctam vrbem adeundam. Atqui contrà par erat eum qui talem calamitatem expertus esset prouidentiam aliquam ac humanitatem exhibere simili infortunio pressis. Non solum autem de leprosis sic leges tulit, sed ne minima quidem corporis parte mutilatos ad sacrorum curam admisit. Sed etiamsi iam sacerdoti aliquid tale accidisset, honore eum priuauit. Quomodo igitur verisimile est illum has aduersus semetipsum cum opprobrio suo damnóque tulisse leges? Quin & nomen valde incredibiliter mutauit. Osarsiph enim (inquit) vocabatur. Hoc ad transmutationem nihil quadrat. Verum autem nomen significat ex aqua seruatum Moysen. nam aquam Ægyptij Moy vocant. Satis igitur declaratum existimo, quòd Manethon quatenus veterū scripta sequitur, non multum à veritate aberrat. Vbi vero ad vulgares fabulas se vertit, aut absurde eas confingit, aut in odium gentis loquentibus credit. Post hunc inquirere libet in Chęremonem. Hic enim Ægyptiacam se scribere historiā professus, addēs idem nomē regis quod Manethon, Amenophin, & filiū eius Rhamessen, ait. Isidem in somnis Amenophi apparuisse, incusantem quod templum suū per bellum dirutum esset. Phritiphauten vero sacrum scribam dixisse, si à pollutis hominibus Ægyptū repurget, liberādum eum à nocturnis terroribus: atq; ita delectu vitiosorum morbidorúmve habito, CCL milia è finibus eiecta. Duces vero eorum fuisse scribas Mosen & Iosephum, quem etiam sacrum scribā fuisse: Ægyptia vero eis nomina esse, Mosi Tisithen, Iosepho Petesephi. Hos Pelusium

venisse,

veniſſe,ibíque offendiſſe CCCLXXX.milia, ab Amenophi relicta, quæ is in Æ- "
gyptum tranſferre noluerat:cum his icto fœdere contra Ægyptum expeditionē "
habitam. Amenophin autem non expectato impetu eorum, in Æthiopiam fu- "
giſſe,relicta vxore grauida:quam deliteſcentem in quibuſdam ſpeluncis enixam "
puerum nomine Meſſenen.eum poſteaquàm ad virilem ætatem perueniſſet, ex- "
puliſſe Iudæos in Syria numero circiter CC.milia,& patrem Amenophin ex Æ- "
thiopia recepiſſe. Et hæc quidem Chæremon. Reor autem ex ijs ipſis quæ dicta ſunt amborum vanitatem apparere. Si quid enim veritatis ſubeſſet, impoſſibile erat in tantum eos diſcrepare.at qui mendacia componunt, non aliorum ſcriptis conſona ſcribunt,ſed quæ ipſis libet confingunt. Ille igitur regiam cupiditatem videndi deos,ait initium fuiſſe pollutos eijciendi. Chæremon autem ſuum de Iſide ſomnium finxit.& ille quidem Amenophin dicit indixiſſe regi purgationem: hic vero Phritiphauten.iā multitudinis numerus ſanè bellè congruit,illo LXXX milia referente,hoc CCL. Præterea Manethon primum in lapidicinas eiectos pollutos,deinde ad Auarim habitādam traductos,ac reliqua Ægyptio bello vexata, tum demum acciuiſſe dicit à Hieroſolymis auxilia: Chæremon, Ægypto decedētes circa Peluſium inueniſſe CCCLXXX milia hominum ab Amenophi relicta,ac cum illis rurſus Ægyptum inuaſiſſe: Amenophinq; in Æthiopiam fugiſſe. Quod vero egregium eſt,ne illud quidem quinam & vnde erant tam numeroſus exercitus dixit, Ægyptij ne,an externi: neque cauſam indicauit, ob quam eos rex in Ægyptum inducere noluit:qui de leproſis & Iſide ſomnium confinxit. Moſi vero & Ioſephum, quaſi eodem tempore ſimul expulſum Chæremon adiunxit,& quidem quatuor ætatibus ante Moyſen defunctum,quarum ſunt anni ferè CLXX. Quin & Rhameſſes Amenophis filius, ſecundum Manethonem quidem adoleſcens bellum adminiſtrat cum patre, & cum eodem exulat fuga elapſus in Æthiopiam. Hic autem fingit eum poſt patris abitum in ſpelunca quadam natum, & poſtea prælio victorem, & Iudæos in Syriam expellentem numero circiter CC milia.ò facilitatem.neque enim prius qui nam erant illa CCCLXXX milia dixit, neque quomodo CCCCXXX milia perierint: in acie ne ceciderint,an ad Rhameſſen tranſfugerint. quod vero maxime mirum eſt, ne cognoſcere quidem ex eo licet,quoſnam vocet Iudęos,vel vtris eorum det hanc appellationem:illiſne CCL milibus leproſorum,an his CCCLXXX milibus,quę circa Peluſium erant. Sed ſtultum fortaſſe ſit redarguere eos,qui à ſemetipſis redarguti ſunt.ferendum enim erat vtcunque,ſi ab alijs coarguti fuiſſent. His addam Lyſimachum,idem quidem habentem cum prædictis argumentum mendacij,verum enormitate figmenti illos vincentem. vnde apparet eum magno odio confinxiſſe.dicit enim, Qua tempeſtate Bocchoris in Ægypto regnabat,popu "
lum Iudæorum, quòd eſſent lepra, ſcabie & alijs quibuſdam morbis infecti, ad "
templa confugiſſe,vt mendicato alerentur.multis autem hominibus morbo cor- "
reptis,ſterilitatem in Ægypto accidiſſe. Bocchorim vero Ægyptiorum regem "
ad Ammonem,ſcitatum oracula de ſterilitate,miſiſſe.reſponſum vero à deo, re- "
purganda eſſe templa ab hominibus impuris & impijs,eiectis eis è templis in lo- "
ca deſerta. Cęterum ſcabioſos ac leproſos mergendos,tanquam ſole horum vitā "
ægre ferente:& templa expianda: atq; ita fore vt terra fructū ferat. Bocchorim "
aūt accepto oraculo,accerſitiſq; ſacerdotibus ac ſacrificis,iuſſiſſe collectis impu- "
ratis,hos militibus tradi deportandos in deſertū:leproſos vero ac impetiginoſos "
plumbeis laminis inuolutos in pelagus deijci.quibus ſubmerſis,reliquos congre- "
gatos & in loca deſerta expoſitos eſſe,vt perirent.eos habito concilio conſultaſ "
ſe de ſeipſis:& nocte ſuperueniente,accenſis ignibus ac lucernis cuſtodias agitaſ "
ſe:ſequentiq; nocte ieiunatum,vt numen propicium eos ſeruaret. Inſequenti ve- "
ro luce à Moſe quodam conſilium datum, irent conferti vna via, vſque dum ad "
loca culta perueniretur. tum præcepiſſe eum,ne cui hominum in poſterum bene- "
uoli eſſent,vtq; conſilium malum potius quàm bonum darent: deorumq; templa "

" & altaria quotquot inuenirent euerterent. quibus comprobatis ac destinatis, mul
" titudinem iter fecisse per desertum, ac post multa incōmoda tandem ad loca cul-
" ta peruentum. tum vero & hominibus iniuriose tractatis, & fanis compilatis ac
" incensis, venisse in eam quæ nunc Iudęa dicitur: conditaq; ciuitate hic habitare,
" vrbem vero ἱεροσύλα ex re nominatam. Aliquanto autem post iam auctos viribus
" mutasse nomen vitandi probri gratia: & vrbem Hierosolyma, seipsos Hierosolymos vocasse. Hic non eundem quem illi inuenit regem, sed recentius nomen confinxit: & omisso somnio ac propheta Ægyptio ad Ammonem abijt de impetiginosis & leprosis responsum relaturus. ait enim ad templa collectam multitudinem Iudæorum, incertū leprosis ne nomen imponens, an quod solos Iudęos morbus occuparit. dicit enim, populus Iudæorum. Qualis, aduena, an indigena? Cur igitur eos cum sint Ægyptij, Iudæos vocas? Quod si hospites sunt, cur vndenam sint non dicis? Quo modo autem cum rex tam multos ex his mari mersisset, reliquos in loca deserta eiecisset, tanta multitudo superfuit? aut quomodo pertransierunt desertum, & occupauerunt regionem quam nunc tenemus, & cōdiderunt vrbem, & exstruxerunt templum apud omnes celebre? oportebat autem de legislatore non solum nomen dicere, sed & genus, quisnam, & ex quibus ortus. quamobrem vero tales eis inter eundum aggressus sit ferre leges, de dijs, etiam erga homines iniustas. Siue enim Ægyptij erant genere, non tam facile patrios mores mutare potuissent, siue aliunde erant, omnino aliquas habebant leges longa consuetudine obseruatas. Si igitur de expulsoribus suis iurassent, nūquam se illis fore beneuolos, rationem non absurdam habuissent. Quod si bellum interneciuum aduersus vniuersos mortales susceperunt, cum essent (vt ipse ait) miseri, & omnium opis egeni, maxima stultitia non illorum, sed hęc fingentis ostenditur. Iste nanque etiam nomen impositum ciuitati à templorum spoliatione, pręsumpsit dicere, & hoc postea fuisse mutatum. Mirum ni, quia posteris quidem turpe fuit tale nomē & odiosum: ipsi vero qui fundauere vrbem, ornare semetipsos etiam vocabulo credidere. Hic autē generosus vir præ nimia detractionis impotentia nō intellexit, Hierosolyma non idem voce Iudaica quod Græca significare. Quid ergo amplius quilibet diceret contra mendacium tam imprudenter expositum? Sed quoniam congruam iam magnitudinem suscepit hic liber, aliud faciēs principium, cætera præsentis operis explanare tentabo.

FLAVII IOSEPHI

HEBRAEI SACERDOTIS DE ANTIQVITATE IVDAICA contra Appionem Grammaticum Alexandrinum LIBER SECVNDVS.

Riori quidem volumine, charissime mihi Epaphrodite, de antiquitate nostra monstraui, Phœnicum & Chaldęorum, Ægyptiorumq; literis satisfaciens veritati: multosq; Græcorum conscriptores adducens, & meam è diuerso disputationem aduersus Manethonem, & Chęremonē, & alios quosdam exhibui. Nūc autem inchoabo reliquos arguere, qui contra nos aliqua conscripsere. Impulsus enim sum contra Appionem grammaticum respondere, si tamen assumi hoc oportet officium. Horum igitur, quæ ab eo conscripta sunt, alia quidem similia sunt dictis aliorū, alia valde frigida. Plurima vero quandā tantūmodo detractionem habētia, & multam (vt ita dixerim) ineruditi probationem tanquā ab homine cōposita, & moribus prauo, & totius vitę suę temporibus importuno. Quia vero multi hominum

propter

propter stultitiam suam his potius sermonibus capiuntur, quàm illis quæ multo studio conscribuntur: & derogationibus quidem gaudēt, præconijs vero mordentur, necessarium duxi ne hunc quidem inscrutatum relinquere, qui nos tanquam in iudicio criminatur. etenim hoc quoque plerisque mortalium insitum video, vt gaudeāt quoties maledicus quispiam ipse sua mala à lacessito audit. Et quidem nec orationem eius legere facile est, neque aperte cognoscere quid dicere velit: sed velut in multa tumultuatione ac mendaciorum perplexitate nunc similia supra pensitatis de maiorum nostrorum ex Ægypto migratione affert: nūc incolas Alexandriæ Iudæos calumniatur: insuperq; de sacris templi nostri ceremonijs atque alijs ritibus nostris accusationem admiscet. Patres igitur nostros nec Ægyptios genere fuisse neq; ob labem corporum, aut similem aliam calamitatem inde pulsos, non mediocriter solum, sed penè vltra modum, superius à me declaratum existimo: cæterum quæ his adiungit Appion, compēdio memorabo. dicit enim in tertium rerum Ægyptiacarū hæc. Moses, vt accepi à grandioribus natu Ægyptijs, Heliapolitanus erat, qui patrijs institutus moribus, sub diuales precationes ad septa qualia ciuitas habebat, reduxit. ad subsolanum autem omnia conuertebat. ita enim Heliopolis sita est. pro obeliscis vero statuit colūnas, sub quibus ceu peluis forma exprimebatur: vmbra vero in eam incidens, vtpote per sudum, eundem semper cum sole cursum circumuoluebat. Atque huiuscemodi est, admiranda illa huius grammatici phrasis. mendacium vero eius nō tam nostris verbis euidenter coarguitur, quàm Moseos operibus: neque enim cum primum tabernaculum deo construeret, aut ipse vllam talem formam ei indidit, aut posteros facere præcepit: atque is qui postea templum Hierosolymis construxit Solomon, omni tali curiositate abstinuit, qualem cōfinxit Appion. Accepisse autem se dicit à maioribus natu Mosen Heliopolitanum: scilicet ipse iunior, sed his fidem habens, qui per ætatem illum familiariter nouerāt. Et de Homero quidem poeta, quamuis grammaticus, nō posset quænam eius sit patria certò affirmare, neque de Pythagora tantum non heri nudiúsve tertius nato: de Mose vero tam multis annis illos præcedente tam facile decernit, credens seniorum relationi: vnde manifeste illum mentiri apparet. Quin & temporum ratio, quibus Mosen ait eduxisse leprosos & cæcos & claudos, belle concinit iuxta grammaticum hūc diligentissimum. Manetho enim regnante Tethmosi Iudæos dicit ex Ægypto discessisse, annis CCCXCIII antequam Danaus apud Argos exularet. Lysimachus autem tempore Bocchoris regis, hoc est ante annos MDCC: Molon vero & alij quidam, vt cuiq; visum est. At vero Appion cæteris fide dignior, exactè illum exitū definiuit VII Olympiade, & huius anno primo: quo, vt ait, Pœni Carthaginem condiderunt. Carthaginis autem mentionem adiecit, ratus argumentum id veritatis se habiturum euidentissimum: nec animaduertit à semetipso adductum quo coargueretur. Si enim de hac colonia monumentis Phœnicum credendum est, in illis Hiram rex traditur antiquior Carthagine cōdita annis plusquam centumquinquaginta de quo superius ex Phœnicum commentarijs probaui, quod Solomoni templi Hierosolymitani conditori amicus fuerit, & multa ad templi fabricam contulerit. Solomon vero ædificauit templum post Iudæorum discessum ex Ægypto annis DCXII. Porrò numerum pulsorum eundem quem Lysimachus commentus (ait enim centum & decem eorum fuisse milia) miram quandam & credibilem reddit causam, cur sabbatum nominatum sit. Exacto enim (inquit) sex dierū itinere, inguinum vlceribus affecti sunt: & hac de causa septima die quieuerunt, incolumes constituti in regione quę nunc Iudæa vocatur. & appellauerunt eam diem sabbatum, seruata Ægyptiorum voce. nam inguinis morbum Ægyptij vocant sabbatosim. An non igitur vel deridenda hæc nugacitas, vel contrà odio habenda talis in scribendo impudentia? Apparet enim quòd omnes inguinibus laborauerint, hominū milia C & X. atqui si erant cæci & claudi & morbidi, quales fuisse Appion ait, ne vnius quidem iter diei progredi potuis-

Hic quoq; integrum solum deerat.

sent: sin autem poterant per magnam solitudinem proficisci, prætereáque sibi ob sistentes vincere populariter repugnando, nequaquam vniuersi post sextá diem inguinum morbo correpti fuissent. Neque enim naturaliter tale quidpiam eueni re iter agẽtibus necesse est, sed plurimorum milium exercitus definita semper itinera peragunt: neque temere ita accidisse vero simile videtur. est enim omnino absurdum. At vero mirificus hic Appion sex quidem diebus eos peruenisse in Iudæam prædixit: rursus autem Mosen conscenso monte, qui Ægyptum inter & Arabiam situs est nomine Sinæus quadraginta diebus delituisse dicit, indeq; descendentem Iudæis leges dedisse. Atqui quomodo possibile est, eosdem & quadraginta dies in deserto ac inaquoso loco manere, & quod in medio spacium est, id totum sex diebus pertransire? Sabbati vero appellationis grammatica ratio, (quam adfert) multam impudentiam præ se fert, vel certe magnam imperitiam. Nam hæ voces, Sabbo & sabbatum, inter se maxime differunt. Sabbatum enim secundum Iudæos quies est ab omni opere. Sabbo vero, vt ille affirmat, Ægyptijs inguinum morbum significat. Tales quasdam de Mose & Iudæorum ex Ægypto profectione Ægyptius Appion nouitates finxit, præter aliorum commentus autoritatem. Et quid mirum si de nostris mentitur patribus? quandoquidem de seipso contrà mentitus est: & natus in Oasi Ægypti, primás iste Ægyptiorum existimatus, veram quidem patriam & genus suum abiurauit: Alexandrinum autem se mentitus, confirmat sui generis prauitatẽ. Merito igitur quos odit & conuicijs insectatur, eos Ægyptios appellat. nisi enim pessimos esse existimaret Ægyptios, semet ex eorum genere had eximeret: quádoquidem qui se de celebritate patriæ iactant, honorificum quidem ducunt ab ea denominari, coarguũt vero eos, qui pręter ius in eandem sese ingerere conantur. Erga nos autem alterutro modo affecti sunt Ægyptij: aut enim ceu gloriabundi cognatos se simulát, aut participes nos infamiæ suæ cooptant. At præclarus iste Appion videtur contumeliosam nostrúm insectationem, quasi mercedem voluisse reddere Alexandrinis, pro data sibi ciuitate: sciensq; eorum cumcohabitatoribus Alexandriæ Iudæis simultatem, proposuit quidem illis conuicium facere, vnà tamen comprehendit reliquos quoque vniuersos, vtrobique impudenter mentiens. Videamus igitur, quænã sint illa grauia & non ferenda, de quibus habitatores Alexandrię Iudęos accusat. Venietes, inquit, é Syria, sedes fixerũt ad importuosum mare, vndarum vicini assultibus. Ergo si locus opprobrium habet, nõ quidem patriæ suę, sed tamen quam patriam dicit, Alexandriæ conuiciatur. Illius enim & maritima ora pars est, vt omnes confirmant ad inhabitandũ optima: quam si Iudæi per vim occupauerunt, ita vt ne post quidem eijcerentur, fortitudinis eorum argumentum est. Verùm Alexander eis locum ad incolendum dedit, & parem cũ ipsis à Macedonibus honorem consecuti sunt. Nescio autem quid dicturus fuerit Appion, si circa Necropolim habitassent, ac non circa regiam sedes posuissent, hodieque eorum tribus appellaretur Macedones. Igitur si legit epistolas Alexãdri regis Ptolemęiq; Lagi ac successorum illius Ægypti regum, & columnam stantem Alexandrię ac iura continentem, quę Cęsar magnus Iudęis cõcessit: hęc inquam si sciens, cõtraria scribere ausus est, malus erat: sin aũt nihil horũ nouit, indoctus. Illud quoq; quod se mirari dicit, quòd cum Iudæi essent Alexandrini vocati sint, similis insicientię est. Omnes etenim, qui ad coloniá aliquá deuocantur, & si plurimũ ab alterutris genere differant, à conditoribus appellationem accipiunt. Et quid opus est de alijs dicere? nostrorũ enim ipsorum hi, qui Antiochiam inhabitabát, Antiocheni nominantur. Ius enim ciuiũ eis dedit cõditor Seleucus. Similiter & qui in Epheso cõmorantur, & alia Ionia cum ciuibus exinde natis eandẽ appellationẽ habent, hęc prębentibus eis regni successoribus. Romanorum vero clementia, cunctis nõ paruulum donũ appellationis suę cõcessit, nõ solum viris singulis, sed etiam maximis gentibus in cõmuni. Hispani deniq; antiqui, & Tyrrheni, & Sabini, Romani vocantur. Si vero hunc modum aufert

Hispani Romanorum genti quondã annumerabã:ur.

comunis

communis ciuitatis Appion, desinat semetipsum Alexādrinum dicere. Natus enim in intima Ægypto, quomodo erit Alexādrinus, iure ciuilitatis, sicut ipse in nobis dicit, ablato: cum solis Ægyptijs nunc orbis domini Romani, participari cuiuslibet ciuitatis interdixisse videantur. Hic autem pręclarus dignitates quas ipse impetrare prohibetur adipisci non valēs, calūniari conatur eos qui hęc iustissime percepere. Non enim propter inopiam habitatorum ciuitatis, quam studio se ædificabat Alexander, nostrorum aliquos ibi collegit: sed omnes approbans diligenter ex virtute, ac fide dignos inueniens, hoc præconiū nostris exhibuit, cum gentem nostram studeret non mediocriter honorare. Ait enim Hecatæus, quia propter mansuetudinem, atque fidem, quam ei prębuere Iudæi, Samariam regionem adiecit, vt eam sine tributis haberent. Similiter quoque sensit post Alexandrum etiam Ptolemæus Lagi de Iudæis in Alexandria commorantibus. Nam Ægyptiaca eis castra commisit, arbitratus ea fide simul eorum & fortitudine cōseruanda: & in Cyrene credens se tutissime regnaturum, & in alijs Libye ciuitatibus, ad ea loca partem Iudæorum habitandi causa direxit. Post hunc autem Ptolemæ9, qui Philadelphus est appellatus, nō solū si qui fuere captiui apud eos nostrorum, omnes absoluit, sed & pecunias eis sæpius condonauit: & (quod maximum est) desiderauit agnoscere nostras leges, & sacrarum scripturarum volumina concupiuit, misitq; rogans destinari viros qui ei interpretarentur legem: & vt hæc apprimè conscriberentur, diligentiam hanc commisit non quibuscunq; viris, sed Demetrium Phalereum, & Andream, & Aristeum, quorum eruditione sui seculi Demetrius facile princeps erat, alij vero habebāt custodiam corporis sibi creditam, huic curæ pręfecit. Non enim leges, & patrum nostrornm, Philosophiam discere concupisceret, si his vtentes despiceret, & non potius valde miratur. Appiō autem penè omnes in ordine successores eius Macedonum reges ignorauit habuisse erga nos præcipuum familiaritatis affectum. Tertius nanque Ptolemæus, qui vocatur Euergetes, fortiter obtines Syriam vniuersam, non dijs Ægyptiacis pro victoria solemnitates gratificas immolauit: sed veniens ad Hierosolymam, multas hostias (sicut nostri moris est) deo gratificauit, dignissimáque dicauit ornamenta victoriæ. Philometor autem Ptolemæus, & eius vxor Cleopatra, omne regnum commisere Iudęis: & duces totius fuere militiæ Onias & Dositheus Iudæi: quorum nominibus derogat Appion, cum debuisset opera eorum potius mirari, & gratias agere, quoniam liberauere Alexandriam cuius ciuis videri vult. Nam dum rebellio surrexisset in Cleopatræ regno, & periculum pessime perditionis instaret, istorum labore ciuitas intestinis prælijs est erepta. Sed postea, inquit, Onias ad vrbem deduxit exercitum paruum, cum esset illic Thermus præsens Romanorum legatus: quod (vt ita dicam) recte atque iuste factum est. Ptolemæus enim qui cognominatus est Physcon, moriente suo patre Ptolemæo Philometore, egressus est de Cyrene, volens reginam Cleopatram expellere, & filios regis, vt ipse regnum iniuste sibimet applicaret: propter hæc ergo Onias aduersus eum bellum pro Cleopatra suscepit: & fidem quam habuit circa reges, nequaquam in necessitate deseruit. Testis autem deus iustitiæ eius manifestus apparuit. Nam Physcon Ptolemæus cum aduersum exercitum quidem Oniæ pugnare pręsumeret, omnes vero Iudęos in ciuitate positos cum filijs & vxoribus capiens, nudos atque vinctos elephantis subiecisset, vt ab eis conculcati deficerent, & ad hoc etiam bestias ipsas inebriasset, in contrarium quę pręparauerat, euenere. Elephanti enim relinquentes sibi appositos Iudęos, impetu facto super amicos eius, multos ex ipsis interemere. Et post hęc Ptolemęus quidem aspectum terribilem contemplatus est, prohibentem se vt illis noceret hominibus. Concubina vero sua charissima, quam alij quidem Ithacam, alij vero Hirenen denominant: supplicāte ne tantam impietatem perageret, & concessit, & ex his quę egerat vel acturus erat, pœnitentiam egit. Vnde recte hanc diem Iudęi Alexandrię constituti, eo quod aperte à deo salutem promeruere, celebrare

noscuntur

Gentem Iudaicam a multis regibus honoratam fuisse.

Hecatæus

ptolemeus Lagus

Ptolemeus Philadelphus

Ptolemeus Euergetes

Ptolemeus Philometor

ptolemeus Physcon

noſcũtur. Appion autem omnium calumniator, etiam propter bellum aduerſus Phyſconem geſtum, Iudæos accuſare præſumpſit, cum eos laudare debuerit. Is autem etiam vltimæ Cleopatræ reginæ Alexandrinorum meminit, veluti nobis improperans, quoniam circa nos fuit ingrata: & non potius illam redarguere ſtuduit, cui nihil omnino iniuſtitiæ & malorum operum defuit: vel circa generis neceſſarios, vel circa maritos ſuos, qui etiam dilexerint eam, vel in communi contra Romanos omnes, & benefactores ſuos imperatores: quę etiam ſororem Arſinoen occidit in templo, nihil ſibi nocentem. Peremit autem & fratrem inſidijs, paternosq; deos, & ſepulchra progenitorum depopulata eſt. Percipiénsque regnum à primo Cęſare, eius filio & ſucceſſori, rebellare præſumpſit. Antoniumq; corrumpens amatorijs rebus, & patriæ inimicum fecit, & infidelem circa ſuos amicos inſtituit, alios quidem genere regali ſpolians, alios autem demens ad mala gerenda compellens. Sed quid oportet amplius dici, cum illum ipſum in nauali certamine relinquens, id eſt, maritum & parentem communium filiorum, tradere cum exercitu principatum & ſe ſequi coegit? Nouiſſime vero Alexandria à Cæſare capta, ad hoc vſq; perducta eſt, vt ſaltem hinc ſperare ſe iudicaret, ſi poſſet ipſa manu ſua Iudæos perimere: eo quod circa omnes crudelis & infidelis extaret. Putáſne gloriandum nobis non eſſe, ſi quemadmodum dicit Appion, famis tempore Iudæis triticum non eſt menſa? Sed illa quidem pœnam ſubijt competentem. Nos autem maximo Cæſare vtimur teſte auxilij, atque fidei quam circa eum contra Ægyptios geſſimus: necnon & ſenatu eiúsque conſultis, & epiſtolis Cæſaris Augusti, quibus noſtra merita cõprobãtur. Has literas Appionem oportebat inſpicere, & ſecũdum genera examinare teſtimonia ſub Alexandro facta, & omnibus Ptolemæis, & quę à ſenatu cõſtituta ſunt, necnon & maximis Romanis imperatoribus. Si vero Germanicus frumenta cunctis in Alexandria cõmorantibus metiri non potuit, hoc indicium eſt ſterilitatis ac penuriæ frumentorũ, non accuſatio Iudæorum. Quid enim ſentiant omnes imperatores de Iudæis in Alexandria commorantibus, palàm eſt. Nam adminiſtratio tritici nihilo magis ab eis, quàm ab alijs Alexandrinis tranſlata eſt. Maximam vero eis fidem olim à regibus datam conſeruauere, id eſt, fluminis cuſtodiam, totiusq; cuſtodię, nequaquam his rebus indignos eſſe iudicantes. Sed ſuper hoc: quomodo ergo, inquit, ſi ſunt ciues, eoſdem deos, quos Alexandrini, non colunt? Cui reſpondeo. Quomodo etiam cum vos ſitis Ægyptii, inter alterutros prælio magno & ſine fœdere de religione contenditis? An certe propterea non vos omnes dicimus Ægyptios, & neque cõmuniter homines, quoniam beſtias aduerſantes naturæ colitis, multa diligentia nutrientes? cum genus vtique noſtrorum vnum atque idem eſſe videatur. Si autem in vobis Ægyptiis tantæ differẽtiæ opinionum ſunt, quid miraris ſuper his, qui aliunde in Alexandriam aduenerunt, ſi legibus à principio conſtitutis, circa talia permanſere? Is autem ſeditionis cauſas nobis apponit: qui ſi cum veritate ob hoc accuſat Iudæos in Alexandria conſtitutos, cur omnes non culpare poſſit, eo quod noſcamur habere concordiã? Porrò etiam ſeditionis autores, quilibet inueniet Appionis ſimiles Alexandrinorum fuiſſe ciues. Donec enim Gręci fuere & Macedones hanc ciuitatem habentes, nullam ſeditionem aduerſus nos geſſere, ſed antiquis ceſſere ſolennitatibus. Cum vero multitudo Ægyptiorum creuiſſet inter eos, propter cõfuſiones temporum, etiam hoc opus ſemper eſt additum. Noſtrum vero genus permanſit purum. Ipſi igitur moleſtiæ huius fuere principium, nequaquam populo Macedonicam habente conſtantiam, neque prudentiam Græcam: ſed cunctis ſcilicet vtentibus malis moribus Ægyptiorum, & antiquas inimicitias aduerſum nos exercentibus.

E diuerſo namque factum eſt quod nobis improperare pręſumunt. Nam cum plurimi eorum non opportune ius eius ciuilitatis obtineant, peregrinos vocant eos qui hoc priuilegium ad omnes impetraſſe noſcuntur. Nam Ægyptijs neque regum quiſquam videtur ius ciuilitatis fuiſſe largitus: neque nunc quilibet imperatorum.

De Cleopatra

ratorum. Nos autem Alexander quidem introduxit, reges autem auxere, Romani vero semper custodire dignati sunt. Itaq; derogare nobis Appiō dignatus est, quia imperatorum nō statuamus imagines, tanquam illis hoc ignorantibus, aut defensione Appionis indigentib9: cū potius debuerit admirari magnanimitatem modestiàmque Romanorum, quoniam subiectos nō cogunt patria iura transcendere: sed suscipiunt honores, sicut dare offerentes pium atq; legitimum est. Non enim honoribus gratiam habent, qui ex necessitate & violentia conferūtur. Grçcis itaque & alijs quibusdam, bonum esse creditur imagines instituere. Deniq; & patrum & vxorum filiorumq; figuras depingentes exultant, quidam vero etiam nihil sibi competentium sumunt imagines. Alij vero & seruos diligentes, hoc faciunt. Quid ergo mirum est, si etiam principibus ac dominis hunc honorem præbere videantur? Porrò autem legislator, non quasi prophetans Romanorum potentiam non honorandam, sed tanquam causam neque deo neque hominibus vtilem despiciens, & quoniam toti9 animati, multo magis dei inanimati, probatur hoc inferius, interdixit imagines fabricare. Alijs autem honoribus post deum colendos non prohibuit viros bonos, quibus nos & imperatores & populum Rom. dignitatibus ampliamus. Facimus autem pro eis continua sacrificia: & non solum quotidianis diebus ex impensa communi omnium Iudçorum talia celebramus: verum cum nullas alias hostias ex communi, neque pro filijs peragamus, solis imperatoribus hunc honorem prçcipuum pariter exhibemus, quem hominum nulli persoluimus. Hæc itaque communiter satisfactio posita sit aduersus Appionem pro his, quç de Alexandria dicta sunt. Admiror autem etiam eos, qui ei huiusmodi fomitem prçbuere, id est, Posidonium & Apollonium Molonis: quoniam accusant quidem nos, quare nos eosdem deos cum alijs non colimus: mentientes autem pariter, & de nostro templo blasphemias componentes incōgruas, non se putant impie agere: cum sit valde turpissimum liberis, qualibet ratione mentiri, multo magis de templo apud cunctos homines nominato, tanta sanctitate pollente. In hoc enim sacrario Appion præsumpsit edicere, asini caput collocasse Iudços, & eum colere, ac dignum facere tanta religione: & hoc affirmat fuisse depalatum, dum Antiochus Epiphanes & expoliasset templum, & illud caput inuenisset ex auro compositum multis pecunijs dignum. Ad hoc igitur primum quidem respondeo, quoniam Ægyptius vel si aliquid tale apud nos fuisset, nequaquam debuerat increpare, cum non sit deterior asinus furonibus & hircis & alijs, qui sunt apud eos dij. Deinde quomodo non intellexit, operibus increpatus de incredibili suo mendacio. Legibus namque semper vtimur ijsdem. in quibus sine fine consistimus. Et cum varij casus nostram ciuitatem sicut etiam aliorum vexauerint, & Theos ac Pompeius Magnus, ac Licinus Crassus, & ad nouissimum Titus Cæsar, bello vincentes obtinuerint templum, nihil huiusmodi illic inuenere: sed purissimam pietatem, de qua nihil nobis est apud alios effabile. Quia vero Antiochus neque iustam fecit templi deprædationem, sed egestate pecuniarum ad hoc accessit, cum non esset hostis, & socios insuper nos suos & amicos aggressus est, nec aliquid dignum derisione illic inuenit, multi & digni conscriptores super hoc quoque testantur: Polybius Megalopolitanus, Strabo Cappadox, Nicolaus Damascenus, Timagenes, & Castor chronographus, & Apollodorus: qui omnes dicunt pecuniis indigentem Antiochum transgressum fœdera Iudæorum, & spoliasse templum auro argentóque plenum. Hæc igitur Appion debuit respicere, nisi cor asini ipse potius habuisset, & impudentiam canis, qui apud ipsos assolet coli: neque enim extrinsecus alia ratiocinatione mentitus est. Nos itaque asinis neq; honorem neque potestatem aliquam damus, sicut Ægyptij crocodilis & aspidibus: quando eos qui ab istis mordentur, & à crocodilis rapiuntur, felices & deo dignos arbitrantur. Sed sunt apud nos asini, quòd apud alios sapientes viros, onera sibimet imposita sustinentes. Et si ad arcas accedentes comedant, aut proposita non adimpleant, multas valde plagas accipiūt,

Contra Posidonium & Apollonium

quippe

quippe operibus & ad agriculturam rebus necessarijs ministrantes. sed aut omnium rudissimus fuit Appion ad componẽdum verba fallacia, aut certe ex rebus initia sumens, hæc implere non valuit, quando nulla potest contra nos blasphemia prouenire. Alteram vero fabulã, derogatione nostra plenam, de Gręcis apposuit: de quo hoc dicere sat erit, quoniã qui de pietate loqui præsumunt, oportet eos non ignorare minus esse immundum per templa transire, quàm sacerdotibus scelesta verba confingere. Isti vero magis studuere defendere sacrilegum regem, quàm iusta & veracia de nostris & de templo conscribere. Volentes enim Antiocho gratificari & perfidiam ac sacrilegiũ eius tegere, quo circa gentem nostram est vsus propter egestatem pecuniarum: detrahentes nobis etiam quę in futuris essent, mẽtiti sunt. Propheta vero aliorum factus est Appion, & dixit Antiochum in templo inuenisse lectum, & hominem in eo iacentem, & appositam ei mensulam maritimis terrenisq; volatilium dapib9 plenam, & quod obstupuisset his homo. Illumvero mox adorasse regis ingressum, tanquam maximam sibi opem prębituri: ac procidentem ad eius genua, extensa dextera poposcisse libertatem, & iubente rege vt consideret, & diceret quis esset, vel cur ibidem habitaret, vel quæ esset causa ciborum eius, tunc hominem cum gemitu & lachrymis lamentabiliter suam narrasse necessitatem. Ait, inquit, esse se Græcum: & dum peragraret prouinciam parandi victus causa, correptum se subito ab alienigenis hominib9, atque deductum ad templum, & inclusum illic, & à nullo conspici, sed cũcta dapium apparatione saginari. Et primum quidem hæc sibi inopinabilia beneficia visa attulisse lętitiam: deinde suspicionem, postea stuporem: postremum consulentem à ministris ad se accedentibus audisse legem ineffabilem Iudæorum, pro qua nutriebatur: & hoc illos facere singulis annis quodam tempore constituto. Et comprehendere quidem Gręcum peregrinum, eumq; annuo tempore saginare: & deductum ad quandam syluam, occidere quidem eum hominem, eiusq; corpus sacrificare secundum suas solennitates, & gustare ex eius visceribus & iusiurandum facere in immolatione Græci, vt inimicitias contra Gręcos haberent: & tunc in quandam foueam reliqua hominis pereuntis abijcere. Deinde refert eum dixisse, paucos iam dies debitos sibimet superesse, atque rogasse, vt reueritus Græcorum deos, & superans in suo sanguine insidias Iudæorum, de malis eum circunstantibus liberaret. Huiusmodi ergo fabula non tantum omni tragœdia plenissima est, sed etiam crudeli impudentia redundat. Non tamen à sacrilegio priuat Antiochum, sicut arbitrati sunt: qui hęc ad illius gratiam conscripsere. Nõ enim pręsumpsit aliquid tale, vt ad templum accederet, sed sic inuenit non sperans.

Aliud Appionis mẽdacium

Fuit ergo volũtatibus iniquis impius, & nihilominus sine deo, quicquid iussit mẽdacij superfluitas, quam ex ipsa re cognoscere valde facillimum est. Non enim circa solos Græcos discordia legum esse dignoscitur, sed maxime aduersus Ægyptios & plurimos alios. Cuius enim regionis homines non contigit aliquando apud nos peregrinari? vt aduersus solos Græcos renouata coniuratione per effusionem sanguinis ageremus: vel quomodo possibile est, vt ad has hostias omnes Iudæi colligerentur, & tantis milibus ad gustandum viscera illa sufficerent, sicut ait Appion? vel cur inuentum hominem quicunque fuit (non enim suo nomine conscripsit) aut quomodo eum in suam patriam rex non cum pompa deduxit? dum posset hoc faciens, ipse quidem putari pius, & Græcorum amator eximius, assumere vero contra Iudęorum odium auxilia magna cunctorum. Sed hæc relinquo: insensatos enim, non verbis sed operibus decet arguere. Sciunt igitur omnes, qui videre constructionem templi nostri, qualis fuerit, & intransgressibilem eius purificationis integritatem. Quatuor enim porticus habuit in circuitu, & harum singulæ propriam secundum legem habuere custodiam. In exteriorem itaq; ingredi licentia fuit omnibus etiam alienigenis: mulieres tantummodo mẽstruatæ transire prohibebantur. In secundam vero porticum cuncti Iudæi ingrediebantur: eorumq; coniuges cum essent ab omni pollutione mũdæ. In tertiam ma-

sculi

sculi Iudæorum mundi existentes atque purificati. In quartam autem sacerdotes, stolis induti sacerdotalibus. In adytum vero soli principes sacerdotum, propria stola circumamicti. Tanta vero est circa omnia prouidentia pietatis, vt secundum quasdam horas sacerdotes ingredi constitutum sit. Mane etenim aperto templo, oportebat faciētes traditas hostias introire: & meridie rursus, dū clauderetur templum. Denique ne vas quidem aliquod portari licet in templum, sed erant in eo solummodo posita, altare, mensa, thuribulum, candelabrum, quę omnia & in lege conscripta sunt. Etenim nihil amplius neque mysteriorum aliquorum ineffabilium agitur, neque intus vlla epulatio ministratur. Hæc enim quæ prędicta sunt, habent totius populi testimonium manifestum, rationémque gestorum. Licet enim sint tribus quatuor sacerdotū, & harum tribuum singulę habeant hominum plusquam quinque milia, fit tamē obseruatio particulariter per dies certos: & his transactis, alii succedentes ad sacrificia veniunt: & congregati in templum mediante die à pręcedentibus claues templi, & ad numerum omnia vasa percipiunt, nulla re quę ad cibum aut potum attineat in templum delata. Talia nanque etiam ad altaria offerre prohibitum est, præter illa quę ad sacrificia præparantur. Quid ergo Appionem dicimus, nisi nihil horum examinâtem, verba incredula protulisse? Sed turpe est, historiæ veram noticiā si proferre grāmaticus non possit. Et sciens templi nostri pietâtem, hanc quidem prætermisit. Hominis autem Gręci comprehensionem finxit, & pabulum ineffabile, & ciborum opulentissimam claritatem: & peruios ingredientes, vbi nec nobilissimos Iudęorum licet intrare, nisi fuerint sacerdotes. Hæc ergo pessima est impietas, atq; mendacium spontaneum, ad eorum seductionem, qui noluerunt discutere veritatem. Per ea siquidem mala ineffabilia, quę prædicta sunt nobis detrahere tentauere. Rursúmque tanquam pijssimus deridet, adijciens fabulæ inania facta.

Ait enim illum retulisse, dum bellum Iudæi cōtra Idumæos haberent longo quodam tempore, ex aliqua ciuitate Idumæorum qui in ea Apollinem colebat venisse ad Iudæos, cuius hominis nomen dicitur Zabidus: deinde eis promisisse traditurum se eis Apollinem deum Dorensium: venturúmque illum ad nostrum templum, si omnes ascenderent, & adducerent omnem multitudinem Iudæorum. Zabidum vero fecisse quoddam machinamentum ligneum, & circumposuisse sibi, & in eo tres ordines infixisse lucernarum, & ita ambulasse, vt procul stantibus appareret, quasi stella per terram iter agens. Porrò Iudęos inopinabili visione obstupuisse, & lōge constitutos tenuisse silentium. Zabidum vero multa quiete ad templum venisse, & aureum detraxisse asini caput (sic enim vrbane conscribit) & rursus Doram velociter aduenisse. Igitur & nos dicere possumus, quia asinum, hoc est semetipsum Appion grauat, & facit stultitia simul & mēdacijs oneratum. Loca namque quę non sunt, conscribit: & ciuitates nesciens trāsfert. Idumæa enim prouinciæ nostrę confinis est, posita iuxta Gazam, & nulla ciuitas huius Dora nuncupatur. In Phœnice vero iuxta montem Carmelum Dora ciuitas appellatur, in nullo cōcordās Appionis oblocutionibus. Quatuor enim dierū itinere procul est à Iudęa. Cur itaq; nos rursus accusat, eo quod nō habeamus cōmunes cū alijs deos, si sic facile credidere patres nostri ad se venturum Apollinem, & cum stellis eū ambulare super terrā putauere? Lucernam enim prius nūquam vidére scilicet, qui tot & tanta concelebrant candelabra. Sed nec aliquis ei ambulanti per prouinciā ex tantis milibus obuiauit. Desolatos etiam vicos custodibus comperit, & hoc tempore belli. Cætera iam relinquo. Ianuæ vero templi altitudine quidem erāt cubitorum sexaginta, latitudine vero viginti, omnes deauratę, & penè auro puro confectæ. Has claudebant non minus quàm viri ducenti diebus singulis: & relinquere eas apertas, nefandissimum nimis erat. Facile igitur eas lucernifer ille aperuisse creditur, qui sol⁹ etiā habuisse asini caput ęstimabatur, quapropter dubium est, vtrum hoc caput Zabidus denuo reuocauit: an certe sumēs Appion, introduxit in tēplū, vt Antiochus inueniret, vt secūdo Appioni aliquam

Aliud appionis figmentū

ni aliquam

ni aliquam mentiēdi daret occasionem. Mentitur autem & de iuramento, quod iuremus per deum factorem cœli & terræ & maris, nulli Iudęos fauturos alienigenæ, & maxime Græcis. Oportebat autem mentientem absolute dicere, nulli fauturos alienigenæ, & magis Aegyptijs: sic etenim ab initio poterant eius figmenta de iureiurando congruere, si ab Ægyptijs vtiq; patres nostri non propter malignitatem suam, sed propter calamitates expulsi sunt. A Græcis autem plus locis quàm studijs sumus abiuncti, ita vt nullæ inter nos & illos inimicitiæ & æmulationes esse noscantur. E diuerso nanq; multos eorum ad nostras leges contigit accessisse, quorū quidam permansere, quidam vero perdurare nō ferentes, denuo recessere. Hoc tamen iusiurandum nunquam se quisquam audisse meminit apud nos habitum, sed solus Appiō (vt videtur) audiuit: Ipse namq; id composuit. Magna ergo admiratione eximia Appiōis prudētia, vel ob hoc quod mox dicetur, digna est. Hoc enim esse affirmat indicium, quia neque legibus iustis vtamur, nec deum colamus vt conuenit, quod diuersis gentibus seruiamus, & calamitates quasdam circa ciuitatem sustineamus, cum vtique principalis ciuitas Romanorum sit, cuius ciues soli ab initio regnare atque non seruire consueuerunt. Quis etenim horum magnanimitati valeat obsistere? Nullus etenim aliorum potest dicere sermonem quem Appion locutus est, quādo paucis contigit in principatu continue præsidere, & nō rursus alijs facta mutatione seruire. Plurimæ nāque gentes alijs obedire coactæ sunt: soli autem Ægyptii, eo quòd refugiant (sicut aiunt) in eorum prouinciam dij, atq; saluentur migrantes in effigies bestiarum, honorem præcipuum inuenerunt, vt nulli famularentur horum qui Asiam Europamq; tenuere: qui scilicet vnam diem ex æuo totius seculi non habuere libertatem, neque apud indigenas dominos, neq; apud externos. Nam quemadmodum eis vsi sint Persæ, non semel solummodo, sed frequenter vastantes vrbes, tēpla euertentes, putatos apud eos interficientes deos, improperare non studeo. Non enim conuenit stultitiam nos indocti Appiōis imitari: qui neq; casus Atheniensium, neq; Lacedæmoniorum animo suo concepit, quorum hos quidem fortissimos, illos religiosissimos, omnes affirmant. Taceo reges pietate celebres, inter quos Crœsum, quàm diuersis vitæ sunt calamitatibus sauciati. Taceo incensam Æthenięsium arcem, templum Ephesinum & Delphicum, aliaq; multa: hic nemo calamitatem passis, sed potius inferentibus intulit improperia. Nouus autem accusator nostrorum Appiō inuentus est, malorum suorum apud Ægyptum gestorum prorsus oblitus. Sed Sesostris eum, quem refert fabula regem fuisse Ægypti, vt creditur, excæcauit. Veruntamen possumus & nos dicere nostros reges Dauid & Salomonem qui multas subdidere gentes. Sed de his modo supersedendum est: quæ vero cunctis nota sunt, Appiō modis omnibus ignorauit: quoniam Persis, & post illos principibus Asiæ Macedonibus, Ægyptij quidem seruiere, nihil differentes à famulis. Nos autem liberi consistentes, etiam ciuitatum in circuitu positarum tenuimus principatum, annis viginti & centum, vsque ad Pompeium Magnum. Et dum vniuersi reges sunt expugnati à Romanis, omnium soli propter fidem suam maiores nostri socij & amici fuere. Sed viros mirabiles nō prębuimus, velut quarundam artium inuentores, & sapientia pręcellentes: & inter hos enumerat Socratem, & Zenonē, & Cleanthem, & alios huiusmodi. Deinde quod potius est mirādum, semetipsum his adiecit, & beatificat Alexandriam, quia ciuem talē habere meruit, quod rite facit. Oportebat enim vt ipse sui testis existeret, qui aliis omnibus sic importunus & callidus esse videbatur, & vita verboq; corruptus. Quapropter recte quilibet Alexandriæ condolebit, si super isto aliquid magni sapuerit: De viris autem qui fuere apud nos titulo nullo laudis inferiores, scient qui voluerint nostrę antiquitatis libris incumbere. Reliqua vero quę in accusatione conscripta sunt, dignum erat forte satisfactione relinquere, vt ipse sui potius & aliorum Ægyptiorum accusator extaret. Queritur enim eo quòd animalia cōsueta sacrificemus, & non vescamur carnibus suillis: Sed & circuncisionem

concisionem genitalium vehementer irridet. De nostrorum quidem animalium peremptione, communio nobis est cum alijs hominibus vniuersis. Appion autem sacrificantes nos redarguens, indicat semetipsum genere esse Ægyptium. Non enim Græcus si esset aut Macedo, hoc moleste ferret. Isti enim vouent sacrificare Hecatombas suis dijs, & sacerdotibus vtuntur ad epulas. Quæ cum ita sint, non propterea contigit mundum animalibus desolari, quod Appion expauit. Qui tamen si solennitates Ægyptiorum sequerentur, mundus desertus quidem esset hominibus, ferocissimis autem bestijs impleretur: quas isti iudicantes deos, diligenter enutriunt. Quod si quis eum consuleret, quos putaret omnium Ægyptiorum esse sapientes atque deicolas, sacerdotes sine dubio fateretur. Hæc enim duo dicunt sibimet ab initio à regibus esse præcepta, vt deos colant, & sapientiam diligant: quod illi facere præcipue iudicantur: qui tamen & circunciduntur omnes, & à porcinis abstinent cibis. Sed neque vllus alter Ægyptiorum cum eis dijs sacrificare dignoscitur. Cæcus igitur fuit Appion quãdo pro Ægyptijs nostras detractiones componens, illos videtur potius accusare: qui non solum vtũtur solennitatibus, quas in nobis culpat iste: sed etiam alios circuncidi docent, sicuti dixit Herodotus. Vnde recte mihi videtur Appion, propter patrię suę leges pœnas dedisse blasphemiæ. Etenim necessario circunciso, circa genitalia vulnera ei facta nihil profuerunt, & putrefactis in magnis doloribus expirauit. Oportet enim bene sapientes in legibus proprijs circa pietatem integre permanere, & aliorum minime carpere. Iste vero suas quidem leges effugit, de nostris vero mentitus est. Hic itaque terminus vitæ fuit Appionis. Sed & noster hic iam finem liber accipiet. Quoniam vero & Apollonius Molon, & Lysimachus, & alij quidam, tam per ignorantiam quàm per insaniam de legislatore nostro Mose, & legibus verba protulere, nec iusta, nec vera: dum illi quidem velut mago atque fallaci derogant, leges autem malitiæ apud nos nulliusq; virtutis affirmant esse doctrices, volo breuiter & de omni conuersatione nostra, & de particulari (sicuti potero) proferre sermonem. Reor enim fore manifestum, quia & ad pietatem & ad conuictum vniuersalémque humanitatem, insuper ad iustitiam laborumq; tolerantiam, & ad contemptum mortis optimas leges positas habeamus. Rogo tamen lecturos, vt non cũ inuidia exequantur huius operis lectionem. Non enim proposui laudes conscribere nostrorum: sed aduersus eos, qui nos plurimum & fallaciter accusarunt, satisfactionem hanc puto esse iustissimam. Proinde accusationem Apollonius non continue, sicut Appion, instituit, sed dispersim. Quippe qui aliquando quidem nos sine deo & hominibus odiosos appellat, aliquando vero formidinem nobis improperat: & è diuerso, rursus aliquando de audacia gentis nostræ queritur. Dicit autem etiam stultiores Barbaris: & propterea nullum inuentum nos solos vitæ vtile comperisse. Hæc autem omnia manifeste redarguuntur, dum vniuersa contrà quàm ab eo sunt dicta monstrantur, & legibus imperata, & à nobis cum omni integritate gesta. Si vero coactus fuero facere mentionem legum contrariarum apud alios constitutarũ, in culpa illi sunt, qui nostras solennitates tanquàm peiores cum aliorum conferunt. Quibus neutrum puto remanere quod dicant: neque quia non eas habeamus leges, quarum ego capita & summas ad redarguendum positurus sum: neq; quia non præcipue in legibus proprijs perduramus. Paulo ergo altius exorsus, volo primũ dicere, quod eis qui sine lege & ordine viuunt. hi qui ordinis & communium legum amatores extiterunt, & primi hoc inchoauerunt, recte mansuetudine atque virtute præstare dicendi sunt. Denique conantur singuli eorum gesta sua ad antiquitatem referre, vt non imitatores aliorum videantur existere, sed ipsi potius alijs legitime viuendi duces fuisse. His igitur hunc in modum se habentibus, virtus legislatoris est meliora considerare: & his qui vsuri sunt legibus, quas posuerit, satisfacere, quia rectę sunt. Populi vero est, vt in omnibus quæ constituta sunt, perduret: & neque felicitate procedente, neque calamitatibus aliquid horum immutet. Dico igitur

nostrum legislatorem, quoslibet qui memorantur legislatores antiqnitate præcedere. Lycurgus enim & Solon, & Zaleucus Locrensis, & omnes qui apud Græcos mirabiles sunt, nouelli atque recentes, quantum ad illum comparati, esse noscuntur: quando nec ipsum nomen legis fuisse olim apud Græcos agnoscitur. Testis Homerus est, qui nusquam in opere suo hoc vsus est nomine. Non enim secundum legem, sed indiffinitis sententijs, & regum præceptionibus, populus regebatur. Vnde etiam multo tempore permansere, tantum moribus vtentes, & non scripto, & multa horum semper secundum euentum casuum permittentes. Noster vero legislator antiquus existens (hoc etenim vndique manifestum est, etiam apud eos clarum, qui semper contra nos loquuntur) & semetipsum præbuit optimum principem populorum, consultoremq;, & instructionem totius legis vitæ constringens, eis suasit hanc libenter excipere, & firmissime inclyta scientia custodire. Primitus autem eius magnitudinis opera videamus. Ille nanque progenitorum nostrorum relinquentium Ægyptum, & ad terram propriam remeantium, multa milia sumens, ex plurimis & impossibilibus rebus cautissime liberauit: nam & inaquosam eos, & multum arenosam oportebat transire viam, bellaq; deuincere: & filios ac vxores, prædamq; bello seruare: in quibus dux egregius & consiliarius sapientissimus, & tutor veracissimus fuit vniuersorum. Omnem siquidem multitudinem à semetipso pendere fecit, & cum omnia quæ vellet persuadere posset, in nullo horum vindicauit sibimet potestatem: sed in quo maxime tempore potestatem sibimet arrogant & tyrannidem præsules rerum, & populum frequenter plurima iniquitate viuere cousuefaciunt, in hac ille potentia constitutus, è diuerso magis iudicauit agendum pie, & plurimam exhibere alijs æquitatem, ipse virtutem præcipuam se credens cunctis ostendere, & salutem firmissimam præbere sequacibus bona voluntate. Et maximis actibus in singulis casibus vsus est. Quapropter recte iudicabat, ducem atque consultorem se deum habere: & primitus sibimet satisfaciens, quia secundum illius voluntatem vniuersa gereret atque tractaret, credidit modis omnibus oportere, vt etiam apud plebem hæc opinio permaneret. Nam qui deum respicere suam vitam credunt, delinquere non præsumunt. Huiusmodi quidem noster legislator fuit, non magus, non fallax, sicut derogatores iniuste pronunciant: sed quales apud Græcos gloriantur fuisse Minoem, & post eum legislatores alios. Nanque quidam eorum leges positas à Ioue dicebát, alij vero eas in Apollinem & vaticinium Delphicum referebant, siue pro veritate hoc credentes, seu facile persuadendum iudicantes populo. Qui vero pręcipuas leges instituerint, vel qui iustissime de dei fide cognouerint, licet hoc ex ipsis legibus facta comparatione conspicere. Iam enim de ipsis tempus est disputandi. Igitur infinitæ quidem particulatim gentium atque legum apud cunctos homines differentiæ sunt. Alij siquidem monarchis, alij vero populo potestatem reipublicæ commisere. Noster vero legislator nihil horum intendens, veluti si quis hoc dicendo mensuram transcedat verbi, diuinam rempublicam declarauit: deo principaliter conuersationem nostram atque potestatem excellenter assignans, & satisfaciens eum cunctos inspicere, tanquam causam bonorum omnium vniuersis hominibus existentem: & quæcunque contingit eos in angustijs supplicasse, illius non latuisse voluntatem, neque quicquam eorum quæ gessere, vel si quid aliquis apud semetipsum potuit cogitare. Vnum vero eum esse monstrauit, & ingenitum, immutabilem per tempus, æternum, & omni specie mortali pulchritudine differentem, & ipsum nobis notum: qualis autem sit secundum substantiam, prosus ignotum. Hæc itaq; de deo sapuerunt prudentissimi Græcorum: qui quidem quòd eruditi sint, illo vtique sciendi præbēte principia, nunc dicere prætermitto: quòd autem hæc optima & congrua dei naturę atque magnificentiæ sint, valde testantur. Pythagoras enim, & Anaxagoras, & Plato, & post illos philosophi Stoici, & penè cuncti, videntur de diuina sapuisse natura. Sed hi quidem ad breue philosophantes, populo superstitionum opinionibus

nibus

nibus iam præoccupato veritatem dogmatis proferre timuere. Noster vero legislator opera præbens consona verbis suis, non solum his qui cum eo erant satisfecit, sed etiam qui ex illis semper erant nascituri, hoc immutabiliter inspirauit, & causam legislationis ad vtilitatis modum semper adduxit. Non enim partem virtutis dei culturam dixit, sed huius partes alias esse perspexit atque constituit: hoc est fortitudinem, iustitiam, & mutuam in omnibus ciuium concordiam. Cunctæ nanque actiones & studia, vniuersique sermones, ad diuinam referuntur per omnia pietatem. Non enim hoc inexaminatum aut indefinitum vlterius dereliquit. Duo siquidem sunt totius disciplinę & moralis institutionis modi, quorum vnus quidem sermone doctor est, alter vero exercitatione morum: quæ cum ita sint, alij quidem legislatores sentiendo sunt discreti, & alterum horum modum sibi placitum assumentes, alterum reliquerunt. Sicuti Lacedæmonij quidem & Cretenses moribus erudiebantur, non verbis: Athenienses vero, & penè omnes alij Græci, quæ quidem oportet agi præcipiebant suis legibus: assuescere vero ad hæc operibus, minime valuere. Noster autem legislator hæc ambo multa diligētia coaptauit. Nam nec exercitationes morum omisit non traditas, neque leges sermone reliquit incomptas. Sed mox à primo inchoans cibo, & vnicuique diæta conueniente, nihil neque minimarum escarum sub potestate voluntatis vtentiū dereliquit. Sed & de cibis quibus conuenit abstineri, & qui sumendi sunt, vel quę diæta communis esse videatur, necnon & de operibus, labore simul & requie, terminum atque regulam posuit legem: quatenus veluti sub patre atque domino viuentes, neque volentes quicquam neque per ignorantiam delinquamus. Non enim ignorātibus pœnam posuit, sed optimam & necessariam correptionem monstrauit legem. Quapropter non semel audire, nec secundò vel sæpius: sed in vnaquaque septimana, alia opera relinquentes, ad legis auditionem congregari pręcepit vniuersos, eamque perfecte condiscere, quòd scilicet omnes legislatores reliquisse noscuntur. Et in tantum plurimi hominum absunt, vt secundum proprias leges viuant, vt penè eas ignorent. Et cum peccauerint, tunc agnoscunt ab alijs, quam legem probantur esse præuaricati. Sed etiam viri maxima cum gloria & principalia gubernantes, profitentur ignorationem. Doctos nanque sibi faciunt assidere ad dispensationem rerum, & peritiam legum habentes. Nostrorum vero quemlibet si quis leges interroget, facilius quam nomen suum recitat. Vniuersas quidem mox à primo sensu eas discentes, in animo velut inscriptas habemus. Et rarius quidem quilibet transgreditur: impossibile autem est supplicium deuitare peccantem. Hoc itaque primum omnium mirabilem consonantiam nobis instituit. Nam vnam quidem habere & eandem de deo sectam, vita vero ac moribus differre nihil ab inuicem, optimam moribus hominum potest celebrare concordiam. Apud nos etenim solos, neque de deo quilibet sermones audiet alterutris aduersarios, sicut multa similia apud alios fieri comprobantur: cum non solum à vulgaribus quod visum fuerit vnicuique profertur, sed etiam apud quosdam philosophorum hoc crebro præsumitur: quando alij quidem totam dei naturam sermonibus perimere tantauere, alij vero eius prouidentiam ab hominibus abstulere: neque in studijs vitæ differentia vlla conspicitur, sed communia quidem opera omnium apud nos existunt: vnus vero de deo sermo cōcors est, asserens illum cuncta respicere. Sed etiā de ipsius vitæ studijs, & quoniā oportet omnia alia ad terminum diuinæ pietatis adduci, à mulieribus nostris & à seruis quilibet audiēt. Pro qua re illatas nobis calumnias à quibusdam, cur non exhibeamus viros inuētores nouorum operum seu verborum, contigit oriri. Alij siquidem in nulla re paterna perdurare optimum esse putant, & præcipue transgressoribus sapientiæ robur assignant. Nos autem è diuerso, vnam esse prudentiam atque virtutem existimamus, nihil penitus vel facere, vel cogitare contrarium his, quæ antiquitus sancita noscuntur: quod scilicet indicium legis est optimo fœdere constitutæ. Nam ea quæ nunc non habent modum, experimento sæpe correpta redarguuntur.

Apud nos autem, qui credimus ab initio positam legem diuina voluntate, nihil aliud pium est, quàm hanc sub integritate reseruare. Quis etenim eius quicquam mouere potest, aut quid melius adinuenit? vel quis ab alijs tanquam præcellētius ad statum reipublicæ nostræ aliquid transferre pòtest? aut quę poterit esse melior atq; iustior, quàm ea quę deum quidem principem omnium esse confirmat: sacerdotibus autem in communi quidem res pręcipuas dispensare permittit: summo vero pontifici aliorum sacerdotum principatum competenter iniungit? Quos vtiq; non diuitijs, neque alijs quibusdam spontaneis auiditatibus præcellentes, legislator ad culmen huius honoris instituit: Sed quicunque sapientia vel temperantia alijs præstare noscuntur, eis præcipue culturam diuinæ placationis iniunxit. Apud hos igitur, & legis & aliorum studiorum integra diligentia custoditur. Contemplatores etenim omnium, atque iudices contemptionum, & punitores culpabilium sacerdotum esse decreti sunt. Quis ergo principatus, quod regnū erit hoc sanctius, vel qui honor deo potius cooptabitur, cum omnis quidem populus sit præparatus ad pietatem, summa vero diligentia sacerdotibus sit indicta, & velut quædam festiuitas gubernetur vniuersa respublica? Cū enim mysteria sua numero paucorum dierum alienigenæ custodire nequeant, ea videlicet sacrificia nominantes, nos cum multa delectatione, & incommutabili voluntate solennitatis opus per omne seruamus æuum. Quæ igitur sunt præcepta vel interdicta simplicia, siue nota dicamus. Primum quidem de deo est, dicēs: Deus habet omnia, perfectus, beatissimus, ipse sibi cunctisq; sufficiens, principium & medium & terminus: inter omnia operibus quidem & muneribus clarus, & omni re manifestior: forma vero & magnitudine nobis inenarrabilis. Omnis nanque materies comparata ad huius imaginem, licet sit preciosa, tamen pro nullo est: cunctáque ars ad illius imitationis inuentum, extra artem esse cognoscitur: nihil simile neque videmus, neque possumus suspicari, neque conijcere. Sanctus est: videmus eius opera, lumen, cœlum, terram, solem, lunam, flumina, mare, animalium nationes, prouentus fructuum: hæc deus fecit, non manibus neque laboribus, neque quibusdam indiguit sibi cooperantibus: sed ipso vidente bona repente facta sunt. Hunc homines conuenit vniuersos sequi, eumq; placare exercitatione virtutis. Modus enim diuinæ placationis iste sanctissimus est. Vnum templum vnius dei, commune omnium communis dei cunctorum. Gratum nanque semper est omne quod simile est. Hunc placant quidem sacerdotes semper. Præcedit vero istos primus secundū genus: qui ante alios sacerdotes sacrificabit deo, custodiet leges, de dubijs iudicabit, & puniet lege conuictos. Huic quisquis nō obediet, supplicio subiacebit, tanquam qui in ipsum deum impie gesserit. Hostias immolat, non ad crapulam nostram vel ebrietatem attinentes. Hæc enim nō placent deo: quę res occasio potius iniuriarum simul & expensarum est. Deus enim temperatos, ordinatosq;, & boni generis diligit: & vt pręcipue sacrificātes caste viuamus. In sacrificijs autem pro cōmuni salute primum oportet orare, deinde singulos pro semetipsis, quoniā oēs socij sum9. Et qui hoc cōsortium suę vitæ pręponit, maxime deo gratus est. Supplicatio vero fit ad deum votis ac precibus, non vt bona præstet: hæc enim ipse sponte contulit vniuersis, & in medio deposuit: sed vt hæc suscipere valeamus, suscipientesq; seruemus. Purificationes quoq; in sacrificijs lex decreuit, à cubili, à lecto, à congressu vxorio, & alia multa, quæ conscribere longissimum est. Huiusmodi ergo de deo, & eius placatione sermo est, ipse autem simul etiam lex est. Quid autem de nuptijs? Solam nouit lex permixtionem naturalem cum coniuge, si tamen filiorum causa procreandorum agatur. Masculorum vero cum masculis valde iudicauit inimicas: & tentantes talia morte decreuit dignos. Nubere vero iubet, nō respicientes ad dotē, neq; violenter arripere, sed neq; dolo vel fallacia suadere: Dispensationē vero potius fieri per eū, cuius noscit esse potestatis, & per cogitationē opportunā. Mulier aūt inferior, inquit, est viro

De sacerdotibus.

De cultu diuino.

De coniugio

per omnia. Obedit igitur nō ad iniuriam, ſed vt ſit ſub regimine cōſtituta. Deus enim viro poteſtatem dedit. Cum hac ergo coire decet maritum ſolummodo. Alterius vero experientiam habere nequiſſimum. Siquis autem hoc egerit, declinatio nulla mortis: neq; ſi fecerit vim virgini alteri deſponſatæ: neq; ſi ſuaſerit nuptæ, aut filios nutrienti. quę omnia lex pręcepit. vniuerſis autem mulieribus interdixit, vel celare quod natum eſt, vel alia machinatione corrumpere filios. Infanticida enim eſſet animas demoliens, & genus imminuens. Igitur ſi quis ad cōcubitum, corruptionemq́; tranſierit, immundus eſt. Oportet autem etiam poſt legalem commixtionem viri, mulieres lauari. Hoc enim partem animæ polluere iudicauit: inflata namq; corporibus vulneratur. Dumq́; hoc fit, aquam propter purificationis cauſam talibus imperauit. Sed neq; in filiorum natiuitatibus conceſſit epulationes aggregari, & fieri occaſiones ebrietatis: ſed temperatum eſſe repēte principium. Iuſſitq́; literis erudiri propter leges, & noſſe progenitorum actiones, vt actus imitentur: & cum legibus educati, neq; tranſgrediantur, neq; cogitationem ignorationis habere iudicētur. Proſpexit autem etiam funeribus mortuorum, vt neq; ſumptuoſę ad ſepeliendum celebrentur exequiæ, neq; inſignium fabrica ſepulchrorum. ſed neceſſaria quidem circa elationem funeris imperauit domeſticos adimplere: omnibus autem viuentibus legitimum eſſe conſtituit, vt aliquo moriente & concurrant, & gemitus lamentationis effundant. Purificari autem iubet etiam domeſticos funere celebrato: vt longe procul ſint, quaſi videantur mundi eſſe. Cum aut aliquis fecerit homicidium, vel ſponte, vel inuitus, ne horum quidem pœnam tacuit. Parentum honorem poſt deum eſſe conſtituit: & qui non repenſat eorum gratiæ, ſed in qualibet parte cōtriſtat, præcepit eſſe lapidandum. Iubet etiam omnibus ſenioribus honorem iuuenes exhibere, quoniam cunctis ſenior deus eſt. Nihil permittit celandum apud amicos: non enim amicitiæ ſunt apud eum, cui omnia non creduntur. Et licet aliquæ inimicitiæ proueniant, prodi tamē arcana prohibuit. Si quis autem arbiter munus acceperit, morte multetur, deſpiciens quod iuſtum eſt, & auxilium reis offerens. Quod quiſquam non poſuit non auferat, & aliena non tangat, mutuans non accipiat vſuras. Hæc, & his multa ſimilia, communionem continent noſtrorum inter alterutros. Quomodo autem etiam de domeſtica cura circa alienigenas habēda docuerit legiſlator, referri dignum eſt. videbitur enim omnibus optime proſpexiſſe eum, illo, ita ſentiente, neq; propria corrumpamus, neq; participari rebus noſtris volentibus inuideamus. Quicunque enim volunt ſub noſtra conuerſari lege, accedentes ad eam cum munificentia ſuſcipit, non genere ſolummodo, ſed etiam voluntate vitæ putans eſſe cōſortium. Eos autem qui obiter adueniunt, miſceri ſolennitatibus noluit, alia tamē exhibenda conſtituit. Idem omnibus prębendum, ignem, aquam, cibum: iter oſtendere, nō ſpernere aliquem in ſepultum. Mitiſſime etiā circa hoſtes quę ſunt agenda ſanciuit, vt neq; terra eorum exuratur, neq; arbores fertiles incidātur: Sed etiam ſpoliari eos qui in bello cecidere, interdixit: & captiuis proſpexit, quatenus eorum amoueatur iniuria, & maxime fœminarum. Sic aūt eximiè nos māſuetudinem atq; clementiam ſtuduit edocere, vt etiam de animalib⁹ irrationalibus nō taceret: ſed horum tātummodo vtilitatem legitimam cōcedēs, ab omni nos alia cauſa prohibuit. Quęcūq; enim veluti domeſtica oriūtur in ędibus, hęc interdixit occidi: ſed neq; parētes deniq; pręcepit vnā cum pullis auferri; Et licet hoſtilia ſint animalia laborum ſocia, eis tamen parcēdum eſſe ſanciuit. Sic vndiq;, ea quę ad māſuetudinem pertinēt obſeruauit: doctrinalibus quidem, (ſicuti pręd ictum eſt) legibus vtēs, & alias rurſus cōtra tranſgreſſores cauſa punitionis ſine excuſatione defigēs. Mulcta nāq; in plurimis cauſis tranſgredientiū, mors eſt. Si adulterium commiſerit aliquis, ſi vim puellæ fecerit. Si maſculi turpe tentamentum præſumpſerit, aut patiatur ſuſtinere tentatus. Similiter aūt eſt lex ineuitabilis & in ſeruis, ſed etiam de menſuris, vel ſi quis de pōderibus dolum fuerit operatus, & de iniuſta venditione: ac fraude ſi quis vel detraxerit alienam

De funeribus

rem, aut quod non posuit abstulerit, cohibendi hi sunt vindicta, non quasi apud alios, sed valde maiori. De iniuria vero parētum, vel impietate quę fit in deum, licet tentet hoc aliquis, mox peribit. At his qui secūdum legem vniuersa faciunt prę mium tribuitur, non aurum, non argentum neque corona lapillis distincta: sed vnusquisque testem habens conscientiam suā, valde proficit, legislatore prophetante, & deo fidem condonante firmissimam his qui seruant leges: & licet pro eis mori contingat, concurrunt tamen alacres ad occasum, sperantes fore vt vita melior ex mutatione conferatur. Pigeret itaque nunc hoc me conscribere, nisi opera essent omnibus manifesta: quoniam sæpenumero multi nostrorum progenitorum, ne vel sermonem solummodo extra legem proferrent, omnia passi sunt viriliter sustinere. Quin & si ignota gens nostra omnibus hominibus esset, nec palàm esset voluntaria nostra legum obseruatio, si Gręcis aut legisse se in historijs aliquis narraret aut in orbe incognito reperisse, homines talem tamq; honestam de deo opinionem habentes, atq; in talibus legibus multis seculis constanter permanentes, omnes reor demiraturos, propter continuas quę apud ipsos sunt mutationes. Denique eos qui conscribere proxime de repub. & legibus tentauere, tanquam de incredibilibus compositionibus quidam frequenter accusant, dicentes, quoniā impossibilia sumpserint argumenta. Et alios quidem taceo philosophos, quicunq; huiusmodi negotium in suis conscriptionibus habuere. Plato autem mirabilis apud Gręcos, tanquam & honestate vitę pręcedens, & virtute sermonum & persuasione philosophiæ cunctos excellens, ab his qui sibi videntur præstantes, in rebus ciuilibus, perpetuo penè illuditur, cauillisq; comicis traducitur. cum vtiq; qui illius verba considerauerit, frequenter & facile reperiat, quę etiam consuetudini plurimorum proxima esse noscuntur. Ipse siquidem Plato cōfessus est, quia veram de deo opinionem propter ignorantiam plebis proferre securum non est. Sed Platonis quidem verba vana esse putant, & multa licentia composita atq; conscripta: maxime vero legislationem Lycurgi, mirātur, & Spartam cuncti concelebrant, quoniam in illius legibus plurimo tempore perdurarit. Ergo hoc manifestum virtutis indicium est, in legibus permanere. Si vero Lacedęmonios admirantur, illorum tempus conferant, cum amplius duobus milibus annorum nostrę reipublicę & super hęc sciant, quoniam Lacedæmonij quidem omni tempore quo habuere libertatem, perfecte visi sunt custodisse leges: cum vero circa eos factę sunt fortunæ mutationes, penè cunctarū legum obliti sunt. Nos autem multis casibus euolutis propter regum Asiæ mutationes, neque in nouissima mala venientes, à legibus sumus alienati: non vacationis, nec epulationis causa seruantes eas: quando siquis considerare voluerit multo ampliori testimonio maiores excubias & labores nobis quàm Lacedemonijs videbit impositos. Illi siquidem neque operantes terram, neque circa artes exercitium habentes, sed ab omni operatione remissiores, pingues, & corpore pulchri in ciuitate degebant, alijs ministris in omnibus vitæ necessarijs rebus vtētes & cibum paratum ab illis accipientes, solum opus bonum atque clemens iudicātes, quiduis facere & pati quatenus pręualerēt aduersus omnes, cōtra quos bella susciperēt: quod aūt ne hoc quidem adipisci potuerūt ommitto dicere. Non enim singuli solummodo, sed multi frequēter eorū subito legis præcepta negligentes semetipsos cū armis hostibus tradidere. Putàsne, & apud nos, non dico tanti, sed duo vel tres agniti sunt, proditores effecti legū, vel mortem formidantes, nōdico illam, facile quæ solet prælian tibus euenire: sed eam quæ cum multa corporum afflictione, & multa crudelitate videtur accidere. Quam (vt ego puto) quidam præualentes nobis non per odiū subiectis imposuere, sed admirandū quoddam spectaculum videre volentes, si qui sunt homines, qui vnū tantummodo esse credant pessimū, si agere quicquam extra leges suas, vel sermonem apud eos dicere compellantur. Non tamen mirari decet si mortē fortissime toleramus pro legibus, & vltra alios vniuersos. Non enim quę leuia videntur nostris studijs alij facile patiuntur, hoc est, operationē,

cibiq;

cibiq; simplicitatẽ: & vt nihil fortuito, neque quod quisq; desiderat vescatur aut bibat, aut ad cōcubitum quemlibet accedat, aut splendide vestiatur, aut sine nobilitate vacet. Sed illud attendēdum est, si gladiis vtentes, & hostes ab inuasione fugantes, præcepta legis circa cibos sustinere possunt. Nobis vero gratum est propter hæc legibus obedire, & in illis fortitudinis specimen ostendere. Eant nūc Lysimachi & Molones, & quidam huiusmodi alii conscriptores, improbi sophistæ, adulescentum deceptores & quasi prauissimis nobis derogare contendant. Ego sanè nolim de legibus alienis examinationem facere. Noster enim mos est propria custodire, nō aliena potius accusare. Et vt neq; ridere neq; blasphemare debeamus eos, qui apud alios putātur dii, aperte nobis legislator interdixit propter ipsam appellationem. De accusatoribus autem per obiectiones suas nos increpare volentibus, tacendum non est, cum vtiq; non à nobis nunc sermo compositus eos arguere videatur, sed a multis probabiliter iam præmissus. Quis igitur eorū qui apud Græcos sapientia sunt mirabiles, nō redarguit nobilissimos poetas & præcipue legislatores, quoniam huiusmodi sectas de diis ab initio populis inseruere, dicentes eos numero quidem quantos ipsi voluere, ex alterutris vero & diuersis natiuitatibus procreatos? Hos autē diuidentes locis & habitaculis, tanquam genera animalium, alios quidem sub terra, alios in mari, seniores autem eorum in tartaris vinctos esse dixere: quibus vero attribuere cœlū, his sermone quidem patrem, operibus autē, tyrannum atq; dominum superposuere. Propterea aduersus eum constituere insidias per vxorem, & fratrem, & filiam, quam ex ei9 capite fingunt generatam, vt alligantes eum appenderent, sicut ipse ille suum dicitur patrem. Hæc iuste accusatione digna conqueruntur, qui sapientiæ virtute præcellunt. Hi super hęc deridentes adijciunt: Si deorum alios quidem ephebos & adulescentes, alios autem seniores & barbatos esse credendum est, alios constitutos super artes: & quendam fabrum, aliam vero textricem, alium uero peregrinantem, & cum hominibus contendentem, alios autem citharizantes, aut arcu gaudentes: deinde inter alterutros seditiones effectas, & propter homines contentiones constitutas, vt nō solum inter se alij alijs manus immitterent, sed etiā ab hominibus vulnerati lugerent maláq; perferrent: & quod super omnia est luxuriosius, si intemperantia permixtionis vterentur, quomodo non erit incongruum amores & concupiscētias ad vniuersos attinere, simul masculos & ad fœminas. Deinde fortissimus & primus eorum pater, seductas à semetipso, impræ gnatasq; mulieres, diruptas submersasq; spernit: & eos qui ex eo sunt nati neq; liberare potest, fato constrictus, neq; sine lachrymis eorum perferre mortes. Bona sunt hæc, & his alia consequentia, id est, adulteria in cœlo visa, & sic impudenter à dijs celebrata, vt iam alij inuidere se profiterentur in tali fœditate iuncto. Quid enim alij facturi nō essent, dum neq; senior atq; rex valuisset impetū suum a mulierum permixtione retinere. Alii vero seruiētes hominibus, & nunc quidē ædificantes causa mercedis, nunc vero pascentes: alii autem malignorum modo infero carcere colligati. Quē igitur sapientium talia non accendant, vt hæc componentes redarguat, & multam stultitiā his credentium reprehendat? Alii vero & terrorē quendam vel metum, necnon & rabiem, atq; seductionē, omnesq; pessimas passiones in dei natura fingere præsumpsere. Et horum quide nobilioribus etiam ciuitates sacrificare suasere. Si quidem in multa necessitate consistunt, vt quosdam deorū putent bonorum esse largitores, alios autē vocent aduersarios, quando eos veluti malignissimos homines muneribus atq; donis placare contendunt, magnum quoddā malum se suscepturos ab eis existimātes, nisi mercedē eis studiose præbuerint. Quæ igitur causa est tantæ huius iniquitatis atq; delicti circa deum? Ego quidem arbitror, eo quod neq; veram dei naturam ab initio eorum legislatores agnouerint, neq; quantum percipere potuere, perfectam sententiā diffinientes reipub. tradidere: sed velut aliud quiddā vilius neglexerunt,

dantes po-

dantes potestatem poetis, vt quos vellent deos introducerent hæc omnia patiẽtes: rhetoribus vero vt de repub. scriberent, & de peregrinis dijs decreta proferrent. Sed etiam pictores & plastæ in hoc apud Græcos multam habuere potestatẽ, vt vnusquisq; formam quam vellet secundum modum suę opinionis exponeret, alius quidem ex luto quod vellet fingens, alius vero pingẽs. Opifices itaque qui maxime putantur esse pręcipui, ebur & aurum habent, ad hoc suæ semper nouitatis argumentum. Proinde apud eos priores quidem dij florentes honoribus, senuerunt: alij vero noui clã introducti, religione potiũtur: & tẽplorum alia quidem desolata, alia vero nuper secundum hominum voluntatem ædificãtur: cum cõtra oporteat opinionẽ de deo, eiusq; culturam immobili religione seruare. Apollonius siquidem Molon, vnus fuit stultorum atq; tumentium. Eos autem qui vere in Gręco philosophati sunt, neq; prędictorum aliquid latuit, neq; frigidę allegoriæ causas ignorauere. Quapropter illos quidem iuste spreuere, & circa veram decẽtẽq; circa deum opinionẽ nobis fuere concordes. Quod Plato respiciẽs, neq; vllum quempiam poetarum dicit in repub. esse suscipiendum: & Homerum honorifice amouet, coronatum & vnguento delibutum, ne rectam opinionem de deo fabulis forte destrueret. Pręcipue namque Plato nostrum legislatorem imitatus est, in hoc quoque, quod illud pręcipue suis ciuibus imperauit, vt omnes perfecte ediscerent leges, & ne fortuito aliquid extraneorum ciuibus misceretur, sed esset pura respub. & in legum custodia perduraret. Horum nihil cogitans Apollonius Molon, nos voluit accusare, quoniam non recipimus eos, qui alijs sunt opinionibus præoccupati: neque communicari patimur eis, qui alia vitæ consuetudine degunt: cum neq; hoc proprium nostrum sit, sed commune cunctorũ, non modo Græcorum, sed etiam qui inter Gręcos cautissimi fuisse noscuntur. Lacedęmonij namque peregrinos etiam expellebant, & suos ciues peregrinari non sinebant, corruptionẽ extra leges ex vtroque metuentes. Illorum igitur citius sæuitiam poterit quilibet arguere, qui nulli neque conuersationis, neque cohabitationis suę participationem exhibebant. Nos autem aliorum quidem res zelare non dignamur: participari vero cupiẽtes quæ sunt nostra libẽter suscipimus: quod vtiq; reor indicium magnanimitatis atq; clemẽtiæ. Sed desino iam de Lacedæmonijs amplius disputare, Athenienses vero, qui cõmunem esse suam gloriãtur omnibus ciuitatẽ, quomodo de his reb9 habuerint, Apollonius ignorauit. Hi náq; vel verbo solũmodo, præter illorũ legem, de dijs loquentes, ineuitabiliter punierunt. Cuius enim rei gratia Socrates est mortuus? nõ enim hostibus tradidit ciuitatem, neque templa vastauit: sed quia noua iuramenta iurauit, & quoddam dæmoniũ significasse referebat, serio seu ludens, sicuti quidã dicunt, propter hoc cicutæ poculo morte mulctatus est. Insuper etiam corrũpere iuuenes eum accusator aiebat, & conuersationem patriæ legesq; cõtemnere. Et Socrates quidẽ ciuis Atheniensis, huiusmodi tormenta sustinuit. Anaxagoras autem Clazomenius fuit. Et quia existimantibus Atheniensibus solem esse deum, ille eum saxum ignitum asseruit, paucorum sententia morte damnatus est. Et aduersus Diagorã Melium talentum decreuerunt, si quis occideret eum, quoniam eorum mysteria deridere ferebatur. Protagoras autem nisi cito fugisset, comprehẽsus occisus fuisset, eo quod dubiũ de dijs Atheniensium conscripsisse putabatur. Et quid oportet mirari, si circa viros fide dignos talia gessisse noscantur, qui neq; mulieribus pepercere? Etenim sacerdotem quãdã interfecerũt, quoniam eam quidã accusauit peregrinos colere deos. decretum aũt aduersus eos, qui peregrinum introducerent deum, suppliciũ mortis inferebatur. Igitur qui tali lege vtebantur, palàm est, eo quod aliorum non crederent esse deos. Non enim si credidissent, seipsi fructu ex pluribus dijs priuassent. Quin & Scythæ cædibus gaudentes humanis, & paululũ differentes à bestijs, arbitrantur tamen sua mysteria esse custodienda: & Anacharsim sapientia mirabilem apud Gręcos, aduenientem interemerũt, quoniam videbatur Gręcorum deorum ad eos venisse plenissimus. Multos autem & apud

Socrates

Anaxagoras

Diagoras

Pitagoras

Persas

Persas inuenias pro ea causa tormentis affectos. Sed palàm est, quoniam Apol
lonius Persarũ legibus cõgaudebat, illosq; mirabatur: quippe cum Græci eorum
fortitudinẽ atq; cõcordiam vnanimitatis,quam habuere de dijs,mirati sunt,hâc
scilicet fortitudinem,quam in templis eorum concrematis habuerunt. Is etiã stu
diorum omniũ imitator extitit Persicorum,vxoribus alienis cõtumelias faciẽs,
filiosq; excecãs. Apud nos autem mors decreta est,si quis vel irrationabilia ani-
malia hoc modo lædat: & ab his legibus nos abducere neque timor potuit præpo
tentium potestatem,neque zelus eorum qui apud alios honorantur. Sed neque
fortitudinem ideo exercem9,vt bella auaritiæ causa suscipiamus,sed vt legũ iu
ra seruemus: & cum alia detrimenta mansuete sustineamus,si qui nos de legibus
mouere tentauerint,tũc etiam vltra virtutem rebellare contendimus,& vsq; ad
calamitates nouissimas perduramus. Cur itaque nos alienas æmulemur leges,cũ
eas neq; à legislatoribus suis seruatas esse videamus? Vel quomodo Lacedæmo-
nij non sunt ob in hospitalitatem reprehendendi, & negligentiam nuptiarum?
Elienses vero & Thebani ob coitum impudentem & extra naturam cũ mascu-
lis,quem optime atque vtiliter facere se putabant. Ergo cum hæc ipsi omnino re
bus efficerent,etiam suis legibus miscuere:quod tan[redacted] valuit apud
Græcos,vt etiã dijs suis masculorũ concubitum applicarent. eadem deniq; ratio
ne germanarũ nuptias retulere, huiusmodi satisfactionẽ rerũ,incongruarũ, &
extra naturã pro libidine componẽtes. Desino nunc de supplicijs dicere,& quã-
tas ab initio præbuerint plurimi legislatores absolutiones malignis hominib9,in
adulterio quidẽ pecuniarũ,in corruptione aũt etiam nuptias sancientes. Quãtas
aũt occasiones cõtineant de abnegatione pietatis,examinare longissimũ est. Iã
enim apud plurimos olim meditatio facta est trãsgrediendi leges,quod non agi-
tur apud nos,quando propter eas & diuitijs & ciuitatibus & bonis alijs priuati su
mus. Lex aũt apud nos seruatur vsq; ad mortem. Nullus vero Iudæorum,neq; si
procul abeat extra prouinciam,regem quamuis acerbum sic metuit,vt vltra vl-
lum legis videatur timere præceptum. Igitur si propter virtutem legum taliter er
ga eas affecti sum9,concedant quoniã optimas leges habem9. Si vero circa pra
uas nos leges iudicant perdurare,quid ipsi iustissime nõ patiantur,meliores non
custodientes opere sanctiones? Quia igitur longinquitas temporis verissima cre
ditur omniũ esse probatio,hanc ego testem faciam virtutum legislatoris nostri,
opinionisq; quam ille de deo cõtradidit. Nam cum sit infinitũ tempus,si quis eũ
comparet aliorum leg[redacted]
que declaratæ sunt leges,& cunctis alijs semper hominibus zelũ sui potius præ-
buerunt. Primi quippe Græcorũ,in speciem quidem iura patriæ conseruabant:ip
sius aũt philosophiæ tractatu illa secuti sunt,de deo similia sapientes, humilita
téq; vitæ cõmunionem inter alterutros edocentes. Quin etiam populi iam olim
multum nostram pietatem æmulantur: neq; est ciuitas Græcorũ vlla vsquã,aut
barbarorũ,nec vlla gens ad quam septimanæ in qua vacamus consuetudo mini
me peruenerit,ieiuniaq; & candelabra accensa:atque etiã ciborum apud nos so-
lennia plurimi apud multos iugiter obseruare conantur: insuper imitari etiã cõ-
cordiã,quã nos inter nos obtinemus,& rerum cõmunionem,& industriam in ar-
tibus,& perdurationem necessitatũ habere pro legibus. Illud enim mirabili9 est,
quia absq; exactore huius obseruatiõis,ipsa per se lex homines ita valuit obliga
re: & quemadmodũ deus in vniuerso mũdo consistit,ita lex per cunctos ambula
uit. Vnusquisq; enim,si suã regionem domumq; conspiciat,his quę dicuntur à me
credere non recusabit. Oportet igitur cunctorum hominũ spontaneã malitiã re-
prehẽdere. Aut enim volũt nos isti aliena & praua iura,ante propria & meliora
zelari: aut certe si hoc nolũt,quiescãt nobis per inuidiã accusatiões ingerere. Nõ
enim alicuius odio defendimus hanc causam,sed nostrum honoramus legislato-
rẽ,atq; credimus quę ab illo prophetata de deo sunt. Deniq; nisi intelligeremus
ipsi virtutem legum,at certe ob imitantiũ multitudinẽ præclare de eis sentire co

gereműr

geremur. Sed de legibus quidem & de rep. nostra, certissimam feci narrationem in his, quę de Antiquitate conscripsi. Nunc aũt earum mentionẽ feci quãtũ necessariũ fuit, neque aliorumvituperare iura, neque nostra laudare proponẽs: sed hoc agẽs, vt de nobis iniuste conscribentes, & contra ipsam veritatẽ impudẽtissime contẽdentes, arguerẽ. Arbitror itaq; per hanc conscriptionẽ abundanter me quę promisi, cõplesse. Ibi enim hoc genus hominũ quanquã calũniatores affirmãt esse antiquissimũ: & multos veterũ in conscriptionibus suis, memoriã habentiũ nostri, testes exhibui. Dixere itaq; Ægyptios fuisse progenitores nostros: & ostẽsum est, quia in Ægyptumvenerint aliunde. Deinde sunt mentiti, quoniã ex inde propter cladem corporis sint expulsi: & apparuit, quod voluntate & magnitudine fortitudinis ad propria sint reuersi. Alij vero, tanquã nequissimo viro, legislatori nostro derogare cõtendũt: cuius virtuti dudũ quidẽ multi post illũ, tempusvero longissimũ perhibet testimonium. De legibus aũt loqui ampliori sermone, non fuit opus. Ipsæ nanq; per semetipsas apparuere piæ, & verissimã habẽtes intentionẽ: & non ad hominũ odiũ, sed ad rerum cõmunionem potius inuitãtes, iniquitatũ inimicæ, cultricesq; iustitiæ, & luxum procul abijcientes, frugalitatẽ vero ac [redacted], bellum causa auaritiæ nescientes: fortes aũt pro se esse populos præparantes, ad supplicia retribuenda semper ineuitabiles, verbis nequaquã circũueniri faciles, præparatiões semper operib⁹ exequẽtes. Hęc enim nos semper opera manifestiora literis exhibemus. Quapropter ego cõfidens dico, quia plurium, atque meliorum rerum, nos quã alij pręceptores sumus. Quid enim impræuaricabili pietate meli⁹ est? quid iustius, quã legibus obedire? quid vtilius, quã inuicẽ vnamines esse, & neq; in calamitatibus ab inuicẽ recedere, neq; tẽpore felicitatũ per iniurias discrepare: sed in bello quidem mortẽ cõtemnere, in pace vero, artibus aut agriculturæ vacare: & semper, & vbiq; credere deum respicere, & solũ omnia gubernare? Hęc igitur, siquidẽ apud alios aut scripta sunt primitus, aut seruata, firmiorẽ debemus nos gratiam illis tanquã eorũ facti discipuli. Si vero nequaquã primitus extitere, his pręcipue nos vtentes cognoscimur, & primam eorum inuẽtionẽ nostram fuisse declaramus. Appiones igitur, & Molones, & quicunque mendacij derogatione congaudent, conuicti procul facessant. Tibi aũt Epaphrodite, veritatẽ maxime diligenti, & per te similia nosse de nostro genere cogitantibus, hic libellus conscriptus esse dignoscitur.

[redacted] INTEGERRIMO, DOCTISSIMOQVE PATRI, HELIAE MARCAEO Machabætano, honoratissimi Machabęorũ collegij moderatori, S. D.

VNius diecula opellã tibi non grauate dicaui pater integerrime, recognito, & quoad licuit, emendato Iosephi libello de septem fratrũ Machabęorum, fortissimæq; matris martyrio. Atq; vtinã cumulatius tuo voto satisfacere potuissem. Nũc quoniã Grę cus codex ad manũ non erat, è Latinis Græca cõiectãs, mutaui nõnulla, sed nõ admodũ multa. Non falso de se prædicat Iosephus: sese in Græcanici sermonis facultate vsq; ad eloquẽtię miraculũ processisse, quod sanè vel ex hoc libello perspicuũ erat, in quo vir ille singularẽ quãdã orationis tũ vim, tũ copiam declarauit, vt pulcherrimũ facinus dictionis ornamẽtis æquasse videatur. Proinde diuus Hieronym⁹, hoc opusculũ peculiari elogio valde elegãs, Suidas ειαρετορ κατυ vocat. Ex vtroque titulũ corruptũ restituimus περι αυτοκρατορος λογισμου, id est, de imperatrice ratione: quòd hæc sit hui⁹ narratiõis summa, rationẽ nihil in homine nõ pręstare, si dominetur cupiditatib⁹. Extat argumẽtũ hoc in libris Machabęorũ, quos Hebræi (licet nõ recipiãt in canonẽ) inter sacros tñ habẽt. Equidẽ isti collegio multis alijs quoq; nominib⁹ celebri, tamen hoc pręcipue gratulor, quod illi tam insigni thesauro locupletari cõtigit. Quin magis vniuersæ Coloniæ Agrippinæ magnopere

gnopere cenſeo gratulandū, vrbi tot modis felici, verum haud alio titulo felicio ri, quá quòd vna tam multa, tamq; eximia pietatis pignora gremio ſuo cōplecti tur: felicior etiam futura, ſi quorum ſeruat reliquias, eorum virtutes exprimat: & quorum poſſidet corpora, ab horum moribus non ſit aliena: nimirum ſi trium regum pietatem, ſynceritate religionis imitetur: ſi vndecim milium virginum mar tyrio dignam puritatē, vitæ ſobrietate æmuletur: ſi fortiſſimos adoleſcentes Ma chabęos, & inuicti pectoris viraginem, animi infracti conſtantia referat. Atque hanc ſanè meliorum felicitatis tuæ portionem ipſa ſibi vel largiri poteſt, vel cō duplicare. Tu perge, quod facis, in martyrum illuſtranda gloria, ſimul & virtu tis exemplar efficere commendatius, & vrbis veſtræ famam illuſtriorem, augu ſtiorémque reddere. Bene vale.

FLAVII IOSEPHI

IVDAEI περὶ αὐτοκράτορος λογισμοῦ ID EST, DE IMPERIO rationis, libellus ſanè quàm elegans, [redacted] martyrium Machabęorum graphice deſcribens.

Achabęorum agones admiratione digniſſimos, non oratorio ſermone, ſed nr̄o potiꝰ eloquio, ad exhorta tionē noſtrę proſapiæ (Polybio megalopolyta id fla gitante) tradere volui. Neceſſe eſt aūt nobis in his rōnem humaná paucis explicare, & paſſionē ipſam deliberantis aſſignare ſentētiæ. Ná qui ad tolerádá omnē (pro dei gloria) iniuriá ſemel dicauit animū, is martyriū mihi videtur impleſſe. Summi ergo meriti eſt, ſemel fixiſſe ſententiam, atque ideo vt dixi, ratio principatū obtinet paſſionis: & ſi ſors perpetiēdi de neget facultatē, pertulit tamen cūcta, quę voluit pati. Quicunque igitur renūcia re ſeculo volet, contentus pręmijs cœleſtibus, primum debet conſilium ſobrieta tis intrare, & excluſa inde radicitus gula, vel quę eſt illi comes laſciuia, cūctisq; alijs id genꝰ vitijs, quę mentē occupare ſolent, virtutis apicē conſcendat, prælia turus cōtra corporales poſtmodū labes, dolorē pariter & timorem: quorū vnum antequá incipias, alterum neceſſe eſt eſſe cum cœperis. Timorē enim ante exci pis, quá ad illud veneris, quod timebas: dolorē vero, cū ad id quod verebaris, ad ueneris. Multa in hac re exempla ſunt fortium militū dei, quę ſingula forte diſſe rerē, niſi mihi vnius vteri ornamenta ſufficerent: quos fœcundus ſanctæ matris partus, non eodē tempore, ſed eadem mente progenuit. Primū itaq; eorum paſſio nis autorem Eleazarum non ſilebo, deinde quas inter alia tormentorum genera mater ipſa pœnas pertulerit, non omittam: quáuis inter illos quis in paſſione pri mus, quisúe poſtremus ſit, humanus ſermo explicare non queat: ſed dei ſit expe ctanda ſententia. Cōmuniter ergo firmato mētis robore, inter ſe ſimiles plꝰ mē te, quá vultu fragilem hanc iudicarūt huius lucis vſuram: nec in ſeculi blādimē tis, vel in captáda aliquavanæ huius ſalutis fraude, quicquá ſibi dulce poſuerūt: leuis apud illos, quáuis horridꝰ tortor, moles, cathenæ, & quęlibet pœnarū acer bitas ęſtimata oſtendebatur. Vt vero ad priora tractatus noſtri verba redeamus, excogitata omnia, quęcūq; exquiſita iudicis crudalitas imperat, ſe pręuiſa habe re rati ſunt. Laudabo itaq; in his fratribus robur animorum qua potero voce: aut vt verius dicam exponam quàm veriſſime potero (id quod maximam laudem ha bet) ſanctorum virorum pugná. Et cum blandiri non liceat, hiſtorico more pro gredi, & ad verum ordinem facta redigere compellor. Antequá ergo exordium extinctę ab ipſis gētilitatis arripiam, de ratione mihi pauca dicenda ſunt in qua aſſerui maximá perſuaſionem eſſe martyrij. Itaque vt primum voracitate ſubla ta, repudiatisq; multiformibus cibis, ieiuniis ſeruiamꝰ, ratio facit. Deinde, vt vilis pecunię

Ratio ſtatuēs

Martyr, qui pati voluit

Timor & dolor

pecuniæ vſus habeatur,& paruipendatur tumultus dignitatum,eius etiam bonæ rationis aſſertio eſt:vt reſiſtatur libidini,& manus obuiæ luxurioſo opponantur ardori,nónne rationis hoc donum eſt? Hinc prouenit,vt cum ſe paulatim domitis quæ delectant,firmiores ad reſiſtendum viderint, inculcent animo dolorum pœnarumq́; contemptum,vt tantam occaſionem quantam cogentur, expectēt. Atque quo magis res pateat,rationis ipſius ordinem requiramus. Ratio etenim ſapientia eſt:nam nemo inter bonum malūq; diffiniendi poteſt habere conſiliū, niſi ſapientia radicitus fulciatur. Iam ipſam ſapientiam ſequitur ſemper ſociata iuſtitia,iuſtitiam virt9 animi non relinquit,virtutem comitatur caſtigata ſobrietas:quadripartita itaq; eſt iſta ſapientia. Duo ſunt præterea,quæ aut faciunt paſſionem,aut impediūt:dolor,& voluptas:quorum vnum ſemper reſpuit,alterum ſemper exoptat:ſed vbi voluptas inſurgit,& ratione ſtatim eijcitur,confirmatur animus:& pœna trutinata cum gloria,ſpe maioris præmij,contemni incipit antequam veniat:cum autem venerit,erubeſcit animus non ſufferre quod voluit.

Ratio Ratio eſt itaq;,cuius eſt omne quod facimus:per illam animi punitio,omniumq́; vitiorū deteſtatio eſt:quę officio periti functa cultoris,inutilia ſarmenta ſuccidens,& omnem ſpiritum noxij humoris enecans, illud ſolum quod profuturum intelligit,manere permittit. Sic ratio hominē paſſione depurandum, purum reddens,& ante paſſionē confirmat,& in ipſa paſſione corroborat. Quis non venationis,quis non piſcium eſca delectetur? quem non grata diuerſarum auium ſagina ſollicitet? an exquiſiti terra mariq; cibi, vſquequo non eſurire compellant? Da rationem,quę abſtinentiam imperat. Concupiunt quidē omnes,ſed nemo attingit. Doceturq́; his rebus animus delectationem ſuam vincere,& imperare protinus voluptati,vt dū ad occaſionē martyr venerit,reiectis hiſce vitijs,præſentem pœnam præteritis virtutibus nō præponat. Inde Ioſeph iuſti voce laudat9, quòd libidinem in puerili ætate flagrantē, ratione reſtinxerit. Sic futurū reddit ſalubritate conſilij,cōſiderationeq́;,perditam amicitiam renouat,nouam parat, & nihil fieri crudele permittit. Moſes quoq; exēplū præſtat,qui niſi in Datan & Abirom iuſta indignatiōe efferbuiſſet,ſuo proculdubio dolori animi ratione conſpicuo minus ſatisfecit. Quid pater noſter Iacob? nónne filios ſuos Simonem & Leui magna vociferatione corripuit,quod ſine reſpectu conſilij alicuius,ſic immites gentili feritate aberraſſent,dicens: Maledicta eorū ira. Quam utiq; iram ſi ratio reprimere potuiſſet,nec maledici iſti,nec illi interire potuiſſent. Deus itaq; humani artifex corporis,cum hominē fundauit & mores,hæc ſingula membrorum liniamenta cōponens, perfecto iam corpori dominam (quæ in eo eſſet,& imperio quodam vteretur) mentē dedit:cui quædam in ipſa poteſtate obſeruationis mandata conſtituit,vt ſobrietatem teneat,diligat bonum,iuſtitiam nō relinquat,& ipſa imperij poteſtate qua corpori imperat,imperia tamen diuinæ poteſtatis obſeruet. Etenim dicet quiſpiam,ſi ratio principatum obtinet paſſiōis,cur habemus ſæpius impiam voluntatem? Si hoc exiſtimas eſſe,ridiculum eſt. Nam ratio nō poteſt obtinere ne deſideretur aliquid:ſed poteſt cogere,vt quod deſideratum fuerit,prudentis conſilij ratione vincatur: vtputa obtinere non poteſt,ne iraſcaris,ſed cogere poteſt,vt nullum ſcelus iratus admittas. Turpiſſimas quoq; ſimiliter voluptates non,ne concupiſcas,ſed ne his ſatisfacias,obtinebit. Nō ergo extinguit penitus vitia,ſed repellit. Sāctus Dauid loco exempli ponitur, qui

Patientia David alienigenis bellum inferens,cum multis fortunæ blandientis ſucceſſu, animiq́; virtute proſtratis,iam adueſperaſceret,ſudore nimis & laſſitudine fatigatus,ad tabernaculum regium properabat, quòd militum ſuorum agminibus in circuitu claudebatur. Ibi cū omnes commilitones,delicatis dapibus cœnæ debitos videret,& ipſe aridis faucibus ſitim ferre non poſſet,aquam iuxtà defluentē (quia religio vetabat) haurire non fuit auſus:promiſerat enim,nullū ſe habiturū poculū niſi primū hoſtibus expugnatis,relatos fontes ſui etiam præberet, ſcilicet vt & maior bellantiū eſſet inſtantia,ſi non pro victoria tantum,ſed& pro poculis pugnaretur.

gnaretur. Itaq; cum medullitus sitis adureretur incendio, & contra legem facere nō auderet, tres ex militibus eius magni roboris iuuenes se obtulerunt: & instructi armis, quæ forēt ad vsum aquæ necessaria leuantes, per hostiū acies & castra properarūt. Illuc aggressi, portarū custodes primum formidine inferendę mortis exterruerunt: deinde per eos ad locū desideratū optati fontis accedūt, inde sumptam velociter aquā regi exhibent: sed Dauid sanctus humanū desideriū ratione molliuit, abstulit voluntatē: docensq; timorē dei rebus omnibus præferēdum, singulare patientię mōstrauit exemplū. Nam sumptā magno periculo aquā, & à se crebro expetitā, humi protinus eā deo libauit, ariditate potius ac siti perire volens, quàm crimine. Nec ante cōsiderationis ius est ratio tanti cōsilij, vt libidinē animi, doloris corporísve singula (quibus inflāmati agimur) atq; in ipsa vltima passione, mitē faciat esse tractatū. Iam quidē nos optata historię reuelatio vocat sed nec hęc velut superfluo dicta debemus accipere, quę futurę narrationi quodā modo blādiuntur. Tanta itaq; patrū nostrorū prudētia, tāta etiā fides fuit, vt ipse quoque Seleus Asię rex, & opes illis augeret sacerdotio deputatis, & alienę sectę hō, fidei suę eorū quibus nō credebat gesta pręferret. Sed nec sic quidē modū iniustorū hominū accepit insania. Nā quidā Simon noīe, dum Oniā persequēs sacerdotē, nec apud gentilē quidē iudicē punire permitteret, relicta protinus patria, Apolloniū ducē Syrię, Phœnicię, & Ciliciæ cōuocauit: ibiq; in medio cœtu senatus, magna voce proclamat, infinita sese cōmoda regi posse cōquirere. Esse videlicet maximū apud Hierosolymitas in occultis pōdus argēti & auri, & exuberātē rerū singularū copiā, quę cūcta ad Seleucū regem debeāt pertinere, His Apollonius cognitis, collaudato Simone, thesauri Seleuco lucra declarat: & accepta à rege acquirēdi in omnibus potestate, cū Simone collecto exercitu, ad nostrā patriā venit, vt & vim (si inferretur) man⁹ armata depelleret. Ibi cū gazophylaciū omne spoliaret, Onias prędolore lachrymarū imbres grauius excitādo, dicebat: durum esse illis, quibus thesaurus creditus esset, aliquid auferri. Tunc templū ingrediens Apollonius, seniorū ac mulierum, infantium etiam deprecātibus vocibus vrgebatur, qui & illi pœnam, & templo pręsidium fideli oratione poscebant. Itaq; quū magno agmine vallatus armatorū, templū sanctæ sedis fuisset ingressus, angeli equites, igneo fulgore radiantes, armorū etiam instructi specie, infidelis hominis mētem perculere. Pręceps Apollonius in faciem cadit: ibi post magnum spatium temporis attollēs se, in ministrum templi paululum recumbebat. Timore enim rei adhuc præsentis vacillātibus hincinde vestigijs, per se stare nō poterat. Ibi cum medelæ aliquid sperādum adhuc putaret, vtraq; ad cœlum manus tendens, quę se impetrare posse pro auso scelere non credebat, Hebræos (ad quorum depopulationem venerat) patronos & intercessores desiderans, veniam cum lachrymis postulabat delictorum: & nō modo peccatum suum recognoscēs animo, verumetiam voce cōtestans morte se dignū, & summis conficiendum cruciatibus confitebatur. Hęc omnia sanctus Onias aspiciēs, metuens etiā, ne si obisset Apollonius, insidijs Hebręorum crederetur occisus, precem pro eo fudit, & inimici vitam oratione promeruit. Statim iudex regi cuncta festinans nūciare, Seleuco iam mortuo, in eius loco Antiochū reperit imperantēm, qui sæuis moribus, & veterano quodam naturæ odio Oniam persequens sacerdotem, Iasonem fratrem eius promissis ab eo tribus milibus sexcētis sexaginta argēti talentis per singulos annos dandis, pontificem creat. Qui factus continuo sacerdos & princeps gentis Iudęorum, iniquos omnes esse compulit, & à religione seduxit: ita, vt pro cōstructione thermarum, ipsam tuitionē templi fabricamq; turbarent, & doctores omnes in perfidiæ parte congruerent. Quæ res indignationem diuinā protinus cōcitauit: nec irato deo hostis quęsitus alienus est. ipse nanq; Antiochus cōtra eos vertitur in furorem, Ptolemæo Ægyptiorū regi bellum inferens, famam mortis suę ab Hebræis audit emissam. Cum magna etiam apud Hierosolymitas gratulatione suscept⁹, statim certamine adimpleto, decretū dat, vt siquis eorum

Narratio rei gestæ

in patria consistens,ad sacrificia migrare noluisset,districtus rotæ impetu rumperetur. Sed hęc paruipēdebat multorum mens pura credētium,ita vt mulieres circūcisis(vt mos nostrę religionis erat)paruulis suis in pręceps se dimitterēt, quippe quę vitantes lōgiora tormenta,celerem halitum ingestæ mortis optarent. Videns ergo Antiochus legis timore hęc ab eis fieri nō posse,cum omnes ad exitium sponte properarent,sedēs in editiore(videndus omnibus)loco, attractis singulis Hebręorū,porcinę carnis sacrificiorum altaribus immolatæ gustū dare iubet. Et cum multi cōquisiti vndiq; cōuenissent,inter cęteros etiam Eleazarus(nam hoc nomē illi)ex sacerdotali genere descendēs,disciplinę & timoris artibus eruditus adducitur,grauis annis,& ipso ætatis ac vultus honore venerandus,notus omnibus & virtute pręclarus, Cui Antiochus ait: Accipe à me sanctissime senex salubre cōsilium,effuge repugnātibus promissa tormenta,dulcem hác serua caniciē, nec cōtemnendam existima gratam huius lucis vsuram. Sume sacrificiū, & porcinę carnis dapibus delectare. Nam alienum est à sapientis doctrina,Iudęorum persuasionib9 credere, & repudiare escā quā ad vsum humanū passim vt cęteras dapes,natura pręstiterit. Ingrati quodámodo diuinis beneficijs sumus,si eorū dona cōtemnimus,& discretionem facimus,cum ratio sit vna naturæ:qua enim ratione hoc animal præ cęteris abhorrendum magis videtur? Aut amanda omnia, aut penitus repudiāda. Superstitionis & ignauiæ est legem sibi facere,& volūtatem appellare rationē. Abijce intellectū vanum & delirum, & venerandæ ætatis tandem in melius flecte sentētiam. Certe si quam virtutem fidei vestræ inesse confidis, dabit hæc patienti veniam, cum sciat te impulsione potius, quàm voluntate peccare. Ad hæc Eleazarus hortanti simulq; cogenti,accepta respondēdi facultate,respondit: Nos Antioche nō rumorem sequimur,sed seruatā semper à maioribus nostris veritatē religionis tenemus,nec auerti à sentētia nostra possumus,nec ad aliam fidem pœnę timore compelli. Quinetiā si nō optimis quibusq; fundamentis corroborata esset tradita nobis à patribus cōsuetudo, nunquam tamen caderem,nec in re facili superatus abscederem. Nec leue existimes, cibū impietatis accipere,& sacrificio immolata gustare. Nam omnino pars profanitatis est,tāgere quod in se profanū est. Philosophiam vestram lex nostra cōdemnat, in qua tanto minus quis intelligit,quāto plus intelligere se credit. Docti sumus sobrietatem deligere,desideria libidinū vincere,corpus casta obseruatione retinere,& si quid pro dei inferatur nomine,sustinere: voluntatem,veritatē,iustitiā, pietatem,& inter cętera vnum deū(qui solus & verus est)nō negare. Ideoq; profanam escam respuens,quę mihi sunt edēda cognosco: habens quoq; pręceptū altissimi dei,cuius mādatis doctus sum obedire,& à sacrificiorū libaminibus temperare,& ea quę prosunt animæ,totis viribus amplecti. Tyrānica vis est,ad illa quenquā cogere,quę lex recusat,& ad iustitię nō consentanea imperioso sermone cōpellere. Molire quiduis,tolle si libet cachinnum,plus tamen desiderabilis, quē derisisti: ego patrū mysteria sacrosancta custodiam. Effodias licet pertinaci manu dulcedinē oculorum, & acuto protinus cultro viscera interna rescindas, nunquā ex me victoriam consequēris. Sanus,patiens, & defunctus in dei amore consistā: nec te securum faciat meorū magna series annorum,& tremulū corpus. Si necesse sit aliquid offerri pro domino: viuidis videbis annis tolerantiā pueri, fortitudinem iuuenis,& totius gaudiū volūtatis. Prępara exquisitū focis succensum ignē: & quæuis alia,fide mea mihi & lege viliora: securiorem in supplicijs videbis,quàm expertus es ante supplicia. Nūquam te ego fundamētum salutis: credentis præsidiū,firmamētum fidei,lex sancta violabo: nunquā pręceptis tuis cōtrarias manus porrigā,nihil aliud credam iustum esse quàm quod abs te doctus accepi. Non perdā tot annorū merita,nec seruatā hactenus disciplinā. Castum, integrū purum,& tota deo virtute deuotū me patrū turba suscipiet, cum non timuero tuas ò rex impie minas,quāuis nomē istud regiū mutaueris in tyrannum: nec factū meū,nec consensum,nec verbū reuocabis ad crimen. Cum hęc Eleazarus libertatę

rus libertate & iustitia plenus effunderet,armatorum qui circũstabant,manibus trahitur ad pœnam:nudatur,suspenditur,flagellatur.Quo ex vtroq; latere ictus impios perferēte,pręco clamabat:Subditus esto imperio regis,mādata eius agnosce. Magnanimus autē Eleazarus,nec flagellis,nec tormentorũ ictibus fatigat,quasi per quietē somniũq; acerbissima quoq; pateret:securus igitur & intrepidus pœnarũ ferebat dolores:& venerandos ad cœlũ erigens oculos,sciebat cui se crederet,cui animā dedicaret.Et hinc atq; inde respiciens corporis sui frustra dissolui,cruorē etiam nimiũ latere vtroq; profluere mirabatur,gratias deo agēs de tanta patiētia.Tamē fragilitatis humanę conditione(quę cruciatus tam exquisitos ferre vix poterat)in faciē semilaceram ruit,eas gratias stratus humo agens dño, quas paulo antè stando egisset,Vnus vero ex armigeris plenus insania,vt regi se fidelē in hac tam profana,tamq; sacrilega exhibitione monstraret,iacentē calcibus suppressit,& quo ad acerbiorē supplicij carnificinā tractaretur,exegit. Ille vero & animo fortis & corpore,ac summi dei verus athleta,dolorē omnē intrepidus perferebat,tortoresq; impios mitis senex patiēdo debellauit. Sũma tamen lacerantiũ admiratio,quę & illos non parũ incesserat,tot eũ ac talia sustinuisse supplicia.Accedētes vero ad eũ ministri regis proclamāt in eũ:Quàm diu Eleazare in hac persuasione consistēs,nec lucis gratia caperis,nec suppliciorũ immanitate terreris?gusta porcinā carnē,& effuge cuncta quę pateris. Eleazarus qui in pœna tacuerat,in tā sinistra persuasione nō tacuit:& velut hoc verbo plus laceratus,exclamat,Nō ita inutiles,& imbecilles Hebręorũ filij sumus, vt viā salutis,quā vsq; ad senectam seruauimus,deseramus & tā cito transeũte affecti ludibrio,exēplũ decipiendis relinquam9,nec sic instructi sumus.Modicũ est,quod vitā hic prorogat:nostra enim parua sunt,quę relinquim9:maxima aũt,quæ indubitato speramus.Nũquid tyrāno vero persuasione hac vestra inducti placere poterim9?minus profecto vtiles credet, quos mutabiles variosq; cognouerit. In tuis,ò venerabilis pater Abrahā,manibus,& in sinũ tuum gremiũq; vēturi,grata volũtate moriemur.Hunc animũ vidētes armigeri, sanctissimũ senē nutu regis in ignē imposuere:naribus eius noxios ac fœtidos liquores infundētes.Quæ omnia sanctus ipse ac venerabilis senex libēter excipiēs,cũ incendio crematus,natura deficiēte spiritũ relaxaret,cœlũ oculis caligantibus suspiciēs,sic est locut9: Tu es deus,à quo salus procedit & vita:ecce legē impleo tuam,fragile quoq; hoc corpus depono: propitius esto gēti tuæ,ne deseras hos quos in sinu tuo,(ub alis(si dici potest)clemētiæ tuæ hucusq; seruasti, sit mea mors malorũ omniũ finis,& in tota gēte remedium omniũ peccatorũ.Accipe me pro cunctis, & dona mihi cunctos.Atq; in hoc sermone animā lætus effudit.Inde est,quod prius diximus,omnē tolerantiam passionis ex optima oriri ratione,quę semel firmata, prosperũ facit animũ,patiētissima semper doloris,& actus optimi prouidi existēs consiliatrix,fixum in hoīe propositum non relinquit. Itaq; cum passio inter se ratioq; pugnauerint,necesse est,vt hęc dominet illi,si ex altera triumphum velimus.Patri itaq; Eleazaro gubernatrix fidissima ratio fuit,quę nec dolori locũ præbuit, nec blandimēta illecebrosę voluptatis admisit.Seruauit contra oēs procellas,tēpestatesq; insaniæ,sancti corporis nauē,quam nullis turbinibus à vero dissoluit itinere,iactata quidē tyrānicis fluctibus,infracta tñ permansit: tenēsq; iter suum, ad salutis portum peruenit. Nulli quāuis validis muris sic ab hostibus vrbē propriam defendere,vt animā suam sanctissim9 senex adhibita diligēti ratione seruauit.Passus equidem verbera:cruceq;:& flammas in aduersis:qui antea in lætis erat cōstitut9.Nam vt apices rupis alicuius excelsę:irruētis fluctus obnoxię ictibus frangunt:& sinus ille intrinsecus clausus est securus:ita munimentis optimæ rationis:primiq; cōsilij: venientiũ impetus procellarũ suis accepit mēbris: eosq; nisu corporis inuictus fregit:ne interiora penetrando:ad diuinum illum cœlestis animę meatũ peruenirēt.O beate præ omnib9 senibus senex:& pręferēde cęteris sacerdotib9 sacerdos:nulla profani sacrilegij dape sancta ora maculasti. Nihil perfidię tramitē illũ fauciũ cōtigit:per quē deo frequēs oratio mittebatur.Nihil

Oratio Eleazari ad deum

valuit principis imperiosa crudelitas. Exẽplum igitur omniũ antistitũ dei factus es. Talẽ vere esse decuerat sacerdotẽ, vt tormẽtis fortior, torquẽtib⁹ durabilior, securior quoq; ĩperantibus, ipso etiã quo crematus es igne violẽtior, pœnã martyrij possideres. Tibi oĩs cessit antiquitas, à te exẽplum habebit posteritas. Si ergo inualida senectus omni virtute iuuentutis exuta, frigidi aut penè nullius sanguinis, ad oẽm tolerantiã doloris infirma (quippe quam ipsa series fregit annorum) tot cruciat⁹, tot supplicia, tot pœnas prudẽti cõsideratione sustinuit, quis est qui negare audeat, totius passionis caput in rõne potissimũ cõsistere? Vidimus omnẽ acerbitatẽ fixi semel cõsilij obseruatione deo adiuuante superatã. Sunt tñ qui dicant, nõ oẽs qui ratione considerarũt, sufferre fortiter passionẽ, quę illorũ superflua & vana reprehẽsio est. Constat enĩ illũ dolori cedere, quẽ cõsideratio sapiẽs nõ muniuit. Cęterũ qui non deliberatũ tantę rei negotiũ, cupiditate repẽtinę prę sũptionis aggredit̃, necesse est, vt sero illud deserat, ad quod subito cõuolarit. Matura enĩ & pręconcepta diu deliberatione, oẽm vitę exitũ ad passionẽ portam⁹, ne aliquid nos subita acerbitate cõfundat: ventura oĩa pręsumunt̃, ne timeri quę inferũtur possint, cũ sperata proueniant. Qui sapiẽs itaq; & fortis, hic totius dñs est passionis, vtpote qui bñ cogitatam pręcogitat, & acceptã respuit nũquã. Nec

Mira infantia stupenda oĩno est in senectute prudẽtia, cũ infantulos tantus amor capiẽdę laudis inuaserit, vt ipsis quoq; admirationi fuerint, quorũ acerbitate sunt cõsumpti.

Cęterũ efferata crudelitas, Eleazari graui ætate permota, rediuiuo quoq; insanæ mẽtis ardore, credẽs se sapientia victũ maioris ætatis, irrita cõsilij firmitate, septẽ illustres pueros Hebręorũ Antiochiã adduci atrociter de eorũ castello Susandro pręcepit. Quos in tenera adhuc ætate, eaq; ad excipiẽdos dolores infirma (quẽadmodũ ipse putabat) versantes, vt fallaci oratione ac varij cruciat⁹ terrore peruerteret, talẽ edicti sui legẽ proposuit, vt qui sacrificij carnẽ ore noluisset accipere, exquisitis extẽplo supplicijs subiaceret. Septem itaq; fratres vnà cũ matre Solomona (nã hoc illi nomẽ erat) iamiã in seniũ declinãte, corã se sisti iussit. Producti sunt itaq; nõ solũ pręclari, verũetiã speciosissimi tã generosę matris nati, & voce & corpore gratissimi, angelici quidẽ iuuenes, vultuq; pellucidi, solis ĩstar sereni luminis, & in oculis oĩm non sine virtutũ gr̃a radiantes, vt tali proculdubio argumẽto totã humanã mortaleq; formã trãscẽderẽt. Et illa talis habita ab exordio antiquorũ parentũ maiorũq; suorũ syncera, & id quidẽ in hunc vsq; diẽ, vt tota eius esset approbata nobilitas. Sed illud formę dec⁹, quod sanguinis quoq; ornamẽtis cumulũ magnę dignitatis acceperat, ante oĩa virtutis robore firmabatur, qua simul oẽs alios laudis modulos pro motu ingentis animi præcedebat. Proinde hos vt aspexit tyrannus, atq; matrẽ in medio lętã assistere, alacriq; mẽte adesse cognouit, pueros callidissime alloquit̃: Consultũ esse vobis (inquit) inprimis volo ò admirabiles pueri, hoc enim & forma vestra, & sanguinis nobilitas suadet. Ne ergo ad repugnandũ insanã sumatis audaciã, vitate nõ tormenta modo, verũetiam mortẽ. Cupio enim vos & honoribus cumulare maximis, & immodicis diuitijs ampliare. Spernite superuacaneã patrũ vestrorũ crudelitatẽ, & ad gentilẽ vos cultũ nostrę obseruationis adducite. Illud enim si in animo vestro nõ statueritis (id quod futurũ esse nõ arbitror) diuersa & exquisita supplicia, quibus vos per diuturnã deficientis animę acerbitatẽ excruciẽ, excogitabo. Quapropter vt timor ipse acrior audiẽtes surreperet, singula proferri in mediũ tormẽta mãdauit. Exhibẽtur itaq; rotę, radij, vngulę, rotabula, catapultę, lebetes, catastę, frixoria, digitaria, pugillaria, man⁹ ferreæ, subulæ, succẽsoria, ollę æneę, sartago. Hęc enim illis noĩa esse reperimus. Succensoriũ ad excitandã flammã, quoddã tenue esse ferri telum accepimus. Exhibẽtur id genus reliqua nimis profecto abhorrenda, quæ sigillatim enarrantem dies sit defecturus. His itaq; omnib⁹ in apertum prolatis, ait: O prudentissimi pueri, etiã si aliquod in hac re putatis esse peccatũ optima iustæ defensionis excusatione poteritis armari, quia coacti hæc potius

(quantum

(quantũ videre videor)quàm ſpõte facere videmini. Paruuli vero cœleſti quodã ſenſu & diuinę maieſtatis ardore accenſi, cõtẽnentes ĩmaniſſima tot pœnarũ genera, paruifaciũt iraſcẽtis tyrãni minas, hortãtiſq; blãditias: & pijſſime (licet fal ſo) loquẽtẽ pariter ac minantẽ, in maiorẽ iracũdiã furoris ĩpellũt. Hinc ergo patet, quid ratio inferat affectui. Nã ſi ignau⁹ quiſpiã, & nullo añ tractatu rẽ tãtæ gloriæ petẽs, ad hoc ſubitus atq; ĩparatus accederet, viſis cõtinuo tã exquiſitis ac tãtis pœnarũ generib⁹, mẽte trepidus, demiſſo vultu, greſſu titubãs, tremore turbatus, primo vict⁹ aſpectu, ſumptũ negotiũ reliquiſſet, nec ſe tãto oneri parẽ ad ſufferẽda fore putaſſet ſtatimq; diceret: Inſeniat⁹ ego, quid magis eligã? an iſta ſufferre, an illa quę promittunť prẽmia obtinere? Miſerebor potius ætati meę, miſerebor matri, veniã pro hoc facto (quod neceſſitati ĩponiť) diuinitas nõ negabit: regis enĩ grãm promerebor. Sed vbi ſpũs prẹcedẽte ratione firmiſſim⁹ durauerit, atq; ad bonã frugẽ animũ cõduxerit illud ſequiť, quod his fratribus oſtendã eſſe probatũ, quibus ſacrificij vt ĩperata guſtatio eſt, oẽs quaſi vno ore & vna mente proclamãt: Quid innocẽtes perſequeris ò tyrãne? mori nobis volũtas & votũ eſt, patrũ prẹcepta ſeruamus, quę vt oĩpotẽs deus iuſſit, Moſes magiſter edocuit. Tu vero tyrãne, iniuſtitię amator, crudelitatis magiſter, iniquitatis inuẽtor, noli ſub ſpecie ficti amoris nos ĩmutare, quod nõ potes: grauior nobis venia eſt à te oblata, quàm pœna, contẽptu mortis armamur verba vero tua nõ magnifacim⁹: quę ne admittam⁹, recẽs doctoris noſtri Eleazari nobis mõſtrat exẽplũ. Cur ergo infirmos iuuenes putas, cũ tanti roboris videris ſenẽ? illius inſtituta retinem⁹, ſcire animũ noſtrũ nõ potes, niſi in corporis noſtri laceratiõe cognoſcas: ſecuri pro deo oĩa ſufferemus, & à ſeculo recedẽtes, ad cœleſtia regna migrabim⁹. Tu vero propter hoc potiſſimũ ſcelus, quo innocẽtes animas premis, ęterno igni reſeruabere. Hac orõne tyrãnus nõ parũ inflãmatus, cũ nec crudelitatẽ ſuã formidini fuiſſe, nec promiſſionis prẹmia locũ gratię obtinuiſſe cognoſceret, taureis ſingulos agitare niſus eſt. Machabęũ quoq; ipſum natu maximũ, ex ſeptem fratrib⁹ ordine primũ, protrahi in mediũ, & ſacrilegis dehinc carnificũ manibus diſtẽdi atroci⁹ iubet: nec mora, poſt tergũ manus liganť, crudelius verberať, ſed laſceſſẽtibus tortorib⁹, quàm inuiolabilis ſit patiẽti virtus dinoſciť, cũ inferentes magis deſiſtere cuperẽt, quàm is qui patiebať. Illigari igiť mole pedibus appẽſa, atq; innecti rotę iubetur Machabęus: ita etiã in gyrũ circuli porrectus, vt ſolutis hincinde viſceribus veniſq; diſtẽtis, dolores ipſius & pœnę creſcerent. Nequit tñ patientis vox ſuperato dolore, deũ nõ promere cũcta cernentẽ, tyrãnũq; nõ obiurgare tormẽta crudelia machinantẽ. Reſumptis itaq; viribus exclamaſſe perhibeť: O execrãde tyrãne, diuinę maieſtatis perſecutor, nõ veneficũ crucias, nec ereptorẽ ſalutis alienę tãta crudelitate perſequoris, ſed ſeruatorẽ iuſtitię, amatorẽ legis, charitatis autorẽ. Cũq; eũ mĩa victi carnifices, vt regi aſſentireť, orarent: Nõ tam graues (inquit) nec tã acerbę rotę veſtrę ſunt ò nequitię miniſtri, vt mentẽ meã valeãt inflectere circa cœleſtia verſantẽ: lacerate mẽbra, quinetiã ſi placet igne torrete, ſingulas quoq; corporis partes multifaria crudelitate conſumite, vt cognoſcatis nos iuuenes ad impietatẽ nõ poſſe cõpelli. Hęc eo loquente, prẹparať incendiũ, & vt erat affixus rotę, igni in cataſta obijciť, atq; ita tẽdentibus corpus radijs, & cõtrahentib⁹ flãmis, coſtis deinde patẽtibus lateriũ vitalia rũpunť. Animus ſan⁹ & integer cedẽtibus mẽbris, mẽs ipſa fortior, nil prorſus dolebat. Nã in ipſis ſupplicijs victor exclamat: Eia dilectiſſimi fratres, exẽplũ ex me diuinę virtutis accipite, inuicti animi robur cõſiderate, ſeculi huius blãdimẽta cõtemnite, militate deo poti⁹ quàm tyrãno, cui facile eſt potentẽ deijcere, ſubleuareq; deiectũ. Inter perorandũ, vt brutũ animal excoriať, lingua extrahitur, ſartagini ipſe inijcitur, magna cũ omniũ admiratione decedens, ſtuporẽ aduerſarijs, ſuis gaudiũ derelinquit, & ſibi pariter regnũ paraturus & fratribus. Hinc Aber noĩe, qui proxim⁹ ætatis gradu erat, ab armigeris miſere raptus adducitur. Et ante interrogationẽ tyrãni, antequã ſupplicia libaret, oĩs illi carnificibus tormẽtorũ apparatus exhibetur,

Machabæus

Oratio Machabæi

Aber

betur, vt formidine tetri aspectus à sententia flecteret. Sed repudiante illo profanum sacrificij cibum, nec supplicia formidãte, ferreis ligato cathenis, man9 in altum protẽdunt. A principio ceruicis ad genua vsq; cum ipsa capitis parte cutis diuellitur, pectoris seuerius secreta patent: ita tñ vt patentibus viscerũ rimis, interiora fibrarũ secuturo supplicio seruarent. Adijcitur & his horribilius spectaculum: ferox nãq; pardus & sanguinis sitibũdus exhibetur, vt truculento sæuoq; laniatu quicquid ex corpore remanserat, sorpturus accederet. Verũ ore ipsius bruti admoto, vt arbitror, dei prouidentia disponẽte, ferocitatẽ bestia deposuit, vultumq; retorquens, martyrẽ minime læsit. Tyrannus aũt in furiam magis incitatur. Martyr vero inuictus fortior imperante, torquẽteq; constãtior: O quàm suauis est (inquit) mors omnigenis pro deo vulnerib9 inflicta, imò tãto suauior, quãto cum spe maiore recipiẽdę mercedis accipitur. Cęterũ hoc quod agis, crudelitati tuę sceleratissime tyranne satisfieri ne putes. Nam magis me voluptatẽ patientię meæ consequi quàm dolorẽ, ipso quo torqueris dolore comprobes necesse est. Atqui libentius ego perferam, quàm tu pœnas inferas, minor patientis dolor est quàm iubentis: mihi cruciatus virtus animi est, amor legis, veritatis assertio: dei postremo iustitia, te vertet in exilium: tu torquendo torqueris: & in ira patientiæ meæ, tuaq; indignatione, nũc ferè consumptus, cõsumeris, diuini iudicij diem nõ effugies. Manet te pœna illa perpetua, quam nec profana mens ferre, nec tua crudelitas declinare vnquã poterit, æterno videlicet peccatrice anima dãnata supplicio. Hoc modo fortis ad mortem vsq; in sententia permanens, & præuijs cruciatibus fratris constanter animatus, perseuerans migrauit ad dominum. Machir tertius ex pueris adduci iubet, quem cum miseratione dignissimum geminus duorum fratrũ fecisset interitus, hortantibus plurimis ac volentibus, vt à sentẽtia fratrum supplicia vitando discederet, iratus ait: Idem nos pater genuit, eadẽ mater effudit, vnus est nobis magister, vnus animus, vna contestatio: nolite ergo morãdo tempus cõsumere, ad supplicia non ad responsa properaui. Animaduertite in hæc mẽbra, pro audaci vestra libide: nam animæ vobis potestas nulla tribuitur. Motus his verbis tyrãnus, à duobus peremptis hũc considerãs nihilo degenerantem, inhumana aliquid crudelitate maius excogitat: orbiculare afferri in mediũ iubet: hinc cũ pedes vnà cum manibus deorsum colligati fuissent, sanctũ quoq; chorda orbiculari ventrẽ circumcingente in altum vsque contrahit. Nec mora, separat à sede sua dorsi iunctura, crura cũ brachijs extrahuntur, eijciũtur humeri. Sicq; singulis neruis districtis soluit martyr inuict9. At vbi hęc sibi parua sanctus perferentis animus æstimaret, pellis capiti incisa detrahit. Rotæ postmodũ affigitur, nec tendi magis iam poterat, quia & partes & frusta corporis horrẽdissimo pepẽdere aspectu. Et cum iam cruoris nimia defluẽtis vacuitate defect9, orbatus manibus & pedibus, proximam sibi mortẽ adesse cerneret, hac oratione vitæ munus expleuit: Nos quidẽ nefandissime tyrãne hęc pro dei amore toleram9, tu vero tantę & tam iniustę crudelitatis inuẽtor, supplicia sine fine patieris. Sicq; lingua orbatus, sartagini iniectus, acerrimarũ vniuersitate pœnarũ excoct9 spiritum perbeatũ effudit. Post hos Iudas (hoc noĩe fulgens) quartus adducit, qui omniũ ferè monitis, vt regi assensum præberet pulsatus, tanquã pugil interritus pessundatis precib9 & pœnis, cõstãtissime dixit: Ignis vester vt nec me à dei lege, ita nec à fratrũ meorũ (quorũ interitus nõ mors, sed vita est) vnione dissociare valebit. Tibi ò tyrãne interitũ, credẽtibus aũt spem æternę salutis denuncio. Proba ergo crudelissime oĩm, & ęquissimo dei iudicio plectẽde, ipsisq; rebus aduerte, nũ ipse ille deus me sit derelicturus, qui tres iã primos obijs proculdubio suscepit manibus, quos tam sanctę matris vterus, sigillatim ad gloriã effudit. His auditis, horridus atq; insanus tyrannus per seipsum ad exhibẽda supplicia insilijt, ita videlicet superaturus: iamq; exæstuans, linguã eius secari radicitus iubet. Sed ille nõ territus Antiocho respondet: nec illa quidẽ proderit execrãda crudelitas, nec ex hoc vt reris tyrãne victoriã consequẽris. Nõ enim deus noster clamoribus ex

citandus

Machir

Iudas

citandus est,sed ad afferendá opem famulis suis;corde potiꝰ quá oris strepitu po scendus. Tacentiũ cõmoda respicit, & poscẽtium vota si mereantur exaudit;tan tũ integer sensus pura & fideli aía petat. Scit enim deꝰ noster omnia,antequá po stules: & prius quá in anima aliquid cogitare incipias,agnoscit. Secetur lingua, nunquid & mẽs poterit secari? decuit illá priora passionis ornamenta suscipere, per quá deo fidelis semper oratio mittebatur. vtinã sic singulas corporis mei par tes puniẽdo sactifices, & tibi supplicia irroges stulto,mihi præmia largiaris. Nec diu hæc impunita cẽseas relinquẽda velim. His finitis,eripitur cultro lingua, al ligatur trũco iuuenis,quẽ solido fune lacertis retrorsũ cõgyratis tortor versat, & in aciẽ sanctũ pectus agitatur:patitur hæc libẽs spiritꝰ, licet ipsa facies in nigre dinẽ cõmutetur. Exinde solutꝰ,tandẽ rotatus,pro caducis deũ exorás,priorũ fra trum pœnas promeruit. Caligine mortis oppressus,dulcẽ spiritũ deo obtulit.

Achas dehinc quintus ex fratribus,antequá protrahi iuberetur prorupit in mẽ diũ,contemptũ mortis ostendens,prouocando se ad supplicia,vt gratiam dei in ueniret,iram iudicis patiendi cupiditate promereri voluit, & ait: O tyranne,ecce ad pœná venio priusquam iubeas. Nihil ergo ex illo impetrare posse te credas, quẽ aspicis velle torqueri. Reũ te gehẽnæ,effusus quatuor innocentũ sanguis ef fecit,me quinto gradatim numerus ipse ampliádꝰ est,vt tibi tandẽ pœnæ ex mul titudine perẽptorũ accrescát. Rñde inhũanissime tyranne,cuiꝰ sceleris reos nos innocentes crucias,cuius perpetratores facinoris tanta crudelitate persequeris? Quid nefarium admisimus? qd profanum? quid ausi iniquũ sumus? hoc est tibi crimen omne quod deum creatorem omniũ contestamur, & eius maiestatis præ cepta seruantes,piẽ viuimus, & in hoc solo tua supplicia nõ timemꝰ: honor nobis est & salus,non pœna:mirificũ accipiemus à deo beneficiũ,si in nulla nobis late rũ parte parcatur. Hæc loquẽs iussu regis raptus,carnificũ manibus ollæ ęneæ imponitur(hoc pœnali supplicio nomẽ est) pręlo gyrato sanctũ caput ad genua pellitur: sicq; corpore deorsum redacto,pugil in ea quá diximꝰ olla miserrime de lituit. Patitur dehinc fratrũ suorũ excogitata tormenta,minime tñ mente turba tus,exurgit subito,ita perorans acrior in tyrannũ: O immanissime tortor,quáta nobis inscius subministras bona:tu quanto plus irasceris,tanto nos gratiores deo reddis: si mei misereri velis,dolerem: Hic leuis mœror æternitatẽ gaudij parat. Hæc huius seculi mors si mihi non sponte inferretur,ventura æterna cõmoda nõ largirẽtur. Correptꝰ igitur atq; prioribus exagitatus,clara luce spiritũ dulcẽ emi sit. Exhibitũ post hũc(Areth vocabulo) sextũ,pœná eligere aut honorẽ optio ne data cũ tyránus iubet. Iratus respondet: Fratribꝰ quidẽ meis ò tyráne minor annis, sed mẽte cõsimilis accedo. Simul enim nutriti,simul edocti,simulq; mori turi in dei amore persistimꝰ oẽs. Accelera itaq; ad exquisita tormẽta, & illud tẽ pus,quod in persuasione impẽsurus eris, in suppliciorũ excogitatione consume. Hac oratione confusus Antiochus,illigari eũ statuæ sic iubet, vt depressa ceruice,ex descensu humorum caput dolore quassaretur: exponitur incẽdio, vt sensim longius igne ab eo posito,paulatim diutino consumptus ardore distenderetur po tius,quàm cremaretur. Subulis etiam ferire pendentis latera ad viscera iubet,vt per eas quę his ductæ erant in longũ tramitem rimas, ad intimas fibras flamma perueniret. Atqui vt dolor simul ipse maior increscerct tactu vulnerum, ac subu stione membrorũ cruor scaturiens ardore in spumas decoctus, miro modo ad ca put eius descendit. In his doloribus iuuenis exclamat,ò certamen insigne,ò perti nax bellũ,ò cõtentio inter se pietatis & sceleris. Hi sunt viri agõnis, quorũ coro na martyrij,pœna ferientis est: libens fratrum interitũ sequar, vt quibus iungor sanguine,iũgar & morte. Aliquid ò tyranne maiꝰ excogita,hæc enim quę inue neras,superata agnoscis. O crudelitatis magister,inimice pietatis,iustitiæ perse cutor. Sex nobiles pueri,regiam potestatem, & apparatũ totius regni & orbis ex tinximus. Ignis tuus frigidus est, nõ calet,flexibiliora nanq; corporibus nostris arma sunt regia:plus auxilij deus noster suggerit nobis, quàm tu cõfusus doloris

Achas

Areth

posses infligere. Itaque manet firma in nobis dei sententia. His dictis ignea forcipe eius lingua cauteriatur: & cum suis fratribus pari pœna excoctus, & in sartaginem coniectus, emisit spiritum. Sex itaq; varia morte consumptis, vnus remanserat matri Iacob nomine, iunior cæteris ætate, non mente. Hunc cum assistere crudelissimus tyrãnus aspiceret, miseratione motꝰ, vel quòd solus, vel quòd vltimus, vel quòd periturus esset, indoluit: vocatoq; propius ad se puero, eius manu apprehensa à tormensis seorsum, atque putans ei salutē persuasurũ, sic inquit Satis abunde exemplo fratrũ tuorum, quid immineat repugnanti videre potuisti, subtrahe te tãtis protinus malis, quicquid honorũ regni mei fuerit, obtinebis: magistratũ tibi nõ denegabo, ductor quoque militum & consilij particeps nobis semper assistes. Cæterũ huius matrē (cum ipse parũ proficeret) iussit adduci, Cui prope filium stãti ait tyrãnus: vbi est ò generosa mulier fœcunditas tua? Ecce ex tanta numerositate filiorũ vnum (si velis) fata cõseruabunt. Da consilium pietatemq; paruulo, & mentē rigidã ad prosperiora cõuerte. Monitis hisce regijs vtcũque auditis inclinans se mater ad eum, ita vt falleret tyrãnũ, Hebræo ait sermone: Fili mi misere mei, & explora dolentem matrem, quę te nouē mensibus in vtero meo gessi, teq; alui lacte triennio, & liberaliter educatũ ad hanc ætatem vsq; perduxi. Rogo te fili, vt cõspecto cœlo & terra, & omnibus quę sunt in eis, scias hęc cũcta à deo ex nihilo facta esse: ipsum etiam genus humanũ ab eodem rerũ omniũ conditore factũ nemo ambigit. Nõ timeas tortorē ethnicũ, sed imitator fratrũ tuorum effectꝰ, mortē libēter excipias, vt in die miserationis vnà cum fratribus tuis in cœlestibus te suscipiam. Hæc matre adhuc monente, iuuenis Hebræo sermone sese soluit, & vt regi & suis aliquid secreti diceret, rogat. Ille aũt vbi vincula effugiendi facultas fuit, celer cucurrit ad pœnã. stabat enim flãmiuomis ignibus succensa sartago ad torrendos præparata passuros. Ad quã cũ inuictissimꝰ puer peruolasset, inspectãdo fratres, & ad regē vultum reflectēs, ait: O scelerate tyrãne, iã ego nũc, inquã, ego in fratribꝰ meis agnosco, te nõ crudelē solum, sed ipsam esse crudelitatē. Quis tibi vesano hanc purpurã dedit? quis regnum tribuit? quis tanta ornamēta cõcessit? Nempe ille quē insequi in nobis posse credis cuiꝰ cultores necas, famulos premis: tu vero infelix æterno cremandꝰ incēdio, & sine fine torquēdus. Sit enim inter te & reliquos discretio potestatis, nunquid alterꝰ tu operis, tùue alteriꝰ naturę hõ es? Vna nascēdi & moriendi omnibus ratio est. Quisquis hominē interficit, interfici se posse cõfirmat. Tu effigiem tuam laceras, tu in torquendo nihil proficis. Eadem ratione ortum, eodem genere procreatũ, quem ante multos annos opifex rerum deꝰ creauit, quemq; similē suę pro duxit imagini, puncto quodã repentini furoris interimis. Et quicquid fieri tua regia põtas iusserit, iustissimũ putas, linguas eruis, vngulas inijcis, & humana corpora igne cõsumis. Illi quidē qui hoc pertulere: gaudiũ æternę salutis acceperũt Tu vero quicquid penarum singulis intulisti, solus exolues. Ne me obsecro gratiã abs te vllã sperare cõfidas. Sequar fratres, & in legis obseruatiõe perdurabo. Hęc audiēs fremuit tyrannꝰ: iuuenemq; in catasta fouit: in doloribꝰ mater astat nato: pijs manibꝰ sanctum caput fulciēs. Resupinꝰ in dolore distendit: de ore eiꝰ naribus: secretisq; cruor effluit: spiritu tandē deficiēte tortor cessat: vt mox resumptis diuinitꝰ viribus cõtumax esset regi: seueriusq; quã fratres ipsi, cruciaretur. Demum orbatus palmis atq; vlnulis: leuatis oculis deum exorans: ait: O Adonai: ò Sabaot: in turbã fratrum meorum me suscipe: & cesset iam ira tua: neq; eos deseras: qui te miseratorē per nos interpellant, Hæc dicens rupta lingua igniuomam sartaginē sponte cõscendit: ac stupēte Antiocho costatꝰ interijt. Ecce nunquam magis claruit rõnem esse dominam effectus: qua puerorum animus pręmunitus: firmior torquentibus stetit. Quod enim spreti dolores: & pena cõtempta postrema vtilitas salutis fuere: deliberatio piæ honestęq; rõnis effecit. Inexpugnabiles itaq; pueri fortissimis turribus similes perstiterunt: & portũ quietis intrantes, qui diu per naufragas cautes turbinesq; iactati fuerant: iter rectum per fluctus horridos

ridos gubernantes,tandem ad littora optata venerunt.Nanq; alter alterū fecit consilio fortiorē.Nullus segnis,nullus timidus delicatā mente martyrium denegauit.Nec deliberatio vlla,sed omniū fuit fortis, & indiuisus consensus;sese inuicem hortantium:Pro lege igitur nostra moriamur,tres pueros imitemur,Assyriorum furore damnatos:quos in vna fornace coniectos,patientia ad cœlū euexit.Hoc dū alter alterum sermone confirmat,factū est vt nemo peccaret: sed in sententia permanētes,patrij sibi generis,virtutis,audaciæ:ante oculos memoriā reducebāt dicentes:Pater noster Isaac cum iussu dei se imolandū cerneret,armatam patris dexterā nō refugit.Tradamus ei animas nostras(inquiunt)per quē & spiritū & corpus accepim9.Facilis mēbrorū est ista iactura,cū sciamus pios ęterna salutis pręmia accepturos.Abraham,Isaac & Iacob læti nosparticipes regni expectāt.Ornem9 matris vterū,quę nos denis mēsibus tulit.Nemo infirmior alio, nemo inter fratres degener appareat.Eodem patre gñrati,eodem lacte nutriti,pares in omnibus esse debemus.Similis nos doctor instruxit,lex nobis data cōis omni est virtute retinenda.Hoc concordiæ vinculo,fraternitas sancta permāsit,nec fuit in spectaculo(cum vnus præsentibus cæteris torqueretur) mœror dolentiū,sed gaudium peremptorū O nobilissimi omniū regum pueri, inæstimabilis gloriæ,virtutisq; eximiæ.Nullū ex vobis formido perterruit,ita properastis ad mortem quasi immortalitas sola peteretur.Vere vos fratres,quos interi9 ipse sociauit.Magnum quidē nostro generi decus omnipotens protulit,& ad omniū cōfirmādos animos,exemplum vnicæ laudis ostendit.Quos(credo)propterea in eo numero esse voluit,in quo mundum ipse construxit, vt septem fratres,septem dierum,quibus perfecta sunt omnia,æmuli redderentur.Sed quid hic animū miramur in pueris,cum se mulier ad contemptum doloris armauerit?quamuis non mater dicenda sit,sed humana quidē fragilitate quid sublimius , quæ peperit tot triumphos.Nam interfectis paruulis,mater pie accensa,nec immerito , cùm id non solum humanus sensus habeat,sed immanibus quoq; feris amoris ista conditio sit,vt visis insidijs,paruulos saluti propriæ pręponentes,alis protegant,defendant morsu,vngue custodiant.Et cum cuiq; sit resistendi facultas,obuiam ire hosti pro pullorum amore festinant.Nec in his solum charitas ista seruatur,sed apes quoq; ipsæ non sobolem tantum,sed & mella seruantes,minantibus aculeis irruentes,vt sint peritur ę post morsum,plus parcūt generi quàm saluti.At hęc zelosissima mater diuino vtiq; spiritu fundata,consilio quoq; sapiētiæ & incredibilis virtutis,filios ante se perire festinauit.Quippe quæ non esset victura post prolium orbitatem,maluit eā secure suscipere , quàm interire sollicita.Omni igitur familia deo dicata,postremum decus passorum accedit mater,cōtemnens minas regis,& maternum pectus offerens & vitam filiorum. O beati generis origo,ò vnius vteri gloriosa fœcunditas.Non ego vos paruulos mēbrorum lineamentis, & totius vultus notis matris æmulos dicam:sit hęc summa laudis in cæteris,quibus pręter naturam nihil animus dedit:vos ergo similes mente,robore,fide,asseram:& matri in omnibus pares dicam. In nullo ei postponendi, in nullo minus venerabiles estis,nisi quòd illa immanitatem dolorum prę oculis excepit:&dum in suis quoq; torqueretur membris,similis vobis illi tolerantię animus fuit. Hoc illa pręstantior,quòd septem cruciatus,antequam cruciaretur,excepit:& in omnibus ne superaretur,extimuit.Verum exemplum fœminarum omnium , nescio an pepereris mulier paruulos tuos , an creaueris , quos sereno vultu passa es in frusta secari , quod intrepida vidisti, parum est:hortata es,vt perirent. Illum incidi vngulis,lætabaris:distendi rotis alium, ligarique gaudebas. Illius vicina mirabaris incendia , atque alium ne tanta ac talia pertimesceret , admonebas.Et quamuis cum intestino in illorum laceratione ferireris dolore , grauiora quàm olim parturiens tormenta sentires,simulabas tamen lætitiam : & discusso vultus nubilo,inducebas speciem triūphantis.Singuli te ridente consumpti sunt. Nec cum vnum remansisse cerneres , expauisti. Nam quid ego describam exitia paruulorum,cum matri risus sint omnia? scissos neruos,detractum capite tegumen

gumen, linguam radicitus detruncatam, manusq; cõfractas, ignem, laminas, rotas, & ad costandos homines æra candentia, multa etiã quæ ipso ignota sunt nomine. Absit, vt sit cygnis tanta dulcedo, quorum suauiore melo canoras in morte voces narrat antiquitas, Omni enim harmonia dulcius, omni voce præstãtius, pereuntium carmen fuit. Sirenũ pueri fabulas in morte superastis, cum vel matri solitudinem vltimã, vel deo gratias referretis. Optauit incredibilis prosapiæ mulier breuem orbitatem potius, quã æterni iudicij pœnã subire, cum filiorũ corpora maluit cruciari, quã animas: sciens nihil infirmius labe membrorum, quę & si passio desit, sæpe tamen intestinus dolor affligit, enecant febres, copia sanguinis premit, aut nimius cursus exiccerat. Quis aũt ignorat, nauigantiũ naufragia, iter agentiũ lapsus, quietosq; sessores subita morte consumptos? Taceo incendia repentina, latrorũ insidias, & pereundi vias. Cum ergo tot occasionibus humanũ pectus ad mortẽ agitetur, quis non optet interitum cum salute, in quo temporalia amittũtur, & æterna retinentur? O venerandissima, fœminarum atq; legis, & gentis nostræ gloria. In hoc Noe arcæ simillima, in medijs fluctibus & procellis inuiolata permansisti. Vt illa enim diluuii cœlestem impetũ tulit, & compagine firmata tabularum, inclusum intra se quod acceperat, nõ amisit: ita tu quoq; sanctum spiritũ, quẽ deo dispensante acceperas, in recessu pectoris custoditum, vinci ab hoste non es passa. Ecce quantum vtilis ratio esse potest, quę nos sæpenumero viros inferiores fœminis facit. Nec Daniel tantum visis leonibus formidauit, nec caminus tribus pueris iugi igne succensus, tantum arsuris dolorem incussit, quantum hęc fœmina in singulis passa pereũtibus, antequam ad corporis sui pœnã veniretur, accepit. Quid taceret alia mulier & mater, nisi per tristia lamenta flebilis pręcessisset, vlulatus gemitusq; misceret, se infelicem, se miserã cõclamaret: quæ ideo plures peperisset, vt sæpi9 orbata lugeret: repeteret partus, & illa denis mẽsibus materna fastidia, tot enixa mortes, tot pericula sępe repetita, lactis alimoniam & paruulorum cibum, pressam diu corporis partẽ, baiulas man9, dulces susurros, informantis verba, curas, vigilias, timorẽ, & in omnibus etiam prosperis animũ semper futura metuẽtem. Diceret flens, non ego filios vestros auia blanda complectar, pauloante nimii gregis mater, nunc agẽs celerem vitam. Si mori mihi contigerit hodie, à quo sepeliar, nõ habeo. Hæc omnia matris alteri9, dei ancilla nõ habuit: sed adamantino quodam sensu, rigidior cautibus stetit, filiis nec in pœna, nec in morte defuit, vt interirẽt compulit, nec doluit interijsse. Nam cõprehensa cũ paruulis suis, Eleazari pœnam aspiciens, Hebræa lingua, cum essent docti, simul exhortabatur dicens: O fortissimi pueri mei: ad dulce certamen: in quo & gẽti nostræ paremus gloriã, & nos à deo merita æterna cõsequamur: ad pœnam spõte properem9, nec formidemus ò iuuenes: quę Eleazari senile corpus suscepit. Satisq; in hac fragilitate durauimus: ad superiora properemus. Pater noster Abrahã venerabili sermone memorandus: vnicũ deo filium: cũ posceretur, obtulit: nec adhibere formidauit altari, quẽ vix in senectute susceperat. Et Isaac libens patris victima stetit: sciens deo in omnibus esse seruiendũ. Similis quoq; Danielis: ac triũ puerorũ causa est, mihi credite: tentamur potius quàm punimur. Quicquid enim in hoc seculo prouenit, tẽporaneũ & vmbrę simile iudicandũ est. Hos filijs animos mater incussit: & viris mulier virilẽ animum effecit. Nouissime filijs singulis cõsumptis: admirabilis tãtorũ athletarum parẽs, in cruenta pœnarũ carnificina: flexis repẽte genibus: corporis à deo dissolutionẽ efflagitabat: nõ enim viuẽdi cupiditate: sed filiorum causa tantum tẽpus protraxisse. Septẽ igitur triumphos mater pientissima suscepit. Antiochus faucibus stridet, matrem generosam affligere iubet: tyrannice rapitur, teneris nudatur artubus: in altum manus alligãtur: sęuius illiditur flagellis: lęsis mœret vberibus: ac flámiuomę addicta sartagini, ambustos vltro filios cõcomitatur in pœnas: ac oratione protẽsis surrectisq; manibus pro grauidis matribus fusa cœlibem effudit spiritũ. Porrò cœli fulmine tremuit Epiphanes. O magistra iustitiæ, filios comitata

Matri mors

victores, ô superatrix tyrannorũ, ô speculũ martyrũ, ô patientiæ forma nõ mulieribus solũ sed viris futura, venerãda præsentibus, colenda posteris, admirationi non solũ genti nostræ futura, sed seculis. Splendoribus tuis luna succumbit: nec, se quamuis mũdum impleat, cum tuis fulgoribus comparabit. Septem te clariores cœlestibus stellæ, grata luce circunstant. Si possit in picturam aliquã manus humana describere, & victorũ omniũ pœnarum genus in posterum ceris, vt gestum cõstitit, explicare, sine lachrymis nemo transiret, omnis vtiq; multitudo cõflueret, suffragarentur plurimi: & multa videretur donasse, qui in gloriã summi dei talia stratagemata depinxisset. Et siquis sculpendi artifex, hanc figuram aspectu miserabile sepulchro intriuerit, aut ædibus illocauerit, ab omni tetra peste esset alienus, æternaq; felicitate indubie frueretur. Sed vnde vllius magnitudinis saxum, quãuis tenui limula munitũ, opus tenens, capacitatem haberet tot pœnarum? Senex itaq; Eleazarus, & hæc illustris mater, filijq; septem, propter decus generis sepulchrali honore decorantur. Magnus ab his omnibus cultus exhibetur, etiam alienæ sectæ homines inuasit timor. In iustitiæ argumentum, vt pijs cordibus summa veneratio infigatur, octistellium exoritur, dũ angelicis manibus interemptorũ funeribus ministratur. Enimuero ipse tyrannus stupore defixus, tam piæ mentis virtutem expauit. Tantum postremo assecuti sunt gratiæ, vt gentis nostræ peccata restinxerint. Exitiũ sequitur mox tyranni, Israel aliquando respirat. Videns nanq; Antiochus magnitudinem fidei mortisq; contemptũ, peditum sibi legiones ex Hebræorũ numero congregat, per quas hostes perculit, & laudis plurimũ cepit. O benedictum Abrahæ semen, videte quantum nobis septem filiorũ ac matris passio præstitit collegarũ. In hac pietate durate, vt patribus pares esse possitis. Ecce totius gentis mala populiq; peccata, paucorũ exemit exitium. Superatisq; hostibus, quos Israelitarum manus perculit, soluta iam peccata post victoriã fuere. Postremo aũt rabie fremens, verminosoq; ventre, ac squalidis fœtoribus cõflictatus Antiochus, expirauit. Supplicia sequuntur extinctum. Nam cũ Hierosolymitas à lege retrahere non posset, Persis (quia poscescebat necessitas) bellum indixit, ibiq; quod merebatur excepit. Nunc tandem superest vt paucis omnia complectamur. in ipso nanq; agone pientissima mater ac martyr circunstantibus dicebat: Virginalẽ vsq; dum licuit, pudorem tenui, castis me postea nuptijs illigaui, domum propriam non reliqui, procreaui filios non pudẽdos, & mariti morte perculsa, nihil ex fide perdidi: hoc & multo alio sermone vocitabat. Sed quid amplius? proponebat filijs prophetas, interfectũ Abel fraternis insidijs, oblatam hostiam loco Isaac, exulem Iacob, Ioseph custodia carceris occupatum, Danielis leonem, & trium puerorum incendia. recensebat etiam eisdem Esaiæ librum, qui dicit: Licet per ignem trãseas, flãma te non comburet: Dauidicum psalmum in quo ait: Multæ tribulationes iustorũ. Salomonẽ quoq; similiter, ponentem lignũ vitæ facientibus voluntatẽ eius: Ezechielem etiam non omittebat dicẽtem: Viuẽt hæc ossa arida. Canticum deinde quod docuerat Moses, nõ obliuiscebatur, in quo scriptum est: Ego occidã, & ego viuere faciam, & longitudo dierum vestrorum in manibus meis. O infelix tyrãne, quid tibi lebetes ardentes, quid machinæ profuerũt? quid sectæ oculorum palpebræ detractæ etiam imis faucibus lingæ, cum omnibus lõge peiora patiaris? Illi vero quos interficis (michi crede) diuino vtuntur imperio, & de salute & de vltione securi. Nam qui pro causa salutis passi sunt, prosper illis euẽtus erit, cum pater omniũ deus atq; vniuersa respiciens, sequẽtibus se vitam præbat sempiternam. Hæc itaq; quæ in monumẽtis veterum, & sacris literis de diuis comperi Machabæis, posteritati æternum legenda consecraui.

Omnium operum Iosephi Nunc demum longe aliter quàm prius recognitorum per hieronymum rupeum Metinẽsem finis.
Anno M. D. XXXV.

